8
5-9
10
M

I
2.16

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
7
7 E
11

4736
3 A 6

Digitized by Google

Digitized by Google

PLVTARCHI CHÆRONENSIS MORALIA, QVÆ VSVRPANTVR. SVNT AVTEM OMNIS ELEGANTIS DOCTRINÆ penus: Id eſt, varij libri: morales, hiſtorici, phyſici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem.

OMNES DE GRAECA IN LATINAM linguam tranſſcripti ſummo labore, cura, ac fide.

GVILIEL. XYLANDRO AVGVSTANO INTERprete: cuius etiam Annotationes locupletiſſimæ (ſi rem ſpectes) vnà eduntur.

Acceſſerunt his INDICES *locupletiſſimi.*

Cum gratia & Privilegio Cæſareæ Maieſtat.

FRANCOFVRTI,

Sumptibus Hæredum Lazari Zetzneri.

ANNO M. DC. XIX.

Digitized by Google

LIBRORVM ET TRACTATVVM, QVI HOC PLVTARCHI MORALIVM primo volumine continentur, ordo.

DE liberis educandis Commẽtarius. Pagina 1.
Quomodo adoleſcens poëtas audire debeat, Commentarius 17.
De Homero, Liber 46.
De auditione, Libellus 110.
Quomodo poſſit adulator ab amico internoſci, Commentarius 124
Quomodo quis ſuos in virtute parãda ſentire poſſit profectus, Libellus 155.
De capienda ex hoſtibus vtilitate, Libellus 168.
De amicorum multitudine, Libellus 176.
De fortuna, Libellus 181.
De virtute & vitio, Libellus 185.
De conſolatione, ad Apollonium, Liber 187.
De tuenda ſanitate, præcepta 213.
Coniugalia præcepta 231.
Septem ſapientum conuiuium 241.
De ſuperſtitione, Libellus 263.
De ſcite dictis Regum ac Imperatorum, liber, qui Apophthegmata dicitur 272.
Apophthegmata Laconica 313.
Inſtituta Laconica 346.
De mulierum virtutibus, Liber 353.
Aqua ne an ignis ſit vtilior 377.
Capitulorũ deſcriptio: hoc eſt, Quæſtionum ſolutio, ſiue problematum 382.
Quæſtiones Græcæ 416.
Cur oracula edi deſierint, Cõmentatio 431.
de EI, inſcripto foribus templi Delphici, Commentatio 467.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM ATQVE OPTIMVM PRINCIPEM, LVDOVICVM, COMITEM PALATINVM, RHENANVM, DVCEM Bauariæ, &c. Principem Dominumque ſuum benigniſſimum, GVILIELMI XYLANDRI, IN PLVTARCHI operum volumen poſterius ſuum,

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE ROMA

PRÆFATIO.

PLVTARCHI *Chæronenſis commentariorum horum, quos à me de Græcis inenarrabili atque incredibili labore, ſummaque fide & ſolicitudine Latinos factos tibi,* LVDOVICE *Princeps Illuſtriſſime, offero & dedico, ea eſt omnium doctorum cōſenſu & prædicatione dignitas, venuſtas, ac vtilitas: vt vereri nullo modo debuerim, ne tibi hoc noſtrū munus vile aut tanto principe parum dignum videri poſſet. Porro autem cum iampridem compertum haberem, te patris tui omni laude ſuperioris principis, maiorumque adeo veſtigiis inſiſtentem ſumma erga clientes tuos (inter quos nomen meum profiteor) humanitate vti: opus hoc meum, quodam tibi iure tuo debitum, vt ſub tuo illuſtriſſimo nomine in publicum darem, teque hac vna qua poſ-*

ſem ratione demererer, diligenter conſiderata re conſultiſſimum fore duxi. Iure inquam tuo princeps optime. Nam cum ante annos fere decem alterum Plutarchianorum volumen operum, quo vitæ præſtantiſſimorum Græcorum ac Latinorum exponuntur virorum, itidem à me in Latinam traductum linguam inſcripſiſſem inclytiſſimo PATRI *tuo, alterum primogenito eius filio, quem fouendo etiam Xylandro cõfidebam paternas æmulaturum virtutes, iam inde ab initio mearum in hoc opere ærumnarum animo deſtinaverã. Proinde in certiſſimam venio ſpem, cum tibi, Illuſtriſsime Princeps, tum bonis & humanis cenſoribus omnibus huius meæ dedicationis rationes admodum probatum iri: ideoque nolo ius copioſius explicandis opinionem bonitatis cauſæ deminuere. Iam de ipſo opere, eius autore, meoque interpretis labore vt aliquid dicam, non tam res ipſa me cogit, quam non male receptus præfandi mos hortatur, propter lectores, vt præcipue apparet, inſtitutus. Neque enim laudibus maiorum tuorum, & quæ tibi propriæ ſunt decantandis paginas implere decreui. quod genus exornationis qui tractent, & ſunt & erunt, alii me inſtructiores atque facundiores. Mihi in præſentia ſatis eſt, cum tibi, Princeps humaniſsime, tum candido Lectori demonſtrare, meum hoc tui demerendi officium non eſſe à tua amplitudine alienum. Nam quid ego* PLVTARCHVM *laudem, virum (quod ſummi viri teſtati ſunt, hodieq; vno omnes periti ore adfirmant) incomparabilem? quid commendem philoſophiæ omnes partes, hiſtoriam, literaturã, & antiquitatis reconditiſsimæ declarationem, quæ omnia hoc volumine quaſi in copiæ cornu vberrimo comprehenſa proponuntur? quid de meo ſtudio, conatu, labore, ærumnis exantlatis in hoc opere me iactem?* PLVTARCHVM

qui-

Digitized by Google

quidem laudare ſi ordiar, non iniuriâ reprehendi poſſim eo modo, quo ab Antalcida reprehenſus quidam fertur, Spartæ Herculem laudare aggreſſus. quis enim Plutarchum vituperauit? Ac nos quidem cum dudum in Vitas ab hoc ſcriptas præfaremur, vtcunque narrauimus qui is vir fuiſſet: quæ huc inculcanda minime duxi, ſuo loco copioſius omnia (Deo volente) enarraturus. Tamen me continere non poſſum (tanta eſt in animo meo huius ſcriptoris veneratio) quin aliquid ſaltem dicam Spintharus Tarentinus, magni vir nominis, Epaminondam cum vellet laudare, aiebat Neminem ſibi obtigiſſe hominem, qui & ſciret plura, & pauciora loqueretur. Magna me hercle laus, magniq; de maximo viro præclarum teſtimonium. Ego autem de Plutarcho pronunciare hoc non dubito (doctioreſq; etiam idem faſſuros de ſe quenq; arbitror) neminem vnum ſcriptorem in manus perueniſſe meas, qui & plura in omnis generis reb. habuerit cognita, & plura litteris complexus philoſophiæ, prudentiæ humaniorisq; literaturæ, quam philologiam dicunt, ſtudioſis fide & facundia tanta tradiderit ſubſidia. qua laude an maior vlla ſcriptori alicui egregio tribui poſſit, haud ſcio. Equidem fateor taciturnitatem in vita communi apprime vtilem ac laudabilem eſſe, tutamque (vt Flaccius noſter ſcite dixit) habere mercedem. Verum de multarum earumque optimarum rerum peritis & doctis apposite puto, vſurpauerit aliquis illud Cyclopis Euripideum: qui, cum Vlyſſes diceret,

Plut. gen. Socrat. & de aud.

3. Car. 2.

Habens tua ipſe, videberis honoratior:

reſpondit,

Vtilior autem, amicis largiens, ero.

& in hoc genere maxime verum eſt, quod apud eundem poetam Iolaus pronũciat, virum bonum proximis natum

 eſſe.

Digitized by Google

Heraclidis. eſſe. Ac ſi bonum communius quanto eſt, tanto haberi de-
bet melius, quæ ſententia in prouerbium abiit: bone Deus,
quam meruit præclare de humano genere Plutarchus, qui
non contentus didiciſſe & docuiſſe tam multa tamq; ad-
miranda ad poſteritatem quoq; & vniuerſos mortales cō-
denda hac bibliotheca (ſic enim merito appellabimus hoc
eius opus) doctrinam & peritiam ſuam propagauit. Quan-
quam hanc quidem locupletiorem multa haberemus, ſi ad
nos omnia autoris huius ſcripta perueniſſent: cum Euſe-
bius, Stobæus & Gellius (ſiue is Agellius eſt) citent libros
Plutarchi iam dudum amiſſos: quorum iacturam apparet è
1. & 2. lib. de præpa. Eu. reliquiis eſſe dolendam. Stromateas Plutarchi & opus de
Dædalis Platæenſibus Euſebius adducit. Stobæus cum alia,
tum librum de mulieribus inſtituendis, Epiſtolam de ami-
citia, contra vires corporis, de quiete, de nobilitate, contra
nobilitatem, contra diuitias, de amore, de diuinatione &c.
I. 1. Gellius de diuerſa animorum & corporum indole & vir-
II. 8. tute ſecundum de Homero librum (de eo quem nos da-
III. 12. mus, alibi dictum eſt quid ſentiremus) & primum de eo-
XV. 10. dem, de anima primum, alioſque citat, vt Sympoſiaca, non
ſane iiſdem verbis; aut eodem ordine quo hodie legun-
tur. Laudatur etiam vt teſtis de rebus non vulgaribus
præter eos quos dixi ab Euſtathio commentariis Homeri-
cis: adeoque à Simplicio Ariſtotelem de anima interpre-
tante. ne Athenæum referam, aut Macrobium, qui bu-
cula ipſius non ita raro arauerunt. Qua de re, aliiſque ad
Plutarchum noſtrum pertinentibus prudens hæc plura di-
cere ſuperſedeo. cum (vt dixi) breui ſperem fore, vt rem
iſtam commode pertractem totam. Ergo de Plutarcho in
præſentia ſatis. Opus ipſum quale eſſet, iam obiter monui.
MORALIA titulum ei faciunt, itaque vulgo appel-
lant.

Digitized by Google

lant. ſiue quod maiorem partem putant eſſe de philoſophia morali, ſiue quod ab ea ſophiæ parte, quæ vitæ humanæ maxime eſt neceſſaria, tanquam à potiori denominandam totam horum opuſculorum duxit congeriem, quicunque tandem huius indicis autor eſt. Nam moralia quidem ſunt & multa & admirandæ doctrinæ atque venuſtatis. Sed audire velim, quænam pars porro philoſophiæ, quæ facultas, quæ litteratæ philologiæ portio non plurimum ex his ipſis diſci Plutarchianis & illuſtrari queat opuſculis? poteram recenſionem huic loco demonſtrandi eius quod dixi gratia attexere. ſed vt ne te Illuſtriſſime Princeps, diutius abſtinerem ab ipſius Plutarchi noſtri lectione, aut per tranſennam ignauis proponere voluiſſe inſpiciendas tantas res exiſtimarer: ſaltem ad Indices eorum quæ Latina damus opuſculorum prouoco, minime vel obſcuros, vel arrogantes: ſed qui cum moralibus phyſica, mathematica, logica, hiſtorica, denique omnis generis litteras tractari docerique demonſtrent. Reliquum lectio librorum ipſa abunde patefaciet. Itaque iam nunc quod non ſuperuacaneum eſſe magnis argumentis colligo, ad rationem meorum laborum breuiter reddendam me confero. Res ergo ita habet. Ante annos aliquot, ex quo Vitæ Plutarchi noſtræ hominum doctorum & ingenuorum manus peruolitarunt, non defuere qui ſuaderent, hortarentur, vrgerent, inſtarent, vt alterum quoque hoc volumen eodem modo è Græco in Latinum ſermonem transferrem. Hæſitaui diu, quod viderem ante me neminem vnum auſum eſſe tantum opus moliri. vtpote cuius abſolutio ineffabilem laborem, & tantum non totius philoſophiæ ac literaturæ peritum, plurimæque lectionis & acerrimi iudicii hominem deſideraret, ne quid

*dicam de felicitate loquendi & facundia. quæ omnia quã-
ta in me ſint, ſatis probe noui. Videbam viros doctiſſimos
ita fere hæc piſcatos, vt facilima aut gloriam paratura ali-
quam deligerent Latine ediſſerenda: iis, quæ difficiliora,
aut minus ſplendida eſſent præteritis. quo factum eſt, vt
quædam in hunc vſque diem (niſi quid nos fugit) inter-
pretem nullum ſint nacta. Nolo nunc commemorare, quã
multa & miſeranda interdum errata eorum qui ante nos
delibauere de hoc Opere aliquid deprehenſa ſint. cum pro-
bem tragicam illam imprecationem:*

Pereas quicunque humana ſeligis mala.

*Tandem victus æquitate, vt arbitrabar, flagitantium, &
rempublicam adiuuandi indefeſſo etiamnum ſtudio, in hu-
meros meos hoc mihi onus impoſui, & quo potui omni mo-
do ad finem pertuli. Hic locus facit vt te, Illuſtriſſime atq;
benigniſſime Princeps, paulo liberius compellem: cauſæ bo-
nitate meæ, & tuæ in primis fretus æquanimitatis fiducia.
Conſiderans enim aliquis tanti operis molem, & cum va-
rietate rariſſima coniunctam maieſtatem, tum menda-
rum & lacunarum paſſim impedientium multitudinem.
(quorum magnam partem interpretes nos antegreſſi aut
non obſeruauerunt, aut pro ſuo commodo diſſimulauerũt:
nos aſteriſcis allitis inopiam noſtram teſtatam fecimus)
tum quam multi ac varij verſus carmine nobis reddendi,
quis labor in conquirendis & annotandis ad expediendũ
Lectorem locis ab autore allegatis, quantuſq; fuerit &
quam moleſtus tolerandus. hæc inquam, & alia quæ mo-
deſtiæ cauſa diſſimulo, conſiderans aliquis: facile intelliget
(modo homo ſit) me mihi ita eſſe conſcium, vt citra vl-
lum vel ſomnium impudentiæ & potuerim & debuerim
T. A. has meas vigilias, meque vna tua benigniſſima li-
beralitati*

Digitized by Google

beralitati offerre. Atque adeo, vt ſumam (quod Horatius vſurpauit noſter) ſuperbiam quæſitam meritis: cepi prouinciam duram, aut duriſſima potius quauis duriorem, & quam nondum vidi quis vnus ſe aditurum ita pollicetur, vt promiſſum impleret. adiui tamen & multo quidem ſudore, grauiſſimiſq; laboribus, tamen Dei benignitate adiuuante hoc monimentum exegi. quod quale ſit, ipſa res loquetur. Doctorum quidem hominum iudicia non reformido: periti modo ſint rerum, & candidi. cæteros facile contemno. Id de me citra arrogantiam poſſum affirmare, hac mea lucubratione non iis modo commodatum eſſe, qui Græcæ linguæ ignari PLVTARCHVM *vel omnino non legunt, vel ſæpe alienum pro autoris ſenſum in vulgatis verſionibus accipiunt: ſed etiam iis, qui non plane imperiti Græci ſermonis, in tanta varietate rerum comparatione gaudent vtriuſq; linguæ. Glaciem, quod aiunt, ego ſecui: multiſq; moleſtiis leuaui ſtudioſos pulcherrimarum rerum cognitionem affectantibus. Quo minus curo eorum moroſitatem, qui niſi Ciceronianum, terſum politumq; & neſcio quo tandem inſtrumento limatum nihil probant. Ego perſpicuitati operam dedi, qua nihil debet eſſe antiquius interpreti. Verba vſitata & diſerte ſignificantia multo malui ſuis locis adhibere, quam obſcurare ſtudio neſcio cuius Latinitatis res ipſas. auſus ſum etiam vti nonnunquam in philoſophicis explicandis licentia confingendorum verborum, vt intelligi ſententiæ poſſent. Denique id quod licuiſſe mihi arbitratus ſum in Vitarum interpretatione, & ibi in Præfatione quale eſſet expoſui: heic mihi imperatum ab ipſa re ſenſi, ac morem geſſi neceſſitati. Sed hæc præcidenda ſunt: nam reprehenſores neque ſpero fore vllos: neque ſycophantas metuo. Sa-*

tis mihi eſt, & erit, doctis atque candidis iudicibus, & qui circumſtantias etiam rerum mearum temporum, opportunitatumq́ æquo animo norint perpendere, me poſſe probare ærumnoſam hanc meam operam, reipub. litterariæ nauatam, atque id me poſſe, confido.

Tantum itaque eſt, quod præfari ad te, Princeps Illuſtriſſime, volui, Reſtat vt tibi opus noſtrum commendem. Sane ſpem non dubiam animo meo concepi, hanc meam lucubrationem iampridem à doctis etiam viris exſpectatam, in manus hominum ita peruenturam, vt & vſui, & oblectationi permultis ſit futura. vtq́ ſic ſperarem, & PLVTARCHI ſcriptorum præſtantia, & mea (quod arroganter non dico) ſolertia atque laborioſiſſima induſtria mihi perſuaſerunt. omnino autem hinc ad rempub. & ad priuatos homines vtilitatem fructumq́ non pænitendum rediturum, etiam alij me tacente auſi ſunt ſpondere. Ergo, Illuſtriſſime Princeps, totum hoc emolumentum quod ad rempublicam è noſtra ærumnoſiſſima pertinebit hac lucubratione, tibi volo acceptum grato animo ferant, tibi ſe Latinos hos Plutarchi commentarios debere agnoſcant, tuis auſpiciis me hoc confeciſſe opus ſentiant, ideoq́ te colant boni & eruditi omnes. Totum hoc tuum eſto, quidquid eſt laude & gratiarum actione dignum: erit profecto nonnihil. Ego abs te, P. A. viciſſim vnum hoc peto qua debeo reuerentia & ſubmiſſione, vt hoc noſtrum munus benigno æquoque accipias animo, & miſeriarum laborumq́ noſtrorum eam habeas rationem, quam tibi generoſiſſima tua indoles, auita virtus, PATRIS exemplum, & ſpes noſtræ gratitudinis non deceptura dictabunt. Credo non defuturos, quibus hæc noſtræ præfationis coronis putida & ſordida videbitur. Sed meæ res ſic ſunt,

ſic

Digitized by Google

ſic eſt animi candor. & Tuæ Princeps, humanitatis certus ſum hæc acceptiora fore, quam per adulandum & ambages quæſitam (vt hodie vulgo fit) liberalitatis tuæ ſolicitationem. Non erit Tibi dedecori, non erit fraudi, Princeps Illuſtriſſime ac Clementiſſ. fructum noſtræ lucubrationis huius quem multi putant fore neutiquam aſpernandum, ad rempublicam cum aliqua etiam tuæ munificentiæ prædicatione redire. nos quidem, & noſtra omnia inuenies tibi præſto eſſe, ſi quis vſus tenuitatis noſtræ eſſe aliquando tuæ Amplitudini poſſit. Interim Tuæ Illuſtriſſimæ Celſitudini, & coniugi lectiſſimæ Principi, liberis, familiæ omnibusq; iis quæ cara habes, à DEO OPT. MAX. *omnia fauſtiſſima precamur, Tuæq; nos clementiæ ſuppliciter commendamus. Heidelbergæ, Eidibus Sextil. Anno M.D.LXX.*

T. I. C.

Subditus, & addictiſſ. cliens

M. GVILIELMVS XYLANDER,
Philoſophiæ publicus in Academia Heidelbergenſi Profeſſor.

EIVS-

Digitized by Google

EIVSDEM XYLANDRI AD CANDIDVM LECTOREM DE HAC SECVNDA EDITIONE & Annotationibus ſuis,

Præfativncvla.

QVINQVENNIVM iam,& aliquanto amplius elapſum eſt ab eo tempore,quo ad alterum hoc Plutarchi operum volumen in Latinum ſermonem conuertendum ſeriò accingere me cœpi. Sub idem tempus etiam de Græco opere recudendo Euſebius Epiſcopius, Typographus Baſilienſis,cogitabat. cui cum in caſtigando eo operam noſtram liberaliter obtuliſſemus,manuſcripto ſumus ab eo inſtructi codice,itemque Aldino. De hoc dicere nihil attinet. Sed manuſcriptus ille maiorem partem eorum non habet,qui ſunt in Aldino, libri: & præcipuè ij deſiderantur in eo,qui mendis ſcatent grauioribus & lacunis ſunt interrupti compluribus.qua de re in Annotationibus alicubi conqueſtus ſum. Erat iam tum in exſpectatione editio Plutarchi Græcorum operum ea,quę huius ipſius demum anni verno Francofordienſi mercatu ex officina Henrici Stephani Geneuenſis typographi, de optimis quibuſque ſcriptoribus & repub. litteraria præclariſſime promeriti,in publicum emiſſa proſtitit. Itaque etſi mea potiſſimum fretus induſtria & qualicunque(nihil enim magnum nobis arrogamus) eruditione, nulla tamen vel deſpicabili etiam re contempta,quæ quoquo modo adiumento eſſe poſſe videretur,paulatim ac vt res meæ ferebant plenæ variarum interpellationum,& in emendandis & in interpretandis Plutarchi ſcriptis progrediebar: tamen ſpe iam editionem illam deuoraueram, animoque præceperam voluptatem,quam mihi integrandis eius præſidio Plutarchi,caſtigandiſque locis miſere paſſim toto opere fedatis percepturus videbar. Quod quidem ingenuè ſemper & aperte præ me tuli. Enimuero caſſitæ illud Ennianæ fuiſſe argumentum mihi rectiſſimè in promtu ſitum interim,animaduerto. Nam Græcus quidem codex, vt eſt noſtra opera correctus, non tam noſtro conſilio,quam certorum hominum voluntate,editus nondum

Digitized by Google

nondum eſt: biennium verò à verſionis noſtræ editione iam effluxit. Cuius editionis vt tunc temporis graues habui cauſas maturandæ: ita eius neque adhuc pœnituit, neq; etiamnum video cur pœnitere poſſit aut debeat. primum enim ſi Græca iſta Geneuenſis editio exſpectationi meæ vel abundè ſatisfeciſſet: fruſtrà tamen tantum temporis editioni meæ producturum me fuiſſe ſentio: cum vix, ac ne vix quidem integrum mihi eſſet ex iſta meam locupletare, ornare, aut etiam corrigere. adeo accuratè omnem tantum non fruendi libris iſtis ære proprio emptis poteſtatem autor eius circumſcripſit, metu fortaſſe plagiariorum, quos ſi odit, planè mecum ſentit. Nunc, cum mea editio ſeſquiennio illam anteuerterit: nemo ſcilicet ita præpoſterus eſt, qui ea me ſiue vſum ſiue adiutum ſuſpicaturus etiam ſit. Deinde ſi locus veritati & libertati eſt, vt debet, relictus aliquis, mihi profectò pro mea perſona pronunciare licet, de editione iſta, οὐδὲν ἱερόν. quod bona cum pace autoris dictum volo. Non enim alienos labores contemno, ſed meos perfunctoriè tutor, atque vt calumnias amoliar quorundam, omnia ex indicibus æſtimantium, id dico, quod quale ſit, iam nunc adeo in promptu eſt cuiuis mediocriter erudito peruidere. Græcus ſane horum librorum codex, quem meo ego ſtudio, meis auſpiciis, codice Epiſcopiano non raro adiutus quidem, ſed auxilio eius in difficillimis ac plurimis locis deſtitutus, correctum ac magna parte ſanatum habeo, publicatus (vt dixi) non eſt, in lucem ſuo tempore, vtque nobis dignum eſt, ipſe etiam proditurus. Interim (ne de vniuerſis dicam) vel eorum opuſculorum, quorum me viuo quidem, ſed neque conſcio neque volente verſiones noſtras Stephanus vſurpauit in Latina ſua editione, cum Græcis ipſius comparatio ſufficit de monſtrando, quam multa ego, craſſa etiam (vt ſic loquar) & abſurda menda induſtriæ meæ fretus viribus ſuſtulerim, in Græco eius codice etiamnum exſtantia, quam multa ſuæ integritati reſtituerim, ibi adhuc mutilata. Statueram hoc loco exempla quædam proferre, & erat facillimum. Sed præſtat diligentiæ ſtudioſorum harum rerum iſthuc relinquere: & Annotationes has noſtras qui leget, ſatis anſæ habebit ad deprehendendum quod dixi, & pernoſcendum. Certè pauca admodum ſunt ab altera parte, quæ (ſi integrum mihi fuiſſet) vſurpaturus eram, iſta meâ anteuertente editionem: aut ſaltem in hac mearum Annotationum editione inſeruiſſem. Sed talia totque ſunt ea, vt nullo penè labore pro ſe quiſque dum verſionem noſtram cum Græcis eius conferet, ſibi annotare, noſtramque lucubrationem inde ſuo arbitrio corrigere poſſit. Hoc enim puto omnibus licere. poſtremò, committendum mihi nullo modo fuit, vt aut fructum laborioſiſſimæ noſtræ lucubrationis reip. diutius inuidere, aut mihi meisque rebus deeſſe videri poſſem. Exiſtimabam enim
a mul-

à multis bonis gratiam me initurum, ſi quam primum ederem in lucem tanti ſcriptoris tam honeſta; vtilia iucundaque ſcripta omnia Latinè & fideliter expreſſa. Et quanquam de Plutarcho nihil cauſæ erat cur ita eſſem ſolicitus edendo, vt Achilles Homericus de Hectore interficiendo,

Μή τις κῦδος ἔλοιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

tamen rationem habendam eſſe temporis multa me monebant, quæ heic enarrari non debent. Id quidem erat mihi perſuaſiſſimum, forè vt denuò hanc verſionem ederem: quam adiutus aliorum publicata priuatave etiam opera & ſubſidiis auctiorem, pleniorem, caſtigatioremq; videbar daturus. Verum hoc adhuc abs re fuit, iis, quas commemoraui, de cauſis. Nunc ergo denuò prodit verſio Plutarchicorum ſcriptorum noſtra ſane à priore non admodum diuerſa: ſed Annotationibus noſtris aucta, quibus colophonem toti operi impoſuiſſe exiſtimari queamus. Equidem ſuperiori editioni adiunxiſſem eas, niſi mihi & anguſtiæ temporis obſtitiſſent, & ſpes multò maxima fuiſſet omnia politiora, auctioraque poſtmodo edendi. Nunc video peroportunè in hoc tempus eas eſſe reiectas, cùm interea non pauca nobis ad animum acciderint, ad recognoſcendas eas & percolendas facientia. Candidus & non ineruditus lector facilè iudicabit, quanto mihi hæ labore, quibus conſtiterint moleſtiis. Nam & verſionis noſtræ rationem ſubinde reddimus, & identidem Græci codicis ſordes detergimus, vitia detegimus, frequenter perſanamus, interdum de remedio coniecturas noſtras proponimus, quas vel approbent docti, vel melioribus ac firmioribus prolatis antiquent. Non ſum valdè ſolicitus, ne quis noſtram verſionem aliis poſtponat vt deteriorem. Profectò enim Annotationes hæc docere poſſunt, quæ res me impulerint, vt quædam etiam poſt ſummos & incomparabilis doctrinæ viros, Turnebum maximè, Budæum, Iunium, Eraſmum, aliosque, idque aliter adeò interpretarer. Multorum etiam obſcurorum locorum intelligentiam patefecimus, & obiter etiam aliorum autorum dicta attigimus. Contraxi autem has Annotationes in quantam potui breuitatem innumeris præciſis quæ videbantur leuiora. Adde noſtris quæ attulit in quoſdam libellos Henricus Stephanus non aſpernanda: accedes mehercle ad intelligendum Plutarchum non male inſtructus. Quod ſicubi noſtræ verſiones ac Annotationes cum eius lectione aut Annotationibus conſpirabunt (quod obſeruaui aliquoties accidiſſe) non eſt vlla idonea de alterutro noſtrûm furti ſuſpicio, cum & Annotationes noſtras multò ante ſcriptas quam Plutarchus prodiit in lucem Stephanianus, demonſtrari euidentiſſimis argumentis poſſit, atque omninò conſtet: & Stephanus ſi coniecturam facere de emendandis Plutarchi libris ex verſione noſtra ſategiſſet,

egiſſet, aliquot centuriis mendorum liberatum dare nobis, multoque rectiùs pexum & politum Plutarchum Græcum potuerit. Eodem pertinet quod vnum atque alterum locum à me prætermitum in vertendo reprehendi, atque re diligentiùs conſiderata, excuſſiſque aduerſariis & libris noſtris, pœne eodem quo Henricus modo emendauiſſe me ſenſi. neque miratus ſum qui eodem ſtudio eoſdem libros legiſſent, eadem etiam obſeruaſſe. quod propter vitilitigatores & male de rectè facientibus iudicantes obiter innuendum duxi. Multa ego iam ab aliquot annis annotaui, cum varias lectiones conſcribere ſtatuiſſem, quæ interim ab aliis itidem obſeruata, atque publicè edita vidi. Neque tamen ita omnia mihi tempus præripuit, vt mea prorſus ideò abiicienda cenſeam. Quod de meis Annotationibus multò magis ſtatui. Quā autem ego multa notauerim, correxerim, explicauerim, indicauerim, ab aliis prætermiſſa, ſatis ſuperque vnum Sympoſiacôn opus poteſt docere. Vbi ſi qua me fugerunt, & ab ipſo ſunt reſtituta, ab ipſo petantur & deſcribantur licet. non enim aliena vſurpare animus eſt. Mihi ſatis eſt gloriæ partum, quod primus omnium totum PLVTARCHVM, quantus ad nos peruenit, aggreſſus Latinè interpretari, non infeliciter abſolui, Annotationibusque illuſtraui, ſi nihil aliud, laborioſiſſimis. Fragmenta & reliquias, & quorundam emendationes, expoſitioneſque non paucorum locorum alio tempore cur perſequi, quam huic operi adiungere malim, cauſam habeo ſatis grauem: etſi breui, (vt ſpero) hoc quoque in rempub. litterariam Plutarchumque noſtrum officio defungemur. Quod ſicubi rem acu non tetigimus (& non dubito quandoque me in tam vario ac difficili opere lapſum fuiſſe) gratiam nobis facilè faciēt homines ingenui & humanarum virium, noſtrarumque miſeriarum ratiocinatores probi, quos cogitare velim, me diſcere non recuſare: contemptorem inuidiæ nihilominus & inutilium rixarum. Fruantur igitur noſtris laboribus qui volent & poterunt: & nos ament. Deumque orent, vt in poſterum quoque, piis noſtris & publicè commodaturis aliquando conatibus, gratiam ſuam ac vires ſufficiat. Interim caueant ſibi moneo, atque (ſi dignum eſt) rogo, qui de alieno rem ſuam factitant, ne cum IMPERATOR Romanorum & verſionem hanc noſtram & additiones has ſuo diplomate nobis dato munierit contra ipſorum temeritatem atque iniurias, plagiariorum potius more pœnas dare, quam bonorum virorum officio fungi voluiſſe videri iure poſſint. non enim deerimus dignitati, iurique noſtro, ſi nihil bene merendo & rectè monendo profecerimus. Denique lectores maximo opere rogo, vt Illuſtriſſimo & Clementiſſimo Principi Ludouico Friderici Electoris Palatini F. Bauariæ Duci, Domino meo clementiſſimo, acceptum ferant

quicquid

Digitized by Google

PLVTARCHI ETHICORVM, SIVE MORALIVM,

Pars I.

GVILIELMO XYLANDRO, Auguſtano, interprete.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE ROMA

PLVTARCHI, DE LIBERIS EDVCANDIS, Commentarius.

[I] CONSIDEREMVS in præſentia, quid dici poſſit de ingenuorum puerorum inſtitutione, & quanam vſi ratione bene morati euadere poſſint. Opinor autem initium ab ipſa ducendum procreatione. Ergo qui parentes fieri cupiunt laude dignorum liberûm, iis ego quidem hoc conſulerem, ne cum quibuſuis mulieribus rem haberent: quales, inquam, ſunt meretrices, & pellices. Quorum enim vel a patre vel a matre aliquid vitij habent natales, eos per omnem vitam opprobria comitantur, quæ elui nullo modo poſſunt, ſuntque in promptu vitia iſta, ſi qui incessere eos ignominia volunt. Ac ſapienter dictum eſt a poëta, *Procreatio.*

Niſi fundamenta ſtirpis iacta ſint probe,
Miſeros neceſſe eſt eſſe deinceps poſteros. *Euripid. Hercul. furente.*

Eſt itaque præclarus libertatis theſaurus ingenuitas, cuius plurimam ducere debent rationem, qui legitimam liberorum affectant procreationem. Etenim eorum quibus genus eſt ſubditicium & adulterinum, animi ſpiritus ponere, humique repere ſolent: rectiſſiméque hoc cecinit poeta,

Non duritate tanta eſt quiſquam pectoris,
Obnoxio qui non animo & ſeruo fuat,
Culpa patris matriſue conſcius ſibi. *Idem Hippolyto.*

Sicut contra arrogantia quadam animique exſultatione implentur illuſtribus nati parentibus. quomodo Diophantum Themiſto-

Digitized by Google

clis filius frequenter aiunt & ad multos dixiſſe. Quidquid ipſi placuiſſet, id populo quoq; Athenienſi probari: ſuæ enim ſententiæ matrē ſuffragari; huius Themiſtoclem, cuius vniuerſi Athenienſes ratum habeant decretum. Omnino autem laude digni ſunt Lacedæmonii ob altitudinem animi, qui Archidamum regem ſuum pecunia mulctauerunt, quod puſillam vxorem ducere non eſſet veritus. cauſa expoſita, quod is non reges, ſed regunculos ipſis ſtatuiſſet generare. [II.] His continuò id ſubiungendum eſt, quod ne eos quidem fefellit, qui ante nos hoc argumentum tractauerunt. quid, inquies, illud? Quod qui rem habere cum mulieribus prolis gignendæ cauſa volunt, aut omnino vini vacuos, aut certè mediocriter eo vſos hoc conuenit facere. Adſolent enim vinoſi & ebrioſi fieri, quos patres ebrii ſeuerunt. Quamobrem etiam Diogenes adoleſcentulum videns animo abalienatum, & mentis male compotem, dixit: Adoleſcens, pater te ebrius genuit. Atq; hæc quidem de procreatione dicta ſunto. nunc de inſtitutione dicendum.

Quæ ad inſtitutionē neceſſaria.

[III.] Vt igitur ſumma rem totam complectar, quod de artibus & ſcientiis ſolemus, idem & de virtute pronunciandum eſt. ſcilicet ad eius perfectionem tria oportere concurrere: Naturam nimirum, Rationem, & Adſuefactionem. rationem vero intelligi volo doctrinam, & adſuefactionis nomine exercitationem. Initia hoc in genere debentur diſciplinæ, vſus exercitationi, perfectio omnibus. & vbi horum aliquid defecerit, ab ea parte mancam fieri virtutem neceſſe eſt. Natura quippe abſque diſciplina ſi ſit, cæca eſt: diſciplina ſi à natura deſtituatur, defecta: exercitatio his duobus demtis imperfecta eſt. Et quemadmodum ad agriculturam primum requiritur bonum ſolum, deinde peritus colonus, denique ſemina frugi: ita planè hic natura ſolo, agricolæ magiſter, ſemini præcepta atque inſtituta reſpondent. Hæc ego omnia contendere auſim conueniſſe atque conſpiraſſe in animas omnium ore decantatorū hominum, Pythagoræ, Socratis, Platonis, atque aliorum, qui nulla vnquam obliuione delendam gloriam ſunt conſecuti. Sanè Beatus diiſque acceptus eſt, cui deus iſta omnia tribuit. [IV.] Si tamen aliquis ita putat, eos qui ingenio non ſunt felici, vbi ad virtutem rectè inſtituuntur atque exercentur, non poſſe naturæ defectum mediocriter exſarcire, ſcire debet in errore ſe non paruo, immò autem ſummo verſari. Naturæ enim bonitatem ſocordia corrumpit: vitium doctrina corrigit. & cum facilia negligentes nos fugiunt, tum difficilia conſequimur accuratione.

Induſtriæ & exercitationis vis.

Et verò multarum rerum contemplatione addiſcere poſſis, quantum efficacitatis atque ad perficiendas res virium habeant induſtria atque labor. Nam & aqua guttatim lapſa lapidem cauat: & ferrum atque æs manuum contrectatione atteruntur: & rotas curruum labore magno curuatas nullo poſſis conatu in priſti-

priſtinam reſtituere rectitudinem: ac incuruos hiſtrionum lituos in rectum dirigere nulla vis queat. adeò quod contra naturam labor effecit, ipſa naturali facultate fit validius. [V.] Quid? an hæc duntaxat ſunt, quibus diligentiæ vis demonſtratur? immò verò ſunt innumera porro alia. Solum telluris bonum fuit: cultura ceſſante ſterileſcit. quantoque melius fuit natura, tanto deterius fit neglectu. Alia contra eſt tellus dura atque aſperior æquo: ea tamen culta præclaros illico edit fructus. Iam quæ arbores non tortuoſæ fiunt atque infrugiferæ, ſi per incuriam habeantur? quæ non frugiferæ fiunt atque fecundæ, ſi rectè educantur? Aut quorum corporum robur non hebeſcit atque diſſipatur ſocordia, luxu; prauaque habitudine? quis contrà ita fuit inualida natura, vt non exercitationibus & certaminum ſtudio maxima fecerit ad robur incrementa? Qui verò equi à prima ætate rectè domiti non parent ſeſſoribus? qui maturè non ſubacti, duri ceruices & feroces non exſtiterunt? Et quid attinet alia nos admirari, quando de beſtiis feriſſimis multas videmus cicures manſuetaſque labore redditas? Rectè enim Theſſalus ille, qui percontanti quinam Theſſalorum eſſent placidiſſimi, reſpondit, Qui militandi finem feciſſent. Cur verò inſiſtam pluribus recenſendis? cùm mores ipſi Græco ſermone nihil ſint quam adſuefactio diuturna, neque abs re morales virtutes dixeris virtutes conſuetudinis eorum lingua. [VI.] Vno adhuc huius rei exemplo propoſito, deſinam prolixius iſta declarare. Lycurgus, is qui Lacedæmoniis leges poſuit, duos catulos iiſdem prognatos canibus diuerſa omnino ratione educauit, alterum delicatum & luxurioſum, alterum indagini & venationibus aptum reddens. Quodam inde tempore cum frequentes in concionem Lacedæmonii coiuiſſent: Magnum (inquit) Spartani, ad virtutem concipiendam momentum adferunt adſuefactio, educatio, doctrina, atque condocefactio, quod ego vobis iam nunc commonſtrabo. ſimulque duos iſtos catulos productos poſita in medio patina & lepore, dimiſit. quorum cum alter illico leporem, alter patinam peteret, neque etiamnum aſſequerentur Lacedæmonii quid ſibi catulis illis oſtendendis vellet: hi, inquit, iiſdem nati parentibus, diuerſa educati ratione, ventri alter deditus, alter venaticus euaſerunt. Dictum ſatis de adſuefactione & vitę inſtitutione. [VII.] Conſequens eſt vt de nutritione diſſeramus. Mea quidem ſententia matres ipſę nutrire infantes atque lactare debent. maiore enim cum adfectu animi alent eos, maioreque ſtudio, vtpote intime, & a teneris (quod aiunt) vnguiculis diligentes. Nutricum enim amor ſubditicius atq; adſcititius eſt, vtpote mercedis gratia diligentium. Sed & ipſa natura docet ipſis matribus lactandam eſſe atque alendam ſuam prolem: ideo enim cuiuis animali parienti alimentum lactis ſuppeditauit

Educatio.

Quomodo nutriendi liberi.

Digitized by Google

ac planè ſapiens eſt prouidentia, quæ bina mulieribus vbera dedit, vt etiam ſi gemellos partu edidiſſet, vterque haberet alimenti ſui fontem. Abſque etiam hoc eſſet, tamen iſto modo matres liberis redderentur beneuolentiores, amoremque erga eos maiorem conciperent. neque id iniuria. conuictus enim quaſi intenſio quædam eſt beneuolentiæ: quando etiam à beſtijs ademptas alias quarum vſæ erant conuictu, deſiderari videmus. Maximè igitur, vt dixi, tentandum hoc eſt, vt ipſæ matres mammam ſuis præbeant infantibus. [VIII.] Sin id præſtare nequeant, vel ob corporis inualetudinem, (vſu enim hoc venire poteſt) vel quia ad nouæ ſobolis feſtinant procreationem: ſaltem nutrices non quaſuis, ſed quam fieri poteſt maximè probas deligamus. Primum in hac re ſit, vt moribus eæ ſint Græcanicis. Sicut enim membra corporis ſtatim ab ipſis natalibus infantis ſunt fingēda, vt recta adoleſcant, neque diſtorqueantur: ita & iam inde ab initio indoles eius informanda eſt. Eſt namque puericia ob molliciem effictu facilis, animiſque puerorum teneris etiamnum facile inſidet quod diſcunt. ſicut contra quæ dura ſunt, ea difficulter molliuntur. Et ſicuti ſigilla mollibus imprimuntur ceris, ſic diſciplinæ puerilibus adhuc animis infiguntur. Ac mihi videtur diuinus Plato nutricibus prudenter præcepiſſe, ne quaſuis fabulas pueris recitent, ne horum animi à principio ſtoliditate ac prauitate occupentur. Sed & Phocylides videtur bene hortari hoc verſu,

Ad finem ſecundi de repub.

Inſtituenda bonis eſt ipſa pueritia rebus.

[IX.] Cæterum ne id quidem prætermittendum eſt, debere pueros qui alumnis inſeruient, vnaque alentur quæri, primum qui bonis ſint moribus, deinde Græco vtantur eoq; plano ſermone: ne cum barbaris & prauos habentibus mores ſi conſueſcant, inde aliquid vitii ducant. prouerbio enim ſententia minimè abſurda iactatur, Si cum claudo habites, fore vt ſubclaudicare diſcas. Poſtquam eo ætatis puer peruenit, vt iam ſi pædagogo ſubdendus, ibi tum adhibenda eſt accuratio, ne filios noſtros per imprudentiam mancipiis, aut barbaris, aut leuibus hominibus tradamus. Nam plus quàm deridiculum eſt, quod hodie pleriſq; vſu venit: qui cùm ſeruorum quos habēt probos, alios agriculturæ, alios rei nauticæ, alios mercaturæ, alios adminiſtrationi rei familiaris, alios vſuræ exercendæ adhibeant: ſi quod inueniunt mancipium ebrioſum ac gulæ deditum, & ad omnia inutile negocia, id liberis præficiunt. Oportet autem bonum pædagogum eo eſſe ingenio, quo fuit Phœnix Achillis pædagogus. [X.] Nunc quod omnium eſt eorum quæ hactenus dixi maximum atque ſummum, dicere aggrediar. Quærendi ſunt liberis magiſtri, quorum & inculpata ſit vita, & mores iuſtæ reprehenſioni non obnoxii, & peritia minimè vulgaris. Fons enim & radix virtutis atque honeſtatis vitæ, eſt inſtitutio proba. vtq; agri-

Pædagogus.

Magiſtri, ſeu præceptores quales quærendi.

colæ

[ſi]læ ſtirpibus pedamenta apponunt : ſic probi magiſtri accuratis [pr]æceptis admonitionibuſque adoleſcentes ſuffulciunt, vt mo[r]es recti inde germinent. Nunc verò etiam deſpuas in contu[m]eliam quorundam parentum, qui prius quàm futuri magiſtri [ipſ]ium fecerint periculum, ignoratione aliquando aut etiam im[pe]ritia decepti, non ſpectatis, adeoque etiam malæ notæ homi[ni]bus filios ſuos committunt. Quanquam non hoc eſt vſque [a]deo ridiculum, ſi quidem imprudentia peccatur. [XI.] Illud [e]xtremè abſurdum, quod aliquando monentibus qui id melius [n]orunt, ſcientes quanta ſit magiſtrorum quorundam imperitia [iu]xta atque prauitas, ijs tamen ſuos mandant liberos : vel adu[la]tionibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gra[t]iam dantes. quod perinde eſt, ac ſi quis ægrotans omiſſo qui ar[t]e mederi poſſet medico, in amici gratiam deligat à quo ob eius [in]ſcitiam necetur : aut repudiato nauis optimo rectore, amico [p]etente peſſimum deligat. Pro deûm atque hominum fidem! [p]atris nomen gerit aliquis, & maiorem habet rationem gratiæ [p]etentium, quam liberûm inſtitutionis? Nonne conſentaneum [e]ſt, quod antiquus ille Crates dixit? ſe, ſi fieri poſſet, altiſſimo vrbis loco conſcenſo proclamaturum : Quo tenditis homines? qui rei faciundæ omne impenditis ſtudium : filijs, quibus opes veſtras relinquetis, curam perparuam? Quibus ego adderem, Tales patres perinde agere, ac ſi quis de calceo ſit ſolicitus, pedem nihil curet. [XII.] Multi etiam parentes eò progrediuntur & auaritiæ & in liberos ſuos odij, vt ne maiorem opus habeant mercedem pendere, magiſtros filiis conducant homines nullius pre[ti]i : inſcitiam ſectantes vilem. Quam ob rem Ariſtippus patrem excordem neque inelegante, & perurbano ſermone pupugit. à quo interrogatus, quantum mercedis pro filii ſui inſtitutione poſceret, Mille denarios, reſpondit. eoq; exclamante, Hercules, vt valde nimium exigis, cùm poſſim mille denariis ſeruum emere. Proinde, dixit, duo habebis mancipia, filium ſcilicet tuum, & id quod emeris. Denique quî non ſit abſurdum, cùm adſuefacias puerum vt alimentum dextra ſumat manu, increpeſque ſi læuam porrigat : nullam interim te curam adhibere, vt dextros proboſq; is ſermones audiat? [XIII.] Iam quid eueniat mirificis iſtis parentibus, poſtquam liberos male enutritos male inſtituerunt, audi. Poſtquam hi ſumta iam virili toga, contemto ſano & compoſito vitæ ductu, in incōpoſitas atq; ſeruiles voluptates ſeſe præcipitauerunt : tum demum eos pœnitet neglectæ liberorū inſtitutionis, mœrorem ex eorum ſceleribus percipientes, quem nulla ſubſequitur vtilitas. Alii enim adulatores ſibi adiungunt ac paraſitos, hominum genus prauum & execrabile, perniciem peſtemq; iuuentutis. alii ſcorta & meretrices redimunt proteruas atq; ſumptuoſas.

Dictum Cratetis.

Bonorum humanorum comparatio.

alii abligurıunt ſua. alij in aleam & comeſſationes à recto vitę curſu efferuntur. ſunt qui & maiora audent flagitia, adulterantes, orgia Bacchi obeuntes, & vel vnam voluptatem morte redimendam putantes. Qui ſi verſati cum philoſopho aliquo fuiſſent, nunquam profecto talibus ſeſe emancipaſſent rebus: ſed Diogenis ſaltem præceptum didiciſſent, qui verbis quidem inſolentibus, verè tamen quod ad res ipſas attinet, monuit, Ingredere lupanar aliquando, vt diſcas nihilne res honeſtæ ab indignis differant. [XIV.] Vt autem vna ſumma rem totam explicem, etſi haud iniuria vaticinari potius quàm præcipere videri poſſum, ita pronuncio: Vnum eſſe primū, idemq; & medium & vltimum in hac re caput, educationē rectam, legitimamq; inſtitutionem. atq; hæc ego conducere & adiumentum ad parandam virtutem adferre aio, adq; felicitatem. Nam reliqua quidem bona, humana ſunt, exigua, neq; digna in quæ operā impendas. Natalium ſplēdor res eſt præclara ſane: ſed bonum à maioribus profectū. Diuitiæ in precio ſunt? verum earum poſſeſſio à fortuna pendet: quæ eas ſæpenumero ademit habentibus, & non ſperātibus obtulit. magnæ opes tanquam ſcopus propoſitæ ſunt iis qui cupiunt loculos exhaurire, ſeruis maleficis, ac calumniatoribus. &, quod maximum eſt, etiam peſſimis adſunt diuitiæ. Gloria res eſt vt venerabilis, ita inſtabilis. Pulcritudo optabilis, ſed paruo durans tēpore. Sanitas precioſa res eſt, eademq; facile mutatur. Robur digna res eſt laude ac voto, ſed morbo ac ſenectute facile aboletur, quanquam, vt vnō verbo dicam, qui ob vires corporis ſibi plaudit, ſcire debet ſe à vero aberrare, quantum enim eſt hominis robur cum aliorum animalium robore cōparatum? elephantorum puta, taurorū, leonum? Doctrina omniū quæ nobis adſunt bonorum ſola immortalis eſt & diuina. [XV.] Sunt enim duo in hominis natura principatum facile obtinentia, Mens & Ratio. quorum Mens rationi præeſt, Ratio mentis imperia exſequitur. hæc fortunæ non obnoxia, nulla calumnia auferri, nullo morbo corrumpi, ſenectute lædi nō poſſunt. ſola enim mens ſeneſcens iuueneſcit, & tēpus cum adimat alia, ſenectuti apponit ſciētiam, & bellum cum torrentis in morem omnia proruat, ſolam doctrinam auferre nequit. Ac mihi quidem videtur dignum memoratu Stilponis Megarenſis philoſophi dictum, qui à Demetrio, quo is tempore Megaram ciuibus in ſeruitutē abductis ſolo æquauit, interrogatus ecquid ſuarum rerum amiſiſſet, Nihil ſe amiſiſſe reſpōdit: neq; enim bellū virtutem inter ſpolia capere. Cui concinit atque conſonat Socratis illud, qui Gorgiæ (ni fallor) quærenti quid de Perſarum rege ſentiret, & an eum felicem eſſe putaret, Ignorare ſe reſpondit, quod neſciret, Virtute & doctrina præditus eſſet, necne. ſcilicet in his felicitatem, non in fortunæ obnoxiis bonis ponebat Socrates. [XVI.] Porro quemadmodum hortor, vt inſti-

tutione

tutione liberorum nihil habeamus antiquius : ita rurſum moneo, ſectandam eſſe eam, quæ corruptelarum vacua & ſana ſit rationem: & a nugis iſtis ad populares cœtus comparatis quàm longiſſime abducendum filios. Vulgo enim placere, ſapientibus eſt diſplicere. Teſtimonium mihi perhibet Euripides his verbis, *Institutio vera & ſalutaris tenenda.*

Ad turbam ego verba facere ſum imperitior,
Inter ſed æquales paucoſq; doctior.
Habet hoc locum nam qui inter doctos nil valent,
Gratiór apud vulgum eſt eorum oratio, *Hippolcoron.*

Equidem animaduerti, qui in eo ſtudium ſuum ponunt, vt dicendo placere promiſcuis turbis hominum, eorumq; reportare poſſint gratiam, eorum vitam ferè intemperantem voluptatibuſque deditam exiſtere.idq; optimo mehercle iure. qui enim ita ſe comparant, vt hominibus nullam honeſtatis rationem ducentibus voluptates concilient, multum abeſt ii, vt propriæ oblectationi atq; luxuriæ prælaturi ſint ea quæ recta ſunt atque ſana, aut pro dulcibus moderata ſectaturi. Adhæc, quid pueros vtile docebimus aliud, aut quibus eos bonis inhærere iubebimus? [XVII.] Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neq; dici neq; agi: & in prouerbio eſt, difficilia eſſe ea, quæ ſint pulcra. Verum orationes ex tempore habitæ, plenæ ſunt multæ leuitatis atq; vanitatis, neq; initium habentes aptum, neque finem. Ac præter alia delicta, qui ſubitò dicunt, in periculoſam incidunt verborum redundantiam atque loquacitatem. cum meditatio non ſinat orationem modi proportionem fineſque tranſilire. Narrant Periclem ſæpe numero vocatum à populo, non obtemperaſſe, quod ſe negaret eſſe præmeditatum. Eodemq; modo Demoſthenes æmulus eius in repub. gerenda rationis, cùm ab Athenienſibus ad conſilium dandum vocaretur, recuſauit, ſe non eſſe commentatum ſecum rem inquiens. Verùm hæc fortaſſis nullo autore tradita ſint, & conficta. In oratione quidem Meidiana euidenter commendat meditationis vtilitatem. ſunt enim hæc eius verba, Ego vero, viri Athenienſes, meditatum me eſſe profiteor, neq; inficiabor me quantum omnino in me fuit, ſtudioſè commentatum eſſe orationem. profectò enim miſer eſſem, ſi talia perpeſſus, atq; etiam num ſuſtinens, ea neglexiſſem, quæ in mea mihi cauſa erant dicenda. [XVIII.] Interim ego promptitudinem diſſerendi neq; improbandam prorſus, neq; rebus non dignis adhibēdam aio : ſed inſtar medicamenti vſurpandã cenſeo. tamen ante virilem ætatem non permitto ad ſubitò oblatum argumentum orare. vbi facultas diſſerendi radices egerit, tunc inuitante occaſione liberè vti oratione licebit. Nam quemadmodum qui diu fuerunt vincti, poſtmodò ſoluti, ob diuturnam vinculorum conſuetudinem ambulare neſcientes titubant : ita qui orationem multo à tēpore conſtrictam tenuerunt, ii etiamſi aliquando opor- *Ex tempore dicere.*

teat ſubitò dicere, nihilominus eandem tamen interpretationis formam retinent. Adhuc pueriſciam agentibus verò permittere vt ex tẽpore dicant, cauſam præbet extremæ vaniloquentiæ. Ferunt quendam ineptum pictorem Apelli imaginem oſtendiſſe, quã ſubitò a ſe pictam diceret. tuliſſeque id ab Apelle reſponſi: Video vel te tacente eam eſſe feſtinanter pictam: ſed id miror, quod non plures tales eo ſpacio tẽporis pinxeris. [XIX.] Sicut igitur (redeo enim ad inſtitutum) orationis formã theatralem nimiſq; tragicam iuſſi, ita rurſum iubeo nimiam dictionis humilitatem atq; exilitatẽ attentè vitare atq; fugere. nam & nimio turgens faſtu ad res ciuiles inepta eſt: & nimis gracilis, nihil habet ad percellendũ roboris. ac ſicuti corpus non ſanum modò, ſed & firmo habitu eſſe: ſic oratio nõ morbo tantùm carere, ſed & vires habere debet. tuta enim laudantur duntaxat: quæ etiam cum periculo ſunt cõiuncta, porro & in admiratione ſunt. Eademq; eſt mea de animi affectione ſententia, quem neq; ferocem, neq; inaudacem deiectumq; eſſe cõuenit. quorum illud impudentiæ, hoc ſeruili cuidam ſubmiſſioni mentis anſam præbet. artificioſum verò eſt, atq; accuratum, in omnibus Medium tenere. Ac dum adhuc inſtitutionis huius memini, volo meam de oratione ſententiã exponere. Orationẽ ego prorſus vniformem primum pro ſigno litterarum bonarum imperitiæ nõ paruo reputo. deinde eam & in exercitatione ſtatuo faſtidiũ gignere, & plane non poſſe diu placere. Vbiq; enim vnius tenoris cantilena ſatietatẽ adfert, & offendit. varietas delectat & hic & vbique, vt in auditionib. & ſpectaculis. [XX.] Oportet ergo puerũ ingenuum ne eas quidem diſciplinas, quæ ob vulgarẽ vſum Encyclia dicuntur, inauditas incognitaſque præterire. verùm eas in tranſcurſu veluti guſtus percipiendi gratia diſcere: (nam in omnibus perfectionem conſequi nemo poteſt) philoſophiam verò ſeriò colere. poſſumq; meam ſententiam hac ſimilitudine exponere: Quod pulcrum quidem eſt circa multas vrbes nauigare, vtile autem præſtantiſſimam inhabitare. Vrbanum eſt etiã Bionis philoſophi dictum, qui aiebat, ſicut Penelopes proci cum non poſſent cum Penelopa concumbere, rem cum eius ancillis habuiſſent: ita qui philoſophiã nequeunt apprehendere, eos in aliis nullius precii diſciplinis ſeſe conterere. Itaq; reliquorũ ſtudiorum quaſi caput & ſumma, conſtituenda eſt philoſophia. [XXI.] Etenim ad corporis curationem duæ inuentæ ſunt ab hominibus ſcientiæ, Medicina & Gymnaſtice: quarum altera ſanitatem, altera firmam ſani corporis cõſtitutionem conciliet. Animi autem ægritudinibus atq; motibus ſola medetur philoſophia. Hac duce & comite cognoſcere datur quid honeſtũ ſit, quid turpe, quid iuſtum, quid iniuſtum, quid ad ſummam expetendum, quid fugiendum, quomodo nos erga deos, erga parẽtes, ſeniores, leges, alienos, magiſtratus, amicos, vxores, liberos, ſeruos

Oratio nimis exilis.

Animi moderatio.

Philoſophiæ præſtantia, & vtilitas.

eos gerere debeamus. ſcilicet, vt veneremur deos, parẽtes honore afficiamus, ſeniores reuereamur, legibus obtemperemus, amicos diligamus, vxores caſtè amemus, liberos animi interno quodam amore complectamur, ſeruos iniurioſè non tractemus, &, quod ſummum eſt, neq; rebus ſecundis efferamur gaudio, neque aduerſis nimio luctu deijciamur: ac neque voluptatibus diffluamus, neque ira ad ſæuiciam nos abripi ſinamus. quæ ego omnium nobis à philoſophia obtingentium bonorum antiquiſſima iudico. Fortuna enim proſpera ingenuè vti, viri eſt officium: citra inuidiam, hominis moderati: ratione vincere voluptates, ſapientis: iram compeſcere, non cuiuſuis viri. Perfectos autem viros ego eos cenſeo, qui norunt facultatem ciuilem permiſcere & contemperare cum philoſophia: duoq; illos ſumma bona exiſtimo adipiſci, vt & in republica verſando communis vitæ vſum augeant, & philoſophiam tractando vita fruãtur tranquilla ac ſedata. [XXII] Cùm enim tria ſint viuendi genera, vnum in agendo, alterum in contemplando, tertium in perfruendis voluptatibus occupatum: qui tertium hoc ſequitur, diſſolutus & voluptatum ſeruus, belluarum ſimilis abiectuſq; eſt. contemplator, ſi actionibus abſtineat, inutilis: rebus gerendis deditus philoſophiæ ignarus, rudis eſt & facilè errat. Pro viribus igitur enitendum eſt, vt & publica tractemus, & quantum ratio temporis ſinit, philoſophiæ nos demus. Sic in republica verſati ſunt Pericles, Archytas Tarentinus, Dio Syracuſanus, & Epaminondas Thebanus. de quibus poſteriores duo Platonis fuerunt familiares. Neque iam puto verboſius immorandum diſputationi de recta eruditione. [XXIII.] Præter autem ea quæ diximus, vtile eſt etiam, aut neceſſarium potius, vetuſtorum commentariorum coemtionem non negligere, ſed & iſta colligere * ſecundum agriculturæ rationem * eodem modo inſtrumentum doctrinæ eſt vſus librorum, & à fontibus conſeruare ſcientiam vſu venit. Verum ne corporum quidem exercitatio eſt prætermittenda, ſed mittendi in ludum eius rei pueri, vt in eo genere quantum eſt ſatis elaborent, cùm propter corporis concinnam conformationem, tum roboris gratia. nam bonæ ſenectuti fundamentum in pueritia iacitur, firma nimirum corporis ad ſanitatem conſtitutio. Quemadmodum igitur tranquillo cœlo adornanda ſunt quæ aduerſus tempeſtates faciunt: ita in adoleſcentia moderationem & temperantiam ad viaticum ſenectuti parãdum adhiberi par eſt. Sic autem labori moderandum eſt, ne eo exſiccati ad litterarum ſtudia animum deſpondeant. nam, vt ait Plato, ſomni & defatigationes, diſciplinarum ſunt hoſtes. [XXIV.] Sed quorſum hæc? quin id propero dicere potiùs, quod præcipuam dictorum iam vim continet. Exercendi ſunt adoleſcentes ad militaria opera iaculorum & ſagittarum miſſionibus, ac venationibus. Eorum enim

Homo perfectus.

Vitæ rationes.

Bibliotheca.

Corporis exercitatio

Militia.

qui in prælijs ſuccumbunt bona præmia victoribus ſunt propoſita. bello verò corporis habitus in vmbra educati non cõuenit. gracilis autem miles bellicis adſuetus certaminibus, athletarum & hoſtium phalãges diſijcit. [XXV.] Enimuerò obijciat aliquis, me, qui de ingenuorum puerorum educatione præcepta daturum promiſerim, pauperum & plebeiorũ prætérita inſtitutione, ſolis profiteri diuitibus me rationem præſcribere. Cui reſpondere non eſt difficile. Nihil enim ego mallem, quàm meam doctrinam omnibus in vniuerſum eſſe vtilem. quod ſi tamen quidam ob ſuam inopiam vti meis præceptis non poterunt, fortunam ij culpent, non me talia præcipientem. Veruntamen pro virili etiam pauperibus annitendum eſt, vt quàm optimè ſuos educent liberos. ſin id non datur, ea vtantur qua datur ratione. Atq; hæc ego orationis curſui inſerui, vt deinceps reliqua etiam ad rectam adoleſcentum inſtitutionem conducentia attexere poſſim. [XXVI.] Sic itaque dico, Ad liberalia ſtudia adducendos eſſe pueros verbis adhortationibuſque, non mehercle verberibus, aut contumelioſa tractatione. hæc enim ſeruis magis quàm liberis conuenire videntur: torpentq; & abhorrent ſic tractati à laboribus, partim ob dolores plagarum, partim ob contumelias. Laudationes autem & vituperationes quauis contumelioſa tractatione plus valent apud ingenuos: illæ ad pulcra incitantes, hæ à turpibus arcentes. Alternis porrò vicibus increpationes & collaudationes ſunt adhibendæ, vt & cùm exultant animi, reprehenſionibus ad pudorem redigantur: & cùm deiecti ſunt, rurſus laudibus erigantur. imitandæq; in hoc genere nutrices, quæ infantes cùm ad fletum prouocarũt, rurſum vt conſolentur mammam præbent. Eſt verò ex vſu, eos non inflare & ad ſuperbiam extollere nimijs laudibus. nam harũ exceſſum vanitas quædam & luxuria animorum comitari ſolet. [XXVII.] Ac vidi ipſe patres, quibus nimius amor cauſa fuit ne amarent verè. vtque intelligi poſſit quod dico, exemplo rem faciam dilucidiorem. Dum feſtinant eo vt filij ipſorum primas in omnibus rebus ferant, immodicos eis imponunt labores. ad quos ij animo elangueſcente deficiunt, ærumniſque alioquin oppreſſi, doctrinam æqua mente non admittunt. Quo enim modo ſtirpes mediocribus aquis aluntur, abundantibus ſuffocantur: eodem animus etiam moderatis creſcit laboribus, nimijs obruitur. Danda eſt ergo pueris à continentibus laboribus reſpiratio: idque in animo habendum, totam noſtram vitam in remiſſionem eſſe, ſeriumque ſtudium diuiſam. quam ob cauſam non vigilia modo, ſed & ſomnus inuentus eſt: neque bellum duntaxat, ſed & pax: neque ſine ſerenitate tempeſtas, neque ſeria negocia tantũ, ſed & feriæ. vtque vnam in ſummam contrahamus, Requies laborum eſt condimentum. Neque in animalibus ſolis, ſed & rebus anima carenti-

De pauperum liberis inſtituẽdis.

Plagæ & cõtumeliæ inſtituentium.

Item laudationes & increpationes.

Requies.

carentibus, id deprehendas. nam & arcus & lyras remittimus, vt intendere poſſimus. atq; in vniuerſum ſeruatur corpus impletione atque vacuatione, animus autẽ remiſſione & labore. [XXVIII.] Culpandi autem ſunt parentes nonnulli, qui poſtquam filios ſuos pædagogis magiſtriſque commendauerunt, ipſi quid diſcatur neque inſpiciunt vnquam, neque inaudiunt: magno ſanè cum errore. oportebat enim ipſos interuallo paucorum dierum ſubinde explorare puerorum profectus, neque in mercenarij voluntate omnem ſpem collocare. qui & ipſe maiorem diligentiam pueris inſtituendis erat impenſurus, ſi identidem ſui ſibi muneris rationem reddendam fore ſentiret. Atque huic loco eleganter conuenit equiſonis illius dictum, qui aiebat nihil eſſe, quod perinde ſaginaret equum, atque oculus regis. [XXIX.] In primis porrò puerorum memoria eſt exercenda atque adſuefactione roboranda. ea enim eſt veluti penus eruditionis. eamque ob cauſam Mnemoſynen, hoc eſt, *memoriam*, fabulati ſunt eſſe Muſarum matrem, inuentas nihil ita & gignere & alere eruditionem, vt facit memoria. Quapropter vtroque modo exercenda ea eſt, ſiue naturæ beneficio valeant memoria pueri, ſiue obliuioſi ſint. Sic enim & copiam naturalem confirmabimus, & quod ei deeſt implebimus: atque vt illi alios, ita hi ſeipſos vincent. Eſt enim præclarè ab Heſiodo dictum,

Inſpectio parentum.

Memoria.

Nam ſi vel paruum pergas ſuperaddere paruo,
Et crebro id facias, ingens exſiſtet aceruus.

Operibus.

Ne id quidem ignorent parentes, memoriæ vim in diſcendo exercitatam non ad eruditionem modò conducere, ſed & ad ciuiles actiones non modicum adferre adiumentum. nam præteritarum actionum memoria exemplar præbet bene conſultaturo de futuris. [XXX.] Prȩterea abducendi ſunt filij à turpitudine ſermonis: cùm autore Democrito ſermo actionis ſit vmbra. Deinde opera eſt danda vt affabiles fiant, inque colloquio comes. nihil enim ita dignum eſt odio, vt eorum mores, qui compellantibus ſe difficiles præbent. Iam in colloquijs pueri inuiſi alijs non fient, ſi non omnino in diſputationibus victoriam ſemper obtinere laborent. Nõ enim tantum egregium eſt ſcire vincere, ſed etiam poſſe vinci pulcrum eſt, vbi victoria eſt damnoſa. cum ſit reuera etiam Cadmeia quædam victoria. Poſſumque huius ſententiæ teſtem laudare Euripidem illum ſapientem, cuius hæc ſunt verba,

Sermo.

Dicentibus duobus, irato altero,
Qui non repugnat dictu, eſt ſapientior.

Addamus his ea, ad quæ non minore quàm dicta hactenus, immò & maiore ſtudio eſt contendendum. Sunt autem hæc. Vita degẽda eſt ſine luxu, lingua coercenda, ira ſuperanda, manus continendæ. quæ quãti ſint momẽti, ſingulorũ exemplis propoſitis melius in-

Præceptorũ congeries.

Digitized by Google

Ira coercitio.

lius innoteſcet.[XXXI.]Vtque à poſtremo ordiamur, nonnulli dũ iniuſtis pecuniæ capturis manus adijciunt, omnem actæ vitæ gloriam fecerunt irritam. vt Gylippus Spartanus qui nummorũ publicorũ ſacculos cum aperuiſſet, actus eſt in exſulium. Ira autem ſuperiorem eſſe, ſapientis eſt. Socrates calce impetitus ab adoleſcentulo admodum feroce & impuro, cum ſuos videret indignè id ferre ac fremere, adeo vt illum in ius quoque trahere cogitarent: Quid ergo, inquit? an ſi me aſinus calce ferijſſet, iuſſuri eratis vt contra calcem ei impingerem? Neq; tamen inultum planè id adoleſcens tulit, ſed omnibus ei facinus hoc exprobrantibus, calcitronemq; appellãtibus, ſuſpendio vita ſeſe exuit. Idẽ Socrates, quando Nebulis fabula edita Ariſtophanes in ipſum omnis generis cõuicia iaciebat, ijſque in ſcena recitatis amicorum quidam dicebat, Non iſta moleſte fers Socrates? nequaquam verò, inquit. nam in theatro, veluti in magno cõuiuio verbis vexor.[XXXII.] Horum germana ſunt atq; ijs coniuncta Archytę Tarentini & Platonis facta. Ille cum a bello, in quo exercitum duxerat, reuerſus agrum offendiſſet ob incuriam vitium contraxiſſe, accerſito colono, Male, inquit, tecum ageretur, niſi ego admodum ira exarſiſſem. Plato ſeruo guloſo & impuro iratus, vocato filio ſororis ſuæ Speuſippo, Hunc tu, inquit, verbera. ego enim animo ſum valde commotus. Diceres, difficilia ſunt hæc, neque ad imitandum procliuia. Fateor. Sed tamen his exemplis vtendum eſt, ſummiſque conandum viribus, vt abundantiam intemperatæ inſanientiſque iræ aboleamus. Nam neque alijs in rebus eorum æquamus vel peritiam vel virtutem: nihilominus veluti deorum quorum ſacerdotes ac facigeri ſapientiæ, facta eorum, vbi fieri poteſt, imitari ſectarique nitimur.[XXXIII.]De frænãda lingua reſtat vt dicamus. quam rem qui exigui momenti aut vilem putat, plurimum à vero aberrat. Tempeſtiuum enim ſilentium res eſt ſapiens, ac quauis oratione potior. Eaque, opinor, de cauſa priſci myſtica ſacra inſtituerunt, vt in his taciturnitati adſueſcentes, ad fidem humanorum arcanorum metum deorum transferremus. Et quidem tacuiſſe neminem pœnituit, dixiſſe permultos. ac quod tacitum fuit, facilè datur eloqui: quod dictum eſt, indictum fieri nullo pacto poteſt. Sexcenta auditu me percepiſſe memini exempla eorum, qui ob linguæ licentiam in grauiſſimas inciderunt calamitates. quorum reliquis omiſſis vnum duntaxat atque alterum pro ſpecimine adducam. Cum Ptolemæus Philadelphus ſororem ſuam Arſinoen in vxorem duxiſſet, Sotades, quod ei dixiſſet ipſum in nequaquam licitum foramen intrudere aculeum, in carcere per longum tempus contabuit: pœnamque dedit importunæ loquacitatis non indignam, qui vt alijs riſum moueret, multum ipſe fleuit temporis. [XXXIV.] His æqualia & conſentanea, immò grauiora multo

paſſus

paſſus eſt Theocritus ſophiſta. Cùm enim Alexander Græcis mãdaret, vt purpureas ſibi veſtes pararent, quippe domum reuerſus è bello ſacrificium de parta è barbaris victoria peracturus, eoq; nomine gentes pecuniam viritim contribuerent : aiebat Theocritus ſe aliquando dubitaſſe, nũc autem liquidò ſentire, hoc ipſum eſſe purpuream, quam Homerus dixiſſet, mortem : qua voce Alexandrum ſibi inimicum reddidit. Idem Antigonum Macedoniæ regẽ altero carentem oculo, cum vitium hoc ei exprobraſſet, ad iram non mediocrem prouocauit. iubebat is Eutropionem coquorum principem, qui munus aliquod geſſerat, ad ſe venire ac rationes ſecum conferre. quod cum hic ei renunciaret, ac ſæpius accederet, ſcio, inquit Theocritus, quod me crudum vis Cyclopi apponere, huic quod coquus, illi quod vnoculus eſſet exprobrans. & Eutropio, Ergo, ait, tu capite mulctaberis, eaſque dabis loquacitatis iſtius tuæ atque inſaniæ pœnas: ac regi rem renunciauit, qui & miſit qui Theocritum interficerent. Præter hæc omnia, adſuefaciendi ſunt pueri vt vera dicant. qua in re ſumma eſt ſanctimonia. mentiri enim ſeruile eſt, dignumque apud omnes homines odio, ac ne mediocribus quidem ſeruis ignoſcendum. [XXXV.] Atque hæc quidem de pueris decorè & ad modeſtiam inſtituendis hactenus nihil dubitans aut ambigens diſſerui. Quod reſtat dicẽdum, dubium me tenet, ancipitemque in deliberando adfert curam, ac quaſi in trutina poſitus in vtranque partem momentis impellor, neutri inſiſtere valeo. valdeque cunctor rei huius vel autor fieri, vel diſſuaſor. Audendum tamen eſt, & eloquenda res. Eſt autem hæc quæſtio, An amatores puerorum ſinere debeamus vti eorum conſuetudine, an verò potius ab ijs arcere. Cùm enim intueor in patres ſuo ſenſu omnia metientes, moribuſque crudos & auſteros, qui conſuetudinem amatorum ob contumeliam liberorum intolerabilem putant : vereor eius autor eſſe atque ſuaſor. [XXXVI.] Rurſus cum in mentem venit Socratis, Platonis, Xenophontis, Æſchinis, Cẽbetis, totiuſque chori iſtorum virorum, qui maſculos approbauerunt amores, adoleſcentuloſque produxerunt ad doctrinam, popularem rationem, morumque honeſtatem : ſententiam muto, flectorque admiratione & æmulatione iſtorum virorum. Atque his quidem etiam Euripides teſtimonio hoc fauet. *Veritas.*

Sed eſt & alter inter mortales amor,
Iuſtique caſtique animi ſpectat, ac probi.

Non tamen omittenda eſt Platonis ſententia quę ſeriæ rei admixtam habet vrbanitatẽ. ait enim permiſſum debere eſſe ijs, qui rẽ præclarè geſſerint, vt quemcunq; velint oſculentur. Etenim arcendi ſunt, qui pulcritudinem corporis ſpectant : animæ autem amatores omnino deligendi : & amores quidem, quales Thebis

ſunt

ſunt & Elide & quæ in Creta vocatur raptio, fugiendi: æmulandi autem qui Athenis ſunt & Spartæ. Sed hac de re quiſque ſuam ſequatur ſententiam. [XXXVII.] Ego de puerorum moderatione & decoro hactenus locutus, de adoleſcentia porrò pauca omnino

Adoleſcentes vt regendi.

ſubijciam. Sæpenumerò enim vituperaui malarum conſuetudinũ introductores, qui cùm pueris pædagogos & magiſtros præfeciſſent, adoleſcentum impetus paſſi ſunt liberè ferri. cùm contra hi maiore quàm pueri cura atque cuſtodia fuerint regendi. Quis enim neſcit puerorum peccata exigua, planeque emendabilia eſſe? profecta ſcilicet à pædagogorum contemtu, aut quod magiſtrorum inſtitutioni aliquando non obtemperarint. At iam ex ephebis egredientium peccata ſæpenumerò ingentia fiunt & atrocia: ingluuies ventris, furta pecuniæ paternæ, alea, comeſſationes, potationes, virginum amores, adulteria. Quapropter iuueniles impetus accuratis rationibus vinciri ac compeſci conuenit. Eſt enim vigor illius ætatis incontinens voluptatum, laſciuitque, & fræno opus habet: & qui ætatem iſtam non magno opere regendam ſuſcipiunt, imprudentes animo licentiam quâ ad flagitia feratur concedunt. [XXXVIII.] Ergo cordatis parentibus ſub id temporis maximè vigilandum eſt, vt cuſtodiant adoleſcentes, ac intra modeſtiæ fines contineant, docendo, minando, rogando, conſulendo, pollicendo, exempla demonſtrando cùm eorum, quos voluptatum ſtudium in miſeriam coniecit, tum qui abſtinentia laudem ſibi gloriamque parauerunt. Hæc enim duo quaſi elementa ſunt virtutis, Spes honoris, & Metus pœnæ. quorum illa

Malorum conſuetudo

incitatiores ad pulcerrima ſtudia, hic ſegniores ad vitia reddit. In vniuerſum verò malorum conſuetudine hominum prohibendi ſunt pueri. nam affricatur illis aliquid inde vitij. Atque hoc etiam Pythagoras ſuis monuit præceptorum inuolucris. quæ ego adducam atque euoluam: momentum enim ad virtutem conferunt

Ænigmata Pythagora explicat.

non minimum. [XXXIX.] Tale eſt, Non guſta quibus nigra eſt cauda. ſignificat enim non conſueſcendum cum hominibus ob maliciam nigris. Stateram ne tranſgrediaris: ſummam docet habendam eſſe rationem iuſticiæ, neque eius fines exeundum. Chœnici non inſide. fugere iubet ignauiam, ac proſpicere de neceſſario victu. Non cuiuis inijce dextram. hoc vult; non temerè eſſe cum quoquam contrahendum. Anguſtum annulum non geſta. id eſt, vitæ genus liberum ſectare, nec vinculo temetipſum obſtringe. Ignem gladio non ſcrutare. hoc dicit; iratos non eſſe irritandos, (eſt enim hoc indecorum) ſed ijs concedendum. Cor ne edas. vult animam curis non eſſe affligendam. Fabis abſtine. hoc eſt, reipublicæ adminiſtrationem vita. nam olim magiſtratus per ſuffragia fabis lata creabantur. Cibum in matulam non inijce. præcipit prauo animo non eſſe elegantem orationem committẽdam.

eſt enim

eſt enim oratio cibus animi, quem cibum immundum humana reddit peruerſitas. Ad fines vbi perueneris, non reuertito: monet, cum moriendum eſt, & finem vitæ inſtare videmus, æquo id animo eſſe ferendum, ac citra mœrorem. Sed eò vnde digreſſa fuit, noſtra ſe referat oratio. [XL.] Sunt itaque pueri ab omnibus vt dixi, malis hominibus abſtinendi: maximè autem ab adulatoribus. Quod enim identidem & multis dicere parentibus conſueui, nunc quoque affirmo. Genus hominum adulatoribus peſtilentius nullum eſt, neque quod magis ac celerius iuuenes in perniciem præcipitet. Illi enim & parentes & natos radicitus perdunt, & inter conſulendum eſca voluptatis difficulter euitabili illicientes, parentum ſenectutem iuxta & filiorum iuuentutem dolorum plenam reddunt. Diuitibus liberis parentes ſobrietatem commẽdant, adulatores ebrietatem. illi continentiam, hi libidinem. illi parſimoniam, hi prodigalitatem. induſtriam illi, hi ignauiam. pũctum (aiunt adſentatores) temporis eſt tota noſtra vita, frui ea, non abuti ad alias res conuenit. quid attinet nos minas patris curare? delirus eſt, & alterum pedem iam in ſepulchro habet: mox illum ſublimem arreptum efferemus. [XLI.] Nõ deſunt ex ijs, qui & ſcorta ſubmittant, & nuptas proſtituant: & quæ parentibus erant ſenij viatica, interuertant atque rapiant. Impuri ſunt iſti homines amicitiæ ſimulatores, libertatis imperiti, diuitum adulatores, pauperum cõtemtores, veluti lyrica quadam arte ad adoleſcentes decipiendos inſtructi, ad riſum eorum qui ipſos alunt labia in riſum diducentes, animi ſubditiciæ, ac vitæ ſpuriæ partes. ad nutum diuitum viuentes, fortunæ ſtatu liberi, inſtituto ſerui, ac ſe contumelia affici putantes, ſi non tractentur contumelioſè, ſed fruſtra alantur. Quare ſi quis eſt pater ſolicitus de bene educãdis liberis, fœdũ hoc pecus domo eijciat. Amoliatur etiã condiſcipulorũ prauos mores, qui ſatis habent virium ad corrumpendum vel optima ingenia. [XLII.] Atq; hæc quidẽ præclara ſunt, & vtilia. quæ ſubdam, humana ſunt. Nã & parentes viciſſim ego nolim vſquequaq; duro eſſe & aſpero ingenio: ſed ſæpenumero eos quorundã peccatorũ gratiam facere adoleſcentibus, ſibiq; ipſis ſuam adoleſcentiã reuocare in memoriam. At quemadmodũ medici amara medicamẽta dulcibus ſuccis permiſcentes, oblectatione ad vtilitatem, ſibi acceſſum aperiunt: ita conuenit parentes reprehẽſionum ſeueritatẽ lenitate temperare: & interdum habenas cupiditatibus filiorum laxare, interdum aſtringere. & maximè quidem peccata æquo animo ferre. vbi tamẽ fieri id nequit, dare operam, vt concepta ob delictum ira celeriter deflagret. Præſtat enim patris iras ſubitas eſſe, quam graues. quia infenſus & implacabilis animus patris, non leue eſt argumentum odij erga liberos. [XLIII.] Conducibile eſt etiam nonnulla peccata liberũ ſimu-

Adulatores.

Parentum lenitas.

lare pa-

Digitized by Google

lare parentes ſe non animaduertere: cùmq; ſub ſenectutem viſus ſoleat audituſq; hebeſcere, eo iſtam ſenſuum imbecillitatẽ transferre, vt videntes quædam quæ aguntur, non videant, audienteſque non audiant. Amicorum delicta toleramus: quid mirum, ſi etiam filiorum? quando etiam ſeruorum crapulam ebrietatemque ſæpe non reprehendimus. Parcus aliquando fuiſti, fac etiam impenſas: indignatus es aliquando, ignoſce viciſſim: deluſit te aliquando ſerui vſus opera, iram cohibe: par boum ex agro abduxit, venit aliquando heſternam olens crapulam, diſſimula: vnguentum redolet, tace. ſic laſciuiens domatur adoleſcentia. [XLIV.] Danda porrò eſt opera, vt qui voluptatibus nimis deditiſunt, & reprehenſionibus minus obtemperantes, matrimonio deuinciantur, quod eſt tutiſſimum iuuentutis vinculum. Vxores autem filijs deſpondebunt, quæ neque nobilitate generis, neque diuitijs multum eos ſuperent. Sapienter enim dictum eſt, Tibi congruẽtem verſa. & qui multo ſe præſtantiores ducunt vxores, non mariti earum, ſed dotis ſerui ſua imprudentia fiunt. His pauca quædam ſi adiecero, finem præceptis imponam. [XLV.] Ante omnia debent parentes nihil peccando, omniaque pro officij rationibus agendo, euidens ſeſe liberis exemplum præbere: vt in iſtorum ij vitam tanquam in ſpeculum intuentes, à turpibus dictis, factiſq; auertantur. Etenim qui peccata filiorum increpantes, ipſi in eadẽ prolabuntur vitia, ij ſe non ſentiunt ſub illorum nomine ſemetipſos accuſare. Quorum verò tota vita turpis eſt, ij ne ſeruos quidem obiurgandi libertatem ſibi relinquunt. nedum filios. Quo accedit, quod tales patres ſcelerum conſultores ac doctores ſuis ſunt filijs. vbi enim ſenes ſunt impudentes, neceſſe eſt ibi adoleſcentes quoq; inuerecundiſſimos eſſe. [XLVI.] Ergo ad decoram liberorum educationem quæcunq; conducere poſſunt, in ijs elaborandum eſt: æmulatione Eurydices. quę cum Illyria eſſet & plus quàm barbara mulier, tamen vt filios docere poſſet, prouecta iam ætate diſciplinis animum ſtudiumq; applicuit. Cuius quantus fuerit erga liberos ſuos amor, ſatis declarat inſcriptio ab ea Muſis conſecrata. cuius hic eſt ſenſus,

Coniugium

Exempla parentum.

Quo deſiderio, Muſæ, nouiſtis, amarit
Doctrinæ veſtræ munera, quoque animi
Eurydice ſtudio flagrans Hierapolietis:
Quæ grato vobis dedicat hæc animo.
Nam mater natis iam pubeſcentibus auſa eſt
Theſaurum ſophiæ diſcere literulas.

Enimuero omnia, quæ expoſuimus, vt in vnum concurrant atq; ſimul coniungantur, optari fortaſſis rectius poteſt quàm mandari. Pleraq; verò præcepta ſequi & imitari, res quidem hæc ipſa eſt felicitatem requirens magnamq; accurationem: poteſt tamen ab humana præſtari natura.

PLV-

Digitized by Google

PLVTARCHI COMMENTARIVS, Quomodo adoleſcens Poetas audire debeat.

[I.] QVOD Philoxenus poeta dixit, Marce Sedate, carnes ſuauiſſimas eſſe, quæ carnes nõ ſint, itemque piſces, qui piſces non ſint: de eo pronũciare ſinemus iſtos, quos palato plus ſapere, quam corde, Cato aiebat. De hoc autem nobis conſtat, adoleſcentulos magis gaudere, libentiuſque obſequi, ac mãſuetiores ſe præbere ijs philoſophiæ dictis; quæ philoſophicè & ſeriò dicta non videntur. Non enim Æſopicas tantum fabellas & poetica argumenta, ſed & Heraclidis Abarin; & Ariſtonis Lyconem, inque his ſententias de anima fabulis permixtas legentes, quaſi cœleſti quodam mentis inſtinctu non ſine voluptate excitantur. Quare non id modò curandum eſt, vt circa voluptates quæ ex cibo & potu percipiuntur, modeſtiam ſeruent: ſed magis etiam ad hoc ſunt adſuefaciendi, vt in lectionibus & auditionib. delectatione tanquam obſonio fruantur, vtiliaque & ſalubria ex ijs captent. Nam neque vrbi portæ cæteræ clauſæ id præſtabunt, vt non capiatur, ſi per vnam aliquam hoſtes recipiantur: neque adoleſcentem continentia aduerſus reliquas voluptates adhibita conſeruabit, ſicubi imprudens per auditum ſe illis capiendum dederit. quinimo auditus, quo mentem ac rationem propius attingit, eo plus damni ac corruptelæ affert ea per negligentiam admiſſa illecebra. [II.] Quoniam itaque neque fortaſſis licet, neque etiam expedit à poematibus arceri eo natu adoleſcentem; quo Soclarus meus eſt; & tuus Cleander: peraccurate nobis obſeruãdi ſunt, quippe in legendo magis quam in ambulando ductoris egentes. Proinde quem nuper de poetis ſermonem habui, eum mihi ſubijt in præſentia; conſcriptum ad te mittere. quem vbi perlegeris; ſiquidem tibi videbitur non minorem vim ijs habere amuletis, quæ nonnulli ad conuiuia ebrietatis arcendæ cauſa appenſa geſtant, aut ijs intra corpus ante ſumtis accedunt: Cleandro imperti, ijſque ingenium ipſius, quod ob vigorem & alacritatem acumenque facilè iſtis perducatur illecebris, præmuni.

Polypodis capitis perhibent bonum ineſſe malumque.

nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere; ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. Eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda & adoleſcentis animo pabuli inſtar cõducentia in ſe habet: non pauciora verò quæ conturbent eum; &

de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Ægypto tantum, ſed de poetica etiam licet dicere,

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta

— Etenim

Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoque blandum.
Alloquium quemuis ſapientem fallere callens.

[III] Quippe illecebræ eius fatuos plane & ſtupidos non attingunt. quare Simonides quoque interrogatus, cur ſolos Theſſalos non deciperet? rudiores eſſe reſpondit, quàm qui ab ipſo decipi poſſent. Et Gorgias tragœdiam dixit eſſe impoſturam: quã & qui adhiberet, non adhibente iuſtior, & qui paſſus eſſet, non paſſo eſſet ſapientior. Vtrum igitur adoleſcentes inſtar Ithacenſium, aures eorum cera ſolida obturantes, cogemus lintre Epicuri poeſin præteruehi atque fugere? an verò recta potius quadam ratione iudicium circumdantes atque vincientes ita dirigemus, ne delectatione ad noxia deferantur?

Nam neq; atrox, natus genitore Dryante Lycurgus

ſana eſt vſus mente, quod multis vino captis, ac per temulentiam peccantibus, vites paſſim excidit: cùm debuiſſet potius fontes propius adducere, inſanumque (vt ait Plato) Deum alio ſobrio repreſſum caſtigare. (nam id quod noxium eſt, de vino aufert aqua admixta, vtili relicto.) [IV.] Neque nos ſanè poeticam Muſarum partem exſcindamus aut aboleamus. ſed vbi præ nimia voluptate fabuloſæ eius & theatrales partes contumaciter ſe iactant & efferunt, nimiaque libidine inſaniunt: ibi manus inijcientes, reprimamus eam. Vbi verò erudita venuſtas & ſuauis atque alliciens animum oratio vana fructuſve expers non eſt, ibi philoſophiam introducamus atque admiſceamus. Quemadmodum enim mandragora iuxta vites naſcens, ſuamque in vinum vim diffundens, efficit vt ſuauius dormiant, qui id biberunt: ſic poeſis è philoſophia doctrinam deſumens, eamque fabulis permiſcens, facilem eius & gratam adoleſcentibus perceptionem præbet. Non ergo fugienda ſunt poemata philoſophaturis: ſed adhibenda poematibus philoſophica conſideratio, adſueſcendumque vt in eo quod delectat vtilitatem quæras, & eam amplectaris: ſin verò, repugnãdum ei eſt, & ſuccenſendum. hoc enim eruditionis principium eſt.

I. Præceptũ prænoſſe iubet, multa eſſe apud poetas ficta, idque [illegible]

Atqui ſecundum Sophoclem;

Quacunque rem ratione recta ceperis,
Bonum illius rectè ſperabis exitum.

[V.] Primum ergo introducemus in poemata hominem, cui nihil ita meditatum in promptuque ſit, atque illud,

— permulta canunt mendacia vates.

id quod

Id quod partim coacti, partim ſponte faciunt. Sponte, quia ad delectationem auditionis, & gratiam quàm plurimi captant: ob auſteritatem ſuam veritas mendacio minus ijs eſſe commoda videtur. Quod enim re vera fit, id tametſi exitum habet triſtem, non mutatur. Quod autem commentum eſt, id facillimè cedit, & de triſti in iucundum mutatur. Nam neque numeri, neque verborum immutationes, neque dictionis maieſtas, neque translationis opportunitas, neque concinnitas & compoſitio tantum habet blandiciæ atque gratiæ quantum fabulæ aptæ connexa diſpoſitio. [VI.] Enimuero ſicut in picturis color plus afficit quàm lineæ, propter ſimilitudinem corporis & fallendi aptitudinẽ: ita in poematibus mendacium probabilitate temperatum magis percellit & gratius eſt apparatu carminis & dictionis fabula & figmento carentis. Itaque Socrates quibuſdam ſomnijs ad ſcribendum carmen compulſus, cùm ipſe, vt qui per omnem vitam pro veritate decertaſſet, facultate probabilia mendacia fabricandi deſtitueretur, Aeſopi fabellas argumentum ſibi delegit: poeſin non putans eam à qua abeſſet mendacium. Etenim ſacrificia quædam nouimus choris & tibijs carentia: poeſin fabularum & figmentorum expertem non nouimus. nam Empedoclis & Parmenidis verſus, Theriaca Nicandri, ac ſententiæ Theognidis, orationes ſunt, vt pedeſtris inceſſus humilitatem effugerent, granditatem & menſuram à poetica pro vehiculo mutuatæ. [VII.] Proinde vbi abſurdum aliquid aut durum in poematibus dicitur ab aliquo præſtanti viro de dijs, dæmonibus aut virtute: is qui eum vt verum amplectitur ſermonem, in errorem incidit, falſaque opinione animum corrumpit. At qui nunquam immemor eſt poeticarum in mentiendo præſtigiarum, idque perſpicuè ſemper tenens, identidem poeſin ſic compellare nouit:

O machinatrix lynce verſipellior.
Quid ludis, & ſupercilium quid contrahis,
Fraudemque texens, te ſimulas verum loqui?

is, inquam, mali nihil feret, neque quicquam abſurdi credet. [VIII.] Nimirum is ſe reuocabit à metu, ſicubi timebit ne Neptunus terram eruat, & inferos detegat: aut vbi ſubierit ei Apollini iraſci ob Achiuorum principem,

Ipſus ſuaui quem celebrans in conuiuio,
Hac fatus ipſus, ipſus & letho dedit.

Quin & extincti iam Achillis, ac Agamemnonis lacrymas compeſcet, cupiditate viuendi manus viribus caſſas, intendentium. Quod ſicubi à perturbationibus ſuperatus, victuſque veneficio erit, nulla interpoſita mora ita ſeipſum alloquetur:

Aſſecta reditum, ſuperas repete impiger auras

Quàm primum : tum quæ ſunt hic tibi viſa ſub vmbris,
Vxori quondam cara narranda memento.

venuſtè enim hoc in ſuam Necyiam dixit Homerus, quod ea auditio propter fabulas eſt mulieribus congruens. Ac talia quidem ſunt quæ poetæ ſua ſponte fingunt. [IX.] Plura ſunt, quæ non fingentes, ſed ita eſſe opinantes, falſitatem eam nobis pigmentis fucatam offerunt, vt, cùm de Ioue Homerus dixerit,

Iuppiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet, & fata imponit diuerſa duorum,
Pelidæ huic magni, pugnacis at Hectoris illi.
Dardanidæ fatum lethali pondere lancem
Impulit ad manes vergens tunc Hectora Phœbus
Deſeruit: ——— totam tragœdiam huic fabulæ aptauit Aeſchylus, titulo Pſychoſtaſiæ. aſſiſtere enim facit lancibus Iouis, alteri Thetidem, alteri Auroram, deprecantes pro filijs ſuis Achille & Memnone manum conſerentibus. Nemo non videt, fabulam eſſe hanc delectandi aut perterrendi auditoris cauſa confictam. Hæc autem,

Iuppiter humanæ diſpenſans prœlia gentis. &,
Num cauſam Iupiter præbet mortalibus,
Cùm familiam ſtatuit euertere funditus.

hæc iam ex ipſorum ſunt dicta opinione, falſam de dijs ſententiã, & ignorationem ſuam nobis tradentium. [X.] Iam illæ apud inferos portentorum fictiones & diſpoſitiones, quæ terribilibus nominibus ſpectra fabricantur ardentium fluminum, locorum horribilium, ac terribilium ſuppliciorum : ferè ab omnib. deprehenduntur eſſe fabuloſæ admodum, & in quibus tanquam in alimentis venenum, ita mendacium ſit admixtum nemoque penè neſcit, neque Homerum, neque Pindarum, neque Sophoclem, pro certo habuiſſe id quod ſcribebant :

Vbi immenſas ructant tenebras.
Validi vmbroſæ noctis fluuij.

Item : *Oceani fluctus legere, & Leucada petram.* Item
Vbi æſtus gurgitis, inferorum anguſtiaq́;.

Tamen quotquot mortem veluti miſerabilem, & ſepulturæ priuationem tanquam miſeram rem deplorantes, huiuſmodi verba extulerunt :

Non inhumatum oro tu me, infletumq́; relinquas. Item,
Tunc anima ad manes de membris mœſta volauit,
Interitumq́; ſuum lugens, & robur, & annos.
Item.
Non me prius quàm fert ætas interfice :
Nam dulce lucem eſt cernere. noli cogere,
Vt abdita infra terram conſpiciam miſer.

hæ, in-

Digitized by Google

hæ, inquam, voces ſunt ita ſentientium, & errore captorum. quo magis nos attingunt,& perturbatione iſta atque imbecillitate exagitatos angunt,à qua proficiſcuntur. [XI.] Aduerſum hæc ergo rurſus promtè id aures noſtras perſonet, poeſi non admodum curæ eſſe veritatem: quod autem verum ſit de his rebus, id ne ab ijs quidem, qui in aliam nullam quam huius ipſius rei diſcendæ cognoſcendæq; curam incubuerint,omnino percipi aut inueſtigari potuiſſe:quod quidem ipſi etiam fateantur. Atque hic ad manum ſint Empedoclea hæc:

Non oculis poſſunt homines,non auribus iſta,
Non comprendere mente ——

Et illa Xenophanis.

De ſuperis, ſed & his quæ cœpi dicere cunctis,
Nullus homo fuit, aut qui poſſit certa docere,
Exſiſtet —— ſed & Socratis verba apud Platonem, eiurantis iſtarum rerum noticiam. Minus enim poetis tanquam iſtorum aliquid ſcientibus animum aduertent, qui videbunt de ijs rebus philoſophis quoque pronunciaturis veluti vertiginem quandam obortam.

II. Poetica in imitatione conſiſtit.

[XII.] Magis quoq; adhuc cautum eum reddemus,ſi ſimul atq; eum ad poemata applicamus,ipſam poeticam ei deſcribamus: artem nimirum eam eſſe imitatricem, pingendique arti quaſi ex altera parte reſpondentem. Neque id modò auditum habeat omnium ſermone tritum, quo loquentis picturæ nomine poeſis,pictura tacentis poeſis afficitur: ſed præterea quoque eum doceamus,quod pictam lacertam,aut ſimiam,aut Therſitæ faciem videntes delectamur, miramurque non pulchritudinis, ſed ſimilitudinis cauſa. Suaptè enim natura fieri id quod turpe eſt pulcrum non poteſt:imitatio, ſiue pulcræ ſiue turpis rei ſimilitudinem exprimat,laudatur: eademq; rurſus, ſi pulcram turpis corporis imaginem effingat, decorum non ſeruauerit. Pingũt etiam quidam actiones abſurdas, vt Timomachus Medeam liberos necantem, & Oreſtem matri necem inferentem Theo, Parrhaſiuſq; Vlyſſis ſimulatam inſaniam, & Chærephanes mulierum cum viris impudicam conſuetudinem. In his adoleſcens maximè eſt adſuefaciendus, vt diſcat rem quæ imitatione eſt expreſſa, nõ laudari: ſed artem, quæ id quod propoſitum erat, rectè repræſentauerit.[XIII.] Quando igitur poetica etiam ars ſæpenumerò turpes actiones, & prauas affectiones moreſq; imitãdo exponit:adoleſcentis eſt, id quod in his præclarè elaboratum admirationem meretur, neq; probare vt verum, neq; amplecti vt pulcrum: ſed eatenus laudare, quatenus argumento congruit. Quomodo enim porci grunnitum, & trochleæ ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum, non ſine moleſtia audimus: ſi quis verò commodè ea imitetur, vt ſuem Parmeno, & trochleas Theodorus, delecta-

BIBLIOTECA ROMA EMA

Digitized by Google

delectamur.& morbo captos homines, aut ſuſpectæ valetudinis, tanquam ſpectaculum iniucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Iocaſtam ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos, cum gaudio videmus. ſic adoleſcens, vbi leget quæ Therſites ſcurra, aut Siſyphus corruptor, aut Batrachus leno agens vel loquens in poemate introducitur, ſciat artem imitatricem laudandam: quæ vero iſta imitatione affectiones & facta exprimuntur, reijcienda eſſe, atque vituperanda. [XIV.] Non enim idem eſt, rem aliquam eſſe pulcram, & eam imitari pulcrè: quorum hoc in decoro & conuenientia conſiſtit, turpibus autem turpia conueniunt. Quippe Demonidis etiã claudi illius, quas eius qui furto eas ſubtraxiſſet pedibus congruere optauit, crepidæ, erant quidẽ eæ malæ, ſed Demonidi aptæ. Iã hæc,

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt —— &,
Exiſtimationem iuſti fac pares,
Sed lucri cauſa quiduis interim face. &,
Quod ni precario talentum cepero. &,
Viuam talento neglecto, & gratus ſopor
Obrepet: atque flagitij, hoc argenteum
Propter talentum quod patraui, non quidem
Apud inferos pœnas luam:

hæc quidem improbæ ſunt, & falſæ orationes: ſed quales Eteoclem, Ixionem, ſenem fœneratorem deceant. [XV.] Ergo ſi adoleſcentulos moneamus, hæc eos non vt quæ laudi vertant atque probent, ſed ita ſcribere vt abſurda ac mala, ideoque moribus & perſonis improbis attributa: nunquam ij opinione de poetis concepta decipientur. Quinimò de loquentis perſona ſuſpicio inſinuata, & factum & orationem ſuſpectam reddet, vt mala, & à malis profecta. Tale eſt, quod Homerus Paridem è prælio profugum, cum Helena concumbere facit. Nam cum neminem alium interdiu cum vxore rem habere commemoret, extra intemperantem hunc & adulterum: ſatis euidenter docet; ſe hoc de eo opprobrij & reprehenſionis cauſa referre. [XVI.] Quo in genere magnopere aduertendus eſt animus, ſicubi poeta ipſe contra ea quæ dicentur, iudicium ſuæ improbationis edit. quod in prologo Thaidis ſuæ Menander fecit:

Ipſi poetæ de dictis iudicium vbi ferunt.

Ergo mihi talem velim dea tu canas,
Audacia & forma ſimul & facundia
Quæ prædita, exerceat iniuriis ſuos
Procos, domo excludat, crebroque poſtulet
Munera, ſimulans amare ſemper, nullum amet.

Optime omnium Homerus hoc eſt vſus genere, male dictis reprehenſionẽ, bene dictis commendationem præmittens. Hæc ita:

Mox

Mox ille hæc blanda eſt aſtutè verba locutus. Item,

Hunc ille aſſiſtens pulcro ſermone tenebat.

Illud verò agens, tantū non proteſtatur ea ſe non dicere aut probare, quippe inepta & praua. Exempli gratia: narraturus quomodo ſacerdotem Agamemnonem inhumaniter tractauerit, hæc præmiſit:

Non hæc Atrides Agamemnon dicta probauit,
Sed male reiecit, — id eſt, ſæuè & ſuperbè, ac præter decorum. [XVII.] Achilli etiam ferocem hanc tribuens orationem,

Ebrie, cui cerui eſt pectus, vultusq́; caninus:

ſuum de ea iudicium addit.

Rurſum Pelides prauis Agamemnona regem
Impetijt verbis, neq; adhuc dimiſerat iram.

conſentaneum quippe eſt, nihil per iram & vehemētiam rectè dici. Sic & de factis:

Sic fatus facinus concepit in Hectora diuum
Immane: extendens quem pronum ad ſtrata Patrocli, &c.

Præclarè etiam in fine dictum quoddam, quaſi calculum dictis factiſve adiungit. Quale eſt, cùm deos facit de adulterio Martis ac Veneris dicentes;

Succeſſu mala facta carent: celerem quoque tardus
Aſſequitur ſontem vindex, —

& de Hectoris ſuperbia atque iactantia:

Talia iactanti Iuno ſuccenſuit alma.

& de Pandari ſagittatione:

Hoc animum ſtulti Pallas ſermone fefellit.

Huiuſmodi effata & ſententias quiuis ſanè deprehenderit, modò animum animaduertat. [XVIII.] Alia in ipſis rebus documēta exhibent: quemadmodum Euripides fertur Ixionem vt impium flagitioſumque conuiciantibus dixiſſe: *enimuerò non ante eum è ſcena eduxi, quàm rotæ affigerem.* Apud Homerum id mutum doctrinæ genus extat, conſiderationem habens vtilem ijs in fabulis etiam, quæ maximè vituperantur. Quas allegorijs (ita enim nunc vocant, cùm aliud dicitur, intelligitur aliud: antiqui *hyponœam*, ab occulto, qui ſubeſſet ſenſu nominabant) nonnulli alio detorquentes ac peruertentes, indicium de Venere à Marte adulterata Solem detuliſſe aiunt hoc ſenſu, quod Veneris ſideri ſidus Martis congreſſum adulterio obnoxias natiuitates reddat: Sole autem rurſus elato & deprehendente ea, non lateant. Ita quod ſe Iuno ornauit Iouem aggreſſura, & veneficium ceſti, volunt eſſe aeris quandam purgationem, ad igneam accedentis naturam. [XIX.] Quaſi verò non ipſe interpretationem poeta addiderit. Nam in Veneris fabula, eos qui animum aduertunt, docet, Muſicam prauam & cantilenas malas, ſermoneſque de rebus vitioſis

facere ad corrumpendos mores, efficereque vitam effœminatam, & viros luxum, molliciem, conſuetudinemque mulierum amantes, ac

Mutatas itidem veſtes, calida atq; lauacra,
Et thalamos.—Idcirco Vlyſſem etiam facit citharœdo præcipientem,

Hinc age digreſſus, potius qua machina cepit
Vrbem Dardanidum, canta.—

pulcrè docens, muſicæ & poeticæ argumenta à prudentibus eſſe & cordatis petenda. In Iunonis fabula optimè demonſtrauit cōſuetudinem mulierum cum viris, gratiamque quam eæ veneficio & præſtigijs ac dolo ſibi conciliant, non modò in diem durare, ac faſtidioſam eſſe, & inſtabilem: ſed in odium pręterea inimicitiamque mutari, poſtquam voluptas euanuit. Sic enim ei Iupiter in hanc ſententiam minatur:

Vt videas, iuuet an Venus hæc te, concubituſq;,
Quo mihi clam ſuperis fraudem commixta ſtruebas.

Nimirùm effictio & imitatio facinorum malorum, vbi ſimul dedecus atque damnum indè autores conſecutum proponitur, non incommodum, ſed vtilitatem adfert auditori. [XX.] Philoſophi quidem exemplis vtuntur, eaque ad cohortandum & inſtituendum ſumunt, quæ ad manum ſunt: at poetæ idem hoc agunt, ***IV. Cōtraria poetarū dicta.*** exempla ipſi fingentes, ac fabulas proponentes. Sanè Melanthius, ſiue ſerio id, ſiue ioco, Athenienſium ciuitatem conſeruatam fuiſſe dixit oratorum diſſidijs atque turbis: ita enim non in vnum vniuerſos parietem inclinaſſe, ſed eorum qui rempublicam tractabāt in diſſidio quippiam fuiſſe, quod percelleret à damnoſa parte vrbem. Poëtarum quoque contradictiones, quibus fidem dictorum dubiam faciant, non ſinunt ea ad nocendum ſatis momenti habere. Vbi ergo iuxta ſe poſita contraria dicta apud illos euidenter ſunt, meliori parti adſtipulandum eſt, vt in his:

Multis homines in rebus decipiunt dij,
Mea proles, atq; dura conciliant mala.
FIL. *Dixti id, nihil quo facilius dictu eſt, deos*
Incuſans.— Item,
Non copia auri te gaudere hac addecet?
R. *Ditem eſſe, nilque ſcire præterea, malum eſt.*
Item:
Quid ergo? mortem te numnam oppetere expedit?
R. *Ita: nam pie colere deos, non eſt labor.*

[XXI.]Hæc & horum ſimilia dubij ſolutionem habent promtam: ſiquidem vti dictum eſt, iudicium adoleſcentulorum ad meliora dirigimus. Quod ſi qua abſurdè dicta ſunt, neq; ſtatim ſoluta: ea refutanda ſunt ijs, quæ in contrariam partem ab eodem alibi dicta ſunt.

Digitized by Google

ſunt. neque ſuccenſendum poetæ, aut moleſtè is ferendus, ſed ea improbanda, quæ vulgato more & per iocum dicta ſunt. Statim aduerſus ea quæ apud Homerum expoſita ſunt, deos alium ab alio deiectum, & ſauciatos ab hominibus fuiſſe, inter ſe diſcordias & odia exercuiſſe, ita ei occines:

Rectius hoc aliquid poteras ſermone poeta
Sentire, & multo melioribus edere verbis.

ac ſentis profectò melius, & loqueris alibi rectius hæc ipſa:

Dij facilem vitam ducentes ——— &,
Hic ſeſe oblectant ſuperi ſine fine beati. &,
Hunc ſuperi ſtatuere modum mœrore carentes,
Viuendi miſeris mortalibus. ——

Hæ enim ſanè ſunt & veræ de dijs opiniones: iſta ad animos hominum percellendos conficta. [XXII.] Rurſum Euripide dicente,

Multis dij formis homines ſophiſmatum,
Quod his potentia præſtant, in fraudem agunt.

inferre expedit, quod rectius idem dixit,

Si turpe dij faciant aliquid, non ſunt dij.

Et cum Pindarus acerbe admodum, & irritandum accommodatè dixerit:

Verum eſt, cuncta delendi hoſtis gratia agere:

ipſius verbis ei reſpondebimus, quod dicit,

Fine voluptas acerbiſſimo iniuſta clauditur.

Ac Sophocle dicente,

Suaue eſt lucrum, profectum etiam à mendacio:

reſpondebimus, At vero teipſum audiuimus dicere,

Mendacibus verbis fructum haud ſuccedere.

[XXIII.] Et ea quæ de opibus protulit,

Omnia diuitijs, quamuis inuia, peruia. &,
Voti ſui pauper neq; compos maximè
Cum ſit, potitur. ——
Nam turpe corpus, & nullius nominis
Viſu pulcrum facundia reddit, & elegans:

his multa opponet lector Sophoclea: de quibus & hæc ſunt:

In honore pauper etiam quin ſit, nil vetat. &,
Deterior haud eſt pauper, quicquam ſi ſapit. Atque,
Nam quæ bonorum ſit multorum gratia?
Autor malorum proſperas quando fouet
Diuitias cura. ——

Menander quidem extulit apertè voluptatis ſtudium, animoſq; vanitate impleuit, amatoria iſta & feruida cantans:

Quæcunque viuunt atque nobiſcum iubar
Solis vident, voluptati omnia ſeruiunt.

At idem nos rurſus circumegit, & ad honeſtatem retraxit, luxuriæque ferocitatem repreſſit, ita fatus:

Vtcunque ſit iucunda, ſi turpis ſiet,
Opprobrium eſt graue vita. ——

hæc prioribus aduerſantur, meliora ſunt autem & vtiliora. Ergo alterum horum neceſſe eſt iſta contrariorum dictorum iuxta ſe collocatio & conſideratio efficiat: aut ad meliorem partem traducet, aut fidem quoq; deteriori derogabit. [XXIV.] Sin eueniat, vt ipſi eorum quæ abſurdè dicta ſunt refutationem non præbeant: nihil obſtat, quin aliorum probatorum autorum contraria dicta velut in trutina cùm his comparantes, quid rectius ſit experiamur. Veluti cùm Alexis aliquos mouet his verbis:

V. Dicta ſide dignorũ hominum, poeticis opponenda.

Sapientis eſt voluptates ſectarier.
Tres inter has potentia ſunt prædita,
Verè vtilis quæ ſit vita mortalium:
Edere, bibere, Venerisque muneribus frui.
Acceſſionis omnia reliqua ſunt loco.

tenendum hoc eſt, Socratem contra dixiſſe, Malos viuere edendi & bibendi cauſa, bonos vitæ gratia tolerandæ edere & bibere. Aduerſus eum qui ſcripſit, *Contra malum eſſe malitiam non inutile armorum genus*: cùm is iubeat nos quodammodo adſimilari malis: Diogenis illud obiiciendum eſt, qui interrogatus, qua quis ratione vlciſci inimicum poſſet, reſpondit, *Si ipſe quàm optimus fiat.* Eodem Diogene etiam contra Sophoclem vtendum, qui multa hominum millia animi ægritudine afflixit, de myſteriis hæc ſcribens:

His qui ſacris viſis abeunt ad inferos
Homines, beati ſunt. ſolis quia viuere
Contingit illic iſtis. turba cætera
Omnium malorum generi incidit. ——

At verò Diogenes cùm tale aliquid inaudiuiſſet, *Quid ais*, inquit? *numnam melior conditio erit Pataeconis furis, eo quod ſacris eſt initiatus, quàm Epaminondæ?* [XXV.] Timotheo ſanè in theatro Dianam canenti, *inſanam, furioſam, diuino inſtinctu concitam, rabioſam*: Cineſias ſtatim occinit, *Talis tibi contingat filia* Elegans & illud Bionis ad Theognidem. cùm enim Theognis diceret:

Paupertate etenim deuicto lingua ligata eſt,
Vt facere aut fari iam nihil ille queat.

VI. Adiacentia.

Bion contra: *Quomodo*, ait, *ergo tu pauper cùm ſis, tam multa nugando & garriendo nos obtundis?* Neque verò eæ quæ ad corrigendum dictum præbentur ex adiectis & vnà pronunciatis verbis occaſiones ſunt prætermittendæ. Sed quemadmodum medici pedes ac alas cantharidis, cùm quidem ipſa ſit mortifera, prodeſſe, & diſſoluendi vim habere putant: ſic in poematis quoque ſi quod eſt nomen

aut

Digitized by Google

aut verbum adpoſitum, quod efficiat quo minus ad deteriorem ſententiam abducamur, arripiendum eſt, adque explicationem adhibendum. Sicut quidam in his Homericis verſibus faciunt:

Scilicet hoc miſeris mortalibus extat honoris,
Vt lacrymis malaſque rigent, ponantque capillos. &,
Hunc ſuperi ſtatuere modum mœrore carentes
Viuendi miſeris mortalibus. —

Non enim ſimpliciter omnibus hominibus miſeram vitam à diis fatali neceſſitate deſtinatam dicit, ſed ſtultis ac imprudentibus: quos, prauitatis ſuæ cauſa miſerabiles cùm ſint, miſeros ſolet appellare, & ærumnoſos. [XXVI.] Alius porrò modus eſt, quo quæ in poematis ſuſpecta ſunt, in meliorem partem vertuntur, qui ex vſu vocabulorum pendet: in quo magis decet exerceri adoleſcentem, quam in iis quæ gloſſæ dicuntur. Nam neque inelegans quidem eſt, & eruditum, ſcire verbo ῥιγεδανὴ malam mortem adferens ſignificari: quia Macedones δανὸν mortem nominant. Sic Æoles victoriam καμμονίην, permanendo nimirum & tolerando partam. Et πόπους Dryopes, quos alii dæmonas. At verò illud neceſſarium iuxta atque vtile, ſi non damnum volumus, ſed vtilitatem ex poematibus percipere, vt cognitum habeamus, quomodo deorum nominibus poetæ vtantur, itemque bonorum & malorum: & quid animæ aut fati vocabulo intelligi velint: vtrum ſcilicet hæc apud eos vno tantum modo, an verò pluribus ſumantur, cuius generis ſunt multa alia. [XXVII.] Nam οἶκος aliquando ſignificat domum, vt οἶκον ἐς ὑψόροφον, — aliquando rem familiarem, ἐσθίεταί μοι οἶκος. Et βίοτος aliàs vitam,

— ἀμενηνώσασκεν δέ οἱ αἰχμὴν
κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγήρας: aliàs facultates.
— βίοτον δέ οἱ ἄλλοι ἔδουσιν.

VII. Vſus vocabulorum.

Et ἀλύειν eſt vbi pro morderi, & animo æſtuare ſumitur:

Ὣς ἔφαθ', ἡ δ' ἀλύουσ' ἀπεβήσατο, τείρετο δ' αἰνῶς.

alio loco pro geſtire, & lætitia exultare: vt hic,

ἦ ἀλύεις ὅτι Ἶρον ἐνίκησας τὸν ἀλήτην.

Et θοάζειν vel moueri ſignificat, vt apud Euripidem,

Κῆτος θοάζον ἐξ Ἀτλαντικῆς ἁλός:

vel ſedere, id eſt, θακάσσειν: vt cùm Sophocles ſcribit,

Τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε.

Scitum eſt etiam, vſum vocabulorum rebus ſubiectis aptare, quemadmodum Grammatici docent, alibi aliud ſignificantium. Quale eſt,

Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι.

αἰνεῖν enim hic ἐπαινεῖν ſignificat, id eſt, laudare: laudare autem pro recuſare ponitur hoc loco. ſicut vſitatum nobis eſt dicere, Bene habet,

Digitized by Google

bet, & Valeat, cùm aliquid nolumus, & non accipimus. Atque ſic quidam aiunt Proſerpinam vocari ἐπαινὴν, quaſi aſpernandam. [XXVIII.]Hanc ergo vocum diſtinctionem maioribus in rebus & magis ſerijs obſeruantes, à dijs incipiemus docere adoleſcentulos, quod deorũ nominibus poetæ vtantur aliquando cùm de ipſis iis intelligi volunt: aliquando commune vocabulum facultatibus iis tribuentes, quę ab iis proficiſcuntur. In promptu eſt Archilochi exemplum, à quo ſatis liquet ipſum Deum inuocari his verſibus:

Tu mea propicius vota ô rex Mulciber audi.
Adeſque ſupplici, & largire quæ ſoles.

Cùm autem ſororis maritum qui in mari perierat, neque legitimam ſepulturam conſecutus erat, deplorans, æquiore ait animo ſe eam calamitatem laturum fuiſſe,

Si caput illius pulcraque membra ſimul,
Vulcanus puris tunicis velata cremaſſet:

de igne non de deo hæc loquitur. Rurſum Euripides his verbis in iuramento vtens.

Non, per Iouis Martiſque cruenti ſidera:

ipſos deos nominauit. Sophocle autem dicente,

Cæcus Gradiuus, vſuſque expers luminum,
Confundit omnia, aper velut mala, impetu:

intelligendum eſt nomine Martis bellum. Eodemque æs in illis Homeri:

Quorum nunc atrum tua propter Xante cruorem
Flumina Mars diffudit acutus. ——

[XXIX.] Cùm vero talia multa dicantur, ſciendum eſt, memoriaque tenendum, ipſo etiam Iouis nomine aliquando ipſum Deum, nonnunquam fortunam, ſæpe etiam fatum nuncupari. Cùm enim dicunt,

Iuppiter, à celſa genitor qui conſulis Ida. &,
Te quis ſapientiorem ſe Iuppiter putet?

ipſum Iouem dicunt. Cùm vero in cauſis cruentorum Iouem nominant, & dicunt:

Ille animas validas multas detruſit ad Orcum. &,
Conſilij Iouis hic fuit exitus: ——

fatum intelligunt. Non enim putat deum poeta hominibus mala ſtruere: ſed rerum neceſſitudinem rectè indicat, quod ſcilicet fato proſperitas & de hoſtibus victoria deſtinata ſit ciuitatibus, exercitibus & ducibus modeſtiam ſeruantibus: ſin verò affectibus obſequuti peccent, (ſicut iſti ſecum diſſident & tumultuantur) indecorè agere, perturbari & infortunium habere eodem fato eos cogi:

Fatale

Digitized by Google

Fatale namque conſilia eſt propter mala
Mortalibus triſtes rependier exitus.

[XXX.] Heſiodus verò vbi Prometheum inducit fratri Epimetheo ſuadentem, ne à Ioue vlla dona accipiat, ſed ea alio dimittat: Iouis nomen de potentia fortunæ vſurpauit. Bonis enim fortunæ tribuit appellationem donorum Iouis, opibus, coniugiis, imperiis, & omnibus in vniuerſum externis bonis, quorum poſſeſſio inutilis eſt rectè vti iis neſcienti. Itaque etiam Epimetheum, hominem vitioſum & fatuum, cauere ſibi iubet, & metuere à rebus ſecundis, damno nimirum ei & exitio futuris. Iterum vbi ait:

Nunquam pauperiem diram, exitiumque animai
Exprobrare auſis homini. namque illa deorum
Eſt munus. — diuinitus datum vocat, id, quod fortuna obtigit: innuens, non eſſe eos culpandos, qui fortunæ iniuria pauperes ſunt: cum ignauia potius, ſocordia, mollicie & luxu coniunctas diuitias in turpibus & vituperatione dignis habendas. Cum enim fortunæ nomen nondum vſurparetur, ſcirent autem illi, vim eius quæ nullo ordine nulliſque finibus contenta vagatur cauſæ validam eſſe, humanoque conſilio euitari non poſſe, deorum nominibus eam extulerunt. quomodò nos etiam res, mores, ac orationes adeò homineſque ſolemus diuinos appellare. [XXXI.] Hac ratione corrigi debent multa iſta, quæ abſurdè dicta de Ioue videntur, vt hoc:

Dolia namque Iouis duo ſunt ſita limine in ipſo:
Hoc aduerſæ, illud ſed proſpera fata replerunt. Item,
Namque fidem Iupiter ſacramenti ipſe fefellit.
Exitium parti monſtrans ſe voluere vtrique. Item,
Hoc tunc exitij Teucris fuit atque Pelaſgis
Principium, magno ſic hæc ſtatuente Tonante.

hæc, inquam, de fortuna & fato interpretabimur, quas cauſas, neque ratiocinando poſſumus aſſequi, neque omnino in noſtra ſunt poteſtate. Vbi vero conſentaneum, decorum & probabile eſt, ibi propriè poni nomen Dei iudicabimus. vt,

Priamides acies aliorum victor obibat,
Aiacem tantum vitans Telamone creatum.
Succenſebat enim meliori conſerere auſo
Iuppiter ipſe manum. — &,
Nam tales res curat Iuppiter mortalium,
Aliјs minuta dæmonibus tractanda dans.

[XXXII.] Magnopere etiam alia ſunt animaduertenda vocabula, multas ad res accommodata, & variè vſurpata à poetis. Quo ex genere eſt virtutis nomen. Quia enim non prudentes modò, iuſtoſque & bonos virtus pręſtat in verbis & factis, ſed exiſtimationẽ etiam ferè & potentiã conciliat: idcirco & bonam famam ij, & potentiam

tiam virtutis nomine afficiunt. quomodò caſtaneæ fructum caſtaneam, & nucis nucem, communicato nomine dicimus. Noſter proinde adoleſcentulus, vbi apud poetas legerit,

Numina virtuti ſudorem propoſuerunt. &,
Ruperunt Danai iam tum virtute phalangem. Item,
Quod ſi fata iubent nunc vitam claudere morte,
Mors eſt pulcra quidem hæc, virtuti immergere vitam.

hæc legens, ſtatim cogitet dici hæc de præſtantiſſimo & maximè omnium noſtrorum diuino habitu, quem rationis rectitudinem, & naturæ ratione præditæ perfectionem, animique conſentientem ſecum affectionem intelligimus. Rurſum hæc legens,

Virtutem Iupiter mortalibus addit & aufert, &,
— diuitias virtus & fama ſequuntur:

non deſideat, diuites cum ſtupore admirans atque ſuſpiciens, quaſi verò ii pecunia emere virtutem poſſint, aut ſuæ prudentiæ incrementum decrementumve in fortunæ ſit poteſtate. Verùm hoc iudicet, virtutis voce pro gloriæ, potentiæ, ſecundarum rerum, aut ſimilis alicuius rei nota poetam vſum fuiſſe. [XXXIII.] Nam κακότητος etiam verbo aliquando maliciam & prauitatem animæ deſignant, vt Heſiodi:

τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστὶν ἑλέσθαι.

aliquando calamitatem & miſeriam, vt apud Homerum,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν.

Quomodo is quoque falleretur, qui felicitatem eo modo apud poetas accipi putaret, quo philoſophis ſignificat perfectum bonorum omnium habitum, ſeu poſſeſſionem & perfectionem vitæ ſecundum naturam proſpero curſu euntis: non ſentiens abuti eos ſæpe nomine, & qui diues ſit, eum felicem ab iis appellari, aut beatum potentiamque & famam bonam felicitatis vocabulo inſigniri. Nam Homerus quidem rectè vtitur appellationibus iſtis:

Non equidem gaudens, ego poſſideo bona tanta.

Et Menander:

Ampla facultates mihi ſunt, & ab omnibus
Diues vocor, nemo beatum me vocat

Euripides multum confuſionis & turbarum infert, hæc ſcribens:

Medea. *Non ſit mihi vita beata, quæ moleſta ſit.* &,
Tyrannidem tanti quid iniuſtam facis
Beatitatem? ——

VIII. *Vitia virtutibus admixta.*

niſi, vt dixi, translationem, & abuſum vocum ſpectes. Ac de his quidem ſatis. [XXXIV.] Hoc non ſemel, ſed ſæpenumero monendi ſunt adoleſcentes, poëſin, cùm argumentum ei ſit ad imitandum propoſitum, adhibere quidem eam ornatum & ſplendorem rebus moribuſque quæ pro argumento ſumpſit, illuſtrandis: interim tamen veritatis ſimilitudinem non dimittere, quippe quæ imi-

Digitized by Google

in imitatione id habet quo lectorem delectet atque ducat. Itaque imitatio quæ non planè veritatis rationem nullam habeat, permixta actionibus virtutum & vitiorum indicia ſimul profert. Talis eſt Homeri poeſis, quæ longum vale dixit Stoicis, neque virtuti vitium, neque vitio virtutem vnquam adeſſe cenſentibus, ſed omnino vſquequaque inſipientem peccare, ſapientem rectè agere. Hæc ſanè in ſcholis audiuntur. At in rebus ipſis vitaque communi, ſicut Euripides ſenſit,

Nunquam à malo ſeiungitur prorſus bonum:
Quædam ſed eſt horum inter ſe commixtio.

[XXXV.] Veritate remota poeſis maximè varietate multiplici vtitur. Nam animorum permotionem, vtque à ratione aliena res & ab opinione videatur, (quod & ad animos percellendos magnam habet vim, & ad parandam gratiam) fabulis imitationes conciliant: quod ſimplex ſit, id neque fabulis eſt, neque animo perturbando aptum. Itaque neque vincentes ſemper eoſdem, neque perpetuò rebus ſecundis vtentes faciunt, neque rem rectè gerentes. Adde, quod ne deos quidem, cùm ii in humana incidunt negocia, affectuum vacuos & errorum ſinunt eſſe: nec vbi poeſis, periculo & aduerſario de rebus ſublato, ocioſa planè ſit, neque perturbans iam neque percellens animos. [XXXVI.] His ad hunc modum habentibus, adducemus ad poemata adoleſcentem, non illam ſecum opinionem de claris illis & magnis nominibus afferentem, quaſi ſapientes illi & iuſti fuerint homines, præſtantiſſimique reges, & omnis virtutis atque rectitudinis normæ. Damnum enim caperet, omnia magna putans, & cum ſtupore admirans, nihil auditum improbans: neque admitteret reprehendentem eos, cum talia dicunt aut faciunt, quale hoc:

Sic pater ipſe deûm faciat, ſic caſta Pallas,
Sic Phœbus: mortem Teucrûm ne quis vel Achiuûm
Euitet. nobis detur ſupereſſe duobus.
Vt ſacrata ſolo ſternamus Pergama ſoli. Item:
Maxima tum trepidam ſubiit miſeratio mentem,
Cùm vox Caſſandra noſtras peruenit ad aures
Mœſta, Clytemneſtra nobiſcum fraude necata. &c.
Me miſcere patris iuſſit cum pellice corpus,
Inſenis inuidiam quò me maleſuada vocaret.
Quod ſuaſit feci. — Item:
Non eſt te, Iupiter, ſuperûm damnoſior vllus.

[XXXVII.] Condocefaciamus verò adoleſcẽtem, vt nihil tale laudet, neq; verſutus eſſe velit, & probabiles ſectari prętextus, aut rebus malis ſpecioſas pręſcriptione. excogitare. Id potiꝰ iudicet poeſin eſſe imitationem morum & vitarũ hominum non perfectorum aut ſincerorum, aut ab omni reprehenſione immunium: ſed in qui-

bus

Digitized by Google

bus locum habeat multum perturbationum, opinionum, mendaciorum, ignorationum: quæ tamen ij ob naturæ bonitatem ſæpenumerò corrigant. Hoc enim modo inſtructus adoleſcentis animus, nullum ex auditione damnum ſentiet, elatus atque concitatus ad ea quæ rectè dicuntur aut aguntur, contraria indignè ferens ac repudians. Qui verò omnia admiratur, omniaque familiariter amplectitur, iudicio Heroicorum nominum exiſtimatione mancipato: is imprudens, multis ſe vitiis facilè obnoxium præbebit: quemadmodum iis euenit, qui curuitatem Platonis & balbutiem Ariſtotelis imitantur. [XXXVIII.] Oportet autem eum non timidè, neque vt in templo ſuperſtitiosè ad omnia horrere, omniaque adorare: ſed adſuetum audacter acclamare ſuo loco non minus: Malè hoc & inconuenienter, quàm, Rectè hoc & decorè. Verbi gratia: Militibus morbo correptis Achilles concionem cogit, vacationem belli ægrè ferens, maximè quod ea ſuæ in bello gloriæ & præſtantiæ officeret. Atq; vt erat rei medicæ peritus, poſt nonum diem, quo iudicari talia natura fert, ſentiens morbũ non eſſe vulgarem, aut ab vſitata aliqua cauſa profectum, ſurgenſque ad dicendum, non populo ſe accommodat, ſed conſiliarium regi ſe prębet:

Nunc equidem retro miſeris erroribus actum
Atrida in patriam redituros ſuſpicor iri.

Rectè hæc, moderatè & decorè. Cùm autem vates dixiſſet, ſe potentiſſimi Græcorum iram metuere: iurans ſe viuo neminem illi manus illaturum, non rectè iam, neque moderatè hoc adiicit,

—*ſiue ipſum Agamemnona dicas:*

oſtendens pro nihilo ſe ducere principem, ac deſpicere. Magis deinde irritatus gladium arripit, trucidandi regis cupiditate, neque rectè, neque vtiliter. Mox pœnitentia ductus,

Ingentem rurſum vagina condidit enſem,
Parens conſilio Tritonidis —

rurſum hoc rectè & præclarè, quod cùm iram omninò auertere non potuiſſet, eam tamen rationi obtemperare coegit, priuſquam, ad flagitium erumperet. [XXXIX.] Rurſum Agamemno ridiculus eſt, in iis quæ in concione dicit atque gerit: grauitatis plus adhibet, & regij decori in Chryſeidis negocio, quàm in ſimili cauſa Achilles. Hic enim, cùm Briſeis abduceretur,

Conſedit lacrymam, ſociis procul inde relictis.

Agamemno ipſe in nauem imponens, tradens, & amandans eam, quam ante ſibi vxore ſua chariorem dixerat, turpe aut amatorium nihil agit. Iam Phœnix à patre ob pellicem diris deuotis, ait:

Hunc ferro iugulare ego ſum meditatus acuto:
Verùm aliquis Superûm rabidam compeſcuit iram,
Et fama admonuit popularis, dura vereri
Tunc animo ſubiit varij conuicia vulgi:

Ne patris

Ne patris occiſor Græcos ego dicier inter
Perferrem.——

Sane Ariſtarchus ſuſtulit hos verſus, metuens. * Sed tempeſtiuè poſiti ſunt, Phœnice Achillem docente quid rei ſit ira, ac quæ per iram homines audeant, ratione non vtentes, neque conſulentibus obtemperantes. Nam & Meleagrum inducit, ciuibus iratum, & deinde placatum rectè perturbationes animi vituperans: vtq; rem bonam & vtilem laudans iis non obſequi, ſed reſiſtere, eas ſuperare, ac pœnitudine earum duci. [XL.] Ac in his quidem manifeſtum eſt diſcrimen. Vbi verò obſcura eſt ſententia, attento animo ſic (exempli cauſa) diſtinguendum eſt. Siquidem Nauſicaa peregrinum virum Vlyſſem conſpicata, eodemq; quo Calypſo erga eum modo affecta, (quippe delicatè viuens, & nuptiis matura) hæc ad ancillas ſtultè verba loquitur,

IX. *Conſideratio dictorum aut factorum.*

O vtinam tali me iungant fata marito,
Hicq; illi lubeat nobiſcum ducere vitam!

reprehenſionem audacia eius meretur, ac impudicitia. Sin ex ſermone viri ingenium perſpiciens, admirataque alloquium eius ita prudens, optat talem ſibi potius maritum, quam nauicularium aliquem, & ſaltatorem ciuem: admirationem meretur. Item Penelopa cum procis comiter colloquente, iiſque veſtimenta & alium mundum donantibus, Vlyſſes lætatur:

Dona quod illorum captans, animos fallebat.

Hic ſi Vlyſſes captione munerum, & lucro gaudet, Poliagrum quoque infamem lenocinii cauſa in comœdiis ſuperat: de quo eſt illud:

Poliagrus eſt felix, cœleſtem qui domi
Opes ipſi parantem alit capram.——

Sin eo magis illos in ſua poteſtate fore arbitratur, nihil tale ob ſpem futuri expectantes: delectatio eius & animi confirmatio rationem habet. [XLI.] Rurſum in numerãdis donariis, quæ Phæaces vna cum ipſo expoſuerunt, ipſique auecti ſunt: ſiquidem hoc modo in ſolitudine conſtitutus, & adeo ignarus incertuſque quid de ſe factum eſſet, de iis tamen verè ſolicitus eſt, ne

Abſtulerint ſecum naui Phæaces euntes:

miſeranda eſt, immò abominanda mehercle hominis auaricia. Quod ſi, vt nonnullorum fert opinio, de Ithaca ambigens, quod ſalua eſſent dona id pro demonſtratione pietatis Phæacum accipit, (non enim ſine lucro deportaturos eum fuiſſe in alienam terram, intactiſque bonis iſtis relicturos) neque inepto vtitur argumento, & prudentiam par eſt laudari. Sunt qui hanc ipſam expoſitionem, ſiquidem reuera dormiens eſt è naui expoſitus, reprehẽdunt. & aiunt apud Etruſcos etiamnum narrari, ſomniculoſum fuiſſe Vlyſſem, ideoque à multis difficulter potuiſſe compellari.

Quod ſi is non fuit re ipſa ſomnus: ſed cùm & puderet eum Phæaces ſine xeniis, nullaque humanitatis officia expertos dimittere, & ipſis tamen præſentibus latere hoſtes non poſſet, ſomno ſimulato hac ſe difficultate expediuit: probant. [XLII.] Hæc ergo adoleſcentibus demonſtrantes, non patiemur eos ad prauos mores momento aliquo impelli, ſed ad delectum imitationemq; bonorum: ſtatim vbique quid laude, quid vituperatione dignum ſit, docentes. Maximè id in tragœdiis adhibendum eſt, vbi turpibus ac prauis factis ſermones accommodantur probabiles & aſtuti. Non enim verum prorſus eſt Sophocleum illud,

Non verba factis à malis veniunt bona.

nam & ipſe ſolet moribus peruerſis, & factis prauis, rationes quæ arrideant, atque benignas excuſationes applicare. Et in eadem ſcena verſatus alter, vides vt faciat à Phædra porrò etiam ipſum incuſari Theſeum, cuius ſcilicet iniuriis ad amorem Hippolyti fuiſſet adacta. Eandemque dicendi libertatem in Troadibus Helenæ tribuit, qui Hecubam vt adulteri genetricem, quàm ſe, digniorem pœna affirmet. Horum ergo nihil ſcitum aut callidum arbitrari adoleſcens adſueſcat, neque huiuſmodi verborum commentis arrideat: ſed magis quam ipſa impudica facta, orationes huiuſmodi abominetur. [XLIII.] Expedit etiam vbique cauſam eorum quæ dicuntur quærere. Ac Cato quidem puer etiamnum, facere quod iuſſiſſet pædagogus ſolebat: mandati tamen cauſam & rationem poſtulabat. Cæterùm poetis non ita vt pædagogis aut legislatoribus parendum eſt, niſi rationem habeat quod proponunt. Habebit autem, ſi ſit rectum: ſin prauum, inane & vacuũ eſſe apparebit. Sed plerique acerbè cauſas poſtulant, inquiruntq; quomodo & cur dictum ſit:

X. *Cauſa dictorum inquirenda.*

Nec cùm vina bibunt, ſupra cratera tenebis
Tu cyathum. — &
A curru quicunq; ſuo tranſibit in axes
Alterius, pugnet porrecta protinus haſta.

grauioribus verò ſine vllo examine aſſentiuntur. cuius generis eſt:

Animum viri, quantumuis fortis, deiicit
Culpa patris matris ve conſcientia. &,
Humili eſſe corde calamitoſos conuenit.

[XLIV] Atqui talia ad mores pertinẽt, vitamq; turbãt, iudicio abſurdis opinionib⁹ deprauato, niſi adſuefacti ad ſingula dicamus: Cur abiecto animo eſſe debet qui paſſus eſt infortunium? Cur nõ potius reluctari fortunæ, ſeque ipſum erigere, & non deiectum præſtare? Cur ſi patre malo & ſtolido genitus, ipſe bonus & prudens ſim, non deceat me propter meam virtutem ſpiritus altos ducere, ſed demiſſum eſſe & humilem ob patris inſcitiam? Qui

enim

enim hoc modo obuiam it & obſiſtit, neq; ſe cuiuis orationi tanquam vento obliquè impellendum exhibet, ſed rectè illud dictũ ſentit; Stultus quouis verbo percellitur: is multa neque verè neq; vtiliter dicta repudiabit. Hæc ergo ſunt, quæ poëſis auditionem innoxiam præſtabunt. [XLV.] Iam ſicut inter vitis folia ac palmites copioſos ſæpe fructus occultatur, ſubque vmbra latet: ſic in dictione quoque poetica & fabulis circumfuſis multa vtilia adoleſcentis conſpectui ſubtrahuntur. Cæterum id ferendum non eſt, neque à rebus aberrandum: ſed inhærendum iis maximè, quæ ad virtutem ferunt, & formandis moribus apta ſunt. Itaque ex re eſt de his quoque breuiter tractare, ita vt delineatis modò rebus, longitudinem apparatumque & multitudinem exemplorum iis relinquamus, quorum ad rem demonſtrandam ſcriptio inſtituitur. Principiò bonas malaſque perſonas indoleſque cognitas habens adoleſcens, ſermonibus animum factiſque aduertat, quas vtrique generi poeta decenter attribuit. Verbi gratia, Achilles ad Agamemnonem, quantumuis iratus, hæc dicit:

XI. *Occultus ſenſus inueſtigandus.*

Non mihi quippe pares tecum tribuuntur honores,
Præmiaq; Argiuus quandoq; exercitus vrbem
Troianam capit. —

Therſites verò eidem conuicium faciens, ſic loquitur:

Ære tibi tua ſunt multo tentoria plena,
Captiuarum ingens numerus, quas vrbe potiti
Eximias tibi nos aliqua damus. —

Iterum Achilles,

—*Si Iupiter olim*
Concedet muris munitam euertere Troiam.

At Therſites,

Quem vel ego captum, vel quiſquam ducit Achæus.

[XLVI.] Rurſum Diomedes, Ad Agamemnonis exercitum obeuntis conuicium, nihil ipſe reſpondet,

Nimirum reuerens venerandi iurgia regis.

Sthenelus autem, nullius homo nominis, hæc regerit:

Noli, cùm verum poſſis, rex, dicere falſa.
Nos noſtris multo genitoribus eſſe priores
Virtute affirmo. —

Hoc enim diſcrimen obſeruatum docebit adoleſcentem, faſtus vacuitatem & moderationem animi rem eſſe præclaram: contra, iactantiam & ſui laudationem, vt vitium eſſe vitanda. Atque hic vtile eſt etiam in Agamemnonem intueri: Sthenelum non allocutus præteriit: Vlyſſem autem non neglexit, ſed reſpondit ac compellauit,

Iratum cernens, rurſuſq; ita dicere cœpit.

Seruile enim eſt, omnibus ſe velle purgare: omnes autem deſpi-

cere,ſuperbi eſt & imprudentis. Optime vero Diomedes in pugna tacet,à rege conuicio affectus:à pugna autem liberè aduerſus eum loquitur,

Ante inter Danaos tu me virtute carere
Dixiſti.—& cætera.

[XLVII.]Expedit etiam,non prętermittere diſcrimen viri prudẽtis,& vatis in populi conuentu multitudinis applauſum captantis.Etenim Calchas, occaſionis nulla ducta ratione,pro nihilo putauit in ipſa multitudine regem accuſare, vt qui peſtem populo intuliſſet. At Neſtor de reconciliando Achillis animo ſermonem illaturus,ne videretur Agamemnonem apud populum traducere, vt qui per iram peccaſſet,ita ei ſuadet:

Conuiuas accerſe ſenes: te res ea digna eſt.
Collectis multis,tum cuius cætera vincet
Conſilium pare.—

atque à cœna legatos emittit. Nimirum hoc erat peccati correctio:illud criminatio,& contumelia.Quin & nationum diſcrimina ſunt conſideranda:quæ ſunt huiuſmodi. Troiani ad prœlium eunt cum clamore & ferocia,Achiui autem

Ductorum taciti formidine.

Nam quod iam congreſſuri cum hoſte duces ſuos metuunt,id ſignum eſt cùm fortitudinis,tum obedientiæ.Atque iccirco & Plato adſuefacere nos vult,vt reprehenſiones & turpitudinem magis metuamus, quàm labores & pericula : & Cato rubentes ſibi pallidioribus chariores eſſe dicebat: [XLVIII.]Sua eſt etiám promiſſionibus nota. Dolon enim ſic pollicetur:

Vſq; adeo Graiûm prorſus pertranſeo caſtra,
Donec ad Atridæ nauem peruenero magni.

At Diomedes nihil promittit:in minore tamen metu ſe fore,ait, altero ſibi adiuncto aliquo. Græcanicum proinde eſt,& ſcitum, prudentia:barbaricum vero & vitioſum, audacia. & imitandum illud eſt,hoc aſpernandum. Contemplationem quoque non inutilem habet affectio animi Troum,& Hectoris cum Aiace ſingulari prœlio congreſſuri. Nam Æſchylus ſanè, cùm Iſthmico certamine pugil in faciem ictum accepiſſet,eſſetque exclamatũ: Quid rei,inquit,eſt conſuetudo? ſpectatores vociferantur,ictus iacet.Et cùm Poëta dicat,Aiace in armis cum ſplendore viſo gauiſos eſſe Græcos,cùm

Troum cuiq; graui quaterentur membra tremore,
Ipſe etiam pulſum ſentiret pectoris Hector.

Quis hic non miretur diſcrimen?cùm eius qui adibat periculum, cor tantum ſaliret,nimirum tanquam lucta aut curſu decertaturi:ſpectatorum autem quaterentur & tremerent corpora, ob beneuolentiam & metum quem gerebant pro rege. [XLIX.] Hic depre-

deprehendas etiam, quo optimus à deterrimo diſtet. Therſites enim:

Pelidæ inprimis fuit, atq; inuiſus Vlyſſi.

At Aiax cùm ſemper Achilli amicus fuit, tum ita ad Hectorem dicit:

Solus tu ſoli congreſſus nunc mihi, noſces
Quales hic Danais præſtantes Marte ſuperſint,
Præter Pelidam, qui diſſipat agmina vaſto
Robore, magnanimi cui pectus forte leonis.

In his Achillis eſt laudatio. quæ ſequuntur, commodè ſunt de omnibus dicta:

Nos tales multi ſumus, vt concurrere tecum
Poſſit pro ſe quiſque.—

ſe neque ſolum, neque præſtantiſſimum dicit: ſed qui cum multis hoc habeat, quod Hectorem ſubſiſtere queat. De diſcrimine hæc ſatis: niſi id quoque aſſumimus, quod Troianorum multi in poteſtatem hoſtium viui peruenerunt, nemo Græcorum. Et quod illorum multi ſupplices facti ſunt hoſtibus, vt Adraſtus, Antimachi filii, Lycaon, ipſeque Hector pro ſepultura Achillem deprecans: horum nullus. quippe barbaricum eſſe, in pugna ſupplicare: Græcanicum, pugnando vincere aut mori. [L.] Cæterùm ſicut inter paſcendum apis florem, capra germen, ſus radicem, aliæ beſtiæ ſemen fructumve captant: ita legendis poëmatis alius hiſtoriam decerpit, alius elegantiæ & apparatui verborũ inhæret (quomodo Ariſtophanes de Euripide ait,

XII. *Moralia conſeruanda præcipue.*

Oris rotunditate eius quoniam fruor)

alius verò ea, quæ de moribus vtiliter dicta ſunt, conſectatur. Iccirco eum, ad quem hic noſter ſermo pertinet, admonebimus: indignum eſſe, ſi honeſtatis pulchrique ſtudioſus, & non ioci, ſed doctrinæ capiendæ cauſa poëmata legens, obiter negligenterque percipiat, quæ ad fortitudinem, temperantiam aut iuſtitiam declamantur in iis: cùm interim fabularum ſtudioſum, quę in iis inſolenter aut impendio ornate, aut orationis ſtudioſum, quæ eleganter & artificioſè dicta ſunt, minimè lateant. [LI.] Quæ ad virtutem pertinent, talia ſunt:

Martia quo caſu, Diomedes pectore virtus
Excidit? huc aſſiſte mihi. nam dedecus ingens
Hoc fuerit, naues capiat ſi ſplendidus Hector.

Videre enim hominem prudentiſſimum in mortis periculo cum tota multitudine communi conſtitutum, non mortis, ſed turpitudinis metu duci, animo adoleſcentis ad virtutis ſtudium motum afferet. Et hoc,

Gauiſa eſt ſapiente viro, iuſtoq; Minerua:

idem ratiocinari docet, cùm dea non diuite, aut formoſo aliquo,

aut robuſto, ſed prudente & iuſto delectari fingitur. Rurſum vbi eadem dicit ſe Vlyſſem non deſtituere aut negligere,

Quod prudens, animoq; ſagax, cordatus & eſſet:

indicat, nihil de rebus noſtris diis eſſe charum & diuinum, præter virtutem: ſiquidem ſimilia gaudere ſimilibus ſolēt. [LII.] Porrò cum & videatur & ſit magnum, iræ poſſe moderari: maius eſt cauere prudenter, ne ad iram delabamur, ac talia auditoribus non obiter ſunt demonſtranda. Verbi gratia: quod Priamum Achilles, homo minimè lenis aut patiens, quieſcere iubet, ne ab eo irritaretur:

Irritare ſenex caue me (namq; ab Ioue miſſus
Nuncius eſt mihi, iamq; tuum tibi reddere natum
Decreui) ne noſtra tibi tentoria cano
Non ſint tuta ſatis, violem præcepta Iouiq;,
Supplice te caſo.——

lotumque & velatum Hectorem ipſe currui imponit, priuſquam eum pater videret turpiter tractatum:

Pectore ne mœſto ſenis exardeſceret ira,
Conſpecto nato, corq; irritaret Achillis:
Isq; illum, magni violans mandata Tonantis,
Caderet ——

Admirandæ eſt enim prudentiæ, hominem ad iram procliuem, naturâque aſperum & iracundum, ſeipſum non ignorare: ſed cauere ſibi, & declinare cauſas iraſcendi, eminusque ſe ratione præmunire. ne vel inuitus in eam perturbationem delaberetur. [LIII] Hoc modo & vinoſus contra ebrietatem, & aduerſus amorem ad eum affectum propenſus ſe præparare debet. Quomodo & Ageſilaus non paſſus eſt oſculum ſibi dari à formoſo ad ſe accedente. & Cyrus, ne videre quidem Pantheam ſuſtinuit. Cùm contrà male inſtituti materiam ſuis affectibus, ac tanquam fomites conquirant, ad eaque vltrò ſe dent mala ad quæ periculosè ſunt propenſi. At verò Vlyſſes non ſeipſum modò iratum compeſcit: ſed & Telemachum colligens iratum eſſe, & odio malorum occupatū, multò ante retundit, continere ſe iubens, & tolerare:

Turpibus illi me verbis factisq; per ædes
Inceſſent: firmo tu noſtra opprobria perfer
Pectore. ſeu pedibus tractum me nate per ædes
Ecient, ſeu miſſilibus manus improba adactis
Forte petent: hæc tu cernens, tolerare memento.

Sicut enim equos non in curſu, ſed ante curſum frænant: ſic eos qui difficulter continentur indignitate rerum obiecta, & iracundos, ratione occupare & temperare atque ita demum ad certamina adducere conuenit. [LIV.] Ne omnia quidem neglig ēter ſunt adoleſcenti inaudienda. Ac Cleanthis quidem ludicra miſſa faciet,

VIII. Vocũ obſeruatio.

ciet, qui nonnunquam dum ſe interpretem fert, nugatur, vt in his:

Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων.—&,
Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε.—

hoc ille legi vult vno vocabulo *ἀναδωδωναῖε*, ſcilicet ita appellari aërem, qui à terra exhalando effertur. Chryſippus quoque ſæpenumero ieiunus eſt, non ludens, ſed quod nulla probabilitate dicatur comminiſcens, detorquensque verba hæc *Εὐρύοπα Κρονίδην* eò, vt ſit vi dicendi præditus, eaque alios excedens. Præſtat his ad Grammaticos ablegatis, iis inſiſtere, quæ & vtilia ſunt, & iuxta vero conſentanea:

Nec mî cor ſuaſit: didici quoniam bonus eſſe. &,
—*namq; ſciebat cunctis eſſe benignus.*

Fortitudinem enim diſcendo parari pronuncians, comitatemq;, & in conſuetudine cum hominibus gratiam à ſcientia & ratione proficiſci ſtatuens, hortatur ne nos ipſos negligamus: ſed diſcamus quæ honeſta ſunt, & animum docentibus aduertamus. quippe peruerſitatem & timiditatem eſſe inſcitiæ & ignorationis. [LV.] Admodum his conſentanea ſunt quæ de Ioue & Neptuno dicuntur:

Amborum commune genus, patria vna duobus:
Sed natu Iupiter præcedit, pluraq; nouit.

Pronunciat enim, prudentiam eſſe diuiniſſimam rem, & maximè regiam: in qua Iouis ſummam ponit excellentiam, nimirum huic virtuti reliquas quoque comitari ſentiens. Adſuefacere quoque adoleſcentem debemus, vt & iſta vigili animo audiat:

Eſt ſapiens, non ergo tibi mendacia dicet. &,
Antiloche, ante quidem prudens. facinus non modò quale
Patraſti, noſtræ virtuti dedecus addens.
Læſiſti mihi equos —— &,
Cur abſurda adeo es tu talis Glauce locutus,
Qui mihi viſus eras reliquis prudentior eſſe?

nimirum docent hæc, neque mentiri homines prudentes, neque dolo in certaminibus vti, neque alios iniuſtè culpare. Idem dicẽs Pandaro ſtulticiam in cauſa fuiſſe, vt fœdus confunderet, iniuſticiam abeſſe à prudentibus liquidò oſtendit ſe ſentire. [LVI.] Eadẽ de pudicitia licet oſtendere, his inſiſtentem:

Deperiit Prœti hunc coniunx Antea, coire
Concubitu occulto cupiens: facinus tamen illud
Nunquam cordato perſuaſit Bellerophonti. Item:
Principio ſanè rectum rationis ob vſum
Clara Clytemneſtra facinus tam turpe recuſat.

In his prudentiam pudicitiæ cauſam facit. In exhortationibus porrò ad prœlium identidem hæc ponens,

Non pudet, ô Lycij? quorſum fugitis? an eſtis
Sic celeres? —— Item,
Cordi cuiq; pudor ſit, & indignatio iuſta,
Orto tam grandi certamine.

hæc oſtendunt, eum modeſtis adſcribere fortitudinem, qui turpitudinis metu & voluptates vincere, & pericula ſubſiſtere poſſint. Qua occaſione etiam Timotheus in Perſis non male hortatur Græcos,

Colite verecundiam, adiutricem virtutis bellicæ.

Æſchylus hoc quoque prudentiæ imputat, nullo faſtu ad gloriam ferri, neque inſoleſcere aut efferri multitudinis laudationibus, ſic de Amphiarao ſcribens:

Neque enim videri, ſed vult eſſe is optimus,
Sulcum profundum in pectore conſitum gerens
Suo, veneranda conſilia vnde pullulant.

XIV. *Vtilitas ex ſuſpectis locis captanda.*

Cordati enim eſt hominis, ſibi ipſi, animoque ſuo optime affecto multum tribuere. Cúm ergo omnia ad prudentiam reuocentur, oſtenditur doctrina omne virtutis genus parari.

[LVII.] Iam quemadmodum apis à natura hoc habet, vt ex acerrimis floribus, ſpiniſq; aſperrimis, leniſſimum mel optimumque eliciat: ſic pueri in poëmatis rectè inſtituti, etiam ab his quæ abſurditatis & prauitatis ſuſpecta ſunt, commodi aliquid & vtilitatis trahere diſcent. Prima fronte Agamemnon videtur auaricia ductus, à diuite iſto equam Ætham accepiſſe, ipſique militiæ vacationem conceſſiſſe,

Vna ventoſum ne miles ad Ilion iret:
Sed ſe diuitiis, quas illi Iuppiter amplas
Præbuerat, patriis in ſedibus oblectaret.

Attamen rectè (vt ait Ariſtoteles) fecit, bonam equam tali viro præferens. nam neque canem, neque aſinum mehercle precio æquat vir timidus & imbellis, diuitiis & mollicie diffluens. Rurſum turpiſſime videtur Thetis filium ad voluptates exhortari, & rei Venereæ admonere. verùm hic quoque ab altera parte continentia Achillis conſideranda eſt, qui amata, & ad ſe redeunte Briſeide abſtinet, cùm ſciret ſibi finem vitæ inſtare; neque ad voluptates fruendas feſtinat, neque (vt ſolent vulgo facere) amicum per ignauiam & intermiſſionem officii deplorat: ſed præ luctu voluptatibus ſe abſtinens, in agendo & exercitum ducendo ſtrenuum ſe præbet. [LVIII.] Item Archilochus non laudatur, quod ſororis maritum, qui in mari perierat lugens, vino & ioco mœrorem diluere cogitat. Cauſam tamen rationi conſentaneam adducit:

Nam neque reſtituam lacrymis, neque deteriorem
Quærens delicias, vinumq; rem redigam.

Etenim ſi ille cenſebat, ſe nihil mali facturum, ſi delicias & conuiuia

uiuia ſectaretur: quomodo nobis præſens conditio fieret deterior philoſophantibus, rempublicam gerentibus, & in forum progredientibus, & in Academiam deſcendentibus, & agriculturæ vacantibus? Itaque correctiones etiam iſtæ vitio carent, quibus Cleanthes vſus eſt, & Antiſthenes. Hic enim tumultuantibu. in theatro Athenienſibus ad verſum hunc, *XV. Correctiones.*

Quid turpe ſit, niſi quod qui rem tractat putat?

ſubiecit hunc,

Quod turpe, turpe eſt: ſeu putes, ſeu non putes,

Ille verſus de diuitiis,

Quod des amicis, atq; morbo languidum
Corpus reficias ſumtu:—

ſic immutauit,

Quod des meretricibus, atque morbo languidum
Corpus conficias ſumptu:—

Et Zeno Sophocleum illud,

Quiſquis tyranni ſcilicet intrat in domum,
Fit ſeruus eius, liber etſi venerit:

ſic correxit,

Non ſeruus ille fit, ſi liber venerit.

liberi nomine intelligens metu vacuum, & magnanimum, & infractum. [LIX.] Quid verò impedit nos quoque huiuſmodi acclamationibus adoleſcentes in meliorem partem vocare? Sic ergo agemus.

Hoc illud expetendum hominibus maximè eſt,
Si quis ſagitta cura quod vult attigit.

non ita nos, ſed

Cura ſagitta ſi tangit quod expedit.

Miſerum enim eſt, nulloque modo expetendum, id conſequi quod non expediat, quantumvis id volueris.

Item,

Gaudere oportet & dolere te: pater
Neque enim fruiturum rebus tantum proſperis,
Agamemno, te creauit Atreus.—

immò dicemus:

Mediocribus gaudere te rebus decet
Vtentem, non dolere nam neque
Atreus fru turum rebus tantum proſperis
Agamemnonem creauit.—

Rurſum,

Eheu, malum mortalibus diuinitus
Venit, vt bonum videant, non vtantur tamen.

immò verò belluinum, non diuinum eſt hoc malum, & brutum ac miſerabile, melius videntem intemperantia & mollicie ad deterius rapi. [LX] Et.

 Et

Digitized by Google

Et *Mores mouent dicentis, haud oratio.*
ſanè & mores, & oratio: aut mores oratione, ſicut equus fræno regitur, & nauis clauo. non enim virtus aliud oratione humanius magiſve familiare inſtrumentum habet. Tum hoc,

Mulieribus eſt mage deditus quàm maſculus.
In vtramque partem pulchritudo eum mouet.

rectius dixiſſet:

In vtramque partem impellitur modeſtia.

Non enim dexteritatis eſt, ſed ſiniſtri inſtabiliſq; animi, à voluptate & pulchritudine hac illac tranſigi.

Iam illud,

Metus deorum hominibus adeſt prudentibus,

nequaquam rectè: ſed,

Prudentibus fiduciam afferunt dij:

metus cauſa cùm ſint imprudentibus, ingratis, ſtultis, qui etiam eam vim quæ omnis boni cauſa & principiũ eſt, damnoſum ſuſpicantur & metuunt. Tale ergo eſt correctionum genus. [LXI.]

XVI. Vnius dicti ad res plures accommodatio.

Quomodo autem ad plures vſus vnũ aliquod dictum accommodari poſſit, rectè demonſtrauit Chryſippus: nimirum id ad ea quæ eiuſdem ſunt generis transferendum. Sic quod Heſiodus dicit,

Non vel bos pereat, niſi vicinus malus adſit:

id & de aſino, de cane, & de omnib. eodem modo quæ perire poſſunt, accipitur. Rurſum Euripides,

Quis ſervus eſt? de morte penſi nihil habens.

hoc intelligendum eſt etiam de labore & morbo eum loqui. Vt enim medici ad certum morbum adhibito medicamento, id facultate eius perſpecta transferunt, deinde & accommodant ad quæcunque ſimilia: ſic orationem quoque communem, & quæ vſum ſuum publicare poſſit, non debemus vni affixam rei relinquere, ſed ad omnia ſimilia traducere: adoleſcenteſque accuratè adſuefacere multis exemplis propoſitis, vt celeriter communitatem iſtam perſpiciant, ſentiantque expeditè quid quo familiariter transferri poſſit. [LXII.] Vt cùm Menandrum audiunt hæc proferre,

Felix, opes qui cùm ſapientia tenet:

iudicent hoc & de gloria itidem, & de principatu, & de facundia dictum eſſe. Et quibus verbis Achillem in Scyro inter virgines ſedentem Vlyſſes increpat,

Generis illuſtre lumen extinguens tui.
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi,
Lanificium tractas?

poſſe & prodigo dici, & turpi quæſtui dedito, & ſocordi, & ineruditо:

Potas parente natus Graiorum optimo,

aut

aut teſſeris ludis, aut coturnices cædis, aut cauponaris, aut fœnebrem exerces rem, nihil magnum aut genere dignum cogitans?

Ne dixeris diuitias: non magni Deum
Facio hunc, parat facilè ſibi quem vel peſſimus.

ergo ne gloriam quidem, neque corporis formoſitatem, neq; veſtem imperatoriam, neque coronam ex ſacra feſtiuitate reportatam: quæ omnia etiam peſſimis videmus contingere. Rurſum,

Etenim metus turpes progenerat liberos:

& verò mehercle etiam intemperantia, & ſuperſtitio, & inuidia, & reliqua omnia vitia. [LXIII.] Iam cùm optimè dixerit Homerus;

—Infelix Pari, præſtantiſſime forma. &
—Hector pulcerrime:

(oſtendit enim vituperio & opprobrio dignum, cui nullum pulchritudine præſtantius adſit bonum) hæc ſimilibus adaptanda porrò ſunt, iiſque reprimendi qui ſe efferunt ob res nullius precij: docendique ſunt adoleſcentes, huiuſmodi verba exprobrationes eſſe & conuicia, Opibus præſtantiſſime, conuiuijs, pueris, iumentis, atque adeò facundia. Oportet enim bona excellentiſſima ſectari, inque primis rebus primum, & in magnis maximum eſſe. Gloria verò à paruis rebus & vilibus parta, ignobilis eſt, & non magni facienda. Atque huius rei nos ſtatim ſubmonebunt exempla, cùm vituperationes & laudationes perpendimus: maximè in Homeri poematis. Magno enim argumento ſunt, corporis & fortunæ bona non eſſe magni æſtimanda. [LXIV.] Primùm in congreſſibus & compellationibus, non formoſos, aut diuites, aut robuſtos appellant, ſed huiuſmodi collaudationibus vtuntur:

O Ioue nate, vafer, Laertæ proles, Vlyſſes. Item,
O Priamo prognate, Ioui par conſilio Hector. &,
O Pelida, ingens Graiorum gloria, Achilles. &,
Clare Menœtiades, noſtro gratiſſime cordi.

Tum in conuiciando inceſſunt non ea quæ corporis ſunt, ſed vitijs reprehenſiones offerunt:

Ebrie, cerui corde & vultu inſtructe canino. Item,
Aiax ſtulte, alijſque magis contendere gnare Item,
Idomeneu, quorſum blateras ita promptus? an vſquam
Te blaterare decet? &,
Aiax praua loquens iactator.

Denique Vlyſſes Therſitæ non claudicationem, non caluiciem, non gibbum exprobrat, ſed promiſcuè garriendi vitium. Contrà Vulcanum mater blandè alloqui volens, à claudicatione titulum ei tribuit,

Capite

Capte agedum pedibus mi nate.

Sic Homerus deridet eos quos claudicationis, cæcitatis, aut ſimilium pudet: neque vituperabile ducens, quod turpe non ſit: neque turpe, cuius non penes nos, ſed penes fortunam eſt cauſa. [LXV.] Hæc ergo duo præclara conſequuntur, qui poetis audiendis adſueſcunt: ad moderationem, ne cui fortunam importune ſtulteve exprobrent: & ad magnanimitatem, vt aduerſis rebus non deiiciantur aut perturbentur, ſed æquo animo ferant ſannas, conuicia, ac riſus. Ac præſertim quidem Philemonis illud in promptu habendum:

Iucundius nihil eſt, neque muſicum magis,
Quam poſſe hominum maledicta æquo animo perpeti.

Vbi tamen dignus aliquis increpatione videbitur, vitia eius & animi morbi inceſſendi ſunt. Sic in tragœdia Adraſtus ab Alcmæone his verbis laceſſitus,

Tibi, quæ maritum interfecit ſuum, eſt ſoror:

reſpondit,

Matrem necaſti tu manu tua tuam.

XVII. *Poetarum dicta philoſophorum ſententiis munita.*

Sicut enim qui veſtes flagellant, ii corpora ipſa non attingunt: ſic qui fortunæ aut natalium damna exprobrant, ſtultè & incaſſum ii exteriora verberant, animam ipſam non attingentes, neq; ea quæ reuera correctione aut inſectatione indigent. [LXVI.] Enimverò ſicuti ſupra fidem derogare prauis & damnoſis poematis docuimus, opponendis præclarorum & in republica illuſtriũ virorum dictis atque ſententiis: ita quicquid in poeſi elegans inueniemus atque vtile, demonſtrationibus id & teſtimoniis philoſophorum quaſi enutriemus atque augebimus, hiſque eorum inuentionem adſcribemus. Iuſtum enim hoc eſt & vtile, corroborata ita & aucta fide, cum ijs quæ in ſcena dicuntur, aut ad lyram cantantur, vel in ſchola diſcuntur, Pythagoræ Platoniſve decreta conſentiant, & Chilonis præcepta: eodemque tendant Biantis ſententiæ, quò iſtæ pueriles prælectiones. Itaque de induſtria oſtendendum eſt, quod hæc,

Non mandata tibi, nata, eſt curatio belli:
Sint tibi conjugij ſuauiſſima munia curæ: Item:
Nam tibi ſuccenſet Iupiter, quando meliori
Congrederis.——

plane eiuſdem ſunt ſententiæ cum hoc, Noſce teipſum. Hæc autem,

Stulti, nec norunt multo præſtantius eſſe
Dimidium toto.—— &c.
Conſilioq; malo præcunctis læditur autor:

hæc germana ſunt ijs quæ in Gorgia & de republica Plato diſputat, iniuriam inferre peius eſſe quam ea affici. [LXVII.] Et ad hoc Æſchyli,

An mo

Animo bono es tempore ſummus caret dolor:

dicendum, id eſſe ipſum quod apud Epicurum eſt tritum ſemper & in admiratione habitum, Magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere. quorum illud, perſpicuè dixit Æſchylus; hoc, eſt eius conſequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qui permanet, magnus non eſt, neque intolerabilis. Iam illa Theſpidis,

Viden' vt ob hoc deûm ſit princeps Iuppiter,
Mendacio faſtuque, & riſu quia vacat
Stulto; voluptatemq; ſolus omnium
Ignorat ———

quidnam differt ab hoc Platonis dicto, Procul à voluptate & dolore locatum eſt numen? Tum illud à Bacchylide prolatum,

Virtuti certam dicimus eſſe fidem,
Diuitiæ cùm ſæpe malis mortalibus adſint:

atque huic affine illud Euripidis,

Antiquius nihil ipſe temperántia
Duco, bonis quæ ſemper adeſt.

Itemque,

Honorem conſecuti, diuitias probæ
Virtutis inſtrumenta facite: ſic boni
Credemini, & vitam beatam degere
Poteritis. ———

nonne hæc demonſtrationem habent eorum, quæ de diuitiis & externis bonis tradunt philoſophi ea ſine virtute nihil poſſeſſoribus prodeſſe? [LXVIII.] Huiuſmodi ad placita philoſophorum reductio & accommodatio poematum, ea fabulis perſonaque exuit; facitq; ut ſeria habeantur, quæ ſunt dicta vtiliter: præterea animum adoleſcentis philoſophiæ decretis aperit, & ad ea inclinat. Accedit enim ad ea neque nullo prorſus eorum guſtu percepto, neque omnia auditione vacuus, neque ſine vllo iudicio, plenus tantum eorum quæ ex matre identidem & nutrice audiuit, immo autem etiam ex ipſo patre & pædagogo; qui diuitum beatitatem prædicare ſolent ac venerari, mortem autem & dolorem exhorreſcere, virtutem ſine opibus & gloria pro re deſpicabili & nihilo ducere. Quibus cùm reclamantia apud philoſophos decreta audiunt, principiò ſtatim terror quidam & perturbatio ac ſtupor inuadit, non admittentes ea, neque perferentes: niſi tanquam ex tenebris ad ſolem aſpiciendum prodituri, adſueſcant tanquam in adulterina luce & veritate temperatis fabulis lenem habente ſplendorem intueri in iſta, neque reformidare. [LXIX.] Vbi enim iam ante apud poetas hæc audiuerint, aut legerint.

Qui naſcitur, lugendus eſt propter mala
In quæ venit: contraq; qui doloribus

Solutus,

Solutus, ærumniſq; morte tollitur;
Cum Gaudio, fauſtis & ille vocibus
Domo efferendus eſt. ——— &
Nam præter hæc duo quæ tandem mortalibus
Re ſit opus? alma telluris cùm frugibus,
Tum quæ ſitim ſalubris lympha ſubleuet: &;
Io tyrannis, amica genti barbaræ. &;
Hæc eſt enim mortalium felicitas,
Dolere, quàm fieri queat, rariſſimè:

hæc, inquam, ſecum afferentes, minus perturbantur aut offenduntur apud philoſophos audientes. Mortem nihil ad nos attinere, Diuitias naturæ eſſe definitas: felicitatem & vitam beatam non in multitudine pecuniæ, aut opum mole, aut principatu potentiaque conſiſtere: ſed in vacuitate doloris, affectuum animi moderatione, animique affectione naturæ finibus res omnes circumſcribente. Itaque cùm propter hæc, tum prædictorum cauſa omnium, adoleſcenti in lectione poetarum bona opus eſt gubernatio: ne ſiniſtra ſuſpicione occupatus, ſed præcedente potius inſtitutione formatus, placidus ita familiariſq; & amicus à poeſi ad philoſophiam deducatur.

PLVTARCHI DE HOMERO LIBER.

I. SVPERVACANEVM fortaſſe nõnullis videbitur, de Homeri patria parentibuſq; inquirere, cùm ne ipſe quidem de ſuis rebus quicquam dicere dignatus ſit: immò adeò ſe continuerit, vt ne nominis quidem ſui vllam fecerit mentionem. Attamen quandoquidem multarum rerum peritia facit ſaltem ad inſtitutionem eorum qui erudiri incipiunt, conabimur exponere quæ de eo antiqui memoriæ prodiderunt. Iam Ephorus Cumæus in libro quem de Cumæis rebus inſcripſit, hoc agens vt eum gentilem ſuum fuiſſe oſtendat: Atellem, Mæonem, & Dium fratres, Cuma oriundos perhibet fuiſſe. Ex his Dium æris alieni cauſa Aſcram, qui eſt Bœotiæ pagus, commigraſſe: ibique Pycimeda vxore ducta, Heſiodum procreaſſe. Atellem Critheidis filiæ ſuæ tutela Mæoni mandata, in patria mortem cum vita commutaſſe. Ab hoc auunculo vitiatam puellam: ab eodemque eam, ciuiũ ob perpetratum facinus damnationem metuente, Phemio Smyrnæ literas docenti nuptum traditam. Porrò eam, cum ad lauacra, quæ propter amnem Meletem ſunt, deambularet: partu Homerum edidiſſe, iuxta ipſum amnem: inde Meleſigenem filium appellatum. Mutato autem nomine Homerum vſurpatum fuiſſe, cum luminibus eſſet captus. Tales enim à Cumæis & Ionibus

ὅμηροι vocantur, quod ὁμηρευόντων, id eſt, ductorum indigeant. Hæc Ephorus. [II.] Ariſtoteles tertio de Poetica ſcribit, in inſula Io, quo tempore Neleus Codri filius coloniæ in Ioniam ducendæ præfuit, puellam indigenam, a genio quodam ex eorum numero qui cum Muſis chóros ducunt compreſſam, cùm intumeſcente vtero facti pudore moueretur, deueniſſe in quendam locum, cui nomen eſt Ægina. Ibi à prædonibus, qui eo excurſionem feciſſent captam, Smyrnamque adductam; ab his, Lydorum (ſub his enim tunc erat Smyrna) regi Mæoni ſocio ſuo dono datam; ab hocque pulchritudinis cauſa in matrimonium eam adſcitam. Hanc, cum ad Meletem fluuium commoraretur, pártus doloribus circumuentam, ad ipſum fluuium péperiſſe Homerum, ſtatimque expiraſſe. Infantem à Mæone ſuſceptum, filiique loco enutritum: paulò poſt ipſum Mæonem in fata conceſſiſſe. Secundum hæc cum Lydi ab Æolib. affligerentur, ac de Smyrna relinquenda cogitarent, & duces per præconem ſequi iuſſiſſent eos qui vellent exire vrbe, Homerum, puerulum etiamnum; ſe quoque ὁμηρεῖν, (id eſt, ſequi) velle dixiſſe. Inde pro Meleſigene Homerum appellatum. [III.] Adultus iam, & poetica arte nomen conſecutus, de parentibus & patria Deum conſuluit, iſque ſic reſpondit:

Inſula Ios matris patria eſt, vita hæc quoque functum
Accipiet: ſed tu iuuenile ænigma caueto.

Alterum quoque oraculum tale fertur:

Felix & miſer (ad ſortem es quia natus vtramque)
Perquiris patriam: matris, tibi non patris extat
Patria in vndoſo iacet hæc ponto inſula, Creta
Non adeo vicina, & non longè vſque remota.
Hic te fata tua cogent decedere vita,
Cum pueri ignotis obſcurum ambagibus olim
Sermonem inuoluent, teque hunc euoluere poſcent.
Quippe duplex vitæ fatum tibi contigit: orbum
Luminibus ſuperis Muſa immortalibus æquat:
Poſt mortem te vita manet ſecura ſenecta.

Non multò poſt tempore Thebas nauigans ad Saturnalia (certamen ibi hoc muſicum celebratur) Ium venit. ibi ſaxo inſidens, piſcatores vidit adnauigantes, eoſque Ecquid haberent, interrogauit. Illi, quod nihil cepiſſent, ſed prædæ inopia pediculos legiſſent, ita reſponderunt:

Non capta afferimus: fuerant quæ capta, relictis.

Per ambages autem innuebant, ſe pediculos, quotquot cepiſſent, interfectos dimiſiſſe: quos verò non cepiſſent, eos ſe in veſtibus ſuis ſecum ferre. Hoc cùm non poſſet coniicere Homerus, præ mœrore vitam finiit. Ienſes eum magnifice ſepeliuerunt, hac addita ſepulchro inſcriptione:

Terra

Terra ſacrum caput hic diuini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.

[IV]Non deſunt qui Colophonium fuiſſe demonſtrent, maximo vtentes argumento, elegiacis verſibus, qui inſcripti ſunt ſtatuæ. Eorum hæc eſt ſententia:

Nate Meletis Homere, ornaſti nomine Graios
Æterno, & patriam qui Colophona tuam:
Semideûm gemino complexe volumine laudes;
Diuinæ mentis prole viges duplici.
Vna vagum duplicis reditum decantat Vlyſſis,
Altera luctifera prælia Dardaniæ.

Dignum etiam eſt Antipatri epigramma, quod adſcribatur, non carens grauitate, eſt autem tale:

Sunt Colophona tibi patriam qui rentur Homere,
Sunt & qui Smyrnam, quiq; fuiſſe Chium;
Quidam & Ion dicunt: alij Salamina beatam,
Aſt alij Lapithas quæ tulit Æmoniam:
Diuerſi diuerſa ferunt. Oracula Phœbi
Quod ſi iam pleno mî licet ore loqui:
Omnipatens cœlum eſt tibi patria, nec mulier te
Mortalis peperit, ſed dea Calliope.

[V]Qua ætate vixerit, ambigitur. Quidam tempore belli Troiani aiunt, eiuſque fuiſſe inſpectorem: alii centum poſt annis, alij centum & quinquaginta. Duo ſcripſit poemata, Iliadem & Vlyſſeam. Quidam, non tamen verè ij, exercitationis & luſus gratia addidiſſe & Batrachomyomachiam & Margitem aſſerunt.

Belli Troiani quidam fuiſſe de ſententia Homeri principium tradunt, de dearum Iunonis, Mineruæ & Veneris formæ præſtantia iudicium à Paride factum. Ita enim canere Poetam:

Nam raru iniuſta damnauerat arbiter olim
Voce deas, paſtoralem in certamine forma
Cùm ſubiere caſam: reliquis tunc prætulit illam,
Munus adulterij quæ præbuit exitialis.

Enimuerò iſti verſus haud immeritò pro non genuinis habiti ſunt: quod neque deos hominum ſubmittere ſe judicio decorum ſit; neque hujus rei Homerus alibi meminerit. [VI.] Præſtat igitur dicere, Alexandrũ Priami filium cùm Græcam vitæ degendæ rationem cognoſcere cuperet, Spartam nauigaſſe, vſumque ibi hoſpitio Helenæ, abſente marito Menelao, ei perſuaſiſſe vt ſecum abiret: vt in inſulam nomine Cranaam peruenit, primum cum ea corpus miſcuiſſe: inde per Sidonem & Phœniciam nauigio Ilium delatum. Agamemnonem re cognita, Aulide, quæ eſt vrbs Bœotiæ, exercitum collegiſſe. Ibi eis ſacrificantibus draconem in vicinam arborem adſcendiſſe, octoque pullos paſſeris, nonam-

nonamque quæ iis accubabat matrem perdidiſſe, eo oſtento indicatum, Græcos nouem annis ad Ilium bello geſto, decimo vrbem capturos. Poſtquam ad Troiam Græcorum naues appuliſſent, Græci, poſt primum conflictum, in quo Proteſilaus occubuit, Menelaum & Vlyſſem legatos repoſcendæ Helenæ cauſa miſerunt. [VII.] Troianis negantibus, rurſus commiſſa pugna; ſuperiores facti Græci, partem exercitus obſidendæ vrbi reliquerunt: cæteri duce Achille circumiacentes vrbes vaſtauerunt. vt auxilio Troianos ſpoliarent. Inter alias capta Chryſa, Chryſeidem, Chryſæ, qui ſacerdos erat Apollinis, filiam Agamemnoni muneris eximii loco dederunt. Chryſes redimendæ filiæ cauſa ad ſtationem nauium profectus, & per contumeliam ab Agamemnone habitus, ab Apolline votis contendit, vti Græcos is vlciſceretur. Deus rata vota ea habuit, peſtemq; Græcis immiſit. Quo tempore cùm Achilles iuberet Chryſeidem reddi, irritatus Agamemnon, minatus eſt ſe erepturum Achilli Briſeidem, quæ ei honoris cauſa obtigerat. Hic ergo Thetidi matri perſuadet, vt à Ioue impetret, vt Græci in bello ſuccumbant. Id cùm eueniſſet, Patroclus Neſtoris monitu Achillem exorauit, vt ipſius armatura ſibi vti aliquantiſper ad repellendos à nauib. Troianos permitteret. itaq; egreſſus, re fortiter geſta mox interfectus eſt. Achilles hoc ægrè ferens, ira, qua aduerſus Agamemnonem flagrabat, miſſa, armis à Vulcano factis indutus, cùm multos alios, tum ipſum tandem Hectorem occidit. Hæc eſt ſeries rerum. Cæterùm poeta a nono demum anno orſus eſt: quod quæ Achillis iram anteceſſerunt, minus eſſent grandia, neque vel longas vel crebras actiones haberent. Nam Achille inter Græcos pugnante,

Nunquam Dardanidæ auſi ſe emittere portis
Troes erant, vim Pelidæ telumq; timentes.

At eo militiam deſerente, receptis animis progrediebantur: & æquo vtrinque Marte pugnatum eſt, virtuſque multorum herou̅ continentibus prœliis eluxiit.

[VIII.] HOMERVM poetam tempore quidem pleriſque, virtute autem omnibus priorem, rectè primum omnium legimus: cùm & ad ſermonem, & ad intelligentiam, & ad multarum reru̅ peritiam plurimum nobis conferat. De poeſi eius dicemus, paucis prius de genere eius commemoratis. Homerum ergo Pindarus & Chium & Smyrnæum fuiſſe ait: Chium Simonides, Antimachus & Nicander Colophonium, Ariſtoteles autem philoſophus Ienſem. Ephorus hiſtoricus Cumæum. Quidam Salamine Cypri vrbe oriundum dicere non dubitarunt: Argiuum alij, Ariſtarchus & Dionyſius Thrax Athenienſem. Filius à nonnullis dicitur Mæonis & Critheidis: ab alijs, Meletis fluuij. Non minor dubitatio eſt de tempore, quo vixerit. Ariſtarchus eum in id tē-

pus reijcit, quo Ionum colonia deducta eſt. fuit hoc annis poſt Heraclidarum reditum ſexaginta: & is reditus octoginta annis Troiano bello eſt poſterior. Crates eum ante Heraclidarum reditum extitiſſe tradit: vt ne octoginta quidem prorſus annis Troianum bellum ſit ſubſecutus. Apud pleroſque pro certo habetur, centum annis eum Troiano bello poſteriorem fuiſſe, non multò ante Olympicorum ludorum inſtitutionem, à qua Olympiades numerantur. [IX.] Duæ ſunt eius poeſes, Ilias & Vlyſſea: vtraque numero litterarum in libros diuiſa, non hoc ab ipſo poeta, ſed ab Ariſtarcho grammatico. De his Ilias, à Græcis barbariſque res ob raptum Helenæ geſtas complectitur, ac præcipuè Achillis eo in bello demonſtratam fortitudinem. Vlyſſea, reditum Vlyſſis à bello Troiano in patriam habet, ac quæ in reditu errans pertulerit: vtque inſidiantes familiæ ſuæ vltus ſit. Vnde liquet, eum Iliade fortitudinem corporis, Vlyſſea autem animi excellentiam propoſuiſſe contemplandam. Neque culpandus eſt poeta, quod non virtutes tantum, ſed & vitia animi poeſibus ſuis deſcripſerit: dolores nimirum, gaudia, metus atque cupiditates: quaſi verò & hæc ad imitandum propoſuerit. Enimuerò citra hæc res magnæ & minimè vulgares non fiunt. Licet autem auditori ea deligere, quæ præſtant. Deos hominum conſuetudine vtentes introduxit, non delectandi modò, aut animum percellendi cauſa: ſed vt hoc ipſo quoque oſtenderet curæ eſſe dijs homines, neque ab eis negligi. [X.] In ſumma autem, narrationem rerum à communi hominum opinione diuerſam, fabuloſamque adornauit, vt auditoris animum ſuſpenderet, ac admirationis impleret, auditionemque eam efficeret quæ animos percelleret. Inde eſt quod quædam parum conſentanea dixiſſe videtur: quod non ſemper fidem inuenit id, quod prima fronte à communi hominum opinione alienum ac ſublime apparet. Ob id non res modò amplificat, & à conſuetudine hominum auerſas proponit: ſed etiam verba. Nemo autem ignorat, noua & non in promptu poſita admirationem ſui excitare, auditoremque allicere. Enimverò in his ipſis fabuloſis ſermonibus, ſi quis non obiter, ſed accuratè ſingula quæ dicuntur obſeruet, videbit eum omni dicendi ſcientia, omnique artificio vſum, multaſque occaſiones ac quaſi ſemina omnis generis dictorum factorumque poſteris præbuiſſe: neque id poetis tantum, ſed & iis qui ſoluta oratione hiſtorias, aut de contemplatione rerum ſcripſerunt. Nos priore loco dictionis Homericæ multiplicem copiam perſpiciemus: inde ad rerum doctam varietatem nos conferemus. [XI.] Omnis poeſis vocibus certo ordine quodam compoſitis, numero & menſura terminatur. Nam cum leuitate & facundia maieſtas cõiuncta, atque ſuauitas, delectando attentionem conciliat. Ita fit

Poeſis.

eadem

eadem operà, vt non modò iis quæ percellunt animum, atque voluptate afficiunt, delectetur auditor: ſed etiam ijs quæ ad virtutem conducunt, facilè aſſentiatur. Homeri verò poeſis perfectiſſimo conſtat carminis genere: nimirum ſenario, quod & heroicum dicitur. Senarium (id enim hexametrum dico) quod quiuis verſus ſex pedibus abſoluitur, qui vel duabus longis ſyllabis conſtant, ac ſpondei dicuntur: vel vna longa, & duabus quæ ſequuntur breuibus, dactylum vocant. (tantundem autem temporis vtrique competit, quod duæ breues vnius longæ ſpacium explent) atque hi pedes inter ſe compoſiti, hexametrum verſum perficiunt. Heroicum autem dicitur, quod eo res heroum geſtas perſenſet. Varia autem vſus dictione Homerus omnis Græci ſermonis diuerſitatis (dialecton ipſi appellant) notas operi ſuo intexuit. vnde liquet, eum vniuerſam Græciam omneſque eius nationes obiuiſſe. [XII.] Dorienſium vſitatam vocabulorũ diminutionem vſurpauit, δῶ pro δῶμα dicens:

Carmen heroicum ſenarium.

Dialecti apud Homerum.

— αἶψα δέ οἱ δῶ Ἀφνειὸν πέλεται.

& pro ὅτι poſuit ὅ

— ὅ μοι αἰετὸς ἔκτανε χῆνας.

& pro ὀπίσω dixit ἄψ, mutato ο in α, & ps in duplicem quæ ex iis fit. Pro ἄλλοτε, ἄλλο poſuit,

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλο τεὴ ἐπίνυσσεν ἐφετμή.

ac quæ alia huiuſmodi ſunt. Ita etiam media vocabula concidens, pro ὁμότριχας & ὁμοετεῖς, dixit, ὄτριχας, οἰετέας.

—ac pro ὁμοπάτριον, ὀπάτριον: & pro τρέμειν, τρεῖν, pro τιμῶ, τίω. Eorundem eſt etiam literarum trajectio: vt cùm κάρτιστοι pro κράτιστοι ponitur. Æolenſium conciſione in compoſitis vtitur, καδδραθέτην dicens, pro κατεδραθέτην. & ὑββάλλειν, pro ὑποβάλλειν. Tertiæ perſonæ ſingularis numeri præteriti imperfecti temporis, aliis in ει, Æolibus η finiuntur: vt ἐφίη, ἐνόη. Ita Homerus quoque fecit:

—δίδη μόσχοισι λύγοισι, pro ἔδει *ligabat.*

Et alibi,

Τοὺς μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάη μένος ὑγρὸν ἀέντων.

Æolicum etiam eſt, quod σ in δ mutat: vt in ὀδμὴ, ἴδμεν: & quod aliquando litera abundat, vt in οὔκηλος, αὐτὰρ: quæ recta ſunt: ἕκηλος, ἀτάρ Sic & κεκλήγοντες, κεκληγότες. Tum quod ſecundæ verborum perſonæ adiicitur θα, vt in ἔφησθα εἴπησθα. Geminationem conſonantium alii Doribus, alij Æolibus adſcribunt: qualis eſt ἔλλαβε pro ἔλαβε. ὁππότερος pro ὁπότερος.

ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος.—

&,

Ὁππότερος τάδε ἔργα.—

[XIII] Ab Ionibus habet, quod præteritorum verborum principio

aliquid detrahit: vt in ϑῆ, & δῶκεν, quæ ſunt pro ἔϑη & ἔδωκεν. nam Iones præterita ab iiſdem incipiunt literis, à quibus præſens. Item quod ι literam detrahit ex ἱερεὺς & ἱέραξ, pro quibus ponit ἱρεὺς & ἵρηξ. Item quod tertiis ſubiunctiuorum perſonis σι in fine adiicit: vt ἔλθησι, λάβησι Itemque datiuis ϑύρῃσιν, ὕλῃσιν Item quod pro ὄνομα νόσος, κενὸν, μέλας ponit οὔνομα, νοῦσος κεινὸν, μείλας Item quod α longum in η mutat: vt in Ηρη, Αθήνη pro ἥρα, ἀθηνᾶ Aliquando vice verſa, λελασμένος pro λελησμένος. Nec non quod contracta verba ſolute effert, pro φρονῶν, νοῶν, dicens φρονέων, νοέων: quod idem in genitiuis in ευς exeuntibus vſurpat, Διομήδεος dicens & Σαπφόος & in genitiuis pluralib. contractis idem, pro τηλῶν, νυμφῶν, ponens τηλέων νυμφέων: atque plurales nominatiuos neutrorum in η exeuntes, & eorundem genitiuos diſſoluens dixit στήθεα. μέλεα, στηθέων μελέων, pro στήθη μέλη στηθῶν, μελῶν. Peculiare etiam Ionibus eſt πεφράφαται, & ſimilia. [XIV.] Attica præcipuè vſus eſt dialecto, quæ reliquis permiſcebatur. Itaq; cum Attici pro λαὸς dicant λεώς: ea ipſe conſuetudine ductus, πηνέλεω dixit, ac χρέως. Solent ijdem aliquando duas ſyllabas in vnam conflare (quod genus Synalœphe dicitur) quale eſt. τοὔπος, & ϑοἰμάτιον, quorum integra ſunt, τὸ ἔπος, τὸ ἱμάτιον. Talia ſunt apud Homerum,

—Τρῶες δὲ προὔτυψαν ἀολλέες.

id eſt, προέτυψαν, & πεδία λωτοῦντα pro λωτόεντα. Eorundem eſt, optatiuis adimere η, vt ex δοκοίης fiat δοκοῖς, de τιμώης fiat τιμῷς. qua forma dixit Homerus,

—ἄλλοι δὲ διακρινθῆτε τάχιστα.

Atticum etiam eſt,

οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

pro κακίονες, ἀρείονες Et quod ſimiles accuſatiui contractè enunciantur, τοὺς βοῦς, τοὺς ἰχθῦς: quæ communis lingua βόας, ἰχθύας effert, Homerus autem, Βοῦς περιπεμπομένους.

Item

—ἰχθῦς ὄρνιθάς τε.

Id quoque Atticè dixit

—ὕδατί τέ μιν σθένεϊ ῥηγνῦσι ῥέοντες.

vt eorum ſunt ζευγνῦσι ὀμνῦσι. [XV.] Atticum etiam eſt, breues vocales elidere, ac pro λύεται, οἴομαι ſcribere λῦται, οἶμαι. Sic ille λῦτο poſuit pro ἐλύετο. Eorundem eſt ſuperuacanea appoſitio elementi ε in ἑώρων, ἑωνησάμην inde Homerus ſuum ἐῳνοχόει effinxit. Tum quod in vnam cum alia ſyllabam η coire facit in νέοιες, νηρηΐδες Eſt & eorum, Σφῶϊ δὲ μάλ' ἠθελέτην. & in datiuis qui in ι purum præcedente α deſinunt, κέρᾳ, γέρᾳ, σέλᾳ. Eſt & hoc Atticum, dicere ἴσων, ἐπέπιθων, pro ἴσωσαν & ἐπέπιθωσαν. Item vti optatiuis loco præteritorum indicatiui modi: quod crebro facit Homerus. Tum

cum

Digitized by Google

cùm femininis articulos, participia, adiectiuaue maſculini generis coniungere: vt τὼ χεῖρε. τὼ γυναῖκε: quomodo & apud Platonem eſt ἄγοντι καὶ φέροντι, & ἡ σοφὸς γυνὴ, & ἡ δίκαιος. Sic ergo Homerus etiam de Iunone ac Minerua dixit,

Οὐκ ἂν ἐφ' ὑμετέρων ὀχέων πληγέντε κεραυνῷ.

Et alibi,

Ἤτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν.

—& κλυτὸς Ἱπποδάμεια. Iam cùm in vocabulorum conſtructione propria multa ſingulæ habeant dialecti Atticam conſuetudinem exhibet poeta, cùm dicit:

Ἀλλ' ἄγ' ὀΐστευσον Μενελάου κυδαλίμοιο.

Cum autem dicit

Δέξατο οἱ σκῆπτρον. &
—Θέμιστι δὲ καλλιπαρήῳ Δέκτο δέπας,

Doricè loquitur. [XVI.] Manifeſtum autem eſt, eum, vt varietatem orationi conciliaret, omnes Græcorum voces collegiſſe: ac modò peregrinis vſum, vt ſunt quas modò retulimus: modò vetuſtis, vt cum ἄορ & σάκος profert: modò communibus aut vulgatis, vt cùm ξίφος & ἀσπίδα. Ac miretur aliquis maieſtatem orationis apud eum vulgatis quoque vocabulis conſeruari. Enimuero quoniam artificio omni adornata oratio, aliquid à communi conſuetudine requirit alienum, quod ei vel euidentiæ, vel maieſtatis, vel omnino delectationis amplius adferat. Porrò autem vocabulorum à ſua ſignificatione in aliam auerſio Tropus, compoſitionis immutatio Schema appellatur, & vtriuſque generis ſpecies in artis præceptionibus annotata ſunt: contemplemur agedum, ecquid horum Homerus prætermiſerit: aut num aliquid poſteri inuenerint, quod non primus ille extulerit. De tropis Onomatopœia (*nominis noui fabricationem* poſſis Latinè dicere) admodum ei eſt familiaris. Norat enim vetuſtam vocabulorum originem: nempe eos qui primi rebus nomina fecerunt, multas ab accidente aliquo appellationes traxiſſe: ſonoſque articulatim non editos, ſcriptis vocibus expreſſiſſe. Cuius generis ſunt φυσᾶν, quod eſt ſufflare: & πρίζειν, id eſt, ſerra findere: & μυκᾶσθαι mugire, & βροντᾶν tonare, ac horum ſimilia. Proinde ipſe quoque nomina quædam noua finxit, ea rebus quas deſignarent conformans: vt δοῦπος eſt, & ἄραβος & βόμβος. & ῥοχθεῖ. ἀνέβραχε & σίζε, ac quæ talia porrò ſunt, quibus ſignificantiora non inuenias. Rurſus quædam vocabula alijs rebus impoſita, in alium vſum tranſtulit: quorum eſt, φλέγμα κακὸν φορέουσα. ſignificat enim efficaciam vrendi. & πυρετὸν, quo nomine febris intelligitur, pro igne poſuit. & χαλκοτύπους ὠτειλὰς dixit, ab ære impreſſa vulnera. Omni-

Ad tropos digreditur.

Onomatopœia.

no autem multa vſus eſt nouitate magna cum licentia, quædam à conſueta ſignificatione aliò traducens, quorundam ſignificationem augens, quo orationem elegantiorem & ampliorem redderet. [XVII.] Magna etiam ei eſt Epithetorum (adjectiua hæc dicuntur quæ eorum quibus adduntur naturam aut accidens aliquod inſigne exprimant) copia, quæ propriè & cohærenter ſubiectis adaptata, tantundem atque propria nomina valent. Ita cuiuis deorum peculiarem appellationem accommodauit, Iouem μητιέτην vocans, & ὑψιβρεμέτην, hoc eſt, conſultorem & altitonantem: Solem ὑπερίονα, quod in ſublimi feratur: Apollinē, à nitore aut mundicie φοῖβον. Sed videamus etiam alios poſt Onomatopœiam tropos. Catachreſis, quæ vocabuli vſum à propria ſignificatione ad aliam rem proprio nomine carentem transfert, eſt apud Homerum : vt vbi σειρὴν χρυσείην dicit, hoc eſt, catenam auream. etenim σειρὰ proprie de fune dicitur, & cùm dicit αἰγείην κυνέην. nam galerus ab eo κυνέη dicitur, quod ex pelle canis fieri receptum eſſet: hic eo nomine eam vocat, quæ ex capræ exuuio. [XVIII.] Metaphora, quæ eſt vocis à proprio ſignificato in aliam rem priori certa ſimilitudinis ratione reſpondentem translatio, & frequens ei & multiplex eſt. Quale eſt,

Epitheta.

Catachreſis.

Metaphora.

Tum magni nauim iaculatus vertice montis.

Et alibi:

Inſula, quam totam immenſa æquoris vnda coronat.

Quo enim modo ſe ad hominem habet vertex, hoc montis ſummitas ad montem ipſum : & quæ ratio eſt coronæ ad id cui circumdata eſt, eadem maris ad inſulam. Cæterùm venuſtior fit & euidentior oratio, vbi ſimilia nomina propriorum loco ponuntur. Sunt autem variæ apud eum translationes. Quædam ab animatis ad animata: vt,

Nauis cæruleæ tum ſic auriga profatur.

aurigam dixit pro nauta.

Item,

Iuit paſtorem populorum Agamemnona quærens.

id eſt, regem. Aliæ ab animatis ad inanima: vt,

—imo Idæ ſub pede montis—

ita radicem montis appellans.

&,

—Vbere terra,

deſignans fertilitatem.

Rurſus ab inanimis ad animata: σιδήρεόν νύ τοι ἦτορ, id eſt, ferreum habes pectus. ferreum dixit pro duro. Et ab inanimis ad inanima:

Σπέρμα

Σπέρμα πυρὸς σώζων.

—Ignis conſeruans ſemen.

id eſt, principium, ei producendo aptum. [XIX.] Neque nominum modò, ſed & verborum translationibus vtitur: vt,

Eructante ſaloque vndas, dant litora vocem.

id eſt, reſonant. Alius tropus eſt Metalepſis, vbi communi nomine res diverſæ notantur: vt, *Metalepſis.*

Ἔνθεν δ' αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσι.

Vult enim denotare inſulas eas, quæ proprie dicuntur ὀξεῖαι, id eſt, acutæ. At in Græco ſermone θοὸν idem eſt quod ὀξὺ: ὀξὺ non modò id quod in motu velox eſt, ſed id quoque ſignificat quod in figuris acutum eſt, atque in tenuem mucronem deſinit. Inde eſt illud,

—ἐγὼ δ' ἐθόωσα παραστάς,

id eſt, adſtans exacui. Alius tropus eſt Synecdoche, quæ propria vocabuli ſignificatione aliquid aliud ſub eodem genere comprehenſum innuit. Non minus in hoc eſt varietatis. nam totius appellatione partem accipimus: vt, *Synecdoche.*

—πρὸς τεῖχος ἐΰδμητον βόας αὔας.

de bobus tergora intelligi voluit, ex quibus ſcuta fierent. Aut à parte totum indicatur: vt,

Talis me capitis deſiderium tenet.—

per caput virum vult intelligi. ſic formoſam indicat vocabulo λευκώλενος, quod ſignificat humeris albis præditam: & bene armatos voce εὐκνημίδων, qui crura bene munierint. Aut ab vno multa: vt cùm de Vlyſſe dicit,

—Troia ſacram ex quo diruit vrbem.

Non enim is ſolus, ſed cùm aliis Græcis Troiam excidit, Aut à multis vnum: vt,

Pectora chara, —

id eſt, pectus. Aut à ſpecie genus: vt,

Marmore percutiens rigido.

nimirum lapide, cuius marmor eſt ſpecies. Aut contra:

Noſcere aues, fatique ratos prædicere iuſſus,

genus pro ſpecie. Non enim omnes aues vult intelligi, ſed diuinationi tantùm aptas. Aut actionem ab ijs quæ eam comitantur: vt,

Pandarus, ipſe arcum dederat cui magnus Apollo.

arcus enim peritiam ſagittandi denotat.

Item,

Inde maris lymphas fuſi per tranſtra dealbant.

&,

Illi lora die, quam longa eſt, concutiebant.

horum prius impuliſſe eos remis nauim oſtendit, poſterius

equorum

equorum curſum: vtrumque ab accidente rei indicatum. Aut à priori conſequens: vt,

Virgineam ſoluit Zonam.

ſequitur enim, imminuiſſe virginitatem. Aut contra, vt cùm pro interficere ponit ἐναρίζειν, quod eſt ſpoliare. Ex poſteriori enim prius intelligitur. [XX]. *Metonymia.* Alius tropus eſt Metonymia, cũ vocabulũ aliud propriè, aliud relatione quadam, ſine certo reſpectu ſignificat: vt,

Cùm vero Cererem metit agris lecta iuuentus

frumentum innuens, quod à Cerere inuentum eſt. Item cùm dicit,

Viſcera Vulcano verubus fixa impoſuerunt.

nomine enim Vulcani ignis intelligitur. Tale eſt etiam,

—Meam quicunque virorum,
Chœnicem attigerit.

chœnice contenta dicit. Eſt autem Chœnix, menſura frumenti. *Antonomaſia.* Alius tropus eſt Antonomaſia, cùm proprium nomen per epitheta, aut idem ſignificantia vocabula enunciatur:

Rurſum Pelides duris conuicia verbis
Iecit in Atridem —

hoc Agamemnonem, illud Achillem deſignat.

Nata bono mea ſis animo Tritonia.—

&

Intonſus Phœbus —

quorum hoc Apollinem, illud Mineruam exprimit. *Antiphraſis.* Eſt & Antiphraſis, contrarium eius quod præ ſe fert ſignificante voce: vt,

Nec vero hos cernens animo eſt gauiſus Achilles.

contrarium enim voluit dicere, nimirum Achillem ijs viſis indoluiſſe. Eſt & Emphaſis, quæ occulto ſenſu eius quod dicitur ſignificationem intendit: vt,

Verum poſtquam in equum deſcendimus.—

nam deſcendendi vocabulo equi magnitudinem notat.

Item,

Incaluit gladius tum ſanguine totus.—

Eſt enim in hoc maior ſignificandi vis: ſcilicet cùm intelligi velit, ita immerſum fuiſſe corpori gladium, vt is calefieret. Hæc de tropis Homericis ſufficiant. [XXI.] Iam & conſtructionis immutationes videamus, *Schemata.* quæ vocantur Schemata: ecquid ea primus omnium Homerus oſtenderit. Schema eſt oratio, a communi conſuetudine varians fictione aliqua, idque ornatus aut vtilitatis gratia. Ornatum quidem conciliat orationi varietate & mutatione ſermonis, dictionique aliquid maieſtatis adijcit. vtilis verò eſt, ad rerum qualitatem & vim extollendam atque amplificandam.

De ſche-

Pleonaſm'.

De ſchematibus Pleonaſmum (is eſt, cùm ſuperuacaneum ponitur vocabulum) vſurpat, aliquando verſus complendi cauſa: vt,

Χρυσοῦ δὲ στήσας ὀδυσσεὺς δέκα πάντα τάλαντα.

nam πάντα illud inſertum eſt nulla ſignificatione. Aliquando ornatus gratia: vt,

Η῏ μάλα δὴ τέθνηκε Μενοιτίου ἄλκιμος υἱός.

Periphraſis.

hic μάλα abundat, Attico more. Alicubi pluribus verbis rem exprimit, quæ vocatur Periphraſis: vt cùm filios Achiuorum pro Achiuis dicit, & vim Herculeam pro Hercule. Quin & Enallagen (immutationem ad verbum diceres) adhibet, conſuetum inuertens ordinem. Idque vel in medio vocabulum inſerens, quod Hyperbaton dicitur: vt,

Hyperbaton.

Αἱματόεις ὥς τίς τε λέων κατὰ ταῦρον ἐδηδὼς, pro λέων ταῦρον κατεδηδὼς. Aut totam orationem: vt,

—Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον ἀμφὶ δὲ νῆες
Σμερδαλέον κονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' Ἀχαιῶν,
Μῦθον ἐπαινήσαντες Ὀδυσσῆος θείοιο.

Parentheſis.

Ordo enim eſt, ἴαχον μῦθον ἐπαινήσαντες [XXII.] Eiuſdem generis eſt & quæ Parembola vocatur, quaſi interiectio, cùm aliũde quædam ad propoſitam rem nihil pertinentia inſerit: quibus etiam ſublatis, nihil tamen conſtructioni adimatur. Tale eſt:

Per ſceptrum hoc iuro: nunquam illud germina fundet,
Poſtquam in monte ſemel ſummo florere reciſum
Dedidicit, poſuitq́; comas & brachia ferro.

ac quæ alia ibi de ſceptro ſunt. quibus infert, id quod cum initio, (*Per ſceptrum hoc iuro*) cohæret:

Pelida Graiis deſiderium incidet olim.

Eſt etiam iteratio (palilogiam Græcus vocat) cùm repetitur aliqua pars eorum quæ dicta ſunt, aut etiam compluria vocabula: duplicationem etiam appellant, ſeu ingeminationem: vt,

Contra ibo, vel ſi manuum vis ignea ei ſit,
Sit manuum vis ignea, certe: robore, ferro.

Aliquando interiectis aliis quibuſdam, priora repetuntur: vt,

Æthiopes longè ſed adiuerat ille remotos.
Æthiopes hominum extremi qui ſedibus hærent,
Diuiſi geminis —

hoc ſchema & motum dicentis indicat, & ſimul auditorem excitat. [XXIII.] Et eſt eiuſdem generis Epanaphora, cùm eadem particula in principio multorum membrorum ponitur, cuius exemplum habet Homerus:

Νηρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας.
Νηρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Χαροποῖό τ' ἄνακτος.
Νηρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

ſchema hoc & mouendo, & elegantiæ ſermonis eſt aptiſſimum.

Eſt apud eum etiam Epanodos: quæ fit, cùm duabus rebus atque vocabulis propoſitis, nondum ſententia finita retrò redimus, ac de vtroque id quod ſententiæ deerat exponimus: vt,

Αρης τε βροτολοιγὸς. ἔρις τ' ἄμοτον μεμαυῖα.
Η μὲν ἔχουσα κυδοιμὸν ἀναιδέα δηϊοτῆτος,
Αρης δ' ἐν παλάμῃσι πελώριον ἔγχος ἐνώμα.

Similiter deſinens. Schema hoc ad varietatem & perſpicuitatem conducit. Eſt etiam apud eum Homoœteleuton, ſiue ſimiliter deſinens, cum membra in eaſdem ſyllabas terminatis vocabulis, in eundem ſonum exeunt: vt,

Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

Et in eo:

Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Εμμεναι, οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
Πέπταται ἀννέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Similiter cadens. Cùm autem conuerſiones deſinunt in nomina eodem modo declinata, eoſdemque caſus, Homœoptoton id peculiari nomine appellatur, quod eſt ſimiliter cadens: vt,

Ηΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.

His & ſimilibus maximè delectatio & ſuauitas orationi additur. [XXIV.] Quantum artificio componendi ſtuduerit, vel hoc indicio eſt, quod ſæpe ſimul duobus ſchematis, Epanaphora & Homœoteleuto vſus eſt, vt in his verſibus,

Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω,
Εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Pariſon. Pariſon, quod vocatur ſchema, his adiũctum eſt, quod fit ex duobus aut pluribus membris æquali vocum numero contentis. Hoc primus Homerus poſuit: vt,

Αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. &
Μηνιθμὸν μὲν ἀποῤῥίψαι, φιλότητα δ' ἑλέσθαι.

Paronomaſia. Manifeſtum eſt autem, hac ratione admodum exornari dictionẽ. Eadem venuſtas etiam eſt Paronomaſiæ, cùm vox priori ſimilis non longo poſt interuallo ſtatim ſubiungitur: vt,

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος παῖς κρατερὸς Λυκόεργος.

Et alibi:

—Τῶν ἦτι Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν.

Atque hæc quidem quæ hactenus commemorauimus, aut abundantia aut fictione aliqua figurata ſunt. [XXV.] Aliud eorum eſt genus, quæ fiunt defectu dictionis: qualis eſt Ellipſis, cum vocabulum aliquod etiamſi non efferatur, ſententia tamen ex antecedentibus liquet: vt, *Ellipſis.*

Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων,

Πεζὸς

Πίζος δ' ἕνδεκα φησί. deeſt hic ἀλαπάξαι, ſed quod ex antecedétibus facile ſuppleas. Eſt & in hoc Ellipſis,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

deeſt enim verbum ſubſtantiuum. &,

Ὦ πόποι, ἦ μοι ἄχος μεγαλήτορος Αἰνείαο.

deeſt πάρεστιν, aut συμβέβηκεν, aut aliquid tale. Affine huic eſt Aſyndeton, cùm coniunctiones omittuntur, quarum eſt dictionem coniungere: idque non modò celeritatis, ſed etiam affectuum exprimendorum cauſa adhibetur. Exemplum:

Ἤομεν ὡς ἐκέλευες ἀνὰ δρυμὰ φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ,
Εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης.

nam eo qui narrabat breuitate ſumma cupiente rem referre, copulam ipſe omiſit. [XXVI.] In Schematum numero eſt etiam Aſyntacton, id eſt, non conſtructum: quod & Allœoſis, quaſi *alteratio* dicitur: fitque tum, cùm vſitata conſtructio mutatur. Fit hoc variè, idque ornatus cauſa, & venuſtatis: cum cohærere verborũ ſtructura ob inſolentiam non videtur, & tamen ſuam habet peculiari ad certum aliquid reſpectu cohærentiam. Sæpenumerò id euenit generibus nominum mutatis, vt in κλυτὸς Ἱπποδάμεια, pro κλυτὴ & θῆλυς ἐέρση, pro θήλεια. Solebant enim antiqui maſculina etiam pro fœmininis ponere, vtpote præſtãtiora, ac maioris momenti. non hoc tamen immodicè, aut ſine ratione: ſed tum, cùm attribuendum eſſet adiectiuum ſubſtantiuo tale, quod in eius corpore non inhæreret. Nam magnus magna, pulcher pulcra, & horum ſimilia, in ipſo inſunt corpore. Extra ſunt, glorioſus, fortunatus. Ac præterea hæc, ideo quia compoſita ſunt (ἔνδοξος, inquam, & εὐτυχής) communia ſunt. Nam in vniuerſum adiectiua compoſita vtriuſque ſunt generis. Item cum nominibus maſculino & fœminino commune adiectiuum aut participium reſpondet, tunc maſculinum genus præualet: vt, **Enallage ſ.**

Παρθενικαί τε καὶ ἠΐθεοι ἀταλὰ φρονέοντες.

[XXVII.] Quædam etiam ſecus extulit, quàm vel dialectorũ natura ferret, vel eius temporis vſus: vt,

— ἔχει δὲ κίονας αὐτὸς
Μακράς.

Sæpe etiam metri cauſa genus mutat, vt in eo,

Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι.

nam ad perſonam reſpiciens, maſculinum φίλε neutro τέκνον appoſuit: cuius ſimile eſt in verbis Diones ad Venerem,

Τέτλαθι τέκνον ἐμὸν καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ.

Eandem rationem ac reſpectum etiam illud obtinet,

Ἦλθε ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. —

nam ἔχων refertur non ad ψυχὴν, ſed ad ipſum Tireſiam. Sæpe enim

Digitized by Google

enim non ad vocabula, ſed ad rem ſignificatam accommodauit conſtructionem: vt in hoc,

Πᾶσιν ὀρίνθη θυμὸς, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,
Ἐλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ἀμύμονα Πηλείωνα.

nam hic ἐλπόμενοι non aptatur ad φάλαγγες, verùm ad ἄνδρες, ſcilicet ad viros, ex quibus phalanges erant compoſitæ. Alio quoq; modo genus mutat: vt cùm dicit,

—νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ.—

nam quia idem ſignificant νεφέλη & νέφος, priore poſito adiectiuum ad poſterius accommodauit. Talia ſunt & hæc,

Τῶν δ' ὥς ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλά,
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι.

nam cùm neutro genere genera auium propoſuiſſet, ac ſpecies maſculino explicaſſet: rurſum infert neutrum genus κλαγγηδὸν προκαθιζόντων —quod ad ὀρνίθων reſpicit. [XXVIII.] Præter genus numeros quoque permutat ſæpe Poëta: vt cùm ſcribit,

Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο.

propoſito enim ſingulari, plurale intulit, reſpectu nimirum ſignificationis. Nam πληθὺς multitudinem ſignificat: eſtque numero ſingulare, cùm in ſe multa complectatur. Contrà plurali propoſito, ſingulare ei applicat: vt,

—οἱ δ' ἄλκιμοι ἢ προέχοντες,
Πρόσσω πᾶς πέτεται—

πᾶς enim quod omnis eſt, numero ſingulare, plurali reſpondet, quia idem ſignificat quod πάντες. Eandem formam hoc habet:

Οἱ δὲ πύλον Νηλῆος ἐϋκτίμενον πτολίεθρον
Ἷξον, τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον.

τοὶ enim Pylos notat, quorum vrbs modò nominata fuit. [XXIX.] Iam caſuum quoque apud eum eſt permutatio. Vocatiuus pro nominatiuo poſitus, θυέστα pro θυέστης:

Αὐτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι.

& νεφεληγερέτα Ζεύς, pro νεφεληγερέτης. Item,

Δὸς φίλος· οὐ γάρ μοι δοκέεις ὁ κάκιστος Ἀχαιῶν.

Datiuus pro genitiuo:

Τρωσὶ μὲν προμάχιζεν Ἀλέξανδρος θεοειδής.

pro τρώων. & contra σπείους pro σπεῖ,

ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο.

Cauſa eſt, quod cognati inuicem videntur, rectus, accuſatiuus & vocatiuus caſus: itaque & in neutris omninò, & in multis maſculinis ac fœmininis ſunt iidem. Itidem & datiuus genitiuo videtur cognatus quodammodo: vnde fit vt in duali numero in omnibus generibus iidem ſint. Quare & caſuum à recepto vſu varians mutatio

tatio aliquid habet conſentanei. Quanquam cauſa nonnunquam etiam adferri poteſt, vt in ἐφισάμενοι πεδίοιο, & in διέπρησσον πεδίοιο: hoc enim eſt perinde ac ſi dixiſſet ἐπέρων διὰ τοῦ πεδίου Ber.: habet etiam apud eum mutatio caſuum initio vtriuſque poëmatis, cum accuſatiuo poſito, deinde nominatiuus locatur pro eo.

Μῆνιν ἄειδε θεά.—
μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. &
Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὅς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη —

[XXX.] Aliquando genitiuo rectum ſubiicit: vt,

Τῶν οἳ νῦν βροτοί εἰσι.—

Multa etiam alia forma protulit: vt,

Φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα
Ἤματι τῷ ὅτε νηυσὶν ἐπ' ὠκυπόροισιν ἔβαινον
Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες,
Ἀστράπτων ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.

Cuius ſimile eſt illud:

—ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθώς,
Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει.—

Atque hæc ipſa quoque more antiquo quodam extulit, neq; nulla ratione. Quippe participiis per verba explicatis, cohęrentia apparebit. nam ἀστράπτων id valebit, quod ἤστραπτε, & πεποιθὼς idem quod ἐπεὶ πέποιθε. Germana horum ſunt:

Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. & alibi:
Τὼ δὲ διακρινθέντε, ὁ μὲν μετὰ λαὸν Ἀχαιῶν
Ἤϊ', ὁ δ' ἐς Τρώων ὅμαδον κίε. —& ſimilia. Non enim à ratione alienum eſt, dicturum de duobus, rectum caſum præmittere, in quo id quod commune eſt alteri cum altero ſeruatur: quam communitatem nemo non videt multum gratiæ orationi apponere. [XXXI.] Alicubi communi caſu præpoſito, verba de altero deinde facit: vt

Ἄμφω δ' ἑζομένω γεραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς.

Species quoque nominum permutat: ſæpe ponens pro poſitiuo comparatiuum: vt,

—σκαιότερος ὡς κε νέηαι.

Aliquando ſuperlatiuum pro eodem: vt, δικαιότατος κενταύρων. Talis ergo eſt in nominibus immutatio. In verbis porrò aliquando modos permutauit, vt cum loco imperatiui infinitiuum ponit: vt,

Θαρσῶν νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι, pro μάχου.

Aut pro optatiuo indicatiuum,

Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω pro μυθησαίμην, ὀνομήναιμι Ac vice verſa optatiuum pro indicatiuo:

Καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης.—pro ἀπώλετο. Aliquando tempora. præſens pro futuro:

Τὼ

Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω, πρίν μιν καὶ γῆρας ἔπεισι. erat enim dicendum ἐπελεύσεται. Aut pro præterito imperfecto:

Ἔνθ' ἦτοι πλυνοὶ ἦσαν ἐπηετανοί, πολὺ δ' ὕδωρ
Καλὸν ὑπεκπρορέει. — pro ἔῤῥει. Aut futurum loco præſentis:

Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος. Vel idem loco præteriti:

Δείδω μή μοι πάντα θεὰ νημερτέα εἴπῃ. pro εἶπε.

[XXXII.] Genera ſæpenumero permutat. Paſſiuum ponit pro actiuo, aut medium: vt, Ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος — pro εἷλκε, & καθεζόμενος Αἴας: pro ὁ ἑζων. Ac viciſſim actiuum loco paſſiui:

Δωρήσω τρίποδα χρυσούατον, —

cùm eſſet dicendum δωρήσομαι. Numerum quoque pro numero ponit. pluralem pro ſingulari: quod vſitatum eſt, cum quis de ſeipſo loquitur: vt,

Τῶν ἀμόθεν γε θεὰ θύγατερ Διὸς εἰπὲ καὶ ἡμῖν. id eſt, ἐμοί. Eſt & vbi permutat perſonas: non modò ſic:

Ἄλλοι μὲν γὰρ πάντες ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
Σοί τ' ἐπιπείθονται, καὶ δεδμήμεσθα ἕκαστος.

Multi enim cùm ſint dii, quorum vnus etiam eſt ea quæ loquitur perſona, vtrunque rectè extulit ἐπιπείθονται tertia, & δεδμήμεσθα prima perſona. Alias, cum miſſo eo de quo ſermo eſt, ab vna perſona tranſitus fit ad aliam, quod ἀποστροφὴ ſeu *auerſio* propriè dicitur: atque hæc figura imitatione verborum loquentis, auditorem mouet atque ducit. tale eſt,

Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο μακρὸν ἀΰσας
Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα.
Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω.

A narratione enim & oratione obliqua ad mimeſim, id eſt, directam qua ipſius Hectoris verba referuntur, deſciuit. Quin & in ipſa narratoria oratione ſæpe apoſtropha vtitur: vt,

Ἀμφί σε Πηλέος υἱὲ μάχης ἀκόρητοι Ἀχαιοί.

[XXXIII.] Etiam perſonas in eo ſermone mutat, quo verba alterius referuntur: vt,

— Ἦ δὴ παισὶν ἐοικότες ἀγοράασθε
Νηπιάχοις, οἷς οὔτι μέλει πολεμήια ἔργα,
Ἀτρείδη σὺ δ' ἔθ' ὡς πρὶν ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν
Ἄρχευ' Ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

Aliud genus Apoſtrophæ hoc eſt:

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη. pro οὐκ ἄν τις γνοίη.
& alibi:

— Ὀδμὴ δ' ἡδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει
Θεσπεσίη, τότ' ἂν οὔτι ἀποσχέσθαι φίλον ἦεν.

Participiis vtitur loco verborum: vt,

— ἐν

—ἐνὶ κήπῳ Καρπῷ βεβριθυῖα —pro βέβριθεν.

Ἔνθ᾽ οἵγ᾽ εἰσέλασαν πρὶν εἰδότες. — pro εἰδέναι.

Sæpenumerò etiam articulos permutat, loco ſubiunctiuorum præpoſitiuis vtens:vt,

Τοὺς ἔτεκε ζεφύρῳ ἀνέμῳ ἅρπυια Ποδάργη. pro οὕς.

Et, Καὶ θώρηξ, ὁ γάρ ἦν οἱ, ἀπώλεσε πιστὸς ἑταῖρος. pro ὅς. ac vice verſa.

[XXXIV.]Ita præpoſitiones etiam ſolet commutare:vt,

Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα —pro ἐπὶ δαῖτα. Sic &

Νύσσαν ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν.—

Ac præpoſitionibus præterea nomen alieno caſu ſubdit:vt,

Μή πως καὶ διὰ νύκτα μενοινήσωσι μάχεσθαι, pro διὰ νυκτός.

Aliquando præpoſitiones omittuntur:vt,

Τῆς ὅγε κεῖτ᾽ ἀχέων. — id erat, περὶ ἧς. & —ποτιδεγμένος εἴ τι μιν εἴπῃ. pro προσείπῃ & alias quoque præpoſitiones qua permutat, qua omittit. Aduerbiis quoque localibus, ad locum, in loco, vel de loco ſignificantibus, promiſcuè vtitur:vt,

Υἱωνοὶ δ᾽ ἑτέρωσε καθίζον. — pro ἑτέρωθι. &

Αἴας δ᾽ ἐγγύθεν ἦλθε. pro ἐγγύς. Coniunctionum quoque permutationem apud eum deprehendas. Εὐνῇ δ᾽ οὔποτ᾽ ἔμικτο, χόλον δ᾽ ἀλέεινε γυναικός: pro γὰρ poſito δέ. Hæ ſunt dictionis figuræ, quibus & reliqui omnes non poëtæ modo, ſed & ſolutæ orationis ſcriptores vtuntur. [XXXV.]At verò ſententias multis figurarũ modis idem variauit. Eſt eius generis & προαναφώνησις, quæ fit, cùm aliquid narrans, interim id prædicit, quod poſt futurum, & alio loco deinde dicendum erat:vt, *Figuræ ſententiarum.*

Guſtaturus erat primus ſane ille ſagittam. &

ἐπιφώνησις, ſeu acclamatio:

Nam rem, quando vſu venit, ſtultus quoque ſentit.

Multæ quoque ſunt apud eum & variæ proſopopœiæ. nam multas ac varias inducit perſonas loquentes, iisq; omnis generis mores affectusque attribuit: nonnunquam etiam eas confingens perſonas, quæ nullibi ſunt:vt,

Proh quantus dolor annoſum nunc Pelea tangat.

Eſt & Diatypoſis, deſcriptio eius quod vel fit, vel eſt, vel fore dicitur, perſpicuitatis cauſa propoſita: vt in his, *Hypotypoſis.*

Quippe viros cædunt, vrbem flamma improba delet,
Abducit miſeris natos cum matribus hoſtis.

Aut fit hoc miſerationis mouendæ gratia:vt,

Me miſerum, in ſenii Iupiter quem limine ſæuus
Aduerſo perimet fato, mala plurima paſſum:
Occidi poſtquam natos, natas [illegible]
Raptari, excindi thalamos, duraq; myſellos
Allidi infantes terra me cernere adegit.

[XXXVI.]Eſt

Ironia. [XXXVI.] Eſt & Ironia, vbi contrarium verbis indicatur, ciuili quadam ſimulatione, quale illud Achillis:

Nunc tecum Laërtiade & cum regibus ille
Hoſtiles aliis depellere nauibus ignes
Cogitet. — & paulò pòſt,
— alium ſibi quærat Achiuûm,
Ipſi qui quadret rectè, & mage regius extet.

Atque hic eſt modus, cùm de ſeipſo aliquis abiectè loquitur, vt contrarium innuat. Alius, cùm ſimulamus nos aliquem laudare, quem re ipſa vituperemus. Ita apud Homerum Telemachus:

Antinoe, vt genitor nato, ſic tu mihi certè
Conſulis. —

Et viciſſim, cùm ſubſannandi cauſa magni aliquid alteri tribuimus:

Nimirum exitium parat illatabile nobis
Telemachus, ſociosq; Pylo Spartave vocatos
Adducet: quorum, toto quod pectore tractat,
Auxilio expediat facinus. —

Sarcaſmus. [XXXVII.] Ironiæ ſpecies eſt & ſarcaſmus, cùm contrariis verbis exprobrans quippiam alteri, ſubridere ſe fingit: vt Achilles in his,

Dona aliis ſua tuta iacent. Gratûm mihi ſoli
Abſtulit ille meam: grata cum coniuge porro
Oblectet ſeſe —

Allegoria. Affinis horum eſt Allegoria, cum aliquid aliud quàm quod dicitur, intelligi volumus. Tale eſt,

Certè equidem hanc duces omninò Melanthie noctem
In molli ſtratus, nam conuenit hoc tibi, lecto.

qui enim erat in vinculis, ac ſuſpenſus: illum in molli ſtrato dormiturum ait.

Hyperbole. Hyperbola ſæpe eſt vſus, quæ rem extollendo excedit veritatem, magnam intendendi vim habens: vt,

Vincebant candore niues & flumina curſu.

Hiſce ergo vſus eſt figuris ac tropis Homerus, vſumque eorum poſteris oſtendit: quo nomine ab omnibus gloria, quæ iſtis rebus debetur, meritò illi defertur. [XXXVIII.] Iam cùm tria ſint genera orationis, quas effictiones vocant, grande, tenue, ac medium: videamus, omnium ne apud Homerum ſint exempla. Nam qui eum ſubſecuti ſunt & poëtæ & oratione ſoluta ſcribentes, vnum de his aliquod ſectati ſunt: vt, verbi gratia, Thucydides grande, Lyſias humile, medium Demoſthenes. Grande eſt, in quo & dictionum & ſententiarum apparatus vim in ſe quandam magnam habet. exemplum eſt:

Orationis genera.

Ὣς εἰπὼν συνάγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον,
Χερσὶ τρίαιναν ἑλὼν, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας

Παντοίας

Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Tenue, quod & materiam dicendi ſumpſit exilem, & dictionē gracili comprehenditur: vt,

Ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ·
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθεὶς,
Ταρβήσας χαλκόν τ' ἠδὲ λόφον ἱππιοχαίτην.

Medium quod vtrique interiectum, hoc grandius, illo humilius eſt: vt,

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεὺς,
Ἅλτο δ' ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν ἠδὲ φαρέτρην
Ἰῶν ἐμπλείην, ταχέας δ' ἐκχεύατ' ὀϊστοὺς
Αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν, μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν.

Frequens eſſe apud hunc poëtam orationis etiam id genus quod floridum dicitur, quia floris inſtar pulcritudinem habeat, gratiāq; oblectando aptam, quid dicere attinet? Nam tali apparatu repleta eſt eius poëſis. Forma igitur dictionis Homericæ eam habet varietatem, quam indicauimus paucis expoſitis exemplis, ex quibus etiam alia intelligere liceat. [XXXIX.] Cæterum quoniam omnis ſermo qui inter homines vſurpatur, aut hiſtoricus eſt, aut ciuilis: agedum diſpiciamus, num & horum principia apud Homerum extent. Hiſtorica oratio eſt, quæ rerum præteritarum cōtinet narrationem. Omni narrationi occaſionem præbent hæc: perſona, cauſa, locus, tempus, inſtrumentum, actio, affectio, modus: neque extra hæc quicquam vlla in hiſtorica narratione ineſt. Inuenias autem apud Poëtam multas non modò rerum aut geſtarum aut tanquam geſtarum narrationes, ſed & ſingularum circumſtantiarum, Perſonæ: vt,

Oratio hiſtorica.

Inter Dardanidas præſtans virtutis opumq;
Laude Dares erat, atque tuus Vulcane ſacerdos:
Huic duo erant nati quæcunq; ad prœlia docti
Phageus, Idæusq;, & noti fortibus armis.

Aut cùm formam alicuius deſcribit: vt Therſitæ;

Lumina diſtortus, claudum crus ille trahebat:
Conuexi in pectusq; humeri; deformis acumen
Inſuper in ſummo capitis, tum glabra capilli
Caluicies illum turpabant —

& multa alia, quibus aut formam, aut mores, aut actionem, aut fortunam alicuius perſonæ ſolet enarrare. cuius generis eſt & hoc;

Principio Iouis eſt de ſemine Dardanus ortus.

ac quæ ſequuntur in genealogia Æneæ. Loci deſcriptio: vt cùm inſulam inſulæ Cyclopum vicinam, quæ eius forma, quantitas, ac quali-

qualitates, quid in ea & circum eam ſit explicat. Item cùm narrat, quæ circa antrum Calypſonis fuerint:

Ὕλη δὲ σπέος ἀμφιπεφύκει τηλεθόωσα,
Κλήθρη τ' αἴγειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος.

Temporis: vt,

Quippe nouem toti fluxerunt cœlitus anni.

& turſus:

Aulide cùm claſſis quondam conuenit Achiuûm,
Troibus & Priamo triſtem allatura ruinam.

[XL.] Cauſæ, cùm indicat propter quid fiat res aliqua, aut facta, ſit. quale eſt illud initio Iliadis:

Quiſnam illos Superûm tam dira ad jurgia adegit?
Quem Latona Ioui peperit, deus ille Pelaſgûm
Iratus regi, peſtem per caſtra malignam
Diſperſit, populum ſæuo exitioq; necauit:
Pontifici nullum quod honorem habuiſſet Atrides
Chryſæ.—& cætera. Nam hìc cauſa contentionis, quæ extitit inter Achillem & Agamemnonem, refertur, peſtis; peſtis cauſa, ira Apollinis: huius, iniuria qua ſacerdos ipſius erat affectus. Inſtrumenti, vt cùm ſcutum deſcribit, quod Achilli Vulcanus fabricatus eſt. & breuior alia haſtæ Hectoris:

Huc ſuperûm gratus regi ſeſe intulit Hector,
Vndecimum in cubitum porrectum haſtile gerebat
Ille manu, ærata præfixum cuſpide, & illam
Fibula committens circumdabat aurea ligno.

Actionum ſunt cùm aliæ, tum hæ:

Atq; illi, vt vacuo concurſum eſt æquore campi,
Inuadunt Martem clypeis, & robore & haſtis,
Dantq; fragorem arma, inter ſeſe vmbonibus aſper
Colliſis latè reſonatq; tumultus in auras.

Affectionis, cùm id quod accidit, aut cauſa, aut actione aliqua declarat: qualia ſunt, quæ commemorat de iis quos ira, metus, dolorve inceſſit, aut qui vulnerãtur, occiduntur, vel tale aliud quippiam patiuntur. A cauſa: vt,

Indoluit, ſæuo præcordia concitaq; æſtu
Intumuere, oculis arſitq; furentibus ignis.

Ab actione,

Sanguine fœdata eſt coma ei pulcherrima, qualem
Formoſæ oſtentant Charites: auroq; & amœno
Intorti argento maduerunt ſanguine cirri.

[XLI.] Modus eſt, qui efficit actionem aut affectionem aliquam, aut reſpectum, cuius cauſa alterum certo modo agit, alterum certo modo afficitur: isque omnibus talibus narrationibus adhæret. exemplum eſt,

Digitized by Google

Huic intentata guttur iuuenile ſagitta
Tranſadigit Laërtiades: moribundus at ille
Voluitur in latus: eque manu patera excidit icti,
Fiſtulaq; extemplò per nares craſſa cruoris
Erupit.——&c.

Narratio apud eum plerunque dilatata verbis eſt, & pro rei quæ refertur magnitudine abſoluta: aliquando breuis, ac iuxta efficax: vt hæc,

Patroclus periit tibi, deq; cadauere nudo
Certatur: tenet arma, illum quibus exuit Hector.

quæ forma ſæpenumero vtilis eſt, quod breuitate & apud eum qui dicit, & apud eum qui audit, plus valet, ac facilè id quod vult conſequitur. Aliquando rem nudam narrat, aliquando exemplo, aut ſimilitudine, aut comparatione adhibita. Exemplo: vt,

Egreſſa eſt thalamo tum prudens Penelopea,
Filia Latonæ velut, aut Venus aurea qualis.

Similitudine:

Verùm tanquam aries, Graias obit ille cateruas.

[XLII.] Comparatione, cùm ſimilibus rebus iuxta ſe collocatis atque expoſitis, ad preſentem rem accommodationem facit. Sunt autem varia apud eum comparationum genera: quod aſſiduè & multifariam humanis actionibus atque affectionibus, aliorum animalium naturas atque actiones confert. Aliquando à minimis ſimilitudinem petit, non ad corporis magnitudinem, ſed ad naturam eorum quæ comparat reſpiciens. Ita peruicaciam muſcæ exemplo expreſſit: *Comparationes Homericæ.*

Atq; animo illius muſca indidit improbitatem.

& multitudinem continuam: eodem,

Qualia muſcarum quis crebrarum agmina cernat.

multitudinem verò bono ordine compoſitam: apum,

Qualia apum denſa volitant examina turba.

Iram quoque & inſecutionem ita expreſſit:

Mox ſeſe toto effuderunt agmine, quales
Sæpe viam propter cernis ſe effundere veſpas,
Irritant quas more ſuo pueri ——

quod additum eſt, vt naturalis veſparum iracundia puerorum irritatione acrior facta, intelligeretur. Item de continuo ſermone ita dixit:

Fundere verba boni: quales vbi ſylua cicadas.

nam cicada animal eſt, vt ita dicam, loquaciſſimum, ac vocem edere nunquam deſinens. Promiſcuas voces eorum qui nullo ordine incederent, ita expreſſit:

Vtq; gruum it cœlo clangor. ——

& multitudinem quæ in ordinem componitur, auibus comparat conſidentibus;

Cum clangore ſedem capiunt. —

[XLIII.] Celeritatem viſus & actionis accipitri confert: qui,

Cade palumbibus infenſus, volucrumq; ſupremus
Impete pennarum celeri. —

aliquando aquilæ:

Illa etiam ſublime volans, cœloq; propinquans,
Velocem pedibus leporem videt eminus, atq;
Arripit. —

viſus acumen eo indicans, quod tam procul cernit: velocitatem, quod animal celerrimum capit. Perterritum adſpectu hoſtis, aſſimulauit ei qui ſerpentem conſpexerit, non dedignatus etiam ab humi reptantibus exemplum ſumere;

Vt cùm conſpecto greſſum quis retulit angue.

Ab aliis animalibus, à lepore & ceruo timiditatis;

Quid ſtatis? cur hinnuleorum inſtar ve pauetis?

A canibus aliquando fortitudinis;

Vtq; canes validis duo freti dentibus. —

aliquando amoris ergà prolem;

Vt cùm pro teneris catulis canis anxia latrat.

aliquando ad ſtudium diligentiamque cuſtodiendi eam comparationem adhibet:

Non ſecus atq; canes, pecoris cuſtodia clauſi
Queis data, peruigiles ſonitus cùm fertur ad aures.

[XLIV.] Raptum, qui animosè ſimul & nullo metu fit, lupis adſimilauit:

Vtq; agnos hœdos ve lupi inuaſere feroces.

Fortes, & qui ſe de ſtatione pelli non ſinant, exemplis aprorum, pardorum, & leonum depinxit: vnicuilibet id tribuens, quod eſſet naturæ ipſius proprium. Apris impetum ad pugnam, qui ſubſiſti nequit:

Qualis apri, ad pugnam, talis tunc impetus acrem
Idomenea tulit. —

Pardali, audaciam compeſci neſciam;

Nec transfixa grauis ſæuam vim deſinit haſta.

Leonibus cunctationem; ſed quæ in animoſum erumpat facinus;

Tum geminum latus ille & verberat ilia cauda.

Rurſum viri fortis curſum equo cibi ſaturo confert,

Qualis vbi ſatur, & ſtare ad præſepe recuſans
Fertur equus —

Contrà tardum inceſſum, ac inuictam in eo perſeuerantiam ſic indicauit,

Qualis

Qualis vbi inuitis aſinus cùm fertur in agros,
Et paſcit pueris —

Formam regiam & excellentem; ſic,

Qualis in armento bos præſtantiſſimus omni.

[XLV.] Nec maritimorum quidem animalium ſimilitudines præteriit. Polypi permanſionem, & quàm vix à ſaxo auelli poſſit, in his extulit,

Vt cùm polypodem cæca extraxere cauerna.

Delphini principatum & imperium in alios: ita,

Ingentem veluti piſces delphina marini, &c.

Sæpenumerò etiam quæ ab hominibus agerentur, aliis comparat actionibus: vt,

Quales meſſores, qui parte ab vtraq; locati,

& cætera: quibus virorum ſedulitatem ac laboris tolerantiam exponit.

Perſpicua ſimilitudine exprobrat parum virilem fletum,

Quid ploras inſtar teneræ Patrocle puellæ?

Elementis quoque comparare auſus eſt humanas actiones: vt,

Sic fatum populus clamore excepit Achiuus,
Ingenti qualis reſonat vox litore in alto,
Cùm procurrenti ſcopulo in mare turbidus Auſter
Allidit fluctus, quem nunquam non grauis vnda
Verberat omnigenis agitantibus æquora ventis.

Apparet autem hic eum & auxeſi vſum eſſe, & hyperbola. Non enim contentus fuit clamorem ſonitui fluctus conferre: ſed addidit talis fluctus, qualis ad altum littus appellitur, ibique elatus in ſublime, maiorem ſonitum dat. neque fluctum ſimpliciter dixit, ſed ab auſtro excitatum, qui maximè humida mouet: idque in ſcopulo qui in mare protenditur, ab eoque alluitur: itaque perpetuò fluctibus feritur, vndecunque venti incidant. Hoc ille modo narrationes ſuas elaborauit: quod ex his paucis exemplis liceat etiam in multis deprehendere. [XLVI.] Conſideremus nunc alia quoque orationis genera, vt & ea primum omnium Homerus animo conceperit, euidenterque compoſuerit. Hic quoque ſimiliter pauca exempla propoſita, reliquorum intelligentiam patefacient. Oratio cõtemplatiua (ſic appellemus theoreticam) eſt, quæ ea quæ theoremata dicuntur, complectitur: ſunt autem ea diſciplinarum percepta, ſiue veritatis artificioſa cognitio. per hæc naturam diuinarum, humanarumque rerum cognoſcere, virtutes ac vitia morum diſtinguere datur: ac præterea intelligere, artene aliqua diſſerendi indagare veritatem conueniat. Tractauerunt iſta ii, qui philoſophiæ ſtudium ſuum, vitamque addixerunt: & adhuc partes philoſophiæ habentur, Phyſica, Ethica, ac Dialectica. Quod ſi ergo deprehendamus omnium horum initia ac ſemina

Oratio philoſophica.

Philoſophiæ partes.

Digitized by Google

Homerum ſcriptis ſuis inſeruiſſe, cur non is maiori, quàm quiuis alius, admiratione dignus habeatur? Neque alienum a ratione videri debet, ſi quædam per ambages & fabulas indicauit. Hæc enim cauſa eſt poëſeos, isque mos veterum: vt & qui diſcendi ſtudio tenentur, quadam ſubtilitate illecti, eò facilius inquirerent veritatem, atque inuenirent: & indociles ea non contemnerent, quæ nequirent aſſequi. Neſcio enim quomodo id quod occultè dicitur, in admiratione habetur: cùm contrà vile videatur, quod manifeſtò effertur. [XLVII.] Initium ergo ſumamus ab vniuerſi exordio & ortu, quæ Thales Mileſius ad aquæ ſubſtantiam refert. Videamus, an nõ primus hoc ſenſerit Homerus, cùm diceret:

Physica de rerũ principiis.

Præbuit Oceanus cunctis primordia rebus.

Poſt hunc Xenophanes Colophonius principia rerum autumans aquam eſſe ac terram, videtur anſam arripuiſſe de Homerico iſto,

Vos verò in terram cuncti redigamini, aquamq́.

Significat enim diſſolutionem Vniuerſi in principia ea, ex quibus ortum habet. Maximè autem vera opinio quatuor elementa perhibet, ignem, aërem, aquam & terram. quæ videntur ipſa quoque Homero nota fuiſſe. ſingulorum enim non ſemel meminit. Quin & ordinem eorum intellexit. Nam quod terra infimum ſit omnium, conſideremus. Cùm mundus ſit globoſus, rectè quidem ſuperiorem locum cœlo, quod complectitur omnia, tribueris. Terra autem in medio prorſus conſtituta, inferior continente eam cœlo eſt. Id Poëta præſertim ibi oſtendit, vbi Iupiter ait, ſe demiſſa è cœlò catena terram ac mare ſurſum attracturum, ita vt omnia in ſublimi pendeant. Locus eſt Iliadis octaui libri initio. Porrò cùm ſupra terram ſit aër, hoc ipſo ſublimiorem ætherem facit:

Elementa.

Abiete conſcenſa procera, quæ ſuper Ida
Vertice ad æthercam ſublata per aëra ſedem
Creuerat —

Æthere cœlum ſuperius,

—Sterilemq́ per æthera longè
It ſtrepitus cœlo vehemens pugnantibus illis.

Item illud:

Ἠερίη δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν οὔλυμπόν τε.

Partem enim aëris puriſſimam, quæ ſummo loco eſt, longiſſimeque à terra & eius exhalationibus remota, Olympum aiunt dici, quaſi ὅλον λαμπρὸν, id eſt, totum ſplendidum. [XLVIII.] Quod autem Iuno Iouis vxor dicitur, cuius eſt ſoror, videtur eo ſenſû dictum, quod Iuno intelligatur eſſe aer, quæ eſt humida ſubſtantia. vnde etiam dicit,

—— ἠέρα δ' ἥρη. Πίτνα πρόσθε βαθεῖαν.——

Iupiter

Iupiter autem æther ſit, quæ eſt ſubſtantia ignea & calida. vnde illud,

Sorte Ioui datus eſt, æther cœlum nebulaq;.

Germani itaque videbantur propter contiguitatem ac quandam ſimilitudinem: vtrunque enim elementum leue, & quod in motu ſit: coniuges dicuntur, quod eorum coitu omnia naſcantur. Itaque etiam in Ida congrediuntur, terraq; eis herbas ac flores edit. Eodem pertinet, quod Iupiter dicit, ſe ſuſpendiſſe Iunonem, appenſis ad pedes eius duabus incudibus: nimirum hæ ſunt terra & aqua. Maximè autem elementorum conficiunt explicationem, quæ apud eum loquitur Neptunus, tres eſſe filios Saturni & Rheę, Iouem ſcilicet, ſe, & Plutonem, qui inferis imperet: in tres partes vniuerſum eſſe tributum, ita vt cuiuis ſua obtigerit dignitas. Ioui enim ceſſiſſe ignis ſubſtantiam, ſibi Neptuno aquæ, Plutoni aeris: eum enim vocat ζόφον ἠερόεντα, quia lumen proprium non habet, ſed à Sole, Luna, reliquiſque illuſtratur ſtellis. Quarta cōmunis omnibus relicta eſſe dicitur terra. Nam cùm trium elementorum natura in perpetuo ſit motu, ſola terra immobilis permanet. Atque huic Olympum adiungit: qui ſi mons ſit, pars vtique eſt terræ: ſin cœli ſplendidiſſima & puriſſima pars, etiam hæc erat quinta cum elementis eſſentia: in qua ſententia nobiles quidam fuerunt philoſophi. Itaque conuenienter vtrunque commune dixit: & terram quæ infima eſt ob grauitatem, & cœlum quod ob leuitatem eſt ſummum. quippe verſus hæc ea quæ in medio ſunt aliàs deferuntur, aliàs efferuntur. [XLIX.] Porrò cum elementorum natura ex contrariis conſtet, ſiccitate, humiditate, caliditate, & frigiditate: eademque ob mutuam proportionem atque temperamentum vniuerſas res producant: cumque partes vniuerſi mutationibus ſint obnoxiæ, interim tamen ipſum nequaquam diſſoluatur: hæc inquam cùm ſint, Empedocles vniuerſa conſtare dixit,

Vinculo amicitiæ coaleſcant cùm modò cuncta,
Diſſidii in diuerſa aliàs cùm pondere vergant
Singula.——

elementorum enim concordiam & vnitionem *amicitiæ* vocabulo afficit, *diſcordiæ* contrarium. At Homerus eo prior, per ambages amicitiam iſtam, diſcordiamque innuit his verbis:

Nunc terræ fines vado inſpectura feracis,
Principiumq; deûm Oceanum & Thetyn genitricem,
Diſſidiis quorum longis imponere finem
Viſendo iuſſ tui.——

Tale eſt etiam, quod Martis ac Veneris fabula innuit, quorū hæc Empedocleæ amicitiæ, ille diſcordiæ reſpondet. Itaque aliquando congrediuntur, aliquando diſiunguntur. Indicat eos Sol,

ac vin-

ac vinculis eos conſtringit Vulcanus: ſoluit autem Neptunus. Vnde apparet, calidam naturam ac ſiccam, tum huic contrariam quæ frigida eſt & humida, aliquando omnia componere, aliquādo diſſoluere. Quibus conuenit id quod ab aliis eſt poëtis traditum ex Martis & Veneris coitu Harmoniam ortam: nimirum ex contrariis, grauibus ac leuibus certa ratione temperatis, quandam conuenientiam. [L.] Quomodo autem repugnent ſibi inuicem ea, quæ contrariæ ſunt naturæ, id occultè indicauit Poëta, vbi deorum aduerſos ordines deſcribit, Græcis partim, partim Troianis auxiliantium, ſingulorum vim ſub inuolucro proponēs. Ac Apollinem quidem Neptuno opponit, calidum & ſiccum frigido humidoque: Mineruam vero Marti, ratione præditum ei quod rationis eſt expers, hoc eſt, bonum malo. tum Iunonem Dianæ, id eſt, aërem ſtabilem Lunæ mobiliſſimæ. item Mercurium Latonæ, cùm ille rationem notet, quæ ſemper inquirit & meminit: hæc obliuionem, ei contrariam. denique Vulcanum fluuio eadem ratione, qua Solem mari. Spectatorem pugnæ, eaque gaudentem, facit deorum principem. [LI.] Apparet porrò ex prædictis, id quoque Homerum innuiſſe, vnicum eſſe mundum, eumque finitum. Nam ſi infinitus eſſet, non diuideretur in partes finito numero comprehenſas. Et quidem ipſum Vniuerſi nomen, vnum aliquid deſignat: ſicut & in aliis multis pro ſingulari vtitur plurali. Idque ipſum apertius oſtendit, dicens:

Mundus vnus & finitus.

—fines terræ.

&rurſus:

Non ſi telluris fines adeas, pelagivé
Extremos.———

Item:

Multijugi ſuper extremo tum vertice Olympi.

Vbi enim eſt ſummitas aut extremum, ibi etiam finis. [LII.] De Sole quoque quid ſenſerit, manifeſtum eſt: nempe eum motu circulari ferri, ac modò ſuprà terram extare, modò infra eam deſcēdere. Hoc enim illi verſus docent:

Sol.

O ſocii, neque enim noctis qua parte tenebræ
Naſcantur, vel qua roſeis aurora quadrigis
Vecta diem referat, præceps vbi lampada condat,
Tuan, qua curru terram ſuperetve ſupino,
Nouimus.—

Senſit etiam, eum ſemper ſupra nos ferri, itaque eum *Hyperionem* appellat. Eundem ex aqua terram circumdante, id eſt, Oceano oriri, inque eandem occidere ſcribit. Ortum ita explicat:

Interea ſtagnum Phœbea relinquit amœnum
Lampas, & arato ſublata accedit Olympo.

Præbeat

Digitized by Google

Præbeat vt diuis lucem.—

Occaſum ſic:

Incidit Oceano clari lux ſplendida Phœbi,
Frugiferæ noctem telluríque intulit atram.

Formam quoque eius monſtrat:

—ſplendebat ſolis & inſtar.

Magnitudinem:

Vt ſupra terram nitidus ſeſe extulerat Sol.

Item diſertius,

Vt medium curſu Titan ſuperauit Olympum.

Vim,

Sol qui cuncta videt qui præſens omnia inaudit.

Animatum eſſe eum, ſuaque ſponte & arbitrio moueri, indicat his verbis:

Sub terras lucem laturus manibus ibo.

A quo eum Iupiter dehortans, inquit:

Phœbe tuam lucem tu dijs oſtendere perge,
Quiq; tenent terram mortalibus —

Ex quibus liquet, ſolem non eſſe ignem, ſed aliam præſtantiorem naturam; quod & Ariſtoteles cenſuit. Quippe cùm ignis ſurſum feratur, anima careat, facile intercipiatur, interituique ſit obnoxius: Sol in orbem fertur, viuus eſt, æternus, & interitus ſecurus. [LIII.] Reliqua etiam cœli ſidera Homero non fuiſſe incognita, ex his conſtat, quæ ſcripſit:

Pleiadaſque Hyadaſque, & vim grauis Orionis.

Deſcripſit etiam Vrſam, quæ perpetuò conuertitur circa polum Septentrionalem, qui nobis ſemper apparet, ac quæ propter ſublimitatem nunquam horizontem tangit. Oſtendit etiam eodem tempore rotatione circumagi, & minimum Vrſæ, & maximum Orionis circulum. Meminit & tardè occidentis Bootis, qui rectus defertur, ac deſcendunt cum eo quatuor ſigna, qualia ſex toti nocti tribuuntur. Neque mirari quiſpiam debet; quod non omnia quæ de ſiderum contemplatione habentur percenſuit, ſicut fecit Aratus: non enim hoc inſtituerat. [LIV.] Elementorum quoque accidentia quæ ſunt, vt motus terræ, & luminum defectus, quibus de cauſis exiſterent, non ignorauit. Cum enim vniuerſa terra in ſe aliquid aeris, ignis & aquæ, à quibus ambitur etiam, contineat: conſentaneum eſt, in eius profundo vapores ventoſos coire. Hos, aiunt, ſi foras efferantur, aerem commouere, intus autem detentos intumeſcere, cùm vi foras erumpere nitantur. Quod autem *Terræmotus.* ſpiritus intra terram concluditur, mari adſcribitur eius rei cauſa, quod aliquando exitus obturet: quo etiam aliquando cedente, aliquæ partes terræ corruant. Hæc Homerus cùm ſciret, cauſam terræmotuum Neptuno tribuit. γαιήοχον eum, quaſi *telluritenen-*

tem, & ἐνοσίχθονα, quod eſt *motorem terræ*, paſſim appellans. Quia verò ventis intra terram concluſis, tranquillitas aëris exiſtit, & caligo, & Solis obſcuratio: videamus an id quoque nouerit. Finxit ergo Neptunum terram concutere, Achille ad pugnam egreſſo. Qualis autem pridie fuerit aëris conſtitutio, prædixerat, de Sarpedone loquens:

Iuppiter ipſe atra velauit prœlia nocte.

Et rurſus de Patroclo:

Non adeo Solem, non tunc ſuper eſſe Dianam
Dixiſſes, tanta craſſus caliginis aer
Obſtabat.—

& paulò poſt precatur Aiax:

Iuppiter è denſo ſerua pater aere Graios,
Atque oculis lucem miſeratus redde ſerenam.

Poſt terræmotum verò, cùm iam ſpiritus erupiſſet, vehementes oborti ſunt venti: hinc Iuno dicit:

Ipſa Noti celerem à ponto, Zephyrique procellam
Excibo impellens,—

Poſtridie ventos Iris ad Patrocli rogum excitat,

—*at illi*
Ingenti ſtridore ruunt, ſeque ante frequentes
Conturbant nubes.—

Eclipſis Solis.

[LV.] Quin & defectum Solis apparet eum intellexiſſe naturaliter fieri, cùm Luna cum eo coiens, inter nos eumque ad rectam lineā intercedit, eiuſque conſpectum nobis aufert. Cùm enim prædixiſſet venturum Vlyſſem,

Iam finito alio menſe, atque alio incipiente,

(hoc eſt coeunte Luna cum Sole: tum enim finis menſis prioris, & initium ſequentis eſt) poſtquàm Vlyſſes venit domum, vates hæc procis ait:

Vnde malum hoc miſeri? vobis nox deſuper atra
Inuoluit capita & vultus, & fertur ad imos
Vſque pedes: ſed & vmbroſum vadentium ad Orcum
Veſtibulum ſimulacra replent, aulamque tremenda:
Diſperiit cœlo Titan, ac luminis exors
(Infandum) triſti caligine inhorruit aer.

Venti.

[LVI.] Ventorum porro naturam accuratè cognitam habuit. Ortus iis ex humore. nam in aerem mutatur aqua, & ventus eſt fluens aer. Hoc ille cùm multis aliis locis indicat, tum his præſertim verbis:

Humida ventorum vis.—

Ordinem eorum rectè explicauit ita:

Vnà Eurusque Notusque ruunt, Zephyrusque procellis
Creber, & ingentem, qui cœlo nubila pellit,

Advo-

Digitized by Google

Aduoluens fluctum Boreas ——

Primus horum ab ortu flat, ſecundus à meridie, tertius ab occaſu, à ſeptentrionibus quartus. Et Subſolanus cùm ſit humidus, in Auſtrum calidum mutatur: is tenuior factus in Fauonium abit: atque hic adhuc tenuior redditur expurgatuſque, fit Aquilo. Inde hoc:

Impulit hic celerem Boream fluctuſque retudit.

Naturæ conuenienter etiam eorum oppoſitionem extulit:

Nunc Auſter Boreæ dimiſit quippe ferendum,
Nunc impellendum Zephyrus rapido dedit Euro.

[LVII.] Nouit etiam polum Septentrionalem ſupra terram eſſe eleuatum, nobis quidem qui hoc clima habitamus: & contra Auſtrinum infra terram depreſſum. Itaque de Borea cùm dicit, eum ſerenitatem efficere, & magnum fluctum torquere, ad vim deſuper incidentis venti reſpexit. Vocabulo ὤθει, *nutum à cauo ad ſublime* innuit. Pluuias ex humida exhalatione fieri intellexit, atque his indicauit verbis: **Pluuia.**

Sanguinis humentes ſtillauit ab æthere guttas.

&,

Sanguineum in terras rorem diffudit. ——

nam ante dixerat:

Quos vita exuerat dulci Gradiuus, eorum
Sparſerat effuſo Xanthi ripasq; cruore.

Vnde liquet, quod quæ ab aquis terreſtribus ſurſum efferuntur humida aquiſque permixta, eadem ſimiliter decidunt. Eòdem pertinet & hoc:

Luce autumnali quando largiſſimus imber
Decidit. ——

tunc enim Sol ex profundo terræ, quæ ſicca admodum eſt, humorem eleuat turbidum, ac terræ permixtum: iſque ob pondus confertim decidit. Vt autem exhalationes humidæ pluuias gignunt, ita ſiccæ ventos At cùm in nube ventus includitur, eamque vi perrumpit, tonitrua fiunt & fulgura, & ſimul fulmen emittitur. Quod Poëta ſciens, ita dixit:

Intonuit grauiter cum fulgure —— &,
Tum ſimul horrendum intonuit Saturnius, atque
Iniecit naui fulmen, ———

[LVIII.] Deos eſſe, omnes ſana mente præditi arbitrantur: interq; hos Homerus primus eſt. Semper enim mentionem facit deorum. vt cùm dicit, μάκαρες θεοὶ, ῥεῖα ζώοντες, beati dij: & facile viuentes. cum enim ſint immortales; facilem, & non ceſſaturam habent viuendi naturam, neque cibo opus habent, ſicut mortalium animalium corpora: **De diis.**

Nam neq; edunt panem, neque vini ducere ſuccos

Conſue-

Conſueuere dij: quapropter ſanguine caſſi,
Atque immortales perhibentur, —

Quoniam vero poëſis deos requirebat agentes aliqua: vt ſenſibus quoque obijceret quæ de ijs dicebat, corpora illis affinxit. Et quia nullum corpus, excepto humano, ſermone ac ſcientia præditum eſſe poteſt: itaque ſingulos deos hominibus aſſimilauit. Porrò magnitudine & pulchritudine eos exornans, ſimul hoc quoq; oſtendit; imagines & ſimulachra deorum humana forma expreſſa ac dedicata eſſe propterea, vt etiam qui minus ſapiunt, deos tamen eſſe admonerentur. Ac quia præſtantiſſimi philoſophorum corpore vacare iudicant deorum principem atque imperatorem, menteque potiſſimum eſſe intelligendum: videtur id quoque Homerus ſenſiſſe, apud quem Iupiter dicitur.

— hominum pater atque deorum.

Item,

O pater, & diuûm princeps ſupreme potentum.

Atque ipſe ait:

Quam generi humano, diuiſque potentior ipſis
Sim, cernetis. —

& Minerua Ioui;

Nam ſatis inuicto ſcimus te robore fretum.

[LIX.] Quod ſi id quoque quæratur, an mente ſola percipi poſſe deum ſciuerit: tametſi id palam non profeſſus ſit, quippe poëſin condens fabulis permultis temperatam, tamen intelligi hoc poteſt ex ijs quæ dicit:

Inuenit ſolum ſecreta in ſede ſedentem
Illa Iouem. —

Item;

Solus in excelſo cæli maneo ipſe receſſu,
Inde hæc grata meæ capiam ſpectacula menti.

Ipſa enim ſolitudo, & quod non permiſcetur reliquis diis, ſed ſecum ſe eſſe gaudet, ſeque vtitur in ocio, ſemperque vniuerſas res temperat: hæc inquam deum exhibent, qui ſola mente ſentiatur. Sciebat autem hoc etiam Deum eſſe mentem quæ omnia ſciret, & adminiſtraret. Ita enim loquitur Neptunus:

Idem vtrique pater ſanè eſt, eadem patria ambos
Protulit: in lucem ſed me prior editus ille,
Nouit plura. —

Sæpe etiam hoc ponit,

His actis, aliud ſecum pater ipſe volutat:

Prouidentia & fatum.

id nimirum ſignificans, eum ſemper cogitare aliquid. [LX.] Ad cogitationes Dei pertinent etiam prouidentia & fatum: de quibus multa apud philoſophos diſputantur, quibus omnib. anſam præbuit Homerus. Ac de prouidentia quidem quid dicamus? cùm

per

per totam poëſin dij non tantum ipſi inter ſe de hominibus colloquantur, ſed etiam in terram deſcendant, atque cum illis verſentur. Pauca exempli cauſa conſideremus. Tale eſt illud Iouis ad Neptunum:

Quæ mea ſit noſti frater ſententia: curam
Illorum, quanquam pereunt, gero.——

Et alibi,

Proh mihi quàm charus ſua nunc vir mœnia circum
Curſu agitur, noſtrumque vrget miſeratio pectus.

Regiam quoque dignitatem, & humanitatem, indicat his:

Nos Laertiada capiatne obliuio magni?
Cuius in humana ſumma eſt ſapientia gente,
Sacra deûm ſummaquè colit qui relligione.

In quibus vides, vt Vlyſſem laudet primum à prudentia, deinde à deorum cultu. Paſſim autem licet animaduertere, quomodo deos inducat hominibus operam nauantes: vt Mineruam aliquando Achilli, ſemper Vlyſſi: Mercurium Priamo, & rurſum Vlyſſi. [LXI.] In vniuerſum autem arbitratur deos ſemper hominibus adeſſe. Sic enim ait:

Namquè peregrini ſub forma ſæpè, vagique
Hoſpitis occultè Superi plerunque latentes
Perluſtrant vrbes, hominumque immitia facta,
Iuſtitiamque vident coram.——

Prouidentiæ deorum proprium eſt; quod volunt homines iuſtè viuere. Id euidentiſſimè pronunciat Poëta:

Nam non facta hominum ſuperis inhoneſta probantur,
Sed ſcelerum pœnas infligunt ſontibus acres.

Item,

Iuſta Iouem quando in mortales aſperat ira.
Iudicia exercent qui vi, non legibus æquis.

Quemadmodum autem deos hominum curam gerere, ita homines quoque eorum quacunque fortuna memores inducit. Itaque & Imperator rebus ſecundis ait,

Damnabit voti Iupiter me ſpero, dijque:
Hinc dires arcebo canes, abigamque.——

& in periculo conſtitutus,

Iupiter è denſo ſerua pater aëre Graios

Item interfecto hoſte, ille:

Hunc hominem poſtquam ſuperi iugulare dederunt.

at moriens alter:

Tu caue, me propter tibi ne diuûm ingruat ira.

Vnde ergo, niſi ex his, ortum eſt Stoicorum illud decretum? Proinde vnum eſſe mundum, in quo cum dijs homines verſentur tãquam in republica iuſtitiæ communicatione conjuncti, docet. Cũ enim ſcribit, *Conci-*

Digitized by Google

Concilium Themidem ſuperis indicere mandat
Iupiter.——

& paulò poſt:

Cur ad concilium Saturno nate vocaſti
Cælicolas? num res Danaûm Troumq; volutas?

quid aliud hæc oſtendunt, quàm ciuitatis in morem gubernari mundum, conſiliaque capere deos principe deliberationis eo qui eſt deorum & hominum pater? [LXII.] De fato ſententiam perſpicuè his verbis indicat:

Fatum. voluntas.

Nemo adeo ſiue ille malus, ſiue eſt bonus, vnquam
Natus homo, ſeſe potuit ſubducere fato

atque alijs etiam locis vim fati confirmauit. Senſit autem id, quod poſt eum nobiliſſimi philoſophi, Plato, Ariſtoteles & Theophraſtus, non omnia fato euenire, ſed & in hominibus aliquid eſſe poſitum, quibus initium quidem à voluntate eſt: cum eo autem cõjungitur quodammodo neceſſarium, cùm quis eo quod volebat acto in id quod nolebat incidit. Hoc multis locis aperte monſtrauit, atque adeo vtriuſque poëſeos initio. Nam in Iliade dicens, iram Achillis cauſam exitij Græcis fuiſſe, tunc Iouis voluntati ſatisfactum ita ſcribit. In Vlyſſea monſtrat, ſocios Vlyſſis ſua ſtultitia in perniciem prolapſos: peccauerunt enim cùm ſacros Soli boues aggreſſi ſunt, quibus abſtinere licebat. Erat enim prædictum:

Si cordi reditus vobis, neque tangere Solis
Armenta eſt: Ithacam, quamuis mala plurima paſſi,
Ibitis exitio ſtabit tetigiſſe ſupremo.

Itaque ergo in ipſorum erat poteſtate, abſtinere ab iniuria: quod autem ob illatam iniuriam perierũt, fato conſecutum eſt. Licet etiam id quod alias euenturũ erat, prudentiæ auxilio effugere. quod hoc exemplo docet:

Hic etiam præter fatum perijſſet Vlyſſes,
Quantumuis patiens: in mentem caſta Pallas
Conſilium præſens illi niſi prompta dediſſet.
Irruit, atque manu ſaxum complexus vtraque,
Multa gemens retinet, dum fluctus tranſeat ingens.

Hic enim vice verſa cùm eſſet periturus, à prouidẽtia ſeruatus eſt. [LXIII.] Cæterùm quemadmodum Philoſophi de multis ac varijs rebus diuinis loquendi anſas ex Homero plerunque ſumpſerunt, ita etiam de humanis. Primum hoc in diſputatione de anima experiemur. Omnium de hac opinionum nobiliſſima eſt Pythagoræ ac Platonis, qui eam immortalem aſſerunt: & quidem ei Plato etiã alas affingit. Quis ergo primus hoc pronunciauit? Homerus, qui præter alia hoc quoque dixit:

De anima.

ψυχὴ

Digitized by Google

ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη, ἄϊδοσδε βεβήκει.

Vocabulo ἄϊδος intelligit locum qui videri non poſſit: ſiue aërem quis accipiat, ſiue locum ſub terra. Tum in Iliade Patrocli animam fingens dormienti adſtare Achilli,

(*Inde Menœtiadæ miſerandi anima adſtitit illi.*)

ſermonem ei attribuit, in quo & hæc ſunt,

Nam ſimulacra procul me arcent, & lumine vitæ
Iam caſſorum animæ.——

In Necya autem quid aliud tota agit, quàm vt poſt mortem ſupereſſe animas oſtendat & loqui, ſimulatque ſanguinem biberint? Sciebat enim, ſanguinem eſſe alimentum ſpiritus: ac ſpiritum eſſe vel ipſam animam, vel animæ vehiculum. [LXIV.] Apertiſſimè autem hoc quoque pronunciauit, ſe hominem nihil aliud exiſtimare, quàm animam. Ita enim ſcribit:

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. ——

Dedita enim opera cùm ſubſtantiuum ψυχὴ fœminino genere poſuiſſet, maſculino genere adiectiuum applicauit, vt oſtenderet ipſam animam eſſe Tireſiam. Atque iterum poſt:

Τοὺς δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
Εἴδωλον αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

nam hîc quoque oſtendit, quod ſimulacrum, quod à corpore auolarat, neque quicquam ſecum illius materiæ traheret, imaginatus ſit: puriſſima autem animæ pars quæ diſceſſiſſet, ipſe fuerit Hercules. Hinc philoſophis id quoque videtur, corpus eſſe quodammodo carcerem animæ. Quod & ipſum primus oſtendit Homerus. Corpus enim viuentium ſemper appellat δέμας: vt,

Οὐ δέμας, οὔτε φυήν.——

Et,

——δέμας δ' ἤϊκτο γυναικί.

Et iterum,

——ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμας τε.

Id autem, quod amiſit animam, σῶμα, neque aliud quicquam appellat: vt in his,

Σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν.——

Et,

Σῶμα τ' ἀκηδέα κεῖται ἐνὶ μεγάροις Ὀδυσῆος.

Et,

Σῶμα γὰρ ἐν μεγάροις Κίρκης κατελείπομεν αὐτοὶ.

Idem enim corpus viuo homine, veluti vinculum quoddam erat animæ: & eó mortuo, quaſi σῆμα, id eſt, monimentum relinquitur. [LXV.] His conſequens eſt aliud Pythagoræ decretum, mortuorũ nempe animas tranſire in formas alias corporum. Sed ne hoc quidem ab opinione Homeri alienum eſt. Qui enim induxit Hectorem

rem eùm equis colloquentem, & Antilochum, ipſumque Achillem: atque hunc quidem non loquentem modò, ſed & audientem verba equi: tum canem qui hominibus prius iiſque domeſticis, Vlyſſem cognouerit: quid aliud quàm communitatem rationis agnationemque humanæ cum brutorum animis oſtendit? Ij quoque qui Solis boues ederunt, ideoque periêre, monſtrant non boues modò, ſed & alia quæuis animalia, vt eandem viuendi naturam ſortita, à dijs magni fieri. Tum quod ſocij Vlyſſis mutantur in porcos, & alia id generis animantium, eo ænigmate innuitur, dementium hominum animas in beſtiarum corpora immigrare, cùm incidant in Vniuerſi circularem reuolutionem: quam Circen ipſe appellat, & (vt par erat) Solis filiam facit, habitantem in inſula Æxa: cui inſulæ à verbo αἰάζειν nomen dedit, qui homines propter mortem lamentantur. Atqui Vlyſſes, quia eſſet ſapiens, iſtam mutationem perpeſſus non eſt: contra eam à Mercurio, id eſt, ratione, munitus. Ac idem ille ad inferos deſcendit, quaſi indicans, à corpore animam poſſe ſeparari; inſpectorque fit animarum cùm bonarum tum malarum. [LXVI.] Ipſam porrò animam Stoici definiunt ſpiritum cognatum, & exhalationem ſenſibus præditam, quæ ex humore corporis accendatur. In hoc Homerũ ſecuti ſunt, dicentem:

—Dumque halitus hos reget artus.

Et iterum,

Ipſa infra terram tenuis ceu fumus abiuit.

In his animam viuificantem humidæ rei comparat: eam verò quæ iam extinguitur, fumo. Quin & ipſo ſpiritus vocabulo vtitur, de anima loquens:

Sic ait, atque animi magnam inſpirauit ei vim.

Et alibi:

Expirans animam.—

Item,

Hæc vbi reſpirauit. & in præcordia rurſum
Vis animi eſt collecta.—id eſt, poſtquàm ſpiritum diſperſum collegit.

Item,

Tum reſpirauit rurſum, Borea ſimul afflans
Pœnè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Nam animo deficientis ſpiritum externus flatus refocillans, quippe cognatus, in vitam reuocat. Huc facit; quod & externo ſpiritui id nominis tribuit, vnde animam Græci deducunt,

ἦκα μάλα ψύξασα.—

volens dicere, *contra ſpirans.* Iam Plato atque Ariſtoteles incorpoream eſſe animam ſenſerunt, ſed quæ ſemper circa corpus verſaretur, eoque vehiculi loco vteretur: inde etiam à corpore digreſſam, ſpirituale quoddam quaſi impreſſum ſimulachrum ſæpe ſe-

cum

eum trahere, ſeruantem eam qua in corpore fuerat prædita formam: Ita Homerum quoque nunquam in ſua poëſi inuenies corpoream dicere animam: corporis enim vocabulum cadaueri vbique attribuit, vt & ante paucis oſtendimus. [LXVII.] Cùm autem animæ, etiam philoſophorum iudicio, pars ratione prædita, in capite ſit collocata: altera ratione carens, cuius ea vis, qua iraſcimur, in corde ſedem habet: quæ appetit, in ventri propinquis partibus, videamus numnam ijs prior Homerus hoc nouerit diſcrimen. Finxit enim Achillis rationem iræ reluctantem, eumque eodem momento deliberantem, vtrum vlciſceretur eum, à quo fuerat læſus, an verò iram compeſceret.

Facultates animæ.

Hæc inter mentis iuſſus, animique furorem
Voluebat dubius.—

nimirum recta ratione & ira luctantibus inter ſe: ab illa autem ſuperatam fuiſſe iram, Minerua ſuperueniens indicat. Atq; alibi etiam rationem oſtendit, quæ iraſcenti parti præcipiat, atque tanquam ſubdito magiſtratus imperet:

Paſſe anime his grauiora, feras.

Ac ſæpe quidem iraſcens pars rationi obtemperat: vt hîc: ſequitur enim,

Sic animi motum fatus reprehendit: & illi
Paruit, exemplò rationis, conſilio cor.

Sic & ea pars qua dolemus, rationis dicto audiens inducitur,

Nunc quanquam triſtes, quæ præceſſere ſinamus:
Cogamuſque animo iuſtum parere dolorem.

[LXVIII.] Aliquando iram rationi præualentem oſtendit: non obſcurè oſtendens, ſe id non laudare, ſed vituperare, vt cùm Neſtor Agamemnoni exprobrat iniuriam, qua Achillem affecerat:

Non equidem arbitrio noſtro; nam plurima contra
Dicebam; cordis motus tu verò ſecutus
Indomiti, charum ſuperis iniuſtus Achillem
Læſiſti —

Similia horum ſunt Achillis ad Aiacem verba:

Rectè cuncta quidem mihi tu dixiſſe videris,
Sed mihi cor penitus turgeſcit triſtibus iris,
Cum decore atque omni me orbatum laude recordor.

Sic & à metu nonnunquã ratio vincitur. vt cùm Hector cogitaſſet pugna Achillem ſubſiſtere,

Præſtat quamprimùm ſæuis concurrere telis.
Et ſuperûm quæ ſit ferro tentare voluntas.

mox appropinquante Achille, retrocedit:

Hunc ſimul aſpexitque, timoreque inhorruit Hector,
Nec iam ſtare loco valuit, ſed territus intra
Portam abijt. —

Affectus. [LXIX.]Id quoque manifeſtum eſt, affectus ab eo in corde collocari. Iram: vt,

—*Intus latrabat ei cor.* Dolorem: vt,
Quo tandem vſque tuum cor edes mi nate dolendo?

Metum: vt,

Cor mihi quippe fuga linquit præcordia, & extra
Procurrit, mihi membra metus quaſſatque tremore.

Eodem modo etiam audaciam, ſiue animi confidentiam in corde reponit:

Perpetuique iubet cor prœlia Martis obire.

Ex prædictis viſum eſt, Stoicis principatum animi in corde eſſe, concupiſcentiam circa ventrem habitare. Id Homerus multis indicat: atque hoc etiam,

Ad pugnam ſed me venter damnoſus adegit, Et,
Non occultari ventris damnoſa cupido
Suſtinet—

[LXX.] Cauſas quoque & naturam affectuum, qui iraſcenti animæ accidunt, monſtrauit: Iram ab iniuria excitari, eſſe ſanguinis efferueſcentiam, & eius qui huic ineſt ſpiritus, oſtendens ait:

Indoluit, ſæuo præcordia concitaque æſtu
Intumuere, oculis arſitque furentibus ignis.

Pro æſtu habet μένος, quo *ſpiritum* notat vocabulo, qui inſit, & iratis incendatur. Idem rurſus ſpiritus in metu percuſſis, confunditur atque refrigeratur: & ob id horrores & tremores, ac pallores in corporibus eueniunt. Hæc enim omnia refrigeratio efficit: pallorem, quod calore in medio concurrente rubor ſuperficiem relinquit: tremorem, quod intus collectus agitatuſque ſpiritus, corpus pulſat: horrorem, quod humore denſato pili preſſi eriguntur. Hæc omnia Homerus diſertè indicat, ita:

Pallenteſque metu — &,
Pallidus inuaſit metus hos —&,
—*mihi membra metus, quaſſatque tremore.* Item:
Sic fatur. ſed mens longæuo protinus ingenti
Eſt confuſa metu, recti per membra pilique
Tunc ſteterunt.—

Eadem de cauſa, pro *extimuit*, ῥίγησε ponit, quod eſt, *diriguit*: & metum κρυόεντα vocat, id eſt *gelidum*: & cùm audaciam, tum bonã ſpem, θαλπωρὴν appellat, quaſi calorem diceret. Atque hoc modo ille prauos affectus diuiſit. Cùm verò Ariſtoteles indignationem (id enim *Nemeſin* intelligi volumus) & miſerationem bonos affectus cenſeat: (nam Nemeſis eſt, cùm boni ægrè ferunt rebus ſecũdis indignos vti: miſeratio, cùm ægre ferunt bonis male eſſe) etiam hæc Homerus bonis conuenire cenſet, cùm ipſi adeo Ioui tribuat. Nam inter alia ſic quoque ſcribit:

Maior

Digitized by Google

Maior tamen Aiaci concurrere cauit:
Succenſebat ei quoniam Saturnius ipſe,
Obuius aduerſo ſi ſe ferret meliori.

Atque idem Iupiter alibi eundem Hectorem miſeratur, cùm circa mœnia fugaretur. [LXXI.] De virtute porro & vitio animi quid ſenſerit, paſſim ſignificat. Cum enim animi pars aliqua intelligentia ſit & ratione prædita: altera bruta, & affectibus obnoxia: ideoque medium inter Deum & beſtiam homo locum teneat: Poëta ſummam virtutem, diuinam cenſet: & extremum vitium, belluinum: quod ipſum poſtea Ariſtoteles indicauit. Atque hoc in comparationibus declarat. Semper enim bonos θεοειδεῖς, id eſt, *deorum ſimiles* appellat: *Virtus & vitium.*

—Conſilioque pares diuûm genitori.

De vitioſis, tumidos fugacibus ceruis adſimilat, & paſtore carentibus ouibus, & leporibus agitatis. De ijs autem qui temerè & inconſideratè ira efferuntur, ſcribit:

Non furor eſt tantus pantheræ, ſiue leonis,
Siue immanis apri, quo vix vehementius vlla
Perfurit, aut rabie deſæuit beſtia tanta:
Panthoidæ clarus eſt quanta ferocia in armis.

Dolore grauiori affectorum eiulatus vocibus luſciniæ contulit, quæ

Amiſſos queritur fœtus: quos durus arator
Obſeruans, nido implumes detraxit.—

[LXXIII.] Virtutem porrò Stoici in vacuitate affectuum ponunt, ea ſecuti, quæ Homerus dicendo omnem affectum ſuſtulit. vt de dolore ait,

Quò magis eſt æquum tumulis mandare peremtos,
Immanique animo fletum donare diurnum. &,
Quid teneræ ploras inſtar Patrocle puellæ?

De ira autem,

O vtinam ex hominum & diuûm contentio cœtu,
Iraque tollatur.—

De metu,

Vt metuam nobis, fruſtra ne perge monere. &,
Eminus ac ſi quis noſtrum, vel cominus ictus
Occumbat ſanè—

Ita etiam ad ſingulare certamen prouocati, abſque metu parent, pluresque vnius loco prodeunt. Et qui vulnus acceperat, nihilominus forti eſt animo, atque ait;

Te ſtrinxiſſe pedis calcem mihi vulnere iactas.

Et fortis quiſque confertur leoni, apro, torrenti, aut procellæ. [LXXIV.] Contra Peripatetici vacuitatem affectuũ humana conditione ſuperiorem iudicantes, moderationem eorum ſtatuunt,

exceſſuque eorum ſublato virtutem mediocritate deſcribunt. Ita Homerus etiam præſtantiſſimum quenque neque abjecto animo, neque tamen omni timore vacuum atque dolore, ſed hoc præſtantem deterioribus inducit, quod non omninò ab affectibus regatur. Hæc enim eius ſunt:

Semper degeneris mutatur enim color, atque
Stare loco haud patitur mens irrequieta pauentem;
Vſque metu mortis quatiens præcordia, & ipſos
Collidens trepido dentes ſtridore ſonantes.
Semper at eſt forti color idem, nec grauis illum
Pertentat nimium metus.——

Quibus perſpicuè nimium metum generoſo animo adimens, moderatum aliquem eidem relinquit. Quod idem de ſimilibus affectionibus, dolore nimirum, & ira, intelligendum eſt. Tale eſt & hoc,

Troibus Aiacem membra intremuêre videndo:
Ipſe etiam pulſum perſenſit pectoris Hector.

nam cùm alij etiam aſpectu tremerent, is qui in periculo eſſet cõſtitutus, fortis quia erat, tantum animi motu afficiebatur. Sic aliter Dolonem vel Lycaonem fugere facit, aliter Aiacem & Menelaum: retrocedentes hos, & pedetentim ſe recipientes, veluti leones à ſtabulo profligatos. [LXXV.] Eodem modo dolentium & lætantium diſcrimina conſtituit. Verbi gratia: Vlyſſes, narrans quomodo Cyclopibus impoſuiſſet: ait,

——Eſt mihi tunc in pectore riſus obortus.

At proci cùm proſtratum viderent Irum,

Sublatis manibus riſu tum diſſiluerunt.

Diſcrimen autem vtriuſque in inferioribus apparet. Et Vlyſſes quidem vxorem ſuam caram ſibi videns ipſius cauſa flere, perfert, nam ei

Intra palpebras, veluti ſi cornea haberet,
Ferrea ſiue, immota manebant lumina.——

At procis amore eius correptis, cùm eam cernerent,

Genua labant, vis alta animum pertentat amoris,
Concubitumque eius voto ſibi quilibet optat.

De fœlicitate.

Talia Homerus habet de animi facultatibus atque perturbationibus. [LXXVI.] Cùm verò de bonis & felicitate multa ſint à philoſophis dicta, id apud omnes conſtat, maximum bonorum eſſe virtutem animi. Sed Stoici virtutem ſufficere putant ad beatitatem: occaſione ex Homericis petita, qui ſapientiſſimum ac prudentiſſimum virum Vlyſſem fingit, gloriæ cauſa labores ſummos perferre, ac voluptates contemnere. Prius ita:

Quale fuit facinus, cui fortiter ille ſubiuit?
Verberibus proprium corpus turpauit acerbis,

Inuoluens

Digitized by Google

Inuoluenſque humeros pannis, ſeruique miſelli
Aſſumpta hoſtilem forma penetrauit in vrbem.

Poſterius hoc modò:

Sanè detinuit ſecum me diua Calypſo,
Atque Aeaa domi tenuit me callida Circe,
Vtraque me gaudere ſuo conata marito:
Sed nunquam noſtram ſuadendo impellere mentem
Eualuere. ——

Maximè autem virtutis gloriam commendat, cùm Achillem quidem facit non fortem modò, ſed & formoſiſſimum, & pedibus velociſſimum, & natalibus ſummis ortum, illuſtrique patria, & ſummi deorum auxilio adiutum: Vlyſſem autem ſapientem ſanè, & animo infracto prærditum: ſed neque ſtatura, neque forma eadem, parentibus non admodum claris, patria ignobili, inuiſumque deo alteri: quorum tamen nihil obſtitit, quin gloriam egregiam conſequeretur, eo quod animi virtute præditus erat. [LXXVII.] Peripatetici verò primas partes bonis animi deferunt, prudentiæ ſcilicet, fortitudini, temperantiæ, iuſticiæ. ſecundas, bonis corporis: vt ſunt bona valetudo, robur, pulcritudo, celeritas. externa bona, tertiæ ſunt ijs claſſis: vt gloria, vt natalium nobilitas, vt diuitiæ. Ac laudabile quidem eſſe ſtatuunt, & admiratione dignum, in doloribus, morbo, paupertate, alijſque non ſponte noſtra accitis calamitatibus vti animi virtute malis reſiſtente: non tamen expetendum hoc, neque beatum. At in proſperitate ſapere, id reuera eſſe felicis. Neque enim poſſeſſionem tantum virtutis, ſed vſum etiam efficaciamque eſſe honeſtam. Atque hæc ipſa palam demonſtrat Poëta noſter. Deos enim vocat δωτῆρας ἐάων, id eſt, datores bonorum, quæ etiam homines votis à dijs poſcunt: nimirũ, non vt nulli ſibi vſui futura, aut neque vtilia, neque inutilia, ſed vt ad felicitatem conductura. Quæ ergo ſint bona, quæ ab hominibus expetuntur, & ob quæ beati habentur, paſſim declarat. Simul omnia de Mercurio,

Qualis corpore tu pulcer formaque ſtupenda,
Atque animo prudens & natus patre beato.

Tribuit ei pulchritudinem corporis, prudentiam & nobilitatem. Aliquando ſingula:

Huic formam ſuperi dederant, & amabile robur.

& rurſus de alio quodam:

Diuitias diuûm genitor ſuperaddidit amplas.

nam diuitiæ quoque donum ſunt Dei,

Diſtribuit generi humano quas Iuppiter ipſe.

Aliquando & honorem bonum eſſe cenſet:

Ac mihi Palladis & Phœbi tribuantur honores.

Aliquando prolem:

inutilem nihil agendo redderet. Atque hoc ipſum ſuum ocium Achilles deplorans, ait:

Nauibus aſſideo telluris inutile pondus,
Inter magnanimos virtute ego primus Achiuos.

Indignatur ſe virtute ſua non vti. nam iratus Græcis,

Non ad concilium, non ille ad prœlia adibat:
Seque domi reſidens miſerè cruciabat. & acri
Pugnandi deſiderio proprium cor edebat.

erat verò à Phœnice edoctus,

Vt ſermone ſimul, rebuſque valeret agendis.

Itaque etiam mortuus moleſtè fert iſtud ocium:

Mallem equidem in terris ſerui tolerare labores
Paupere ſub domino, quàm manibus imperitare.

& paulò poſt cauſam explicat:

Nam non talis ei nunc ſum defenſor, ad altam
Qualis eram Troiam, ſupera cùm veſcerer aura.

[LXXX.] Porrò quod Stoici dicunt, bonos viros dijs caros eſſe, ab Homero acceperunt. De Amphiarao enim dicit:

Iuppiter hunc magno, Phœbuſque amplexus amore.

Et de Vlyſſe:

Gauiſa eſt ſapiente viro, iuſtoque Minerua.

Eorundem decretum eſt, diſci poſſe virtutem, principiumq; eius eſſe bonam indolem, (quod & Homerus docet:

Nam tali genitore ſatus rectè omnia dicis.)

perfici autem inſtitutione. Virtutis enim ſcientia, eſt rectè viuere: id eſt, ſcire quæ agenda ſint rectè victuris. Hæc quoque apud Homerum ſunt:

Infantem, nendum belli ve fori ve peritum.

Et alibi:

Nec mî animus tamen hoc ſuaſit: nam viuere rectè
Doctus eram ———

Et Phœnix de Achille ait:

Idcirco hac opera voluit te diſcere noſtra,
Vt ſermone ſimul valeas, & rebus agendis.

Quia enim vita in actione & ſermone conſiſtit, propterea horum ſe doctorem adoleſcenti datum ait. Ex quibus liquet, quod omnem virtutem diſcendo percipi ſenſerit. Ad hunc ergo modum primus omnium Homerus de natura & moribus philoſophatus eſt. [LXXXI.] Eiuſdem conſiderationis ſunt, Arithmetica etiam, *Arithmetica.* quæ eſt numerorum ſcientia, & Muſica, quas plurimi fecit Pythagoras. Videamus an de his quoq; aliquid Homerus dixerit. Ac dixit ſanè plurima: ſed pauca adduxiſſe, ſatis erit. Pythagoras, cùm maximam vim numeris tribueret, omniaq; ijs accepta ferret, tam cõuerſiones ſiderum, quàm ortus animalium: duo ſuprema principia

conſti-

Ter tribus hoſpitium cui præbuit ille diebus,
Mactauitque boues totidem.———

Cur autem nouenarius numerus eſt perfectiſſimus? quia quadratus eſt, primum imparem numerum radicem habens: eſtque impariter impar, in tres diuiſibilis terniones, quorum quilibet in tres vnitates diuiditur. Neque vim modo numerorum, ſed & logiſticam methodum docuit. Nam in Bœotia ſcripſit,

Quinquaginta ibant naues, & quæque ferebat
Centum & viginti iuuenes —

& rurſum:

Quinquaginta fuere viri —

Vnde ſupputare licet, cùm naues vniuerſæ fuerint ferè mille ducentæ, quarum ſingulæ haberent centum vectores, totum numerum hominum fuiſſe centum viginti millium. Iterum de Troibus dicens:

Mille rogi in campo flagrabant cuilibet horum
Quinquaginta viri adſtabant —

colligendum nobis præbet, fuiſſe Troum numerum quinquaginta millia, præter ſociorum copias. [LXXXIV.] Muſicam porrò, quę animo maximè conuenit, quatenus eſt concinnitas ex diuerſis temperata principiis, ac cantilena & numeris cum relaxatum animum intendit, tum nimis intentum remittit: Pythagorici magni fecerunt, atque his prior Homerus. Laudes eius Sirenum verbis celebrat, ita ea claudens: *Muſica.*

Poſt variis auido ſatiatus pectore Muſis,
Doctior ad patrias lapſus peruenerit oras.

Alibi in conuiuiis citharam adhibet: vt,

Et lyra quam ſociam dapibus ſuperi iunxerunt.

Et apud Alcinoum citharœdus:

—*Incœpit amabile carmen.*

Et in nuptiis:

Fiſtula cum cithara vocem dabat.—

Et in faciendo opere, cùm in vindemia

—*puer cithara perſuaue ſonante*
Iucundum cecinit: argutam chordaque vocem
Tacta dedit —

Et in bello tibiarum ac fiſtularum ſonitum audiri facit. Nec non luctui adhibet Muſicam, cantorem lamentationi ſua voce præire inducens: vt qui carminis lenitate, animi aſperitatem demulceat. Non eſt autem ignotum, duplex eſſe genus canendi: vnum vocis, inſtrumentorum alterum, quæ vel inflantur, vel tenduntur: tum ſonorum alium eſſe grauem, alium acutum. Horum quoque diſcrimina Homero nota fuerunt. Nam pueris, mulieribus & ſeni-

bus acutam vocem attribuit, ob tenuitatem ſpiritus: viris autem grauem, cum alibi, tum hic:

Aſtitit alta graui ſuſpiria voce trahenti.
Atq; amplexa caput nati Nereis, acuto
Lamentata ſono eſt.——

Et alibi:

Ille graues ducens gemitus, ſic fatur Achels.

Senes autem cicadis ſimiles, animalibus acuta voce præditis, facit. Inſtrumentorum porrò fides, quæ ſunt tenues, & identidem mouentur, facilè äërem ſecant, eoque acutum edunt ſonum: craſſæ contra, ob tardum motum, grauem. Ea ratione flagellum Homerus *acutè ſonans* (id eſto enim λιγυρὴ μάστιξ) dixit, quod cum ſit tenue, ſonitum exhibeat acutum. Hæc de Homeri Muſica.

Silentium. [LXXXV.] Ac quoniam facta à nobis eſt Pythagoræ mentio, cui maxime probatum fuit ſilentium, & eorum quæ dicere nihil attineret taciturnitas; conſideremus, an eiuſdem Homerus quoque fuerit ſententiæ. Equidem de ebrio dicit:

Quodq; fuit melius tacuiſſe, improuidus effert.

At Therſitem obiurgans Vlyſſes inquit:

Suauiter vt dicas, tamen heus ignare loquendi
Quis modus, aut quæ ſit ratio, Therſita, taceto.

Et Aiax Idomeneum reprehendens: ait,

Mos garrire tibi multa eſt: neq; fundere verba,
Te tamen, atq; adeò ſemper decet eſſe loquacem.

Copiis quoque ad prœlium euntibus:

Ibant cum clangore auium inſtar vociferantes
Dardanidæ.—— & mox:
Spirantes robur taciti ſed Iaones ibant.

Vociferatio enim barbarorum eſt, ſilentium Græcorum. Itaque vt quiſque prudentiſſimus ab eo, ita & linguæ continentiſſimus eſſe idem dicitur. Et Vlyſſem facit ita filio præcipientem:

Si meus es vere, noſtro ſi ſanguine cretus,
Sentiat huc rediiſſe domum caue ne quis Vlyſſem,
Non hoc Laërtes intelligat aut Eumæus,
Non vel ſeruorum quiſquam, vel Penelopea
Ipſa ſciat.——

& alibi eidem:

Parce loqui, ſed mente tene, neq; quærere cura.

Hæc ſunt nobilium philoſophorum ſententiæ, ab Homericis principiis profectæ.

Secta Philoſophorũ. [LXXXVI.] Quod ſi mentio eſt facienda eorum quoque qui ſibi ſectas peculiares inſtituerunt, inueniemus ſanè & eos ab Homero occaſionem accepiſſe. Democritum quidem, cùm viſa ſeu ſimulacra ſua comminiſceretur:

Arcitenens

Arcitenens verò ſimulacrum fecit Apollo.

Quoſdam deceptos, cùm quæ non ita ſentiens, ſed occaſioni inſeruiens aliquis dixerat, arriperent. Nam cùm Vlyſſes apud Alcinoum detentus, luxuriæ & voluptatibus deditum, in gratiam eius hæc diceret,

Nam nihil in vita iucundius arbitror eſſe,
Quàm cum lætitia populus perfunditur omnis,
Conuiuæq; domi digno ordine quiſq; locati,
Percipiunt ſuaues cantus: menſæq; grauata
Muneribus Cererisq;, & gratis carnibus adſtant:
Vinaq; depromens largo cratere miniſter
Infundit poteris: ſummè hæc mihi vita probatur.

his ſeductus Epicurus, voluptatem ſummum eſſe bonum ſtatuit. Et quoniam ipſe Vlyſſes quandoque veſte amictus fuit villoſa & delicata, aliquando pannis & centonibus peram geſtans: ac modò cum Calypſone dormiit, modò ab Iro & Melanthio eſt per contumeliam habitus: hanc vitæ imaginem arripiens Ariſtippus, cum paupertatem & labores fortiter tulit, tum voluptatibus affatim vſus eſt. [LXXXVII.] Homeri ſapientiæ hoc quoque eſt documentum, quod præclara & multa ſapientum dicteria prior eſſe extulit. Quale illud, *Deum ſequere.* ille ita,

Apophthegmata.

Qui ſuperis paret, rata vota is nuncupat illis.

Et, *Ne quid nimis*, hoc modo:

Ipſe modum ſi quiſquam excedit amicus amando,
Aut odio nimis indulget, ſuccenſeo: præſtat
Cuncta modo fieri, — &,

Sponde, præſto noxa eſt: ſic ille,

Pro prauis ſpondere equidem eſt res plena pericli.

Et Pythagoras, quod quidam quæréti, Quid eſt amicus, reſpondit, *Alter ipſe*, ſic:

—Non ſecus atque meum caput.

Gnome.

Eiuſdem cum Apophthegmatis forma eſt & Gnome, ſiue ſententia: quæ eſt vniuerſalis paucis verbis comprehenſa de rebus ad vitam humanam pertinentibus enunciatio. Qua cum vſi ſint omnes poëtæ, philoſophi, alijque librorum conditores, operamq; dederint, vt ſententioſè quædam dicerent: princeps Homerus multas atque præclaras ſententias protulit, per totam ſparſas poëſin: eaſque partim exponentes quale ſit id de quo agitur: quo ſenſu hæc dixit:

Quippe potens vbi rex ſuccenſeat inferiori, &c.

partim aliquid præcipientes,

Non decet hunc nocti ſomnos æquare, regendus
Cuius conſilio eſt populus —

[LXXXVIII.] Cùm autem multas Homerus ſententias, ac de of-

ficiis præceptiones præclaras extulerit , multi poſteriorum eas tranſtulerūt:cuius rei aliquot apponere exempla,intempeſtiuum non eſt.Homerus ergo ita:

Quæ nos vana iouem ſtolidos vecordia contra
Incitat ? anne adeò verbis vel viribus illum
Propoſito aggreſſus ſpes eſt deducere poſſe?
Ille ſedens ſolio ſolus,nos,ceptaq; temnit
Noſtra,nec illorum curam dignatur habere:
Vt qui robore ſe multum præſtare potenti
Cœlitibus ferat,& ſceptro rebusq; potiri.
Ergo quæ veſtrûm cuiuis incommoda mittet.
Ferte dii,veſtram tacitiq; agnoſcite ſortem.

Hinc illud Pythagoræ:

Iam cùm fatali mortalibus infligantur
Fortuna,& diuûm vexent mala plurima nutu:
Quæ tibi contigerint, animo æquo ferre labora.

Tum Euripidea hæc:

Rebus etenim aduerſis fruſtra ſuccenſeas:
Nihil hæc tua mouentur ira:ſed ſua
Quicunq; ſorte,ceu decet,vtitur,ſapit.

[LXXXIX.]Rurſum Homerus ait:

Quo natę immenſum produces vſque dolorem,
Ipſe tuum cor edens?

Pythagoras verò:

Parce tuæ vitæ,neque eam perdas cor edendo.

iterum Homerus cùm dixiſſet:

Humanæ talis nam ſtat ſententia menti,
Qualem quottidie lucem ipſe Dieſpiter affert.

Archilochus cùm alia imitatus, tum hoc quoque tranſcripſit:

Mortalium mens,Glaucię Leptinæ
Create,talem præbet identidem
Seſe,Tonantis ſumma qualem
Quottidie exhibuit voluntas.

Item cùm alibi Homerus dixerit:

Nanq; alicui dono diuorum bellica virtus
Obtigit:aſt alium prudenti pectore iuſſit
Pollere,ac mentis præclaris dotibus vti.
Iuppiter:atque huius prodeſt ſapientia multis,
Adfert integris,ſed & vrbibus illa ſalutem.
Conſcius ipſe ſibi propriæ virtutis honorem
Vindicat,& vanæ ridet conuicia turbæ.

Huius loci imitatione Euripides ita ſcripſit:

Nam ciuitas prudentis conſilio viri
Bene temperatur,& domus: inq; bellica

Vel

Vel plurimum conducit hoc re, ſcilicet
Multas manus conſilium vincit vnicum
Bonum: damno eſt inſcitia multitudinis.

[XC.] Iam quibus verbis ſocium Idomeneus adhortatur,

Si mortis vitam exſortem, duraq́; ſenecta,
Fata darent, bellum ſubterfugientibus iſtud
Tecum, chare mihi, ſpesq́; hæc nos certa maneret:
Non equidem aut acies primos ipſe inter obirem,
Aut tibi famoſi mandarem prœlia Martis;
Nunc cum circunſtent nos mille pericula mortis,
Extra etiam pugnas, & ineuitabile fatum
Omnigena rapiat mortales cæde cateruas:
Ibimus aucturi famam nobis, aliisve.

Ea Æſchylus ita expreſſit,

Neq; multa vir qui pectore vulnera percipit,
Moritur: niſi vitæ concurrat terminus.
Neq; ad focum quis deſidens domi ſuum,
Fatale vitat eo magis infortunium.

Demoſthenes autem ita ſoluta oratione: *Omnibus hominibus vitæ terminus eſt mors: etiamſi quis eam in domuncula concluſam aſſeruaret. Itaq; præclari viri eſt, omnia honeſta quouis tempore aggredi: ac quod Deus iniunxerit, ferre forti animo.* *De corona.*

Rurſum Homerus:

Nam præclara deûm non ſunt dona abiicienda.

Sophocles ita hoc tranſtulit:

Eſt munus hoc Dei. proinde quæ dij
Dederint, nihil fugiendum eorum ſentias.

Dixerat Homerus:

Illius à lingua vox ipſo melle fluebat
Dulcior.——

Hinc Theocritus:

Dulce eius nectar quia Muſa effuderat ore.

Aratus quoque Homerica tranſcripſit: vt,

Arctos, Oceani eſt expers quæ ſola lauacri. &,
Nam vitam morti eripiunt.

Pro his Aratus:

Vrſas Oceani metuentes æquore tingi. &,
Et partum gelido lignum defendit ab Orco.

At de his quidem ſatis. [XCI.] Ciuilis oratio eſt in Rhetorica: cuius peritia primum fuiſſe præditum Homerum apparet. *Rhetorica.* Si enim eſt Rhetorica, ad perſuadendum appoſitè dicendi facultas: quiſnam hac Homerum ſuperauerit, quippe qui & grandiloquentia reliquos omnes excellat, & in ſententiis non minorem ea vim oſtendat. *Diſpoſitio.* Primum in arte locum obtinet diſpoſitio. Hanc ille per totam

totam poëſin oſtentat:maximè autem initio operum. Non enim longè repetiit Iliadis principium, ſed ab eo tempore, quo vehementiores actiones ac frequentiores extiterunt. Quæ verò languidiora erant,ac ante geſta,ea alibi compendio recenſuit. Idem in Vlyſſea fecit, à poſtremis errorum Vlyſſis temporibus ſumto initio,cùm tempeſtiuum eſſet etiam Telemachum iam introduci,ac procorum libidinem declarari. Quæ verò his priora Vlyſſi erranti eueniſſent,ipſum ea narrantem introducit: vt ab eo qui ipſe perpeſſus iſta erat enumerata,plus fidei,& ad mouendos animos virium haberent. [XCII.] Porrò cùm Oratores principium in quauis adhibeant oratione, vt auditorem vel beneuolum ſibi, vel attentum reddant:ipſe Poëta vſus eſt exordiis,quæ ad mouẽdum,atque auditionem alliciendum maximè conducant. Nimirum in Iliade primo loco profitetur ſe explicaturum : quæ mala Græcis propter Achillis contumelioſè ab Agamemnone tractati iram euenerint:& in Vlyſſea,quantos labores, ac quæ in pericula Vlyſſes inciderit, quæ tamen omnia ſapientiæ & tolerantiæ ope ſuperauerit. In vtroque poëmate Muſam inuocat, vt dictis diuinitatis atque probabilitatis eo plus conciliaret. Cùm verò multas introducat perſonas,quæ ad ſuos aut amicos,aut hoſtes,aut populum verba faciant: ſingulis decorum ſermonem attribuit. Ita initio ſtatim Chryſes in ſua ad Græcos oratione principio vtitur commodiſſimo. Comprecatur enim primo loco iis, vt victis hoſtibus domum redeant, beneuolentiæ eorum ſibi parandæ gratia:atque ita tandem filiam petit. Achilles autem minis Agamemnonis irritatus,ijs quæ de ſeipſo diceret, ſermonem pro omnibus Græcis admiſcet, vt eos ſibi auditores beneuolentiores redderet.Vniuerſos ait ad bellum id profectos eſſe nõ priuatarum cauſa inimicitiarum,ſed in gratiam Agamemnonis,& fratris eius. Se cùm præclarè meritus eſſet, non ab his,ſed à communitate Græcorum munus cepiſſe. His contradicenti Agamemnoni,ipſi quoque non deeſt quo populum demulceat. Cùm enim Achilles dixiſſet,ſe in patriam abiturum propter iniuriam acceptam : non ait illi Agamemnon, *Abi*,ſed, *Fuge*:id quod ſimpliciter fuerat dictum,ignominioſè peruertens. Et, Non,ait,te vt maneas oro:adſunt enim & alij qui me honore dignabũtur. quod ipſum erat auditoribus gratum.[XCIII.]Poſt hos inducitur orator Neſtor,quẽ ſuauiloquum & iucundum ſermocinatorem appellat,

Exordium.

Cuius & à lingua flueret vox dulcior ipſo
Melle —

qua maior laus oratori tribui nequit. Quid autẽ ille dicendo conficit? Exordium nempe adhibet,quo efficere conatur, vt pœnitendum ſibi rixarum putent principes:ſignificans eis,quod rixando ipſi læticiam hoſtibus eſſent præbituri. Tum pergit vtrunque

dictis

dictis caſtigare, ſibique vt ſeniori vt obtemperent adhortari: ac dum alterum caſtigat, alteri ſimul grata loquitur. Agamemnonẽ quidem hortatur, ne præmium magnorum laborum alteri eripiat: Achillem, ne cum rege ipſi præfecto contendat: ac vtrunque decenter laudans, illum vt pluribus imperantem, hunc vt virtute priorem, ita eos mitigare intendit. Quid? quæ ſequitur narratio, cum inſomnio Agamemnon, quod à Ioue miſſum bona ipſum ſpe impleuerat, excitatus, Græcos arma capere iubet: an non in ea re oratorio vſus eſt artificio, quippe contrarium eius quod ipſe volebat, populo ſuadet, vt de eorum voluntate periculum faceret: neque moleſtus eſſet, ſi ſui eos cauſa pugnare cogeret. Itaque ipſe quidem verbis populo blanditur. alius autem aliquis, qui perſuadendi facultate eſſet præditus, manere iubet: ſcilicet hoc re ipſa velle regem, & in ſua oratione id innuere affirmans. Vlyſſes eſt, cui hæ partes dantur. Is libertate decenti vtitur, præſtantiſſimis comi oratione ſuadens, & minores minaciter cogens: tumultum multitudinis & motum incompoſitum ſedans, omnibus prudenti ſermone perſuadens: & quâ leuiter exprobrans eis, quod non ſtarent promiſſis: quâ veniâ eos dignans, quod tanto tempore nulla re geſta, ijs quæ chariſſima habentur, carerent: tum conſolationem quoque ex oraculis adhibens, ad fiduciam erigit, & manere perſuadet. [XCIV.] Similiter & Neſtor orationem habet diuerſam quidem, ſed eodem tamen tendentem: maioriq; libertate ad iam mollitos vtens, populo ſuadet: cauſamq; contemtus regis in paucos quoſdam nullius precij homines conferens, pudorem incutit plebi. minatur quoque inobedientibus ſtatimq; conſulit regi quomodo ordines militares ſint conſtituendi. Rurſum in bellicis actionibus, cum Græci modò proſperis vterentur rebus, modo aduerſis, atque in metum veniſſent: Diomedes, vt qui nuper præclarè geſta re libertatem dicendi ſibi paraſſet, cùm ante nondum ſua virtute declarata conuicium à rege ſibi factum ſilentio diſſimulaſſet, tunc eum increpat, vt qui timiditate adductus fugam ſuaderet. Ita enim loquitur:

Contra te primum, quia ſtultè dicis, Atrida,
(Quem libertatem ſibi poſcit concio) dicam:
Sed caue tu ſtomachere.——

Quibus verbis cùm eum caſtigare vult, tum iram quoque amolitur. inde res à ſe geſtas citra importunitatem ita commemorat:

Nam mea facta ſenes Graij norunt iuueneſq;.

Deinceps Græcos exhortatur, laudans eos artificioſè:

Inſane, vſq; adeon' imbelles dicere Achiuos,
Vſq; adeon' audes molles?——

Atque ipſum Agamemnonem pudore afficit, concedens ei vt ab-

eat ſi

eat ſi velit: ſatis virium in reliquis fore. Quinetiam ſi omnes fugiant, tamen ſe cum ſocio manſurum & pugnaturum:

Ipſe equidem, & Sthenelus mecum pugnabimus.—

[XCV.] At Neſtor cum huius & in conſulendo & in agendo virtuti teſtimonium tuliſſet, quia in fine deliberationis diſſentiebat, ſe vt ſeniorem audiri par eſſe oſtendit, orationeque progreſſus, de mittenda ad Achillem legatione conſulit. Qua ipſa in legatione Homerus varium oratoribus tribuit artificium. Nam Vlyſſes, qui primus orat, non hoc ſtatim dicit, Agamemnonem pœnitentia raptæ Briſeidis ductum, hanc reddere, & dona cùm iam mittere, tum alia poſt daturum polliceri. neque enim in rem erat futurum, turgente adhuc animo horum memoriam renouare. Itaque primum miſerationem Græcarum calamitatum conatur in animum Achillis inducere: deinde oſtendit, fore vt poſthac vbi voluerit cladibus eorum ſuccurrere, non poſſit. poſt, Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à ſe quod moleſtum erat: & patris Pelei perſonæ, vt quæ maius momentum afferre poſſet, orationem tribuens. inde cum iam placatus aliquantum videretur, donorum Agamemnonis meminit: rurſumque orationem ad deprecationem pro Græcis conuertit, quos Achilles, tametſi iuſtè iratus Agamemnoni, ſeruare tamen deberet, nulla ab iis læſus iniuria. Nam & per orationem oportebat omnibus, quæ offendere auditorem poſſent, vacare: quia maximè ea pars orationis animo inhæret. Et quidem extrema adhortatio facit aliquid ad excitandum in hoſtes, à quibus eum contemni ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, ſi te ſubſiſtat: nam nullum is Græcorum ſibi parem ait. [XCVI.] At Phœnix metuens ne deprecatio iuſto languidior eſſet, lacrymas addit. Ac primum aſſentitur inſtituto in patriam abeundi, dicens ſe nolle relinqui, eo nauigante: id quod erat Achilli gratum, cauſamque refert, quomodo ſibi cum Peleus crediderit, educandum puerum etiamnum, docendumq; & dicere & agere. inſerit etiam narrationi peccata per ætatem à ſeipſo innuens conſilii expertem eſſe iuuentutem. In progreſſu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificioſè omnia capita tractans: Honeſtum eſſe reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præſtantiſſimos, & maximè apud omnes honoratos. Se quoque meritò impetrare quod petat, quippe alumnum & præceptorem. Pœnitentia correptum iri, ſi præſentem dimiſerit occaſionem. exempli cauſa narrationem de Meleagro inſerens, qui ipſe quoque à ſuis rogatus vt patriæ opitularetur, non ante aſſenſus ſit, quàm neceſſitas patriæ iam calamitatibus circumuentæ eo adegit. At verò Aiax miſeratione & precibus nequaquam ſibi vtendum ratus, Achillis nimis altos ſpiritus ad humilitatem aliquam detrahe-

detrahere inſtituit: partim tempeſtiuè increpando, partim ingenuè adhortando ne prorſus irritaret. Hæc enim oratio decebat hominẽ virtute præditum. [XCVII.] Cæterùm Achilles ſingulis reſpondendo, ingenium ſuum generoſum iuxta atque ſimplex demonſtrat. Nam reliquis ita ſe opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iuſtas iræ cauſas afferens, Aiaci ſeſe excuſat. Ac Vlyſſi quidem dixerat ſe poſtridie naui diſceſſurum. Inflexus autem quodammodo Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiacis, fatetur quidquid inſtituerat facere: ſcilicet non ante ſe ad pugnam exiturum, quàm Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, cenſeo à me Hectorem, quamuis ſumma vehementia pugnantem, repreſſum iri. Addit autem hoc vt reſponderet ei quod Vlyſſes de impetu Hectoris reprimendo dixerat. [XCVIII.] Porrò id quoq; Homerus in oratione Phœnicis oſtendit, rhetoricam eſſe artem. Ita enim is ad Achillem:

Te puerum pater, ignarum belliqúe cruenti
Miſit, & orandi, quo virtus maxima claret.
Icirco tibi me præfecit. qui doceam te,
Dicendo recte præſtare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque ineſt, facundia viris ſummam parari gloriam. in multis quoque aliis poeſeos locis orationes inuenias artificio rhetorico factas. Accuſationis etiam & defenſionis modum indicauit cùm alias, tum vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobrans, & luxuriam: ac quod, talis cum eſſet, iniuriam remotas regiones habitantibus intuliſſet, malaq; eo facto ſuis paraſſet. & Alexander iram fratris mitigat, fatens ſe iuſtè increpatum, ac promittens ſe cum Menelao ſingulari pugna congreſſurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimuerò nemo ſanus non facilè & ex his, & omnino legẽdis eius ſcriptis deprehendat, artificem orationis fuiſſe Homerũ. Notas quoq; ſuas oratoribus addere non neglexit. Neſtorem introducit ſuauem, & auditoribus gratũ: Menelaum breuem, gratioſum, ac propoſiti tenentem: Vlyſſem multa ac varia dicendi vi vtentem. Hoc enim his duobus heroibus teſtimonium Antenor perhibet, qui ipſos audiuerat, cum legati Ilium adueniſſent. Atque has orationis formas per vniuerſam poeſin ipſe Homerus exhibuit. [XCIX.] Nouit etiam, in quauis re opponi contrarias orationes, fierique peritię dicendi abundantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait:

Lingua hominum quippe eſt verſatilis: atque in vtramque
Hinc atque hinc magna eſt ſermonis copia partem.
Qualia dixiſti, tibi talia verba viciſſim
Reddentur. —

Nouit etiam eadem multis verbis perſequi, & paucis in ſummá repetere, quod Anacephalæoſis dicitur: eſtq; apud oratores in vſu, cum multas res narratas in memoriam compendio reuocari oporteт. Sic quæ Vlyſſes apud Phęaces quatuor totis rhapſodiis enarrat, eadem paucis verbis recenſet, ibi:

Cœpit, qua primum Ciconas ratione domarit. &c.

[C.] Ciuili orationi adhæret legum ſcientia. Ne huius quidem expertem Homerum inueniemus. Ipſum legis nomen, quod eſt νόμος, an eius tempore in vſu fuerit, certò dici non poteſt. Sunt qui notum id ei fuiſſe dicant, argumento verſus:

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

Ariſtarchus εὐνομίαν dictam putat, à *recta diſtributione* Et quidem inde apparet etiam νόμον appellatum, quod æqualiter omnibus aut cuius pro ea atq; dignus eſt diſtribuatur. Sanè multis locis Homerus demonſtrat, ſe vim legum intellexiſſe, ſi non ſcriptarum, at ſaltem in hominum animis conſeruatarum. Sic enim facit Achillem de ſceptro loqui:

—— Quod nunc manibus geſtatur Achiuûm,
Qui dant iura Iouis iuſſu ——

iura autem legibus comprehenduntur, quarum autorem Iouem facit: cuius etiam conſuetudine Minoem Cretæ regum vſum ſcribit. Ea autem conſuetudo fuit diſcendarum legem, quod & Plato teſtatur. Apertè etiam oſtendit legibus parendum, neque iniuſtè agendum eſſe, his verbis:

Non ergo illicitis ſeſe quiſquam efferat auſis:
Sed tacitè his, ſuperi quæ donauere fruatur.

Re publica forma.

[CI.] Enimuerò reſpublicas primus Homerus diſtinxit. Nam in ſcuto, quod totius mundi exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur ſpiritus vis) duas fecit vrbes, vnam in pace & lętitia degentem, alterā deditam bello: ac vtriuſq; conſectaria enarrans, oſtendit aliam eſſe ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne ruſticam quidem præteriit: ſed hanc quoque demonſtrauit, oratione cùm perſpicua, tum ornata. Iam quod in omnibus ciuitatibus leges iubent ſenatus eſſe quoddam concilium, quod de rebus conſultet, antequam populus coeat: id liquet ex his Homericis eſſe petitum:

Cogere magnanimum ſed regi cura ſenatum
Prima fuit.

Senes enim ibi Agamemnon conuocat, cumque his deliberat de armanda ad pugnam multitudine: Et quod præ aliis principem oporteat de omnium ſalute eſſe ſolicitum, in eadem perſona docet, cùm ita monetur,

Non decet hunc ſomno totas impendere noctes,
—— Cuius conſilio populus committitur. ——

Item quod magiſtratui parere ſubditi debeant, ac quomodo is ſingulos

gulos tractare debeat, Vlyſſes docet: præſtantiores ſermone manſueto compellans, iis qui de plebe erant acerbius obiurgatis. Iam quod receptum eſt apud omnes, vt aſſurgatur præſtantioribus, id dii quoque faciunt. Ioue enim intrante,

Aſſurgunt omnes ſuperi, neque ſede ſedere
Suſtinuit quiſquam.

[CII.] Lex eſt vt in concione maximi natu verba faciant: Ergo Diomedes belli neceſſitate coactus, vt primus dicendi partes ſibi ſumeret, veniam precatur:

Ne mihi quis veſtrûm ſuccenſeat, oro, loquenti,
Quod minimus natu vobiſcum verſor. ——

Id quoque leges vbique iubent, ſpontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipſum poeta docet, apud quem ſic cantor Phemius Vlyſſi,

Hoc tibi Telemachus verum ipſe fatebitur heros:
Me neque ſponte mea, neque ſpe mercedis in ædes
Huc intraſſe tuas, conuiuiaque arte procorum
Delectaſſe mea, ſed vi rapuere potentes
Ac plures numero, & menſæ appoſuere coactum.

[CIII.] Cûm autem tres ſint formæ reipublicæ ad iuſticiam & leges aptæ: regnum, optimatum adminiſtratio, ac popularis poteſtas: hiſq; tres opponantur iniuſtæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potentia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignoraſſe. Regnum quidem per totam poeſin celebrat, ac commendat: vt & in his,

Namque animus regi Iouis altitonantis alumno
Magnus ineſt, Iupiterque illum dignatur honore,
Atque amat. ——

Apertè etiam oſtendit, qualis debeat eſſe rex,

Imperio populos manſuetus vt ille paterno
Rexerat. —— Et:
Nec quenquam è populo factis verbiſve ſuperbis
Læſit: ſed regis munus præſtantis obiuit.

Optimatum gubernationem deſcripſit, cùm Bœotorum quinque reges numerat: & apud Phæaces Alcinous hæc,

Bis ſeni populum reges hunc iure gubernant:
Tertius his ſupra decimum ſuperadditus ipſe
Sceptra gero.

[CIV.] Popularis ſtatus reipublicæ picturâ in ſcuto exhibuit. duabus enim ei vrbibus inſertis, alteram populari adminiſtratione facit contentam, nemine imperante, ſed omnibus ſua ſponte ſecundum leges viuentibus, vbi & tribunal collocat. Quia & his verbis eam reipublicæ formam indicat:

Iratum fugiens populum: quia fœdere iunctos

Digitized by Google

Nobis Theſprotes ſocios violauerat ipſe,
Prædones Taphios, atq; arma iniuſta ſecutus.

At eum qui per vim & contra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quod ea vox recentior eſt: qualia autem is agat, ita demonſtrat:

Ad regem te mittam Echetum: notiſſima cuius
Sæuitia in quoſuis homines, qui vulnere nares
Immani & ferro truncabit protinus aures.

Aegiſthum quoque tyrannum inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus ſit Mycenis: neque poſt mortem ſepultura fuerat afficiendus, ſiquidem Menelaus adfuiſſet. Ea enim pœna tyrannis conſtituta eſt.

Non huic pulvereo tumulaſſent membra ſepulcro,
Verum grata canum iacuiſſet, & eſca volucrum
In campo: facinus quoniam crudele patrarat.

Paucorum potentiam videtur innuere, cùm de procorum ſcribit auaricia, inter alia hæc dicens,

Atque Ithacæ quotquot duræ dominantur. ———

Plebis autem dominationem in Troianorum republica monſtrat, in qua & vniuerſi Alexandro opitulantes infortunium habuerunt, & ipſe Priamus liberos vt malorum cauſam increpat,

Nati infelices huc mi properate. ——

Et alius quidam Antimachus:

Aurea cùm Paridis cepiſſet dona, negabat
Reddendam eſſe Helenam Menelao. ——

[CV.] Quandoquidem autem hoc apud homines iuſtum cenſetur, vnicuiq; pro eo atq; meretur tribuere: in quo præcipuè ineſt pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac neceſſariis debetur; religionem quidem ſæpenumerò docet, introducens heroes ſacrificantes, vota facientes, & dona diis conſecrantes, eoſque hymnis honorantes, ab iiſque auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipuè Telemachi perſona oſtendit, & in quibus laudat Oreſtem:

Non audis quantam laudem præclarus Oreſtes
Retulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,
Quod patris interfectorem letho dedit ——

Et quod in ſenectute à liberis ali parentes naturæ lex iubeat, idque compenſandi cauſa ij debeant, vna dictione aperuit:

Non numeros ſuis genitoribus ille rependit.

Fratrum beneuolentiam & fidem mutuam in Agamemnone & Menelao; amicorum in Achille & Patroclo propoſuit; vxoris pudicitiam & amorem mariti in Penelopa; mariti deſiderium vxoris in Vlyſſe. Quo autem modo pro patria ſit agendum, in hoc maximè verſu declarauit:

Vnicum

Vnicum id augurium eſt, patriam defendere, verum.

Rurſum, quomodo reipublicæ participes amicitiam oporteat colere:

Ille tribu mihi, iure, domoque carere videtur,
Quem populare iuuat crudele & lugubre bellum.

Item quàm præclarum ſit, eſſe veracem, quamque fugiendum mendacium:

Pœnè mihi eſt Orci portis inuiſior ipſis,
Cuius verba ſonant aliud, quàm mente recondit.

Et alibi:

Qui mala moliri ſueuerunt, grata loquentes.

[CVI.] Cùm familiæ ſaluti plurimum hoc conducat, vt neque arcana viri mulier curioſè inquirat, neque iniuſſu illius agere quicquam intendat: vtrunque exemplo Iunonis ſignificauit. Prius, hunc Ioui ſermonem tribuens: **Oeconomica.**

Iuno, ne mea te ſperes cognoſcere poſſe
Omnia conſilia.

Alterum, ita loquentem fingens Iunonem:

Ne mihi ad Oceanum poſt te ignorante profecta
Iraſcare —

Neque præteriit poëtam id quod vſu apud omnes eſt receptum, vt qui in bellum exeunt, aut alioqui ſunt in periculo conſtituti, aliquid neceſſariis mandent. Nam Hectorem deplorans Andromacha, ſic loquitur:

Nam neque mi moriens de lecto perdite dextram
Porrexti, neque te ſuprema voce monentem
Audiui, ſemper quæ condita mente tenerem,
Aſſiduos inter fletus noctesq; dieſq;.

At Penelope Vlyſſis præceptorum memor eſt: qui diſcedens ita mandauerat.

Illic an peream, an verò me fata reducant
Incolumem, dubium eſt, hæc tu ſeruare memento
Interea, vt curæ tibi ſint ſocruſq; ſocerq;,
Quanta iampridem, vel (poſtquàm filius abſum)
Maiori natus poſtquàm lanugine malas
Tectus erit, tunc arbitrio ſecura maritum
Quære tuo, atque illi patrios concede penates.

Norat & curatores:

Quippe domum ſoluens Ithaca, commiſerat omnem
Huic Laertiades, cunctos parere ſenique
Iuſſerat, & fidei mandauerat omnia amici.

[CVII.] Luctus propter familiarium mortem neque nimios voluit eſſe (eſt enim nequaquam ingenuum) neque planè nullos: quod vacuitas affectionum ſupra humanam eſſet conditionem. Itaque hæc cecinit,

Digitized by Google

Sanè aliquis ſe plorato ſolatur amico:
Namque homini mentem patientem fata dederunt.

Alibi autem dicit:

Quo magis eſt æquum tumulis mandare peremtos,
Immanique animo fletum donare diurnum.

Nouerat & iſta, quæ nunc in ſepulturis conſueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Hic illum ſocij tumulabunt, atque propinqui,
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumulo figentque columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Te vermes comedent, raptabunt membra caneſque
Poſtmodò: cùm veſtes iaceant tibi in ædibus amplis,
Tegminaque (heu fruſtra) muliebri texta labore
Solerter: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miſerande marite cadauer.
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Sic & Penelope Laertæ heroi veſtem ſepulcralem texit. Atq; hæc quidem mediocria. At præterea refert ſuperuacanea: Achillem cum rogo Patrocli cremaſſe cùm alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat,

Facta agitans animo mala. ——

Quin & ſepulcreta primus excitauit, vbi multi ſimul humarentur:

In campo tumulum nos exaltabimus vnum.

Primus quoque ſepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atque hæc communia belli paciſque ſunt. [CVIII.] Peritiam vero bellicam, quam ſcientiam ordinum inſtruendorum nonnulli appellant, ei non defuiſſe, docet tota poeſis; pedeſtribus ac nauium etiam, tum oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & ſingularibus certaminibus variè exornata: ac multa quoque conſilii imperatorii artificia comprehendens, quorum quædam referre conuenit. Cùm in acie inſtruenda ſemper priori loco equitatum poni, ſequi peditatum oporteat, id ſic indicat:

Prima equites & equos acie curruſque locauit:
Illis à tergo pedites multoſque bonoſque.

Item in ſingulis ordinibus militum eſſe ductores:

Namque duces ſeptem præſunt cuſtodibus, horum
Haſtati centum comitantur quenque. ——

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine verſari, ac reliquos ad prœlium adigere:

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, validoſe robore agebat:
Merione extremas pellente in prœlia turmas.

Et quod

Et quod fortiſſimi in extremitatibus caſtrorum debeant tendere, muri inſtar reliquis obiecti: rex autem in tutiſſimo, id eſt in medio, oſtendit, cum extremas nauium partes tentoriis fortiſſimorum Achillis & Aiacis adſignat, medium Agamemnoni & reliquis præſtantiſſimis. [CIX.] Iam vallum iacere cùm caſtra figuntur, foſſas in longum latumque ducere, eaſque palis in orbem munire, vt & latitudo tranſilire, & altitudo tranſire prohibeat, Homerus ita docuit:

— nam foſſa abſterruit illos
Ampla, nec hanc vlli ſaltu ſuperare dabatur,
Nec greſſu tranſire. etenim præceps ab vtraque
Margo parte viros arcebat, & vndique acutis
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hoſtibus aptum

Moriuntur quoque fortiter pugnantes, qui hæc eius verba ſequuntur:

Non ſanè ignauam mortem ſine laude ſubibo.
Sed ſeri accipient mea fortia facta nepotes. &;
Eminus at ſi quis veſtrum, vel comminus ictus
Occumbat, pereat ſanè, neque dedecus illi
Pro patria cecidiſſe ſua eſt —

Iis quorum virtus claruit, honores dantur;

Regibus, & meritis præclarè munera præbet.

Deſertoribus autem ſupplicium denunciatur:

Si quem ſe rigida ſubducere ſenſero pugna,
Hic illum ad naues occidam —

[CX.] Quid verò commemorem, quomodo & quàm variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero eſſe petitum, quod qui aduerſo corpore vulnerati ſunt, eos gloria dignos iudicamus, & qui hoſtem ſubſiſtendo, locumque ſuum tenendo fortitudinem ſuam declarauerint: contraque ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fugà acciderit. Sic ille,

Namq; inter Martis ſi fors feriare laborem
Non in poſticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergumve hoſtiles ſentiet ictus.
Verùm inter primos obeunti prœlia, pectus
Aut venter telis occurret. —

Item:

Non tua mî tergo fugientis lancea ſtabit:
Verùm traiicies contra mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, fuſis hoſtibus non debere prædæ ſtatim intentos eſſe, neque fugiendi tempus iis concedere victores: ſed inſtandum, & perſequendum victos:

Digitized by Google

Ne ſtudio quiſquam ſpoliorum prœlia linquat,
Idq; agat vt præda naues accedat onuſtus.
Cædere nunc hoſtes præſtat: poſt inde quietis
Per campos ſpoliare cadauera fuſa licebit.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemuis hominem excitandum faciant. Iuuenis exemplo Achillis excitari poteſt, & Aiacis, & Diomedis: adoleſcens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlyſſis: ſenex, Neſtoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiuſmodi apud Homerum ſunt ciuilium orationum & actionum documenta. [CXI.] Medicæ quoq; rei videamus quàm non fuerit ignarus. Magni cum feciſſe artem eam, vel hic verſus docet:

Medicina.

Namq; vir eſt multis medicus præſtantior vnus.

Porrò medicina ſcientia videtur eſſe ſalubrium, & ſaluti aduerſorum. Quod hinc diſcas. Eſſe ſcientiam;

Aſt medicum reliquis diuina ſcientia maior
Inſtruit.—

Eſſe ſalubrium & inſalubrium:

Atq; bonis medicamentis permixta venena.

Medicinæ altera eſt pars in contemplatione poſita, quæ vniuerſalibus rationibus certaq; via doctrinæ ad ſingulorum cognitionem perducit: cuius alia pars ſigna, alia cauſas tractat. Altera eſt effectrix, quæ opus facit: cuius partes ſunt, victus rationem præſcribens, manuum opera vtens: & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus ſingula attigerit. Contemplatricem medicinam ſibi notam fuiſſe, hoc verſu obſcurè indicat,

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparata. Signa tractantem disertè in Achille proponit. Is enim vt Chironis diſcipulus, primus cauſam luis, quæ Græcos inuaſerat, deprehendit: nimirum ſentiens morbos qui populũ ſimul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline eſſe, qui idem eſt ſol. Is anni tempeſtates adducit: quæ vbi inæquali temperie conſtant, morbos gignunt. Et in vniuerſum adeò ſalutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc eſt, lunæ harum, ſoli illorum adſcribit: ſagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem maſculum à feminco: quod illud natura eſt calidius. [CXII.] Propterea ait Telemachi tantam eſſe ſtaturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuiſſe. Mortem iiſdem imputat cùm ſæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabuſq; vbi loquitur, ita diſtinguens:

Hos Titan, illas pernix Diana necauit.

Caniculæ quoque ortum refert, ſignum ac cauſam æſtus morborumque.

Exſuperat

Exſuperat ſplendore ſuo qui ſidera cuncta:
Sed mala deſignat, magnum mortalibus æſtum
Ille ferens. —

Cauſas etiam perſequitur, de ijs hæc ſcribens:

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine viuunt.

Alimentum quippe tam ſiccum, quàm humidum, ſanguinem gignit. ſanguis corpus alit, idemq; abundans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars eſt etiam ea quæ victus ratione vtitur. Primùm diſcrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ te mortis ſpecies dulciſſima mater
Abſtulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipſa ſuis telis ſubitò iaculata peremit?

[CXIII.] Manifeſtum quoque eſt, eum tenuem victus rationem exiſtimaſſe ſalubrem. Facit enim heroas aſſatis carnibus veſci, ciborum curioſum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter ſemper indiget iterata alimentorum ſuggeſtione, poſtquàm priores cibi concocti, corpori ſuum ſuccum, ac quod idoneum eſt in cor & venas tranſmiſerunt, & ſuperflua excreta ſunt: itaque ſic ſcribit,

Me ſinite interea quamuis cœnare dolentem:
Nam nihil inuiſo ventre importunius vſquam eſt,
Qui meminiſſe ſui nolentem cogit & vrget. Et ſtatim:
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumq; iubet ſe tantum explere. —

Vini quoque diuerſos vſus nouerat: nimium, damnoſum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita deſcribit: *Vinum.*

Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus ante
Obfuit immodicè vinoſis faucibus hauſtum. Poſterius ſic:
Auget enim membris quæ languent fracta labore,
Egregias vinum vires. —

Et quod robur gignat:

Aſt vir, Lenæi quem dona cibuſq; refecit,
Per totam durent quantumuis prœlia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adeſt: neq; eum vires & ſtrenua virtus
Deſtituunt, campo prius atq; eiecerit hoſtes.

Ac ſuaue quidem conuiuijs adhibet:

Sic agit, & grata præſtans dulcedine vinum
Fudit Pantonous —

Vehemens, & grauem ſoporem gignens, Cyclopi Vlyſſes præbet. Adſtringens autem, ad medicinam facit. Tale enim eſt πράμνειος οἶνος, quod Machaoni ſaucio datur. [CXIV.] Exercitationibus

vtendum eſſe hortatur. Semper enim agentes aliquid fingit, vel opus facientes conueniens, vel animi cauſa. quando etiam deditiſſimos voluptatibus Phæaces, & luxurioſos procos exercere corpora facit. Ac ſufficientes quidem labores facere ad ſanitatem exiſtimat: eorum verò quibus corpus aggrauetur, remedium ponit ſomnum. Ait enim, Vlyſſi à maritima iactatione defatigato ſomnum immiſſum, qui eum quàm celerrimè liberaret moleſta illa defatigatione. Natura enim requirit, vt defeſſum corpus requieſcat: & in quo calor eſt exiguus, cùm is non poſſit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quod autem quieſcat corpus animo remiſſo, & ſolutis membris corporis, id euidenter dixit;

Illa reclinata obdormiuit, & omnia membra
Diſſoluit ſopor —

Quod autem in omnibus rebus ea quæ modum excedunt, inutilia ſunt, id de ſomno quoque pronunciauit, cum ita

Eſt etiam nimio coniuncta moleſtia ſomno:

tum ſic, — *totam quippe moleſtum eſt*
Noctem peruigilare. —

[CXV.] Bonam quoque aeris temperiem ad ſanitatem conducere cognitum habuit: vt apparet ex his,

Sed te qua terra poſtremus terminus exſtat,
Elyſium ad campum cœleſtia numina mittent,
Quem Rhadamanthus habet; qua vita facillima longè
Ducitur. haud campos Iupiter niue conſpuit illos,
Miſcetur varijs neq; tempeſtatibus aer
Nulli imbres: tantum ſpirat leuis aura Fauoni,
Miſſaq; ab Oceano nimios refrigerat æſtus.

In quibus duo hæc rectiſſimè vidit, cùm ventorum principium ab humore exiſtere, tum animalis innatum calorem refrigeratione indigere. Affectuum quoque corporis remedia ſciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita de Sarpedone ſcribens,

Tum reſpirauit rurſum, Borea ſimul afflans
Penè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Frigoris, calefactionem eſſe remedium. Sic Vlyſſem iactatum ſalo & tempeſtate, facit ſub arbuſto occultari, vbi & à ventis & à pluuijs eſſet tutus, & ſe præſenti materia tegeret. Lauacris quoque & vnctionibus ſuum vſum tribuit: vt cùm ijs Vlyſſem & Diomedem ſe refeciſſe ſcribit, qui inſomnem exegiſſent noctem. Maximè etiam his verbis vſum lauacri docet:

Tunc animo gratam ſupra caput atque humeros mî
Diua effudit aquam. —

manifeſtum enim, quod cùm nerui inde exoriantur, rectè etiam defatigationis remedium inde auſpicetur, quod cõſiſtit in calefaciendo

Digitized by Google

ciendo & humectando:labor enim ſiccat. [CXVI.] Reſtat vt videamus, quomodo chirurgiam intellexerit. Menelaum ergo Machaon curat, primum ſagittam extrahens, deinde vulnus contẽplans, atque ſanguinem exprimens, ac ſiccantia medicamenta inſpergens. Id ſecundum artem fieri, totum euidens eſt. Eurypylo porrò, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cultello oblato ſagittam execat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem inijcit. Multæ autem paſſim naſcuntur vulnerariæ. nouit autem hoc quoque, quod amara medicamenta ad ſiccandum ſunt apta: vulnera autem ſiccari debent. Neque ſtatim Patroclus adhibita medicina abit: ſed

Aſſidet, oblectatq; ſuis ſermonibus. ——

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neq; magnum, neq; periculoſum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non abſurdè facit: fortaſſis artem quoque eius eo ipſo indicans, nam quacunque vteretur victus ratione, ſeipſum nimirum curare poterat. Id quoque apud eum eſt obſeruare, quod non ignorarit medicamentorum alia eſſe quæ mollita imponantur, vel inſpergantur: vt cùm ait,

Leniaq; inſperſit medicamenta.

Alia quæ bibantur: vt cùm Helena in cratere temperat medicamẽtum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionem omnium malorum adducat. Eodem modo ſciebat venena alia illini, dicens:

Quærebat poſſet quo tela linire, venenum. alia potari: vt,

Crateri inijciat, nos illoque enecet omnes.

[CXVII.] Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum eſt. Vtilitatem porrò homines percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio conſtare, vt extiſpicium, augurium, omina, ſigna: quæ vno verbo artificioſa nuncupant. aliam artis & diſciplinæ expertem: vt inſomnia, vt afflatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, ſacrificulos, ſomniorum coniectores, augures: & quendam in Ithaca, qui aues noſſet, & futura inde vaticinaretur. Quin & Vlyſſes precatur:

Omen nunc aliquis hominum intus mi vigilantum
Exhibeat, Iupiterq; foris ſigno omnia firmet.

Sternutatio quoque apud eum inter felicia ſigna ponitur. Et procis adſtat diuino furore correptus vates, futura quibuſdã indicijs præſagiens. Ac cùm Helenus dicat, ſe vocem deorum immortalium auribus ſuis percepiſſe, fidem facit Socrati, qui genij voce monitus diuinaſſe perhibetur. [CXVIII.] Anne aliqua præterea dicendi ars aut ſcientia supereſt? Nimirum ipſa etiam tragœdia ſui principium ab Homero arceſſit, rerum verborumque elata magnitu-

eat ſi velit:ſatis virium in reliquis fore. Quinetiam ſi omnes fugiant,tamen ſe cum ſocio manſurum & pugnaturum :

Ipſe equidem, & Sthenelus mecum pugnabimus.——

[XCV.] At Neſtor cum huius & in conſulendo & in agendo virtuti teſtimonium tuliſſet, quia in fine deliberationis diſſentiebat, ſe vt ſeniorem audiri par eſſe oſtendit, orationeque progreſſus, de mittenda ad Achillem legatione conſulit. Qua ipſa in legatione Homerus varium oratoribus tribuit artificium. Nam Vlyſſes, qui primus orat, non hoc ſtatim dicit, Agamemnonem pœnitentia raptæ Briſeidis ductum, hanc reddere, & dona cum iam mittere, tum alia poſt daturum polliceri. neque enim in rem erat futurum, turgente adhuc animo horum memoriam renouare. Itaque primum miſerationem Græcarum calamitatum conatur in animum Achillis inducere: deinde oſtendit, fore vt poſthac vbi voluerit cladibus eorum ſuccurrere, non poſſit. poſt, Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à ſe quod moleſtum erat: & patris Pelei perſonæ, vt quæ maius momentum afferre poſſet, orationem tribuens. inde cum iam placatus aliquantum videretur, donorum Agamemnonis meminit: rurſumque orationem ad deprecationem pro Græcis conuertit, quos Achilles, tametſi iuſtè iratus Agamemnoni, ſeruare tamen deberet, nulla ab iis læſus iniuria. Nam & per orationem oportebat omnibus, quæ offendere auditorem poſſent, vacare: quia maximè ea pars orationis animo inhæret. Et quidem extrema adhortatio facit aliquid ad excitandum in hoſtes, à quibus eum contemni ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, ſi te ſubſiſtat: nam nullum is Græcorum ſibi parem ait. [XCVI.] At Phœnix metuens ne deprecatio iuſto languidior eſſet, lacrymas addit. Ac primum aſſentitur inſtituto in patriam abeundi, dicens ſe nolle relinqui, eo nauigante: id quod erat Achilli gratum, cauſamque refert, quomodo ſibi eum Peleus crediderit, educandum puerum etiamnum, docendumq; & dicere & agere. inſerit etiam narrationi peccata per ætatem à ſeipſo innuens conſilii expertem eſſe iuuentutem. In progreſſu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificioſè omnia capita tractans: Honeſtum eſſe reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præſtantiſſimos, & maximè apud omnes honoratos. Se quoque meritò impetrare quod petat, quippe alumnum & præceptorem. Pœnitentia correptum iri, ſi præſentem dimiſerit occaſionem. exempli cauſa narrationem de Meleagro inſerens, qui ipſe quoque à ſuis rogatus vt patriæ opitularetur, non ante aſſenſus ſit, quàm neceſſitas patriæ iam calamitatibus circumuentæ eo adegit. At verò Aiax miſeratione & precibus nequaquam ſibi vtendum ratus, Achillis nimis altos ſpiritus ad humilitatem aliquam detrahe-

detrahere inſtituit: partim tempeſtiuè increpando, partim ingenuè adhortando ne prorſus irritaret. Hæc enim oratio decebat hominē virtute præditum. [XCVII.] Cæterùm Achilles ſingulis reſpondendo, ingenium ſuum generoſum iuxta atque ſimplex demonſtrat. Nam reliquis ita ſe opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iuſtas iræ cauſas afferens, Aiaci ſeſe excuſat. Ac Vlyſſi quidem dixerat ſe poſtridie naui diſceſſurum. Inflexus autem quodammodo Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiacis, fatetur quidquid inſtituerat facere: ſcilicet non ante ſe ad pugnam exiturum, quàm Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, cenſeo à me Hectorem, quamuis ſumma vehementia pugnantem, repreſſum iri. Addit autem hoc vt reſponderet ei quod Vlyſſes de impetu Hectoris reprimendo dixerat. [XCVIII.] Porrò id quoq; Homerus in oratione Phœnicis oſtendit, rhetoricam eſſe artem. Ita enim is ad Achillem:

Te puerum pater, ignarum bellique cruenti
Miſit, & orandi, quo virtus maxima claret.
Icirco tibi me præfecit. qui doceam te,
Dicendo rectè præſtare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque ineſt, facundia viris ſummam parari gloriam. in multis quoque aliis poeſeos locis orationes inuenias artificio rhetorico factas. Accuſationis etiam & defenſionis modum indicauit cùm alias, tum vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobrans, & luxuriam: ac quod, talis cum eſſet, iniuriam remotas regiones habitantibus intuliſſet, malaq; eo facto ſuis paraſſet. & Alexander iram fratris mitigat, fatens ſe iuſtè increpatum, ac promittens ſe cum Menelao ſingulari pugna congreſſurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimuerò nemo ſanus non facilè & ex his, & omnino legēdis eius ſcriptis deprehendat, artificem orationis fuiſſe Homerū. Notas quoq; ſuas oratoribus addere non neglexit. Neſtorem introducit ſuauem, & auditoribus gratū: Menelaum breuem, gratioſum, ac propoſiti tenentem: Vlyſſem multa ac varia dicendi vi vtentem. Hoc enim his duobus heroibus teſtimonium Antenor perhibet, qui ipſos audiuerat, cum legati Ilium aduenîſſent. Atque has orationis formas per vniuerſam poeſin ipſe Homerus exhibuit. [XCIX.] Nouit etiam, in quauis re opponi contrarias orationes, fierique peritię dicendi abundantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait:

Lingua hominum quippe eſt verſatilis: atque in vtramque
Hinc atque hinc magna eſt ſermonis copia partem.
Qualia dixiſti, tibi talia verba viciſſim
Reddentur. —

Nouit etiam eadem multis verbis perſequi, & paucis in ſumma repetere, quod Anacephalæoſis dicitur: eſtq; apud oratores in vſu, cum multas res narratas in memoriam compendio reuocari oportet. Sic quæ Vlyſſes apud Phęaces quatuor totis rhapſodiis enarrat, eadem paucis verbis recenſet, ibi:

Cœpit, qua primum Ciconas ratione domarit. &c.

[C.] Ciuili orationi adhæret legum ſcientia. Ne huius quidem expertem Homerum inueniemus. Ipſum legis nomen, quod eſt νόμος, an eius tempore in vſu fuerit, certò dici non poteſt. Sunt qui notum id ei fuiſſe dicant, argumento verſus:

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

Ariſtarchus εὐνομίαν dictam putat, à *recta diſtributione* Et quidem inde apparet etiam νόμον appellatum, quod æqualiter omnibus aut cuius pro ea atq; dignus eſt diſtribuatur. Sanè multis locis Homerus demonſtrat, ſe vim legum intellexiſſe, ſi non ſcriptarum, at ſaltem in hominum animis conſeruatarum. Sic enim facit Achillem de ſceptro loqui:

— Quod nunc manibus geſtatur Achiuûm,
Qui dant iura Iouis iuſſu. —

iura autem legibus comprehenduntur, quarum autorem Iouem facit: cuius etiam conſuetudine Minoem Cretæ regum vſum ſcribit. Ea autem conſuetudo fuit diſcendarum legem, quod & Plato teſtatur. Apertè etiam oſtendit legibus parendum, neque iniuſtè agendum eſſe, his verbis:

Non ergo illicitis ſeſe quiſquam efferat auſis:
Sed tacitè his, ſuperi quæ donauere fruatur.

Reſpublicæ forma.

[CI.] Enimuerò reſpublicas primus Homerus diſtinxit. Nam in ſcuto, quod totius mundi exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur ſpiritus vis) duas fecit vrbes, vnam in pace & lętitia degentem, alterã deditam bello: ac vtriuſq; conſectaria enarrans, oſtendit aliam eſſe ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne ruſticam quidem præteriit: ſed hanc quoque demonſtrauit, oratione cum perſpicua, tum ornata. Iam quod in omnibus ciuitatibus leges iubent ſenatus eſſe quoddam concilium, quod de rebus conſultet, antequam populus coeat: id liquet ex his Homericis eſſe petitum:

Cogere magnanimum ſed regi cura ſenatum
Prima fuit.

Senes enim ibi Agamemnon conuocat, cumque his deliberat de armanda ad pugnam multitudine: Et quod præ aliis principem oporteat de omnium ſalute eſſe ſolicitum, in eadem perſona docet, cùm ita monetur,

Non decet hunc ſomno totas impendere noctes,
Cuius conſilio populus committitur. —

Item quod magiſtratui parere ſubditi debeant, ac quomodo is ſingulos

gulos tractare debeat, Vlyſſes docet: præſtantiores ſermone manſueto compellans, iis qui de plebe erant acerbius obiurgatis. Iam quod receptum eſt apud omnes, vt aſſurgatur præſtantioribus, id dii quoque faciunt. Ioue enim intrante,

Aſſurgunt omnes ſuperi, neque ſede ſedere
Suſtinuit quiſquam.

[CII.] Lex eſt vt in concione maximi natu verba faciant. Ergo Diomedes belli neceſſitate coactus, vt primus dicendi partes ſibi ſumeret, veniam precatur:

Ne mihi quis veſtrûm ſuccenſeat, oro, loquenti,
Quod minimus natu vobiſcum verſor. ——

Id quoque leges vbique iubent, ſpontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipſum poeta docet, apud quem ſic cantor Phemius Vlyſſi,

Hoc tibi Telemachus verum ipſe fatebitur heros:
Me neque ſponte mea, neque ſpe mercedis in ædes
Huc intraſſe tuas, conuiuiaque arte procorum
Delectaſſe mea, ſed vi rapuere potentes
Ac plures numero, & menſæ appoſuere coactum.

[CIII.] Cùm autem tres ſint formæ reipublicæ ad iuſticiam & leges aptæ: regnum, optimatum adminiſtratio, ac popularis poteſtas: hiſq; tres opponantur iniuſtæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potentia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignoraſſe. Regnum quidem per totam poeſin celebrat, ac commendat: vt & in his,

Namque animus regi Iouis altitonantis alumno
Magnus ineſt, Iupiterque illum dignatur honore,
Atque amat. ——

Apertè etiam oſtendit, qualis debeat eſſe rex.

Imperio populos manſuetus vt ille paterno
Rexerat. —— Et:
Nec quenquam è populo factis verbiſve ſuperbis
Læſit: ſed regis munus præſtantis obiuit.

Optimatum gubernationem deſcripſit, cùm Bœotorum quinque reges numerat: & apud Phæaces Alcinous hæc,

Bis ſeni populum reges hunc iure gubernant:
Tertius his ſupra decimum ſuperadditus ipſe
Sceptra gero.

[CIV.] Popularis ſtatus reipublicæ picturâ in ſcuto exhibuit. duabus enim ei vrbibus inſertis, alteram populari adminiſtratione facit contentam, nemine imperante, ſed omnibus ſua ſponte ſecundum leges viuentibus, vbi & tribunal collocat. Quia & his verbis eam reipublicæ formam indicat:

Iratum fugiens populum: quia fœdere iunctos

Nobis Theſprotos ſocios violauerat ipſe,
Prædones Taphios, atq; arma iniuſta ſecutus.

At eum qui per vim & contra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quod ea vox recentior eſt: qualia autem is agat, ita demonſtrat:

Ad regem te mittam Echetum: notiſſima cuius
Sæuitia in quoſuis homines, qui vulnere nares
Immani & ferro truncabit protinus aures.

Aegiſthum quoque tyrannum inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus ſit Mycenis: neque poſt mortem ſepultura fuerat afficiendus, ſiquidem Menelaus adfuiſſet. Ea enim pœna tyrannis conſtituta eſt.

Non huic puluereo tumulaſſent membra ſepulcro,
Verum grata canum iacuiſſet, & eſca volucrum
In campo: facinus quoniam crudele patrarat.

Paucorum potentiam videtur innuere, cùm de procorum ſcribit auaricia, inter alia hæc dicens;

Atque Ithacæ quotquot duræ dominantur. ———

Plebis autem dominationem in Troianorum republica monſtrat, in qua & vniuerſi Alexandro opitulantes infortunium habuerunt, & ipſe Priamus liberos vt malorum cauſam increpat,

Nati infelices hac mihi properate. ——

Et alius quidam Antimachus:

Aurea cùm Paridis cepiſſet dona, negabat
Reddendam eſſe Helenam Menelao. ——

[CV.] Quandoquidem autem hoc apud homines iuſtum cenſetur, vnicuiq; pro eo atq; meretur tribuere: in quo præcipuè ineſt pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac neceſſariis debetur; religionem quidem ſæpenumerò docet, introducens heroes ſacrificantes, vota facientes, & dona diis conſecrantes, eoſque hymnis honorantes, ab iiſque auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipuè Telemachi perſona oſtendit, & in quibus laudat Oreſtem:

Non audis quantam laudem præclarus Oreſtes
Retulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,
Quod patris interfectorem letho dedit. ——

Et quod in ſenectute à liberis ali parentes naturæ lex iubeat, idque compenſandi cauſa ij debeant, vna dictione aperuit:

Non alimenta ſuis genitoribus ille rependit.

Fratrum beneuolentiam & fidem mutuam in Agamemnone & Menelao; amicorum in Achille & Patroclo propoſuit; vxoris pudicitiam & amorem mariti in Penelopa; mariti deſiderium vxoris in Vlyſſe. Quo autem modo pro patria ſit agendum, in hoc maximè verſu declarauit:

Vnicum

Vnicum id augurium eſt, patriam defendere, verum.

Rurſum, quomodo reipublicæ participes amicitiam oporteat colere:

Ille tribu mihi, iure, domoque carere videtur,
Quem populare iuuat crudele & lugubre bellum.

Item quàm præclarum ſit, eſſe veracem, quamque fugiendum mendacium:

Pœnè mihi eſt Orci portis inuiſior ipſis,
Cuius verba ſonant aliud, quàm mente recondit.

Et alibi:

Qui mala moliri ſueuerunt, grata loquentes.

[CVI.] Cùm familiæ ſaluti plurimum hoc conducat, vt neque arcana viri mulier curioſè inquirat, neque iniuſſu illius agere quicquam intendat: vtrunque exemplo Iunonis ſignificauit. Prius, hunc Ioui ſermonem tribuens: **Oeconomica.**

Iuno, ne mea te ſperes cognoſcere poſſe
Omnia conſilia.

Alterum, ita loquentem fingens Iunonem:

Ne mihi ad Oceanum poſt te ignorante profecta
Iraſcare —

Neque præteriit poëtam id quod vſu apud omnes eſt receptum, vt qui in bellum exeunt, aut alioqui ſunt in periculo conſtituti, aliquid neceſſariis mandent. Nam Hectorem deplorans Andromacha, ſic loquitur:

Nam neque mi moriens de lecto perdite dextram
Porrexti, neque te ſuprema voce monentem
Audiui, ſemper quæ condita mente tenerem,
Aſſiduos inter fletus noctesq; diesq;.

At Penelope Vlyſſis præceptorum memor eſt: qui diſcedens ita mandauerat.

Illic an peream, an verò me fata reducant
Incolumem, dubium eſt, hæc tu ſeruare memento
Interea, vt cura tibi ſint ſocruſq;, ſocerq;,
Quanta iampridem, vel (poſtquàm filius abſum)
Maiori natus poſtquàm lanugine malas
Tectus erit, tunc arbitrio ſecura maritum
Quære tuo, atque illi patrios concede penates.

Norat & curatores:

Quippe domum ſoluens Ithaca, commiſerat omnem
Huic Laertiades, cunctos parere ſenique
Iuſſerat, & fidei mandauerat omnia amici.

[CVII.] Luctus propter familiarium mortem neque nimios voluit eſſe (eſt enim nequaquam ingenuum) neque planè nullos: quod vacuitas affectionum ſupra humanam eſſet conditionem. Itaque hæc cecinit,

Sanè aliquis ſe plorato ſolatur amico:
Namque homini mentem patientem fata dederunt.

Alibi autem dicit:

Quo magis eſt æquum tumulis mandare peremtos,
Immaniq; animo fletum donare diurnum.

Nouerat & iſta, quæ nunc in ſepulturis conſueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Hic illum ſocij tumulabunt, atque propinqui,
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumuloq; figent columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Te vermes comedent, raptabunt membra caneſque
Poſtmodò: cùm veſtes iaceant tibi in ædibus amplæ,
Tegminaque (heu fruſtra) muliebri texta labore
Solerter: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miſerande marite cadauer.
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Sic & Penelope Laertæ heroi veſtem ſepulcralem texit. Atq; hæc quidem mediocria. At præterea refert ſuperuacanea: Achillem cum rogo Patrocli cremaſſe cùm alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat,

Facta agitans animo mala. ——

Quin & ſepulcreta primus excitauit, vbi multi ſimul humarentur:

In campo tumulum nos exaltabimus vnum.

Primus quoque ſepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atque hæc communia belli paciſque ſunt. [CVIII.] Peritiam vero bellicam, quam ſcientiam ordinum inſtruendorum nonnulli appellant, ei non defuiſſe, docet tota poeſis, pedeſtribus ac nauium etiam, tum oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & ſingularibus certaminibus variè exornata: ac multa quoque conſilii imperatorii artificia comprehendens, quorum quædam referre conuenit. Cùm in acie inſtruenda ſemper priori loco equitatum poni, ſequi peditatum oporteat, id ſic indicat:

Prima equites & equos acie curruſque locauit:
Illis à tergo pedites multoſque bonoſque.

Item in ſingulis ordinibus militum eſſe ductores:

Namque duces ſeptem præſunt cuſtodibus, horum
Haſtati centum comitantur quenque. ——

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine verſari, ac reliquos ad prœlium adigere:

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, valido ſe robore agebat:
Merione extremas pellente in prœlia turmas.

Et quod

Et quod fortiſſimi in extremitatibus caſtrorum debeant tendere, muri inſtar reliquis obiecti: rex autem in tutiſſimo, id eſt in medio, oſtendit, cum extremas nauium partes tentoriis fortiſſimorum Achillis & Aiacis adſignat, medium Agamemnoni & reliquis præſtantiſſimis. [CIX.] Iam vallum iacere cum caſtra figuntur, foſſas in longum latumque ducere, easque palis in orbem munire, vt & latitudo tranſilire, & altitudo tranſire prohibeat, Homerus ita docuit;

— nam foſſa abſterruit illos
Ampla, nec hanc vlli ſaltu ſuperare dabatur,
Nec greſſu tranſire. etenim præceps ab vtraque
Margo parte viros arcebat, & vndique acutis
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hoſtibus aptum

Moriuntur quoque fortiter pugnantes, qui hæc eius verba ſequuntur:

Non ſanè ignauam mortem ſine laude ſubibo.
Sed ſeri accipient mea fortia facta nepotes. & ;
Eminus at ſi quis veſtrum, vel comminus ictus
Occumbat, pereat ſanè, neque dedecus illi
Pro patria cecidiſſe ſua eſt —

Iis quorum virtus claruit, honores dantur;

Regibus. & meritis præclarè munera præbet.

Deſertoribus autem ſupplicium denunciatur:

Si quem ſe rigida ſubducere ſenſero pugna,
Hic illum ad naues occidam —

[CX.] Quid verò commemorem, quomodo & quàm variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero eſſe petitum, quod qui aduerſo corpore vulnerati ſunt, eos gloria dignos iudicamus, & qui hoſtem ſubſiſtendo, locumque ſuum tenendo fortitudinem ſuam declarauerint: contraque ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fugá acciderit. Sic ille,

Namq; inter Martis ſi fors feriare laborem
Non in poſticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergumve hoſtiles ſentiet ictus.
Verùm inter primos obeunti prœlia, pectus
Aut venter telis occurret, —

Item:

Non tua mi tergo fugientis lancea ſtabit:
Verùm traiicies contra mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, fuſis hoſtibus non debere prædæ ſtatim intentos eſſe, neque fugiendi tempus iis concedere victores: ſed inſtandum, & perſequendum victos:

Digitized by Google

Ne ſtudio quiſquam ſpoliorum prœlia linquat,
Idq; agat vt præda naues accedat onuſtus.
Cadere nunc hoſtes præſtat: poſt inde quietis
Per campos ſpoliare cadauera fuſa licebit.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemuis hominem excitandum faciant. Iuuenis exemplo Achillis excitari poteſt, & Aiacis, & Diomedis: adoleſcens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlyſſis: ſenex, Neſtoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiuſmodi apud Homerum ſunt ciuilium orationum & actionum documenta. [CXI.] Medicæ quoq; rei videamus quàm non fuerit ignarus. Magni cum feciſſe artem eam, vel hic verſus docet:

Medicina.

Namq; vir eſt multis medicus præſtantior vnus.

Porrò medicina ſcientia videtur eſſe ſalubrium, & ſaluti aduerſorum. Quod hinc diſcas. Eſſe ſcientiam;

Aſt medicum reliquis diuina ſcientia maior
Inſtruit. —

Eſſe ſalubrium & inſalubrium:

Atq; bonis medicamentis permixta venena.

Medicinæ altera eſt pars in contemplatione poſita, quæ vniuerſalibus rationibus certaq; via doctrinæ ad ſingulorum cognitionem perducit: cuius alia pars ſigna, alia cauſas tractat. Altera eſt effectrix, quæ opus facit: cuius partes ſunt, victus rationem præſcribens, manuum opera vtens: & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus ſingula attigerit. Contemplatricem medicinam ſibi notam fuiſſe, hoc verſu obſcurè indicat,

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparata. Signa tractantem diſertè in Achille proponit. Is enim vt Chironis diſcipulus, primus cauſam luis, quæ Græcos inuaſerat, deprehendit: nimirum ſentiens morbos qui populũ ſimul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline eſſe, qui idem eſt ſol. Is anni tempeſtates adducit: quæ vbi inæquali temperie conſtant, morbos gignunt. Et in vniuerſum adeò ſalutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc eſt, lunæ harum, ſoli illorum adſcribit: ſagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem maſculum à femineo: quod illud natura eſt calidius. [CXII.] Propterea ait Telemachi tantam eſſe ſtaturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuiſſe. Mortem iiſdem imputat cùm ſæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabuſq; vbi loquitur, ita diſtinguens:

Hos Titan, illas pernix Diana necauit.

Caniculæ quoque ortum refert, ſignum ac cauſam æſtus morborumque.

Exſuperat

Digitized by Google

Exſuperat ſplendore ſuo qui ſidera cuncta:
Sed mala deſignat, magnum mortalibus æſtum
Ille ferens. —

Cauſas etiam perſequitur, de ijs hæc ſcribens:

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine viuunt.

Alimentum quippe tam ſiccum, quàm humidum, ſanguinem gignit. ſanguis corpus alit, idemq; abundans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars eſt etiam ea quæ victus ratione vtitur. Primùm diſcrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ te mortis ſpecies dulciſſima mater
Abſtulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipſa ſuis telis ſubitò iaculata peremit?

[CXIII.] Manifeſtum quoque eſt, eum tenuem victus rationem exiſtimaſſe ſalubrem. Facit enim heroas aſſatis carnibus veſci, ciborum curioſum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter ſemper indiget iterata alimentorum ſuggeſtione, poſtquàm priores cibi concocti, corpori ſuum ſuccum, ac quod idoneum eſt in cor & venas tranſmiſerunt, & ſuperflua excreta ſunt: itaque ſic ſcribit,

Me ſinite interea quamuis cœnare dolentem:
Nam nihil inuiſo ventre importunius vſquam eſt,
Qui meminiſſe ſui nolentem cogit & vrget. Et ſtatim:
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumq; iubet ſe tantum explere. —

Vini quoque diuerſos vſus nouerat: nimium, damnoſum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita deſcribit: *Vinum.*

Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus ante
Obfuit immodicè vinoſis faucibus hauſtum. Poſterius ſic:
Auget enim membris quæ languent fracta labore,
Egregias vinum vires. —

Et quod robur gignat:

Aſt vir, Lenæi quem dona cibuſq; refecit,
Per totam durent quantumuis prœlia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adeſt: neq; eum vires & ſtrenua virtus
Deſtituunt, campo prius atq; eiecerit hoſtes.

Ac ſuaue quidem conuiuijs adhibet:

Sic agit, & grata præſtans dulcedine vinum
Fudit Pantonous —

Vehemens, & grauem ſoporem gignens, Cyclopi Vlyſſes præbet. Adſtringens autem, ad medicinam facit. Tale enim eſt πράμνειος οἶνος, quod Machaoni ſaucio datur. [CXIV.] Exercitationibus

ciendo & humectando:labor enim ſiccat. [CXVI.] Reſtat vt videamus, quomodo chirurgiam intellexerit. Menelaum ergo Machaon curat, primum ſagittam extrahens, deinde vulnus contẽplans, atque ſanguinem exprimens, ac ſiccantia medicamenta inſpergens. Id ſecundum artem fieri, totum euidens eſt. Eurypylo porrò, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cultello oblato ſagittam execat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem inijcit. Multæ autem paſſim naſcuntur vulnerariæ. nouit autem hoc quoque, quod amara medicamenta ad ſiccandum ſunt apta: vulnera autem ſiccari debent. Neque ſtatim Patroclus adhibita medicina abit: ſed

Aſſidet, obiectatq; ſuis ſermonibus. —

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neq; magnum, neq; periculoſum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non abſurdè facit: fortaſſis artem quoque eius eo ipſo indicans, nam quacunque vteretur victus ratione, ſeipſum nimirum curare poterat. Id quoque apud eum eſt obſeruare, quod non ignorarit medicamentorum alia eſſe quæ mollita imponantur, vel inſpergantur: vt cùm ait,

Leniaq; inſperſit medicamenta.

Alia quæ bibantur: vt cùm Helena in cratere temperat medicamẽtum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionem omnium malorum adducat. Eodem modo ſciebat venena alia illini, dicens:

Quærebat poſſet quo tela linire, venenum. alia potari: vt,

Crateri inijciat, nos illoque enecet omnes.

[CXVII.] Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum eſt. Vtilitatem porrò homines percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio conſtare, vt extiſpicium, augurium, omina, ſigna: quæ vno verbo artificioſa nuncupant. aliam artis & diſciplinæ expertem: vt inſomnia, vt afflatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, ſacrificulos, ſomniorum coniectores, augures: & quendam in Ithaca, qui aues noſſet, & futura inde vaticinaretur. Quin & Vlyſſes precatur:

Omen nunc aliquis hominum intus mi vigilantum
Exhibeat, Iupiterq; foris ſigno omnia firmet.

Sternutatio quoque apud eum inter felicia ſigna ponitur. Et procis adſtat diuino furore correptus vates, futura quibuſdã indicijs præſagiens. Ac cùm Helenus dicat, ſe vocem deorum immortalium auribus ſuis percepiſſe, fidem facit Socrati, qui genij voce monitus diuinaſſe perhibetur. [CXVIII.] Anne aliqua præterea dicendi ars aut ſcientia ſupereſt? Nimirum ipſa etiam tragœdia ſui principium ab Homero arceſſit, rerum verborumque elata

magnitu-

magnitudine. Extant omnes apud Homerum formæ tragœdiæ; actiones grandes, & à communi opinione alienæ, deorum apparitiones, orationes ab elato animo profectæ, & quibus quæuis ingenia, quiuis mores exprimantur. In ſumma, nihil aliud ſunt Homeri poemata, quàm fabulæ quæ in ſcena agantur. Graues proponuntur res: eæque amplificatæ verbis, ſententijs, actionibuſque. Neque tamen adſunt nefariorum facinorum commemorationes, qualia ſint inceſtæ nuptiæ, parentum aut liberorum cædes, aut quæ alia portenta nouæ tragœdiæ ſunt inuenta: quin etiam cum aliquid tale commemorat, lenire potius peccatum, quàm exprobrare conatur: vt de Clytæmneſtra. Ait enim eam probam fuiſſe, quandiu cantorem habuit ſecum: id eſt, magiſtrum quendam vxori ab Agamemnone adiunctum, qui ei optima præciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulterium Ægyſthus perſuaſit. Etiam Oreſtem laudans, qui cæde Ægyſthi vltus patrem ſit, necem matris reticuit. Multa etiam alia huiuſmodi apud hunc poetam inuenias, vt qui tragœdiam, magnificam quidem illam, ſed nō inhumanam quoq; ſcripſerit. [CXIX.] Nihilominus comœdia quoque hinc anſam cepit. Inuenias enim apud eum, qui res maximè ſublimes atque grandes referat, quædam eſſe etiam, quæ interim riſus materiam præbeant. Itaq; & in Iliade Vulcanus claudicans inducitur, qui fundat vinum dijs: qua occaſione,

Immenſus cœpit cœleſtia numina riſus.

& Therſites turpiſſimus animo ac corpore, tumultuando, maledicendo, ac ſeſe iactando Vlyſſem concitans, ab eoque verberatus, omnibus riſum mouet:

Quamuis mœſtus, ſuauem tamen omnibus ille
Elicuit riſum ———

Et in Vlyſſea, apud diffluentes voluptate Phæaces, Demodocus Martis cum Venere adulterium cantat: vtque in vincula Vulcani incidentes riſum cæteris dijs mouerint, hique feſtiuè inter ſe iocati ſint. Et apud intemperantes procos, Irus mendicus fingitur cum Vlyſſe præſtantiſſimo viro palæſtra congredi, ipſaque in actione fit ridiculus. Omnino enim humanæ naturæ conſentaneum eſt, non intendi modò animum, ſed remitti etiam, vt ſufficere poſſit ad vitæ labores. Itaque talis animi oblectatio à poeta inuenta eſt. Quod autem ij qui poſteà comœdias ediderunt, riſus captandi gratia turpibus, & nimis apertè obſcenis verbis vſi ſunt: certè non poſſint dicere, ſe melius aliquid inueniſſe. Sobriè enim Homerus amatorias affectiones ac ſermones memorauit, vt cùm Iupiter dicit

Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido.

Et de Helena:

Non equidem indignum eſt, quod talis fœmina tantis
Ærumnis.

Ærumnis, tanto petitur iam tempore vtrinque.

Et quæ alia id genus ſunt. At reliqui poetæ incontinenter, ac vltra modum iſto affectu captos homines proponunt. Et hæc quidem hactenus. [CXX.] Elegans etiam eſt genus orationis epigramma, ſiue inſcriptio: quod inuentum eſt imaginum & monumentorum gratia, compendio indicans, qualis ſit cui honoris cauſa aliquid tale obtigit. Hoc ipſum quoque Homeri eſt. Sic enim alicubi: *Epigrāma.*

Hic ſitus eſt vita iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe. & iterum:
Hectoris hæc vxor, quo circum Pergama nemo
Fortior hoſtiles Graiorum inuaſit aceruos.

Neque aberrauerit à vero, ſi quis pingendi quoq; magiſtrum fuiſſe Homerum dicat. Dixit ſanè quidam ſapientum, poeſin eſſe picturam loquentem, & picturam eſſe poeſin tacentem. Quis ergo vel prius, vel poſterius Homero, ſententiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit deos, homines, loca, actiones varias? Idem materia verborum effinxit etiam omnis generis belluas, maximè fortiſſimas: vt leones, apros, pantheras: quorum impetus & affectiones depingens, iiſque humanas actiones comparans, vtriuſque proprietates demonſtrauit. Auſus eſt etiam dijs hominum formas affingere. Vulcanus verò ſcutum Achilli fabricans, auroque inſculpens terram, cœlum, mare, magnitudinem Solis, Lunæ pulcritudinem, multitudinem ſtellarum vniuerſum hoc coronantium, vrbes diuerſis moribus ac diuerſa fortuna vtẽtes, animalia motu & ſermone prædita: quo tandem non pictore præſtantior in hoc genere artifex videbitur? [CXXI.] Ex vno ſaltem de multis exemplo conſideremus, viſu potius quàm auditu percipi poemata videri. Qualia ſunt, quæ Eurycleæ tribuit verba, cum ea Vlyſſis cicatricem eſſet conſpicata: *Pictura.*

Quam primis nutrix manibus complexa, per ipſum
Agnoſcens tactum, ſubito perterrita caſu eſt.
Dimiſitque pedem: ſimul impulit iſte lebetem
Delapſus, ſonitumque dedit fuditque liquorem.
Verùm lætitia ſimul & correpta dolore
Eſt anus: atq; oculos lacrymæ impleuere, repreſſa
Eſt vox, & mentum tangens ita fatur: Vlyſſes
Omninò meus es: neq; te tamen antea fili,
Agnoui, quàm te contrectans omnia ſenſi.
Sic ait, atq; ad Penelopen ſua lumina vertit,
Effari cupiens. —

Hic ſanè plura ijs quæ in picta tabula oculis ſubijci poſſunt cernas, non viſu, ſed ſola intelligentia percipienda. qualia ſunt, pes propter ſubitam conſternationem è manibus dimiſſus, aheni tinnitus, effuſa aqua, vetulæ dolor lætitiæ mixtus, eius ad Vlyſſem verba,

voluptatem ferentes, ac ſiniſtras de labore ſuſpiciones (qui non extrinſecus in animum allabuntur aut oratione introducuntur, ſed veluti indigenæ ſunt infinitorum affectuum & morborum fontes) ſi quis patiatur laxatis habenis eò quo natura ducit deferri, neque bonis ea præceptis minuendo aut alio deflectendo naturam componat : nullum profectò animal eſt quod non manſuetius ſit homine iſto futurum.

Error audiendi ratione negligentium.

[V.] Quapropter cùm magnopere vtile, non minus tamen periculoſum ſit adoleſcentibus audire ; operæprecium eſſe exiſtimo vt quiſque & ſecum ſemper, & cum alijs de ratione audiendi colloquatur. Nam in eo quoque videmus errare pleroſque, quod in dicendo ſe exercent ante quàm ſe ad audiendum adſuefecerint : putantque dicendi eſſe diſciplinam atque meditationem; vtiliter autem quouis modo audiri. At verò qui pilæ ludum tractant, ſimul & iacere & accipere pilam diſcũt : in vſu verò ſermonis prius eſt rectè accipere quàm emittere. ſicut conceptio & retentio fœtus, partum antecedit. Iam quod aues interdum irrita & quæ Zephyria vocantur oua pariunt, in cauſa aiunt eſſe imperfectos & inanimatos conceptus. qui autem audire neſciunt adoleſcentes, neque vtilitatem ex auditione capere condocefacti ſunt, eorum ſermo verè inanis ac ſubuentaneus excidens,

Irritus, ignotus, ſub nubibus euaneſcit.

[VI.] Et vaſa quidem inclinare ſolent atque obuertunt, vt quæ infundere volunt, recipi poſſint, fiatque verè infuſio, non effuſio: ſeipſos verò dicenti accommodare, attentionemque auditioni adhibere, ne quid vtiliter dictorum effugiat, non diſcunt, ſed (quod omnium maximè derídiculum eſt) ſi incidant in aliquem, qui cœnam, pompam, inſomnium aut altercationem ſibi cum alio habitam narret, taciti audiunt, & vt pergat dicere flagitant. ſin verò eoſdem alius ad ſe trahat, ac de re vtili docere, vel admonere, aut peccantem verbis corrigere, aut demitigare animo commotum cupiat, non patiuntur : ſed vel contentioſè impugnant eius orationem ſi victoriam ſperant, vel eo omiſſo proripiunt ſe aliò vbi nugas audiant, aures ſuas, tanquam inutilia & vitioſa vaſa, quauis potius quàm neceſſaria aliqua re implentes. Cæterum ſicut equos qui rectè inſtituunt, eos docent fræno facilè parere, ita qui pueros, ad audiendum promtos faciunt, docentque audire multa, loqui pauca. Nam Epaminondam laudans Spintharus aiebat, Non facilè ſe cum alio rem habuiſſe, qui & plura noſſet, & pauciora diceret.

Audire multa, loqui pauca præclarum.

[VII.] Ac naturam aiunt proptèrea vnicuique noſtrûm duas dediſſe aures, vnam linguam, quod pauciora loqui debeamus quàm audire. Proinde cùm vbiq; ſilentium adoleſcenti tutum ſit ornamentum, maximè tum prodeſt, cùm audiens dicentem nõ perturbat, neque ad ſingula elatrat: ſed etiamſi oratio non probetur, ſu-

tur, ſuſtinet tamen exſpectatq; dum dicendi ille finem faciat: ac vbi is perorauit, non ilicò contra dicere orditur, ſed (vt Æſchines præcipit) ſpacium ei relinquit ſiue addendi aliquid dictis, ſi ita videatur, ſiue mutandi quidpiam vel detrahendi. Qui verò ſtatim interrumpũt, & neq; audiũt neq; audiuntur, ſed aduerſus dicẽtes dicunt: ij contra decorum agunt. At qui continenter verecundèque audire adſueuit, is & quod vtile eſt ſermonis eius percipit atque retinet; & inutile ſeu falſum facilius perſpicit ac deprehendit, veritatiſque ſtudioſus habetur; non contentionis, neque temerarius aut rixator. Quare non ineptè quidam dixerunt, non minus ſtudioſe faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, quam aerem ex vtribus excutiẽdum eſſe; ſi quid vtile velis infundere: alioqui arrogantiæ pleni inflatique non admittunt. [VIII.]

Inuidia auditori cauenda.

Porrò inuidia cum liuore quodam & maleuolentia nullam ad rem vtiliter adhibetur, ſed omnibus bonis impedimento eſt: peſſimus autem aſſeſſor eſt auditori atq; conſiliarius: quia enim inuidi quauis potius re delectantur quàm rectè dictis, ita fit quæ vtiliter dicuntur moleſta eis reddantur, & iniucunda; neque approbentur. Et vero quem diuitiæ gloria aut pulcritudo aliorum vrit; is tantum inuidus eſt: moleſtè enim fert res aliorum ſecundas. Qui orationi bonæ inuidet, hunc ſua ipſius bona excruciant animi. Sicut enim lumen videntium, ita ſermo audientium bonum eſt, ſi velint amplecti. Sed inuidiam aliarum rerum; incompoſitæ aliæ quædam & prauæ animi affectiones efficiunt; quæ aduerſus dicẽtes inanem ob gloriæ cupiditatem; ambitionemq; iniuſtam concipitur; hoc modo affectum ne attendere quidem animum orationi ſinit: ſed tumultuatur, mentemque circumagit ſimul & ſuos habitus conſiderantem, & exquirentem an dicentis facundiæ cedant, ſimulque in alios intuentem an delectentur & mirentur dicentem: iuxta conſternatam laudibus & frementem aduerſus auditores, ſi probant dicentem. Eademque quæ dicta ſunt dimittit, quia moleſta eſt eorum recordatio: & turbata ac tremens reliqua audit, ſolicita ne prioribus ſint meliora: ac tum maximè finem orationis fieri optat, cùm optima dicuntur: & finita auditione nihil dictorum conſiderat, voces tantum & affectiones præſentium ſupputat; ac laudantes quaſi furore concita fugiens vitanſq;; reprehendẽtibus ac peruertentibus dicta accurrens & ſe adſocians: aut ſi nihil peruerterit, iuniores aliquos comparans, qui videantur eadem de re melius ac maiore cum vi dixiſſe; donec tandem corrupta vitiatamq; auditionem prorſus inutilem ſibi effecerit. [IX.]

Oportet ergo factis ſtudio audiendi cum ambitione inducijs, placido animo audire, tanquam ad ſacrum conuiuium aut ſacrificij primitias inuitatum, vimque oratoris, ſicubi ſcopum ſuum aſſecutus eſt, collaudare: in reliquis boni conſulere ſtudium eius, qui

Sanè aliquis ſe plorato ſolatur amico:
Namque homini mentem patientem fata dederunt.

Alibi autem dicit:

Quo magis eſt æquum tumulis mandare peremtos,
Immanique animo fletum donare diurnum.

Nouerat & iſta, quæ nunc in ſepulturis conſueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Hic illum ſocij tumulabunt, atque propinqui,
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumulo figentque columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Te vermes comedent, raptabunt membra caneſque
Poſtmodò: cùm veſtes iaceant tibi in ædibus amplis,
Tegminaque (heu fruſtra) muliebri texta labore
Solerter: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miſerande marite cadauer.
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Sic & Penelope Laertæ heroi veſtem ſepulcralem texit. Atq; hæc quidem mediocria. At præterea refert ſuperuacanea: Achillem cum rogo Patrocli cremaſſe cùm alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat,

Facta agitans animo mala.—

Quin & ſepulcreta primus excitauit, vbi multi ſimul humarentur:

In campo tumulum nos exaltabimus vnum.

Primus quoque ſepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atque hæc communia belli paciſque ſunt. [CVIII.] Peritiam vero bellicam, quam ſcientiam ordinum inſtruendorum nonnulli appellant, ei non defuiſſe, docet tota poeſis, pedeſtribus ac nauium etiam, tum oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & ſingularibus certaminibus variè exornata: ac multa quoque conſilii imperatorii artificia comprehendens, quorum quædam referre conuenit. Cùm in acie inſtruenda ſemper priori loco equitatum poni, ſequi peditatum oporteat, id ſic indicat:

Prima equites & equos acie curruſque locauit:
Illis à tergo pedites multoſque bonoſque.

Item in ſingulis ordinibus militum eſſe ductores:

Namque duces ſeptem præſunt cuſtodibus, horum
Haſtati centum comitantur quenque.—

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine verſari, ac reliquos ad prœlium adigere:

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, valido ſe robore agebat:
Merione extremas pellente in prœlia turmas.

Et quod

Et quod fortiſſimi in extremitatibus caſtrorum debeant tendere, muri inſtar reliquis obiecti: rex autem in tutiſſimo, id eſt in medio, oſtendit, cum extremas nauium partes tentoriis fortiſſimorum Achillis & Aiacis adſignat, medium Agamemnoni & reliquis præſtantiſſimis. [CIX.] Iam vallum iacere cum caſtra figuntur, foſſas in longum latumque ducere, eaſque palis in orbem munire, vt & latitudo tranſilire, & altitudo tranſire prohibeat, Homerus ita docuit:

— nam foſſa abſterruit illos
Ampla, nec hanc vlli ſaltu ſuperare dabatur,
Nec greſſu tranſire. etenim præceps ab vtraque
Margo parte viros arcebat, & vndique acutis
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hoſtibus aptum

Moriuntur quoque fortiter pugnantes, qui hæc eius verba ſequuntur:

Non ſanè ignauam mortem ſine laude ſubibo.
Sed ſeri accipient mea fortia facta nepotes. &:
Eminus at ſi quis veſtrum, vel comminus ictus
Occumbat, pereat ſanè, neque dedecus illi
Pro patria cecidiſſe ſua eſt —

Iis quorum virtus claruit, honores dantur:

Regibus, & meritis præclarè munera præbet.

Deſertoribus autem ſupplicium denunciatur:

Si quem ſe rigida ſubducere ſenſero pugna,
Hic illum ad naues occidam —

[CX.] Quid verò commemorem, quomodo & quàm variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero eſſe petitum, quod qui aduerſo corpore vulnerati ſunt, eos gloria dignos iudicamus, & qui hoſtem ſubſiſtendo, locumque ſuum tenendo fortitudinem ſuam declarauerint: contraque ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fugâ acciderit. Sic ille,

Namq; inter Martis ſi fors feriare laborem
Non in poſticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergumve hoſtiles ſentiet ictus.
Verùm inter primos obeunti prœlia, pectus
Aut venter telis occurret, —

Item:

Non tua mi tergo fugientis lancea ſtabit:
Verùm traiicies contra mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, fuſis hoſtibus non debere prædæ ſtatim intentos eſſe, neque fugiendi tempus iis concedere victores: ſed inſtandum, & perſequendum victos:

Ne ſtudio quiſquam ſpoliorum prælia linquat,
Idq́ agat vt præda naues accedat onuſtus.
Cædere nunc hoſtes præſtat: poſt inde quietis
Per campos ſpoliare cadauera fuſa licebit.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemuis hominem excitandum faciant. Iuuenis exemplo Achillis excitari poteſt, & Aiacis, & Diomedis: adoleſcens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlyſſis: ſenex, Neſtoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiuſmodi apud Homerum ſunt ciuilium orationum & actionum documenta. [CXI.] Medicæ quoq; rei videamus quàm non fuerit ignarus. Magni cum feciſſe artem eam, vel hic verſus docet:

Medicina.

Namq́ vir eſt multis medicus præſtantior vnus.

Porrò medicina ſcientia videtur eſſe ſalubrium, & ſaluti aduerſorum. Quod hinc diſcas. Eſſe ſcientiam;

Aſt medicum reliquis diuina ſcientia maior
Inſtruit. —

Eſſe ſalubrium & inſalubrium:

Atq; bonis medicamentis permixta venena.

Medicinæ altera eſt pars in contemplatione poſita, quæ vniuerſalibus rationibus certaq; via doctrinæ ad ſingulorum cognitionem perducit: cuius alia pars ſigna, alia cauſas tractat. Altera eſt effectrix, quæ opus facit: cuius partes ſunt, victus rationem præſcribens, manuum opera vtens: & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus ſingula attigerit. Contemplatricem medicinam ſibi notam fuiſſe, hoc verſu obſcurè indicat,

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparata. Signa tractantem diſertè in Achille proponit. Is enim vt Chironis diſcipulus, primus cauſam luis, quæ Græcos inuaſerat, deprehendit: nimirum ſentiens morbos qui populũ ſimul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline eſſe, qui idem eſt ſol. Is anni tempeſtates adducit: quæ vbi inæquali temperie conſtant, morbos gignunt. Et in vniuerſum adeò ſalutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc eſt, lunæ harum, ſoli illorum adſcribit: ſagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem maſculum à femineo: quod illud natura eſt calidius. [CXII.] Propterea ait Telemachi tantam eſſe ſtaturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuiſſe. Mortem iiſdem imputat cùm ſæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabuſq; vbi loquitur, ita diſtinguens:

Hos Titan, illas pernix Diana necauit.

Caniculæ quoque ortum refert, ſignum ac cauſam æſtus morborumque.

Exſuperat

Digitized by Google

Exſuperat ſplendore ſuo qui ſidera cuncta:
Sed mala deſignat, magnum mortalibus æſtum
Ille ferens. —

Cauſas etiam perſequitur, de ijs hæc ſcribens:

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine viuunt.

Alimentum quippe tam ſiccum, quàm humidum, ſanguinem gignit. ſanguis corpus alit, idemq; abundans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars eſt etiam ea quæ victus ratione vtitur. Primùm diſcrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ te mortis ſpecies dulciſſima mater
Abſtulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipſa ſuis telis ſubitò iaculata peremit?

[CXIII.] Manifeſtum quoque eſt, eum tenuem victus rationem exiſtimaſſe ſalubrem. Facit enim heroas aſſatis carnibus veſci, ciborum curioſum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter ſemper indiget iterata alimentorum ſuggeſtione, poſtquàm priores cibi concocti, corpori ſuum ſuccum, ac quod idoneum eſt in cor & venas tranſmiſerunt, & ſuperflua excreta ſunt: itaque ſic ſcribit,

Me ſinite interea quamuis cœnare dolentem:
Nam nihil inuiſo ventre importunius vſquam eſt,
Qui meminiſſe ſui nolentem cogit & vrget. Et ſtatim:
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumq; iubet ſe tantum explere. —

Vini quoque diuerſos vſus nouerat: nimium, damnoſum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita deſcribit: *Vinum.*

Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus ante
Obfuit immodicè vinoſis faucibus hauſtum. Poſterius ſic:
Auget enim membris quæ languent fracta labore,
Egregias vinum vires. —

Et quod robur gignat:

Aſt vir, Lenæi quem dona cibuſq; refecit,
Per totam durent quantumuis prœlia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adeſt: neq; eum vires & ſtrenua virtus
Deſtituunt, campo prius àtq; eiecerit hoſtes.

Ac ſuaue quidem conuiuijs adhibet:

Sic agit, & grata præſtans dulcedine vinum
Fudit Pantonous —

Vehemens, & grauem ſoporem gignens, Cyclopi Vlyſſes præbet. Adſtringens autem, ad medicinam facit. Tale enim eſt πράμνειος οἶνος, quod Machaoni ſaucio datur. [CXIV.] Exercitationibus

ciendo & humectando:labor enim ſiccat. [CXVI.] Reſtat vt videamus, quomodo chirurgiam intellexerit. Menelaum ergo Machaon curat, primum ſagittam extrahens, deinde vulnus contēplans, atque ſanguinem exprimens, ac ſiccantia medicamenta inſpergens, Id ſecundum artem fieri, totum euidens eſt. Eurypylo porrò, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primùm cultello oblato ſagittam execat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem inijcit. Multæ autem paſſim naſcuntur vulnerariæ. nouit autem hoc quoque, quod amara medicamenta ad ſiccandum ſunt apta: vulnera autem ſiccari debent. Neque ſtatim Patroclus adhibita medicina abit: ſed

Aſſidet, obiectatq́; ſuis ſermonibus. —

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neq; magnum, neq; periculoſum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non abſurdè facit: fortaſſis artem quoque eius eo ipſo indicans, nam quacunque vteretur victus ratione, ſeipſum nimirum curare poterat. Id quoque apud eum eſt obſeruare, quod non ignorarit medicamentorum alia eſſe quæ mollita imponantur, vel inſpergantur: vt cùm ait,

Leniaq́; inſperſit medicamenta.

Alia quæ bibantur: vt cùm Helena in cratere temperat medicamētum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionem omnium malorùm adducat. Eodem modo ſciebát venena alia illini, dicens:

Quærebat poſſet quo tela linire, venenum. alia potari: vt,

Crateri inijciat, nos illoque enecet omnes.

[CXVII.] Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum eſt, Vtilitatem porrò homines percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio conſtare, vt extiſpicium, augurium, omina, ſigna: quæ vno verbo artificioſa nuncupant. aliam artis & diſciplinæ expertem: vt inſomnia, vt afflatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, ſacrificulos, ſomniorum coniectores, augures: & quendam in Ithaca, qui aues noſſet, & futura inde vaticinaretur. Quin & Vlyſſes precatur:

Omen nunc aliquis hominum intus mi vigilantum
Exhibeat, Iupiterq́; foris ſigno omnia firmet.

Sternutatio quoque apud eum inter felicia ſigna ponitur. Et procis adſtat diuino furore correptus vates, futura quibuſdā indicijs præſagiens. Ac cùm Helenus dicat, ſe vocem deorum immortalium auribus ſuis percepiſſe, fidem facit Socrati, qui genij voce monitus diuinaſſe perhibetur [CXVIII.] Anne aliqua preterea dicendi ars aut ſcientia ſupereſt? Nimirum ipſa etiam tragœdia ſui principium ab Homero arceſſit, rerum verborumque elata magnitu-

magnitudine. Extant omnes apud Homerum formæ tragœdiæ; actiones grandes, & à communi opinione alienæ, deorum apparitiones, orationes ab elato animo profectæ, & quibus quæuis ingenia, quiuis mores exprimantur. In ſumma, nihil aliud ſunt Homeri poemata, quàm fabulæ quæ in ſcena agantur. Graues proponuntur res: eæque amplificatæ verbis, ſententijs, actionibuſque. Neque tamen adſunt nefariorum facinorum commemorationes, qualia ſint inceſtæ nuptiæ, parentum aut liberorum cædes, aut quæ alia portenta nouæ tragœdiæ ſunt inuenta: quin etiam cum aliquid tale commemorat, lenire potius peccatum, quàm exprobrare conatur: vt de Clytæmneſtra. Ait enim eam probam fuiſſe, quandiu cantorem habuit ſecum: id eſt, magiſtrum quendam vxori ab Agamemnone adiunctum, qui ei optima præciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulterium Ægyſthus perſuaſit. Etiam Oreſtem laudans, qui cæde Ægyſthi vltus patrem ſit, necem matris reticuit. Multa etiam alia huiuſmodi apud hunc poetam inuenias, vt qui tragœdiam, magnificam quidem illam, ſed nõ inhumanam quoq; ſcripſerit. [CXIX.] Nihilominus comœdia quoque hinc anſam cepit. Inuenias enim apud eum, qui res maximè ſublimes atque grandes referat, quædam eſſe etiam, quæ interim riſus materiam præbeant. Itaq; & in Iliade Vulcanus claudicans inducitur, qui fundat vinum dijs: qua occaſione,

Immenſus cœpit cœleſtia numina riſus.

& Therſites turpiſſimus animo ac corpore, tumultuando, maledicendo, ac ſeſe iactando Vlyſſem concitans, ab eoque verberatus, omnibus riſum mouet:

Quamuis animo mœſtus ſuauem tamen omnibus ille
Excuſſit riſum ———

Et in Vlyſſea, apud diffluentes voluptate Phæaces, Demodocus Martis cum Venere adulterium cantat: vtque in vincula Vulcani incidentes riſum cæteris dijs mouerint, hique feſtiuè inter ſe iocati ſint. Et apud intemperantes procos, Irus mendicus fingitur cum Vlyſſe præſtantiſſimo viro palæſtra congredi, ipſaque in actione fit ridiculus. Omnino enim humanæ naturæ conſentaneum eſt, non intendi modò animum, ſed remitti etiam, vt ſufficere poſſit ad vitæ labores. Itaque talis animi oblectatio à poeta inuenta eſt. Quod autem ij qui poſtea comœdias ediderunt, riſus captandi gratia turpibus, & nimis apertè obſcenis verbis vſi ſunt: certè non poſſint dicere, ſe melius aliquid inueniſſe. Sobriè enim Homerus amatorias affectiones ac ſermones memorauit, vt cùm Iupiter dicit

Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido.

Et de Helena:

Non equidem indignum eſt, quod talis fœmina tantis
Ærumnis.

Digitized by Google

Ærumnis, tanto petitur iam tempore vtrinque.

Et quæ alia id genus ſunt. At reliqui poetæ incontinenter, ac vltra modum iſto affectu captos homines proponunt. Et hæc quidem hactenus. [CXX.] Elegans etiam eſt genus orationis epigramma, ſiue inſcriptio: quod inuentum eſt imaginum & monumentorum gratia, compendio indicans, qualis ſit cui honoris cauſa aliquid tale obtigit. Hoc ipſum quoque Homeri eſt. Sic enim alicubi: *Epigrãma.*

Hic ſitus eſt vita iam moriadem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe. & iterum:
Hectoris hæc vxor, quo circum Pergama nemo
Fortior hoſtiles Graiorum inuaſit aceruos.

Neque aberrauerit à vero, ſi quis pingendi quoq; magiſtrum fuiſſe Homerum dicat. Dixit ſanè quidam ſapientum, poeſin eſſe picturam loquentem, & picturam eſſe poeſin tacentem. Quis ergo vel prius, vel poſterius Homero, ſententiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit deos, homines, loca, actiones varias? Idem materia verborum effinxit etiam omnis generis belluas, maxime fortiſſimas: vt leones, apros, pantheras: quorum impetus & affectiones depingens, iiſque humanas actiones comparans, vtriuſque proprietates demonſtrauit. Auſus eſt etiam dijs hominum formas affingere. Vulcanus verò ſcutum Achilli fabricans, auroque inſculpens terram, cœlum, mare, magnitudinem Solis, Lunæ pulcritudinem, multitudinem ſtellarum vniuerſum hoc coronantium, vrbes diuerſis moribus ac diuerſa fortuna vtentes, animalia motu & ſermone prædita: quo tandem non pictore præſtantior in hoc genere artifex videbitur? [CXXI.] Ex vno ſaltem de multis exemplo conſideremus, viſu potius quàm auditu percipi poemata videri. Qualia ſunt, quæ Eurycleæ tribuit verba, cum ea Vlyſſis cicatricem eſſet conſpicata: *Pictura.*

Quam pronis nutrix manibus complexa, per ipſum
Agnoſcens tactum, ſubito perterrita caſu eſt.
Dimiſitque pedem: ſimul impulit iſte lebetem
Delapſus, ſonitumque dedit fuditque liquorem.
Verùm lætitia ſimul & correpta dolore
Eſt anus: atq; oculos lacrymæ impleuere, repreſſa
Eſt vox, & mentum tangens ita fatur: Vlyſſes
Omninò meus es: neq; te tamen antea fili,
Agnoui, quàm te contrectans omnia ſenſi.
Sic ait, atq; ad Penelopen ſua lumina vertit,
Effari cupiens.—

Hic ſanè plura ijs quæ in picta tabula oculis ſubijci poſſunt cernas, non viſu, ſed ſola intelligentia percipienda. qualia ſunt, pes propter ſubitam conſternationem è manibus dimiſſus, aheni tinnitus, effuſa aqua, vetulæ dolor lætitiæ mixtus, eius ad Vlyſſem

verba,

verba, & quæ dictura erat ad Penelopen, in quam coniecerat oculos. Multa & alia quaſi pictoria arte poemata ob oculos ponit: quæ inter legendum licet ſpectare. [CXXII.] Cæterùm hic finem orationi imponere, tempeſtiuum eſt: quam tanquã ex prato multis floribus variegato coronam cùm texuerimus, Muſis conſecramus. Neque mouebimur, ſi quis reprehendat nos, quod cùm Homeri poeſis malum argumentum tractet, nos ei phyſicas, politicas, ethicaſque orationes, tum etiam varias adſcribimus ſcientias. Neceſſe enim habuit poeta, pro materia ſibi actiones admirabiles, itemque affectus & mores varios ſumere. Cuius rei cauſa eſt, quod bona ipſa per ſeſe ſimplicia ſunt vnius generis, & ornatus non capacia. Quando verò cum rebus malis permiſcētur, tum varios modos, & omnis generis formas admittunt: vnde rerum materia exiſtit. In qua ipſa tractanda cùm iuxta ſe bona & mala collocentur, facilius meliorum & agnitio demonſtratur, & electio. In ſumma autem, huiuſmodi argumentum occaſionem poetæ tribuit omnis generis orationes referendi, aliàs à ſe, alias à perſonis quæ introducuntur: ex quibus magna ad lectores redeat vtilitas. Denique cur non omnis virtutis laudem Homero tribuamus: cùm poſteri etiam ea in ipſius poeſi animaduerterint, quæ ipſi fortuitò, etiam nihil tale cogitanti, exciderunt. Nam & quidam verſibus eius ita vtuntur, vt oraculis deorum: & alij, cùm aliam ſibi materiam ſumpſerint, verſus eius tranſcribentes atque componentes eo accommodant.

PLVTARCHI DE AVDITIONE libellus.

[I.] QVAM de audiendi ratione habui diſputationem, eam literis mandatam ad te, mi Nicander, mitto, vt quando virili ſumpta toga è præceptorum poteſtate exiuiſti, rectè monentibus obtemperandi modum habeas cognitum. Nam licentia, quam nonnulli iuuenum non probè inſtituti libertatem putant, ijs qui pueros rexerant magiſtris ac pædagogis importuniores imponit dominos, cupiditates, inquam, quaſi vinculis iam ſolutas. Et quomodo Herodotus ait, *ſimul cum tunica mulierem etiam verecundiam exuere*: ita adoleſcentum quidam ſimul cum puerili veſte pudorem ac metum deponentes, ſoluto qui eos cõdecorabat amictu, ſtatim contumacia obruuntur. Tu verò, qui ſæpenumero audiuiſti idem eſſe DEVM ſequi, & parere rationi, exiſtimare debes eos qui ſana ſunt mente ita iudicare, ſe quando à pueritia ad virilem euadunt ætatem, non abijcere imperium,

Licentia.

ſed

Digitized by Google

ſed mutare imperatorem, dum loco mercede conducti aut ære emti magiſtri diuinũ vitæ ductorem accipiunt Rationem: cui qui parent, ſoli digni ſunt qui pro liberis habeantur. Soli enim hi viuunt vt volunt, qui quid velle debeant didicerunt. ineruditæ autem & rationis expertes animi incitationes atque actiones exilem quandam ignobilemque voluntatis libertatem multa cum pœnitentia coniunctam habent. [II.]Iam ſicut qui in ciuium numerum adſcribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum quæ fiunt reprehendunt ac iniquè ferunt; qui verò inquilini educatione ac cõſuetudine ſibi leges familiares reddiderũt, abſq; moleſtia quæ ſuarum ſunt partium obeunt, ijſque ſunt contenti: ita oportuit à multo tẽpore in philoſophia enutritum, ac iam inde ab initio ætatis adſuefactum ad percipiendũ diſciplinas auditioneſque pueriles philoſophica oratione permixtas, mãſuetum, proinde atq; quaſi domeſticum conferre ſe ad philoſophiam, quæ ſola virilẽ & re vera perfectum iuuenibus apponit ornatum. Neq; iniucundum, puto, tibi erit audire de ſenſu auditus, quem Theophraſtus omniũ ſenſuum maximè ad motus animi ciendos facere ait. neq; enim quicquã eorum quæ viſu, quæ guſtatu, quæ tactu percipiuntur, tantas mentis alienationes, tumultus, conſternationeſq; adfert, quantæ animũ occupant, ſtrepitibus quibuſdam & fragorib. & ſonitibus ad aures accidentib. [III.]Eſt tamen hic ſenſus magis rationi quàm affectibus idoneus. Vitijs enim multę partes corporis multaq; loca aditum ſpaciumq; ad animam penetrãdi præbent. vnica virtuti qua adoleſcẽtes arripiat anſa aures ſunt, ſiquidem puræ ſint, & iam inde ab initio adulatoriarum corruptelarum vacuæ, intactæq; à prauis ſermonib. ſeruentur. Itaq; Xenocrates aurium munimenta pueris potius quã athletis applicari iubebat: quod horum aures verberibus, illorum mores verbis peruerterentur. neque ille auditionis vacuitatem aut ſurditatem cõmendabat: ſed hortabatur vt tantiſper ab audiẽdis prauis ſermonibus abſtinerentur, dum bonæ orationes tanquam cuſtodes ingenio philoſophiæ educatione appoſiti eam regionem occuparẽt, quæ maximè oratione mouetur atq; ducitur. Ac Bias quidem ab Amaſide iuſſus ſimul & optimam & peſſimam victimæ carnẽ mittere, linguam ei exſectam miſit. nimirum quia ſermo & vtilitatis & damni plurimum affert. [IV.]Et vulgò paruulos qui deoſculantur, cum ipſi aures eorum tangunt, tum eos idem iubent facere: per iocum innuentes, maximè amandos eſſe eos qui per aures proſunt. Nam hoc quidem in promtu eſt, adoleſcentem ab omni excluſum auditione, vbi guſtare doctrinam ceperit, non modò ſterilem planè fore, neque vlla virtutum editurum germina: ſed & ad vitia facile deſciturum, cùm ex animo rudi veluti ſolo inculto pleraque pullulent ſylueſtria. Impetus enim animi ad volupta-

Libertas vera.

Auditus.

voluptatem ferentes, ac ſiniſtras de labore ſuſpiciones (qui non extrinſecus in animum allabuntur aut oratione introducuntur, ſed veluti indigenæ ſunt infinitorum affectuum & morborum fontes) ſi quis patiatur laxatis habenis eò quo natura ducit deferri, neque bonis ea præceptis minuendo aut alio deflectendo naturam componat: nullum profectò animal eſt quod non manſuetius ſit homine iſto futurum.

Error audiendi rationē negligentium.

[V.] Quapropter cùm magnopere vtile, non minus tamen periculoſum ſit adoleſcentibus audire; operæprecium eſſe exiſtimo vt quiſque & ſecum ſemper, & cum alijs de ratione audiendi colloquatur. Nam in eo quoque videmus errare pleroſque, quod in dicendo ſe exercent ante quàm ſe ad audiendum adſuefecerint: putantque dicendi eſſe diſciplinam atque meditationem; vtiliter autem quouis modo audiri. At verò qui pilæ ludum tractant, ſimul & iacere & accipere pilam diſcũt: in vſu verò ſermonis prius eſt rectè accipere quàm emittere. ſicut conceptio & retentio fœtus, partum antecedit. Iam quod aues interdum irrita & quæ Zephyria vocantur oua pariunt, in cauſa aiunt eſſe imperfectos & inanimatos conceptus. qui autem audire neſciunt adoleſcentes, neque vtilitatem ex auditione capere condocefacti ſunt, eorum ſermo verè inanis ac ſubuentaneus excidens,

Irritus, ignotus, ſub nubibus euaneſcit.

[VI.] Et vaſa quidem inclinare ſolent atque obuertunt, vt quæ infundere volunt, recipi poſſint, fiatque verè infuſio, non effuſio: ſeipſos verò dicenti accommodare, attentionemque auditioni adhibere, ne quid vtiliter dictorum effugiat, non diſcunt, ſed (quod omnium maximè deridiculum eſt) ſi incidant in aliquem, qui cœnam, pompam, inſomnium aut altercationem ſibi cum alio habitam narret, taciti audiunt, & vt pergat dicere flagitant. ſin verò eoſdem alius ad ſe trahat, ac de re vtili docere, vel admonere, aut peccantem verbis corrigere, aut demitigare animo commotum cupiat, non patiuntur: ſed vel contentioſè impugnant eius orationem ſi victoriam ſperant, vel eo omiſſo proripiunt ſe aliò vbi nugas audiant, aures ſuas, tanquam inutilia & vitioſa vaſa, quauis potius quàm neceſſaria aliqua re implentes. Cæterum ſicut equos qui rectè inſtituunt, eos docent fræno facilè parere, ita qui pueros, ad audiendum promtos faciunt, docentque audire multa, loqui pauca.

Audire multa, loqui pauca præclarum.

Nam Epaminondam laudans Spintharus aiebat, Non facilè ſe cum alio rem habuiſſe, qui & plura noſſet, & pauciora diceret. [VII.] Ac naturam aiunt proptereà vnicuique noſtrûm duas dediſſe aures, vnam linguam, quod pauciora loqui debeamus quàm audire. Proinde cum vbiq; ſilentium adoleſcenti tutum ſit ornamentum, maximè tum prodeſt, cum audiens dicentem nõ perturbat, neque ad ſingula elatrat: ſed etiamſi oratio non probetur, ſu-

tur, ſuſtinet tamen exſpectatq; dum dicendi ille finem faciat: ac vbi is perorauit, non ilicò contra dicere orditur, ſed (vt Æſchines præcipit) ſpacium ei relinquit ſiue addendi aliquid dictis, ſi ita videatur, ſiue mutandi quidpiam vel detrahendi. Qui verò ſtatim interrumpunt, & neq; audiunt neq; audiuntur, ſed aduerſus dicētes dicunt: ij contra decorum agunt. At qui continenter verecundèque audire adſueuit, is & quod vtile eſt ſermonis eius percipit atque retinet; & inutile ſeu falſum facilius perſpicit ac deprehendit, veritatiſque ſtudioſus habetur, non contentionis, neque temerarius aut rixator: Quare non ineptè quidam dixerunt, non minus ſtudioſè faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, quam aerem ex vtribus excutiēdum eſſe, ſi quid vtile velis infundere: alioqui arrogantiæ pleni inflatique non admittunt. [VIII.]

Inuidia auditori cauenda.

Porrò inuidia cum liuore quodam & maleuolentia nullam ad rem vtiliter adhibetur, ſed omnibus bonis impedimento eſt: peſſimus autem aſſeſſor eſt auditori atq; conſiliarius: quia enim inuidi quauis potius re delectantur quàm rectè dictis, ita fit quæ vtiliter dicuntur moleſta eis reddantur, & iniucunda, neque approbentur. Et vero quem diuitiæ gloria aut pulcritudo aliorum vrit, is tantum inuidus eſt: moleſtè enim fert res aliorum ſecundas. Qui orationi bonæ inuidet, hunc ſua ipſius bona excruciant animi. Sicut enim lumen videntium, ita ſermo audientium bonum eſt, ſi velint amplecti. Sed inuidiam aliarum rerum, incompoſitæ aliæ quædam & prauæ animi affectiones efficiunt, quæ aduerſus dicētes inanem ob gloriæ cupiditatem, ambitionemq; iniuſtam concipitur; hoc modo affectum ne attendere quidem animum orationi ſinit: ſed tumultuatur, mentemque circumagit ſimul & ſuos habitus conſiderantem, & exquirentem an dicentis facundiæ cedant, ſimulque in alios intuentem an delectentur & mirentur dicentem: iuxta conſternatam laudibus & frementem aduerſus auditores, ſi probant dicentem. Eademque quæ dicta ſunt dimittit, quia moleſta eſt eorum recordatio: & turbata ac tremens reliqua audit, ſolicita ne prioribus ſint meliora: ac tum maximè finem orationis fieri optat, cùm optima dicuntur: & finita auditione nihil dictorum conſiderat, voces tantum & affectiones præſentium ſupputat, ac laudantes quaſi furore concita fugiens vitanſq;, reprehendētibus ac peruertentibus dicta accurrens & ſe adſocians: aut ſi nihil peruerterit, iuniores aliquos comparans, qui videantur eadem de re melius ac maiore cum vi dixiſſe, donec tandem corruptam vitiatamq; auditionem prorſus inutilem ſibi effecerit. [IX.] Oportet ergo factis ſtudio audiendi cum ambitione inducijs, placido animo audire, tanquam ad ſacrum conuiuium aut ſacrificij primitias inuitatum, vimque oratoris, ſicubi ſcopum ſuum aſſecutus eſt, collaudare: in reliquis boni conſulere ſtudium eius, qui

quæ norat in medium protulerit, ijsque mouere auditores voluerit rationibus, quibus ipſe fuerat motus. Quæ dicta ſunt præclarè, non debet auditor fortunæ aut caſui imputare, ſed ſtudio, diligẽtiæ, laboriq; accepta ferre. eaque cum admiratione & æmulatione imitari. vbi peccatum eſt, cauſas & originem erroris circumſpectè perquirere. Sicut enim Xenophon ait, bonis rei familiaris tractatoribus, & ab amicis commodari & ab inimicis: ita vigili & attento auditori non modò rectè, ſed etiam vitioſè diſſerentes proſunt. Vilitas enim ſententiæ, vanitas vocabuli, figura importuna, eruptio cum inepto gaudio ad laudem, & alia id genus, magis audiendo alios deprehenduntur, quàm dicendo. Itaque culpa à dicente nobis eſt in nos transferenda, videndumque an noſtrum nos aliquod tale fallat vitium. Nihil enim facilius eſt quàm reprehendere alium. quod inutiliter fit, & vanum eſt, niſi ad emendandos aut vitandos ſimiles lapſus referatur. [X.] Itaque aliorum peccata conſideranti in promptu ſit ſibi Platonicum illud occinere. *Numnam & ego fortaſſe talis ſum?* Quemadmodum enim in oculis aliorum noſtros refulgere cernimus: ita in orationibus aliorum contemplari forma noſtræ debemus, vt neque nimis audacter alios contẽnamus, & ipſi in dicendo nos maiori cum diligentia obſeruemus. Vtilis eſt hac in re etiam comparatio, vt cum ſoli ſumus poſt auditionem, eorum aliquid, quæ non rectè aut non ſufficienter dicta putamus reſumentes, conemur idem tractare argumentum, aggrediamurque vel implere, vel corrigere, vel aliter dicere, vel prorſus noua oratione perſequi, quod Plato fecit Lyſiæ oratione propoſita. Nõ enim difficile eſt orationẽ alterius improbare, ſed oppidò procliue factu: meliorẽ autem eius loco reponere, id verò perquã magni eſt laboris. Qua ratione Spartanus ille cũ Philippus diceretur Olynthum euertiſſe: Atqui (aiebat) ille profectò talem vrbẽ condere non poſſet. Quando igitur in diſſerendo de eadẽ materia ſentiemus nos non multũ præſtare ijs qui ante dixerant, à contemnendo valde retrahemur: & ſuperbia qua nobis placemus ipſi, in huiuſmodi contentionibus redarguta, facile reprimetur. [XI.] Contemtui admiratio eſt aduerſa, quæ cadit in æquiora & manſuetiora ingenia. verũ hic quoq; non exigua, ac fortaſſe etiã maior adhibenda eſt cautio. quatenus nimirum contemtores & feroces minus vtilitatis audiendo ſibi cõparant: ad admirationem autem propenſi atq; ſimplices facilius damno afficiuntur. Et Heracleti dictum non improbatur, *Stupidum hominem quauis oratione percelli.* Oportet verò laudem candidè tribuere dicenti: orationi fidem cautè adhibere, ac dictionem quidem & actionem æquo animo & ſimpliciter ſpectare: vtilitatem autem & veritatem eorum quæ dicuntur, accurato acrique iudicio perpendere, vt & qui audiunt, odio vacent, & qui dicunt, nihil damni afferant. nam multas

Vitia dicẽtium auditori vtilia.

Admirationis cautio.

multas falſas & malas opiniones beneuolentia erga dicentes , eorumve apud nos autoritate inducti in errorē amplectimur. Spartanorum principes cum ſententiam hominis parum laudatæ vitæ approbarent , alteri ſpectatæ vitæ morumque eam pronunciandam mandauerunt:rectè admodum & ciuiliter populum adſuefacientes , vt moribus potius quàm verbis conſulentium duci ſtuderent.[XII.]Sed quæ in philoſophia dicuntur , ea oportet exiſtimatione eius qui dixit detracta , ſeorſum per ſe examinari. Vt enim in bello, ita etiam in auditione multa ſunt inania. Etenim canicies dicentis,geſtus, ſupercilium , ſui iactatio , maximè autem vociferationes ac tumultus & ſaltationes eorum qui interſunt,faciunt ad percellendum imperitum auditorem atque adoleſcentē, veluti fluxu quodam abreptum. ipſa etiam dictio habet quippiam ad decipiendum conducens,ſi rebus applicetur ſuauis ac copioſa & cum faſtu aliquo atq; apparatu. Sicut enim eorū qui ad tibiam canunt errores plerique latent auditores : ita abundans atque ornatu ſuperbiens dictio animum auditoris præſtringit ; ne rem de qua agitur intelligat.[XIII.] Et Melanthius quidem interrogans (vt aiunt)de Diogenis tragœdia,negabat ſe eam videre, quod vocabula eius conſpectum intercluderent. Sed plerorumque ſophiſtarum orationes atque declamationes, non vocabulis modò tanquam cortinis velant ſententias,ſed vocem quoque accuratis quibuſdam ſonis ac mollicie & cantillationibus illi edulcantes ; bacchicum quendam furorem in auditorum animis concitant , eoſq; tranſuerſos abripiunt:pro vana quā adferunt voluptate vaniorem etiam gloriolam reportantes.itaq; illis vſu venit id , quod Dionyſium ferunt dixiſſe : qui cum citharœdo cuidam præclara cum approbatione cantanti,inter audiendum magna quædam dona promiſiſſet,deinde nihil dedit,perſoluiſſe ſe iam ei gratiam dicēs : qui quanto tempore canens delectaſſet , tanto etiam ſpe fuiſſet oblectatus. Atque hoc ſtipendium tales auditiones dicenti rependunt. Is enim in admiratione eſt quandiu delectat , deinceps ſimul cum auditione deſinit & voluptas,& dicentis exiſtimatio. & alter tempus, alter vitam fruſtra perdidit. [XIV.] Proinde oportet copia & vanitate dictionis remota,ipſum perſequi fructum, imitatiq; non eas quæ ſerta plectunt mulierculas , ſed apes. Illæ enim florida & odorata ſectantes folia , conſerunt atque pertexunt opus iucundū quidem illud , ſed in diem duntaxat durans atque infrugiferum. Hæ ſæpenumero prata peruolitantes violarum , roſarum, hyacinthorumque copia conſita , in thymum aſperrimum atque guſtus acerrimi deferuntur,eique adſident mel meditantes flauum : perceptoque vtili ſucco ad ſuum reuolant opus. Eo itaque modo debet ſincerus artisque ſtudioſus auditor omittere florida & luxurioſa verba,reſque ad actiones ſcenicas aut ſpectacula pertinētes,

Ornamēta orationis inutilia.

Fructus ex auditione captandus.

eaque putare pro pabulo fucorum ſophiſticen ambientium : animo autem in ipſos orationis ſenſus penetrare, intentionemque dicentis, & quod vtile eſt atque commodum ad ſe trahere: memoria tenens, non in theatrum ſe aut odeum, ſed in ſcholam ludumque litterarium veniſſe; vt oratione vitam corrigat. [XV.] Ideoque auditionem conſiderare ſecum debet atque examinare quomodo ea ſit affectus, ac ratiocinari an aliquis ea motus animi factus ſit ſedatior, an aliquid de moleſto leuius redactum, an fiducia & animi altitudo confirmata, an ad virtutem & honeſtatem inſtinctus aliquis animi excitatus. Cùm enim è tonſtrina abituri ſpeculo adſiſtamus, caputque contrectemus, vt tonſuram & præciſionem crinium examinemus: quantò magis è ſchola atque ab auditione diſcedentes, ſtatim debemus animum noſtrum intueri, an ille moleſtis ocioſiſque depoſitis aliquibus factus ſit tranquillior. Nam vt aiebat Ariſto; neque balnei neque orationis non purgantis vllus eſt vſus. Delectetur itaque vtilitate ex oratione percepta adoleſcens: non tamen delectationem auditionis finem ſtatuat: neque exiſtimet debere ſe è ſchola philoſophi diſcedere cantillantem ac lætitia delibutum, neque vnguentum quærere, cùm irrigatione & cataplaſmate indigeat: ſed grato animo accipere; ſi quis aſpera oratione animum (veluti fumo aluearibus apes eijciunt) caligine & ſtupore quo fuerat occupatus euacuet. [XVI.] Etſi enim dicentem par eſt non nullam plane curam in id ponere; vt dictio ſuauis ſit & probabilis: tamen auditor eius minimam debet habere rationem, ab initio quidem: poſt; quemadmodum qui bibunt, extincta demum ſiti obuertunt pocula, cælaturamque contemplantur: ita ipſi ſententijs impleto iam detur reſpirandi ſpacium, dictionemque an elegans aliquid & elaboratum habeat conſiderandi.

Delectationis quæ habenda ratio.

Qui autem ſtatim ab initio non rebus ipſis inhæret, ſed orationem requirit Atticam atque ſubtilem, perinde facit; ac ſi quis antidotum nolit bibere, niſi teſta ſit in Attica colia deficta: aut hyeme veſtem ſumere recuſet; ſi non ſit ex Attica lana texta: eodem enim ille modo in lacerna orationis Lyſiacæ deſidebit tenui ac vili, iners atque immobilis. Hæc vitia magnam vanitatem animorum, magnamque inania garriendi ſubtilitatem atque argutias adoleſcentum in ſcholis genuerunt, neque vitam neque actiones neque in republ. conuerſationem philoſophorum obſeruantium, ſed vocabula dumtaxat ac verba: laudantiumq; ſi quid bene pronunciaretur, id verò de quo pronunciabatur vtile eſſet an inutile, neceſſarium an inane & ſuperuacaneum, neque intelligentium; neque inquirentium. [XVII.] Conſequens his eſt præceptio de quæſtionibus. Nam cum quidem, qui ad cœnam venit; vti appoſitis decet, neque vel alia poſcere, vel culpare appoſita: Qui verò inuitatus eſt ad auditionem, is ſiquidem certa lege vocatus eſt,

audiat

audiat tacitè dicentem. qui enim ad alia argumenta deducunt, aut interrogationes interijciunt, aut dubitationes mouent, importuni auditores, & quibus cum dicente non facilè conueniat, nullam capiunt auditionis vtilitatem, ſed ſimul & orationem & oratorem conturbant. Vbi verò is qui dicit, auditores quærere & ponere de quo diſputetur iuſſerit, ibi ſemper danda eſt opera, vt neceſſarium aliquid aut vtile quæſtio tua proponat. Deridetur apud procos Vlyſſes:

Quales proponendæ quæſtiones.

Panis fruſta petens, non enſes, ſiue lebetes:

magni animi quippe putabāt eſſe vt dare, ita etiam petere aliquid magnum. Rectius verò auditorem aliquis derideat, paruas & friuolas quæſtiones proponentem. quemadmodum adoleſcentes nō nulli, vt ſuas argutias & dialectices aut mathematum peritiam oſtentent, ſolent quærere de infiniti ſectione, & qui ſit motus ſecundum latus aut ſecundum dimetientem. Quibus reſponderi poteſt, quo pacto Philotimus reſpondit cuidam pure intus laboranti & tabi iam obnoxio, quod ex colore & reſpiratione medicus deprehendebat, medicamentum petenti aduerſus reduuiam: *Non eſt tibi, amice, aduerſus reduuiam opus medicina.* Ita & adoleſcenti dicetur, Non eſt tempus tibi de his quæſtionibus cogitandi, ſed quo pacto faſtu, arrogantia, amoribus, nugiſque liberatus poſſis vitæ ſtatum vanitatis expertem ac ſanum inire. [XVIII.] Ad peritiam quoque dicentis & naturalem propenſionem oportet auditor vt ſe accommodet ſtudioſè, & de ijs quærat, in quibus ille tractandis plus quam vllo alio in genere valeat, neque alio eum adigere: vt ſi morali philoſophiæ dedito phyſicas aut mathematicas difficultates proponas, aut naturæ cognitionem ſibi ſumentem in connexorum iudicium, aut ſolutiones pſeudomeni trahas. Sicut enim qui claui ligna findere, aut ſecuri fores reſerare conetur, non tam illa inſtrumenta corrumpere, quàm ſe ipſum vſu vtriuſque & facultate priuare videatur: ita qui à dicente quod offert non accipiētes, id exigunt, quod is non didicit aut non exercuit, non in eo tantum læduntur, ſed & in malignitatis atque odij cuiuſdam crimen incurrunt. Id quoque cauebis, ne multa aut frequenter quæras. eſt enim hoc eius, qui quodammodo interim ſe oſtentet. alio autem proponente audire placidè, ſtudioſi eſt & communicantis rationem diſcendi cum alijs: niſi ſit priuatim qui vrgeat affectus inhibitionem requirens, aut morbus admonitionis egens. Nimirum enim, vt aiebat Heraclitus, non conducit occultare inſciriam; ſed in medium proferenda, eique facienda eſt medicina. [XIX.] Quod ſi ira aliqua, aut ſuperſtitio, aut diſſenſio cum domeſticis vehemens, aut ab amore profecta furioſa cupiditas,

Non ante motas mentis commouens fides.

animum conturbet: non debes reprehenſionis vitandæ ſtudio alia

Ad nos pertinētia au-

 differendi

dire debemus.

diſſerendi argumẽta quærere, ſed in diſputationib. de his ipſis audire, & digreſſus inde priuatim accedere & rem diſquirere. Contrà vulgò in eo peccant, quod gaudent & admirantur vbi philoſophi de alijs loquuntur. quibus ij omiſſis ſi ad ipſos orationem conuertant, & liberè moneant de ijs de quibus ipſorum intereſt, indignè ferunt, operamq; putant eam ſumi ſuperuacaneam. opinantes ſcilicet philoſophos in ſcholis ita eſſe audiendos, vt tragœdi in theatro audiuntur: in rebus extra ſcholam, philoſophos nihil ipſis eſſe præſtantiores. Quod quidẽ de ſophiſtis non iniuria ſentiunt. qui vbi de ſuggeſto deſcenderunt, libroſque depoſuerunt & inſtitutiones ſuas, in ſerijs vitæ rationibus explicãdis ieiuni ſunt & vulgo nihilo meliores. Quod autem ad veros attinet philoſophos, ignorant eorum & ſeria & iocos, & nutus, & vultum ſiue ad ſubridendum compoſitum ſiue tetricum, maximè autem verba ad aliquem ſeorſim directa, habere fructum ſuum ijs conducibilem, qui ſuſtinere animumque attendere didicerunt.

Philoſophi aliter audiendi, quã ſophiſtæ.

[XX.] Iam quod ad laudationes attinet, requirit hoc officium cautionem aliquam & mediocritatem: quando neque exceſſus eo in genere neque defectus eſt liberalis. Moleſtus eſt enim & importunus auditor, qui nulla orationis parte mouetur aut delinitur, repletus faſtu quodam inuidia ſuffuſo & inſita ſui ſolius approbatione; veluti qui aliquid ijs quæ dicuntur melius dicere ſe poſſe præ ſe ferat: cùm neq; ſupercilium pro decoro moueat, neque vllam emittat vocem quæ eum animo æquo audire teſtetur, ſed ſilentio & ficticia grauitate atq; habitu opinionem venetur conſtantis profundique hominis, qui laude perinde atq; pecunia ſeipſum ea priuaturum ſe putet quam alteri impertiat.

Laudandi modus.

[XXI.] Sunt autem multi qui male & alieno ſenſu Pythagoræ dictum accipiunt, qui id ſe è philoſophia lucri abſtuliſſe dixit, nihil vt miraretur. ij verò in deſpicientia collocant abſtinentiã à laudando & honorando, contemtuq; aliorum grauitatem ſuam metiuntur. Etenim philoſophica ratio eam quæ ab hæſitatione & ignoratione proficiſcitur admirationem atque ſtuporẽ eximit, cognitione & enarratione cauſarum ſubiecta: facilitatem interim, magnanimitatem, humanitatemque non delet. Qui enim reuera & conſtanter ſunt boni, ijs honor eſt pulcerrimus honore dignum aliquem afficere, ſummumque ornamentum alios ornare: quod abundantia quadam gloriæ & liberalitate poſſunt. qui verò in alijs laudandis parci ſunt, ſuarum adhuc inopes laudũ famelicíq; videntur. Peccat in alteram partem qui nihil interponit iudicij, ſed cuiuis voci aut ſyllabæ inſiſtẽs acclamat, leuis quidam homo & anicularum ſimilis. atque is plerunq; ne ipſi quidem probatur actori: auditoribus quidem moleſtus ſemper eſt, excitans eos inuitos identidem, & quaſi vi obtinens, vt verecundia tracti vna adſtrepant. & nullã conſecutus vtilitatem, quod plenã tu-

multus

multus effecerit laudationibus ſuis concionem, diſcedit cum vno ex his tribus titulis, vt aut ſubſannator videatur fuiſſe, aut adulator, aut orationũ rationis imperitus & ineptus. [XXII.] Porro qui iudicis officium fungitur, is & odio & beneuolentia vacuus audire debet integro animo quid iuris ſit. In ijs autem auditionib. quæ de litteris ſunt, neq; lege vlla neq; iureiurãdo impedimur, quo minus beneuoli audiamus diſſerentẽ. quin & Mercurium veteres in dedicandis fanis adiunxerunt Gratijs, ſignificaturi orationem maximè flagitare benignas & amicas aures. Nunquã enim putabant eũ qui diceret adeo abſurdũ fore aut à ſcopo aberraturũ, quin ſi non ſententias laude dignas aut cõmemorationes aliarũ rerum, aut argumentum ipſum inſtitutumq; orationis protuliſſe applauſum merens, ſaltem dictio aut collocatio orationis deberet approbari;

Æquanimitas in audiendo.

Inter echinopodes velut, aſperam & inter ononin
Interdum florent mollia leucoia.

Quando enim quidam vomitus, febris, atq; adeò ollæ laudationibus publicè declamatis non expertes fuerunt approbationis: viri alioquin philoſophi vel nomen vel exiſtimationem gerentis oratio non poſſit omninò reſpirationem aliquam & laudandi tempus parere auditoribus benignis atq; humanis? [XXIII.] Ait Plato, qui formoſi ſunt quocunq; tandem, aliquo ſaltem modo mordere amatores ſuos. quod amator albos deorum filios appellans, nigris virilium nomen tribuens, adunco naſo præditis regiorum, compreſſo gratioſorum, pallido mellei coloris, amplectitur atque diligit. nam amor hederæ inſtar valet ſe quauis arrepta anſa applicare. Multo igitur magis audiendi litterarumque ſtudioſus ſubinde aliquam repererit cauſam, cur non abs re quemuis dicentem videatur laudare. Nam & Plato cùm Lyſiæ orationis neque inuẽtionem laudaret: & diſpoſitionem conturbatam culparet, elocutionem tamen laudauit, & quod ſingula vocabula perſpicuè eſſent ac rotundè tornata. Ac reprehendere poſſet ſanè aliquis Archilochi argumentum, Parmenidis verſuum compoſitionem, Phocylidis tenuitatem, Euripidis loquacitatem, Sophoclis inæqualitatem: quo pacto & ex oratoribus alius placidis animi motionibus caret, alius ad concitandos grauiter animos nil habet virium, alium gratiæ deſtituunt. quiuis tamen peculiarem vim mouendi & ducendi habuit ob quam laudatur. [XXIV.] Quo fit, vt auditoribus copia ſuppeditet materiæ, vnde dicentem demereantur. Quibuſdam enim ſufficit, etiamſi voce non teſtemur approbationem, oculus ſaltem placidus, facieſq; hilaris, & conſtitutio vultus. hæc enim iam vſurpari etiam vbi quis planè infeliciter dicit, vulgo receptum eſt, inque omni auditione adhiberi. Seſſio autem non inſolens, & ſine flexu recta forma, & oculi in ipſum dicentem conuerſi, ac ſeriæ attentionis, vultuſque quieta con-

ſtitutio, & quæ non modò nullum contemtus aut indignationis, ſed neque aliarum curarum aut occupationum animi indiciũ habeat, eodem faciunt. Ac quemadmodum in quacunque re id quod pulchrum eſt ex multis numero diuerſis & ad vnum temporis articulum conuenientibus, quadam concinnitate & concentu perficitur: cum turpitudo ſtatim exiſtat, vel vna aliqua etiam leuicula re deficiente, aut abſurdè adſumpta: ſic etiam in ipſa auditione non modò grauitas ſupercilij, & vultus parum iucundus, oculi vagi, corporis circumactio, indecora femorum inter ſe permutatio: ſed & nutus, & ſuſurrus ad alterum, & ſubriſio, & ſomnolẽtæ oſcitationes, ac demiſſio vultus, & quidquid tale eſt, in vitio ponitur eſtque accuratè cauendum. [XXV.] Sunt interim qui putent ſuas eſſe dicentis partes, auditoris nullas, atque illum volunt venire præmeditatum atque paratum: ipſi meditationis curarumque vacui, & non ductis ſui officij rationibus in auditorium ſe conijciunt, ſedentque veluti ad cœnam ſi veniſſent aliorum labore partam voluptatem percepturi. Atqui & conuiua ſcitus ſuum habet officium, & multò magis auditor. Particeps eſt enim orationis, & dicentis adiutor: neque debet eius delicta ſeuerè examinare, dictionem actionemq; vbiq; ſub cenſuram vocando, & ipſe cenſuræ liber in auditione turpiter ſe gerere. Sed quemadmodum in pilæ ludo qui excipit iacienti ſe motibus corporis concinnè ſolet accommodare: ita inter dicentem quoq; & auditorem, ſi vterq; officium ſuum tueatur, quædam eſt proportio. [XXVI.] Porrò in laudando non eſt temerè quibuſuis vtendum vocibus. Nam Epicurus quoq; moleſtus eſt, qui à ſuis familiaribus ad epiſtolia amicorum tumultus plauſuum excitari ſcribit. Et qui nunc inuſitatas in auditoria introducunt voces, dum acclamant Diuinitus! diuino inſtinctu! Præclarius quàm vt æquari ab vllo poſſit: (quaſi vero ea non ſufficiant quib. Plato, Socrates & Hyperides vſi ſunt laudũ indicijs, Rectè, ſapienter, verè.) ij ſupra modum indecenter agunt, dicenteſq; traducunt, quaſi hi ſuperbia impulſi nimias laudes affectarent. Vehementer etiã moleſti ſunt, qui iureiurando adhibito, veluti in foro, teſtimonia dicentibus perhibent. Neq; his minus ij, qui perſonarum decorum non obſeruant, dum philoſopho acclamant *Acriter*, ſeni *Ingenioſè*! aut *Floridè*! voces ludentium laſciuientiumq; in ſcholaſticis declamationibus ad philoſophos ij transferentes orationique ſeriæ amatoriam laudem accommodantes: perinde ac ſi quis athletæ ſertum liliorum roſarumve, non lauri aut oleaſtri coronam imponeret. [XXVII.] Euripides ſanè poeta, cùm quidam riſiſſet dictante ipſo chori perſonis carmen quoddam ad harmoniam compoſitum: Niſi, inquit, ſtupidus eſſes indoctuſque homo, non vtiq; riſiſſes me Mixolyde cantante. Et vir nimirum philoſophus ac ciuilis, auditoris in lætitiam effuſi luxuriã

his

Auditorem debere eſſe præmeditatum.

Laudum moderatio.

his verbis compeſceret, Tu mihi demens quidam homo videris, diſciplinæque expers. alioqui me docente, aut verbis caſtigante, aut diſſerente de Deo, vel republica, vel imperio, nō tu cantilaſſes aut ſaltaſſes. ac mihi ſeriò conſidera quid rei ſit, philoſopho diſſerente eos qui foris ſunt propter auditorum vociferationem & fremitum dubitare, tibicen ne aliquis, an citharœdus, an vero ſaltans laudetur. [XXVIII.] Cæterum admonitiones & obiurgationes nō ſunt ſine doloris ſenſu, neq; effeminatè etiā audiendæ. Qui enim facilè & neglectim ferunt ſe maledictis philoſophorum peti, ita vt reprehenſi rideant, laudentq; reprehēſores, quomodo paraſiti eos à quibus aluntur laudant, ſi ab iis conuitio impetuntur: ii planè proterui & feroces, impudentiam neq; bonum, neq; verum fortitudinis argumentum oſtentant. Salsè enim in ſe iactum aliquod dictum, citra tamen iniuriam & cum facetia, ferre ſine dolore & hilarè, non eſt indignum ingenuo & diſciplinam experto, ſed omninò liberale ac Laconicū. Verùm vbi caſtigatio vitæ corrigendæ gratia ſuſcepta, ſermone vtitur acriter arguente, tanquā medicamento mordente: ibi non audire ſubmiſsè, neq; pudore animum accenſum vertigine corripi & ſudore perfundi, ſed immotum audire diductiſq; in riſum labiis, ac diſſimulare omnem dolorem, planè illiberalis eſt ſignum adoleſcentis & à verecundia alieni: ob conſuetudinem peccandi continentem animo eius, ſicut in dura fit & calloſa carne, vibicem non admittente. [XXIX.] Diuerſo autem modo ſunt affecti, qui cùm ſemel malè audiuerunt, fugiunt ita vt nunquam retrò ſe conuertant, omninoq; philoſophiam transfugæ relinquunt: ii cùm à natura habeant verecūdiam, bonum ad ſalutem parandam principium, perdunt illud dum ob luxum & molliciem non tolerant reprehenſiones, neq; fortiter correctiones ſuſtinent, ſed ad blandas atque delicatas auditiones ſe conuertunt; vbi adulatores aliqui aut ſophiſtæ vocibus dulcibus quidem, ſed vtilitatis omnis vacuis demulceāt. Sicut ergo qui poſt ſectionem fugit medicum, neq; ligari factum vulnus ſinit, eam is medici operis partem quæ dolorem affert pertulit, eam quæ ſanat aſpernatus: ita qui orationem, qua ſtulticia ipſius lancinata ac ſauciata fuit, non patitur etiam perſanare vlcus & ad cicatricem perducere: is morſus & dolore affectus, nullo percepto commodo, à philoſophia recedit. [XXX.] Non enim ſolùm Telephi vulnus, vt eſt apud Euripidem.

Obiurgationes vt audiendæ.

Ramenta lima demta cuſpidi ſanent:

ſed etiam morſum bonæ indolis adoleſcentibus à philoſophia inflictum eadem quę ſauciauit ſanat oratio. Itaq; pati quidem oportet & morderi, non conteri autem, neq; animo concidere qui reprehenditur. ſicq; ſtatuat, ſe philoſophiæ tanquam myſteriis quibuſdam magnis initiatum, primas luſtrationes ac tumultus vbi

pertulerit, ſpem habere iucundi ſplendidique fructus præſentem moleſtiam & conturbationem ſecuturi. Sic etiam vbi videbitur immeritò increpatus, rectè aget ſuſtinendo, & ad finem vſque patienter audiendo, fine facto compellabit hominem ſui purgandi cauſa, precabiturq; vt libertatem reprehendendi iſtam atq; vehementiam qua aduerſus ſe nunc fuit vſus, ad arguendum aliquod verè peccatum reſeruet. [XXXI.] Præterea ſicut in litteris, lyra, palæſtra ea quæ initio diſcenda ſunt multum habent tumultus, laboris, ac obſcuritatis: inde paulatim factis progreſſibus conſuetudo tanquam cum hominibus & noticia plenior parta, omnia amica, manſueta & faciliora dictu actuq; facit, ita cum philoſophia quoq; in primis vocibus atq; rebus habeat omninò quippiam ieiunum & inſolens, non conuenit quenquam ipſis initiis perterritum (quod planè fuerit ad quemuis timeſcentis ſtrepitum hominis atque inaudacis) rem totam deſerere: ſed conantem ſingula, operamq; impendentem, & progreſſibus intẽtum, expectare conſuetudinem quæ omnia bona reddere valet iucunda. ea enim non multò poſt tempore aderit, magnam adferens diſciplinæ lucem, & acres amores inſerens virtutis: ſine quibus planè ærumnoſi eſt aut meticuloſi hominis reliquam poſſe perferre vitam, vbi ob mollitiem quis philoſophia excidit. [XXXII. Neque abnuerim prorſus res ipſas habere quippiam quod imperiti & iuuenes initio perſpicere, vix, aut ne vix quidem poſſint. ſed tamen in maximam obſcuritatis partem ipſi ſua culpa incurrunt, in idem diuerſis ingeniis peccatum prolabentes. Quidam enim verecundia quadam ducti, & parcere doctori volentes, metuunt interrogare & confirmare doctrinam, vt re percepta aſſentiri poſſint. alii intempeſtiua ambitione & inani cum aliis certandi ſtudio, vt acumen ingenii ac facultatem diſcendi oſtentent, priuſquam acceperint habere ſe profitentes, nihil percipiunt. Ita vſu venit, verecundis quidem iſtis ac taciturnis, vt digreſſi in mœrore ſint ac dubitationibus, coguntur que tandem neceſſitate impulſi maiore cum pudore dicentes interpellare, & quæſtiones reuocare ac retrorſum diſcurrere. ambitioſis autem illis atque audaculis, vt ſuam inſcitiam ſemper occultent atque tegant. [XXXIII.] Repudiata itaque omni id generis ſtupiditate atque arrogantia, in id incumbamus, vt diſcamus animoque comprehendamus quidquid vtiliter dicitur, patiamurque nos rideri ab his qui ſibi ingenioſi videntur; ſicut fecerunt Cleanthes & Xenocrates. qui cùm viderentur tardiores eſſe quàm qui vna ſcholam frequentabant reliqui, non profugerunt à diſcendo, neq; animos deſponderunt: ſed vltrò in ſeipſos dicteria iecerunt, vaſis anguſti orificii, & æreis tabulis ſe ſimiles dicentes, vt qui ægrè doctrinam perciperent, perceptam firmiter conſtanterq; retinerent. Non enim duntaxat quod apud Phocylidem eſt,

Principia difficilia.

Cur nihil diſcant plerique.

Exempla patientiæ in diſcendo.

Qui

Qui vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre, & ſalsè dicta, & ſcurriles inſectationes. omni denique robore animi aduerſus inſcitiam niti, eamque deiicere oportet. [XXXIV.] Sed & illud vitandum eſt in quo in diuerſas alii partes peccant. Sunt enim qui ob ignauiam ſuam moleſti ſunt doctoribus atque importuni. qui cùm nolint ſeorſim ipſi laborem diſcendo impendere, ſæpenumerò eadem de re interrogando negocium faceſſunt doctori: inſtar implumium pullorum ſemper ad alienum os hiantes, cupienteſq; omnia ſibi iam ante ab aliis præparata & elaborata tradi. Alii attentionis & acuminis gloriam non ſuo aucupantes loco, garrulitate & curioſitate magiſtros obtundunt, ſemper aliquid non neceſſarium in diſputationem trahentes, demonſtrationeſque rerum nihil ad inſtitutum facientium quærentes. *Duo alia auditorũ vitia.*

Hoc pacto iter, breue quod ſit, longum redditur,

vt Sophocles ait, non ipſis tantùm, ſed & aliis. nam identidem vanis & ſuperuacaneis interrogationibus magiſtrum occupantes, veluti in faciundo itinere, impediunt continuationem doctrinæ, interceptæ atque moram paſſæ. [XXXV.] Atq; hi quidem, vt Hieronymus ſentit, ſimiles ſunt ignauorum ac timidorum canum, qui cùm domi pelles mordeant, ac villos vellant, ipſas feras non tangunt. Segnes autem illos hortor, vt cùm capita rerum animo complexi fuerint, ipſi ſuo Marte reliqua adponant, memoriaque inuentionem quaſi manu ducant, & orationem alterius veluti initium ac ſemen accipientes enutriant atque augeant. Non enim vt vas, ita mens quoque impleri opus habet, ſed fomitem tantum & alimentum (ſicut materia effectoris eget) requirit, qua incitetur ad inueniendum, & ad veritatis indagationem feratur. Sicut ergo fatuus ſit qui à vicino ignem petens, inuento ibi ſplendido foco perpetuò adſideat & ſe calefaciat: ita ſi quis ad alium accedens diſcendi cauſa, non exiſtimet ſuum ſe peculiare ſibi lumen debere accendere in ſua mente, ſed gaudeat auditione, eaq; ſe oblectans magiſtro ſemper adſideat: is ruborem quidem nitoremq; opinionis quendam audiendo ſibi parat, ſed internam animi æruginem flammis non excoxerit, neque caliginem luce philoſophiæ diſpulerit. Quod ſi igitur alio præcepto vſus eſt ad rectam audiendi rationem, oportet nos huius quod modò expoſui memores, ſimul cum diſcendo inueniendi exercere facultatem. vt cùm ſtatuerimus principium rectè viuendi eſſe rectè audire, habitum nobis non ſophiſticæ oſtentationis aut nudę cognitionis, ſed animo impreſſum, philoſophicumque paremus.

PLVTARCHI COMMENTARIVS, quomodo poſsit adulator ab amico internoſci.

[I.] *Amor ſui.* APud Platonem eſt, Antioche Philopappe, veniam omnes dare ei, qui ſui ſeſe maximo teneri amore profiteatur: verùm præter alia hoc ſummum ex amore tali vitium in animo hominis exiſtere, quod iuſtus ſui ipſius incorruptuſque eſſe iudex nequit. cæcus enim eſt rei amatæ cognitor qui amat: niſi quis adſueuerit pulchra potius in precio habere ac ſectari, quàm cognata quæ ſint & domeſtica. Hoc vitium adulatori ſub ſpecie amici ſeſe ingerendi magnam aperit feneſtram, oportuna ad nos ſubigendos arce vtenti noſtro amore noſtri: qui amor facit, vt quiſque ſui ipſius aſſentator cùm ſit primus atque maximus, non difficulter admittat externum, quem putat ac vult eſſe ſibi atque accedere teſtem adſtipulatoremque. Cui enim obiicitur quod adulatoribus delectetur, is ſeipſum valde amat, atque ob beneuolentiam omnia ſibi vult adeſſe, omnia putat ea, quæ velle quidem habere non eſt abſurdum, opinari autem ſe iis eſſe præditum, periculoſum eſt, multamque requirit cautionem. [II.] Quod ſi veritas res eſt, vt ait Plato, diuina, omniumque bonorum & diis & hominibus principium, apparet diis inimicum eſſe adulatorem, Pythio præ cæteris Apollini. impugnat enim ſemper hanc vocem, *Noſce teipſum*, animum vniuſcuiuſque decipiens ignorationemque ingenerans bonorum ac malorum quæ ei adſunt, propter quam neceſſe eſt & bona mutila imperfectaque, & mala prorſus inemendata relinqui. Quod ſi, vt pleræque aliæ ſolent res malæ, adulator aut ſolos, aut præcipuè adoriretur ignobiles, atque viles homines: non ita periculoſa eſſet ea res neq; adeo difficilis euitatu. Nunc, quemadmodum teredines lignis innaſcuntur potiſſimum teneris atque dulcibus: ita ferè generoſa ingenia, & frugi atque placida adulatorem recipiunt aluntque adhæreſcentem. *Adulatores optimis inſidiari.* Atque, vt Simonides ait, equos alendi ſtudium non lecytho comitari, ſed agris frugiferis: ita videmus adulatores non pauperibus ſe adiungere, aut ingloriis & plebeiis, ſed magnarum familiarum rerumque amplarum ruinam hanc morbumque eſſe, qui ſæpe etiam regna imperiaque ſubuertit. Quare non paruum eſt negocium, neque prouidentia indigens exigua, ita adulationem conſiderare, ne cùm adeò ſit agilis, amicitiam lædat aut criminibus obnoxiam reddat. [III.] Etenim pediculi morientes deſerunt, abeuntque ab eorum corporibus, extincto quo alebantur ſanguine. Sed nunquam omninò videbis adulatores eo ſe conferre, vbi res ſunt acciſæ & homines

hominès frigent. vbi gloria eſt & potentia, eo aduolant, ibique augentur: & mutante fortuna celeriter diffluunt. Non eſt autem res ad illud vſque experimentum trahenda, quod inutile ſit, adeoque damnoſum, neq; periculo careat. Durum eſt enim in eo temporis articulo ſentire non eſſe, qui putabantur, amicos, quando res non ſinit inconſtantem & ficticium conſtante ac probo permutare. Sed ſicut nomiſma, ita amicum oportet habere ante quàm vſus poſtulet probatum; non ipſo vſu reprehenſum: neque damnò accepto ſentire debemus, ſed peritiam cognoſcendi adulatoris habere, ne lædamur. Alioquin idem nobis vſu veniet quod iis qui guſtato demum veneno ſentiunt id eſſe lethale, iudiciumque ipſis hoc ſuo conſtat exitio. [IV.] Nam neq; hos probamus, neque eos qui amicitiam honeſtate ac vtilitate metientes, putant adulatores ipſo facto ſe deprehendiſſe eos, qui blandè ac gratioſè cõuerſantur. Non enim inſuauis eſſe debet amicus aut inconditus; neque grauitas auſteritaſque amicitiæ morum acerbitate conſtat: ſed ipſa illa eius pulchritudo atque grauitas, ſuauis eſt ac deſiderabilis;

Cautio.

Non omnes eſſe adulatores, qui ſunt iucundi aut laudant.

Quam iuxta Charites, ſedes poſuitq; Cupido.

neque ſoli ei qui eſt in calamitate;

Faciem intueri dulce hominis eſt beneuoli;

ſicut ille apud Euripidem ait: ſed vitam comitatur amicitia non minus voluptatem rebus lætis adiiciens ac gratiam, quàm aduerſis dolores difficultateſque adimens. Atque vt Euenus dixit *omnium condimentorum optimum eſſe ignem*: ita Deus amicitiam vitæ admiſcens, omnia læta, dulcia ac grata vt eſſent amico præſente vnaque fruente fecit. Et verò quei voluptatem occaſione obrepere vellet adulator, ſi noſſet amicitiam nihil iucundi vſquã admittere? Sed ſicut quæ aurum mentiuntur & adulterina ſunt, fulgorem tantum auri atq; nitorem imitantur: ſic adulator ſuauitatem venuſtatemque amici imitans, ſemper hilarem ſe ac renidentem præbet, nunquam reſiſtens, nunquam repugnans. Itaq; non ſtatim debemus adulationis ſuſpectos habere quicunq; laudant. non minus enim ſuo tẽpore laus amicum, quam obiurgatio decet. Quinimo moroſitas ac ad quæuis reprehendendum procliuitas, ab amicitia eſt & conſuetudine res aliena. Quæ autem beneuolentia liberaliter atque alacriter laudem laude dignis tribuit, huius etiam in reprehendendo libertatem facilè & ſine moleſtia perferimus ac probamus; credentes neceſſitate ductum increpare, qui in laudando fuit facilis. [V.] Operoſum eſt ergò, dicet aliquis, adulatorem ab amico internoſcere, ſi neque voluptatem afferendo, neque laudando differunt. nam & in miniſteriis & in obſequiis videmus ſæpe adulatores amicis eſſe celeriores. Quidni verò ſit, inquam, difficile? Siquidem agimus de vero adulatore qui artificiose & cum quadam calliditate rem gerit: neque cum vulgo eos intelligimus adula-

adulatores, quos autolecythos & menſarum vocamus aſſeclas, ac qui poſt datam manibus aquã verba eorum referunt quibus aſſentantur; quorum ad vnicam patinã ac calicem illiberalitas ſcurrilitate & impuritate comitata ſeſe prodit. Non enim, puto, neceſſe erat Melanthium Alexandri Phærei paraſitum adſentationis conuincere: qui interrogantibus quomodo confoſſus eſſet Alexander? reſpondit, *Per latus in ventrem meum.* neq; eos qui circa opulentam menſam in orbem verſantur, quos neque ignis arcere, neq; æs ferrum vi poteſt à petenda cœna. neq; adulatrices Cypreas, quę poſtquam in Syriam tranſiuerunt, *climacides* (quaſi *ſcalarias* diceres) appellatæ ſunt, quod ſcalarum loco eſſent regum vxoribus, iis ſe ſubmittentes, vt per ipſas hę vehicula conſcenderent. [VI.] Quem igitur oportet cauere? Eum qui neq; videtur, neq; profitetur ſe adulari: quem non deprehendes circa culinam oberrare aut vmbram metiri vt cœnæ tempus exploret, aut ebrium quouis modo ſeſe proſternere: ſed plerumque ſobrius eſt, curioſè agit, & actionum vult eſſe ſocius, arcanorumq; particeps: & in ſumma tragicus eſt, non ſatyricus aut comicus hiſtrio amici perſonam gerens. Sicut enim Plato ait extremæ eſſe iniuſticiæ, iuſtum videri neq; eſſe: ita & hæc periculoſa eſt exiſtimanda aſſentatio quæ fallit, non quæ aperta eſt, & quæ ſeriò non quæ ioco agit. Hæc enim veræ quoque amicitiæ plurimum fidei derogat ſæpe eodem recidenti, niſi animum aduertamus. Gobrias cum mago, quem perſequebatur, in obſcurum delatus conclaue ac colluctans, Dario ſuperuenienti ac qui magum altero ſaluo iugularet non reperienti mandaſſe fertur, vt vel per vtrumq; exigeret mucronem. [VII.] Nos autem quando minimè gentium dictum illud, *Pereat cum inimico amicus*, probamus: adulatorem multis ſimilitudinibus cum amico implicatum cupientes auellere, ſummo ſtudio cauere debemus, ne aut cum malo bonum abiiciamus, aut dum vtilibus parcimus, in id incidamus quod eſt noxium. Sicut enim agreſtia ſemina quę tritico permixta eiuſdem cum eo ſunt figuræ ac magnitudinis, difficulter ſecernuntur, cùm aut non excidant per anguſtiora cribri foramina, aut per ampliora vnà cum tritico excidant. ita adulatio amicitiæ ſeſe admiſcens ſimilitudine omnis affectus, motus, vſus, atque conſuetudinis, difficulter deprehenditur.

Adulatorum artes.

Enimuerò quia omnium rerum ſuauiſſima eſt amicitia, nihilq; plus adfert lætitiæ, ideo adulator etiam voluptatibus delinit, in iiſq; adminiſtrandis eſt. Et quia gratia vſuſque amicitiam conſequitur, quam ob rem dicimus igne magis & aqua neceſſarium eſſe amicum: iccirco adulator miniſteriis ſeſe vltrò offert, conaturq; ſummo ſtudio officioſus, impiger, promptuſq; videri. [VIII.] Ac quoniã principium amicitiæ ac ſtabilitas in ſimilitudine ſtudiorum ac morum maximè conſiſtit, earundemque omninò rerum appetitio aut auerſa-

tio cb

tio ob affectuum animi ſimilitudinem primò homines coniungit ac continet: hoc ſentiens adulator, ſeipſum veluti materiam quandam componit atque conformat, accommodare ſe ac affingere ſtudens imitatione iis quos adoritur, mollis & facilis ad repræſentandos ſimilitudine eos: adeò vt diceres:

Non filius Pelidæ, Achilles ipſus es.

Id verò aſtutiſſimè agit, quod intelligens libertatem ſermonis & dici & eſſe amicitiæ, tanquam animalis alicuius, propriam vocem, ſicut contrà diſſimulatio parum ingenua & ab amicitia aliena habetur: eam libertatem quoque non relinquit inimitatam, ſed ſicut periti coqui dulces ſuccos, ne ii ſatietatem gignant, amaris auſteriſq; condiunt: ſic & adulatores non genuinam, neq; vtilem, ſed veluti ſuperciliis adnictantem, ac titillantem temerè libertatem adhibent. His itaque de cauſis difficulter deprehendi poteſt adulator, ſicut & animalia ea, quæ colorem mutandi facultate prædita ſubiectæ materiæ ac locis adſimulantur. Proinde cùm ille ſimilitudinibus decipiat, ſub iiſque deliteſcat, noſtri muneris eſt, vt diſcriminibus expoſitis eum detegamus atq; denudemus, alienis coloribus atque figuris, vt Plato ait, propriorum ob inopiam ornatum. Atque hoc ab ipſo arceſſamus initio. [IX.] Diximus autem principium amicitiæ eſſe pleriſque animi indoliſque affectionem ſimilem, qua eoſdem mores, eaſdem conſuetudines amplectimur, iiſdem rebus, ſtudiis, occupationibuſque capimur. in quam ſententiam etiam hæc dicta ſunt:

Seni ſenilis vox eſt iucundiſſima,
Puero puer, mulieri mulier congruit,
Aegrotus ægrotanti: cui res aſpera
Sunt, is experto calamitatem concinit.

Ergo adulator ſciens à natura inſitum eſſe earundem rerum ſtudium, heic primum appropinquare & contubernio eodem vti aggreditur, veluti in paſcuis animali cuidam ſeſe adiungens, ſenſim iiſdem inſtitutis, earundemq; tractatione rerum, iiſdemq; ſtudiis & viuendi eadem ratione ſeſe applicando, conformemque exhibendo: donec tandem is, quem petit, anſam præbeat, palpantique cicurem ſe & tractabilem exhibeat: itaq; & vituperat eas res mores atq; homines, quibus illum offendi intelligit, & quæ placere ei ſentit, ea nõ mediocribus ſed nimiis fert laudibus, ita vt cum ſtupore quodam ſe ea admirari ſimulet, confirmetq; ſe iudicio magis quàm animi ſubito motu alia amare, alia improbare. [X.] Quibus ergo differentiis coarguetur, deprehendeturq; nõ ſimilis eſſe aut fieri, ſed ſimilem imitari? Principio intuendum eſt in ſimilitudinem inſtituti atque continuationem, perpetuone iiſdem gaudeat, eademq; laudet, vitamq; ſuam ad vnum dirigat atq; exigat exemplar, ſicuti decet ingenuum amicitiæ iiſdem moribus formatę cõſuetudi-

Quomodo ſimilitudinem ingenii ac ſtudiorum affectet adulator.

Mutabilitas adulatorum.

ſuetudiniſq; amatorem. talis enim eſt amicus. At verò adulator, ſtabilem nullam cùm habeat ſuorum morum ſedem, neq; certum aliquod viuendi delegerit genus ſibi quod placeat, ſed quod alteri, cùmq; alteri ſeſe effingat atque accommodet: non ſimplex eſt aut vnius modi; ſed varius ac multiplex; ex alia in aliam ſubinde formã tranſiens: quo modo aqua defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in quæ incidit. [XI.] Simias aiunt capi, dum homines imitari conantes, eorum motus & ſaltationes adſectantur. Adulator autem alios imitando decipit atque illicit; non eodem omnes modo: cum aliis ſaltat atq; cantat, aliis palæſtræ ſe & exercitationum corporis ſocium adiungit. quod ſi incidat in ſtudioſum aliquem venationis, tantùm non Phædræ iſta inclamans ſectatur,

Dij boni, maculoſas ceruos
Inſequens cupio canes incitare!

neque tamen illi quicquam cum feris rei eſt, ipſum venatorem in laqueos agit. quod ſi adeptus eſt litteris ac diſciplinis deditum adoleſcentem, totus iam in libris eſt, barbam ad talos vſque demittit, pallium geſtat, rerum delectum omittit: in ore ſunt numeri & rectangula ac triangula Platonis. ſin cum ſocorde aut potatore diuite res ei ſit;

Tum vero ſapiens centones ponit Vlyſſes:

abiicitur pallium; tondetur barba velut infrugifera ſeges; caldaria ponuntur ac pateræ, ridetur in ambulationibus, & dicteria in philoſophantes iaciuntur. Ita ferunt Syracuſis, cùm eo veniſſet Plato, ac Dionyſius inſano philoſophiæ ſtudio exarſiſſet, regiam puluetis plenam fuiſſe ob multitudinem geometrica tractantium. poſtquàm Plato gratia excidit, Dionyſiuſque philoſophia valere iuſſa rurſum ſe vino, nugis, libidinique & intemperantiæ dedit, cõfertim vniuerſos veluti à Circe aliqua transformatos inſcitiam, obliuionem, fatuitatemq; eſſe amplexos. [XII.] Teſtimonio ſunt etiam magnorum facta adulatorum, & eorum qui populari gratię intenti rempublicam geſſerunt, quorũ princeps Alcibiades, Athenis ſalsè dicta iaciendo, equos alendo, vitamq; facetam & gratioſam agendo notus Spartæ raſo capillo, palliatus, frigidaque lotus degebat: idem in Thracia militabat ac potabat, vbi ad Tiſaphernem ventum eſt, mollicie & luxu atque arrogantia vtebatur: hocque modo omnes demulcebat, eorum ſe moribus ſtudiiſque adſimilans. Talis non fuit Epaminondas, non Ageſilaus: qui tametſi cum plurimis verſati ſunt hominibus, vrbibus, moribus, ſuos tamen vbiq; mores, ſuum veſtitum, ſuam victus rationem, & dicendi, viuendiq; retinuerunt. Atq; ita Plato etiam idem fuit Syracuſis qui in academia, & Dionyſio talis, qualis Dioni. [XIII.] Cæterum adulatoris veluti Polypi mutationes facilè deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus

vitæ

vitæ ratione ſubitò tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, aut rationem victus, aut genus orationis. videbit enim illum nequaquam conſtantem aut ſuum eſſe, aut qui proprio animi affectu amet vel oderit, gaudeat vel indignetur: ſed inſtar ſpeculi affectuum alienorum, & vitæ inſtitutorum ac motuum imagines recipere. Si vituperes amicorum aliquem apud eum, dicet: Serò deprehendiſti quis eſſet: mihi ne ante quidem placuit. Sin mutata ſententia rurſum laudes, deierabit gratum ſibi hoc eſſe, & gaudere hominis gratia, fidemque habere. Si mutandam dices vitæ eſſe rationem, puta reipublicæ cura ad ocium & quietem tranſeundum: Iampridem, inquiet, tumultibus & inuidia debuimus nos exonerare. vbi rurſum videberis ei ad res gerendas & dicendum te conuertere, accinet tibi: Digna te ipſo cogitas: ocium enim ſuaue quidem eſt, ſed ingloriam atque abiectum. Tali ſtatim eſt occinendum illud,

Nunc alius ſubito mihi, quam paulo ante, videris.

non mihi opus eſt amico mecum ſeſe mutante & mea momenta ſequente (hoc enim vmbra melius præſtat) ſed qui verum vnà mecum ſequatur atque diiudicet. Atq; hæc vna eſt ratio deprehendendi adulatoris. [XIV.] Alterum in ſimilitudinibus diſcrimen eſt obſeruandum, quod vetus amicus neque imitatur omnia, neque laudat facilè, ſed optima duntaxat: nam, vt eſt apud Sophoclem,

Alia ratio ſimulationis deprehendenda

Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim vnà officium facere, & adiuuare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi aut malitioſè agēdi ſocium ſe præbet: niſi inuitum, ſicut ſolet lippitudinis, ita vitii quoq; aut peccati quædam ob conſuetudinem afficiat contagio. quemadmodum familiares aiunt Platonis curuitatem imitatos, & balbuciem Ariſtotelis, & Alexandri regis colli inflexionem, inque dicendo vocis aſperitatem. quidam enim imprudentes morum vitæque aliquam percipiunt labem. Contrà adulatori euenit quod Chamæleonti. hic enim omni colori ſe poteſt ſimilem præſtare, demto albo. & adulator in iis quæ operæ precium habent ſimilem ſeſe præbere non valens, nihil non turpe imitando exprimit. [XV.] Sed quomodo inepti pictores pulcra repræſentare cùm nequeant, rugas, verrucas, & cicatrices referunt: ſic adulator intemperātiam imitatur, ſuperſtitionem, iracundiam, acerbitatē aduerſum ſeruos, infidelitatem erga domeſticos & cognatos. Eſt enim natura propenſus ad deteriora: ac præterea quàm longiſſimè à reprehendendo videtur abeſſe, ſi turpia imitetur. Suſpecti enim ſunt qui meliora quęrunt, videnturq; iniquè amicorum ferre peccata quæ res & Dionē Dionyſio, & Samium Philippo, & Ptolemæo Cleomenem inuiſum fecit atq; perdidit. Adulator dum vult eſſe ac videri iuxta ſuauis ac fidelis, præ nimio amore fingit ſe ne vitia quidē improbare, vt eo-

Adulator turpium imitator.

tur. Itaq; amicus muſici inſtar mutationibus ad pulcrum & vtile accommodatis aliàs intendendo, aliàs remittendo, ſæpe quidem delectat, ſemper autem prodeſt. Sed adulator quaſi vnica tantum nerui intentione identidem ſolitus eam vocem reddere, quæ delectet & grata ſit, neq; iuſto repugnare, neque verbo moleſtus eſſe nouit, ſemper cum eo concinit, eumq; aſſectatur cui blandiri ſtatuit. [XXI.] Quemadmodum igitur Xenophon Ageſilaum ait eorum habuiſſe collaudationes gratas, qui & culpare per occaſionem vellent: ita eum amicè delectare ac gratificari cenſeamus, qui aliquando etiam moleſtia affitere & aduerſari poſſit. eam verò conſuetudinem, quæ continentibus blandiciis vſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus. Sitq; nobis in promptu illud Laconis dictum, qui cùm rex Charilaus laudaretur, Qui, inquit, iſte probus ſit, qui ne malis quidem acerbus eſt? Tauris ferunt aſilum ſub aures ſubire, itemque canibus ricinum. & adulator aures ambitioſorum laudibus occupans iiſq; adhærens, non facilè depellitur. Itaque ibi maximè iudicium eſt adhibendum ſobrium atq; cautum, vt diſcernamus, homone laudetur an actio. Rem ipſam laudari intelligemus, ſi abſentibus potius fiat quàm præſentibus nobis: ſi eadem ipſi volentes atque affectantes non nos modò, ſed omnes idem inſtitutum tenentes ſectentur, neque nunc alia, alia poſt agant aut dicant: & (quod maximum eſt) ſi nos ipſi ſentiamus non duci nos pœnitudine eorum propter quæ laudamur, neque eorum nos pudeat, neque contrarium potius nos dixiſſe aut egiſſe optemus. Internum enim iudicium animi noſtri laudi reclamans, eamq; non admittens, nullo affectu trahitur aut mouetur, neque poteſt ab aſſentante corrumpi. [XXII.] Sed neſcio quo pacto fit vt plerique cùm in calamitatibus conſolationes non admittant, magiſque delectentur iis qui vna lamentantur: iidem ſi quid peccauerint aut deliquerint, pro inimico atque accuſatore habeant quicunque reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit: laudantem autem, & facinus verbis comprobantem amplectantur & beneuolum amicumque ſibi ducant. Sed qui factum tamen aut dictum alicuius ſiue ſerium ſiue iocoſum facilè laudanr eique applaudunt: ii tantùm in re præſenti ſunt noxii. Qui autem ad ingenium ipſum laudando penetrant, & à moribus ad indolem pertingunt: idem ii faciunt quod ſerui qui non aceruo ſed ſemini aliquid furtim detrahunt. indolem enim quæ initium eſt ac fons vitæ degendæ peruertunt, dum nomina virtutum vitiis imponunt. Equidem ſcribit Thucydides in ſeditionibus ac bellis nomina hominum æſtimatione à conſueta fuiſſe ſignificatione detorta ad res alias. audacia enim rationis expers, habita fuit pro fortitudine, prudens cunctatio pro timiditate ſpecioſa, modeſtia pro molliciei prætextu, & callida in omnibus

Laudationum examen.

Appellationum abuſus.

omnibus rebus adhibita accuratio pro ſumma ignauia. [XXIII.] Ita in adulationibus quoq; obſeruandũ eſt, quod prodigalitas liberalitatis vocabulo, timiditas cautionis, temeritas celeritatis, ſordes frugalitatis, amoribus deditus conſuetudinis amantis & ad caritatem propẽſi, iracundus ac ſuperbus animoſi, vilis humiliſq; humani titulo afficitur. Sicut & Plato alicubi ait amatorem amaſii adulatorem, ſimo gratioſi, aduncum habenti naſum regii, nigro virilis, albo deorum filii imponere nomen: deniq; planè adulatoriè ab amatore mellei coloris dici pallidos verbo palloris odium minuente, & boni cum conſulente. Sanè deformis perſuaderi ſibi ſinens formoſum ſe eſſe, aut paruus magnum, neq; diu in errore eo perſiſtit, & damnum leue neq; irreparabile accipit. Laus autẽ quæ vitiis adſuefacit dũ pro virtutibus habentur, ita vt non dolori nobis ſint, ſed delectationi, & quæ verecundiam peccantibus aufert: ea inquam ratio laudandi effecit, vt Dionyſij & Phalaridis tyrannidem Siculi iuſticiæ ac odii in malos nomine ornarent. eadem Ægyptum peſſumdedit, mollitiẽ Ptolemæi ac furioſam ſuperſtitionem, vlulatusque, & liliorum ac tympanorum impreſſas in corpus notas, pietatis erga deos cultuſq; numinum appellatione velans. [XXIV.] Eadem eodem tempore parum abfuit, quin Romanorum mores corrumperet atq; perderet, luxum Antonii, & intemperantiam, & publicas profuſiones pecuniæ voce molli actiones hilares atq; humanitatis plenas appellans, hominis liberaliter ſua potẽtia fortunaq; vtentis. Quid verò aliud Ptolemæo capiſtrũ tibicinis fiſtulamq; appendit, quid Neroni ſcenam erexit tragicam, laruaſq; & cothurnos induit, quàm adulantiũ laudes? an non pleriq; reges dum cantilarent, Apollines, dum ebrii eſſent, Bacchi, dum palæſtram exercerent, Hercules ſalutati, iiſq; gaudẽtes nominibus aſſentando ad extremã ſunt adacti turpitudinem? [XXV.] Quapropter maximè vbi laudat cauendum eſt ab adulatore. Idq; non fallit adulatorem, ſed callidus ſuſpicionẽ cauere, vbi in delicatulum aliquem agreſtemve incidit, ſuilla cute craſſa amictum: ibi tum quanto poteſt flatu adulatur. vt Struthias calcans Biantem, eiuſq; ſtupiditati laudationibus inſultans: Alexandro rege amplius bibiſti, & riſu ad Cyprium decolans. Cæterùm elegantiores adortus adulator, cùm hos videt hunc locum hancq; occaſionem potiſſimum obſeruare, non rectà laudationem profert, ſed longis in orbem ambagibus vſus accedit, veluti citra ſtrepitum tacturus pecus aliquod atq; tentaturus. Modò enim aliorum quorundam de ipſo pronunciatas laudes refert, rhetorum exemplo aliena vſus perſona: periucũdum, inquiens, mihi fuit in foro cum peregrinis, vel ſenioribus colloquium, qui de te multa in bonam partem non ſine admiratione tui dixerunt. Modò leues & falſas aduerſus eum criminationes confingens ſe ex aliorum habere dictis, ſtudioſè accedit,

Artes adulatorũ in-

PLVTARCHI COMMENTARIVS, *quomodo poſsit adulator ab amico internoſci.*

[I.] *Amor ſui.* APud Platonem eſt, Antioche Philopappe, veniam omnes dare ei, qui ſui ſeſe maximo teneri amore profiteatur: verùm præter alia hoc ſummum ex amore tali vitium in animo hominis exiſtere, quod iuſtus ſui ipſius incorruptuſque eſſe iudex nequit. cæcus enim eſt rei amatæ cognitor qui amat: niſi quis adſueuerit pulchra potius in precio habere ac ſectari, quàm cognata quæ ſint & domeſtica. Hoc vitium adulatori ſub ſpecie amici ſeſe ingerendi magnam aperit feneſtram, oportuna ad nos ſubigendos arce vtenti noſtro amore noſtri: qui amor facit, vt quiſque ſui ipſius aſſentator cùm ſit primus atque maximus, non difficulter admittat externum, quem putat ac vult eſſe ſibi atque accedere teſtem adſtipulatoremque. Cui enim obiicitur quod adulatoribus delectetur, is ſeipſum valde amat, atque ob beneuolentiam omnia ſibi vult adeſſe, omnia putat ea, quæ velle quidem habere non eſt abſurdum, opinari autem ſe iis eſſe præditum, periculoſum eſt, multamque requirit cautionem. [II.] Quod ſi veritas res eſt, vt ait Plato, diuina, omniumque bonorum & diis & hominibus principium, apparet diis inimicum eſſe adulatorem, Pythio præ cæteris Apollini. impugnat enim ſemper hanc vocem, *Noſce teipſum,* animum vniuſcuiuſque decipiens ignorationemque ingenerans bonorum ac malorum quæ ei adſunt, propter quam neceſſe eſt & bona mutila imperfectaque, & mala prorſus inemendata relinqui. Quod ſi, vt pleræque aliæ ſolent res malæ, adulator aut ſolos, aut præcipuè adoriretur ignobiles, atque viles homines: non ita periculoſa eſſet ea res neq; adeo difficilis euitatu. Nunc, quemadmodum teredines lignis innaſcuntur potiſſimum teneris atque dulcibus: ita ferè generoſa ingenia, & frugi atque placida adulatorem recipiunt aluntque adhæreſcentem. *Adulatores optimis inſidiari.* Atque, vt Simonides ait, equos alendi ſtudium non lecytho comitari, ſed agris frugiferis: ita videmus adulatores non pauperibus ſe adiungere, aut ingloriis & plebeiis, ſed magnarum familiarum rerumque amplarum ruinam hanc morbumque eſſe, qui ſæpe etiam regna imperiaque ſubuertit. Quare non paruum eſt negocium, neque prouidentia indigens exigua, ita adulationem conſiderare, ne cùm adeò ſit agilis, amicitiam lædat aut criminibus obnoxiam reddat. [III.] Etenim pediculi morientes deſerunt, abeuntque ab eorum corporibus, extincto quo alebantur ſanguine. Sed nunquam omninò videbis adulatores eo ſe conferre, vbi res ſunt acciſæ & homines

homines frigent. vbi gloria eſt & potentia, eo aduolant, ibique augentur: & mutante fortuna celeriter diffluunt. Non eſt autem res ad illud vſque experimentum trahenda, quod inutile ſit, adeoque damnoſum, neq; periculo careat: Durum eſt enim in eo temporis articulo ſentire non eſſe, qui putabantur, amicos; quando res non ſinit inconſtantem & ficticium conſtante ac probo permutare. Sed ſicut nomiſma, ita amicum oportet habere ante quàm vſus poſtulet probatum; non ipſo vſu reprehenſum: neque damno accepto ſentire debemus, ſed peritiam cognoſcendi adulatoris habere, ne lædamur. Alioquin idem nobis vſu veniet quod iis qui guſtato demum veneno ſentiunt id eſſe lethale; iudiciumque ipſis hoc ſuo conſtat exitio. [IV.] Nam neq; hos probamus, neque eos qui amicitiam honeſtate ac vtilitate metientes, putant adulatores ipſo facto ſe deprehendiſſe eos, qui blandè ac gratioſè cõuerſantur. Non enim inſuauis eſſe debet amicus aut inconditus; neque grauitas auſteritaſque amicitiæ morum acerbitate conſtat: ſed ipſa illa eius pulchritudo atque grauitas, ſuauis eſt ac deſiderabilis;

Cautio.

Non omnes eſſe adulatores, qui ſunt iucundi aut laudant.

Quam iuxta Charites, ſedes poſuitq; Cupido.

neque ſoli ei qui eſt in calamitate;

Faciem intueri dulce hominis eſt beneuoli;

ſicut ille apud Euripidem ait: ſed vitam comitatur amicitia non minus voluptatem rebus lætis adiiciens ac gratiam, quàm aduerſis dolores difficultateſque adimens: Atque vt Euenus dixit *omnium condimentorum optimum eſſe ignem*: ita Deus amicitiam vitæ admiſcens, omnia læta; dulcia ac grata vt eſſent amico præſente vnaque fruente fecit. Et verò quei voluptatem occaſione obrepere vellet adulator, ſi noſſet amicitiam nihil iucundi vſquã admittere? Sed ſicut quæ aurum mentiuntur & adulterina ſunt, fulgorem tantum auri atq; nitorem imitantur: ſic adulator ſuauitatem venuſtatemque amici imitans, ſemper hilarem ſe ac renidentem præbet, nunquam reſiſtens, nunquam repugnans. Itaq; non ſtatim debemus adulationis ſuſpectos habere quicunq; laudant. non minus enim ſuo tẽpore laus amicum, quàm obiurgatio decet. Quinimo moroſitas ac ad quæuis reprehendendum procliuitas, ab amicitia eſt & conſuetudine res aliena. Quæ autem beneuolentia liberaliter atque alacriter laudem laude dignis tribuit, huius etiam in reprehendendo libertatem facilè & ſine moleſtia perferimus ac probamus, credentes neceſſitate ductum increpare, qui in laudando fuit facilis. [V.] Operoſum eſt ergò, dicet aliquis, adulatorem ab amico internoſcere, ſi neque voluptatem afferendo, neque laudando differunt: nam & in miniſteriis & in obſequiis videmus ſæpe adulatores amicis eſſe celeriores. Quidni verò ſit, inquam, difficile? Siquidem agimus de vero adulatore qui artificioſè & cum quadam calliditate rem gerit: neque cum vulgo eos intelligimus adula-

adulatores, quos autolecythos & menſarum vocamus aſſeclas, ac qui poſt datam manibus aquã verba eorum referunt quibus aſſentantur; quorum ad vnicam patinã ac calicem illiberalitas ſcurrilitate & impuritate comitata ſeſe prodit. Non enim, puto, neceſſe erat Melanthium Alexandri Phærei paraſitum adſentationis conuincere: qui interrogantibus quomodo confoſſus eſſet Alexander? reſpondit, *Per latus in ventrem meum.* neq; eos qui circa opulentam menſam in orbem verſantur, quos neque ignis arcere, neq; æs ferrum vi poteſt à petenda cœna. neq; adulatrices Cypreas, quę poſtquam in Syriam tranſiuerunt, *climacides* (quaſi *ſcalarias* diceres) appellaræ ſunt, quod ſcalarum loco eſſent regum vxoribus, iis ſe ſubmittentes, vt per ipſas hę vehicula conſcenderent. [VI.] Quem igitur oportet cauere? Eum qui neq; videtur, neq; profitetur ſe adulari: quem non deprehendes circa culinam oberrare aut vmbram metiri vt cœnæ tempus exploret, aut ebrium quouis modo ſeſe proſternere: ſed plerumque ſobrius eſt, curioſè agit, & actionum vult eſſe ſocius, arcanorumq; particeps: & in ſumma tragicus eſt, non ſatyricus aut comicus hiſtrio amici perſonam gerens. Sicut enim Plato ait extremæ eſſe iniuſticiæ, iuſtum videri neq; eſſe: ita & hæc periculoſa eſt exiſtimanda aſſentatio quæ fallit, non quæ aperta eſt, & quæ ſeriò non quæ ioco agit. Hæc enim veræ quoque amicitiæ plurimum fidei derogat ſæpe eodem recidenti, niſi animum aduertamus. Gobrias cum mago, quem perſequebatur, in obſcurum delatus conclaue ac colluctans, Dario ſuperuenienti ac qui magum altero ſaluo iugularet non reperienti mandaſſe fertur, vt vel per vtrumq; exigeret mucronem. [VII.] Nos autem quando minimè gentium dictum illud, *Pereat cum inimico amicus*, probamus: adulatorem multis ſimilitudinibus cum amico implicatum cupientes auellere, ſummo ſtudio cauere debemus, ne aut cum malo bonum abiiciamus, aut dum vtilibus parcimus, in id incidamus quod eſt noxium. Sicut enim agreſtia ſemina quę tritico permixta eiuſdem cum eo ſunt figuræ ac magnitudinis, difficulter ſecernuntur, cùm aut non excidant per anguſtiora cribri foramina, aut per ampliora vnà cum tritico excidant. ita adulatio amicitiæ ſeſe admiſcens ſimilitudine omnis affectus, motus, vſus, atque conſuetudinis, difficulter deprehenditur. Enimuerò quia omnium rerum ſuauiſſima eſt amicitia, nihilq; plus adfert lætitiæ, ideo adulator etiam voluptatibus delinit, in iiſq; adminiſtrandis eſt. Et quia gratia vſuſque amicitiam conſequitur, quam ob rem dicimus igne magis & aqua neceſſarium eſſe amicum: iccirco adulator miniſteriis ſeſe vltrò offert, conaturq; ſummo ſtudio officioſus, impiger, promptuſq; videri. [VIII.] Ac quoniã principium amicitiæ ac ſtabilitas in ſimilitudine ſtudiorum ac morum maxime conſiſtit, earundemque omnino rerum appetitio aut auerſatio

Adulatorum artes.

tio eb

tio ob affectuum animi ſimilitudinem primò homines coniungit ac continet: hoc ſentiens adulator, ſeipſum veluti materiam quandam componit atque conformat, accommodare ſe ac affingere ſtudens imitatione iis quos adoritur, mollis & facilis ad repræſentandos ſimilitudine eos: adeò vt diceres:

Non filius Pelidæ, Achilles ipſus es.

Id verò aſtutiſſimè agit, quod intelligens libertatem ſermonis & dici & eſſe amicitiæ, tanquam animalis alicuius, propriam vocem, ſicut contrà diſſimulatio parum ingenua & ab amicitia aliena habetur: eam libertatem quoque non relinquit inimitatam, ſed ſicut periti coqui dulces ſuccos, ne ii ſatietatem gignant, amaris auſteriſq; condiunt: ſic & adulatores non genuinam, neq; vtilem, ſed veluti ſuperciliis adnictantem, ac titillantem temerè libertatem adhibent. His itaque de cauſis difficulter deprehendi poteſt adulator, ſicut & animalia ea, quæ colorem mutandi facultate prædita ſubiectæ materiæ ac locis adſimulantur. Proinde cùm ille ſimilitudinibus decipiat, ſub iiſque deliteſcat, noſtri muneris eſt, vt diſcriminibus expoſitis eum detegamus atq; denudemus, alienis coloribus atque figuris, vt Plato ait, propriorum ob inopiam ornatum. Atque hoc ab ipſo arceſſamus initio. [IX.] Diximus autem principium amicitiæ eſſe pleriſque animi indoliſque affectionem ſimilem, qua eoſdem mores, eaſdem conſuetudines amplectimur, iiſdem rebus, ſtudiis, occupationibuſque capimur. in quam ſententiam etiam hæc dicta ſunt:

Seni ſenilis vox eſt iucundiſſima,
Puero puer, mulieri mulier congruit,
Aegrotus ægrotanti: cui res aſperæ
Sunt, is experto calamitatem concinit.

Ergo adulator ſciens à natura inſitum eſſe earundem rerum ſtudium, heic primum appropinquare & contubernio eodem vti aggreditur, veluti in paſcuis animali cuidam ſeſe adiungens, ſenſim iiſdem inſtitutis, earundemq; tractatione rerum, iiſdemq; ſtudiis & viuendi eadem ratione ſeſe applicando, conformemque exhibendo: donec tandem is, quem petit, anſam præbeat, palpantique cicurem ſe & tractabilem exhibeat: itaq; & vituperat eas res mores atq; homines, quibus illum offendi intelligit, & quæ placere ei ſentit, ea nõ mediocribus ſed nimiis fert laudibus, ita vt cum ſtupore quodam ſe ea admirari ſimulet, confirmetq; ſe iudicio magis quàm animi ſubito motu alia amare, alia improbare. [X.] Quibus ergo differentiis coarguetur, deprehenderturq; non ſimilis eſſe aut fieri, ſed ſimilem imitari? Principio intuendum eſt in ſimilitudinem inſtituti atque continuationem, perpetuone iiſdem gaudeat, eademq; laudet, vitamq; ſuam ad vnum dirigat atq; exigat exemplar, ſicuti decet ingenuum amicitiæ iiſdem moribus formatę cõſuetudi-

Quomodo ſimilitudinem ingenii ac ſtudiorum affectet adulator.

Mutabilitas adulatorum.

ſuetudiniſq; amatorem. talis enim eſt amicus. At verò adulator; ſtabilem nullam cùm habeat ſuorum morum ſedem, neq; certum aliquod viuendi delegerit genus ſibi quod placeat, ſed quod alteri, cùmq; alteri ſeſe effingat atque accommodet: non ſimplex eſt aut vnius modi; ſed varius ac multiplex; ex alia in aliam ſubinde formã tranſiens: quo modo aqua defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in quæ incidit. [XI.] Simias aiunt capi, dum homines imitari conantes, eorum motus & ſaltationes adſectantur. Adulator autem alios imitando decipit atque illicit; non eodem omnes modo: cum aliis ſaltat atq; cantat, aliis palæſtræ ſe & exercitationum corporis ſocium adiungit. quod ſi incidat in ſtudioſum aliquem venationis, tantùm non Phædræ iſta inclamans ſectatur,

Dij boni, maculoſas ceruas
Inſequens cupio canes incitare!

neque tamen illi quicquam cum feris rei eſt, ipſum venatorem in laqueos agit. quòd ſi adeptus eſt litteris ac diſciplinis deditum adoleſcentem, totus iam in libris eſt, barbam ad talos vſque demittit, pallium geſtat, rerum delectum omittit: in ore ſunt numeri & rectangula ac triangula Platonis. ſin cum ſocorde aut potatore diuite res ei ſit,

Tum vero ſapiens centones ponit Vlyſſes:

abiicitur pallium; tondetur barba velut infrugifera ſeges; caldaria ponuntur ac pateræ, ridetur in ambulationibus, & dicteria in philoſophantes iaciuntur. Ita ferunt Syracuſis, cùm eo veniſſet Plato, ac Dionyſius inſano philoſophiæ ſtudio exarſiſſet, regiam pulueris plenam fuiſſe ob multitudinem geometrica tractantium. poſtquàm Plato gratia excidit, Dionyſiuſque philoſophia valere iuſſa rùrſum ſe vino, nugis, libidinique & intemperantiæ dedit, cõfertim vniuerſos veluti à Circe aliqua transformatos inſcitiam, obliuionem, fatuitatemq; eſſe amplexos. [XII.] Teſtimonio ſunt etiam magnorum facta adulatorum, & eorum qui populari gratiæ intenti rempublicam geſſerunt, quorũ princeps Alcibiades, Athenis falsè dicta iaciendo, equos alendo, vitamq; facetam & gratioſam agendo notus Spartæ raſo capillo, palliatus, frigidaque lotus degebat: idem in Thracia militabat ac potabat, vbi ad Tiſaphernem ventum eſt, mollicie & luxu atque arrogantia vtebatur: hocque modo omnes demulcebat, eorum ſe moribus ſtudiiſque adſimilans. Talis non fuit Epaminondas; non Ageſilaus: qui tametſi cum plurimis verſati ſunt hominibus, vrbibus, moribus, ſuos tamen vbiq; mores, ſuum veſtitum, ſuam victus rationem, & dicendi, viuendiq; retinuerunt. Atq; ita Plato etiam idem fuit Syracuſis qui in academia, & Dionyſio talis, qualis Dioni. [XIII.] Cæterùm adulatoris veluti Polypi mutationes facilè deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus

vitæ

vitæ ratione ſubitò tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, aut rationem victus, aut genus orationis. videbit enim illum nequaquam conſtantem aut ſuum eſſe, aut qui proprio animi affectu amet vel oderit, gaudeat vel indignetur: ſed inſtar ſpeculi affectuum alienorum, & vitæ inſtitutorum ac motuum imagines recipere. Si vituperes amicorum aliquem apud eum, dicet: Serò deprehendiſti quis eſſet: mihi ne ante quidem placuit. Sin mutata ſententia rurſum laudes, deierabit gratum ſibi hoc eſſe, & gaudere hominis gratia, fidemque habere. Si mutandam dices vitæ eſſe rationem, puta reipublicæ cura ad ocium & quietem tranſeundum: Iampridem, inquiet, tumultibus & inuidia debuimus nos exonerare. vbi rurſum videberis ei ad res gerendas & dicendum te conuertere, accinet tibi: Digna te ipſo cogitas: ocium enim ſuaue quidem eſt, ſed ingloriam atque abiectum. Tali ſtatim eſt occinendum illud,

Nunc alius ſubito mihi, quam paulo ante, videris.

non mihi opus eſt amico mecum ſeſe mutante & mea momenta ſequente (hoc enim vmbra melius præſtat) ſed qui verum vnà mecum ſequatur atque diiudicet. Atq; hæc vna eſt ratio deprehendendi adulatoris. [XIV.] Alterum in ſimilitudinibus diſcrimen eſt obſeruandum, quod verus amicus neque imitatur omnia, neque laudat facilè, ſed optima duntaxat: nam, vt eſt apud Sophoclem,

Alia ratio ſimulationis deprehendenda

Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim vnà officium facere, & adiuuare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi aut malitioſè agēdi ſocium ſe præbet: niſi inuitum, ſicut ſolet lippitudinis, ita vitii quoq; aut peccati quædam ob conſuetudinem afficiat contagio. quemadmodum familiares aiunt Platonis curuitatem imitatos, & balbuciem Ariſtotelis, & Alexandri regis colli inflexionem, inque dicendo vocis aſperitatem. quidam enim imprudentes morum vitæque aliquam percipiunt labem. Contrà adulatori euenit quod Chamæleonti. hic enim omni colori ſe poteſt ſimilem præſtare, demto albo. & adulator in iis quæ operæ precium habent ſimilem ſeſe præbere non valens, nihil non turpe imitando exprimit. [XV.] Sed quomodo inepti pictores pulcra repræſentare cùm nequeant, rugas, verrucas, & cicatrices referunt: ſic adulator intemperātiam imitatur, ſuperſtitionem, iracundiam, acerbitatē aduerſum ſeruos, infidelitatem erga domeſticos & cognatos. Eſt enim natura propenſus ad deteriora: ac præterea quàm longiſſimè à reprehendendo videtur abeſſe, ſi turpia imitetur. Suſpecti enim ſunt qui meliora quęrunt, videnturq; iniquè amicorum ferre peccata quæ res & Dionē Dionyſio, & Samium Philippo, & Ptolemæo Cleomenem inuiſum fecit atq; perdidit. Adulator dum vult eſſe ac videri iuxta ſuauis ac fidelis, præ nimio amore fingit ſe ne vitia quidē improbare, vt eo-

Adulator turpium imitator.

dem modo vbiq; affectus atq; eiuſdem naturæ putetur. Itaq; neq; eorum, quæ nolentibus fortituitò eueniunt, expertes eſſe volunt. Sed ægrotis adulantes eodem ſe morbo teneri ſimulant: & viſu ſe audituq; valere negant, ſi cũ cæcutientibus aut ſurdaſtris viuant: ſicut Dionyſii adulatores luſcioſos ſe fingebant, aliuſq; in aliũ impingentes inter cœnandũ paropſides de menſis deturbabãt.[XVI.] Alii vt affectus magis æquent, altius penetrant, & ad arcana vſque eodem ſe modo affectos eſſe fingentes procedunt. ſentientes enim aut coniugium eius cui blandiuntur infelix eſſe, aut de liberis eum vel domeſticis ſiniſtra ſuſpicari: ipſi quoque ſibi non parcunt, ſed de ſuis liberis, aut vxore, cognatis, familiaribuſve arcana quædam crimina cum luctu recenſent. Similitudo enim facit vt maiore affectu conſpirent. itaq; alter quaſi obſidibus iam acceptis aliquid arcani committit adulatori, ac deinceps eo vtitur, ac fidem fallere metuit. Ego vero noui qui amico ſuam vxorem eiiciente, ſuam i[illegible] quoque repudiauit. Sed tamen amici vxor deprehendit eum clam iſtam inuiſere ac per internuncios cum ea agere. Quare quid rei eſſet adulator non habebat cognitum, qui cancro magis quam adulatori conuenire putabat Iambica hæc:

Nihil eſt niſi venter corpus omne, proſpicit
Partes in omnes beſtia, repiat dentibus.

Paraſiti enim eſt hæc effigies, amici circa ſartaginem & poſt prandium: vt ait Eupolis. Verum hæc in ſuum reiiciamus orationis huius locum.[XVII.]Id verò commentum adulatoris in imitationibus non prætereamus, quod etiam ſi quid boni imitatur, tamen ei cui aſſentatur palmam relinquit. Qui enim veri ſunt amici, apud eos nulla eſt obtrectatio, nulla inuidia: ſed ſiue vincant rectè agendo, ſiue ſuperentur, citra moleſtiam ſus deq; ferunt. Adulator autem memor ſe vbiq; ſecundas agere partes, ſimilitudinem ita affectat vt ſemper inferior ſit, primamq; laudem & palmam alteri relinquat, exceptis prauis rebus. In his enim priores ſibi vendicat. ac ſi ille ſe moroſum dicat, ſe profitetur atra bile exagitari: ſi ſuperſtitioſum, ſe diuinitus exagitari: ſi amare, ſe inſanire: ſi intẽpeſtiue riſiſſe, ſe riſu emortuum. Contra in bonis rebus, ſe ait velocem curſu, illum autem volare. ſe mediocriter equitare, ſed quid hoc ad equitem hunc centaurum? Ego, inquit, ad poeſin non inepto ſum ingenio, verſumque condo non peſſimum,

Adulator bo[illegible] [illegible]tans, fingit ſe [illegible] æqua-re.

Sed mihi non datur, eſt poſſe tonare Iouis.

Simul enim & inſtitutum eius videtur pronunciare eſſe egregium dum id imitatur, & vim æquari non poſſe, dum certare conatur ſuccumbit. Atque hæc ſunt, quibus in adſimilando ab amico differt adulator. [XVIII.] Quando autem, vt docuimus, voluptas etiam vtriuſq; communis eſt, (vir enim bonus non minus delectatur amicis, quam adulatoribus vitioſus) agedum hic quoq; diſcrimen con-

Voluptas ab adulatore aliter

conſtituamus. id autem erit, voluptatis ad finem relatio. Atq; hoc ita conſideremus. Ineſt in vnguento gratus odor; ineſt etiam in medicamento. Sed hoc intereſt, quod illic tantum ad voluptatem refertur, neque vllius præterea rei gratia ineſt: hic autem ei, quod purgandi corpus, aut calefaciendi, aut carnem reparandi facultatem habet, accedit. Rurſum pictores floridos colores admiſcent: ſed & medicamenta ſunt quędam conſpectu florido, & colore minimè ingrato, at diſcrimen in promtu eſt; quod fine ſcilicet vtilitatis differunt. Ita amicorum quoque mutuæ delectationes voluptatem habent quaſi efflorescentem in re aliqua pulcra & vtili. aliquando etiam honeſti ac virtute præditi homines iocis, conuiuiis, vino, riſu, atque adeo etiam nugis inuicem veluti condimentis vtuntur, in quam ſententiam dicta ſunt hæc,

quam ab amico paratur.

Hi ſe oblectabant grato ſermone viciſſim.
——neq; nos tam res diuelleret vlla,
Quin nos colloquiis oblectaremus amicis.

[XIX.] Adulatoris autem is finis, hoc opus eſt, vt ſubinde iocum aliquem, aut actionem, aut ſermonem voluptatis gratia & ad parandam voluptatem quaſi coquat atque condiat. Vtq; vno verbo rem totam complectar, adulator omnia putat ſibi facienda eſſe vt delectet: verus amicus ſemper id agens quod debet, ſæpe delectat, ſæpe moleſtus eſt, non quod ita velit, ſed quoniam ita vſus fert. Sicut enim medicus vbi res poſcit crocum nardumve adhibet, & aliquando leni lauacro alimentoque grato vtitur: nonnunquam his omiſſis caſtorium iniicit,

Aut polium, tetrum latè quod iactat odorem:

aut veratrum tritum potui exhibet. quod neque hic moleſtiam, neque ibi voluptatem finis loco ſibi proponit, ſed vtrobique vtilitatem eius reſpicit quem curat: ſic & amicus alicubi laudando & gratioſe prędicando atque delectando ad honeſtum incitat, vt ille:

Carum Teucre caput, populi Telamonie princeps,
Hoc calamos torqueto modò,—— & alius
Quonam diuini pacto obliuiſcar Vlyſſis?

Rurſum vbi correctione opus eſt, mordacem ſermonem libertatemque curatore dignam vſurpat:

Quid fruſtra inſanis, & præter rem Menelae?

[XX.] Aliquando etiam factum verbis adiungit. Sic Menedemus Aſclepiadę amici filium intemperantem & diſſolutè viuentem foribus excluſum non dignatus alloquio, in rectam viuendi viam redegit. Et Arceſilaus Batto ſchola interdixit, cùm is in comœdia verſum in Cleanthem feciſſet: inq; gratiam tum demũ recepit, cùm is mutato facto Cleanthē placaſſet. Oportet enim bene merēdo amicum offendere, non lædendo amicitiam abolere: ſed eo quod mordet vti tanquam medicamento, quo ſeruetur & ſanetur qui cura-

tur. Itaq; amicus muſici inſtar mutationibus ad pulcrum & vtile accommodatis aliàs intendendo, aliàs remittendo, ſæpe quidem delectat, ſemper autem prodeſt. Sed adulator quaſi vnica tantum nerui intentione identidem ſolitus eam vocem reddere, quæ delectet & grata ſit, neq; facto repugnare, neque verbo moleſtus eſſe nouit, ſemper cum eo concinit, eumq; aſſectatur cui blandiri ſtatuit. [XXI.] Quemadmodum igitur Xenophon Ageſilaum ait eorum habuiſſe collaudationes gratas, qui & culpare per occaſionem vellent: ita eum amicè delectare ac gratificari cenſeamus, qui aliquando etiam moleſtia afficere & aduerſari poſſit. eam verò conſuetudinem, quæ continentibus blandiciis vſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus. Sitq; nobis in promptu illud Laconis dictum, qui cùm rex Charilaus laudaretur, Qui, inquit, iſte probus ſit, qui ne malis quidem acerbus eſt? Tauris ferunt aſilum ſub aures ſubire, itemque canibus ricinum. & adulator aures ambitioſorum laudibus occupans iiſq; adhærens, non facilè depellitur. Itaque ibi maximè iudicium eſt adhibendum ſobrium atq; cautum, vt diſcernamus, homone laudetur an actio. Rem ipſam laudari intelligemus, ſi abſentibus potius fiat quàm præſentibus nobis: ſi eadem ipſi volentes atque affectantes non nos modò, ſed omnes idem inſtitutum tenentes ſectentur, neque nunc alia, alia poſt agant aut dicant: & (quod maximum eſt) ſi nos ipſi ſentiamus non duci nos pœnitudine eorum propter quæ laudamur, neque eorum nos pudeat, neque contrarium potius nos dixiſſe aut egiſſe optemus. Internum enim iudicium animi noſtri laudi reclamans, eamq; non admittens, nullo affectu trahitur aut mouetur, neque poteſt ab aſſentante corrumpi. [XXII.] Sed neſcio quo pacto fit vt plerique cùm in calamitatibus conſolationes non admittant, magiſque delectentur iis qui vna lamentantur: iidem ſi quid peccauerint aut deliquerint, pro inimico atque accuſatore habeant quicunque reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit: laudantem autem, & facinus verbis comprobantem amplectantur & beneuolum amicumque ſibi ducant. Sed qui factum tamen aut dictum alicuius ſiue ſerium ſiue iocoſum facilè laudant eique applaudunt: ii tantùm in re præſenti ſunt noxii. Qui autem ad ingenium ipſum laudando penetrant, & à moribus ad indolem pertingunt: idem ii faciunt quod ſerui qui non aceruo ſed ſemini aliquid furtim detrahunt. indolem enim quæ initium eſt ac fons vitæ degendæ peruertunt, dum nomina virtutum vitiis imponunt. Equidem ſcribit Thucydides in ſeditionibus ac bellis nomina hominum æſtimatione à conſueta fuiſſe ſignificatione detorta ad res alias. audacia enim rationis expers, habita fuit pro fortitudine, prudens cunctatio pro timiditate ſpecioſa, modeſtia pro molliciei prætextu, & callida in omnibus

Laudationum examen.

Appellationum abuſus.

omnibus rebus adhibita accuratio pro ſumma ignauia. [XXIII.] Ita in adulationibus quoq; obſeruandũ eſt, quod prodigalitas liberalitatis vocabulo, timiditas cautionis, temeritas celeritatis, ſordes frugalitatis, amoribus deditus conſuetudinis amantis & ad caritatem propẽſi, iracundus ac ſuperbus animoſi, vilis humiliſq; humani titulo afficitur. Sicut & Plato alicubi ait amatorem amaſii adulatorem, ſimo gratioſi, aduncum habenti naſum regii, nigro virilis, albo deorum filii imponere nomen: deniq; planè adulatoriè ab amatore mellei coloris dici pallidos verbo palloris odium minuente, & boni eum conſulente. Sanè deformis perſuaderi ſibi ſinens formoſum ſe eſſe, aut paruus magnum, neq; diu in errore eo perſiſtit, & damnum leue neq; irreparabile accipit. Laus autẽ quæ vitiis adſuefacit dũ pro virrutibus habentur, ita vt non dolori nobis ſint, ſed delectationi, & quæ verecundiam peccantibus aufert; ea inquam ratio laudandi effecit, vt Dionyſij & Phalaridis tyrannidem Siculi iuſticiæ ac odii in malos nomine ornarent. eadem Ægyptum peſſumdedit, mollitiẽ Ptolemæi ac furioſam ſuperſtitionem, vlulatusque, & liliorum ac tympanorum impreſſas in corpus notas, pietatis erga deos cultuſq; numinum appellatione velans. [XXIV.] Eadem eodem tempore parum abfuit, quin Romanorum mores corrumperet atq; perderet, luxum Antonii, & intemperantiam, & publicas profuſiones pecuniæ voce molli actiones hilares atq; humanitatis plenas appellans, hominis liberaliter ſua potẽtia fortunaq; vtentis. Quid verò aliud Ptolemæo capiſtrũ tibicinis fiſtulamq; appendit, quid Neroni ſcenam erexit tragicam, laruaſq; & cothurnos induit, quàm adulantiũ laudes? an non pleriq; reges dum cantilarent, Apollines, dum ebrii eſſent, Bacchi, dum palæſtram exercerent, Hercules ſalutati, iiſq; gaudẽtes nominibus aſſentando ad extremã ſunt adacti turpitudinem? [XXV.] Quapropter maximè vbi laudat cauendum eſt ab adulatore. Idq; non fallit adulatorem, ſed callidus ſuſpicionẽ cauere, vbi in delicatulum aliquem agreſtem ve incidit, ſuilla cute craſſa amictum: ibi tum quanto poteſt flatu adulatur. vt Struthias calcans Biantem, eiuſq; ſtupiditati laudationibus inſultans: Alexandro rege amplius bibiſti, & riſu ad Cyprium decolans, Cæterùm elegantiores adortus adulator, cùm hos videt hunc locum hancq; occaſionem potiſſimum obſeruare, non rectà laudationem profert, ſed longis in orbem ambagibus vſus accedit, veluti citra ſtrepitum tacturus pecus aliquod atq; tentaturus. Modò enim aliorum quorundam de ipſo pronunciatas laudes refert, rhetorum exemplo aliena vſus perſona: periucũdum, inquiens, mihi fuit in foro cum peregrinis, vel ſenioribus colloquium, qui de te multa in bonam partem non ſine admiratione tui dixerunt. Modò leues & falſas aduerſus eum criminationes confingens ſe ex aliorum habere dictis, ſtudioſè accedit,

Artes adulatorũ in-

Digitized by Google

ſtudioſe laudantium.

cedit. ac interrogat, vbinam tale quippiam egiſti aut dixiſti? inſiciantemque, vt fieri ſolet, iam oblata ex ipſa inficiatione laudandi occaſione, ſic demulcet: Ego ſanè mirabar te male dixiſſe familiarium alicui, qui ne inimicis quidem ſoleas: aut ſi tu alienis inhiaſſes, qui de tuo adeo es liberalis. [XXVI.] Iam ſicut pictores lucida atq; ſplendida appoſitis vmbroſis & tenebroſis reddunt illuſtriora: ita adulatores dum aduerſa bonorum proſcindunt maledictis, aut traducunt atq; derident, occultè eorum quibus aſſentantur vitia laudant atque fouent. Nam apud homines luxu perditos, auaros, maleficos, & opes turpibus maliſq; rebus conſecutos, modeſtiam vituperant ſub ruſticitatis nomine: & eos qui ſuis contenti facultatibus iuſtè viuunt, nihil animi aut virium ad res gerendas habere criminantur. ſi cum ſocordibus ocioque deditis & mediocrem in ciuitate ſtationem ſubterfugientibus verſentur, non pudet eos adminiſtrationem reipublicæ denominare alienarum rerum laborioſam tractationem: & honoris ſtudio, ſterilis gloriolæ ambitionis nomē indere. deniq; etiam rhetorica quadam adulandi arte philoſophum traducunt: & inter impudicas mulierculas palmam merentur, dum vno contentas marito, eiuſq; ſolius amantes: Veneris expertes agreſteſque vſurpant. [XXVII.] Ea verò eſt ſumma malicia, quod ne ſibi ipſis quidem parcunt adulatores. Sicut enim luctatores corpora ſua demittunt, vt alios proſternant: ſic ſeipſos illi vituperando obrepunt ad alios laudandos. Ego, inquiunt, in mari timidum ſum mancipium: ad labores animum deſpondeo: inſanio præ ira maledictis impetitus. verum iſte nullo terretur periculo, omni caret vitio, homo eſt ſingulari ingenio, omnia fert æquo animo ac citra moleſtiam. Quod ſi quis ſapere ſe præclarè exiſtimans, cupienſque videri auſterus & à proprio pendens iudicio, rectitudine quadam rationis ſubinde illud obiiciat,

Nec me Tydida nimia tamen affice laude,
Nec nimium culpa —

non iam eadem hunc via adoritur adulator, ſed aliam adhibet machinam. Accedit enim eum de rebus priuatis vtpote prudētiorem, conſulturus: & habebam quidem, inquit, alios magis familiares, neceſſitate tamē cogor te interpellare. nam ad quem alium confugeremus cōſilio indigentes, aut cui potius credamus? audito deinde eius reſponſo ita diſcedit, vt non ſententiā ſe, ſed oraculū reportare dicat. Aut ſi eum peritiā affectare artium dicendi ſenſerit, aliquid ei abs ſe compoſitum exhibet, orans id vt legat atq; emēdet. Mithridati regi, cùm is rei medicę ſtuderet, nōnulli ſociorū ſecandos ſe vrendoſq; prębuerunt, facto, non verbis adulantes. teſtimonium enim peritię eius ferre videbantur, ꝙ ſeſe ipſi crederēt, adeò.

Multa ſunt rerum diuinarum formæ.

[XXVIII.] Cæterùm genus hoc occultatarum laudationum, quod cautio-

cautionem requirit aſtutioré, vt redarguas, dedita opera propones conſilia, argumenta, correctiones, abſurda omnia. nihil enim refellens, ſed omnibus annuens, atq; omnia admittens & ad ſingula exclamans bene ac ſufficienter habere, deprehenditur liquidò.

Rogaſſe compoſito, atq; aliud ſectarier.

nimirum quo laudandi inflandiq; nanciſceretur occaſionem. Porrò ſicut nonnulli dixerunt picturam eſſe mutam poeſin: ſic etiam aſſentatio tacentem laudationem quandam habet. Quemadmodum enim venatores, dum non venari ſe, ſed iter facere, aut paſcere, aut agrũ colere fingunt, facilius feras latent: ita adulatores laudando tum maximè penetrant, cùm non laudare, ſed aliud aliquid agere putantur. Qui enim accedenti ſella loco ve decedit, aut ad ſenatum populumve verba faciens, vbi videt diuitem aliquem accedere, oratione abrupta huic ſuggeſtum & dicẽdi copiam tradit: is tacendo melius quàm ſi vociferaretur, priores ſe huic prudentiæ partes deferre oſtendit. Itaque videre licet qui in auditoriis ac theatris prima ſedilia occupent, non quod ſe iis dignentur, ſed vt diuitibus inde aſſurgentes atque concedentes adulentur. Alii in congreſſionibus & conſeſſibus initium dicendi faciunt: deinde ſi quis potens, diues, aut nobilis contra diſſerat, facilimè tanquam meliori adſentiuntur, ſuamq; retractant ſententiam. Quare apprime neceſſarium eſt huiuſmodi ceſſiones locorum & victoriæ arguere, non prudentiæ, virtuti, ætative, ſed diuitiis & gloriæ delatas. [XXIX.] Etenim Apelles pictor aſſidenti ſibi Megabyzo, & de linea neſcio quid vmbraque volenti diſſerere: Nonne vides, aiebat, puerulos iſtos qui melidem terunt? tacenti ſibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram aurumque admirantes, nunc te rident orſum loqui de rebus iis quas non didiciſti. Et Solon Crœſo de felicitate perquirente, Tellum quendam obſcurum Athenis hominem, Bitonemque & Cleobin ipſo pronunciauit feliciores. Atqui adulator reges, diuites ac magiſtratum gerentes, non fortunatos modò & beatos, ſed & prudentia, arte, virtuteque omnibus ſuperiores affirmat. Iam Stoicos quidam ne audire quidem ſuſtinent, ſapienti ſimul diuitis, pulcri, nobilis, regis nomen attribuentes. adulatores vero diuitem iuxta & oratorem, & poetam, & (ſi velit) pictorem, tibicinemque pronunciant, & pedibus velocem, & robuſtum, cadentes ſi cum eo lucta, & à tergo eorum manentes, ſi curſu certent. ſicut Criſſon Himeræus curſu cum Alexandro certans dedita opera poſterior fuit, quod & animaduerſum ægrè tulit rex. [XXX.] Carneades dicebat diuitum ac regum filios nihil aliud bene ac rectè diſcere, quàm equitare. quippe magiſtri in ludis iis aſſentantur, & qui colluctatur vltrò ſe inclinat. equus nulla habita ratione, priuatus an princeps, pauper an diues inſideat, eum qui regere non didicit, præcipitẽ excutit. Stultè itaq; ac fatuè Bio,

Tacita laudes.

Digitized by Google

qui agrum laudando putabat ſe redditurum fertilem ac frugiferum potius, quàm fodiendo & colendo. Non tamen homo abſurdè facit laudans, vbi id iis qui laudantur eſt vtile. Atq; ager quidem laudando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qui immeritò laudant. Verum de his ſatis. deinceps de libertate agamus.

Libertatem adulator affectat.

[XXXI.] Oportuit ſanè, quemadmodum Patroclus Achillis arma cùm indueret, & equos eius ad pugnam educeret, ſolam non auſus fuit contrectare Peliadem haſtam: ita adulatorem quoque dum amici inſignia atque cultum ſibi circumponit, ſolam libertatem, vt geſtamen amicitiæ eximium,

Grande, graue, & validum, ——

intactam inimitatamque relinquere. Nunc quando adulatores reprehenſiones metuunt quibus ob riſum, pocula, dicteria ac iocos ſunt obnoxii, ideoq; ſuperciliosè adſentantur ac tetrico vultu, vituperationis aliquid & increpationis admiſcentes: agedum hanc quoq; partem examinemus. Puto autem ſicut in Menãdri comœdia falſus Hercules in ſcenam progreditur, clauam geſtans non validam, neq; rob[illegible]tam, ſed figmentum quoddam inane ac molle: ita experientibus viſum iri libertatem adulatoris laxam, & pondere vehementiaq; carentem, ac ſimile quippiam habentem cum ceruicalibus mulierum: hæc enim cùm videantur capitibus reniti debere atque obſiſtere, multò magis cedunt iis ac[illegible]ſidunt: & adulterina iſta libertas inanem oſtentans ac men[illegible]m & intus vitioſam molem, ſublimis atque inflata eſt, vt in ſeſe concidens abripiat ſecum eum qui in ipſam impegit. Nam vera & amici propria libertas peccantes adoritur, adfertq; ſalutarem & tutelarem dolorem, mellis in morem: quod cùm vlceroſas partes mordeat atque expurget, cætera vtile eſt ac dulce. qua de libertate ſuo peculiari loco dicetur. [XXXII.] At adulator primò quidem acerbitatem quãdam aduerſus eos quibus inſidiatur præ ſe fert, iracundum ſe & implacabilẽ gerens. nam ſeruis eius difficilis eſt, promptuſq; ad inſultandum peccatis domeſticorum atq; cognatorum: nihil eorũ qui foris ſunt laudare, nihil admirari, deſpicere omnia, nemini ignoſcere, calumniosè ad iram alios prouocare, laudem odii in malos concepti venari, vt qui volens non facilè libertatem aduerſus eos non vſurparet, aut in gratiam eorum quicquam vel faceret vel diceret.

Adulatorum libertas leuia inuadit, grauia diſſimulat ac licita.

Deinde vera & grauia eius cùi adulatur peccata omnia ſimulãs ſe neſcire, in exiguas & externas culpas grauiter ac cum contentione quadam & vehementia inuehitur: puta ſi quid ſupellectilis male eſt collocatum, ſi incommodè habitat, ſi tonſuram, amictumve neglexit, ſi canem equumve non rectè curauit. [XXXIII.] At ſi parentes contemnit, liberos negligit, vxorem contumelioſè tractat, domeſticos deſpectui habet, pecuniam prodigit: omnia hæc nihil ad ſe adulator pertinere putat, ad hæc

murus

mutus eſt, hiſcere non audet, non aliter, quam ſi aleiptes athletam ſinat inebriari ac libidini indulgere, eundemque gutti olearei aut ſtrigilis gratia grauiter obiurget. aut grammaticus ob tabellam ac ſtylum increpans puerum, ſolœciſmos eius barbariſmoſve diſſimulet. aut ſi rhetor ineptus ac ridiculus de ipſa oratione nullum ferens iudicium, vocem culpet, incuſetque grauiter quod frigidæ potu arteriam corrumpas: vel perlegere iuſſus miſerè compoſitum ſcriptum, chartæ aſperitatem inſectetur, & librarij impuritatem atque ſocordiam. Ita planè cùm videretur Ptolemæus literis operam dare, de gloſſa aliqua, verſiculo, aut hiſtoria vſque ad mediam noctem diſputationes vnà traxerunt eius aſſeclæ: neque in tanto tamen numero quiſquam fuit qui eum inhiberet crudeliter agentem ac contumelioſè, atrociaque ſupplicia exercentem. Denique adulatores ſuam libertatem ijs duntaxat adhibentes, quæ neque lædunt neq; dolent, perinde faciunt ac ſi quis hominis à tuberculis ac fiſtulis laborantis crines vngueſque cultro medico deſecet. [XXXIV.] Sunt alij his etiam aſtutiores, qui libertatem vituperationeſque ad voluptatem conciliandam accommodant. Sic Agis Argiuus cùm Alexander cuidam ſcurræ magna daret dona, præ inuidia ac dolore exclamauit, *Proh rem abſurdiſſimam!* cùmque iratus rex ſe ad eum conuertiſſet, & *Quid ais* dixiſſet: *Fateor,* inquit, *indignari me ac moleſtè ferre quod vos Ioue genitos omnes video hominibus adulantibus ac ridiculis vti.* nam & Hercules Cecropibus quibuſdam, & Bacchus Silenis ſeſe oblectauit, & tales apud te in precio eſſe manifeſtum eſt. Tiberio Cæſare aliquando in curiam progreſſo, quidam adulatorum ſurrexit, dixitque liberorum hominum liberas debere eſſe voces, nihilque diſſimulandum aut reticendum eorum quæ prodeſſent. Qua oratione cũ omnium attentionem excitaſſet: facto ei ſilentio, & Tiberio auſcultante, Audi, inquit, Cæſar quid in te vniuerſi deſideremus, nemo tamen audet palam eloqui. Negligis teipſum, corporiſque rationem tui non habes: ſed te curis quas pro nobis geris neque interdiu neque noctu quietem capiendo atteris. cùmque multa id genus collegiſſet, Caſſium aiunt Seuerum rhetorem dixiſſe, *Iſta hunc hominem libertas perdet.* Atque hæc quidem leuiora ſunt. [XXXV.] Illa vero grauia iam & exitioſa imprudentibus, cùm cõtraria verorum vitia ipſis obijciuntur. Ita Himerius aſſentator diuiti cuidam Athenis illiberaliſſimo auariſſimoque homini prodigalitatem exprobrauit ac ſocordiam, fore inquiens, vt aliquando cum liberis probè eſuriret. Aut cùm ſumptuoſis ac prodigis ſordes obijciunt nimiamque parſimoniam, vt Neroni fecit Titus Petronius. Vel cùm principes, à quibus ſubditi crudeliter inhumaniterque tractantur, deponere iubent nimiam clementiam, intempeſtiuamque & inutilem miſericordiam. Quorum ſimile eſt, ſi quis

Libertas ob voluptatem.

cauere ſe & metuere vtpote callidum verſutumque hominem ſimulet eum, qui ſtupidus ſit & fatuus. aut inuidum ac maledicum aſſiduiſque gaudentem reprehenſionibus, fortè ad laudandum aliquem præclarum virum ſe conuertentem, corripiat, impugnetque, & liberalitatem hanc laudandi velut vitium ei inhærens carpat, dicens: Homines laudas nullius precij. quis enim eſt hic: aut quid præclari fecit dixitve? [XXXVI.] Maximè verò adulatores in amoribus adoriuntur ſuos, ignemque augent. Fratres enim cum vident diſſentire, aut parentes deſpici, aut inſolenter vxorē tractari: neque verbis caſtigant, neq; reprehendunt, ſed iras etiam amplificant. Non enim, inquiunt, ſentis qui ſis. ipſe cauſa es huius mali: ſemper enim obſequentem te ac ſubmiſſum præbuiſti. Verum vbi ex ira & obtrectatione animus exarſit meretricis aut adulteræ amore, ibi tum ſplendida cum libertate adulator præſtò eſt ignem igni ſuperaddens, amorique patrocinans, & amatorem eo nomine incuſans, quod multa non amatoriè agat, dura multa & digna reprehenſionibus faciat: occinitque illud,

Ingrate tam crebris amoris oſculis.

Sic Antonio amici flagranti Ægyptiæ amore perſuaſerunt ipſum ab ea amari, duritiemque ei & ſuperbiam exprobrauerunt. Illa quidem, aiebant, tanto regno vitæq; ratione beata dimiſſis amore tui perit, tua caſtra ſequens habitu pellicis:

Sed tibi non vlla mens eſt placabilis arte,

qui negligis illam his animi moleſtijs conflictantem. ille autem reprehenſionibus his iuſticiæque inſimulationibus magis quam laudibus gaudens, non ſenſit eo ſe ipſo dum caſtigari putat peruerti. [XXXVII.] Similis eſt enim iſta libertas morſibus laſciuarū mulierum, eo qui videtur eſſe dolore excitans voluptatem ac titillans. Ac ſicuti merum, quod alioqui aduerſus cicutam valet, ſi cicutæ admiſceatur, facit vt reſiſti veneno planè non poſſit, ob calorem celeriter ad cor penetranti: ita mali cùm ſciant libertatem dicendi magnum aduerſus aſſentationem eſſe præſidium, illa ipſa ad adulandum abutuntur. Quapropter ne Biantis quidem dictum vitiò planè caret, qui interrogatus quodnam animalium eſſet moleſtiſſimum, reſpondit *ferorum quidem tyrannum, cicurum autem adulatorem.* Verius enim dici poterat, adulatorum quoſdam eſſe manſuetos, qui balnea & menſas ſectantur. qui verò curioſitatem, calumnias, & malignitatem ſuam veluti polypus flagella in ipſas vſque ædes & gynæcea protendunt, ſæuos eſſe, feroſque & intractabiles. [XXXVIII.] Vna cauēdi tales inſidias ratio eſt, quod ſciendum atq; in prompta ſemper habendum eſt memoria, cùm animi pars vna veritati atque honeſtati dedita rationi rectæ obtemperet, altera bruta ſit, falſi appetens, incertiſque obnoxia motibus: amicum ſemper meliori parti ſe accommodare conſiliarium

Remedium

atque

Digitized by Google

atq; monitorem, inſtar medici ſanitatem augentis atque conſeruantis, adulatorem verò brutæ & cupiditatibus addictæ parti ſe applicare, eamque prauis voluptatibus ſubmittendis ſcabere ac titillare, & à rectæ rationis obſequio auertere. Quemadmodum verò cibi quidam ſunt, qui neque ſanguini, neque ſpiritibus, neque neruis, neque medullis virium quicquam apponunt, ſed pudenda tantum erigunt, ventrem ſuſcitant, ac carnem generãt putridam & morboſam, ſic adulatoris oratio nihil ſobriæ ac rationis imperio obſequenti parti adijcit. ſed cùm ſemper vel amoris aliquam conciliet voluptatem, vel iram inconſultam augeat, aut ad inuidentiam excitet, aut moleſtum inanemque arrogantiæ faſtum ingeneret, vel dolorem lamentando augeat, vel malignitatem, illiberalitatem, infidelitatemve nouis quibuſdam calumnijs atque præſagijs exaſperet, meticuloſamve & ſuſpicacem reddat, non fallet eos qui animum attendunt. ſemper enim ſub aliquem ſubit animi affectum, eumque ſaginat, bubonis inſtar ſubinde morboſis & inflammatis animi motibus adnaſcens. Iraſceris: puni, inquit. appetis, eme. metuis: fugiamus. ſuſpicaris: crede. [XXXIX.] Quod ſi circa hos motus nõ ita facilè deprehendi poſſit, ob vim & vehementiã rationis eum repellentis, tamen in minoribus capietur facilius, eundem ſeſe gerens. Nam vbi te viderit ſuſpicari crapula aut repletione tibi nocuiſſe, ideoque de balneo aut alimento dubium cogitare, amicus abſtinere hortabitur & conſiderate agere. adulator verò in balneum trahet, nouumque aliquid apponere iubebit, neque corpori iniuriam abſtinentia facere. Idem ſi videat te ad iter, aut nauigationem, opuſue aliquod obeundum animo eſſe ob molliciem ſegni: dicet nullam vrgere temporis neceſſitatem, ac poſſe idem agi re dilata, aut alio miſſo. Quod ſi pollicitus familiari alicui pecuniam mutuò dare aut largiri, mutes conſilium, & tamẽ pudore ducaris: momentum in deteriorem partem afferet adulator, ſententiamque pro crumena confirmabit, & verecundiam expellet, parcere te iubens vt qui impenſas facias magnas, multiſque velis ſufficere. Itaque niſi nos noſtræ ipſorum fallant cupiditates, impudentia, timiditas: non latebit nos adulator. is enim eſt horum identidem affectuum patronus, libereq; nos vt in his modum tranſgrediamur monet. Ac de his quidem ſatis. [XL.] Veniamus nunc ad vſus & officia. Nam in his frequenter ſuam & amici differentiam adulator confundit aut obſcurat, dum ſe vbique impigrum atque alacrem abſque vlla tergiuerſatione oſtentat. Etenim amici mores ſicut veritatis apud Euripidem oratio, ſimplices ſunt, ſinceríque, & nihil habent fictitium. Adulatoris autem reuera

Praua ſuapte natura, artis indigent,

& quidem callidis profectò, multiſque & operoſis adminiculis. *Officia & obſequia*

Iam

adulatorũ qualia.

Iam primùm in ipſis congreſſibus amicus ſæpenumero neque cõpellans ipſe neque compellatus, placido tantùm contuitu atque renidendo vltro citroque declarata beneuolentia & familiaritate præterit. adulator verò currit, perſequitur, eminus manum porrigit, ac ſi compelletur prius conſpectus, ſæpe teſtibus & iureiurando adhibitis ſe purgat. [XLI.] Eodem modo in actionibus amicus multa minuta negligit non percunctans curioſeve perquirens omnia, neque ad quæuis ſeſe obijciens miniſteria. adulator autem in his frequens atque aſſiduus eſt & indefeſſus, nulli alteri locum aut ſpacium miniſterij concedens, ſed iuberi volens, ac niſi iubeatur, ægrè ferens, atque adeò etiam animum deſpondens, & fortunam ſuam deplorans. Quæ ipſa quidẽ ſanis argumenta ſunt non veræ ſobriæque amicitiæ, ſed meretriciæ ac ſe promptius quã oporteat ingerentis. Veruntamen eſt primum in promiſſionibus conſiderandum diſcrimen. Rectè enim maiores quoque noſtri dixerunt, amici hanc eſſe promiſſionem,

Si poſſum præſtare, & ſi fieri pote res eſt.

Adulatoris autem hanc,

Dic quodcunque velis. ——

Adulatorũ promiſſiones.

nam & comici tales introducunt,

Nicomache, me precor huic opponite militi.
Peponis ego illum inſtar flagris emolliam,
Reddamq; mollius vel ſpongia caput.

[XLII.] Deinde amicus nemo rei gerendæ ſocium ſe præbet, niſi prius in conſilium adhibitus, decori aut vtilitatis rationibus ſubductis inſtitutum comprobauerit. Adulator etiam ſi eum ad deliberandam rem, ferendamque ſententiam adſciſcas, non modò gratificandi palmamque concedendi ſtudio, ſed & ne in ſuſpicionem veniat detrectantis officium, cupiditati tuæ locum dat, eamque incitatione ſua comitatur. Non enim temerè inuenias diuitem aut regem, qui hoc vſurpet:

Vtinam mihi ſit pauper, aut (ſi res ferat)
Paupere miſerior, qui bene cupiens mihi,
Timore miſſo dicat id quod ſenſerit.

nam hi quidem inſtar tragœdorum requirunt chorum accinentium amicorum, aut theatrum applaudens. Ac tragica quidem Merope ſic præcipit:

Verbis amicos quære qui non mulceant
Blandis: & aſſentando gratiam tuam
Captantes foribus arce non probos tuis.

[XLIII.] Vulgo antem contra agunt. Qui enim non aſſentantur verbis, ſed repugnant vtilitatis gratia, eos auerſantur. blandientes autem, malos homines & illiberales atq; impoſtores, non intra fores duntaxat & domum, ſed & ad effectus resq; arcanas admittunt.

Digitized by Google

tunt. Quorum qui ſimpliciores ſunt, tantarum rerum conſultandarum negant ſe poſſe aut debere eſſe ſocios : miniſterium obire & exequi decretum ſui aiunt eſſe officij, Aſtutiores autem interſunt deliberationi, ſuperciliumq; continent, vultumque ad annuendum componunt, neque interim quicquam eloquuntur: vbi verò alter ſententiam ſuam pronunciauit, Dij boni, inquiũt, paululò me anteuertiſti, idem planè meditatum dicere. Sicut enim mathematici ſuperficies aiunt, & lineas neque flecti neque intendi neque moueri per ſe, quod corpore careant ac intellectu modo percipiantur: flecti autem, intendi, mouerique vnà cum corporibus, quorum ſunt extremitates. ita adulatorem quoque deprehendes, ſemper alterius vocem, enunciata, ſenſum, iramque ſubſequentem. Itaque hoc quidem in genere omnino facillimum eſt inueſtigatu diſcrimẽ. [XLIV.] Magis tamen ipſo in modo officiorum præſtandorum liquet. Ab amico enim quod præſtatur officiũ, veluti animal quoddam intus præcipuam habet vim, ad oſtentationem & pompam nihil. ſed ſæpenumerò ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſua præſentia aut abſentia amico prodeſt ignoranti pro ſe curam geri. Talis fuit Arceſilaus, qui (prætereo enim alia) ægrotantis Apellis Chij paupertate cognita, reuerſus ad eum drachmas vnà viginti attulit, aſſidenſq; ægroto, Hîc quidam (aiebat) nihil eſt præterquam Empedoclis illa elementa.

Ignis, aqua, & tellus, atq; ætheris ambitus almi:

ſed tu etiam incommodè cubas. ſimulque mouens puluinar eius, clam pecuniam ſubiecit, quam cùm vetula, quæ ægroto miniſtrabat, reperiſſet, Apellique cum admiratione renũciaſſet, ſubridens hic: *Arceſilai*, inquit, *hoc eſt furtum*. [XLV.] Et verò in philoſophia locum habet illud, *Naſci prolem parentum ſimilem*. Arceſilai diſcipulus Lacydes, vnà cum reliquis amicis in iudicio aderat Cephiſocrati perpetrati publici contra ius non ſcriptum delicti poſtulato. ibi actore annulum rei poſtulante, cuius argumento eum conuincere poterat, eumque Cephiſocrate ſenſim in terram demittente, pede annulum impoſito texit Lacydes. abſolutus autem Cephiſocrates cùm iudicibus gratias priuatim ageret, vnus eorum, qui (vt apparet) factum obſeruauerat, Lacydi eum iuſſit gratiam habere, remque geſtam narrauit, cum Lacydes ipſe nemini eam expoſuiſſet. Sic etiam deos puto plerumque occultè benefacere, cùm ea ſint natura, vt ipſa ſua beneficentia delectentur. [XLVI.] Adulatoris autem facta nihil habent iuſti, nihil veri, nihil ſimplex, nihil liberale. Sudat, diſcurrit, clamat, vultum contrahit, vt miniſterio ſpeciem laborioſæ ac difficilis operæ conciliet : picturæ operoſę inſtar, cui euidentiæ ſimulacrum laſciuientibus coloribus, fractiſq; plicis, rugis, atque angulis paratur. Idem & narrando moleſtus eſt, dum recitat quemadmodũ huius rei cauſa vagatus, qua ſolicitu-

Officiorum modus.

Digitized by Google

ſolicitudine fuerit, vt offenderit alios, tum alias ſexcentas res & affectus, vt dicere poſſis, *Non erat hoc operæ precium.* Etenim omnis quidem quæ exprobratur gratia, moleſta eſt & ingrata atque intolerabilis. Sed adulatorum non poſtmodò ſed etiam dùm adhuc exhibentur officia, exprobrationem ſecum trahunt & pudefaciunt. Quanto rectius Spartani, qui cùm indigẽtibus Smyrnæis cibum miſiſſent, iique beneficium hoc laudibus veherent, Nihil ſe admiratione dignum præſtitiſſe reſponderunt, qui cum vnius diei prandio ſibi ſuiſq; iumentis decreto interdixiſſent, ſubſidium hoc ipſis collegiſſent. Huiuſmodi beneficium non liberale tantum eſt, ſed & accipientibus eò gratius, quod cenſent non magno damno præbentium ſe id accipere. [XLVII.] Porrò non tantũ ex importunitate in nauanda opera aut pollicendi leuitate agnoſci poteſt adulator, ſed ipſius etiam operæ honeſtate ſiue turpitudine, & ad vtilitatẽ voluptatem ve reſpectu. Non enim verum eſt quod Gorgias dixit amicum ab amico in rebus tantum iuſtis operam poſtulaturum, ipſi autem in multis etiam non iuſtis rebus operam daturum. Amicus enim

Finis officii.

Vnà agere rectè, non peccare vnà ſolet.

itaque amicum aut ab his quæ non decent auertet potius: aut ſi non perſuádeat, eo vtetur, quod Phocion ad Antipatrum dixit, *Non potes me & amico vti & adulatore*, id eſt & amico & non amico. Adiuuandus eſt enim amicus in factis, non flagitijs: in conſultando, non in parandis inſidijs: teſtimonio, non fraude. Denique ſocius etiam aduerſæ amico fortunæ eſſe, non autem maleficij debes. vt enim aliquando conſcij amicis turpitudinis alicuius ſimus, non tamen conſortes facti turpis eſſe velle debemus. [XLVIII.] Victi pugna ab Antipatro Lacedæmonij, cùm pacis cõditiones componerentur, ab eo flagitarunt, vt quæ vellet damnoſa ipſis, modò nihil turpe, iniungeret. Ita amicus quoque, ſi ſumptuoſum, periculoſum, aut laborioſum requiretur, officium primum ſe volet hoc poſci, alacriterq; & nihil cauſatus obibit: tum dumtaxat parci ſibi volet, ac recuſabit, cùm res erit cum turpitudine coniuncta. Contra adulatorum eſt laborioſa ac periculoſa miniſteria ſubterfugere: & ſi periculi faciundi cauſa veluti ollam pulſes, ſub aliquo prætextu ſonitum reddit obtuſum inſtar rupti vaſis. in turpibus atq; abiectis & inglorijs officijs abutere eo, calca: nihil indignum putabit aut contumelioſum. [XLIX.] Simiam cõſidera. domum vt canis cuſtodire, ferre vt equus, arare vt bos nequit. ergo cõtumelias fert & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe præbet. Sic adulator cùm in dicendo, cõſulendo, certamina obeundo præſtare operam nullam queat, laborque eum & ſeria ſtudia omnia deſtituant: ad ea quæ ſub axilla geruntur, id eſt fœda & clandeſtina, impigrum ſeſe offert. miniſter amoris eſt fidus, in

dus, in meretrice adducenda accuratus, non indiligens ad diluendam de ſumptu conniuij curam, induſtrius in cœnis adornandis, pellicibus obſequens, iuſſus ferocire aduerſum curatores, aut vxorem heri exemplo familia exturbare, abſque miſericordia verecundiaue obtemperat. Itaque ne hîc quidem difficile eſt eum deprehendere. quidquid enim iuſſeris turpe aut indecorum, paratus eſt in gratiam tuam nulla in re ſibi parcere. [L.] Quod ſi obſerues quomodo erga alios ſit amicos affectus, facilè quantum ab amico differat intelliges. Amico enim nihil iucundius eſt, quàm cum multis amare atq; amari, in idque perpetuò dat operam, vt amicus à quamplurimis diligatur atq; colatur. amicorum enim communia eſſe omnia cenſens, nihil magis putat commune debere eſſe atque ipſos amicos. At falſus ille ac ſpurius & vitioſus, vt qui maximè intelligat ſe iniuriam facere amicitiæ, quã inſtar nomiſmatis adulterat, natura inuidus cum ſit, aduerſum ſui ſimiles inuidẽtiam exercet, certans eos ſcurrilitate & garrulitate ſuperare. meliores autem metuit ac tremit, non ſanè vt qui pedes iuxta Lydiũ currum incedat, ſed qui collatus auro excocto ipſe, vt ait Simonides, ne plumbum quidem ſincerum habeat. Itaque vbi cùm vero ac graui & ſolido comparatus amico impedire non poteſt quin leuis, adſcititius, ac fallax deprehendatur: tunc eum imitatur qui gallos inſcitè depinxerat. is enim puerum veros gallos iubebat lõgiſſimè à tabula abigere. Ita ergo adulator veros amicos arcet, neque appropinquare ſinit: aut ſi hoc non poteſt, palam quidem eos demulcet, colitque & admiratur vt meliores: clanculum autẽ ſubmittit aliquas & ſpargit calumnias. occulto autem ſermone vlceris pruritum excitante. [LI.] Quod ſi nõ ſtatim rem perficit, memoria tamen tenet atque obſeruat Medij dictum. Fuit is Medius chori adulatorum qui Alexandrum cingebat veluti princeps, & ſophiſtarum ſummus in calumniandis optimis viris. iubebat autem ſuos audacter calumnias iacere ijſque mordere alios: docens, tametſi morſi vlcus conſanaretur, tamen calumniæ cicatricẽ manſuram. His quidem cicatricibus, aut gangrænis potius & cancris corroſus Alexander, Calliſthenem interfecit, & Parmenionem, & Philotam: Agnonibus autem, Bagois, Ageſijs, & Demetrijs ſeſe tradidit affatim ſupplantandum, cum ab his adoraretur, veſtiretur, adornareturque barbarici inſtar ſimulacri. Ita magnam aſſentatio habet vim, ac nimirum maximam apud eos qui maximi putantur. fidem enim & audaciam adulatori parat, quod ij & putant ſe optima habere, & ea volunt. [LII.] Etenim ſublimia loca difficilia aditu ſunt inſidiantibus: ſed animi ratione non inſtructi altitudo atque elatio à fortunæ aut natalium bonitate profecta, paruis & humilibus aditum facilimum præbet. Quapropter & initio huius commentarij monuimus, & nunc iterum hortamur,

Adulator qualis erga veros amicet.

vt ſui

vt ſui quiſq; amorem & arrogantiam excindat. hæc enim adulatione occupans, faciliores nos & iam præparatos externis præbet adulatoribus.

Noſſe ſeipſum.

Si verò Deum ſecuti, tenenteſque ſummam vnicuique in eo poſitam eſſe ſalutis vt Norit ſeipſum, naturam, educationem, inſtitutionemq; noſtram examinauerimus, quibus innumeri defectus pulcritudinis, plurimum vanitatis ac vitij admixtũ eſt in actionibus, in verbis, in animi motibus: non ita facilè calcari nos ab adulatoribus patiemur. [LIII.] Alexãder aiebat ſomno potiſſimum ac re venerea ſe doceri, fidem non eſſe habendam ijs qui ipſum Deum appellabant: quod his duabus in rebus ſeipſo deterior eſſet, ac amplius æquo afficeretur. Et nos multa paſſim atque identidem turpia, moleſta, imperfecta, ac peccata nobis ineſſe obſeruantes, ſentiemus non amico nobis laudatore atque prædicatore, ſed reprehenſore & liberè vitia noſtra increpante opus eſſe. Pauci enim de multis ſunt, qui liberè potius cum amicis loqui audeant, quàm gratificari, ac in illis ipſis paucis non facilè inueneris qui libertate vti ſciat: ſed ferè putant libere ſe dixiſſe, ſi vituperauerint & conuiciati ſint.

Libertatis in dicendo verus uſus

Enimuero vt alia medicamenta, ita & libertas dicendi imtempeſtiuè vſurpata abſque vtilitate moleſtiã adfert ac perturbat; facitque idem quodammodo cum dolore, ꝙ adulatio cum voluptate. [LIV.] Non enim laudationes modò ſed & vituperationes nocent, ſi alieno adhibentur tempore. atq; hoc maximè adulatoribus objicit homines, cùm animis arduis atque aduerſis veluti in morem aquæ ad mollia & humilia delabuntur. Itaque lenitate oportet temperatam eſſe libertatem, orationique velut lumini adimenda eſt nimia copiæ vis: ne perturbati & dolore affecti ab omnia reprehendentibus & culpantibus ad adulatorẽ veluti in vmbram confugiant, eoque diuertant, vnde non læduntur.

Vitiorum genuina correctio.

Omne enim vitium, Philopappe, virtute non aduerſo vitio eſt corrigendum. in quo errant nonnulli. à nimia verecundia ad impudentiam, à ruſticitate ad ſcurrilitâtem confugientes, ac tum ſe longiſſimè abeſſe à timiditate & mollicie putantes, cum proximi videntur proteruitati eſſe & ferociæ. quidam etiam impietate ſuperſtitionem, ſtoliditatem improba aſtutia amolliuntur, mores inſtar ligni ab vna parte in alteram incuruantes, dum rectitudinis reſtituendæ ſunt ignari. [LV.] Turpiſſima verò eſt adulationis fuga, ſine vtilitate moleſtias exhibere: omninoque rudis & imperitæ eſt ad beneuolentiam parandam conſuetudinis, inſuauitate ac moroſitate id euitare quod in amicitia illiberale habetur atque abiectum, ſicut & parum ingenuum eſt in comœdia accuſandi impunitatem pro æquo iure liberè dicendi vſurpare.

Moderatio libertatis in dicendo.

Proinde quandoquidem turpe eſt gratiæ captandæ ſtudio adulatorem fieri, turpe item vitandæ adulationis gratia, libertate dicendi immoderata amicitiæ ac procurationis rationem corrumpere: ac vtrun-

ac vtrunque vitium fugiendum eſt, atque vt alijs in rebus etiam libertatis in dicendo decorum è mediocritate ſumendum: ipſa ratio videtur poſtulare, vt ſub finem commentarij iam huius ea de re præcipiam. [LVI.] Ergo cùm videamus libertati dicendi complura adhærere vitia: primò amorem noſtri cæcum demamus, ac diligenter caueamus, ne aliquam ad nos priuatim pertinentem rem, veluti læſi aut dolentes videamur exprobrare. non enim à beneuolentia, ſed ab ira proficiſci putant ſermonem, quo quis pro ſeipſo vtitur: neque admonitionis loco, ſed vituperationis accipiunt. Eſt enim libertas amica res & grauitatem habet: reprehenſio & amorem ſui, & animi illiberalitatem aliquam arguit. Vnde fit, vt reuereamur admiremurque liberè nos increpantes, vituperatoribus autem par pari referamus, eoſque contemnamus. ſicut Agamemnon Achillem, qui tamen non vltra modum prouehi liberè dicendo videbatur, non ferens; Vlyſſi acerbè increpanti, ac dicenti,

Perdite, cuiq; vtinam non iſte exercitus eſſet
Subditus. — concedit ac perfert, oratione cordata & profecta ab animo de republica ſolicito correptus. Hic enim cùm nihil eſſet priuatæ cauſæ, ob publicam Græciæ commodum iſta vtebatur libertate: Achilles ſuiipſius potiſſimum cauſa videbatur eſſe moleſtus. [LVII.] Quin & ipſe Achilles, homo nequaquam lenis aut placidi animi, ſed

Difficilis, velque inſontem culpare paratus:

tamen Patroclum tacitus audiuit multa ipſi talia obijcientem,

Iam neq; te Peleus genuit, neq; candida mater
Eſt tibi, ſæue, Thetis: ſed duri cærula ponti
In lucem hanc, alteq; minacia ſaxa dederunt
Immani dotatum animo. —

Sicut enim Hyperides rhetor ab Athenienſibus poſtulabat, vt non tantum conſiderarent an acerbè diceret, ſed & an iniquè eſſet acerbus: ſic amici admonitio omnis priuati affectus animi vacua, venerabilis eſt & grauis, & contra quàm oculos non audeas ſuſtollere. Vbi verò eum qui liberè reprehendit conſtat quæ amicus in ipſum peccauit planè miſſa facere, alia autem eius delicta arguere, & ad ſe non pertinentia ob facta dictis largiter inceſſere: id genus libertatis vim habet cui reſiſti nullo poteſt modo, ipſaque caſtigantis ſuauitas acerbitatem & auſteritatem increpationis auget. [LVIII.] Itaque rectè quidem dictum eſt, cùm iraſcimur amicis aut cum ijs contendimus, tunc maximè nos agere aut ſpectare aliquid debere eorum, quæ ipſis proſint aut conueniant. non minus tamen hoc quoq; ad rationes amicitiæ pertinet, cùm ipſi negligẽtius haberi aut deſpici videmur, vt tum amicos propter neglectos ab ijs alios liberè admoneamus. Hoc modò egit Plato. Hic enim *Platonis e-*

egregiũ factum.

qua tempeſtate à Dionyſio contemptui habebatur, eratque inuiſus tyranno, colloquendi cum eo copiam petijt eaque impetrata, quod tyrannus putabat Platonem ſui ipſius cauſa expoſtulaturum atq; verba facturum, in hanc allocutus eſt ſententiam. [LIX.] Si quem ſentires, Dionyſi, hoſtili animo in Siciliam appuliſſe tui lædendi cauſa, & tamen occaſione deſtitui, patererisne eum impunè hoc ferentem inde ſoluere? Nihil verò minus, ait Dionyſius. inimicorum enim non facta modò, ſed & propoſita odium pœnamque merentur. ergo ſubiecit Plato, ſi quis beneuolentia erga te adductus huc ſe contuliſſet, cuperetque tibi alicuius boni eſſe autor, neque tu ei occaſionem perficiendi præberes: dignum eſt eum abs te præteriri atque contemni? ad hoc interrogante Dionyſio, quiſnam ille eſſet: Æſchines, inquit Plato, eſt, moribus vt quiſquã alius Socratis familiarium probis, aptuſque ad caſtigandum verbis eos quibus cum agit: qui longo mari emenſo vt tecum philoſophice colloqueretur, huc profectus, negligitur. Hæc ita permouerunt Dionyſium, vt & Platonem ſtatim manu iniecta ſit amplexatus, beneuolentiam hominis animiq; magnitudinem admiratus: & Æſchinis honeſtè atq; magnificè rationem habuerit. [LX.]

Libertas ſine leuitate.

Proximum eſt, vt mala libertatis condimenta amoliamur, contumelias inquam, riſum, inſectationem ſalſam, ſcurrilitatem. Quẽadmodum enim medicus carnem ſecans, agilitatem aliquam debet ac mundiciem operi adhibere, geſticulatoria autem & temeraria atque vaga mobilitate atque ocioſis agitationibus manum abſtinere. ſic dicendi libertas dexteritatem vrbanitatemque admittit, ſi elegantia grauitatem ſeruet: quam perdit omninò temeritas, leuitas, atq; contumelia. Qua de cauſa non ineptum eſt illud citharœdi, neq; inelegãs quo Philippo os obturauit dictum, diſputare cum ipſo de ſonis neruorum aggreſſo. dicebat enim, *abſit verò, rex, vt eò in infortunij deuoluare, vt harum rerum ſcientia me ſis prior.* Non rectè autem Epicharmus, qui ab Hierone, cùm hic familiarium quoſdam necaſſet, paucis poſt diebus ad cœnam inuitatus, reſpondit. *Atqui nuper cùm immolares amicos, non vocaſti.* Male etiam Antiphon: qui, cùm apud Dionyſium quæreretur ac diſputaretur quodnam æs optimum eſſet, id pronunciauit omnibus præſtare, ex quo Athenienſes Harmodij ac Ariſtogitonis ſtatuas parauiſſent. [LXI.] Id genus dicta acerbitatem habent inutilem, & ſcurrilitatem iocumq; non delectantem. ſed incontinentium eſt, odium malicia ac contumelia permixtum gerentium: quo vtentes ſibi ipſis exitium conflant, ſaltantes (quod in prouerbio eſt) circum puteum. Nam & Antiphontem interfecit Dionyſius: & Timagenes amicitia Cæſaris excidit, cum nulla vnquam libera voce vſus, in conuiuijs interque deambulandũ identidem nullius ſeriæ rei gratia, ſed

conui-

Vt foret vnde corona cachinnum tollere poſſet,

conuicia ſub amicitiæ iaceret prætextu. Etenim & comici in theatris multa odioſa atque ciuili ratione deprompta protulerunt. ſed ridicula ijs & ſcurrilia admixta veluti cibis intritum vitioſum, effecere, inutilis vt eſſet & inanis libertas: ac propterea actores in crimen malignitatis atque impuritatis inciderunt. Proinde licet ioco & riſu aduerſum amicos etiam vtcunque vti: ſed libertas in dicendo ſeria debet eſſe ac modeſta: & ſi graue ſit argumentum, affectu etiam, geſtu, ac contentione vocis orationi autoritas mouendique vis concilianda eſt. Occaſionis autem neglectio cum alijs omnibus in rebus eſt damnoſa, tum vtilitatem præcipuè libertatis perdit. [LXII.] Satis verò liquet inter pocula & apud ebrios ea abſtinendum eſſe. Nubem quippe ſerenitati inducit, qui inter iocos & hilaritates orationem mouet quæ ſupercilium attollat, & ſeueritatem vultus inducat quaſi aduerſans Lydio Deo, qui, vt ait Pindarus, funem moleſtarum ſoluit curarū. Sed & magno cum periculo importunitas vſurpatur. Sunt enim animi ob vinū ad iram præcipites, & ſæpe ebrietas libertatē in inimicitiā conuertit. Omninò autem neq; generoſi, neq; audacis, ſed timidi eſt libertate apud ſobrios abſtinere, in menſa latrare, ſicut ſolent ignaui canes. Itaque hac de re nihil attinet prolixius diſſerere. [LXIII.] Iam cùm multi amicos rebus ſecundis vtentes neq; velint neq; audeant caſtigare, ſed planè inacceſſam admonitioni proſperitatem putent: eoſdem verò in calamitatem aliquam prolapſos adoriantur atque calcent fractos iam & humiles, & in eos torrentis inſtar præter naturam aucti inuehātur, abundè libertatis aduerſus eos promētes, lætiq; mutatione hac fruantur, cùm ipſi ante imbecilli, iſti ſuperbi fuiſſent. ex vſu eſt hac quoq; de re verba facere, & Euripidi dicēti,

Vbi abſtinendū libertate oris

Cùm res ſecundæ ſunt, quid amicis eſt opus?

reſpondere, Maximè amicis libero ore loquētibus opus eſſe ei cui fortuna eſt proſpera, qui nimios retundant ſpiritus. Pauci enim ſunt qui non ſucceſſibus lætis inſoleſcant: pleriq; indigent aliorum externis conſilijs, rationibuſque foris eos deprimentibus à fortuna inflatos & æſtuantes. vbi fortuna in aduerſam mutata faſtu exuit, ipſæ calamitates in ſe habent quod pœnitentiam inducat & caſtiget. [LXIV.] Itaque afflictis rebus nullus eſt vſus liberarum amici vocum, aut moleſti ac mordacis ſermonis: ſed reuera in his mutationibus

Rebus ſecūdis libertas, non aduerſis adhibenda.

Faciem intueri dulce eſt hominis beneuoli,

conſolantis atq; animum addentis: quomodo Xenophon ait prœliantes aut alijs in periculis conſtitutos milites viſo Clearchi placido ac benigno vultu animoſiores fuiſſe redditos. At qui libertatem dicendi morſumque homini infortunio icto adhibet, perinde agit ac qui oculo conturbato ac inflammato medicamentum

Digitized by Google

inijcit quod viſum acuat: nam neq; ſanat aut quicquam de dolore deminuit, & iram dolori addit, exaſperatq; ægrum animum: Et quidem rectè valenti amico moleſtus non eſt, neque planè agreſtis videtur, reprehendens nimium eius venereæ rei ac vini vſum, ignauiam, aſſiduam in gymnaſijs & balneis obuerſationem, & repletiones corporis intempeſtiuas. ægrotus tolerare non poteſt, ſed ipſo morbo moleſtius ipſi eſt audire, Hæc tibi euenerũt ex intemperantia & mollicie, ex vſu ciborum & mulierum. ô, dicet, te hominem intempeſtiuum: ego teſtamentum condo, caſtorium mihi aut ſcammoniam præparant medici: tu me verbis caſtigas & philoſopharis: Eodem modo res quoque aduerſa fortuna laborantiũ non libertatem, non ſententiarum recitationem requirunt, ſed æquanimitatem & auxilium. [LXV.] Nam & nutrices puerulis cadentibus, non accurrunt vt maledictis inceſſant, ſed erigunt, abluunt, ſedant: poſtea tandem obiurgant atque caſtigant. Demetrium ferunt Phalereum, cùm patria exulans apud Thebas obſcuram humilemque vitam ageret, accedente Cratere nonnihil cepiſſe moleſtiæ, Cynica eum erga ſe libertate aſperiſque vſurum ſermonibus opinantem. Sed cùm Crates comiter ipſum allocutus de exſulio diſſeruiſſet, docuiſſetque illi nihil mali, aut quod deberet ferre iniquius accidiſſe, negocijs liberato periculoſis atque lubricis: hortatuſque eſſet vt in ſeipſo animique affectione ſui omnem collocaret fiduciam: ibi tum Demetrium moleſtia abiecta, animoque recepto amicis dixiſſe: Piget verò me actionum iſtarum atq; occupationum, quarum culpa tantum virum non licuit videre.

Quippe ægrum animum vox comis amicorum iuuat.
Stulto nimis debetur caſtigatio.

Atque hi ſunt mores ingenuorum amicorum. Degeneres & abiecti fortuna fauente adulatores, ſicut Demoſthenes aiebat rupturas & conuulſas partes tum demum moueri cùm corpori malum aliquod accidit, ipſi quoq; mutationibus inhæreſcunt, quaſi fruentes ijs & ſeſe oblectantes. Etenim ſi qua opus eſt commonefactione ijs in aduerſitatibus, in quas ſe ipſum aliquis conſilij ſui prauitate coniecit, ſufficit hoc:

Hoc equidem ſine mente mea, qui plurima dixi
Diſſuadens tibi rem. ——

Libera voces vbi vſurpanda. [LXVI.] Vbi ergo, dices, vehemens debet eſſe amicus, & liberæ increpationis vigore vti? vbi inquã inhibẽdus eſt ad voluptatẽ, iram, contumeliam ve factus impetus, aut auaricia excutienda habituſve animi alius ſtultus oppugnandus. Sic liberè Solon Crœſum monuit, inſtabili rerum proſperitate corruptum ac luxuriantem, Finem reſpicere iubens. Ita Socrates Alcibiadem repreſſit, cõuictoque vitij veras extorſit lacrumas, ac cor inuertit. Talia ſunt Cyri ad Cyaxarem, Platonis ad Dionem, cùm eum ſplendentem ſumma

gloria,

gloria, & ora omnium hominum in ſe ob pulcritudinem facinorũ conuerſa habentem cauere ſibi iuſſit, & metuere ab eo vitio, quo ſibi ſoli placere aliorum ſpretis iudicijs homines ſolent, quod ei vitio adſideat ſolitudo. Scripſit ad eundem Speuſippus, Non debere eum altos ducere ſpiritus propterea quod multus de ipſo ſermo eſſet apud pueros & mulierculas: ſed dare operam, vt ſanctimonia, iuſticiaque & optimis legibus ornata Sicilia, gloriam Academiæ conciliet. Euctus contra & Eulæus Perſei ſocij, cùm rebus vtenti ſecundis perpetuò aſſentati eſſent, & omnia eius momenta inſequendo comitati, apud Pydnam prœlio cum Romanis congreſſum atque victum adorti acerbè obiurgauerunt, & ſingula eius peccata ac delicta commemorantes exprobrauerunt: tantiſper donec dolore iraque exagitatus vtrunque pugione occidit. Definitum hoc modo eſto, quę ſit in vniuerſum liberè dicendi occaſio. [LXVII.] Interim omittendæ hæ non ſunt amico fideli, ſed arripiendæ quas ipſi amici ſæpe præbent occaſiones. aliquando enim interrogatio, narratio, ſimilium rerum laudatio aut vituperatio, anſam libertati exhibet. Hoc modo Demaratus Corintho in Macedoniam cùm veniſſet ſub id tempus, quo cum vxore & filio Philippus diſſidebat, amicè à Philippo exceptus, interrogatuſq; quomodo Græcis inter ſe conueniret, dicitur (vt erat ei beneuolus atque familiaris) reſpondiſſe: ſcilicet verò Philippe, rectum eſt te inquirere de concordia Athenienſium & Peloponneſiorum, qui familiam tuam pateris tanta ſeditione & diſſenſione laborare? Rectè etiam Diogenes, qui in caſtra Philippi in bellum contra Græcos proficiſcentis cùm veniſſet, eſſetque ad regem adductus, & non agnitus, interrogaretur ab eo, numnam explorator eſſet: Omninò, inquit, ſum tuæ, Philippe, ſtultitiæ atque amentiæ explorator, qui nulla neceſſitate vrgente de regno & corpore tuo venis vna hora fortunæ aleam ſubiturus. atque hoc quidem videri poteſt dictum vehementius. [LXVIII.] Alius modus eſt caſtigandi verbis, cùm ob delicta ſua aliorum maledictis impetiti animos ponunt ac ſubmiſſiores fiunt eoque accuratè vtetur ſcitus atq; elegans amicus, obtrectatores depellens atque refellens, priuatim autem amicum compellans atque monens, vt ſi nullam aliam ob rem, ſaltem ea de cauſa viuat cautius, ne ferociendi materiam inimicis præbeat. quo enim ore ijs reſpondebis, inquiet, ſi vltro ipſis ea porrigis, ob quæ male audias? hoc pacto offenſa conuiciatori, vtilitas monitori adſcribitur. Alij venuſtiore vtentes ratione, alijs obiurgandis, ſuos quos in eodem quod illis obijciunt, eſſe ſciunt vitio, caſtigãt. Ammonius magiſter noſter, in conuentu veſpertino, cùm animaduertiſſet diſcipulorum aliquos vſos eſſe prandio non ſimplici, puerum ſuum à liberto verberari iuſſit, cauſatus eum abſque aceto prandere non poſſe; ſimulque in nos reſpexit, ita vt obiurgatio reos

Sub aliena perſona caſtigare.

Obiurgationes priuatim fieri debere.

tetigerit.[LXIX.]Ad hæc cauendum eſt, ne coram multis libertate aduerſus amicum vtamur,tenendumq; illud Platonis. Cùm enim Socrates in conuiuio diſputans quendam familiarium acrius inceſſeret, Platoni dicenti,Nonne præſtabat hæc priuatim loqui? reſpondit,Et tu nonne rectius de hoc ipſo ſeorſim me monuiſſes? Ferunt adoleſcentulum quēdam à Pythagòra, cui operam dabat, multis præſentibus compellatum aſperius,ſuſpendio vitam finijſſe. atque ab eo tempore Pythagoram nunquā alio præſente quenquam corripuiſſe.Oportet tanquam morbi turpis, ita peccati etiā detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompæ, nihil oſtentationis habentem,neq; teſtes ſpectatoreſq;adducentem.Nō enim amici eſt,ſed rabulæ,in alienis gloriam quærere peccatis,vēditantem ſe oſtentatione ſua præſentibus. ſicut in theatris medici manibus geſticulantur , vt ſuæ operæ conductores ſibi parent. [LXX.]Porrò abſque etiam ſit contumelia (quæ ſane abeſſe ab omnibus debet remedijs) conſiderandum tamen eſt quàm ſint pertinacia atque contumacia vitia. Non enim quod eſt apud Euripidem,amor duntaxat caſtigatus magis premit, ſed quoduis omnino vitium ſi quis coram multis liberius reprehēdat, impudentiam induit. Sicut igitur Plato ſenes,vt verecundiam adoleſcentibus ingenerent,primùm ipſos vult verecundè verſari cum adoleſcentibus: ita verecunda amici libertas maximè pudore afficit:& cùm peccantem ſenſim cauteque adorimur,ſubruitur atq; aboletur vitium,dum verecūdia occupatur is quem verecundè tractauimus. Quare percommodè vſurpatur illud,

A imoto capite,vt reliqui exaudire nequirent.

[LXXI.]Minimè autem conuenit vxore audiente maritum , patrem coram liberis ſuis , amatorem præſente amaſio, aut apud diſcipulos magiſtratum obiurgare. nam præ ira ac dolore tranſuerſi aguntur,qui coram ijs reprehenduntur, apud quos volunt in precio & exiſtimatione proba eſſe. Ac niſi fallor, non tam ebrietas fecit quòd ita grauiter commotus Cleiti obiurgatione fuit Alexander,quàm quòd multis coram teſtibus eam vſurpauit. Ariſtomenes etiam Ptolemæi præceptor, cùm hunc in legatione audienda dormitantem excitaſſet,anſam adulatoribus præbuit, ſimulantibus ſe regis cauſa factum indignè ferre,ac dicentibus ei: ſi poſt tātas defatigationes ac vigilias ſomnus tibi obreperet,priuatim eras admonendus,non manus tibi tot hominibus præſentibus inijciēdæ.ita Ptolemæus Ariſtomeni calicem veneno plenum miſit , vtque biberet adegit. Cleoni etiam Ariſtophanes hoc exprobrat, quòd.

Male ciuitati diceret audientibus
Coram peregrinis, ——

Athenienſeſque irritaret.

[LXXII.]

[LXXII.] Itaque inter alia magnoperè cauenda eſt oſtentatio, & popularis applauſus captatio. ſed cùm libertate dicendi volumus vti, faciendum eſt hoc vtiliter atque ad ſanandum vitium aliquod accommodatè. & quod Corinthij non male, vt eſt apud Thucydidem, de ſeipſis dixerunt, dignos ſe eſſe qui alios vituperent, id in promptu habere debent, qui libertate dicendi volunt vti. Lyſandrum perhibent Megarenſi cuidam, cùm is inter ſocios pro Græcia liberius diceret, reſpondiſſe, ſermones eius ciuitate opus habere. Sed profectò libertas dicentis morum probitate vt commendetur requirit: idque rectiſſimè obijcitur alios monentibus atque caſtigantibus. Nam Plato ſuæ ſe vitæ exemplo dicebat corrigere. Speuſippum ſicut & Polemonem Xenocrates conſpectus tãtummodò in ſchola, & ipſum intuitus, ad aliud vitæ genus traduxit. Homini autem qui leuis ſit, & moribus prauis, ſi liberè obloqui alij conetur, licebit ſemper occinere illud, **Oſtentatio.**

Alijs medetur ipſius vlceribus ſcatens.

[LXXIII.] Veruntamen quandoquidem ſæpe res ipſa nos adigit eo vt alios caſtigemus dictis, quamuis vitio ipſi non carentes: id hoc modo faciemus commodiſſimè, ſi quam obijcimus culpam, in ea nos quoq; ipſos eſſe quouis modo fateamur. quo ſenſu dictum eſt hoc: **Communicatio culpæ**

Cur nos virtutis Tydida obliuio cepit?

&illud:

Nunc non arcendis vel ſolius Hectoris armis
Suffi imus?—

Et Socrates ita paulatim adoleſcentes redarguit, ſeipſum quoque non vacare inſcitia ſimulans, ſed vnà cum illis ſe debere virtuti operam dare & verum quærere profitens. Beneuolentiam enim autoritatemque ſibi parant. qui cùm eadem in culpa eſſe, tum amicos eodem quo ſeipſos modo corrigere videntur. At qui alteri detrahens ſeipſum iactat, quaſi ſincerum & vitij expertem, niſi vel ætate multo ſit grauior, vel ob virtutem nota ſit autoritate atque gloria, pro moleſto importunoque habetur, & nihil adfert vtilitatis. [LXXIV.] Non ergo abs re Phœnix ſua ipſius delicta protulit, qui per iram interficere patrem voluerit, moxque mutauerit ſententiam,

Ne patris (inquit) occiſor Græcos ego dicier inter
Proferrem.— ne Achillem obiurgans, arrogare ſibi videretur nihil ſe per iram peccaſſe. Penetrant autem huiuſmodi admonitiones blandè, faciliuſque concedimus ijs qui eodem modo lapſi, quàm qui deſpicere nos videntur. Quoniam autem neque lumen clarum inflammato oculo debet obijci, neq; affectu concitatus animus libertatem admittit obiurgationemq; meram, inter vtiliſſima adiumenta eſt admixtio laudis modicæ, vt in his:

Vos vero turpe eſt forti deſiſtere pugna,
Argolicas inter primos virtute cohortes.
Haud equidem certare viro lubeat mihi, bellum
Qui fugiat timidus: grauiter ſuccenſeo vobis,

Et illud;

Pandare, qui nulli es noſtrorum laude ſecundus,
Arcus vbi tuus eſt, volucres vbi ſuntque ſagittæ?

Sed & huiuſmodi vehementer reuocant in peius ſublabentes:

Vbi Oedipus nunc eſt, & clara anigmata? &,
Tam multa paſſus ſicne loquitur Hercules?

[LXXV.] Non enim modò excitat rrprehenſionis aſperitas vim habens imperioſam, ſed & ſui ipſius æmulationem ingenerat, & recordatio bonorum ſuorum verecundiã increpato incutit, præclarè facta ſua ſibi ad imitandum proponenti. Si verò alios cum eo compares, vt æquales, ciues, cognatos: pertinacia vitij indignatur atque exaſperat, & ſæpe hoc modo increpati ſtomacho moto occlamant; quin tu ergo me miſſum facis, adq; illos me præſtantiores abis? Cauendum eſt ergo dum liberè aliquem incuſamus ne alios laudemus: niſi fortaſſis eorum parentes, vt Agamemno;

Non equidem ſimilem natum genuit ſibi Tydeus.

& Vlyſſes in Scyrijs:

Illuſtre generis lumen dedecorans tui
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi
Lanificium tractas?

Certamen libertatis. [LXXVI.] Minimè autem conuenit caſtigationem caſtigatione, libertatem libertate viciſſim compenſare. facillimè enim hinc diſcordiæ exardeſcunt, omninoque concertatio hæc non libertatem viciſſim vſurpantis, ſed eam non ſuſtinentis videri poteſt. Præſtat itaque ferre amicum obiurgantem. qui ſi ipſe poſtmodò peccet, ac opus habeat caſtigatione; hoc ipſi libertate dicendi libertatẽ iam quandam parauerit. commonefactus enim abſque offenſæ obiectione, quod ipſe quoque non negligere amicos delinquentes, ſed arguere ſoleat atque docere facilius concedet, & correctionem admittet, quam ſentiat beneuolentiæ & gratiæ eſſe, non reprehenſionis aut iræ compenſationem. *Libertatis vsus in magnis rebus.* [LXXVII.] Porrò ſicut Thucydides ait, qui ob rem maximam ſubit inuidiam, eum rectum ſequi conſilium; ita & amicus debet moleſtiam caſtigãdi in magnis modo rebus, & in quibus plurimum eſt ſitum momenti, in ſe recipere. ſi enim omnibus in rebus difficilem ſe præbeat, ac cum familiaribus pædagogi potius quàm amici more agat, admonitiones eius in ſummis rebus hebetes erunt & inefficaces: cùm medici inſtar libertatem acre medicamentum aut amarum quidem, ſed neceſſarium & precioſum in multa minuta & nõ neceſſaria inutiliter abſumpſerit. Ipſe igitur ſummo ſtudio cauebit ne continentib. vtatur que-

tur querelis. ſocio autem in omnia curioſè etiam minima inquirente & calumniante, anſam ipſe habebit maiora eius peccata reprehendendi. Philotimus medicus, cùm quidam pure circa iecur laborans, ei digitum exulceratum commonſtraſſet: Heus, inquit, non tibi cum reduuia eſt negociũ. Sic & occaſio dabitur, cùm amico parua quædam & nullius momenti culpanti, iocos puta conuiuia, nugas, dicere poſſimus: Ille verò ſcortum ableget, aut finẽ aleę imponat, aliis in rebus quãtiuis nobis erit pretii. Qui enim veniam minutorum impetrat, non illibenter de maioribus liberè dicendi facultatem amico concedit. qui vbiq; incumbit ſemper odioſus ac moleſtus, omnia cognoſcens, omnia curioſè percunctans, is neq; liberis tolerabilis eſt, neq; fratribus, imo ne ſerui quidem ferre eum poſſunt. [LXXVIII.] Cæterùm quoniam neq; ſenectuti, vt eſt apud Euripidem, neq; amicorum ſtulticiæ omnia adſint mala: debemus non delicta modò amicorum, ſed & rectè facta obſeruare, ac ſanè initio alacriter collaudare. & ſicut ferrum prius vi ignis laxatum atq; emollitum, deinde frigidæ immiſſum dẽſatur ac duriciem cõſequitur: ita amicis, poſtquàm laus eorum animos calefecit atq; relaxauit, paulatim quaſi tincturæ loco adhibenda eſt libertas reprehenſionum. Offeret enim ſe occaſio, vbi dicere poteris: Hęccine cum illis comparari dignum eſt? Viden' quos fructus honeſtum referat? hæc abs te poſcimus amici, hæc ſunt conuenientia, ad hæc te natura formauit: illa verò alia repudianda ſunt, & amandanda

Laus libertati miſcẽda.

In montem, rapidas aut obſtreperi maris vndas.

Vt enim humanus medicus ſomno aut victu mallet morbum depellere, quàm caſtorio aut ſcammonio: ita & amicus verus & benignus pater & magiſter laude magis quàm vituperatione vti gaudet ad morum emendationem, neq; quicquam facit, vt liberæ correctiones tam & parum moleſtiæ, & multum vtilitatis ſecum trahant, quã cùm eæ ſine ira placidè & animo beneuolo peccantibus accõmodantur: [LXXIX.] Itaq; neq; arguendi ſunt acerbè qui inficiantur, neque purgandi: ſui poteſtas adimenda: ſed in argumentis honeſti prætextus excogitandis vtcunq; adiuuandi ſunt, & cauſa deteriore omiſſa tolerabiliores ſuggerendæ. Ita Hector

Infelix, animo tantas male tu geris iras.

ſic enim Paridem alloquitur, & eius digreſſum è prælio iram vocat, non fugam aut timiditatem. Et Agamemnoni Neſtor;

Sed te magnanimi iuuit concedere cordis
Motibus —

humanius enim hoc nimirum dictum eſt, quàm Iniuriam feciſti, inhoneſtè egiſti. & lenius eſt, Non percepiſti, quàm Ignoraſti: Noli certare cum fratre, quàm Noli inuidere fratri, & Fuge mulierem quæ te corrumpit, quàm Deſine mulierem corrumpere. Hunc

enim modum libertas ad ſanandum comparata requirit: diuerſum ea, quæ in agendo occupatur. [LXXX.] Cum enim oportebit peccaturum ab incepto depellere, aut violentum animi impetum in diuerſam partem auertere, aut ad res pulcras animo languentem incitare: tum rem præſentem ad cauſas indecoras ac abſurdas transferemus. Ita apud Sophoclem Vlyſſes Achillem inſtigans, negat eum cœnæ gratia iraſci: ſed (inquit)

Duplex libertas.

Troia times iam conſpicatus mœnia.

rurſumque hæc admodum iniquè ferente Achille, & ſe cum ſuis nauibus abiturum dicente, ait:

Non me latet quid fugias: non opprobria,
Sed Hector eſt propinquus, hunc non ſuſtines.

Sic ergo animoſum & fortem opinione obiecta timiditatis, temperantem & modeſtum intemperantiæ, liberalem & magnificum ſordium & auaritiæ terrentes, ad honeſta excitamus, & à turpibus depellimus, & vbi remedio mali locus non eſt relictus, ibi mediocres nos gerimus, inq; libertate dicendi plus miſerationis ac mœſticiæ quàm reprehenſionis adhibemus: in puniendis autem delictis, & oppugnandis animi prauis motibus vehementes inexorabiles, aſſiduique ſumus, hæc enim occaſio beneuolentiæ nihil blandientis, genuinæque libertatis indiget.

[LXXXI.] Alioquin vituperatione factorum videmus etiam inimicos vti. Et Diogenes dicebat eum qui ſaluus eſſe deberet, amicis bonis aut infenſiſſimis inimicis opus habere: illi enim docent, hi reprehendunt. Præſtat verò conſulentibus obtemperantem vitare peccata, quàm commiſſa culpa pœnitentia ob maledicta affici. Atque hanc ipſam ob rem tantò accuratiore cum artificio adhibenda eſt libertas dicendi, quantò ea maximum eſt & validiſſimum in amicitia medicamentum, occaſionis felicem coniectationem & temperiem moderatam requirens. [LXXXII.] Quia igitur, vt docuimus, libertas dicendi ſæpenumero moleſta ei eſt, ad quem ſanandum adhibetur, imitari debemus medicos. Neque enim illi vbi ſectionem adhibuerunt, partem affectam in dolore relinquunt, ſed hunc placide rigando ac perfundendo amoliuntur: nec qui ciuiliter verbis obiurgant, acerbitate & morſu orationis defuncti aufugiant, ſed aliis colloquiis, ſermonibusq; lenibus demulceant ac recreent, quemadmodum lapicidæ ſtatuas aſpere exciſas læuigant atque poliunt. Ictus autem aliquis libera oratione & compunctus, ſi relinquatur aſper animoque ob iram turgente & æſtuante, in poſterum ad æquanimitatem reuocari ac conſolando deliniri vix poteſt. Quare hoc inter præcipua obſeruandum eſt, ne verbis amicum caſtigantes, colloquium verbis moleſtiam afferentibus & irritantibus abrumpentes diſcedamus.

Lenia poſt libertatem adhibēda.

PLVTAR-

PLVTARCHI LIBELLVS, QVOMODO quis ſuos in virtute paranda ſentire poßit profectus.

POteritne aliqua, Soſſi Senecio, ratione conſcius ſibi quiſpiam ſuorum eſſe ad virtutem profectuum, ſi nullam ii de ſtultitia faciunt deminutionem, ſed vitium æquali ſemper pondere appenſum.

Plumbi inſtar eſt, deorſum quo rete trahitur?

Certè enim neque in diſcenda Grammatica ſe proficere aut muſica intelliget, qui nullam partem ignorationis iſtarum rerum deponat, ſed eadem ſemper ininſcitia perſeueret. neque medicina ægroto, quæ eum nihil alleuet, aut vtcunque remittente ac concedente morbo leuiuſculè habere efficiat, vllum ſenſum mutatæ in melius valetudinis afferet, ante quàm corpore priſtinæ ſanitati reddito contrarius habitus integer morbo ſucceſſerit. Sanè vt his in rebus profectus nullus eſt, ſi inter proficiendum pondere vitii tanquam in trutina deminuto, rurſum in diuerſam partem facto momento mutatio lateat. ita etiam his qui philoſophiæ animum adiecerunt, nullum profectum, neque profectus ſenſionem vllam tribui permittemus, ſi nulla pars ſtoliditatis animo fugatur atque expurgatur, ſed donec ſummo perfectoque is bono potiatur, meris vitiis interim occupatur. Non enim aliquis ſapiens fieri poteſt, quanta eſſe poteſt maxima vitioſitate in virtutis habitum omni acceſſione ſuperiorem puncto temporis mutata: quam dico) vitioſitatem non temporis aliquo ſpacio abiecerit, ſed ſubitò totam ſimul exuerit. [II.] Noſti verò hoc qui fieri affirmant, qnantis ſeipſos implicent moleſtiis, ac quàm difficiles agitent quæſtiones, quanam fiat ratione, quod non animaduertit aliquis etiamnum ſapientem ſe factum, ſed ignorat atque ambigit: quod longo temporis decurſu paulatim addendis aliis, aliis detrahendis ad virtutem progreſſus fecit, & quaſi viam ſenſim carpendo ad virtutem peruenit. Quod ſi celeritas & magnitudo mutationis tanta eſſet, vt qui mane fuerat deterrimus, veſperi redderetur optimus: aut ea ſic alicui accideret, vt cùm obdormiiſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſasque ex animo heſternas fatuitates & impoſturas ita compellaret,

Inſomnia vana valete, nihil eratis:

ne ignoraret tanto ſe à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubitò ac cōfertim eluceſcentem? Mihi quidem videtur illius homo, ſi inſtar Cęnei ex voto vir de muliere fieret, trāsformationē ſui ignoraturus: quàm vt nō ſentiat aliquis mutationem ſui,

Noſſe ſeipſum.

vt ſui quiſq; amorem & arrogantiam excindat. hæc enim adulatione occupans, faciliores nos & iam præparatos externis præbet adulatoribus. Si verò Deum ſecuti, tenenteſque ſummam vnicuique in eo poſitam eſſe ſalutis vt Norit ſeipſum, naturam, educationem, inſtitutionemq; noſtram examinauerimus, quibus innumeri defectus pulcritudinis, plurimum vanitatis ac vitij admixtũ eſt in actionibus, in verbis, in animi motibus: non ita facilè calcari nos ab adulatoribus patiemur. [LIII.] Alexãder aiebat ſomno potiſſimum ac re venerea ſe doceri, fidem non eſſe habendam ijs qui ipſum Deum appellabant: quod his duabus in rebus ſeipſo deterior eſſet, ac amplius æquo afficeretur. Et nos multa paſſim atque identidem turpia, moleſta, imperfecta, ac peccata nobis ineſſe obſeruantes, ſentiemus non amico nobis laudatore atque prædicatore, ſed reprehenſore & liberè vitia noſtra increpante opus eſſe. Pauci enim de multis ſunt, qui liberè potius cum amicis loqui audeant, quàm gratificari, ac in illis ipſis paucis non facilè inueneris qui libertate vti ſciat: ſed ferè putant libere ſe dixiſſe, ſi vituperauerint & conuiciati ſint.

Libertatis in dicendo verus vſus

Enimuero vt alia medicamenta, ita & libertas dicendi imtempeſtiuè vſurpata abſque vtilitate moleſtiã adfert ac perturbat; facitque idem quodammodo cum dolore, ꝙ adulatio cum voluptate. [LIV.] Non enim laudationes modò ſed & vituperationes nocent, ſi alieno adhibentur tempore. atq; hoc maximè adulatoribus obijcit homines, cùm animis arduis atque aduerſis veluti in morem aquæ ad mollia & humilia delabuntur. Itaque lenitate oportet temperatam eſſe libertatem, orationique velut lumini adimenda eſt nimia copiæ vis: ne perturbati & dolore affecti ab omnia reprehendentibus & culpantibus ad adulatorẽ veluti in vmbram confugiant, eoque diuertant, vnde non lædantur.

Vitiorum genuina correctio.

Omne enim vitium, Philopappe, virtute non aduerſo vitio eſt corrigendum. in quo errant nonnulli. à nimia verecundia ad impudentiam, à ruſticitate ad ſcurrilitatem confugientes, ac tum ſe longiſſimè abeſſe à timiditate & mollicie putantes, cum proximi videntur proteruitati eſſe & ferociæ. quidam etiam impietate ſuperſtitionem, ſtoliditatem improba aſtutia amolliuntur, mores inſtar ligni ab vna parte in alteram incuruantes, dum rectitudinis reſtituendæ ſunt ignari. [LV.] Turpiſſima verò eſt adulationis fuga, ſine vtilitate moleſtias exhibere: omninoque rudis & imperitæ eſt ad beneuolentiam parandam conſuetudinis, inſuauitate ac moroſitate id euitare quod in amicitia illiberale habetur atque abiectum, ſicut & parum ingenuum eſt in comœdia accuſandi impunitatem pro æquo iure liberè dicendi vſurpare.

Moderatio libertatis in dicendo.

Proinde quandoquidem turpe eſt gratiæ captandæ ſtudio adulatorem fieri, turpe item vitandæ adulationis gratia, libertate dicendi immoderata amicitiæ ac procurationis rationem corrumpere: ac vtrun-

ac vtrunque vitium fugiendum eſt, atque vt alijs in rebus etiam libertatis in dicendo decorum è mediocritate ſumendum: ipſa ratio videtur poſtulare, vt ſub finem commentarij iam huius ea de re præcipiam. [LVI.] Ergo cùm videamus libertati dicendi complura adhærere vitia; primò amorem noſtri cæcum demamus, ac diligenter caueamus, ne aliquam ad nos priuatim pertinentem rem, veluti læſi aut dolentes videamur exprobrare. non enim à beneuolentia, ſed ab ira proficiſci putant ſermonem, quo quis pro ſeipſo vtitur: neque admonitionis loco, ſed vituperationis accipiunt. Eſt enim libertas amica res & grauitatem habet: reprehenſio & amorem ſui, & animi illiberalitatem aliquam arguit. Vnde fit, vt reuereamur admiremurque liberè nos increpantes, vituperatoribus autem par pari referamus, eoſque contemnamus. ſicut Agamemnon Achillem, qui tamen non vltra modum prouehi liberè dicendo videbatur, non ferens; Vlyſſi acerbè increpanti, ac dicenti,

Perdite, cuiq; vtinam non iſte exercitus eſſet
Subditus. — concedit ac perfert, oratione cordata & profecta ab animo de republica ſolicito correptus. Hic enim cum nihil eſſet priuatæ cauſæ, ob publicam Græciæ commodum iſta vtebatur libertate: Achilles ſuijpſius potiſſimum cauſa videbatur eſſe moleſtus. [LVII.] Quin & ipſe Achilles, homo nequaquam lenis aut placidi animi, ſed

Difficilis, velque inſontem culpare paratus:

tamen Patroclum tacitus audiuit multa ipſi talia obijcientem,

Iam neq; te Peleus genuit, neq; candida mater
Eſt tibi, ſæue, Thetis: ſed duri cærula ponti
In lucem hanc, alteq; minacia ſaxa dederunt
Immani dotatum animo. —

Sicut enim Hyperides rhetor ab Athenienſibus poſtulabat, vt non tantum conſiderarent an acerbè diceret, ſed & an iniquè eſſet acerbus: ſic amici admonitio omnis priuati affectus animi vacua, venerabilis eſt & grauis, & contra quàm oculos non audeas ſuſtollere. Vbi verò eum qui liberè reprehendit conſtat quæ amicus in ipſum peccauit planè miſſa facere, alia autem eius delicta arguere, & ad ſe non pertinentia ob facta dictis largiter inceſſere: id genus libertatis vim habet cui reſiſti nullo poteſt modo, ipſaque caſtigantis ſuauitas acerbitatem & auſteritatem increpationis auget. [LVIII.] Itaque rectè quidem dictum eſt, cùm iraſcimur amicis aut cum ijs contendimus, tunc maximè nos agere aut ſpectare aliquid debere eorum, quæ ipſis proſint aut conueniant. non minus tamen hoc quoq; ad rationes amicitiæ pertinet, cùm ipſi negligẽtius haberi aut deſpici videmur, vt tum amicos propter neglectos ab ijs alios liberè admoneamus. Hoc modò egit Plato. Hic enim *Platonis e-*

egregiũ factum.

qua tempeſtate à Dionyſio contemptui habebatur, eratque inuiſus tyranno, colloquendi cum eo copiam petijt eaque impetrata, quod tyrannus putabat Platonem ſui ipſius cauſa expoſtulaturum atq; verba facturum, in hanc allocutus eſt ſententiam. [LIX.] Si quem ſentires, Dionyſi, hoſtili animo in Siciliam appuliſſe tui lædendi cauſa, & tamen occaſione deſtitui, patererisne eum impunè hoc ferentem inde ſoluere? Nihil verò minus, ait Dionyſius. inimicorum enim non facta modò, ſed & propoſita odium pœnamque merentur. ergo ſubiecit Plato, ſi quis beneuolentia erga te adductus huc ſe contuliſſet, cuperetque tibi alicuius boni eſſe autor, neque tu ei occaſionem perficiendi præberes: dignúm eſt eum abs te præteriri atque contemni? ad hoc interrogante Dionyſio, quiſnam ille eſſet: Æſchines, inquit Plato, eſt, moribus vt quiſquã alius Socratis familiarium probis, aptuſque ad caſtigandum verbis eos quibus cum agit: qui longo mari emenſo vt tecum philoſophice colloqueretur, huc profectus, negligitur. Hæc ita permouerunt Dionyſium, vt & Platonem ſtatim manu iniecta ſit amplexatus, beneuolentiam hominis animiq; magnitudinem admiratus: & Æſchinis honeſtè atq; magnificè rationem habuerit. [LX.]

Libertas ſine leuitate.

Proximum eſt, vt mala libertatis condimenta amoliamur, contumelias inquam, riſum, inſectationem ſalſam, ſcurrilitatem. Quẽadmodum enim medicus carnem ſecans, agilitatem aliquam debet ac mundiciem operi adhibere, geſticulatoria autem & temeraria atque vaga mobilitate atque ocioſis agitationibus manum abſtinere. ſic dicendi libertas dexteritatem vrbanitatemque admittit, ſi elegantia grauitatem ſeruet: quàm perdit omninò temeritas, leuitas, atq; contumelia. Qua de cauſa non ineptum eſt illud citharœdi, neq; inelegãs quo Philippo os obturauit dictum, diſputare cum ipſo de ſonis neruorum aggreſſo. dicebat enim, *Abſit verò, rex, vt eo tu infortunij deuoluare, vt harum rerum ſcientia me fias prior.* Non rectè autem Epicharmus, qui ab Hierone, cùm hic familiarium quoſdam necaſſet, paucis poſt diebus ad cœnam inuitatus, reſpondit. *Atqui nuper cùm immolares amicos, non vocaſti.* Male etiam Antiphon: qui, cùm apud Dionyſium quæreretur ac diſputaretur quodnam æs optimum eſſet, id pronunciauit omnibus præſtare, ex quo Athenienſes Harmodij ac Ariſtogitonis ſtatuas parauiſſent. [LXI.] Id genus dicta acerbitatem habent inutilem, & ſcurrilitatem iocumq; non delectantem. ſed incontinentium eſt, odium malicia ac contumelia permixtum gerentium: quo vtentes ſibi ipſis exitium conflant, ſaltantes (quod in prouerbio eſt) circum puteum. Nam & Antiphontem interfecit Dionyſius: & Timagenes amicitia Cæſaris excidit, cùm nullã vnquam libera voce vſus, in conuiuijs interque deambulandũ identidem nullius ſeriæ rei gratía, ſed

conui-

Vt foret vnde corona cachinnum tollere poſſet,

conuicia ſub amicitiæ iaceret prætextu. Etenim & comici in theatris multa odioſa atque ciuili ratione deprompta protulerunt. ſed ridicula ijs & ſcurrilia admixta veluti cibis intritum vitioſum, effecere, inutilis vt eſſet & inanis libertas : ac propterea actores in crimen malignitatis atque impuritatis inciderunt. Proinde licet ioco & riſu aduerſum amicos etiam vtcunque vti : ſed libertas in dicendo ſeria debet eſſe ac modeſta : & ſi graue ſit argumentum, affectu etiam, geſtu, ac contentione vocis orationi autoritas mouendique vis concilianda eſt. Occaſionis autem neglectio cum alijs omnibus in rebus eſt damnoſa, tum vtilitatem præcipuè libertatis perdit. [LXII.] Satis verò liquet inter pocula & apud ebrios ea abſtinendum eſſe. Nubem quippe ſerenitati inducit, qui inter iocos & hilaritates orationem mouet quæ ſupercilium attollat, & ſeueritatem vultus inducat quaſi aduerſans Lydio Deo, qui, vt ait Pindarus, funem moleſtarum ſoluit curarũ. Sed & magno cum periculo importunitas vſurpatur. Sunt enim animi ob vinũ ad iram præcipites, & ſæpe ebrietas libertatẽ in inimicitiã conuertit. Omninò autem neq; generoſi, neq; audacis, ſed timidi eſt libertate apud ſobrios abſtinere, in menſa latrare, ſicut ſolent ignaui canes. Itaque hac de re nihil attinet prolixius diſſerere. [LXIII.] Iam cùm multi amicos rebus ſecundis vtentes neq; velint neq; audeant caſtigare, ſed planè inacceſſam admonitioni proſperitatem putent: eoſdem verò in calamitatem aliquam prolapſos adoriantur atque calcent fractos iam & humiles, & in eos torrentis inſtar præter naturam aucti inuehãtur, abundè libertatis aduerſus eos promẽtes, lætiq; mutatione hac fruantur, cum ipſi ante imbecilli, iſti ſuperbi fuiſſent. ex vſu eſt hac quoq; de re verba facere, & Euripidi dicẽti,

Vbi abſtinendũ libertate oris

Cùm res ſecundæ ſunt, quid amicis eſt opus?

reſpondere, Maximè amicis libero ore loquẽtibus opus eſſe ei cui fortuna eſt proſpera, qui nimios retundant ſpiritus. Pauci enim ſunt qui non ſucceſſibus lætis inſoleſcant: pleriq; indigent aliorum externis conſilijs, rationibuſque foris eos deprimentibus à fortuna inflatos & æſtuantes. vbi fortuna in aduerſam mutata faſtu exuit, ipſæ calamitates in ſe habent quod pœnitentiam inducat & caſtiget. [LXIV.] Itaque afflictis rebus nullus eſt vſus liberarum amici vocum, aut moleſti ac mordacis ſermonis : ſed reuera in his mutationibus

Rebus ſecũdis libertas, non aduerſis adhibenda.

Faciem intueri dulce eſt hominis beneuoli,

conſolantis atq; animum addentis: quomodo Xenophon ait prœliantes aut alijs in periculis conſtitutos milites viſo Clearchi placido ac benigno vultu animoſiores fuiſſe redditos. At qui libertatem dicendi morſumque homini infortunio icto adhibet, perinde agit ac qui oculo conturbato ac inflammato medicamentum

inijcit quod viſum acuat: nam neq; ſanat aut quicquam de dolore deminuit, & iram dolori addit, exaſperatq; ægrum animum : Et quidem rectè valenti amico moleſtus non eſt, neque planè agreſtis videtur, reprehendens nimium eius venereæ rei ac vini vſum, ignauiam, aſſiduam in gymnaſijs & balneis obuerſationem, & repletiones corporis intempeſtiuas. ægrotus tolerare non poteſt, ſed ipſo morbo moleſtius ipſi eſt audire, Hæc tibi euenerũt ex intemperantia & mollicie, ex vſu ciborum & mulierum. ô, dicet, te hominem intempeſtiuum: ego teſtamentum condo, caſtorium mihi aut ſcammoniam præparant medici: tu me verbis caſtigas & philoſopharis: Eodem modo res quoque aduerſa fortuna laborantiũ non libertatem, non ſententiarum recitationem requirũt, ſed æquanimitatem & auxilium. [LXV.] Nam & nutrices puerulis cadentibus, non accurrunt vt maledictis inceſſant, ſed erigunt, abluunt, ſedant: poſtea tandem obiurgant atque caſtigant. Demetriũ ferunt Phalereum, cùm patria exulans apud Thebas obſcuram humilemque vitam ageret, accedente Cratere nonnihil cepiſſe moleſtiæ, Cynica eum erga ſe libertate aſperiſque vſurum ſermonibus opinantem. Sed cùm Crates comiter ipſum allocutus de exſulio diſſeruiſſet, docuiſſetque illi nihil mali, aut quod deberet ferre iniquius accidiſſe, negocijs liberato periculoſis atque lubricis: hortatuſque eſſet vt in ſeipſo animique affectione ſui omnem collocaret fiduciam: ibi tum Demetrium moleſtia abiecta, animoque recepto amicis dixiſſe: Piget verò me actionum iſtarum atq; occupationum, quarum culpa tantum virum non licuit videre.

Quippe ægrum animum vox comis amicorum iuuat.
Stulto nimis debetur caſtigatio.

Atque hi ſunt mores ingenuorum amicorum. Degeneres & abiecti fortuna fauente adulatores, ſicut Demoſthenes aiebat rupturas & conuulſas partes tum demum moueri cùm corpori malum aliquod accidit, ipſi quoq; mutationibus inhæreſcunt, quaſi fruentes ijs & ſeſe oblectantes. Etenim ſi qua opus eſt commonefactione ijs in aduerſitatibus, in quas ſe ipſum aliquis conſilij ſui prauitate coniecit, ſufficit hoc:

Hoc equidem ſine mente mea, qui plurima dixi
Diſſuadens tibi rem. ——

Liberæ voces vbi vſurpandæ.

[LXVI.] Vbi ergo, dices, vehemens debet eſſe amicus, & liberæ increpationis vigore vti? vbi inquã inhibẽdus eſt ad voluptatẽ, iram, contumeliam ve factus impetus, aut auaricia excutienda habituſve animi alius ſtultus oppugnandus. Sic liberè Solon Crœſum monuit, inſtabili rerum proſperitate corruptum ac luxuriantem, Finem reſpicere iubens. Ita Socrates Alcibiadem repreſſit, cõuictõque vitij veras extorſit lacrumas, ac cor inuertit. Talia ſunt Cyri ad Cyaxarem, Platonis ad Dionem, cùm eum ſplendentem ſumma gloria,

gloria, & ora omnium hominum in ſe ob pulcritudinem facinorũ conuerſa habentem cauere ſibi iuſſit, & metuere ab eo vitio, quo ſibi ſoli placere aliorum ſpretis iudicijs homines ſolent, quod ei vitio adſideat ſolitudo. Scripſit ad eundem Speuſippus, Non debere eum altos ducere ſpiritus propterea quod multus de ipſo ſermo eſſet apud pueros & mulierculas: ſed dare operam, vt ſanctimonia, iuſticiaque & optimis legibus ornata Sicilia, gloriam Academiæ conciliet. Euctus contra & Eulæus Perſei ſocij, cùm rebus vtenti ſecundis perpetuò aſſentati eſſent, & omnia eius momenta inſequendo comitati, apud Pydnam prœlio cum Romanis congreſſum atque victum adorti acerbè obiurgauerunt, & ſingula eius peccata ac delicta commemorantes exprobrauerunt, tantiſper donec dolore iraque exagitatus vtrunque pugione occidit. Definitum hoc modo eſto, quę ſit in vniuerſum liberè dicendi occaſio. [LXVII.] Interim omittendæ hæ non ſunt amico fideli, ſed arripiendæ quas ipſi amici ſæpe præbent occaſiones. aliquando enim interrogatio, narratio, ſimilium rerum laudatio aut vituperatio, anſam libertati exhibet. Hoc modo Demaratus Corintho in Macedoniam cùm veniſſet ſub id tempus, quo cum vxore & filio Philippus diſſidebat, amicè à Philippo exceptus, interrogatuſq; quomodo Græcis inter ſe conueniret, dicitur (vt erat ei beneuolus atque familiaris) reſpondiſſe: ſcilicet verò Philippe, rectum eſt te inquirere de concordia Athenienſium & Peloponneſiorum, qui familiam tuam pateris tanta ſeditione & diſſenſione laborare? Rectè etiam Diogenes, qui in caſtra Philippi in bellum contra Græcos proficiſcentis cùm veniſſet, eſſetque ad regem adductus, & non agnitus, interrogaretur ab eo, numnam explorator eſſet: Omninò, inquit, ſum tuæ, Philippe, ſtultitiæ atque amentiæ explorator, qui nulla neceſſitate vrgente de regno & corpore tuo venis vna hora fortunæ aleam ſubiturus. atque hoc quidem videri poteſt dictum vehementius. [LXVIII.] Alius modus eſt caſtigandi verbis, cùm ob delicta ſua aliorum maledictis impetiti animos ponunt ac ſubmiſſiores fiunt eoque accuratè vtetur ſcitus atq; elegans amicus, obtrectatores depellens atque refellens, priuatim autem amicum compellans atque monens, vt ſi nullam aliam ob rem, ſaltem ea de cauſa viuat cautius, ne ferociendi materiam inimicis præbeat. quo enim ore ijs reſpondebis, inquiet, ſi vltro ipſis ea porrigis, ob quæ male audias? hoc pacto offenſa conuiciatori, vtilitas monitori adſcribitur. Alij venuſtiore vtentes ratione, alijs obiurgandis, ſuos quos in eodem quod illis objiciunt, eſſe ſciunt vitio, caſtigãt. Ammonius magiſter noſter, in conuentu veſpertino, cùm animaduertiſſet diſcipulorum aliquos vſos eſſe prandio non ſimplici, puerum ſuum à liberto verberari iuſſit, cauſatus eum abſque aceto prandere non poſſe; ſimulque in nos reſpexit, ita vt obiurgatio reos

Sub aliena perſona caſtigare.

Obiurgationes priuatim fieri debere.

tetigerit.[LXIX.]Ad hæc cauendũm eſt, ne coram multis libertate aduerſus amicum vtamur, tenendumq; illud Platonis. Cùm enim Socrates in conuiuio diſputans quendam familiarium acrius inceſſeret, Platoni dicenti, Nonne præſtabat hæc priuatim loqui? reſpondit, Et tu nonne rectius de hoc ipſo ſeorſim me monuiſſes? Ferunt adoleſcentulum quẽdam à Pythagóra, cui operam dabat, multis præſentibus compellatum aſperius, ſuſpendio vitam finijſſe. atque ab eo tempore Pythagoram nunquã alio præſente quenquam corripuiſſe. Oportet tanquam morbi turpis, ita peccati etiã detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompæ, nihil oſtentationis habentem, neq; teſtes ſpectatoreſq; adducentem. Nõ enim amici eſt, ſed rabulæ, in alienis gloriam quærere peccatis, vẽditantem ſe oſtentatione ſua præſentibus. ſicut in theatris medici manibus geſticulantur, vt ſuæ operæ conductores ſibi parent. [LXX.]Porrò abſque etiam ſit contumelia (quæ ſane abeſſe ab omnibus debet remedijs) conſiderandum tamen eſt quàm ſint pertinacia atque contumacia vitia. Non enim quod eſt apud Euripidem, amor duntaxat caſtigatus magis premit, ſed quoduis omnino vitium ſi quis coram multis liberius reprehẽdat, impudentiam induit. Sicut igitur Plato ſenes, vt verecundiam adoleſcentibus ingenerent, primùm ipſos vult verecundè verſari cum adoleſcentibus: ita verecunda amici libertas maximè pudore afficit: & cùm peccantem ſenſim cauteque adorimur, ſubruitur atq; aboletur vitium, dum verecũdia occupatur is quem verecundè tractauimus. Quare percommodè vſurpatur illud,

Admoto capite, vt reliqui exaudire nequirent.

[LXXI.]Minimè autem conuenit vxore audiente maritum, patrem coram liberis ſuis, amatorem præſente amaſio, aut apud diſcipulos magiſtratum obiurgare. nam præ ira ac dolore tranſuerſi aguntur, qui coram ijs reprehenduntur, apud quos volunt in precio & exiſtimatione proba eſſe. Ac niſi fallor, non tam ebrietas fecit quòd ita grauiter commotus Cleiti obiurgatione fuit Alexander, quàm quòd multis coram teſtibus eam vſurpauit. Ariſtomenes etiam Ptolemæi præceptor, cùm hunc in legatione audienda dormitantem excitaſſet, anſam adulatoribus præbuit, ſimulantibus ſe regis cauſa factum indignè ferre, ac dicentibus ei: ſi poſt tãtas defatigationes ac vigilias ſomnus tibi obreperet, priuatim eras admonendus, non manus tibi tot hominibus præſentibus injciẽdæ. ita Ptolemæus Ariſtomeni calicem veneno plenum miſit, vtque biberet adegit. Cleoni etiam Ariſtophanes hoc exprobrat, quòd.

Male ciuitati diceret audientibus
Coram peregrinis, ——

Athenienſeſque irritaret.

[LXXII.]

[LXXII.] Itaque inter alia magnoperè cauenda eſt oſtentatio, & popularis applauſus captatio. ſed cùm libertate dicendi volumus vti, faciendum eſt hoc vtiliter atque ad ſanandum vitium aliquod accommodatè. & quod Corinthij non male, vt eſt apud Thucydidem, de ſeipſis dixerunt, digno, ſe eſſe qui alios vituperent, id in promptu habere debent, qui libertate dicendi volunt vti. Lyſandrum perhibent Megarenſi cuidam, cùm is inter ſocios pro Græcia liberius diceret, reſpondiſſe, ſermones eius ciuitate opus habere. Sed profectò libertas dicentis morum probitate vt commendetur requirit: idque rectiſſimè obijcitur alios monentibus atque caſtigantibus. Nam Plato ſuæ ſe vitæ exemplo dicebat corrigere. Speuſippum ſicut & Polemonem Xenocrates conſpectus tantummodò in ſchola, & ipſum intuitus, ad aliud vitæ genus traduxit. Homini autem qui leuis ſit, & moribus prauis, ſi liberè obloqui alij conetur, licebit ſemper occinere illud, *Oſtentatio.*

Alijs medetur ipſius vlceribus ſcatens.

[LXXIII.] Veruntamen quandoquidem ſæpe res ipſa nos adigit eo vt alios caſtigemus dictis, quamuis vitio ipſi non carentes: id hoc modo faciemus commodiſſimè, ſi quam obijcimus culpam, in ea nos quoq; ipſos eſſe quouis modo fateamur. quo ſenſu dictum eſt hoc: *Communicatio culpæ*

Cur nos virtutis Tydida obliuio cepit?

& illud:

Nunc non arcendis vel ſolius Hectoris armis
Suffi imus? ——

Et Socrates ita paulatim adoleſcentes redarguit, ſeipſum quoque non vacare inſcitia ſimulans, ſed vnà cum illis ſe debere virtuti operam dare & verum quærere profitens. Beneuolentiam enim autoritatemque ſibi parant, qui cùm eadem in culpa eſſe, tum amicos eodem quo ſeipſos modo corrigere videntur. At qui alteri detrahens ſeipſum iactat, quaſi ſincerum & vitij expertem, niſi vel ætate multo ſit grauior, vel ob virtutem nota ſit autoritate atque gloria, pro moleſto importunoque habetur, & nihil adfert vtilitatis. [LXXIV.] Non ergo abs re Phœnix ſua ipſius delicta protulit, qui per iram interficere patrem voluerit, moxque mutauerit ſententiam,

Ne patris (inquit) occiſor Græcos ego dicier inter
Perferrem. —— ne Achillem obiurgans, arrogare ſibi videretur nihil ſe per iram peccaſſe. Penetrant autem huiuſmodi admonitiones blandè, faciliuſque concedimus ijs qui eodem modo lapſi, quàm qui deſpicere nos videntur. Quoniam autem neque lumen clarum inflammato oculo debet obijci, neq; affectu concitatus animus libertatem admittit obiurgationemq; meram, inter vtiliſſima adiumenta eſt admixtio laudis modicæ, vt in his:

Vos vero turpe eſt forti deſiſtere pugna,
Argolicas inter primos virtute cohortes.
Haud equidem certare viro lubeat mihi, bellum
Qui fugiat timidus: grauiter ſuccenſeo vobis,

Et illud:

Pandare, qui nulli es noſtrorum laude ſecundus,
Arcus vbi tuus eſt, volucres vbi ſuntque ſagittæ?

Sed & huiuſmodi vehementer reuocant in peius ſublabentes:

Vbi Oedipus nunc eſt, & clara ænigmata? &,
Tam multa paſſus ſicne loquitur Hercules?

[LXXV.] Non enim modò excitat rrprehenſionis aſperitas vim habens imperioſam, ſed & ſui ipſius æmulationem ingenerat, & recordatio bonorum ſuorum verecundiã increpato incutit, præclarè facta ſua ſibi ad imitandum proponenti. Si verò alios cum eo compares, vt æquales, ciues, cognatos: pertinacia vitij indignatur atque exaſperat, & ſæpe hoc modo increpati ſtomacho moto occlamant; quin tu ergo me miſſum facis, adq; illos me præſtantiores abis? Cauendum eſt ergo dum liberè aliquem incuſamus ne alios laudemus: niſi fortaſſis eorum parentes, vt Agamemno;

Non equidem ſimilem natum genuit ſibi Tydeus.

& Vlyſſes in Scyrijs:

Illuſtre generis lumen dedecorans tui
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi
Lanificium tractas? —

Certamen libertatis.

[LXXVI.] Minimè autem conuenit caſtigationem caſtigatione, libertatem libertate viciſſim compenſare. facillimè enim hinc diſcordiæ exardeſcunt, omninoque concertatio hæc non libertatem viciſſim vſurpantis, ſed eam non ſuſtinentis videri poteſt. Præſtat itaque ferre amicum obiurgantem. qui ſi ipſe poſtmodò peccet, ac opus habeat caſtigatione; hoc ipſi libertate dicendi libertatẽ iam quandam parauerit. commonefactus enim abſque offenſæ obiectione, quod ipſe quoque non negligere amicos delinquentes, ſed arguere ſoleat atque docere facilius concedet, & correctionem admittet, quam ſentiat beneuolentiæ & gratiæ eſſe, non reprehenſionis aut iræ compenſationem.

Libertatis vſus in magnis rebus.

[LXXVII.] Porrò ſicut Thucydides ait, qui ob rem maximam ſubit inuidiam, eum rectum ſequi conſilium; ita & amicus debet moleſtiam caſtigãdi in magnis modo rebus, & in quibus plurimum eſt ſitum momenti, in ſe recipere. ſi enim omnibus in rebus difficilem ſe præbeat, ac cum familiaribus pædagogi potius quàm amici more agat, admonitiones eius in ſummis rebus hebetes erunt & inefficaces: cùm medici inſtar libertatem acre medicamentum aut amarum quidem, ſed neceſſarium & precioſum in multa minuta & nõ neceſſaria inutiliter abſumpſerit. Ipſe igitur ſummo ſtudio cauebit ne continentib. vtatur que-

tur querelis. ſocio autem in omnia curioſè etiam minima inquirente & calumniante, anſam ipſe habebit maiora eius peccata reprehendendi. Philotimus medicus, cùm quidam pure circa iecur laborans, ei digitum exulceratum commonſtraſſet: Heus, inquit, non tibi cum reduuia eſt negociũ. Sic & occaſio dabitur, cùm amico parua quædam & nullius momenti culpanti, iocos puta conuiuia, nugas, dicere poſſimus: Ille verò ſcortum ableget, aut finẽ aleę imponat, aliis in rebus quãtiuis nobis erit pretii. Qui enim veniam minutorum impetrat, non illibenter de maioribus liberè dicendi facultatem amico concedit. qui vbiq; incumbit ſemper odioſus ac moleſtus, omnia cognoſcens, omnia curioſè percunctans, is neq; liberis tolerabilis eſt, neq; fratribus, imo ne ſerui quidem ferre eum poſſunt. [LXXVIII.] Cæterùm quoniam neq; ſenectuti, vt eſt apud Euripidem, neq; amicorum ſtulticiæ omnia adſint mala: debemus non delicta modò amicorum, ſed & rectè facta obſeruare, ac ſanè initio alacriter collaudare. & ſicut ferrum prius vi ignis laxatum atq; emollitum, deinde frigidæ immiſſum dẽſatur ac duriciem cõſequitur: ita amicis, poſtquàm laus eorum animos calefecit atq; relaxauit, paulatim quaſi tincturæ loco adhibenda eſt libertas reprehenſionum. Offeret enim ſe occaſio, vbi dicere poteris: Hęccine cum illis comparari dignum eſt? Viden' quos fructus honeſtum referat? hæc abs te poſcimus amici, hæc ſunt conuenientia, ad hæc te natura formauit: illa verò alia repudianda ſunt, & amandanda

Laus libertati miſcẽda.

In montem, rapidas aut obſtreperi maris vndas.

Vt enim humanus medicus ſomno aut victu mallet morbum depellere, quàm caſtorio aut ſcammonio: ita & amicus verus & benignus pater & magiſter laude magis quàm vituperatione vti gaudet ad morum emendationem, neq; quicquam facit, vt liberæ correctiones tam & parum moleſtiæ, & multum vtilitatis ſecum trahant, quã cùm eæ ſine ira placidè & animo beneuolo peccantibus accõmodantur: [LXXIX.] Itaq; neq; arguendi ſunt acerbè qui inficiantur, neque purgandi: ſui poteſtas adimenda: ſed in argumentis honeſti prætextus excogitandis vtcunq; adiuuandi ſunt, & cauſa deteriore omiſſa tolerabiliores ſuggerendæ. Ita Hector:

Infelix, animo tantas male tu geris iras.

ſic enim Paridem alloquitur, & eius digreſſum è prælio iram vocat, non fugam aut timiditatem. Et Agamemnoni Neſtor;

Sed te magnanimi iuuit concedere cordis
Motibus —

humanius enim hoc nimirum dictum eſt, quàm Iniuriam feciſti, inhoneſtè egiſti. & lenius eſt, Non percepiſti, quàm Ignoraſti: Noli certare cum fratre, quàm Noli inuidere fratri, & Fuge mulierem quæ te corrumpit, quàm Deſine mulierem corrumpere. Hunc

PLVTARCHI LIBELLVS, QVOMODO quis ſuos in virtute paranda ſentire poſsit profectus.

POteritne aliqua, Soſſi Senecio, ratione conſcius ſibi quiſpiam ſuorum eſſe ad virtutem profectuum, ſi nullam ii de ſtultitia faciunt deminutionem, ſed vitium æquali ſemper pondere appenſum.

Plumbi inſtar eſt, deorſum quo rete trahitur?

Certè enim neque in diſcenda Grammatica ſe proficere aut muſica intelliget, qui nullam partem ignorationis iſtarum rerum deponat, ſed eadem ſemper in inſcitia perſeueret. neque medicina ægroto, quæ eum nihil alleuet, aut vtcunque remittente ac concedente morbo leuiuſculè habere efficiat, vllum ſenſum mutatæ in melius valetudinis afferet, ante quàm corpore priſtinæ ſanitati reddito contrarius habitus integer morbo ſucceſſerit. Sanè vt his in rebus profectus nullus eſt, ſi inter proficiendum pondere vitii tanquam in trutina deminuto, rurſum in diuerſam partem facto momento mutatio lateat. ita etiam his qui philoſophiæ animum adiecerunt, nullum profectum, neque profectus ſenſionem vllam tribui permittemus, ſi nulla pars ſtoliditatis animo fugatur atque expurgatur, ſed donec ſummo perfectoque is bono potiatur, meris vitiis interim occupatur. Non enim aliquis ſapiens fieri poteſt, quanta eſſe poteſt maxima vitioſitate in virtutis habitum omni acceſſione ſuperiorem puncto temporis mutata: quam (dico) vitioſitatem non temporis aliquo ſpacio abiecerit, ſed ſubitò totam ſimul exuerit. [II.] Noſti verò hoc qui fieri affirmant, qnantis ſeipſos implicent moleſtiis, ac quàm difficiles agitent quæſtiones, quánam fiat ratione, quod non animaduertit aliquis etiamnum ſapientem ſe factum, ſed ignorat atque ambigit: eo quod longo temporis decurſu paulatim addendis aliis, aliis detrahendis ad virtutem progreſſus fecit, & quaſi viam ſenſim carpendo ad virtutem peruenit. Quod ſi celeritas & magnitudo mutationis tanta eſſet, vt qui mane fuerat deterrimus, veſperi redderetur optimus: aut ea ſic alicui accideret, vt cùm obdormiuiſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſaſque ex animo heſternas fatuitates & impoſturas ita compellaret,

Inſomnia vana valete, nihil eratis:

isne ignoraret tanto ſe à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubitò ac cõfertim eluceſcentem? Mihi quidem videtur facilius homo, ſi inſtar Cęnei ex voto vir de muliere fieret, trãsformationẽ ſui ignoraturus: quàm vt nõ ſentiat aliquis mutationem

ſui,

ſed ingenium ſemper aliquo citatum motu, ac veluti in trutina ſitum nunquam non momẽto aut ad meliora facto fertur, aut in diuerſam partem ad mala exitioſè impellitur. [V.] Si igitur ſecũdum Cirræis datũ oraculum, quo dies noctéſq; belligerare iubebantur, conſcius tibi ſis dies te noctéſq; cõtra vitia depugnare, aut ſaltem non ſæpe ſtatione abire, neq; continenter veluti induciis factis internuncios ab iis, voluptates aliquas aut oblectationes, aut alia negotia, accipere: non iniuria alacri confidentique animo ad reliqua perges. Quin etiam ſi feceris aliquas philoſophandi intercapedines, ita tamen vt poſteriora tua ſtudia prioribus cõſtantiora fuerint ac prolixiora: id non leue indicium præbet, ignauiam eſſe labore ac exercitatione eliſam, contrà malum eſt ſignum, ſi poſt exiguum tempus multis & continentibus ceſſationibus alacritas veluti elangueſcens retundatur. Sicut enim calamus ab initio maximo & pulcherrimo incremento adſurgit in æquabilem & continuam longitudinem, magniſque interuallis exigua admittit interſtitia: dein vbi in altum ſe erexit, veluti qui ob anhelitus anguſtias in conſcendendo ſublimi loco animum deſpondent, propter imbecillitatem ſuam multis ac crebris nodis intercipitur, ſpiritu ictum tremoremque patiente: ſic qui initio magno curſu ad philoſophiam contenderunt, ſi deinde nullum ad meliora profectum ſentientes crebro impingant atque ab inſtituto auellantur, ad extremum omninò defatigantur ac deſperant. At verò alter ille veluti alatus, ad vtilitatem propoſitam rectà fertur, omneſque præcidit prætextus, (veluti turbam impedientem) vi & alacritate induſtriæ. [VI.] Sicut igitur ſignum eſt amoris incipientis non delectatio quæ pulchri præſentia percipitur, (eſt enim hoc vulgare) ſed morſus & dolor qui auulſo eo ſentitur: ita multi capiuntur philoſophiæ ſtudio, & valde magno cum conatu ſe ad diſcendum conferre videntur: vbi verò aliis rebus aut negociis auocantur, animi iſte motus euaneſcit, eaque facilè carent.

Pugna aduerſus vitia continens.

Amor philoſophiæ.

Amoris at morſum qui verè ſenſerit,

is tibi præſens vnàque philoſophans moderatus videbitur ac placidus, auulſum verò ac ſeorſim agentem cerneres inflammatum, animique ægrum, omniumq; rerum & occupationum odio affectum, & tanquam ſi rationis expers eſſet amicorũ oblitum deſiderio philoſophiæ impelli. Non enim vt vnguento, ſic doctrina præſentes delectari debemus, abſentes non eam requirere, neq; cum moleſtia carere: ſed verè proficientis in philoſophia eſt, ſimile aliquid fami ac ſiti ſentire ſi auellatur: ſiue nuptiæ, ſiue diuitiæ, ſiue amicitia, ſiue expeditio incidens eum à philoſophiæ ſtudio ſeiungat, quantò enim plus ex philoſophia perceptum eſt, tantò maiorem animo moleſtiam exhibẽt, quæ relinquuntur. [VII.] Cum hoc nimirum aut eadem, aut proxima ei eſt antiquiſſima illa Heſiodea

profectus

profectus declaratio, cùm iam non amplius ardua aut nimis accliuis eſt via,ſed facilis,ac plana,& expedita:quippe exercitando lęuigata,illatoq; in philoſophandi conatum lumine iam & ſplendore,poſt hæſitationes, errores, inſtitutiq; mutationes illas, in quas incidunt initio,qui ſe philoſophiæ dant : exemplo eorum,qui terra ſibi nota relicta, nondum eam cernentes quam petunt,ſolicitudine anguntur. Sic enim iſti communibus & conſuetis ſtudiis relictis, priuſquàm meliora cognoſcant atq; cõſequantur, in medio ſæpènumerò circumuaguntur ac ſubuertuntur curſu. Simile eſt, quod de Sextio Romano narrant, eum vrbanis dignitatib. honoribuſq; reſignatis vt philoſophiæ vacaret, cùm inter philoſophandũ ab initio graues ſentiret moleſtias;animuſq; doctrinã ęgrè amplecteretur, parũ abfuiſſe quin ſeſe de biremi quadã in mare abiiceret. [VIII.] Et Diogenẽ memorant Sinopẽſem cùm philoſophari cœpiſſet,ac fortè Athenienſes feſtos agerent dies,epularenturq; ſplendidè,ſpectaculaq; eſſent,& cõuiuia ac comeſſationes per totam noctem ducerentur,in quodã fori angulo pannis inuolutũ ſomni capiendi cauſa iacentẽ, in cogitationes incidiſſe animũ ipſius non leuiter ab inſtituto auertentes atq; frangentes,reputantẽ nulla ſe neceſſitate vitæ genus laborioſum atq; a cõmuni vſu alienum

Animi obfirmatio.

iniuiſſe, ac ſeipſum omnibus bonis priuaſſe. vt verò murem arrepere,& circa micas mazę eius obſeruari vidit,animum rurſus erexiſſe, ac ſe ipſum increpaſſe damnauiſſeq; quid ai, (inquientem) Diogenes?mus hic reliquiis tuis lætus veſcitur,tu verò præclarus ſcilicet homo teipſum deploras,quod non iſthic in ſtragulis teneris atq; floridis inebriare? [IX.] Cæterùm vbi non frequentes huiuſmodi auerſiones accidunt,animusque tanquã è fuga aduerſum eas ſeſe celeriter obiiciens & efferẽs facilè moleſtiã ægritudinemque diſſipat : exiſtimandum eſt profectum probè eſſe confirmatũ. Quoniam verò philoſophãtibus non modò à ſeipſis incidunt,quæ eos imbecilles etiãnum cõcutiant & in diuerſam partem auertant: ſed & ſeria amicorum conſilia,& diuerſorum reprehenſiones ioco riſuq; mixtæ flectunt & molliunt, nonnullos etiã prorſus è philoſophia excuſſerunt: nõ leue indicium profectus fuerit æquanimitas hominis erga talia; non perturbati neque morſum paſſi,cùm ei narratur æquales aliquos ipſius in aulis regum florere,aut dotatas duxiſſe vxores, aut caterua hominũ ſtipatos in forum petẽdi magiſtratus, vel patrocinandi gratia deſcẽdere.qui enim aduerſus talia imperterritus eſt,neq; iis mulcetur,eum conſtat iam ita vti debuit captũ deuinctumq; philoſophię eſſe. ꝙ fieri non poteſt vt mirari deſinamus quæ vulgò in admiratione ſunt, niſi ingenerata ſit

Contẽptus externorũ bonorum.

nobis iam virtutis admiratio. [X.]Etenim vel ira nõnullos mouet, vel demẽtia, vt aduerſus homines ferociant.quas verò res multitudo hominum plurimi facit,eas contẽnere niſi vera conſtantiq; animi præ-

mi prędítus elatione poteſt nemo. Tales qui ſunt, ſua cũ iſtis comparantes, ſeipſos alto animo iactant atque exhortantur, vt Solon:

At nos virtutem non permutabimus horum.
Pulcraq; virtutis munera, diuitiis.
Virtutis quoniam ſemper poſſeſſio perſtat:
Incerta varia ſorte feruntur opes

Ac Diogenes ſuam Athenis Corinthũ, Corinthoq; Thebas tranſitionem, regis Perſarum migrationibus cõparabat, verè Suſis, hyeme Babylone, æſtate in Media cõmorantis. Et de eodem rege Ageſilaus: Qui enim, aiebat, maior me ille ſit, ſi non etiam iuſtior eſt? Ariſtoteles quoq; de Alexandro ad Antipatrum ſcribens, Non illum modò affirmabat animo debere efferri ob imperii magnitudinem: nihilo enim minus id licere ei, qui veram deorum notitiã habeat. Ac Zeno videns Theophraſtũ in admiratione haberi ob diſcipulorũ multitudinem: chorus eius, inquit, maior eſt, meus melius concinit. Cum itaq; virtutem hoc modo externis rebus opponens, inuidias, obtrectationes, aliosque id genus affectus qui multos philoſophari orſos vrunt, atq; animum eorum deprimunt, eieceris, id quoq; magnum argumentum tibi tui ſit profectus. [XI.] Non paruum eſt etiam, orationis mutatio. Omnes enim ferè qui ad philoſophiam primum accedunt, eam ſectantur quę ad gloriam facit. quorum alii auium inſtar ob leuitatẽ & ambitionem in ſplendorem & ſublimitatem phyſicorum deuolant: alii catulorum (vt eſt apud Platonem) in morẽ raptando & laniando gaudentes, ad lites, diſputationes obſcuras, & ſophiſmata ſe conferunt. plerique dialecticis ſe immergentes, commeatum ſibi ſophiſticæ parant. ſunt qui ſentẽtioſa dicta & hiſtorias colligentes, circumeunt (quomodo Anacharſis dicebat, ſe non videre ad aliã rem nomiſmate vti Græcos quam ad numerandum) enumerantes ea & metientes, nullo inde emolumento percepto. His vſuuenit illud, ꝙ ab Antiphane dictum quidam ad auditores Platonis accommodauit. Ioco enim Antiphanes dixit, in vrbe quadam voces illicò frigore loci congelare, ac per æſtatem gelu ſoluto demum exaudiri, quæ dicta erant hyeme. ita ille quæ adoleſcentes è Platone audiuiſſent, aiebat pleroſq; vix tandem ingraueſcente ætate intelligere. [XII.] Hoc ſanè modo ad vniuerſam affecti ſunt philoſophiam, donec iudiciũ probe conſtitutũ incipiat ea apprehendere, quæ ad cõponendos animi motus magnitudinemq; ei cõparandam faciunt, ſectariq; orationes, quarum (iuxta illud Æſopi) veſtigia intro magis quam foras ſint conuerſa. Sophocles aiebat ſe primò faſtum Æſchyli accidiſſe, deinde apparatum nimis denſum atq; artificioſum, poſtremò etiam dictionis formã mutaſſe, quę pars maximè ad mores pertinet, & eſt potiſſima. ita philoſophantes, cùm à cõpoſitis ad oſtentationem & artificio nimio elaboratis orationibus, ad orationem

animi

animi motus placidos graueſq; attingentem tranſiuerint, verè incipiunt faſtu repudiato proficere. [XIII.] Animaduertere igitur, non tantum philoſophorū ſcripta legendo, aut orationibus eorum audiendis, ne ſis verbis magis quàm rebus attentus, neque maiori impetu feraris ad ea, in quibus ſubtilitas aliqua & curioſa compoſitio, quàm ad ea in quibus medulla rerum & vtilitas ineſt: ſed & poemata hiſtoriaſq; tractans caue, ne quid eorū prætermittas inobſeruatum, quę ad morum correctionem, aut affectus animi alleuationē accommodatè dicta ſunt. Sicut enim in floribus verſari Simonides ait apem, flauū mel meditantem, cùm alii colorē eorum vel odorem, nihil aliud quærãt aut percipiant. ita aliis poemata voluptatis iociq; cauſa verſantibus, tu aliquid inueniens ac colligens ſerium, videberis iam cōſuetudine & amore pulchritudinis & eorum quæ philoſophi ſunt propria, horum cognoſcendi facultatem tibi paraſſe. Qui enim Platonis aut Xenophontis libros propter dictionem, nullaq; alia de cauſa legunt, quàm vt Atticā illam mundiciem inde veluti rorem deſpument: quid aliud diceres illos facere, quàm fragrantiam & floridum medicamenti colorem amplecti, vim verò expurgandi corporis aut ſedandi doloris neq; noſſe neq; admittere.

Quæuis ex re decerpēdam eſſe vtilitatē.

[XIV.] Iam qui magis etiam profecerunt, non ex orationibus ſolum, ſed è ſpectaculis quoq; & rebus quibuſcunq; norunt vtilitatem capere, idq; colligere, quod ipſorum inſtituto cōmodet. cuius rei aliquot ſubiiciam exempla. Æſchylus Iſthmici certaminis ſpectator, cùm vnus pugilum plagam accepiſſet, theatrumq; clamorem ſuſtuliſſet: latere Ionis Chij foſſo, vt is animaduerteret: Viden' inquit, exercitatio quid poſſit? tacet ictus, ſpectatores vociferantur. Braſidas murē inter aridas ficus deprehenſum, morſus ab eo dimiſit. tunc ſic ſecum: Hercules, quàm nihil eſt ita paruum aut infirmum, vt non poſſit vitam tueri, ſi audeat ſe defendere? Diogenes è vola quēdam bibere conſpicatus, poculum pera eiecit: Adeo ad ſentiendum & percipiendum ea quæ vndecunq; ad virtutem conducant attentio & aſſidua exercitatio facit idoneos. Idq; fit eo magis, ſi orationes rebus adhibeant: non modò, vt eſt apud Thucydidem, præſenti periculo meditantes, ſed & circa voluptates, contentiones, iudicia, patrocinia, magiſtratus, quaſi demonſtrantes vim ſuorum decretorum: aut potius iis rebus tractandis ſua condentes decreta. [XV.] Nam qui adhuc diſcentes, & occupati in circumſpiciendo, arreptum aliquid è philoſophia ſtatim circulatorum in morem in forum, aut adoleſcentum ſcholam, aut regium colloquium proferunt: eos non magis credendum eſt philoſophari, quàm medicinam facere medicamentorum & mixturarum inſtitores: immò huiuſmodi ſophiſta nihil ab Homerica illa aue diſtat, quæ diſcipulis ſuis tanquam implumibus pullis ore in os ingerit quidquid eſt nacta, atque

Interea

Digitized by Google

Interea proprium genium defraudat.———

cùm nihil eorum quæ percepit, in ſuam vertat vtilitatem neque concoquat. [XVI.] Quare cōſiderare oportet, orationene vtamur ſeorſim ita, vt nobis hoc ſit commodo, apud alios autem non vanæ gloriæ aut contentionis gratia, ſed audiendi ac cùm docendi tum viciſsim dicendi cauſa. maximè autem obſeruemus, an ſtudium contendendi & rixandi de propoſitis quæſtionibus remiſerit, ac deſiuerimus oratione aduerſus alios veluti ceſtibus aut pilis armati certare, magiſque impetendo & vincendo quàm diſcendo docendove gaudere. nam in hoc genere modeſtia & manſuetudo, vbi colloquia neque certandi ſtudio incipis, neque cum ira finis, neque vel in refutando contumeliam adhibes, vel te refelli iniquius fers, nota eſt non pœnitēdorum profectuum. Oſtendit hoc Ariſtippus, qui quodam in congreſſu ſophiſtica fraude circumuentus ab audace homine, alioqui ſtulto & futioſo, cùm videret eum exſultare atq; faſtu tumere, Ego, quidem, inquit, abeo ſuauius te qui me refelleris dormiturus. [XVII.] Poſſumus etiam inter dicendum noſmetipſos explorare, an neque multis præter exſpectationem noſtram conuenientibus præ metu tergiuerſemur, neque ægrè feramus ſi apud paucos agendum ſit, neque ſi ad populum aut coram magiſtratu verba facienda ſint, penuria apparatus verborum occaſionem agendi dimittamus: quod de Demoſthene & Alcibiade fertur. hic enim cùm ad bene cogitandum de rebus eſſet facultate ſumma præditus, ad dicendum autem non ſatis animatus, in actionibus ſeipſum impediuit, ac ſæpe inter dicendum vocem aliquam elapſam memoriæ quærens & perſequēs aberrauit. Homerus verò tantum fiduciæ in ſua poſuit facultate, itaque abundauit confidentia, vt primum etiam Operis verſum legibus carminis non ſatisfacientem intrepidè poſuerit. Quò magis æquum eſt qui de virtute & honeſto certant, eos occaſione & rebus vti, minimè ſolicitos de ſtrepitu plauſuve qui ob dictionem excitetur. [XVIII.] Non orationem autem ſolùm, ſed & actiones quiſque ſuas conſideret, plurane eæ ad veritatem conducentia, quàm ad pompam oſtentationemque comparata in ſeſe habeant. Si enim verus adoleſcentis aut mulieris amor non requirit teſtes, ſed fructum percipit ſuauem, etiam ſi occultè rem deſideratam conficiat: multò magis conuenit honeſti & ſapientiæ ſtudioſum, cùm agendo fruitur virtute, ipſum apud ſeſe tacitum animo efferri, neque laudatores auditoreſve vllos requirere. Sicut ergo ille qui domi ancillam vocans, clamabat, Cerne Dionyſia, depoſui faſtum: ita & is qui pulchrum aliquod atque ſcitum facinus ſuum paſſim narrat ac circumfert, ſatis apertè oſtendit ſe adhuc foras reſpicere & ad gloriam trahi, neque etiamnum verum ſe virtutis fuiſſe ſpectatorem, neque reipſa, ſed per ſomnium vm-

Oratio qualis eſſe debeat.

Actionum examen.

L bras

bras eius & ſimulacra peruagatum, factum deinde ſuum veluti picturam ſpectandum propoſuiſſe.[XIX.]Proficientis ergo in virtutis ſtudio eſt, non modò ſi quid amico donauit, aut noto benefecit, id alijs non narrare: ſed etiam ſi inter multos iniuſtos ſententiam juſtam ipſe dixerit, aut diuitis principiſve alicuius petitionem inhoneſtam obnixè repudiauerit, aut munera ſpreuerit, aut etiam noctu ſitiens potu abſtinuerit, oſculum ve formoſi aut formoſæ auerſatus fuerit, vt fecit Ageſilaus, ſecum id ſeruare & reticere. ſic enim ipſe ſibi placens, neque ſeipſum contemnens, ſed gaudens ſeipſo atque contentus vt ſatis idoneo teſte, ac ſpectatore pulchrorum, oſtendit rationem iam intra ſeſe conuerſam radices agere, & (quod iubet Democritus) ex ſeipſo ſui oblectandi materiam petere condocefactum ſe eſſe.[XX.] Agricolæ quidem ſpicas libentius vident quæ inclinatæ verſus terram vergunt: quæ enim ob leuitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophiæ dare operam volentium, qui maximè vani ſunt & grauitatis expertes, audaciam ij habent, ſpeciemque, & inceſſum vultumque plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: vbi verò impleri incipiunt, fructumque è doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur. ac quemadmodum vaſis humorem recipientibus inanis aër eliditur: ita hominibus quando veris implentur bonis, faſtus decedit, & arrogantia remittit, ceſſanteſque propter barbam & pallium ſuperbire, exercitationem ad animum transferunt: mordacique & auſtera ratione aduerſum ſeipſos potiſſimum vtentes, cum alijs manſuetius colloquuntur. nomen verò & gloriam philoſophiæ non, vt ante, ſibi arrogant atque inſcribunt: ſed & hoc nomine compellatus adoleſcens ingenij probi, rubore perfuſus & ſubridens maturè ſic occurret,

Faſtus diminutio.

Non ego ſum deus, ad quid me cæleſtibus æquas?

[XXI.]Vt enim Æſchylus ait iuuenis mulieris, quæ virum experta ſit, oculum flagrantem non latere: ita virum iuuenem, qui veri in philoſophia profectus guſtum percepit, Sapphica hæc comitantur:

Lingua iam torpet, tenues per artus
Flamma demanat,——

oculiſque placidis & vultu conſtanti adſtans, cuperes eius ſermonem audire. Ac veluti qui ſacris initiantur, initio cum tumultu & vociferatione coeunt ſeque mutuo trudunt: cùm peraguntur inde & commonſtrantur ſacra, animum timidi taceteſque aduertunt. ita & in principio & circa fores philoſophiæ multum videas tumultus, ferociæ, & loquacitatis, dum nonnulli ad gloriam ruſticè & per vim ſe proruunt. qui intro venerit, magnumque lumen veluti ſacrario aperto viderit, alio iam habitu accepto tacitus atque attonitus,

attonitus, humilis modeſtuſque doctrinam veluti deum ſubſequitur.In hos videtur etiam iocus Menedemi congruere. Aiebat enim eorum qui ad ſcholam Athenas nauigarent pleroſque primùm ſapientes ſibi eſſe, deinde philoſophos fieri, poſtea oratores, tandem progreſſu temporis rudes ac plebeios: quò enim magis doctrinæ ſe præberent, eò magis eos faſtum arrogantiamque deponere.[XXII.] Quibus medicina opus eſt, ſi dens aut digitus male eſt affectus, ipſi rectà ad medicum eunt: qui febricitant, domum vocant medicum, eiuſque opem implorant: qui in melancholiam, aut phrenitidem, aut deliria inciderunt, aliquando nè venientem quidem ad ipſos medicum ſuſtinent, ſed eijciunt aut fugiunt, vehementia morbi etiam ſenſum morbi tollente. Sic & eorũ qui peccant, inſanabiles ſunt qui hoſtili animo affecti ſunt, ſæuiuntque aduerſum reprehenſores ac caſtigatores: qui verò ſuſtinent admittuntque diſciplinam, manſuetiores ſunt: id verò non vile eſt profectus indicium, ſi quis commiſſa culpa ſe reprehendentibus offert, vitium exponit, & malum detegit, neq; gaudet latendo, contentuſve eſt ſi clam id ferat, ſed confitetur opemque correctoris requirit. quomodo Diogenes dixit, eum qui ſeruandus ſit quærere debere aut probum amicum, aut infeſtiſſimum hoſtem, vt vel reprehenſus vel correctus vitio liberetur. [XXIII.]Vbi verò ſordes aliquis maculamve oſtentans veſtis, aut ruptum calceum, venditat ſe alijs, exiſtimatque ſe præclari aliquid præſtare, ſi vana faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem aut curuitatem ipſe dicterijs notet: interim verò animæ turpitudinem, & vlcera, puta vitæ offenſas, inuidiam, malignitatem, auariciam, libidinem, velat atque occultat, metuque reprehenſionis neminem ea videre aut contrectare patitur: certè hunc parum, aut nihil potius profeciſſe cenſendum eſt. At qui vitia aggreditur, & vel (quod præcipuum eſt) ſeipſum ob peccatum damnare ac caſtigare nouit, vel quod proximum eſt, alio caſtigante tolerantem ſe præbet, vitijſque exonerari correctoris opera libenter ſinit, eum apparet verè deteſtari & excutere prauitatem. Equidẽ vereri debemus & fugere nomen vitioſi: ſed cui vitium ipſum moleſtius eſt quàm infamia inde nata, is vt emendari poſſit, non verebitur male audire ac loqui. Scitum eſt enim Diogenis illud ad quendam dictum adoleſcentem, qui viſus in caupona, intrò in eam fugiebat, quantò, dicebat, magis intrò fugies, tantò magis in caupona eris. ita quiuis vitioſus quantò magis inficiatur ſuum vitiũ, tantò magis in ipſum penetrat ac ſeſe includit morbũ. quomodo nimirum pauperes dum ſe diuites eſſe ſimulant, ob ipſam arrogãtiã ſunt pauperiores.[XXIV.]Qui verò reipſa proficit, exemplũ Hippocratis ſibi imitandũ ducet, qui errorem ſuum de futuris capitis profeſſus eſt, inq; literas retulit, exiſtimabitq; indignũ fore,

Correctio vitiorum.

ſi(cùm tantus vir, ne alij eodem erroris venirent, ſuam teſtatam fecerit ignorantiam) ipſæ ſalutis ſuæ ſtudio non auderet ſtultitiam inſcitiamque ſuam detegere atque confiteri. Enimverò Pyrrhonis & Bionis dicta, non profectus iam, ſed maioris profectioriſque habitus indicia poſſunt intelligi: Hic ſuos familiares tum demum certos de profectu iubebat eſſe, cùm perinde audirent maledicta, ac ſi quis ita alloqueretur:

Hoſpes, non mihi tu malus inſipienſve videris:
Viue, vale lætus, tibi dij dent proſpera multa.

Pyrrhonem ferunt, cùm nauigans orta tempeſtate periclitaretur, porcellum oſtendiſſe qui hordeo affuſo hilariter veſceretur, ac dixiſſe ſocijs, talem affectuum vacuitatem doctrina & ſapientiæ ſtudio parandam eſſe ei qui nulla obtingente re perturbari vellet. *Inſomnia.* [XXV.] Zenonis porrò perpendamus ſententiam, qui etiam ex inſomnijs ſuis vnumquenque ſentire poſſe ſuos profectus dixit: nimirum ſi neque turpi aliqua ſe re per quietem ſibi videatur delectari; neque inhoneſtum aut injuſtum vel agere quicquam vel approbare: ſed veluti in ſerenitate profundiſſima & omnis fluctus experte vis animæ imaginans affectionibuſque obnoxia pelluceat, à recta ratione illuſtrata: Hoc, puto, prior Plato animaduertit, qui eſſent brutæ & imaginantis quæ in animo tyranni eſt facultatis per ſomnum motus, quaſi effigie propoſita declarans: nimirum affectatio coitus cum matre, & appetitio quorumvis illicitorum ciborum: indulget enim tunc tyrannus libidinibus ſuis tanquam ſolutis, quas metu & pudore leges interdiu coercent. [XXVI.] Sicut ergo iumenta probe condocefacta, ne dimiſſis quidem à rectore habenis à via alio diuertere conantur; ſed quomodò aſſueuerunt iter ſine errore aut offenſa cõtinuant: ita facultas animi bruta vbi iam ratione ſubacta & ei obtempeans reddita eſt, neque in ſomnis neque in morbis porrò facilè cupiditatibus prauis ſe impelli patitur, vt contra rationis rectæ præcepta proteruè aliquid aut illicitè moliatur: ſed conſuetudini inſiſtit, eamque ſequitur, quæ attentioni vim quandam & vehementiam ingenerat. Nam ſi ipſum corpus exercitatione poteſt animus condocefacere; vt vacuitatem perturbationis eius ſubſequatur, parteſque obſequentes præbeat, ita vt & oculi in miſeratione lacrymis, & cor obiecto metu palpitatione, & pudenda motu ad conſpectum pulcrorum corporum abſtineant: cur non ſit probabilius exercitatione partem animi quæ affectibus eſt obnoxia ita ſubigi, vt eius motus & imaginationes etiam ad inſomnia vſque quaſi læuigentur & rectæ rationi conformes redigantur? *Profectus ex ſomniis animaduertendus.* [XXVII.] Stilponem philoſophum ſomniauiſſe perhibent, videre ſe Neptunum expoſtulantem ſecum, quod non bouem ipſi immolaſſet, qui mos erat ſacerdotum. ſe verò nihil territum,

Quid

Quid ais Neptune, dixiſſe? pueri inſtar venis mecum conqueſtus, quod non ſumpta in fœnus pecunia vrbem nidore impleui, ſed rem tibi ſacram è mea re familiari pro meis facultatibus feci? viſumque ſibi fuiſſe, Neptunum dextra porrecta ſubridentem polliceri, ipſius gratia magnum ſe aquarum prouentum Megarenſibus largiturum. Proinde quibus ita læta, perſpicua, & facilia ſomnia offeruntur, in quibus nihil terribile, aſperum, malicioſum aut obliquum in mentem reuocatur: his profectus aiunt quaſi reſplendeſcere ſuos. ſtimulos autem, pauores, degeneres fugas, puerilia gaudia, & luctus in ſomnijs miſerabilibus, & abſurdis, ſimiles eſſe quorundam litorum aſperitatibus, & iactationibus in mari, quod animus nondum in ſe habens quo componatur, ſed adhuc legibus & decretis fingendum ſe præbens, ab his per ſomnum longiſſimè abductus rurſum in priſtinum habitum reſoluatur atque explicetur. Verùm hæc tu ipſe mecum perpende, profectuine debeant adſcribi, an habitui potius alicui conſtantiam jam rationis & firmitatem inconcuſſam adepto. [XXVIII.] Iam cùm omnium affectuum animi vacuitas res ſit magna ac diuina: nos autem profectum remiſsione quadam & manſuetudine affectuum definiamus: neceſſe eſt & inter ſe, & cum aliis comparare motus animi, itaque diſcrimen examinare. Inter ſe, an cupiditates, metus, iræque nos quàm olim remiſſius nunc tentent, an celeriter ratione incendium eius & excandeſcentiam reſtinguamus: cum alijs magiſne jam verecundi ſimus quàm timidi, an æmulemur citra inuidentiam, an gloriæ & pecuniæ cupiditate careamus, denique an cantorum inſtar Dorijs magis quàm Lydijs exceſſibus peccemus, duriores in victus ratione quàm molliores, cunctanter magis quàm temerè ad agendum accedentes, nimij potius admiratores aliorum hominum & ab alijs dictorum, quā contemtores. Sicut enim bonum recuperandæ ſanitatis ſignum eſt morbi in partes corporis non præcipuas auerſio: ita vitia proficientium dum in tolerabiliores mutantur affectiones, videntur paulatim extingui. Phrynidem, cum ſeptem neruis duos addidiſſet, ephori interrogauerunt, ſuperioreſne vellet an inferiores ipſis amputandas præbere. Nobis autem & ſuperiora inferiora ſunt præcidenda, ſiquidem ad medium volumus & mediocritatem peruenire, profectus tamen ea quæ nimia ſunt primò tollit, acrimoniamque affectuum imminuit, ad quos (vt eſt apud Sophoclem) incontinentes furioſo feruntur impetu. [XXIX.] Iam illud quoque dictum à nobis fuit, debere nos orationem ad res ipſas transferre, in iiſque de ea iudicium facere. eſſe enim hoc vel in primis officium proficientis. Eius rei judicium primum eſt, ſi quæ laudamus, ea imitari conamur, promtique ſumus agere ea quæ admiramur, quæ autem vituperamus, nolumus admittere. Equidem probabile eſt

Examen affectuum.

Imitatio.

Digitized by Google

le eſt ab omnibus Athenienſibus laudatam fuiſſe Miltiadis audacem fortitudinem, ſed Themiſtocles ſomnum ſibi Miltiadis trophæo adimi, eoque ſe excitari è lecto fatus, ſtatim oſtendit ſe nõ laudatorem modò & admiratorem, verùm etiam æmulum eius imitatoremque eſſe. Parum itaque nos profeciſſe arbitremur, dum nos præclarè agentium admiratio ocioſa, non ad imitanda eorum facta impellit. Nam neque corporis amor efficax eſt, niſi obtrectatio ei adſit: neque laus virtutis ardens atque ſtrenua eſt, quæ non pungit neque ſtimulat; & loco inuidiæ æmulationem ingenerat bonorum, idem præſtare cupientem. [XXX.] Non enim ad orationem duntaxat philoſophi debemus, vt dicebat Alcibiades, animum conuertere, & lacrymas excutere: ſed qui verè proficit, multò magis viri boni & perfecti factis actionibuſque ſeſe comparans, ſimul mordente ipſum ſuæ inopiæ conſcientia, & ſpe deſiderioque lætitiam afferente, plenus inquieto impetu, volet quod eſt apud Simonidem,

Lactens equum pullus velut curſu ſequi,

tantum non in idem cum præſtante viro corpus coaleſcere affectans. Veri enim profectus hoc proprium eſt, vt quorum æmulamur facta, eorum inſtitutum amemus atque diligamus, & cum beneuolentia honorem ijs adſiduum deferentes, collaudationibuſque lætis proſequentes, eorum ſimiles fieri conemur. Cuius vero animo contendendi ſtudium & inuidia aduerſus præſtantiores inſtillata eſt, is ſciat ſe gloriæ alicuius aut potentiæ riualitate pungi, virtutem neque honorare neque admirari. [XXXI.] Quando itaque ſic incipiemus bonorum eſſe amatores, vt non modò, ſicut Plato alicubi ait, ipſum temperantem putemus beatum, beatum etiam qui dicenti auſcultat, ſed & geſtum eius, & inceſſum, & vultum & riſum admirantes carumque habentes, parati ſimus nos quaſi concinnare ei & agglutinare: tunc exiſtimandum eſt nos verè proficere.

Virtus eſt reb. aduerſis. Xenoph. 6.Inſt.Cyr.

Idque eo magis, ſi non modò rebus vtentes ſecundis eos admiremur: ſed ſicut amatores formoſorum etiam balbuciem aut pallorem diligunt, & Araſpem lacrymæ quoque & mœſticia lugentis & calamitate afflictæ Pantheæ perculerũt: ſic nos neque exſulium Ariſtidis, neque carcerem Anaxagoræ, neq; paupertatem Socratis, neq; Phocionis dãnationẽ formidemus. ſed virtutem etiam cum his amore dignam ſentientes, appetamus, ad ſingula Euripidis hunc verſiculum accinentes,

Proh, quàm virtute præditos omnia decent!

Qui enim eo ad virtutem inſtinctu fertur, vt eius admirationem atque æmulationem ne ea quidem reprimant, quæ videntur grauia eſſe mala, cum nulla porrò res ab honeſtatis ſtudio auertet.

Exempla proponẽda.

[XXXII.] Conſequens horum eſt, vt cùm rem aliquam adgredimur, aut magiſtratum occipimus, aut fortuitum aliquid nobis offer-

offertur, ante oculos nobis proponamus exempla bonorum virorum, ſiue ij ſunt, ſiue fuerunt: cogitemuſque quid facturus fuerit hoc loco conſtitutus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualem ſe geſturus Lycurgus aut Ageſilaus. vt veluti in ſpeculum intuentes, ornemus nos atque componamus, vel vocem aliquam degenerem corrigentes noſtram, vel animi motum aliquem reprimentes. Qui Idæorum dactylorum nomina didicerunt, ijs ſingulis ſenſim recitandis vtuntur ad auerruncandos terrores. Sed bonorum virorum memoria & conſideratio celeriter adhibita in omnibus motibus animi aut difficultatibus oblatis, proficientes in ſtudio virtutis integros conſeruat atque erectos. itaque hoc quoque ipſum indicium eſt profectus. [XXXIII.] Ad hæc, non iam vt ante vehementer perturbari, aut rubore perfundi, aut occultare vel transformare aliquid ſuorũ, viro illuſtri gloria & virtute ſubitò interueniente, ſed conſtanti animo ei obuiam ire, conſcientiæ quandam habet confirmationem. Alexandrum ferunt, cum videret nuncium gaudio plenum ad ſe adcurrere, dextramq; porrigere, dixiſſe: Quid mihi nunciaturus es, niſi Homerum reuixiſſe? putabat enim ſuis rebus nihil deeſſe præter famæ ad poſteritatem propagationem. Iuueni autem qui mores emendavit ſuos, nullius rei maior inceſſit amor, quàm ſe ſpectandum præbendi bonis honeſtiſque viris, conſpiciendamq; exhibere domũ ſuam, menſam, vxorem, liberos, ſtudia, dicta & ſcripta ſua. itaque etiam male ipſum habet ante è viuis deceſſiſſe patrem aut præceptorem, quàm vt videre iſto eum in ſtatu potuiſſent: nihilq; tantoperè a diis immortalibus peteret votis, quàm vt ij vitæ redditi morum ſuorum actionumque fierent ſpectatores. Sicut contra, qui ſeipſos neglexerunt ac corruperunt, ſuos ne in ſomnis quidem ſine tremore & metu vident. [XXXIV.] Id quoq; ſi lubet ad prædicta adiunge ſignũ non exiguũ, ꝙ rectè proficiens nullũ iam peccatũ exiguũ putat, ſed omnia ſtudioſè vitat atq; obſeruat. Sicut n. qui diuites ſe fore deſperant, paruos ſumptus facere pro nihilo habent, ꝙ nihil magni futurũ putãt ſi paruũ paruo adijciatur: ſpes a. ad finẽ propius accedens ſimul cũ diuitijs auget diuitiarum amorẽ. ita & in reb. ad virtutẽ pertinentib. qui nõ multa concedit, neq; dicit, Quid tũ poſtea, modo ſic, aliàs melius: ſed ſingulis intentus, vbi vel minimo peccato vitiũ ſeſe inſinuans veniæ locum dare videtur, ægrè fert & indignatur. manifeſtũ facit ſe purũ aliquid ſibi jã cõparaſſe, ꝙ inquinari nullo modo velit. faciles n. & negligentes facit, vt Æſchylus ait, opinio concepta nihil eorũ quæ habemus magnũ eſſe. Maceriã aliq̃ aut ſepẽ conficientib. nihil refert obuium quodq; lignũ aut lapidem humi iacentem adhibere, aut columnã a monumento aliquo delapſam ſubijcere. quo modo & homines vitioſi omnia promiſcuè facta, omnes temerè actiones

Spectator virtutis expetendus

congerunt ac coaceruant. Atqui in virtute exercenda proficiunt, quibus vitæ, veluti ſacri ac regij ædificij, iactum jam eſt aureum fundamentum, nihil eorum quæ aguntur temerè admittunt: ſed veluti amuſſi rationis aptant ſingula atque concinnant. quo de ædificio vſurpari poteſt Polycleiti dictum qui difficilimum opus tractare eos pronunciauit, quibus lutum eſt ad vnguem exigendũ.

PLVTARCHI DE CAPIENDA ex hoſtibus vtilitate, libellus.

I. VIDEMVS te, Corneli Pulcer, ſimul cum reipublicæ adminiſtratione manſuetiſſimum vitæ genus delegiſſe, in quo cùm maximè publico proſis, priuatim compellantibus te facilimum iucundiſſimumque præbes. Enimverò regionem aliquam inuenire licet, quæ feris careat, quod de Creta narratur, reſpublica autem nulla adhuc extitit, quæ nullam inuidiam, nullam æmulationem aut ſtudium contendendi, qui ſunt affectus inimicitijs generandis fœcundiſſimi, protuliſſet. Quod ſi nulla alia res, ipſæ ſaltem nos inimicitijs implicarent amicitiæ. quod & Chilo ille ſapiens ſenſit, cùm è dicente neminem ſe habere inimicum, interrogauit nullumne etiam amicum haberet. Itaque viro in republica verſanti cùm alias de inimicis diſquiſitio mihi non videtur negligenda, tum Xenophontis dictum attentè conſiderandum, qui cordati hominis pronunciat eſſe, Etiam ex inimicis vtilitatem capere. Quæ itaque ea de re nuper mihi diſſerere ſubijt, ea totidem conſcripta verbis ad te mitto, omiſſis maximè his quæ in præceptis reipublicæ adminiſtrandæ ſcripſimus: cum videam illum tibi librum frequenter eſſe ad manum. [II.] Priſcis hominibus ſatiſfuit, à diuerſæ naturæ animalibus nullam accipere iniuriam: iſque fuit finis certaminum aduerſus feras. Poſteriores etiam in ſuos vertere eas vſus didicerunt, carnibus veſcentes, pilis veſtientes ſe, fellis aut coaguli medicina vtentes, pellibus ſe armantes, adeò vt non injuria metuendum ſit, ne ſi feræ homines deficerent, vita humana eſſet futura belluina, inops & fera. Proinde quoniam alijs ſatis eſt nullo ab inimicis affici damno, prudentes autẽ ẽt vtilitatem ex iis capere Xenophon dixit: fidem eius dicto derogare non conuenit, ars tamen ac via & ratio quærenda eſt, qua id bonum conſequantur, quibus abſque inimico vivere non licet. *Vſus rerũ non optimarum.* Non poteſt quamuis arborem colonus exuere ſylueſtri natura, neque venator omnia cicurare animalia. inuenta tamen eſt ratio, qua & ille ex ſterilibus, & hic ex feris emolumentum aliquod caperet. Aqua marina neque potui eſt, & vitioſa: piſces

piſces tamen alit, hominibuſque in diuerſiſſimas regiones proficiſcentibus loco vehiculi eſt. Cum Satyrus ignem primo ſibi viſum oſculari vellet & amplecti, monet eum Prometheus,

Barbam caper tuam deflebis protinus,
Tangentem adurit ignis. ———

interim lumen præbet, & calorem, & vſus gnaris inſtrumentum eſt omnium artium. Inimicum etiam conſideremus, an damnoſus cæteroqui & intractabilis, quodam tamen modo anſam ſui vtendi præbeat. [III.] Multæ ſunt res parum gratæ, inuiſæ, & aduerſæ iis quibus obtingunt. vides tamen & morbis corporis nonnullos ad ocium vſos, & laboribus alios oblatis confirmaſſe atque exercuiſſe corpora. nonnullis exſilium & iactura pecuniæ viaticum fuere ad ocium & philoſophiam, vt Diogeni & Crateti. & Zeno cùm nunciaretur nauim ipſius qua negociabatur fractam, Bene facis, inquit, fortuna, quæ nos intra palliolum compellis. Sicut enim animalium ea quæ validiſſimo ſunt ventriculo & ſanitate firmiſſima, ſerpentes ac ſcorpios vorant atque concoquunt, quædam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alteratis; cùm contra languidi & morboſi vino & pane ſumto nauſeent. ita ſtulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis vti commodè norũt. [IV.] Primò omnium id quo inimicitiæ maxime nocent, cautis videtur mihi fieri commodiſſimum. Quidnam illud eſt, inquies? Inimicus perpetuò vigilans res tuas infenſus obſeruat, circuitque vitam tuam vndiquaque anſam nocendi captans, neque tantum per quercum viſu vt Lynceus penetrat, aut per lapides vel teſtas, ſed & per amicos, famulos, familiares quoſcunque, quid rei geras pro virili explorans, & quid conſilii capias per cuniculos inquirens ac perſcrutans. Nam ſæpe nobis non obſeruantibus, ob cunctationem & negligentiam ægrotant atque adeo moriuntur amici. Inimicorum tantum non etiam ſomnia curioſitate noſtra perquirimus. morbus quidem, æs alienum, diſſidium cum vxore tuum facilius teipſum, quàm inimicum fefellerit. Maximè autem peccatis inhæret inimicus, eaque inueſtigat. & ſicut vultures ad odorem corruptorum putredine cadauerum feruntur, pura & ſana non ſentientes. ita inimicum vitia vitæ malæque affectiones mouent, ad hæc aſſiliunt maleuoli, eaque arripiunt & laniant. Vtile igitur eſt, vt vſquequaque cautus tibique attentus viuas, & neque vel dicas vel agas quicquam temerè aut inconſideratè, ſed vitam tanquam in exacta victus ratione conſerues omnis reprehenſionis ſecuram. hæc enim cautio ſic reprimens animi motus, rationemque in officio cohibens, ſtudium ingenerat atque inſtitutum rectè inculpateq; viuendi. [V.] Ac quemadmodum continentibus vicinorum bellis atque expeditionibus ciuitates edoctæ bonas leges reipublicæq;

Inimicorũ obſeruatio & inſidiæ nobis vtiles.

ſanam formam ſeruare volunt: ita qui ob inimicitias coacti ſunt ſobriè viuere, & à negligentia ſibi incuriaque cauere, nihilque niſi ſubductis vtilitatis rationibus agere, eos conſuetudo etiam non ſentientes ad vitæ rationem errorum vacuam adducit, moreſque componit & ornat, vel paululum adiuuante doctrina. Quibus enim in promtu eſt illud ſemper,

Proh, quàm gauderet Priamus, Priamoq́; creati:

eos id monet, dehortaturque & deducit ab iis agendis, quę inimicis materiam gaudendi deridendique eſſent præbitura. Equidem hiſtriones atque cantores ſcenicos videmus ſæpenumerò in theatris pro ſeſe remiſsè ac nulla cum alacritate aut ſolertia agere: orta autem concertatione aduerſus alios, non ſeipſos modò, ſed & inſtrumenta ſua maiore cum diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiuſque concentum inſtruere & tibiis canere. Ita & qui aduerſarium ſibi vitæ exiſtimationiſque ſuæ paratum nouit eſſe inimicum, attentius ſeipſum obſeruabit, res ſuas circumſpiciet, vitamque ſuam conſtituet. Nam & hoc vitii propriũ eſt, quod cùm peccamus, inimicos magis reueremur quam amicos. [VI.] Itaque Naſicá nonnullis putantibus atque affirmantibus rem Romanam in tuto eſſe ſtatu collocatam, deletis Carthaginenſibus, & in ſeruitutem redactis Achæis: nunc verò, dixit, periculosè res noſtræ ſe habent, qui neque quos metuamus, neque quos reuereamur, nobis reliquos fecimus. Adde his Diogenis effatum, oppidò philoſophicum & ciuile. interrogāti cuidam: Quo pacto vlciſcar inimicum? reſpondit, ſi ipſe probus honeſtuſque fias. Cùm vident inimicorum equos præclare ſe gerere, aut laudari canes, moleſtia affici ſolent homines. ſi agrum probè excultum cernunt inimici, aut bene florentem hortum, ingemiſcunt. Quid cenſes futurum, ſi te exhibeas ſpectandum iis hominem iuſtum, prudentem, frugi, in dicendo laudabilem, in agendo purum, in victus ratione mundum,

Inimicos vlciſcitur, qui probus eſt.

Sulcum profundum habentem in pectore conſitum
Tuo, veneranda conſilia vnde pullulent?

Ait Pindarus homines victos linguam ita ligatam habere, vt mutire non audeant. Non ſimpliciter hoc, neque de omnibus verum eſt, ſed de his, qui ſuperatos ſe vident ab inimicis induſtria, bonitate, magnanimitate, humanitate, beneficiis. hæc, vt ait Demoſthenes, linguam auertunt, os obturant, ſpiritum intercludunt, ſilentium imponunt.

Tu te malis meliorem præſta. nam licet.

Conuiciādi modus.

[VII.] Vis inimico vt ægrè ſit facere. noli ei exprobrare laſciuiam, molliciem, intemperantiam, illiberalitatem: ipſe fortis eſto, caſtus, verax, humanumque te & æquum iis cum quibus tibi res eſt præbe. Quod ſi ad maledicendum prouehere, cura vt quàm longiſſimè

giſſimè abſis ab iis, quæ alteri obiicis. excute animum tuum, vide vbi ſis mendoſus: ne tuum tibi vitium occinat illud tragœdi,

Alius mederi vis, ipſe vlceribus ſcatens.

Si illiteratum dicis, ſtudium dicendi tuum laboremque intende: ſi timidum, excita fortitudinem tuam, Si laſciuum, dele ex animo ſi quod reſtat adhuc deliteſcens libidinis veſtigium. Nihil enim turpius eſt aut moleſtius maledicto in autorem recidente. ſed ſicut refractum lumen magis lædit imbecillos oculos, ita & maledicta grauius offendunt, ab ipſa veritate in maledicentem retorta. Sicut enim Cæcias nubes, ita vitioſa vita opprobria ad ſe trahit. [VIII.] Plato ſanè quoties interfuiſſet hominibus contra decorum agentibus, digreſſus ſeipſum ſolebat ita alloqui: Numnam ipſe quoque fortaſſis tali vitio laboro? Et qui vituperauit alterius vitam, ſi ſuam ſtatim examinet atque emendet in diuerſam partem dirigens atque auertens, aliquid ex conuiciando habebit vtilitatis: cum res ea alioquin inutilis ac vana & videatur & ſit. Vulgo rident, ſi quis caluus aut gibboſus ipſe, aliis ea vitia exprobret. In vniuerſum verò ridiculum eſt iacere cõuicium in alium, cùm viciſſim tibi conuicium ab eo reponi poſſit. Quale eſt quod Leo Byzantius gibboſo cuidam oculorum ipſi imbecillitatem exprobranti reſpondit: Humanum mihi infortunium vitio vertis, ipſe in dorſo Nemeſin geſtans. Non itaque adulterium obiice alteri, ipſe inſano puerorum amore flagrans, neque prodigalitatem, ſordidus ipſe. Alcmæon Adraſtum hoc maledicto inceſſit,

Tibi quæ maritum interfecit ſuum eſt ſoror.

Quid Adraſtus? non alienum ſed proprium ei reponit opprobrium,

Matrem necaſti tu manu tua tuam.

Et Domitius Craſſo: nonne tu ob mortem murenæ quæ in viuario tuo alebatur ploraſti? viciſſim Craſſus: nonne tu abſque vlla lacryma tres tuas vxores extuliſti? Enimuerò non ingenioſus ſit aut vocalis aut proteruus oportet qui infligere alteri maledictum vult, ſed inculpatus. videtur enim deus nulli ita ſeriò mandaſſe vt ſeipſum noſcat, atque conuicium alteri facturo. ne vbi dixit quæ voluit, quæ non vult audiat. Solet enim his euenire illud Sophocleum:

—lingua abuſus futili
Inuitus audit, qui volens dixit male.

Hoc itaque commodi ineſt in maledicendo aliis. [IX.] Sed non minus vtilitatis eſt in maledictis inimicorum audiendis. Vnde ab Antiſthene dictum eſt rectè, eum qui ſaluus eſſe debeat, opus habere vel probis amicis, vel inimicis vehemẽtiſſimis. quod illi admonendo peccantes, hi criminando à vitiis auertant. Sed quoniam noſtra ætate ad liberas reprehenſiones voce valde exili eſt *Conuiciorum audiendorum vtilitas.*

prædita

prædita amicitia, loquax in adulando, muta in caſtigando: audienda eſt nobis ex inimicis veritas. Sicut enim Telephus domeſtico deſtitutus remedio, vulnus hoſtili haſtæ ſanandum præbuit: ita quos defecit beneuolus caſtigator, ii vt inimici ſermonem audiant neceſſe eſt reprehendentis & punientis culpam: non animũ maledicentis, ſed rem ipſam conſiderantes. Iaſonem Theſſalum qui volebat interficere, gladio vomicam eius aperuit, eaque rupta ſalutem homini attulit. ſic ſæpe conuicium ab irato aut inimico nobis inflictum, animi morbum latentem neglectumve ſanauit. [X.] Sed plerique maledictis impetiti non conſiderant an verè illis aliquid obiiciatur, quid ſit in maledicente diſpiciunt; & inſtar athletarum puluerem conuiciorum ſibi ipſis non detergent, ſed eodem alios conſpergunt atque opplent, atque ita cum his luctantur ſeque mutuò deiiciunt. Enimuerò ab inimico crimine aliquo notatus, ſi id verum ſit, maiore ſtudio id expurgare debes, quàm veſtis aliquam commonſtratam maculam. Si falſum, tamen quærenda eſt cauſa quæ criminationi occaſionem dedit: cauendumque & verendum, ne imprudentes tale aliquid aut ſimile eius quod obiectum fuit committamus. Verbi gratia, Lacydem Argiuorum regem comæ quædam diſpoſitio, & inceſſus delicatior, calumniæ molliciei obnoxium reddidit. vt & Pompeium, hominem à mulieroſitate & libidine remotiſſimum, quod vno digito caput ſcaberet. Craſſus inſimulatus eſt inceſtæ cum Veſtali quadam virgine conſuetudinis, quod cùm ab ea emere prædium quoddam pulcrum cuperet, ſæpius eam demerendi gratia conueniret. [XI.] Poſtumia quod promtius rideret, & cum viris liberius colloqueretur, in ſuſpicionem non ſeruatæ pudicitiæ venit, ita quidem vt etiam cauſam in iudicio cogeretur dicere: & inſontem criminis compertam. Spurius Minucius pontifex maximus cum abſolueret, monuit ne verbis vitæ caſtimoniam non æquantibus vteretur. Themiſtoclem etiam innoxium, amicitiæ cum Pauſania vſus & miſſi crebrò nuncii ac litteræ, in ſuſpicionem proditionis vocauerunt. Ergo cùm aliquid obiicitur falſum, non id ideo quia verum non eſt, contemni debet aut negligi: ſed circunſpiciendum, quodnam tuum dictum aut factum aut propoſitum, vel quis eorum qui tecum ſunt anſam ſimilitudine huic calumniæ dederit, idque ſtudioſè cauendum porrò & fugiendum. Si enim alii rebus circumuenti inſperatis atque triſtibus diſcunt, quid ſit vtile. quomodo Merope ait:

—me verò fortunæ vices,
Cariſſimis meorum mercedis loco
Erudiere ademtis.—

quid impedit, quo minus gratis docentem magiſtrum admittentes inimicum, vtilitatem capiamus, & aliquid eorum quæ nos la-

tebant

ſebant diſcamus? Multa enim inimicus amico facilius ſentit, cùm amator, vt Plato ait, cæcutiat in amata re. [XII.] Odio præter curioſitatem etiam loquacitas adeſt. Hiero, cùm ei quidam inimicus oris fœtorem exprobraſſet, domum ſe ad vxorem recipiens, Quid hoc, inquit, rei eſt? cur tu mihi hoc non indicauiſti? illa verò, vt erat pudica & ſimplex, Exiſtimabam, ait, omnes viros ſic olere. adeò & quæ in ſenſus incurrunt, & ad corpus pertinent, & omnium conſpectui ſunt expoſita, prius ex inimicis quàm ex amicis aut familiaribus cognoſcimus. Iam linguæ continentiam, quæ pars eſt virtutis non exigua, obtemperantem rectæ rationi ſemper habere non poteſt, niſi qui exercitatione, accuratione, laboriſque contentione peſſimos affectus; qualis eſt ira; edomuerit. Voces enim quæ inuitis excidunt, de quibus illud dici poteſt; *Linguæ moderatio.*

Erupit è clauſtris vallati dentibus oris.

& quod nonnulla verba euolant fortuitò, maximè vbi animi excandeſcentia exercitatione non ſubacta quaſi labimur & diffluimus: hæc inquam proficiſcuntur ab impotentia animi iram regere ignari, propter ruditatem iudicii, & vitæ rationem ferociorem. Cæterùm orationi, leuiſſimæ rei, grauiſſima (vt eſt apud diuinum Platonem) & apud deos & apud homines pœna eſt propoſita. [XIII.] Silentium vbique eſt impunè, neq; tantum, quod ait Hippocrates, contra ſitim valet, maximè autem adhibitum vbi maledictis impetimur; grauitatem habet, eſtque Socraticum quippiam, aut potius Herculeum. ſiquidem Hercules etiam

Non, quantum vel muſca, animum aduertit maledictis.

Neque hoc ſanè grauius & pulcrius eſt quieſcere inimico criminante, & maledicum

Velut obſtreperum ſcopulum præternatare.

ſed exercitatio potior eſt. Condocefactus enim tacitus ferre conuicia inimici, facilè etiam feres incitationem vxoris maledicentis, neque perturbaberis amici aut fratris acerbioribus vocibus, & patrem quoque aut matrem iacientem vel verbera ingerentem ſine ira ſuſtinebis. Etenim Socrates Xanthippam ferebat, iracundam moroſamque mulierem, quòd facilius cum aliis ſe verſaturum putabat, ſi iſtam ſufferre adſueuiſſet. Multò autem præſtat inimicorum & alienorum dicteria ac conuicia, iras, & obſcenas inſectationes exercitatione præparatum poſſe animo quieto & æquo tolerare. Atque hoc modo licet in inimicitiis manſuetudinem & malorum tolerantiam demonſtrare. Simplicitati & magnanimitati atque bonitati plus loci hìc eſt, quàm in amicitiis. non enim tam pulcrum eſt, bene amico facere, quàm turpe non facere id, cùm neceſſitas eius requirit. [XIV.] Cæterùm oblata occaſione vlciſcendi inimicum, eum miſſum facere, æquanimitatis eſt. qui verò & miſeratur inimicum afflictum, & opem fert indigenti, *Æquanimitas aduerſus inimicos.*

genti, & filiis eius ac familiæ aduerſo ipſorum tempore operam ſuam ſtudiumque defert: hunc qui non amat ob animi humanitatem, neque ob probitatem laudat,

Huic pectus atrum eſt, atq; adamantinum,
Effictaferro viſcera vel rigent.

Cæſar cùm ſtatuas Pompeii deiectas erigi iuſſiſſet, Cicero dixit: Pompeii ſtatuis reſtituendis tuas defixiſti. Itaque ne laudationi quidem parcendum eſt inimici, merito ſuo eam reportantis. hoc enim laudanti maiorem conciliat quàm laudato laudem: & cum alio tempore vituperat, creditur non odio hominis id facere, ſed quia factum eius improbet. &, quod pulcerrimum eſt atque vtiliſſimum, longiſſimè abducitur ab inuidendo amicis res ſecundas aut familiaribus gloriam rei bene geſtæ, qui vſu didicit etiam inimicos laudare, neque morderi eorum ſucceſſibus, aut inuidere iis proſperitatem. [XV.] Et verò quænam alia exercitatio maiorem conferat animis noſtris vtilitatem, aut affectionem meliorem, quàm quæ ex eis inuidentiam æmulationemque malignam aufert? vt enim in ciuitate multa neceſſaria quidem ea, ſed tamen mala, vbi conſuetudine recepta vim legis adipiſcuntur, non facilè poſſunt aboleri, quantumuis damnoſa ſint. ita inimicitia cum odio introducit inuidiam, obtrectationem, lætitiam de aduerſis inimici rebus, acceptarum iniuriarum memoriam, eaque in animo relinquit. accedunt fraudes, impoſturæ & inſidiæ, quod hæc putamus aduerſus inimicos neque male neque iniuſtè adhiberi: manentque & altè radices agunt. quæ niſi vſurpare aduerſus inimicos caueamus, victi conſuetudine poſtmodò etiam ad amicos transferimus. Quod ſi rectè Pythagoras in brutis animalibus adſuefecit ſuos ad vitandam crudelitatem & iniurias, ideoque & aucupes improbauit, & piſciũ redemtis capturis, dimitti eos iuſſit, omniſq; non feri animalis cæde interdixit: multo profectò honeſtius eſt in diſſenſionibus & contentionibus cum hominibus aliis inimicos nos eſſe ingenuos, iuſtos, & veraces, affectuſq; prauos & degeneres ac maleficos cõpeſcere, vt in conſuetudine cum amicis animus planè ſedat⁹ omni abſtineat maleficio. [XVI.] Exercebat cum Domitio inimicitias Scaurus, eiq; actionem iudiciariam intentauerat. ante diem iudicio dictum ſeruus Domitii ad Scaurum venit, indicaturus eorum aliquid quæ ad eam actionem pertinerent, Scaurumq; laterent. ſed Scaurus indicium non admiſit, hominemq; correptum, ad dominum remiſit. Cato Murenæ diem dixerat ambitus, & argumenta quibus reum peragere criminis poſſet conquirebat. eum ſequebantur, vt erat moribus receptum, qui obſeruarent quid ageretur. ij perſæpe quærebant è Catone, an iſta die aliquid tractaturus eſſet quod ad iudiciũ Murenianum pertineret. ſi acturum ſe ea in cauſa quicquã negaret,

fidem habebant viro, & diſcedebant. Hæc quidem maximum cõtinent argumentum Catonianæ exiſtimationis. ſed maius hoc eſt atque pulcrius, quod iuſticiam etiam aduerſus inimicos adhibere adſuefacti nunquam iniuſtè ſumus aut per fraudationem cum amicis acturi. [XVII.] Sed quoniam, vt dixit Simonides, omnibus caſſitis caſſidem oportet eſſe innatam, ita etiam omnis natura humana profert ſtudium rixandi, obtrectationem, & inuidiam vanorum aſſeclam (vt ait Pindarus) hominum: non mediocriter profectò rebus ſuis conſuluerit, qui iſtas animi affectiones in inimicos quaſi effundẽs expurget, & cloacis, vt ſic dicam, quibuſdam ductis iſta quàm lõgiſſimè a ſociis & domeſticis deriuet. Quam mihi animaduertiſſe Onomademus videtur, homo rationum ciuilium peritus: qui cùm in Chio orta ſeditione a potentiore ſtaret parte, hortatus eſt ſocios, ne omnes aduerſarios ejicerent, ſed quoſdam in ciuitate relinquerent. dicebat enim alioqui periculum fore, ne omnibus inimicis ſublatis cum amicis extituræ ipſis eſſent controuerſiæ. Eodem modo iſti in inimicos inſumti praui affectus, minus moleſti erunt amicis. Neceſſe enim non eſt vt figulus figulo inuideat, & cantor cantori, ſicut Heſiodus cecinit: neq; æmulatio maleuola inter vicinos, cognatos aut fratres neceſſaria eſt, altero ad opes properante, & ſucceſſibus vtente proſperis. Sed ſi omninò nulla alia ratio inueniri poteſt, qua rixis, inuidia, contentionibus libereris: condocefacito teipſum vt inimicorum lætis rebus mordearis, in ijſque ſtudium concertandi tuum irrita, imprime, acue. [XVIII.] Sicut enim ſciti agricolæ roſas & violas putant ſe facere meliores, ſi allia & cepas iuxta plantent: quod in ea excernitur quidquid alimento acerbum ineſt aut fœtidum. ita inimicus quoq; excipiens inuidiæ & malignitatis tuæ ictus, beneuolentiorem te amicis ſecunda vtentibus fortuna reddet atque commodiorem. Itaque cum inimicis contendendum eſt de gloria, potentia, aut licitis rei familiaris incrementis, vt non vramur modò ſi in hoc genere ab ijs ſuperemur, ſed & omnia ea obſeruemus vnde illi nobis priores fieri potuerunt, conemurque eorum vincere induſtriam, conſtantiam laboris, & temperantiam, noſque ipſi obſeruemus. qua ratione dixit Themiſtocles, ſibi Miltiadis Marathonia victoria ſomnos adimi. Qui enim inimicum exiſtimat priores ferre in honoribus publicis, aut patrocinijs, aut reipublicæ procuratione, aut apud amicos vel principes: is ſi ab agendo & æmulando omninò ad inuidendum & animo languendum ſe conuertat: inani certè inefficacique conflictatur inuidentia. Qui verò non excæcatur odio inimici, ſed vitam eius, mores, dicta, factaque vt incorruptus ſpectator contemplatur: is pleraque eorum, quorum ſiniſtra æmulatione correptus eſt, intelliget ei diligen-

Vitia contra inimicos vſurpanda.

Digitized by Google

diligentia, prouidentia, probiſque actionibus parta eſſe: eodemque contendens, ſtudium honeſtatis gloriæque ſuum augebit, vanitate & ſocordia affectuum amputatis: [XIX.] Sin eueniat, vt inimici adulando, nequicioſè agendo, cauſas forenſes tractando, aut operam mercenariam locando in rebus turpibus atque illiberalibus, videantur aliquid potentiæ in aulis rebuſpubliciſve conſecuti, fructum inde nonnullum percipere: non modò id moleſtiam nobis obiiciet nullam, ſed & gaudium adferet; noſtram libertatem vitamque puram & contumeliæ expertem iis opponentibus: Quidquid enim ſupra & infra terram eſt auri, comparari cum virtute non meretur: ſiquidem Platonem audimus. Eſt etiam in promptu Solonis illud habendum:

Virtute nihil pulcri⁹.

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcraq; virtutis munera, diuitiis.

nedum virtuti noſtræ præferamus acclamationes theatrorum epulis corruptorum, aut honores & priores accubitus, apud eunuchos & pellices & ſatrapas regum: nihil enim horum dignum eſt admiratione aut æmulatione, neque pulcrum, quod à turpitudine proficiſcitur: niſi quod amans obcæcatur in conſideratione rei amatæ, & facilius ſentimus turpitudinem cum ea ab inimicis admittitur. Cæterum neque conceptum de eorum peccatis gaudiũ, neque dolor nobis ob eorum rectè facta obortus ocioſa eſſe debent: ſed rationes vtrinque inſtituendæ ita ſunt, vt & eorum erratis cauendis præſtantiores & imitandis rectè factis non deteriores ipſis exſiſtamus.

PLVTARCHI DE AMICORVM MVLTITVDINE libellus.

I. MEnonem Theſſalum, qui in diſſerendo ſatis videbatur exercitatus, omninoque in ſummo (iuxta illud Empedocleũ) ſapientiæ verſari culmine, Socrates interrogauit, Quid eſſet virtus: cumque reſpondiſſet ſatis promtè atque proteruè, virtutem & pueri eſſe, & ſenis, & viri, & mulieris, & magiſtratus, & priuati, & domini, & ſerui: Tu verò, inquit Socrates, præclarè, qui de vna interrogatus virtute, velut apiarium quoddam virtutum excitaſti: non male coniiciens, abs ne vnam quidem cognitam habente virtutem homine, plures nominaret. Nonne nos quoque ſubſannauerit aliquis, qui cum ne vnam quidem firmiter contraxerimus amicitiam, metuimus ne imprudentes in copiam complurium amicorum incidamus? ferè enim perinde hoc facimus, ac ſi mutilus cæcuſve aliquis vereatur, ne in centimanum euadat Briareum,

Briareum,aut Argum illum oculorum multitudine nobilem. Atqui maiorem in modum laudamus adoleſcentem illum Menandri,qui ſe valde admirari ait vnumquemque bonorum cui amici vel vmbra obtigerit.[II.]Iam inter multas alias hæc non eſt minima cauſa cur nullos amicos paremus,quod multitudinem amicorum appetimus,cùm inſtar impudicarum mulierum ſæpe & cum multis coëuntes,primos quoſque neglectos & dilabentes retinere non poſſumus: aut potius quemadmodum Hypſipylæ alumnus ille in prato ſedens carpebat alium poſt alium florem conſectatus læto animo, vt eſt apud poëtam,Infantia inutilem reddente delectum:ita quiuis noſtrûm ſtudio quodam nouitatis & præſentium faſtidio recenti ſemper & quaſi virente capitur amico, ac ſubinde mutatur multas ſimul imperfectaſque ordiens amicitias ac familiaritates,& ob amorem eius quem ſectatur,præterit iam partum,proinde initio repetito ex ipſa antiquitate: tot à priſcis temporibus ſeculorum decurſum teſtem & conſiliarium rei huius adhibeamus, conſideremuſque de veris amicis quæ fama ſit ad nos propagata. [III.] Inueniemus autẽ binos ſemper amicos memoriæ perhibitos, Theſeum & Pirithoüm, Achillem & Patroclũ, Oreſtem & Pyladem, Pythiam & Damonem; Epaminondam & Pelopidam. Eſt enim amicus animal vnà quidem degens;ſed non vt in armento aut graculorum caterua:& quod amicus dicitur alter ipſe,id nihil aliud ſignificat quàm binarium eſſe amicitiæ mẽſuram. Iam neque ſeruos,neque amicos multos exiguo nomiſmate emere licet. Quod autem eſt nomiſma quo amici comparantur?beneuolentia & gratia cum virtute coniuncta. quibus rebus nihil rarius fert natura. itaque valde amare & amari inter multos locum non habet. Sed ſicuti amnes in multos diuiſi alueos,imbecilli fluunt ac tenues:ſic vehemens amor in animo ſi diſſipetur in multos,eneruatur. vnde fit vt ea etiam animalia prolem ſuam magis ament,quæ vnum tantum gignunt:& Homerus earum filium appellat

Paria amicorum.

Solum, atq; in ſenio natum:

Amicus quomodo diligẽdus?

ſcilicet,cùm alium parentes neque habent neque ſperant. Nos amicum quidem eſſe vnicum non volumus, ſed inter reliquos ſit tardè comparatus, ac qui prouerbio vulgatum illum ſalis modium nobiſcum ederit: non ita adſcitus, vt hodie qui ſemel vnà potauerint,aut pila luſerint vel alea,aut ex caupona,palæſtra,foroue vnà diſceſſerint,amici leguntur. Porrò cum in domibus diuitum aut procerum magnam vident turbam hominum ſalutantium,prænſantium, ſtipantium, vulgo eorum laudant fortunas tot amicos habentium. atqui in culinis eorum plures muſcas videre poſſint: neque tamen vel hæ eſca, vel illi vtilitate ſublata manent. [IV.] Enimuerò ad genuinam amicitiam tria requiruntur potiſſi-

potiſſimum, virtus vt pulcrum, conſuetudo vt iucundum, vſus vt neceſſarium. Nam & cum iudicio recipiendus eſt amicus, & cõſuetudo læta eſſe debet, & vſus occaſione exigente promtus. quæ omnia multitudini amicorum aduerſantur, maximè, quod principem locum in hac re obtinet, iudicium. Etenim non parum temporis requiritur ad deligendum qui in choro rectè colloquantur, remoſve pari incitatione ducant, aut rem familiarem probè adminiſtrent, vel liberorum pædagogi vtiliter ſint futuri: nedum ſubitò inueniri queant amici omnẽ vnà parati ſubire fortunam, ac quorum quiſque

Socium ſecundis eſſe rebus te velit,
Tuum nec au[illegible]ſetur infortunium.

Neque nauis ad tantas tempeſtates in mare deducitur, neque locis munitiones, aut portubus clauſtra ac aggeres objiciuntur tot tantorumque periculorum metu, contra quot aduerſitates auxilium & præſidium pollicetur amicitia veræ probatæque conſtantiæ. qui verò non explorati ſe pro amicis ingeſſerunt, eos cùm inſtar pecuniæ improbæ exploramus & deprehendimus, vel gaudemus ſi ſe ſubduxerint, vel ſi adſint, optamus iis liberari. Eſt verò graue, & nequaquam facilè, amicitiam quæ diſpliceat diſſoluere. Sed quemadmodum pernicioſum ac moleſtum nobis cibum neque poſſumus ſine damno & dolore retinere, neque talem qualem ſumſimus eijcere, ſed fœdum & aliis confuſum rebus atque tetrum: ita malus amicus, aut noſtra & ipſius cum moleſtia nobis adeſt, aut per vim cum odio tanquam fel ejicitur. [V.] Non itaque facilè recipere debemus, neque temerè coniungi cum quibuſvis nos compellantibus, neque amare eos qui nos ſectantur: ſed potius ſectari dignos amicitia. Non enim ſemper dignum eſt quod amplectare quidquid facilè paratu eſt. nam vt ericam & rubum, quæ nos apprehendunt, calcantes & dimouentes ad oleam vitem ve ferimur: ſic non debemus perpetuò eos qui ſe nobis applicant admittere in amicitiam, ſed ipſi potius eos apprehendere, quos experti ſumus dignos eſſe amicitia, vſuique futuros. Sicut igitur Zeuxis quibuſdam culpantibus quod tardè pingeret, reſpondit, Fateri ſe, multum ſe temporis inſumere pingendo, quia in multum tempus vellet ea durare, quæ pinxiſſet: ita multo tempore probata amicitia, perdurabit. Quid? facilè non eſt multos ſimul amicos diiudicare, cum multis ſimul verſari facilè: immò autem impoſſibile eſt. Atqui conſuetudo id eſt, quo fruimur amicitia: neque dulcius in ſe quicquam ea habet præſentia & vitę ſocietate.

Conſuetudo amicorum.

Non etenim vnâ ſociis abſentibus vnquam
Conſilium capiemus.——

& de Vlyſſe Menelaus:

Nec nos

Nec nos extrema citius diuelleret hora
Mutua præbentes, vt amicum eſt, gaudia quicquam.

Contrarium amicitia multos complexa præſtat. [VI.] Simplex enim amicitia conducit, conciliat, & continet compactos colloquiis & officiis;

Ceu niuei partes immiſſa coagula lactis
Conſtrinxere,——

vt Empedoclis vtar verbis. talem enim amicitia vnitionem & coitionem vult efficere. Multiplex verò illa diſſipat, auellit, auertitque, aliàs alio auocans, neque ſinit beneuolentiam conſuetudine circunfuſa ac coeunte coaleſcere aut agglutinari. Atque hinc ſtatim oritur officiorum inæqualitas & ineptus in iis obeundis pudor. Facit enim multitudo amicorum vt inutiles ſint eæ partes amicitiæ, quæ vtiles eſſe debebant: cùm alij aliis hominibus mores, diuerſa diuerſis curæ ſint. neque enim omnium eodem incitantur ingenia, neque omnium eadem eſt fortuna quibuſcum viuimus: & occaſiones rerum agendarum ſicut & venti nauigantibus aliquando aduerſæ ſunt, aliquando ſecundæ. [VII.] Quod ſi omnes amici eadem opera aliquando indigeant, ſufficere omnibus difficile eſt conſultantibus, rempublicam gerentibus, ambiẽtibus, aut hoſpites excipientibus. Sin eodem temporis articulo diuerſis negociis & ſtudiis dediti ſimul poſtulent, alius vt nauiganti comitem te præbeas, alius vt ei cauſam dicenti ſuam adſis, alius vt eum in reo aliquo accuſando adiuues, alius vt ementi vẽdentive operam naues, alius vt nuptiali eius ſacrificio interſis, alius vt funus vnà deducas: ibi verò in iſta amicorum multitudine

Suffitibus plena vrbs, & eſt pæanibus,
Et gemitibus.——

ibi neque omnibus præſtare officium poſſis & nulli, abſurdum eſt; & multos offendere dum vni te das, durum. Non enim quiſquam æquo fert animo negligi ſe, qui amat. immò negligentiæ amicorum minus ſuccenſent, & abſque ira huiuſmodi excuſationibus placantur, quibus obliuio præſcribitur. Qui autem ſic ſe excuſat, Non adfui tibi in iudicio, aduocatus enim fui alterius amici: Non inuiſi te febricitantem, quod alteri amicis conuiuium præbenti nauaui operam: dum ob alterius curam hunc ſe neglexiſſe fatetur, non diluit offenſam, ſed auget adiecta riualitatis materia. [VIII.] Sed nimirum multi tantum conſiderant quæ commoda percipi ex amicitia poſſint, non obſeruantes quid oneris interim ea imponat: neque meminerunt deberẽ multis viciſſim inſeruire eum, cuius multi inſeruiuerunt vſibus. Sicut igitur Briareus centum manibus cibum in quinquaginta inferens ventres, nihil eorum aliquo amplius habuit, qui duabus manibus vni ventri ſufficiunt: ita amicitiarum vtilitatibus etiam hoc adeſt,

Digitized by Google

quod iis qui fruitur,multis opus habet inſeruire,& occupationũ, certaminum,laborumque multorum partem ſuſtinere.Neque enim audiendus eſt Euripides ſic præcipiens,

Mortalium mediocres eſſe enim decet
Vſus amoris mutui, & ſolubiles,
Nec ad medullas penetrare intus vltimas:
Intendere vt poſſis facilè aut remittere.

ſcilicet veluti gubernaculo nauim,ita vt vſibus amicitias verſes. Hoc vero,mi Euripides,ad inimicitias transferamus,iubeamuſq; contentiones eſſe mediocres, neque pertinere ad intimam animi medullam,ſed odia,iras, querelas, ſuſpiciones ita ſuſcipi, facile vt aboleri poſſint. [IX.]Id autem hic potius nobis præcipe Pythagoricum,Ne multis manum iniiciamus,hoc eſt,ne multos faciamus amicos, neque multis communem & quaſi publicam amplectamur amicitiam, & in contrarium quæ multos ſecum affectus trahit,de quibus vnà cum amicis anxium eſſe,moleſtia affici,laborare,pericula ſubire, res eſt non planè intolerabilis ingenuis ac generoſa indole præditis. Verum autem eſt illud Chilonis ſophiſtæ,qui dicenti nullum ſe habere inimicum, reſpondit: videris tu mihi amicum etiam nullum habere. Inimicitiæ quippe ſtatim comitantur amicitias, iiſque ſeſe implicant. neque fieri poteſt vt amici non fiant iniuriarum,ignominiarum,odiorumq; participes. inimici enim amicum eius quem oderunt,ſuſpectum illicò habent,maleque ei cupiunt: amici ſæpenumero inuident, obtrectant,& circumagunt. Oraculum Timeſiæ de colonia ducenda quærenti,reſponſum fuit,

Quare examina apum, veſparum & habebis abundè.

Damna ex amicis.

Ita qui amicorum gregem quærunt,incauti in examina inimicorum incidunt. [X.] Neque verò eiuſdem ſunt ponderis,inimici iniuriarum memoria & amici gratia.Conſidera quomodo Alexãder tractauerit Philotæ & Parmenionis amicos atque familiares: vtque Dionis amicos Dionyſius, Plauti Nero, Seiani Tiberius torſerint atque necauerint.vt enim Creonti nihil profuit filiæ aurum & diuitiæ,ſed ignis ſubitò inflammatus accurrentem amplectentemque concremauit: ſic nonnulli cùm ex ſecundis amicorum rebus nullum perceperint fructum,calamitatis eorum & exitii fiunt comites, quod maximè vſu venit philoſophis ac ſcitis hominibus:ſicut Theſeus Pirithoo pœnas danti vinctoque

Compedibus alligatus eſt perennibus.

In peſte ait Thucydides maximè eos qui virtutem affectarent, dum ſibi ipſis non parcunt,ſed ſuos inuiſunt,vnà cum ægrotantibus periiſſe.Itaque virtute non ita eſt abutendum,vt eam aliis alligemus atque implicemus:ſed dignis eius eſt ſeruanda communio,hoc eſt iis,qui viciſſim eodem modo amare & communicare poſſunt.

Similitudo amicitiæ origo.

Digitized by Google

poſſunt. [XI.] Etenim id omnium maximè multitudinem amicorum impedit, quod origo amicitiæ ex ſimilitudine eſt. Cùm enim bruta cum diſparibus miſceantur non niſi inuita, ſubſidantque & ſubterfugiant, cum ſui autem generibus libenter mutua quadam affectione ſociata coëant: qui poſſit exiſtere amicitia vbi mores ſunt diuerſi, affectus diſſimiles, vitæque inſtituta diſcrepantia? Nam concentus quidem neruorum ex contrariis ſonis conflatur, acutis & grauibus vtcunque ſimilitudinem quandam gignentibus. Amicitiæ autem concentus, nullam vult partem eſſe diſſimilem aut inæqualem: ſed oportet omnia dicta, ſenſa, conſilia, & affectus inter ſe conuenire, veluti vno animo in plura diffuſo corpora. Quis verò eſt ita laborioſus & mutabilis & varius homo, vt ſe multis ſimilem reddere atque accommodare velit, ac non potius Theognidem rideat ſic præcipientem:

Polypodis mentem verſuti ſume, ſub omni
Qui viſu præbet ſe ſimilem lapide.

Atqui polypodis mutationes non penetrant intrò, ſed in ipſa fiunt ſuperficie, denſitate & laxitate ſua defluxum recipiente rerum vicinarum. Amicitiæ eſt mores, affectus, ſermonem, ſtudia, & animi ſenſum exæquare. Proteus verò ſit quidam infelix, neque adeo bonus, qui ſubinde præſtigiis quibuſdam ex alio ſeſe in alium transformet, legat cum literarum ſtudioſis, in arena ſit cum palæſtræ deditis, venetur cum venationem amãtibus, cum ebrioſis potet, cum ciuilibus comitia obeat, neque proprios habet ſuarum actionum lares. [XII.] Sicut autem philoſophi naturam ſiue materiam formæ ac coloris expertem, vt ſubiectum, ſui mutationibus aiunt modò incendi, modò humectari, & aliàs in aërem diſſolui, aliàs condenſari: ita amicorum multitudini ſubiicere oportebit animum multiplicem, verſatilem, mobilem, & facile mutabilem. Cæterùm amicitia ſtabile requirit quippiam, & immutabile ingenium, quod eandem retineat conſuetudinem. ideò rarus & inuentu difficilis eſt conſtans amicus.

PLVTARCHI LIBELLVS DE FORtuna.

[I.] V*Itam regit fortuna, non ſapientia.* dixit quidã, res humanas nõ conſilii dexteritate, ſed fortuitò diſpenſari ſentiens. Quid ergo? neque iuſtitia, neque æqualitas, neque temperantia, neque modeſtia res humanas dirigunt? ſed à fortuna & propter fortunam factum eſt, vt in ſua perſeueraret Ariſtides paupertate, cùm parare diuitias ſibi poſſet? & Scipio Carthagine capta nihil prædæ neq; videret neq; acciperet? &

Philocrates accepta à Philippo pecunia meretrices ac piſces emeret? Laſthenes & Euthycrates ventre ac rebus turpiſſimis metiri felicitatem, Olynthum perderent? Alexander Philippi filius captiuis mulieribus cùm ipſe abſtineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami filius aduerſa fortuna eo adactus eſt, vt ſtuprum hoſpitis vxori offerret, eaque abducta duas continentes bello ac malis impleret? [II.] Hæc enim ſi fortunæ adſcribũtur, quid impedit quo minus feles, hircos, ſimias dicamus fortuitò eſſe guloſos, libidinoſos, ſcurriles? Sin & aliqua temperantia, iuſtitia, fortitudo, qui conſentaneum eſt prudentiam, ſi prudentia, conſilii dexteritatem nullam eſſe? cùm & temperantia dicatur quædam eſſe prudentia, & iuſtitia præſentem requirat prudentiam. Immò prudentiam qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentiæ & temperantiæ nomine afficimus: eandemque in periculis & laboribus tolerantiam ac fortitudinem, in contractibus & rebus publicis æquitatem iuſtitiamque vocamus. Vnde fit, vt ſi fortunæ imputamus, quæ conſilii dexteritate præſtantur, eidem etiam iuſtitiæ & temperantiæ opera ſint imputanda: & furari mehercle, & marſupia deſecare, & laſciuire, fortunæ acceptum feretur. denique noſtris ratiocinationibus valere iuſſis, fortunæ totos nos trademus, quaſi vento quodam inſtar pulueris aut quiſquiliarum exagitatos atque diſſipatos. [III.] Iam conſilij dexteritate ſublata, par eſt neque conſiderationem vllam rerum relinqui, neque inueſtigationem vtilitatis. ſed delirauit Sophocles, cùm diceret:

Virtutes fortunæ opponit.

—quicquid quæritur,
Licet inuenire: neglectum verò, latet.

& rurſus, cùm res diuidens ait:

Diſcenda diſco, & inuenienda ſi qua ſunt,
Inquiro: voti quæ ſunt, à diis peto.

Quid enim inuenire aut diſcere poſſint homines, ſi fortuna omnia diriguntur? cuiuſnam vrbis curia, cuius regis concilium nõ euertitur, ſi fortunæ omnia parent? cui nos cæcitatem exprobramus, quia in eam cæci incidimus. Qui verò non incidamus, ſi conſilij dexteritatem, quæ oculorum inſtar nobis eſt, abjicientes, cæcam vitæ ductricem eam nobis adſciſcimus? Finge verò aliquem noſtrûm ſic dicere: fortuna præſtat vt videamus, non viſus & oculi, quos luciferos Plato dicit. fortuna audimus, non facultate ictum aeris apprehendente, qui per aures ad cerebrum fertur. quis non vereatur hoc modo ſenſibus detrahere? Atqui viſum, auditum, guſtatum, olfactum, reliquas item corporis facultates atque partes natura nobis dedit, vt earum miniſterio prudentia vteretur. *Mens enim videt, mens audit: reliqua cæca ſunt, & ſurda.* Et ſicut ſole ſublato, quod ad reliqua ſidera attinet perpetuam ha-

Mentis vis.

beremus

Digitized by Google

beremus noctem, vt Heracletus dixit: ita præſtare reliqui ſenſus non poſſent abſque mens eſſet & ratio, vt reliquis animalibus anteiret homo. [IV.] Nunc quod potiores ſumus, iiſque imperamus, non caſu aut fortuitò fit, ſed Prometheus, id eſt rationis vſus, hoc efficit,

Fœtus equorum, aſinorumq́, & boum genus,
Munera rependens, quæ noſtris laboribus
Subeant. — vt eſt apud Æſchylum.

Hominis cum brutis collatio.

Alioqui ſui ortus natura & conditione pleraque bruta ſunt quàm nos meliore. alia enim cornibus armantur, dentibus, ſtimulis: & echinus, vt ait Empedocles,

Dorſum horret ſpinis, & ſpicula torquet acuta:

tum verò amicta ſunt & ſuffulta ſquamis, villis, chelis, vngulis duris. Solus homo, vt ait Plato, nudus, inermis, ſine calceis & tegmine eſt à natura relictus.

Vnum ſed hæc largita, emollit omnia:

ſcilicet rationis vſum & induſtriam ac prouidentiam.

Vires exiguæ ſunt mortalium.
Sed calliditate multiplici,
Belluas maris, & terreſtria,
Et ſub cœlo volitantia
Omnia homo domat.

[V.] Nihil agilius equo, nihil velocius: ſed hominibus currunt, ferox eſt animal canis, & iracundum: ſed homines cuſtodit. multũ carnis habet porcus, eſu ſuauiſſimus eſt piſcis: alimentum & obſonium homini ſunt. Quid maius elephanto, quid adſpectu terribilius? verum & hic ludicrum hominis factum eſt, & ſpectaculum in ſolennibus conuentibus, diſcitq; ſaltationes ſuas & choreas ac ingeniculare. Atque hæc non inutiliter ſpectanda proponuntur. faciunt enim eo, vt diſcamus quo hominem attollat ratio, & quibus rebus eum ſuperiorem faciat. vtque omnia in ſuam redigat poteſtatem.

Non etenim pugiles, luctatoresve profectò
Inuicti ſumus, aut curſu contendere digni:

ſed in his omnibus præſtant nobis bruta. Peritia autem, memoria, ſapientia & arte ſecundùm Anaxagoram omnia quæ ipſa habent in noſtros vertimus vſus. fauos apum colligimus, lac mulgemus, & res brutorum noſtro arbitratu agimus ac ferimus: nihilque hìc fortuna, omnia conſilio & prouidentia geruntur. [VI.] Enimuerò in humanis rebus haud dubiè cenſentur etiam artificum opera, & fabrorum qui metalla cudunt, qui domos ædificant, qui ſtatuas faciunt. in quibus nihil forte fortuna aut caſu abſolui videmus. vtque perpuſillum aliquid fortuna int[illegible]

architecto aut mulcibero commodet, certè plurima & maxima opera ars ſeipſa contenta perficit. Hanc rem poëta ſic declarauit:

Ite in viam nunc omnis artificum tribus,
Qui filiam trucibus oculis notam Iouis,
Colitis ciſtas gerentes Erganam ſacras.

eſt enim Ergana *Opifex*. Hanc itaque Mineruam operum præfectam, non fortunam patronam agnoſcunt artes. Ferunt quendam, cùm equum cæteras ad partes quod attinebat lineis & coloribus probè expreſſiſſet: ſpumam tantùm quæ fræno concuſſo cum anhelitu efflabatur, non ita pinxiſſet vt ſibi ſatisfaceret, itaque ſæpius deleuiſſet, & denuò conatus eſſet perficere, ad extremum præ ira ſpongiam vt erat plena pigmentorum in tabulam conieciſſe: eamque non ſine miraculo operi id quod deſiderabatur addidiſſe. hoc vnum fortunæ artificioſum facinus narratur. [VII.]Cæterùm artifices regulis, amuſſibus, menſuris ac numeris vbique vtuntur, ne quis caſui locus in opere relinquatur. Et quidem ipſæ artes paruæ quædam appellantur prudentiæ, aut riuuli potius prudentiæ, & fragmenta quædam vſibus vitæ noſtræ inſperſa: quod ignis Promethei ænigma innuit, hinc inde diſperſus. ſic enim prudentiæ etiam particulæ quædam in minuta fruſta diuiſæ in ordines ſunt redactæ. Mirum itaque ſit, cùm artes vt ſuum finem conſequantur nihil indigeant fortunæ opera, artem omnium maximam & perfectiſſimam, quæ ſummam humanæ gloriæ & officii continet, nullam eſſe. Eſt quædam in intendendis remittendiſque fidibus prudentia, quæ muſica dicitur: eſt in apparandis cibis, quæ culinaria: eſt in lauandis veſtibus, quæ fullonum. tum pueros docemus ſe induere veſtibus & calceis, dextraque cibum capere, læua panem tenere: quod ne hæc quidem ipſa fortuito fiant, ſed attentione & peritia opus habeant. maxima verò & ad felicitatem præcipuè facientia dicemus non adhibere prudentiam, non rationis vſum & prouidentiam. [VIII.]Atqui nemo terram aqua madefaciens diſcedit, vltrò & fortunæ opera lateres inde exituros cenſens. neque quiſquam lanis & corio partis ſedet fortunam precans vt veſtem ſibi ex iis aut calceos efficiat. qui verò multum auri, argenti, mancipiorum collegerit, in aulis habitet multiforibus, atque ante ſe habeat lectulos ſumtuoſos & menſas: cenſebit iſta, ſi abſit prudentia, felicitatem fore, aut vitam beatam, doloris expertem, & mutationis ſecuram? Interrogauit quidam reprehendendi animo Iphicratem, quis eſſet, cùm neque arma, neque arcum, neque cetras ferentium in ordine cenſeretur. reſpondit, Eum ſe eſſe, qui hiſce omnibus imperaret atque vteretur. Ita prudentia neque aurum eſt, neque argentum, neque gloria, neque valetu-

Digitized by Google

valetudo, neque diuitiæ, neque robur, neque pulcritudo. quid ergo ea eſt? id quod rectè vti his omnibus poteſt, ac ſingula horum iucunda facit, laudabilia, vtilia; cùm ſine hac inutilia, ſterilia, damnoſaque ſint, & moleſtiam ac dedecus poſſidenti ea adferant. [IX.] Præclarè itaque Promotheus apud Heſiodum præcipit Epimetheo,

—Ne munera magno
Ab Ioue miſſa vnquam accipiat, ſed habere recuſet:

nimirum de fortunæ bonis & externis loquens: perinde ac ſi muſicæ ignarum canere fiſtula, aut recitare indoctum, aut equitare ignarum equi gubernandi vetaret: ita eum hortans, ne magiſtratum gerat cùm imprudens ſit, neve ſit diues, animo præditus illiberali, neve vxorem ducat, ſub eius futurus imperio. Non enim duntaxat res ſecundæ indigno oblatæ occaſionem ſtultis exhibent malorum conſiliorum, vt Demoſthenes dixit: ſed & proſperitas meritò maior imprudentibus calamitatum anſa & origo eſt.

Prudentia quid.

PLVTARCHI DE VIRTVTE ET *Vitio, libellus.*

I. VEſtes hominem videntur calefacere, cùm quidem ipſæ calorem non adferant, ſuapte natura frigidæ: (vnde etiam ſæpe in æſtu aut febri veſtes ſubinde mutamus, corporis refrigerandi gratia) ſed calorem qui ex hominis editur corpore, veſtes corpori adhibitæ continent atque comprimunt, incluſumq; corpori non patiuntur diſſipari. Idem in rebus error multos decipit, qui ſuauiter ſe victuros putãt, ſi in magnis habitent ædibus, multitudine mancipiorum & pecuniarum inſtructi. Atqui non foris eſt vitæ ſuauitas: ſed rebus ſuis ex ingenio ſuo tanquam fonte voluptatem & gratiam adfert homo,

Sed lucente foco domus adſpectu quoque fiet
Pulcrior.———

& diuitiæ gratiores ſunt, & gloria ſplendidior ac potentia, ſi animi lætitia accedit. ſiquidem paupertatem etiam, exſulium & ſenectutem facilè & placidè ob morum manſuetudinem ac facilitatem ferunt. Sicut enim aromata gratum odorem etiam lacernis & centonibus conciliant, cùm Anchiſæ corpus ſaniem malam ederet,

In fila deſtillantem veſtis byſſinæ:

ita cum virtute omne vitæ genus moleſtiæ expers eſt & iucundum: vitium iis etiam quæ ſplendida videntur & pretioſa & veneranda ſi admiſceatur, moleſta facit, & faſtidioſa, & ingrata poſſidentibus. [II.]

Vitiorum vis.

[II.] *Beatus iſte nuncupatus in foro,*
Foribus domus apertis eſt miſerrimus:

mulier totum occupat imperium, mandat, pugnat. Et verò, facilè mala ſe exoneret muliere, qui quidem vir ſit, non mancipium. Vitiis verò tuis non licet remiſſo nuncio, iuſſiſque ſuas res habere, ſeorſim viuere liberatum ijs & quiete frui. Vitium enim in ipſis habitans viſceribus atque inhærens noctes dieſque

Abſque face exurit, crudæ mandatq; ſenectæ.

Moleſtus eſt itineris comes pravitas ob arrogantiam, ſumtuoſus conuiua ob luxuriam, concubina acerba; quod curis & ſolicitudinibus ac æmulationibus ſomnum auertit ac vitiat. Etenim dormientibus ſomnus corporis eſt requies: animo interim terrores obuerſantur, ſomnia, tumultus ob ſuperſtitionem:

Quod dormitantem ſi me corripit dolor,
Inſomniis miſer enecor,—

Somnus vitioſorũ.

ait quidam. Eodem modo invidia etiam, & metus, & ira, & libido afficiunt. [III.] Interdiu enim vitium foras proſpiciens ad alios, ijſque ſe accommodans, pudore afficitur & occultat affectum, neque omninò impetibus ſuis concedit, ſed repugnat ſæpe ac renititur. in ſomnis autem legibus jam & aliorum judicijs non amplius obnoxium, remotumq; longiſſimè à verecundia & metu, omnem mouet cupiditatem, maliciamque ſuam & libidinem exſuſcitat. nam & cum matre concubitum affectat, vt ait Plato, & cibis veſci quibus religio interdicit, neque vllo facinore abſtinet, fruiturque flagitijs quantum datur, imaginibus fingendis ac viſis quæ in nullam voluptatem aut perfectionem cupiditatis deſinunt, ſed mouere tantum & exacerbare affectus morboſq; valent. Vbi ergo eſt delectatio vitij, ſi nullibi vacuitas curarũ & doloris, nullibi ſeipſo cõtentũ eſſe, nullibi tranquillitas animi ociũve cõceditur? [IV.] Nã carnis quidem voluptatib. bona corporis tẽperies & ſanitas locũ ortumq; præbet, animo gaudium aut læticia ingenerari non poteſt, niſi vacuitatem metus ac fiduciam & tranquillitatem is pro fundamento ſubſternat. alioquin etſi ſpes aliqua aut delectatio arriſerit, ſubito eam cura aliqua erumpens confundet ac conturbabit, ſicut tranquillo cœlo nauigantibus objecta rupes. Congere aurum, collige argentum, ædifica ambulationes, imple mancipijs domum, debitoribus vrbem. niſi animi affectus ſedaueris, & inexpletæ cupiditati finem impoſueris, teque ipſum metu & ſolicitudinibus liberaveris: vinũ febricitanti colas, mel bilioſo offers, cibos cœliacis paras & difficultate inteſtinorum laborantibus, qui eos non perferunt, ſed ab ijs perduntur. [V.] Non vides, vt ægroti puriſſimos & precioſos cibos auerſantur, conſpuunt, recuſant vi oblatos? Poſtmodò mutata temperie, boniſque ſpiritibus & dulci ſanguine natis, caloreque naturali reſtituto, ſurgunt, & vilem

panem

Digitized by Google

panem cùm caſeo & naſturtio non ſine voluptate edunt? Huiuſmodi doctrina animo ingenerat affectionem. Contentus eris te ipſo, ſi didiceris quid bonum ſit, quid honeſtum. Luxuriabis in paupertate, & rex eris, vitamque priuatam & ocioſam non minus habebis gratam, quàm quæ in imperiis & magiſtratibus agitur. Philoſophiæ nauata opera, nunquam iniucundè vives, ſed diſces omni vitæ ſtatu delectari, omni conditione. Lætitiam tibi afferent diuitiæ, multis benefacienti: afferet etiam paupertas multis curis vacuo: & gloria, cùm honore afficieris: & obſcuritas, tuto ab inuidia.

PLVTARCHI DE CONSOLATIONE ad Apollonium, liber.

1. IAM inde ab eo tempore, quo inaudiui filium tuum, Apolloni, adoleſcentem, modeſtum planè atq; frugi, & pietatis in deos, parentes, atque amicos ita vt non multi alij obſervantem, immatura morte extremum vitæ diem confeciſſe: ſocium me tui doloris ægritudiniſque habuiſti. Verum ſub ipſum funeris tempus, erat alienum te compellari abs me & moneri vt caſum hunc humaniter ferres: cùm tu ob inſperatam hanc calamitatem & animo langueres, & corpore: miſerari potius oportebat. quando peritiſſimi etiam medici confertim ingruentibus vitioſorum humorum fluxionibus non ſtatim medicamenta applicant, ſed tumorem inde ortum patiuntur foris illitis remedijs ipſum vltrò concoctione quadam emolliri. Ergo nunc, poſtquàm tempus, quo maturari ſolent omnia, aliquod ab iſta effluxit calamitate, animique affectio tui requirere videtur amicorum auxilium: exiſtimaui me facturum officium, ſi te ad conſolandúm aptis rationibus impertirem, quibus & dolor tuus minueretur, & lugubres iſtæ inaneſque tollerentur eiulationes;

Oratio ſaucij nanq; animi eſt remedium,
Si quis ſuo cor ægrum tempore molliat.

Et ſapienter Euripides:

Remedia morbis diuerſis diuerſa ſunt.
Dolentem amici ſermo benignus ſubleuat,
Fatuo nimis debetur caſtigatio.

Cùm enim animum multi affectus moueant, doloris ea eſt natura, vt omniũ hoc grauiſſimè faciat. quem & inſaniæ nonnullis cauſam aiunt fuiſſe, & aliorũ inſanabilium morborum. ac fuerunt, qui

præ

Digitized by Google

præ dolore ſibi ipſis mortem conſciſcerent. [II.] Iam ex morte filij dolorem ægritudinemque animi concipere, res eſt talis, quæ à naturali profecta principio non ſit in noſtræ voluntatis ſita libertate. Non enim eos probo, qui feram quandam laudibus ferunt duramque indolentiam: quæ neque contingere nobis poteſt, neque vt poſſe fingas, commodatura nobis eſſet. abolitura enim erat, quam conſeruari maximè oportet, quæ ex amore vltrò citroque exſiſtit beneuolentiam. Mœrore autem vltra modum efferri, eumque cumulare immodicè, præter naturam eſſe affirmo, & à praua animi noſtri opinione proficiſci. Hoc itaque, vt damnoſum & vitioſum, & virtute præditos viros minimè decens, vitemus, mediocritas autem affectuum non eſt improbanda. Optandum eſt, inquit Crantor Academicus, ne ægrotemus. ſed ſi in morbo ſimus, ſenſus eius aliquis adeſſe debet, ſiue ſecetur pars noſtri aliqua, ſiue auellatur. Indolentia enim illa non ſine magna iactura homini poteſt parari. quippe neceſſe eſt vt ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe. [III.] Poſtulat itaque ratio vt qui ſana ſunt mente, in talibus caſibus neque nullos neque nimios animi motus ſentiant: quorum alterum eſt duri & feri, alterum diſſoluti effeminatique animi. probè rationes ſubduxit, qui ſe intra ſuos fines continet, ac moderatè ferre nouit quidquid in vita vel iucundum obtingit vel aſperum, maturèque ita ſecum conſtituit, ſicut in populari reipublicæ ſtatu ſorte magiſtratus leguntur, vt ſi ea tetigerit te, imperandum, ſi præteriuerit, æquo animo ferenda ſit fortuna: ita & rerum humanarum diſpenſationi eſſe obedienter & abſque incuſationibus obtemperandum. Hoc qui præſtare nequeunt, ij ne ſecundas quidem res ferre prudenter moderatèque poſſunt. Eſt enim inter alia pulcrè dicta & præcepta etiam hoc:

Modus in dolore.

Non vlla res tam proſpera accidat tibi,
Ducas ob hanc iuſto vt maiores ſpiritus.
Aduerſa rurſus animum haud deijciant tuum,
Fac ſemper idem ſis, vbique firmiter
Naturam, vt aurum in ignibus, ſeruans tuam.

Rectè enim inſtituti & cordati hominis eſt neque mutari ob euẽtum rerum quæ videntur proſperæ, & conſtanti animo decorum in aduerſitatibus ſeruare. Et boni ratiocinatoris officium eſt, aut præcauere malum ingruens, aut acceptum corrigere & quam minimum redigere, aut tolerantia ſeſe maſculâ & generoſa inſtruere. [IV.] Quatuor quippe modis prudentia circa bonum verſatur, aut parans id, aut conſeruans, aut augens, aut rectè vſurpans. hæ ſunt cum prudentiæ, tum reliquarum virtutum regulæ: quibus in vtraque eſt vtendum fortuna.

Quatuor virtutis officia.

Non viuit, omnia cui contingant proſpera.

& me hercle

Quod

Digitized by Google

Quod oportet, haud efficies vt ſit non opus.

Sicut enim ſtirpes aliquando multos, aliquando nullos fructus ferunt, & animalia copioſos aliàs, aliàs nullos procreant fœtus: & in mari tranquillitatis ac tempeſtatum ſunt viciſſitudines: ſic & in vita multæ ac variæ eueniunt circūſtantiæ, quæ homines in diuerſos fortunæ caſus trahunt. in quos diſpiciens aliquis, non ineptè dixerit, *Vices rerũ.*

Non te omnia ad læta genuit,
O Agamemnon, Atreus.
Opus eſt te gaudere, & mœrere:
Mortalis enim natus es. & vt haud velis,
Superi ſic conſtituerunt.

Et Menandri iſta:

Si natus es tu, Trophime, ſolus omnium
Hac lege, partu cùm te mater edidit,
Vt ſemper eant tibi res arbitrio tuo,
Felicitatem hanc ſi quis promiſit deûm:
Iraſcereris jure. nam mala is fide
Et improbè egiſſet. Sin iiſdem legibus,
Quibus aerem nos ducimus, in lucem es datus
Hanc publicam: tecum vt liquidò mage fabuler.
Ferenda ſunt hæc, & putanda rectius.
Summam rei quod continet totius, homo es:
Quo celerius non vllum extollitur animal,
Citiuſve dejectum imo repit in ſolo.
Meritoque ſanè: cùm ſit enim infirmiſſimus,
Grauiſſimis inuoluit ſe negocijs,
Suaque plurima ruina perdit bona.
Iam tu neque rebus excidiſti illuſtribus.
Mediocre & obtigit tibi infortunium.
Reliqua ergo perfer fortuna in medio ſitus.

[V.] Sed tamen cùm hic ſit rerum humanarum ſtatus, nonnulli præ ſtulticia eo progrediuntur ſtolidæ atque vanæ iactantiæ, vt cùm aut diuitiarum magnitudo, aut magiſtratus ſublimitas, aut in reipublicæ ſeſſio ſuperiore loco, vel honores aut gloria eos aliquantulum ſuſtulit, minentur etiam & inſultent inferioribus: non cogitantes quàm inſtabilis ſit & lubrica fortuna, & quàm facilè ſublimia deijciantur, humiliaque in altum celeribus momentis mutationum fortunæ extollantur. Eſt verò non rectè rationes rerum putantis, firmum aliquid in rebus inſtabilibus quærere.

Vertente enim rota, pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Ad parandam porro doloris vacuitatem non eſt certius medicamentum ratione, indeque petita ad omnes vitæ mutationes præparatione.

Digitized by Google

paratione. Sic enim cuique ſtatuendum eſt, non modò mortalem ſe eſſe, ſed & vitam ſortitum mortalem, reſque facillimè in diuerſam mutabiles partem. [VI.] Verè nimirum hominum mortalia ſunt inque diem durantia corpora, & fortunæ affectioneſque caducæ, omniaque in vita fluxa.

Quæ non poſſit homo quiſquam euitare cauendo:

ſed quod eſt apud Pindarum, *Orci fundum obſcuri calcamus ferreis neceſſitatibus.* Euripidis ſunt hæc:

Non ſunt opes ſtabiles, ſed durant in diem.

Item,

Vel minima nos euertunt: vna adeo dies
Deijcere ſumma, extollere infima poſſiet.

Hæc omnia rectè dicta aiebat Demetrius Phalereus: id tamen rectius habiturum fuiſſe, ſi pro vna die momentum temporis dixiſſet.

Redeunt in orbem res generis mortalium,
Telluris inſtar fructuum atque alij vigent,
Decerpit alios & metit neceſſitas.

Et Pindarus alibi. *Quid eſt eſſe aliquem? quid nullum? Somnium vmbræ eſt homo.* aptiſſima ad perſpicuitatem & admodum artificioſa vſus hyperbola vitam hominum depinxit. Quid enim eſt imbecillius vmbra? aut quibus verbis ſomnium eius effari poſſis? Hæc ſecutus eſt etiam Crantor, qui in conſolatione ad Hippoclem, cui liberos mors eripuerat, in hanc ſcripſit ſententiam. [VII.] Hæc ergo ſunt, quæ vniuerſa illa vetus philoſophia docet atque præcipit. quæ ſi non omnia admittimus, id ſaltem nimis eſt verum, vitam noſtram multis modis laborioſam eſſe ac difficilem. quod ſi non ita eſt natura comparatum, certè à nobis ipſis hæc ei inuecta eſt corruptela: & incerta iſta fortuna eminus nos ac jam inde ab initio comitata, nihil ſanum aut ſalutare nobis infert. Mali quædam fatalis portio omnibus noſtris rebus jam tum admiſcetur cũ naſcimur. ipſa ſemina mortalia cùm ſint, partem hujus cauſæ ſuſtinent, vnde prauitas ingenij, morbi, curæ, aliaque fatalia incommoda mortales inſequuntur. Cur autem eo orationem auertimus? ſcilicet vt intelligamus, nouum non eſſe, ſi homini infortunium accidat, ſed omnes nos eidem caſui eſſe obnoxios. Improuiſa enim eſt, vt Theophraſtus ait, fortuna, habetque magnam vim auferendi quæ nobis labore parta ſunt, & quæ apparet proſperitatem euertendi, neq; vlla cõſtituta temporis vtitur ratione. [VIII.] Hæc & alia id genus facilè eſt cuiuis & apud animum ſuum reputare, & dicta a priſcis ac ſapientibus viris audire. inter quos princeps diuinus Homerus ſic cecinit:

Nil homine in terris infirmius atheris aura
Veſcitur, aut perreptat humum. nihil ille malorum

Poſſe

Poſſe ſibi ſperat contingere dum viget, & dum
Permittunt rebus ſuperi gaudere ſecundis.
At poſtquàm caſus immittunt numina diros,
Inuito tolerat fatalia tum mala corde.
Humana talis ſtat enim ſententia menti,
Qualem quotidie lucem ipſe Dieſpiter adfert.

Et alibi:

Quid genus inquiris, Tydida ſtrenue, noſtrum?
Nil ortus noſter foliorum diſtat ab ortu.
Quæ ventus modò fundit humi, modò tempore verno
Multa renaſcuntur ſylvas paſſim per opacas.
Sic hominum pars orta viget, pars deſinit eſſe.

Qua cum imagine humanæ vitæ vſum eſſe pulcrè, manifeſtum eſt ex ijs, quæ alio loco dixit:

Cur hominum cauſa tecum contendere coner?
Qui foliorum inſtar nati quandoq; frequentes
Gratis veſcuntur telluris frugibus: ijdem
Diſpereunt, quandoque frequentes, robore caſſi.

[IX.] Simonides poëta Lyricus, cùm Pauſanias rex Spartanorum continenter ſeſe ob res geſtas iactaret, ipſumque ſubſannans juberet ſibi aliquid ſapienter præcipere: cognita hominis ſuperbia monuit, vt ſe hominem eſſe memoria teneret. Philippus Macedonum rex, cùm eodem tempore tres lætos accepiſſet nuncios: vnum, quod quadrigæ ipſius Olympia viciſſent: alterum, quod legatus ipſius Parmenio pugna Dardanos ſuperaſſet: tertium, quod vxor Olympias marem ipſi peperiſſet: manibus ad cœlum intentis, O fortuna, inquit, modico iſthæc compenſa damno, ſcilicet intelligens ſolere fortunam magnis inuidere proſperitatibus. Theramenes, vnus de xxx. Athenienſium tyrannis, cùm collapſa domo in qua cum alijs compluribus cœnabat, ſolus euaſiſſet mortem, multique eo nomine ipſum beatum prædicarent, magna voce ſic exclamauit: O fortuna, cuinam me reſeruas occaſioni! ac non multo poſt tempore excruciatus tormentis iuſſu collegarum è vita deceſſit. [X.] Sed ſingularem laudem videtur commeruiſſe Homerus, qui Achillem introducit hìs verbis vtentem ad Priamum, ad ſe redimendi Hectorei cadaueris gratia profectum.

Nunc ſolio Troiane ſede: triſtemque dolorem
Quantumvis mœſti fac alto corde premamus:
Nil etenim gelidis ploratibus efficiemus.
Hanc miſero ſortem ſuperi iniunxere, malorum
Expertes, hominum generi. nam dolia in ipſo
Limine cœleſtis primo duo ſunt poſita aula,
Vnde duûm generum Iupiter mortalibus offert
Munera: in hoc bona ſunt, aduerſa recondita in illo:

Cui

Digitized by Google

Cui commixta Tonans depromit dona, fruetur
Nonnumquam adverſis, rebus quandoque ſecundis.
Sed cui ſola dedit de diro triſtia vaſe,
Is miſer eſt, neque diis, hominum nec amabilis vlli,
In terraque ſuos lugubriter exigit annos.

[XI.] Proximus ab hoc gloria & tempore, ac qui ſe Muſaium profiteretur diſcipulum Heſiodus, incluſa dolio mala ipſe etiam fingit, quo aperto Pandora omne genus malorum per maria ac terras diſſeminauerit:

Illa cadi tegmen manibus dimouit, & vnà
Perniciem immiſit miſeris mortalibus atram.
Conſedit ſub ſupremis Spes vnica labris,
Nec volucri niſu vacuas exiuit in auras,
Cùm Pandora cadi prius obderet improba tegmen.
Aſt aliæ peſtes diræ, numeroq; carentes
Per genus humanum, poſtquàm erupere, vagantur.
Plena malis tellus, plenum eſt pelaguſque malorum.
Inuadunt homines morbi noctuq; dieque,
Vltrò obrepentes, & triſtia damna ferentes,
Idq; (etenim Iupiter priuauit voce) ſilentes

Ab his pendet Comicus, de ijs qui huiuſmodi caſus grauius ferũt, in hanc ſcribens ſententiam:

Iam ſi mederentur noſtris lacrymæ malis,
Finemque ploratus dolori ponerent,
Auro redemtis vteremur lacrymis.
Nunc res eas, here, nil curant mortalium.
Nihil his moventur, eadem ſed pergunt via,
Seu tu fleas, ſeu ſicca ſerues lumina.
Quid ergo proficiemus? nil, ſed habet dolor
Hunc arboris inſtar, fructum nempe lacrymas.

[XII.] Dictys quoque conſolans Danaen nimio luctui indulgentem ita loquitur:

Putaſne Ditem luctibus flecti tuis?
Natum remiſſurumve tibi ob gemitus tuum?
Deſine intuenſque aliorum in infortunia
Solare mentem. fiet hoc, ſi cogites
In vinculis quàm multi homines mortem obierint,
Quàm liberis orbi multi conſenuerint;
Vel ex tyrannide ampla in infimum ordinem
Fuerint redacti: cogitanda hæc ſunt tibi.

Iubet eam conſiderare & minora & maiora aduerſa perpeſſorum caſus, vt animum inde ægritudine leuet. Atq; huc pertinet etiam Socratis ſententia, qui cenſuit ſi in vnum congereremus noſtras aduerſitates, ea conditione vt æqualem inde quiſque portionem auferret,

Digitized by Google

auferret, pleroſque libenter receptis quas attuliſſent abituros. [XIII.] Hoc genere animum demulcendi vſus eſt etiam Antimachus poëta. cum enim morte amiſiſſet Lyden vxorem ſuam, quam admodum caram habuerat, leniendi doloris cauſa elegiam ſcripſit Lyden nomine, in qua enumeratis heroicis calamitatibus, alienorum malorum commemoratione ſuum mœrorem detereret. vt ſatis euidens ſit, eum qui conſolatur lugentem, oſtenditq; caſum hunc ei cum multis eſſe communem, his quæ alijs eueniſſe demonſtrat commemorandis, opinionem ægri de ſua calamitate diminuere, fidemque ei facere, non eſſe tantum quantum videbatur incommodum. Æſchylus quoque recte videtur increpare eos qui mortem malum putant ita pronuncians:

Mors nõ eſt malum.

Iniuria mors inuiſa eſt mortalibus,
Summum malorum plurimorum remedium.

Eumque imitatus is eſt, cuius hæc ſunt:

O mors veni noſtris certus medicus malis,
Qui portus humanis es tempeſtatibus.

Magnum enim eſt confidenter poſſe dicere,

Quis ſeruus eſt? qui mortem non meditatus eſt.

& hoc,

Orco adiuuante non vmbris ego terreor.

[XIV.] Quid habet tandem mors ita difficile, aut quod adeò moleſtum eſſe debeat? neſcio enim qui fiat, quod cùm adeò cognata nobis ſit & familiaris, tamen doloris plena videatur. Quid verò admirationis meretur res, ſi ſciſſum eſt quod erat natura ſciſſile, aut liquatum quod liquabile, aut crematum quod vſtile, ſi perijt quod erat ita natum vt interire poſſet? Quando enim non ineſt in nobis mors? cùm, vt ait Heracletus, idem ſit viuum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: quia hæc in illa, viciſſimque mutentur. Sicut qui argillam tractat, fingere ex ea animalis formam poteſt, rurſumque diffingere, iterumque ac quoties libet perpetuò vices iſtas repetere: ſic etiam natura ex eadem materia olim auos noſtros, poſtea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex alijs euoluet: ac fluuius ille ortus noſtri abſque intermiſſione labens nunquam ſubſiſtit, ſicut & interitus flumen huius contrarium, ſiue is Acheron eſt, ſiue Cocytus à poëtis appellatus. [XV.] Prima ergo cauſa, quæ nobis Solis oſtendit iubar, eadem ad caliginoſum orcum adducit. Ac mihi imaginem eius rei præbere videtur aër quo circumdamur, alternis vicibus diem ac noctem præſtans, inducenſque vitam & mortem, ſomnum & vigiliam. Hac de cauſa etiam vita dicitur fatale eſſe debitũ, quod contraxerint maiores noſtri, ſitque à nobis perſoluendum. quod eſt faciundum æquo animo & citra gemitus, vbi creditor repetet. hac enim ratione ſummam modeſtiam præſtabimus. Exiſtimo

autem naturam, quod confuſionem & brevitatem vitæ haberet cognitam, voluiſſe nobis terminum vitæ præſtitutum eſſe ignotum. eſt enim hoc in rem noſtram. Nam ſi prænoſſemus, multi *Cur terminus vitæ ignotus.* profectò immaturis luctibus contabeſcerent, mortemque morte anteverterent. [XVI.] Iam hoc diſpice, quot moleſtijs & curis vita noſtra inundetur: quas ſi enumerare inſtitueremus, valde equidem culparemus eam, & ſententiam quæ apud quoſdam obtinet confirmaremus, qua mors vita potior ſtatuitur. Simonides ea de re ſic eſt commentatus.

Hominum eſt exile robur,
Cura plerunque inanes:
Breue vita tempus vrgent
Alij ex alijs labores,
Ineuitabiliſque
Mortis crudele fatum,
Sorte æqua deſtinatum
Iuxta bonis, maliſque

Pindarus autem ſic:

Semper vni ſunt duo
Bono mala à dijs annexa ſummis,
Ferre quæ ſtulti probè nequeunt.

Sophocles verò:

Mortalis eſt quod abſtitus, hoc tu gemis.
Ignarus an futura quid lucri adferant?

Euripides autem:

Natura quæ ſit rebus humanis tenes?
Non certè opinor. vnde enim? ſic accipe:
Mortalibus mors imminet certa omnibus,
Nec vllus eſt eorum qui certò ſciat
Victurus an ſit lucem porro craſtinam:
Nam quo ſit euaſura fortuna, haud liquet.

[XVII.] Cùm ergo talis ſit vita hominum, qualem iſti tradunt, cur non eorum potius laudemus fortunas, qui eius obeundis muneribus liberati ſunt, quàm miſeremur ac deploremus eos, vt quorundam fert inſcitia? Socrates mortem perſimilem aiebat eſſe vel profundiſſimo ſomno, vel peregrinationi longinquæ ac diuturnæ, vel vtique abolitioni animi iuxta & corporis. quæ ſingula deinde examinans, mortem harum rationum nulla malam fieri oſtendit. *Mors ſomni ſimilis.* Primum ſi ſomnus quidam eſt mors, dormientibus autem male non eſt, conſtat ne cum mortuis quidem male agi. Quid autem attinet diſſerere, ſomnum eum eſſe ſuauiſſimum, qui eſt altiſſimus? cum omnibus hoc ſit notum hominibus. Teſtatur hoc etiam Homerus?

Digitized by Google

Dulcis & alta quies, placidaque ſimillima morti.

Et,

Hic fratrem lethi conuenit ſedula ſomnum.

Et,

Mortemque & ſomnum geminos.

quaſi oculis ingerens eorum ſimilitudinem, quod gemelli maxime exprimunt. Alibi etiam mortem *ſomnum* vocat *ferreum*, conans docere nos, in morte nullum eſſe ſenſum. Neque inſcitè pronunciauit hac de re, quicunque verſiculi autor eſt:

Nam parua mortis ſomnus eſt myſteria.

ſomno enim verè initiamur morti. Sapienter etiam Cynicus ille Diogenes, cùm ante exitum vitæ obruiſſet ipſum ſomnus, mediculſque excitaſſet, & an grauius aliquid accidiſſet quæreret: reſpondit, nihil eſſe mali: fratrem enim fratri anteuertere, ſomnum morti. [XVIII.] Quod ſi peregrinationi ſimilis eſt mors, ne hac quidem ratione malum eſt, imò autem bonum potius. Beatum enim eſt liberari à ſeruitute carnis, & affectionibus eam comitantibus, quæ mentem occupant, ac ſtulticiâ humana implent. Innumeras (inquit Plato) nobis faceſſit moleſtias corpus ob victus ſui neceſſitatem. quod ſi præterea morbi aliqui incidunt, ij impediunt veri contemplationem. ad hæc amoribus, cupiditatibus, timoribus, omniſque generis ſimulacris & vanitate nos opplet. vt reuera eueniat, quod ille dixit, nos nihil vnquam ſapere poſſe. Bella enim, ſeditiones, & pugnas nulla alia res excitat quàm corpus & eius cupiditates. ob parandas enim opes omnia ſunt bella: opes autem cogimur parare propter corpus cui ſeruimus curando, qua re occupati philoſophiæ vacare non poſſumus. idque extremum eſt, quod etiam nactos aliquid ocij, & ad conſiderandam veritatem conuerſos vbique corpus interpellat, turbaſque dat & percellit, obſtatque quo minus veritatem cernamus. [XIX.] Itaque reuera demonſtrat Plato, quod ſi aliquando volumus purè aliquid cognoſcere, corpus exuendum ſit ipſoque per ſe animo res intuendæ. ita demum conſequemur quam expetimus, & cujus amatores nos eſſe profitemur ſapientiam. eam autem ratio docet non viuentibus, ſed mortuis nobis adfuturam. Si enim fieri non poteſt vt corpore præditi quicquam ſincerè cognoſcamus, alterum horum ſit neceſſe eſt, vt aut nunquam, aut mortui ſcientiæ fiamus compotes. tunc enim ipſe ſecum erit animus à corpore ſeparatus, non ante. ac dum viuimus, quàm fieri poteſt proximè ad ſcientiam accedemus, ſi nihil cum corpore rei habeamus quatenus omninò licet, neque cum eo quicquam niſi ſumma vrgente neceſſitate communicemus, neque contagio eius naturæ nos oppleamus, ſed ab ea puros nos conſeruemus, donec ipſe nos Deus eo exſoluet. tũ demum puri, & ſtulticia corporea exonerati

Mors peregrinationi ſimilis.

cùm dijs erimus, omnia nobis ipſis ſincera cernentes, ſcilicet ipſam veritatem. Nefas enim eſt purum ab impuro contingi. Quare etiam ſi ad alium locum mors nos traducat, malum non eſt, adeoque bonum potius, ſicut Plato demonſtrauit. Itaque diuinitus omninò dicta mihi hæc videntur à Socrate ad judices: Mortem metuere, aliud nihil eſt, quàm falſo putare ſe ſapere. Qui enim mortem metuit, videtur ſibi ſcire quod ignorat. ſcit enim nemo, an mors ſit omnium, quæ homini contingere poſſunt bonorum maximum: metuunt autem eam, quaſi certo ſciant eſſe ſummum malum. Nihil ab his diſcrepare videtur, qui dixit hæc,

Nemo metuat mortem, laborum terminum.

Deorum judicia de morte.

illa verò malis etiam maximis nos ſoluit. [XX.] His teſtimonium ferre dicuntur etiam dij. Multos enim accepimus pietatis ergo id muneris à dijs conſecutos. quorum reliquis ob modum commentarij præteritis, eos duntaxat commemorabo, qui ſunt maximè illuſtres, & in ore omnium verſantur. Primoque tibi loco referam, quid Bitoni & Cleobi vſu venerit, adoleſcentibus Argiuis. Hos ferunt, cùm mater ipſorum ſacerdos eſſet Iunonis, ac inſtante momento temporis quo aſcendere ad fanum debebat, muli que vehiculum trahere ſoliti tardius venirent, ſubiuiſſe ipſos vehiculum, matremque ad templum peruexiſſe. eam verò maiorem in modum delectatam filiorum pietate, à dea flagitaſſe hoc illis, vt largiretur, quod eſſet hominibus optimum. ibi eos in ſomnum ſolutos nunquam euigilaſſe, dea pietatem ipſorum morte vt præmio compenſante. [XXI.] Porrò de Agamede & Trophonio Pindarus ſcribit, eos cùm templum Delphis ædificaſſent, ab Apolline mercedem poſtulaſſe: reſponſumque fuiſſe, fore vt eam ſeptima die reciperent, iuſſoſque interea genio indulgere obtemperaſſe eos, ſeptimaque nocte ſopitos, vitæ extremum diem eum habuiſſe. Ferunt autem ipſum Pindarum, cùm mandaſſet his, qui ad oraculum ſciſcitandum communi Bœotorum nomine miſſi erant, vt interrogarent quidnam optimum eſſet homini, hoc ab antiſtita reſponſi tuliſſe, Ne ipſum quidem id ignorare, ſiquidem autor eſſet ſcriptorum, de Trophonio & Agamede. ſi tamen experiri velit, non multo poſt tempore rem ipſi fore perſpicuam, itaque Pindarum his auditis, ad mortem ſe comparaſſe, & paulò poſt viuendi finem feciſſe. [XXII.] Iam de Euthynoo Italo talis hiſtoria fertur. Mortuum eſſe eum ſubitò, nulla cauſa cognita calamitatis. Ibi tum Elyſio patri (qui hanc vnicam prolem habuiſſet diuitiarum & opum ampliſſimarum hæredem, vir inter populares ſuos Terinæos virtute, fortunis, gloriaque primus) incidiſſe ſuſpicionem hanc, fortaſſis veneno necatum eſſe filium. quod cùm quomodo exploraret certò non videret, veniſſe in Pſychomanteum, ſacriſque, vt erat in legibus, operatum, indormiuiſſe loco.

Tum

Digitized by Google

Tum ſibi per quietem tale fuiſſe viſum oblatum. Venire ad ſe patrem ſuum, & abs ſe fuiſſe narrato filij caſu magnopere oratum, vt in cauſa mortis inuenienda ſe adjuuaret. reſpondiſſe patrem: Equidem in hoc adſum. ſed ab iſthoc accipe quæ tibi adfert: inde enim omnia cognoſces, propter quæ mœres. quem verò pater indicabat, plane Euthynoi fuiſſe ſtatura & annis, vt apparebat, ſimilem: interrogatumq; quis eſſet, retuliſſe hæc: Genius ſum filij tui. ſimulq; porrexiſſe codicillos, quibus euolutis Elyſius tres hos verſus inuenerit intus exaratos.

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthynous potitur fatorum munere lato,
Sic fuit vtilius finiri ipſique tibique.

Tales ſunt narrationes hac de re ab antiquis perſcriptæ. [XXIII.] Denique ſi mors perfectus eſt interitus & diſſipatio corporis animiq; (ea enim tertia pars fuit Socraticæ comparationis) ne ſic quidem mors in malis numerari poterit. omnium namque ſenſuum priuationem gigneret, omnique nos dolore & ſolicitudine liberaret: & vt nullum bonum, ita ne malum quidem vllum porrò nobis adeſſet. vt enim bonum, ita etiam eodem pacto malum neceſſe eſt rei alicui quæ ſit & ſubſiſtat inhærere. quod nihil eſt, & è rerũ natura ſublatum, ei neutrum horum adeſt. Ergo mortui ad eam redeunt conditionem, qua ante ortum ſuum fuerunt. vt ſicut nondum natis nobis neque bene fuit neque male, ita neque poſt mortem ſit futurum. ac quomodo ad nos nihil attinebant quæ ortum præceſſerunt noſtrum: ita etiam quæ finem ſubſequentur noſtrũ, nihil noſtra referent.

Mors ſi interitus, nõ malum.

Etenim dolor reuera haud tangit mortuos. quia
Idem puto eſſe prorſus non naſci & mori.

[XXIV.] Eadem enim eſt conditio poſt mortem, quæ fuit ante ortum. Niſi fortaſſe ſtatuis differentiam aliquam inter non eſſe ortum, & deſinere eſſe. quo autem id pacto, niſi aliam putas rationẽ eſſe domus aut veſtis nobis vita defunctis, quam fuit eo tempore, quo nondum erant iſta parata. quod ſi in his diſcrimen nullum ſit, ſatis eſt manifeſtum nullam etiam eſſe ſtatus ante ortum à ſtatu poſt obitum diuerſitatem. Elegans eſt Arceſilai dictum, Mors quæ mali nomine cenſetur, hoc vnum habet peculiare ex omnib. quæ mala judicantur, quod præſens neminem vnquam affecit moleſtia, abſens & dum in exſpectatione eſt, moleſtiam adfert. Re vera enim multi ob vilitatem animi, & conceptas adverſus mortem calumnias moriuntur ne moriantur. Præclarè igitur Epicharmus, concretum, inquit, fuit & diſcretum eſt, redijtque vnde venerat, terra deorſum, ſpiritus ſurſum. Quid ex his omnibus iniquum eſt? nihil. [XXV.] Quod autem Euripideus Creſphontes de Hercule dicit:

Digitized by Google

Apud inferos qui ſi ſub terra nunc agit,
In his nihil qui iam ſunt, ipſe nihil valet.

mutatis verbis ſic efferas licet:

Apud inferos qui ſi ſub terra nunc agit,
In his nihil qui jam ſunt, nil feret mali.

Generoſum eſt etiam Laconicum hoc:

Nunc nos, ante alij viguere, aliјque vigebunt,
Quorum nos æuum cernere fata vetant.

Et rurſus:

His neque defungi viſum eſt, neque viuere pulcrum:
Cura fuit rectè viuere, ſicque mori.

[XXVI.] Admodum autem rectè Euripides de his qui diuturnas ægrotationes tolerant, pronunciat;

Odi ſuam qui vitam extendere expetunt
Cibiſque potibuſque, & magicis artibus
Fati curſum auertentes, & mortis viam:
Quos, cùm nihil terræ proſint, oportuit
Abire morte, & iuuenibus locum dare.

At Merope virilibus dictis ſpectantium in theatro animos commouet, hæc dicens:

Periere nati, non mihi mortalium
Soli: nec ſola marito ſum viduata ego:
Tulere eaſdem calamitates plurima.

quibus non abſurdè hæc ſubjungas:

Vbi enim nunc inclyta illa? ubi iſte Lydiæ
Potens tyrannus Crœſus? aut Xerxes grauem
Qui ponte iunxit ceruicem Helleſpontiam?
Omnes ad orcum, obliuionis & domos
Iuere,——

opibus vna cum corporibus ſcilicet abolitis. [XXVII.] Enimvero immatura mors luctum nonnullis eiulatuſque exprimit. Verùm & hæc adeò expeditam habet conſolationis viam, vt etiam de vulgo poëtarum quiſque eam obſeruauerit atque indicaverit. Conſidera enim quam orationem quidam Comicus tribuit conſolanti aliquem qui immaturam mortem lugebat:

De immatura morte.

Si conſtitiſſet hac de re certo tibi,
Reliquum quod ille vitæ curſum proſperè
Fuiſſet exacturus, mortem dicere
Intempeſtiuam tibi liceret; ſin erat
Grauis aliqua euentura calamitas ei,
Mors melior illi, quàm tu, conſuluit quidem.

Ergo incertum cùm ſit vtiliterne è vita diſceſſerit, maioribuſque ita ſit miſerijs liberatus, nec ne, non ita grauiter mors eius ferenda eſt, quaſi omnibus amiſſis, quæ à viuente conſecuturos nos eſ-

ſe

ſe opinabamur. Et apud poëtam Amphiaraus non ineptè videtur conſolari matrem Archemori, ægram animo ob filij infantis mortem admodum intempeſtiuam:

Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor,
Morbusque multi ſunt humandi liberi,
Rurſum creandi: morſque eſt finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nequicquam adferunt.
Reddenda eſt terra terra, tum vita omnibus
Metenda vt fruges: ſic iubet neceſſitas,
Vt ille viuat, ille non. nihil hac opus eſt
Lugere, naturæ quæ fiunt legibus.
Graue eſt nihil, homini quod fert neceſſitas.

Vita longitudo.

[XXVIII.] In vniuerſum autem quiſq; & ſecum cogitare, & cum alijs ſeriò commentari debet, non vitam longiſſimam eſſe optimam, ſed quæ virtute maximè adminiſtratur; neq; enim qui plurimum fidibus cecinit, aut orauit, aut naues gubernauit, in laude eſt, ſed qui optimè iſta fecit. nam pulchritudo non in temporis longitudine, ſed in virtute & tempeſtiua moderatione collocanda eſt: hoc beatum & dijs gratum cenſetur. Atq; hanc ob cauſam excellentiſſimos heroum & à dijs prognatos poëtæ nobis proponunt, qui ante ſenectutem vitam cum morte commutent. quando ille etiam.

Quem ſummo Diuûm genitor complexus amore
Dilexit, Phœbo neque carior extitit alter
Non potuit ſenij ſupremum limen adire.

Videmus enim quavis in re priores partes tribui non ætati longæ, ſed maturitati. nam & inter plantas eæ habentur præſtantiſſimæ, quæ plurimum fructus minimo tempore ferunt: & inter animalia, ex quibus non longo temporis ſpacio plurimum vtilitatis vita noſtra percipit. [XXIX.] Præterea ſi cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breue & longnm inuenies diſcriminis. nam de Simonidis quidem ſententia anni CIↃ. aut CCIↃↃ. punctum quoddam ſunt infiniti, aut minima potius puncti portio. Iuxta Pontum animalia quædam memoriæ traditum eſt naſci, quorum vita vnius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſeneſcant viuendique finem faciant. cenſeſne, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem quo nos more affecta fore, eademve illis euentura? ſcilicet vt quæ ante meridiem morerentur, luctus & lachrymarum cauſam præberent? quorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur? Menſura enim vitæ eſt non longitudo temporis, ſed honeſtũ. Has verò exclamationes, Non oportuit adoleſcentẽ adhuc ætate abripi, inanes eſſe & à magna proficiſci fatuitate cenſendum

eſt. Quis enim diceret oportuiſſe? ſed & alia facta ſunt, fiunt, fientque poſtmodò multa, quæ dicere aliquis poſſit non debuiſſe fieri. Non enim ea lege in hanc vitam venimus, vt ei leges ipſi præſcribamus: ſed vt ijs obtemperemus, quæ decreta ſunt ab vniuerſi gubernatoribus dijs, & conſtituta à fato ac prouidentia. [XXX.]

Fatum tolerandum.

Quid, qui ita immaturè mortuos lugent, ſuauene id tandẽ, an verò mortuorum cauſa faciunt? ſi enim ſua id cauſa faciunt, quod adempta ipſis eſt voluptas, aut vtilitas quam ex ipſis capiebant, aut quod in ſenectute ſua ſe ab illis aditum iri fruſtra ſperauerant, certè ſui ipſorum amori doloris præſcriptionem adhibent: liquebitque non defunctorum eos deſiderio, ſed ſuarum commoditatum teneri. ſin mortuorum cauſa lugent, excutient facilè mœrorem, ſi cogitare apud ſe velint nullo eos in malo eſſe: veterique & ſapienti adſentientur ſententiæ, quæ præcipit vt bona quàm maximè amplificemus, mala autem ſummoperè extenuemus.

Luctus vt ſit diminuendus.

Ergo ſi in bonis numerandus eſt luctus, quam copioſiſſimum eum faciamus & maximum: ſi, quod veritas rei dictat, malis eum annumeramus, comprimamus eum pro virili & diminuamus atque deleamus. [XXXI.] Quod quàm ſit facilè, exemplo conſolationis propoſito illuſtre efficiam. Accepimus quendam philoſophorum priſcorum ad Arſinoam reginam, quæ tum filij lamentabatur mortem, acceſſiſſe, & huiuſmodi vſum ſermone. Quo tempore Iupiter honores inter dæmones diſtribuit, fortè tum Luctum abfuiſſe, ac omnibus jam diuiſis ſuperveniſſe. cùmque ſibi quoque tribui aliquid honoris poſtularet, Iouem omnibus jam in alios inſumtis honoribus, Luctui largitum eſſe dolorem & lacrymas, quæ mortuis impenduntur. Tum ſic intuliſſe: Sicut ergo alij dæmones eos diligunt à quibus coluntur: ita ad te quoque, regina, Luctus non accedet, ſi nullo honore ipſum afficias. quod ſi ijs eum honoribus, qui ipſi ſunt attributi, ſtudioſè venereris (lacrymis inquam & lamentis) diliget te, ſemperq; aliquam tibi ſuppeditabit materiam, ob quam abs te continenter honoretur. Atque hac oratione ille vſus mirabili arte feminam eam à luctu & lamentatione deduxit. [XXXII.] Denique vt in ſumma dicam, quærere liceat ex lugente, ſtatueritne finem aliquando ægritudini imponere, an verò exiſtimet eam ſibi per omnem vitam eſſe continuandam? Hoc enim (dicerem) ſi decreuiſti, omnibus abſolutam numeris miſeriam acerbiſſimamq; infelicitatẽ tibi ipſi ob animi tui ignauiam atq; molliciem imponis. ſin eſt vt aliquando finẽ facere luctui ſtatueris, cur non iam nunc mutas, teque ipſum miſeria exſoluis? quibus enim rationib. ad liberandũ te decurſo aliquo tempore vteris, ijs ipſis in præſentia animũ aduerte exoneraq; te moleſtia. quando ẽt in corporis affectionibus q̃ ratio maturrimè malũ tollit, optima ducitur.

itaque

Inſperati caſus.

itaque quod eras tempori tributurus,id rationi ac doctrinæ deferens exime teipſum malo. [XXXIII.]At inquiunt,præter ſpẽ mihi hic caſus & exſpectationem euenit. Enimuerò oportebat exſpectare,præmeditatum animo incertitudinem vtilitatemque rerum humanarum: ne nunc imparatus veluti ab hoſtibus repente ingruentibus opprimereris.Præclarè enim Theſeus ille Euripideus videtur ad id genus euenta fuiſſe præparatus,ſic loquens:

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro,
Futuras mecum commentabar miſerias,
Aut mortem acerbam,aut exſulis mœſtam fugam,
Aut ſemper aliquam molem meditabar mali:
Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.

Sed degeneri qui ſunt ingenio & exercitatione nulla vſi, nunquam eò conuertunt animum,vt ylla de vtili ac decora re cogitent:ad extremas tantum exorbitant miſerias,innoxium corpus adflictantes,& quæ ægrota non ſunt, ſecundum Achæum, vna dolere cogentes. [XXXIV.] Ideò admodum rectè videtur præcipere Plato,vt in huiuſmodi caſibus quieſcamus:cùm neque conſtat bonumne an malum acciderit,neque proficias quicquam ægrè ferendo.dimoueri enim dolorem conſultando,de eo quod factum eſt.itaque iubet vt in talorum iactu quidquid caſus tulerit, id eo ponere, vbi maximè videbitur eſſe commodum. non debere ergo nos ſicubi offendimus, pueros imitari, qui manibus læſæ parti iniectis vociferantur: ſed adſuefacere animos noſtros, vt quàm primùm eiulationem medica arte abolentes,ſanandæ reſtituendæque parti affectæ operam demus. [XXXV.] Eum qui Lyciis leges poſuit,aiunt mandaſſe ciuibus,vt in luctu veſte vterẽtur muliebri:ſignificare volentem,rem eam muliebrem eſſe:neq; conuenire viris moderatis & liberali doctrinæ deditis. eſt enim reuera muliebre,imbecilliſque & degeneris animi luctus:& vt ad eum mulieres viris,ita barbari Græcis, ac deteriores præſtantioribus ſunt propenſiores. ac de ipſis barbaris ſi qui luctum exercent,non animoſiſſimi hoc Celtæ,non Galli,aut qui alij generoſo pleni ſunt ſpiritu id faciunt, ſed Ægyptij, Syri,Lydi, alijque horum ſimiles. Horum quoſdam ferunt in foueas certas ſeſe per dies complures abdere,neque ſolis lumen videre ſuſtinere, quo is quem lugent priuatus ſit. & Ion tragœdiæ ſcriptor,vt qui aliquid de ſtultitia hac inaudiuiſſet,quãdam introducit ſic loquentem;

Lex de luctu.

Barbarorũ luctus.

Nutrix ego veſtra & veſtra prolis exij,
Scrobibus relictis ad luctum quas feceram.

quidam verò barbarorum etiam corpora ſua naribus,auribus aliiſve partibus amputandis fœdant:gratificari ſe aliquid defunctis

putantes, cùm in hoc genere à natura conſtitutam mediocritatem excedant.[XXXVI.]Sunt porrò, qui nobis ſic occurrunt, non quamuis mortem lugendam dicentes, ſed immaturè ſublatorum: quod hi nullo eorum potiti ſint, quæ vitæ noſtræ bona putantur: nuptias intellige, doctrinam, perfectionem, honores in republica, magiſtratus. hæc enim potiſſimum dolorem afferre iis, quibus morte alicuius immatura calamitas accidit, cùm ſe ſpe ſua ante tempus excidiſſe ſentiant. Hi verò ignorant, præproperam mortem, quod ad naturam rerum attinet, nihil ab aliis differre. Sicut enim propoſita in communem patriam profectione omnibus neceſſariò & citra recuſandi licentiam incumbente, aliis præcedentibus, aliis ſequentibus omnes tandem eodem conueniunt: ita etiam nobis ad fatale perſoluendum debitum tendentibus, nihilo plus obtingit his qui ſerius, quàm qui citius eo peruenerunt. Quod ſi qua mors intempeſtiua dici debet, maximè id nomen competet in puerorum aut infantium, magiſque etiam recens natorum obitum. quem tamen facilè & bono animo ferimus: iniquè & lugubriter iam ætate aliquo prouectorum: ob vanas ſpes quas nobis finxeramus, putantes ijs, qui eo ætatis perueniſſent, certam iam eſſe ac permanſuram incolumitatem.

De morte immatura.

[XXXVII.] Porrò ſi ætas hominis ſpacio xx. annorum determinaretur, natum annos xv. putaremus iam non immatura morte decedere, ſed ad iuſtæ ætatis menſuram progreſſum: qui autem vigeſimum annum aut impleuiſſet, aut ad eum terminum proximè acceſſiſſet, omninò eius fortunas laudaremus, vt vita feliciſſima ac perfectiſſima functi. Sin cc. annis definiremus curriculum, vtique deploraremus eum qui annos natus centum exſpiraſſet, planè immaturam eius mortem iudicantes. Liquet ergo cùm ob hæc, tum ea quæ ſuperius diſſeruimus, eam quoque mortem, quę intempeſtiua dicitur, conſolationem admittere. Veriſſimum enim vtique eſt, minus lachrymaſſe Troilum, quàm Priamus erat ploraturus, ſi mortuus fuiſſet florente etiamnum regno & opibus, quas amiſſas defleuit. Vide enim qualia ſunt quæ ad filium ſuum Hectorem dicit, hortans eum vt ſe à prœlio aduerſus Achillem ſubducat:

[XXXVIII.] *Intra nunc vrbis, mi fili, mœnia, ſerues*
Troiadas vt, Troeſq́; nec eximium decus addas
Pelidæ, ſuauis ſpoliatus munere vitæ.
Præterea miſerare tuum, dum viuo parentem
Me miſerum, in ſenio Iupiter quem limine duro
Aduerſo perimet fato, mala plurima paſſum.
Occidi poſtquàm natos, natasq́; videre
Raptari, excindi thalamos, duraq́; miſellos
Alliſi infantes terræ me cernere adegit.

Digitized by Google

Excidio in patria diro. mea deniq; membra
Poſtremi, cùm quis iactu, vel comminus ictu
Infelici anima gelidos exſoluerit artus,
In primis foribus raptabit ſæua canum vis.
Id verò nimis eſt homini miſerabile viſu,
Cùm canum caput, & canum mentum atq; pudenda
Occiſi fœdare canes ſenis aſpiciendum eſt.
Sic ait euellens manibus de vertice canos
Longæuus. mentem ſermo tamen Hectoris iſte
Non flexit ———

Cùm itaq; habeas exempla permulta huius rei, intelligere debes morte non paucos à magnis fuiſſe ac difficilibus ſeruatos calamitatibus, in quas omninò deueniendum ipſis fuerat, ſi vixiſſent. quæ ego exempla, ne nimium extendatur oratio, contentus his quæ retuli omitto; ſufficientibus demonſtrare, non debere nos vltra quam natura & mediocritas ferunt, ad inanes luctus & degeneres eiulatus exorbitare. Crantor ait, vacare culpa in calamitatibus maximum eſſe ſolatium. Ego ad liberandos dolore animos habere id vim vel maximam dicere nõ vereor. [XXXIX.] Ad hæc, amare & bene velle ei, qui mortuus eſt, non in hoc poſitum eſt vt tibi ipſi dolorem inferas, ſed vt dilecto aliqua commodes ratione. quod præſtiteris, ſi eum bona memoria honoraueris. Nemo enim bonus lamentis, ſed hymnis dignus eſt & laudationibus: non luctu, ſed honorifica recordatione: neque lacrymis à dolore extortis, ſed primitiis quibuſdam ſcitis. ſiquidẽ is qui inter mortales eſſe deſiit, diuinioris cuiuſdam vitæ factus eſt conſors, liberatus ſeruitute corporis, & ærumnoſis iſtis ſolicitudinibus atque caſibus, quos neceſſe eſt vt perferant quibus mortalis hæc vita obtigit, donec conficiant fato deſtinatum ipſis vitæ curriculum. quam quidem vitam nobis natura non vt perpetuam poſſeſſionem conceſſit, ſed pro fati legibus vnicuique certa ratione attribuit. [XL.] Qui ergo ſana ſunt mente, non debent amplius quàm natura & mediocritas poſtulant, animo in luctus inutiles & barbaricos efferri, idque exſpectare, quod multis euenit, vt prius ærumnoſæ vitæ ſuæ finem, quàm lugendi faciant, inque lugubri (quem propter alios ceperunt) habitu, infelici ſepulturæ ipſi mandentur: eaque obruantur ſimul & mœrores iſti, & mala quę ſua ſibi parauerunt imprudentia. de quibus Homericum illud commodè vſurpari poſſit:

Vera in mortuos beneuolentia.

Luctus finis.

Hos lamentantes atra nox obruit vmbra.

Proinde in tali re ſæpe nos ipſos ita compellemus: quid igitur faciemus? an per omne vitæ tempus miſeriæ continenti tempus prorogabimus? an potius lugendi aliquando finem faciemus? Nam infinitum velle luctum facere, extremæ eſt inſaniæ. cùm videa-

videamus qui in ſummo grauiſſimoque fuerunt mœrore, ſæpiſſimè fuiſſe temporis progreſſu adeò demitigatos, vt apud monimenta, quæ ſine acerbo eiulatu & pectoris planctu ante non viſebant, iam conuiuia muſicis alijque ad lætitiam excitandam facientibus rebus adhibitis celebrarent. Inſani ergo eſt, ſecum ſtatuere velle ſe in luctu perſeuerare. [XLI.] Si vero decreueris aliquando eum deſinere, ſimul & hoc reputato, tempus eſſe quod leniturum ſit ægritudinem. Etenim quod factum eſt, infectum reddere ne deus quidem poteſt. ergo quod nobis nunc præter ſpem opinionemq; euenit noſtram, id ipſo facto nobis demonſtrauit quid pleriſque accidere ſoleat. Quid ergo? an nulla nos diſcere doctrina, neque ratiocinari poſſumus, quod

Sileni de vita humana iudicium.

Terra malis ſcatet, aduerſis pelagusq; redundat.

Idem illud:

Tales circum mortales miſeria
Fundunt, totq; fatalia mala,
Quibus nec in lucem hanc vacat exitus.

Multi quippe, vt ait Crantor, iique ſapientes viri, non nunc primùm, ſed pridem deplorauerunt res humanas, ſupplicium iudicantes vitam hanc eſſe, & ſummæ calamitatis loco ducentes, naſci hominem. [XLII.] Hoc ipſum Ariſtoteles ait, Silenum, cùm captiuus ad Midam adduceretur pronunciaſſe. cuius hæc ſunt (præſtat enim opinor ipſa apponere) in Eudemo ſiue libro de animo verba. Itaque, inquit, præſtantiſſime omnium & beatiſſime, cùm felices cenſemus eſſe & beatos qui vita hac defuncti ſunt, tũ nefas putamus quicquam de ijs falsò aut contumelioſè dicere: quippe qui melioris iam præſtantioriſque naturæ facti ſint compotes. Atque hæc noſtrà ſententia ita vetuſta eſt, vt eius & initiũ & autor prorſus ignorentur, ſed ab infinita vſque æternitate continenter ea ſic eſt propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus eſſe omnibus iam inde à multis annis tritum illud. Quodnam? inquit ille. Quod (ait) omnium optimum eſt non naſci: præſtat autem mori quàm viuere: eiuſque rei multis ſunt diuinitus perhibita teſtimonia. Atque huc pertinet quod narratur Silenum à Mida iſto captum, & à venatione ei ſciſcitanti quidnam optimum homini, maximeque expetendum eſſet, principio reſpondere noluiſſe, vocemq; compreſſiſſe. tandem cùm vrgendi vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum erupiſſe verba. Ærumnoſi genij, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans, quorſum me cogitis ea vobis dicere, quæ vobis neſcire erat melius? maximè enim vacantes dolore viuunt, qui ſua ignorant mala. Hominibus autem omninò optimum eſt non naſci, neque participem fieri præſtantioris naturæ. optimum enim omnibus vtriuſque ſexus hominibus hoc eſt. proximum huic, & inter ea quæ conſequi homo poſſit

Digitized by Google

poſſit primum eſt, quàm celerrimè mori. Manifeſtum verò eſt, ſic eum pronunciaſſe, quod melior ſit mortuorum quàm viuorum conditio. [XLIII.] Sexcenta alia, rurſuſque totidem alia ſimilia adferre ad huius capitis demonſtrationem poſſem: ſed opus non eſt protrahere orationem. Proinde lugendi non ſunt qui in florente ætate mortem obeunt, quaſi ſpoliati ijs, quæ in diuturna vita pro bonis cenſentur. incertum eſt enim, vt aliquoties iám diximus, boniſne an malis priuati ſint, cùm multò plura ſint mala quã bona: quorum hæc difficulter, & multis impenſis curis conſequimur, illa vel facillimè obtingunt. ferunt enim mala eſſe teretia ac continua inter ſe, inuicemque ſeſe multis de cauſis inſequentia: bona vero deiuncta, & quæ difficulter ſub ipſum vitæ terminum coëant. Itaque videmur obliti eſſe noſtræ ſortis. Non enim tantum, vt eſt apud Euripidem,

Non propria ſunt, quas homines tenent, opes.

ſed in vniuerſum nihil homo poſſidet proprium. ac de ſingulis vſurpare hoc licet, *Homini nihil propriũ.*

Res procuramus à diis nobis creditas,
Arbitrio repoſcunt illi quas ſuo.

[XLIV.] Quapropter iniquius ferre non debemus, ſi repetũt quorum nobis exigui temporis vſuram conceſſerant. quando ne menſarij quidem, niſi animum prauum gerant, indignantur vbi apud eos depoſita ſors repoſcitur. & non promptè reddenti dicere poſſis haud iniuria, Oblituſne es ea te hac conditione accepiſſe, vt redderes? Idem verò omnibus vſu venit hominibus. Vita nobis contigit, diis eam apud nos fatali deponentibus neceſſitudine, neque certus eſt definitus terminus ad quem reddendum illud ſit depoſitum: ſicut ne menſarij quidem ſcire poſſunt, quando repoſcenda ſit apud eos depoſita ſors. Qui ergo vel ipſe moriturus, vel liberis morientibus nimis indignatur, nonne perſpicuum eſt eum oblitum eſſe mortalem ſe natum fuiſſe, & mortales genuiſſe liberos? neque enim ſani eſt hominis, ignorare hominem animal eſſe mortale, & ad hoc natum vt moriatur. Itaque ſi, vt in fabulis eſt, Niobe hanc ſententiam in promptu habuiſſet, quod

Non ſemper flore liberûm
Vitæq́, curſu proſpero
Onuſta ſuaue ſolis intuens iubar.

moritura eſſet: nunquam profectò eò indignationis prolapſa fuiſſet, vt & vitam cuperet abijcere ob calamitatis molem, & deos precaretur vt ſe ad quamuis grauiſſimam perniciem abriperent. [XLV.] Duæ ſunt Delphis inſcriptæ ſententiæ, maximè ad vitæ humanæ vſum neceſſariæ, Noſce teipſum, & Ne quid nimis. Ex his dependent reliqua omnia: ipſa autem inter ſe concinunt, alte- *Sui cognitio, & Modus.*

rumque

rumque alterius videtur vim declarare, alterumque viciſſim in altero ineſt. Itaque Ion ſic de his cecinit:

Breuis eſt, Tempus tum fac noris, ſententia:
Præſtare ſolus rem, ſed nouit Iuppiter.

& Pindarus:

Sapientes hanc vocem, Ne quid nimis,
Affatim collaudauerunt.

Hæc ergo aliquis animo infixa tenens tanquam Apollinis Pythij oracula, facile ſe ad omnes quas fert vita res accommodare poterit, eaſque dextrè ferre, cum in ſuam intuens naturam, tum operam dans, vt ne amplius quàm conuenit vel arrogantia efferatur ob fortunæ euenta, vel animum abijciat, inque luctus & eiulatus, ob fortunæ vel animi potius imbecillitatem, nobiſque inſitum mortis metum, profectum ab ignoratione eorum quę nobis in vita neceſſitatis fati ve decreto contingere ſolent. [XLVI.] Egregium eſt Pythagoreorum præceptum:

Iniungent diuina tibi vt quos fata dolores,
Hos, vt vt eueniant, animo fer leniter æquo.

& tragicus Æſchylus:

Virtute præditorum eſt, & ſapientium,
Non ſuccenſere in rebus aduerſis Deo.

& Euripides:

Neceſſitati qui cedit mortalium,
Sapiens apud nos, & diuorum gnarus eſt.

atque alibi:

Euenta quiſquis rectè fert mortalium,
Mihi modeſtus is videtur, & optimus.

At plerique omnia vituperant, & quidquid eis præter ſpem euenit, exiſtimant malignitate fortunæ ac geniorum accidere: itaque ad omnes caſus eiulant & ingemiſcunt, ac de ſuæ queruntur aduerſitate fortunæ. quibus hoc dicto occurrere non ineptè liceat,

Non tibi Deus nocet, ſed ipſe tu tibi.

officis, & tua male inſtituti væcordia. [XLVII.] Hæc ſcilicet falſa & fallax opinio facit, vt quoduis mortis genus incuſent. Moritur aliquis in peregrinatione: cum gemitu hæc adferunt:

Ah miſer haud illi genitor, venerandaq; mater
Compreſſere oculos.——

Moritur in patria, & apud parentes: lamentantur quod è manibus abreptus nihil præter ſui luctum ijs reliquerit. Moritur ſilens, neque vlla de re mandauit quicquam: inter plorandum proferunt hoc:

——Neq; te ſuprema voce monentem
Audiui, ſemper quæ condita mente tenerem.

Si collo-

Digitized by Google

Si collocutus ante exceſſum fuit, extremam eam vocem velut alimentum doloris ſemper habet in promptu. Tollitur cita morte: deplorantes dicunt eum eſſe abreptum, tollitur lenta morte: quiritantur excarnificatum contabuiſſe. denique nunquam deeſt præſcriptio luctus & lamentationes excitandi. [XLVIII.] Hæc poetæ introduxere, primuſque adeò Homerus, ita canens:

Vt genitor nati lamentans concremat oſſa
Sponſi, qui infando miſeros mœrore parentes
Afficit.——

atque hæc quidem an rectè deplorentur, nondum liquet. Vide autem quid adijciat,

Vnicus in ſenio natus, magnaſq; parentum
Poſſeſſurus opes.——

Quis autem nouit, an Deus paterna quadam prouidentia & procuratione humani generis, cernens quæ euentura eſſent, nonnullos immatura morte tollat? vt nihil ijs accidiſſe ſentiendum ſit, quod fuerit abominandum,

Graue eſt nihil enim, homini quod fert neceſſitas:

ſiue adeò id præcedente ratiocinatione contingat, ſiue conſequatur. multique matura morte calamitatibus grauioribus ſubtracti ſunt. & vtile fuit quibuſdam, vt ne naſcerentur quidem: aliis vt nati illicò extinguerentur: aliis vt aliquantiſper viuerent, aliis vt in vigore ætatis morerentur. [XLIX.] Hęc ergo omnia mortis genera boni ſunt conſulenda, cùm ſciamus fatum eſſe ineuitabile. eſtque hominis probè inſtituti præmeditatum, eſſe quod qui videntur ante tempus naturæ debitum perſoluiſſe, exiguo nos tempore præceſſerunt: cùm vel longiſſimum tempus exiguum punctique inſtar ſit, ſi cum infinita æternitate comparetur. & quod multi eorum qui luctui indulſiſſent, paulò pòſt ſubſecuti ſunt eos quos luxerant, cum nullam ex luctu percepiſſent vtilitatem, ſed ſponte ſua miſeriis ſeſe afflictauiſſent inanibus. Iám cum peregrinationi in hac vita noſtra breuiſſimum tempus ſit præſcriptum, non debemus profectò in ſqualidis luctibus infeliciſſimoque mœrore noſmetipſos doloribus conficere, corporaque noſtra doloribus diuturnis excruciare: ſed conari potius, vt humaniorem ſectemur melioremque viuendi rationem, ijſque ſtudioſè nos adiungamus hominibus, non qui ſe luctus noſtri ſocios præbeant, eumque adulando excitent, ſed qui generoſa ac graui conſolatione dolorem leniant. [XL.] Et audire debemus, animoque tenere Homerica illa, quibus Hector Andromachæ reſpondet, eamq; conſolatur:

Conſolatio quærenda.

Infelix, animum nimio ne conſice luctu.
Nemo equidem iniuſſu poterit me occidere fati.
At fatum nemo mortali ſemine cretus

Euitare

Digitized by Google

Euitare ſuum potuit bonus aut malus vnquam.

quod fatum alibi ſic expreſſit:

Stamina neuit ei naſcenti qualia Parca.

Hæc in animum noſtrum inducentes, vano & inutili luctu ſuperſedebimus, præſertim cùm admodum breue ſuperſit viuẽdi tempus. cui parcendum eſt, ne id lugubribus mœroribus conturbemus: & luctus inſignia deponenda ſunt, habendaque corporis ratio, & eorum qui nobiſcum viuunt ſalutis. [LI.] Conducit etiam memoria repetere, quibus aliquando rationibus vſi ſimus apud cognatos vel amicos in ſimili calamitate verſantes, cùm conſolaremur eos & hortaremur vt communes vitæ caſus communiter ferrent, ac humana humaniter. neque enim committere debemus, vt cùm ad aliorum animos dolore leuandos fuerimus ſatis inſtructi, nobis nihil proſit iſtarum conſolationum recordatio. Ergo partem animi quæ in dolore eſt, ſtatim Pæoniis rationis remediis ſanare conemur: cùm in quauis re, quàm in vacuitate doloris quærenda, commodius dilatio admittatur. Cum enim tritum illud apud omnes dictum, Dilatorem quacunque in re pronunciet cum exitio conflictari: multo (opinor) magis hoc quadrabit in eum, qui animi moleſtis ac difficilibus perturbationibus amoliendis tempus prorogat. [LII.] Intuendum eſt etiam in eorum exempla, qui generoſè magnoque animo filiorum mortes placidi pertulerunt. quales ſunt Anaxagoras Clazomenius, Demoſthenes Athenienſis, Dio Syracuſanus, rex Antigonus, compluresque alij qui vel maiorum vel noſtra vixerunt memoria. De his Anaxagoram narrant cùm rerum naturalium cauſas auditoribus explicaret, interq; diſſerendum de filij morte nuncium ſermone cuiuſdam acciperet, paululùm oratione inhibita ijs qui vna aderant dixiſſe, Sciebam filium me genuiſſe mortalem. Pericles, qui ob excellentem eloquentiæ & ſapientiæ vim Olympius eſt vſurpatus, cùm filios ſuos ambos, Paralum videlicet & Xanthippum, inaudiuiſſet extremum diem obiuiſſe, qualem ſe geſſerit, Protagoras his verbis exponit. Cùm filij, inquit, eius ætate florentes atque egregij intra nonum diem vita deceſſiſſent, caſum illum abſque luctu ſuſtinuit. Erat enim animi tranquillitate inſtructus: vnde in ſingulos dies magna percipiebat emolumenta ad felicitatem, doloris vacuitatem, & parandam apud ciues gloriam. quicunque enim videbat eum ſuos caſus ita obfirmata mente tolerare, magnanimum eum fortemque iudicabat, ac multò quàm ipſe eſſet præſtantiorem, probè ſibi conſcius ſuæ in tali re imbecillitatis. contra Periclem ſtatim poſt acceptum de morte filiorum nuncium, nihilominus pro patriæ conſuetudine albiſque indutum veſtibus verba ad concionem habuiſſe, bonorumque fuiſſe conſiliorum principem, & Athenienſes ad ſuſcipien-

Exempla eorum, qui ſuorũ mortem moderatè tulerunt.

Digitized by Google

ſuſcipiendum bellum animaſſe. [LIII.] Xenophontem Socraticũ hiſtoriæ tradunt, cum ſacrificanti ipſi nuncium è bello allatum eſſet, Gryllum filium in pugna perijſſe, ſertum capiti detraxiſſe, & quonam modo cecidiſſet perquiſiuiſſe? cumque reſponderetur, eum generoſè fortiterque præ cæteris prœliantem, multis hoſtiũ interfectis occubuiſſe: exiguo admodum temporis ſumpto interuallo, dum ratione motum animi compeſceret, rurſus impoſita capiti corona reliquum ſacrificii abſoluiſſe, nunciiſque hoc reſpondiſſe: Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à diis poſtulaui (cùm incertum ſit an hoc expediat) ſed vt probum ac patriæ amantem: cuius quidem nunc voti ſum damnatus. Dio Syracuſanus (ita enim accepimus) cum ſederet conſultandarum rerum cauſa cum amicis, & domi tumultus magnaque vociferatio extitiſſet, ſciſcitatus quid cauſæ eſſet, edoctuſque filium de tecto lapſum perijſſe, nihil conſternatus, corpuſculum mortui iuſſit tradi mulieribus, vt id ſicut conſuetudines ferebant, ſepelirent: ipſe autem deliberationem inſtitutam proſecutus eſt. [LIV.] Hunc imitatus fertur Demoſthenes orator, cum vnicam & dilectiſſimam ſibi filiam amiſiſſet. qua de re Æſchines ita eum accuſat: Septimo à morte filiæ die, ante quàm luctu defunctus eſſet, aut mortuæ iuſta perſoluiſſet, coronatus albatuſque rem ſacram fecit, legeſque violauit improbus, vnica amiſſa filia, & quæ prima eum patrem appellarat. Hæc Æſchines oratorio more protulit, cùm vellet criminari Demoſthenem: neque animaduertit ſe eum laudare potius, qui luctu reiecto ſtudium in patriam ſuum miſeratione domeſticorum antiquius ſeſe habere oſtenderit. Antigonus rex, vt accepimus, audita morte filij ſui Alcyonei, qui in prœlio cecidiſſet, conſtante animo in nuncios calamitatis intuens, paululumque vocem moratus, & vultu ad mœſticiam compoſito: ô Alcyoneu, inquit, ſerius opinione noſtra occubuiſti, adeò ſecurè in hoſtes irruens, & neque tuæ ſalutis, neque noſtrarum admonitionum rationem habens. Hos quidem viros nemo non admiratur ob animi magnitudinem atque prædicat: imitari autem facta eorum ob imbecillitatem male inſtituti animi non poſſunt. [LV.] Cæterùm cùm extent permulta in hiſtoriis & Græcis & Romanis exempla eorum qui præclarè, & decenter mortes neceſſariorum tulerunt: quæ ego retuli, ſufficient puto ad permouendum te vt omnium rerum moleſtiſſimam luctum deponas, ſuperſedeaſque, inani, quæ in eum nulla vtilitate propoſita inſumitur, opera. Nam quod homines virtute præſtantes, in prima ætate mortem obiuerint deorum, quibus cari erant, beneuolentia, & iam ante monui in ſuperiore orationis noſtræ parte, & nunc denuò quam breuiſſimè indicabo, teſtimonium ferens inſigni huic Menandri dicto:

Iuuenis relinquit vitam, quem dij diligunt.

Sed fortaſſis, Apolloni cariſſime, ita nobis occurres: fuit Apollonius meus fato ad hoc conſtitutus, oportuitque me vita defunctum ab ipſo funerari. Fateor ſanè ita naturam noſtram, id eſt humanam, ferre. ſed alia eſt ratio prouidentiæ vniuerſum gubernãtis, & ordinis quo totus mundus eſt diſpoſitus. Illi enim beatitatem nunc adepto filio tuo ſecundum naturam non conueniebat diutius quàm præſtitutus ei temporis ferebat terminus in hac vita commorari: ſed ita poſtulabat natura, vt hoc expleto fatale iter conficeret, reuocante eum iam ad ſe natura. [LVI.] Dices immatura morte abreptum eſſe. atqui eò felicior eſt, qui tot mala non ſenſerit. verè enim dixit Euripides:

Hæc vita nomine vita eſt, ipſa re labor.

Enimuerò Apollonius tuus in pulcherrimo flore ætatis deceſſit, perfectus iuuenis, ſuſpiciendus & æmulandus omnibus æqualibus ſuis: cùm & in patrem matremque fuiſſet pius, & domeſticorum ſtudioſus, philoſophiæ deditus, denique (vt vno dicam verbo) prorſus humanus: vt qui ſeniores non aliter quàm parentes reuereretur, & æquales ſodaleſque amaret, & præceptores veneraretur, & cùm peregrinis tum hoſpitibus manſuetiſſimus eſſet, & vultu gratioſo, comique humanitate omnibus ſuauis caruſque. Ergo ille tuæ ſuæque pietatis comitante eum fauſta acclamatione, ante nos ad æternitatem ex hac mortali vita digreſſus eſt: tanquam è conuiuio abiens priuſquàm in errorem ex temulentia aliquem incideret, quales in longa ſenectute accidere ſolent. [LVII] Iam ſi, vt probabile eſt, vera ſunt quę veteres poëtæ ac philoſophi perhibuerunt, piis poſtquàm vitam hanc cum morte commutauerunt, eſſe ſuos quoſdam honores, dignioremq; in conſeſſu tribui locum, deſtinatamque eſſe piis animis certam in qua degant regionem, bene tibi ſperandum eſt de beato tuo filio, qui inter eos viuet. De ſtatu piorum apud inferos Pindarus poëta lyricus in hanc ſententiam diſſerit:

Fulget illis iubar Titanis,
Cùm terras nox obumbrat,
Prataq; puniceis ornata roſis
Eorum ſunt ſuburbium,
Thuriferis arboribus,
Et aureos ferentibus fructus opacum,
Exercent alii ſeſe equitatu,
Alij fidibus oblectant.
Floret apud illos læta rerum
Omnigenûm copia.
Regioq; amœna ſemper
Fragrat variis magnum

Odoribus

Odoribus coniectis lucidum,
Diuum ſuper aras.

& paululùm progreſſus in alia lamentatione, vbi de animo loquitur, hæc habet:

Felix ſors obtigit omnibus
Vita exſoluens laboribus
Mors, & calamitatibus.
Vis ſumma lethi corpora deſtruit:
Supereſt imago viua æui,
A diis quæ ſola propago ducta eſt.
Hæc dormit membris laborantibus;
Eiq; ſomnia monſtrant
Quæ comitetur voluptas
Benefacta, quæve pœna
Maneant inceſtos actus.

[LVIII.] Diuinus verò Plato de immortalitate animi multa in libro qui Phædo ſeu de animo inſcribitur, non pauca etiam in libris de republica, Menone, Gorgia, aliiſque, ſparſim diſputauit dialogis. Sed quæ in dialogo de Animo ſunt ab eo ſcripta, ea, ſicut petiiſti, ſeorſim ad te mittam commentario meo illuſtrata. Nunc ea adducam, quæ huius loci ſunt, vtiliterq; hîc poni poſſunt. Socratis ad Calliclem verba Athenienſem, ſocium & diſcipulum Gorgiæ rhetoris. SOCRATES. Audi ergo ſermonem perelegantem, quem tu, puto, fabulam arbitraberis eſſe, ego verùm cenſeo. nam pro veris tibi dicam, quæ ſum expoliturus. Diuiſerunt, vt eſt apud Homerum, acceptum hæreditate patris regnum inter ſe Iupiter, Neptunus, & Pluto. Fuerat autem de hominibus regnante etiam Saturno hæc lex, valuitque ſemper etiamnumque obtinet apud deos, vt quicunque hominum vitam ſuam iuſtè pieque exegiſſet, is ea defunctus in Beatorum inſulas, proficiſceretur, ibique omnis mali expers in ſumma viueret felicitate: qui verò vixiſſet iniuſtè & impiè, is in vindictæ ac Iuſticiæ carcerem, quem Tartarum appellant, abiret. [LXX.] De his ſub Saturno, & primo imperij Iouis tempore iudicabant viui viuentibus, ea ipſa die ſententiam ferentes, qua rei erant mortem obituri. quo fiebat, vt iudicia male exercerentur. Itaque & Pluto & procuratores ex inſulis Beatorum ad Iouem ſe contulerunt, queſtique ſunt vtroque indignos commeare. Ne in poſterum ergo hoc fiat, efficiam ego inquit Iupiter. Nunc quod male feruntur, ſententiæ, cauſa eſt, quia rei amicti ad tribunal adducuntur, dum adhuc viuunt. Multi enim prauos gerentes animos, veſtiti ſunt pulcris corporibus, natalium nobilitate, & diuitiis: & quando iudicio ſiſtũtur, multi veniunt qui teſtimonium ipſis vitæ iuſtè actæ perhibeant. Iudices igitur cum his rebus percelluntur, tum ipſi quoq; amicti iudicant,

Platonis ex vltimo Gorgiæ de mortuorum ſtatu.

cùm animi eorum oculis,auribus,dentibus,toto denique corpore obuelati ſint. itaque omnia hæc ipſis impedimento ſunt,cum ſui tum reorum amictus. Primùm ergo eximenda hominibus eſt mortis prænotio. nunc enim terminum vitæ prouident,eſtque à nobis Prometheo iniunctum,vt efficiat ne porrò id poſſint. Deinde in iudicium venire debent,exuti iſtis rebus quas dixi omnibus.mortui enim ad tribunal venire debent. Sed & iudices de iis cognoſcent nudi ipſi & vita defuncti,vt ipſo animo animum cuiuſque ſimulac is vita deceſſit contemplentur,cùm is deſertus omnibus à cognatis omnem iſtum ornatum in terra reliquerit, ſic enim iuſtè pronunciari poterit.[LX.]Quę ego cùm mecum prius conſtituiſſem quàm à vobis ſum admonitus,iudicium commendaui filiis meis,duobus Aſianis Minoi & Rhadamantho,vni Europæo Æaco.Hi ergo poſtquàm viuendi in terra finem fecerint. iudicia obibunt in prato,in triuio,vbi itinerum eſt diuortium,vno ad inſulas Beatorum,altero ad Tartarum pergente.In Aſia itaque mortuos iudicabit Rhadamanthus,in Europa Æacus. Minoi primariam iudicandi poteſtatem concedam: vt ſi quid alterum eorum fugerit,ipſe ſententiis eorum examinandis diiudicet; itaque iuſtiſſimo iudicio decernatur, vtrum cuique hominum iter ſit ingrediendum. Hæc ſunt,Callicles,quæ ego auditu percepta, vera eſſe arbitror,indeque ſic ratiocinor habere rem, mors, mea quidem opinione,aliud nihil eſt,quam duarum rerum,animi ſcilicet & corporis,à ſeſe inuicem diſſolutio.

[LXI.]Hæc ego collecta,Apolloni cariſſime,accuratiſſimè cõpoſui,orationemque hanc conſolatoriam tibi confeci, apprimè neceſſariam & ad luctum præſentem excutiendum,& moleſtiſſimo dolori finem imponendum. Complexus ſum etiam cum honorem,quem abs me deferri diis acceptiſſimo filio tuo Apollonio conſentaneum fuit: quo honore nihil optabilius eſt iis, qui fauſta memoria ſui perennique famæ proſperitate conſecrati iam ſunt.Tui eſt officii,obtemperare doctrinæ noſtræ, filioque eum te,quem par eſt,præbere, repudiataque inutili illa corporis animique tui adflictione & corruptela,ad conſuetam tibi & naturalem vitæ rationem reuerti. Cùm enim filius tuus,nobiſcum adhuc communis huius lucis vſura fruens,illibenter planè mœſtos te matremve viderit: iam cum diis agens,eorumque conſuetudine potiens, vtique hunc veſtrum viuendi modum probare non poteſt. Proinde animum boni,generoſi,liberoſque ſuos amantis viri recipe,& teipſum,matremque adoleſcentis, cognatoſque & amicos miſeriæ iſti exime,tranquilliorem que vitæ amplectere formam,quæ cùm filio gratiſſima tuo erit,tum nobis omnibus,quibus tu quantæ conuenit es curæ.

Digitized by Google

PLVTARCHI DE TVENDA SANITATE præcepta.

Perſonæ dialogi ſunt Moſchio & Zeuxippus.

MOSCH.

[I.] GLaucum tu Zeuxippe medicum auerſatus es heri, cùm is de philoſophicis rebus nobiſcum vellet colloqui? ZEVXIP. Equidem neque eum auerſatus ſum ego, mi Moſchio, neque nobiſcum ille philoſophica tractare volebat. fugi autem hominem, quod nolebam contentioſo anſam digladiandi præbere. Eſt enim in rebus quidem medicis, qualem Homerus eſſe vult,

—multis dignus componier vnus:

ſed erga philoſophiam animo eſt parum amico, ſemperque aſperitatem quandam in diſſerendo & moroſitatem vſurpat. ac tum quoque aduerſum nobis ſe ferebat, eminus vociferans, nos qui aggreſſi eſſemus de ſalubri vitæ ratione diſputare, confundendis artium finibus facinus neque paruum neque æquum commiſiſſe, diſtinctaque inquiens eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Phrygum & Myſorum ſtatuendis ageretur. quinetiam à nobis quædam neq; ſeriò & non tamen inutiliter dicta in ore habebat atque laniabat. MOSCH. Ego verò Zeuxippe, cùm hæc tum alia lubenter animoq; promto audiuerim. [II.] ZEVX. Philoſophico nimirum, Moſchio, es ingenio, & ſuccenſes philoſopho qui ſtudioſus rei medicæ non ſit: indigneque fers, ſi exiſtimet magis ſui eſſe officij vt videatur geometriæ, dialecticæ & muſicæ deditus, quàm vt inquirere ac diſcere cupiat, in ſuo corpore, hoc eſt

Medicinæ ſtudium decere philoſophum.

Ædibus in propriis quid rectè, quid malè fiat.

Atqui plures ad ſpectaculum confluere ſolent, vbi publicitus pecuniæ aliquid inter ſpectatores diſtribuitur: ſicut fit Athenis. Et verò medicina de reliquis liberalibus artibus nulli nitore, copia, iucunditateque cedens, ſui ſtudioſis præmium ſpectandi porrò largitur incolumitatem corporis atque ſanitatem. Non itaque intentandum id crimen philoſophis de ſanitate diſputantibus eſt, quaſi verò limites tranſilierint. imò id potius vitio eſſet dandum, ſi non ſublatis omninò terminis locum hunc ſibi communem cum medicis ducerent, in eoque ſuauitatem cum neceſſitate iunctam egregio ſtudio conſectarentur. MOSCH. Proinde miſſum faciamus Glaucum, qui ex ſeſe perfectus ob affectatam quandam vult videri grauitatem, & philoſophia nihil opus habere ad ſuam profeſſionem. Tu autem Zeuxippe, totam nobis narra diſputationem. &, ſi libet, ea primo loco, quæ ais cum non prorſus ſeriò eſſent dicta, reprehenſa à Glauco fuiſſe. [III.] ZEVX. Aiebat ergo

Digitized by Google

Manus calida.

ſocius noſter, auditum abs ſe eſſe quendam, qui diceret ſi ſemper calerent manus, neque ſinerentur frigere, non leuiter hoc ad ſanitatem conducere. contra extremitatum refrigerationem, qua calor introrſum cogitur, quaſi conſuetudinem quandam & affectationem febris ingenerare. qui calor ſalubriter foras in omnes partes eliciatur ad differendam ac diſtribuendam materiam. atque hoc quidem motum præſtare, vbi aliquid manibus agimus, vt ad eas euocetur, ibique contineatur calor. quando autem nullum opus manibus facimus, tunc nequaquam nos debere ad extremas corporis partes frigus admittere. Hoc vnum fuit ex ijs, quæ riſu excepta ſunt. Secundum, ſi recte memini, fuit de cibis quos ægrotantibus exhibetis. [IV.] Hos ille interdum volebat ſumi à nobis & guſtari, vt ijs nos ſani etiamnum adſueſcentes, neque puerulorum inſtar formidantes inuiſamve habentes victus illam rationem, ſed paulatim appetitui noſtro familiarem reddentes, ægrotantes olim non ab iis tanquam medicamentis abhorreamus, neque moleſtè feramus cibum nobis apponi ſimplicem, & ſine condimentis ac nullum culinæ nidorem referentem. Eandem ob cauſam etiam aliquando illoti capere cibum non verebimur, aut aquam vino præſente bibere, tepidumve æſtate, cùm ad manus ſit nix. Atque hic ad oſtentationem factæ & ſophiſticæ talium rerum abſtinentiæ vitandæ ſunt, & earum iactationes. ipſi apud noſmetipſos condocefaciamus appetitum, vt non inuitus vtilitati pareat, eminuſque animum auertamus ab illiberalibus propter victus rationem in morbis parum lautam querelis ac lamentis, quibus alii deplorant ſuas fortunas, à magnis iucundiſque voluptatibus ad ſordidum detruſi abiectumque alimentorum genus. [V.] Præclarè dictum eſt, Vitam delige optimam, dulcem eam conſuetudo efficiet. Verùm hoc vtile eſt etiam in ſingulis vitæ partibus conari, maximè in victus ratione, vt maximè ſani conſuetudine nobis familiaria iſta naturæque noſtræ non aduerſantia redigamus: memoria tenentes quid nonnullis vſu veniat in morbis, qui ægrè aut ne vix quidem ferre poſſunt aquam aut ſorbitionem vel panem ſi calida exhibeantur, impura hæc & moleſta, impuros & importunos qui vti iis cogunt appellantes. Multos etiam lauacra perdiderunt cùm ab initio malum non fuiſſet magnum, tantùm eo quod non poſſent neque ſuſtinerēt cibum capere non loti, è quorum numero etiam Titus fuit imperator, vt affirmant qui ægrotum curauerunt. His additum fuit illud, ſemper ea corpora ſaniora eſſe, quæ tenuiora eſſent: maximè verò fugiendam redundantiam, crapulam, deliciarumque vſum, cùm præ manibus eſt feſtiuitas aliqua, aut amicorum conuiuium, aut epulæ à rege vel duce exhibendæ, aut vbi aliàs largius ſeſe inuitaturi ſunt cibis & poculis,

Cibis ægrotorum ſano adſueſcendum.

Repletio corporis vitanda.

Digitized by Google

lis,ita vt tibi detrectare non liceat.tum enim velut tranquillo cœlo corpus tenue & leue præparandum eſt aduerſum ventum & vndas ingruentes. Difficile enim eſt in conuiuiis mediocritatem conſuetamq; edendi ac bibendi rationem ita tueri,vt non omnibus aliis moleſtus,iniucundus,importunuſque videare. [VI.] Ne igitur crapula crapulæ,vino vinum,tãquam ignis igni (vt in prouerbio eſt) ſuperaddatur,ſeriò imitandum eſt,quod Philippus ioco ſatis elegante egit.Inuitarat eum rure quidam ad cœnam,paucos habere ſecum comites opinatus: cùm autem modicè apparatam ad cœnam Philippus plures adduceret,perturbabatur. quod vt ſenſit Philippus,ad ſingulos amicorum ſubmiſit qui moneret, vt locum placentæ relinquerent.ita amicis obtemperantibus,placentamque expectantibus,ac ideò parcius veſcentibus appoſitis cibis,omnibus cœna ea ſuffecit. Sic ergo præparare nos debemus ad neceſſarias iſtas inuitationes,vt obſonio,bellariis,adeoq; etiam ebrietati locum relinquamus in corpore,nouumque ad eam & paratum adferamus appetitum. [VII.] Cùm vero talis nos ſubitò inuadit neceſſitas,vt corpore onuſto & ad edendum bibendũque inepto ob præſentiam principum virorum aut hoſpitum pudor videatur nos cogere potare cum probè ad potandum affectis; ibi tum maximè armatum eſſe oportet contra ineptam iſtam verecundiam,quæ magna adfert hominibus damna,vſurpandaque illa ſunt Creontis in tragœdia; *Inepta verecundia.*

Præſtat inimicum fieri hoſpes tibi me modò,
Quàm gemere poſtea,nunc agam ſi mollius.

Fugiendo enim ruſticitatis opinionem in laterum dolorem vel inſaniam ſe conjicere, reuera agreſtis eſt & væcordis hominis, qui rationem cum hominibus citra pocula & nidorem verſandi ignoret. Ipſa enim recuſatio,ſi dextrè fiat & vrbanè,non minus gratioſa eſt quàm obſequium. & ſi quis ab ijs quæ apponuntur in conuiuio ſe tanquam à ſacra re abſtinens , ad pocula interim menſamque alacriter & hilariter aliquid in ſeipſum laudat aut dicat,iucundior videbitur vnà ſe inebriante aut obſonia vorante. [VIII.] Ac mentionem faciebat ſocius ille noſter ex vetuſtate Alexandri Magni, qui poſtquàm adbibiſſet liberius , Medico præ pudore non auſus aduerſari hortanti,& ad nouam trahenti compotationem,denuò merum potauit,ex eoque perijt.ex iis qui noſtra vixerunt ætate, Rigli pancratiaſtæ,qui prima luce ad balneum vocatus à Tito Cæſare,venit vnaque lauit,cumq; ſemel inde bibiſſet,apoplexia correptus ſubitò vitam finiit. Hæc nobis per riſum exprobrabat Glaucus ad pædagogos dicens pertinere. neque ad reliqua audienda ille animo promto erat, neque dicenda nos illo præſente putabamus, neque enim ſingula conſiderabat. [IX.] Iam primùm Socrates hortabatur vt caueremus à cibis qui

Vtendum non abutēdum ſuauibus.

non eſurientes ad edendum inuitant, & potu,qui non ſitientes ad bibendum pellicit. non vſu eorum in vniuerſum ille interdicens, ſed docens tum vtendum eſſe cùm eſt neceſſe, voluptate quæ inde percipitur ad neceſſitatem accommodata. vt cùm ciuitas pecuniam alias ſpectaculis impendi ſolitam in vſus militiæ conuertit. Quod enim ſuaue ſuapte natura eſt,id dum nutritioni inſeruit, vſurpare conuenit. eſurienteſque frui debemus neceſſario aut ſuaui alimento,non communi appetitui vbi ſatisfactum eſt,inuitamentis nouos ciere. Sicut enim ipſi Socrati exercitatio corporis non iniucunda erat ſaltatio: ita cui bellaria pro cibo ſunt, minus is læditur. id ſummopere cauendum eſt, ne cùm pro naturæ modo ſatis accepimus,ac ſaturi ſumus, iſta appetamus. [X.] Studio voluptatis ingluuieque circa has res non minus vitanda eſt ambitio,& modi decorique imperitia,quibus ſæpe adducuntur homines vt quædam edant non eſurientes, & bibant non ſitientes: dum illiberales planè & intempeſtiuæ illæ ſubjiciuntur opiniones, abſurdum ſcilicet eſſe ſi rara re & precioſa appoſita non fruaris,vt vbere,fungis Italicis, placenta Samia,niue in Ægypto. Hæc enim ſæpenumerò impellunt ad veſcendum nobilibus rebus & raris, animo vanæ gloriolæ quaſi nidore quodam illecto, corpuſque nulla eius neceſſitate ei inſeruire cogente, vt aliis narrare poſſint quod veſci ipſis obtigerit rebus paratu difficilibus & ſuperuacaneis, eoque ſcilicet nomine in admiratione ſint. Quo modo etiam nonnulli cubantes in lecto cum ſuis vxoribus caris etiam & dilectis,Venere abſtinent: Phrynæ aut Laidi perſoluta mercede, corpus male paratum ad coitum vana opinione ducti exſtimulant & ad libidinem irritant: Ipſa quidem Phryne ætate iam grauior dicebat,ſe fæcem pluris vendere propter ſuam nobilitatem. [XI.] Mirum profectò eſt,& incomparabile hoc commodum, ſi quis conceſſis corporis quas naturæ exigit neceſſitas voluptatibus,imò autem diu corporis deſideriis in actionibus obluctatus, ac obſequi cunctatus, difficulterque admodum eius neceſſitati gratificatus, aut, vt Plato ait,mordenti atque vrgenti obſecutus tandem, illæſum ſe poteſt conſeruare.Viciſſim cupiditates quæ in corpus ex animo deſcendunt, idque ſuis cogunt inſeruire & comitari motibus, fieri non poteſt quin poſt obſcuras & languidas voluptates maxima ac vehementiſſima illata damna relinquant. Minimè verò animi concupiſcentia ad voluptatem permoueri corpus ſinendum eſt: ipſum enim principium naturæ repugnat. & ſicut axillarum titillatio riſum ab animo elicit non lenem aut placidum, ſed conuulſionis ſimilem & moleſtum: ita quas compunctum ab animo corpus voluptates & turbatum concipit, eæ à natura alienæ ſunt, & ad ſtatum eius conuellendum

Voluptatibus corporis vt moderandum.

atque

atque tumultibus exagitandum faciunt. [XII.] Cùm ergò veſcendum offertur rarum aliquid aut nobile, abſtinendo potius quàm fruendo quærenda eſt gloria. cogitandumque ſicut Simonides dixit, nunquam ſe propter ſilentium, ſæpe propter ſermonem pœnitentia fuiſſe correptum: ita nobis nunquam pœnitudinem obortam fuiſſe ob repudiatum aliquod obſonium, aut hauſtũ aquæ Falerno prælatum, ſed contra. Cæterùm tantum abeſt vt vis facienda ſit naturæ dum veſci aliqua recupimus, vt appetentem etiam plerunque debeamus ad vulgaria & nobis vſitata auertere, vt adſueſaciamus eum & condoceſaciamus.

Abſtinentia.

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt.——

inquit Thebanus ille, improbè quidem. nos rectius ſic dicemus, ſi quærenda eſt gloria, optimè quæretur continentia ad ſanitatem conducibili. [XIII.] Veruntamen ſunt, quos ſordes & tenacitas eò adigunt, vt cupiditates ſuas domi comprimentes atque attenuantes, apud alios precioſis alimentis perfruantur, iiſque ſe impleant non ſecus quàm ſi ex hoſtico commeatum nulla cum parſimonia auferrent. deinde male affecti domum redeunt, viaticum ingluuiei in diem ſubſequentem habentes cruditatem. Crates, quòd cenſeret non minimam cauſam, propter quam in ciuitatib. ſeditiones exiſterent & tyrannides, eſſe luxum & nimios ſumtus, iocosè hortabatur ciues, ne vltra lentem ſubinde augendis patinis ſeditionum cauſas præberent. Quiſque verò ſeipſum hortetur, ne identidem vltra lentes augendo patinas, præteritoque naſturtio & olea ad * thrium & piſcem pergendo, corpus in tumultum ac fluxiones ventris ex redundantia conijciat. Vulgares enim cibi appetitum intra naturæ modum continent: coquorum & opificum artes, & callidiſſimæ iſtæ aromatibus conditæ cupediæ, vt appellat Comicus, ſemper fines voluptatum proferunt, vtilitatemque ſupplantant. Ac neſcio quo modo fiat, vt vxores cùm ſuos maritos veneficio & poculis amatorijs adoriuntur, execremur auerſemurque interim mercenarijs & ſeruis permittamus vt cibos & obſonia tantum non lenocinio commendent atque veneficio. [XIV.] Ergo, tametſi acerbius videri poteſt Arceſilai dictum in adulteros ac libidinoſos, Nihil differre anticane an poſtica corporis parte cinædus aliquis ſit: noſtro tamen propoſito non male cõgruit. Quid enim intereſt, ſi veritatem rei ſpectes, ſatyrijſne aliquis libidinem prouocet, aut guſtatum odoribus & condimentis irritet, ac ſcabioſæ partis alicuius inſtar pruritu ſemper titillationeque indigeat. Fortaſſis ſuus locus erit aliàs, vbi aduerſus voluptates dicamus, & quæ pulcritudo ac dignitas continentiæ per ſe ſit, demonſtrabimus. In præſentia autem multis magniſque volupta-

Voraces aliena domi.

** VideSuidam de hoc edulio.*

Voluptas corporis nulla, eo nõ ſano.

luptatibus noſtra patrocinatur oratio. Non enim tot actionibus, conatibus, peregrinationibus aut ludis morbi nos priuant, quam multis voluptatibus nos ſpoliant. vt qui maximè voluptates conſectantur, minimè ijs expediat ſanitatem negligere. Sunt quibus in adverſa valetudine liceat tamen philoſophari, atque etiam imperia gerere & regnare. at corporis voluptates aliæ omninò exiſtere in morbo non poſſunt; aliæ vt oboriantur, parum habent genuini ac ſinceri, ſed multis alienis confuſæ contaminatæque affectionibus veluti ex æſtu & tempeſtate emergunt. Non enim in redundantia corporis Venus locum habet, ſed carnis quaſi ſereno & tranquillo ſtatu Venerē, cibumq; & potū voluptas ſubſequitur, & ſanitas voluptatibus, veluti ſerenitas alcyonibus, commodum tutumque ortum præbet. [XV.] Eleganter quidem dictum eſt à Prodico, *omnium condimentorum ſuauiſſimum eſſe ignem*. Sed veriſſimè dixeris, ſanitatem condimentum eſſe diuiniſſimum & iucundiſſimum. Elixa quippe, aſſata, & cocta nullam voluptatem afferunt, neque grata ſunt ægrotantibus aut crapula nauſea ve laborantibus: ſano corpori ſincerus & integer appetitus omnia facit dulcia, & quæ (vt Homerus ait) auidè rapiantur atque ſumantur. Verùm ſicut Demades de Athenienſibus intempeſtiuo belligerandi ſtudio deditis dicebat, nunquam eos niſi atratos pacem decernere: ita & nos nunquam tenui & temperante victus de ratione cogitamus, niſi cùm à medicis vrimur, & medicamenta nobis impinguntur. quo quidem noſtro ſtatu delicta noſtra valde ſupprimimus, memoriæ eorum reluctantes: & vulgus imitamur hominum, qui intemperantiam & nimium voluptatis ſtudium ſuum diſſimulantes, regionem morbo obnoxiam, aut luem publicè graſſantem cauſantur. [XVI.] Lyſimachus apud Getas ſiti eò redactus, vt ſe cum toto exercitu in poteſtatem hoſtium dederet, poſtea cùm frigidam bibiſſet, Dij boni, inquit, quam ob breuem voluptatem ſummam amiſi felicitatem. Nos quoque in morbis nobiſcum reputemus, ob frigidæ potum, aut imtempeſtiuum balnei vſum, aut obſequium in conuiuio præſtitum nos multas noſtras perdidiſſe voluptates, actioneſque honeſtas, & iucundas oblectationes. morſus enim huiuſmodi ratiocinationum memoriam ſauciat, vt quaſi cicatrix reliqua in ſanitate nos cautiore vti moneat victus ratione. Non enim nimis vehementes appetitiones in corpore ſano exiſtent, neque contumaces, neque inſolentes aut quæ coerceri non poſſunt. ſed obfirmandus eſt animus contra concupiſcentias iſtas, vbi inter fruendum ſeſe efferunt & exſultant, tenendumque querimonias earum & eiulatus viles eſſe ac pueriles, & horum finem fore ſublata menſa: ac proinde appetitus iſtos nulla iniuria affectos, nihil nobiſcum conqueſturos,

ſed

ſed contra puros ac hilares, non moleſtos aut faſtidioſos, craſtinam diem expectaturos. [XVII.] Huc pertinet quod Timotheus cum pridie in Academia cœnæ Platonis philoſophicæ ac frugali interfuiſſet, dixit: Qui cum Platone cœnarent, eos poſtridie etiam ſuauiter vivere. Sed & Alexandrum Magnum narrant dixiſſe, cum Adæ cocos relegaſſet, Meliores ſe habere quos ſecum ducat: nempe nocturnum iter quod ei prandium, & exilitatem prandij, quæ cœnam faceret dulcem. Non ſum neſcius febres hominibus, & ob defatigationes, & ob nimios cùm æſtus tum algores accidere. Sed tamen ſicut florum odores imbecilles ſuapte natura, quando oleo admiſcentur, vires vigoremque nanciſcuntur: ita externis cauſis atque principijs redundantia humorum in corpore veluti ſubſtantiam & corpus ſuppeditat. abſque hac nihil mali cauſæ illæ inferunt, ſed elangueſcunt diſſipanturque facilè, ſanguine tenero & ſpiritu puro motum excipiente: vbi autem redundantia eſt humorum, ibi velut cœnum quoddam exagitatur impurum, omniaque difficilia reddit & pertinacia. Non igitur imitari debemus bonos nauiculatores, corpuſq; ſubinde impletum & oneratum, purgando rurſum & proluendo euacuare: ſicuti illi ob auaritiam multa in naues cùm ingeſſerunt, adſiduò deinceps aquam exhaurire coguntur. ſed corpora noſtra habilia & expedita ſeruare, vt etiam ſi aliquando premantur, ob leuitatem ſuberis inſtar rurſum ſeſe efferant. [XVIII.] Maximè autem præcauendum eſt in præſenſionib. morborum. Non enim omnes morbi inuadunt nos, ſicut Heſiodus ait,

Plenitudo morborum cauſa.

Muti, nam vocis priuauit Iuppiter vſu:

ſed plerique tanquam prænuncios habent & præcurſores ac præcones ſuos, cruditatem & motus difficultatem. Grauitas membrorum, inquit Hippocrates, & defatigationes ſponte ortæ, morbum indicant. nimirum ob plenitudinem ſpiritu neruorum compreſſo & obſtructo. Sed tamen multi, reluctante tantum non ipſo corpore & in grabatum atque ad quietem trahente, ob gulam & luxuriam ſeipſos in balnea conijciunt, & ad propinationes feſtinant, veluti obſidione imminente commeatu ſe inſtruentes, metuenteſq; ne impranſos febris corripiat. [XIX.] Qui videri volunt elegantiores, hac ratione non peccant. ſed ſtolidè admodum, dum pudet crapulam aut cruditatem confiteri & in lecto diem exigere, alijs ad gymnaſium euntibus & ipſos eodem vocantibus, ſurgunt & exercitationibus ſeſe quoq; dant, eademque cum ſanis agunt. Plurimos intemperantiæ & mollitiei ſpes, patrocinium à prouerbio quærens, ꝙ *vinũ vino, crapulam crapula pelli & diſcuti* ait, mouet perſuadetq; vt omiſſo lecto audacter ad conſueta redeant pocula. Cui quidem ſpei Catonis illa opponi debet cautio, qua is dicebat

Præſenſio morborum.

magna imminui, parua omninò aboleri: tenendumque eſt, quod præſtat fruſtra abſtinuiſſe & quieuiſſe, quàm ſanitatem ad balneũ aut cœnam ſe proripiendo in periculum conijcere. etenim ſi mali aliquid ſubeſt, non cauiſſe, non ſe inhibuiſſe nocebit: ſi nihil ſuberat mali, non obeſt corpori abſtinentia illa, qua factum eſt purius. [XX.] Puerilis autem ille, qui veretur ne ſe ob repletionem aut crapulã male affectũ amici aut famuli ſentiant: dũ hodie pudet cruditatẽ confiteri, cras fatebitur fluxionẽ, aut febrẽ, aut tormina:

Turpiter inopiam, eius ſi te pudet, feres,

inquit ille: multò turpius feres cruditatem, grauitatem corporis & redundantiam, ſi corpus in balneum trahas, velut nauim putridam, rimiſque hiantem in mare. Sicut enim qui nauigantes ſub tempeſtatem dum in littore tempus terere pudori habent, deinde in altum prouecti turpiſſimè vociferando & nauſeando ſe gerunt: ita in ſuſpicione morbi corporeque non bene affecto qui parum decorum putant vnam diem in lecto conſumere ciboque abſtinere, turpiſſimè per plures inde dies decumbunt, dum purgantur, & medicamentis oblinuntur, mediciſque adulantur, & demerentur vinum petentes aut frigidam, turpiaque multa & abiecta facere ac dicere ob dolorem & metum ſuſtinent. [XXI.] Et verò qui propter voluptates ſibi ipſis non imperant, ſed cupiditatibus ſuis aguntur aut inclinantur, docendi ſunt & admonendi, maximam ſui partem voluptates ex ipſo ſumere corpore. Et quemadmodum Spartani coquo acetum & ſalem dantes, reliqua in ipſo quod mactandum erat animali iubebant quærere: ita in corpore eius quod huic exhibetur condimenta præcipua inſunt, ſi ſano ei exhibetur, atque puro. Quod enim cibus potuſve aliquis dulcis eſt, quod precioſus, id à ſua natura habet, & extra corpus fruentis. ſuauis autem fit & iucundus ita demum, ſi fruentis corpus ſecundum naturam affectum eo delectetur. qui verò eum auerſantur, aut ebrij vel ægroti ſunt, apud hos iſta omnem ſuam gratiam venuſtatemque amittunt. Itaque non conſiderandum eſt, an recens ſit piſcis, an purus ſit panis, an balneum calidum, an ſcortum formoſum: ſed an qui his frui vult, nauſea vacet, corporis tranquillo ſit ſtatu, non heſterna crapula vexetur, non perturbatus ſit. alioqui ſicut comeſſatores ebrij in domum lugentium inuadentes, non læticiam aut delectationem adferunt, ſed fletus excitant: ita venus, obſonia, balneum, vinum corpori adhibita contra naturam affecto, pituitam, bilemve concitant, tumultuque illato etiam ſanas adhuc partes corrumpunt: ſperatæ autem voluptatis & delectationis conferunt nihil. [XXII.] Enimverò accuratiſſima illa & ad vnguem (vt aiunt) explorata victus ratio, corpus reddit admodum meticuloſum & periculis obnoxium, ipſiuſque animi alacritatem retundit, omnibus de rebus, omni tam laboris tractatione,

Corpore nõ ſano voluptas nulla ſyncera.

Accuratiſſima victus ratio inutilis.

ne, quàm voluptatis fruitione ſuſpicantem ſiniſtri aliquid, nihilque confidenter aggredientem. Oportet autem corpus naualis inſtar veli neque ſereno & tranquillo cœlo nimis contrahere aut comprimere: neque cùm aliquis ſubeſt metus, nimis paſſo & laxato eo vti, ſed concedendum eſt aliquid corpori, alleuandumque eſt, neque eo vſque differenda curam, dum cruditates iam, & fluxus alui immodicus, aut æſtus torporeſve ingruant: quibus nonnulli vix tandem, tanquam à nuncijs aut apparitoribus admoniti febrim eſſe ante fores, conturbantur, & moderari ſibi incipiunt: cum debuerint eminus ante tempeſtatem ſibi præcauere, veluti qui obſeruant Boream (vt ille ait) ad maritimum promontorium flatu impingentem. Eſt enim abſurdum, cùm crocitationibus coruorum, gallinarum cantillationibus, ſuumque furioſis in cœno volutationibus, vt appellat Democritus, ſtudioſè animum attendamus, ventorum inde & imbrium præſagia ſumentes: motus nos corporum noſtrorum, & iactationes, affectioneſque morborum antecedentes non obſeruare, non præcavere, neque indicia futuræ in nobis tempeſtatis præcipere animo. [XXIII.] Ergo non ad nutritionem modò corporis quod attinet, & exercitationes notandum eſt, an ijs corpus ſegnius minorive cum alacritate, quàm conſueuerat, vtatur, & an ſolito amplius fame ſitive tentetur: ſed ſomnus quoque ſi continuus aut lenis non ſit, verùm inæquabilitatem habeat & diuulſiones, ſuſpicionem nobis morbi inijcere impendentis debet. atque ipſa adeò ſomnia abſurda ſi ſint, viſaque nobis per quietem offerantur non legitima neque conſueta, multitudinem aut craſſitiem humorum internam, ſpiritumve conturbationem deferunt. Ipſi etiam motus animi ſignificant interdum corpus ad morbum eſſe proclive. nulla enim cauſa extante oboriuntur aliquando ſubitæ mœſticiæ & metus, repentè ſpes animo conceptas extinguentes. ſtomachus quoque facilè quibuſdam mouetur, iraſque & dolores celeriter minutiſſimas ob res ſuſcipiunt, lacrymantq; & animi ſeſe angunt, cùm vapores exhalationeſque vitioſè coeuntes, animi (vt ait Plato) permiſcentur circuitionibus. Quibus ergo hæc accidunt, ij perpendere ſecum ea debent, & ſcire ſi ſpiritalis nulla ſit cauſa, ſubeſſe corpoream aliquam, quam comprimi aut contemperari oporteat. [XXIV.] Magnoperè autem conducit, vt cùm inuiſis ægrotantes amicos, diligenter de cauſa morbi ſciſciteris: non ſophiſtarum hoc more & ſuperuacanea curioſitate, vt inſtantias, incidentias, communitates in ore habeas, & medicarum vocum literarumque peritiam oſtentes: ſed vt vtilia hæc & vulgaria non obiter audias, redundantiam, defectum, defatigationem, inſomnia: maximè autem eam victus rationem, qua is vſus in febrim incidit. Deinde ſicut Plato ſolebat aliorum peccatis animaduerſis digreſſus ſecum diſ-

Morborum prænotio.

Ex aliorũ morbis ſumenda vtilitas.

quire-

quirere, an non ipſe quoq; eodem eſſet in vitio: ita exemplum ex alijs capias quid tibi vitandum ſit, memoriaque tenendum, ne in idem incidas malum, & affixus lectulo dignam gloriatione ſanitatem cum deſiderio prædices: ſed alterius caſus tecum te doceat perpendere, quanti faciunda ſit valetudo bona, quantaque ſit attentione & parſimonia eius conſeruationi ſtudendum. [XXV.]

Correctio peccatorũ in victu & ſimilibus.

Expedit etiam in ſuam ipſius vitæ rationem inquirere. Si enim biberimus, ederimus, laborauerimus, aliudve quicquam præter ordinem fecerimus, neq; vllum indicium aut præſagium mali accepti corpus præbeat: nihilominus obſeruare noſmet ipſos debemus, ac nos præmunire, ſi vſi ſumus re venerea, aut laſſati, quiete & ſomno: ſi vino liberalius vſi, aquæ potu: maximè autem ſi alimentis ſolidis, carnoſis, aut varijs indulſimus, cibi paucitate, ne quam ſuperfluorum copiam in corpore relinquamus. nam cum ipſa per ſe excrementa multorum ſunt cauſa morborum, tum alijs cauſis materiam vireſq; ſuppeditant. Eſt enim optimè dictum, ſaluberrima eſſe hæc, Alimenti citra ſatietatem vſum, alacritatem impigram ad labores, naturæ ſeminis conſeruationem. intemperantia enim coitus, eo quod maximè eam facultatem debilitat qua nutrimentum conficitur, excrementorum gignit copiam. Verum de his ſingulis repetito exordio diſſeramus. [XXVI.]

De exercitationibus philologorũ

Primum de exercitationibus quæ ſtudioſis litterarum conueniant, hoc dicimus. ſicut is qui ſe nihil ſcribere juxta mare habitantibus de curatione dentium ajebat, vſum marinæ aquæ hoc ipſo docuit: ita & nos profiteri poſſimus, non eſſe cur literarum ſtudioſis de exercitationibus aliquid præſcribamus.

Sermonis mirifica vtilitas.

Vſus enim ſermonis voce pronunciati quotidianus, mirum dictu quàm vtile ſit genus exercitationis, non ad ſanitatem dũtaxat, ſed etiam ad vires: non quidem athleticas eas, aut quæ carnes augeant & extremas corporis, tanquam ædificij partes condenſent. ſed quia principibus corporis membris, penes quæ vitæ facultas potiſſimum eſt, naturale robur, vigoremq; verum ingenerat. Ac ſpiritu quidem augeri robur, aleiptæ demonſtrant, qui athletis præcipiunt, vt fricationibus renitantur, eaſque ſubinde intercipiant, obſeruatis ſemper partibus quæ contrectantur, & oleo ac puluere obducũtur. Sed vox cum ſit animæ motus, non in ſuperficie, ſed intimis in viſceribus tanquam fonte inualeſcens, calorem auget, ſanguinem tenerum reddit, omnes expurgat venas, omnes aperit arterias, coire & concreſcere humorem nullum ſupervacaneum patitur, aut tanquam fæcem ſubſidere ijs in vaſis quæ alimentum excipiunt ac conficiunt. [XXVII.] Itaque continenter orando debemus nobis familiarem hanc facere exercitationem: vel ſi ſuſpicio inſinuet, corpus imbecillius eſſe aut aliquanto laſſius, legendo vel colloquendo.

Lectio.

quod enim geſtatio eſt ſi cum exercitatione conferatur, id lectio præſtat vice colloquij, tã-

quam

quam vehiculo orationis alienæ vocem molliter mouens atq; differens. colloquium concertationem & vehementiam adijcit, animo conatum corporis adjuuante. Omninò autem vitandæ ſunt vociferationes nimijs animi motibus expreſſæ, vocemq; per vim quandam extorquentes, inæquales enim ſpiritus eruptiones & cõtentiones, rupturas gignunt ac cõuulſiones. Qui legerit ac diſputauerit, is ante deambulandum levi atque tepida vtatur fricatione carnis & mollitione, quantum fieri poteſt viſcera tangens, ſpiritumque leniter complanans ac vſq; ad extremitates diffundens. modus fricandi ſit ſenſui gratus, ac citra dolorem. Qui enim ſic compoſuit tumultum in profundo corporis ac contentionem ſpiritus, ei excrementa nihil afferunt moleſtiæ: & ſi intempeſtiuum ſit deambulare, aut per occupationes non liceat, nihil eſt incommodi. natura enim id accepit, ꝙ ei debebatur. [XXXVIII.] Itaq; neque nauigatione, neq; diverſorio excuſandum prætexendumve eſt ſilentium: ſed exercenda vox, etiam ſi ab vniuerſis derideare. Quo enim in loco turpe non eſt cibum capere, vtiq; etiam exercere ibi corpus inhoneſtum non eſt: ſed turpius fuerit metuere ac pudore affici ob nautarum, agaſonum, cauponumque riſum, non quod pila ludas, aut vmbram pugnæ exhibeas te deridentiũ, quàm quod inter dicendum ſimul aliquid doceas, quæras, diſcas, in memoriam redigas exercendo. Socrates dixit, ei qui ſaltando exercere corpus velit, opus eſſe domo vel ſeptem lectorum capaci. qui cantu aut ſermone, ei ſufficere ſe exercenti, ſtanti, cubantique quemvis locum. Id vnum cauendum eſt, ne conſcij nobis repletionis, rei venereæ, aut defatigationis, vocem aſperius cõtendamus: quod multis rhetoribus ac ſophiſtis vſu venit, cùm ad certamen dicendi vel gloria & ambitione, vel ſpe mercedis aut propter civiles cõtentiones protrahi ſe ſinunt alieno tẽpore. [XXIX.] Niger ſane noſter oratoriam artem in Galatia docens, forte fortuna ſpinam piſcis deglutiuerat, cùm ſubitò foris ſupervenit alius quidam rhetor, ac declamare cœpit. ibi Niger, ne ſpeciem concedentis ſilentio præberet, metuens, etiamnũ ſpina in faucib. hærente declamauit & ipſe. ſed orta inde magna ac dura inflãmatione, impatiẽtia doloris exſecari ſibi ſpinã introrſum profundè vulnere adacto paſſus eſt. per ꝙ vulnus exemta quidẽ eſt ſpina: verùm ipſe eo ex vulnere, ꝙ ſanatu difficilè eſſet, humoreſq; affluerent parti læſæ copioſi, mortuus eſt. Sed de his inferius erat commodior monẽdi locus. [XXX.] Ab exercitatione lauari, frigida quidem aqua, plus habet oſtentationis quàm ad ſanitatem vtilitatis. Videtur ſanè hoc præſtare, vt minus facilè ab externis rebus corpus lædatur, duritiemque corpori aliquam conciliare. Maius tamen internis partibus damnum adfert, meatibus obſiſtens, humoreſque cogens, & vapores condenſans, qui ſemper laxati & digeri ſuapte

Colloquiũ.

Frigida lauacra.

pte

pte natura cupiunt. Præterea qui frigida lauantur, neceſſe rurſum eſt vt eam, quam nos fugimus, prorſus accuratam præciſèque nimis ſtatutam vitæ rationem ſectentur, ſemperque curam adhibeant, ne quid in eam delinquant: quod nunquam non vel quodvis peccatum acerbè caſtigetur. Vſus balnei calidi multo plus veniæ meretur. Non enim tantum vigoris roboriſque aufert, quantum ad ſanitatem conducit eo, quod exordia concoctioni præbet, eaque lenia: ac ijs quæ concoctionem effugiunt, niſi planè ſint cruda, & in ſummo ſuſpenſa maneant: diffuſiones dolorem nullum afferentes comparat, occultaſque membrorum defatigationes demitigat. Veruntamen vbi natura præbet mediocriter ſatiſque cōmodè affecti corporis ſenſionem, omiſſo balneo ad ignem inungi præſtat, ſi tepore corpus indigeat. Sic enim conſeruatur magis inſitus ac diſpenſatur calor. Sole neque magis neque minus vtendum eſt, quàm temperies aëris ab ea profecta permittat. Atque hæc quidem de exercitationibus ſufficiant. [XXXI.] Ad cibum porrò ſumendum quando acceditur, ſiquidem effecerunt aliquid ea quæ ante à nobis de appetitu demulcendo & manſuefaciendo diſputata ſunt, reſtat vt aliud deinceps præceptum ſubjungamus. Quod ſi eum tanquam vinculis ſolutum tractare, & contendere aduerſus ventrem auribus, vt Cato dicebat, carentem difficilè fuerit: danda eſt opera, vt ciborum qualitate copiam minus moleſtam reddamus. Itaque eos cibos, qui ſolidi ſunt, multumque habent nutrimenti, (carnes putà, caſeos, ficus aridas, oua aſſa, & qui horum ſunt ſimiles) quando ſemper auerſari vix poſſumus: tenues & leues arripiamus interim, cuius generis olera ſunt pleraque, & aues, & piſces non pingues. Licet enim his veſcentem & gratificari appetitui, & corpus non affligere. Maximè autem cruditates metuendæ ſunt ab eſu carnium. nam hæ & initio ſtatim valde prægrauant, & reliquias poſt ſe malas relinquunt. [XXXII.] Ac optimum quidem erat, ita corpus aſſuefacere, vt nullum id carnium requireret eſum. non enim ad nutriendum modò largiter ſufficientia tellus producit, ſed etiam ad delectationem voluptatemque facientium copiam: quibus partim nullum apparatum alium requirentibus veſci poſſis, partim ſexcentis modis miſcere & ſuauia redigere. Sed quando conſuetudo, non quidem omninò naturæ ea aduerſa, in naturam iam abijt, carnibus veſcendum eſt ſanè: non tamen ad explendum appetitum, vt lupi faciunt ac leones: ſed cùm eas tanquam fundamentum quoddam & munitionem qua reliqui cibi contineantur ingeſſerimus, alij deinde cibi atq; obſonia addantur, quæ & naturam corporis noſtri propius attingant, & mentem minus hebetent noſtrã, veluti ex tenui & facili materia incenſam. [XXXIII.] De liquorib. lac quidem vſurpandum pro potu non eſt, ſed vt cibus vim validã & ad

Balneum.

Vnctio.

De cibis philologorũ

Carnis eſu.

Potus.

Lac.

& ad nutriendum copioſam habens. De vino id pronunciabimus quod de Venere Euripides: *Vinum.*

Adſis mihi, ſed mediocris:
Neque me deſtituas.

Eſt enim vinum & potuum vtiliſſimus, & medicamentorum ſuauiſſimum, & de obſoniis omnibus gratiſſimum appetitionibus noſtris, ſi occaſionem magis etiam quàm aqua ſit probè temperatum. Aqua, & vino ſi miſceatur, prodeſt: & quæ pura inter diluti vſum bibitur, ipſum dilutum reddit minus noxium. *Aqua.* Itaq; in quotidiano victu adſuefacere nos debemus, vt duo vel tria pocula aquæ ebibamus. hæc & vſum vini emollient, & corpori familiarem reddent aquæ potum, ne cùm ea pota opus ſit, inſolentia rei offendamur ac recuſemus. [XXXIV.] Non enim deſunt, qui quo tempore maximè aqua erat bibenda, ad vinum ferantur: vt cum Solis calore vſti ſunt, cùm horruerunt, cùm vehementius perorauerunt, cùm maiore animi contentione de aliqua re cogitauerunt, denique à defatigatione & contentione vinum exiſtimant bibi debere, quod ipſa videatur natura quandam corpori bonam affectionem, & poſt labores mutationem expoſcere. Atqui non voluptatum (ſiquidem hoc bona affectione intelligi velis) natura requirit, ſed mutationem quæ medio inter voluptatem & dolorem loco cõſtituat. Quapropter in his caſibus & cibi aliquid detrahendum eſt; & vino aut abſtinendum omninò; aut vtendum diluto interim multa aquæ potatione. cùm enim natura ſit vinum impetuoſa & acri, conturbationes corporis intendit, atque exaſperat, & partes affectas irritat, demitigationem deſiderantes ac læuigationem. quàm rem aqua præſtare optimè poteſt. Etenim ſi etiam non ſitientes aquam bibamus tepidam à defatigatione, contentione virium & æſtu: ſentimus internas partes relaxari & leniri. placida eſt enim aquæ humiditas, & quieta: cùm vini humiditas impetuum habeat multum, vimque recentibus affectionibus nequaquam amicam aut æquam. [XXXV.] Sin verò eſt, qui acrimonias illas & acerbitates metuit, quas nonnulli dicunt inediam ingenerare; aut ſicut pueri miſerum putat ſi febre imminente malum præſagiens non occupet cibo veſci: limes eſt inter has res optimè congruens, aquæ potus. nam ipſi etiam Baccho ſæpenumerò ſacra Nephalia, id eſt, *ſobrietatis*, peragimus: rectè noſmet ita comparantes vſu, vt non ſemper merum deſideremus. Minos quidem luctus cauſa tibiam ſacrificio ademit & coronam: cùm tamen ſciamus animum qui in dolore ſit neq; coronis lędi neq; tibiarũ cantu. Corpus autem ita validum eſt nullum, cui conturbato & inflammato vinum adhibitum non adferat aliquid damni. Lydos aiunt fame premente alternis diebus cibum ſumendo, & ioco ſe luſuque oblectando tẽpus contriuiſſe. [XXXVI.] Sed hominem literis Mu- *Á ôtatiô*

Digitized by Google

animi à nimiis appetitionibus cibi.

ſisque deditum, ſicubi tardius cœnare oportebit, propoſita aliqua geometrica deſcriptio, aut libellus, aut cithara, non patientur à ventre agi ac ferri: ſed ad hęc ſubinde conuertens à menſa & transferens cogitationes, Muſarum ope cōcupiſcentias veluti harpyias quaſdam abiget. Scythæ cum poculis indulgent, ſubinde arcum tangunt, neruoque ſonitum edentes animum crapula diſſolutum reuocant: & homo Græcus metuat irridentes ipſum, quod immodeſtiam pertinacemque cupiditatem libris & litteris paulatim emollit atque demulcet? Apud Menandrum leno quibuſdam adoleſcentulis inſidiatur, introducendis formoſis & ſumptuoſis ſcortis: ſed eorum quiſque, vt ibi dicitur,

Edebat, in ſeſe intuens, bellaria,

ſcilicet metuens inſpicere ſcorta, idq; cauens. eruditi verò, pulcras, multas, eaſque iucundas habent res in quas à gulæ irritamentis animum oculoſq; diuertant, ſi aliter non poſſunt appoſita menſa compeſcere cupiditatum impudentem ferociam. [XXXVII.] Iam aleptarum & pædotribarum voces ſubinde inculcantium alimentum diſputationibus in cœna litteratis corrumpi, caputq; grauari. tum pondus habere ſinamus, cum Indum, fallaciam illam ſophiſticam, cœnantes diſſoluturi, aut de cornuta, quam vocant, ratiocinatione ſumus diſputaturi. Cerebrum palmæ dulce admodum eſt, ſed dolores capitis inducere fertur. At dialectica in cœna bellarium eſt nequaquam dulce, interim tamen caput vehementer lædit ac fatigat. Quod ſi iſti nihil etiam aliud ſub cœnam quærere ac philoſophari nobis permittunt de iis rebus, quæ pulcræ iuxta ſunt, & vtilem præbent oblectationem: iubebimus, vt moleſtiam nobis faceſſere deſinant, inque Xyſto & palæſtris apud athletas diſputent, quos à libris abalienatos, totos dies facetiis & ſcurrilibus iocis exigere adſuefaciunt, & vt ſcitè Ariſto dixit, ſimiles columnarum in gymnaſio, nitidos ſcilicet lapideoſque fecerunt.

An in cœna vel poſt cœnam diſputādum

[XXXVIII.] Nos autem medicis pareamus, qui monent ſemper inter cœnam & ſomnum faciendam aliquam intercapedinem: ne congeſtis in corpus cibis & oppreſſo ſpiritu, confeſtim crudo ac feruido alimento aggrauemus vim concoctricem, ſed reſpirationem ac relaxationem concedamus. Ergo ſicut qui mouenda poſt cœnam corpora affirmant, non curſu aut pancratio id faciunt, ſed lentis ambulationibus & choreis modificatis: ita nos quoq; exiſtimabimus à cœna animos noſtros exercendos eſſe, non ſanè negociis, non curis, neq; ſophiſticis concertationibus, quæ ad oſtentationem aut animorum motus concitandos tendunt. Sed multæ de rebus naturalibus quæſtiones faciles ac probabiles ſuppeditant: multæ narrationes quæ ad diſputationem de moribus faciant, non eam aſperam, ſed vt Homerus appellat *menoeikea*, id eſt, *animum demulcere qua poſſit*. & hiſtoricæ ac poeticæ quæſtiones non inele-

ganter

ganter quidam litteratorum hominum ſecundas menſas dixerunt. Sunt & narrationes non moleſtæ, & fabularum recitationes, & de tibia aliquid lyrave colloqui facilius eſt quam ea ipſa audire. Terminus autem temporis hic præfigitur, vt iam alimento ſenſim ſubſidente ac conſpirante ſuperior eſſe idque elaborare poſſit concoctio. [XXXIX.] Porrò Ariſtotelis de ſententia cœnatorũ exſuſcitat ambulatio, ſomnus à cœna ſtatim captus ſuffocat calorem: alii autem quiete adiuuari concoctionem, motu perturbari digeſtionem nutrimenti putant. ideoq; aliis vt à cœna ſtatim deambulent, aliis vt quieſcant perſuaſum eſt. Vtriuſq; conſilii videtur ſcopum non ineptè attingere, qui fouens à cœna quietumq; ſeruans corpus, animum non illicò ocio det, ſed (vt dictum eſt) dicendo & audiendo ea quæ blanda ſunt & neq; mordent neq; grauant, ſpiritus digerat atq; attenuet. Vomitus & purgationes ventris per medicamenta, turpia redundantiæ remedia, ſine magna neceſſitate non debent vſurpari. quod vulgo faciunt, vacuationis cauſa replentes corpus, & rurſum repletionis gratia exinanientes, contra naturam non minus repletionis quàm vacuitatis intolerantes: immò prorſus & plenitudinem vt impedimentum fruitionis moleſtè ferentes, & vacuando ſubinde receptaculum voluptatibus parantes, cùm quidem euidens ſit, quid damni inde ſequatur: vtroq; enim corpus conturbatur & conuellitur. [XL.] Hoc peculiare vomitui eſt, malum, quod inſatiabilitatem auget atque alit. Fit enim fames veluti concuſſis alueis aſpera & turbulenta, attrahiturque vi alimentum, non citra dolorem: appetitusque excitatur, non alimentum requirentis famis ſitiſve ſimilis, ſed inflammationi quæ medicamentorum hauſtum applicationemve requirat. inde voluptates naſcuntur celeres & imperfectæ, multum habentes pulſus atq; exagitationis atq; ſtimulorum: quibus ſuccedunt contentiones & ictus meatuum, & ſpiritus includuntur, qui non expectare poſſint naturalis euacuationis tempus, ſed in ſuperficie corporum verſentur; eaque ſimilia faciant nimis oneratarum nauium, in quibus mercium iactura, non rerum ſuperuacanearum opus eſt. [XLI.] Alui autem cõturbationes, vbi medicamentis corrumpuntur atq; liquantur certi humores, plus addunt ſuperflui quàm educunt. & ſicut Græcus grauiſſimè erraret, qui Græcæ in vrbe turbæ multitudinem moleſtè ferens, Arabibus & Scythis conuenis vrbem impleret: ita nonnulli longiſſimè à recta ratione abſunt, qui eiiciendorum è corpore redundantium humorum cauſa, qui familiares corpori ſunt & cõſueti, in corpus iniiciunt coccos Gnidios, Scammoniam, aliaque medicamenta à temperie corporis aliena & ſæua, ac quæ expurgari debeant potius, quàm corpus purgare poſſint. Hac igitur in re optimum eſt, moderata & temperante victus ratione corpus ita comparare, vt vltrò ſit ad euacuationes &

Ambulatio à cœna.

De vomitu & purgationib. medicis.

Digitized by Google

repletiones recte compoſitum. [XLII.] Quod ſi tamen aliquando neceſſitas efflagitet, vomendum eſt, citra tamen medicamenti vſum & nimiam operam, nulla corporis cum conturbatione: ſed iis quæ redundant ſponte ſua per gulam foras redeundi permittenda cruditatis vitandæ cauſa facultas. Sicut enim lintea quę ſaponibus aut nitro detergentur, mundiora redduntur quàm ſi aqua eluerentur: ita medicati vomitus corpori noxam perniciemq; inferunt. Vbi autem adſtricta fuerit aluus, nullum ad eam laxandam medicamentum ita valet, vt cibi nonnulli, qui & molliter eam irritant, & ſoluunt placidè. quorum & peritia familiaris, & vſus doloris vacuus eſt. quibus tamen ſi non moueatur, adhibenda eſt aliquot dierum potio aquæ, aut inedia, aut clyſter potius, quàm conturbantia ac corrumpentia corpus medicamenta iſta, quæ nonnulli arripiunt, quomodo libidinoſæ mulieres abortum aut fœtus interitum efficientia pharmaca, vt impleri rurſum & voluptates poſſint percipere. Verùm hos omittamus. [XLIII.] Alii ab altera parte ſunt nimis accurati, & qui ſtatis temporum conuerſionibus inediam ſibi imperant. non rectè ii naturam nulla eius vrgente neceſſitate cogentes ob conſuetum temporis articulum defraudare ſeipſam, & neceſſariò, cùm opus non ſit, alimento ſuo priuari. Pręſtat autem his corporis caſtigationibus vti liberis, ita vt non præſentiantur ante, aut earum ſuſpicio ſubſit: ac totam victus rationem ita inſtituere, vt ad quaſuis mutationes obediens corpus, non obligatum mancipatumve vni ſit formulæ, aut præceptis animo dierum numeris ſiue circuitibus. Nam neq; tutum, neque facilè, neq; ciuile, neq; homini, ſed conchylio conueniens eſt aut trunco, genus viuendi illud immutabile & coactum: vbi quis in vmbratilem ſeſe, ocioſam, ſolitariam, & amicorum expertem obſcuramque vitam quàm longiſſimè à repub. addens, cibis & abſtinentia, motibus ac quiete vteretur neceſſitate quadam ſibi vltrò impoſita præſcriptis. idque nullo mihi modo probatur. [XLIV.] Non enim ocio ac inertia vænalis eſt ſanitas: quæ duo maxima ſunt malorum morbos comitantiũ. & ſi quis bonam valetudinem quiete & actionum abſtinentia putat ſe paraturum, perinde facit, ac ſi quis nihil diſpiciendo oculos, aut vocem non loquendo cõſeruare inſtituat. quid enim ad tam multas & hominis officio conſentaneas actiones proderit ei ſanitas? Proinde deſidiam ſalubrem eſſe, minimè putandum eſt. qui enim nihil agunt, ſani non poſſunt verè dici: cùm cuius rei cauſa ſanitas expetitur, eam ignauia perimat. Neq; verò ocio ſanitatem Xenocrates quàm Phocion, aut Theophraſtus, quàm Demetrius Phalereus maiorem eſt conſecutus, & Epicuro eiuſq; ſectatoribus nihil ad tritam illam corporis bonam affectionem contulit adiumenti omnium ſeriarum & ad gloriam pertinentium actionum fuga. [XLV.] Equidem omnis generis curis conſer-

In ſtatas inedias.

Ocium non facere ad ſanitatem.

conſeruanda eſt corporis naturalis conſtitutio: cùm nullum vitæ genus viciſſitudini bonę aduerſæq; valetudinis non ſit obnoxium. Sed præcipuè in republica verſantibus præcipiendum eſt contrario atque adoleſcentulis Plato conſuluit modo. Solebat is quoties è ſchola diſcederet dicere: Videte pueri, vt ocio ad honeſtam aliquam rem vtamini. nos autem illis mandabimus, vt labores in res pulcras neceſſariaſq; inſumant, neque ob vilia aut exigua negocia corpus fatigent. Multi enim quauis de cauſa ſeipſos affligant vigiliis, peregrinationibus, circuncurſitationibus, nulla propoſita vtilitate, nullo fine laudabili: ſed quia aliis nocere cupiunt, inuident, contentioſè aduerſantur, aut ſterilem inanemque ſectantur gloriolam. In quos ego præcipuè exiſtimo competere dictum illud Democriti: Animum, ſi damni infecti poſtularetur à corpore, damnatum crimine eo iri. [XLVI.] Apparet quidem Theophraſtum à vero non aberraſſe, cùm translatione verborum quadam vtens pronunciaret, Grandem pro conducto domicilio mercedem corpori animum dependere. Sed tamen plura ob animum eueniunt corpori mala, ſi hoc illæ non ſecundum rectæ orationis præſcriptum vtatur, neque quantam conuenit eius curam gerat. Solet enim animus, dum in ſuis priuatim eſt affectionibus, conatibus & inſtitutis, corpore nimium abuti. Iaſon ſanè Pheræus ille, neſcio qua ratione adductus, iniuſtè quædam minuta agenda aiebat: vt iuſtè poſſent magnæ res confici. Nos rationi conuenienter ciuilem hominem hortabimur, vt in rebus paruis remiſſionem admittat, ibique otio & quieti indulgeat: ſi quidem velit ad præclaras & honeſtas rationes afferre corpus non laſſatum laboribus, non hebes, non ſuccumbens oneri, ſed in ocio (ſicut in naualibus naues ſolent) refectum: vt animum ad vſus neceſſarios vocantem,

Quando ocio & delectationi indulgendum.

Lactens equum pullus velut poſſit ſequi.

[XLVII.] Eam ob rem concedentibus negociis recreare noſmetipſos debemus, ac neq; ſomno defraudare neq; prandio corpus, ſed eam conſectari corporis gratam affectionem, quæ inter voluptariam ſit & doloribus infeſtatam media. quem limitem non obſeruantes quidam, mutationibus corpus adflictant, modò nimis preſſum duratumq; laboribus, ferri inſtar, quod è flammis aquæ immerſum duriciem accepit, rurſus voluptatibus immodicè colliquantes & atterentes, modò diſſolutum venere & vino emollitumq; in forum, aulam, aliudve negocium quod feruente & contento opus habet ſtudio cõiicientes. Heracletus aqua laborans intercute, à medico poſtulabat vt imbrium abundantiã in ſiccitatem converteret. [XLVIII.] At pleriq; in ſummo verſantur errore, qui cùm defatigatio, labor, indigentia vſu venerunt, tum maximè corpora ſua voluptatibus humectanda (ſic dicere liceat) & colliquanda exhibent: rurſuſq; à voluptatibus ad labores conuertunt & in-

tendunt. Non enim hanc compenſationem natura exigit. quippe cum hoc modo illiberalibus & libidinoſis motibus animi à grauibus laboribus ad voluptates deliciaſq; impudenter conuerſis, rurſumq; poſt voluptates perceptas animo corpus ad labores negociationeſq; protrudente, natura non poſſit eam, quam maximè deſiderat conſtitutionem & (vt nautica vtar locutione) tranquillitatem adipiſci, inæqualitate iſta ſemper turbante & tempeſtates concitante. At enim qui ſana vtuntur mente, ii nequaquam corpori voluptates cõciliant, dum in labore eſt. quippe omninò eas tum temporis non requirunt, neq; meminerunt animo honeſtati actionis intento, eiuſque lætitia & ſeriis cogitationibus alias cupiditates opprimentibus. [XLIX.] Quod enim Epaminondas ioco dixit, viro præſtante circa Leuctricæ pugnæ tempus morbo exſtincto: Dii boni, quomodo in tantis negociis vacauit huic mortem obire? id verè vſurpare poſſis de viro vel actionem ciuilem, vel philoſophicam aliquam diſputationem præ manibus habente: Vnde huic homini nunc ſuppeditauit ocium cruditate laborandi, vino ſe obruendi, aut veneream libidinem exercendi? Defuncti autem iidem laboribus, nactique ocium, corpus quiete reficiunt, non tam inutiles labores, quàm non neceſſarias voluptates, vtpote naturæ inimicas, vitantes atq; fugientes. Auditu accepi, Tiberium aliquando Cæſarem dixiſſe, Ridiculum eſſe virum eum, qui annum vitæ egreſſus ſexageſimum, manum medico porrigat. Hoc quidem mihi dictum aliquanto videtur proteruius. Ita autem ſentio, debere vnumquenq; & cognitas habere pulſuum ſuis in arteriis proprietates, (multæ enim ſingulis ſunt differentiæ) neque ignorare, qua temperie corpus ſit caloris aut ſiccitatis, quibuſve rebus iuuetur aut lædatur, ſe ipſum enim non ſentit, ſuoq; in corpore cæcus inhabitat ac ſurdus, qui hæc ex alio cognoſcit, & medicum percunctatur, æſtatene an hyeme melius valeat, commodiuſne humidis quàm ſiccis veſcatur, naturane crebrum habeat an rarum pulſum. Hæc & vtile eſt habere cognita, & facile percipiuntur ſtudio atq; vſu. [L.] Expedit etiam ciborum habere noticiam, vtilium potius quàm ſuauium, peritumq; eſſe ventriculo conuenientium potius quàm aduerſantium ſtomacho, & quę concoctionem non perturbent, quàm quæ guſtus ſenſum valdę titillent. è medico quærere, quid ſibi facile ſit aut difficile concoctu, quid ventri inimicum aut amicum, non minus turpe eſt quàm ſciſcitari, quid ſit dulce, amarum, auſterum. Nunc vulgò coquorum corrigunt errata, peritè ſentientes ipſi ſicubi pluſquam oportuit dulcedinis aut ſalſedinis aut auſteritatis cibo ſit admixtum: ignorantes interim quomodo temperari is debeat, vt corpori citra moleſtiam proſit. Itaq; in iure quidem condiendo apud eos rarò peccatur: ſeipſos autem vitioſè condientes quotidie, multum negocii medicis exhibēt. Non enim

Cuique ſui corporis debere eſſe notas proprietates.

Ciborum noticia.

id ius

Digitized by Google

id ius putant optimum, quod ſit dulciſſimum: ſed & amara multa, acriaq; admiſcent. in corpus verò multa voluptatem conciliantia ad faſtidium vſq; iniiciunt: ſiue ignari ſiue obliti naturam ſalubribus & vtilibus voluptatem moleſtiæ expertem ſtabilemq; addere. Itaq; cùm memoria tenere debemus quę cognata & vtilia ſint corporibus noſtris, tum contra in mutationibus tempeſtatum anni aliiſq; circumſtantiis ſubinde victus rationem conuenientẽ vſurpare. Iam quæ multi damna ſibi ipſis ob ſordes & illiberalitatẽ inferunt, ob fructuum collectiones & conſeruationes peruigilando, ac hinc inde curſitando male affectas corporis partes vitiumq; intus alentes in apertum coniicientes morbum: metuendum non eſt ne eueniant litteratis & in republica verſantibus viris, de quibus ſuſcepta eſt hæc noſtra diſputatio. ſed alia his cauenda eſt nimis anxia minimorum etiam momentorum cura in litteris & diſciplinis verſantibus, quæ eos eò neceſſitatis adigit interdum, vt rationem corporis non habeant, neque parcant ſuccumbenti laboribus, ſed cogant mortalem immortali, ac terreſtrem æthereæ parti in elaborando æqualem præſtari induſtriam. Cæterùm vt camelo vſuuenit, quod cibos prædixerat, cùm eidem ſeruirent domino, & parte oneris leuare ipſum camelus recuſaſſet, Fore vt paulò poſt & ipſum, & totum onus cogeretur geſtare: (mortuo enim boue id impletum eſt) ita animo quoq; contingit, vt dum defatigato corpori & quietem flagitanti nullam remiſſionem concedere vult, paulò poſt febri orta aut vertigine, libris & diſputationibus omiſſis cogatur vnà ægrotare ac dolere. [LII.] Rectè itaque Plato conſulit, neque corpus eſſe abſque animo, neque ſine corpore animum mouendum: ſed quandam eſſe velut iunctorum ad bigas equorum debere momentorum æquabilitatem. vt quo maximè tempore corpus animi conatus laboreſque adiuuat, eo id maximè etiam curemus atque foueamus, pulcramque ei illam & amabilem ſanitatem præſtemus: idque nobis ſummum ab eo bonum, omnium quę poteſt, exhiberi exiſtimemus, cùm in cognitione virtutis vſuque in dicendo & agendo nullum nobis obiiciat impedimentum.

Parcendũ corpori.

Coniugalia præcepta.

PLVTARCHVS POLLIANO ET Eurydicæ S. P. D.

POſt patriam legem, quam vobis in coniugalem thalamum concluſis antiſtita Cereris impoſuit, arbitror etiam oratio-

Digitized by Google

nem noſtram vtile aliquid legiq; conſonum facturam, ſi vos vnà compellet, hymenæumque concelebret. De muſicis modis vnus Hippothoros appellatus fuit, quod ſcilicet eo equi ad coitum excitarentur. Sed cùm multæ ſint in philoſophia pulchræ diſputationes, nulli eorum poſtponēda videtur eſſe nuptialis oratio, quæ ad vitæ ſocietatem coniungentes ſeſe demulcens, placidos mutuò ſibi cicureſque reddit. Itaq; eorum, quæ vos in philoſophia educati ſæpe audiuiſtis capita ſimilitudinibus quibuſdam breuibus complexus, vt eo facilius memoria teneri poſſent, commune ambobus donum mitto, Muſas comprecans, vt adeſſe Veneri, eiq; operam ſuam dare dignentur: non enim tam lyræ aut citharæ quàm coniugii & rei familiaris concentum ab iis inſtrui oratione, concinnitate, & philoſophia conuenit. quando etiam priſci Mercurium iuxta Venerem collocabant, vt oſtenderent matrimonii voluptatem maximè orationis indigere: itemq; Suadam & Gratias, vt docerent coniuges inuicem quæ vellent impetrare debere perſuadēdo, non pugnando, aut rixando. [II.] Solon iubebat ſpōſam cum ſponſo concubituram, prius manducare malum Cydonium: innuens ea re, primā quæ ore & voce initur gratiam cōcinnam debere eſſe & ſuauem. In Bœotia ſponſam velantes aſpharagonia coronant. Hæc enim planta dulciſſimum ex aſperrima ſpina fructum edit: & ſponſa nō fugienti aut aſpernanti quod primò inſuauem ſe & difficilē ipſa præbet, manſuetam ac dulcem vitæ ſociam ſe præbet. Qui verò primas virginū diſſenſiones non ſuſtinent, nihilo ſaniores iis ſunt qui immaturę offenſi vuę ſapore, maturas aliis relinquunt. Multæ etiam recens nuptæ à maritis ob primas actiones abalienatæ animis, eadem ſunt conditione qua qui ictum apis pertulerunt dimiſſo fauo. [III.] Sunt autē inito matrimonio præſertim principio cauendæ diſſenſiones & offenſæ: cōſiderandumq; eſt vaſa quæ ex partibus cōpinguntur, initio facilè quauis alliſione diuelli: vbi verò temporis progreſſu compages firmata eſt, ſolideq; coaluerunt, vix igni & ferro diſſolui. Sicut ignis in paleis aut pilis leporum facilimè exardeſcit, mox autem extinguitur, niſi materiam quæ ei ſuſtinendo & nutriendo ſit apta, inueniat: ita amor recens coniunctorum à forma corporis incenſus, durabilis & ſtabilis non eſt putandus, niſi in ipſis animis defixus mentemq; occupans viuam nanciſcatur affectionem. Quemadmodū piſces medicamentis celeriter capiuntur, ſed eſui inutiles fiunt: ſic mulieres quæ amoris poculis & veneficiis viros captant, voluptateq; in ſuam poteſtatē redigunt, ſtupidos eos, vęcordes, corruptoſq; deinceps vitæ ſocios habent. nam Circæ quidem nihil profuerunt ii quos veneficio mutauerat, neq; vllam ad rem eis vſa eſt cùm in canes & aſinos degeneraſſent: Vlyſſem autē prudentē virum, prudenterq; ſecum verſantem ſupra modū dilexit. [IV.] Quæ verò malunt fatuis imperare

Prima cō-ſuetudo.

Amor vetus.

imperare viris, quam obtemperare prudentibus: corũ ſunt ſimiles, qui in via cæcos ducere malunt, quam vidẽtes & itineris peritos ſequi. Non credunt mulieres Paſiphaen cum regis eſſet vxor, bouem adamaſſe: cùm tamen videant quaſdam, quæ auſteros & temperantes non ferunt, intemperantibus & libidinoſis, veluti canibus quibuſdam aut hircis, libentius conſueſcere. Qui ob imbecillitatem aut molliciem nõ poſſunt inſilire in equos, illos condocefaciunt vt ſe ſubmittant ac ingeniculent. eodem modo quidam ducendis nobilibus vel opulentis vxoribus, non ſeſe meliores redigunt, ſed illas deprimunt, vt humilibus facilius imperare poſſint. cùm oportuerit ratione habita vt magnitudinis in equo, ita dignitatis in muliere, fræno vti. Lunam videmus cùm longè à Sole diſtat, illuſtrem eſſe ac lucidam, obſcurari autem cùm ei appropinquat. contrà pudica mulier maximè cerni debet cum ſuo marito, eo autem abſente domi ſe continere & abſcondi. Non rectè eſt ab Herodoto dictum, ſimul cum tunica mulierem verecundiam exuere. quæ enim caſta eſt, poſita veſte verecundiam eius loco induit, maximaq; verecundia coniuges teſſera maximi inuicem amoris vtuntur. [V.] Sicut cùm ſumuntur duæ conſonæ voces, cantus grauiori adſcribitur: ita in familia rectè inſtituta omnes res geruntur quidem conſenſu coniugum, viri tamen vel imperium vel conſilium elucet. Sol Aquilonem viciſſe aliquando traditur. cùm enim ventus adimere homini pallium vellet copioſo flatu, arctius hic id contraxit atque tenuit. Sole autem poſt ventum calidis radijs eum vrente, præ æſtu ſimul cum pallio tunicam exuit. Hoc modo plurimæ agunt mulieres, maritis vi luxum eripere conantibus repugnant & iraſcuntur: placidis verbis ſuadentibus miſſum eum faciunt, mediocritatemque ſeruant. [VI.] Cato ſenatu mouit eum qui præſente filia oſculatus erat vxorem. ſeuerius fortaſſis æquo. Sed tamen ſi eſt (vt profectò eſt) turpe coniuges in præſentia aliorum blandiri, oſculari, & amplecti ſeſe inuicem: qui non ſit turpius coram alijs rixari & conuicia mutua iacere? & cùm quæ ad amorem pertinent agantur in occulto, qui cõueniens ſit maritum in caſtiganda, reprehendendave coniuge libertate vti aperta & omnibus conſpicua? [VII.] Sicut ſpeculum auro & gemmis ornatum nihil valet, niſi ſimilem exhibeat rebus imaginem: ſic diuitis mulieris nullus eſt vſus, vitam viro ſimilem, moreſque conſonos non gerentis. Vitioſum eſt ſpeculum & prauum, quod læti imaginem triſtem, triſtis ac tetrici lætam atque renidentem præbet: ita & vxor inutilis ac intempeſtiua eſt, quæ luſum quærente oblectationemque viro toruum tuetur, ſerias res agente ludit ac ridet: quorum alterum inſuauis eſt, alterum contemnentis maritũ. Sed quemadmodum geometræ dicunt lineas & ſuperficies non ſeipſis moueri, ſed motus corporum comitari: ita vxor debet non pro-

Imparium coniugium.

Verecũdia.

Viri imperium.

Vxor mariti ſimilis.

prias habere affectiones, ſed mariti ſeria, ioca, auſteritatẽ vultus, riſumqne ſubſequi.[VIII.]Qui vxores ſecum edere ac bibere moleſtè ferunt, condocefaciunt eas vt ſolæ ſeſe impleant: ſic qui non hilarè cum vxoribus ſuis viuunt, iociſq; & riſui ſocias non adhibent, docent eas ſeorſim ſibi voluptates quærere. Perſarum regibus in cœna ac conuiuijs adſident reginæ: verũ vbi ludendi & inebriandi inceſſit voluntas, eas amandant, & muſicas pelliceſque aduocant. rectè hoc quidem, quod ebrietatis & libidinis ſuæ participes fieri vxores nolunt. Ergo ſi quis priuatus libidinis incontinens & male moratus aliquid ſcorto aut ancilla abuſus deliquerit, non indignari vxor aut iniquè ferre debet: ſed exiſtimare maritũ veritum ſua libidine & temulentia ipſi eſſe iniurioſum aliò diuertiſſe.[IX.]Reges ſi muſicam ament, multos efficiunt muſicos: ſi litteras, literatos: ſi athletas, exercitationibus corporis deditos. ita vir ſi corporis cultui ſtudet, vxorem ornandi corporis ſtudioſam reddit, ſi voluptatibus indulget, libidinoſam & meretriciã, ſi honeſtatem & pulcras res ſectatur, temperantem ac modeſtam. Iuuencula quædam Spartana interrogata an iam cum viro rem habuiſſet, Non, inquit, ſed vir mecum. hic modus, ni fallor, matronam decet, vt neq; fugiat neque moroſam ſe præbeat viro aliquid tale inceptante, neque ipſa initium faciat: hoc enim meretricium eſt & proteruum, illud ſuperbum & ab amore alienum.[X.]

Communitas rerum in coniugio

Mulier amicos peculiares habere non debet, ſed viri amicis vti. Ergo cùm ex amicis primum potiſſimumque locum dij ſibi vindicent, eoſdem quos maritus noſſe deos & colere ſolos vxor debet, ſuperuacaneis autem religionibus & alienis ſuperſtitionibus fores occludere. nulli enim deûm grata ſunt ſacra, quæ mulier clanculum & furtim facit. Ait Plato felicem beatamq; eam eſſe vrbem, in qua hæ voces, Meum, non meum, rariſſime audiuntur: quod ibi ciues rebus, quæ alicuius ſunt momenti, quam maximè vtantur communibus. E coniugio multò magis tolli iſtæ voces debent. Etenim ſicut medici aiunt ictus ſiniſtrorum in dextris partibus ſentiri: ita affici ijs quæ viro eueniunt mulierem par eſt, atque adeò viciſſim. vt ſicuti vincula alternis nexibus robur mutuò accipiunt, ita communitas coniugum reciprocam beneuolentiam vtrinque vſurpãtium conſtet. Ipſa enim natura miſcendis corporib. noſtris vtrinque partem ſumit easque confundit, vt amborum commune ſit quod producitur, neutriq; liceat quid ſuum, quid alienum ſit diſcernere. Proinde talis opum communitas maximè coniugium decet, vt in vnam omnia congerant commiſceantque ſubſtantiam, neque pars habitus alia propria, alia aliena habeatur. ſed omnia propria ducantur, nihil alienum. Sicut vinum aqua temperatum, tametſi aquæ adſit plus, vinum tamen vocamus: ita rem familiarem æquum eſt viri appellari, quamuis maiorem partem attulerit

mulier

mulier. [XI.] Inhiabat opibus Helena, voluptatibus erat addictus Paris. contra, Vlyſſes prudens, pudica Penelope. itaque horũ coniugium fuit beatum & dignum æmulatione: illorum coniunctio Iliadem malorum Græcis barbariſq; intulit.

Aemilij Pauli eſt.

Romanus ille amicis caſtigantibus, quod pudicæ, diuiti, formoſæque vxori nuncium remiſiſſet: pede porrecto, Hic quoque, inquit, calceus pulcer adſpectu eſt ac nouus, ſed nemo ſcit vbi me premat.

Mulier omnia in ſe repoſita debet habere.

Ergo non doti, non natalibus non pulcritudini fidere debet matrona, ſed ijs rebus freta eſſe, quibus maximè maritum tangit: cõſuetudine, inquam, morum comitate, & obſequio: vt ea in ſingulos dies non dura, neque moleſta, ſed concinna & grata iucundaque præſtet. Quo enim pacto medici febres ex occultis cauſis paulatimq; collectis ortas periculoſiores iudicant ijs quę illuſtribus & manifeſtis de cauſis exiſtunt: eodem quæ pleroſque fallunt exiles, continentes quotidianæque offenſæ coniugum grauius diuellunt læduntque conuictum. [XII.] Rex Philippus deperibat Theſſalicam quãdam mulierem, quæ veneficio eum circumueniſſe dicebatur. operam dedit Olympias, vt eam in ſuam redigeret poteſtatem. cùm in conſpectum ea reginæ veniſſet, neque forma tantum videretur egregia, ſed & collocuta eſſet neque abiectè neque imprudenter: Faceſſant, inquit Olympias, calumniæ. tibi tua in te ipſa ſunt repoſita veneficia. itidem eam beneuolentiam mariti nulla res poteſt abolere quam vxor moribus & virtute ſibi parauerit, dotem, genus, medicamenta, ipſumque adeo Veneris ceſtum in ſeſe ipſa collocans. Rurſum Olympias cum aulicus quidam adoleſcens formoſam, ſed male audientem duxiſſet vxorem: Hic, inquit, ſi ratione eſſet præditus, nunquam profectò oculis matrimonium coiuiſſet. Enimuerò non oculis, non digitis iſta res agenda eſt: quod faciunt nonnulli, dotem ſupputantes ſponſæ, non explorantes qualis in conuictu ſit futura.

Speculi vſus.

[XIII.] Socratis eſt præceptum, adoleſcentes, ſi in ſpeculum intueantur, turpes formæ vitium debere morum virtute corrigere, formoſos adhibere diligentiam, ne pulcritudinem prauitate morum contaminent. Sic matrona etiam in manibus ſpeculum vbi erit, ſic ſecũ loquatur, deformis ſi eſt, Quid eſſem, ſi deforet pudicitia? ſin elegante forma, Quanti fiam ſi accedat pudicitia? maius enim decus adfert deformi amor moribus conciliatus probis, quam ſi ob pulcritudinem diligeretur.

Ornatus.

Lyſander cùm Siciliæ tyrannus filiabus eius veſtes cincinnoſq; precioſos mitteret, dona iſta repudiauit: quod diceret hoc ornatu filias ſuas dedecoratum potius quàm ornatum iri. Sed prior Lyſandro id docuit his verſibus Sophocles:

Non hæc ornatus, ſed deformitas, tua
Mentis (miſer) putabunturq; inſania.

ornatus enim, vt dicebat Crates, eſt id quod ornat. præſtant autẽ

hoc

hoc ea, quæ decentiorem faciunt mulierem. non autem id aurum poteſt, aut ſmaragdus, aut coccina tinctura, ſed quæ grauitate, modeſtia, ac verecundia informant. [XIV.] Qui Iunoni nuptiali ſeu pronubæ ſacrificant, ij vel non cum reliqua conficiunt victima, ſed exemptum apud altare abijciunt. quo inſtituto legis autor obſcurè ſignificauit, coniugio nunquam debere bilem iramq; *Ira.* intereſſe: nam matrisfamilias auſteritatem eſſe oportet, vt & vini, vtilem ſuauitateque conditam: non aloes in morem acerbam, & *Venuſtas.* quæ medicamenti inſtar ingrata ſit. Xenocratem Plato, virum bonum & honeſtum alioqui, ſed moribus aliquanto ſeuerioribus, hortatus eſt vt Gratijs ſacrificaret. exiſtimo autem pudicæ mulieri apprimè apud virum gratijs opus eſſe, vt, quod aiebat Metrodorus, ſuauiter cum eo vitam degat, neque pudicitia ſua ſtomachũ ei moueat. nam neque mundicies frugali, neque blanditiæ ei quæ maritum diligit, negligendæ ſunt: cùm moroſitas inſuauem reddat modeſtiam, itemque ſordes ſimplicitatem. Quæ arridere viro metuit, aut aliquid aliud id genus facere, ne videatur proterua & audax, nihil ab ea diſtat, quæ vt non videatur vnguento caput habere delibutum, etiam oleo abſtineat, & ne fucare faciem putetur, ne lauet quidem eam. [XV.] Videmus verò poetas atque oratores, qui genus loquendi plebeium illiberale, ac male affectatũ vitant, rebus ipſis & earum diſpoſitione ac ſententijs artificioſa induſtria comparatis delectare ac mouere auditores. ita ſanè matrona etiam rectè faciet, ſi omnia ſuperuacanea, meretricia, & ad pompam pertinentia fugiat atque repudiet: in eoque operam ponat, vt moralibus & ad vſum vitæ pertinentibus officijs maritum demereatur, pulcritudinique vitæ cum voluptate coniunctæ eum adſuefaciat. Si qua tamen natura eſt auſtera, nihilque iucundi admixtum habet ingenio, neq; vſu vitæ ſuauior reddi poteſt: æqno animo id ferre maritum decet. & ſicut Phocion Antipatro reſpondit, parum honeſtam à ſe rem petenti, Non potes me & amico vti & adulatore: ita iudicare de pudica & auſtera matrona, Non poſſe cum eadẽ ſe & vt vxore & vt ſcorto viuere. [XVI.] Ægyptiæ *Ornatus.* mulieres maiorum inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigẽdum. hodie domi manſuræ ſint pleræque, ſi aureos calceos, & armillas, & periſcelides, & purpuram atque vniones auferas. Theano tunica ſe amiciens cubitum exeruit & dicenti cuidam, Pulcer hic cubitus eſt, reſpondit: Atqui non eſt publicus. cæterùm pudicæ non cubitus ſolum, ſed & ſermo publicus eſſe non debet, voceque ad alienos, tanquam parum conueniente denudatione, abſtinendum ei eſt. in voce enim inſunt indicia omnis generis animi affectionum. Eleiorum Venerem Phidias fecit, quæ teſtudinem calcaret: quo ſigno mulieres domi ſibi de- *Silentium.* gendum eſſe, ſeruandumq; ſilentium monerentur. nam aut viro,

aut

aut per virum mulieri loquendum eſt, neque indignè ferendum, ſi vt tibicen aliena lingua vocem edit propria grauiorem. [XVII.] Diuites & reges cùm philoſophos in honore habent, & ſe & eos ornant. philoſophi diuites ſi demerentur, non gloriam illis addunt, ſed ſibi ipſis auferunt. Simili ratione mulieres laudem merentur, cùm ſe maritis ſubmittũt: imperium affectantes, plura cõtra decorum agunt, quàm ipſi viri qui dominium hoc ſuſtinent. Imperare autem maritus mulieri debet, non vt dominus rei quam poſſidet, ſed vt animus corpori, ijſdem affectibus obnoxius, & beneuolentia deuinctus. vt autem animi eſt curam corporis gerere, non tamen voluptatibus eius inſeruire ac cupiditatibus: ita lætum eſſe debet & officioſum mariti imperium. Corporum philoſophi alia aiunt ex partibus deiunctis conſtare, vt claſſem, exercitum, alia ex compactis, vt domum, vt nauim, alia ex vnitis & in vnam naturam concretis, vt animalium. id ſi huc accommodare libeat, coniugium quoque mutuò amantium, ex vnitis conſtat: dotis liberûmve gratia cohærens, ex compactis: concubitu ſolo iunctorum, ex deiunctis, quales contubernio vti quàm vitæ communitate rectius cenſeas. [XVIII.] Sicut autem humores phyſici dicunt totos totis permiſceri, ita oportet matrimonium contrahentium, corpora, opes, amicos, familiareſque inuicem confundi. Etenim Romanus legislator lege cauit, ne coniugum alter alteri donaret quicquam: non vt nullius rei participes fierent, ſed vt omnia communia iudicarent. Lepti, quæ Africæ vrbs eſt, moris eſt patrij, vt poſtridie, nuptiarum ſponſa ad ſocrum mittat petitum ollam. illa verò negat, neque ſe habere ait: vt nouercalem ſocrus animum initio ſtatim ſponſa experta, ſi quid poſtmodò contingat aſperius, non ferat iniquiore animo. Hoc noſſe conuenit mulierem, & obuiam ire offenſarum occaſioni. petitur autem hæc ex æmulatione beneuolentiæ, cui mederi hac vna ratione poteſt, ſi peculiarem ſibi mariti conciliet beneuolentiam, eam qua is matrem proſequitur non auertat aut deminuat. [XIX.] Filios matres magis amare videntur, quod ab his ſe adiuuari poſſe putant: filias patres, vt ſuo præſidio indigentes. & qui ſe mutuo honore afficiunt, operam dãt vt quod alteri maximè familiare eſt, id alter gratum habere, eoq; apprimè ſe delectari præſe ferat. Verùm id fortaſſe aliquid diuerſitatis habet. Illud ſcitum eſt, ſi mulier mariti parentibus conſpiciatur plus honoris tribuere quàm ſuis, & ſi quid moleſtum accedit, ſuos id celans ad viri deferat parentes. fidem enim nobis paramus apud eos, quibus nos confidere oſtendimus, & amorem apud eos, quos diligere credimur. Cyri militibus duces mandauerunt, vt hoſtes cum vociferatione irruentes taciti exciperent, tacentibus autem eis ipſi ſublato clamore occurrerent. Prudentes itidem matronæ viris ex ira vociferantibus tacent, ſilentes alloquio demitigant.

Communitas.

Socrus.

Medea: verba nutrix.

tigant.[XX.]Rectè Euripides incuſat eos qui lyra vterentur ad vini potũ. erat enim muſica ad ſedandas iras luctuſque potius vocãda, quàm ad eneruandum eos qui iam ante erant in voluptate. Vos quoque exiſtimate perperam coniuges facere, qui voluptatis percipiendæ gratia concumbunt, cùm verò aliquid iræ & diſſidij obortum eſt, ſecubant: neque tum potiſſimum Venerem aduocant, quæ his malis optimè ſolet mederi. quod & Homerus alicubi docet, Veneri hunc ſermonem tribuens:

Irarum remedium.

Diſſidijs quorum longis imponere finem,
Et thalami inſueto iam dudum iungere nexu
Conſtitui.——

Semper quidem & vbique locorum cauendæ ſunt coniugibus offenſiones mutuæ, maximè autem ne in concubitu incidant opera danda. Quædam cùm vrgeretur doloribus partus inſtantis, reclinãtibus ipſam in lectum dixit: Et qui poſſit mederi lectus his malis, in quæ in lecto incidi? ſed quæ in lecto naſcuntur diſſenſiones, iurgia, iræ, difficulter poſſunt alio loco & tempore aboleri. [XXI.]Hermiones videtur verum eſſe hoc verbum:

Eurip. Andromacha.

Me perdiderunt ad me ventitando mulieres malæ.

verùm id non ſimpliciter fit, ſed cùm diſcordiæ & obtrectationes aduerſus maritos talibus mulieribus non fores duntaxat, ſed aures etiam patefaciunt. Itaque tunc maximè quæ ſapit aures occludet ſuſurris iſtis, ne ignis igni addatur. habebitque in promptu Philippi illud, qui fertur amicis in Græcos eum concitantibus, quod beneficijs ab ipſo affectos male dicere ei dicerent, reſpondiſſe: quid ergo agent, ſi male ipſis fecero? & cùm mulierculæ calumniatrices dicent: Amantem ſui te & pudicam vir iniquè tractat: Quid ergo, dicet, fiet ſi odiſſe eum & iniurijs afficere inciperem? Fugitiuum quidam ſeruum aliquanto poſt tempore cùm vidiſſet, & inſequeretur, iſque in piſtrinum profugiſſet, Non erat inquit, locus vbi te mallem inuenire, quàm hic. Ita mulier quoque diſcidij libellum meditans ob obtrectationem: ſeque afflictans, ita ſecum dicat: quid verò riualis mea maiore cum voluptate cernat, quàm ſic me excruciari, & cum viro diſſidere, domumque eius & thalamum deſerere? [XXII.]Athenienſes tres arationes ſacras obeunt. vnam in Sciro antiquiſſimæ ſegetis monimentum: ſecundam in Raria, tertiam ſub ipſa vrbe, quam à iugo boum *Buzygium* nuncupant. His omnibus ſanctior eſt aratio atque ſatio procreandorum liberûm. & Venerem Sophocles præclarè vocauit fertilem Cytheream. itaque huic maximè cum cautione eſt danda opera viro & mulieri, abſtinendumq; inceſtis & contra leges pugnantibus conſuetudinibus, neque ſeminandum vnde nihil naſci velint, aut ſi quis exiſtat fructus, eius pudeat & occultetur. Gorgia oratore Olympiæ orationem recitante, qua cõcordiam

Suſurri cauendi.

Liberûm procreatio.

Digitized by Google

cordiam Græcis ſuadebat, Melanthius: Hic, inquit, nobis de concordia conſilium dat, qui ſibi ipſi, vxori, & ancillæ, tribus duntaxat priuatim hominibus, concordiam non perſuaſit. videbatur enim amare ancillam Gorgias, & ancillæ ea de cauſa obtrectare vxor. Ergo probè concinnatam habeat familiam oportet, qui concionẽ aut amicos concinnare conatur. facilius enim mulierum peccata vulgus fallant, quàm quæ ipſi aduerſus eas delinquimus. [XXIII.] Felem aiunt vnguentorum odore ad inſaniam redigi. eodem modo ſi vnguentis mulieres afficerentur, flagitium vtique eſſet non abſtinere vnguentis viros, ſed exiguæ voluptatis cauſa tantam pati illis euenire miſeriam. Quando igitur mulieres ad inſaniam adigit non vnguenti vſus, ſed maritorum cum meretricibus coitus: profectò iniuſtum eſt, voluptatis gratia paruæ tãtum doloris atq; perturbationis vxori inferre: ac non potius purũ intactumq; ab omnibus alijs mulieribus ad vxorem accedere: ſicut ad apes ſolemus, quas creditum eſt irritari & pugnare, ſi quis re cum muliere habita aggrediatur. Qui ad elephantos accedunt, ſplendido, qui ad tauros, puniceo veſtitu non vtuntur, quod his coloribus animalia iſta in rabiem vertuntur. tigres traditum eſt tympanorum circum pulſatorum ſonitu omninò in furorem conijci ac diuellere ſeipſas. Cùm itaque viri quoque ſint, quibus coccinæ & purpureæ veſtis cõſpectus ſit moleſtiſſimus, aut qui cymbala & tympana ægrè ferant: quid habet difficultatis abſtinere his mulieres, neq; perturbare aut irritare maritum, ſed placidè & conſtanter cum eo degere? [XXIV.] Mulier quædam Philippo inuitã ſe trahenti, Miſſam me fac, ait: ſublata enim lucerna quæuis mulier cuiuſuis eſt ſimilis. id rectè dictum eſt in adulteros & libidinoſos. Matrona verò maximè exſtincta lucerna debet non cuiuſuis mulieris ſimilis eſſe: ſed cum corpus cerni nequit, elucere pudicitia eius, vnius viri ſtudium, modeſtiaq; & amor.

Verecũdia.

Plato ſenes hortabatur, vt coram adoleſcentibus verecundè agerent, vt ſic reuereri ſenes illi diſcerent. vbi enim inuerecundè ſe gerunt ſenes, ibi nullam cenſebat adoleſcentibus verecundiam ingenerari poſſe. Hoc memoria tenere maritus debet, neq; vllibi magis quàm apud vxorem verecũdiam adhibere, ſentiens ei thalamum ſcholam eſſe aut modeſtiæ aut impudicitiæ. Qui autem ab ijs voluptatibus vxorem auertit, quib. ipſe fruitur, perinde agit ac qui iubeat mulierem contra hoſtes depugnare, quib. ſeſe ipſe dediderit.

Ornatus.

[XXV.] De ornatus verò ſtudio, te quidẽ, Eurydice, legere, ac memoriæ mãdare velim, quæ ad Ariſtyllã ſcripſit Timoxenes. tu autẽ, Polliane, noli putare vxorẽ ſibi à cultu ſuperuacaneo & ſumptuoſo tẽperaturam, ſi in alijs reb⁹ videat te ſumptui indulgere, & gaudere auro inducẽdis poculis, ædib. pictura, mulis & equis phaleris ac tegminib. precioſis ornãdo. Non .n. poteſt gynæceo luxuria ſumptuoſa

eijci,

eijci, quæ in medio obuerſatur virorum conclaui. Ac tu quidem ætate iam ad philoſophiam matura, ijs quæ demonſtrantur, ac cũ apparatu docentur mores exorna tuos, & eam ob rem cum ijs, ex quibus vtilitatis capere potes aliquid, verſare ac colloquere. apũ verò inſtar optima quæque vndique colligens, tecumque domum ferens, mulieri tuæ imperti, colloquendoque amica ei & familiaria optima quæque dicta reddito.

Namque es et pater & frater, venerandaq́, mater.

vt illa apud Homerum de ſuo marito dicebat. [XXVI.] Ego autem ſic iudico, non minus facere ad dignitatem viri, ſi mulier eum ſuum præceptorem, philoſophum, magiſtrumque appellet, rerum quidem diuiniſſimarum ac pulcherrimarum. Huius enim modi diſciplinæ id præcipuum habent, quod ab ineptis rebus ſtudijsq; animos mulierum abducunt. pudebit nimirum ſaltationis mulierem geometriæ gnaram, & magicis incantationibus ſe capi non patietur, Platonicis, Xenophonteiſque incantata diſputationib. Quod ſi qua erit, quæ ſe de cœlo Lunam detracturam polliceatur, ſtultitiam imperitiamque deridebit mulierum, quæ iſta ſibi perſuaderi paſſæ ſint. quippe non rudis aſtrologiæ, & quæ auditu perceperit, quo pacto Aganice filia Hegetoris Theſſali perita pleniluniorum, in quibus deficit lumine luna, cùm præcepiſſet ratiocinatione quo tempore luna in vmbram illapſura foret, impoſuerit mulieribus, perſuaſeritque ſe lunam cœlo detrahere. [XXVII.] Equidem nunquam auditum eſt mulierem abſque viri conſuetudine prolem edidiſſe. informes autem fœtus ac carnis moles quæ ex corruptis humoribus in vteris coeunt, molas vocant. quod vitij cauendum eſt ne in animis mulierum contrahatur: qui niſi ſemina honeſtæ doctrinæ concipiant & inſtituantur virorum opera, ipſi ex ſeſe opiniones abſurdas, affectuſque prauos multos gignunt. Tu verò Eurydice in id maximè incumbe, vt ſapientum præſtantiumque hominum ſcitè dicta tibi reddas familiaria, ſemperque in ore habeto voces iſtas, quas virgo etiamnum è nobis percepiſti, vt & virum exhilares, & apud alias mulieres ob ornatum ita multiplicem, ita decentem in admiratione ſis, præſertim nulla partum impenſa. Nam diuitis alicuius mulieris vniones, aut alicuius peregrinæ ſericas veſtes adipiſci ijſque te ornare non poſſis, niſi magna emas pecunia. ſed Theanus ornamẽta, & Cleobulinæ, & Gorgus quæ Leonidæ fuit vxor, & Timocleæ quæ Theagenis ſoror, & Claudiæ illius priſcæ, & Corneliæ Scipionis ſororis, aliarumque illuſtris famæ mulierũ gratis licet tibi ſumere, ijſque te condecorare, vitamque viuere glorioſam atq; felicem. [XXVIII.] Si enim Sappho ob carminum quæ pangebat elegantiam tam magnificè de ſe ipſa ſenſit, vt ad diuitem quandam ſic ſcribere non dubitauerit:

Literæ mulieribus vtiles.

Te ſi

Digitized by Google

Te ſimul lethum rapiet, iacebis,
Nec ſuo quiſquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam roſarum
Pieriarum.

cur non altiores tibi liceat ducere ſpiritus, quæ non roſarum, ſed fructuum compos facta ſis, quos Muſæ ferunt largiunturque ijs, qui doctrinam & philoſophiam magnifaciunt.

PLVTARCHI SEPTEM SAPIENTVM Conuiuium.

DIOCLES.

[I.] MAGNAS nimirum tenebras, Nicarche, ingentemq; obſcuritatem rebus offundet temporis longinquitas, quãdo iam nunc falſis ſermonibus compoſitis de rebus, quarum recens adhuc memoria eſt, fides adhibetur. Nam neque ſeptem tantummodò illi, ſicuti vobis narratum fuit, conuiuio interfuerunt, ſed numerus hominum duplo iſtius maior, quorum vnus ipſe quoque fui, ob artis vſum familiaris Periandro, & Thaletis (qui iuſſu Periandri apud me diuerterat) hoſpes: & quicunque fuit qui ſermones conuiuarum retulit, (quem quidem ſatis apparet non fuiſſe in conuiuio præſentem) male rem is expoſuit. Sed quoniam ocio abundamus, neque ſenectus idonea cauere ſponſione de differẽda in aliud tempus narratione poteſt, ita vobis cupientibus rem totam ab initio enarrabo. [II.] Conuiuium Periander apparauerat nõ in vrbe ipſa, ſed in cœnaculo quod in Lechæo eſt iuxta templum Veneris, cui etiam ſacrificabatur. Cum enim ab eo tempore, quo ipſius mater ob amorem è vita ſeſe ſubduxerat, Veneri rem ſacram nunquam feciſſet: tunc primùm quibuſdã Meliſſæ adductus ſomnijs eam ſacrificio placare inſtituerat. Proinde vocatorum vnicuique bigæ præclarè exornatæ adducebantur. æſtas enim tum erat, totamque vſque ad mare viam ob curruum hominumque multitudinem puluis tumultuſque occupabant. Cæterùm Thales bigas apud oſtium conſpicatus, leni cum riſu dimiſit. Itaque ambulauimns via per agros diuerſa tranquillitatem conſectati, tertiuſque vnà nobiſcum Neiloxenus Naucratites, vir egregius, & cui in Ægypto cum Solone ac Thalete fuiſſet familiaritatis vſus. is tum denuò ad Biantem erat miſſus, neque cauſas legationis ſuæ ipſe norat, niſi quod in libello ſuſpicabatur ſe ei alteram quæſtionem ſigillo munitam portare: mandatum enim erat, vt ſi Bias abnueret, ſapientiſſimis Græcorum

Periander Veneri ſacrificat.

aperiret. Ac mihi quidem, aiebat Niloxenus, codicilli hi (ſimulq; libellum nobis oſtendebat) inſperatum hoc lucrũ opportunè obijciunt, vt hoc in loco vniuerſos vos inueniam. defero enim, vt vides, ad cœnam. [III.] Ibi tum Thales ridens, Si quid, inquit, mali eſt, Prienam referas. ſoluet enim Bias, ſicut & priorem ſoluit ipſe quæſtionem. Quid, inquam, id erat quæſtionis? Victimã, ait Thales, miſerat ad eum Amaſis Ægypti rex, iubens exemptam ex ea optimam ac peſſimam carnem ſibi mittere. at noſter præclarè, linguam exſectam ad regem perferri curauit. quæ ei res magnam gloriam admirationemque peperit.

Bias de lingua.

Non hoc duntaxat, inquit Niloxenus: ſed & id, quod regum quoque amicitias non refugit, quēadmodum tu facis. Nam cùm te quoque ob alia quædam ſuſpicit, tum verò mirum in modum ei arridet, quod Pyramidis altitudinem abſque vllo labore aut inſtrumento dimenſus es: ſed ſcipione ad vmbræ, quam iaciebat pyramis, finem erecto ac tactu radiorũ duobus triangulis conſtitutis demonſtrauiſti altitudinem pyramidis ad ſcipionis altitudinem ea eſſe proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet.

Pyramidis menſura. Vide Eucli. 6. 4.

Sed, cuius rei mentionem feci, ob odium in reges male audis apud Amaſin, ſuntque ad eum relata tua quædam contumelioſè in tyrannos dicta: qui interrogatus à Molpagora Ione quidnam vidiſſes inſolens, Tyrannum reſponderis ſenem: rurſumque alicubi de beſtijs orta diſputatione, pronunciaueris peſſimam ferarum eſſe tyrannum, de cicuribus adulatorem. hæc enim reges tametſi nihil minus videri quàm tyranni volunt, auribus nequaquam æquis audiunt.

Tyrannus.

[IV.] Ad hæc Thales: Iſthuc quidem, ait, Pittaci eſt, ioco aliquando ad Myrſilum dictũ. Ego verò non tyrannum, ſed gubernatorem nauis ſi videam ſenem, pro miraculo ſim habiturus. quod autem ab hoc ad illũ trãſfertur hoc dictum, ego id de mutatione hac ſentio, quod adoleſcens ille, qui cùm canem ſaxo petens nouercam ferijſſet, ne ſic quidem male cecidiſſe dixit. Itaque ergo & ſapientiſſimum iudicaui eſſe Solonem, qui oblatam tyrannidem recuſauerit: & Pittacus ſi ſolus dominari non fuiſſet aggreſſus, nunquam dicturus erat, Difficile eſt eſſe probum. Ac Periander mihi videtur tyrannide tanquam paterno morbo circumuentus non male emergere ſeſe, ſalutaribus adhuc vtens conſuetudinibus ac colloquijs hominum prudentum, ijſque obſequens: neque admittens Thraſybuli ciuis mei conſilium, qui eum ad oppreſſionem ſummorum hominum hortatur. Nihil enim diſcriminis eſt inter colonum qui loco tritici & hordei locuſtas comportare velit & aues, atque tyrannum qui mancipijs quàm viris malit præeſſe. Quippe multa mala dominationis vnico hoc compenſantur bono, honore videlicet & gloria, ſiquidem bonis aliquis tanquam melior, & magnis vt maior imperet. qui autem ſecuritatem decoro neglecto quærunt,

digni

digni ſunt qui non hominibus, ſed ouibus, equis bobuſque multis præſint. [V.] Verùm enimuerò hoſpes iſte in ſermones nos coniecit nihil ad rem facientes, dum non curat dicere atque inquirere de iis, quæ congruunt ad cœnam euntibus. niſi forte non putas ſicut præbitoris, ita etiam inuitati ſuum eſſe apparatum. Sybaritæ feruntur toto ante anno mulieres inuitare ſoliti, vt eis liceret per ocium veſtibus auroque ornatis ad cœnam venire. Ego autem plus temporis requirere puto probè cœnaturi legitimam præparationem. quia difficilius eſt mores decorè componere, quàm corporis curioſum inutilemque ornatum conquirere. Qui enim ſapit, is non ſeſe tanquam vas implendum ad cœnam apportans venit: ſed vt ſerio iocoque aliquid acturus, auditurúſque & dicturus, prout occaſio conuiuarum quemque monebit, ſiquidem velint ſuauiter vnà eſſe. [VI.] Licet ſanè obſonium vitioſum auerſari, & ſi vinum non probetur, ad nymphas confugere. at conuiua qui caput obtundat, importunus atq; intractabilis, omnem cùm vini & cibi, tum muſicæ gratiam corrumpit atque perdit. cōceptamque moleſtiam deponere non eſt facile, cùm nonnullis per omnem vitam inhæreant mutuæ offenſæ, velut crapulæ quidam ſenſus pridianæ, ortæ ex contumelia inter pocula aut ira. Itaque Chilo rectiſſimè, qui cùm heri vocaretur, non ante condixit, quàm eorum qui inuitarentur eodem nomina ſingulatim cognouiſſet. dicebat enim quibus cum neceſſe eſſet vna nauigare, aut militare, eorum etiam moleſto comitatu ac contubernio vtendum eſſe. vltrò autem qualibuſcunque admiſcere ſe conuiuis, nō eſſe ſani hominis. Ægyptij in conuiuia inferre ſolent ſceletum; id eſt exſiccata hominis, atque inter ſe compacta oſſa, hortariq; conuiuas vt meminerint ſe non ita multò poſt tales fore: is quāquam ingratus & intempeſtiuus comeſſator, tamen ſuum habet locum, non ad potum & voluptates, ſed ad mutuum amorem dilectionemque cohortans, monenſque vitam breue tempus ſortitam non debere malis rebus longam reddi. Inter hos ſermones ad cœnaculum peruenimus. [VII.] Ibi Thales lauare recuſauit, quod vnctum ſe eſſe diceret. obiens tamen curſus ſpacia, & palæſtras ſpectauit, & lucum ad mare probè exornatum: non quod eorum quicquam admiraretur, ſed ne contemnere Periandrum, eiuſve deſpicere videretur magnificentiæ ſtudium. Cæteros, vt quiſque vnctus lotuſve erat, famuli per porticum in conclaue viris deſtinatum introducebant. Ea tum in porticu Anacharſis ſedebat, & ante eum puella ſtabat cæſariem eius manibus pectens. Hanc Thales ad ſe perquàm liberaliter adcurrentem oſculatus, atque ridens: Fac ait hoſpitem nobis pulchrum, ne terribilis adſpectu nobis, feruſque videatur, cùm ſit manſuetiſſimus. Mihi autem quærenti quænam hæc eſſet puella: Sapientem, inquit,

Quomodo ad conuiuium ſit accedendum.

Sceletus Ægyptiorum

Eumetis ſiue Cleobulina.

& famoſam non noſti Eumetidem? ſic enim eam pater, vulgò de patris nomine Cleobulinam appellant. Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob ænigmatum peritiam ac ſapientiam laudas. nam & in Ægyptum quædam ab ea propoſitæ quæſtiones peruenerunt. Non ſanè, reſpondit Thales. his enim illa tanquam taxillis vbi ita res fert vtitur, & concertat cum compellantibus. Sed & animi altitudo ineſt ei mirabilis, & ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciuibus humanius populariterque imperet. Omninò, inquit Niloxenus, ita videtur. idque apparet intuenti tenuitatem in amictu eius atq; ſimplicitatem. ſed quid cauſæ eſt, quod Anacharſin ita amanter curat? Quia, reſpondit Thales, vir is eſt temperans, multarumque rerum gnarus, rationemq; victus & purgandi, qua in ægrotis curandis Scythæ vtuntur, prolixè ei libenterque tradidit. atque adeo nunc etiam diſcere eam aliquid atque diſputare puto, dum virum tractat iſtum atque mulcet. [VIII.] Cùm iam cœnaculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus Mileſius, Thraſybuli tyrāni filius ſpurius, inde perturbato animo egreſſus, iratuſque ſecum quædam, quæ nos percipere nequiuimus, muſſitans. Is vbi Thaletem conſpexit, paululum ſeſe colligens, atque ad ſe reuerſus: Atroci, inquit, iniuria nos Periander affecit, non paſſus me ſoluere nauim, cùm quidem id cuperem, ſed vt ad cœnam manerem exorans: & nunc venienti cœnatum ſedem adſignans indigniſſimam, Æolibus, & inſulanis, ac quibuſuis tandem hominibus Thraſybulo prælatis. ſatis enim euidens eſt, deſpici ab eo patrem qui me miſit, meamque in eum redundare contumeliam. Itane verò, ait Thales, metuis, ne quēadmodum Ægyptij ſtellas aiunt viribus pro loci in quem attolluntur, aut deuehuntur conditione augeri minuive, ita tibi quoque locus claritatem obſcuritatem ve adferat? & Lacone illo deterior es, qui cùm ei in choro quodam vltimum locum præfectus adſignaſſet, Bene, inquit, abs te factum eſt, qui rationem huius quoque loci cohoneſtandi repereris. non enim curandum eſt quo loco aut poſt quos collocemur: ſed vt quibus adſidemus, cum ijs bene nobis conueniat, ſtatimque in nobis ipſis principium anſamque amicitiæ ineſſe oſtendamus, dum non ſuccenſemus locanti, ſed laudamus quod talibus nos adiunxerit. Etenim qui loci cauſa iraſcitur, is magis ei iuxta quem poſitus eſt, quàm collocāti ſuccenſet, & vtrique infenſus fit. Verba hæc ſunt, inquit Alexidemus, ac obſeruaui vos quoque ſapientes honorem ſectari. ſimulque prætєritis nobis diſceſſit. Nobis autem inſolentiam hominis mirantibus, Thales: Ingenio eſt, ait, ſtupido ac monſtroſo. qui etiamnum adoleſcentulus, cùm allatum Thraſybulo eſſet vnguentum præclarum, id in magnam crateram infudit, meroque affuſo ebibit, inimicitia amoris loco perpetrata. [IX.] Secundùm

Locus.

dùm hæc famulus accedens: Iubet, inquit, Periander te vnà cum Thalete venire viſum quid rei ſit quod modo eſt ad eum allatum, temerene ſit natum, an monſtrum ſit atque prodigium. ipſe enim valde videtur perturbatus, contaminari ac pollui eo ſacrificium cenſens. hæc locutus, in domum quandam nos deduxit, vnam ex his quæ circa hortum erant. Ibi adoleſcens quidam paſtoralis, vt videbatur, imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, explicato ſcorteo ſacculo, monſtrauit nobis infantem equæ, vt aiebat, partu editum, ſupernè ad ceruices vſque & manus humana forma, reliquas partes equinas habentem, cæterùm in morem hominum recens natorum vagientem. Ac Niloxenus quidem, dij auerruncent vociferatus, oculos auertit. Thales autem aliquandiu in adoleſcentem intuitus, deinde ſubridens, vt ſolebat identidem de arte mecum iocari: Numnam (inquit) Diocles luſtrationem aliquam molieris, negociumque dijs malorum profligatoribus faceſſes, re terribili ſcilicet atque magna oblata? Quid ni, inquam ego? certè enim, Thales, portenditur ſeditio ac diſſidium, metuoque ne malum in ipſum penetret matrimonium ac poſteros, cùm dea priore nondum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ ſignificationem edat. [X.] Ad hæc nihil reſpondens Thales, ſed ridens diſceſſit. ac Periandro apud fores obuiam facto nobis, ſciſcitatoque quid videretur de ſpectaculo iſto, omiſſo me, manũ eius prehendit, & Quæ, inquit, Diocles mandabit, ea tu per ocium perages. Ego autem tibi conſulo, vt equarum paſtoribus non vtaris, aut eis des mulieres. Viſus eſt mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum delectari. nam & riſum tollebat, & Thaletem amplexus oſculabatur. Tum ille: exiſtimo, inquit, ô Diocles, iam eueniſſe quod ſigno iſto portendebatur. vides enim quantum damnum cepimus, Alexidemo nobiſcum cœnare nolente. Poſtquam introperuenimus, maiore iam voce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indignè tulit ſe collocari? locoque commonſtrato, ibi cum ipſe accubuit, tum nos vna accumbere iuſſit, inquiens vel pecunia fuiſſe ſe redemturum vt eadem cum Ardalo menſa poſſet vti. Erat autem Ardalus Trœzenius, tibicẽ ac ſacerdos Ardalidum Muſarum, quas priſcus Ardalus Trœzenius dedicauerat. Ibi Æſopus, qui nuper à Crœſo ad Periandrum, ac præterea Delphos ad oraculum miſſus, humili ſella iuxta Solonem ſupernè accumbentem adſidebat, Mulus, inquit, Lydus ſuam in flumine contemplatus imaginem, pulcritudinemque & magnitudinem corporis ſui admiratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit. mox autem recordatus aſini ſe filium eſſe, inhibuit curſum, ferociamque & ſpiritus repreſſit. Ad hæc Chilo Laconica voce, Tu quoque, ait, tardus es, & muli curſum imitaris. [XI.] Secundum hæc Meliſſa acceſſit, & iuxta Periandrum ac-

Monſtroſus fœtus.

Muli fabula.

cubuit. Eumetis autem inter cœnãdum ſedit. Cæterum me Thales, qui ſupra Biantem accumbebam, ita compellauit. Cur non ſignificaſti, Diocles, Bianti, Naucratitam hoſpitem iterum ad eum venire cum quæſtionibus à rege propoſitis, vt ſobrius & cautus eas percipiat. *Vini vis.* Ille verò, inquit Bias, iampridem me iſtis adhortationibus territat. Ego autem noui Bacchum cùm alias validum eſſe, tum à ſapientia cognomentum Lyſij (quaſi *Soluentem* diceres) inueniſſe. itaque non metuo ne plenus eius ad certamen minus animi ſim habiturus. His illi inuicem verbis inter cœnandum ludebant. *Frugalitas doctorum.* Mihi verò conſideranti cœnam vſitata ratione nonnihil frugaliorem, ſubijt apud animum meum cogitare, ſapientum & bonorum virorum conuiuia non augere impenſas, ſed minuere potius, dum ſuperuacanei obſoniorum apparatus omittuntur, & vnguenta peregrina ac bellaria, vinorumque precioſorum diffuſiones. quibus cum Periander quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibuſque & rebus tantis, tum ſeſe iſtis viris tenuitate & frugalitate commendabat. nam non aliarum duntaxat rerum, ſed vxoris quoque demens atque occultans conſuetum mũdum, frugaliter eam & modicè ornatam oſtendebat. [XII.] Sublatis menſis, ſertiſque à Meliſſa diſtributis, nos quidem libauimus: & tibicina, cum paululum ad vota noſtra ceciniſſet, è medio abijt. *De fiſtulis & oſſibus.* Tunc Ardalus Anacharſin allocutus, interrogauit an apud Scythas tibicinæ eſſent. qui ex tempore reſpondit, Ne vites quidem apud Scythas eſſe. Rurſumque Ardalo dicente, Atqui dij ſunt Scythis? omnino, inquit Anacharſis, ijque intelligentes humanæ linguæ. neque Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scythis eloquio præſtare ſe cenſent, tamen deos oſſium & lignorum ſonos quàm humanam vocem libentius audire opinantur. Quid intulit Æſopus, ſi videres ô hoſpes noſtri temporis fiſtularum fabros, qui oſſa hinnuleorum abijciunt, & aſininis vtuntur, melius ſonare hæc dicentes. qua de cauſa etiam Cleobulum tibia hinnulea ad fiſtulam Phrygiam impulit mirari aurem cornigeram ictus gratia. *Aſinus.* vt mirari ſubeat, aſinum animal craſſiſſimum & à muſica alieniſſimum, tamen oſſa tenuiſſima & maximè canora ſuppeditare. Hic Niloxenus, nimirum, inquit, hoc eſt quod nobis Naucratitis Buſiritæ vitio vertunt, qui aſininis iam vtimur tibijs, cum ipſis etiam tubam audire nefas habeatur, quia eius ſonus aſininæ voci eſt ſimilis. noſtis autem aſinum apud Ægyptios propter Typhonem in infamia eſſe. [XIII.] Facto deinde ſilentio, Periander cernens Niloxenum cupere quidem, ſed tamẽ non audere ſermonis facere principium, Ego verò, ait, ciuitates magiſtratuſque laudo, qui priore loco hoſpitibus, deinde ciuibus reſponſa dant. itaque placet, vt in præſentia noſtri ſermones, quippe indigenæ & familiares, aliquantulum ceſſent, & quaſi in con-

cionem

tionem aditus permittatur Ægyptijs iſtis ac regijs quæſtionibus, quas optimus hic Niloxenus ad Biantem adfert, Bias autem vult vna nobiſcum excutere. Et Bias: vbi enim, aut quibus cum malit quiſquam de his experiri, ſi ita vſus ferat, quæſtionibus ſoluēdis? præſertim cùm rex mandauerit, vt à me principium fiat diſputationis, & ea ordine per vos omnes circumeat. Ad hæc verba codicillos Bianti porrexit Niloxenus, iuſſitque apertos coram omnibus legere. eorum quæ continebantur ſcripta, hæc erat ſententia. Amaſis rex Ægyptiorum Bianti Græcorum ſapientiſſimo Salutem. Certat mecum Æthiopum rex de ſapientiæ præſtantia: victuſque alijs in rebus, vltimo loco abſurdam à me & immanem rem poſtulat, mare me iubens ebibere: idque ea conditione, vt ſi præſtem, multi eius pagi multæque vrbes meæ fiant ditionis: ſin verò, oppida quæ circa Elephantinam ſunt amittam. Tu quo pacto id fieri poſſit diſpice, & ſtatim nos remiſſo huc Niloxeno doce. Si quid à me ciues amicique tui deſiderabunt, non deero ijs. Vale. [XIV.] His recitatis, non multum temporis cunctatus Bias, ſed paululùm ſecum meditatus, & paucula cum Cleobulo, qui ponè accumbebat, collocutus, Quid narras, inquit, Niloxene? tot hominum rex Amaſis, tantumque ditionis præſtantiſſimæ poſſidens, ebibere mare volet obſcurorum & vilium pagorum gratia? Tu verò, inquit Naucratites, tuo arbitrio perpende quid fieri poſſit. Indicet ergo, ait Bias, Æthiopum regi, debere eum interim dum ipſe mare quod nunc eſt ebibit, in mare exeuntes fluuios inhibere. nam de eo quod nunc eſt mari, non de futuro mandatum fuit. Quæ ſimulatque dixit, Niloxenus præ voluptate non continuit ſe, quin amplecteretur atque oſcularetur hominem. Reliquis autem reſponſum Biantis laudantibus atque approbantibus, ridens Chilo: Hoſpes, inquit, Naucratita, antequàm mare ebibatur domum nauigans Amaſidi indica, non eſſe ei quærendum quomodo tantum ſalſuginis exhauriat, ſed potius vt potabile ac dulce ſubditis regnum ſuum faciat. harum rerum callentiſſimus, optimuſq; magiſter eſt Bias, quib. perceptis Amaſis nihil opus habebit aurea ad lauandos pedes pelui qua terreat Ægyptios, ſed omnes ipſum demerebuntur atque diligent ob virtutem, etiamſi millies eſſet quàm nunc videtur inuiſior. [XV.] Eſt verò, inquit Periander, operæpreciū vt vniuerſi viritim (vt Homerico more loquar) Amaſidi tales contribuamus primitias. Sic enim & illi additamentum ipſa negociatione præſtabilius fiet, & nobis ſingulis aliquid vtilitatis accedet. Tum Chilo, Principium, inquit, dicendi Solon æquum eſt vt faciat, non tantùm quia natu omnibus reliquis eſt grandior, & primo accumbit loco, ſed maximum ac perfectiſſimum quia gerit magiſtratum, Athenienſium legiſlator. Ibi tum Niloxenus ſubmiſſa ad me voce: Profectò

De mari ebibendo.

inquit, multa falsò creduntur, multique ſunt qui ſiniſtris rumoribus de ſapientibus viris delectantur, quos vel ipſi ſibi confingunt, vel ab alijs promptè accipiunt. quomodo etiam ad nos in Ægyptum renunciatum fuit, Chilonem amicitiæ atque hoſpitij ius reſignaſſe Soloni, quod hic leges mutabiles eſſe dixiſſet. Ridicula, inquam, narratio. ita enim primus Chiloni erat repudiandus Lycurgus, qui vnà cum legibus totam conuellit atque immutauit

Sapientum dicta de Principe.

rempubl. Lacedæmoniorum. [XVI.] Cæterum Solon paululum moratus, Mihi, ait, videtur hac ratione maximè gloriam conſecuturus ſiue rex ſiue tyrannus, ſi vnius imperium in popularem reipubl. ſtatum ciuibus conuertat. Subiecit Bias: ſi primus pareat legibus patriæ. Poſt hos Thales pronunciauit, eum ſibi principem videri beatum, qui naturæ ordine ſenex moriatur. Quartus Anacharſis: ſi ſolus ſit prudens. Quintus Cleobulus: ſi familiarium nemini fidat. Sextus Pittacus: ſi ſubditos princeps ita condocefaciat, vt nõ ipſum, ſed ipſius cauſa metuant. Vltimus Chilo: principem nihil meditari debere mortale, ſed omnia immortalia. His dictis à Periandro poſtulauimus, vt ipſe quoque diceret aliquid. Ille verò vultu non admodum hilari, ſed ad ſeueritatem compoſito: addo ergo, inquit, dictas ſententias omnes ferè ſanæ mentis hominem ab imperio gerendo deterrere. Et Æſopus, vt erat reprehendendi ſtudioſus: Hæc igitur, ait, oportebat nos ſeorſim tractare, ne dum conſiliarij volumus eſſe & amici principum, eorum fiamus accuſatores. [XVII.] Huius caput tangens Solon ac renidens, Non, inquit, videtur tibi moderatiorem principem ac tyrannum æquiorem reddere, qui ei perſuadet pręſtare non imperare quàm imperare? Quis verò, reſpondit Æſopus, tibi malit credere, quàm Deo? cuius ſententia ex hoc tibi dato oraculo apparet,

Felix vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon: enimuerò, inquit, nunc quoque Athenienſes vnicum audiunt præconem, nimirum legem, quamquam penes populum reipubl. ſit poteſtas. Tu autem coruorum graculorumque voces audire peritus, tuam ipſius vocem non accuratè exaudis: ſed qui vrbem de Apollinis ſententia beatiſſimam fore putes quæ vnum audit, conuiuij hanc laudem eſſe cenſes, vt omnes diſſerant ac de omnibus. Tu enim, infert Æſopus, nullam legem poſuiſti, ne inebrientur ſerui, ſicut Athenis ſeruis amoribus & ſicca vnctione interdixiſti. Cùm riſiſſet Solon, Cleodemus medicus: atqui ſiccæ vnctioni, inquit, ſimile eſt, vino rigatum loqui. eſt enim ſuauiſſimum. & Chilo id ſic excepit: itaq; eo tanto magis abſtinendum eſt. Rurſum Æſopus, Et quidem, ait, Thales viſus eſt dicere, fore vt celerrimè conſeneſcat. [XVIII.] Hic ridens Periander, ſic eſt locutus. Merito quidem nos, Aeſope, pœnam dedimus, qui

prius

prius quam Amaſidis ſermonem reliquum in medium proponeremus, in alias incidimus diſputationes. Tu itaque Niloxene reliquum Epiſtolæ inſpice, viriſque his præſentibus vtere. Tum Niloxenus hæc. Equidem poſtulatum illud Aethiopicum nihil aliud quàm, vt eſt apud Archilochum, ſcuticam confractam appellare quis iure poſſit. Tuus autem hoſpes Amaſis in hoc quærendi genere humanior eſt & elegantior. Iuſſit enim eum explicare quid ſit vetuſtiſſimum, quid pulcerrimum, quid maximum, quid ſapientiſſimum, quid communiſſimum, atque adeò quid vtiliſſimum, quid damnoſiſſimum, quid fortiſſimum, quid facilimum. Quid, inquit Periander, reſponditne, & ſoluit ſingula iſthæc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo & veſtrum erit iudicium. Summā enim in hoc rex noſter impendit operam, vt neque calumniari reſponſa poſſit dici verè, neque lateat & non arguatur ſi quid erratum eſt reſpondendo. Recitabo autem vobis quo modo reſpondit. Quid antiquiſſimum? Tempus. Quid maximum? Mundus. Quid ſapientiſſimum? Veritas. Quid pulcerrimum? Lux. Quid communiſſimum? Mors. Quid vtiliſſimum? Deus. Quid damnoſiſſimum? Genius. Quid robuſtiſſimum? Fortuna. Quid facilimum? Quod ſuaue eſt. [XIX]. His ita recitatis, Nicarche, factoq; ſilentio, Thales Niloxenũ interrogauit, an has ſolutiones probaſſet. Amaſis. Reſpondenteq; eo, quaſdam admiſſas ab eo fuiſſe, quaſdam improbatas, Et verò, inquit Thales, examinãdæ ſunt: omnes enim vitia magna erroreſque habent. quale eſt, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetuſtiſſimum dixit. quod quî poteſt eſſe verum? cùm pars eius præterierit, alia ſit præſens, alia futura: & quod poſt nos erit tempus, rebus hominibuſque qui nunc ſunt recentius eſſe quiuis videat. Iam quod veritatem putat eſſe ſapientiam, tantundem mihi videtur ac ſi lumen oculum vocaret. Quod ſi lumen, ita vt eſt, pulcrum eſſe cenſuit, quomodo factum eſt vt ipſum Solem præterierit? De cætero quod reſpondit de diis ac geniis, id audax atque periculoſum eſt reſponſum: valde etiam à ratione alienum eſt, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facilè mutaretur, ſi ita validiſſima rerum eſſet atque robuſtiſſima. Sed neque mors communiſſimum eſt, quæ nihil ad viuos pertinet. [XX.] Cæterùm ne videamur in aliorum pronunciata, inquirere, noſtra cum eorum dictis componantur. & ſi Niloxeno ita videtur, primum ego me effero qui de ſingulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæſitum: quid reſponſum fuerit. Quid eſt antiquiſſimum? Deus, inquit Thales. ortu enim caret. Quid maximum? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcerrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ ſunt. Quid ſapientiſſimum? Tempus. id enim alia inuenit, reliqua inueniet. Quid communiſſimum? Spes. quibus enim reliqua omnia

Variæ quæſtiones.

Aliæ ſolutiones earum.

Domus quid ſit. uit dominum eius beatè ac feliciter habitare: quod bona in ipſo domino ſita potius, quàm quæ circa ipſum erant, ſpectare cuperet. Atque apparet te tuæ oblitum vulpis, quæ cùm in certamen de varietate ornatus cum panthera veniſſet, ea quæ intus ſibi eſſent ornamenta diſceptatorem inſpicere iubebat: his enim ſe magis variè, quàm panthera eſſet, ornatam. Tu verò fabrorum & lapicidarum opera circumſpicis, eaque pro domo habes: non ea quæ intus quiſque ſua habet, liberos, coniugium, amicos, familiam: cum quibus probè compoſitis ſi quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerumq; communitate vtitur, domum is bonam & beatam incolit. Hæc ego cum Æſopo reſponſa volo, tum pro mea ſtipe Diocli collata. reliqui pro ſe ſuam quiſque ſententiam pro-

Familia quæ optima. nuncianto. [XXV.] Tum Solon: Ea, inquit, mihi optima videtur domus, vbi res eſt neque iniuſte parta, neque in ea vel conſeruanda diffidentiæ, vel inſumenda pœnitentiæ eſt locus. Bias: In qua dominus ſua ſponte talem ſe gerit, qualẽ foris propter leges. Thales: in qua plurimum ocii domino conceditur. Cleobulus: in qua plures ſunt qui diligant, quam qui metuant dominum. Pittacus: vbi neque requiruntur ſuperuacanea, neque deſiderantur neceſſaria. Chilon: maximè oportet domum vrbi quæ ſub rege eſt ſimilem eſſe, adiecitq; Lycurgum cuidam qui populare imperium Spartæ inſtituere ipſum iuberet, reſpondiſſe, Prius tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque ſermone exacto, Eumetis cum Meliſſa exiuit. Cùm autem Periander Chiloni bene magnum calicem præbibiſſet, ac Chilo Bianti: Ardalus adſurgens Æſopo ait: Tu verò non huc ad nos poculum tranſmittes, cum videas iſtos calicem tanquam Bathyclis poculum inter ſeſe circummittere, nemini alteri impertire? Et Æſopus: ne hoc quidem, inquit, publicum eſſe videtur poculum, ita iamdiu ſoli adſtat Soloni. [XXVI.] Tum Mneſiphilum compellans Pittacus: Cur, ait, Solon non bibit, ſed verſus ſuos teſtimonio ſuo impugnat hoſce,

Ebrietas.

Nunc Veneris mihi grata, & læti munera Bacchi,
Muſarumque viris dant ea lætitiam.

Subiecit autem Anacharſis: quia tuam illam duram timet legem, qua ſi quis per ebrietatem delinquat, duplam eius, quæ ſobrio infligeretur, pœnam cõſtituiſti. Tu verò, inquit Pittacus, ita contumelioſè in legem meam peccaſti, vt & ſuperiore anno, & nunc ebrius, præmium popoſceris atque coronã. Quid ni, ait Anacharſis, propoſito ei qui plus bibiſſet præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poſcerem? aut vos me docete quis alius ſit multum bibendi merum finis, quàm inebriari? Cùm riſiſſet ad hæc Pittacus, Æſopus talem narrauit fabulam. Lupus cùm videret paſtores in tabernaculo ouem comedere, propius accedens, Quantus, inquit, tumultus exortus eſſet, ſi hoc ego feciſſem? Tum Chi-

lo, Recte,

lo, Recte, ait, Æſopus ſeſe vltus eſt, cui paulò antè cùm os obturauerimus, nunc videt à nobis Mneſiphilo præripi facultatem reſpondendi, interrogato cur Solon non biberet. [XXVII.] ibi Mneſiphilus hanc rationem attulit. Scio, inquit, Solonis hanc eſſe ſententiam, vniuſcuiuſuis artis ſeu facultatis tam diuinæ quàm humanæ opus eſſe id potius quod ab ea efficitur, quàm quo id conſit: & finem, quàm quæ ad finem pertinent. Nimirum enim textor ſuum opus magis dixerit lænam aut tunicam, quàm radiorum diſpoſitionem, & inſubulorum excitationem. ac faber ferruminationem potius, aut ſecuris aciem ſolidam, quàm aliquid eorum quæ eius gratia neceſſario fiunt, vt carbonum ſuccenſio, & apparatus ramenti lapidum. ſed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus eius affirmemus eſſe non nauim aut domum, ſed ligna terebrare, & lutum miſcere. Muſæ autem omninò indignentur, ſi putemus ipſarum opus eſſe citharam & fiſtulam, non morum inſtitutionem, & affectuum animi moderationem, quæ conſequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur. Ergo Veneris etiã opus non eſt concubitus & corporum mixtio, neque vinum & ebrietas Bacchi: ſed qui his conciliatur amor, & deſiderium, ac mutua conſuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat, eaque ſe ait diligere & conſectari maximè in ſenectute. [XXVIII.] Eſt autem amoris virorum ac mulierum mutui effectrix Venus, ob voluptatem corporibus ſimul commiſcens ac colliquefaciens animos. Multi porrò non admodum inter ſe noti aut familiares à Baccho vini veluti ignis opera cuiuſdam ingeniis emollitis atque humectatis principium aliquod contemperationis inter ſe amicitiæque nanciſcuntur. Cæterùm vbi tales conueniunt viri, quales vos Periander conuocauit, nihil (puto) eſt quod calix aut poculum agat: ſed ipſæ Muſæ propoſito in medium ſermone, tanquam ſobrietatis cratera, cui plurimum voluptatis, ioci, ſeriæque rei item permultum adeſt, eo excitant, rigantque & diffundunt amicitiam: plerunq; ſinentes cyathum ſuper cratera quieſcere, quod Heſiodus prohibuit fieri apud eos qui bibere potius quàm diſſerere norunt.

Finis rerum.

Veneris & Bacchi opus.

Namque vbi ſe vino criniti forſan Achiui
Largius inuitant: plenus ſcyphus eſt tibi ſemper.

Alioqui teneo, apud antiquos moris fuiſſe vt propinarent inuicem, certaque, vt apud Homerum eſt, menſura biberent per ordinem, quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxta adſidebat obtulit. [XXIX.] Hæc cùm dixiſſet Mneſiphilus, Cherſias poeta (iam enim crimine eum Periander abſoluerat, inque gratiam Chilone deprecante receperat) Nonne, inquit, Diis Iupiter, ſicut heroibus Agamemnon, potum fundit dimenſum, vt apud eum conuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus: Si ait, palumbes quædam,

Modus bibendi.

ſicut

Eumetis ſiue Cleobulina.

& famoſam non noſti Eumetidem? ſic enim eam pater, vulgò de patris nomine Cleobulinam appellant. Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob ænigmatum peritiam ac ſapientiam laudas. nam & in Ægyptum quædam ab ea propoſitæ quæſtiones peruenerunt. Non ſanè, reſpondit Thales. his enim illa tanquam taxillis vbi ita res fert vtitur, & concertat cum compellantibus. Sed & animi altitudo ineſt ei mirabilis, & ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciuibus humanius populariterque imperet. Omninò, inquit Niloxenus, ita videtur. idque apparet intuenti tenuitatem in amictu eius atq; ſimplicitatem. ſed quid cauſæ eſt, quod Anacharſin ita amanter curat? Quia, reſpondit Thales, vir is eſt temperans, multarumque rerum gnarus, rationemq; victus & purgandi, qua in ægrotis curandis Scythæ vtuntur, prolixè ei libenterque tradidit. atque adeo nunc etiam diſcere eam aliquid atque diſputare puto, dum virum tractat iſtum atque mulcet.

[VIII.] Cùm iam cœnaculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus Mileſius, Thraſybuli tyrãni filius ſpurius, inde perturbato animo egreſſus, iratuſque ſecum quædam, quæ nos percipere nequiuimus, muſſitans. Is vbi Thaletem conſpexit, paululùm ſeſe colligens, atque ad ſe reuerſus: Atroci, inquit, iniuria nos Periander affecit, non paſſus me ſoluere nauim, cùm quidem id cuperem, ſed vt ad cœnam manerem exorans: & nunc venienti cœnatum ſedem adſignans indigniſſimam, Æolibus, & inſulanis, ac quibuſuis tandem hominibus Thraſybulo prælatis. ſatis enim euidens eſt, deſpici ab eo patrem qui me miſit, meamque in eum redundare contumeliam. Itane verò, ait Thales, metuis, ne quẽadmodum Ægyptij ſtellas aiunt viribus pro loci in quem attolluntur, aut deuehuntur conditione augeri minuive, ita tibi quoque locus claritatem obſcuritatemve adferat? & Lacone illo deterior es, qui cùm ei in choro quodam vltimum locum præfectus adſignaſſet, Bene, inquit, abs te factum eſt, qui rationem huius quoque loci cohoneſtandi repereris. non enim curandum eſt quo loco aut poſt quos collocemur: ſed vt quibus adſidemus, cum ijs bene nobis conueniat, ſtatimque in nobis ipſis principium anſamque amicitiæ ineſſe oſtendamus, dum non ſuccenſemus locanti, ſed laudamus quod talibus nos adiunxerit. Etenim qui loci cauſa iraſcitur, is magis ei iuxta quem poſitus eſt, quàm collocãti ſuccenſet, & vtrique infenſus fit. Verba hæc ſunt, inquit Alexidemus, ac obſeruaui vos quoque ſapientes honorem ſectari. ſimulque præteritis nobis diſceſſit. Nobis autem inſolentiam hominis mirantibus, Thales: Ingenio eſt, ait, ſtupido ac monſtroſo. qui etiamnum adoleſcentulus, cùm allatum Thraſybulo eſſet vnguentum præclarum, id in magnam crateram infudit, meroque affuſo ebibit, inimicitia amoris loco perpetrata. [IX.] Secun-

Locus.

dùm

dùm hæc famulus accedens: Iubet, inquit, Periander te vnà cum Thalete venire viſum quid rei ſit quod modo eſt ad eum allatum, temerene ſit natum, an monſtrum ſit atque prodigium. ipſe enim valde videtur perturbatus, contaminari ac pollui eo ſacrificium cenſens. hæc locutus, in domum quandam nos deduxit, vnam ex his quæ circa hortum erant. Ibi adoleſcens quidam paſtoralis, vt videbatur, imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, explicato ſcorteo ſacculo, monſtrauit nobis infantem equæ, vt aiebat, partu editum, ſupernè ad ceruices vſque & manus humana forma, reliquas partes equinas habentem, cæterùm in morem hominum recens natorum vagientem. Ac Niloxenus quidem, dij auerruncent vociferatus, oculos auertit. Thales autem aliquandiu in adoleſcentem intuitus, deinde ſubridens, vt ſolebat identidem de arte mecum iocari: Numnam (inquit) Diocles luſtrationem aliquam molieris, negociumque dijs malorum profligatoribus faceſſes, re terribili ſcilicet atque magna oblata? Quid ni, inquam ego? certè enim, Thales, portenditur ſeditio ac diſſidium, metuoque ne malum in ipſum penetret matrimonium ac poſteros, cùm dea priore nondum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ ſignificationem edat. [X.] Ad hæc nihil reſpondens Thales, ſed ridens diſceſſit. ac Periandro apud fores obuiam facto nobis, ſciſcitatoque quid videretur de ſpectaculo iſto, omiſſo me, manũ eius prehendit, & Quæ, inquit, Diocles mandabit, ea tu per ocium perages. Ego autem tibi conſulo, vt equarum paſtoribus non vtaris, aut eis des mulieres. Viſus eſt mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum delectari. nam & riſum tollebat, & Thaletem amplexus oſculabatur. Tum ille: exiſtimo, inquit, ô Diocles, iam eueniſſe quod ſigno iſto portendebatur. vides enim quantum damnum cepimus, Alexidemo nobiſcum cœnare nolente. Poſtquam introperuenimus, maiore iam voce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indignè tulit ſe collocari? locoque commonſtrato, ibi cum ipſe accubuit, tum nos vna accumbere iuſſit, inquiens vel pecunia fuiſſe ſe redemturum vt eadem cum Ardalo menſa poſſet vti. Erat autem Ardalus Trœzenius, tibicẽ ac ſacerdos Ardalidum Muſarum, quas priſcus Ardalus Trœzenius dedicauerat. Ibi Æſopus, qui nuper à Crœſo ad Periandrum, ac præterea Delphos ad oraculum miſſus, humili ſella iuxta Solonem ſupernè accumbentem adſidebat, Mulus, inquit, Lydus ſuam in flumine contemplatus imaginem, pulcritudinemque & magnitudinem corporis ſui admiratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit. mox autem recordatus aſini ſe filium eſſe, inhibuit curſum, ferociamque & ſpiritus repreſſit. Ad hæc Chilo Laconica voce, Tu quoque, ait, tardus es, & muli curſum imitaris. [XI.] Secundum hæc Meliſſa acceſſit, & iuxta Periandrum ac-

Monſtroſus fœtus.

Muli fabula.

cubuit. Eumetis autem inter cœnãdum ſedit. Cæterum me Thales, qui ſupra Biantem accumbebam, ita compellauit. Cur non ſignificaſti, Diocles, Bianti, Naucratitam hoſpitem iterum ad eum venire cum quæſtionibus à rege propoſitis, vt ſobrius & cautus eas percipiat.

Vini vis.

Ille verò, inquit Bias, iampridem me iſtis adhortationibus territat. Ego autem noui Bacchum cùm alias validum eſſe, tum a ſapientia cognomentum Lyſij (quaſi *Solutorem* diceres) inueniſſe. itaque non metuo ne plenus eius ad certamen minus animi ſim habiturus. His illi inuicem verbis inter cœnandum ludebant.

Frugalitas dictorum.

Mihi verò conſideranti cœnam vſitata ratione nonnihil frugaliorem, ſubijt apud animum meum cogitare, ſapientum & bonorum virorum conuiuia non augere impenſas, ſed minuere potius, dum ſuperuacanei obſoniorum apparatus omittuntur, & vnguenta peregrina ac bellaria, vinorumque precioſorum diffuſiones: quibus cum Periander quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibuſquè & rebus tantis, tum ſeſe iſtis viris tenuitate & frugalitate commendabat. nam non aliarum duntaxat rerum, ſed vxoris quoque demens atque occultans conſuetum mũdum, frugaliter eam & modicè ornatam oſtendebat. [XII.] Sublatis menſis, ſertiſque à Meliſſa diſtributis, nos quidem libauimus: & tibicina, cum paululum ad vota noſtra cecinnet, è medio abijt.

De fiſtulis & oſsibus.

Tunc Ardalus Anacharſin allocutus, interrogauit an apud Scythas tibicinæ eſſent. qui ex tempore reſpondit, Ne vites quidem apud Scythas eſſe. Rurſumque Ardalo dicente, Atqui dij ſunt Scythis? omnino, inquit Anacharſis, ijque intelligentes humanæ linguæ. neque Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scythis eloquio præſtare ſe cenſent, tamen deos oſſium & lignorum ſonos quàm humanam vocem libentius audire opinantur. Quid intulit Æſopus, ſi videres ô hoſpes noſtri temporis fiſtularum fabros, qui oſſa hinnuleorum abijciunt, & aſininis vtuntur, melius ſonare hæc dicentes. qua de cauſa etiam Cleobulum tibia hinnulea ad fiſtulam Phrygiam impulit mirari aurem cornigeram ictus gratia.

Aſinus.

vt mirari ſubeat, aſinum animal craſſiſſimum & à muſica alieniſſimum, tamen oſſa tenuiſſima & maximè canora ſuppeditare. Hic Niloxenus, nimirum, inquit, hoc eſt quod nobis Naucratitis Buſiritæ vitio vertunt, qui aſininis iam vtimur tibijs, cum ipſis etiam tubam audire nefas habeatur, quia eius ſonus aſininæ voci eſt ſimilis. noſtis autem aſinum apud Ægyptios propter Typhonem in infamia eſſe. [XIII.] Facto deinde ſilentio, Periander cernens Niloxenum cupere quidem, ſed tamẽ non audere ſermonis facere principium, Ego verò, ait, ciuitates magiſtratuſque laudo, qui priore loco hoſpitibus, deinde ciuibus reſponſa dant. itaque placet, vt in præſentia noſtri ſermones, quippe indigenæ & familiares, aliquantulum ceſſent, & quaſi in con-

cionem

tionem aditus permittatur Ægyptijs iſtis ac regijs quæſtionibus, quas optimus hic Niloxenus ad Biantem adfert, Bias autem vult vnà nobiſcum excutere. Et Bias: vbi enim, aut quibus cum malit quiſquam de his experiri, ſi ita vſus ferat, quæſtionibus ſoluẽdis? præſertim cùm rex mandauerit, vt à me principium fiat diſputationis, & ea ordine per vos omnes circumeat. Ad hæc verba codicillos Bianti porrexit Niloxenus, iuſſitque apertos coram omnibus legere. eorum quæ continebantur ſcripta, hæc erat ſententia. Amaſis rex Ægyptiorum Bianti Græcorum ſapientiſſimo Salutem. Certat mecum Æthiopum rex de ſapientiæ præſtantia: victuſque alijs in rebus, vltimo loco abſurdam à me & immanem rem poſtulat, mare me iubens ebibere: idque eâ conditione, vt ſi præſtem, multi eius pagi multæque vrbes meæ fiant ditionis: ſin verò, oppida quæ circa Elephantinam ſunt amittam. Tu quo pacto id fieri poſſit diſpice, & ſtatim nos remiſſo huc Niloxeno doce. Si quid à me ciues amicique tui deſiderabunt, non deero ijs. Vale. [XIV.] His recitatis, non multum temporis cunctatus Bias, ſed paululùm ſecum meditatus, & paucula cum Cleobulo, qui ponè accumbebat, collocutus, Quid narras, inquit, Niloxene? tot hominum rex Amaſis, tantumque ditionis præſtantiſſimæ poſſidens, ebibere mare volet obſcurorum & vilium pagorum gratia? Tu verò, inquit Naucratites, tuo arbitrio perpende quid fieri poſſit. Indicet ergo, ait Bias, Æthiopum regi, debere eum interim dum ipſe mare quod nunc eſt ebibit, in mare exeuntes fluuios inhibere. nam de eo quod nunc eſt mari, non de futuro mandatum fuit. Quæ ſimulatque dixit, Niloxenus præ voluptate non continuit ſe, quin amplecteretur atque oſcularetur hominem. Reliquis autem reſponſum Biantis laudantibus atque approbantibus, ridens Chilo: Hoſpes, inquit, Naucratita, antequàm mare ebibatur domum nauigans Amaſidi indica, non eſſe ei quærendum quomodo tantùm ſalſuginis exhauriat, ſed potius vt potabile ac dulce ſubditis regnum ſuum faciat. harum rerum callentiſſimus, optimuſq; magiſter eſt Bias, quib. perceptis Amaſis nihil opus habebit aurea ad lauandos pedes pelui qua terreat Ægyptios, ſed omnes ipſum demerebuntur atque diligent ob virtutem, etiamſi millies eſſet quàm nunc videtur inuiſior. [XV.] Eſt verò, inquit Periander, operæpreciũ vt vniuerſi viritim (vt Homerico more loquar) Amaſidi tales contribuamus primitias. Sic enim & illi additamentum ipſa negociatione præſtabilius fiet, & nobis ſingulis aliquid vtilitatis accedet. Tum Chilo, Principium, inquit, dicendi Solon æquum eſt vt faciat, non tantùm quia natu omnibus reliquis eſt grandior, & primo accumbit loco, ſed maximum ac perfectiſſimum quia gerit magiſtratum, Athenienſium legiſlator. Ibi tum Niloxenus ſubmiſſa ad me voce: Profectò

De mari ebibendo.

Digitized by Google

Sapientum dicta de Principe.

inquit, multa falsò creduntur , multique ſunt qui ſiniſtris rumoribus de ſapientibus viris delectantur , quos vel ipſi ſibi confingunt, vel ab alijs promptè accipiunt. quomodo etiam ad nos in Ægyptum renunciatum fuit , Chilonem amicitiæ atque hoſpitij ius reſignaſſe Soloni, quod hic leges mutabiles eſſe dixiſſet. Ridicula, inquam , narratio. ita enim primus Chiloni erat repudiandus Lycurgus , qui vnà cum legibus totam conuellit atque immutauit rempubl. Lacedæmoniorum. [XVI.] Cæterùm Solon paululum moratus, Mihi, ait, videtur hac ratione maximè gloriam conſecuturus ſiue rex ſiue tyrannus , ſi vnius imperium in popularem reipubl. ſtatum ciuibus conuertat. Subiecit Bias : ſi primus pareat legibus patriæ. Poſt hos Thales pronunciauit, eum ſibi principem videri beatum, qui naturæ ordine ſenex moriatur. Quartus Anacharſis : ſi ſolus ſit prudens. Quintus Cleobulus : ſi familiarium nemini fidat. Sextus Pittacus : ſi ſubditos princeps ita condocefaciat, vt nó ipſum, ſed ipſius cauſa metuant. Vltimus Chilo: principem nihil meditari debere mortale, ſed omnia immortalia. His dictis à Periandro poſtulauimus , vt ipſe quoque diceret aliquid. Ille verò vultu non admodum hilari, ſed ad ſeueritatem compoſito: addo ergo , inquit, dictas ſententias omnes ferè ſanæ mentis hominem ab imperio gerendo deterrere. Et Æſopus, vt erat reprehendendi ſtudioſus : Hæc igitur , ait, oportebat nos ſeorſim tractare, ne dum conſiliarij volumus eſſe & amici principum , eorum fiamus accuſatores. [XVII.] Huius caput tangens Solon ac renidens , Non , inquit, videtur tibi moderatiorem principem ac tyrannum æquiorem reddere, qui ei perſuadet pręſtare non imperare quàm imperare? Quis verò, reſpondit Æſopus, tibi malit credere , quàm Deo ? cuius ſententia ex hoc tibi dato oraculo apparet ,

Felix vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon : enimuerò, inquit , nunc quoque Athenienſes vnicum audiunt præconem , nimirum legem, quamquam penes populum reipubl. ſit poteſtas. Tu autem coruorum graculorumque voces audire peritus , tuam ipſius vocem non accuratè exaudis : ſed qui vrbem de Apollinis ſententia beatiſſimam fore putes quæ vnum audit , conuiuij hanc laudem eſſe cenſes, vt omnes diſſerant ac de omnibus. Tu enim , infert Æſopus, nullam legem poſuiſti , ne inebrientur ſerui, ſicut Athenis ſeruis amoribus & ſicca vnctione interdixiſti. Cùm riſiſſet Solon , Cleodemus medicus : atqui ſiccæ vnctioni, inquit , ſimile eſt , vino rigatum loqui. eſt enim ſuauiſſimum. & Chilo id ſic excepit : itaq; eo tanto magis abſtinendum eſt. Rurſum Æſopus , Et quidem , ait, Thales viſus eſt dicere , fore vt celerrimè conſeneſcat. [XVIII.] Hîc ridens Periander , ſic eſt locutus. Merito quidem nos, Aeſope, pœnam dedimus , qui

prius

prius quam Amaſidis ſermonem reliquum in medium proponeremus, in alias incidimus diſputationes. Tu itaque Niloxene reliquum Epiſtolæ inſpice, viriſque his præſentibus vtere. Tum Niloxenus hæc. Equidem poſtulatum illud Aethiopicum nihil aliud quàm, vt eſt apud Archilochum, ſcuticam confractam appellare quis iure poſſit. Tuus autem hoſpes Amaſis in hoc quærendi genere humanior eſt & elegantior. Iuſſit enim eum explicare quid ſit vetuſtiſſimum, quid pulcerrimum, quid maximum, quid ſapientiſſimum, quid communiſſimum, atque adeò quid vtiliſſimum, quid damnoſiſſimum, quid fortiſſimum, quid facilimum. Quid, inquit Periander, reſponditne, & ſoluit ſingula iſthæc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo & veſtrum erit iudicium. Summã enim in hoc rex noſter impendit operam, vt neque calumniari reſponſa poſſit dici verè, neque lateat & non arguatur ſi quid erratum eſt reſpondendo. Recitabo autem vobis quo modo reſpondit. Quid antiquiſſimum? Tempus. Quid maximum? Mundus. Quid ſapientiſſimum? Veritas. Quid pulcerrimum? Lux. Quid communiſſimum? Mors. Quid vtiliſſimum? Deus. Quid damnoſiſſimum? Genius. Quid robuſtiſſimum? Fortuna. Quid facilimum? Quod ſuaue eſt. [XIX]. His ita recitatis, Nicarche, factoq; ſilentio, Thales Niloxenũ interrogauit, an has ſolutiones probaſſet. Amaſis. Reſpondenteq; eo, quaſdam admiſſas ab eo fuiſſe, quaſdam improbatas, Et verò, inquit Thales, examinãdæ ſunt: omnes enim vitia magna erroreſque habent. quale eſt, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetuſtiſſimum dixit. quod quî poteſt eſſe verum? cùm pars eius præterierit, alia ſit præſens, alia futura: & quod poſt nos erit tempus, rebus hominibuſque qui nunc ſunt recentius eſſe quiuis videat. Iam quod veritatem putat eſſe ſapientiam, tantundem mihi videtur ac ſi lumen oculum vocaret. Quod ſi lumen, ita vt eſt, pulcrum eſſe cenſuit, quomodo factum eſt vt ipſum Solem præterierit? De cætero quod reſpondit de diis ac geniis, id audax atque periculoſum eſt reſponſum: valde etiam à ratione alienum eſt, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facilè mutaretur, ſi ita validiſſima rerum eſſet atque robuſtiſſima. Sed neque mors communiſſimum eſt, quæ nihil ad viuos pertinet. [XX.] Cæterùm ne videamur in aliorum pronunciata, inquirere, noſtra cum eorum dictis componantur. & ſi Niloxeno ita videtur, primum ego me effero qui de ſingulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæſitum: quid reſponſum fuerit. Quid eſt antiquiſſimum? Deus, inquit Thales. ortu enim caret. Quid maximum? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcerrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ ſunt. Quid ſapientiſſimum? Tempus. id enim alia inuenit, reliqua inueniet. Quid communiſſimum? Spes. quibus enim reliqua omnia deſunt,

Variæ quæſtiones.

Aliæ ſolutiones earum.

deſunt, hæc adeſt. Quid vtiliſſimum? Virtus hæc enim reliqua etiam rectè vtendo vtilia facit. Quid damnoſiſſimum? animi vitium. huius enim præſentia plurima bona corrumpuntur. Quid validiſſimum? Neceſſitas. ea enim ſola eſt inſuperabilis. Quid facilimum? Quod eſt naturæ conſentaneum. nam voluptates etiam ſunt, quæ ſæpenumero reſpuantur. [XXI.] Cùm Thaletis dicta omnes approbaſſent: Cleodemus, Huiuſmodi, inquit, Niloxene, quæſtiones proponere & ſoluere regibus conuenit. barbarus autem iſte, qui mare Amaſidi propinabat, breuitate ſermonis refellendus fuit ea, qua vſus eſt aduerſus Alyatten Lesbiis ſcripto ſuperbè aliquid inſolens mandantem Pittacus.

Quæſtiones argutas mos inter ſe proponendi vnde?

nihil enim reſpondit aliud quàm debere eum cepas & calidum panem edere. Hunc eius ſermonem ſic excepit Periander. Enimuerò priſcis quoque Græcis in more poſitum fuit, Cleodeme, huiuſmodi inter ſe quæſtiones proponere. auditu enim accepimus, Chalcidem ad Amphidamantis exequias conueniſſe poetas, quorum tum inter ſapientes maximè vigebat gloria. Fuerat autem is Amphidamus vir ciuilis, cùmque multum negocii exhibuiſſet Eretrienſibus, in pugnis ob Lilantem commiſſis ceciderat. Sed cùm poetarum carmina arte elaborata difficilem moleſtamque facerent diiudicationem ambigua victoria, & concertatores glorioſi Homerus atque Heſiodus præ ſui reuerentia plurimum arbitris dubitationis afferrent: ventum eſt ad huiuſmodi quæſtiones, propoſuerúntque, inquit Leſches, talia:

Muſa mihi refer hæc, quæ nec prius euenerunt,
Nec poſt euenient. ——

& reſpondit Heſiodus ex tempore:

Sed Iouis ad buſtum ſonitu cum quadrupedante
Frangentur currus ab equis certamine anhelo:

diciturque ea maximè de cauſa magni factus ac tripode donatus. [XXII.] Quid verò, inquit, Cleodemus, hæc à ſcriptis Eumetidis differunt quos illam animi iocique cauſa nectentem, vt aliæ cingula ſolent, & reticula, mulieribus proponere fortaſſis indecorum non eſt: ridiculum verò, ſi eos vt rem ſeriam tractent viri cordati Ac Eumetis quidem, cum, vt apparebat, dicere aliquid aduerſus Cleodemum cuperet, præ verecundia ſeſe cohibuit, facieſq; eius tota rubore oppleta fuit. Sed Æſopus, veluti vlciſcens eam: An verò ait, non magis ridiculum eſt, non poſſe nos iſta ſoluere? quale eſt quod paulò ante cœnam nobis propoſuit:

Laßkopff.

Igni hominem æs humano in corpore figere vidi

poteſne explicare, hoc quid ſit? Ne ſcire quidem opus habeo, reſpondit Cleodemus. Et verò, inquit ille nemo te melius iſtam rem nouit aut vſurpat. quod ſi inficias ire velis, teſtes habeo cucurbitulas, Riſit Cleodemus: nemo enim medicorum ea tempeſtate ſie-

te frequentius cucurbitulis vtebatur, idque remedii propter vſum nō parum laudis inuenerat. [XXIII.] Cæterum Mneſiphilus Athenienſis ſocius imitatorque Solonis Periandrum ſub hæc ita compellauit. Equidem æquum iudico, vt ſicut vinum ita ſermo quoq; non pro cenſu aut præſtantia virtutis, ſed ex æquo inter omnes diſtribuatur, ſicut in populari ſtatu reipublicæ. At quæ iam à vobis dicta ſunt de dominatione, & regno, ad nos, qui populares ſumus, nihil pertinent. Itaq; cenſeo debere vos denuò ea de reipublicæ forma, in qua æquali omnes iure viuunt, viritim aliquid conferre, auſpicante iterum Solone. Placuit hæc ſententia omnibus. Primuſq; Solon: tu quidem, inquit, Mneſiphile audiuiſti cum vniuerſis Athenienſibus, quis meus ſit de repub. ſenſus. Quando autem nunc quoque vis audire, videtur mihi ciuitas maximè beata fore & conſeruatura popularem ſtatum, in qua iniuriæ alicuius autorem non minus illæſi quàm qui læſus eſt in ius rapiant atque puniant. Secundus Bias dixit, eum popularem reip. ſtatum eſſe optimum, in quo legem vniuerſi tanquam tyrannum metuant. Thales: vbi neque diuites nimis neque pauperes ſint ciues. Anacharſis: in qua cum reliqua omnia æqualia habeantur, virtuti tamen potior, vitio deterior conditio deferatur. Quintus Cleobulus pronunciauit populum maximè facturum officium, ſi ciues reprehenſionem magis metuant quàm legem. Sextus Pittacus: vbi magiſtratum gerere non licet malis, licet bonis. Conuerſus deinde Chilo: ea, inquit, optima eſt reſpublica, in qua maxime leges, minime oratores audiuntur. Rurſum vltimus omnium Periander de dictis horum ita cenſuit, videri ſibi omnibus his pronunciatis eam commendari popularem reip. formam quæ ſimilima ſit optimatum in ciuitate gubernationi. [XXIV.] Hac quoque diſputatione finita, poſtulaui ego, vt domus quomodo regenda ſit nobis illi explicarent: quòd regni & ciuitatis gubernatio paucis obueniret, quiuis autem noſtrûm larem domeſticum familiamque haberet. Hic ridens Æſopus: Non ita, inquit, res habet: ſiquidem in quibuſuis illis Anarchaſidem numeras. qui non modò non habet domum, ſed & iactat ſe hoc nomine, quod domo carens, curru vtatur, quomodo Solem aiunt curru circumuehi, aliaſq; aliam cœli obire regionem. Reſpondit Anacharſis: Itaq; ergo aut ſolus deorum liber, aut omnium liberrimus ille eſt, omnibuſquè imperat, nulli paret, ſed regnat ac habenas tenet. Verùm Solis currus quàm pulcritudine excellens, magnitudineque mirabilis ſit, te fefellit. alioqui non eras eum cum noſtro ioci gratia comparaturus. Videris autem mihi, Æſope, pro domo habere lutea & figlina iſta clauſtra, perinde ac ſi teſtam, non ipſum animal cochleæ nomine afficeres. itaque non iniuria riſum tibi mouit Solon, qui cùm domum Crœſi ſumptuosè ornatam vidiſſet, non ſtatim pronunciauit do-

De populari reipub. ſtatu.

Digitized by Google

Domus quid ſit.

uit dominum eius beatè ac feliciter habitare: quod bona in ipſo domino ſita potius, quàm quæ circa ipſum erant, ſpectare cuperet. Atque apparet te tuæ oblitum vulpis, quæ cùm in certamen de varietate ornatus cum panthera veniſſet, ea quæ intus ſibi eſſent ornamenta diſceptatorem inſpicere iubebat: his enim ſe magis variè, quàm panthera eſſet, ornatam. Tu verò fabrorum & lapicidarum opera circumſpicis, eaque pro domo habes: non ea quæ intus quiſque ſua habet, liberos, coniugium, amicos, familiam: cum quibus probè compoſitis ſi quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerumq; communitate vtitur, domum is bonam & beatam incolit. Hęc ego cum Æſopo reſponſa volo, tum pro mea ſtipe Diocli collata. reliqui pro ſe ſuam quiſque ſententiam pronuncianto. [XXV.] Tum Solon: Ea, inquit, mihi optima videtur domus, vbi res eſt neque iniuſte parta, neque in ea vel conſeruanda diffidentiæ, vel inſumenda pœnitentiæ eſt locus, Bias: In qua dominus ſua ſponte talem ſe gerit, qualẽ foris propter leges. Thales: in qua plurimum ocii domino conceditur. Cleobulus: in qua plures ſunt qui diligant, quam qui metuant dominum. Pittacus: vbi neque requiruntur ſuperuacanea, neque deſiderantur neceſſaria. Chilon: maximè oportet domum vrbi quæ ſub rege eſt ſimilem eſſe, adiecitq; Lycurgum cuidam qui populare imperium Spartæ inſtituere ipſum iuberet, reſpondiſſe, Prius tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque ſermone exacto, Eumetis cum Meliſſa exiuit. Cùm autem Periander Chiloni bene magnum calicem prębibiſſet, ac Chilo Bianti: Ardalus adſurgens Æſopo ait: Tu verò non huc ad nos poculum tranſmittes, cum videas iſtos calicem tanquam Bathyclis poculum inter ſeſe circummittere, nemini alteri impertire? Et Æſopus: ne hoc quidem, inquit, publicum eſſe videtur poculum, ita iamdiu ſoli adſtat Soloni. [XXVI.] Tum Mneſiphilum compellans Pittacus: Cur, ait, Solon non bibit, ſed verſus ſuos teſtimonio ſuo impugnat hoſce,

Familia quæ optima.

Ebrietas.

Nunc Veneris mihi grata, & læti munera Bacchi,
Muſarumque viris dant ea leticiam.

Subiecit autem Anacharſis: quia tuam illam duram timet legem, qua ſi quis per ebrietatem delinquat, duplam eius, quæ ſobrio infligeretur, pœnam cõſtituiſti. Tu verò, inquit Pittacus, ita contumelioſè in legem meam peccaſti, vt & ſuperiore anno, & nunc ebrius, præmium popoſceris atque coronã. Quid ni, ait Anacharſis, propoſito ei qui plus bibiſſet præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poſcerem? aut vos me docete quis alius ſit multum bibendi merum finis, quàm inebriari? Cùm riſiſſet ad hæc Pittacus, Æſopus talem narrauit fabulam. Lupus cùm videret paſtores in tabernaculo ouem comedere, propius accedens, Quantus, inquit, tumultus exortus eſſet, ſi hoc ego feciſſem? Tum Chilo, Recte,

Finis rerum. — *Veneris & Bacchi opus.*

lo, Recte, ait, Æſopus ſeſe vltus eſt, cui paulò antè cùm os obturauerimus, nunc videt à nobis Mneſiphilo præripi facultatem reſpondendi, interrogato cur Solon non biberet. [XXVII.] ibi Mneſiphilus hanc rationem attulit. Scio, inquit, Solonis hanc eſſe ſententiam, vniuſcuiuſuis artis ſeu facultatis tam diuinæ quàm humanæ opus eſſe id potius quod ab ea efficitur, quàm quo id conſit: & finem, quàm quæ ad finem pertinent. Nimirum enim textor ſuum opus magis dixerit lænam aut tunicam, quàm radiorum diſpoſitionem, & inſubulorum excitationem. ac faber ferruminationem potius, aut ſecuris aciem ſolidam, quàm aliquid eorum quæ eius gratia neceſſario fiunt, vt carbonum ſuccenſio, & apparatus ramenti lapidum. ſed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus eius affirmemus eſſe non nauim aut domum, ſed ligna terebrare, & lutum miſcere. Muſæ autem omninò indignentur, ſi putemus ipſarum opus eſſe citharam & fiſtulam, non morum inſtitutionem, & affectuum animi moderationem, quæ conſequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur. Ergo Veneris etiã opus non eſt concubitus & corporum mixtio, neque vinum & ebrietas Bacchi: ſed qui his conciliatur amor, & deſiderium, ac mutua conſuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat, eaque ſe ait diligere & conſectari maximè in ſenectute. [XXVIII.] Eſt autem amoris virorum ac mulierum mutui effectrix Venus, ob voluptatem corporibus ſimul commiſcens ac colliquefaciens animos. Multi porrò non admodum inter ſe noti aut familiares à Baccho vini velùti ignis opera cuiuſdam ingeniis emollitis atque humectatis principium aliquod contemperationis inter ſe amicitiæque nanciſcuntur. Cæterùm vbi tales conueniunt viri, quales vos Periander conuocauit, nihil (puto) eſt quod calix aut poculum agat: ſed ipſæ Muſæ propoſito in medium ſermone, tanquam ſobrietatis cratera, cui plurimum voluptatis, ioci, ſeriæque rei item permultum adeſt, eo excitant, rigantque & diffundunt amicitiam: plerunq; ſinentes cyathum ſuper cratera quieſcere, quod Heſiodus prohibuit fieri apud eos qui bibere potius quàm diſſerere norunt.

Namque vbi ſe vino criniti forſan Achiui
Largius inuitant: plenus ſcyphus eſt tibi ſemper.

Modus bibendi.

Alioqui teneo, apud antiquos moris fuiſſe vt propinarent inuicem, certaque, vt apud Homerum eſt, menſura biberent per ordinem, quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxta adſidebat obtulit. [XXIX.] Hæc cùm dixiſſet Mneſiphilus, Cherſias poeta (iam enim crimine eum Periander abſoluerat, inque gratiam Chilone deprecante receperat) Nonne, inquit, Diis Iupiter, ſicut heroibus Agamemnon, potum fundit dimenſum, vt apud eum conuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus: Si ait, palumbes quædam,

ſicut

Digitized by Google

ſicut vos narratis, Ioui ambroſiam adferunt, volatu difficulter ægræque ſuperatis ſaxis concurrentibus, quas Planctas Homerus vocat: non cenſes etiam nectar ipſum paratu difficile ac rarum eſſe, vt parcè depromptum cuique deorum tribuatur? [XXX.] Fortaſſe ita eſt, reſpondit Cherſias. Sed vellem de re familiari diſputationem repeti, vt quod ei deeſt ab aliquo veſtrûm explicetur. puto enim omiſſum eſſe, quis modus rei faciundæ ſit ſufficiens. Ad hæc Cleobulus: Atqui, inquit, lex menſuram ſapientibus præſcripſit. ineptis fabulam narrabo, quam mater mea fratri obiecit. Aiebat enim Lunam à matre petiiſſe, vt ſibi tuniculam congruentem texeret: ac matrem reſpondiſſe, Qui poſſim verò, cùm te iam plenam, mox in cornua attenuatam, rurſum dimidio orbe videam? Sic etiam, mi Cherſia, homini fatuo & vitioſo nulla menſura opũ eſt. neceſſitates enim eius ſubinde cupiditatibus & fortuitis caſibus mutantur, ſuntque ſimiles Aeſopi cani, quem is ait hyeme ſeſe contrahentem ob frigus ac conuoluentem cogitare de domo ſibi paranda: æſtate autem cùm porrectus dormiat, magnum ſibi videri, & putare neque neceſſarium & magni laboris opus eſſe tantam extruere domum. Nonne enim vides Cherſia, eos qui modò humiles, planè in arctum ſe cogunt, vtpote præcisè ac Laconicè victuri, paulò poſt niſi omnes priuatorũ regumq; res poſſideant, exiſtimare ſe ob inopiam perituros? [XXXI.] Poſtquam Cherſias tacuit, excipiens ſermonem Cleodemus: Veruntamen, inquit, videmus vos quoq; qui ſapientes eſtis, inæqualibus menſuris, ſi quis comparationem inſtituat, diſtributa bona poſſidere. Tum Cleobulus: Nimirum, ait, mi homo, lex veluti textor cuique congruam decentemque & mediocrem portionem attribuit. nam tu quoque ratione legis inſtar in alendis corporibus, victus ratione præſcribenda, adhibendiſque medicamentis vtens, non æqualia omnibus, ſed cõuenientia ſingulis tribuis. Subiecit Ardalus hæc. numnam [illegible]rgo etiam ſodalem noſtrum, Solonis hoſpitem Epimenidem [illegible]x aliqua reliquis abſtinere cibis iubet, ac tantum exiguam parten [illegible]centis famem materiæ *Alimum* Græci vocant: quam ipſe ſibi componit voluptatem, ſumere ore, itaq; impranſum incœnatumque perdurare? Hæc oratio cùm omnes conuiuas attentos tacitoſq; reddidiſſet, Thales iocans, probè facere Epimenidem dixit, qui molendo coquendoq; cibos moleſtias ſibiipſi facere nollet: quod Pittaco vſuueniret. ſe enim cùm in Lesbum veniſſet, audiuiſſe hoſpitam ſic cantare ad piſtrinum: Mole piſtrinum, mole: nam & Pittacus molit, rex magnæ Mitylenæ. Solon autem: miror (inquit) Ardale, legem de victus Epimenidis ratione non legiſſe te in Heſiodi ſcriptam verſibus. is enim eſt, qui primus Epimenidi ſemina huius alimenti præbuit, dum eum docuit quærere,

Quanta ſit vtilitas in maluis aſphodeliq́ue.

Modus rei familiaris.

[XXXII.]

Malua & albuci vſus.

[XXXII.] Exiſtimas verò, inquit Periander, tale aliquid Heſiodo in mentem veniſſe, ac non potius eum, vt eſt aſſiduus parſimoniæ laudator, ad cibos viliſſimos nos, quippe dulciſſimi qui ſint, voluiſſe adhortari? vtilis enim eſt maluæ eſus, & ſuauis haſtula regia. Iſta verò famem ac ſitim arcentia, medicamenta potius eſſe audio quàm cibos recipientia mel & caſeum barbaricum: & multa minimè vulgarium ſeminum. quomodo ergo non, quod eſt apud Heſiodum, in fumo poneretur clauus, &

Mulorumque opera, atq; boum iam cuncta perirent.

ſi tanto opus foret apparatu? Miror autem tuum, Solon, hoſpitem, ſi nuper cum Deliis magnam luſtrationem faceret, non obſeruauit ab ipſis in templum inferri monimenta atque exempla primi alimenti, cùm aliis ſponte ſua naſcentibus, maluam & albucum: quorum probabile eſt Heſiodum quoque nobis vilitatem ac ſimplicitatem commendare. Non hæc modò, inquit Anacharſis, ſed & vt ad ſanitatem inter præcipua conducens vtraque planta laudatur. Rectè dicis, ait Cleodemus. Apparet enim Heſiodum medicum fuiſſe, qui tam accuratè & peritè de victus ratione, vini temperie, aquæ bonitate, lauacris, mulieribus, coitus tempore, & infantium ſeſſione diſſeruerit. Mihi autem videtur Æſopus rectius ſeſe Heſiodi diſcipulum profeſſurus, quàm Epimenides. ille enim pulcræ ſuæ & variæ ac multarum linguarum vſu ornatæ ſapientiæ initium ſumſit ex accipitris ad luſciniam ſermone. Cuperem autem Solonē audire. probabile enim eſt hunc cum Athenis Epimenide multum temporis vſus ſit familiariter, noſſe qua de cauſa quove inſtituto is talem amplexus ſit victus rationem.

Nullo nutrimento vti an ſummū ſit bonum.

[XXXIII.] Quid attinebat, reſpondit Solon, ex eo cauſam quærere? cùm in promptu ſit, proximum à ſummo & maximo bono eſſe hoc, quàm minimum requirere nutrimentum: ſiquidem rectè creditum eſt ſummum bonum eſſe nullo prorſus alimento indigere. Hoc verò mihi nequaquam videtur, inquit Cleodemus, ſiquidem licet dicere quod ſentio: maximè menſa appoſita, quæ alimento ſublato tollitur, cùm ſit diis amicitiæ hoſpitiique patronis conſecrata. Sicut autē Thales ait igne dempto totius vniuerſi extituram confuſionē: ſic menſa abolita neceſſe videtur eſſe omnes familiæ partes deletum iri. ſimul enim tollitur ignis Veſtalis, focus ſacer, crateres, conuiuia, hoſpitia, quæ prima ſunt & humaniſſima hominum inter ſe commercia. atque adeò tota vitæ ratio peribit, ſiquidem à negociis aliquod eſt hominibus ad oblectationes diuerticulum, quibus victus apparatio & vſurpatio plurimum præbet materiæ. Iam & in agriculturam hoc mali redundabit. qua ceſſante tellus nobis relinquetur informis, atque inculta, ob vacationem operum repleta ſterilis materiæ, & fluuiorum eluuione inundata. vnàq; peribunt artes omnes atq; opificia quibus illa præeſt funda-

Digitized by Google

Eumetis ſiue Cleobulina. & famoſam non noſti Eumetidem? ſic enim eam pater, vulgò de patris nomine Cleobulinam appellant. Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob ænigmatum peritiam ac ſapientiam laudas. nam & in Ægyptum quædam ab ea propoſitæ quæſtiones peruenerunt. Non ſanè, reſpondit Thales. his enim illa tanquam taxillis vbi ita res fert vtitur, & concertat cum compellantibus. Sed & animi altitudo ineſt ei mirabilis, & ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciuibus humanius populariterque imperet. Omninò, inquit Niloxenus, ita videtur. idque apparet intuenti tenuitatem in amictu eius atq; ſimplicitatem. ſed quid cauſæ eſt, quod Anacharſin ita amanter curat? Quia, reſpondit Thales, vir is eſt temperans, multarumque rerum gnarus, rationemq; victus & purgandi, qua in ægrotis curandis Scythæ vtuntur, prolixè ei libenterque tradidit. atque adeo nunc etiam diſcere eam aliquid atque diſputare puto, dum virum tractat iſtum atque mulcet. [VIII.] Cùm iam cœnaculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus Mileſius, Thraſybuli tyrãni filius ſpurius, inde perturbato animo egreſſus, iratuſque ſecum quædam, quæ nos percipere nequiuimus, muſſitans. Is vbi Thaletem conſpexit, paululùm ſeſe colligens, atque ad ſe reuerſus: Atroci, inquit, iniuria nos Periander affecit, non paſſus me ſoluere nauim, cùm quidem id cuperem, ſed vt ad cœnam manerem exorans: & nunc venienti cœnatum ſedem adſignans indigniſſimam, Æolibus, & inſulanis, ac quibuſuis tandem hominibus Thraſybulo prælatis. ſatis enim euidens eſt, deſpici ab eo patrem qui me miſit, meamque in eum redundare contumeliam. Itane verò, ait Thales, metuis, ne quẽadmodum Ægyptij ſtellas aiunt viribus pro loci in quem attolluntur, aut deuehuntur conditione augeri minuive, ita tibi quoque locus claritatem obſcuritatem ve adferat? & Lacone illo deterior es, qui cùm ei in choro quodam vltimum locum præfectus adſignaſſet, Bene, inquit, abs te factum eſt, qui rationem huius quoque loci cohoneſtandi repereris. non enim curandum eſt quo loco *Locus.* aut poſt quos collocemur: ſed vt quibus adſidemus, cum ijs bene nobis conueniat, ſtatimque in nobis ipſis principium anſamque amicitiæ ineſſe oſtendamus, dum non ſuccenſemus locanti, ſed laudamus quod talibus nos adiunxerit. Etenim qui loci cauſa iraſcitur, is magis ei iuxta quem poſitus eſt, quàm collocãti ſuccenſet, & vtrique infenſus fit. Verba hæc ſunt, inquit Alexidemus, ac obſeruaui vos quoque ſapientes honorem ſectari. ſimulque præteritis nobis diſceſſit. Nobis autem inſolentiam hominis mirantibus, Thales: Ingenio eſt, ait, ſtupido ac monſtroſo. qui etiamnum adoleſcentulus, cùm allatum Thraſybulo eſſet vnguentum præclarum, id in magnam crateram infudit, meroque affuſo ebibit, inimicitia amoris loco perpetrata. [IX.] Secundùm

dùm hæc famulus accedens: Iubet, inquit, Periander te vnà cum Thalete venire viſum quid rei ſit quod modo eſt ad eum allatum, temerene ſit natum, an monſtrum ſit atque prodigium. ipſe enim valde videtur perturbatus, contaminari ac pollui eo ſacrificium cenſens. hæc locutus, in domum quandam nos deduxit, vnam ex his quæ circa hortum erant. Ibi adoleſcens quidam paſtoralis, vt videbatur, imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, explicato ſcorteo ſacculo, monſtrauit nobis infantem equæ, vt aiebat, partu editum, ſupernè ad ceruices vſque & manus humana forma, reliquas partes equinas habentem, cæterùm in morem hominum recens natorum vagientem. Ac Niloxenus quidem, dij auerruncent vociferatus, oculos auertit. Thales autem aliquandiu in adoleſcentem intuitus, deinde ſubridens, vt ſolebat identidem de arte mecum iocari: Numnam (inquit) Diocles luſtrationem aliquam molieris, negociumque dijs malorum profligatoribus facelles, re terribili ſcilicet atque magna oblata? Quid ni, inquam ego? certè enim, Thales, portenditur ſeditio ac diſſidium, metuoque ne malum in ipſum penetret matrimonium ac poſteros: cùm dea priore nondum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ ſignificationem edat. [X.] Ad hæc nihil reſpondens Thales, ſed ridens diſceſſit. ac Periandro apud fores obuiam facto nobis, ſciſcitatoque quid videretur de ſpectaculo iſto, omiſſo me, manũ eius prehendit, & Quæ, inquit, Diocles mandabit, ea tu per ocium perages. Ego autem tibi conſulo, vt equarum paſtoribus non vtaris, aut eis des mulieres. Viſus eſt mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum delectari. nam & riſum tollebat, & Thaletem amplexus oſculabatur. Tum ille: exiſtimo, inquit, ô Diocles, iam eueniſſe quod ſigno iſto portendebatur. vides enim quantum damnum ceperimus, Alexidemo nobiſcum cœnare nolente. Poſtquam introperuenimus, maiore iam voce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indignè tulit ſe collocari? locoque commonſtrato, ibi cum ipſe accubuit, tum nos vna accumbere iuſſit, inquiens vel pecunia fuiſſe ſe redemturum vt eadem cum Ardalo menſa poſſet vti. Erat autem Ardalus Trœzenius, tibicẽ ac ſacerdos Ardalidum Muſarum, quas priſcus Ardalus Trœzenius dedicauerat. Ibi Æſopus, qui nuper à Crœſo ad Periandrum, ac præterea Delphos ad oraculum miſſus, humili ſella iuxta Solonem ſupernè accumbentem adſidebat, Mulus, inquit, Lydus ſuam in flumine contemplatus imaginem, pulcritudinemque & magnitudinem corporis ſui admiratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit. mox autem recordatus aſini ſe filium eſſe, inhibuit curſum, ferociamque & ſpiritus repreſſit. Ad hæc Chilo Laconica voce, Tu quoque, ait, tardus es, & muli curſum imitaris. [XI.] Secundum hæc Meliſſa acceſſit, & iuxta Periandrum accubuit.

Monſtroſus fœtus.

Muli fabula.

cubuit. Eumetis autem inter cœnādum ſedit. Cæterum me Thales, qui ſupra Biantem accumbebam, ita compellauit. Cur non ſignificaſti, Diocles, Bianti, Naucratitam hoſpitem iterum ad eum venire cum quæſtionibus à rege propoſitis, vt ſobrius & cautus eas percipiat. Ille verò, inquit Bias, iampridem me iſtis adhortationibus territat. Ego autem noui Bacchum cùm alias validum eſſe, tum à ſapientia cognomentum Lyſij (quaſi *Soluentem* diceres) inueniſſe. itaque non metuo ne plenus eius ad certamen minus animi ſim habiturus. His illi inuicem verbis inter cœnandum ludebant. Mihi verò conſideranti cœnam vſitata ratione nonnihil frugaliorem, ſubijt apud animum meum cogitare, ſapientum & bonorum virorum conuiuia non augere impenſas, ſed minuere potius, dum ſuperuacanei obſoniorum apparatus omittuntur, & vnguenta peregrina ac bellaria, vinorumque precioſorum diffuſiones. quibus cum Periander quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibuſque & rebus tantis, tum ſeſe iſtis viris tenuitate & frugalitate commendabat. nam non aliarum duntaxat rerum, ſed vxoris quoque demens atque occultans conſuetum mūdum, frugaliter eam & modicè ornatam oſtendebat. [XII.] Sublatis menſis, ſertiſque à Meliſſa diſtributis, nos quidem libauimus: & tibicina, cum paululum ad vota noſtra cecinisset, è medio abijt. Tunc Ardalus Anacharſin allocutus, interrogauit an apud Scythas tibicinæ eſſent. qui ex tempore reſpondit, Ne vites quidem apud Scythas eſſe. Rurſumque Ardalo dicente, Atqui dij ſunt Scythis? omnino, inquit Anacharſis, ijque intelligentes humanæ linguæ. neque Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scythis eloquio præſtare ſe cenſent, tamen deos oſſium & lignorum ſonos quàm humanam vocem libentius audire opinantur. Quid intulit Æſopus, ſi videres ô hoſpes noſtri temporis fiſtularum fabros, qui oſſa hinnuleorum abijciunt, & aſininis vtuntur, melius ſonare hæc dicentes. qua de cauſa etiam Cleobulum tibia hinnulea ad fiſtulam Phrygiam impulit mirari aurem cornigeram ictus gratia. vt mirari ſubeat, aſinum animal craſſiſſimum & à muſica alieniſſimum, tamen oſſa tenuiſſima & maximè canora ſuppeditare. Hìc Niloxenus, nimirum, inquit, hoc eſt quod nobis Naucratitis Buſiritæ vitio vertunt, qui aſininis iam vtimur tibijs, cum ipſis etiam tubam audire nefas habeatur, quia eius ſonus aſininæ voci eſt ſimilis. noſtis autem aſinum apud Ægyptios propter Typhonem in infamia eſſe. [XIII.] Facto deinde ſilentio, Periander cernens Niloxenum cupere quidem, ſed tamē non audere ſermonis facere principium, Ego verò, ait, ciuitates magiſtratuſque laudo, qui priore loco hoſpitibus, deinde ciuibus reſponſa dant. itaque placet, vt in præſentia noſtri ſermones, quippe indigenæ & familiares, aliquantulum ceſſent, & quaſi in concionem

Vini vis.

Frugalitas doctorum.

De fiſtulis & oſſibus.

Aſinus.

tionem aditus permittatur Ægyptijs iſtis ac regijs quæſtionibus, quas optimus hic Niloxenus ad Biantem adfert, Bias autem vult vnà nobiſcum excutere. Et Bias: vbi enim, aut quibus cum malit quiſquam de his experiri, ſi ita vſus ferat, quæſtionibus ſoluẽdis? præſertim cùm rex mandauerit, vt à me principium fiat diſputationis, & ea ordine per vos omnes circumeat. Ad hæc verba codicillos Bianti porrexit Niloxenus, iuſſitque apertos coram omnibus legere. eorum quæ continebantur ſcripta, hæc erat ſententia. Amaſis rex Ægyptiorum Bianti Græcorum ſapientiſſimo Salutem. Certat mecum Æthiopum rex de ſapientiæ præſtantia: victuſque alijs in rebus, vltimo loco abſurdam à me & immanem rem poſtulat, mare me iubens ebibere: idque ea conditione, vt ſi præſtem, multi eius pagi multæque vrbes meæ fiant ditionis: ſin verò, oppida quæ circa Elephantinam ſunt amittam. Tu quo pacto id fieri poſſit diſpice, & ſtatim nos remiſſo huc Niloxeno doce. Si quid à me ciues amicique tui deſiderabunt, non deero ijs. Vale. [XIV.] His recitatis, non multum temporis cunctatus Bias, ſed paululùm ſecum meditatus, & paucula cum Cleobulo, qui ponè accumbebat, collocutus, Quid narras, inquit, Niloxene? tot hominum rex Amaſis, tantumque ditionis præſtantiſſimæ poſſidens, ebibere mare volet obſcurorum & vilium pagorum gratia? Tu verò, inquit Naucratites, tuo arbitrio perpende quid fieri poſſit. Indicet ergo, ait Bias, Æthiopum regi, debere eum interim dum ipſe mare quod nunc eſt ebibit, in mare exeuntes fluuios inhibere. nam de eo quod nunc eſt mari, non de futuro mandatum fuit. Quæ ſimulatque dixit, Niloxenus præ voluptate non continuit ſe, quin amplecteretur atque oſcularetur hominem. Reliquis autem reſponſum Biantis laudantibus atque approbantibus, ridens Chilo: Hoſpes, inquit, Naucratita, antequàm mare ebibatur domum nauigans Amaſidi indica, non eſſe ei quærendum quomodo tantum ſalſuginis exhauriat, ſed potius vt potabile ac dulce ſubditis regnum ſuum faciat. harum rerum callentiſſimus, optimuſq; magiſter eſt Bias, quib. perceptis Amaſis nihil opus habebit aurea ad lauandos pedes pelui qua terreat Ægyptios, ſed omnes ipſum demerebuntur atque diligent ob virtutem, etiamſi millies eſſet quàm nunc videtur inuiſior. [XV.] Eſt verò, inquit Periander, operæpreciũ vt vniuerſi viritim (vt Homerico more loquar) Amaſidi tales contribuamus primitias. Sic enim & illi additamentum ipſa negociatione præſtabilius fiet, & nobis ſingulis aliquid vtilitatis accedet. Tum Chilo, Principium, inquit, dicendi Solon æquum eſt vt faciat, non tantùm quia natu omnibus reliquis eſt grandior, & primo accumbit loco, ſed maximum ac perfectiſſimum quia gerit magiſtratum, Athenienſium legiſlator. Ibi tum Niloxenus ſubmiſſa ad me voce: Profectò

De mari ebibendo.

inquit,multa falsò creduntur , multique ſunt qui ſiniſtris rumoribus de ſapientibus viris delectantur , quos vel ipſi ſibi confingunt, vel ab alijs promptè accipiunt.quomodo etiam ad nos in Ægyptum renunciatum fuit , Chilonem amicitiæ atque hoſpitij ius reſignaſſe Soloni,quod hic leges mutabiles eſſe dixiſſet.Ridicula, inquam , narratio. ita enim primus Chiloni erat repudiandus Lycurgus , qui vnà cum legibus totam conuellit atque immutauit rempubl.Lacedæmoniorum. [XVI.] Cæterùm Solon paululum moratus,Mihi,ait, videtur hac ratione maximè gloriam conſecuturus ſiue rex ſiue tyrannus , ſi vnius imperium in popularem reipubl. ſtatum ciuibus conuertat. Subiecit Bias : ſi primus pareat legibus patriæ. Poſt hos Thales pronunciauit,eum ſibi principem videri beatum,qui naturæ ordine ſenex moriatur. Quartus Anacharſis : ſi ſolus ſit prudens. Quintus Cleobulus : ſi familiarium nemini fidat. Sextus Pittacus : ſi ſubditos princeps ita condocefaciat, vt nõ ipſum,ſed ipſius cauſa metuant. Vltimus Chilo:principem nihil meditari debere mortale,ſed omnia immortalia. His dictis à Periandro poſtulauimus , vt ipſe quoque diceret aliquid. Ille verò vultu non admodum hilari, ſed ad ſeueritatem compoſito: addo ergo , inquit,dictas ſententias omnes ferè ſanæ mentis hominem ab imperio gerendo deterrere. Et Æſopus, vt erat reprehendendi ſtudioſus : Hæc igitur ,ait, oportebat nos ſeorſim tractare, ne dum conſiliarij volumus eſſe & amici principum , eorum fiamus accuſatores. [XVII.] Huius caput tangens Solon ac renidens , Non , inquit, videtur tibi moderatiorem principem ac tyrannum æquiorem reddere,qui ei perſuadet pręſtare non imperare quàm imperare? Quis verò, reſpondit Æſopus, tibi malit credere , quàm Deo ? cuius ſententia ex hoc tibi dato oraculo apparet ,

Sapientum dicta de Principe.

Felix vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon : enimuerò, inquit , nunc quoque Athenienſes vnicum audiunt præconem , nimirum legem, quamquam penes populum reipubl.ſit poteſtas. Tu autem coruorum graculorumque voces audire peritus , tuam ipſius vocem non accuratè exaudis : ſed qui vrbem de Apollinis ſententia beatiſſimam fore putes quæ vnum audit , conuiuij hanc laudem eſſe cenſes, vt omnes diſſerant ac de omnibus. Tu enim , infert Æſopus,nullam legem poſuiſti , ne inebrientur ſerui,ſicut Athenis ſeruis amoribus & ſicca vnctione interdixiſti. Cùm riſiſſet Solon , Cleodemus medicus : atqui ſiccæ vnctioni,inquit , ſimile eſt , vino rigatum loqui. eſt enim ſuauiſſimum.& Chilo id ſic excepit : itaq; eo tanto magis abſtinendum eſt. Rurſum Æſopus , Et quidem , ait , Thales viſus eſt dicere , fore vt celerrimè conſeneſcat. [XVIII.] Hic ridens Periander , ſic eſt locutus. Merito quidem nos,Aeſope, pœnam dedimus , qui

prius

Variæ quæſtiones.

prius quam Amaſidis ſermonem reliquum in medium proponeremus, in alias incidimus diſputationes. Tu itaque Niloxene reliquum Epiſtolæ inſpice, viriſque his præſentibus vtere. Tum Niloxenus hæc. Equidem poſtulatum illud Aethiopicum nihil aliud quàm, vt eſt apud Archilochum, ſcuticam confractam appellare quis iure poſſit. Tuus autem hoſpes Amaſis in hoc quærendi genere humanior eſt & elegantior. Iuſſit enim eum explicare quid ſit vetuſtiſſimum, quid pulcerrimum, quid maximum, quid ſapientiſſimum, quid communiſſimum, atque adeò quid vtiliſſimum, quid damnoſiſſimum, quid fortiſſimum, quid facilimum. Quid, inquit Periander, reſpondit ne, & ſoluit ſingula iſthæc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo & veſtrum erit iudicium. Summã enim in hoc rex noſter impendit operam, vt neque calumniari reſponſa poſſit dici verè, neque lateat & non arguatur ſi quid erratum eſt reſpondendo. Recitabo autem vobis quo modo reſpondit. Quid antiquiſſimum? Tempus. Quid maximum? Mundus. Quid ſapientiſſimum? Veritas. Quid pulcerrimum? Lux. Quid communiſſimum? Mors. Quid vtiliſſimum? Deus. Quid damnoſiſſimum? Genius. Quid robuſtiſſimum? Fortuna. Quid facilimum? Quod ſuaue eſt. [XIX]. His ita recitatis, Nicarche, factoq; ſilentio, Thales Niloxenũ interrogauit, an has ſolutiones probaſſet. Amaſis. Reſpondenteq; eo, quaſdam admiſſas ab eo fuiſſe, quaſdam improbatas, Et verò, inquit Thales, examinãdæ ſunt: omnes enim vitia magna erroreſque habent. quale eſt, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetuſtiſſimum dixit. quod quî poteſt eſſe verum? cùm pars eius præterierit, alia ſit præſens, alia futura: & quod poſt nos erit tempus, rebus hominibuſque qui nunc ſunt recentius eſſe quiuis videat. Iam quod veritatem putat eſſe ſapientiam, tantundem mihi videtur ac ſi lumen oculum vocaret. Quod ſi lumen, ita vt eſt, pulcrum eſſe cenſuit, quomodo factum eſt vt ipſum Solem præterierit? De cætero quod reſpondit de diis ac geniis, id audax atque periculoſum eſt reſponſum: valde etiam à ratione alienum eſt, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facilè mutaretur, ſi ita validiſſima rerum eſſet atque robuſtiſſima. Sed neque mors communiſſimum eſt, quæ nihil ad viuos pertinet. [XX.] Cæterùm ne videamur in aliorum pronunciata, inquirere, noſtra cum eorum dictis componantur. & ſi Niloxeno ita videtur, primum ego me effero qui de ſingulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæſitum: quid reſponſum fuerit. Quid eſt antiquiſſimum? Deus, inquit Thales. ortu enim caret. Quid maximum? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcerrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ ſunt. Quid ſapientiſſimum? Tempus. id enim alia inuenit, reliqua inueniet. Quid communiſſimum? Spes. quibus enim reliqua omnia

Aliæ ſolutiones earum.

deſunt, hæc adeſt. Quid vtiliſſimum? Virtus hæc enim reliqua etiam recte vtendo vtilia facit. Quid damnoſiſſimum? animi vitium. huius enim præſentia plurima bona corrumpuntur. Quid validiſſimum? Neceſſitas. ea enim ſola eſt inſuperabilis. Quid facilimum? Quod eſt naturæ conſentaneum. nam voluptates etiam ſunt, quæ ſæpenumero reſpuantur. [XXI.] Cùm Thaletis dicta omnes approbaſſent: Cleodemus, Huiuſmodi, inquit, Niloxene, quæſtiones proponere & ſoluere regibus conuenit. barbarus autem iſte, qui mare Amaſidi propinabat, breuitate ſermonis refellendus fuit ea, qua vſus eſt aduerſus Alyatten Lesbiis ſcripto ſuperbè aliquid inſolens mandantem Pittacus. nihil enim reſpondit aliud quàm debere eum cepas & calidum panem edere. Hunc eius ſermonem ſic excepit Periander. Enimuerò priſcis quoque Græcis in more poſitum fuit, Cleodeme, huiuſmodi inter ſe quæſtiones proponere. auditu enim accepimus, Chalcidem ad Amphidamantis exequias conueniſſe poetas, quorum tum inter ſapientes maximè vigebat gloria. Fuerat autem is Amphidamus vir ciuilis, cùmque multum negocii exhibuiſſet Eretrienſibus, in pugnis ob Lilantem commiſſis ceciderat. Sed cùm poetarum carmina arte elaborata difficilem moleſtamque facerent diiudicationem ambigua victoria, & concertatores glorioſi Homerus atque Heſiodus præ ſui reuerentia plurimum arbitris dubitationis afferrent: ventum eſt ad huiuſmodi quæſtiones, propoſueruntque, inquit Leſches, talia:

Quaſtiones argutas mos inter ſe proponendi vnde?

Muſa mihi refer hæc, quæ nec prius euenerunt,
Nec poſt euenient ——

& reſpondit Heſiodus ex tempore:

Sed Iouis ad buſtum ſonitu cum quadrupedante
Frangentur currus ab equis certamine anhelo:

diciturque ea maximè de cauſa magni factus ac tripode donatus. [XXII.] Quid verò, inquit, Cleodemus, hæc à ſcriptis Eumetidis differunt quos illam animi iocique cauſa nectentem, vt aliæ cingula ſolent, & reticula, mulieribus proponere fortaſſis indecorum non eſt: ridiculum verò, ſi eos vt rem ſeriam tractent viri cordati. Ac Eumetis quidem, cum, vt apparebat, dicere aliquid aduerſus Cleodemum cuperet, præ verecundia ſeſe cohibuit, faciesq; eius tota rubore oppleta fuit. Sed Æſopus, veluti vlciſcens eam: An verò ait, non magis ridiculum eſt, non poſſe nos iſta ſoluere? quale eſt quod paulò ante cœnam nobis propoſuit:

Caßkopff.

Igni hominem æs humano in corpore figere vidi.

poteſne explicare, hoc quid ſit? Ne ſcire quidem opus habeo, reſpondit Cleodemus. Et verò, inquit ille nemo te melius iſtam rem nouit aut vſurpat. quod ſi inficias ire velis, teſtes habeo cucurbitulas. Riſit Cleodemus: nemo enim medicorum ea tempeſtate ſic-

te ſic-

te frequentius cucurbitulis vtebatur, idque remedii propter vſum nō parum laudis inuenerat. [XXIII.] Cæterum Mneſiphilus Athenienſis ſocius imitatorque Solonis Periandrum ſub hæc ita compellauit. Equidem æquum iudico, vt ſicut vinum ita ſermo quoq; non pro cenſu aut præſtantia virtutis, ſed ex æquo inter omnes diſtribuatur, ſicut in populari ſtatu reipublicæ. At quæ iam à vobis dicta ſunt de dominatione, & regno, ad nos, qui populares ſumus, nihil pertinent. Itaq; cenſeo debere vos denuò ea de reipublicæ forma, in qua æquali omnes iure viuunt, viritim aliquid conferre, auſpicante iterum Solone. Placuit hæc ſententia omnibus. Primuſq; Solon: tu quidem, inquit, Mneſiphile audiuiſti cum vniuerſis Athenienſibus, quis meus ſit de repub. ſenſus. Quando autem nunc quoque vis audire, videtur mihi ciuitas maximè beata fore & conſeruatura popularem ſtatum, in qua iniuriæ alicuius autorem non minus illæſi quàm qui læſus eſt in ius rapiant atque puniant. Secundus Bias dixit, eum popularem reip. ſtatum eſſe optimum, in quo legem vniuerſi tanquam tyrannum metuant. Thales: vbi neque diuites nimis neque pauperes ſint ciues. Anacharſis: in qua cum reliqua omnia æqualia habeantur, virtuti tamen potior, vitio deterior conditio deferatur. Quintus Cleobulus pronunciauit populum maximè facturum officium, ſi ciues reprehenſionem magis metuant quàm legem. Sextus Pittacus: vbi magiſtratum gerere non licet malis, licet bonis. Conuerſus deinde Chilo: ea, inquit, optima eſt reſpublica, in qua maxime leges, minime oratores audiuntur. Rurſum vltimus omnium Periander de dictis horum ita cenſuit, videri ſibi omnibus his pronunciatis eam commendari popularem reip. formam quæ ſimilima ſit optimatum in ciuitate gubernationi. [XXIV.] Hac quoque diſputatione finita, poſtulaui ego, vt domus quomodo regenda ſit nobis illi explicarent: quòd regni & ciuitatis gubernatio paucis obueniret, quiuis autem noſtrûm larem domeſticum familiamque haberet. Hic ridens Æſopus: Non ita, inquit, res habet: ſiquidem iii quibuſuis illis Anarchaſidem numeras. qui non modò non habet domum, ſed & iactat ſe hoc nomine, quod domo carens, curru vtatur, quomodo Solem aiunt curru circumuehi, aliaſq; aliam cœli obire regionem. Reſpondit Anacharſis: Itaq; ergo aut ſolus deorum liber, aut omnium liberrimus ille eſt, omnibuſquè imperat, nulli paret, ſed regnat ac habenas tenet. Verùm Solis currus quàm pulcritudine excellens, magnitudineque mirabilis ſit, te fefellit. alioqui non eras eum cum noſtro ioci gratia comparaturus. Videris autem mihi, Æſope, pro domo habere lutea & figlina iſta clauſtra, perinde ac ſi teſtam, non ipſum animal cochleæ nominè afficeres. itaque non iniuria riſum tibi mouit Solon, qui cùm domum Crœſi ſumptuoſè ornatam vidiſſet, non ſtatim pronunciauit do-

De populari reipub. ſtatu.

Domus quid ſit. uit dominum eius beatè ac feliciter habitare: quod bona in ipſo domino ſita potius, quàm quæ circa ipſum erant, ſpectare cuperet. Atque apparet te tuæ oblitum vulpis, quæ cùm in certamen de varietate ornatus cum panthera veniſſet, ea quæ intus ſibi eſſent ornamenta diſceptatorem inſpicere iubebat: his enim ſe magis variè, quàm panthera eſſet, ornatam. Tu verò fabrorum & lapicidarum opera circumſpicis, eaque pro domo habes: non ea quæ intus quiſque ſua habet, liberos, coniugium, amicos, familiam: cum quibus probè compoſitis ſi quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerumq; communitate vtitur, domum is bonam & beatam incolit. Hęc ego cum Æſopo reſponſa volo, tum pro mea ſtipe Diocli collata. reliqui pro ſe ſuam quiſque ſententiam pronuncianto. [XXV.] Tum Solon: Ea, inquit, mihi optima videtur domus, vbi res eſt neque iniuſte parta, neque in ea vel conſeruanda diffidentiæ, vel inſumenda pœnitentiæ eſt locus, Bias; In qua dominus ſua ſponte talem ſe gerit, qualẽ foris propter leges. Thales: in qua plurimum ocii domino conceditur. Cleobulus: in qua plures ſunt qui diligant, quam qui metuant dominum. Pittacus: vbi neque requiruntur ſuperuacanea, neque deſiderantur neceſſaria. Chilon: maximè oportet domum vrbi quæ ſub rege eſt ſimilem eſſe, adiecitq; Lycurgum cuidam qui populare imperium Spartæ inſtituere ipſum iuberet, reſpondiſſe, Prius tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque ſermone exacto, Eumetis cum Meliſſa exiuit. Cùm autem Periander Chiloni bene magnum calicem prębibiſſet, ac Chilo Bianti: Ardalus adſurgens Æſopo ait: Tu verò non huc ad nos poculum tranſmittes, cum videas iſtos calicem tanquam Bathyclis poculum inter ſeſe circummittere, nemini alteri impertire? Et Æſopus: ne hoc quidem, inquit, publicum eſſe videtur poculum, ita iamdiu ſoli adſtat Soloni. [XXVI.] Tum Mneſiphilum compellans Pittacus: Cur, ait, Solon non bibit, ſed verſus ſuos teſtimonio ſuo impugnat hoſce,

Familia quæ optima.

Ebrietas.

Nunc Veneris mihi grata, & læti munera Bacchi,
Muſarumque viris dant ea læticiam.

Subiecit autem Anacharſis: quia tuam illam duram timet legem, qua ſi quis per ebrietatem delinquat, duplam eius, quæ ſobrio infligeretur, pœnam cõſtituiſti. Tu verò, inquit Pittacus, ita contumelioſè in legem meam peccaſti, vt & ſuperiore anno, & nunc ebrius, præmium popoſceris atque coronã. Quid ni, ait Anacharſis, propoſito ei qui plus bibiſſet præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poſcerem? aut vos me docete quis alius ſit multum bibendi merum finis, quàm inebriari? Cùm riſiſſet ad hæc Pittacus, Æſopus talem narrauit fabulam. Lupus cùm videret paſtores in tabernaculo ouem comedere, propius accedens, Quantus, inquit, tumultus exortus eſſet, ſi hoc ego feciſſem? Tum Chilo, Recte,

lo, Recte, ait, Æſopus ſeſe vltus eſt, cui paulò ante cùm os obturauerimus, nunc videt à nobis Mneſiphilo præripi facultatem reſpondendi, interrogato cur Solon non biberet. [XXVII.] ibi Mneſiphilus hanc rationem attulit.

Finis rerum.

Scio, inquit, Solonis hanc eſſe ſententiam, vniuſcuiuſuis artis ſeu facultatis tam diuinæ quàm humanæ opus eſſe id potius quod ab ea efficitur, quàm quo id conſit: & finem, quàm quæ ad finem pertinent. Nimirum enim textor ſuum opus magis dixerit lænam aut tunicam, quàm radiorum diſpoſitionem, & inſubulorum excitationem. ac faber ferruminationem potius, aut ſecuris aciem ſolidam, quàm aliquid eorum quæ eius gratia neceſſario fiunt, vt carbonum ſuccenſio, & apparatus ramenti lapidum. ſed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus eius affirmemus eſſe non nauim aut domum, ſed ligna terebrare, & lutum miſcere. Muſæ autem omninò indignentur, ſi putemus ipſarum opus eſſe citharam & fiſtulam, non morum inſtitutionem, & affectuum animi moderationem, quæ conſequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur.

Veneris & Bacchi opus.

Ergo Veneris etiā opus non eſt concubitus & corporum mixtio, neque vinum & ebrietas Bacchi: ſed qui his conciliatur amor, & deſiderium, ac mutua conſuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat, eaque ſe ait diligere & conſectari maximè in ſenectute. [XXVIII.] Eſt autem amoris virorum ac mulierum mutui effectrix Venus, ob voluptatem corporibus ſimul commiſcens ac colliquefaciens animos. Multi porrò non admodum inter ſe noti aut familiares à Baccho vini velùti ignis opera cuiuſdam ingeniis emollitis atque humectatis principium aliquod contemperationis inter ſe amicitiæque nanciſcuntur. Cæterùm vbi tales conueniunt viri, quales vos Periander conuocauit, nihil (puto) eſt quod calix aut poculum agat: ſed ipſæ Muſæ propoſito in medium ſermone, tanquam ſobrietatis cratera, cui plurimum voluptatis, ioci, ſeriæque rei item permultum adeſt, eo excitant, rigantque & diffundunt amicitiam: plerunq; ſinentes cyathum ſuper cratera quieſcere, quod Heſiodus prohibuit fieri apud eos qui bibere potius quàm diſſerere norunt.

Namque vbi ſe vino criniti forſan Achiui
Largius inuitant: plenus ſcyphus eſt tibi ſemper.

Modus bibendi.

Alioqui teneo, apud antiquos moris fuiſſe vt propinarent inuicem, certaque, vt apud Homerum eſt, menſura biberent per ordinem, quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxta adſidebat obtulit. [XXIX.] Hæc cùm dixiſſet Mneſiphilus, Cherſias poeta (iam enim crimine eum Periander abſoluerat, inque gratiam Chilone deprecante receperat) Nonne, inquit, Diis Iupiter, ſicut heroibus Agamemnon, potum fundit dimenſum, vt apud eum conuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus: Si ait, palumbes quædam,

ſicut

Digitized by Google

[XXXII.] Exiſtimas verò, inquit Periander, tale aliquid Heſiodo in mentem veniſſe, ac non potius eum, vt eſt aſſiduus parſimoniæ laudator, ad cibos viliſſimos nos, quippe dulciſſimi qui ſint, voluiſſe adhortari? vtilis enim eſt maluæ eſus, & ſuauis haſtula regia. Iſta verò famem ac ſitim arcentia, medicamenta potius eſſe audio quàm cibos recipientia mel & caſeum barbaricum: & multa minimè vulgarium ſeminum. quomodo ergo non, quod eſt apud Heſiodum, in fumo poneretur clauus, &

Malua & albuci vſus.

Mulorumque opera, atq; boum iam cuncta perirent.

ſi tanto opus foret apparatu? Miror autem tuum, Solon, hoſpitem, ſi nuper cum Deliis magnam luſtrationem faceret, non obſeruauit ab ipſis in templum inferri monimenta atque exempla primi alimenti, cùm aliis ſponte ſua naſcentibus, maluam & albucum: quorum probabile eſt Heſiodum quoque nobis vilitatem ac ſimplicitatem commendare. Non hæc modò, inquit Anacharſis, ſed & vt ad ſanitatem inter præcipua conducens vtraque planta laudatur. Rectè dicis, ait Cleodemus. Apparet enim Heſiodum medicum fuiſſe, qui tam accuratè & peritè de victus ratione, vini temperie, aquæ bonitate, lauacris, mulieribus, coitus tempore, & infantium ſeſſione diſſeruerit. Mihi autem videtur Æſopus rectius ſeſe Heſiodi diſcipulum profeſſurus, quàm Epimenides. ille enim pulcræ ſuæ & variæ ac multarum linguarum vſu ornatæ ſapientiæ initium ſumſit ex accipitris ad luſciniam ſermone. Cuperē autem Solonē audire. probabile enim eſt hunc cum Athenis Epimenide multum temporis vſus ſit familiariter, noſſe qua de cauſa quove inſtituto is talem amplexus ſit victus rationem.

[XXXIII.] Quid attinebat, reſpondit Solon, ex eo cauſam quærere? cùm in promptu ſit, proximum a ſummo & maximo bono eſſe hoc, quàm minimum requirere nutrimentum: ſiquidem rectè creditum eſt ſummum bonum eſſe nullo prorſus alimento indigere. Hoc verò mihi nequaquam videtur, inquit Cleodemus, ſiquidem licet dicere quod ſentio: maximè menſa appoſita, quæ alimento ſublato tollitur, cùm ſit diis amicitiæ hoſpitiique patronis conſecrata. Sicut autē Thales ait igne dempto totius vniuerſi exſtituram confuſionē: ſic menſa abolita neceſſe videtur eſſe omnes familiæ partes deletum iri. ſimul enim tollitur ignis Veſtalis, focus ſacer, crateres, conuiuia, hoſpitia, quæ prima ſunt & humaniſſima hominum inter ſe commercia. atque adeò tota vitæ ratio peribit, ſiquidem à negociis aliquod eſt hominibus ad oblectationes diuerticulum, quibus victus apparatio & vſurpatio plurimum præbet materiæ. Iam & in agriculturam hoc mali redundabit. qua ceſſante tellus nobis relinquetur informis, atque inculta, ob vacationem operum repleta ſterilis materiæ, & fluuiorum eluuione inundata. vnàq; peribunt artes omnes atq; opificia quibus illa præeſt funda-

Nullo nutrimento vti an ſummū ſit bonum.

fundamentumque & materiam ſuppeditat, ac quæ illa remota nihil ſunt. [XXXIV.] Quin & honor diis nullus porrò erit: qui Soli exiguus, Lunæ etiam minor habebitur, vbi ad homines ab iis præter lucem & teporem nihil rediturum ſit. Ioui autem pluuio, & Cereri arationis auſpici, & Neptuno ſtirpibus proſpero, vbi ara erit, vbi ſacrificium? Aut quomodo gratiarum dator Bacchus erit, ſi nihil eorum quę largitur ipſe requiremus? Quid ſacrificabimus, quid libabimus, quas offeremus primitias? Omnia hæc cum ſummarum ſubuerſione rerum coniuncta ſunt. Equidem brutum eſt omnes & vſquequaq; conſectari voluptates: fugere autẽ omnes, idque omnino, voluptates, ſtupidi eſt. Eſto enim ſuas quaſdam peculiares & præſtantiores animi eſſe, quibus is fruatur, voluptates. certe nulla eſt corporialia, qua innocentius frui poſſit, quam ab alimento voluptas. quod omnibus eſt compertum hominibus. Menſa enim in medio propoſita, communicant cœnis. rei venereæ tenebras prætexunt denſas. quia huius voluptatis communicationem belluinam impudentemque iudicant perinde, atque illius abſtinentiam. [XXXV.] Vbi finem dicendi fecit Cleodemus, ego ſuccedens in partes eius,

Somnia.

Hoc verò, inquam, præteris, quod ſomnus ſimul cum nutrimento proſcribitur. & ſomno ſublato, ſomnia nulla ſunt, ac vetuſtiſſima nobis diuinandi ratio aboletur. Ad hæc vita informis erit noſtra, ac quodammodo corpus animo fruſtra fuerit circumdatum. plurimæ enim eius, & præcipuæ partes ita ſunt factæ, vt inſtrumenta ſint nutritionis: lingua videlicet, dentes, ſtomachus, iecur, quorum nihil vel fruſtra, vel ad alios comparatum eſt vſus. Itaque alimento qui non opus habet, ne corpore quidem is indiget. quod eſt nihil aliud, quàm ipſum ſeipſo opus non habere: nemo enim noſtrum ſine corpore eſt. Atque hæc quidem, inquam, ego veluti ſymbolum ad patrocinandum ventri dare volui. ſi Solon, aut alius habet aliquis quod obiiciat criminis, paratus ſum audire. [XXXVI.] Maximè verò, inquit Solon, niſi ſi volumus videri iudicio quàm Ægyptii minus valere. ii enim mortuum diſſecto ventre Soli oſtendunt, deinde inteſtinis in proflueutem abiectis, reliquum cadauer vt iam purgatum procurant. Re vera enim corporis noſtri contaminatio ſunt iſta, atque orcus veluti apud inferos exitioſis quibuſdam fluminibus & ventis ſimul

Contra eſum eorum quæ vixerunt.

atque igni confuſis, cadaueribuſque oppletus. Viuum quippe nullum viuo nutritur alimento: ſed nos necantes ea, quæ animata ſunt atque naſcuntur, & vita non carere eo liquet quod aluntur & augeſcunt, iniuſtè agimus. Enimuerò eſu carnium abſtinere, quod factitaſſe Orpheum illũ priſcum accepimus, calumnia magis arguta eſt, quàm vera depulſio criminis iniuriarum à luxu profectarum. Vnica eſt ratio vitandi ſceleris, & purum ſe præſtandi, ſi quis ſe ipſo contentus, nihilque extra ſe poſitum deſiderans, viuat.

Quem

Quem verò Deus ita comparauit, vt citra aliorum damnum ſuam ſalutem tutari non poſſit, huic ille naturam iniuſtitiæ principium deſtinauit. [XXXVII.] Nonne igitur, mi Diocles, æquum erat cum iniuſtitia ſimul exſcindere ventrem & ſtomachum & iecur? quæ membra nullius bonæ rei ſenſum appetitumve ingenerant: coquorum autem inſtrumentis ſimilia ſunt, cultris puta, lebetibus: tum molitoriis, caminis, & puteorum foſſioni, panique coquendo inſeruientibus. Nimirum enim poſſis animaduertere in multis hominibus animam in corpore eſſe tanquam in piſtrino abditam, eius tantùm neceſſitatum cauſa hac illac circumcurſitantem. Quemadmodum profectò nos quoque paulò ante inuicem non vidimus neque audiuimus, ſed quiuis noſtrûm pronus neceſſitati nutritionis inſeruiebat. nunc menſis remotis liberati, vt vides, ſertiſque redimiti inter nos diſſerimus, mutuaque fruimur conſuetudine, & ocio, ſoluti neceſſitate expetendi alimenti. Quodſi is ſtatus, in quo ſumus in præſentia, per omnem noſtram duraret vitam, nonne in perpetuo degeremus ocio, neque paupertatem metuentes, & diuitiarum ignari? Studium enim rerum ſuperuacanearnm ſtatim comitatur neceſſariorum appetitionem. [XXXVIII.] Iam quod alimentum debere eſſe putat Cleodemus, vt menſæ ſint, & crateres, poſſitque Cereri & Proſerpinæ ſacrificari: alius eodem iure dixerit bella debere eſſe & pugnas: vt muros, naualia, armamentariaque habeamus, & centum hoſtibus occiſis Hecatomphonia immolemus, quam ferunt apud Meſſenios legem valere. alius etiam ſanitatem indignè ferat. ſcilicet iniquè fuerit comparatum, ſi nemine ægrotante lecti mollis nullus ſit vſus, nullus culcitræ, neque Æſculapio ſacrificemus, neque diis auerruncatoribus, & medicina cum inſtrumentis medicamentiſque ſuis in gloria & abiecta negligetur. quid enim hæc ab illo differunt? certè enim cibus vt remedium famis ſumitur: & curare ſeipſos dicuntur, qui victus ratione vtuntur certa: quod non voluptatem aut iucunditatem aliquam conſectentur, ſed naturæ neceſſitati obſequantur. Etenim moleſtias quàm voluptates plures enumerare licet à cibo ortas. immo autem voluptati in corpore & locus exiguus, & temporis parum eſt: cibi apparandi occupatio & difficultas quantis nos impleat turpitudinibus & doloribus quid attinet dicere? [XXXIX.] Equidem Homerum arbitror eò reſpexiſſe, cùm Deos immortales eſſe eo argumento demonſtraret, quod alimento nullo vterentur.

Cibi incommoda.

Nam neque edunt Cereris, neque Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine habentur.

innuit enim non viuendi modò, ſed & moriendi viaticum eſſe nutrimentum. Hinc enim morbi corporibus adhæreſcunt, quibus

R repletio

repletio ſæpius quàm inedia cauſam præbet: ac plerumque maioris eſt laboris ingeſtum conſumere & diſſipare alimentum, quàm comparare. Sed perinde ac ſi Danaides quærerent anxiè qualem acturæ vitam forent, & quid rei geſturæ, ſi dolii ſui tractatione liberarentur: ita nos percunctamur, ſi contingeret nobis finem facere tam varia terra marique conquirendi & congerendi in carnem noſtram inexplebilem, quidnam eſſemus acturi. quia ob imperitiam rerum pulcrarum vitam neceſſitatibus inſeruientem amamus. Quemadmodum igitur qui ſeruierunt, libertatem conſecuti pro ſeſe ac propter ſeipſos ea faciunt, quæ olim dominorum obeuntes miniſteria fecerant: ſic anima nunc quidem multis occupata eſt laboribus in alendo corpore: ſed eo miniſterio vbi fuerit exonerata, ſeipſam nimirum libertate potitam alet, viuetque in ſeſe & in veritatem intuens, nemine alio abripiente aut abducente. Hæc, Nicarche, de alimento fuerunt diſputata. [XL.] Nondum finem dicendi fecerat Solon, cùm intro venit Gorgias Periandri frater, à Tænaro reuerſus, quo miſſus fuerat vt oraculis quibuſdam ita monentibus rem ſacram faceret, ac pompam duceret. Eum à nobis ſalutatum, Periander amplexus atq; oſculatus, iuxta ſe collocauit. Ibi fratri Gorgias ſeorſim quædam renunciauit, ita audienti, vt ſatis appareret variè ea narratione affici eum, modò dolentis, mox indignantis, ſæpe diffidentis, mox admirantis ſpeciem præbentem. Tandem ridens nos ita affatur: Cupio, inquit, iam nunc vobis narrare quid nuncii acceperim: ſed vix audeo, qui meminerim Thaletem aliquando dixiſſe, efferenda ea eſſe quæ ſunt probabilia, reticenda incredibilia. Sub hæc Bias: Atqui, ait, Thaletis hoc quoque ſapienter dictum eſt, hoſtibus etiam vbi credibilia narrant fidem derogandam, amicis etiam quæ fidem excedunt credenda eſſe. inimicos autem ego cenſeo malos & fatuos, amicos ab eo dici bonos & prudentes. Proinde, inquit Periander, coram vniuerſis Gorgia rem expone, aut potius ad nouos iſthos dithyrambos illis, quæ affers, recitandis deduc.

Arionis fabula.

[XLI.] Tum Gorgias huiuſmodi narrationem habuit. Cùm ſacrificium tribus diebus exactis confeciſſemus, vltimaque ſolenniter vniuerſi noctem inſomnem ad litus cum chorea & ioco deduceremus, Luna mare illuſtrante, nulloque ſpirante vento, ſed malacia ac tranquillitate obtinente, eminus horror quidam maris conſpectus eſt verſus promontorium vergens, incitatione aquæ ſpumam ſtrepitumque edente magnum, vt vniuerſi non ſine admiratione ad locum quo appellabat adcurrerimus. Priuſquàm verò poſſemus coniicere quid eſſet quod aduehebatur (celeritate enim impediebamur) delphines conſpecti ſunt, alii confertim in orbem circumnatantes, alii ad litus quà læuiſſimum erat præeuntes, alii ſubſequentes a tergo & agmen claudentes. in medio autem ſuper

per mare extabat moles quædam vehentis corporis, ignota nobis & indiſcreta: donec delphini coeuntes & ad litus vnà applicantes in terram expoſuerunt hominem viuentem ac mouentem ſeſe. inde ipſi rurſum ad promontorium reuerſi maiore quàm ante ſaltatione luſerunt, præ voluptate (vt apparebat) quadam exſultim laſciuientes. [XLII.] Ibi verò plerique de noſtris conſternati à mari profugerunt: ego & mecum pauci ſumus auſi accedere. Inuenimus ergo & agnouimus Arionem Citharœdum, qui & nomen ſuum edebat ipſe, & amictu innoteſcebat: gerebat enim veſtem qua in certaminibus muſicis ſolebat vti. Hunc nos in tabernaculum detulimus. neque quicquam illi erat mali, niſi quod à celeritate & impetu vectationis defatigatus nonnihil languebat. Audiuimus autem ex eo narrationem omnibus incredibilem, præterquam nobis, qui finem & exitum rei ſpectauimus. Aiebat enim ſe, cùm iampridem ex Italia diſcedere in animum induxiſſet, literis Periandri vt id maturaret permotum, Corinthiam nauim onerariam fortè tum oblatam conſcendiſſe. cùmq; vento veherentur ſatis commodo, animaduertiſſe ſe, nautas ipſi necem machinari, idque ſe deinde etiam ex rectore nauis cognouiſſe, clanculum monente ſtatuiſſe nautas conſilium ſuum noctu exequi. Tum ſe omni deſtitutum auxilio, & in extremis hærentem difficultatibus diuino quodam animi inſtinctu impulſum vt corpus exornaret, ac veſtem qua in certaminibus obeundis fuiſſet vſus pro funebri ſumeret, & ſub finem vitæ caneret, neque hac in parte oloribus palmam concederet. [XLIII.] Sic ergo ornatum ſe dixiſſe nautis, veniſſe ſibi in mentem vt Pythicam cantilenam pro ſua nauiſq; & comitum ſalute cantaret: adſtitiſſeque in puppi ad fores, inuocationeque marinorum numinum quadam præmiſſa, inde ad fides ceciniſſe Pythiam odam. Nondum planè medium cantilenæ cùm abſoluiſſet, occubuiſſe Solem, conſpectamq; fuiſſe Peloponneſum. Nautis verò non iam vlterius noctem præſtolantibus, ſed ad cædem ſe conuertentibus, cùm nudari gladios, & gubernatorem caput velare iam videret, ſeſe quàm potuiſſet longiſſimè à naui in altum proieciſſe. Verùm priuſquàm totum corpus ſubſideret, delphinis ſubeuntibus elatum ſe fuiſſe, plenum initio anxietatis & ignorationis atque perturbationis. cùm autem leniter veheretur, multoque circa ſe congregari delphinos cerneret placidè, onerique pernicies veluti neceſſario & publico ſubire, ſimulque nauis procul à tergo relicta velocitatem vectationis argueret. [XLIV.] Tum verò aiebat ſibi neque mortis tantum metum, neq; vitæ cupiditatem tantam ad animum accidiſſe, quantum ſibi ſtudium inceſſiſſet, vt ſeruatus & diis charus videretur, & firmam de iis opinionem conciperet. Simulque ſe cùm cœlum intueretur ſtellis frequentiſſimis nitens, lunamque fulgi-

dam & puram exorientem, ſtante mari tranquillo vndiquaque & ſine fluctibus curſum veluti ſemitam ſciſſam præbente: cogitaſſe ſe cum animo ſuo, non vnum dumtaxat iuſticiæ eſſe oculum, ſed his omnibus circumcirca Deum obſeruare, quæ terra marique agantur. His cogitationibus corporis partes grauatas iam & laſſas fuiſſe recreatas. Tandem cum ad promontorium appuliſſent delphini, quod ſublime erat ac præruptum, optimè eius aſperitatem eos cauiſſe ac circumflexiſſe, pone adnatantes: donec in terra ipſum, velut nauim in portum tutum, depoſuiſſent. vt planè ſenſerit, Dei procuratione ſic vectum ſeſe fuiſſe. [XLV.] Hæc cum Arion expoſuiſſet: ego, addebat Gorgias, percunctatus ſum, vbi putaret nauim iſtam appulſuram. reſpondit omninò ad Corinthum, ſed multò poſt venturam. nam ſe veſperi elapſum è naui exiſtimare vectum eſſe non minus 10. ſtadiis ſpacium: & ſtatim malaciam fuiſſe obortam. Dicebat præterea Gorgias ſe & naucleri nomine, & gubernatoris, & inſigni nauis cognito, emiſiſſe naues, & milites qui loca nauibus appellendis idonea obſeruarent, diſſimulato quod ſecum ferret Arionem, ne ſontes fuga elabi re cognita poſſent. omninò autem diuino caſui fortunæ hanc rem reſpondere: ſimul enim & ſe huc adueniſſe, & ſignificatum ſibi eſſe nauim in eorum quos emiſerat militum poteſtatem vna cum negociatoribus & nautis veniſſe. Sub hæc Periander Gorgiam ſtatim ſurgere iuſſit, deprehenſoſque iſtos in carcerem compingere, vbi nemo accedere, aut de ſeruato Arione eos certiores reddere poſſet. [XLVI.] Tum Æſopus: Vos verò, inquit, graculos meos & coruos differentes ſubſannare porrò, cùm delphini hoc modo iuuenentur. Ego autem: aliud, inquam, Æſope eſt, quod dicimus * hæc enim oratio, cui nos fidem adhibemus, amplius mille iam annos durauit, ab Inus & Athamanthis vſque temporibus. Solon verò hunc excipiens ſermonem: Hæc quidem inquit Diocles, ad Deos propius pertinent, ſuntq; nobis ſuperiora. humanum eſt, & ad nos attinet, quod Heſiodo euenit. puto enim te narrari audiuiſſe. Non ſanè, inquam. Atqui, ait, auditu digna res eſt. Mileſius quidam, cum quo hoſpitii ac conuictus vſus Heſiodo intercedebat, apud Locros hoſpitis filiæ pudicitiam clam imminuerat: re comperta creditum eſt Heſiodum ab intio conſcium flagitii fuiſſe, in eoque occultando operam nauaſſe, cùm quidem hic inſons, nulla ſua culpa in iram hominum per calumniam & ſiniſtras incidiſſet ſuſpiciones. Nihilominus cum puellæ fratres apud Locrenſe Memeum ſiue nemus ex inſidiis trucidauerunt, vnaq; aſſeclam ipſius Troilum. [XLVII.] Cæterum cadaueribus in mare deuolutis, Troili cadauer foras in Daphnum fluuium delatum, apud ſcopulum aquis ambitum & non procul à mari diſſitum detentum fuit, qui ſcopulus etiamnum Troilus dicitur.

De Heſiodi morte narratio.

citur.Heſiodi autè cadauer, vbi primùm à terra excidit, excipiens Delphinorum grex ad Rium & Molycriam deportauit. Forte tum Locri ſolennem conuentum agebant apud Rium, ac ſacris operabantur publicis, quæ etiamnum ſplendidè iſto in loco peraguntur. Cum verò cadauer videretur adferri, mirati (vt par erat) ad litus adcurrerunt. cùmque cadauer recens interfecti Heſiodi agnoſcerent, gloria hominis permoti nihil antiquius habuerunt quàm cædis autores quærere. ac citò iis ſucceſſit res, inuentoſque percuſſores viuos in mare præcipitauerunt, & eorum domum diruerunt. Ipſe Heſiodus apud Nemeium ſepultus eſt. & ſepulcrũ eius pleriq; peregrini ignorant. occultatur enim propter Orchomenios, qui id quærunt, & reliquias Heſiodi monitu oraculi cuiuſdam auferre, & apud ſe humare cupiunt. Itaque ſi delphini ita ſunt aduerſus mortuos humani atq; familiariter affecti, multò probabilius eſt, viuis eos opem ferre: maximè vbi fiſtulis aut cantu inuitantur.

Delphini hominum & muſicæ amantes.

[XLVIII.] Hoc enim iam omnibus nobis compertum eſt, muſica animalia iſta delectari, eamque aſſectari, & iuxta vehentes in tranquillo cum cantu ac tibia adnatare. Natatione etiam puerorum gaudent, certantque cum nantibus. Itaque lege non ſcripta cautum iis eſt de ſecuritate. nemo enim eos piſcatur aut lædit: niſi ſi quando in retia ingreſſi piſcationi nocent. tunc enim puerorum inſtar delinquentium verberibus caſtigantur. Ac memini me de Lesbiis audire, puellam quandam è mari à delphino fuiſſe ſeruatam. Verè, inquit Pittacus, hoc narratum tibi fuit: eſt enim res nota, & multorum memoria confirmatur.

Puella à delphino è mari ſeruata.

Lesbum condentibus oraculum mandauerat, vt cùm nauigando ad ſtationem appuliſſent nomine Meſogeium, quaſi *Mediterraneum* dicas, ibi tùm Neptuno taurum, Amphitritæ ac Nereidibus viuam virginem demitterent in mare. Septem erant duces ac reges, octauos Echelaus princeps deducendæ coloniæ oraculo conſtitutus, iſque etiamnum cœlebs. Cùm reliqui ſeptem ſorte de innuptis liberis comparaſſent, ea ſorori Sminthei obtigit. hanc igitur veſtibus & auro exornarunt, erantque cùm loco appropinquaſſent conceptis votis in mare abiecturi. Erat inter eos qui vnà nauigabant adoleſcens quidam indolis nequaquam malæ, cuius nomen Enalus perhibetur. is cùm puellæ iſtius amore teneretur, & ſtudio eius ſeruandæ ineffabili duceretur, ſub ipſum temporis articulum impetu dato eam complexus, vnà ſe in mare demiſit. Ac ſtatim quidem fama certitudinis expers, ſed cui tamen multi de exercitu fidem adhiberent, dedita fuit incolumes eos fuiſſe in terram delatos. [XLIX.] Poſtea verò temporis aiunt ipſum in Lesbo fuiſſe viſum Enalum, ac narraſſe, à delphinis ſe è mari in continentem citra periculum fuiſſe euectos. Poſſem alia his diuiniora, ac multorum animos quà percellentia quà demulcentia commemorare. ſed

difficile eſt omnibus fidem facere. Cùm enim fluctus ingens circa inſulam attolleretur, homineſque ad mare accedere non auderent, ſolum ferunt Enalum acceſſiſſe, & ſecutam eum eſſe polypodum multitudinem ad templum vſque Neptuni, maximo lapidem geſtante, quem Enalus dedicauerit. iſque lapis à nobis ita dicitur. In vniuerſum autem, vt verbo dicam, qui inter id quod fieri nefas eſt, & id quod inuſitatum eſt diſtinguere poſſit, intelligatq; aliud eſſe à vero, aliud ab opinione hominum alienum, is ô Chilo tuum illud, Ne quid nimis ſeruans, modum in habenda derogandaque fide tenebit. [L.] Poſt hæc Anacharſis ita locutus eſt. Cùm rectè ſenſerit Thales in omnibus præcipuis mundi partibus maximis animam eſſe, admiratione dignum non eſt, quod pulcerrima quæque diuino nutu efficiuntur. Corpus enim animæ, anima inſtrumentum eſt Dei. & ſicut corpus à ſeſe multos habet, plurimos verò & optimos motus ab anima: ſic rurſum anima alia ſuopte inſtinctu agit, in aliis deo ſeſe vtenti præbet dirigendam atq; eius arbitrio mouendam, cùm ſit omnium inſtrumentorum pulcerrimum. Iniquè enim fuerit comparatum, ſi ignis inſtrumentum ſit, & ventus, & aqua, & nubes, & pluuiæ, quibus multa Deus ſeruat & alit, multa perdit atque abolet: animalibus eum ad nullum prorſus ſuum opus vti. cùm rationi magis conſentaneum ſit animalia ſuſpenſa à vi diuina, ei ſubſeruire, motuſque eius ſubſequi, quàm Scythis arcus, Græcis lyras & tibias obtemperare. [LI.] Deinceps Cherſias poeta cùm aliorum mentionem intulit mirabiliter ſeruatorum, cum Cypſeli qui pater Periandri fuit, eum enim, cùm miſſi occiſum puerum admodum oblatum declinaſſent, pœnitentiaque ducti rurſum quærerent, inuentum non fuiſſe cùm eſſet à matre in cypſelam, id eſt, cumeram, abditus. itaque ædem etiam Cypſelum Delphis dedicaſſe, quod tunc temporis à Deo ſe inhibitum fuiſſe crederet ne vagiret, itaque lateret inquiſitores. Tum Pittacus Periandrum alloquẽs: Bene, inquit, à Cherſia factum eſt, qui ædis iſtius mentionem propoſuit. Sæpenumerò enim ex te volui quærere cauſam ranarum iſtarum, cur tam multæ ad fundum palmæ torno inſculptæ ſint, ac qua ratione Deum dedicantemve attingant. Hic cum Periander Cherſiam interrogandum diceret, cui notum id eſſet, vtpote qui in dedicatione adfuiſſet Cypſelo, ſubridens Cherſias: Non, inquit, prius ego id explicauero, quàm ex his intelligam, quid ſibi velit eorum iſthuc Ne quid nimis, & Noſce teipſum, & (quæ vox multos à nuptiis, alios a fide interponenda deterruit, nonnullos planè mutos fecit) Sponde, præſto noxa eſt. [LII.] Quid verò, inquit Pittacus, neceſſe eſt tibi nos ea enarrare, cùm Aeſopi orationem de ſingulis iſtis compoſitam laudes? Et Aeſopus: Cherſias (ait) quoties mecum iocatur, iocatur autem ſeriò, Homerum iſtorum dictorum autorem

Anima corpus, animam deus mouet.

autorem facit. Hectorem enim ſui ipſius noticiam habuiſſe dicit, qui alios inuadens,

Maiori tamen Aiaci concurrere cauit.

& Vlyſſem laudatorem huius ſententiæ, Ne quid nimis, ſic præcipere Diomedi:

Tydide, nimium neque me lauda, neque culpa.

Sponſionem autem alii putant eum traducere vt rem periculoſam & futilem, his verbis:

Pro prauis ſpondere equidem eſt res plena pericli.

Cherſias autem noſter Aten ait propterea fuiſſe à Ioue de cœlo præcipitatam, quod interfuiſſet ſponſioni de Herculis natalibus, qua Iupiter circumuentus fuit. His ſubiecit Solon hæc verba: proinde pareamus ſapientiſſimo Homero,

Iam nox inceſſit, nocti nos cedere verum eſt.

ergo libemus Muſis, Neptuno, Amphitritæque: eoque facto, niſi vobis contra videtur, conuiuium diſſoluamus. Hic fuit Nicarche, iſtius conuentus finis.

PLVTARCHI DE SVPERSTITIONE libellus.

[I.] INſcitia deorum atque ignoratio iam inde ab initio in duos quaſi riuos dimanans, ab vna parte in duris ac refractariis ingeniis tanquam in aſpero ſolo impietatem, quæ nullos putat eſſe deos, ab altera veluti in molli ac tenero ſolo ſuperſtitionem animis lenibus ingenerauit. Eſt quidem omnis falſa opinio, maximè de talibus rebus, pernicioſa: cùm verò animi perturbatio adiungitur, pernicioſiſſima exiſtit. Omnis enim animi perturbatio, inſtar morbi eſt cum inflammatione coniuncti. & ſicut luxationes artuum humani corporis accedente vulnere, ita animi errores perturbatione comitante periculoſiores ſunt. Putat aliquis indiuidua corpuſcula & inane vniuerſi eſſe principia: falſa eſt opinio, ſed vlcus non gignit, neque palpitationem, neque dolorem lancinantem. Opinatur aliquis diuitias ſummum eſſe bonum: hic error venenatus eſt, animam depaſcitur, abalienatque, dormire non patitur, identidem exſtimulat, de ſaxis præcipitat, ſtrangulat, libertatem adimit. Sunt rurſus qui virtutem & vitia corpori adſignant: fœdus profectò hic error, non tamen dignus deploratione & lamentis. Aliæ quædam ſententiæ ſunt ac opiniones, vt:

Error cum animi perturbatione exitioſus.

O miſera virtus, verba tu cùm ſis, ego
Tanquam rei nauaui operam tibi, —

Digitized by Google

omiſſa diuitias largiente iniuſtitia, & omnis voluptatis ferace intemperantia. [II.] Huiuſmodi opiniones cum deplorandæ ſunt, tum indignè ferendæ, quia vbi animo inſunt, ibi multos morbos multaſq; perturbationes vermium inſtar ac lumbricorum ingenerant. Proinde, vt de iis dicam de quibus inſtitutus eſt nobis ſermo vitiis, impietas prauè ſentiens nihil eſſe beatum, nihil interitus expers, animo quendam videtur ſtuporem inducere negatione numinis, finiſque non credendi deum eſſe, eſt metu vacare. Superſtitionem Græci *deiſidæmoniam* nominant: qua voce intelligitur opinionem de diis eſſe turbulentam, ac timorem incutere homini, quem conſternat & deprimat, exiſtimantem quidem eſſe deos, ſed eos acerbos damnoſoſque eſſe putantem. Ac videtur is qui nullos putat eſſe Deos (quem impii voce intelligi volumus) nihil moueri numinis mentione: ſuperſtitioſus autem moueri quidem ſed peruersè. illi enim ignoratio ne credat eſſe quod prodeſt confert: huic, idipſum vt credat eſſe damoſum. Ergo impietas opinio eſt falſa, ſuſterſtitio affectus animi ex errore ortus.

Impietatis & ſuperſtitionis comparatio.

[III.] Turpes quidem ſunt omnes animi morbi fœda omnia eius vitia. tamen alacritas quædam & elatio animi adeſt ob leuitatem, neque impetui ad agendum quicquam fere decedit. hoc commune omnium animi perturbationum crimen eſt, quod ad agendum vi quadam incitant, rationemque vrgent & circumſcribunt. Solus metus, cum non minus quam audacia rationis ſit expers, vacuitatem rationis habet ſegnem, ocioſamque & perplexam, animumque perturbat & vincit territum; vnde metum *deima*, quaſi ligamentum, Græci dixerunt. Neque verò vllus metus eſt qui perinde ab agendo abducat & hæſitare cogat, atq ſuperſtitio. Non metuit à mari ſibi qui non nauigat. non bellum militiæ exſors, non latrones timet qui domi ſe continet, non ſycophantam pauper, non inuidiam plebeius, non terræmotus. in Gallia, non fulmen in Æthiopia formidatur. qui deos metuit, omnia metuit, terram, mare, aërem, cœlum, tenebras, lucem, rumorem, ſilentium, ſomnium. Obliuiſcuntur herilium minarum ſerui dormientes, qui in compedibus ſunt, iis vincula ſomnus alleuat: inflammationes, vulnera, ſæua carnis & ſerpentia vlcera, doloreſque acerrimi ſomno mitigantur.

Metus qualis affectus.

Somnus ſuperſtitioſorum.

[IV.] *Morbi leuamen ſuaue, & oblectatio*
Iucunda, ſomne, quàm tempeſtiuè mihi
Nunc obtigiſti. ——

inquit ille. Hoc dicere non ſinit ſuperſtitio. ſoli huic nullæ ſunt per ſomnum induciæ, neque vnquam quieſcere animum patitur, neque ſe colligere eum acerbis & moleſtis de numine opinionibus dimotis: ſed veluti in impiorum regione in ſomno ſuperſtitioſorum ſimulacra terribilia, & viſa monſtroſa feruntur: & ſuper-

ſtitio

ſtitio ſemper pœnas quaſdam exercens, miſeramque exagitans animam ſomnijs ſomno exturbat, à ſeipſa tanquam ab alio aliquo excarnificatam, duriſque & abſurdis parentem mandatis. Poſtquam euigilauerunt, non contemnunt ſomnia ſua, neque rident aut delectantur eo, quod nihil eorum quibus turbati fuerunt verum ſit: ſed vmbram fugientes fraudis innoxiæ, re vera ſeſe decipiunt, ac conturbant, ſumtuſque faciunt in agyrtas atque impoſtores incidentes, qui eis ſic dicant:

Si te nocturna viſa terruerunt,
Hecatesve comeſſatio terrena:

vetulam voca quæ piſtrino adſidet, & mari corpus merge tuum, ac per totum diem humi deſide.

Hui, quàm mala inueniſtis Græci barbara.

cœno contaminari, deſidere in ſterquilinio, ſabbatum ſeruare, proijcere ſe in faciem, turpiter ſedere, ritu alieno adorare ſuperſtitionis cauſa iubentes. [V.] Qui videbantur legitimam conſeruare muſicam, ij iuſto ore citharœdos canere iubebant. Nos quoque poſtulamus, vt recto & iuſto ore Deum inuocetis: neque in hoſtia quidem examinetis an pura ſit & recta lingua, interim verò veſtras ipſorum linguas peruertentes & inquinantes, abſurdis nominibus ac barbaricis vocibus fœdetis ac peruertatis diuinam atque à maioribus acceptam religionis autoritatem. In comœdia quidam aduerſus eos qui ſpondas auro argento ve obducerent nõ ineleganter dicit, non debere eos ſibi ipſis ſomnum ſumtuoſum facere, quem ſolum gratis dij nobis largirentur. idem poſſis ſuperſtitioſo dicere, Somnum dij nobis dederunt requiem & obliuionem laborum: cur tu eum tibi perpetuum redigis tormentum ac dolores miſeræ animæ eo excitas, quæ alium ad quem confugiat ſomnum non habet? Heracleiti eſt viuis vnum eſſe & communem omnibus mundum, dormientium quenque in peculiarem diuertere. Superſtitioſo autem nullus eſt communis mundus. nam neque vigilans ratione recta vtitur, neque ab eo quod ipſum perturbat ſomno liberatur: ſed dormit ratio, ſemper vigilat metus, fuga mali aut requies nulla datur. [VI.] Terribilis fuit Sami tyrãnus Polycrates, Corinthi Periander. nemo tamen hos timuit qui in liberam & populari forma conſtitutam ciuitatem ſeceſſiſſet. Qui verò deorum imperium tanquam tyrannidem metuit tetricam & inexorabilem, quò concedat, quò fugiat, quam terram Dei expertem, quod mare inueniat? in quam mundi partem penetrabis, ibique te abſcondens, effugiſſe te Deum putabis miſer? Lex ſeruis hoc largitur, vt libertate deſperata vendi ſe poſtulent, æquioreque domino præſentem mutent. Superſtitio deorum mutationem non relinquit, neque inueniet Deum quem non formidet, qui paternos & natalicios timet, qui Seruatores & Propicios metuit, horretque

Beneficium legis in ſeruos.

Digitized by Google

retque eos, à quibus petimus diuitias, copiam, concordiam, pacem, & verborum factorumq; optimum ſucceſſum. Iam iſti ſeruitutem pro calamitate habent, referuntque iſthæc;

Grauis viro, grauis eſt mulieri calamitas,
Seruire ſub dominis parum felicibus.

Quanto deteriorem putatis eſſe eorum ſortem, qui metuunt quos euitare, à quibus profugere vel tranſire nō licet? Aræ ſunt ad quas confugere tutò ſeruus poſſit, multa ſunt, quæ à latronibus non violantur templa, & qui hoſtem fugit, ſimulacrum aut fanum tenens animum recipit. Superſtitioſus hæc maximè timet & expaueſcit, in quibus ſpem habent repoſitam qui extremorum malorum ſunt in metu. Noli auellere templo ſuperſtitioſum: ibi enim punitur atque excruciatur. [VII.] Quid multis? Omnibus hominibus vitæ finis eſt mors; ſuperſtitioni ne ea quidem. profert enim hæc ſuos terminos vltra vitæ exitum, metumque vita diuturniorem facit, annectitque morti malorum cogitationem immortalium, etiam tum cùm ſoluitur malis, ingredi ſe putans in mala nullum habitura finem. Orci neſcio cuius portæ aperiuntur profundæ, & fluuij ſimul ignis, Stygiſque panduntur riui, tenebræque obducuntur viſis multis refertæ ſimulacrorum adſpectu terribilium, ac voces horrendas emittentium. tum iudices & carnifices, hiatuſque & penetralia malis infinitis plena. Ita infelix ſuperſtitio id ipſum quod non patiendo effugit, expectando ſibi calamitoſum reddit. Nihil horum eſt in impietate: ſed ignoratio damnoſa, magnaque animæ calamitas eſt cæcutire in tantis rebus quæ noticiam Dei, de multis mentis oculis longè lucidiſſimum excæcat. ſed ſicuti dixi, perturbationes animi, vlcera, tumultus, & ſeruitus opinionem deorum ſequuntur. [VIII.] Muſicam ait Plato concinnitatis opificem hominibus à dijs datam, non luxus gratia & pruritus aurium: ſed quoniam animi circuitiones turbulentæ & vagæ in corpore Muſæ & gratiæ inopia, ſæpenumero incontinentia & errore luxuriant: vt rurſum in ordinem eius opera redigi poſſint. nam, vt Pindarus ait,

Superſtitio morte non finitur.

Muſica.

Quæcunq; Iupiter non dilexit,
Perturbantur vocem Pieridum audientia:

etenim efferantur, & indignantur. quomodo tigres aiunt circumſonantibus tympanis in rabiem agi, ita vt ad extremum ſeipſas dilanient. Minus igitur mali ijs eſt, qui ob ſurditatem Muſicā prorſus non ſentiunt, neque ea quicquam afficiuntur. Infortunatus fuit Tireſias, quod videre liberos & amicos non potuit. infeliciores eo fuerunt Athamas & Agaue, qui liberos videntes, leones & ceruos eſſe putauerunt. ac nimirum Herculi furenti vtilius erat præſentes filios neque cernere neque ſentire, quàm cariſſimos ita vt hoſtes tractare. [IX.] Quid ergo? non videtur tibi impiorum affectus

Impij ſuperſtitioſis feliciores.

affectus eo modo à ſenſu ſuperſtitioſorum differre? Illi omnino nullum agnoſcunt numen, hi deos eſſe cenſent, illi negligunt: hi terribile opinantur quod benignum eſt, quod paternum eſt, & tutelarem curam gerit, ac ſincerum eſt; tyrannicum, damnoſum, & ſæuum exiſtimant. Ergo fabris ærarijs, lapicidis, ac ijs qui cerea ſigilla fingunt credentes, humano corpori ſimilia putant eſſe deorum corpora, ac talia fingunt adornantque & adorant: philoſophos autem & ciuiles viros deſpiciunt, qui deorum maieſtatem docent cum bonitate, magnanimitate, benignitateq; & procuratione eſſe coniunctam. Ergo illi nimis ſunt ſtupidi & fidẽ non habent bonis vtilibus: illi perturbantur, metuuntq; vnde vtilitatem percipere debebãt. omninoq; impietas ſtupor quidam eſt deos nõ ſentientium, neque ſuum bonum agnoſcentiũ: ſuperſtitio varios affectus animi procreat, bonum pro malo ducentis. Metuunt deos ſuperſtitioſi, & ad eoſdẽ confugiunt, adulantur ijs & male dicũt, inuocant & incuſant. Commune hoc omnium eſt hominum, non ſemper ſecunda vti fortuna. Dij enim morborum, ſenij, ærumnarumq; ſunt expertes, & (vt ait Pindarus) effugerunt raucum ſonãtis fretum Acherontis, res humanæ alias aliter euenientibus temperantur caſibus. [X.] Iam primum in ijs quæ contra animi ſententiam contingunt mecum cõſidera, quomodo ſit affectus qui nullos credit eſſe deos. ſiquidem aliàs moderatus fuerit homo, tacitus fert fortunã ſuam, auxiliaque ſibi & ſolatia comparat. quod ſi iniquius eam fert, omnes ſuas querelas in fortunam & caſum dirigit, vociferaturque non iuſtè aut à prouidentia diſpenſari humanas res, ſed omnia confusè ac promiſcuè ferri atque raptari. Non hic mos eſt ſuperſtitioſi. ſed etiam ſi leuiſſimum aliquid acciderit malum, ſedet mœrendos alios ſibi difficiles affectus, magnoſque & pertinaces affingens, vltroque ſibi ingerens metus, ac terrores, ſuſpiciones, trepidationes, omnique luctu & gemitu percellitur. non enim hominem, fortunam, occaſionem, ſeve accuſat, ſed omnia Deo imputat: ab eo in ſe ingruiſſe ait fluxum calamitatis diuinitus immiſſæ, neque miſerum ſe, ſed dijs exoſum hominem à dijs puniri, iſtaq; perpeti. quod non iniuria credit, ita animo affectus. Rurſum impius ægrotans reputat memoriaque recolligit, quoties cibo ſe nimio aut vino onerauerit, aut victus rationem conturbauerit, aut labore contentiore defatigauerit, tum aeris aut loci mutationes inſolitas. [XI.] Quod ſi in gerenda republ. offendit, & à populo ignominia affectus, aut apud principem falſo crimine delatus eſt, cauſam in ſeipſo & ſuis perquirit,

Aduerſa vt ferãt impij & ſuperſtitioſi.

Quà prætergreſſus quid geſtum in tempore, quid non?

At ſuperſtitioſo quæuis & corporis inualetudo, & pecuniæ iactura, & liberorum mors, & in actionibus ciuilibus offenſio aut repulſa pro diritate diuinitus inuecta & inſultu numinis habetur.

itaque

itaque non audet opitulari, aut corrigere caſum, neque mederi aut reluctari, ne videatur repugnare Deo, eique pœnam infligenti reſiſtere. Si ægrotat, excluditur medicus: ſi in luctu eſt, arcetur philoſophus conſolatum veniens. Sine, inquit, me pœnas dare, hominem impium & deteſtabilem, dijs genijſque exoſum. Hominis eſt Deum eſſe ignorantis, vbi ingens dolor inceſſit, lacrymas abſtergere, comam deſecare, veſtem ponere. Sed ſuperſtitioſum alloquendi aut ſubleuandi nulla permittitur occaſio. foris ſedet amictus ſacco, aut ſordidis cinctus centonibus: ſæpe etiam nudus in cœno ſe volutans, peccata quædam ſua aut delicta eloquitur, quod aliquid ederit, biberit ve, aut aliquo ambulauerit inuito numine. Si verò, optimè cum ipſo agatur, & ſuperſtitione laboret benigna, domi ſedet, omnis generis ſacrificijs circundatus. vetulæ enim ei tanquam paxillo, vt Bio dicebat, in quãcunque inciderint rem, eam pro amuleto appendunt. [XII.] Teribazum ferunt, cùm à Perſis comprehenderetur, ſtricto acinace, vt erat vir robuſtus, ſeſe defendere aggreſſum, teſtantibus ijs ac vociferantibus iuſſu regis ſe ipſum capere, ſtatim abiecto enſe manus ligandas porrexiſſe. Nonne id de quo diſputamus, eodem modo habet? Alij repugnant rebus aduerſis, eaſque repellunt, & effugia ſibi machinantur auerſioneſque incommodorum. Superſtitioſus verò nemine alio hoc dicente, ipſe ſibi denuncians, miſerum ſe prouidentia iuſſuque diuino iſta pati, omnem abijcit ſpem, prodit ſeipſum, auerſatur opitulantes. Multa mala de mediocribus exitialia redegit ſuperſtitio. [XIII.] Midas ille priſcus perturbatus quibuſdãm vt fertur ſomnijs animique anxius, eò peruenit mœſticiæ, vt poto tauri ſanguine mortem vltrò ſibi conſciſceret. Ariſtodemus Meſſeniorum rex, in bello contra Lacedæmonios, cùm canes luporum inſtar vlulaſſent, & circa lares paternos agreſtis herba enata eſſet, eaque ſigna arioli metuerent, animum deſpondit, ſibique manus attulit. Ac ni fallor Niciam quoque Athenienſium ducem multò erat melius Midæ aut Ariſtodemi exemplo ſuperſtitione liberari, quam metu vmbræ Lunæ delinquentis ocioſum ſedere, dum ab hoſtibus circumcluderetur, ac deinde XL. millibus ſuorum partim occiſis partim captis in poteſtatem hoſtium veniret, turpique morte periret. Nihil enim mali eſt, quod interiectu terræ Luna à Sole aliquando non illuſtratur, & in terræ vmbram Luna certis circuitionibus incidit. id miſerum eſt, quod ſuperſtitionis caligini incidens homo ita confunditur, rationiſque vſus eius excæcatur, cùm eum res maximè flagitant.

Superſtitionis ex tantis exẽpla.

[XIV.] *Fluctus cærulei iam mare concitant,*
Et naues rapidi praua turbinis
In gyrum celeri voluitur impetu:

Dij citra ignauiam inuocandi.

hoc videns gubernator, votis quidem ſalutem expetit, ac deos Serua-

Seruatores inuocat: inter vota nihilominus clauum adducit, antennas demittit.

> *Atq; inflata Noto carbaſa contrahens*
> *Obducto tenebris effugit è mari.*

Heſiodus agricolæ præcipit, vt ante arationem atque ſationem ſtiuam tenens vota nuncupet Diti ac Cereri. Et apud Homerum Aiax ſingulari prœlio cum Hectore congreſſurus, Græcos iubet Deos pro ſe comprecari, ipſe illis precantibus ſe armat. ac Agamemnon poſtquàm pugnaturis præcepit,

> *Haſtam quiſque acuat, clypeumq; fideliter aptet;*

tum demum Iouem ſic precatur,

> *Da Priami nobis euertere funditus aulam.*

virtutis enim ſpes, non timiditatis prætextus eſt Deus. At verò Iudæi ſabbato deſidentes ocioſi, hoſtibus ſcalas muris admouentibus, muroſque occupantibus nihil ſe mouerunt, ſed ſuperſtitione tanquam reti capti ſe continuerunt. Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntati noſtræ non conuenientibus, & cum periculo coniunctis. [XV.] Sed ne in iucundis quidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus. quales ſunt feriæ, epulæ ad templa, inuitationes, orgia, votorum nuncupationes, & venerationes, quæ ſolent hominibus eſſe iucundiſſima. Hic ſi conſideres impium, videbis eum inſano diffluere cachinno, Sardonioque iſta riſu ludere, & alicubi ad familiares ſubmiſſa voce dicere, vano faſtu agi & inſanire qui deos his rebus coli opinentur: præterea autem mali nihil eum habere. Superſtitioſus autem cupit quidem, ſed non poteſt gaudere aut delectari,

> *Vrbs tota cùm ſuffitibus referta ſit,*
> *Pæanibuſq; gemitibus & ſuſpiriis.*

anima ſuperſtitioſi occupatur. pallet coronatus, ſacrificans trepidat, tremente voce vota facit, manibus adolet titubãtibus, omnino que oſtendit nugatum eſſe Pythagoram, cùm diceret optimè nos habere cum ad deos accedimus. tũc enim miſerrimè peſſimeque affecti animo ſunt ſuperſtitioſi, non aliter quàm ſi ad vrſorum caueas, aut draconum foueas, ceterumve ſpecus irent, ad templa delubraq; deorum adeuntes. [XVI.] Itaque mirari mihi ſubit eos à quibus impietatis damnantur qui deos eſſe negant, & ſuperſtitio impietas eſſe non putatur. Atque Anaxagoras impietatis damnatus eſt, quod Solem dixiſſet eſſe lapidem: Cimmerios nemo impios iudicauit, qui ne eſſe quidem vllum cenſent Solem. Quid ais? qui opinatur nullos eſſe deos, impius eſt? qui tales eſſe credit quales ſuperſtitioſus, non longè magis impijs opinionibus tenetur? Ego ſanè malim inter homines de me hunc eſſe ſermonem, nullum omnino eſſe Plutarchum, quàm hoc dici, eſſe Plutarchum hominem inconſtantem, mutabilem, pronum ad iram, vindi-

Superſtitioſos eſſe magis impios, quam qui deos eſſe negant.

Digitized by Google

fundamentumque & materiam ſuppeditat, ac quæ illa remota nihil ſunt. [XXXIV.] Quin & honor diis nullus porrò erit: qui Soli exiguus, Lunæ etiam minor habebitur, vbi ad homines ab iis præter lucem & teporem nihil rediturum ſit. Ioui autem pluuio, & Cereri arationis auſpici, & Neptuno ſtirpibus proſpero, vbi ara erit, vbi ſacrificium? Aut quomodo gratiarum dator Bacchus erit, ſi nihil eorum quę largitur ipſe requiremus? Quid ſacrificabimus, quid libabimus, quas offeremus primitias? Omnia hæc cum ſummarum ſubuerſione rerum coniuncta ſunt. Equidem brutum eſt omnes & vſquequaq; conſectari voluptates: fugere autẽ omnes, idque omnino, voluptates, ſtupidi eſt. Eſto enim ſuas quaſdam peculiares & præſtantiores animi eſſe, quibus is fruatur, voluptates. certe nulla eſt corporialia, qua innocentius frui poſſit, quam ab alimento voluptas. quod omnibus eſt compertum hominibus. Menſa enim in medio propoſita, communicant cœnis. rei venereæ tenebras prætexunt denſas. quia huius voluptatis communicationem belluinam impudentemque iudicant perinde, atque illius abſtinentiam. [XXXV.] Vbi finem dicendi fecit Cleodemus, ego ſuccedens in partes eius, Hoc verò, inquam, præteris, quod ſomnus ſimul cum nutrimento proſcribitur. & ſomno ſublato, ſomnia nulla ſunt, ac vetuſtiſſima nobis diuinandi ratio aboletur. Ad hæc vita informis erit noſtra, ac quodammodo corpus animo fruſtra fuerit circumdatum. plurimæ enim eius, & præcipuæ partes ita ſunt factæ, vt inſtrumenta ſint nutritionis: lingua videlicet, dentes, ſtomachus, iecur, quorum nihil vel fruſtra, vel ad alios comparatum eſt vſus. Itaque alimento qui non opus habet, ne corpore quidem is indiget. quod eſt nihil aliud, quàm ipſum ſeipſo opus non habere: nemo enim noſtrum ſine corpore eſt. Atque hæc quidem, inquam, ego veluti ſymbolum ad patrocinandum ventri dare volui. ſi Solon, aut alius habet aliquis quod obiiciat criminis, paratus ſum audire. [XXXVI.] Maximè verò, inquit Solon, niſi ſi volumus videri iudicio quàm Ægyptii minus valere. ii enim mortuum diſſecto ventre Soli oſtendunt, deinde inteſtinis in profluentem abiectis, reliquum cadauer vt iam purgatum procurant. Re vera enim corporis noſtri contaminatio ſunt iſta, atque orcus veluti apud inferos exitioſis quibuſdam fluminibus & ventis ſimul atque igni confuſis, cadaueribuſque oppletus. Viuum quippe nullum viuo nutritur alimento: ſed nos necantes ea, quæ animata ſunt atque naſcuntur, & vita non carere eo liquet quod aluntur & augeſcunt, iniuſtè agimus. Enimuerò eſu carnium abſtinere, quod factitaſſe Orpheum illũ priſcum accepimus, calumnia magis arguta eſt, quàm vera depulſio criminis iniuriarum à luxu profectarum. Vnica eſt ratio vitandi ſceleris, & purum ſe præſtandi, ſi quis ſe ipſo contentus, nihilque extra ſe poſitum deſiderans, viuat.

Somnia.

Contra eſum eorum quæ vixerunt.

Quem

Quem verò Deus ita comparauit, vt citra aliorum damnum ſuam ſalutem tutari non poſſit, huic ille naturam iniuſtitiæ principium deſtinauit. [XXXVII.] Nonne igitur, mi Diocles, æquum erat cum iniuſtitia ſimul exſcindere ventrem & ſtomachum & iecur? quæ membra nullius bonæ rei ſenſum appetitumve ingenerant: coquorum autem inſtrumentis ſimilia ſunt, cultris puta, lebetibus: tum molitoriis, caminis, & puteorum foſſioni, panique coquendo inſeruientibus. Nimirum enim poſſis animaduertere in multis hominibus animam in corpore eſſe tanquam in piſtrino abditam, eius tantùm neceſſitatum cauſa hac illac circumcurſitantem. Quemadmodum profectò nos quoque paulò ante inuicem non vidimus neque audiuimus, ſed quiuis noſtrûm pronus neceſſitati nutritionis inſeruiebat. nunc menſis remotis liberati, vt vides, ſertiſque redimiti inter nos diſſerimus, mutuaque fruimur conſuetudine, & ocio, ſoluti neceſſitate expetendi alimenti. Quod ſi is ſtatus, in quo ſumus in præſentia, per omnem noſtram duraret vitam, nonne in perpetuo degeremus ocio, neque paupertatem metuentes, & diuitiarum ignari? Studium enim rerum ſuperuacanearnm ſtatim comitatur neceſſariorum appetitionem. [XXXVIII.] Iam quod alimentum debere eſſe putat Cleodemus, vt menſæ ſint, & crateres, poſſitque Cereri & Proſerpinæ ſacrificari: alius eodem iure dixerit bella debere eſſe & pugnas: vt muros, naualia, armamentariaque habeamus, & centum hoſtibus occiſis Hecatomphonia immolemus, quam ferunt apud Meſſenios legem valere. alius etiam ſanitatem indignè ferat. ſcilicet iniquè fuerit comparatum, ſi nemine ægrotante lecti mollis nullus ſit vſus, nullus culcitræ, neque Æſculapio ſacrificemus, neque diis auerruncatoribus, & medicina cum inſtrumentis medicamentiſque ſuis in gloria & abiecta negligetur. quid enim hæc ab illo differunt? certè enim cibus vt remedium famis ſumitur: & curare ſeipſos dicuntur, qui victus ratione vtuntur certa: quod non voluptatem aut iucunditatem aliquam conſectentur, ſed naturæ neceſſitati obſequantur. Etenim moleſtias quàm voluptates plures enumerare licet à cibo ortas. immo autem voluptati in corpore & locus exiguus, & temporis parum eſt: cibi apparandi occupatio & difficultas quantis nos impleat turpitudinibus & doloribus quid attinet dicere? [XXXIX.] Equidem Homerum arbitror eò reſpexiſſe, cùm Deos immortales eſſe eo argumento demonſtraret, quod alimento nullo vterentur.

Cibi incommoda.

Nam neque edunt Cereris, neque Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine habentur.

innuit enim non viuendi modò, ſed & moriendi viaticum eſſe nutrimentum. Hinc enim morbi corporibus adhæreſcunt, quibus

repletio ſæpius quàm inedia cauſam præbet: ac plerumque maioris eſt laboris ingeſtum conſumere & diſſipare alimentum, quàm comparare. Sed perinde ac ſi Danaides quærerent anxiè qualem acturæ vitam forent, & quid rei geſturæ, ſi dolii ſui tractatione liberarentur: ita nos percunctamur, ſi contingeret nobis finem facere tam varia terra marique conquirendi & congerendi in carnem noſtram inexplebilem, quidnam eſſemus acturi. quia ob imperitiam rerum pulcrarum vitam neceſſitatibus inſeruientem amamus. Quemadmodum igitur qui ſeruierunt, libertatem conſecuti pro ſeſe ac propter ſeipſos ea faciunt, quæ olim dominorum obeuntes miniſteria fecerant: ſic anima nunc quidem multis occupata eſt laboribus in alendo corpore: ſed eo miniſterio vbi fuerit exonerata, ſeipſam nimirum libertate potitam alet, viuetque in ſeſe & in veritatem intuens, nemine alio abripiente aut abducente. Hæc, Nicarche, de alimento fuerunt diſputata. [XL.] Nondum finem dicendi fecerat Solon, cùm intro venit Gorgias Periandri frater, à Tænaro reuerſus, quo miſſus fuerat vt oraculis quibuſdam ita monentibus rem ſacram faceret, ac pompam duceret. Eum à nobis ſalutatum, Periander amplexus atq; oſculatus, iuxta ſe collocauit. Ibi fratri Gorgias ſeorſim quædam renunciauit, ita audienti, vt ſatis appareret variè ea narratione affici eum, modò dolentis, mox indignantis, ſæpe diffidentis, mox admirantis ſpeciem præbentem. Tandem ridens nos ita affatur: Cupio, inquit, iam nunc vobis narrare quid nuncii acceperim: ſed vix audeo, qui meminerim Thaletem aliquando dixiſſe, efferenda ea eſſe quæ ſunt probabilia, reticenda incredibilia. Sub hæc Bias: Atqui, ait, Thaletis hoc quoque ſapienter dictum eſt, hoſtibus etiam vbi credibilia narrant fidem derogandam, amicis etiam quæ fidem excedunt credenda eſſe. inimicos autem ego cenſeo malos & fatuos, amicos ab eo dici bonos & prudentes. Proinde, inquit Periander, coram vniuerſis Gorgia rem expone, aut potius ad nouos iſthos dithyrambos illis, quæ affers, recitandis deduc.

Arionis fabula.

[XLI.] Tum Gorgias huiuſmodi narrationem habuit. Cùm ſacrificium tribus diebus exactis confeciſſemus, vltimaque ſolenniter vniuerſi noctem inſomnem ad litus cum chorea & ioco deduceremus, Luna mare illuſtrante, nulloque ſpirante vento, ſed malacia ac tranquillitate obtinente, eminus horror quidam maris conſpectus eſt verſus promontorium vergens, incitatione aquæ ſpumam ſtrepitumque edente magnum, vt vniuerſi non ſine admiratione ad locum quo appellabat adcurrerimus. Priuſquàm verò poſſemus coniicere quid eſſet quod aduehebatur (celeritate enim impediebamur) delphines conſpecti ſunt, alii confertim in orbem circumnatantes, alii ad litus quà læuiſſimum erat præeuntes, alii ſubſequentes a tergo & agmen claudentes. in medio autem ſuper

per mare extabat moles quædam vehentis corporis, ignota nobis & indiſcreta: donec delphini coeuntes & ad litus vna applicantes in terram expoſuerunt hominem viuentem ac mouentem ſeſe. inde ipſi rurſum ad promontorium reuerſi maiore quàm ante ſaltatione luſerunt, præ voluptate (vt apparebat) quadam exſultim laſciuientes. [XLII.] Ibi verò plerique de noſtris conſternati à mari profugerunt: ego & mecum pauci ſumus auſi accedere. Inuenimus ergo & agnouimus Arionem Citharœdum, qui & nomen ſuum edebat ipſe, & amictu innoteſcebat: gerebat enim veſtem qua in certaminibus muſicis ſolebat vti. Hunc nos in tabernaculum detulimus. neque quicquam illi erat mali, niſi quod à celeritate & impetu vectationis defatigatus nonnihil languebat. Audiuimus autem ex eo narrationem omnibus incredibilem, præterquam nobis, qui finem & exitum rei ſpectauimus. Aiebat enim ſe, cùm iampridem ex Italia diſcedere in animum induxiſſet, literis Periandri vt id maturaret permotum, Corinthiam nauim onerariam fortè tum oblatam conſcendiſſe. cùmq; vento veherentur ſatis commodo, animaduertiſſe ſe, nautas ipſi necem machinari, idque ſe deinde etiam ex rectore nauis cognouiſſe, clanculum monente ſtatuiſſe nautas conſilium ſuum noctu exequi. Tum ſe omni deſtitutum auxilio, & in extremis hærentem difficultatibus diuino quodàm animi inſtinctu impulſum vt corpus exornaret, ac veſtem qua in certaminibus obeundis fuiſſet vſus pro funebri ſumeret, & ſub finem vitæ caneret, neque hac in parte oloribus palmam concederet. [XLIII.] Sic ergo ornatum ſe dixiſſe nautis, veniſſe ſibi in mentem vt Pythicam cantilenam pro ſua nauiſq; & comitum ſalute cantaret: adſtitiſſeque in puppi ad fores, inuocationeque marinorum numinum quadam præmiſſa, inde ad fides ceciniſſe Pythiam odam. Nondum planè medium cantilenæ cùm abſoluiſſet, occubuiſſe Solem, conſpectamq; fuiſſe Peloponneſum. Nautis verò non iam vlterius noctem præſtolantibus, ſed ad cædem ſe conuertentibus, cùm nudari gladios, & gubernatorem caput velare iam videret, ſeſe quàm potuiſſet longiſſimè à naui in altum proieciſſe. Verùm priuſquàm totum corpus ſubſideret, delphinis ſubeuntibus elatum ſe fuiſſe, plenum initio anxietatis & ignorationis atque perturbationis. cùm autem leniter veheretur, multoque circa ſe congregari delphinos cerneret placidè, onerique pernicies veluti neceſſario & publico ſubire, ſimulque nauis procul à tergo relicta velocitatem vectationis argueret. [XLIV.] Tum verò aiebat ſibi neque mortis tantum metum, neq; vitæ cupiditatem tantam ad animum accidiſſe, quantum ſibi ſtudium inceſſiſſet, vt ſeruatus & diis charus videretur, & firmam de iis opinionem conciperet. Simulque ſe cùm cœlum intueretur ſtellis frequentiſſimis nitens, lunamque fulgi-

Digitized by Google

dam & puram exorientem, ſtante mari tranquillo vndiquaque & ſine fluctibus curſum veluti ſemitam ſciſſam præbente: cogitaſſe ſe cum animo ſuo, non vnum dumtaxat iuſticiæ eſſe oculum, ſed his omnibus circumcirca Deum obſeruare, quæ terra marique agantur. His cogitationibus corporis partes grauatas iam & laſſas fuiſſe recreatas. Tandem cum ad promontorium appuliſſent delphini, quod ſublime erat ac præruptum, optimè eius aſperitatem eos cauiſſe ac circumflexiſſe, penè adnatantes: donec in terra ipſum, velut nauim in portum tutum, depoſuiſſent. vt planè ſenſerit, Dei procuratione ſic vectum ſeſe fuiſſe. [XLV.] Hæc cùm Arion expoſuiſſet: ego, addebat Gorgias, percunctatus ſum, vbi putaret nauim iſtam appulſuram. reſpondit omninò ad Corinthum, ſed multò poſt venturam. nam ſe veſperi elapſum è naui exiſtimare vectum eſſe non minus 10. ſtadiis ſpacium: & ſtatim malaciam fuiſſe obortam. Dicebat præterea Gorgias ſe & naucleri nomine, & gubernatoris, & inſigni nauis cognito, emiſiſſe naues, & milites qui loca nauibus appellendis idonea obſeruarent, diſſimulato quod ſecum ferret Arionem, ne ſontes fuga elabi re cognita poſſent: omninò autem diuino caſui fortunæ hanc rem reſpondere: ſimul enim & ſe huc adueniſſe, & ſignificatum ſibi eſſe nauim in eorum quos emiſerat militum poteſtatem vna cum negociatoribus & nautis veniſſe. Sub hæc Periander Gorgiam ſtatim ſurgere iuſſit, deprehenſoſque iſtos in carcerem compingere, vbi nemo accedere, aut de ſeruato Arione eos certiores reddere poſſet. [XLVI.] Tum Æſopus: Vos verò, inquit, graculos meos & coruos diſſerentes ſubſannare porrò, cùm delphini hoc modo iuuenentur. Ego autem: aliud, inquam, Æſope eſt, quod dicimus * hæc enim oratio, cui nos fidem adhibemus, amplius mille iam annos durauit, ab Inus & Athamanthis vſque temporibus. Solon verò hunc excipiens ſermonem: Hæc quidem inquit Diocles, ad Deos propius pertinent; ſuntq; nobis ſuperiora. humanum eſt, & ad nos attinet, quod Heſiodo euenit. puto enim te narrari audiuiſſe. Non ſanè, inquam. Atqui, ait, auditu digna res eſt. Mileſius quidam, cum quo hoſpitii ac conuictus vſus Heſiodo intercedebat, apud Locros hoſpitis filiæ pudicitiam clam imminuerat: re comperta creditum eſt Heſiodum ab initio conſcium flagitii fuiſſe, in eoque occultando operam nauaſſe, cùm quidem hic inſons, nulla ſua culpa in iram hominum per calumniam & ſiniſtras incidiſſet ſuſpiciones. Nihilominus cum puellæ fratres apud Locrenſe Memeum ſiue nemus ex inſidiis trucidauerunt, vnaq; aſſeclam ipſius Troilum. [XLVII.] Cæterùm cadaueribus in mare deuolutis, Troili cadauer foras in Daphnum fluuium delatum, apud ſcopulum aquis ambitum & non procul à mari diſſitum detentum fuit, qui ſcopulus etiamnum Troilus dicitur.

De Heſiodi morte narratio.

Digitized by Google

citur. Heſiodi autē cadauer, vbi primùm à terra excidit, excipiens Delphinorum grex ad Rium & Molyeriam deportauit. Forte tum Locri ſolennem conuentum agebant apud Rium, ac ſacris operabantur publicis, quæ etiamnum ſplendidè iſto in loco peraguntur. Cum verò cadauer videretur adferri, mirati (vt par erat) ad litus adcurrerunt. cùmque cadauer recens interfecti Heſiodi agnoſcerent, gloria hominis permoti nihil antiquius habuerunt quàm cædis autores quærere. ac citò iis ſucceſſit res, inuentoſque percuſſores viuos in mare præcipitauerunt, & eorum domum diruerunt. Ipſe Heſiodus apud Nemeium ſepultus eſt. & ſepulcrū eius pleriq; peregrini ignorant. occultatur enim propter Orchomenios, qui id quærunt, & reliquias Heſiodi monitu oraculi cuiuſdam auferre, & apud ſe humare cupiunt. Itaque ſi delphini ita ſunt aduerſus mortuos humani atq; familiariter affecti, multò probabilius eſt viuis eos opem ferre: maximè vbi fiſtulis aut cantu inuitantur. [XLVIII.] Hoc enim iam omnibus nobis compertum eſt, muſica animalia iſta delectari, eamque aſſectari, & iuxta vehentes in tranquillo cum cantu ac tibia adnatare. Natatione etiam puerorum gaudent, certantque cum nantibus. Itaque lege non ſcripta cautum iis eſt de ſecuritate. nemo enim eos piſcatur aut lædit: niſi ſi quando in retia ingreſſi piſcationi nocent. tunc enim puerorum inſtar delinquentium verberibus caſtigantur. Ac memini me de Lesbiis audire, puellam quandam è mari à delphino fuiſſe ſeruatam. Verè, inquit Pittacus, hoc narratum tibi fuit: eſt enim res nota, & multorum memoria confirmatur. Lesbum condentibus oraculum mandauerat, vt cùm nauigando ad ſtationem appuliſſent nomine Meſogeium, quaſi *Mediterraneum* dicas, ibi tum Neptuno taurum, Amphitritæ ac Nereidibus viuam virginem demitterent in mare. Septem erant duces ac reges, octauos Echelaus princeps deducendæ coloniæ oraculo conſtitutus, iſque etiamnum cœlebs. Cùm reliqui ſeptem ſorte de innuptis liberis comparaſſent, ea ſorori Smynthei obtigit. hanc igitur veſtibus & auro exornarunt, erantque cùm loco appropinquaſſent conceptis votis in mare abiecturi. Erat inter eos qui vnà nauigabant adoleſcens quidam indolis nequaquam malæ, cuius nomen Enalus perhibetur. is cùm puellæ iſtius amore teneretur, & ſtudio eius ſeruandæ ineffabili duceretur, ſub ipſum temporis articulum impetu dato eam complexus, vnà ſe in mare demiſit. Ac ſtatim quidem fama certitudinis expers, ſed cui tamen multi de exercitu fidem adhiberent, dedita fuit incolumes eos fuiſſe in terram delatos. [XLIX.] Poſtea verò temporis aiunt ipſum in Lesbo fuiſſe viſum Enalum, ac narraſſe, à delphinis ſe è mari in continentem citra periculum fuiſſe euectos. Poſſem alia his diuiniora, ac multorum animos quà percellentia quà demulcentia commemorare. ſed

Delphini hominum & muſicæ amantes.

Puella à delphino è mari ſeruata.

difficile eſt omnibus fidem facere. Cùm enim fluctus ingens circa inſulam attolleretur, hominesque ad mare accedere non auderent, ſolum ferunt Enalum acceſſiſſe, & ſecutam eum eſſe polypodum multitudinem ad templum vſque Neptuni, maximo lapidem geſtante, quem Enalus dedicauerit. iſque lapis a nobis ita dicitur. In vniuerſum autem, vt verbo dicam, qui inter id quod fieri nefas eſt, & id quod inuſitatum eſt diſtinguere poſſit, intelligatq; aliud eſſe à vero, aliud ab opinione hominum alienum, is ô Chilo tuum illud, Ne quid nimis ſeruans, modum in habenda derogandaque fide tenebit. [L.] Poſt hæc Anacharſis ita locutus eſt. Cùm rectè ſenſerit Thales in omnibus præcipuis mundi partibus maximis animam eſſe, admiratione dignum non eſt, quod pulcerrima quæque diuino nutu efficiuntur. Corpus enim animæ, anima inſtrumentum eſt Dei. & ſicut corpus à ſeſe multos habet, plurimos verò & optimos motus ab anima: ſic rurſum anima alia ſuopte inſtinctu agit, in aliis deo ſeſe vtenti præbet dirigendam atq; eius arbitrio mouendam, cùm ſit omnium inſtrumentorum pulcerrimum. Iniquè enim fuerit comparatum, ſi ignis inſtrumentum ſit, & ventus, & aqua, & nubes, & pluuiæ, quibus multa Deus ſeruat & alit, multa perdit atque abolet: animalibus eum ad nullum prorſus ſuum opus vti. cùm rationi magis conſentaneum ſit animalia ſuſpenſa à vi diuina, ei ſubſeruire, motuſque eius ſubſequi, quàm Scythis arcus, Græcis lyras & tibias obtemperare. [LI.] Deinceps Cherſias poeta cùm aliorum mentionem intulit mirabiliter ſeruatorum, cum Cypſeli qui pater Periandri fuit, eum enim, cùm miſſi occiſum puerum admodum oblatum declinaſſent, pœnitentiaque ducti rurſum quærerent, inuentum non fuiſſe cùm eſſet à matre in cypſelam, id eſt, cumeram, abditus. itaque ædem etiam Cypſelum Delphis dedicaſſe, quod tunc temporis à Deo ſe inhibitum fuiſſe crederet ne vagiret, itaque lateret inquiſitores. Tum Pittacus Periandrum alloquẽs: Bene, inquit, à Cherſia factum eſt, qui ædis iſtius mentionem propoſuit. Sæpenumerò enim ex te volui quærere cauſam ranarum iſtarum, cur tam multæ ad fundum palmæ torno inſculptæ ſint, ac qua ratione Deum dedicantemve attingant. Hic cum Periander Cherſiam interrogandum diceret, cui notum id eſſet, vtpote qui in dedicatione adfuiſſet Cypſelo, ſubridens Cherſias: Non, inquit, prius ego id explicauero, quàm ex his intelligam, quid ſibi velit eorum iſthuc Ne quid nimis, & Noſce teipſum, & (quæ vox multos à nuptiis, alios à fide interponenda deterruit, nonnullos planè mutos fecit) Sponde, præſto noxa eſt. [LII.] Quid verò, inquit Pittacus, neceſſe eſt tibi nos ea enarrare, cùm Aeſopi orationem de ſingulis iſtis compoſitam laudes? Et Aeſopus: Cherſias (ait) quoties mecum iocatur, iocatur autem ſeriò, Homerum iſtorum dictorum autorem

Anima corpus, animam deus mouet.

Digitized by Google

autorem facit. Hectorem enim ſui ipſius noticiam habuiſſe dicit, qui alios inuadens,

Maiori tamen Aiaci concurrere cauit.

& Vlyſſem laudatorem huius ſententiæ, Ne quid nimis, ſic præcipere Diomedi:

Tydide, nimium neque me lauda, neque culpa.

Sponſionem autem alii putant eum traducere vt rem periculoſam & futilem, his verbis:

Pro prauis ſpondere equidem eſt res plena pericli.

Cherſias autem noſter Aten ait propterea fuiſſe à Ioue de cœlo præcipitatam, quod interfuiſſet ſponſioni de Herculis natalibus, qua Iupiter circumuentus fuit. His ſubiecit Solon hæc verba: proinde pareamus ſapientiſſimo Homero,

Iam nox inceſſit, nocti nos cedere verum eſt.

ergo libemus Muſis, Neptuno, Amphitritæque: eoque facto, niſi vobis contra videtur, conuiuium diſſoluamus. Hic fuit Nicarche, iſtius conuentus finis.

PLVTARCHI DE SVPERSTITIONE libellus.

[I.] INſcitia deorum atque ignoratio iam inde ab initio in duos quaſi riuos dimanans, ab vna parte in duris ac refractariis ingeniis tanquam in aſpero ſolo impietatem, quæ nullos putat eſſe deos, ab altera veluti in molli ac tenero ſolo ſuperſtitionem animis lenibus ingenerauit. Eſt quidem omnis falſa opinio, maximè de talibus rebus, pernicioſa: cùm verò animi perturbatio adiungitur, pernicioſiſſima exiſtit. Omnis enim animi perturbatio, inſtar morbi eſt cum inflammatione coniuncti. & ſicut luxationes artuum humani corporis accedente vulnere, ita animi errores perturbatione comitante periculoſiores ſunt. Putat aliquis indiuidua corpuſcula & inane vniuerſi eſſe principia: falſa eſt opinio, ſed vlcus non gignit, neque palpitationem, neque dolorem lancinantem. Opinatur aliquis diuitias ſummum eſſe bonum: hic error venenatus eſt, animam depaſcitur, abalienatque, dormire non patitur, identidem exſtimulat, de ſaxis præcipitat, ſtrangulat, libertatem adimit. Sunt rurſus qui virtutem & vitia corpori adſignant: fœdus profectò hic error, non tamen dignus deploratione & lamentis. Aliæ quædam ſententiæ ſunt ac opiniones, vt:

Error cum animi perturbatione exitioſus.

O miſera virtus, verba tu cùm ſis, ego
Tanquam rei nauaui operam tibi, —

omiſſa diuitias largiente iniuſtitia, & omnis voluptatis ferace intemperantia. [II.] Huiuſmodi opiniones cum deplorandæ ſunt, tum indignè ferendæ, quia vbi animo inſunt, ibi multos morbos multaſq; perturbationes vermium inſtar ac lumbricorum ingenerant. Proinde, vt de iis dicam de quibus inſtitutus eſt nobis ſermo vitiis, impietas praue ſentiens nihil eſſe beatum, nihil interitus expers, animo quendam videtur ſtuporem inducere negatione numinis, finiſque non credendi deum eſſe, eſt metu vacare. Superſtitionem Græci *deiſidamoniam* nominant: qua voce intelligitur opinionem de diis eſſe turbulentam, ac timorem incutere homini, quem conſternat & deprimat, exiſtimantem quidem eſſe deos, ſed eos acerbos damnoſoſque eſſe putantem. Ac videtur is qui nullos putat eſſe Deos (quem impii voce intelligi volumus) nihil moueri numinis mentione: ſuperſtitioſus autem moueri quidem ſed peruersè. illi enim ignoratio ne credat eſſe quod prodeſt confert: huic, idipſum vt credat eſſe damoſum. Ergo impietas opinio eſt ſalſa, ſuſterſtitio affectus animi ex errore ortus.

Impietatis & ſuperſtitionis comparatio.

[III.] Turpes quidem ſunt omnes animi morbi fœda omnia eius vitia. tamen alacritas quædam & elatio animi adeſt ob leuitatem, neque impetui ad agendum quicquam fere decedit. hoc commune omnium animi perturbationum crimen eſt, quod ad agendum vi quadam incitant, rationemque vrgent & circumſcribunt. Solus metus, cum non minus quam audacia rationis ſit expers, vacuitatem rationis habet ſegnem, ocioſamque & perplexam, animumque perturbat & vincit territum; vnde metum *·e·ma*, quaſi ligamentum, Græci dixerunt. Neque verò vllus metus eſt qui perinde ab agendo abducat & hæſitare cogat, atq ſuperſtitio. Non metuit à mari ſibi qui non nauigat. non bellum militiæ exſors, non latrones timet qui domi ſe continet, non ſycophantam pauper, non inuidiam plebeius, non terræmotus. in Gallia, non fulmen in Æthiopia formidatur, qui deos metuit, omnia metuit, terram, mare, aërem, cœlum, tenebras, lucem, rumorem, ſilentium, ſomnium. Obliuiſcuntur herilium minarum ſerui dormientes, qui in compedibus ſunt, iis vincula ſomnus alleuat: inflammationes, vulnera, ſæua carnis & ſerpentia vlcera, doloreſque acerrimi ſomno mitigantur.

Metus qualis affectus.

[IV.] *Morbi leuamen ſuaue, & oblectatio*
Iucunda, ſomne, quàm tempeſtiuè mihi
Nunc obtigiſti.——

Somnus ſuperſtitioſorum.

inquit ille. Hoc dicere non ſinit ſuperſtitio. ſoli huic nullæ ſunt per ſomnum induciæ, neque vnquam quieſcere animum patitur, neque ſe colligere eum acerbis & moleſtis de numine opinionibus dimotis: ſed veluti in impiorum regione in ſomno ſuperſtitioſorum ſimulacra terribilia, & viſa monſtroſa feruntur: & ſuperſtitio

Digitized by Google

ſtitio ſemper pœnas quaſdam exercens, miſeramque exagitans animam ſomnijs ſomno exturbat, à ſeipſa tanquam ab alio aliquo excarnificatam, duriſque & abſurdis parentem mandatis. Poſtquam euigilauerunt, non contemnunt ſomnia ſua, neque rident aut delectantur eo, quod nihil eorum quibus turbati fuerunt verum ſit: ſed vmbram fugientes fraudis innoxiæ, re vera ſeſe decipiunt, ac conturbant, ſumtuſque faciunt in agyrtas atque impoſtores incidentes, qui eis ſic dicant:

Si te nocturna viſa terruerunt,
Hecatesve comiſſatio terrena:

vetulam voca quæ piſtrino adſidet, & mari corpus merge tuum, ac per totum diem humi deſide.

Hui, quàm mala inueniſtis Græci barbara.

cœno contaminari, deſidere in ſterquilinio, ſabbatum ſeruare, proijcere ſe in faciem, turpiter ſedere, ritu alieno adorare ſuperſtitionis cauſa iubentes. [V.] Qui videbantur legitimam conſeruare muſicam, ij iuſto ore citharœdos canere iubebant. Nos quoque poſtulamus, vt recto & iuſto ore Deum inuocetis: neque in hoſtia quidem examinetis an pura ſit & recta lingua, interim verò veſtras ipſorum linguas peruertentes & inquinantes, abſurdis nominibus ac barbaricis vocibus fœdetis ac peruertatis diuinam atque à maioribus acceptam religionis autoritatem. In comœdia quidam aduerſus eos qui ſpondas auro argentove obducerent nõ ineleganter dicit, non debere eos ſibi ipſis ſomnum ſumtuoſum facere, quem ſolum gratis dij nobis largirentur. idem poſſis ſuperſtitioſo dicere, Somnum dij nobis dederunt requiem & obliuionem laborum: cur tu eum tibi perpetuum redigis tormentum ac dolores miſeræ animæ eo excitas, quæ alium ad quem confugiat ſomnum non habet? Heracleiti eſt viuis vnum eſſe & communem omnibus mundum, dormientium quenque in peculiarem diuertere. Superſtitioſo autem nullus eſt communis mundus. nam neque vigilans ratione recta vtitur, neque ab eo quod ipſum perturbat ſomno liberatur: ſed dormit ratio, ſemper vigilat metus, fuga mali aut requies nulla datur. [VI.] Terribilis fuit Sami tyrãnus Polycrates, Corinthi Periander. nemo tamen hos timuit qui in liberam & populari forma conſtitutam ciuitatem ſeceſſiſſet. Qui verò deorum imperium tanquam tyrannidem metuit tetricam & inexorabilem, quò concedat, quò fugiat, quam terram Dei expertem, quod mare inueniat? in quam mundi partem penetrabis, ibique te abſcondens, effugiſſe te Deum putabis miſer? Lex ſeruis hoc largitur, vt libertate deſperata vendi ſe poſtulent, æquioreque domino præſentem mutent. Superſtitio deorum mutationem non relinquit, neque inueniet Deum quem non formidet, qui paternos & natalicios timet, qui Seruatores & Propicios metuit, hor-

Beneficium legis in ſeruos.

retque eos, à quibus petimus diuitias, copiam, concordiam, pacem, & verborum factorumq; optimum ſucceſſum. Iam iſti ſeruitutem pro calamitate habent, referuntque iſthæc;

Grauis viro, grauis eſt mulieri calamitas,
Seruire ſub dominis parum felicibus.

Quanto deteriorem putatis eſſe eorum ſortem, qui metuunt quos euitare, à quibus profugere vel tranſire nõ licet? Aræ ſunt ad quas confugere tutò ſeruus poſſit, multa ſunt, quæ à latronibus non violantur templa, & qui hoſtem fugit, ſimulacrum aut fanum tenens animum recipit. Superſtitioſus hæc maximè timet & expaueſcit, in quibus ſpem habent repoſitam qui extremorum malorum ſunt in metu.

Superſtitio morte non finitur.

Noli auellere templo ſuperſtitioſum: ibi enim punitur atque excruciatur. [VII.] Quid multis? Omnibus hominibus vitæ finis eſt mors; ſuperſtitioni ne ea quidem. profert enim hæc ſuos terminos vltra vitæ exitum, metumque vita diuturniorem facit, annectitque morti malorum cogitationem immortalium, etiam tum cùm ſoluitur malis, ingredi ſe putans in mala nullum habitura finem. Orci neſcio cuius portæ aperiuntur profundæ, & fluuij ſimul ignis, Stygiſque panduntur riui, tenebræque obducuntur viſis multis refertæ ſimulacrorum adſpectu terribilium, ac voces horrendas emittentium. tum iudices & carnifices, hiatuſque & penetralia malis infinitis plena. Ita infelix ſuperſtitio id ipſum quod non patiendo effugit, expectando ſibi calamitoſum reddit. Nihil horum eſt in impietate: ſed ignoratio damnoſa, magnaque animæ calamitas eſt cæcutire in tantis rebus quæ noticiam Dei, de multis mentis oculis longè lucidiſſimum excæcat. ſed ſicuti dixi, perturbationes animi, vlcera, tumultus, & ſeruitus opinionem deorum ſequuntur.

Muſica.

[VIII.] Muſicam ait Plato concinnitatis opificem hominibus à dijs datam, non luxus gratia & pruritus aurium: ſed quoniam animi circuitiones turbulentæ & vagæ in corpore Muſæ & gratiæ inopia, ſæpenumero incontinentia & errore luxuriant: vt rurſum in ordinem eius opera redigi poſſint. nam, vt Pindarus ait,

Quæcunq; Iupiter non dilexit,
Perturbantur vocem Pieridum audientia:

etenim efferantur, & indignantur. quomodo tigres aiunt circumſonantibus tympanis in rabiem agi, ita vt ad extremum ſeipſas dilanient. Minus igitur mali ijs eſt, qui ob ſurditatem Muſicã prorſus non ſentiunt, neque ea quicquam afficiuntur. Infortunatus fuit Tireſias, quod videre liberos & amicos non potuit. infeliciores eo fuerunt Athamas & Agaue, qui liberos videntes, leones & ceruos eſſe putauerunt. ac nimirum Herculi furenti vtilius erat præſentes filios neque cernere neque ſentire, quàm cariſſimos ita vt hoſtes tractare. [IX.] Quid ergo? non videtur tibi impiorum

affectus

Digitized by Google

affectus eo modo à ſenſu ſuperſtitioſorum differre? Illi omnino nullum agnoſcunt numen, hi deos eſſe cenſent, illi negligunt: hi terribile opinantur quod benignum eſt, quod paternum eſt, & tutelarem curam gerit, ac ſincerum eſt, tyrannicum, damnoſum, & ſæuum exiſtimant. Ergo fabris ærarijs, lapicidis, ac ijs qui cerea ſigilla fingunt credentes, humano corpori ſimilia putant eſſe deorum corpora, ac talia fingunt adornantque & adorant: philoſophos autem & ciuiles viros deſpiciunt, qui deorum maieſtatem docent cum bonitate, magnanimitate, benignitateq; & procuratione eſſe coniunctam. Ergo illi nimis ſunt ſtupidi & fidẽ non habent bonis vtilibus: illi perturbantur, metuuntq; vnde vtilitatem percipere debebãt. omninoq; impietas ſtupor quidam eſt deos nõ ſentientium, neque ſuum bonum agnoſcentiũ: ſuperſtitio varios affectus animi procreat, bonum pro malo ducentis. Metuunt deos ſuperſtitioſi, & ad eoſdẽ confugiunt, adulantur ijs & male dicũt, inuocant & incuſant. Commune hoc omnium eſt hominum, non ſemper ſecunda vti fortuna. Dij enim morborum, ſenij, ærumnarumq; ſunt expertes, & (vt ait Pindarus) effugerunt raucum ſonãtis fretum Acherontis, res humanæ alias aliter euenientibus temperantur caſibus. [X.] Iam primum in ijs quæ contra animi ſententiam contingunt mecum cõſidera, quomodo ſit affectus qui nullos credit eſſe deos. ſiquidem aliàs moderatus fuerit homo, tacitus fert fortunã ſuam, auxiliaque ſibi & ſolatia comparat. quod ſi iniquius eam fert, omnes ſuas querelas in fortunam & caſum dirigit, vociferaturque non iuſtè aut à prouidentia diſpenſari humanas res, ſed omnia confuſè ac promiſcuè ferri atque raptari. Non hic mos eſt ſuperſtitioſi. ſed etiam ſi leuiſſimum aliquid acciderit malum, ſedet mœrendos alios ſibi difficiles affectus, magnoſque & pertinaces affingens, vltroque ſibi ingerens metus, ac terrores, ſuſpiciones, trepidationes, omnique luctu & gemitu percellitur. non enim hominem, fortunam, occaſionem, ſeve accuſat, ſed omnia Deo imputat: ab eo in ſe ingruiſſe ait fluxum calamitatis diuinitus immiſſæ, neque miſerum ſe, ſed dijs exoſum hominem à dijs puniri, iſtaq; perpeti. quod non iniuria credit, ita animo affectus. Rurſum impius ægrotans reputat memoriaque recolligit, quoties cibo ſe nimio aut vino onerauerit, aut victus rationem conturbauerit, aut labore contentiore defatigauerit, tum aeris aut loci mutationes inſolitas. [XI.] Quod ſi in gerenda republ. offendit, & à populo ignominia affectus, aut apud principem falſo crimine delatus eſt, cauſam in ſeipſo & ſuis perquirit,

Quà prætergreſſus quid geſtum in tempore, quid non?

At ſuperſtitioſo quæuis & corporis inualetudo, & pecuniæ iactura, & liberorum mors, & in actionibus ciuilibus offenſio aut repulſa pro diritate diuinitus inuecta & inſultu numinis habetur, itaque

Impij ſuperſtitioſis feliciores.

Aduerſa vt ferãt impij & ſuperſtitioſi.

Seruatores inuocat: inter vota nihilominus clauum adducit, antennas demittit.

Atq; inflata Noto carbaſa contrahens
Obducto tenebris effugit è mari.

Heſiodus agricolæ præcipit, vt ante arationem atque ſationem ſtiuam tenens vota nuncupet Diti ac Cereri. Et apud Homerum Aiax ſingulari prœlio cum Hectore congreſſurus, Græcos iubet Deos pro ſe comprecari, ipſe illis precantibus ſe armat. ac Agamemnon poſtquàm pugnaturis præcepit,

Haſtam quiſque acuat, clypeumq; fideliter aptet:

tum demum Iouem ſic precatur,

Da Priami nobis euertere funditus aulam.

virtutis enim ſpes, non timiditatis prætextus eſt Deus. At verò Iudæi ſabbato deſidentes ocioſi, hoſtibus ſcalas muris admouentibus, muroſque occupantibus nihil ſe mouerunt, ſed ſuperſtitione tanquam reti capti ſe continuerunt. Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntati noſtræ non conuenientibus, & cum periculo coniunctis. [XV.] Sed ne in iucundis quidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus. quales ſunt feriæ, epulæ ad templa, inuitationes, orgia, votorum nuncupationes, & venerationes, quæ ſolent hominibus eſſe iucundiſſima. Hic ſi conſideres impium, videbis eum inſano diffluere cachinno, Sardonioque iſta riſu ludere, & alicubi ad familiares ſubmiſſa voce dicere, vano faſtu agi & inſanire qui deos his rebus coli opinentur: præterea autem mali nihil eum habere. Superſtitioſus autem cupit quidem, ſed non poteſt gaudere aut delectari,

Vrbs tota cùm ſuffitu referta ſit,
Pæanibuſq; gemitibus & ſuſpiriis.

anima ſuperſtitioſi occupatur. pallet coronatus, ſacrificans trepidat, tremente voce vota facit, manibus adolet titubātibus, omnino que oſtendit nugatum eſſe Pythagoram, cùm diceret optimè nos habere cum ad deos accedimus. tūc enim miſerrimè peſſiméque affecti animo ſunt ſuperſtitioſi, non aliter quàm ſi ad vrſorum caueas, aut draconum foueas, ceterumve ſpecus irent, ad templa delubraq; deorum adeuntes. [XVI.] Itaque mirari mihi ſubit eos à quibus impietatis damnantur qui deos eſſe negant, & ſuperſtitio impietas eſſe non putatur. Atque Anaxagoras impietatis damnatus eſt, quod Solem dixiſſet eſſe lapidem: Cimmerios nemo impios iudicauit, qui ne eſſe quidem vllum cenſent Solem. Quid ais? qui opinatur nullos eſſe deos, impius eſt? qui tales eſſe credit quales ſuperſtitioſus, non longè magis impijs opinionibus tenetur? Ego ſanè malim inter homines de me hunc eſſe ſermonem, nullum omnino eſſe Plutarchum, quàm hoc dici, eſſe Plutarchum hominem inconſtantem, mutabilem, pronum ad iram, vindi-

Superſtitioſos eſſe magis impios, quam qui deos eſſe negant.

nituſque eſſe credit, non audens diffidere. quod ſi poſſet, ſicut Tãtalus lapidem cupit à ſe remouere, ſuperſtitioſus opinionem ſuam (qua non leuius vrgetur) abs ſe proijcere, amplecteretur vtique & beatam duceret impij ſententiam, vt liberalem. Nunc impius quidem ſuperſtitione vacat, ſuperſtitioſus autem animi inſtituto impius, imbecillior eſt quàm vt ſentiat de dijs quod vult. Præterea impius nuſquam ſuperſtitioni cauſam aliqua ex parte præbet. ſuperſtitio & initium præbuit impietati, & ortæ patrocinium non iuſtum quidem aut honeſtum, tamen præſcriptionis non exſors. [XX.] Non enim in hanc ſententiam homines venerunt vt Vniuerſum dijs carere putarent, quod in cœlo, ſideribus, tempeſtatibus, conuerſionibus & motibus Solis circa terram, quibus dies & nox efficiuntur, aut alimentis animalium, frugumve prouentibus culpandum aliquid inordinatumve viderent. ſed ridicula ſuperſtitionis opera atque affectus, verba, motus, prçſtigiæ, incantationes, circumcurſitationes, tympanorum pulſationes, luſtrationes impuræ, ſordidæ caſtimoniæ, barbarica & iniuſta in templis ſupplicia, ac contumeliæ occaſionem exhibuerunt nonnullis dicendi, præſtare nullos eſſe deos, quàm qui talia probent, ijſque delectentur, adeòque ſint contumelioſi, ſordidi, & moroſi. [XXI.] Nõne enim magis expediebat Gallis iſtis & Scythis nunquam in mentem veniſſe aliquid de dijs, nihilque eos de vllo numine imaginatos fuiſſe aut auditu percepiſſe, quàm opinari deos eſſe, qui ſanguine iugulatorum hominum gaudeant, idque eſſe perfectiſſimũ ſacrificium ſtatuant? Nonne vtilius erat Carthaginenſibus iam inde ab initio Critia vel Diagora ad condendas leges adhibito decernere nullum eſſe Deum, nullum genium: quam talia ſacra facere, qualibus illi Saturno operabantur? vbi non, vt Empedocles ait, reprehendens eos qui animalia ſacrificant,

Superſtitio impietatis origo.

Mutata genitor iugulans ſua pignora forma
Immolat, & vanis ſtultus ferit aera votis?

ſed ſcientes prudenteſque ſuos ipſi liberos ſacrificabant, & quib. nulla erat proles, ij à pauperibus infantes tanquam agnos aut pullos auium ad eam rem emebant: adſtabatque mater ſine luctu aut gemitu, quem ſi ederet aut fleret, precio mulctabatur, & infans nihilominus mactabatur. & ante ſimulacrum omnia ſtrepitu fiſtularum tympanorumque opplebantur, ne eiulatus mactati exaudiri poſſet. [XXII.] Quod ſi Typhones aliqui aut Gigantes dijs profligatis nobis imperarent, putasne alia eos ſacrificia, alioſve ritus fuiſſe deſideraturos? Ameſtris, quæ Xerxis fuit vxor, Plutoni duodecim pro ſeſe viuos homines defodit: quem quidem Ditem ſiue Haden Plato ait hoc nominis inde habere, quod humanus cum ſit, & ſapiens, atque diues, perſuadendo ac ſermone animas detineat. Xenophanes Phyſicus cùm videret

in ſe-

Digitized by Google

in ſolennibus feſtiuitatibus plangere & eiulare Ægyptios, aptè eos ſic monuit: Hi ſiquidem dij ſunt, nolite eos lugere: ſin homines ſunt, nolite ijs ſacrificare. Cæterùm nullus eſt animi morbus tam multis erroribus perturbationibuſque ſcatens, ac tam inter ſe diſſidentibus & pugnantibus opinionibus refertus, atque ſuperſtitio. Fugienda itaque hæc eſt. non tamen eo modo, quo nonnulli latronum aut ferarum inſultum, ignemve inconſideratè & imprudenter fugientes, incidunt in loca inuia, vbi præcipicia ſunt & voragines periculoſæ. Sic enim quidam ſuperſtitionem fugientes, dum tranſiliunt in medio poſitam pietatem, in aſperam pertinacemque incidunt impietatem.

PLVTARCHI LIBER, DE SCITE DIctis regum ac imperatorum, qui Apophthegmata dicitur.

[I.] ARtoxerxes Perſarum rex, Traiane Cæſar Imperator maxime, exiſtimans non minus regiam maieſtatem decere & humanitatem parua benignè alacriterque accipere, quàm magna largiri, cùm ſibi iter facienti operarius quidam ac plebeius homo vtraque manu hauſtam è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) obtuliſſet, hilari vultu accepit, munus non vſu rei oblatæ, ſed ſtudio dantis metiens. Et Lycurgus minimi ſumptus ſacrificia Spartæ conſtituit, vt Deos immortales honorandi ſemper in promptu eſſet copia. Eo conſilio ipſe quoque tenue tibi munus, ac ſtrenam, & primitias philoſophiæ communes cùm offeram, autoris iuxta ſtudium, & commentarij vtilitatem vt probes rogo: conducet enim ad perſpicienda ingenia inſtitutaque animi principum virorum, quæ magis in dictis eorum quàm actionibus elucent. Sanè aliud a nobis elaboratum opus continet illuſtriſſimorum inter Græcos ac Romanos ducum, legislatorum, atque imperatorum vitas. [II.] Verùm enimuerò pleræque actiones admixtam habent fortunam: quæ verò inter agendum, interque animi affectiones & euenta proferuntur voces atque pronunciata, purè tanquam in ſpeculis contemplandum vniuſcuiuſque animi ſenſum proponunt. Ac Seiramnes etiam Perſa admirantibus quod cum ſermone vteretur prudenti, actiones tamen ipſius ſucceſſu deſtituerentur, dixit: Se in ſua poteſtate orationem habere ſuam, in actiones ſuas fortunæ ac regi ius eſſe. Cæterùm in eo quod dixi opere dicta vnà cum factis commemorata, auditorem ſtudio cognoſcendi captum, ſed eundem ocio fruentem exſpectant.

Dictorum & factorū diſcrimen.

ctant. hîc ipſos pro ſe collectos ſermones tanquam vitarum iudicia & ſemina legendi tempus arbitror tibi non fore moleſtum: cũ breui eius ſpacio poſsis multos homines memorabiles cõſiderare.

[III.] Perſæ adunco naſo præditos amant, pulcerrimoſque eos iudicant: quod tali forma fuit CYRVS, quo neminem regum ij maioris fecerunt. Is dixit, qui ſibi ipſis nollent, eos cogi alijs commoda parare. Item: magiſtratu dignum non eſſe quenquam, qui non ſit melior ſubditis. Cum Perſæ vellent pro ſua regione, montoſa ea & aſpera, aliam planam & mollem occupare, prohibuit: quod diceret & ſtirpium ſemina, & hominum mores locis adſimilari.

Locus mores mutat.

[IV.] DARIVS Xerxis pater laudans ſeipſum, dicebat ſe in prœlijs & periculis eſſe ſolito prudentiorem. Cùm tributa imponeret ſubditis, proceres prouinciarũ euocatos interrogabat an ea eſſent grauia. Cùmque reſponderent eſſe mediocria, dimidium eius quod propoſuerat ſingulos pendere iubebat. Aperto grandi malo punico interrogatus, cuius rei tantam ſibi optaret multitudinem, quanta eſſet granorum eius mali? reſpondit: Zopyrorum. erat autem Zopyrus amicus regis, & vir bonus. Is Zopyrus cùm ſeipſum naſo & auribus amputatis fœdaſſet, deceptiſque hac fraude Babylonijs, rebus ab ijs præfectus vrbem Dario prodidiſſet: ſæpenumerò Darius dixit, Malle ſe integrum habere Zopyrum, quam centum Babylonibus potiri.

Liberaliter

[V.] SEMIRAMIS cùm ipſa ſibi ſepulcrum condidiſſet, inſcripſit hæc: SI QVIS REX PECVNIA INDIGVERIT, IS RECLVSO HOC MONIMENTO, SVMAT QVANTVM VOLET. Darius aperto eo, nullam inuenit pecuniam, ſed in aliam incidit inſcriptionem, cuius hic erat ſenſus: NISI MALVS FVISSES HOMO, ET PECVNIÆ INSATIABILIS, NVNQVAM SANE LOCVLOS MORTVORVM INVASISSES.

Semiramis

[VI.] Arimenes cum fratre ſuo XERXE Darij filio de regno contendens, è Bactriana deſcendebat. Ei Xerxes dona miſit, miniſtris mandans, vt ſignificarent his eum à fratre in præſentia affici, qui ſi regnum obtineret, primam ei apud ſe ſtatuerit dignitatem, ſummamque potentiam deferre. Xerxe rege renunciato, ſtatim coram eo Arimenes genua flexit. Xerxes autem eum à ſe fecit ſecundum. Idem Xerxes iratus Babylonijs ob defectionem, cùm eos in poteſtatem ſuam redegiſſet, interdixit armorum geſtatione, iuſſitque fidibus & fiſtulis canere, lenocinium & cauponam exercere, ac tunicas geſtare ſinuoſas. Ficus Atticas negauit ſe comeſturum vænum allatas: ſed tum, cùm potitus fuerit terra eas producente. Cùm in exercitu deprehendiſſet Græcos exploratores, iuſſit exercitum tutò perſpicere, illæſoſque dimiſit.

Mollicies.

[VII.] ARTOXERXES Xerxis filius Longimanus cognomento, quod alteram manum haberet longiorem, dicebat Magis regium

eſſe addere, quàm detrahere. Hic primus in venatione ſociorum iuſſit eum qui vellet ac poſſet, primum conijcere telum. Idem primus inſtituit, vt cùm principes viri ſupplicio afficerentur, non corpora, ſed veſtes quibus ſe exuiſſent flagellarentur, & non crines capitis euellerentur, ſed tiara deponeretur. *Supplicia.* Satibarzani cubiculario iniuſtum aliquid à ſe petẽti, cùm intelligeret hoc fieri impetrandorum trigeſies CIↃ. Dareicorum gratia, eam pecuniam à quæſtore iuſſu ſuo allatam tradidit, inquiens, Accipe Satibarzana. hoc enim largitus, nihilo pauperior fuero: iſthuc verò ſi feciſſem, eſſem iniuſtior.

Magnifice. [VIII.] CYRVS minor cùm Lacedæmonios ad ſocietatem belli hortaretur, dicebat ſe fratre eſſe cordatiorem, pluſque meri illo bibere poſſe ac melius ferre: illũ in venatione difficulter in equo, terrore oblato ne in ſolio quidem manere. Hortabatur vt ſibi viros auxilio mitterent, promittens ſe peditibus equos, equitibus currus, ijs qui villas poſſiderent pagos, qui pagos his vrbes daturum & argentum atq; aurum non numero ſed pondere largiturũ.

Humane. [IX.] Huius frater ARTOXERXES, Mnemon (id eſt, Memor) cognomine, non tantum compellantibus liberaliſſimè vacabat, ſed & vxorem ſuam iubebat pilenti aulæa dimouere, vt poſſet ab ijs qui vellent compellari in via. Cùm ei pauper quidam pomum eximiæ magnitudinis obtuliſſet, hilarè accepto eo: Per Solem, inquit, videtur hic mihi commiſſam ſibi vrbem de parua magnam redacturus. *Sobrie.* Cùm impedimenta eius quadam in fuga eſſent direpta, ficus comedens aridas & hordeaceum panem, Quantæ, ait, voluptatis imperitus fui.

Regum colloquia. [X.] PARISATIS Cyri & Artaxerxis mater, eum qui liberè cum rege colloqui vellet, byſſinis iubebat vti verbis.

Aulici. [XI.] ORONTES regis Artaxerxis gener ignominia à rege irato affectus ac damnatus dixit: Quemadmodum digiti rationes ſupputantium modò CCIↃↃ. modò vnitatem repræſentant: ita regum amicos aliquando ſummo, mox infimo haberi loco.

[XII.] MEMNON, qui Darij exercitum aduerſus Alexandrum duxit, militem quendam mercenarium ſuum, qui multis & impu- *In maledicum.* ris conuicijs Alexandrum proſcindebat, lancea feriens: Ego, inquit, te alo non vt maledicas Alexandro, ſed vt contra eũ pugnes.

Iuſta iudicia. [XIII.] Ægyptiorum reges legem ſuam quandam ſeruant, qua iuramento obſtringunt iudices, vt rege ipſo iniuſtam flagitante ſententiam, ei morem non gerant.

[XIV.] POLTIS Thraciæ rex, cùm bello Troiano ad ipſum ſimul *Liberale conſilium.* & a Troianis & à Græcis veniſſent legati: Paridi ſuaſit, vt Græcis Helenã redderet, ſe ei daturum duas formoſas fœminas pollicens.

In coitum. [XV.] TERES Sitalcæ pater dicebat, ſe cũ in ocio eſſet & à militia vacaret, nihilo meliorem ſuis equiſonibus ſibi videri.

[XVI.]

Digitized by Google

[XVI.]Cotys eum, qui panthera ipſum donauerat, leone remuneratus eſt. Hic cùm natura iracundus, acerbeque in miniſtrorum delicta animaduertẽs, cùm hoſpes quidam fictilia ei vaſa attuliſſet tenuia & fragilia admodum, alioquin eleganter ac ſubtiliter ſculpturis cælaturiſque adornata: hunc quidem donis affecit, ſed vaſa iſte omnia confregit, quod vereri ſe diceret, ne miniſtros, ea ſi confringerent, ſæuius puniret.

Ira declinatio.

[XVII.]Idathyrſus Scytharum rex, cùm expeditionẽ aduerſus ipſum Darius feciſſet, Ionum regulis ſuaſit, vt ponte quo Iſter inſtratus erat ſoluentes iugum Darij excuterent. cumq; ob fidem Dario datam id recuſarent, proba & ignaua eos vocauit mancipia

[XVIII.]Ateas Philippo ſic ſcripſit, Tu Macedonib. imperas, hominibus bellandi peritis. Ego Scythis, qui etiam aduerſus famẽ ſitimque pugnare norunt. Equum porrò ſtrigili purgans, legatos Philippi interrogauit, an hoc quoque rex ipſorum faceret. Ameiniam tibicinem præſtantiſſimum cùm cepiſſet, canere iuſſit. mirantibuſque reliquis, iurauit ſe maiore cum voluptate audire hinnitum equi.

[XIX.]Scilvrvs moriturus cùm xxc. filios poſt ſe eſſet relicturus, faſciculum haſtilium ſingulis porrexit, ac confringere iuſſit. cùm nullus id præſtare poſſet, ipſe ſingulatim faſci vnum poſt alterum eximẽs fregit, docens eos, iunctos quidem inter ſe, vires habituros ac perduraturos: ſin verò diſiungerentur & diſcordias agitarent, infirmos fore.

Concordia.

[XX.] Gelo tyrannus Carthaginenſibus ad Himeram debellatis, pacem componens cum victis, coegit eos inter conditiones pacis hanc quoque adſcribere, Ipſos in poſterum liberos Saturno nunquam immolaturos. Sæpenumerò ad culturam agrorum tanquam in militiam Syracuſanos hic eduxit, vt & regio cultu melior redderetur, neque ipſi ocio corrumperentur. Cùm pecuniam ipſo poſcente ciues tumultuarentur, mutuum ſe petere dixit, belloque confecto reddidit. Cum in conuiuio lyra circumferretur, eamque conuiuæ ordine componerent atque canerent, ipſe equum iuſſit adduci, & in eum facilè atque expeditè inſiluit.

Pie. *Ocium.*

[XXI.] Hiero, qui in tyrannide Geloni ſucceſſit, neminem dixit ſibi intempeſtiuũ eſſe qui liberè aduerſum ſe loqueretur. Qui arcanum enunciarẽt, eos facere iniuriam dicebat ijs quoque, quibus id patefacerent. quod non modò eos qui efferunt, ſed hos quoque odimus qui inaudiunt quæ nolumus. Exprobrauerat ei quidam oris fœtorem. itaque vxorem ſuam culpauit, quod nunquam id ſibi indicaſſet. illa verò ita ſe excuſauit, quod diceret, Se putaſſe omnes viros hoc modo olere. Xenophani Colophonio ægrè ſe duos ſeruos alere querenti, Atqui Homerus, inquit,

Libertas dicendi. *Arcana.* *Caſti.* *Homerus.*

Digitized by Google

quem tu traducis, mortuus etiam amplius ccIↃↃ. alit. Epicharmum poetam mulctauit, quod is indecorum quippiam vxore præſente dixiſſet. *[Pudice.]*

[Omnis correctio.] [XXII.] Dionysivs ſenior cùm oratores publici ſorte legerentur, ipſique litera M obtigiſſet, dicenti Morologus eris (id eſt, ſtultas orationes habebis) reſpondit: Imo monarcha ſiue tyrannus ero. habitaque oratione ſtatim eſt à Syracuſanis imperator creatus. Initiò ſtatim tyrannidis cùm oppugnaretur à ciuibus coitione facta, amicique hortarentur vt dimitteret imperium potius quàm captus necaretur: cernens bouem à coquo iugulari ac celeriter corruere, *[Cupiditas imperij.]* Nonne, inquit, indignum eſt nos metu mortis tam breuis tantum deſerere imperium? Filium, quem ſucceſſorem tyrannidis erat habiturus, vbi deprehendit, viri liberi vitiaſſe vxorem, iratus interrogauit, Ecquid talis facinoris ipſi eſſet conſcius? *[Diuturnitas eius.]* cumque ei reſponderet adoleſcens, Tu non habuiſti tyrannum patrem: neque tu, inquit, filium habebis tyrannum, ſi ſic pergas. Rurſus cùm in eius conclaue intraſſet, poculorumque aureorum & argenteorum multitudinem ibi offendiſſet, exclamauit: *[Liberaliter]* Non eſt in te tyrannidis capax ingenium, qui tot a me acceptis poculis, nullo eorum ad parandum tibi amicum vſus es. [XXIII.] Pecuniā cùm exigeret à Syracuſanis, videretque eos lamentari, ac deprecari, & inopiam prætendere, nouam inſtituit exactionem, idque bis terve fecit. cum autem denuò imperans tributum, ridere eos audiuit, & in foro ambulantes falsè dicta in ipſum iacere, *[Aſtute.]* finem fieri iuſſit, dicens: Nunc nihil ipſis eſt reliquum pecuniæ, quando nos contemnunt. *[Ingenue.]* Matre, cuius præterierat iam ad nubendum ætas marito ſe dari poſtulante: Ego, inquit, ciuitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus nequeo. *[Callide.]* Cùm maleficia reliqua acerbe vindicaret, veſtium furibus ſolis pepercit, vt Syracuſani cogerentur aliquando finem conuiuandi & ſeſe inuicem inebriādi facere. Hoſpes quidam ſeorſim dicebat indicaturum ſe ipſi rationem ac docturum quomodo inſidiantes ſibi prænoſceret. iuſſuſq; dicere, Da, aiebat, mihi talentum, vt videaris percepiſſe indicia inſidiantum. *[Callide.]* dedit ei hoc Dionyſius, ſimulans ea ſe cognouiſſe, miratuſque eſt hominis aſtum. Interrogatus à quodam, ocioſuſne eſſet: Iſthuc verò, inquit, abſit vt vnquā mihi contingat. [XXIV.] Inaudiuerat duos adoleſcentes de ipſo & tyrannide multa contumelioſè locutos eſſe inter pocula. vtrunque ad cœnā vocauit quorum cùm alterum videret in vino multa ineptire atque effutire, alterum rarò & cautè bibere: *[Vinum.]* hunc vt maleuolum & inſtituto animi hoſtem interfecit: illum vt natura futilem & per temulentiam conuiciatum dimiſit. Reprehendentibus quibuſdam quod ornaret & eueheret malum ciuibuſque inuiſum hominem: Etenim (inquit) volo eſſe aliquem, qui me magis exoſus ſit. Corinthiorum legati

Digitized by Google

legati munera quæ ijs offerebat, recuſauerunt legis reſpectu, quæ dona à principe ſumere prohibebat. eos indignam rem dixit facere, qui quod vnum bonum eſt tyranndi, aboleant, doceantque beneficia etiam tyrannorum eſſe formidanda. *Tyrannorū dona.* Audiuerat quendam ciuium habere aurum domi defoſſum: id ſibi eum adferre iuſſit. cùmque is paululùm ſuffuratus in aliam migraſſet vrbem, fundūque ibi emiſſet, reuocatum iuſſit reliquum omne aurum ad ſe recipere, neque porrò rem vtilem inutilem facere. *Pecunia.*

[XXV.] DIONYSIVS Iunior alere ſe aiebat multos ſophiſtas, nō quod eos magni faceret, ſed quod propter eos vellet in admiratione eſſe. *Mercenarij philoſophi.* Polyxeno dialectico dicēti, ego te redargui, reſpondit: nimirum verbis. ego autem re ipſa te conuinco: tuis enim rebus dimiſſis, me & mea ſectaris. Exutus tyrannide, ei quidem, qui quid vtilitatis Plato & philoſophia contuliſſent interrogabat, reſpondit; vt tantam mutationem æquo poſſem animo ferre. *Philoſophia.* Quærenti autem, quî factum ſit, vt pater ipſius pauper & plebeius imperium in Syracuſanos obtinuerit, ipſe tyrannus & tyranni filius eam amiſerit: pater (inquit) meus ad res gerendas ſe contulit cùm popularis reipubl. ſtatus eſſet in odio, ego, cùm tyrannidi inuideretur. *Hæreditas.* Alteri hoc ipſum ſciſcitanti reſpōdit, paternæ ſe non fortunæ, ſed tyrannidis relictum hæredem. *Virtus.*

[XXVI.] AGATHOCLES filius fuit figuli. Is rex & dominus factus Siciliæ, fictilia pocula interſerere ſolebat aureis, eaque demōſtrans adoleſcentibus dicere, Induſtria ſe & fortitudine hoc conſecutum, vt aurea nunc faceret qui lutea finxiſſet antea. In oppugnatione vrbis cuiuſdam nonnulli de muris eum conuicijs impetiuerunt, Figule, dicentes, vnde militibus perſolues ſtipendia? placidus ipſe, & ſubridens, Hanc, inquit, ſi cepero. expugnataque vi vrbe cùm venderet captiuos: poſthac, inquit, ſi mihi male dicetis, cum dominis veſtris expoſtulabo. *Salſe.* Accuſabant Ithacenſes ipſius nautas, quod ad inſulam appellentes nonnihil pecoris abſtuliſſent. atqui, inquit Agathocles, cùm ad nos veniſſet rex veſter, non ouibus tantum ablatis, ſed excæcato inſuper paſtore abijt.

[XXVII.] DIO, qui Dionyſium tyrannide eiecit, audiens a Callippo ſibi inſidias parari, cui omninm amicorum hoſpitumque maximè fidebat, inquirere noluit, quod diceret moriendum potius eſſe quàm viuendum, vbi non ab hoſtibus modò, ſed etiam ab amicis ſibi eſſet cauendum. *Vita in metu miſera.*

[XXVIII.] ARCHELAVS in conuiuio quodam poculum aureum petente, familiari quidem, ſed improbo, Euripidi id iuſſit puerū dare. tu quidem dignus es qui flagites, inquiens: Euripides autem etiam tacens id accipere meretur. *Euripidis laus.* A garrulo tonſore interrogatus quomodo tonderi vellet, Tacente, inquit, te. *In garrulū.* Cum Euripides formoſum Agathonem in conuiuio amplecteretur atque oſcularetur

iam pubeſcentem: ad amicos dixit, Nolite mirari. pulcrorum enim etiam poſt autumnum durat pulcritudo. *Salſe.* Timotheus citharœdus minus ſua exſpectatione donum ab eo acceperat, & haud obſcurè incuſabat, & aliquando cantans inciſum iſtud, Tu terrigenum argentum laudas, in Archelaum torqueret: ſubiecit Archelaus: Tu verò id poſtulas. *Humane.* Aqua à quodam perfuſus, amicis aduerſus hominem inſtigantibus: atqui, inquit, non me is perfudit, ſed eum quem me putauit eſſe.

[XXIX.] PHILIPPVM Alexandri patrem Theophraſtus tradit nō maieſtate modò regni alijs regibus præſtitiſſe, ſed fortuna etiam, moribuſque & moderatione. Is Philippus Athenienſium laudabat fortunas, qui quotannis decem imperatorum deligendorum copiam haberent: ſe dicebat intra multos annos vnum modò ducem reperiſſe Parmenionem. *Nemeſis.* Cùm vna die multis de proſperis euentis nuncij ei adferrentur, O fortuna, exclamauit, pro tot tantiſque bonis paruum aliquod mihi retribue malum. *Humaniter.* Poſtquàm Græcos deuicit, non defuerunt qui ei ſuaderent vt vrbibus præſidia imponeret. reſpondit autem, malle ſe diu benignum, quàm exiguo tempore dominum perhiberi. *Maledici vt tractandi.* Maledicum iubētibus amicis eijcere: non, inquit, faciam, ne circumiens apud plures nobis obloquatur. Deferebat Smicythus Nicanorem, vt qui ſemper Philippo verbis detraheret: putabantque amici accerſendum eſſe hominem, & ſupplicio afficiendum. tum Philippus: profectò ait, Nicanor non eſt deterrimus Macedonum, conſiderandumque eſt ne penes nos aliqua ſit culpa. cognitoq; Nicanorem graui premi inopia, neglectum à ſe dono aliquo iuſſit affici. rurſum inde Smicytho narrante, miris regē laudibus à Nicanore paſſim ferri, Videtis, inquit, in noſtra eſſe poteſtate vel bene vel male audire. [XXX.] Athenienſium oratoribus gratiam aiebat ſe habere, quod crebris conuicijs meliorem ſe redderent. nam conari ſe cum verbis tum factis ſuis eos mendacij conuincere. *In ingratos* In pugna ad Chæroneam Athenienſes quotquot erant capti, gratis dimiſit. qui cùm præterea veſtimenta & ſtragula repoſcerent, Macedonibuſq; crimina intētarent, ridens Philippus, Nonne, inquit, videntur vobis putare Atheniēſes, talorū luſu ſe eſſe à nobis victos? *Salſe.* Clauicula in bello fracta, cùm medicus cuius opera in ea ſananda vtebatur, quotidie aliquid poſceret, Accipe, ait, quantum lubet: habes enim clauiculam. *Scite.* Duo erant fratres, Vterque & Alteruter. de quibus hunc cum videret prudentem & rebus agendis aptum, illum fatuum ac ſtolidum, Alteruter, inquit, Vterque eſt: Vterque autem, neuter. Cōſulentes vt acerbè Athenienſes tractaret, abſurdè ſentire dixit, qui tot tantaque gloriæ cauſa agentem ac tolerantem iuberent gloriæ theatrum euertere. *Gloriæ ſtudium.* Iudex inter duos malos conſtitutus, alteri vt è Macedonia abiret, alteri vt eum perſequeretur imperauit.

Digitized by Google

uit. [XXXI.] Opportuno loco caſtra poſiturus, cùm audiret ibi non eſſe pro iumentis alimenta: *In malos.* *Vita.* Qualis tandem, inquit, eſt vita noſtra, qui etiam ad aſinorum commoda eam cogimur diſpenſare: Caſtellum quodpiam munitum occupare ſtatuerat: ibi exploratoribus referentibus planè expugnari non poſſe: eſtne, ait, adeò inacceſſum, vt eo aurum portans aſinus non poſſit peruenire? *Pecunia.* Laſthenes Olynthius & ſocij indignabantur, conquerebanturque, quod nonnulli de Philippi comitatu proditores ipſos appellarent. *Libera voces.* ad hæc Philippus, Rudes & agreſtes homines eſſe Macedones, ac ſolere ligonem ligonis nomine afficere. Filium hortabatur, vt in colloquio cum Macedonibus gratiam captaret, *Comitas.* comitateque ſibi, dum alius regnaret multorum animis conciliandis potentiam pararet. *Callide.* Eidem conſuluit, vt de ijs qui in ciuitatibus largiter poſſent & bonos & malos ſibi amicos faceret, illiſque vteretur, his abuteretur. Philoni Thebano, cuius hoſpitio vſus erat atque beneficia expertus cum obſes Thebis ageret, *Liberaliter* nullum munus ſuum admittenti: Noli, inquit, opinionem inuicti adimere mihi, dum benefaciendo & demerendo te reddar inferior. [XXXII.] Multos bello captos aliquando ſub haſta vendebat, indecenter ſedens tunica reducta. inter mancipia tum quidam exclamauit, Parce mihi Philippe, ius enim amicitiæ tibi paternum eſt mecum, quærentique Philippo occaſionem & modum huius amicitiæ, explicaturum ſe dixit, ſi propius admitteretur. *Gratus animus.* adductuſque aliquantulum vt demitteret læenam monuit: nunc enim ipſum turpiter ſedere. dimittite hunc ait Philippus. verè enim, id quod ignorabam, bene mihi vult, & amicus eſt. Iter faciens, ab hoſpite quodam inuitatus ad cœnam multos ſecum adduxerat: quem vbi perturbari vidit, quod non ſatis eſſet apparati, *Callide.* miſit ad ſingulos qui placentæ locum relinquere eos iuberent. ijsq; obtemperantibus, & ob placentæ expectationem parcius edentibus, cœna omnibus ſuffecit. Mortuo Hipparcho Euboenſe, dolorem quē morte eius ceperat non obſcurè tulit cumque illum quidam diceret tempeſtiuè vita defunctum: *Gratia.* Sibi quidem, inquit, mihi verò præmaturè, cuius obitu præuentus ſum, me dignam ei ſua amicitia referre gratiam. [XXXIII.] Incuſari ſe ab Alexandro audiens, quod filios ex pluribus ſuſciperet mulieribus, ita eū refellit: *Magnanimiter.* Quin tu multos nactus de regno tecum certaturos, virtuti operā da, vt eo non propter me, ſed propter te potiaris? *Philoſophia* Iuſſitq; eum Ariſtoteli animū aduertere & philoſophari, ne, inquiēs, multa talia facias, ob quæ ego cōmiſſa pœnitudine moueor. Antipatri quendā amicum in iudicū collegium cooptauerat. ſentiens autem eum barbam caputq; tingere, remouit, *Seuere.* quod diceret fidelem in negocijs tractandis eum ſe non cenſere, qui mala fide crines tractaret. Iudicio præerat Machætæ cuiuſdam, dormitanſq; non obſeruabat, quib. ille

iuribus ſe tueretur, ideoque damnabat: tum exclamante Machæta, ſe prouocare, iratus, Ad quem, inquit, prouocas? ad teipſum, ait ille, ô rex, ſiquidem vigilans & attentus audias. Ibi excitatus Philippus cum ad ſe rectius rediiſſet, ſentiretque iniuriã Machætæ fieri, non reſcidit quidem ſententiam, ſed mulctam reo imperatã de ſuo perſoluit. *Iuſte.* [XXXIV.] Rogatus ab Harpalo, vt pro quodam ipſius cognato ac familiari iniuriarum quarundam reo mulctam dependeret, eumq; cauſæ cognitioni ſubtraheret, ob quam videbatur reus ſermonibus hominum vapulaturus: *Prudenter.* Præſtat eum, reſpondit, quam nos male audire. Indignè ferentibus amicis, quod ipſum Peloponneſij, de quib. erat bene meritus, Olympiaca feſtiuitate exſibilarent: quid ergo, inquit, facient ſi maleficium à nobis accipiant? *Magnanimiter.* Cum in expeditione quadam diutius dormiuiſſet, à ſomno exſurgens, Tutò ſe dormiuiſſe dixit, vigilante interim Antipatro. *Antipater.* Rurſum dormiente interdiu ipſo, Græciſq; qui ad fores cõuenerant indignantibus & culpantibus, Parmenio dixit: nolite mirari quod nunc dormit Philippus: vigilabat enim idem vobis dormientibus. Fidicinem quendam in cœna volebat corrigere, ac de pulſandis neruis diſſerere. ille autem, abſit verò à te, rex, iſta calamitas, vt me melius iſthæc tu noris. *Libere.* [XXXV.] Quo tempore cum Olympiade & filio diſſidebat, venit ad eum Demaratus Corinthius. *Aliena curans.* Is à rege interrogatus quam bene inter ſe conſentiret Græcis: nimirum, reſpondit de Græcorum concordia tibi eſt inquirendum, intimis tuis hoc modo tecum conſentientibus. his ille verbis ad rem rectius perpendendam excitatus, poſita ira in gratiam cum ſuis rediit. Anus quædam inops ſæpenumerò petiuerat, vt cauſam ſuam diſceptaret, ac interturbabat frequenter. *Regiũ officium.* reſpondente Philippo, non vacare ſibi, ſubiecit: noli ergo regnare. quod ille dictum admiratus, non illam modò, ſed & alios ſtatim audiuit.

[XXXVI.] Alexander puer etiamnum, Philippo multas præclarè gerente res, non eſt gauiſus; ſed pueris qui vnà educabantur dixit, *Gloriæ ſtudium.* Pater mihi nihil faciet reliquum. cumque reſponderent patrem ipſi iſta parare. Et quorſum, inquit, proderunt, ſi poſſideam multa, agam nihil? *Regius animus.* Quia agilis erat & celer pedibus, hortabatur eũ pater vt ludis Olympijs ſtudium curreret. facturum ſe reſpondit, ſi cum regibus certandum curſu foret. Adductam ad ſe iam nocte facta puellam quæ vnà cubaret, interrogauit cur tam ſerò veniret. quæ cum reſpondiſſet præſtolatam ſe dum maritus ſomno ſe daret: acerbè increpauit famulos, quod parum abfuiſſet, quin ipſorum culpa adulter fieret. *Caſte.* Dijs adolenti liberalius, ac ſæpe thus corripienti adſtans Leonidas pædagogus, Sic, inquit, largiter tibi, fili, adolendum erit, vbi thuriferam regionem in tuam redegeris poteſtatem. *Magnifice.* Alexander ea potitus, per litteras eum ſic compellauit: Talenta aliquot thuris & caſiæ tibi mitto,

vt me

vt me thuriferæ etiam regionis dominum factum ſciens, ſordidus erga deos eſſe deſinas. [XXXVII.] Prœlium ad Granicum commiſſurus, Macedones hortatus eſt, vt largiter cœnarent, omniaq; in medium conferrent: quippe cras hoſtium opibus cœnam inſtructuri. Amicorum quodam Perillo dotem filiabus petenti, L. talenta obtulit. cùmque is ſufficere x. diceret, Tibi, inquit, accipere tantum ſatis eſt, mihi dare non item. *Magnifice.* Diſpenſatorem iuſſerat Anaxarcho philoſopho dare quantum poſceret. cumque is eum centum talenta petere diceret: Rectè, inquit, facit, qui intelligit ſe habere amicum: qui tantum dare & poſſit & velit. Mileti conſpicatus multas ſtatuas athletarum qui Olympia & Pythia viciſſent, Vbi, inquit, iſta tum erant corpora, cùm barbari vrbem veſtram oppugnarent? Regina Cariæ Ada cibos & bellaria curioſiſſimo apparata à cupediariis & coquis artificio ſubinde ad ipſum ſtudio quodam oſtentandi mittente: Meliores ſibi eſſe dixit coquos, *Frugaliter.* iter nocturnum quo prandium, & parcitatem prandii qua cœnam ſibi ſuauem redderet. Omnibus ad pugnam paratis, cùm interrogarent duces ecquid præterea mandaret: Nihil, inquit, quàm vt *Barba.* menta Macedonum radantur. cùmque miraretur Parmenio, An, ait, ignoras in pugna nullibi facilius virum quàm barba apprehendi? [XXXVIII.] Cùm Darius CCIↃↃ. talenta offerret, Aſiæq; fructus æquali portione ſecum percipiendos, ac Parmenio dixiſſet acceptурum ſe conditionem ſi Alexandri loco eſſet: & ego me hercle, ſubiecit, ſi Parmenio eſſem. Dario autem reſpondit, neq; terram duos ſoles, neque Aſiam duos reges ſuſtinere. Dimicaturum iam ad Arbela de ſumma rerum, cùm quidem hoſtis in aciem *Magnifice* CCCCIↃↃↃↃ. virorum eduxiſſet, *1000000.* acceſſerunt amici de militibus conquerentes, quod ii in tentoriis colloquia agitarent, componerentque inter ſe totam ſe in ſuum lucrum verſuros prædam, nihilq; inde in ærarium regis illaturos: tum ſubridens Alexander: Bona, inquit, nunciatis. audio enim colloquia hominum non fugere ſed vincere paratorum. Multi tum ad eum acceſſerunt milites, bono eſſe animo iubentes, neque multitudine hoſtium terreri, qui ne axillarum quidem ipſorum fœtorem eſſent ſubſtituti. Explicatis iam aciei ordinibus, militem quendam videns amento *Apparatus vſum præcedat.* haſtile aptare, è phalange vt inutilem eiecit, qui tum demum arma pararet, cùm iis eſſet vtendum. [XXXIX.] Epiſtolam quandam à matre allatã quæ arcana & quaſdam aduerſus Antipatrum *Arcanum.* criminationes continebat, legens vnà pro more inſpiciente Hephæſtione, non vetuit: ſed epiſtola pellecta digito manui ſuæ detracto, Hephæſtionis ori ſigillum impoſuit. In templo Ammonis ab antiſtite Iouis appellatus filius, dixit, Non eſſe hoc mirum. Io- *Magnus animus.* uem enim qui natura omnium ſit pater, optimos ſuorum filiorum nomine dignari. Iaculo crus ictus, multis concurrentibus eorum

Digitized by Google

qui ipſum ſæpenumerò ſolebant Deum ſalutare, renidente vultu, Hoc quidem, inquit, ſanguis eſt, vt videtis, non ille

Humor, qui ſuperûm manat de corpore diuûm.

Laudantibus nonnullis Antipatri frugalitatem, qui auſterè & ſine luxu viueret: foris, inquit, Antipater albo panno prætextus, intus totus eſt purpureus. *In ſimulatorem.* Hyeme in magno gelu exceptus conuiuio ab amico quodam, cùm is focum ignemque exiguum intuliſſet, aut ligna eum, aut thus adferre iuſſit. *Amoris fautor Alexander.* Antipatridas formoſam pſaltriam adduxerat in conuiuium: ea viſa commotus Alexander, Numnam, inquit, eam tu amas? confeſſo, Impure, ait, quin tu eam è conuiuio educis? [XL.] Pythonem Euii tibicinis amaſium Caſander vi oſculabatur. quod cùm videret moleſtè Euium ferre Alexander, iratus aduerſus Caſandrum exſiluit, vociferans: per vos etiam amare non licet quenquam. Cùm ad mare dimitteret Macedonum quotquot ægroti aut mutilati eſſent, monſtratus ei quidam eſt qui rectè valens inter ęgrotantes tamen nomen ſuum retulerat. Adductus in conſpectum Alexandri & examinatus, faſſus eſt ſe hoc prætextu vſum ob amorem Teleſippæ ad mare proficiſcentis. quæſiuit rex, quis huius nomine conueniendus eſſet: cùmq; liberam eſſe comperiſſet, Proinde, inquit, mi Antigenes, perſuadeamus Teleſippæ vt nobiſcum maneat, liberam enim cogere non eſt noſtrum. *Mercenary milites.* Cùm Græcos qui mercede apud hoſtem militabant viuos in poteſtatem redegiſſet, Athenienſes iuſſit in compedibus adſeruari, quod æra mererẽt alimentis è publico ſuppeditantibus: itemque Theſſalos, quod agrum, quem poſſiderent optimum, non colerent, Thebanos miſſos fecit, quod his ſolis diceret ſe neque vrbem neque agrum reliquum feciſſe. [XLI.] Ex Indis celeberrimum arte ſagittandi, & qui traiicere ſagittam per annulum diceretur cùm cepiſſet, artis ſuæ ſpecimen edere, recuſantemque ira motus necari iuſſit. is cùm ad ſupplicium duceretur, dicebat ducentibus ſe exercitationem multis *Amor gloria.* iam diebus intermiſiſſe, ideoque metuiſſe ne aberraret. quod vbi Alexandro renunciatum eſt donis affectum hominem dimiſit, admiratus eum, quod mori maluiſſet, quàm gloria ſua indignus videri. Taxiles de regibus Indorum vnus occurrens Alexandro, hortatus eſt ne bellum ſibi inferret, neve pugnam confereret: ſed ſiue inferior eſſet, acciperet, ſiue ſuperior, cõferret beneficia. huic reſpondit, de hoc ipſo certandum, vter alterum poſſit beneficiis ſuperare. *Loci natura.* Inaudiens Aornum petrã in India natura loci inexpugnabilem eſſe, ſed à formidoloſo homine teneri: hoc, ait, facit, vt locus iſte iam facilis captu ſit. Alius qui ſaxum quod inexpugnabile putabatur tenebat, ſeipſum locumq; Alexandro dedidit. hunc & *Modeſte.* copiis præfecit Alexander, & regionem ei adiecit, fatus: Sapere mihi vir hic videtur, viro bono ſe potius credens quàm munito loco.

Capta

Digitized by Google

Capta petra, cùm amici dicerent eum factis Herculem ſuperaſſe: ego verò, inquit, actiones imperiumque meum ne vni quidem dicto Herculis æqualia arbitror. [XLII.] Amicorum quoſdam ſentiens talis ſeriò luſiſſe, mulctauit. *Ludus.* De primis & præſtantiſſimis amicorum, maximè venerari viſus eſt Craterum, amare Hephæſtionem. quod ab illo regem, ab hoc Alexandrum diligi diceret. Xenocrati philoſopho L. talenta dono miſerat. quæ cùm is repudiaret, non ſe indigere inquiens, Nullumne, ait, amicum habet Xenocrates? Mihi quidem Darii diuitię vix ſuffecerunt in amicos impendenti. *Amicis benefaciendum.* Poſt prœlium Porus ab ipſo interrogatus quomodo ſe vellet tractari, reſpondit, Regiè. rurſumque interrogatus, ecquid vellet præterea, omnia in Regiè contineri addidit. miratuſ itaque Alexander ſapientiam viri & virtutem, maiorem priſtina ditionem ei ſubdidit. *Regie.* Audiens ſibi à quodam maledici, Regium eſt, inquit, male audire cùm benefacias. Moriturus iam in ſocios intuens, Video, inquit, magnum fore meum funebre certamen. Mortuo ipſo Demades orator dixit exercitum Macedonum imperatore carentem ſimilem videri Cyclopi excæcato. *Dux.*

[XLIII.] PTOLEMÆVS Lagi filius, crebrò apud amicos cœnabat & dormiebat. quod ſi quando conuiuium præberet, eorum pocula, veſtes ſtragulas, & menſas vſurpabat, ipſe plura neceſſariis non poſſidebat: dicens Magis regium eſſe ditare quàm diuitias poſſidere. *Magnifice.*

[XLIV.] ANTIGONVS continenter pecuniam exigebat. cùmque diceret quidam Alexandrum non fuiſſe talem: Nec iniuria, inquit. ille enim metebat Aſiam, ego ſtipulas colligo. Militũ quoſdam videns thoracibus & galeis indutos ludere pila, delectatus eſt, acciuitque eorum duces, laudandi gratia. hos autem potare inaudiens, munia ipſorum ad milites tranſtulit. *Iuſte.* Mirantibus omnibus quod cùm iam ſenectutem attigiſſet, benignè humanèq; imperaret, hanc reddidit cauſam, Olim ſe potentiam quęſiuiſſe, nunc gloriam & beneuolentiam captare. *Prudenter.* Philippo filio pluribus præſentibus interroganti quando caſtra moturus eſſet, Quid, inquit? an metuis ne ſolus tubam nõ audias? *In curioſum.* Cupiente eodem adoleſcente diuertere apud viduam quæ tres habebat formoſas filias, vocato ad ſe ei qui hoſpitiis deſignandis præerat, Non, inquit, filium meum ex iſtis anguſtiis expedies? *Caſte.* Leui morbo cùm laboraſſet, recepta ſanitate dixit, Hunc ſibi morbum nequaquam accidiſſe incõmodè: eo enim ſe monitũ, ne mortalis cùm ſit, animo efferatur. Cùm Hermodotus in poemate eum ſolis filiũ appellaſſet, Diuerſum, inquit, nouit qui matulã mihi fert. *Homo.* [XLV.] Dicente quodam, omnia honeſta & iuſta eſſe regibus, ſubiecit: Omninò, barbarorũ quidem regibus. nobis ſola honeſta pro honeſtis, ſola iuſta pro iuſtis ſunt habenda. *Regia poteſtas.* Cauſam in iudicio habebat Marſyas frater, petebat-

Innocētia. petebatque vt de ea domi cognoſceretur. ſed Antigonus: Si culpa, inquit, vacamus, diſceptetur in foro & cunctis auſcultantibus. Hyeme aliquando caſtra loco rerum neceſſariarum copia deſtituto poſuerat neceſſitate iubente. ibi cùm milites, neſcientes in propinquo eſſe, maledicerent ipſi, tentorium baculo dimouens, *Patienter.* Infortunium, ait, habebitis, niſi longius hinc digreſſi me conuiciis proſcindetis. Ariſtodemo vni de amicis, ſed qui coqui filius eſſe credebatur, conſulenti vt ſumptuum minus faceret, munificentiamque contraheret: *Salſe.* Tui, inquit, Ariſtodeme, ſermones cinctum culinarium redolent. Athenienſibus ſeruum ipſius honoris gratia ciuitate donantibus: Nollem, aiebat. vllum Athenienſium abs me flagris cædi. [XLVI.] *In oſtentatores.* Adoleſcente quodam Anaximenis rhetoris diſcipulo orationem, quam ſtudioſè erat præmeditatus, coram ſe recitante, volens aliquid melius cognoſcere interrogauit. qui cùm obmutuiſſet, Quid ais, inquit?

Sunt hæc inſcripta codicillis quos tenes?

Alium audiens oratorem, qui diceret anni tempus niuiacum factum ſtirpi defluam feciſſe regionem: Non finem facies, dixit, apud me tanquam apud plebem loquendi? Traſyllo Cynico donarium poſcenti, reſpondit, Rege dignum non eſſe hoc donum. *Argute.* ſubiicienti, Da ergo talentum, retulit, Capturam hanc non eſſe Cynico conuenientem. Demetrium filium cum nauibus multis magniſque copiis mittens ad liberandum Græcos, gloriæ lucem è Græcia tanquam ſpecula aiebat in orbem terrarum emicaturam. *Glorioſe.* Antagoræ poetæ congrum elixanti, catinumque ſua manu agitanti, *In curioſum.* à tergo adſiſtens, Putaſne, dixit, Antagora, Homerum Agamemnonis res geſtas deſcribentem, congrum elixaſſe? reſpondit ille: Tu verò, rex Agamemnonem credis iſtas res gerentem curioſè inquiſiuiſſe an aliquis in exercitu congrum elixet?

[XLVII.] Per quietem imaginatus erat Antigonus, Mithridatem auream metere ſegetem. hunc itaq; interficere ſtatuit, DEMETRIOQVE filio conſilium aperuit, iureiurando ad tacendum *Fideliter.* obſtricto. Demetrius accito Mithridate, ad litus maris deambulauit, & ſtimulo qui in haſtili imo eſt in arena inſcripſit, Fuge Mithridates. atque hic re intellecta in Pontum profugit, ibique regnum ad vitæ vſque finem tenuit. Idem Demetrius Rhodum oppugnans, in ſuburbio quodam cepit tabulam, in qua Protoge- *Artificij honos.* nes Ialyſum pinxerat. cùmque Rodii miſſis præconibus hortarentur, vt tabulæ parceret, reſpondit, Patris ſe potius imagines, quam illam picturam corrupturum. Pace cum Rodiis facta, machinam quam ab expurgandis vrbibus Helepolin appellauerat, apud eos reliquit, futuram ſuæ magnificentiæ, & ipſorum fortitudinis argumentum. Defecerant Athenæ, & vrbe potitus ciui-

bus

Digitized by Google

bus iam ob cibi inopiam male habentibus, cùm ſtatim ei data eſſet concio, frumento ciues donauit, interque concionandum de re præſente, barbariſmum fecit. ibi vnus quiſpiam de multitudine aſſidente acclamauit quomodo dicendum congruè fuiſſet. tum Demetrius, Huius, inquit, correctionis gratia aliis vos 100. medimnis dono. [XLVIII.] ANTIGONVS ſecundus, Demetrii filius, cum pater captus monuiſſet eum per literas, ne ſi quid ipſe à Seleuco coactus ſcripto mandaret, obtemperandum, aut vrbibus decedendum ſibi putaret, vltrò ad Seleucum ſcripſit ſe ei toto regno cedere, obſidemque ſe pro patre, vt hic dimittatur, offerre. Nauali prœlio cum Ptolemæi legatis congreſſurus, dicente gubernatore multo plures numero eſſe hoſtium naues: Me verò, inquit, ipſum præſentem quàm multis comparas? Cedens aliquando hoſtibus ingruentibus, fugere ſe negabat, ſed commodum aiebat à tergo ſitum ſe perſequi. Adoleſcente, qui non admodum bonus videbatur miles, natus patre viro forti, ſtipendium paternum poſtulanti: ego, inquit, mi adoleſcens, mercedem & munera dare propriæ, non paternæ virtutis cauſa dignis ſoleo. Mortuo Zenone Citienſi, quem omnium maximè philoſophorum in precio habuit, dicebat theatrum ſuarum actionum periiſſe. [XLIX.] LYSIMACHVS in Thracia circumuentus à Dromichæta, cùm ſe exercitumque propter ſitim in poteſtatem hoſtiũ tradidiſſet, poſtquàm captiuus bibit, Proh deûm fidem, inquit, quam exiguæ voluptatis gratia ſeruum me de rege feci. Philippidem comœdiarum ſcriptorem amicum familiaremq; ſuum interrogauit, Cuiuſvis rerum mearum participem te faciam? reſpondit ille, cuiuſcunque volueris, exceptis arcanis.

Patienter & liberaliſſime. *Pie in patrem.* *Fortiter.* *Fuga.* *Parentum merita.* *Philoſophia.* *Voluptas.* *Arcana.*

[L.] ANTIPATER occiſum ab Alexandro Parmenionem cùm audiuiſſet, dixit: Si Parmenion inſidiatus eſt Alexandro, cui tandem credendum erit? ſin verò, quî agendum eſt? De Demade oratore iam ætate prouecto dicebat, eius tanquam victimæ confectæ nihil iam præter ventrem reſtare & linguam.

[LI.] ANTIGONVS tertius ſcribebat ciuitatibus, ſi quid contrarium legibus per epiſtolam mandaturus eſſet, ne parerent, ſed ipſum ignoratione lapſum cenſerent. Idem cùm Dianæ antiſtitam vidiſſet excellenter formoſam, ſtatim Epheſo cum ſuis diſceſſit, ne quid inuitus inceſtum perpetraret.

Iuſte. *Caſte.*

[LII.] ANTIOCHVS cognomento Accipiter (hoc enim *Hierax* ſignificat) bellum de regno aduerſus fratrem Seleucum gerebat, qui cùm à Gallis victus nuſquam appareret, putareturque in pugna conciſus, poſita Antiochus purpura pullam induit veſtem. paulò poſt audita incolumitate fratris, diis rem ſacram ob lætum nuncium fecit, ciuitatibuſque ſibi ſubditis vt ſerta gererent imperauit.

Fratrum amor.

Idem.

[LIII.] Evmenes ſtructis à Perſeo inſidiis periiſſe putabatur. Quæ fama cùm eſſet Pergamum perlata, Attalus eius frater ſumpto diademate, ductaque ipſius vxore regnum occepit. Pòſt fratrem viuere & Pergamum venire inaudiens, cum ſtipatoribus ei pro more obuiam iuit, haſtile gerens. Eumenes eum amanter ſalutauit, inque aurem inſuſurrauit,

Vxorem haud duc, niſi defunctum videris.

aliud per omnem vitam quod offenſæ ſpeciem præberet nihil neque fecit neque dixit, ſed & moriens vxorem ei regnumque tradidit. Viciſſim Attalus nullum ſuorum liberorum (habebat enim complures) educauit, ſed Eumenis filio adulto viuens regnum detulit.

[LIV.] Pyrrhvs à filiis puſionibus interrogatus, cuinam regnum vellet relinquere, Ei reſpondit, qui de vobis acutiorem habebit gladium. Interrogatus de Pythone & Capheiſio tibicinibus, vter eorum præſtantior eſſet, reſpondit: Polyſperchon imperator. Cùm duobus prœliis viciſſet Romanos, multoſque amicorum & ducum amiſiſſet, Si adhuc ſemel, inquit, Romanos vincemus, actum eſt de nobis. Sicilia excidens, cum inde ſoluiſſet, conuerſus retrò ad amicos dixit: qualem Romanis & Carthaginenſibus palæſtram relinquimus. Militibus Aquilæ cognomen ei tribuentibus: Quid ni ſim aquila, inquit, veſtris armis tanquam ſolidis alis ſubleuatus? Audiebat adoleſcentes quoſdam multis inter pocula maledictis ipſum proſcidiſſe. eos poſtridie vniuerſos ad ſe adduci iuſſit, primumq; ex iis percunctatus eſt, an de ipſo talia dixiſſent, omninò, reſpondit hic, talia: pluraque his dixiſſemus, ſi plus vini nobis fuiſſet.

Libero.

[LV.] Antiochvs is qui iterum in Parthos expeditionem fecit, in venatione quadam dum feras inſectatur, ab amicis & famulis aberrauit, caſamque hominum egenorum ignotus iis intrauit. cùmque inter cœnandum mentionem regis intuliſſet, reſponſum eſt eſſe regem alioqui bonum, ſed qui pleraque amicis prauis hominibus mandaret, ac negligeret, ac præ nimio venandi ſtudio ſæpenumerò res neceſſarias omitteret. Ac tunc quidem tacuit. Sub lucem autem cùm ad caſam venirent ſatellites, & allata purpura diademateq; agnoſceretur: Ab eò, inquit, quo vos recepi, heri primùm veros de me ſermones audiui. Obſidentem Hieroſolyma Iudæi vt maximam ſuam feſtiuitatem poſſent celebrare, ſeptem dierum inducias popoſcerunt. Non id modò conceſſit, ſed & tauros auratis cornibus apparauit, aromatumque copiam & vſque ad portas cum pompa deduxit, traditaque ipſorum ſacerdotibus victima in caſtra rediit. Quod mirati Iudæi, ſtatim poſt exactos feſtos dies deditionem fecerunt.

Reges raro de ſe vera audiunt.

Liberalitas vtilis.

[LVI.] Themistocles adoleſcens etiamnum potabat ac

ſcorta-

ſcortabatur. ſed poſtquàm Miltiades imperator ad Marathonem barbaros vicit, non amplius offendere licuit Themiſtoclem aliquid contra officium facientem. *Æmulatio.* Mirantibus mutationem: Non ſinit (inquit) dormire me aut ſocordem eſſe trophæum Miltiadis. Interroganti vter eſſe mallet, Achilles an Homerus, reſpondit: Tu verò malleſne Olympico certamine victor eſſe, an præco qui victorum nomina proclamaret? Xerxe magna illa claſſe Græciam inuadente, metuens ne Epicydes, vnus de popularibus oratoribus, homo turpis lucri ſtudioſus & timidus, imperium nactus vrbem perderet, pecunia data eum à petendo imperio detraxit. Adeimanto nauali pugna cum hoſte decernere trepidante, & ſibi Græcos ad eam cohortanti atque animanti dicente, O Themiſtocles, flagris cædere moris eſt eos qui in certaminibus prius quàm iubentur ſurgunt: reſpondit: næ ita eſt Adimante: ſed neque coronantur qui iuſto tardius prodeunt. [LVIII] Eurybiade baculum tollente ac plagam minante, Feri ſanè, inquit, modò audias. *Callide.* Cùm non perſuaderet Eurybiadi vt in anguſtiis nauale prœlium conſereret, clam ad barbarum miſit, hortans ne metueret Græcos fugientes. Cùmque is parens huic conſilio victus eſſet, rurſum miſſo ad eum internuncio ſuaſit, vt quàm primum ad Helleſpontum fugeret: cogitare enim Græcos de ponte reſcindendo. vt dum ſeruaret Græcos, ipſius ſaluti conſulere putaretur. Seriphio cuidam obiicienti, non propter ſeſe, ſed propter vrbem celebrem ipſum eſſe: verum, ait, dicis. cæterum neque ego ſi Seri- *Patria.* phius fuiſſem, factus eſſem nobilis, neque tu, ſi Athenienſis. Cùm Antiphates formoſus, qui amantem prius ipſum fugerat atque ſpreuerat, gloria magna potentiaque auctum accederet atque adularetur: Heus, inquit, adoleſcens, Serò ambo, ſed tamen ſapere cepimus. Poſtulanti à ſe Simonidi, vt ſententiam quandam iniuſtam ferret: *Iuſte.* Neque tu, inquit, poeta bonus eſſes ſi præter numerum caneres, neque ego princeps probus, ſi contra leges iudicarem. Filium ſuum erga matrem petulantius ſe gerentem, omnibus Græcis potentia antecellere dicebat. Græcis enim imperare Athenienſes, Athenienſibus ſe, ſibi vxorem, huic filium. [LVIII.] De filiæ procis probum diuiti prætulit: quod diceret virum ſe malle pecuniæ, quàm pecuniam viri egentem adſciſcere. Fundum vendens, præconem indicare iuſſit, *Vicinus.* commodum eius eſſe vicinum. Athenienſibus ipſum contumelia afficientibus, Quid laboratis, inquit, ſæpe ab iiſdem affecti *In ingratos.* beneficiis? Ac platano ſeſe comparabat, ſub quam confugiunt homines orta tempeſtate: reddita ſerenitate, prætergredientes folia eius ſtringunt, ipſamque dicteriis inceſſunt. Eretrienſes *In ſtupidum.* ſubſannans dicebat eos inſtar teuthidum piſcium gladios quidem habere, ſed cor non habere. Eiectus Athenis primum, deinde

etiam

etiam Græcia, ad Perſarum regem ſe contulit. iuſſuſque loqui, *Sermo.* ſermonem aulæis ſimilem eſſe dixit. nam eorum in morem, exporrectum quidem oſtendere formas, contractum autem occultare. Petiitque tempus ſibi dari dum Perſicam linguam addiſceret, vt ſuo arbitrio ſuis ipſius verbis, non per interpretem, regi ſuam poſſet explicare ſententiam. Multis donis ornatus, & celeriter ditatus, *Fortuna.* pueris ſuis dixit: Periiſſemus pueri, niſi periiſſemus.

[LIX.] MYRONIDES bellum contra Bœotos faciens, expeditionem Athenienſibus denunciauerat. cum inſtaret hora exeundi, ac centuriones ſignificarent nondum omnes ad ſigna conueniſſe: *Fortiter.* præſtò ſunt, ait, qui pugnaturi ſunt, iiſque vſus alacribus, hoſtem vicit.

Societas. [LX.] ARISTIDES cognomento Iuſtus ſemper pro ſe ac ſolus remp. geſſit, ſocietateſque fugit: quod parta amicorum præſidio potentia ſoleret ad iniuſtos cõnatus animare. Athenienſibus eò tendentibus, vt oſtraciſmo ipſum vrbe eiicerent, homo ruſticus litterarumque rudis teſtam ei attulit, petiitq; vt nomen Ariſtidis *Patienter.* inſcriberet. Noſti verò, inquit, Ariſtidem? Non equidem, reſpondit ruſticus: ſed moleſtum mihi eſt Iuſti cognomentum. tum Ariſtides ſilens nomen ſuum teſtæ inſcripſit, eamque homini reddidit. Intercedebat ei cũ Themiſtocle inimicitia. cum eo miſſus aliquò legatus, Viſne (inquit) ô Themiſtocles inimicitiam in finibus deponamus? ſi enim videbitur, reuerſi eam rurſum ſuſcipiemus. Tributa Græcis imponens, tantò rediit pauperior, quantum in peregrinationem inſumptum fuit. Æſchylus in Amphiaraum hos fecit verſus:

Vera laus.

Neq; enim videri, ſed vult eſſe is optimus,
Sulcum profundum in pectore conſitum ſuo
Habens, veneranda conſilia vnde pullulant.

hi cùm in theatro recitarentur, omnium oculi ſunt in Ariſtidam coniecti.

[LXI.] PERICLES præturam geſturus, chlænam ſumens ita ſeipſum ſolebat alloqui: Memento Pericles liberis te imperaturum, Græcis, atque Athenienſibus. Æginam abolere iubebat, tan*Amicitia.* quam oculis Peiræei damnoſam. Amicò falſum à ſe teſtimonium, quod iureiurando erat ſanciendum, exigenti, Amicum ſe vſque ad aram eſſe reſpondit. Moriturus ſeipſum felicem prædicauit, quod nulli Athenienſium atræ veſtis gerendæ cauſa fuiſſet.

[LXII.] ALCIBIADES etiamnum puer, in palæſtra ita comprehenſus, vt non poſſet effugere, colluctantis manum momordit. qui cùm diceret, Mordes, ſicut mulieres: reſpondit, Nequaquam, ſed vt leones. Canem poſſidebat perpulcrum, emptum LXX. minis. ei caudam amputauit, eò id ſe facere dicẽs, vt habeant Athenienſes quod de ipſo loquerentur, neque in alias inquirerent res eius.

Ad

Ad ludum aliquando literarium veniens, rhapſodiam Iliadis poposcit magiſtrum: eique cùm nihil Homericum ſe habere diceret, colapho impacto tranſiit. *Homerus* Veniens ad fores Periclis, audiuit eum occupatum eſſe, ac circumſpicere quomodo rationes poſſet Athenienſibus reddere: Nonne, inquit, præſtabat excogitare rationem, ne eas redderet? Euocatus ab Athenienſibus è Sicilia ad dicendam cauſam, cùm quidem capitis anquireretur, abdidit ſeſe: ſtultum eſſe dicens reum qui cùm fugere iudicium liceat, quærat quî in eo ſe defendat. Ac dicenti cuidam, Non fidis patriæ de te judicaturæ? *Iudicia.* ne matri quidem, inquit. metuerem enim ne per errorem atrum calculum pro albo in vrnam inijceret. Audito ſe & qui cum ipſo erant morti ab Athenienſibus addictos eſſe. Oſtendamus, ait, illis nos viuere. Simulq; ſe ad Lacedæmonios contulit, & bellũm Decelicum contra Athenienſes excitavit.

LAMACHVS centurionem quendam commiſſi erroris cauſa verbis increpabat. ac reſpondenti, poſthac ſe nihil tale admiſſurũ, hoc referebat: In bello non licet bis peccare. *Error in bello.*

[LXIV.] IPHICRATES deſpiciebatur, quod cerdonis filius eſſe putaretur: tunc primùm exiſtimationem ſibi peperit, cum ſaucius ipſe hoſtem vnà cum armis viuũ corripiens in ſuam tranſtulit triremem. Is cùm caſtra in regione amica & confœderata poſuiſſet, accuratèque ea vallo & foſſa communiuiſſet, Quærenti cuiuſnam metu hoc faceret: reſpondit, Turpiſſimam eſſe imperatoris vocem, Non putaram. *Cautio bellica.* Pugnam contra barbaros inſtruens, aiebat vereri ſe Iphicratem barbaris non eſſe notum. ſuo enim nomine alijs hoſtibus terrorem ſe incutere. Rei capitalis poſtulatus, adverſus calumniatorem dixit: Vide quam rem agas, qui inſtante bello ſuades ciuitati, vt de me potius quàm mecum decernat. Cùm ei Harmodius, vnus de priſci illius Harmodii poſteris, exprobraret ignobilitatem, reſpondit: Meum à me incipit genus, tuum in te deſinit. *Natales.* Interrogatus à quodam oratore, quis tandem eſſet, qui ita magnificè de ſeipſo ſentiret, equeſne, an ſagittarius, an peltam gerens, an pedeſter: Nihil, inquit, horum, ſed qui ſciam hiſce omnibus imperare.

[LXV.] TIMOTHEVS fortunatus videbatur eſſe imperator, ac nonnulli invidi pingebant vrbes vltrò in ipſius dormientis naſſam ſe induentes. dicebat itaque, Si tantas ego vrbes per ſomnum capio, quid me vigilantem putatis facturum? *Imperatoria cautio.* Quodam de audacibus ducibus vulnus acceptum Athenienſibus demonſtrante: Me verò, inquit Timotheus, puduit, quod cùm ego dux veſter in Samo eſſem, propè me telum catapultæ decidit. Oratoribus Charetem commendantibus, talemque debere Athenienſium eſſe imperatorem dicentibus: non inquit, imperatorem, ſed eum qui imperatori ſtragulam veſtem portet.

Animoſe. [LXVI.] Chabrias dicebat optimum hunc eſſe imperatorem, qui maximè cognita habeat res hoſtium. Proditionis vnà cum Iphicrate accuſatus, gymnaſium frequentabat, ſolitaque hora prandebat. reprehenſuſque eo nomine ab Iphicrate: Proinde, inquit, ſi quid ſiniſtrum de nobis ſtatuerint Athenienſes, ſqualidum te & jeiunum, me pranſum vnctumque interficient. *Imperator.* Solebat dicere, terribiliorem eſſe ceruorum exercitum leone duce, quam leonum agmen ducente ceruo.

[LXVII.] Hegesippvs cognomento Crobylus, aduerſus Philippum Athenienſes inſtigabat. cùmque è concione quidam occlamaſſet, Bellum introducis? *Libertas.* Omninò, inquit: atque atras etiam me hercle veſtes, & publicas funerationes, funebreſque orationes, ſi quidem liberi viuere, neque facere Macedonum imperata volumus.

[LXVIII.] Pytheas etiamnum adoleſcens progrediebatur in publicum dicturus contra decreta de Alexandro promulgata. cùmque diceret quidam, Tu adoleſcens cùm ſis, de tantis rebus audes dicere? Enimverò, inquit, Alexander, quem vos Deum decreto veſtro facitis, natu quam ego minor eſt.

Grauiter. [LXIX.] Phocionem Athenienſem nemo neque ridentem vidit, neque lacrymantem. Coacta concione dicenti, Videre mihi, ô Phocion, cogitabundus: Rectè, inquit, coniicis. delibero enim an aliquid amputare poſſim de verbis quæ ſum ad populum facturus. Oraculo Athenienſibus ſignificatum erat, vnum eſſe in ciuitate qui omnium adverſaretur ſententijs. cùm quæri juberent quisnam ille eſſet, ac vociferarentur, Se illum eſſe Phocio dixit: Soli enim ſibi nihil eorum probari, quæ vulgo fierent ac dicerentur. Aliquando dicens ſuam ſententiam, cùm placere ſe, & æqualiter ab omnib. approbari ſuam videret orationem, converſus ad amicos: *Vulgi judicium.* Numnam, inquit, mihi imprudenti prauum aliquod dictum excidit? Poſtulantibus ad ſacrificium quoddam ſtipem Athenienſibus, conferentibuſque reliquis, aliquoties vocatus, Puderet verò me, inquit, vobis donare, huic (ſimul creditorem demõſtrabat) non reddere. Demoſthene oratore dicente, interficient te Athenienſes ſi inſanient: Planè, inquit, me, ſi inſanient: te, vbi ſapient. Ariſtogeito iudicum ſententiis morti addictus, cùm iam moriturus in carcere flagitaret, vt Phocion ad ſe veniret, huncque amici ad malum hominem accedere prohiberent: & vbi tandem, ait Phocion, Ariſtogeitonem mallet aliquis compellare? [LXX.] Iraſcebantur Athenienſes Byzantijs, quod in vrbem non admiſiſſent Charetem miſſum cum copijs præſidio ipſis contra Philippum. Ibi Phocio non ſuccenſendum ſocijs diffidentibus, ſed ducibus potius fidem non merentibus pronuncians, ipſe dux eſt creatus, admiſſuſq; à Byzantijs fidem ſibi habentibus, effecit vt Philippus re

infecta

infecta diſcederet. Alexandro rege centum talenta dono mittente ipſi, quæſiuit ex adferentibus, quam ob rem de tanto Athenienſium numero ſibi ſoli iſtuc largiretur Alexander. cum reſponderent, ſolum ipſum à rege bonũ virum iudicari: talem ergo, inquit, me & videri & eſſe patiatur. Poſcente Alexandro triremes populoque nominatim Phocionem prodire iubente & in medium conſulere, ſurgens: Suadeo igitur, ait, vt vel ipſi armis potentiam obtineatis, vel potentium amici ſitis. [LXXI.] Allatus incerto autore erat de morte Alexandri nuncius. ad quem cùm oratores ſtatim in roſtra prouolaſſent, bellumque abſque mora vlla ſuſcipiendum autumarent, Phocion expectare iubebat, remq; certò explorare, nam (dicebat) Si hodie mortuus eſt Alexander, cras etiam ac deinceps erit mortuus. Leoſthenes Athenienſes in bellum Lamiacum coniecerat, magna ſpe ob nomen parandæ libertatis & imperij exagitatos. hujus orationem cupreſſorum ſimilem dicebat eſſe Phocio: quæ cùm ſint pulcræ, & proceræ, fructum tamen ferunt nullũ. *Conſtantia.* Rebuſq; initio proſperè ſuccedentibus, & ciuitate victimas ob lætum nuncium immolante, interrogatus, An rem ita geſtam non vellet: vellem, inquit, altero modo decretũ fuiſſe: hæc ſic acta eſſe placet. [LXXII.] Macedonibus Atticam incurſantibus, oramque maritimam populantibus, eduxit qui ætate erant ad militiam apti. multis autem ad ipſum concurrentibus hortantibuſq; vt tumulo quem mõſtrabant occupato ibi aciem inſtrueret: Dij boni, inquit, quàm multos duces, paucos milites video? commiſſa tamen pugna vicit, & Nicionem Macedonum ducem interfecit. Non multo poſt tempore Athenienſibus bello victis præſidium ab Antipatro eſt impoſitum. cuius præfectus Menyllus pecuniam Phocioni cùm offerret, indignè id Phocio tulit, Neq; hunc Alexandro meliorem eſſe dicens, & minus honeſtas accipiendi cauſas habere, qui olim repudiaſſet. Antipater autem dicebat duos ſe amico habere Athenis Phocionem ac Demadem, quorum alterum nunquam adducere potuiſſet vt miſſa dona acciperet, alterum nunquam dandis muneribus exſaturaſſet. Eidem abs ſe iniuſtam quãdam actionem poſtulanti, *Grauitas.* Phocio: non potes, inquit, Antipater, Phocionem & amicũ habere & adulatorem. [LXXIII.] Poſt mortem Antipatri forma reipub. populari conſtituta, in concione pronunciatum eſt, Phocionem amicoſq; eius morte mulctandos eſſe. Ibi reliqui flentes cũ ad ſuppliciũ duceretur, Phocioni tacitè eunti inimicorum quidam obviam factus in faciem exſpuit. Tum ad magiſtratum reſpiciens Phocio, Nemone inquit, compeſcet hunc *Patientia.* cõtra decorum agentem? Vnà moriturum Euippum, idq; deplorãtem & indignè ferẽtem ſic compellauit: Pigetne te cum Phocione mori? Allato iam cicutæ poculo interrogatus filio ne aliquid mandaret: Mando, inquit, tibi fili, atq; hortor te, ne Athenienſib. memoriam te injuriarum præbeas.

Digitized by Google

Comiter. [LXXIV.] Pisistratvs Athenienſiũ tyrannus, cùm ab eo facta defectione ſociorum quidam Phylen occupaſſent, venit ad eos veſtem ſtragulam portans. Interrogantibus quid vellet, Aut vobis, inquit, perſuadere volo, vt mecum in aſty redeatis, aut ſi id non conſequor, vobiſcum hic manere, & ad eam rem inſtructus veni. Delata apud ipſum erat mater, quod adoleſcentem quendam deperiret, cum eoque rem haberet, metuente ſibi & crebro recuſante. Hunc ad cœnam vocauit, eaque peracta percunctatus eſt, quomodo tractatus eſſet: reſpondentiq; Iucundè: hoc, inquit, quotidianum tibi erit, ſi matri meæ placueris. Thraſybulus filiam ipſius amabat, obuiamque aliquando factum oſculatus erat. inſtiganti ea de cauſa aduerſus illum vxori Piſiſtratus: Si, inquit, amantes odio proſequimur, quid faciemus ijs, quibus in odio ſumus? virginem porrò nuptam tradidit Thraſybulo. Comeſſatores quidam in vxorem ipſius inciderant, multaque laſciuè dixerant atque fecerant qui cùm poſtridie lacrymis adhibitis veniam flagitarent è Piſiſtrato: Vos quidem, inquit, in poſterum date operam modeſtiæ, mea vxor heri nuſquam omninò prodiit. Ducturum aliam vxorem interrogantibus filiis ecquid eò id faceret, quod ipſos improbaret: reſpondit, nequaquam verò, ſed vos laudo, cupioque alios præterea tales liberos nanciſci.

Libri. [LXXV.] Demetrivs Phalereus regi ſuadebat vt libros de regno & principatu pararet ac legeret. de quibus enim amici reges monere non audent, ea in libris exſtare.

Coma. [LXXVI.] Lycvrgvs Lacedemonius ciues adſuefecit ad alendam comam, inquiens ea formoſos pulcriores, deformes terribiliores reddi. *Frugalitas* Poſcentem vt popularem reipubl. formam Spartæ inſtitueret, iuſſit prius domi ſuæ id facere. Domos non niſi ſecuri & ſerra ædificare juſſit: fore enim ſic, vt pudeat in vilia domicilia pocula & ſtragula, & menſas ſumtuoſas inferre. Pugillatione & pancratio interdixit, vt ne per iocum quidem victos ſe fateri ſui diſcerent. Vetuit ijſdem ſæpius bellum inferre, ne ij hoc pacto pugnaciores reddantur. Itaque inferioribus temporibus Antalcidas Ageſilao vulnerato dixit, præclara eum doctrinæ præmia à Thebanis reportare, quos inuitos exercuerit, docueritq; bellũ gerere.

[LXXVII.] Charillvs rex interrogatus cur tam paucas leges Lycurgus poſuiſſet, reſpondit, eos qui paucis vterentur verbis non habere opus multis legibus. *Ira.* Ferocius ſe aduerſus ipſum gerenti de ſeruis heilotibus vni, Per Caſtores, inquit, occiderem te niſi iraſcerer. *Coma.* Interrogatus cur comam Spartani nutrirent, quia, inquit, omnium ornatuum hic minimo conſtat ſumtu.

Iniuria ferenda. [LXXVIII.] Teleclvs rex fratri ciues apud ipſum accuſanti, quod ſe non tanta quanta ipſum beneuolentia proſequerentur. Cauſa eſt, inquit, quod ferre iniurias tu non noſti.

[LXXIX.]

[LXXIX.] THEOPOMPVS quadam in vrbe oſtentanti murum & quærenti pulcerne videretur & altus, reſpondit, Ne ſi mulierum quidem ſit.

[LXXX.] ARCHIDAMVS bello Peloponneſiaco ſociis poſcentibus, vt tributi certam præſcriberet quantitatem, Bellum, ait, definito non alitur emolumento. *Belli ſumtus.*

[LXXXI.] BRASIDAS inter caricas murem cùm cepiſſet, morſus ab eo dimiſit. tum ijs qui aderant, Nihil, inquit, ita paruum eſt, quod ſalutem ſibi non paret, ſi vlciſci adorientes audeat. In prælio iaculum ſibi per ſcutum adactum è vulnere extraxit, eoque ipſo hoſtem interfecit. interrogatus autem quomodo vulneratus eſſet, reſpondit: Prodente me ſcuto. Poſtquàm hic liberatis qui ad Thraciam habitabant Græcis in pugna occubuit, miſſos Spartam legatos ſciſcitata eſt mater eius primum, an honeſtè mortuus eſſet filius: & laudantibus eum Thracibus, neq; ſimilem eius quenquam futurum dicentibus, Erratis, inquit, hoſpites. fuit Braſidas vir præclarus, ſed habet Lacedæmon multos eo fortiores. *Modeſte.*

[LXXXII.] AGIS rex dicebat Lacedæmonios non interrogare quam multi, ſed vbi ſint hoſtes. Et apud Mantineam vetantibus pugnam cum hoſtibus conſerere quod numero vincerent, dixit: Adverſus multos pugnet neceſſe eſt, qui multis vult imperare. *Fortiter.* Cùm Elei laudarentur quod Olympia juſtè adminiſtrarent, Quid dignum, inquit, admiratione præſtant, ſi toto quadriennio vnum per diem iuſticia vtuntur? Pergentibus autem laudare qui ceperant: quaſi verò, inquit, mirum ſit ſi re pulcra, nimirũ iuſticia, pulcrè vtuntur? Homini malo ſæpius quærenti quiſnam Spartanorum ſit optimus, reſpondit, Is, qui eſt diſſimilimus. *Salſe.* Alij interrogãti quanta ſit Spartanorum multitudo, reddidit: quanta ſufficit malis arcendis. Idemque alio quærenti, Multi, inquit, tibi videbuntur Lacedæmonij, ſi eos pugnantes ſpectes.

[LXXXIII.] LYSANDER cùm filiabus ipſius Dionyſius tyrannus precioſas veſtes miſiſſet, non accepit: quod vereri ſe diceret, ne filiæ ijs indutæ turpiores viderentur. Culpantibus ipſum, quod multa per dolum agendo parum dignum Hercule ſe gereret, dixit: Vbi leonina pellis non ſufficit, ibi adſuenda eſt vulpina. *Fraus.* De agro controuerſo cùm viderentur Argiui iuſtiora quàm Spartani afferre argumenta, ſtringens gladium. Hunc, ait, qui tenet, is optimè de agrorum finibus diſputat. Cernens Lacedæmonios non ſatis habere animi ad oppugnandos Corinthiorum muros: cùm è foſſa leporem proſilire videret, Hos, inquit, metuiſtis hoſtes, quorum ob ignaviam muris lepores indormiunt. In concilio liberius a Megarenſi quodam compellatus, Tua, inquit, verba civitate indigent.

[LXXXIV.] AGESILAVS dicebat Aſiæ incolas ſi libertate frue-

Quis magnus. rentur, males: ſi ſeruirent, bonos eſſe. Cùm ſolerent illi Perſarum regem appellare magnum: quomodo, aiebat, is me maior eſt, ſi non juſtior eſt & temperantior? De fortitudine & iuſticia interrogatus vtra harum maior eſſet, Reſpondit nihil opus fore fortitudine, ſi omnes iuſti eſſemus. Noctu ſubitò caſtra ex hoſtico moturus, cùm amaſium videret ob imbecillitatem relinqui à tergo & flere, Difficile eſt, inquit, ſimul miſereri & ſapere. Menecrati medico, qui Iupiter cognominabatur, in epiſtola ad ſe ſcribenti Menecrates Iupiter Ageſilao regi Salutem *In ſuperbũ.* reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanam mentem. *[illegible] bella.* Cùm ad Corinthum Lacedæmonii viciſſent Athenienſes eorumque ſocios, multitudine hoſtium occiſorum audita dixit: O infelicem Græciam, quæ tantum hominum ipſa ſibi interemit, quantum ſatis erat ad vniverſos vincendum barbaros. Olympiæ a Ioue oraculum ex animi ſententia conſecutus, Ephoriſque iubentibus Apollinem Pythium eadem de re conſulere, profectus Delphos ex Deo quæſivit, An quod viſum eſſet patri, idem ipſe probaret. Pro amico quodam apud Hidrieum Carem intercedens, ita ad hunc ſcri- *Iniuſte.* pſit: ſi inſons eſt Nicias, miſſum eum fac: ſi autem ſons eſt, mea cauſa eum dimitte, omninò autem dimitte. Inuitanti ad audiendum hominem, qui luſciniæ vocem imitabatur, dixit ipſam ſe ſæpenumerò audiviſſe luſciniam. [LXXXV.] A pugna Leuctrica cum lex juberet ignominia omnes affici qui trepidaſſent: Ephori videntes vrbem virorum vacuam, ignominiam iſtam abolere ſtatuerunt, Ageſilaoque legis condendæ autoritatem detulerunt. *Sapienter.* Hic igitur progreſſus in publicum, Iubeo, inquit, leges a craſtina die ratas eſſe. *Strategema.* Miſſus vt regi Ægyptiorum ferret ſuppetias, cum vnà cum eo obſideretur ab hoſtibus, quorum multitudinis partem tantum aliquantam ſuorum numero æquabat, iique foſſam circum ipſorum caſtra molirentur: iuſſus à rege in aciem ſuos educere & pugna decernere, Ego verò, inquit, non impediam quo minus hoſtes nobis fiant, quod inſtituerunt, æquales. cùm jam foſſam fermè in orbem abſoluiſſent, in eà quæ adhuc reſtabat intercapedine aciem inſtruxit, prœlioque commiſſo æquali ordinum vtrinque latitudine, victoriam reportauit. Moriens amicis mandauit, ne vllum ſibi fictile aut pictum monimentum (ſic e- *Vera gloria* nim appellabat imagines) facerent, ſi quid enim egiſſet præclari, id ſibi monimentum fore: alioqui vel magnam ſtatuarum copiã nihil ad gloriam conducturam eſſe.

[LXXXVI.] ARCHIDAMVS Ageſilai filius catapultæ cernens telum, tunc primum è Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, actum eſt de virtute viri.

Proditoris fides. [LXXXVII.] AGIS iunior, Demade dicente gladios Laconicos ob paruitatem deuorari à præſtigiatoribus: atqui, reſpondit, gla-

dijs

alijs maximè Lacedæmonij ſuos hoſtes tangunt. Iubentib. Ephoris milites ſuos proditori tradere, negauit alienos crediturum ei qui proprios prodidiſſet.

[LXXXVIII.] Cleomenes promittenti daturum ſe ipſi gallos qui inter pugnandum moriantur: Ne dederis, inquit, mihi iſtos, ſed qui in pugna interficiant.

[LXXXIX.] Pædaretvs inter trecentos, qui primarius in vrbe honor erat, non allectus, lætus ac renidens abijt, gaudium ſe ex eo inquiens percipere, ſi ciuitas trecentos ipſo meliores habeat ciues.

Fiducia ſui

[XC.] Damonidas ab eo qui chorum conſtituebat vltimo collocatus loco, Bene verò, inquit, factum. inueniſti enim hujus quoque ſtationis ornandæ rationem.

[XCI.] Nicostratvs Argiuorum dux Archidamo petenti vt caſtellum ſibi quoddam proderet, mercediſque loco magnam pecuniam & nuptias Spartanæ mulieris quam vellet, ſolis exceptis regijs, pollicenti, reſpondit: Non tu es ex Herculis poſteritate hic enim terras obediens malos ſupplicijs affecit: tu de bonis malos vis redigere.

In philoſophos.

[XCII.] Evdamidas in Academia videns Xenocratem grandi iam natu cum diſcipulis philoſophantem, audienſque virtutem ab eo quæri: Et quando, inquit, vtetur ea? Rurſum philoſophum audiens diſputantem, ſolum ſapientem eſſe bonum imperatorem: verba quidem, ait, admirationem merētur, ſed qui dicit, eum tubæ nunquam circumſonuerunt.

[XCIII.] Antiochvs Ephorus, audito Philippum Meſſeniis agrum attribuiſſe, quæſivit, An id quoque eis dederit, vt pro eo pugnantes poſſint vincere.

[XCIV.] Antalcidas Athenienſi Spartanos appellanti indoctos, Soli ergo, inquit, nos nihil mali à vobis didicimus. Alij Athenienſi dicenti. Enimverò nos aliquoties vobis à Cephilo profligatis inſtitimus, reſpondit: Sed nos nunquam vos ab Eurota repulſos perſecuti ſumus Sophiſta laudationem Herculis recitaturo, Quis vero, inquit, eum vituperat?

Militaris exercitatio

[XCV.] Epaminonda Thebanorum imperatore, nunquam Panicus terror exercitui incidit. Dicebat hic, pulcerrimam eſſe mortem in bello. Pronunciabat grauis armaturæ militum corpora debere eſſe exercitata non athleticè tantum, ſed & militari ratione. Itaque obeſos oderat, & quendam eorum exercitu eiecit, dicens ventrem eius, præ quo ſua virilia videre nequiret, vix tribus poſſe aut quatuor ſcutis tegi.

Frugalitas.

Adeò autem frugali vtebatur victus ratione, vt inuitatus aliquando ad cœnam à vicino, cùm interveniſſet ibi bellariorum, vnguentorumq; apparatum, ſtatim diſceſſerit, inquiens: Ego te ſacrificare putabam, non luxuriare. Coquo

Digitized by Google

…ura pro …uitio. collegis rationem de ſumptu aliquot dierum reddente, ſoli olei impenſi multitudine ſuccenſuit: profeſſus non ſumtum ſe ægre ferre, ſed quod olei tantum intra corpus eſſet receptum. Ciuitate diem feſtum agente, omnibuſque vino & convivio deditis, occurrit cuidam familiarium ſqualidus & cogitabundus, mirantique & cauſam quærenti cur ſolus ita affectus obambularet, reſpondit: vt liceat vobis omnibus potare & animo eſſe ocioſo. *Grauiter.* [XCVI.] Malum hominem, qui mediocrem aliquam culpam cõmiſerat, Pelopida deprecante non dimiſit: amaſia autem orante, abſoluit: huiuſmodi dona, inquiens, accipere meretriculas conuenit, non imperatores Lacedæmonijs bellum inferentibus cùm eſſent allata Thebanis oracula, cladem quædam, victoriam alia denunciantia: hæc ad dextram, illa ad ſiniſtram tribunalis poni juſſit. quo peracto, ſurgens, Si, inquit, ducibus parere vultis & in hoſtem pugnare, hæc vobis oracula ſunt, proſpera oſtendens: ſi periculum prœlij formidatis, hæc ſunt, deteriora monſtrans. Cùm jam ad hoſtem cum copijs accederet, & tonitru extitiſſet, interrogantibus ſuis quid ſignificari tonitru eo putaret, reſpondit: deum attonitos reddidiſſe hoſtes ſtuporemque ijs inieciſſe qui cùm propè apta loca eſſent, iniquo loco caſtra ponerẽt. [XCVII.] Eorum quæ ipſi eueniſſent bona atque commoda, omnium hoc ſibi aiebat accidiſſe iucundiſſimum, quod vtroque viuente parente Lacedæmonios ad Leuctra viciſſet. Solitus alias videri vncto corpore, vultuque ſereno, poſt illam pugnam poſtridie proceſſit ſqualidus atque humilis: & interrogantibus amicis ecquid adverſum obtigiſſet, Non ſanè, inquit, ſed heri ſenſi me animo altius quàm rectum eſt elatum fuiſſe: itaque hodie immoderatum illud gaudium caſtigo. Sciens autem Spartanos id genus calamitatum tegere, vt magnitudinem cladis eorum demonſtraret, cadauerum receptionem non ſimul vniuerſis, ſed ſingulatim vrbibus permiſit: quo deprehenſum eſt amplius CIↃ. Lacedæmoniorum cecidiſſe. *Contemtus pecuniæ.* [XCVIII.] Cùm Iaſon Theſſalorum tyrannus Thebas (nam ea cum ciuitate fœdus ei ſocietaſque intercedebat) veniſſet, & Epaminondæ admodum egeno duo millia aureorum mitteret: aurum Epaminondas repudiauit. cùmque Iaſonem conſpexiſſet, Iniuriam, inquit, mihi infers vltrò: & L. denarijs à quodam eive mutuò ſumptis, eo fretus expeditionis viatico in Peloponneſum irrupit. Rurſum cùm ei rex Perſarum tria Daricorum millia miſiſſet: acerbè Diomedontem obiurgauit, qui tantam nauigationem confeciſſet corrumpendi Epaminondæ gratia. regique eum renunciare juſſit, ſe ei gratis fore amicum, Thebanorum cõmodo ſtudenti: incommoda aũt eorum meditãti hoſtẽ. Cùm Argiui facti eſſent Thebanorum ſocij, & legati Athenienſiũ in Arcadiam miſſi vtroſq; culparent, atq; Calliſtratus orator ciuitatib. his

Oreſtem

Oreſtem & Oedipum exprobraret: ſurgens Epaminondas: Fatemur, inquit, apud nos patricidam, apud Argiuos fuiſſe matricidam. verum iſtos à nobis eiectos Athenienſes receperunt. Spartanis verò multa & magna Thebanis crimina impingentibus dixit: Hi quidem veſtræ breuiloquentiæ finem impoſuerunt. *Salſe retortum conuicium.* [XCIX.] Poſtquàm Alexandrum Pheræorum tyrannum, hoſtem Thebanorum, Athenienſes ſocium ſibi fœdere iunxerunt, pollicitum ſe ipſis minam carnis ſemiobolo venditurum: Nos verò, inquit Epaminondas, Athenienſibus ligna ad coquendas carnes iſtas gratis ſuppeditabimus: ſed ſi quid tentabunt noui, agrum eorum depopulabimur. Bœotos ocio diſſolutos cupiens ſemper in armis continere, cum Bœotarcham (ſic ſummum apud eos magiſtratũ vocant) diligerent, hortari ſolebat vt denuò conſultarent. ſe enim ſi crearent ducem, militandum ipſis fore. Regionemque ipſorum ſupinam atque apertam, belli orcheſtram appellabat, quod eam tenere non poſſent niſi manu clypei anſæ inſerta. Chabrias apud Corinthum Thebanos paucos quoſdam ſub ipſos muros cupidius pugna progreſſus occiderat, ac trophæum ibi conſtituerat. quod deridens Epaminondas, ibi non trophæum aiebat, ſed Triuiæ ſtatuam ſtare. ſolent enim Triuiæ ſtatuas ante portas in triuiis ponere. [C.] Nunciante quodam, Athenienſes exercitum nouis armis ornatum in Peloponneſum miſiſſe: quid tum poſtea, inquit? an demit Antigenidas nouas fiſtulas Telline nacto? erant autem tibicen, Antigenidas optimus, Tellis peſſimus. Armigerum ſuum comperiens multum pecuniæ accepiſſe à quodam qui captus fuerat: Proinde, inquit, ſcutum tu mihi redde, tibique cauponam eme in qua vitam exigas. diues enim & vnus beatorum factus, non voles adhuc pericula adire. Interrogatus, ſene meliorem putaret imperatorem, Chabriam, aut Iphicratem, reſpondit: Hoc dijudicatu difficile eſt dum viuimus. Reuerſus ex Laconica, capitis poſtulatus eſt, cumque eo reliqui duces. crimen erat, quod Bœotarchiæ contra leges quatuor prorogaſſet menſes. Tum reliquos duces in ipſum culpam conferre iuſſit, tanquam ab eo coactos. Ipſe verò præfatus ſe non dicendo plus quàm rebus gerendis valere: Si tamen, ait, omninò aliquid eſt ad iudices dicendum, poſtulo vt ſi me interficitis, inſcribatis damnationem columnæ alicui: *Fiducia ſui.* vt ſcire poſſint Græci, Epaminondam Thebanos inuitos adegiſſe ad vaſtandum incendiis Laconicam, nihil hoſtile à 10. annis paſſam, Meſſenemque poſt ccxxx. ab excidio annos condendam: & in vnum corpus vt redigerent Arcades, ac redderent Græcis liberum ſuarum legum vſum. hæc enim ſunt iſto expeditionis tempore acta. His auditis iudices multo cum riſu diſceſſerunt, non admiſſo ad ſuffragia ferenda populo. [CI.] Vltima in pugna accepto vulnere in tentorium relatus, Daiphantum vocauit, ac poſt illum

deſiluit ex equo,& contentiore quam ætas ferret impetu accurrit ad filium,amplexuſque eum;Rectè,inquit,ſapis fili,ſentiens quibus præſis,& quantam imperij maieſtatem adeptus ſis.

Magiſtratus dignitas.

Ocium.

[VI.] Scipio maior quod ocij a gerendis imperijs & republica erat literarum ſtudijs inſumens,dicebat in ocio ſe plura quàm aliàs agere.

[VII.] Scipio iunior,cùm vi expugnaſſet Carthaginem,ac milites quidam captam virginem eleganti forma ipſi adducerent atque offerrent : Perlibenter, inquit, accepiſſem, ſi priuatus,neque cum imperio eſſem. Cum oppugnaret vrbem Batheiam,ſupra quam extabat templum Veneris, vadimonia iuſſit eò promitti:nimirum tertia pòſt die de cauſis cogniturus litigantium in illo Veneris templo.pollicitumque impleuit vrbe ea capta. Interrogatus Scipio maior in Sicilia à quodam , qua re fretus auderet exercitum in Africam aduerſus Carthaginenſes traijcere:demonſtrauit ei trecentos viros qui in armis exercebantur,turrimque ad mare excelſam:hocque addidit: nullus horum eſt,qui non me iubente ſit conſcenſa hac turri præcipitem ſeſe in mare deiecturus.[VIII.] Idem cùm perueniſſet quo intenderat,occupaſſetque regionem, & caſtra hoſtium combuſſiſſet,Carthaginenſesque miſſis legatis pacem his conditionibus componerent, vt ſe belluas , naues, pecuniamque daturos promitterent : ijdem verò Annibale ex Italia aduecto reſumptis animis pactorum ducerentur pœnitentia : intellecta re Scipio dixit , Se pactis iam non ſtaturum , niſi addant 100.talentorum propter accitum Annibalem. Deinde illis deuictis,ac legatos mittentibus qui pacem & pacta ambirent,ſtatim eos iuſſit diſcedere , auditurum ſe eos negans ante,quàm L.Terentium adducerent. Erat autem L. ille Terentius vir bonus,captus à Carthaginenſibus. quem poſtquàm adduxerunt,eo in tribunali pone ſe collocato, ita demum Carthaginenſibus reſponſa dedit,pacificationemque confecit. Atque huic Scipioni triumphanti comitauit Terentius pileum gerens tanquam libertus. & ijs qui funeri adfuerunt Scipionis efferendo , vinum melle mulſum propinauit , reliquaque iuſta liberali ſtudio perſoluit. ſed hæc poſterioribus acta ſunt temporibus. [IX.] Cùm rex Antiochus,iam Romanis in Aſiam contra ipſum tranſvectis, de componenda pace miſiſſet ad ipſum : Reſpondit,hoc prius faciendum fuiſſe,non iam, vbi frænum ſeſſoremque rex receperit. Decreuerat ſenatus,vt ex ærario ei pecunia daretur. hoc cùm quæſtores illa die nollent aperire,ſeipſum aperturum dixit. ſe enim , qui id pecunia impleuiſſet,in cauſa fuiſſe cur clauderetur. Grauibus criminibus accuſatus apud populum à duobus Petillijs. Hac ipſa, inquit,die Carthaginenſes & Annibalem deuici: itaque nunc coronatus adſcendo ad Capitolium , rem ibi ſacram facturus : qui

In ciuem pietas.

Grati exẽplum.

Fiducia ſui.

volunt,

volunt, de me ferant ſuffragia. atque hæc locutus, adſcendit, ſequente populo, deſtitutiſque qui ipſum accuſabant.

[X.] T. QVINCTIVS Flamininus ita fuit maturè illuſtris, vt nondum obitis tribunatu plebis, prætura, atque ædilitate, tamen conſul renunciaretur. Imperator miſſus aduerſus Philippum, perſuaderi ſibi paſſus eſt, vt cum eo in colloquium veniret. cumq; Philippus obſides peteret, quod illum multis ſtipatum Romanis, ſe cum paucis adeſſe videret Macedonibus, ita reſpondit: Hanc tu circa te ſolitudinem ipſe effeciſti, amicis cognatiſque interficiendis. Victo pugna Philippo, in conuentu Iſthmico præconis voce omnes Græcos liberos & facultate ſuis legibus vtendi donatos pronunciauit. Quotquot autem Romanorum Annibalici belli tempore capti apud Græcos ſeruiebant, horum vnumquemque *Magnifice.* decem denarijs redemtum Achæi, vniuerſos ei dono dederunt, ijque Romæ triumphum ducentis currum ſunt ſecuti, pileos in capitibus geſtantes qui mos fuit libertatem è ſeruitute conſecutorum. Achiuos bellum inferre Zacyntho molientes, monuit ne inſtar teſtudinum prolato extra Peloponneſum teſtam ſuam capite periculo ſeſe exponant. [XI.] Quo tempore Antiochus magno cum exercitu in Græciam contendebat, omnibus ob multitudinem & armaturam metu perculſis, ad Achæos huiuſmodi fabulam recitauit. ſe Chalcide apud hoſpitem in cœna quadam miratum fuiſſe multitudinem carnium. hoſpitem verò ſibi dixiſſe, omnes eas carnes ſuillas eſſe, condimentiſque duntaxat & apparatione differre. ita ipſos quoque non debere regis copias admirari, quod nominari audiant lancearios, cataphractos, pedeſtres, ſagittarios, equeſtres. omnes enim iſtos, Syros eſſe armaturæ neſcio quibus modis differentes. Philopœmeni Achæorum prætori, multis equitibus ac grauis armaturæ militibus inſtructo, pecuniæ autem inopi, illudens, Manus eum aiebat habere & cru- *Pecunia.* ra, ſed ventre carere. nã & corporis eo habitu erat Philopœmen.

[XII.] CNÆVS DOMITIVS, quem Scipio maior pro ſe adiunxit L. Scipioni in bello contra Antiochum, vt hoſtium exercitum exploraret, ducibus quos ſecum habebat ſtatim adoriri hoſtes iubẽtibus, non eſſe ſatis temporis reſpondit ad tam multa hoſtium millia occidendum, direptiſque eorum impedimentis in caſtra redeundum & curandum corpora, cras hoc ſe tempeſtiuè factu- *Confidenter.* rum. & poſtridie commiſſo prœlio quinquaginta millia hoſtium interfecit.

[XIII.] P. LICINIVS conſul victus à Perſeo rege equeſtri prœlio amiſerat CIↃ CIↃ IↃ CCC viros partim occiſos, partim captos. cum autem poſt pugnam Perſeus legatos ad ipſum de pacificatione *Magnanimiter.* miſiſſet, reſpondit victus victori, debere eum ſuas res arbitratui Romanorum permittere.

[XIV.] PAV-

Comiter.

[LXXIV.]PISISTRATVS Athenienſiũ tyrannus, cùm ab eo facta defectione ſociorum quidam Phylen occupaſſent, venit ad eos veſtem ſtragulam portans. Interrogantibus quid vellet, Aut vobis, inquit, perſuadere volo, vt mecum in aſty redeatis, aut ſi id non conſequor, vobiſcum hic manere, & ad eam rem inſtructus veni. Delata apud ipſum erat mater, quod adoleſcentem quendam deperiret, cum eoque rem haberet, metuente ſibi & crebro recuſante. Hunc ad cœnam vocauit, eaque peracta percunctatus eſt, quomodo tractatus eſſet: reſpondentiq; Iucundè: hoc, inquit, quotidianum tibi erit, ſi matri meæ placueris. Thraſybulus filiam ipſius amabat, obuiamque aliquando factum oſculatus erat. inſtiganti ea de cauſa aduerſus illum vxori Piſiſtratus: Si, inquit, amantes odio proſequimur, quid faciemus ijs, quibus in odio ſumus? virginem porrò nuptam tradidit Thraſybulo. Comeſſatores quidam in vxorem ipſius inciderant, multaque laſciuè dixerant atque fecerant qui cùm poſtridie lacrymis adhibitis veniam flagitarent è Piſiſtrato: Vos quidem, inquit, in poſterum date operam modeſtiæ, mea vxor heri nuſquam omninò prodiit. Ducturum aliam vxorem interrogantibus filiis ecquid eò id faceret, quod ipſos improbaret: reſpondit, nequaquàm verò, ſed vos laudo, cupioque alios præterea tales liberos nanciſci.

Libri.

[LXXV.] DEMETRIVS Phalereus regi ſuadebat vt libros de regno & principatu pararet ac legeret. de quibus enim amici reges monere non audent, ea in libris exſtare.

Coma.

[LXXVI.]LYCVRGVS Lacedemonius ciues adſuefecit ad alendam comam, inquiens ea formoſos pulcriores, deformes terribiliores reddi. *Frugalitas* Poſcentem vt popularem reipubl. formam Spartæ inſtitueret, iuſſit prius domi ſuæ id facere. Domos non niſi ſecuri & ſerra ædificare juſſit: fore enim ſic, vt pudeat in vilia domicilia pocula & ſtragula, & menſas ſumtuoſas inferre. Pugillatione & pancratio interdixit, vt ne per iocum quidem victos ſe fateri ſui diſcerent. Vetuit ijſdem ſæpius bellum inferre, ne ij hoc pacto pugnaciores reddantur. Itaque inferioribus temporibus Antalcidas Ageſilao vulnerato dixit, præclara eum doctrinæ præmia à Thebanis reportare, quos inuitos exercuerit, docueritq; bellũ gerere.

[LXXVII.] CHARILLVS rex interrogatus cur tam paucas leges Lycurgus poſuiſſet, reſpondit, eos qui paucis vterentur verbis non habere opus multis legibus. Ferocius ſe aduerſus ipſum gerenti de ſeruis heilotibus vni, Per Caſtores, inquit, occiderem te *Ira.* niſi iraſcerer. *Coma.* Interrogatus cur comam Spartani nutrirent, quia, inquit, omnium ornatuum hic minimo conſtat ſumtu.

Iniuria ferenda.

[LXXVIII.]TELECLVS rex fratri ciues apud ipſum accuſanti, quod ſe non tanta quanta ipſum beneuolentia proſequerentur. Cauſa eſt, inquit, quod ferre iniurias tu non noſti.

[LXXIX.]

Digitized by Google

[LXXIX.] Theopompvs quadam in vrbe oſtentanti murum & quærenti pulcerne videretur & altus, reſpondit, Ne ſi mulierum quidem ſit.

[LXXX.] Archidamvs bello Peloponneſiaco ſociis poſcentibus, vt tributi certam præſcriberet quantitatem, Bellum, ait, definito non alitur emolumento. *Belli ſumtus.*

[LXXXI.] Brasidas inter caricas murem cùm cepiſſet, morſus ab eo dimiſit: tum ijs qui aderant, Nihil, inquit, ita paruum eſt, quod ſalutem ſibi non paret, ſi vlciſci adorientes audeat. In prælio iaculum ſibi per ſcutum adactum è vulnere extraxit, eoque ipſo hoſtem interfecit. interrogatus autem quomodo vulneratus eſſet, reſpondit: Prodente me ſcuto. Poſtquàm hic liberatis qui ad Thraciam habitabant Græcis in pugna occubuit, miſſos Spartam legatos ſciſcitata eſt mater eius primum, an honeſtè mortuus eſſet filius: & laudantibus eum Thracibus, neq; ſimilem eius quenquam futurum dicentibus, Erratis, inquit, hoſpites. fuit Braſidas vir præclarus, ſed habet Lacedæmon multos eo fortiores. *Modeſte.*

[LXXXII.] Agis rex dicebat Lacedæmonios non interrogare quàm multi, ſed vbi ſint hoſtes. *Fortiter.* Et apud Mantineam vetantibus pugnam cum hoſtibus conſerere quod numero vincerent, dixit: Adverſus multos pugnet neceſſe eſt, qui multis vult imperare. Cùm Elei laudarentur quod Olympia juſtè adminiſtrarent, Quid dignum, inquit, admiratione præſtant, ſi toto quadriennio vnum per diem iuſticia vtuntur? Pergentibus autem laudare qui ceperant: quaſi verò, inquit, mirum ſit ſi re pulcra, nimirũ iuſticia, pulcrè vtuntur? Homini malo ſæpius quærenti quiſnam Spartanorum ſit optimus, reſpondit, Is, qui eſt diſſimilimus. *Salſe.* Alij interrogãti quanta ſit Spartanorum multitudo, reddidit: quanta ſufficit malis arcendis. Idemque alio quærenti, Multi, inquit, tibi videbuntur Lacedæmonij, ſi eos pugnantes ſpectes.

[LXXXIII.] Lysander cùm filiabus ipſius Dionyſius tyrannus precioſas veſtes miſiſſet, non accepit: quod vereri ſe diceret, ne filiæ ijs indutæ turpiores viderentur. Culpantibus ipſum, quod multa per dolum agendo parum dignum Hercule ſe gereret, dixit: Vbi leonina pellis non ſufficit, ibi adſuenda eſt vulpina. *Fraus.* De agro controuerſo cùm viderentur Argiui iuſtiora quàm Spartani afferre argumenta, ſtringens gladium. Hunc, ait, qui tenet, is optimè de agrorum finibus diſputat. Cernens Lacedæmonios non ſatis habere animi ad oppugnandos Corinthiorum muros: cùm è foſſa leporem proſilire videret, Hos, inquit, metuiſtis hoſtes, quorum ob ignaviam muris lepores indormiunt. In concilio liberius a Megarenſi quodam compellatus, Tua, inquit, verba civitate indigent.

[LXXXIV.] Agesilavs dicebat Aſiæ incolas ſi libertate frue-

Quis magnus. rentur, malos: ſi ſeruirent, bonos eſſe. Cùm ſolerent illi Perſarum regem appellare magnum: quomodo, aiebat, is me maior eſt, ſi non juſtior eſt & temperantior? De fortitudine & iuſticia interrogatus vtra harum maior eſſet, Reſpondit nihil opus fore fortitudine, ſi omnes iuſti eſſemus. Noctu ſubitò caſtra ex hoſtico moturus, cum amaſium videret ob imbecillitatem relinqui à tergo & flere, Difficile eſt, inquit, ſimul miſereri & ſapere. Menecrati medico, qui Iupiter cognominabatur, in epiſtola ad ſe ſcribenti Menecrates Iupiter Ageſilao regi Salutem *In ſuperbũ.* reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanam mentem. *Intestina bella.* Cum ad Corinthum Lacedæmonii viciſſent Athenienſes eorumque ſocios, multitudine hoſtium occiſorum audita dixit: O infelicem Græciam, quæ tantum hominum ipſa ſibi interemit, quantum ſatis erat ad vniverſos vincendum barbaros. Olympiæ a Ioue oraculum ex animi ſententia conſecutus, Ephoriſque iubentibus Apollinem Pythium eadem de re conſulere, profectus Delphos ex Deo quæſivit, An quod viſum eſſet patri, idem ipſe probaret. Pro amico quodam apud Hidrieum Carem intercedens, ita ad hunc ſcri- *Iniuſte.* pſit: ſi inſons eſt Nicias, miſſum eum fac: ſi autem ſons eſt, mea cauſa eum dimitte, omninò autem dimitte. Inuitanti ad audiendum hominem, qui luſciniæ vocem imitabatur, dixit ipſam ſe ſæpenumerò audiviſſe luſciniam. [LXXXV.] A pugna Leuctrica cum lex juberet ignominia omnes affici qui trepidaſſent: Ephori videntes vrbem virorum vacuam, ignominiam iſtam abolere ſtatuerunt, Ageſilaoque legis condendæ autoritatem detulerunt. *Sapienter.* Hic igitur progreſſus in publicum, Iubeo, inquit, leges a craſtina die ratas eſſe. *Stratagema.* Miſſus vt regi Ægyptiorum ferret ſuppetias, cum vnà cum eo obſideretur ab hoſtibus, quorum multitudinis partem tantum aliquantam ſuorum numero æquabat, iique foſſam circum ipſorum caſtra molirentur: iuſſus à rege in aciem ſuos educere & pugna decernere, Ego verò, inquit, non impediam quo minus hoſtes nobis fiant, quod inſtituerunt, æquales. cùm jam foſſam fermè in orbem abſoluiſſent, in ea quæ adhuc reſtabat intercapedine aciem inſtruxit, prœlioque commiſſo æquali ordinum vtrinque latitudine, victoriam reportauit. Moriens amicis mandauit, ne vllum ſibi fictile aut pictum monimentum (ſic e- *Vera gloria* nim appellabat imagines) facerent, ſi quid enim egiſſet præclari, id ſibi monimentum fore: alioqui vel magnam ſtatuarum copiã nihil ad gloriam conducturam eſſe.

[LXXXVI.] ARCHIDAMVS Ageſilai filius catapultæ cernens telum, tunc primum è Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, actum eſt de virtute viri.

Proditoris fides. [LXXXVII.] AGIS iunior, Demade dicente gladios Laconicos ob paruitatem deuorari à præſtigiatoribus: atqui, reſpondit, gladijs

dijs maximè Lacedæmonij ſuos hoſtes tangunt. Iubentib. Ephoris milites ſuos proditori tradere, negauit alienos crediturum ei qui proprios prodidiſſet.

[LXXXVIII.] Cleomenes promittenti daturum ſe ipſi gallos qui inter pugnandum moriantur: Ne dederis, inquit, mihi iſtos, ſed qui in pugna interficiant.

[LXXXIX.] Pædaretus inter trecentos, qui primarius in vrbe honor erat, non allectus, lætus ac renidens abijt, gaudium ſe ex eo inquiens percipere, ſi ciuitas trecentos ipſo meliores habeat ciues.

[XC.] Damonidas ab eo qui chorum conſtituebat vltimo collocatus loco, Bene verò, inquit, factum. inueniſti enim hujus quoque ſtationis ornandæ rationem. *Fiducia ſui*

[XCI.] Nicostratus Argiuorum dux Archidamo petenti vt caſtellum ſibi quoddam proderet, mercediſque loco magnam pecuniam & nuptias Spartanæ mulieris quam vellet, ſolis exceptis regijs, pollicenti, reſpondit: Non tu es ex Herculis poſteritate hic enim terras obediens malos ſupplicijs affecit: tu de bonis malos vis redigere.

[XCII.] Eudamidas in Academia videns Xenocratem grandi iam natu cum diſcipulis philoſophantem, audienſque virtutem ab eo quæri: Et quando, inquit, vtetur ea? Rurſum philoſophum audiens diſputantem, ſolum ſapientem eſſe bonum imperatorem: verba quidem, ait, admirationem merētur, ſed qui dicit, eum tubæ nunquam circumſonuerunt. *In philoſophos.*

[XCIII.] Antiochus Ephorus, audito Philippum Meſſeniis agrum attribuiſſe, quæſivit, An id quoque eis dederit, vt pro eo pugnantes poſſint vincere.

[XCIV.] Antalcidas Athenienſi Spartanos appellanti indoctos, Soli ergo, inquit, nos nihil mali à vobis didicimus. Alij Athenienſi dicenti. Enimverò nos aliquoties vobis à Cephilo profligatis inſtitimus, reſpondit: Sed nos nunquam vos ab Eurota repulſos perſecuti ſumus Sophiſta laudationem Herculis recitaturo, Quis vero, inquit, eum vituperat?

[XCV.] Epaminonda Thebanorum imperatore, nunquam Panicus terror exercitui incidit. Dicebat hic, pulcerrimam eſſe mortem in bello. Pronunciabat grauis armaturæ militum corpora debere eſſe exercitata non athleticè tantum, ſed & militari ratione. Itaque obeſos oderat, & quendam eorum exercitu eiecit, dicens ventrem eius, præ quo ſua virilia videre nequiret, vix tribus poſſe aut quatuor ſcutis tegi. Adeò autem frugali vtebatur victus ratione, vt inuitatus aliquando ad cœnam à vicino, cùm interveniſſet ibi bellariorum, vnguentorumq; apparatum, ſtatim diſceſſerit, inquiens: Ego te ſacrificare putabam, non luxuriare. Coquo *Militaris exercitatio* *Frugalitas.*

...ura pro ...uico.

collegis rationem de ſumptu aliquot dierum reddente, ſoli olei impenſi multitudine ſuccenſuit : profeſſus non ſumtum ſe ægre ferre, ſed quod olei tantum intra corpus eſſet receptum. Ciuitate diem feſtum agente, omnibuſque vino & convivio deditis, occurrit cuidam familiarium ſqualidus & cogitabundus, mirantique & cauſam quærenti cur ſolus ita affectus obambularet, reſpondit : vt liceat vobis omnibus potare & animo eſſe ocioſo. [X C V I.] Malum hominem, qui mediocrem aliquam culpam cōmiſerat, Pelopida deprecante non dimiſit: amaſia autem orante, abſoluit: huiuſmodi dona, inquiens, accipere meretriculas conuenit, non imperatores Lacedæmonijs bellum inferentibus cùm eſſent allata Thebanis oracula, cladem quædam, victoriam alia denunciantia: hæc ad dextram, illa ad ſiniſtram tribunalis poni juſſit. quo peracto, ſurgens, Si, inquit, ducibus parere vultis & in hoſtem pugnare, hæc vobis oracula ſunt, proſpera oſtendens: ſi periculum prœlij formidatis, hæc ſunt, deteriora monſtrans. Cùm jam ad hoſtem cum copijs accederet, & tonitru extitiſſet, interrogantibus ſuis quid ſignificari tonitru eo putaret, reſpondit: deum attonitos reddidiſſe hoſtes ſtuporemque ijs inieciſſe qui cùm propè apta loca eſſent, iniquo loco caſtra ponerēt. [XCVII.] Eorum quæ ipſi eveniſſent bona atque commoda, omnium hoc ſibi aiebat accidiſſe iucundiſſimum, quod vtroque viuente parente Lacedæmonios ad Leuctra viciſſet. Solitus alias videri vncto corpore, vultuque ſereno, poſt illam pugnam poſtridie proceſſit ſqualidus atque humilis: & interrogantibus amicis ecquid adverſum obtigiſſet, Non ſanè, inquit, ſed heri ſenſi me animo altius quàm rectum eſt elatum fuiſſe: itaque hodie immoderatum illud gaudium caſtigo. Sciens autem Spartanos id genus calamitatum tegere, vt magnitudinem cladis eorum demonſtraret, cadauerum receptionem non ſimul vniuerſis, ſed ſingulatim vrbibus permiſit: quo deprehenſum eſt amplius CIↃ. Lacedæmoniorum cecidiſſe. [XCVIII.] Cùm Iaſon Theſſalorum tyrannus Thebas (nam ea cum ciuitate fœdus ei ſocietaſque intercedebat) veniſſet, & Epaminondæ admodum egeno duo millia aureorum mitteret: aurum Epaminondas repudiauit. cùmque Iaſonem conſpexiſſet, Iniuriam, inquit, mihi infers vltrò: & L. denarijs à quodam eive mutuò ſumptis, eo fretus expeditionis viatico in Peloponneſum irrupit. Rurſum cùm ei rex Perſarum tria Daricorum millia miſiſſet: acerbè Diomedontem obiurgauit, qui tantam nauigationem confeciſſet corrumpendi Epaminondæ gratia. regique eum renunciare juſſit, ſe ei gratis fore amicum, Thebanorum cōmodo ſtudenti: incommoda aūt eorum meditāti hoſtē. Cùm Argiui facti eſſent Thebanorum ſocij, & legati Athenienſiū in Arcadiam miſſi vtroſq; culparent, atq; Calliſtratus orator ciuitatib. his

...rauiter.

Contemtus pecunia.

Oreſtem & Oedipum exprobraret: ſurgens Epaminondas: Fatemur, inquit, apud nos patricidam, apud Argiuos fuiſſe matricidam. verum iſtos à nobis eiectos Athenienſes receperunt. Spartanis verò multa & magna Thebanis crimina impingentibus dixit: Hi quidem veſtræ breuiloquentiæ finem impoſuerunt.

Salſe retortum conuicium.

[XCIX.] Poſtquàm Alexandrum Pheræorum tyrannum, hoſtem Thebanorum, Athenienſes ſocium ſibi fœdere iunxerunt, pollicitum ſe ipſis minam carnis ſemiobolo venditurum: Nos verò, inquit Epaminondas, Athenienſibus ligna ad coquendas carnes iſtas gratis ſuppeditabimus: ſed ſi quid tentabunt noui, agrum eorum depopulabimur. Bœotos ocio diſſolutos cupiens ſemper in armis continere, cum Bœotarcham (ſic ſummum apud eos magiſtratũ vocant) diligerent, hortari ſolebat vt denuò conſultarent. ſe enim ſi crearent ducem, militandum ipſis fore. Regionemque ipſorum ſupinam atque apertam, belli orcheſtram appellabat, quod eam tenere non poſſent niſi manu clypei anſæ inſerta. Chabrias apud Corinthum Thebanos paucos quoſdam ſub ipſos muros cupidius pugna progreſſus occiderat, ac trophæum ibi conſtituerat. quod deridens Epaminondas, ibi non trophæum aiebat, ſed Triuiæ ſtatuam ſtare. ſolent enim Triuiæ ſtatuas ante portas in triuiis ponere. [C.] Nunciante quodam, Athenienſes exercitum nouis armis ornatum in Peloponneſum miſiſſe: quid tum poſtea, inquit? an demit Antigenidas nouas fiſtulas Telline nacto? erant autem tibicen, Antigenidas optimus, Tellis peſſimus. Armigerum ſuum comperiens multum pecuniæ accepiſſe à quodam qui captus fuerat: Proinde, inquit, ſcutum tu mihi redde, tibique cauponam eme in qua vitam exigas. diues enim & vnus beatorum factus, non voles adhuc pericula adire. Interrogatus, ſene meliorem putaret imperatorem, Chabriam, aut Iphicratem, reſpondit: Hoc dijudicatu difficile eſt dum viuimus. Reuerſus ex Laconica, capitis poſtulatus eſt, cumque eo reliqui duces. crimen erat, quod Bœotarchiæ contra leges quatuor prorogaſſet menſes. Tum reliquos duces in ipſum culpam conferre iuſſit, tanquam ab eo coactos. Ipſe verò præfatus ſe non dicendo plus quàm rebus gerendis valere:

Fiducia ſui.

Si tamen, ait, omninò aliquid eſt ad iudices dicendum, poſtulo vt ſi me interficitis, inſcribatis damnationem columnæ alicui: vt ſcire poſſint Græci, Epaminondam Thebanos inuitos adegiſſe ad vaſtandum incendiis Laconicam, nihil hoſtile à Iↄ. annis paſſam, Meſſenemque poſt ccxxx. ab excidio annos condendam: & in vnum corpus vt redigerent Arcades, ac redderent Græcis liberum ſuarum legum vſum. hæc enim ſunt iſto expeditionis tempore acta. His auditis iudices multo cum riſu diſceſſerunt, non admiſſo ad ſuffragia ferenda populo. [CI.] Vltima in pugna accepto vulnere in tentorium relatus, Daiphantum vocauit, ac poſt illum

Iollidam. quos cùm interijſſe intellexiſſet, ſuaſit ſuis vt pacem cũ hoſte componerent, imperatore iam carentes. & verba eius res comprobauit, ita præclarè ciues ſuos nouerat.

Pecuniæ contemtus.

Principis officium.

[CII.] PELOPIDAS Epaminondæ collega, dicentibus amicis rẽ eum negligere neceſſariã, pecunię ſcilicet conquiſitionem, Me hercle, inquit, pecunia res eſt neceſſaria huicce Nicomedi, monſtrans hominem claudum & mutilum. Cum exeuntem ad pugnam oraret vxor, vt ſeipſum ſeruaret, Aliis, inquit, hoc conſulendum eſt, principi autem & imperatori, vt ciues ſeruet. Quodam militum dicente, Incidimus in hoſtes: Qui magis, reſpondit, quàm illi in nos? Poſtquàm violata fide Alexander Phæreorum tyrannus in vinculis eum captiuum tenuit, maledictiſque impetitus ab eo dixit, Acceleras tibi mortem? Omninò, inquit, vt tantò magis irritati Thebani ſupplicium de te ſumant. Thebæ autem tyranni vxori ad ſe venienti, mirarique dicenti quod ita hilaris eſſet in vinculis, Ego, inquit, te multò magis miror, quæ non vincta Alexandrum fers. Liberatus Epaminondæ opera, gratiam ſe habere Alexandro dixit. nunc enim maximè expertum ſe eſſe, non ad bellum modò, ſed etiam ad mortem animo ſe eſſe forti.

ROMANORVM APOPHTHEGMATA.

Frugaliter.

[I.] Manius CVRIVS reprehendentibus quibuſdam quod de agro bello capto paruam ſingulis portionem attribuiſſet, maximã publicaſſet: optauit ne quis foret Romanorum, qui exiguum agrum putaret quo aleretur. Samnites accepta clade ad eum venerunt aurum offerentes. Elixabât autem tum fortè rapas in olla. Reſpondit itaque iis, Nihil opus auro eſſe qui ſic cœnaret: ſibique vtilius eſſe imperare aurum poſſidentibus, quàm aurum poſſidere.

Magno omnia animo.

[II.] C. FABRICIVS audito Romanos à Pyrrho victos, Læuino dixit, non Epirotæ Romanos, ſed Pyrrhus vicit. Cùm liberandorum captiuorum gratia ad Pyrrhum veniſſet, multum ab eo auri oblatum non accepit. Poſtridie Pyrrhus curauit, vt maximus elephas Fabricio ignorãti à tergo ſtatueretur & vocem ederet. quod vbi factum eſt, conuerſus Fabricius, ſubridenſque, Me, inquit, neque aurum heri, neque bellua hodie perculit. Hortanti Pyrrho, vt ſecum maneret, proximoque à ſe loco imperaret: Hoc, ait, ne tibi quidem conduceret. nam ſi me Epirotæ noſſent, à me mallent quàm à te regi. *Conſulatum gerenti Fabricio Pyrrhi medicus per epiſtolam promiſit, ſe iubente ipſo Pyrrhum veneno necaturum. eam epiſtolam Fabricius Pyrrho miſit, iuſſitque animaduertere, peſſimè ipſum & de amicis iudicare & de inimicis. Cumque inſidiis cognitis Pyrrhus medicum ſuſpendiſſet, & Fabricio captiuos

gratis

Digitized by Google

gratis reddidiſſet, non accepit hos ea conditione Fabricius, ſed totidem captiuos reddidit, ne mercedem beneficij accipere videretur, non gratia aliqua in Pyrrhum collati, ſed ne putarentur Romani dolo interficere tanquam aperto Marte vincere non valentes.

[III.] Fabivs Maximus nolens cum Annibale prœlio congredi, ſed copias eius meditatus tempore atterere, pecuniæ & commeatus inopes, ſectabatur hoſtem per aſpera & montoſa ab altera parte ducens. ridentibuſque multis & pædagogum Annibalis eum dictitantibus, contemptis dicteriis ſua ſequebatur conſilia. & amicis dicebat, qui maledicta & conuicia metueret, hunc ſibi timidiorem exiſtimari eo qui hoſtes fugiat. *Maledicta ſpernenda.* Cùm autem collega ipſius Minucius quibuſdam hoſtium deiectis in omnium eſſet ore, virque Roma dignus ferretur, dixit Fabius, Magis ſe à proſpero Minucij quàm aduerſo euentu aliquid timere mali. Eumque paulò pòſt in inſidias delapſum, ac de ſua & exercitus ſalute in ſummo verſantem periculo, ſubueniens ipſe magna cum ſtrage hoſtium ſeruauit. Itaque Annibal ad amicos dicebat: Nonne prædixi vobis, à nubecula iſta montibus inſidente tempeſtatem aliquando in nos erupturam? Poſt Cannenſem cladem conſul creatus Claudio Marcello collega, homine audace, atque identidem cum Annibale prœliari ſtudente, ipſe ſperabat nemine pugnante mox exercitum Annibalis mora eneruatum animos deſponſurum. itaque dicebat Annibal, magis ſe à non pugnante Fabio, quàm pugnante Marcello ſibi timere. [IV.] Erat apud Fabium delatus Lucanus quidam miles, qui ob amorem mulierculæ cuiuſdam frequenter noctu à caſtris euagaretur. Hunc cùm alioqui in armis admiranda eſſe virtute inaudiuiſſet, capi occultè atque ad ſe afferri mulierculam iuſſit. adductaque ea, vocato ad ſe reo: deprehenſum eſt, ait, noctu te à caſtris contra leges abeſſe. ſed ne hoc quidem me fefellit, ſtrenuum te ante fuiſſe. meritis igitur peccata tuis tua condonata ſunto. in poſterum autem nobiſcum eris: habeo enim fideiuſſorem. ſimulque productam ei tradidit amicam. Tarentum, quod præſidio tenebatur ab Annibale, abducto per fallaciam hoſte quàm longiſſimè, recepit ac diripuit. ſcribæque interroganti quid de ſacris ſimulacris ſtatuiſſet, Relinquamus, ait, Tarentinis deos iratos. [V.] Cùm autem Marcus Liuius, qui Tarentinam arcem præſidio tutabatur, ſua opera eum Tarento potitum diceret: alijs deridentibus; Vera, inquit Fabius, dicis. niſi enim tu vrbem amiſiſſes, nunquam ego recepiſſem. *Salſe.* Senectute iam ingraueſcente, cùm filius eius conſul in publico magna hominum frequentia officio fungeretur, conſcenſo equo ad eum adiuit. cumque filius miſſo lictore deſcendere eum ex equo iuſiſſet, reliquis pudore affectis,

deſiluit

deſiluit ex equo,& contentiore quam ætas ferret impetu accurrit ad filium,amplexuſque eum; Rectè,inquit,ſapis fili,ſentiens quibus præſis,& quantam imperij maieſtatem adeptus ſis.

Magiſtratus dignitas. *Ocium.*

[VI.] SCIPIO maior quod ocij a gerendis imperijs & republica erat literarum ſtudijs inſumens,dicebat in ocio ſe plura quàm aliàs agere.

[VII.] SCIPIO iunior,cùm vi expugnaſſet Carthaginem,ac milites quidam captam virginem eleganti forma ipſi adducerent atque offerrent: Perlibenter, inquit, accepiſſem, ſi priuatus,neque cum imperio eſſem. Cum oppugnaret vrbem Batheiam, ſupra quam extabat templum Veneris, vadimonia iuſſit eò promitti: nimirum tertia pòſt die de cauſis cogniturus litigantium in illo Veneris templo. pollicitumque impleuit vrbe ea capta. Interrogatus Scipio maior in Sicilia à quodam, qua re fretus auderet exercitum in Africam aduerſus Carthaginenſes traijcere: demonſtrauit ei trecentos viros qui in armis exercebantur,turrimque ad mare excelſam: hocque addidit: nullus horum eſt,qui non me iubente ſit conſcenſa hac turri præcipitem ſeſe in mare deiecturus. [VIII.] Idem cùm perueniſſet quo intenderat,occupaſſetque regionem, & caſtra hoſtium combuſſiſſet,Carthaginenſeſque miſſis legatis pacem his conditionibus componerent, vt ſe belluas, naues, pecuniamque daturos promitterent: ijdem verò Annibale ex Italia aducto reſumptis animis pactorum ducerentur pœnitentia: intellecta re Scipio dixit, Se pactis iam non ſtaturum, niſi addant 100.talentorum propter accitum Annibalem. Deinde illis deuictis,ac legatos mittentibus qui pacem & pacta ambirent,ſtatim eos iuſſit diſcedere, auditurum ſe eos negans ante,quàm L.Terentium adducerent. Erat autem L. ille Terentius vir bonus,captus à Carthaginenſibus. quem poſtquàm adduxerunt,eo in tribunali pone ſe collocato, ita demum Carthaginenſibus reſponſa dedit,pacificationemque confecit. Atque huic Scipioni triumphanti comitauit Terentius pileum gerens tanquam libertus. & ijs qui funeri adfuerunt Scipionis efferendo, vinum melle mulſum propinauit , reliquaque iuſta liberali ſtudio perſoluit. ſed hæc poſterioribus acta ſunt temporibus.

In ciuem pietas. *Grati exēplum.*

[IX.] Cùm rex Antiochus,iam Romanis in Aſiam contra ipſum tranſvectis, de componenda pace miſiſſet ad ipſum: Reſpondit,hoc prius faciendum fuiſſe,non iam, vbi frænum ſeſſoremque rex receperit. Decreuerat ſenatus,vt ex ærario ei pecunia daretur. hoc cùm quæſtores illa die nollent aperire,ſeipſum aperturum dixit. ſe enim, qui id pecunia impleuiſſet,in cauſa fuiſſe cur clauderetur. Grauibus criminibus accuſatus apud populum à duobus Petillijs. Hac ipſa, inquit,die Carthaginenſes & Annibalem deuici: itaque nunc coronatus adſcendo ad Capitolium, rem ibi ſacram facturus: qui

Fiducia ſui.

volunt,

volunt, de me ferant ſuffragia. atque hæc locutus, adſcendit, ſequente populo, deſtitutiſque qui ipſum accuſabant.

[X.] T. QVINCTIVS Flamininus ita fuit maturè illuſtris, vt nondum obitis tribunatu plebis, prætura, atque ædilitate, tamen conſul renunciaretur. Imperator miſſus aduerſus Philippum, perſuaderi ſibi paſſus eſt, vt cum eo in colloquium veniret. cumq; Philippus obſides peteret, quod illum multis ſtipatum Romanis, ſe cum paucis adeſſe videret Macedonibus, ita reſpondit: Hanc tu circa te ſolitudinem ipſe effeciſti, amicis cognatiſque interficiendis. Victo pugna Philippo, in conuentu Iſthmico præconis voce omnes Græcos liberos & facultate ſuis legibus vtendi donatos pronunciauit. Quotquot autem Romanorum Annibalici belli tempore capti apud Græcos ſeruiebant, horum vnumquemque *Magnifice.* decem denarijs redemtum Achæi, vniuerſos ei dono dederunt, ijque Romæ triumphum ducentis currum ſunt ſecuti, pileos in capitibus geſtantes qui mos fuit libertatem è ſeruitute conſecutorum. Achiuos bellum inferre Zacyntho molientes, monuit ne inſtar teſtudinum prolato extra Peloponneſum teſtam ſuam capite periculo ſeſe exponant. [XI.] Quo tempore Antiochus magno cum exercitu in Græciam contendebat, omnibus ob multitudinem & armaturam metu perculſis, ad Achæos huiuſmodi fabulam recitauit. ſe Chalcide apud hoſpitem in cœna quadam miratum fuiſſe multitudinem carnium. hoſpitem verò ſibi dixiſſe, omnes eas carnes ſuillas eſſe, condimentiſque duntaxat & apparatione differre. ita ipſos quoque non debere regis copias admirari, quod nominari audiant lancearios, cataphractos, pedeſtres, ſagittarios, equeſtres. omnes enim iſtos, Syros eſſe armaturæ neſcio quibus modis differentes. Philopœmeni Achæorum prætori, multis equitibus ac grauis armaturæ militibus inſtructo, pecuniæ autem inopi, illudens, Manus eum aiebat habere & cru- *Pecunia.* ra, ſed ventre carere. nā & corporis eo habitu erat Philopœmen.

[XII.] CNÆVS DOMITIVS, quem Scipio maior pro ſe adiunxit L. Scipioni in bello contra Antiochum, vt hoſtium exercitum exploraret, ducibus quos ſecum habebat ſtatim adoriri hoſtes iubētibus, non eſſe ſatis temporis reſpondit ad tam multa hoſtium millia occidendum, direptiſque eorum impedimentis in caſtra redeundum & curandum corpora, cras hoc ſe tempeſtiuè factu- *Confidenter.* rum. & poſtridie commiſſo prœlio quinquaginta millia hoſtium interfecit.

[XIII.] P. LICINIVS conſul victus à Perſeo rege equeſtri prœlio amiſerat CIↃ CIↃ IↃ CCC viros partim occiſos, partim captos. cum autem poſt pugnam Perſeus legatos ad ipſum de pacifica- *Magnanimiter.* tione miſiſſet, reſpondit victus victori, debere eum ſuas res arbitratui Romanorum permittere.

[XIV.] PAV-

[XIV.] Pavlvs Æmilivs ſecundum petens conſulatum, repulſam tulit. Bello autem contra Perſeum & Macedones moram trahente ob ducum imperitiam & molliciem, conſul creatus, negauit ſe populo gratiam habere. non enim ſe honorem requiſiuiſſe, ſed eum ſibi inopia Imperatoris alterius delatum eſſe. A foro domum reuerſus, Tertiam filiolam flentem reperit, cauſamq; ei quærenti ea reſpondit, Perſeum (catellum hoc nomine habuerat) mortuum eſſe. accipio, inquit, fauſtum hoc omen. *Omen.* In exercitu cum inueniret multum ferociæ ac garrulitatis, in Imperatoris officia militibus ſeſe ingerentibus, ac curioſè multa agentibꝰ, Quieſcere eos iuſſit, ac gladios modò acuere: ſibi reliqua curæ fore. Excubias ſine gladio & haſta iuſſit peragi, vt eò magis ſomnum vitarent, quia ſpes aduerſus hoſtem ſe defendendi omnis adempta erat. Cum per montium extremitates in Macedoniam perueniſſet, hoſtiumque videret inſtructam aciem, Naſicę hortanti vt ſtatim eos aggrederetur, Facerem, inquit, ſi tua eſſem ætate. ſed me diuturna experientia docuit non inire pugnam ex itinere aduerſus exercitum ſuis diſpoſitum ordinibus. *Peritia.* [XV.] Victo Perſeo cum pro gratulatione victoriæ conuiuia exhiberet, Eiuſdem dicebat eſſe peritiæ exercitum hoſtibus valde terribilem, & amicis conuiuium admodum iucundum reddere. Cum Perſeus captus duci in triumpho recuſaret, In tua, inquit, hoc eſt poteſtate. nimirum ei facultatem conſciſcendæ necis largiens. Potitus innumera pecunia, nihil quicquam de ea ipſe accepit, genero duntaxat ſuo Tuberoni pateram argenteam quinque pondo appendentem virtutis præmium eximium dedit. quam primam argenteam ſupellectilem in Æmiliam domum veniſſe ferunt. De quatuor filiis ſuis iam ante duos adoptandos tradiderat. reliquorum quos domi ſuæ retinuerat alter quinque ante triumphum diebus vitam cũ morte commutauit, annos natus XIV. alter quinto poſt triumphum die, anno ætatis XII. Progreſſus in publicum, populo calamitatem eius lugente, Nunc, inquit, patriæ metuere demum deſino, poſtquàm fortuna quæ felicitatem calamitatibus ſolet compenſare, in meam incubuit domum, eiuſque clade proſperos reip. ſucceſſus vlta eſt.

In luxum. [XVI.] Cato maior ad populum verba faciens, intemperantiam eius & luxum perſtringens aiebat, Difficile eſt loqui ad ventrem auribus carentem. & mirari ſe, quomodo ſalua poſſit eſſe vrbs, in qua pluris vendatur piſcis quàm bos. Aliquando imperia mulierum in viros nimis quam vſitata inceſſens dixit: Omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres. Aiebat malle ſe nullam pro beneficio collato gratiam adipiſci, quàm ob delictum non dare pœnam. omnibuſque ſe peccantibus, ſe vno excepto, ignoſcere. Inſtigans magiſtratus ad im-

ponenda

ponenda ſontibus ſupplicia, dicebat, Eos qui male agentes prohibere poſſent, neque id facerent, eorum flagitijs aſſentiri. Adoleſcentibus erubeſcentibus aiebat magis ſe delectari, quàm pallentibus. Odiſſe ſe affirmabat militem qui inter deambulandum manus, in pugna pedes moueret: & qui clarius ſterteret, quàm in congreſſu pugnæ vociferaretur. Peſſimum eſſe principem, qui regere ſeipſum nequiret. Vnumquemque ſeipſum maximè reuereri debere: nunquam enim eſſe ſine ſeipſo. [XVII.] Cùm videret multis poſitas ſtatuas, Malo, inquit, homines quærere cur Catoni non ſit poſita ſtatua, quàm cur ſit. Parcè vſurpare poteſtate ſua iubebat potentes, vt liceret eam ſemper habere. Qui virtuti honorem detraherent, eos aiebat virtutem adoleſcentiæ adimere. *Honor.* Magiſtratum aiebat & iudicem debere neque opus habere exhortatione ad iuſtè, neque pati exhortando ſe permoueri ad iniuſtè agendum. Iniuſtè facta vt autori non ſint, omnibus tamen eſſe periculoſa. Hortabatur ſenes, ne ſenectuti cui aliàs multa adeſſent incommoda, turpitudinem à vitiis proficiſcentem ſuperadderent. Iratum ab inſano tempore duntaxat differre. *Ira.* Minimè inuideri iis, qui fortunam æquo animo & moderatè ferrent. non enim nobis, ſed iis quæ circa nos ſunt, inuideri. Qui ridiculis rebus ſeriam impenderent operam, eos aiebat in rebus ſeriis fore ridiculos. Honeſtas actiones, ne earum fama efflueret è memoria confirmandas aliis eſſe honeſtis actionibus. Reprehendebat ciues, quod magiſtratus ſemper iiſdem deferrent, inquiens: Aut magiſtratum gerere putatis rem eſſet non magni precij, aut paucos eſſe ea dignos. [XVIII.] Qui agrum mari vicinum vēdiderat, mirari ſimulabat ſe, quod mari eſſet valentior. quæ enim mare vix illuuie prolueret, ea eum nullo negocio abſorpſiſſe. *Salſe.* Cenſuram ambiens, cùm cæteros videret rogare populum & adulari, ipſe vociferatus eſt populum opus habere acri medico & magna purgatione: non itaq; blandiſſimum, ſed inexorabilem aliquem & ſeueriſſimum eſſe deligendum hæc dicens, præ omnibus eſt cenſor renunciatus. Docens adoleſcentes audacter pugnare, dicebat ſæpe ſermonē ac voce magis quàm gladio & manu terreri fugarique hoſtem. Bellum gerens aduerſus Bætis fluuij accolas, cùm ob hoſtium multitudinem in diſcrimine verſaretur, & Celtiberi paciſcentes cc. talentorum mercedem auxilia promitterent, Romani non ſinerent eum hanc barbaris hominibus promittere: Erratis, inquit. ſi enim vincemus, non de noſtra, ſed hoſtium pecunia perſoluemus: ſi vincamur, neque qui exigat erit, neque à quo exigatur. Cum autem plures cepiſſet vrbes, quàm dies in hoſtico egiſſet, (vt ipſe de ſe profitetur) nihil tamen præter cibum & potum inde ſe accepiſſe ait. [XIX.] Militibus viritim libram argenti largitus, præſtare dicit multos à militia cum argento,

quàm

Digitized by Google

quàm paucos cum auro redire. ducum enim nihil præter gloriam debere in prouinciis augeri. Militiæ quinque habebat famulos, quorum vnus cum duo emiſſet mancipia, neque res Catonem latuiſſet, antequàm in conſpectum domini veniret, ſuſpendio vitam ſibi ademit. Rogatus à Scipione Africano vt Achæis exulibus opem ferret, reditum in patriam flagitantibus, præ ſe tulit nihil ſe iſtud curare negocium. In ſenatu autem multis ea de re habitis ſermonibus, ſurgens: Perinde, inquit, ac ſi deeſſet quod ageremus, ſedemus hic diſputantes de Græcis ſenibus, à noſtriſne ij, an verò ab iis qui iſthic ſunt veſpillonibus debeant efferri. Scripſerat Poſtumius Albinus hiſtoriam Græco ſermone, veniamque à lectoribus petebat. quem ſubſannans Cato, Dandam ei veniam aiebat, ſi decreto Amphyctionum coactus ſcripſiſſet.

[XX.] SCIPIONEM iuniorem tradunt LIV. quos vixit, annis, nihil emiſſe, nihil vendidiſſe, nihil ædificaſſe. atque in tantis opibus non niſi XXXIII. argenti, duo auri pondo eum reliquiſſe: cùm quidem Carthagine potitus fuiſſet, & magis quàm vllus alius imperator milites collocupletaſſet. *Amicitia.* Polybij autem præceptum ſeruans, operam dedit, ne prius è foro diſcederet, quam aliquem compellantium quocunque modo ſibi familiarem amicumque faceret. Iuuenis etiamnum tantam de ſe fortitudinis & prudentiæ opinionem excitauit, vt Cato maior interrogatus de militantibus ad Carthaginem quid ſentiret, inter quos etiam Scipio erat, de hoc pronunciârit,

Iſte ſapit ſolus: reliqui velut vmbra vagantur.

Cumque ab exercitu Romam veniſſet, ad ſummam rei gerendæ populus eum vocauit, non ſtudio ipſi gratificandi, ſed quod eius opera facilè citoque ſe Carthaginem capturos ſperarent. Cum iam intra muros Carthaginis veniſſet, & Carthaginenſes ex arce ſe defenderent, ac mare inter caſtra ipſius & arcem non eſſet profundum: conſulente Polybio vt ferreos murices ſpargeret, aut tabulis vada conſterneret clauos eminentes habentibus, ne tranſire hoſtes ad oppugnandum vallum poſſent, reſpondit: Ridiculum eſſe captis muris intra vrbem progreſſos hoc iam agere ne cum hoſte ſit pugnandum. *Liberaliter.* [XXI.] Cùm inueniſſet eam vrbem repletam ſtatuis donariiſque Græcanicis è Sicilia aduectis, edixit vt è ſingulis vrbibus venirent qui dignoſcerent ſuaque auferrent. Nihil quicquam ſuorum quēquam paſſus eſt vel liberum vel ſeruum de præda accipere, ac ne emere quidem, omnibus direptioni vacantibus. Caio Lælio amiciſſimo ſuo in petitione conſulatus operam nauans, è Pompeio (putabatur is tibicinis eſſe filius) quæſiuit, an ipſe quoque conſulatum eſſet petiturus. reſpondit is, neque ſe ambiturum, & comitia cum Lælio obiturum, eiuſque petitioni ſtudio ſuo opitulaturum. Hoc illi credentes, decepti ſunt,

renun-

renunciatumque eſt Pompeium in foro circumire ac prænſare ciues. Tum reliquis ſtomachantibus, ridens Scipio: Noſtra, inquit, ſtultitia hoc fit, qui quaſi non homines, ſed deos precaturi iamdudum moras nectimus expectando tibicinem. [XXII.] Certamen erat ei in petitione cenſuræ cum Appio Claudio. qui cum diceret, ſe omnes ciues nominatim compellare, Scipione ferè omnes ignorante: Vera, ait Scipio, dicis. non enim mihi cura fuit multos noſſe, ſed a nemine ignorari. Et cùm eſſet Romanis bellum aduerſus Celtiberos, ſe competioremque legatos aut tribunos militum mitti ad exercitum poſtulauit, belligerantibus de vtriuſque virtute ſententiam teſtimoniumque laturis. Cenſor creatus, adoleſcenti equum ademit, qui quo tempore Carthago obſidebatur, inſtructa ſumtuoſa cœna, placentam mellitam ad eius vrbis formam confectam, & Carthaginis nomine inſignitam, diripiendam conuiuis propoſuiſſet. & quærenti cur equo mulctaretur. Quia, inquit, me prior Carthaginem diripuiſti. Caium Licinium videns accedere; Scio, inquit, hunc peieraſſe. quia autem nemo accuſat eum, non poſſum ipſe actor iudexque ſimul eſſe. [XXIII.] Miſſus à ſenatu tertium, vt ait Clitomachus,

Salſe. *Seuere.* *Iuſte.*

Vt multorum hominum mores ac iura videret,

vrbeſque, gentes, & reges inuiſeret: vt Alexandriam peruenit, egreſſus eſt naui, proceſſitque cooperto capite. circum verò curſitantes Alexandrini rogauerunt vt retegerent faciem, deſiderioq; eius videndi captis ſpectandam præberet: vocemq; & plauſum eo impetrato ſuſtulerunt. quorum ambulationem cum rex ob ignauiam & molliciem corporis ægrè magno niſu æquaret, Scipio Panætio in aurem inſuſurrauit: Iam nunc Alexandrini fructum noſtræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos regem viderint deambulantem. Vnum omninò ea in legatione habuit de amicis comitem Panætium, ſeruos quinque. de his vno in peregrinatione mortuo, alium nolens emere, Roma acciuit. [XXIV.] Numantinos cùm inſuperabiles putaret populus, qui multos iam Romanos duces viciſſent, Scipioni ſecundum conſulatum detulit, eius belli gerendi gratia. Cum autem multi nomina ſua ei militiæ darent, inhibuit hoc ſenatus, deſertam fore iſto pacto Italiam dicens. ſed & pecuniam quæ ad manum & parata erat ſumere eum non paſſi ſunt, & reditus vectigalium ei deſtinauerunt, quorum nondum appetierat tempus. Ad hoc reſpondit Scipio, Pecuniæ ſibi de ſuo & amicorum facultatibus fore ſatis. id verò reprehendit quod de militibus erat decretum. quod diceret bellum graue eſſe, ſi quidem ob fortitudinem hoſtium toties victi eſſent Romani, contra tales: ſi ob ignauiam ciuium, militibus talibus gerendum. Vt venit ad exercitum, multum ibi confuſionis, intemperantiæ, ſuperſtitionis, luxuſq; reperit. Itaq; ariolos, ſacrificu-

Diſciplina militaris.

Digitized by Google

los, lenoneſque ſtatim exturbauit, & omnia iuſſit amouere vaſa, demtis olla, veru, & figlino poculo, argenteorum poculorum nullum duabus libris maius permiſit habere volentibus. lauacro interdixit, qui inungerentur quenque à ſeipſo fricari iuſſit, quod diceret iumentis fricante opus eſſe, quia manibus ipſa carerent. Prandere iuſſit obſonium nullo igni coctum, in cœna accumbentes edere panem aut pultem ſimplicem, & carnem elixam ſiue aſſam. ipſe ſago amictus nigro obambulauit. lugere ſe inquiens turpitudinem exercitus. [XXV.] Cum incidiſſet in Memmij cuiuſdam tribuni militum iumenta, quæ gemmis ornata ac Thericlea geſtabant pocula, Talis, inquit, cùm ſis, mihi patrięque te ad xxx. dies, tibi ipſi per omnem vitam reddidiſti inutilem. Alij clypeum oſtentanti præclarè ornatum, Clypeus quidem, inquit, ô adoleſcens pulcer eſt: cæterùm Romanum virum magis decet in dextra ſua fiduciam habere, quam in ſiniſtra collocatam. Vallum tollenti, & admodum ſe premi dicenti, Non iniuria, inquit. ligno enim huic magis fidis quam gladio. *Cautio imperatoria.* Videns coniunctam cum inſania hoſtium temeritatem, dicebat ſe tempore ſecuritatem redimere. bonum enim imperatorem, itidem vt medicum ad malum curandum vltimo demum loco ferrum adhibere. nihilominus tamen ſuo tempore adortus Numantinos fudit. Quo tempore ſenioribus pulſos culpantibus quòd eos fugiſſent, quos toties in fugam conieciſſent, ferunt quendam Numantinorum dixiſſe, Oues quidem eaſdem eſſe, atque antea, ſed alium habere paſtorem. *Dux.* [XXVI.] Capta Numantia, acto ſecundo triumpho, de ſenatu & ſociis in contētionem venit cum Caio Gracchó. ibi cùm indignabundus populus pro roſtris dicenti tumultu facto obſtreperet: Nunquam, inquit, me exercituum conclamantium perterruit vociferatio, nedum conuenarum fremitus me percellat, quorum nō matrem eſſe, ſed nouercam Italiam noui. Gracchoque cum ſuæ factionis hominibus clamante, Interficiendum eſſe tyrannum, Meritò, inquit, patriæ bellum facientes me prius ſublatum volunt. Roma enim Scipione incolumi cadere non poteſt, neque viuere Scipio Roma euerſa.

[XXVII.] CÆCILIVS METELLVS cùm de caſtello munito oppugnando deliberaret, centurioni dicenti decem duntaxat amiſſis viris eo potiturum, Viſne, inquit, vnus ex illis decem tu eſſe? Interrogatus à quodam iuuene centurione quid eſſet facturus, reſpondit, Se tunicam ſuam, ſi ſui eam ſibi conſciam conſilij putaret, exuturum & crematurum. *Arcanum.* Scipionis, cum quo viuus inimicitias exercuerat, mortem grauiter moleſteq; tulit, filiòſque ſuos ſubire feretro eius portando iuſſit. diiſque dixit gratias ſe agere Romæ cauſa, quod alibi non extiterit Scipio.

[XXVIII.] Caius MARIVS obſcuro natus loco, geſtis militię rebus

bus cùm ſe ad honores in republica capeſſendos contuliſſet, ædilitatem maiorem ambiuit. videnſque ſe eam non impetraturum, eadem die minorem petijt. paſſusq; repulſam, tamen de prima inter Romanos dignitate non deſperauit. Varices in vtroque crure cum haberet, ſecandas eas medico præbuit: alteriusq; ſectionem ſolutus, abſq; vllo gemitu, & ne contractis quidem ſupercilijs ſuſtinuit. ad alterum tranſeuntem inhibuit, non eſſe inquiens remedium iſto dignum dolore. Alterum ipſo gerente conſulatum, Luſius ſorore natus ipſius, vim adoleſcentis cuiuſdam Trebonij militantis pudicitiæ intentarat, eratq; ab eo interfectus. Accuſatus à multis Trebonius, nihil inficiatus cædem tribuni, cauſam protulit atque demonſtrauit. Iuſſit Marius coronam, quæ ob res præclarè geſtas donari ſolet, afferri, eaque Trebonium ornauit.

Magnus animus. *Prudens.* *Patientia.* *Iuſte.*

[XXIX.] Oppoſuerat Teutonibus caſtra loco aquæ inopi, & dicētibus ſe ſitire militibus, demonſtrans amnem propè vallum hoſtium decurrentem, Iſthinc, ait, peti à vobis poteſt potus ſanguine vænalis. Orauerunt itaq; milites vt eo duceret, ſanguine ipſorum adhuc humido, necdum ob ſitim concreto. Bello Cimbrico Camertes viros CIↃ ob rem bene geſtam vniuerſos ciuitate Romana donauit, nullius legis beneficio. reprehendentibuſq; factū reſpondit, ſe præ armorum ſtrepitu leges non potuiſſe exaudire. Bello ciuili foſſa cinctus & oppugnatus, tolerauit omnia idoneam operiens occaſionem rei gerendæ. Vbi quidem Popedio Siloni (erat is hoſtium dux) dicenti, ſi es, Mari, magnus Imperator, deſcēde & prœlio decerne; reſpondit: Immò tu ſi magnus es Imperator, cogito me inuitum decertare.

Leges. *Bellum.*

[XXX.] Lvtativs Catvlvs bello Cimbrico cùm haberet caſtra ad flumen Atheſin, ſuiq; barbaros tranſitum moliri cernentes retrò cederent: videns fugam ſe inhibere non poſſe, ad primos aufugientium ordines celeriter ſe contulit: ne fugere hoſtem ſui, ſed ducem ſequi viderentur.

Strategema.

[XXXI.] Sylla cognomento Felix, hæc duo maxima fortunæ munera putauit, Amicitiam Metelli Pij, & Quod non deleuiſſet Athenas, ſed vrbi pepercisſet.

[XXXII.] Caius Popillivs à ſenatu litteras Antiocho attulit, quæ eum ex Ægypto iubebant exercitum abducere, neq; regnum pupillorum Ptolemæi vita defuncti ſibi vindicare. Accedens per caſtra, eminus ab Antiocho comiter ſalutatus, non reddita ſalute epiſtolam tradidit. qua lecta cùm deliberatione habita reſponſurum ſe rex diceret, palmite Popillius orbem circa eum deſcripſit, inquiens: Hic ergo ſtans delibera & reſponde. Omnibus magnanimitate hominis perculſis, cùm Antiochus profiteretur ſe ex ſententia Romanorum acturum, ita demum regem ſalutauit amplexuſq; eſt Popilius.

Maieſtas P.R.

Digitized by Google

Omen refutatum.

[XXXIII.]Lvcvllvs in Armenia cum decem grauis armaturæ militum millibus & mille equitibus contra Tigranem contendebat, inſtructum cl.millium exercitu: idque pridie Nonas Octobris,qua die Cimbri ante copias Cæpionis deleuerant. dicente tũ quodam, iſtam diem abominari Romanos & formidare: pugnemus ergo,inquit,hodie ſtrenuè,vt diem quoque ex nefaſta & triſti feſtam lætamque Romanis redigamus. Cumque à cataphractis maximè ſibi metuerent milites, bono eos eſſe iuſſit animo. plus enim in ſpoliandis iis fore laboris, quàm in vincendo. Primus ad tumulum aggreſſus,cùm motum videret barbarorum,exclamauit. Vicimus,ô commilitones. nulloque ſubſiſtente perſequens hoſtem, quinq; duntaxat Romanorum amiſſis,vltra centum millia hoſtium interemit.

Virtuti præmium datum.

Magnanime.

[XXXIV.]Cneium Pompeivm Romani tanto proſecuti ſunt amore,quanto patrem odio. Adoleſcens totum ſe Syllæ partibus addixit, nulloq; etiamnum geſto magiſtratu, neque in ſenatum allectus,multos per Italiam conſcripſit milites. & vocanti ad ſe Syllæ,reſpondit:Non ſe ſine ſpolijs & nullo facto ſanguine Imperatori ſuum commonſtraturum exercitum. neq; ad eum ante acceſſit,quam hoſtium ductores multis viciſſet pugnis. Miſſus deinde in Siciliam legatus,inaudiuit milites in itinere faciundo ſæpe euagari,vimq; hominibus facere,& prædas auertere.Igitur eos qui temerè oberrabant & circumcurſitabant ſupplicijs compeſcuit.A ſe autem miſſorum gladijs ſigilla impoſuit. Mamertinos, quod ab aduerſarijs ſtetiſſent, vniuerſos neci dedere conſtituerat. Tum Sthenis,qui orator ea in ciuitate principatum tenuerat, iniuſtè agere Pompeium dixit, qui ob vnum ſontem multos innocentes vellet occidere.ſe ſolum in culpa eſſe qui amicis perſuaſiſſet,inimicoſq; vi adegiſſet ad Marianam factionem defendendam.Miratus Pompeius hominem,Gratiam ſe delicti facere Mamertinis pronunciauit,talem ſecutis virum,qui patriam ſua vita haberet priorem.ignouitq; & ciuitati & Stheni. [XXXV.]Cùm traieciſſet in Africam aduerſus Domitium,eumq; magno ſuperaſſet prœlio,ſalutatus ab exercitu Imperator, negauit ſe hoc ornamentum accepturum,recto adhuc ſtante hoſtium vallo. itaq; milites,quanquam imbre largo incumbente, caſtra hoſtiũ diripuerunt. Reuerſum Sylla cùm alijs honoribꝰ benignè affecit,tum primus Magnum cognominauit. triumphum autem petenti negauit,quod nondum eſſet in ſenatum receptus. Ad hæc Pompeius ijs qui aderant dixit, Ignorate Syllam, quod plures orientem Solem adorent, quàm occidentem. quo audito Sylla exclamauit, Triumphet. Seruilius tamen vnus ex optimatibus indignè id ferebat,multiq; militum triumpho reclamabant,dona quædam expoſcentes.Vbi quidem Pompeio dicente,Omiſſum potius à ſe iri trium-

triumphum, quàm vt militibus adularetur, dixit Seruilius: Nunc demum ſe intelligere, eſſe Pompeium reuera Magnum, triumphoque dignum. [XXXVI.] Moris Romani erat, vt equites qui conſtitutum legibus tempus militaſſent, equos in forum ad cenſores adducerent, ibiq; quoties & ſub quibus meruiſſent ducibus, enarrarent. Proinde conſulatum gerens Pompeius, equum ipſe ad cenſores Gellium atq; Lentulum deduxit: interrogatuſq; pro more, Omneſne obiuiſſet militias, reſpondit: Omnes, & quidem ſub me ipſo Imperatore. In Hiſpania nactus ſcrinia epiſtolarum Sertorij, in quibus multæ erant principum virorum literę nouandarum rerum & conuellendi præſentis reipublicæ ſtatus cauſa Sertorium Romam euocantium: omnes eas combuſſit, reſipiſcendi largiens corrigendique occaſionem malis. Phraati Parthorum regi miſſis ad ipſum internuncijs petenti vt Euphrate limite vteretur, reſpondit Romanos ius potius pro termino habituros. Lucius Lucullus poſt obita imperia voluptatibus ſeſe luxuique tradiderat, Pompeiumque vituperabat, qui aliena ætate negocijs ſeſe implicaret. ad hæc Pompeius, Magis aiebat alienum eſſe à ſenio luxuriare, quam gerere rempublicam. [XXXVII.] Ægrotanti medicus conſuluerat vt turdo veſceretur. nullus autem poterat inueniri, quod anni tempus erat ab eorum captura alienum. quidam inuentum iri aiebat apud Lucullum, qui per annum eos aleret. Ergo dicebat, niſi luxuriaret Lucullus, viuere Pompeius nequiret? iuſſoq; valere medico, vſus eſt re facilè parabili. Cùm Romæ ingens frumenti oborta eſſet caritas, creatus verbo quidem annonæ procurator, reipſa dominus terræ mariſq;, in Africam, Sardiniã, Siciliamq; nauigauit, magnaq; vi frumenti congeſta, Romã properauit. Exiſtente autem graui tempeſtate, & gubernatoribus trepidantibus, primus nauim conſcendit, euelliq; mandato anchoram exclamauit, Nauigare neceſſe eſt, viuere non eſt neceſſe. Detecto eius cum Cæſare diſſidio, Marcellino cuidam, qui euectus à Pompeio, ſtudijs mutatis ad Cæſarem tranſiuerat, multa in ſenatu contra ipſum dicenti: Non te, inquit, pudet Marcelline mihi conuicium facere, qui te è muto loquentem, de famelico vomentem fecerim? [XXXVIII.] Catoni acerbè ipſum reprehendenti, quod ſibi ſæpenumerò prædicenti Cæſarem augeri potẽtia ad detrimentum popularis ſtatus reipublicæ, non aduertiſſet animum, reſpondit: Tua conſilia magis à diuinatione, mea ab amicitia proficiſcebantur potius. De ſe ipſo autem liberè hoc prædicabat, omnem magiſtratum ſe & occepiſſe ſua, & depoſuiſſe aliorum opinione citius. A Pharſalica pugna in Ægyptum fugiens, è triremi ſua tranſiturus in piſcatoriam cymbam à rege miſſam, conuerſus ad vxorem & filium aliud nihil dixit, quàm Sophoclea iſta:

Humaniter.

Senectus.

Etenim tyranni quiſquis intrat domum,
Fit ſeruus eius, liber etſi venerit.

Tranſgreſſus, cùm gladio feriretur, ſemel tantum ingemuit, nullaque emiſſa voce caput obuoluit veſte ac procubuit.

[XXXIX.] Cicero Orator, cùm cognomen eius exagitaretur dicterijs, amicique hortarentur vt id mutaret, dixit ſe Ciceronis nomen effecturum Catonum, Catulorum, Scaurorumq; nomine illuſtrius. Poculum porrò autem dijs dedicans, prænomen ſuum nomenq; litteris inſculptis, cognomentum Ciceronis cicere cælato indicauit. Oratores qui altum clamarent, dicebat ob imperitiam dicendi ad vociferationem, ſicut claudos ad equum confugere. Erat Verri filius, qui in flore ætatis pudicitiam ſuam male cuſtodiuerat. Ei Verri Cicero, molliciem ſibi exprobranti, ac cinædum appellanti; Neſcis, inquit, filijs eſſe intra fores conuiciandum. Metello Nepoti dicenti, plures teſtimonio tuo perdidiſti, quàm patrocinio ſeruaſti, reſpōdit: Quia enim plus mihi fidei eſt quàm facundiæ. Eidem interroganti quo patre natus eſſet, Tua, inquit, mater fecit vt tibi difficilius eſſet reſpondere ſic interrogato. Erat enim ea impudica, Metellus autem leuis & inconſtans atque cupiditatibus obſequens. Hic cùm Diodoto, quo oratoriæ artis doctore vſus erat, coruum lapideum in monimento ſtatuiſſet, dignam ei relatam gratiam Cicero dixit, quod is volare Metellum, non dicere docuiſſet. [XL.] Audito Vatinium inimicū ſuum, hominem alioqui prauum, mortuum eſſe, cùm poſtea viuere eum cognouiſſet; Male, inquit, pereat, qui mentitus eſt male. Cuidam qui domo Afer putabatur, dicenti non audire ſe ipſum dicentem, Atqui, inquit, aurem habes foraminis non expertem. Quodam in iudicio Popilium Cottam ad perhibendum teſtimonium vocauerat, qui ſe iureconſultum profitebatur, homo indoctus & ineptus. is cùm nihil ſe ſcire diceret: Putas fortaſſis, ait, de iure te interrogari. Hortenſio oratori, qui accepta mercedis loco à Verre Sphinge aurea, ſibi obſcurius aliquid dicenti ſe ænigmarum ſoluendorum imperitum eſſe aiebat, reſpondit: Atqui Sphingem domi habes. Voconio occurrens tribus filiabus deformiſſimis comitato, placidè dixit:

Phœbo olim non ſinente hic ſeuit liberos.

Cùm Fauſtus Sullæ filius propter æris alieni magnitudinem, proſcripſiſſet ſe auctionem facturum ſuorum bonorum: Hanc, inquit, magis probo, quàm paternam proſcriptionem. [XLI.] Orto inter Cæſarem & Pompeium diſſidio, dixit Noſſe ſe quem fugere, ignorare quem ſequi debeat. Pompeium reprehēdit, quod vrbem deſeruiſſet, ac Themiſtoclem potius quàm Periclem eſſet imitatus, rebus nō illius, ſed huius tempeſtati ſimilibus. Ad Pompeium cum veniſſet, duceretur que pœnitentia, interrogatus ab eo vbi

Fiducia ſui.

Salſe.

eo vbi Piſonem generum ſuum reliquiſſet, Apud ſocerum, reſpõdit, tuum. Et cùm quidam qui à Cæſare ad Pompeium deſciuerat, præ feſtinatione ſe equum reliquiſſe ibi diceret: melius cum equo ſuo quàm ſibi conſuluiſſe dixit. Renuncianti Cæſaris amicos eſſe vultu tetrico; Ais, inquit, eos Cęſari bene vęlle. Poſt Pharſalicam pugnam cùm fugiſſet Pompeius, & Nonius quidam ſeptem adhuc adeſſe aquilas diceret, ideoquę bene ſperandum, Rectè, inquit, moneres, ſi aduerſus graculos eſſet pugnandum. Cæſar rerum potitus cùm deiectas Pompeij ſtatuas erigeret honorificè, Hoc, inquit, facto ſuas Cæſar figit. Tantum verò bene dicendo ſtuduit, tantique eam rem duxit, vt cùm cauſa ipſi orandą eſſet coram centumuiris, dieque appętente Eros ſeruorum vnus nunciaret in ſequentem diem differri iudicium, hunc libertate donauerit.

[XLII.] Caius CÆSAR adoleſcens dum Syllam fugit, incidit in piratas, primumq; exigentes ſummã pecuniæ deriſit, quod ignorarent quem cepiſſent, duplumque eius daturum ſe promiſit. Deinde habitus in cuſtodia dum cogeret pecuniam, mandauit eis vt ſilerent, ſeque ſinerent dormire. orationes etiam & poëmata ſcribebat, ipſiſquę recitabat, & non admodum laudantes, ſtupidos barbaroſque appellabat, ac ſuſpenſurum ſe eos per riſum minabatur, quod & fecit paulò pòſt. allata enim qua ſe redimeret pecunia dimiſſus, viros naueſque ex Aſia collegit, latroneſque correptos in cruces egit. Romæ cum Catulo principe in ciuitate viro de pontificatu maximo certans, matri progreſſurum in campum ad fores vſque comitanti, Hodię, ait, aut pontificem maximum aut exulem habebis filium. Pompeiam vxorem dimiſerat, quam corruptam à Clodio eſſe rumor ferebat. quo nomine cùm Clodio eſſet dictus dies, citatus ipſe teſtis nihil dę ea ſiniſtri dixit. & interroganti actori, cur ergo nuncium vxori remiſiſſet, reſpondit: *Fama,* Quia Cæſaris vxorem etiã criminis puram oportet eſſe. [XLIII.] Res Alexandri geſtas legens, fleuit, dixitque amicis: Quo natu Alexander Darium vicit, eo ego adhuc nihil egi. Oppidulum in Alpibus tranſiens nullius nominis, amicis quærentibus an ibi quoque tumultus & contentiones eſſent de principatu, meditatus aliquantulum: Mallem, inquit, hìc primus eſſe, quàm Romæ *Ambitio* ſecundus. Audacia & magna facinora facienda aiebat, non deliberanda, & è Gallia prouincia contra Pompeium proficiſcẽs, traiecto Rubicone flumine: Omnis, inquit, iacta eſto alea. Cùm Pompeius Roma ad mare fugiſſet, Metellus qui ærarij curam gerebat, volentem ipſum inde pecuniam ſumere, prohibuit, occluſitque ærarium. ei mortem minatus eſt, conſternatoque, Hoc, inquit, mihi, ô adoleſcens, difficilius eſt dicere quàm facere. Militibus ipſius Brunduſio tardè ad Dyrrachium tranſuehentibus,

omnibus ignorantibus lembum conſcendit, conatuſque eſt mare traijcere. cum verò nauiculam fluctus pœnè obruerent, aperiens ſeſe gubernatori exclamauit: Fide fortunæ, ſciens te Cæſarem vehere. prohibitus tamen eſt tranſmittere tempeſtatis violentia, & concurſu militum ægerrimè ferentium, quod ipſis non confidens alium exſpectaret exercitum. [XLIV.] Commiſſa pugna cum viciſſet Pompeius, neq; perſequeretur victoriam, ſed in caſtra reduceret, dixit Cæſar: Hodie victoria erat penes hoſtes, ſed nō habent qui vincere nouerit. Quod ad Pharſalum Pompeius exercitum inſtructum ſtare & exſpectare hoſtem iuſſit, id Cæſar reprehendebat, vehementiam & impetum militum qui fit curſu cum quodam quaſi furore in hoſtem tendentibus, cum eneruauiſſe dicens. Pharnacem Ponticum primo acceſſu cum ſuperaſſet, ad amicos ſcripſit: Veni, vidi, vici. Scipione in Africa pulſo victoque cum Cato ſibi necem conſciuiſſet: dixit inuidere ſe Catoni mortem, quando is ſibi ſalutem inuidiſſet. Male ſuſpicantibus de Antonio quibuſdam & Dolabella, & ab iis vt ſibi caueret monentibus: Non hos, inquit, metuo ignauos & pingues, ſed graciles iſtos ac pallidos, Brutum monſtrans & Caſſium. In cœna ſermone incidente quodnam mortis genus eſſet optimum, reſpondit Inopinatum.

[XLV.] Cæsar, qui primus Auguſtus eſt cognominatus, adoleſcens etiamnum Antonium repoſcebat millies ſeſtertiûm, quā pecuniam ex Iulij Cæſaris interfecti domo is abſtulerat: cupiebat enim perſoluere Romanis legatum Iulij, viritim denarios LXXV. Antonio autem pecuniam detinente, ipſumq; ſi ſaperet abſtinere hac poſtulatione iubente, hæreditatem paternam proſcripſit ac vendidit, legatoq; perſoluendo beneuolentiam ſibi, odium ciuium Antonio parauit. Rymetalces Thracum rex ab Antonio ad ipſum defecerat, ſocietatemq; hanc immoderatè in conuiuijs odioſeq; iactabat. itaq; Auguſtus cuidam reliquorum regum pro- **Proditor.** pinans dixit: Ego proditionem amo, proditores non laudo. Cùm Alexandrini vrbe capta acerbiſſima quęq; exſpectarent, conſcenſo tribunali Arium Alexandrinum iuxta ſe ſtatuit, vrbiq; ſe parcere dixit: primum ob eius magnitudinem atq; pulcritudinem, **Seuere.** deinde propter autorem eius Alexandrum, deniq; in gratiam amici ſui Arij. Erotem ſuum in Ægypto procuratorem audiens coturnicem quæ in pugna omnes vinceret, inſuperabiliſq; eſſet, emiſſe atq; comediſſe, acciuit, & inquiſiuit: faſſumq; malo clauis affigi iuſſit. [XLVI.] Siciliæ procuratorem Arium loco Theodori conſtituit: cumq; ei quidā libellum exhibuiſſet, in quo ſcriptum erat: Caluus, aut fur eſt Theodorus Tarſenſis, quid tibi videtur? ſubſcripſit, Videtur. A Mæcenate, qui cum vitā agebat, quotannis in nataliciis dono accipiebat pateram. Athenodoro philoſopho

domum

domum redeundi ob ſenectutem petenti veniam, conceſſit. qui cum valedicens ei hæc verba protuliſſet: Cum iraſceris, Auguſte, nihil ante vel dixeris vel feceris, quam tecum XXIV. orationis elementa repetieris: manu eius arrepta Auguſtus, etiamnum, inquit, tua mihi opus eſt præſentia, ac per totum porrò annum ſecum detinuit, Silentij, inquiens, tutum eſſe præmium. Audito Alexandrum, cùm annos natus XXXII. pleraque ſubegiſſet, anxium fuiſſe de materia agendi ad reliquum tempus: Miror, inquit, Alexandrum non exiſtimaſſe maioris eſſe operæ imperium partum bene conſtituere, quàm parare. [XLVII.] Lata de adulteris lege in qua de reorum eius flagitij iudicio & ſupplicio erant omnia definita, poſtea in adoleſcentem, qui cum Iulia adulterium commiſiſſe dicebatur, iratus irruit, manibuſque eum pulſauit. qui cum exclamaret, Legem tuliſti ô Cæſar: ita pœnitudine eſt correptus, vt cœnam ea die recuſauerit. Caio Cæſari filiæ ſuæ filio, cùm eum in Armeniam mitteret, precatus eſt à dijs gratiam Pompeij, audaciã Alexandri, fortunam ſuam concedi. Romanis autem ſe imperij ſui hæredem relicturum dixit, qui nunquam bis vna de re conſultauerit: Tiberium innuens. Tumultuantes iuuenes qui in honore erant volens compeſcere, cùm non animum adverterent, ſed obſtreperent: audite, inquit, iuuenes ſenem, quem iuuenem ſenes audiverunt. Quod peccaſſe aliquid videbatur populus Athenienſis, ab Ægina ſcripſit ad eum: Exiſtimo non vos fallere me iraſci vobis: alioqui enim non exegiſſem hyemem Æginæ. aliud nihil vel dixit eis vel fecit. [XLVIII.] Cùm vnus de Euryclis accuſatoribus effuſius libertate dicendi & ad faſtidium vſque vſus, ad hæc verba prolapſus eſſet: Si hæc tibi Cæſar, non videntur magna; recitare eum mihi iube ſeptimum Thucydidis: iratus Auguſtus eum ſe inde auferre juſſit. audiens autem eſſe eum de Braſidæ poſteris ſuperſtitem, acciuit verbiſque mediocriter caſtigatum dimiſit. Piſone domum a fundamentis vſque ad ſummum tectum accuratè exædificante: Animum, inquit, exhilaras meum: ita ædificans ac ſi Roma ſit futura ſempiterna.

Ira. *Silentium.* *Humaniter.*

PLVTARCHI APOPHTHEGMATA Laconica.

AGASICLES Lacedæmoniorum rex cuidam miranti quod auditionis aliàs ſtudioſus Philophanem tamen ſophiſtam nõ admitteret, reſpondit ſe debere eorum eſſe diſcipulum, quorum etiam filius eſſet. Idem interrogatus quomodo princeps abſque ſtipatoribus eſſe poſſet tutus, reſpondit: ſi ſubditis ita imperaret, vt pater filijs.

Tutum imperium.

[II.] Agesilavs magnus ille ſorte quodam in conuiuio magiſterium nactus, pincernæ interroganti quantum cuique convivarum vini iuberet apponi: Si multum, inquit, vini in promtu eſt, cuivis quantum poſcet fundito? ſi parum, æqualiter inter omnes diſtribue. Malefico quodam conſtanter tormenta perpetiente, Quàm valde, ait, malus hic homo eſt, in res malas ac turpes tolerantiam perſeuerantiamque impendens. Laudante quodam rhetorem, quod magna dicendi facultate res paruas exaggeraret: Ne ſutorem quidem, inquit, probum putem, qui paruo pedi magnum circumdet calceum. Dicenti quodam, Aſſenſus es, idque repetenti ſæpius: omninò, inquit, aſſenſus ſum, ſi res juſta eſt, ſin minus, dixi ſanè, verùm aſſenſus non ſum. inferentique. At verò reges par eſt implere

In vaniloquum.

Principum reſponſa.

Quod capite annuerint.—

reſpondit: Non magis, quàm æquum eſt, vt qui regem accedunt, petant dicantque iuſta, conſiderato quid occaſio & decorum regis ferat. Quoties laudantes aut vituperantes audiret, cenſebat nō minus dicentium mores cognoſcendos eſſe, quàm eorum de quibus dicerent. [III.] Puerum ipſum etiamnum, cum puerorum nudorum exhiberetur ſpectaculum, chori magiſter loco obſcuro cōſtituerat. obtemperauit, quanquam jam rex deſignatus, ita fatus: Bene habet: oſtendam enim non loco virum, ſed virum loco cohoneſtari. Medico quodam rationem medendi corporis malo ei demonſtranti non ſimplicem, ſed multis ſubtilibus ac ſuperuacaneis admixtam: Æcaſtor, inquit, niſi mihi vita eſt deſtinata, non ſum victurus etiam omnibus iſtis vſurpatis. Adſtans aliquando aræ Mineruæ, quæ ab æde ærea *Chalciœcus* dicitur, bouemq; immolans, morſus à pediculo, nihil reueritus in conſpectu omnium arripuit eum & occidit, his additis verbis: Per deos, iucundum eſt vlciſci inſidiatorem, etiam pone aram. Alio tempore videns murem à puero tenente trahi de feneſtra; eumque mordere manum tenentis ac profugere, re ijs qui aderant oſtenſa dixit: quando minimum animalculum ſic propulſat vim illatam, quid exiſtimandum eſt viros debere facere? [IV.] Bellum regi Perſarum illaturus liberandorum gratia Græcorum qui in Aſia erant: oraculum Dodonæum conſuluit, acceptoque reſponſo, vt expeditionem ſicuti animo agitabat: ita ſuſciperet, id reſponſum Ephoris expoſuit: hi eum iuſſerunt Delphos proficiſci, deque eadem re ſortem ſciſcitari. Eò itaque cùm veniſſet, ita rogauit: Apollo, idemne tibi videtur, quod patri? Eoque adſtipulante imperator creatus, expeditionem fecit. Eius in belli initio Tiſaphernes Ageſilaum metuens pacis impetrandæ cauſa promiſerat, regem vrbibus Græcis libertatem, & quas ipſæ haberent legum vſum permiſſurum: mox magnis à rege euocatis ad ſe copiis bellum ei denunciavit, niſi

Dicentis mores.

Fiducia ſui

Vltio.

Aſia

Aſia decederet. Grata fuit hæc perfidia Ageſilao, ſimulanſque in Cariam ſe ducturum, cùm eò cogeret ſuas copias Tiſaphernes, conuerſo itinere in Phrygiam irrupit, plurimiſque vrbibus & ingenti potitus eſt pecunia. Cùm quidem amicis dixit, Impium eſſe injuſtè fidem datam violare: hoſtes autem decipere, non iuſtum modò eſſe & laudabile, ſed ſuaue etiam ac lucroſum. [V.] Equis cùm deſtituerétur, Epheſum reverſus eſt, opulentiſque injunxit, vt pro ſe quiſque equum virumque præberet, hocque pacto ipſe vacationem militiæ haberet. ea ratione ſubito equi equiteſque idonei timidorum diuitumque loco collecti ſunt. qua in re imitari ſe Agamemnonem dicebat, qui accepta bona equa hominē ignauum ac divitem militiæ immunem feciſſet. Vendentibus nuda mancipia (quæ ceperat ex hoſte) ſectoribus, & veſtium multis exiſtentibus emptoribus, corpora autem alba & omninò tenera ob educationem intra parietes & in vmbra factam omnibus deridentibus, quippe inutilia & nauci: adſiſtēs Ageſilaus, Hæc, inquit, ſunt propter quæ, iſti adverſus quos pugnatis. Apud Lydiam cùm ingenti hoſtium ſtrage Tiſaphernem profligaſſet, & regis ditionem popularetur, iſque pecuniam dono ipſi mitteret, pacificationemq; poſceret, reſpondit, Pacis compoſitionē fore in reipublicæ Spartanæ poteſtate: ſe ditandis militibus magis delectari, quàm opibus poſſidendis: hoc autem ſibi pulcrum videri, ſi Græci non accipiant ab hoſtib. dona, ſed manubias adipiſcantur. [VI.] Megabuten Mithridatis filium, qui erat formoſiſſimus, offerendi oſculi gratia accedentem (admodum enim amari ſe putabat) declinauerat. cùmque is finem feciſſet accedendi, requirebat eum vltrò. tum amicis dicentibus ipſum eſſe in culpa, qui pulcri oſculū formidaſſet, præ timore non amplius venturi: paululum tacitè ſecum meditatus Ageſilaus, Nihil, inquit, attinet, eum à nobis adduci perſuadēdo. malle enim mihi videor huiuſmodi vincere cupiditates, quàm populoſiſſimam hoſtium repugnantium vrbem capere. melius eſt enim ſuam ipſius conſervare libertatem, quàm alijs eam adimere. Cætera accuratus & juſtus, in amicorum cauſis exiſtimabat nimiam iuſticiam prætextum eſſe contra eos. Fertur ſanè epiſtoliū eius, pro amico apud Hidrieum Carem ſic intercedentis tale. Si inſons eſt Nicias, miſſum eū fac. ſi aūt ſons eſt, mea cauſa dimitte; omninò aūt dimitte. [VII.] Ac in pleriſq; ſanè amicorū reb. talis fuit Ageſilaus. eſt tñ vbi occaſionē ad vtilitatē potius accommodauit. Caſtra n. aliq̃do mouens non nullo cum tumultu, invalidum à tergo relinquens amaſium precantē, & cum lacrymis revocantem, conuerſus: Difficile eſt, dixit, ſimul miſereri & ſapere. Victus ratione, nihilo quàm qui vna degebant vſus eſt meliore. abſtinuit omninò ſatietate & crapula: ſomno vſus eſt nō vt domino, ſed eū actionib. habuit ſuis obediētē. Frigus & æſtū ita facilè tulit,

Perfidia & calliditas differunt.

Strategema.

Victoria ſui.

vt

vt ſolus tempeſtatibus anni vteretur. * * Tentorium in medio militum habens, nullo meliorem lectum habuit. Aſſiduè in ore hoc habebat, ducem non mollicie & luxu, ſed tolerantia ac *Dux.* fortitudine debere ſubditis anteire. Itaque cuidam interroganti, quid boni leges Lycurgi Spartanis attuliſſent, reſpondit, Contemtum voluptatum. Admiranti eius, reliquorumque Lacedæmoniorum in veſtitu & victu frugalitatem: Hac, inquit, è ſemente vitæ libertatem metimus. [VIII.] Hortanti vt aliquid de ſeveritate victus remitteret, monentique ob incerta caſuum fieri poſſe vt poſtmodò nunquam viuere mollius detur, reſpondit: Ego verò me adſuefacio vt in nulla mutatione mutationẽ quærã. Senior etiam factus, eandem viuẽdi tenuit rationẽ. ideo quærenti cur magno in frigore tanto ipſe natu ſine tunica obambularet, reſpondit: Vt imitentur iuuenes exemplum ſeniorum atque principum. Thaſij per agrum ipſorum cum exercitu tranſeunti farinam, anſeres, bellaria, placentas, alioſque cibos ſumtuoſos potuſque miſerunt. ſolam autem farinam accepit, reliqua eos, vt nulli vſui ſibi futura, *Frugalitas.* auferre iuſſit. cùm inſtarent, vtque omninò acciperet precarentur, in ſeruos diſtribuere juſſit. quærentibuſque cauſam, dixit: Qui virtutem colunt, eos non admittere huiuſmodi gulæ delicias. aliena *Inanis honoris contemtus.* enim à liberis ea eſſe, quib. ſeruilia ingenia alliciuntur. [IX.] Rurſum Thaſiis eum, quod magna ab ipſo ſe adeptos beneficia ſentirent, templis diuiniſque honoribus venerantibus, eaque de re legatos mittentibus: vt legit quos honores ſibi decernerent, quæſivit è legatis an civitas ipſorum homines in deos poſſet convertere: cùm affirmarent, Agedum inquit, vos ipſos primùm deos facite, eo facto, credam vobis poſſe me quoq; à vobis in deum mutari. Cùm Græciæ in Aſia gentes decreuiſſent ei in nobiliſſimis vrbibus ſtatuas ponere: reſcripſit: Nullum mei eſto ſimulacrum, neque pictum, neque fictum, neque artificio vllo adornatum. Conſpicatus in Aſia domum, quadrangulis laqueatam trabibus, *In luxum.* dominum eius interrogauit, ecquid ibi locorum arbores naſcerentur quadrangulæ, reſpondenti, non, ſed rotundæ: quid ergo, inquit, an ſi quadrangulæ naſcerentur, rotundas faceretis? Interrogatus olim quouſque fines Laconicæ pertingerent: haſtam vibrans, quouſque, inquit, hæc pervenit. Alij interroganti cur Sparta *Munitio.* muris careret, ciues commonſtrans armatos, iſtos eſſe dixit Spartæ muros. Alteri hac ipſa de re percunctanti reſpondit, vrbes non lapidibus & lignis, ſed virtute inhabitantium debere eſſe munitas. [X.] Hortatus eſt amicos ſuos, vt non pecuniæ, ſed fortitudinis & virtutis fiant locupletes. Si quando aliquid vellet celeriter à militibus peragi, id primus ipſe in conſpectu omnium aggreſſus eſt. Hoc gloriabatur, quod à nemine ſuperaretur laborando, & ſibi magis quàm ſubditis imperaret. Cùm quidam Laconem claudum

dum

dum videret in bellum exire, & equum quæreret, Non ſentis, inquit, bellum opus habere manentibus, non fugientibus? Interrogatus quomodo magnam paraſſet ſibi gloriam, reſpondit, Contemnendo mortem. Quærente quodam cur ad tibiæ cantum Spartani pugnarent: vt, inquit, ad numerum ijs incedentibus timidi forteſque ſint in conſpectu. Fortunas Perſarum regis prædicante, iuuenis admodum: Neque Priamus, inquit, iſta ætate calamitoſus fuit. [XI.] Subacta magna Aſiæ parte, ſtatuit adverſus ipſum regem ducere, finemque ocio eius imponere, quo is abuſus Græcorum oratores ſolebat corrumpere. Evocatus autem ab Ephoris ob bellum quod à Græcis Spartæ imminebat, cuius cauſa erat pecunia à rege Perſarum tranſmiſſa, fatus bonum principem debere parere legibus, ex Aſia abijt, magno ſui deſiderio Græcis ibi degentibus relicto. Et quia nomiſma Perſicum ſagittario erat ſignatum, caſtra movens dixit, triginta ſagittariorum millibus à rege ſe ex Aſia expelli, Tot enim aureis Daricis à Timocrate Athenas perlatis ac inter oratores diviſis, populi ad bellum contra Spartanos ſuſcipiendum concitati erant. Ephoris autem in hanc reſcripſit ſententiam. Ageſilaus ephoris Salutem Magnam Aſiæ partem ſubegimus, barbaros profligavimus, & in Ionia multum armorum parauimus. Sed quoniam me ad definitum venire diem iubetis, ſequor epiſtolam, ferè autem & antevertam. Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſocijs. ac tum imperator verè iuſtèque imperat, quando regitur à legibus & ephoris, aut ſiqui ſunt alii in civitate magiſtratus. [XII.] Poſtquam traiecto Helleſponto per Thraciam fuit proficiſcendum, nullos barbarorum precatus eſt. *Magiſtratus.* ſed miſit ad ſingulas gentes quæſitum, vtrum vellent ſe per ipſorum regionem vt ſociam, an vt hoſtilem tranſire. Cæteris amicè eum admittentibus ac deducentibus, Troadenſes, à quibus etiam Xerxes (vt fertur) tranſitum donis redemerat, mercedis nomine ab Ageſilao poſtularunt centum talenta argenti, & totidem mulieres. *Magno animo.* Irriſit eos Ageſilaus, dicenſque cur non rectà veniſſent acceptum quod petebant, adduxit exercitum: collatiſque ſignis eos multa ipſorum cùm ſtrage fudit, atque tranſiit. Macedonum regi cùm eandem propoſuiſſet quæſtionẽ, iſque ſe deliberaturum diceret: Deliberet ergo, inquit, nos pergemus. miratus itaque audaciam eius Macedo, ſibiq; timens, vt amicum tranſire juſſit. Theſſalorum, qui hoſtium erant ſicii, agrum populatus eſt, miſſis Lariſſam Xenocle & Scytha amicitiæ coeundæ cauſa. Qui cùm comprehenſi cuſtodirentur, reliquis grauiter hoc ferentibus, ac cenſentibus debere Ageſilaum obſidere atque oppugnare Lariſſam, fatus nolle ſe alterius iſtorum virorum interitu vel totam mercari Theſſaliam, pactis conditionibus eos recepit. [XIII.] Audito pugnatum eſſe apud Corinthum, & Spartanorum planè paucos, Corinthiorum,

rinthiorum, Athenienſium, reliquorumque ſociorum permultos occubuiſſe; nullam in vultu lætitiam, aut ob victoriam animi elatione præ ſe tulit: ſed altè ducto gemitu: O infelicem, dixit, Græciam, quæ tantum hominum ipſa ſibi interemit, quantū ſatis erat ad vniuerſos vincendum barbaros. *Bella inteſtina.* Pharſaliis ipſum vrgentibus & exercitum ipſius vexantibus 10. equitibus eos fudit, trophæumq; ſub Narthacio ſtatuit, & omnium victoriarum hac maximè delectatus eſt, quod ſuo inſtructo ſeorſim equitatu, eo ſolo ſuperaſſet hos, qui re equeſtri maximè ſe iactabant. Diphrida Lacedæmone mandatum ei adferente, vt ſtatim ex itinere in Bœotiam irrumperet: quanquam id ſtatuerat alio tempore & maiore cum apparatu facere, paruit tamen magiſtratui, & accitis XX. millibus eorum qui ad Corinthum caſtra habebant, in Bœotiam inuaſit, prœlioq; ad Coroneam congreſſus cum Thebanis, Athenienſibus, Argiuis, & Corinthijs, victoriam obtinuit. [XIV.] Et quanquam corpus eius multis vulneribus male fuit ea in pugna mulctatum, quæ omnium eius tempeſtatis fuit teſte Xenophonte maxima, nihil tamen reuerſus domum in vitæ & victus ratione poſt tot victorias proſperoſque ſucceſſus mutavit. Videns ciuium quoſdam equis alendis ſibi arrogare famam ac ſuperbire, Cyniſcæ ſorori perſuaſit, vt conſcenſo curru ludis Olympicis decertaret. volens demōſtrare Græcis certamina iſta non virtutis alicuius, ſed diuitiarum eſſe & ſumptuum. Cùm haberet ſecum ſtudioſèque tractaret Xenophontem ſapientem, ſuaſit ei vt filios ſuos Spartam accerſeret, ibiq; educaret, vt inſtituerentur omnium pulcerrima diſciplina *Obediētia.* imperandi ac parendi. Aliàs interrogatus, quamnam ob cauſam Spartani alijs feliciores eſſent, reſpondit: Quia plus quàm alij exercent ſe in imperando & obediendo. Lyſandro mortuo cum inueniſſet magnam factionem, quam ille ſtatim poſt reditum ex Aſia aduerſus Ageſilaum excitauerat: animū adiecit ad demonſtrādum, qualis dum viueret civis fuiſſet Lyſander. cùmq; orationem legiſſet in libro relictam, quam Cleo Halicarnaſſenſis compoſuerat, Lyſander autem fuerat ad populum habiturus de rebus nouis, & immutanda republica: ſtatuit eam in medium proponere. Sed cùm de ſenioribus quidam ea pellecta vim dicendi artificiumque metuens, ſuaderet ne è ſepulcro effoſſum produceret Lyſandrum: *Inimici vt tractandi.* obtemperauit, eamque rem omiſit. [XV.] Eos autem, qui clanculum ſe ipſi opponebant, palam quidem non inceſſit. ſed conficiens hoc vt quidam eorum ſe duces aut alio cum magiſtratu ſequerentur, demonſtravit eos vbi poteſtatem adepti eſſent, malos eſſe ac rapaces. accuſatis deinde opitulans atque patrocinans, familiares ſibi redegit, atque ad ſe traduxit, ita vt nullum deinde haberet aduerſarium. Petenti à ſe vt ipſius nomine ſuis in Aſia hoſpitib. ſcriberet, vt quod iuſtum erat conſequi poſſet: Mei quidem, reſpondit,

dit,

dit, hoſpites vltrò faciunt quod iuſtum eſt, me etiam nihil ſcribẽte. Monſtrabat ei quidam vrbis alicuius muros validè admodum exſtructos, & quærebat, Pulcroſne eos judicaret? reſpondit: Ita per deos, ſed nõ vt viri, verùm vti mulieres intus habitent. Megarenſi cuidam ad ſe de vrbe glorioſè loquenti: Adoleſcẽs, inquit, tui ſermones magna opus habent potentia. Quæ alios admirari videbat, ea ne noſſe quidem ſtatuerat. [XVI.] Et cùm aliquando Callipides tragœdiarum hiſtrio, celebris apud Græcos famæ & cui omnes multum tribuerent, primùm ei occurriſſet atq; ſalutaſſet, deinde proteruè in comitatum ſe ingeſſiſſet atque oſtentaret, ſperãs blandè ſe ab Ageſilao compellatum iri, tandem diceret: Non agnoſcis me rex, neque inaudiuiſti quis ſim? intuitus in eum, Nonne, inquit, tu Callipides es mimus? Vt audiret quendam, qui vocem luſciniæ imitabatur, rogatus renuit, quod diceret ſe ipſam ſæpe audiviſſe luſciniam. Menecrates medicus quia in quibuſdam deſperatis morbis vſus erat ſucceſſu felici, cognominabatur Iupiter. quo titulo cùm vteretur importunius, & auſus fuiſſet ad Ageſilaũ ſcribere, Menecrates Iupiter Ageſilao regi ſalutem non lectis reliquis reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanam mentem. [XVII.] Cùm Conõ & Pharnabazus claſſe regia mare obtinerent, ac oram Laconicæ maritimam oppugnarent, Athenienſium autem Aſtu muniretur præbente pecuniam Pharnabazo: pacem cum rege Perſarum fecerunt Lacedæmonii, miſeruntq; vnum de ſuis ciuibus Antalcidam ad Tiribazum, qui regi ipſorum nomine Græcos in Aſia habitantes traderet, pro quib. Ageſilaus bellum geſſerat. quo factum eſt improbiſſimè, vt hujus rei infamiæ particeps eſſet Ageſilaus. Inimicus enim ei erat Antalcidas, pacemque omnibus viribus machinabatur, quod bello Ageſilaus creſceret, ſummamque adipiſceretur gloriam & potentiam. Enimverò dicenti Lacedæmonios ad Medorum partes inclinare, Immò, reſpondit, Medi potius Laconiſant. Interrogatus aliquando, vtra virtutum harum, fortitudinis & iuſtitiæ, præſtantior eſſet: Reſpondit nullum fore vſum fortitudinis non præſente iuſtitia. omnibus autem juſtitiam colentib. nihil opus fore fortitudine. Aſianis regem Perſarũ ex cõſuetudine magnum appellantib. Quid, inquit, maior me eſt, ſi nõ iuſtior eſt, neq; temperantior? [XVIII.] Qui in Aſia habitabãt, eos aiebat in libertate malos, ſi ſeruirent, bonos eſſe. Interrogatus, quo quis maximè pacto inter homines præclarũ inuenire poſſet nomẽ: Reſp. ſi optima dicat, & pulcherrima agat. Ducẽ aiebat debere adverſus hoſtes audacia, adverſus ſubditos benevolentia inſtructũ eſſe. Quærenti quid pueris eſſet diſcendũ, Hæc ait, quib. ẽt ad virilem prouecti ætatem vtantur. Ius dicẽs, cùm actor bene dixiſſet, reus malè, atq; hic identidẽ inculcaret, Ageſilae regẽ tutari leges oportet: ſi, inquit huic, domum tibi aliquis tuam perfodiſſet, aut

Contemtus rerum inanium.

Gloria.

Iudicis officium.

veſtem

veſtem abſtuliſſet, putaſne architectum aut textorem tibi opem laturum fuiſſe? Pace compoſita epiſtolam ad ſe à rege ſcriptam, & à Perſa quodam cum Callia Lacedæmonio miſſam, in qua hoſpitiũ & amicitia offerebantur, non accepit: ſed regi juſſit renunciare, nihil eum opus habere ad ſe mittendis epiſtolis. nam ſi amicum ſe rex Spartæ & Græciæ gerat, ipſum ſummopere ei fore amicum: ſin verò inſidiari deprehendatur, non eſſe quod ſe credat ipſi amicum fore, etiã ſi plurimas acciperet epiſtolas.

Amor liberũm.

[XIX.] Ferunt eum, quod impenſiſſime liberos ſuos diligebat, domi in arũdine cum puerulis ludendi gratia equitaſſe. conſpectumque à quodam amicorũ, monuiſſe, ne cuiquam hoc diceret priuſquàm ipſe quoque pater eſſet factus. Continenter cum Thebanis bella eo gerente, & in pugna quadam vulnerato, Antalcidam ferũt dixiſſe: Pulcram à Thebanis mercedem reportas, quos inuitos & neſcientes pugnare docuiſti. Nam reuera narratur, nunquam bellicoſiores fuiſſe Thebanos, quàm tum temporis, ob crebras Lacedæmoniorum adverſus eos expeditiones. Idcircò etiam Lycurgus ille priſcus in legibus, quas Rhetras appellant, vetuit ſæpe contra eoſdem bellum gerere, ne ii bellandi rationem diſcerent.

Milites veri.

[XX.] Vt intellexit moleſtum eſſe ſocijs, quod in continentib. expeditionibus paucos Lacedæmonios ipſi tanta multitudine ſequi cogerentur: vt eorum numerum demonſtraret, omnes ſocios juſſit inter ſeſe permixtos ſedere, ſeorſim Lacedæmonios. Tum præconis voce ſurgere juſſit, primùm figulos, & poſtquàm hi ſurrexerunt, fuſores deinde ærarios, tum fabros, poſt architectos, denique ſingulorum artificiorum id genus tractatores. ita factum eſt, vt vniverſi propè ſocij ſurgerẽt, nemo Lacedæmoniorum: his enim per leges non licet tractare vllã ſordidam artem. ridens ergo Ageſilaus, Videtis, inquit, quanta nos plures quàm vos milites emittamus.

Callide.

In Leuctrica pugna multi Lacedæmonij fugerant, & obnoxij erant infamiæ legibus decretæ. Ibi cùm Ephori viderent vrbem viris vacuam, quæ tunc militibus opus habebat, cogitabant quo pacto ſaluis legib. illos tamen infamia liberarent, ideoque Ageſilao munus legis ferendæ iniungebant. Is in publicum progreſſus, Nouarum, inquit, legum autor quidem non fuero: neque enim ijs quæ ſunt addere, detrahere, aut in ijs mutare quicquam velim. Bene autem habet, vt leges noſtræ à craſtina die ſint ratæ. Epaminondam autem tanta cum procella & æſtu irruentem, quanquam pauci eſſent in vrbe, arcuit tamen Lacedæmone & repulit.

In duce quantum ſitum.

[XXI.] In pugna ad Mantineam hortatus eſt Lacedæmonios, vt omiſſis reliquis in ſolum pugnarent Epaminondam: ſolos inquiens, prudentes eſſe fortes, & illo necato facilem fore de reliquis victoriam, fatuis & nullius precii hominibus. idque conſilium exitus comprobauit. Cùm enim vinceret Epaminondas, fugientibus Spartanis, hunc ſe obvertentem & ſuos vo-

cantem

cantem quidam Lacedæmoniorum lethali vulnere deiecit: tum reuerſi à fuga qui cum Ageſilao erant, dubiam reddiderunt victoriam, Thebanis multò quam ante deterioribus, Spartanis melioribus apparentibus. Cùm pecuniæ egerent Spartani ad bellum, vt qui militem alerent peregrinum, profectus eſt in Ægyptum Ageſilaus mercede militaturus regi Ægypti ipſum accerſenti. Contemnebatur autem ab Ægyptiis ob veſtitus vilitatem, putantibus *Veſtis.* regem Spartæ itidem vt Perſarum viſuros ſe in ſplendido corporis ornatu, male de regibus opinantes. oſtendit enim eis deinde maieſtatem & gloriam prudẽtia & virtute eſſe parandam. [XXII.] Cũ autem videret eos qui in pugna adfuturi ipſi erant, terreri periculo ingruente ob multitudinem hoſtium, (erant enim ducenta mil- *Fraus vti-* lia) & ſuorum paucitatem: ſtatuit ante cõflictum nemine conſcio *lis.* animare eos: itaque manui ſubſtratæ victoriam inſcripſit, ſumtoque ab ariolo iocinore id in manum notis inſcriptam impoſuit, aliquandiuque tenens, dubitare ſe & animi pendere ſimulavit tantiſper dum à jocinere notæ receptæ & infixæ ſunt. tunc ſociis eam ſcripturam mõſtrauit, deos, inquiens, ea victoriam polliceri: quod illi certum boni ſucceſſus argumentum ſe habere putantes, ad pugnam animati ſunt. [XXIII.] Hoſtibus verò ob multitudinem caſtra Ægyptia foſſa circumvenientibus, ac Nectanabi (huic enim regi opitulabatur) jubente in aciem educere ac decertare, Nolo, inquit, prohibere quin hoſtes, id quod agunt, nobis fiant æquales. Poſt exiguo interſtitio foſſæ extremis diſtantibus, acie eo ipſo in *Stratagema.* interſtitio inſtructa, æqualis latitudinis ordinibus cum hoſte pugnans, paucis ſuis militibus fudit hoſtes, magnamq; eorum ſtragem edidit, ac multum pecuniæ Spartam miſit. Ex Ægypto in patriam revertens, ea in navigatione vita decaſſit. cùm quidem ſuis moriens mandavit, ne vllã ſui corporis fingendo aut alia imitatione pararent imaginem. Si quid enim, aiebat, à me eſt præclarè fa- *Vera gloria.* ctum, id monimentũ mihi erit. ſin verò, ne omnes quidem ſtatuæ hominum opera illiberalium.

[XXIV.] Ageſipolis Cleombroti filius narrante quodam Philippum intra paucos dies Olynthum euertiſſe: Atqui per deos, inquit, multis modis maiori temporis ſpacio talem vrbem non condet. Objicienti ipſum, cum rex eſſet vnà cum ijs qui ætate florebant obſidem fuiſſe, non mulieres & filios ipſorum: Quia enim, reſpondit, iuſtum rectumque eſt noſmetipſos noſtra peccata luere. Cùm vellet è patria catulos acceerſere, quidamque diceret venales Spartæ nullos eſſe: Ante, inquit, ne viri quidem: ſed nunc ſunt.

[XXV.] Ageſipolis Pauſaniæ filius Athenienſibus de controverſia quæ ipſi cum ijs erat ad Megarenſium provocantibus iudicium: Turpe, inquit, eſt principibus Græciæ minus eſſe jus notum quàm Megarenſibus.

X [XXVI.] Agis

[XXVI.]Agis Archedami filius mandantibus aliquando Ephoris, vt aſſumta iuuenum manu quendam in eius patriam ſequeretur, *Proditor.* qui eſſet ipſum in arcem ducturus, reſpondit: Quomodo verò, Ephori, convenit tot juvenes credere ei, qui ſuam ipſius patriā prodit. Interrogatus quænā diſciplina maxime exerceretur Spartæ, Peritia, inquit, imperandi & parendi. Dicebat Spartanos non quærere numerum hoſtium, ſed vbi ſint. Ad Mantineam cùm *Fortiter.* prohiberetur pugnare quod hoſtes numero vincerent, Neceſſe eſt, inquit, contra multos pugnet, qui multis vult imperare. Interroganti quot eſſent Lacedæmonij, reſpondit, quanti ad profligandos malos ſufficiunt. Corinthiorum muros perambulās, cum ſpectaſſet eos ſublimes, validos, & in longum porrectos ſpaciū, Quænam, inquit, hic habitant mulieres? [XXVII.] Sophiſtæ dicenti Orationem omnium rerum eſſe optimam: Proinde, inquit, tu, cum taces nullius es precij. Cùm Argiui accepta clade ferocius ei occurrerent, videretque ſociorum pleroſque turbari, dixit: Bono eſte animo viri. vbi enim nos, qui vicimus, formido inceſſit, quid putatis animi eſſe ijs qui à nobis fuerunt ſuperati? Abderitarum legato, cùm is tandem facto multa loquendi fine, interrogaret quid civibus renunciaret: Hoc, inquit, referes, quam diu tibi viſum fuit loqui, tam diu me tacitum audiviſſe. Laudantibus Eleos, quod iuſtiſſimè Olympicum certamen adminiſtrarent, Quid præclari eſt, inquit, quod toto quinquennio per vnicum diem iuſticia funguntur? *Inuidia.* Narrantibus inuidere ei quoſdam ex altera familia, reſpondit: ergo & ſua ipſis moleſta erunt mala, & præterea mea amicorumque meorum bona. Conſulenti vt fugientibus hoſtibus tranſitum concederet: Quomodo, inquit, pugnabimus contra eos qui fortitudine freti nos ſubſiſtunt, ſi in eos non pugnamus, qui præ timiditate fugiunt? [XXVIII.] Proponente quodam de libertate Græcis paranda ſententias, non ignobiles quidem eas, ſed exſecutu difficiles, Tua, inquit, hoſpes verba vim & pecuniam deſiderant. Dicenti Philippum ipſis Græciam inacceſſam redditurum, Sufficit, inquit, nobis ô hoſpes in noſtra verſari terra. Legatus Perintho Spartam miſſus, cùm poſt longum ſermonem demum interrogaret Agin quid reſponſi Perinthijs ferret, Nihil aliud, inquit, quàm te, me tacente, vix tandem finem loquendi feciſſe. Cū ſolus veniſſet ad Philippum legatus, iſque quæreret quid ita ſolus veniſſet: reſpōdit, Etenim ad vnum. Iam ſeniori quidam antiquas leges videns elangueſcere, prauaſque alias obrepere, dicebat Spartæ res ſurſum verſum inverti. *Omnia in peius ruūt.* Tum Agis per jocum: Hoc ſi fit, rationi convenienter fit. nam puer ipſe audiui patrem meum dicere, ſurſum verſum res ſua ætate inverſas eſſe: idemque is ſe puerū ex ſuo patre audiviſſe aiebat. non ergo mirandum, ſi poſteriora prioribus deteriora eueniunt, ſed ſi quādo meliora aut ſimilia obtingerent.

tingerent. Interrogatus, qua quis ratione liber permaneat, reſpondit, ſi mortem deſpiciat. [XXIX.] Agis iunior Demade dicente præſtigiatores gladios Laconicos ob paruitatem deglutire: Atqui, inquit, gladijs potiſſimum nos hoſtem impetimus. Prauo homini ſæpenumerò interroganti quis eſſet Spartanorum optimus, reſpõdit: Qui tui eſt diſſimilimus. *Salſa* [XXX.] Agis vltimus Lacedæmoniorum regũ per inſidias captus, indictaq; cauſa damnatus ab Ephoris, cùm ad laqueum, quo erat ei guttur elidendũ, duceretur, cuidam miniſtrorum, quem plorare videbat: Deſine, inquit, me deflere, qui tam ſceleratè atq; iniuſtè morti addictus, meliore ſum quàm qui me necant conditione: atq; ſic locutus funi vltrò ceruicem præbuit. [XXXI.] Acrotatus parentib. poſtulantib. vt iniuſta quâdam in re operam ipſis nauaret, cùm aliquandiu verbis repugnaſſet, gravius vrgentibus dixit: Quandiu vobiſcum vixi, nullam habui iuſtitiæ noticiam, *Iuſticia.* ſed poſtquàm me patriæ eiuſque legib. tradidiſtis, & ad juſtitiam honeſtatemq; pro virib. facultatibuſq; veſtris erudiviſtis, conabor his potius quam vobis obſequi. ac quoniam vultis me optima agere, optimum autem eſt cùm privato, tũ multo etiam magis principi id quod eſt iuſtum: agam quæ vultis, quæ verò dicitis detrectabo. [XXXII.] Alcamenes Telecli filius interrogatus quo quis pacto regnum optimè cõſeruaret, reſpondit, Si lucrum poſthabeat. Alij quærenti cur dona à *Lucrum.* Meſſenijs non accepiſſet, reſpondit: Quia ijs acceptis fieri nõ poterat vt cum legib. pacem tenerem. Dicenti viuere ipſum contractè, ſatis alioquin opulentum, præclarum eſſe dixit eum qui ſcit locuples viuere ſecundum rationem, non ſecundum cupiditates. [XXXIII.] Anaxandridas Leonis filius cuidam exſulium iniquius ferenti, Heus tu, inquit, nõ quod ab vrbe ſis alienus grauius eſt ferendum, ſed ſi à juſtitia eſſes. Ei qui ad Ephoros quædam nõ quidem abs re, ſed tamen verboſius æquo verbis explicuerat, Hoſpes, *Oratio* inquit, re neceſſaria vteris nulla neceſſitate poſtulante. Interroganti cur ſervis heilotibus agros colendos traderent, non ipſi curarent, reſpondit: Quia eos paravimus non vt ipſos, ſed vt nos curaremus. Quodam dicente, Exiſtimationem eſſe damnoſam, beatumque fore qui de gloria paranda non laboret: hac, inquit, tua ratione flagitioſi erunt beati. qui enim ſacrilegus aut iniuſtè agens famam curaret? Interroganti cur Spartani in bellis ita audacter pericula adirent, Reſpondit, Quia nobis ſtudio eſt vt ſoliciti ſimus de vita, non, vt alij, timidi. Interrogatus cur cum de vita an- *Capitalia iudicia.* quiritur in judicio, cauſa à ſenioribus per complures dies diſceptetur, & qui abſoluitur, nihilominus reus maneat, ſic reſpondit: plures dies judicio impendi, quod in tali caſu error correctionem non admittat. interim reum legibus teneri. quia hac lege permiſſum ſit rectius aliquid de eo decernere.

Digitized by Google

Pecunia. [XXXIV.] Anaxander Eurycratis filius quærenti cur pecuniam in ærarium non colligerent Spartani, reſpondit, Ne cuſtodes ei præfecti corrumpantur.

[XXXV.] Anaxilas, miranti cur Ephori regibus non aſſurgerent, cùm quidem ab ijs conſtituantur: cauſa, inquit, eadem eſt cũ ea, ob quam ephori ſunt.

[XXXVI.] Androclidas Laco mutilatus pedem inter milites ſuum nomen profeſſus eſt. prohibentibus, quod eum mutilum dicerent, Atqui, inquit, non fugientem ſed manentem oportet pugnare in hoſtes.

[XXXVII.] Antalcidas in Samothrace cùm initiaretur ſacris, quærẽti ſacrificulo ecquid in vita flagitij perpetraſſet: ſi quid, ait, tale egi, norunt ipſi dij. Athenienſi indoctos appellanti Spartanos, dixit: Soli ergo nos nihil à vobis didicimus mali. Alij Athenienſi dicenti, Nos quidem vobis à Cephiſo pulſis ſæpenumerò *Gratiam quid pariat.* inſtitimus: at nos, inquit, vobis nunquam ab Eurota. Interroganti qua quis ratione maximè placere hominibus poſſet, reſpondit, Si dicendo eos quamplurimùm delectet, & in vitæ vſu maximè eis proſit. Sophiſtæ cuidam laudationem Herculis recitare volenti, Quis enim, inquit eum vituperat? Ageſilao in pugna à Thebanis vulnerato, Habes, ait, mercedem, qui eos inuitos ignaroſque pugnare docueris. videbantur enim Thebani continentibus in ipſos Ageſilai expeditionibus bellicoſi facti. Muros Spartæ aiebat eſſe iuuenes, terminos autem haſtarum cuſpides. Quærenti cur in bello gladiis breuibus vterẽtur Spartani, cauſam reddidit, quod comminus in hoſtem pugnarent.

[XXXVIII.] Antiochus Ephorus, audito Meſſenijs agrum à Philippo adſignatum, An, inquit, vim quoque ijs dedit, vt de eo pugnantes vincant?

Mulier. [XXXIX.] Arigeus, cùm quidam non ſuas, ſed alienas laudarent mulieres, Me hercle, inquit, de pulcris & honeſtis mulieribus nihil temerè dici, ſed quales eæ ſint omnibus extra maritos ignotum eſſe oportebat. Aliquando per Selinuntem Siciliæ vrbem iter faciens, in monimento quodam hanc legit inſcriptionem:

Hos reſtinguentes Mars fortè tyrannida ſæuus,
Pone Selinuntis mœnia ſtrauit humi.

tum ille meritò eſtis interfecti aggreſſi tyrannidem ardentem reſtinguere, quæ vt conflagraret ſinere potius debebatis.

Salſe. [XL.] Aristo, laudante quodam Cleomenis dictum, qui interrogatus quod eſſet boni regis officium, reſponderat, Amicis bene, inimicis male facere: quanto, inquit, mi homo rectius erat *Prudenter.* amicis bene facere, ex inimicis autem amicos redigere? Hoc conſtat primum omnium Socratem dixiſſe, eique vt autori acceptum fertur. Interroganti quot numero eſſent Spartani, Tot, inquit,

quot,

quot hoſtibus arcendis ſufficiant. Recitanti cuidam funebrem orationem in Athenienſes à Lacedæmoniis cæſos, Quales, inquit, putas eſſe noſtros, à quibus ij victi ſunt?

[XLI.] Archidamidas laudanti Charilaum, quod omnibus ex æquo mitis eſſet, Qui poteſt, inquit, iuſtè laudari, qui etiam malis ſe mitem præbet? *Grauiter.* Cuidam Hecateum ſophiſtam reprehendenti, quod in conuictum ipſorum (quod *ſyſſition* vocant) receptus nihil diceret: Ignorare mihi videre dixit, quod qui dicere nouit, tempus etiam dicendi non ignorat.

[XLII.] Archidamus Zeuxidami filius interrogatus quinam Spartæ præeſſent, reſpondit: Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto. Laudanti citharœdum, eiuſque peritiam admiranti, Mi homo, inquit, quis honor apud te erit bonis viris, qui fidicinem adeò laudes? *Laus quib. debeatur.* Cùm ei quidam fidicinem commendaret ab arte: Hic quidem (dixit alio commõſtrato) apud nos bonus eſt juris coctor, innuens nihil præſtare artificium quod voce voluptatem gignit ei quod obſonio aut juſculo parando voluptatem conciliat. Pollicenti ſe vinum ei dulce redditurum, Quid attinet, inquit? nam & plus inſumetur, & virilia reddet minus vtilia. [XLIII.] Caſtra ad Corinthum metatus, cùm è loco muris vicino prodire lepores cerneret, commilitonibus dixit: Facilè hoſtes in noſtram venient poteſtatem. *Omen.* Arbiter à duobus ſumptus, adductus in Chalciœci Mineruæ fanum ſacramento deuinxit, ſtaturos eos ei quam tuliſſet ipſe ſententiæ. *Arbitrium egregium.* qua confecta re, Pronunciare ſe dixit, non niſi prius compoſita lite ipſos inde abire debere. Cùm Dionyſius Siciliæ tyrannus precioſas veſtes filiabus ipſius miſiſſet, non accepit, quod vereri ſe diceret, ne his indutæ deformes ipſi viderentur. Filium audacius pugnare adverſus Athenienſes videns, Aut adde, inquit, viribus, aut aliquid de animi elatione deminue.

[XLIV.] Archidamus Ageſilai filius, Philippo, qui ad Cheroneam victoria potitus literas ad ipſum dederat aſperiores, reſcripſit: Si tuam vmbram metiaris, deprehendes eam nihilo quàm fuit ante victoriam eſſe longiorem. *Silentium. In ſuperbientem.* Interrogatus quantum regionis Spartani poſſiderent. Quanto, reſpondit, haſta pertingimus. Cùm Periander nobilis laudatiſſimuſque medicus inepta carmina ſcriberet. *Inepta curioſitas.* Quanam, inquit, de cauſa pro ſcito medico cupis appellari malus poëta? In bello contra Philippum, ſuadentibus nonnullis procul à patria pugnandum eſſe: Non hoc ait, conſiderandum eſt, ſed an hoſtem prœlio ſuperaturi ſimus. Laudantibus ipſum quod Arcades viciſſet, reſpõdit: Præſtabat eos prudentia à nobis, quàm viribus eſſe victos. Impreſſione in Arcadiam facta, Eleos Arcadibus auxilium velle ferre audiens, ſic per litteras compellauit: *Archidamus Eleis: bonum eſt quieſcere.* [XLV.] Sociis in bello Peloponneſiaco quærentibus quantum pecuniæ ſufficeret; & tributum de- *Belli ſumtus.*

finiri ſibi poſtulantibus, reſpondit: Bellum determinato ſumtu nõ ali. Vbi catapultæ tormentum vidit, tum primum ex Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, periјt viri virtus. Græcis ei obtemperare, & ſoluere cum Antigono & Cratero Macedonibus inita pacta, *Perfidia.* libertatemque amplecti recuſantibus, quia moleſtiores ſibi fore Spartanos quàm Macedonas putarent: Ovis, dixit, ſemper voce vtitur eadem: homo multis & varijs, dũ conficiat quod vult.

[XLVI.] ASTYCRATIDAS, poſtquàm Agis rex ad Megalopolin fuit ab Antigono pugna ſuperatus, dicenti, Quid facietis Spartani? an Macedonibus ſeruietis? reſpondit: Quid? an impedire poteſt victor, ne pugnantes pro Sparta mortem oppetamus?

[XLVII.] BIAS inſidiis circumventus ab Iphicrate Athenienſium duce, militibus interrogantib. quid faciendum foret: Quid aliud, inquit, quàm vt vos veſtræ ſaluti conſulatis, ego pugnans moriar.

[XLVIII.] BRASIDAS murem in caricis à ſe deprehenſum morſus ab eo dimiſit. tum ad eos qui aderant converſa oratione, *Vltio.* Nihil, inquit, ita eſt exiguum quod ſalvum eſſe non poſſit, ſi vim inferentes vlciſci audeat. Quadam in pugna telo per clypeum adacto vulneratus, hoc ipſo euulſo hoſtem interfecit. interrogatuſque quomodo vulnus accepiſſet, reſpondit, Prodente me clypeo. In bellum proficiſcens, Ephoris ſcripſit: In bello omnia pro viribus rectè geram, aut moriar. Poſtquàm liberatis qui in Thracia habitabant Græcis in acie cecidit, miſſique Spartam legati matrem eius Argileonidem convenerunt: primum ea quæſivit, an honeſtè obijſſet Braſidas. *Modeſte.* deinde Thracibus eum laudibus ferentibus, nullumque alium eſſe talem dicentibus Erratis, inquit, hoſpites. vir egregius fuit Braſidas, ſed multos eo præſtantiores habet Sparta.

Fiducia ſui. [XLIX.] DAMONIDAS vltimo loco in choro conſtitutus ab eo qui chorum inſtituebat, Laudo te, inquit, chorage, qui rationem inveneris, qua hunc quoque locum alioqui ignominioſum cohoneſtares.

[L.] DAMIS ad poſtulata ab Alexandro miſſa, quibus decreto ſe in numerum deorum referri iubebat: Concedimus, inquit, Alexãdro, vt ſi ita vult, Deus vocetur.

[LI.] DAMINDAS Philippo in Peloponneſum irruente, cùm quidam diceret fore in periculo Lacedæmonios, niſi cum illo pacem componerent, reſpondit: Semiuir, quid mali nobis expectandum eſt, qui mortem contemnimus?

[LII.] DERCYLLIDAS Pyrrho, ad quem iam exercitum ad Spartanorum fines habentem miſſus erat legatus, imperanti vt Cleonymum regem ſuum reciperent, alioqui cognituri nihilo ſe alijs fortiores eſſe, reſpondit: ſi deus es, nihil te metuimus, nulla tibi orta à nobis injuria. ſin homo es, nihilo nobis præſtas.

[LIII.]

[LIII.] DEMARATVS verbis ab Oronte aſperius tractatus, dicenti, Duriter te vſus eſt, Demarate, Orontes: reſpondit: Nihil is in me peccauit. nocent enim non qui ex odio loquuntur, ſed qui gratiam blandiendo captant. Interrogatus à quodam, cur Lacedæmone ignominia notarentur qui clypeum amiſiſſent, non item qui galeam aut thoracem, retulit: quia hæc ſui ipſorum cauſa geſtant, clypeum autem propter communem ordinem. Audito fidicine, videtur, inquit, mihi hic non male nugari. Quodam in conſeſſu interrogatus, an ob fatuitatem quidam, aut potius ob inopiam materiæ dicendi taceret: atqui, inquit, ſtultus tacere non poſſet. Quærenti cur rex cùm eſſet Sparta exularet, reſpondit, Quia maiore vi ſunt leges eius ciuitatis. [LIV.] Perſæ cuidam, qui continentibus largitionibus amaſium ipſi abſtuliſſet, ac diceret, Heus Laco, venatus ſum tuum amaſium, reſpondit: Minime verò, ſed emiſti. Defecerat quidam Perſa à rege ſuo, eique Demaratus perſuaſerat vt ad regem rediret. quem cum deinde rex necare intenderet, Demaratus: Turpe, inquit, eſt ô rex, à quo cùm inimicus eſſet pœnas ſumere defectionis non potuiſti, eum nunc amicum factum abs te occidi. Paraſito regis ſæpius exilium ſibi exprobranti reſpondit: nolo, hoſpes tecum contendere: conſumſi enim vitæ ordinatos ſumptus.

Adulatio. *Silentium.* *Iuſte.*

[LV.] ECPREPES Ephorus Phrynidis muſici fides de nouem duas aſcia præcidit, inquiens: Noli maleficium Muſicæ inferre.

[LVI.] EPÆNETVS omnium aiebat peccatorum & injuriarum cauſam eſſe homines mendaces. *Mendaciū.*

[LVII.] EVBOIDAS quoſdam audiens mulierem laudantes alienam improbauit, dicens omninò de muliebri natura apud exteros nullum debere ſermonem fieri

[LVIII.] EVDAMIDAS Archidami filius Agidis frater, videns in Academia Xenocratem iam grandi natu cum diſcipulis philoſophantem, quæſivit quiſnam eſſet iſte ſenex. cùm reſponderetur, ſapientem eſſe, vnumque eorum qui virtutem quærerent: Et quãdo, inquit, vtetur virtute, ſi eam etiamnum quærit. Philoſophum audiens diſſerere ſolum ſapientem eſſe bonum imperatorem: oratio (inquit) admiratione digna, ſed qui dicit fidem non meretur: non enim eum tubæ circumſonuerunt. Venit ad Xenocratem Eudamidas, cùm is explicato propoſito jam finem dicẽdi feciſſet. ac quodam comitum dicente, Quando nos venimus, iſte ceſſat diſſerere: non iniuria, inquit, ſi quidem jam dixit quæ voluit. addenti, Atqui expediebat audire, Quid, ait? an ſi veniremus ad jam cœnatum, iuberemus eum denuò cœnare? [LIX.] Interrogatus cur ciuibus bellum contra Macedones molientibus ipſe quieſcere decreviſſet: Quia, inquit, nihil mihi opus eſt eos erroris convincere. Alio Perſicis victorijs commemorandis eum ad bellũ exhortante,

In Philoſophos. *Argute.*

Videris, inquit, mihi ignorare hoc idem eſſe, ac ſi quis quod crɔ. oues ſuperaſſet, contra L. lupos pugnandum ſibi duceret. Cum fidicen quidam placuiſſet, rogatus qualis ſibi is videretur, reſpondit, Magnus delinitor in re exigua. Laudante quodam Athenas, dixit, Non poſſe meritò laudari eam vrbem, quam nemo propterea dilexerit, quod ibi eſſet factus melior. Argiuo cuidam dicenti Lacones deteriores peregrinando fieri, quod à patriis deſciſcerent legibus; At vos, inquit, Spartam venientes non deteriores abitis ſed meliores. Alexandro apud Olympiam edicto omnibus exſulibus reditum in patriam permittente ſolis demtis Thebanis: Infelix quidem, aiebat, ô Thebani hoc edictum vobis, ſed glorioſum. vos enim ſolos Alexander metuit. Interrogatus cur ante pugnam Muſis litarent, Vt, inquit, actionibus bona obveniant præconia.

Peregrinatio.

[LXI.] Evricratidas Anaxandridæ filius quærenti cur de contractibus Ephori quotidie ius dicerent, reſpondit: vt etiam in hoſtico nobis inuicem credamus.

[LXI.] Zevxidamvs interroganti cur de fortitudine leges non ſcriptas ſeruarent, neque potius literis conceptas adoleſcentibus ad legendum proponerent: quia, inquit, condoceſaciendi ſunt vt facinoribus fortibus potius animum aduertant, quàm ſcripturis. Ætolo quodam dicente virtutem affectanti commodiorem bello pacem eſſe, Non per deos, inquit: ſed ei mors quàm vita eſt melior.

Leges non ſcriptæ.

[LXII.] Herondas Athenis quodam ocij damnato, cùm adeſſet idque inaudiuiſſet, oſtendi ſibi petiit iſtum, qui tam liberalis criminis eſſet conuictus.

Ocium.

[LXIII.] Thearidas gladium in cote ſubigens, cùm interrogaretur acutuſne eſſet, reſpondit: Acutior eſt quàm calumnia.

[LXIV.] Themisteas vates cùm prædixiſſet Leonidæ regi ſuam & exercitus ad Thermopylas interneccionem, rexque ipſum Spartam ablegaret, prætextu eo vt quæ futura erant ſignificaret, re ipſa autem vt ne vnà is periret: non ſuſtinuit abire, ſed dixit Pugnatum ſe, non nunciatum à patria miſſum.

[LXV.] Theopompvs interroganti quo quis modo regnum tutò cōſeruaret, reſpondit: Si iuſtam dicendi libertatem amicis permittat, & ſubditorum, quantum fieri poteſt, vindicet injurias. Hoſpiti dicenti apud ſuos ſe ciues amatorem Laconum appellari, Præſtabat, inquit, ciuium tè quàm Laconum amatorem nominari. Legato Elide miſſo, qui ſe iccircò à ciuibus aiebat miſſum, quod ſolus Laconicam imitaretur viuendi rationem, Tuaue, inquit, an reliquorum vita melior eſt? reſpondente, ſuam: Quomodo igitur, inquit, ſeruari ea poteſt vrbs, in qua de multis vnus tantum eſt bonus? Dicente quodam Spartæ ſalutē inde proficiſci, ꝙ reges ad imperandū haberet idoneos, dixit non eam eſſe

Civis officium.

Salus reip.

cauſam,

cauſam, ſed quod ciues obedire noſſent. Pyliis maiores honores ipſi decernentibus ſcripſit, Mediocres honores tempore augeri, nimios aboleri.

[LXVI.] Therycion Delphis domum proficiſcēs cùm in Iſthmo videret anguſtias ab exercitu Philippi occupatas dixit: Malis vobis, ô Corinthij, ianitoribus vtitur Peloponneſus.

[LXVII.] Thectamenes iudicio Ephororum addictus morti, ſubridens abibat. ac quodam eorum qui vnà aderant rogante anne Spartæ leges contemneret, Nequaquam, reſpondit, ſed lætor hanc mihi ſoluendam eſſe mulctam, quam poſſum neque precario neque fœnori ſumpto quoquam præſtare. *Mors.*

[LXVIII.] Hippodamvs cum Agide, qui tum Archidamo in caſtris aderat, à rege Spartam miſſus, vt ibi res neceſſarias adminiſtraret, Nonne, inquit, honeſtius moriar pro Sparta fortiter pugnans? (exceſſerat autem iam annū ætatis octogeſimum) ac poſtmodò ſumptis armis, & ad dextram regi adſtans in pugna mortem obiit.

[LXIX.] Hippocratidas ſatrapæ Cariæ, qui per litteras ſignificabat Lacedæmonium quendam conſcium inſidiarum ſibi ſtructarum eas reticuiſſe, quærebatq; quid de eo ſtatuendum putaret, reſcripſit: Si magno eum aliquo affeciſti beneficio, interfice: ſin verò, ditione tua ejice, hominem ob timiditatem ineptum ad virtutem. Occurrenti adoleſcenti, quem amator inſequebatur, & colorem præ pudore mutanti. Cum talibus, dixit, ambulandum eſt, quibus cum viſus eundem retineas colorem. *Conſortia.*

[LXX.] Callicratidas claſſis præfectus, Lyſandri amicis flagitantibus vt faceret ipſis facultatem cuiuſdam inimici interficiendi, eoque nomine quinquaginta talenta offerentibus, quanquam ad ſtipendia naualibus ſociis danda admodum pecuniæ egeret, tamen non aſſenſit. cumque Cleander vnus de conſiliariis diceret, Ego ſi tuo fuiſſem loco, accepiſſem: reſpondit, Et ipſe, ſi tuo. Sardes ad Cyrum iuniorem profectus confœderatum Lacedæmoniorum, impetrandæ gratia pecuniæ ad ſtipendia claſſiariis perſoluenda, quà prima venit die, Cyro iuſſit nunciari ſe ipſius colloquium expetere: cumque reſponſum eſſet Cyrum bibere, Expectabo, inquit, donec biberit. ac tum quidem, vt ſenſit congrediendi ſibi copiam non fieri, diſceſſit relicta de ſe ruſtici hominis opinione. Poſtridie iterum audiens eum bibere, & non prodire: fatus maiorem in id operam impendendum, vt nihil indignum Sparta agatur, quàm pecunia vt paretur, Epheſum rediit: diris proſecutus eos, qui primi ſeſe barbarorum contumeliis expoſuiſſent, eóſque docuiſſent propter diuitias aliis inſultare. iurauitque coram præſentibus, ſe, vbi primum Spartam rediiſſet, omnia conaturum vt Græcos in concordiam redigeret, barbaris *Iuſte.* *Magnitudo animi.*

ita terrori futuros,neque eorum auxiliis,dum ſe inuicem prement,opus poſthac habituros. [LXXI.] Interrogatus quales viri eſſent Iones,reſpondit:In libertate mali,ſerui boni. Cum Cyrus claſſiarijs ſtipendia,ipſi autem xenia miſiſſet,remiſſis xenijs ſola accepit ſtipendia,Nihil ſibi cum Cyro opus eſſe priuata amicitia: ad ſe enim pertinere, eam, quæ cum republ. Lacedæmoniorum eſſet facta,inquiens. Apud Arginuſas nauali prœlio decertaturus,Hermoni gubernatori monenti ex re eſſe claſſem abducere, quod multò plures eſſent Atheniẽſium triremes,reſpondit:Quid tum poſtea? fugere quidem & turpe eſt,& damnoſum Spartæ,optimum eſt manentem aut mori,aut vincere. & ante conflictum cùm audiret aruſpicem ex extis vaticinari exercitui victoriam, duci obitum,nihil territus,idque tantum fatus, Non in vnius vita verti res Spartæ:ac ſe mortuo nihil deceſſurum patriæ,deceſſurum autem ſi hoſtibus cedat. Cleandrum ſuo loco ſubire iuſſit præfecturæ claſſis,& ad prœlium nauale ſe contulit.inque eo occubuit.

[LXXII.] CLEOMBROTVS Pauſaniæ filius,hoſpiti cum patre de virtute contendenti, Eo vſque,inquit,pater te præſtabit,dum & tu genueris.

Homerus. *Heſiodus.*

[LXXIII.] CLEOMENES Anaxandridæ filius, Homerum Lacedæmoniorum poëtam eſſe dicebat,Heſiodum ſeruorum heilotũ. illum enim præcepiſſe quomodo bellum ſit gerendum:hunc quomodo agri colendi.Hic aliquot dierum pactus cum Argiuis inducias,cùm exploraſſet eos tertia nocte dormire,fretos induciis,adortus partim necauit,partim cepit.cumque ei violatio iuriſiurandi exprobraretur,negabat ſe vnà cum diebus noctes in eo complexum fuiſſe.addebatque aliàs quocunque quis hoſtes modo læderet,& apud deos & apud homines ſummo iure factum putari. *Perfidia nõ impunis.* Vſu tamen ei venit,vt & tum Argis(quorum occupandorum gratia fidem fefellerat datam) non potiretur, cùm mulieres Argiuæ arma è templis detrahentes ijs eum propulſarent: & poſtmodò mente captus,arrepto quodam cultro à talis vſque ad loca lethalibus opportuna vulneribus ſeſe diſſecaret,itaque inter ridendum ac ringendum vita abiret. [LXXIV.] Vate dehortante à ducendo ad Argos exercitu,ignominioſumque fore diſceſſum inde prædicente,duxit tamen eam ad vrbem:cumq; portas inueniſſet clauſas, *Improbo.* & mulieres in muris ſtantes:Hic tibi,inquit,videtur inglorius receſſus,vbi mortuis viris mulieres portas occluſerunt? Argiuis ei periurium & impietatem exprobrantibus: Penes vos eſt,inquit, male vt mihi dicatis:penes me,male vt vobis faciam.Legatis à Samo prolixa prorſum oratione hortantibus vt bellum Polycrati tyranno faceret, *In verboſum.* ſic reſpondit: Eorum quæ dixiſtis,prima non memini,ideoque ne media quidem intelligo: vltima verò mihi non proban-

probantur. Cùm maritimus prædo incurſiones in agrum feciſſet Laconicum,eſſetq; deprehenſus,ac diceret: Se non habuiſſe vnde ſtipendia militibus ſuis perſolueret,neq; ſe ab habentibus potuiſſe impetrare vltrò vt darēt,itaq; veniſſe,vt vi auferret:Compendioſam hanc eſſe dixit maliciam. *Scite in maledicū.* Maledictis ab improbo quodam proſciſſus,videre,inquit,mihi propterea omnibus male dicere,vt nobis defendendis noſtris conuicijs tempus de tua malicia dicendi præripiatur.Quodam ciue dicente bonum regem debere vſquequaq; benignum eſſe: Sanè, inquit,dum non exponat ſe contemtui. [LXXV.] Diuturno vexatus morbo,cum animum luſtratoribus nonnullis atq; ariolis,de quibus antè diuerſum ſenſerat,aduerteret,miranti factum: Quid,ait, miraris? non ſum idē qui ante;mutatus itaq; & ſententiam mutaui. Sophiſta quodam de fortitudine diſſerente,affatim riſit.dicentiq;:Quid rides Cleomenes,audiens de fortitudine diſſerentem, cùm quidem rex ſis? reſpondit.Idem,hoſpes,feciſſem hoc argumentum tractante hirundine: aquila autem perorante,quietiſſimè audiuiſſem. Cùm Argiui dicerent ſe acceptam cladem exſarcituros(Græci hoc *anamachaiſtha* dicunt: *macheiſtha* pugnaturum eſſe) miror,inquit,ſi duarum ſyllabarum additio meliores vos,quàm eratis ante,reddidit.Delicatiuſculam viuendi rationem obijcienti,retulit: præſtat hoc,quàm iniuſtum eſſe. *Salſe.* tu quidem, etiamſi ſatis locuples, tamen amore pecuniæ teneris. Quidam vt fidicinem ei commendaret,cùm aliàs laudabat hominem,tum optimum de Græcis fidicinem eſſe aiebat. huic Cleomenes quodam, qui pone erat,oſtenſo, Mehercle, dixit, hic apud me coquorum optimus eſt. [LXXVI.]Mæander Sami tyrannus ob irruptionem Perſarū Spartam confugerat,eiq; oſtendebat quantum pecuniæ attuliſſet,donoq; offerebat quantum accipere vellet.accepit nihil: ſed veritus *Pecunia.* ne alijs ciuium ea elargiretur, ad Ephoros ſe contulit, atque è re Spartæ fore docuit, ſi hoſpes ſuus Samius Peloponneſo diſcederet,ne quem corrumperet Spartanum. Ephori parentes conſilio, ea ipſa die publico edicto cedere Mæandrum iuſſerunt. Dicenti, cur Argiuos deuictos, qui ſæpe bellum contra vos ſuſceperunt, non deleuiſtis?Nequaquam delendi nobis ſunt,reſpondit,ne deſint qui iuuenes noſtros exerceant. *Spolia.* Interroganti cur Spartani capta ex hoſtibus ſpolia non ſuſpenderent dijs:Quia,inquit,è timidis capta ſunt.talia autem neq; cerni ab adoleſcentibus,neq; dijs dedicari conuenit.

[LXXVII.]CLEOMENES Cleombroti filius,offerenti gallos pugnaces,eoſque inter pugnandū mori dicenti:Quin tu,inquit,aliquos horum mihi da,qui interficiunt eos,vtpote præſtantiores.

[LXXVIII.]LABOTAS cuidam verboſius dicenti, Quorſum,inquit,de paruis rebus magna texis exordia? cùm rei quantitatem oratio debeat æquare. [LXXIX.]LEO-

Mutatio ſententiæ. [LXXIX.] LEOTYCHIDAS primus dicenti pro occaſionum ratione ipſum eſſe mutabilem; reſpondit, Non enim ſicut vos propter veſtram maliciam. Interroganti, qua quis ratione præſentia bona potiſſimum conſeruare poſſet, reſpondit: Si non omnia fortunæ committat. Rurſum interrogatus: Quidnam maximè ingenuis pueris ſit diſcendum. Ea, retulit, quæ prodeſſe queunt virilem ætatem aſſecutis, *Sobrietas.* Quærenti cur pauco potu vterentur Spartani, reſpondit: Ne alii de nobis conſultent, ſed nos pro aliis.

[LXXX.] LEOTYCHIDAS Ariſtonis filius narranti, Male tibi dicunt Demarati filij: reſpondit, Non me hercle miror. bene enim eorum nemo loqui poſſit. Cùm propioris portæ peſſulo ſe draco circumplicauiſſet, idq; oſtentum vates dicerent: non ſanè, dixit, *Contra ſuperſtitionẽ.* hoc mihi videtur. cæterum tum putarem eſſe portentum, ſi peſſulus anguem circumplicauiſſet. *Salſe.* Philippo Orphei ſacrificulo extremè pauperi, dicenti abs ſe ſacris initiatos poſt mortem beatos eſſe: Cur, inquit, fatue non quamprimùm moreris, vt deſinas tandem infelicitatem tuam, paupertatemque plorare.

[LXXXI.] LEO Eurycratidę filius interrogatus quanam in vrbe aliquis tutiſſimè habitaret: *Æqualitas.* reſpondit, In ea, in qua omnium ciuium poſſeſſiones eſſent ęquales, plurimumq; haberet virium iuſticia, minimum iniuſticia. *Victoria fraude parta.* Ad Olympiam videns curſores operam dare, vt cum emitterentur carceribus alius alteri fraudem faceret: Quanto, inquit, maius ſtudium eſt curſoribus de celeritatis, quàm iuſticiæ laude? Intempeſtiuè cuidam de rebus non inutilibus diſſerenti, Hoſpes, inquit, præter rem vteris re alioquin valdè opportuna.

[LXXXII.] LEONIDAS Anaxandridæ filius Cleomenis frater, cuidam dicenti, Nihilo nobis es præſtantior, quàm eo quod regnum geris, reſpondit: atqui nunquam rex veſter factus eſſem, niſi vobis præſtarem. Proficiſcens ad Thermopylas, vt cum Perſis dimicaret, vxori Gorgoni ſciſcitanti quid ipſi mandaret: Vt bonis, inquit nubas, & bonam prolẽ parias. Ephoris dicentibus paucos ipſum ad Thermopylas ducere: ſatis, reſpondit, multos, ad id quod ſumus acturi. Rurſum quętentibus, an aliquid aliud ſtatuiſſet agere, ſic reſpondit: Verbis præ me fero, ire me vt barbaris trãſitus intercludam: *Fortiter.* re vera proficiſcor moriturus pro Græcis. Poſtquam in Thermopylas cum ſuis venit, ita eos eſt allocutus. narrant barbarum eſſe in vicinia, nos autem tempus terere. iam enim aut moriendum eſt nobis, aut vincendi barbari. [LXXXIII.] Dicente quodam fore, vt ſagittæ barbarorum etiam ſolis conſpectũ eriperent: ſcitum ergo erit, inquit, in vmbra pugnare. Alij nuncianti, Propè nos ſunt hoſtes, reſpondit: Nimirum ergo & nos propè ipſos ſumus. Dicenti, ades ô Leonida cum paucis contra tantam decertaturus multitudinem, reſpondit: ſi numero æſtimatur

res,

res, ne tota quidem Græcia ſufficiet, exigua portio barbaricarum copiarum: ſin virtute, ſatis eſt hæc manus. Alteri idem dicenti: At enim, dixit, multos adduco, quippe morituros. Xerxi in hanc ſcribendi ſententiam, Licet tibi, ſi contra deum pugnare nolis, & à meis velis ſtare partibus ſoli vniuerſis imperare Græcis: ſic reſcripſit, Si bona vitæ cognita haberes, vtique alienarum rerum cupiditatem depoſuiſſes. mihi quidem potius eſt mori pro Græcia, quàm in omnes gentiles dominationem obtinere. Eidem ſcribẽti vt arma ſibi mitteret, reſcripſit, Veni & accipe. [LXXXIV.] Cùm adoriri iam vellet hoſtes, & polemarchi reliquos eum iuberent expectare ſocios: Quid, inquit, an non adſunt qui ſunt pugnaturi? aut neſcitis ſolos eos cum hoſte manum conſerere, qui reges reuerentur & metuunt? Milites monuit, vt ita pranderent, tanquã apud inferos cœnaturi: Interrogatus cur optimi nobilem mortem obſcuræ vitæ anteponerent, reſpondit: Quia hoc proprium naturæ, illud ſibi eſſe cenſent. Cùm cuperet adoleſcentulos eripere neci, & liquidò ſciret id non paſſuros, vni poſt alterum ſcytalam dedit, ac cum ea ad Ephoros miſit. Sed & de his qui iam ætate erant perfecta, tres eodem modo voluit ſeruare. ij autem accipere ſcytalas noluerunt. primus aiebat ſe non vt tabellarium, ſed vt militem in exercitu eſſe: alter, præſtantiorem ſe fore ſi in pugna adeſſet: tertius non poſt, ſed ante hos ſe pugnaturum.

[LXXXV.] LOCHAGVS, Polyenidis & Syronis pater, quodam nunciante alterum filiorum eſſe mortuum: iamdudum, inquit, noram fore ei moriendum. ***Educationis vis.***

[LXXXVI.] LYCVRGVS legumlator, vt ciues ex vſitata victus ratione (viuebant autem delicatè) ad magis ſobriam traduceret, virtutiſq; ſtudioſos redigeret, catulos duos educauit ijſdem natos canibus, horumq; alterum domi deſidentem ad guloſitatem adſuefecit, alterum ad venationem condocefecit. deinde in concionem eos produxit, propoſitiſq; quibuſdam gulæ irritamentis, leporem etiam emiſit. vtroque ad id ſe incitante, ad quod erat adſuefactus, cùm leporem alter cepiſſet, dixit: Videtis, ciues, hos iiſdem natos parentibus, educatione admodum diſſimiles effectos, & exercitatione magis quàm natura ad virtutem nos formari? Quidam dicunt, non produxiſſe eum catulos eorundem canũ, ſed alterum è domi deſidentibus, alterum de venaticis ſuſtuliſſe, ac domeſticum ab eo fuiſſe venationi, venaticum catulum voracitati adſuefactum, cumque vtroque ad id ſe proripiente, quod ei erat factum vſu familiare, ciuibus oſtendiſſet quantum ad meliora aut deteriora ſtudia conferret educatio, dixiſſe: Proinde vos quoque Spartani, videtis, nihil nobis illam vulgo celebratam nobilitatem, ductumque ab Hercule genus prodeſſe, niſi ea agimus, quibus ille omni alia humana gloria & celebritate maiorem

ſibi

ſibi parauit, honeſta per omnem vitam diſcentes exercenteſque. [LXXXVII.] Cùm agrorum diuiſionem ita inſtituiſſet, vt omniũ ciuium portiones eſſent æquales, fertur poſtea temporis aliquando è peregrinatione reuertens cum agros Spartanorum pertranſiret recens demeſſos, cõſpicatos aceruos æquales iuxta ſeſe iacere, delectatus fuiſſe, vultuque renidente comitibus dixiſſe, Videri ſibi totum agrum Laconicum, fundum eſſe fratrum multorum nuper diuiſum. Nouis porrò tabulis introductis, conatus eſt etiam domeſticam ſupellectilem apud omnes æqualem redigere, vt inæqualitatem omnem aboleret. Animaduertens autem ciues difficilimè paſſuros palam ſibi iſta adimi, aureo & argenteo nomiſmate abrogato, ſolo iuſſit vti ferreo, ac definiuit quantum eius æquare vniuſcuiuſque facultates deberet. Hoc facto, omnis iniuſticia Lacedæmone exterminata eſt. Nam neque furari, neque muneribus corrumpi, neque defraudare alium aut rapere quiſquam poterat porrò, cum neque occultare iniuſtè partum liceret, neque poſſidere id magnum haberetur, neque vſus periculo careret, neque in commercijs apud exteros locum haberet. Præterea omnibus ſuperuacaneis rebus Sparta interdixit. Quare nullus mercator, rhetor, ariolus, aut circulator, aut ſupellectilis ſuperuacaneæ opifex Spartam veniebat: cum ibi nomiſma vtile abolitum eſſet, ſolumque ferreum vſurparetur, cuius mina Æginenſis quatuor aſſes æreos valeret. [LXXXVIII.] Vt autem luxum exſcindere, & diuitiarum ſtudium exſtirpare poſſet, conuictus (*ſyſſitia*, quod cibum multi vnà caperent, Græci dicunt) inſtituit. Proinde cauſam quærentibus, cur ea introduxiſſet, eiuſque ita diuiſiſſet, vt pauci armati ſimul diſcumberent, reſpondit: vt promptè mandata capeſſant, & ſi quid rerum nouarum moliantur, penes paucos ſit peccatum. Æqualibus autem portionibus cibus potuſque cunctis diſtribuebatur, & non hac modò in re, ſed & veſte ſtragula, vaſiſque & alijs in vniuerſum omnibus rebus nihil amplius diuiti erat atque pauperi. Ita ergo diuitijs ad vtilitatem redactis, cùm neque vti quiſquam, neque oſtentare eas poſſet, familiaribus dixit: Præclarum eſt, ſocij, rebus ipſis demonſtrare diuitias, id quod dicuntur, eſſe cæcas. Id quoque præcauit, ne domi prius cibo potuque ſaturati ad ſyſſitia venirent. & non bibentem edentemque ſecum reliqui culpabant, vt intemperantem, ac qui ob molliciem victus communis eſſet impatiens. Mulctabatur etiam, qui eius criminis eſſet compertus. Agidi quidem regi non multo poſt tempore debellatis Athenienſibus domum reuerſo, ſemelque cum vxore volenti cœnare, ac partes ſuas qui adferret mittenti, polemarchi eas non miſerunt: cumque poſtridie Ephori re cognita mulctauerunt. [LXXXIX.] Cæterum Ephori huiuſmodi inſtituta Lycurgi moleſtè ferentes, coitione

Æqualitas. *Nomiſma.* *Syſſitia.* *Diuitiæ cæcæ.*

facta

facta maledictis eum proſciderunt, lapidibuſque obruere aggreſ-ſi ſunt. Fuga cùm ſe per forum proripuiſſet, & cæteris euitatis in fanum Mineruæ Chalciœci confugiſſet: Alcander eum inſequẽs, reſpicientis oculum baculo excuſſit. Hunc Lycurgus plebiſcito ſibi traditum vt pœnas ſumeret, neque vltus eſt, neque obiurga-uit: ſed adhibitum ſuo conuictui, laudatorem vitæ rationis quam vnà vſurpabat, ſtudioſumque omnium ſuarum actionum red-didit. Monimentum autem ſui caſus poſuit ad fanum Chalciœ-ci, ſacellum Mineruæ Optiletidis. nam oculi Dorienſium iſto-rum lingua *optili* dicuntur. Interrogatus cur ſcriptis legibus non eſſet vſus, reſpondit: Quia rectè inſtituti atque educati norunt vtilitatem temporis. Alijs ſciſcitantibus cur ad faſtigium do-mus faciendum ſola ſecuri, ad ianuam ſola ſerra vti, nullo alio in-ſtrumento permanſiſſet, reſpondit: Vt ciues mediocritatem ſer-uent in omnibus quæ in domum inferunt, neque eorum quicquã poſſideant, quę ab alijs magnifiunt. Ex hac conſuetudine tractum eſſe aiunt, quod Leotychidas prior, rex Spartæ, cœnans apud quendam, conſpicatus faſtigium domus magno ſumptu exſtru-ctum & laqueatum, quæſiuit ex hoſpite, numnam iſta in regione arbores naſcerentur quadrangulæ. [XC.] Interrogatus præterea Lycurgus, cur vetuiſſet contra eoſdem hoſtes ſæpius expeditio-nem facere: cauſam attulit, Ne ſæpius defendere ſe adſueſcentes periti fiant rei bellicæ. Ideò non leuiter vitio datum eſt Ageſilao, quod continentibus in Bœotiam expeditionibus Thebanos bel-lo pares Lacedæmonijs redegiſſet. Percunctanti cur corpora vir-ginum curſu, lucta, diſci & iaculi iactu exerceret, reſpondit: vt in validò corpore fetus validas agens radices pulchrè adoleſcat, i-pſæq; deinde mulieres robore in partu fretæ dolores facilè ſuſti-neant atq; ſuperent: vtq; ſi ita neceſſitas poſtulet, pro ſe ſuiſque liberis & patria poſſint pugnare. Reprehendentibus virginum in pompis ſolemnibus nudationem, cauſamque eius requirenti-bus: Vt, inquit, eadem cum viris exercentes ſtudia, neque viri-bus corporis & ſanitate, neque animi contentione & virtute iis cedant, popularemq; deſpiciant opinionem de ſe. Hinc eſt, quod Gorgo Leonidæ vxor narratur peregrinæ cuidam mulieri ad i-pſam dicenti, Solæ vos Lacænæ viris imperatis, reſpondiſſe: Solæ enim nos viros parimus. [XCI.] Ludorum nudorum ſpectaculo interdicens cœlibibus, addenſque ignominiam, accuratè proui-dit, vt ciues liberis procreandis darent operam. Cœlibes honore & cultu, quem ſenioribus adoleſcentes debent, priuauit. Et quod in Dercyllidam dictum fuit, à nemine eſt reprehenſum, quan-quam præclarum alioqui Imperatorem. accedenti enim ei qui-dam iuniorum ſede non deceſſit, inquiens: neque enim tu genui-ſti, qui mihi olim ceſſurus ſit. Præterea interrogatus Lycurg⁹, cur virgines

Virginum educatio.

Cœlibatus.

virgines ſine dote nuptum dari iuſſiſſet? Reſpondit: Ne ob vel inopiam aliquæ manerent innuptæ, vel propter opes expeterentur: ſed quiuis in mores puellæ intuens, virtutem in delectu ſequeretur. Eadem de cauſa etiam fucandi artificium vrbe eiecit. Tempus etiam ineundi matrimonij conſtituit vtrique ſexui. cauſamque rogatus hanc expoſuit, vt valida naſcerentur è perfectis corporibus. Miranti cur nouo marito concubitu cum ſponſa interdixiſſet, iuſſiſſetque eum maiorem diei partem totamque noctem cum æqualibus degere, cum ſponſa autem furtim & cautè congredi: eò, inquit, hæc tendunt, vt & validi corporibus maneant, neque ſatietas inceſſat, & amor ſemper ſit recens, prolemque edat validam. Vnguentum ex vrbe ſuſtulit vt olei perniciem: itemq; tincturam, vt ſenſus adulationem. omnibus verò fucandi exornandique corporis artem tractantibus, Spartam inacceſſam eſſe iuſſit, quòd malis artibus mores corrumperent. [XCII.] Tanta fuit iſto tempore mulierum pudicitia, tantùmq; abfuit a leuitate earum quæ poſtea temporis exſtitit, vt crimen adulterij apud ipſas habitum ſit pro incredibili. Ac ſermo memoria fertur Geradatę cuiuſdam è priſcis Spartanis, qui interrogatus ab hoſpite qua pœna Spartæ in adulteros vindicetur, nihil enim ſe videre hac de re à Lycurgo ſtatutum: reſpondit, Nullus apud nos fit adulter. Inferenti, Quid autem, ſi aliquando exiſteret? taurum, inquit, pendere cogitur tantæ magnitudinis, vt capite trans Taygetum porrecto ex Eurota bibat. Dicenti, Quomodo poſſit tantus inueniri taurus? ſubiecit: Quo verò pacto Spartæ poſſit adulter exiſtere, vbi diuitiæ, luxus, & fucus ignominioſa cenſentur, verecundia autem, modeſtia, & ſubditorum obedientia obtinent? Poſtulanti vt populo adminiſtrationem reipubl. traderet Lycurgus: Tu prior, inquit, domi tuæ imperium domeſticis tuis trade. Interrogatus cur tam modica & vilia conſtituiſſet ſacrificia, reſpondit: Ne vnquam deos venerari ceſſemus. Quærenti cur hæc duntaxat ciuibus permiſiſſet certamina, in quibus nemo manum intendens victum ſe profitetur, reſpondit: ne quis eorum inter laborandum deſpondere animum adſueſcat. Sciſcitanti cur crebro iubeat mouere caſtra: vt, inquit, pluribus hoſtes damnis afficiamus. Alij quærẽti cur turrium ac murorum oppugnatione ſuis interdixiſſet: reſpondit, ne à muliere aut puero aut eorum ſimili homine præſtantiores interficiantur. [XCIII.] Conſultantibus Thebanis de ſacrificio & luctu quibus Leucotheam venerantur, ſuaſit, Si deam eſſe crederent, ne lugerent: ſi hominem, ne ſacrificarent tanquam numini. Quærentibus ciuibus quo pacto hoſtium inſultus amolirentur, Si, inquit, pauperes ſitis, neq; vnus altero amplius quærat. Interrogantibus etiam de muris quid ſentiret, negauit vrbem munitione carere, quæ viris non

Argute.

lateribus

lateribus coctis cincta ſit. Comam quoque colebant Spartani, Lycurgi memorantes dictum, qui comam formoſis pulcritudinem augere, deformes terribiliores reddere pronunciaſſet. idem præcepit ſuis, vt ſi prœlio hoſtem fudiſſent ac viciſſent, tantiſper modò inſequerentur fugientes, dum victoriam conſtabilirent, deinde ſtatim ſe reciperent: non modò, quia Græcanicum non eſſet cedentes interficere: ſed & vtilis hæc ratio. hoſtes enim ſi ſcirent cedentibus parci, repugnantes occidi, fugam pugna vtiliorem ſibi arbitraturos. Interrogatus cur hoſtium cadauera ſpoliare vetuiſſet: Vt ne, inquit, ſpolijs intenti pugnam negligant, ſed ſimul cum paupertate ordinem ſeruent. *Coma.*

[XCIV.] Lysander cùm duas ei ſtolas miſiſſet Dionyſius, & vtram mallet filiæ afferre iuſſiſſet, fatus ipſam filiã rectius delecturam, vtraq; ſumpta abijt. Hic homo verſutus, & pleraq; fraudibus miſcens, *Improbe.* iuſq; in ſola ponens vtilitate, veritatem aiebat nihilo meliorem eſſe mendacio, ſed vtriuſque dignitatem & precium vſu definiri. Reprehendentibus ipſum, & indignum Hercule dicentibus, quod pleraque impoſturis ageret, doloque res non ingenuè gereret, ridens reſpondit: Vbi non ſufficit leonina pellis, adſuenda eſt vulpina. Alijs vituperantibus ipſum ob violatum iuſiurandum, quod Mileti dixerat: Pueros talis, viros ſacramentis decipi debere reſpondit. Cùm Athenienſes ex inſidijs viciſſet ad Ægos potamos, fameque preſſos vrbem dedere coëgiſſet, Ephoris ſcripſit: Captæ ſunt Athenæ. Argiuis in controuerſia de agris aduerſus Spartanos iuſtiora ſeſe afferre argumenta dicentibus, gladium ſtringens: Qui hunc, inquit, tenet, is optimè de finibus agrorum diſputat. [XCV.] Bœotos, cùm per eorum ditionem eſſet tranſiturus, cernens in vtramque nutare partem, miſit qui interrogaret, Rectiſne ſe haſtis vellent, an verò demiſſis tranſire. Megarenſi cuidam in concilio liberius ipſum appellanti, Tua, inquit, hoſpes verba ciuitate opus habent. Cùm defeciſſent Corinthij, & iuxta eorum muros ducens ſuos videret ad oppugnationem parum habere animi, lepus autem conſpiceretur foſſam tranſilire: Non pudet, inquit, Spartani hos hoſtes metuere, quorum *Omen.* ob ignauiam muris lepores indormiunt. In Samothrace oraculum conſulentem ſacerdos cùm iuberet dicere, quod in vita ſua maximum perpetraſſet ſcelus, Tuone, inquit, an deorum iuſſu? reſpondenti, Deorum: tu itaque, ait, apage hinc, & ego dijs, vbi interrogabunt, dicam. Perſæ quærenti quam reipublicæ formam maximè probaret: in qua, inquit, fortibus & ignauis ſuum tribuitur. Dicenti, laudo te & defendo, reſpondit, Duos ſe ruri habere boues, quibus tacentibus, ſe tamen exquiſitè noſſe vter eorum piger ſit, vter induſtrius. [XCVI.] Cuidam peregrino conuicia in ipſum iacienti, dixit: Crebrò iſta dicito, dicito abſque intermiſſio-

ne, ſi fortaſſis animi tui mala, quibus plenus videris eſſe, poſſis egerere. Aliquo poſt mortem eius tempore oborta ſociali controuerſia: Ageſilaus domum Lyſandri venit inſpecturus ea de re literas, quas ſecum is retinuerat. Inuenit autem librum Lyſandro ſcriptum de republica, in quo erat hæc ſententia, regnum familiæ Eurytionidarum & Agiadarum adimendum, inq; medio ponendum eſſe, regemque ex optimatibus creandum: ne poſteris Herculis is honor haberetur, ſed ijs qui imitarentur virtutem Herculis, qua is ad deos euectus fuit. hanc orationem cùm vellet euulgare ad ciues Ageſilaus, vt oſtẽderet qualis ciuis Lyſander fefelliſſet, eiuſque amicos traduceret: Lacratidam ferunt ephororum tunc principem veritum ne oratio ea perſuaderet, inhibuiſſe eum ac monuiſſe, Non eſſe eruendum è ſepulcro Lyſandrum, ſed orationem conſepeliendam, vafrè & ad perſuadẽdum apte compoſitam. Qui *Iuſte.* filias eius ambiuerant, mortuo autem eo, quod pauperem fuiſſe tum liqueret, repudiabant, ephori mulctauerunt, quod quem ob diuitiarum opinionem coluiſſent, hunc iuſticiam eius ac probitatem paupertate arguente ſpernerent.

[XCVII.] MAMERTES legatus aliquo miſſus cùm à quodam iſthic felix prædicaretur ob multitudinem amicorum, Habeſne, inquit, indicium certum quo probare poſſis quis multos habeat amicos? doceri ſe id poſtulanti, Rebus, ait, minimè ſecundis.

[XCVIII.] NICANDER narrante quodam Argiuos ipſi maledicere, Pœnas ergo, inquit, dabunt, qui de bonis male loquantur. Quærenti cur comam & barbam alerent Spartani, reſpõdit: Quia virum & maximè ornat, & minimo ſumptu conſtat proprius ornatus. Athenienſi cuidam dicenti, Nimium ô Spartani ocio eſtis dediti: Vera, inquit, dicis: at non, vt vos, in quaſcunq; res operam impendimus.

[XCIX.] PANTHOEDAS in Aſia legatione fungens, oſtendentibus quibuſdam murum probè munitum, Per deos, inquit, hoſpites, pulchrum eſt gynæceum. In Academia philoſophis multa & præclara diſſerentibus, ac deinde ex ipſo quærentibus, quid ſentiret de his diſputationibus: Equidem, inquit, præclaræ ſunt, ſed nullius precij, cùm vos iſtis rebus non vtamini.

[C.] PAVSANIAS Cleombroti filius, Deliis de inſulæ ſuæ iure aduerſus Athenienſes diſputantibus, ac dicentibus Lege apud ipſos receptum eſſe, vt neque pariant in inſula mulieres, neque *Argute.* mortui ſepeliantur: Et quomodo, inquit, Delus patria veſtra ſit, in qua neque natus eſt quiſquam veſtrûm, neque erit poſt mortem? Cùm exſules ipſum in Athenienſes vt duceret exercitum, hortarentur, dicerentque Olympicis ludis cùm renunciaretur victor, à ſolis Athenienſibus fuiſſe exſibilatum: Quid verò putatis, inquit, qui beneficio accepto me exſibilauerunt, facturos ſi læ-

dantur?

dantur? Quærenti cur Tyrtæum poëtam Spartani donaſſent ciuitate, reſpondit: Ne vnquam videremur peregrino vſi duce. Imbecillo homini terra marique decertandum eſſe ſuadenti, Viſne, inquit, veſtibus te exuere, & oſtendere qualis homo pugnam nobis ſuadeas? Mirantibus nonnullis inter ſpolia barbarorum ſumtuoſas veſtes, dixit: Præſtat aliquem ipſum magni eſſe precij, quam res poſſidere precioſas. Poſt Plataicam de Medis victoriam, mandauit ſuis vt præparatam Perſæ cœnam ſibi apponerent: quæ cùm eſſet admirabili luxu adornata, Per deos, inquit, gulæ deditus fuit Perſa, qui tot rerum compos, noſtram appetiit mazam.

Tyrtæus. *Grauiter.*

[CI.] PAVSANIAS Pliſtonactis filius, interroganti cur de antiquo iure nihil Lacedæmone liceret conuellere: Quia, inquit, legum in viros, non virorum in leges debet eſſe autoritas. Exſul hic cùm Tegeæ laudaret Lacedæmonios, & quidam diceret: Cur ergo non manſiſti Spartæ, ſed ſolum vertiſti? reſpondit: Quia ne medici quidem apud ſanos, ſed apud ægrotos ſolent verſari. Interroganti quomodo Thraces poſſent vinci, Si, inquit, optimum exercitui ducem præficiamus. Medico ipſum viſitanti, ac dicenti, Nihil habes mali: retulit, Id fit, quia te medico non vtor. Amico reprehendenti ipſum, quod cuidam medico male diceret, non expertus ipſum, neque paſſus quicquam: Si, inquit, expertus eum eſſem, non viuerem. Et dicenti medico, Senex es factus: quia, inquit, te non adhibui medicum. Optimum dicebat eſſe medicum, qui ægrotos non conficeret putreſcendo, ſed quamprimum ſepeliret.

Leges. *In medicos.*

[CII.] PÆDARETVS dicente quodam magnum eſſe hoſtium numerum: Tanto, inquit, maior erit noſtra gloria, quia plures interficiemus. Videns quendam natura mollem à ciuibus propter placidos mores laudari, dixit: Neque viros mulierum ſimiles debere laudari, neque mulieres virorum ſimiles, niſi earum aliquis vſus incidat. Non allectus in trecentorum numerum (qui primus in ciuitate erat honoris gradus) hilaris ac renidens è comitiis diſceſſit. reuocatuſq; ab ephoris, & cauſam riſus ſui interrogatus: Hæc, inquit, eſt, quod gratulor ciuitati, quæ CCC. quàm ego ſim, meliores habet ciues.

Grauiter.

[CIII.] PLEISTARCHVS Leonidæ filius, quærenti cauſam, cur non à primis regibus cognomentum ducerent: Quia, inquit, illis vt imperarent ac regnarent neceſſe fuit, poſterioribus nequaquam. Cùm aduocatus quidam ridicula diceret: Non cauebis, inquit, hoſpes, ne quomodo continenter in palæſtra ſe exercentes palæſtæ euadunt, ita tu quoque identidem riſum captans, ridiculus fias. Narranti eſſe maledicum quendam qui ipſum laudet:

* *In nimis facetum.*

 Mirum,

Mirum,inquit,niſi aliquis ei me mortuū eſſe dixit. de viuo enim nemine bene ille loqui poteſt.

[CIV.]PLEISTONAX Pauſaniæ filius,cùm Atticus quidam rhetor Lacedæmonios indoctos vocaret,Vera,ait,prędicas.ſoli enim Græcorum nos mali nihil à vobis didicimus.

Mina. [CV.] POLYDORVS Alcamenis filius,cuidam crebrò hoſtibus minanti,Non animaduertis,inquit, maximam te vindictæ partē ſic inſumere. Cùm exercitum duceret contra Meſſenios,interroganti cuidam,an pugnare cum fratribus vellet: Non ſanè,inquit, ſed ad hæreditatem nondum diuiſam proficiſcor. Cum Argiui poſt trecentorum pugnam denuò ingenti pugna vniuerſi eſſent victi, hortabantur Polydorum ſocij ne occaſionem dimitteret, ſed rectà ad Argos duceret, vrbemque occuparet: quod fore aiebant facilimum, viris occiſis, ſoliſque ſuperſtitibus mulieribus; reſpondit:collatis ſignis hoſtem ſuperare ego pulchrum iudico: vt autem vrbem occupem, qui de finibus ditionis dimicauerim, iniuſtum mihi videtur. veni enim non vrbis capiendæ, ſed agri recipiendi gratia. Quærenti cur in bellis Spartani pericula fortiter adirent, reſpondit: Quia reuereri duces didicerunt ſuos non metuere. *Iuſtitia exemplum in bello.*

[CVI.] POLYCRATIDAS cum alijs miſſus legatus ad regis præfectos,interrogatus priuatimne adeſſet, an publico nomine, ſic retulit:ſi conſequimur quod volumus, publicè: ſi repulſam patimur,priuatim.

[CVII.] PHOEBIDAS ante pugnam Leuctricam dicentibus nōnullis,iſtam diem manifeſtaturam qui ſit vir bonus: Magni,inquit,æſtimanda talis eſt dies.

Callide & toleranter. [CVIII.] SOVS fertur cùm loco quodam iniquo & aquæ experte a Clitorijs obſideretur,pactus eſſe agrū ſe ijs bello partum traditurum,ſi de proximo fonte omnes qui cum ipſo erant bibiſſent. Iureiurando pactis vltrò citroque firmatis, ſuos conuocaſſe, regnumq; detuliſſe ei qui non biberet. nullo autem ſitim cohibente,omnibuſque bibentibus poſtremum ipſum deſcendiſſe,ſeque aqua conſperſiſſe, & præſentibus adhuc hoſtibus diſceſſiſſe, ditionemq; vt qui non bibiſſet,obtinuiſſe.

[CIX.] TELECLVS narranti,male de te loquitur pater tuus:non faceret,inquit,ſi non eſſet faciundum. Fratri querenti non eadem ſe beneuolentia qua ipſum apud ciues accipi,ijſdem ortum parētibus,reſpondit: Non enim item,vt ego,ferre noſti iniurias. Interrogatus cauſam conſuetudinis Spartanæ qua ſenioribus iuniores aſſurgunt:reſpondit,Eo id fieri, vt aſſueti hoc honoris deferre alienis,tantò magis venerentur parentes.Quærenti quantas poſſideret opes,reſpondit:Non maiores quam ſatis eſt.

[CX.] CHARILAVS interrogatus,cur tam paucas leges poſuiſſet

ſet Lycurgus: Quia,inquit, pauca loquentes paucis opus habent legibus. Quærenti cur Spartani virgines detectas, mulieres velatas in publicum emitterent: Quia, inquit, virginibus quærendi ſunt viri,mulieribus opera danda vt ſeruent maritos. Heiloti cuidam aſperius ipſi ſe opponenti: Interficerem te,inquit, niſi iratus eſſem. Interrogatus quænam eſſet optima reipubl.forma,reſpondit in qua plurimi de virtutis laude abſq; ſeditione certant. Cauſam ſcitanti cur Spartæ omnia deorum ſimulacra eſſent armata: Ne,inquit,quæ opprobria hominibus obijciuntur ob ignauiam in deos referamus:ac ne inermes noſtri iuuenes dijs vota nuncupent. *Certamen virtutis.*

SPARTANORVM ET LACONVM APOPHTHEGMAta,vbi autoris nomen fere non exprimitur.

[I.] Samiorum legatis longa vſis oratione Spartani reſponderunt:Primorum obliti ſumus;eamque ob rem poſteriora non intelleximus. Thebanis controuerſiam quibuſdam de rebus mouentibus,dixerunt:Aut ſummiſſiores oportet veſtros animos,aut maiorem eſſe potentiam. Laco quidam interrogatus cur tam prolixam aleret barbam,reſpondit:Vt canos videns,nihil iis indignum in me admittam. Laudante quodam optimos bellatores, Laco: ad Troiam, ait, fuerunt. Alius cùm audiret quoſdam in cœna ſe ad bibendum inuicem coëgiſſe,dixit: An etiam ad edendum? Cùm Pindarus ſcripſiſſet Athenas fulcrum eſſe Græciæ, dixit Laco quidam, Vtique Græciam collapſuram, quæ tali inniteretur fulcro. Spectanti in tabula pictos Spartanos qui ab Athenienſibus occiderentur, ac dicenti, Fortes ſanè Athenienſes, excipiens Laco verba,In tabula,inquit. [II.] Cuidam calumnias admittenti Laco; Deſine, inquit, contra me aures impendere. Qui ſupplicio afficiebatur, ac ſe nolentem peccaſſe dicebat, ei quidam dixit:nolens itaque etiam pœnas da. In diſceſſu videns quidam homines in curribus ſedere: Abſit,inquit,vt ibi ſedeam, vnde ſeniori aſſurgere non licet. Chij Spartam profecti cùm à cœna in Ephoreo vomuiſſent,oletumque feciſſent in ſellis Ephororum: principiò inquiſitum accuratè eſt in autores facinoris,ſi forte ciues eſſent: ſed vbi ſenſerunt Ephori Chios eſſe, edixerunt publicè, Chiis permiſſum eſſe turpiter agere. Quidam amygdalas duras videns duplo vendi, An,inquit,rari ſunt lapides? Laco cum plumis luſciniam nudaſſet, ac parum admodum carnis reperiret, dixit: Vox tu es, & nihil præterea. Laco Diogenem canem videns ſtatuam æneam amplecti cùm eſſet acre frigus,interrogauit,An riges? neganti,Quid ergo,inquit,magnum facis? Laco Metapontino cuidam timiditatem objiciebat: qui *Senectutis honor.* *In oſtentatorem.*

Argute. cùm diceret, Atqui multum agri alieni nos poſſidemus. Ergo, inquit, non timidi ſolùm, ſed iniuſti etiam eſtis. Peregrinus quidam Spartæ rectus vno ſtans in pede, Laconi dicebat: non arbitror te tamdiu vni pedi poſſe inſiſtere. reſpondit Laco: ſanè. ſed nullus eſt anſerum, qui hoc non poſſit. [III.] Iactanti ſe ob artem oratoriam, Laco quidam: per Caſtores, inquit, neque eſt, neque erit ars vlla ſine veritate. Argiuo dicenti apud Argos multa eſſe *Veritas.* Spartanorum ſepulchra, reſpondit Laco: at Spartæ Argiuorum nulla ſunt. innuens Spartanos ſæpe Argos adiuiſſe, Argiuos Lacedæmonem nunquam. Laco captiuus cùm venderetur, præconi clamanti Laconem ſe vendere, os obthurauit, Captiuum, inquiens, proclama. Æra apud Lyſimachum merentium quidam ab ipſo interrogatus, an ex heilotibus vnus eſſet: putas verò, inquit, Laconem aliquem ad tuum denarij beſſem venturum? Thebani victis ad Leuctra Spartanis cùm ad ipſum Eurotam acceſſiſſent, ác quidam gloriabundus diceret, Vbi ſunt Lacones? quidam Spartanus ab ijs captus, Abſunt, inquit, alioqui vos huc non veniſſetis. Athenienſibus Spartani vrbem dedentibus ac Samum duntaxat ſibi relinqui poſtulantibus, reſponderunt: Quo tempore veſtri iuris non eſtis, alios vobis dari poſcitis. hinc prouerbium:

Qui non habet ſeipſum, habere vult Samum.

Vſus ex hoſte. [IV.] Cum Lacedæmonij vrbem quandam vi cepiſſent, Ephori dixerunt: Periit palæſtra iuuenum, non habiturorum concertatores. Aliam vrbem, quæ ſæpe negocium exhibuerat Spartanis, rege ipſorum pollicente ſe funditus deleturum, non permiſerunt, inquientes: Noli abolere aut delere cotem iuuentutis. In palæſtra ſe exercentibus nullos adiunxerunt pædotribas, vt ne artis, ſed virtutis iſtud eſſe certamen. itaque Lyſander etiam interrogatus, quomodo eſſet victus à Charonte, reſpondit, Artificij varietate. Philippo, cùm in agrum Laconicum veniſſet, per literas quærenti amicumne ipſum vellent aut inimicum venire, re- *Libere.* ſponderunt Spartani, Neutrum. Legatum quem ad Antigonum Demetrij filium miſerant, quanquam in penuria ille ab hoc medimnum tritici in caput ciuis impetratum adferebat, tamen quod regem appellaſſet Antigonum, mulctauerunt. Cùm prauus homo optimam tuliſſet ſententiam: probauerunt quidem eam, ſed ab eo ad hominem qui honeſtè vixiſſet tanquam eius autorem *Seuere.* tranſtulerunt. Fratribus inter ſe litigantibus, patrem mulctauerunt, quod diſſidere filios pateretur. Peregrinum fidicinem mulctauerunt, quod digitis fides feriret. [V.] Duo pueri pugnabant. horum alter alteri falce vulnus lethale intulit. cùm autem pueri familiares, qui pacis componendæ gratia interuenerant, promitterent ſe vltores fore, & percuſſorem interfecturos: Nolite obſecro,

ero, inquit: fieret enim hoc iniuſtè. idem enim ipſe facturus eram, ſi ſtrenuus fuiſſem, & anteuertiſſem. Alius puſio, cùm appetiiſſet tempus quo lege iubebantur ingenui pueri furari quidquid poſſent, turpe autem habebatur deprehendi: ſociis vulpeculam furatis, ipſique vt adſeruaret tradentibus, vbi quæſitum venerunt qui perdiderant, ſubter tunica abdiderat beſtiam: quæ cùm efferata latus eius vſque ad viſcera corroderet, tamen ſe continuit, ne furtiuam rem proderet. illis deinde digreſſis cùm æquales viderent quid eſſet perpeſſus, reprehenderentque factum, præſtare dicentes vulpeculam detegere, quàm vſque ad mortem occultare: Nequaquam, inquit, nam moriendum potius fuit in doloribus, quam furti compertum ob molliciem vita turpiter potiri. [VI.] Obuii quidam in itinere facti Laconibus dicebant, Fauit vobis fortuna. iam enim latrones hinc diſceſſerunt. reſponderunt: non per Martem, ſed latronibus fuit ſecunda, quod in nos ij non inciderunt. Laco quid ſciret interrogatus, reſpondit: Liber eſſe. Puer Spartanus captus à rege Antigono & venditus, omnibus in rebus emptori morem geſſit, quæ libero conuenire putabat: iuſſus autem matulam adferre, recuſauit, ſeruiturum ſe negans, ac vrgente domino, tectum conſcendit, fatuſque, Scies quid emeris, præcipitem ſe inde dedit, ac vita deceſſit. Alius cum venderetur, quærenti, Probuſne eris ſi te emero: reſpondit, Etiam ſi non emeris. Alius captiuus cùm venderetur, & præco proclamaret, Mancipium vendo: ſceleſte, inquit, cur non dicis captiuum? Laco quidam clypeum muſca inſigniuerat, non excedente viuæ muſcæ quantitatem. cùm deridentes eum nonnulli dicerent latendi cauſa ab eo factum hoc eſſe: Immò, inquit, vt agnoſcar. ita enim propè ad hoſtes accedo, vt cernere poſſint inſignis mei quantitatem. Alius allata in conuiuio lyra dixit: Non eſt Laconicum nugari. Spartanus interrogatus an tuta eſſet Spartam via, reſpondit: Pro eo atque deſcenderis: Leones enim venatum prodimus, lepores in latebris venamur. [VII.] In lucta quidam cum apprehenſus collo ad terram detraheretur, neque corpus ſuſtinere poſſet, colluctantis brachium momordit. cumque hic diceret, Mordes ô Laco ſicut mulieres: reſpondit, Nequaquam, ſed vt leones. Claudus in militiam proficiſcens cùm derideretur, dixit: Non fugientibus opus eſt, ſed ſtãtibus & locum ſuum tuentibus. Alius ſagitta ictus cum animam ageret, aiebat: Non mortem ſibi moleſtam eſſe, ſed quod nulla re geſta necatus eſſet ab effeminato ſagittario. Quidam cùm in diuerſorium publicum ſe recepiſſet, cauponi, cui apparandum dederat obſonium, caſeum oleumque poſcenti, Quid, inquit, ſi caſeum haberem, an præterea obſonium requirerem? Felicem prædicanti Lampidem Æginetam, quod prædiues putaba-

Patientia.

Fortiter.

putabatur ob multarum negociationibus deſtinatarum nauium poſſeſſionem, Laco quidam dixit: non moueor felicitate a funibus pendente. Laco ei, qui mentiri ipſum dicebat, Quia enim, inquit, liberi ſumus: reliqui niſi vera dicant, eiulabunt. Intendebat quidam cadauer rectum conſtituere. cùm autem omnia experto res non ſuccederet, Profectò, inquit, oportebat aliquid intus eſſe. [VIII.] TYNNICHVS Thraſybuli filij mortem magno tulit animo. extatq; in hunc tale epigramma:

Exanimis Pitanam Thraſybulus in aſpide venit,
Argius ſeptem vulnera cui dederant,
Cuncta gerens aduerſa. rogo pater huncce cruentum,
Tynnichus imponens protulit iſta ſenex:
Plorentur timidi. te fili ſiccus humabo
Lumina, qui meus es, qui Lacedæmonius.

Cùm Alcibiadi Athenienſi plurimum aquæ præberet balneator, Laco dixit: cur huic velut immundo & admodum ſordido plus aquæ affundit? Philippus cùm in Laconicam irrupiſſet, Spartaniſque vniuerſis videretur exitium imminere, dixit cuidam Spartano, Quid nunc facietis Lacones? reſpondit is, Quid aliud, quàm moriemur fortiter? ſoli enim Græcorum nos liberi eſſe, & nõ obedire aliis didicimus. Poſt cladem duce Agide acceptam, cùm Antipater obſidum loco poſceret quinquaginta pueros, ETEO-
Educatio. CLES tum ephorus daturum ſe eos negauit, ne male educarentur, & ab inſtitutis patriæ deſciſcentes ciuitati incommodi fierent: ſenum autem aut mulierum duplum, ſi vellet, numerum obtulit: cumque Antipater atrocia minaretur niſi darentur, publico nomine reſpondit: Si difficiliora morte imperas, facilius nobis erit mori. [IX.] Senex quidam Olympiæ commiſſum certamen ſpectare cupiens, ſedem non inueniebat, cumq; multa obiret loca, à nemine admiſſus contumeliis inſuper dicteriiſq; exagitabatur: cùm autem ad Lacedæmonios veniſſet, omnes ei pueri aſſurrexerunt, multique viri loco ceſſerunt. quem morem vniuerſis Græcis plauſu approbantibus, ſummiſque laudibus vehentibus, ſenex iſte,

Concutiens canam barbamq;, & tempora cana:

Proh, inquit, calamitatem: norunt omnes Græci quid ſit honeſtũ, ſed eo ſoli vtuntur Spartani. Idem aiunt Athenis quoque eueniſſe. Cùm enim agerentur Panathenæa, Attici ſenem contumelioſè vexabant vocantes vt locum daturi, neque tamen ſi acceſſiſſet recipientes. qui cùm penè præter omnes iuiſſet, vt venit ad eos, qui Lacedæmone ſpectatum miſſi erant, vniuerſi relictis ſubſelliis locum dederunt ei. quod factum cùm populus magno cum plauſu & admiratione approbaſſet, Spartanus quidam, Per Caſtores, inquit, norunt Athenienſes quid ſit honeſtum, ſed non agunt.

agunt. [X.] Mendicus à Lacone ſtipem petebat.hic verò, Si darem,inquit, tibi, eo magis mendicares. nam huic tuæ deformitati cauſam præbuit is qui primus tibi dedit, eoque te ignauum reddidit. Lacon videns quendam dijs ſtipem colligentem, Non curo, ait, deos me pauperiores. Quidam cùm deprehendiſſet adulterum cum vxore deformi, infelix, inquit, quæ te hoc coegit neceſſitas. Alius rhetorem audiens magnas torquentem converſiones orationis, Æcaſtor, inquit, fortis iſte homo eſt, nulla re propoſita tam bene voluens linguam. Quidam cùm veniſſet Spartam, ac cerneret quem honorem ſenibus juniores haberent, Hac ſola in vrbe dixit expedire fieri ſene. Laco interrogatus qualis eſſet Tyrtæus: Vtilis, reſpondit, ad blandè ducendos juuenum animos. Alius ex oculis laborans ad pugnam ibat. interrogatus quo iret, aut quid facturus, qui hoc modo eſſet affectus: Si nihil aliud agam, inquit, hoſtis ſaltem gladium hebetabo. [XI.] BVRIS & SPERTIS Lacedæmonij ſponte ſua profecti ſunt ad Xerxem Perſarum regem, pœnas perſoluturi quas ex oraculo debebat Lacedæmon ob interfectos præcones Perſæ ad ciuitatem miſſos. Vt ad regem venerunt, iuſſerunt eum ipſos quo vellet modo pro Lacedæmonijs interficere. Abſoluti à rege virtutem eorum admirante, rogatiq; vt ſecum manerent, dixerunt: At qui poſſemus hìc viuere, patria legibuſq; relictis, ijſque viris pro quibus morituri tantum confecimus iter? & Indarne duce impenſius orante, ac promittente æquali eos in honore fore cum primariis regis amicis reſponderunt: Videre nobis ignorare, quanta ſit libertas: quàm qui ſapit, non permutaret Perſarum regno. [XII.] Lacon hoſpite, qui pridie ipſum declinauerat, ſplendidè eum precario ſumpta veſte ſtragula excipiente, pedibus veſtem ſtragulam calcauit, inquiens: Propter iſta heri ne in ſtorea quidem dormiui. Alius cum Athenas veniſſet, videretq; Athenienſes ſalſamenta & obſonia præcone proclamante vendere, vectigalia exigere, lenocinium exercere, multaque alia parum decora agere, nihilque inhoneſtum ducere: reuerſus in patriam, ciuibus interrogantibus, Quales Athenis res eſſent, reſpondit, Omnia pulcra: per iocum & ſimulationem innuens, apud Athenienſes omnia pulcra putari, turpe nihil. Alius quadam de re interrogatus, negauit. & cùm qui interrogauerat reſponderet, Mentiris: viden', inquit, vanum te eſſe hominem, qui interroges de re tibi nota? Venerunt aliquando legati Lacones ad Lygdamin tyrannum. qui cùm aliquoties colloquio diem produxiſſet, tandemque indicari juberet valetudine ſe non ſatis eſſe firma: reſponderunt: Atqui per deos non colluctatum aduenimus, ſed collocutum! [XIII.] Laconem quidam ſacris initians, dicere iubebat cujus maximi ſceleris ſibiipſi conſcius eſſet. reſpondit Laco, dijs id notum eſſe. inſtantemque & omninò profitendum eſſe dicentem, inter-

In mendicos.

Tyrtæus.

Salſe.

rogauit, Cui ergo id indicãdum eſt, tibine an deo? cum reſponderet, Deo: tu ergo, inquit, interim recede. Alius noctu ſepulcrum præteriens, ſpectrumque imaginatus, haſta irruit, eaque id trajecit, dicens: quò fugis anima bis moritura? Alius cùm vouiſſet ſe præcipitem à Leucata ſeſe daturum, altitudine conſpecta abijt retrò; cumque id ei vitio verteretur, dixit: Non putaveram hoc votum alio majore voto indigere. Alius in prœlio gladium hoſti jam incuſſurus, cùm audiret receptui cani, ictum non intulit. & interrogatus cur peperciſſet hoſti quem necare potuiſſet? reſpondit: *Obedientia* Quia melius eſt imperatori parere quàm interficere. Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti Collucator tuus te fuit melior, Nequaquam, inquit, ſed deijciendi peritior.

INSTITVTA LACOnica.

Arcana. [I.] Ingredientium in ſyſſitia vnicuiq; maximus natu oſtendens ianuam: per has, aiebat, nullus effertur ſermo. Maximè apud eos probabatur jus atrum quod vocabant, ita vt ſeniores carnem non requirerent, ſed eam adoleſcentibus concederent. Eius gratia fertur Dionyſius Siciliæ tyrannus Laconicum cocum emiſſe, ac juſſiſſe vt nulli parcens impendio jus illud coqueret. coctum autem cùm guſtaſſet, indignatum exſpuiſſe. tum ei cocum dixiſſe: O rex, corpore prius Laconicum in morem exercitato, & abluto in Eurota jus iſtud cœnãdum eſt. Lacones vbi mediocriter in Syſſitijs biberunt, domum abſque face abeunt. non enim licet ijs vel hanc vel aliam viam ire cum lumine: vt adſueſcant in tenebris & noctu audacter & ſine pauore ambulare. Literas vſus gratia diſcebant, reliquas diſciplinas vrbe ſua exigebant, vt & peregrinos homines. Inſtitutio ipſis erat bene obtemperandi, labores tolerandi, & in pugna aut vincendi aut moriendi. [II.] Permanebant abſque toga, & vnicam in annum ſumebant tunicam, ſqualidi corpora, & plerunque lauacris vnctioneque abſtinentes. Simul dormiebant adoleſcentes gregatim ac turmatim in toris, quos ipſi congerebant, arundinum quas Eurotas fert ſumma manibus ſine ferro defringentes. hyeme lycophonas quos vocant ſubſternebant, & toris permiſcebant, quod iſta materia vim calefaciendi putabatur habere. Permiſſum erat amare pueros præclara indole præditos, ſed turpe judicabatur, ſi quis ab animo ad corpus amorem transferret. & qui polluiſſe aliquem crederetur, is infamis per omnem vitam habebatur. Mos erat

porrò

porrò vt juniores à ſenioribus interrogarentur, quorſum irent, & cujus rei gratia, ac qui non reſponderet, vel prætextus necteret, objurgaretur.

Caſtigatio.

qui ſe præſente peccantem non caſtigaret verbis, in eadem erat culpa cum delinquente: & qui ægrè ferret ſe increpari, in magno erat probro. [III.] Qui in aliquo delicto deprehendebatur, cogebatur aram quandam in orbem circuire: compoſitamque ſuiipſius vituperationem cantare, quod nihil erat aliud, quam ipſum à ſeipſo objurgari. Condocefaciebant pueros, vt non ſuos modò parentes reuererentur, ijſque obedirent, ſed & omnes alios ſenes, ijſque & de via decederent, & de ſedibus aſſurgerent, & præſentibus quieſcerent. quo factum eſt, vt quiſque præeſſet non, vt alijs in ciuitatibus, ſuis tantum liberis, ſeruis, atque bonis, ſed vt de ſuis, ita & de vicini rebus curam gereret: vt quam maximè inter ſe communia haberent omnia, & tanquam propria quivis procuraret. Puer punitus ab aliquo ſi id ad patrē deferret, turpe erat patri non alia porrò addere verbera. ex ſua enim quiſque diſciplina perſuaſum ſibi habebat, nihil quenquam pueris inhoneſtum mandare. [IV.] Furabantur adoleſcentes etiam cibi quidquid poterant. diſcentes callidè inſidiari dormientibus, aut negligenter ſua adſeruantibus, Deprehenſi pœna erant plagæ

Modici cibi vtilitas.

& fames. cœna enim tenuis dabatur, vt ſuapte opera inopiam profligare coacti auderent & aſtuti fierent: & cùm hac de cauſa parcè cibus dabatur, tum vt adſueſcerent nunquam repleri, ſed famem poſſe ferre. ſic enim exiſtimabant eos & in bello maiori fore vſui, ſi etiam poſt inediam noſſent laborare: & temperantiores atque frugaliores, ſi in longius tempus ſumptus exiguus ſufficeret, & ſi abſque obſonio cibus proximus quiſque vſurparetur. id ad augendam corporum ſanitatem cenſebant conducere, cùm corpora poſſent in altum ac profundum ali, neque obſtaret nutrimentum incremento in altitudinem. quin & ad pulcritudinem corporum hoc conferre. gracilem enim & laxum corporis habitum formandis artubus eſſe obſequentem. cùm alimento multo vſa ob molem reſiſtant.

Muſica.

[V.] Modulationibus quoque & cantilenis non minus impenderunt ſtudij, quæ ſtimulum haberent ad excitandum augendumque animum, impetumque & quaſi inſtinctum quendam ad agendum ingenerarent. dictio ſimplex erat, minimeque fucata, materia, laudes eorum qui præclarè vixiſſent, ac pro Sparta occubuiſſent, & beati prædicarentur. item vituperationes eorum qui timidè ſe geſſiſſent, quippe vitam miſeram infelicemque degentium: tum exhortatio ad virtutem, & gloriatio ætatibus conſentanea. Tres enim chori erant in feſtiuitatibus pro triplicis ratione ætatis, quorum princeps ſenum ſic canebat:

Olim

Olim iuuentutem nos ſtrenuam egimus.

cui reſpondebat virorum ætate vigentium chorus:

Fortes ſumus nos: fac, ſi vis, periculum.

tertius puerorum cantabat:

Nos erimus hu præſtantiores plurimo.

[VI.]Embaterii quoq; moduli ad fortitudinē, audaciam, mortiſq; contemtum animabant, quibus vtebantur cum choris & ad tibiā ducentes in hoſtem. Lycurgus enim bellicæ exercitationi muſicæ adjunxerat ſtudium. vt nimium belli ſtudium modulatione temperatum concinnitatem nanciſceretur. Itaque ante pugnam Muſis immolabat rex, vt pugnantium forent memorabiles actiones, bonaque dignæ fama. Neque patiebantur quenquam priſcæ muſicæ modum egredi. *Terpander.* ſed & Terpandrum admodum vetuſtum citharœdum ac ſua ætate fidicinum principem, heroicorumque facinorum laudatorem mulctauerunt ephori, citharamque ei ademtam in publico affixerunt, quod vna chorda amplius intendiſſet vocis variandæ gratia. ſola enim ſimplicia probabant carmina. *Timotheus* Et cùm Timotheus Carneia certaret, vnus ephororum arrepto cultro quæſivit ab vtra parte vellet abſcindi neruos qui ſeptem eſſent plures. *Sepulcra.* [VII.]Vniverſam de ſepulcris ſuperſtitionem Lycurgus abſtulit, conceſſo vt in vrbe mortui ſepelirentur, & monimēta eſſent templis vicina. Suſtulit & pollutiones, & nihil permiſit cum cadavere humari, verùm illud in punicea veſte ac folijs oleæ componi eodem ab omnibus modo juſſit. Inſcriptiones quoque monimentorum, niſi ſi quis in bello cecidiſſet, & luctus eiulationeſque aboleuit. *Peregrinatio.* Peregrinando Spartanis interdixit, ne mores peregrinos, vitæque male inſtitutam rationem addiſcerent. Quin & arcuit Sparta peregrinos, ne in vrbem illi ſe inſinuantes malum aliquid ciues docerent. Si quis ciuium non pateretur puerorum inſtitutionem, is jure ciuitatis excludebatur. Sunt qui dicant peregrinos quoque huic ſe inſtitutioni accommodantes, admiſſos à Lycurgo fuiſſe in partem ciuitatis ab initio deſtinatam: vendere autem non licuiſſe. Vicinorum ſeruis itemque canibus & equis, niſi domini vſu eorum indigerent, vti licebat tanquam proprijs. ſed & rure ſi quis aliqua re opus haberet, aperto vicini penu inde neceſſaria auferebat, penuque obſignatum relinquebat. [VIII.] *Punicea veſtis.* Punicea veſte in bellis vtebantur. nam & color virilis videbatur, & ob ſimilitudinem ſanguinis formidinem imperitis oblaturus, vtiliſque ad fallendum hoſtem ob eandem rem, ſi quis vulnus accepiſſet. Cùm callido conſilio hoſtem viciſſent, bouem Marti mactabant: ſi apertè, gallum. duces adſuefacientes, vt non pugnaces modò, ſed callidi etiam fierent. Votis hoc annectebant, poſſe ferre injurias. *Votum.* Votum autem erat pulcra poſt bona conſequi: nihil præterea. Venerem colebant armatam, omneſq; alios deos tam mares

quam

quàm feminas haſtatos faciebant: omnes eos virtute militari præditos innuentes. Proverbio jactabant,

Labor.

Poſtquam manum operi admôris, Fortunam invoca.

innuentes dei opem implorandam non eſſe, niſi rem aggreſſus ipſe ſis, aliquidque egeris. Vt pueros ab ebrietate auerterent, ſeruos ijs vini plenos demonſtrabant. Moris erat apud ipſos, non pulſare oſtia, ſed foris clamare. [IX.] Strigilibus non ferreis, ſed è calamo factis vtebantur. Comœdias & tragœdias non audiebant, ne vel ſerio vel ioco contra leges dicentibus aures præberent Archilochum poëtam. cùm is veniſſet Spartam, eadem hora expulerunt, quod in carmine quodam eum ſcripſiſſe intellexiſſent, præſtare arma abijcere, quam mori.

Archilochus.

Nunc aliquis Saiûm noſtra ſeſe aſpide iactat,
Sub vepre quam reliqui invitus integram,
Illa quidem valeat. nunc ipſe à clade ſuperſtes
Emam ſuo non deteriorem tempore.

In luxum.

Pueris & puellis communia erant ſacra. SCIRAPHIDAM ephori mulctarunt, quod multi ipſum injuria afficerent. Saccos ſolitum baiulare necarunt, quod prætextam ſacco inſeruiſſet. Adoleſcentem à gymnaſio verbis corripuerunt acribus, quod viam noſſet, quæ ducit ad portam, vbi in trivio colloqui homines ſolebant. Cephiſophontem profeſſum de quauis re per integrum diem ſe dicere poſſe, vrbe eiecerunt, dicentes: Boni oratoris eſſe orationem rebus æqualem habere. Lacedæmone pueri per integrũ diem flagellis cæſi ſæpenumerò ad mortem vſque apud Dianæ Orthiæ aram, læti alacreſque tolerant, atque inter ſe de victoria certant, in eo poſita, quis diutius magiſque perferat verbera: victoremque ſumma conſequitur gloria. Certamen illud flagellatio dicitur, & quotannis habetur. [X.] Vnum hoc eximium & apprimè felix paraſſe videtur Lycurgus ciuibus, Ocij abundè. nam artem attingere ſordidam omninò ipſis non licebat: neque opus erat laborioſa aut negocioſa pecuniæ acquiſitione, cùm plane omnem honorem & admirationem diuitijs iam ademiſſet. Heilotes agros colebant, ac antiquitus conſtitutos reditus pendebant: cùm diris agendum ſtatuiſſent ſi quis pluris prædium locaſſet. cauſa erat, vt & heilotes lucrum facientes eo libentius operam nauarent, & domini ſolito amplius non requirerent. Cauit etiam lege, ne Spartani vel nautæ fierent, vel nauali prœlio pugnarent. Poſterioribus tamen temporibus, naualibus pugnis decertauerunt: mariſque imperio potiri, rurſum deſtiterunt, viẽdtes mores civium corrumpi. Sed & in hac re, & in alijs, inconſtantes fuerunt. Aliquando enim qui pecunias Spartanis collegerant, morti fuerunt adjudicati, quod Alcameni & Theopompo regibus oraculum erat datum.

Ocium. *Auaritiæ obuiam itũ.* *Nautica res.*

Nil Spartam perdet, niſi cara pecunia facta.

Auaritia.

Nihil-

Nihilominus Lyſander captis Athenis, multum auri argentique intulit Lacedæmoni, probatumque eius id factum & honor ei habitus fuit. [XI.] Enimvero Sparta, quamdiu inſtitutis Lycurgi ſtetit, iuſiurandumque ratum ſeruauit: per annos 500. princeps Græciæ fuit, cùm legum bonitate, tum gloria reliquis ſuperior vrbibus. Paulatim verò deſciſcentibus ciuibus diuitiarumque ſtudio & iniqua auaricia irrepentibus: cùm vires deminutæ ſunt, tum animi ſociorum maiorem in modum abalienati. Et tamen iſto rerum ſuarum ſtatu, cùm Philippum Macedonem victoria ad Chæroneam potitum, omnes Græci terra marique ducem renunciaſſent, itemque Alexandrum eius filium, poſt ſubactos Thebanos: Lacedæmonij quanquam & muris carentem vrbem incolerent, & continentibus bellis ad paruum eſſent redacti numerum, multoque imbecilliores & oppreſſu faciliores redditi, paucas admodum à Lycurgo latarum legum ſeruantes reliquias, neque his, neque alijs deinceps Macedonum regibus ſocios ſe expeditionum præbuerunt, aut in commune concilium ſe adjunxerunt, aut tributum contulerunt, donec prorſum poſthabitis Lycurgi legibus, tyrannidi ſuorum ciuium ſubjecti, nihilque priſcorum inſtitutorum ſeruantes, priſtina gloria & libertate amiſſis, reliquorum ſimiles ſunt facti, inque ſeruitutem redacti. Et nunc Romanis, ſicut & cæteri Græci, obediunt.

Lycurgi legum vis.

Sparta ruina.

LACÆNARVM APOPHTHEGMATA.

[I.] ARGILEONIS Braſidæ mater, cùm occubuiſſet filius ipſius, & ab Amphipoli Spartam nonnulli profecti ipſam conueniſſent, quæſiuit ex eis, an honeſtè & Spartæ conuenienter Braſidas mortem oppetijſſet. magnificè eum prædicantibus, affirmantibuſque præſtantiſſimum eum Lacedæmoniorum in id genus rebus gerendis fuiſſe, reſpondit: Fuit, hoſpites, vir præclarus meus filius, ſed multos Lacedæmon habet viros eo fortiores.

Modeſtia.

[II.] GORGO regis Cleomenis filia, cùm patrem Ariſtagoras Mileſius magnæ pecuniæ pollicitatione ad bellum pro Ionibus contra regem Perſarum ſuſcipiendum hortaretur, ac quantò magis repugnabat verbis, tantò plura adderet: Corrumpet te, dixit, mi pater, homuncio hic peregrinus, niſi eum quamprimùm domo exturbas. Mandanti patri aliquando vt frumentum cuidam mercedis loco daret, dicentique eum ſibi tradidiſſe rationem, qua vinum mite redderetur: proinde, inquit, mi pater, & vini plus exhaurietur, & bibentes magis luxuriabunt, eruntque deteriores. Calceos videns Ariſtagoræ a ſeruo ſubnecti: Pater, inquit, hoſpes hic manus non habet. Peregrinum quendam molliter ac lentè accedentem depulit, inquiens: Nō tu hinc te aufers, qui ne ea quidem potes, quæ mulieres præſtant?

Vinum.

In molles.

GYR-

[III.] GYRTIAS, cùm quodam tempore Acrotatus nepos ipſius in puerorum conflictu multis acceptis plagis pro mortuo domũ referretur, domeſticis & familiaribus plorantibus, Non, inquit, tacebitis? oſtendit quo ſanguine ortus ſit. neque vociferari debent boni, ſed medicinam applicare. Cùm è Creta nuncius eſſet de morte Acrotati allatus, dixit illa: Annon debuit cùm ad hoſtes veniſſet, aut illos interficere, aut ipſe mori? mihi quidem jucundius auditu eſt, ſeipſo eum, patria, maioribuſque dignam mortem oppetiiſſe, quam vt longum tempus viueret vitioſè.

[IV.] DAMATRIA filium ad ſe reuerſum, timidè & ipſa indignè ſe geſſiſſe cum audito, interfecit. In hanc epigrãma fertur tale:

ı eccantem in leges Damatrion ipſa peremit
Spartanum, mater de Lacedæmoniis.

Alia Lacæna filium, qui ordines deſeruiſſet, vt indignum patria necauit, inquiens: non mea eſt hæc ſoboles. de qua hoc extat epigramma:

I peſſum proles mala nunc, tenebraſque petitum:
Eurotas ceruis ne fluat vt timidis.
I catule,: mala ſors peſſum, maneſque petitum.
Indigno Sparta ſit male: non peperi.

Alia cùm fuga ſeruatum ex hoſtib. intellexiſſet filium, ſic ad eum ſcripſit. Mala de te fama ſpargitur. aut igitur hanc elue, aut vivere ceſſa. Alia, cùm filij è prœlio fugiſſent, & ad ipſam venirent: quò, inquit, perfugere voluiſtis mala mancipia? an huc (ſimul veſte ſublata ventrem nudatũ eis oſtendebat) vnde exiſtis, redituri? Quædam filium adventantem cernens, interrogauit quo loco res patriæ eſſent. cùmque is reſponderet, occidione cives eſſe occiſos, ſublata cum tegula petijt atque interfecit, dicens : Ergo te infauſtæ rei nuncium illi miſerunt nobis? [V.] Cùm quidam matri narraret fratrem honeſta morte obijſſe: Non inquit ea, turpe eſt talis te comitatus occaſionem dimiſiſſe? Quædam cùm quinque filios in bellum emiſiſſet, ſtans in ſuburbio expectabat pugnæ exitum. cùmque ei quidam adveniens ſcitanti quid rei ageretur renunciaret, filios omnes occubuiſſe: prauum, inquit, mancipium, non hoc quærebam, ſed quo loco eſſent res patriæ. cùm reſponderet, victoria ſuos potiri: ergo, inquit, mortem quoque filiorum non invita audio. Ad quandam, quæ filium ſepeliebat, anicula accedens dicebat, Heu fortunam! tum illa, per Caſtores, inquit, propiciam. cuius enim rei gratia eum peperi, vt pro Sparta moreretur, id ſum conſecuta. [VI.] Ionicæ cuidam mulieri gloriantí de ſuo quodam precioſo texto , Lacæna commonſtratis quatuor ſuis filijs elegantiſſimis: Huiuſmodi, inquit, eſſe oportet honeſtæ mulieris opera, hiſque eas ſeſe iactare. Alia, cùm auditu accepiſſet filium peregrè male ſe gerere, ſcripſit ei: Mala de

te

te ſpargitur fama. aut abole eam, aut viuere deſine. Affine huic eſt illud. Chij exſules cùm veniſſent Spartam, multa de PÆDARETO vulgabant crimina. acciuit eos TELEVTIA mater, criminibuſque auditis, cùm ſontem judicaret filium, ita per epiſtolam cõpellauit. Mater Pædareto: aut viue rectius, aut iſthic deſperato Spartam reditu mane. Altera filio criminis alicuius cauſa in judicium vocato, dixit: Aut crimen amolire, aut vitam. Alia claudum filium in pugnam emittens, Fili, inquit, ad ſingulos greſſus virtutis recordare. Alia filio reuertenti a pugna, in qua vulnus in pede acceperat, & ex eo magnum percipiebat dolorem: Si, inquit, fili virtutis ſis memor, & dolore leuaberis, & bono eris animo. [VII. Laco in bello ita erat ſauciatus, vt cum aliter nequiret, quadrupes cogeretur incedere. ei, cùm puderet ipſum ita eſſe deridiculum, mater: quanto, inquit, præſtat, de virtute gaudere, quam ob riſum fatuum pudore affici? Alia cum filio aſpidem traderet, eumque ad rem bene gerendum hortari vellet: Fili, inquit, aut hanc, aut ſuper hac. Alia filio in bellum proficiſcenti porrigens ſcutum: Hoc, ait, pater tuus ſemper ſeruauit. itaque aut tu idem facito, aut peri. Alia filio dicenti paruum ſibi eſſe gladium, Adde, inquit, greſſum. Alia audito filium re probè geſta in acie cecidiſſe, Meus enim, inquit, erat. alterum audiens fuga ob timiditatem ſibi ſalutem paraſſe, Non enim, inquit, meus erat. Alia cùm narraretur filium ipſius in pugna ſtatione ſua ſeruata cecidiſſe: Hunc, inquit, ſepelite, inque ipſius locum frater eius ſuccedat. Alia cùm ſolenni pompæ ducendæ intereſſet, nunciato filium in prælio victoria potitum, è vulneribus quæ multa accepiſſet mori: non detracto ſerto, ſed jactabunda proximis mulieribus dixit: Multò pulchrius eſt, amicæ, vincentem in acie mortem oppetere, quàm ſuperſtitem vincere Olympia. Cùm quidam ſorori narraret ſuæ, filium eius mortem generoſè obijſſe: reſpondit ea: quantum eius nomine gaudij, tantum tui gratia mihi doloris accidit, qui comitatum tam honeſtum non aſſecutus ſis.

Caſte.

[VIII.] Ad Lacænam mittebat quidam percunctatum, an vitio vellet adſentiri. reſpondit ea, puellam ſe didiciſſe patri obtemperare, idque feciſſe, mulierem autem viro. proinde ſi quid honeſtũ peteret, primùm id liquidò declararet. Virgo inops interrogata quid dotis eſſet ſponſo allatura, paternam, inquit, pudicitiam. Lacæna interrogata an virum adiuiſſet: Non, inquit, ſed vir me. Quædam occultè compreſſa virgo, cùm fœtum interfeciſſet, tanta patientia dolores pertulit, vocemque protinus inhibuit, vt & patrem & vicinos partus fefellerit: opprimente magnitudinem doloris metu dedecoris. Lacæna cùm vænirët, interrogata quid ſciret, Fidelis, inquit, eſſe. Alia eadẽ conditione, cum ex ipſa idẽ quæreretur: Noui, inquit, domum bene incolere.

Quæ-

Quædam ſcitanti, Probane eſſet futura ſi ipſam emeret: Sum, inquit, proba futura, etiam ſi non emas. Alia dum venderetur, præconi quid noſſet quærenti, libera, inquit, eſſe noui. Cùmque emptor quæd. m ei iniungeret, non decentia liberam: hoc fata, Flebis, qui tibi talem poſſeſſionem inuideris, mortem ſibi ipſa conſciuit.

PLVTARCHI DE MVLIERVM Virtutibus, liber.

[I.] ALIA eſt, ô Cleâ, de mulierum virtute mea, quam Thucydidis ſententia. Is enim ei primam laudem tribuit fœminæ, de qua foris minimus eſt vel in bonam vel in malam partem ſermo. cenſens nimirum vt corpus, ita famam quoque bonæ mulieris domi incluſam eſſe, neque in publicum exire debere. Mihi autem elegantior videtur Gorgiæ opinio, qui mulieris non formam, ſed famam vult multis eſſe notam. Et Romanam legem maximè probo, quæ mulieres itidem vt viros poſt mortem publicè laudari pro dignitate iubet. Itaque optima Leontide vita defuncta, cùm ſtatim, tunc mihi tecum colloquium fuit non expers philoſophicæ conſolationis: tum in præſentia quidquid, reſtabat eorum, quæ ad docendum eandem eſſe viri ac mulieris virtutem diſſeruntur, hiſtoricâ demonſtratione tibi conſcripſi. Non eſt hic noſter commentarius ad voluptatem auditione parandam accommodatus: ſed tamen ſi exemplorum hæc eſt natura vt perſuadendo ſimul oblectent, oratio non abhorrebit à venuſtate demonſtrationem adiuuante, neque verebitur Muſis admiſcere Gratias, pulcherrimo (vt ait Euripides) coniugio: maximè cùm ab animo honeſtatis cupido captet fidem. [II.] Agedum enim ſi dicentes eandem eſſe virorum ac mulierum artem pingendi, tales à mulieribus elaboratos proferremus picturas, quales Apelles, Zeuxis, aut Nicomachus reliquerunt: eſſetne qui nos reprehenderet, ac gratificandi & delectandi maiorem nos, quam fidem faciendi rationem habuiſſe diceret? non ſane opinor. Rurſum ſi poeticam imitandive artem eandem eſſe mulierum & virorum affirmantes, Sapphûs carmina cum Anacreonteis, aut Sibyllæ cum Bacidis oracula compararemus, iuſtè ne aliquis culpare demonſtrationem poſſet, quod gaudentem ea & voluptate affectum auditorem ad fidem propoſito habendam adduceret? non profectò. Atqui ſimilitudinẽ ac diſcrimen mulieris atq; virilis virtutis aliunde rectius diſcere non poſſis, quàm ſi vitas vitis, & actiones actionibus tanquam magnæ artis opera cõponens, conſideres eandemne habeant formam atq; effigiem Semiramidis & Seſoſtris magni-

 ficentia,

Digitized by Google

ficentiæ, Tanaquilidis & Seruii regis calliditas, Porciæ magnanimitas & Bruti, Timocleæ & Pelopidæ, ſi ad vim iſtarum virtutum præcipuam reſpiciatur. [III.] Alias enim quaſdam differentias virtus, tanquam colores quoſdam peculiares accipit ob diuerſitatẽ naturæ, adſimulaturque moribus, temperiei corporis, cibo & viuendi rationi eius cui ineſt. Aliter enim fortis fuit Achilles, aliter Aiax: neque prudentiæ Neſtoris ſimilis fuit Vlyſſis prudentia: neque eodem modo iuſti fuerunt Cato & Ageſilaus: aliter maritum dilexit. Eirene quàm Alceſtis: diuerſa fuit ratio magnanimitatis Corneliæ & Olympiadis. Neq; tamen eò adducimur, vt multas & diuerſas conſtituamus fortitudines, prudentias, & iuſticias: dum modò diuerſitates ſingulorum nullam virtutem ſua definitione excludant. Proinde exempla nimis trita, & quæ tibi (quippe verſatæ in frequenti librorum lectione) cognita eſſe puto, in præſentia omittam, niſi ſi qua digna memoratu fugerunt eos qui ante nos vulgaria & publicè nota in literas retulerunt. Quando autem mulieres multa præclara facinora cùm publicè tum priuatim ediderunt, pauca quædam de publicis referre operæpretium videtur.

TROADES.

[IV.] Qui ab Ilio, cùm id euerteretur, profugerunt eorum plerique tempeſtatis vi, & ob imperitiam nauigandi, mariſque ignorationem ad Italiam ſunt delati: & ad Tiberim fluuium ægrè portubus ac ſtationibus neceſſariis ſubuecti, peruagati ſunt regionem, quærentes qui ipſis locorum iſtorum conditiones enarrarent. Interim mulieribus cogitatio incidit, qualemcunque ſedem quauis in terra potiorem eſſe rectè ſuas res gerentibus hominibus, quàm errores & nauigationem: patriamque eam eſſe faciendam, cùm amiſſa recuperari non poſſit. Proinde conſpiratione facta, naues cremauerunt, duce facinoris Roma. vt aiunt. Hoc facto maritis, opitulatum nauibus ad mare contendentibus occurrerunt, metuenteſque iram eorum, aliæ maritos, aliæ neceſſarios amplexæ, blandèq; deoſculatæ ſunt, eaq; ſuauitate animos eorum deliniuerunt. Inde mos ortus eſt etiamnum durans, vt Romanæ fœminæ cognatos oſculo ſalutent. Nam neceſſitatem nimirum cernentes Troiani, ſimulque humanos & benignos experti incolas eorum locorum, factum mulierum probauerunt, ibique cum Latinis habitauerunt.

Oſculi mos.

PHOCIDES.

[V.] Phocidum facinus à nullo nobili ſcriptore commemoratur. ſed virtutis laude nulli muliebri facto cedit. teſtimonium ei ferunt magna ſacrificia, quæ Phocenſes hodieque ad Hyampolin peragunt, ac vetuſta decreta. Singulas hiſtoriæ totius partes ego in vita Daiphanti perſcripſi. Phocidum res ita geſta eſt. Implacabile bellũ erat ortum inter Theſſalos & Phocenſes. Hi enim principes

Daiphantus.

cipes ipſorum & tyrannos in Phocicis vrbibus vna die vniuerſos necauerant: illi autem CCL. Phocenſium obſides trucidauerant, omnibuſque cum copiis per Locros in Phocidem irrumpebant, decretoq; facto iubebant nulli adulto parcere, pueros & mulieres captiuos abducere. Ibi Daiphantus Bathyllii filius qui cum duobus collegis Phocẽſium reip. præerat, ſuis perſuaſit, vt ad pugnam conſerendam Theſſalis obuiam irent: mulieres autem cum liberis vnum in locum ex vniuerſa Phocide conducerent, eumq; congeſtis lignis cingerent, ac cuſtodes adderent, mandato vt ſi ſuos victos ſentirent, confeſtim materiam accenderent, ac corpora comburerent. Hæc cùm eſſet reliquorum ſententia, vnus in concilio ſurgens, Æquum eſt, inquit, vt mulieres quoque iſtuc probent, alioquin omittendum eſt, neque vi eò ſunt adigendæ. Qui ſermo vt peruenit ad mulieres, ipſæ ſeorſim conuenerunt, itaque fieri debere decreuerunt, Daiphantumque coronauerunt, vt qui optimè rebus Phocicis conſuluiſſet. Idem quoque pueros aiunt concione priuatim conuocata ſciuiſſe. His ita actis, Phocenſes ad Cleonas Hyampolidis cum hoſte conflixerunt, victoriaque ſunt potiti. Decretum hoc Phocenſium Græci *Aponœam*, vtpote deſperatis rebus audacter factum appellauerunt. Omnium autem feſtiuitatum ſuarum maximam *Elaphebolia* Mineruæ Phocenſes in hunc vſque diem quotannis peragunt atque celebrant. vox à feriendis ceruis ducta eſt.

Theſſali à Phocenſibus victi.

CHIÆ.

[VI.] Chii Leuconiam coloniam duxerunt tali de cauſa. Quidam in Chio non minimi nominis matrimonium contraxerat. cùm autem ſponſa in curru duceretur, rex Hippoclus ſponſi familiaris, qui vnà cum reliquis aderat, oborto ex ebrietate iocandi ſtudio, in currum inſiluit, non animo vllius iniuriæ faciendæ, ſed communem conſuetudinem luſumque ſecutus. tamẽ hunc ſponſi amici interfecerunt. Inde cùm Chii iræ diuinæ argumenta cernerent, oraculo conſulto iuſſi ſunt percuſſores Hippocli necare. cùmq; vniuerſos eius cædis ſontes ſe eſſe dicerent, vniuerſos deus iuſſit vrbe excedere, ſiquidem vniuerſi flagitio iſto ſe obſtrinxiſſent. Ita demum ſontes, cædiſq; ſocios aut approbatores, vtcunq; & multos & potentes, in Leuconiam deportauerunt. Hanc Coronenſibus ademptam primùm cum Erythræis poſſederant Chii. Poſtea temporis bello cum Erythræis Ionum potentiſſimis cõtracto, cùm hi ad Leuconiam ducerent exercitum, Chii impares ſe viribus videntes, pacti ſunt exceſſuros ſe Leuconia, vnam tantum quoq; chlænã, vnamq; tunicam ſecum auferente. Mulieres autem Chios obiurgabant, q̃ armis dimiſſis nudi per hoſtes eſſent exituri. cùmq; hi dicerent iureiurando adhibito ſe id promiſiſſe, monuerunt ne arma relinquerent, ſed hoſtibus dicerent haſtam eſſe

loco chlænæ, clypeum loco tunicæ viro animoſo. Cùm obtemperaſſent Chii, liberéque aduerſus Erythræos locuti arma oſtenderent: territi eorum audacia Erythræi ſunt, nemoque eorum acceſſit aut prohibuit, ſed diſceſſum eorum gratum habuerunt. [VII.] Atq; hi quidem à mulieribus edocti audere, hoc modo tum ſeruati ſunt. Sed nihilo minoris virtutis facinus eſt Chiarum mulierum, longe poſt perpetratum tempore. Philippus Demetrii filius, vrbem Chiorum oppugnans, ſuperbum ac barbaricum edictũ propoſuerat, quo ſeruos ad defectionem ad ſe inuitabat, pollicens eis dominarum coniugia & libertatem. Mulieres verò atroci atque effera correptæ ira vnà cum ſeruis, ipſis quoque vnà indignantibus & auxilium ferentibus, cum impetu in muros euaſerunt, lapideſque & tela congerentes, ac pugnantes exhortantes & animantes, ipſæque etiam ad extremum hoſtem profligantes & telis impetentes, Philippum repulerunt: cùm quidem ad hunc nullus omninò ſeruorum tranſiuiſſet.

Seruorum fides.

ARGIVÆ.

Teleſilla.

[VIII.] Inter res à mulieribus publicè præclarè geſtas, nullum illuſtrius extat facinus certamine, quod Argiuæ pro patria aduerſus Cleomenem Teleſillæ poetriæ hortatu obiuerunt. Hanc ferunt nobili ortam familia, cùm eſſet corpore morbis obnoxio, deos de paranda bona valetudine conſuluiſſe: oraculoque monitam vt Muſas coleret, deæ obtemperaſſe ſtudiumque in carmina & harmoniam collocaſſe: & cùm morbo liberatam eſſe, tum ob poeticam in admiratione mulieribus fuiſſe. Cùm Cleomenes Spartæ rex multis Argiuorum occiſis (fabula eſt, quod quidam numerum eorum perhibent ıↄↄ.cıↄ. cıↄ. ıↄcclxxvii.) ad ipſam vrbem duceret, impetus & diuinitus quædam iniecta audacia mulieres quæ ætate integra eſſent excitauit ad propulſandos à patria hoſtes. Proinde Teleſilla duce arma capiunt, propugnacula occupant, muros corona cingunt, non ſine admiratione hoſtium. Ac Cleomenem quidem repulerunt, multos ſuorum deſiderantem, alterum regem Demaratum (vt Socrates ait) qui in vrbem peruenerat & Pamphyliacum occupauerat, vi exturbarunt. Hoc modo vrbe ſeruata mulieres quæ in pugna ceciderant, in via Argiua ſepultæ ſunt à ciuibus: ſuperſtibus autem præmium virtutis dedicatio Martis conceſſa eſt. Pugnatum alii ſeptima die, alii ipſo nouilunio tradunt menſis, qui nunc quartus, olim Hermæus, id eſt Mercurialis, apud Argiuos dicitur. Ea die etiam hodie Hybriſtica (id eſt contumelioſa) ſacra agunt, mulieres virilibus tunicis & lænis, viros muliebribus vittis ac velis veſtientes. Virorum penuriam vt exſarcirent, mulieres non (vt Herodotus narrat) ſeruis, ſed vicinorum optimis in ciuitatem receptis coniunxerunt: quos

illæ

illæ videbantur contemnere & ignominia afficere in concubitu. Itaque legem poſuerunt, quæ nuptas barbam iubebat habere, quando cum viris concumberent.

PERSIDES.

[IX.] Cyrus cùm Perſas ab Aſtyage rege & Medis abalienaſſet, prælio victus eſt. Perſis autem fuga ſe ad vrbem recipientibus, cùm parum abeſſet, quin ſimul hoſtes irruerent, occurrerunt ante vrbem mulieres, veſtibusq; ſurſum ab inferioribus partibus attractis, dixerunt: quò fugitis omnium hominum peſſimi? non quidem fuga hac penetrare poteſtis, vnde exiſtis. Hoc ſpectaculum, atque hæc vox pudorem incuſſit Perſis, ſeque ipſos culpantes conuerſi ſunt, & inſtaurata pugna hoſtes fuderunt. Inde lex poſita à Cyro eſt, vt quoties rex in vrbem intrat, ſingulis mulieribus aureus detur. Ochum ferunt, alioquin etiam prauum hominem & regum auariſſimum, ſemper circumiuiſſe vrbem, neque ingredi vnquam voluiſſe, itaque mulieres dono defraudaſſe. Alexander verò bis intrauit, & grauidis duplum dedit.

Auaritiæ exemplum.

CELTICÆ.

[X.] Celtæ, antequàm alpes tranſgreſſi, Italiæ eam obtinerent partem quam nunc incolunt, è graui & implacabili diſcordia in bellum inciderant ciuile. Mulieres autem inter media arma progreſſæ, cognitis controuerſiis, tam dextrè eas & inculpatè diiudicauerunt, vt admirabilis earum ex arbitrio amicitia omnium cum omnibus per vrbes ſingulasq; familias exſtiterit. Itaque in poſterum à Celtis mos ſeruatus eſt, vt conſultationibus de bello & pace mulieres ſuas adhiberent, & lites cum ſociis ortas earum opera diſceptarent. Quare in ſuo etiam fœdere, quod cum Annibale icerunt, ſcripſerunt: ſi Celtæ haberent quo nomine Carthaginenſes accuſarent, iudicium fore Carthaginenſium ducum ac præfectorum in Hiſpania: ſi verò Carthaginenſes Celtis aliquid obiicerent, cauſæ cognitionem futuram penes Celtarum mulieres.

Celtarum cum Annibale fœdus.

MELIÆ.

[XI.] Melii cùm ſolo ampliore indigerent, Nymphæo iuuene pulcherrimo coloniæ ducendæ præfecto, nauigauerunt, deo iubente ibi habitare, vbi à quibus portabantur amitterent. Accidit autem vt cùm ad Cariam nauibus applicatis egreſſi in terram eſſent, naues tempeſtate perderētur. Cares autem qui Cryaſſam incolebant, ſiue inopiam eorum miſerati, ſiue audaciam metuentes, habitare eos ſecum iuſſerunt, parteq; agri ſui impertiuerunt. deinde, cùm viderent eos breui temporis ſpacio magna feciſſe incrementa, per inſidias eos interficere ſtatuerunt, conuiuio ad hoc inſtructo. Fortè virgo quædam Caria, nomine Caphena, Nymphæū amabat. quæ, cùm iſta agerentur, non ſuſtinens ſalutem amaſii

Digitized by Google

negligere, conſilium ei ciuium aperuit. Cum ergo Cryaſſenſes venirent eos vocatum. reſpondit Nymphæus, moris non eſſe Græcis, ad cœnam venire ſine mulieribus quo audito Cares, eas vt ſecum adducerent iuſſerunt. Tum Nymphæus re Meliis expoſita, ipſos tunicatos & inermes ſecum ire ad cœnam iuſſit, mulierum autem quamq; gladiũ ſub ſinu geſtare & ſuo marito aſſidere. Sub mediam cœnam cùm Cares teſſeram dediſſent, Græci articulum temporis rei gerendæ adeſſe ſentientes, ſimul omnibus vxoribus ſinus pandentibus gladios arripuerunt, barbaroſq; adorti vniuerſos interfecerunt: agroque & vrbe ea potiti, aliam nouam condiderunt, Cryaſſamque nouam appellauerunt. Caphena autẽ Nymphæo nupſit, dignamque beneficio gratiam & meritos honores conſecuta eſt. Digna autem eſt admiratione mulierum taciturnitas atque audacia, & quod nulla earum inter tam multas ne inuita quidem præ metu officium prodidit.

TYRRHENÆ.

[XII.] Tyrrheni cùm Lemnum & Imbrum occupaſſent, Athenienſium mulieribus Braurone abreptis filios procreauerũt, quos vt ſemibarbaros Athenienſes inſulis expulerunt. Hi cùm Tænarum appuliſſent, Lacedæmoniis in ſeruili ſeu heilotico bello vtilem præbuerunt operam, ideòq; ciuitate & matrimoniis dignati ſunt. Quod autem in ſenatum & ad conſilia nõ adhibebantur, venerunt in ſuſpicionem quaſi nouarum rerum moliendarum cauſa coirent. Itaque à Spartanis comprehenſi & in carcerem coniecti, accurate cuſtodiebantur, cupientibus liquidis & ſtabilibus eos conuincere argumentis. Captorum verò vxores ad carcerem venerunt, multiſq; obſecrationibus & precibus à cuſtodibus impetrauerunt, vt ad maritos intromitterentur, ſaluaturæ eos & compellaturę. Poſtquàm intro venerunt, celeriter viros ſecum permutare veſtes iuſſerunt, mulieribuſq; in veſtibus exire. Ita mulieres quidem paratæ ad omnia aduerſa in carcere manſerunt, viros autem decepti cuſtodes pro vxoribus dimiſerunt. Exinde Tyrrheni Taygeta occupauerunt, heiloteſq; ad defectionem ſuamque ſocietatem pertraxerunt. quare Spartani cùm in magnum veniſſent metum, pacem cum iis per internuncios compoſuerunt, ea conditione, vt receptis vxoribus, acceptaque pecunia & nauibus diſcederent, alibiq; agrum & vrbem nacti, coloni Lacedæmoniorum cognatique haberentur. [XIII.] Fecerunt hoc Pelaſgi, Polli duce & fratre eius Crataida Lacedæmoniis. ac pars quidem eorum in Melo ſedem fixit: plerique cum Polli in Cretam nauigarunt, oraculiq; euentum periclitati ſunt. reſponſum enim fuerat, vbi deam & anchoram amiſiſſent, fore finem errorum, ibique eis eſſe vrbem condendam. Cùm ergo ad locum Cretæ, qui dicitur Cherſoneſus (id eſt, peninſula) appuliſſent, noctu Panici terrores oblati iis

ſunt.

ſunt. quibus conſternati tumultuaria feſtinatione naues conſcenderunt, relicto in terra Dianæ ſimulacro, quod à maioribus acceperant Braurone in Lemnum aduectum, & à Lemno ſemper ſecum circumtulerant. Cum autem tumultu ſedato nauigantes id deſiderarent, Pollis, qui ſimul etiam anchoræ vnguem deeſſe ſenſerat (vi enim attracta anchora is in ſaxoſis, vt apparet, locis abruptus erat) oraculum Pythiæ finem ſuum conſequi iam dicens, ſigno dato retro nauigauit in Cretam, occupauitq; regionem, multiſque pugnis cùm viciſſet hoſtes, Lyctum aliasq; vrbes in ſuam poteſtatem redactas incoluit. Itaque Lyctii & Athenienſium ſe cognatos matrum cauſa ducunt, & Spartanorum colonos.

LYCIÆ.

Bellerophontis fabula.

[XIV.] Fabuloſum eſt quod eueniſſe in Lycia dicitur, tanquam ei fama teſtimonium ferat. Sic autem narratur. Amiſodarus, quem Iſaram Lycii nominant, ex colonia Lyciorum quæ apud Zeleiam erat cum nauibus venit piraticis, duce Chimaro, homine bellicoſo, cæterùm crudeli & effero. eius nauis in prora leonis, in puppi draconis habebat inſigne: Multum is mali fecit Lyciis, infeſtumque habuit mare, vt neq; nauigari hoc, neq; maritimæ vrbes habitari poſſent. Hunc cùm interfeciſſet Bellerophontes, fugientē Pegaſo inſecutus, & Amazones quoq; eieciſſet, nullam retulit ab Iobate gratiam, ſed eſt ab eo iniuſtiſſimè tractatus. Itaq; ad mare acceſſit, ac Neptunum precatus eſt vt Iobatæ regionē ſterilem inutilemq; redderet, votiſq; factis retrò diſceſſit. Fluctus autem elatus terram inundauit; eratq; atrox ſpectaculum, cùm ſublime mare ſequeretur eum & agros occultaret. Cùm deprecantes viri Bellerophontem non mouerent, mulieres occurrerunt ei tunicis ſublatis corpora denudantes. itaque præ pudore eò retro recedente, fluctus quoq; (vt aiunt) ſimul receſſit. Alii fabulam vitantes, non exſecrationibus mare ab eo adductum dicunt: ſed cùm pinguiſſima pars planiciei ad mare eſſet humilior, ſupercilium montoſum, quod præter litus maris porrectū vndas arcebat, fuiſſe à Bellerophonte perruptum: eumque mare vi inferretur, & planiciem illuuie tegeret, viros Bellerophontem deprecando nihil impetraſſe, mulieres autem facto agmine circumfuſas obtinuiſſe, vt ipſas reueritus iram poneret. [XV.] Sunt qui affirment, Chimærā illam poetarum fabulis nobilitatam montem omninò fuiſſe Soli oppoſitum, in quem Solis radii cùm reflecterentur, & æſtum vehementem ac quaſi igneum in planiciem retorquerent, factū eſſe vt fruges marceſcerent. Bellerophontem autem cauſa mali intellecta, præcipitii eam partē quæ erat læuiſſima, & maximè Solis radios reflectebat, excidiſſe. cumq; ei non haberentur gratiæ, iratum ad vlciſcendum Lycios ſe contuliſſe, à mulieribus autem fuiſſe placatum. Nymphis quarto de Heraclea libro, cauſam adfert à fabula

Chimæra.

maxime remotam. Aprum, qui in agro Xanthio animalia & fructus perderet, fuiſſe interemptum à Bellerophonte, neque ei vllam relatam gratiam. Itaque eum Xanthios fuiſſe exſecratum, impetraſſeque vt totum ſolum ſalſuginem emitteret, terræque amarore indito omnes fruges corrumperentur. idque duraſſe, donec mulierum victus reuerentia deprecantium, Neptunum exorauerit vt finem iræ faceret. Atque hinc legem eſſe apud Xanthios, vt non à patribus, ſed à matribus nomina ſumant.

Lex de nominibus.

SALMANTICÆ.

[XVI.] Cùm Annibal Barcæ filius antequàm bellum Romanis inferret, in Hiſpania Salmanticam vrbem magnam oppugnaret, metuentes ſibi oppidani, promiſerunt imperata ſe facturos, daturosque Annibali ccc. argenti talenta, & ccc. obſides. vt Annibal ab obſidione deſtitit, mutata Salmantici ſententia promiſſis non ſteterunt. Itaq; reuerſus eſt, vrbemq; diripiendam militibus propoſuit. Ibi tum prorſus perterriti barbari, pacti ſunt, vt liceret liberis corporibus diſcedere tunicatis, relicta vrbe, armis, opibus, & mãcipiis. At mulieres ratæ in viros inquiſitum ſingulatim, ſe explorarum non iri, gladiis ſumptis occultatisq; viros exeuntes comitatę ſunt. Egreſſis omnibus Annibal cuſtodiæ cauſa Maſæſylios addidit, inque ſuburbio eos his ſtipatos continuit. reliqui promiſcuè vrbem diripuerunt. Maſæſylii autem magnam agi prædam cernentes, continere ſe amplius, aut captiuorum cuſtodiæ intenti eſſe non potuerunt: ſed indignè ſuam ferentes ſortem, ipſi quoque abiuerunt vt prædæ partem peterent. Interim mulieres viros ſuos exhortatæ ſunt clamore, eisque gladios tradiderunt. atque adeò nonnullæ ipſæ cuſtodes ſunt adortæ: inter quas vna Bannoni interpreti haſtam eripuit, eaque ipſum, quamuis thorace indutum, feriit. viri aliis fugatis, aliis occiſis, frequentes vnà cum mulieribus effugerunt. Annibal nuncio rei accepto inſecutus, quos in fuga arripere potuit, necauit: reliqui montes cùm attigiſſent, cæde euitata, poſtmodò ſupplicibus miſſis deprecatoribus, gratia impunitateque impetrata, in vrbem ab eo ſunt reducti.

MILESIÆ.

[XVII.] Mileſias virgines quodam tempore, atrox animi & abſurda inceſſit perturbatio. qua de cauſa, incertum: niſi quod putabatur aeris temperies veneno infecta, & ad inſaniam excitandam parata, mutationem iſtam animorum atque abalienationem effeciſſe. Subitò omnes mortis cupiditas, & ad vitam ſuſpendio finiendam furioſus impetus egit. & multæ clam conſecutæ ſunt quod volebant. Verba & lacrimæ parentum, amicorumq; alloquia nihil agebant, ſed ſeſe interficiendis omnem ipſas cuſtodientium induſtriam atque calliditatem vincebant. ita vt calamitas diuinitus immiſſa,

immiſſa, & remedijs humanis videretur validior. donec quidam homo prudens legem promulgauit, quæ iuberet omnes quæ ſibi ſuſpendio mortem conſciuiſſent, nudas per forum efferri. Hæc lex ſancita, non inhibuit modò, ſed & omninò aboleuit illam qua virgines laborabant mortis cupiditatem. Magnum verò argumẽtum eſt bonæ indolis ac virtutis, metus ignominiæ: & quod nihil formidantes mortem ac dolorem, quæ omnium maximè terribilia habẽtur, turpitudinis tamen imaginationem non pertulerunt, neque ſuſtinuerunt dedecus poſt mortem ipſis euenturum. *Verecũdia.*

CIÆ.

[XVIII.] Cianis virginibus mos erat, vt ad ſacra publica coirẽt, diemque vnà exigerent. proci autem ludentium & choreas ducẽtium ſpectatores erant: ſub veſperam autem ſingularum domos adibant, inuicemque parentibus & fratribus inſeruiebant, adeò vt pedes eorum abluerent. Sæpe eandem plures amabant, ita modeſtè atque legitimè, vt puella vni deſponſa, reliqui ſtatim eam amare deſinerent. Muliebris autem huius modeſtiæ, vt in ſumma dicam, hic fuit fructus, quod apud Cianos annorum ıɔcc. ſpacio neque adulterij vllius, neque virginitati oblati extra matrimonium vitij mentio vlla fuit. *Caſtus amor.*

PHOCIDES.

[XIX.] Cùm Phocenſium tyranni Delphos occupaſſent, contraque eos à Thebanis bellum, quod ſacrum vſurpatur, gereretur: Baccho addictæ mulieres, quas Thyadas vocant, furore correptę, actæque per noctem erroribus, imprudentes Amphiſſam venerunt: vtque erant defatigatæ, nec dum ad ſeſe redierant. corporibus ſparſim in foro demiſſis obdormiuerunt. Amphiſſenſium autem vxores veritæ, ne quia multi tyrannorum milites ea in vrbe, Phocenſibus nimirum fœdere iuncta, aderant, iniuria aliqua Bacchis fieret: in forum vniuerſæ procurrerunt, tacitæque in orbem adſtantes, neque aggreſſæ dormientes, ſomno ſolutis aliæ alijs operam dederunt, cibumque obtulerunt, tandemque à maritis hoc impetrauerunt, vt eas tuto deductas ipſæ ad fines vſq; comitarentur.

VALERIA & CLOELIA.

[XX.] Lucretiam, viri vxorem illuſtris & genere regibus propinqui, vſus eius hoſpitio mulieris quidam de filijs Tarquinij, eius qui cognomine Superbus, à Romulo ſeptimus rex Romæ fuit, vi conſtuprauerat. hæc re amicis atque neceſſarijs indicata, confeſtim ſeipſam iugulauit. Hoc flagitium, & virtus mulieris, Tarquinium regno eiecit. Pulſus cùm alia multa geſſit bella, conatus regnum recipere: tum Porſenæ Etruſcorum principi perſuaſit, vt magno cum exercitu ad Romam expeditionem faceret.

Digitized by Google

Romani ſimul & bello & fame preſſi, cognito Porſenam non bello tantum, ſed & iuſtitia atque humanitate præclarum eſſe, arbitrium huic cauſæ Tarquinianæ detulerunt. Contumaciter hoc Tarquinio recuſante, ac dicente Porſenam iuſtum arbitrum non fore, ſi in fide ſocietatis non perſiſteret: eo omiſſo Porſena hoc egit, vt Romanorum amicus, quem hi Etruſcis ademerãt agro, captiuiſque receptis diſcederet. datis ei hanc ob rem obſidibus decẽ pueris, totidemq; puellis, tametſi nondũ confectis pactis, omnem ſtatim belli apparatum dimiſit. Virgines, quas obſides datas dixi, cùm ſub lauandi præſcriptione ad fluuium aliquantulum longius à caſtris proceſſiſſent, vna earum Clœlia ipſas exhortante, tuniculis circum capita alligatis, auſæ ſunt fluuium vaſtum atque vorticibus profundis periculoſum magno cum labore tranare, inuicem ſeſe tenentes, ægreq; vlteriorem in ripam euaſerũt. Sunt qui Clœliam dicunt nactam equum, eo conſcenſo ſenſim tranſiuiſſe, alijſque natantibus ducem ſe præbuiſſe, & animum verbis adiecisse, opemque tuliſſe. quo hi vtantur argumento, mox dicetur.

Fidei exemplum & aliud humanitatis.

[XXI.] Romani vbi eas ſaluas redijſſe videre, audaciam quidem & virtutem admirati ſunt, reditum tamen non probauerunt, neque vinci ſe fide ab vno homine ſuſtinuerunt. Itaque additis qui deducerent in caſtra eos Porſenæ remiſerunt. cùm tranſijſſent fluuium, parum abfuit quin per inſidias à Tarquinio interciperentur. conſulis tamen Poplicolæ filia Valeria cum tribus famulis occupauit in caſtra Porſenæ effugere: reliquas Porſenæ filius armis ſtatim ſuppetijs latis ex hoſtibus eripuit. Adductas ad ſe conſpicatus Porſena, quæſiuit quænam autor fuiſſet huius conſilij. tum Clœlia, reliquis, quod ei metuerent tacentibus, ipſa de ſeſe indicium profeſſa eſt. Magna autem admiratione permotus Porſena equum egregiè ornatum adduci iuſſit, eo Clœliam donauit, vniuerſaſque benignè & humanè ſuis remiſit. Hoc ſigno multi docere volunt, Clœliam equo amnem traieciſſe. Alij hoc negant. ſed Porſenam aiunt, virtutem eius audaciamque muliebri maiorem admiratum, dignatum eſſe dono quod bellatori conueniret viro. Sanè equeſtris ſtatua poſita eſt mulieris in via ſacra. ab alijs ea Clœliæ, ab alijs Valeriæ attribuitur.

MICCA & MEGISTO.

[XXII.] Ariſtotimus auxilio regis Antigoni tyrannide, quam in Eleos occupauerat, conſtabilita, iniquè admodum atque immoderatè ſua vſus eſt potentia. quippe homo natura ferus, barbariſque ſtipatoribus corpus tyrannidemq; eius tutantibus conuenis ſeruiens præ metu, multa ab ijs in ciues contumelioſè, multa crudeliter facta diſſimulabat. Quo in numero fuit Philodemi calamitas. Huius enim filiam formoſam, Miccam nomine, quidam tyrãni peregrinis militibus aliquot dux præfectus Lucius, contumeliæ inferen-

inferẽdæ magis ſtudio quàm amore ductus cùm cuperet corrumpere, miſit qui eam accerſerent. Parentes quidem neceſſitatem animaduertentes, ire eam iubebant. Micca verò, vt erat generoſa indole, animoq; magno, patrem amplexa ſupplexq; obſecrare, pateretur potius mori ipſam, quã ita turpiter atq; iniuſte virginitate ſpoliari. Interiecta mora, ipſe Lucius libidine ac vino ebrius, inter potãdum proſiluit iratus. cùmque Miccam inueniſſet caput inter patris habentem genua, ſequi ſe iuſſit. detrectanti veſtem deripuit, flagriſq; eam cecidit, tacitè dolores perferẽtem, cùm pater & mater poſtquã deprecando & flendo nihil ſe proficere ſentirent, deos homineſq; teſtarentur atrocia ſe & iniqua pati. tandem barbarus ira & crapula planè in furorem actus, virginem, vt in patris tum ſinu faciem habebat, confodit. [XXIII.] Neque hoc animum tyranni flexit facinus. ſed & multos interfecit, & plures ijs in exſulium eiecit. nam octingenti ad Ætolos veniſſe dicuntur extorres, flagitantes vt ſe in vxoribus & liberis à tyranno auferendis iuuarẽt. Paulò poſt Ariſtotimus vltrò propoſuit edictum, quo mulieribus ſi quæ vellent, permittebat proficiſci ad maritos, ac de dotalibus bonis quantum vellent ſecum ferre. Vbi ſenſit omnibus gratum eſſe hoc edictum, (nam amplius IↃC. erant quæ ſe ad iter parabãt) diem definijt ad quam confertim irent, tutum ſe iter ipſis præbiturum ſimulans. Cùm dies appetijſſet, & mulieres ad portam conuenirent, pecuniamque congererent, & pueros aliæ in vlnis geſtarent, aliæ curribus imponerent, ac ſe inuicem pręſtolarentur: ſubito multi à tyranno immiſſi ſatellites, eminus clamore elato eas manere iuſſerunt: cùm autem appropinquaſſent, mulieribus vt retrò abirent imperauerunt, curruſq; & vehicula inuertentes per ipſas retrò impulerunt nihil cuiquam parcentes, & neque abire, neque manere, aut infantibus opitulari ſinentes: quorum alij curribus excidentes peribant, alij curribus ſuperuehentibus delapſos elidebantur, denique eas vniuerſas cum clamore & flagris tanquam oues mutuò ſeſe trudentes & euertentes in carcerem compulerunt, & pecuniam ad Ariſtotimum retulerunt. [XXIV.] Hanc rem cùm grauiter ferrent Elei, Baccho ſacræ mulieres, quas ſedecim vocant, ſupplicibus ramis & ſtemmatibus Dei ſumptis in foro obuias ſeſe Ariſtotimo tulerunt, decedentibuſque ob reuerẽtiam ſtipatoribus, tacitæ primùm adſtiterunt, ſupplicatorias frondes prætendentes. At Ariſtotimus, ſimul atque deprecari eas pro mulieribus ſenſit, ſtipatoribus iratus & cum clamore exprobrans quod eas paſſi eſſent accedere, effecit vt alias trudendo, alias verberando è foro exigerent. vnamquanque porrò duobus talentis mulctauit. His ita actis, Hellanicus Elide conſilium de opprimendo tyranno agitauit, re cum alijs compoſita: homo quem vt ſenem & duobus filijs orbatum, ideoque nihil quicquam

actu-

Digitized by Google

acturum tyrannus negligebat. ſimul etiam exſules ex Ætolia traijcientes, in agro Eleo Amymonam locum commodam arcem bello futurum occuparunt, compluresque ciuium Elide profugientes ad ſe receperunt. Ariſtotimus, cui metum iſta obijciebant, ad captiuas ſe contulit, remque terrendo ſe facilius quàm gratia cõfecturum ratus, mandauit vt miſſis ad maritos litteris diſcedere ex ea regione iuberent: ni facerent, vniuerſas ſe contumelioſè vexatas necaturum, liberis ante interfectis, minitans. [XXV.] Cũ aliquandiu inſtaret atque dicere iuberet an facturæ eſſent quod poſtulabat, reliquæ nihil reſpondentes, intuitæ ſunt ſeſe mutuò, tacita inuicem beneuolentia ſignificantes, nihil ſe metuere, neq; minis his terreri. At Megiſto Timoleontis vxor, & cùm mariti, tum propriæ virtutis cauſa cæterarum facilè princeps, non dignata aſſurgere, neque reliquas paſſa, ſedens tyranno reſpondit: Si vir eſſes cordatus, non vtique de viris cum mulieribus colloquereris: ſed ad ipſos, vt qui in nos ius habent, miſiſſes meliori inuenta oratione, quàm qua nos decepiſti. quod ſi autem deſperato te ijs perſuaſurum, noſtra opera imponere illis moliris: neq; ſperare debes te nobis denuò verba daturum, & ab ſit tam nullius ij conſilij vt ſint, vt dum parcant mulieribus & infantibus ſuis, patriæ prodant libertatem: non enim tantum mali eſt nos amittere, quibus quidem aliàs carent, quantum boni eſt ciues tua ſæuicia & inſolẽtia liberare. [XXVI.] Hæc fata Megiſtone Ariſtotimus animi impos, filium eius adferri ilicò iuſſit, ante oculos matris eum necaturus: quem cùm quærerent miniſtri inter alios ludentem & lucta ſe exercentem, mater eum nominatim vocans: Ades huc, inquit, fili, & antequàm ſentias ac intelligas, liberare acerba tyrannide. mihi enim difficilius fuerit ſeruientem te indignè, quam morientem cernere. Ariſtotimum verò ſtricto gladio ipſam iam matrem impetiturum, iraque concitum in eam ruentem Cylo vnus de familiaribus, cui tyrannus fidem habebat, cùm quidem is ipſum odiſſet, ſociuſque factæ ab Hellanico conſpirationis eſſet, reſtitit, cumque auertit orans, monenſque, Indignum fore hoc ipſo, & muliebre factum, non conueniens principi viro & rerum gerendarum gnaro. itaque vix tandem Ariſtotimus, cùm ad ſe redijſſet, inde abijt. Magnum verò oſtentum ei factum eſt. Cùm enim meridie cum vxore cubaret, prandiumque eſſet paratum, viſa eſt aquila in aere ſe librans ſupra domum, ac quaſi prudens & dedita opera lapidem iuſtæ magnitudinis in eam partem tecti deiecit, vbi erat cubiculum in quo iacebat Ariſtotimus. ſimul autem deſuper ingenti ſonitu exiſtente, & foris clamore ſublato ab his qui auem viderant, perterritus tyrannus re cognita vatem acciuit, quo ſolebat aſſiduè in foro vti, perturbatuſque interrogauit quid iſto ſigno portenderetur. Vates bono ipſum eſſe animo iuſſit, quod excita-

Fortitudo mulieris.

Oſtentum.

Somnium.

excitatus & adiutus eſſet à Ioue. ciuium autem quibus fidebat, ijs dixit, vindictam tyranni capiti impendere, ac iamiam illapſurā. [XXVII.] Itaque etiam Hellanico viſum eſt non cunctandum, ſed poſtridie rem gerendam. Nocte iſta Hellanicus per quietem imaginatus eſt alterum filiorum ſuorum mortuorum ſibi adſtare; ac dixiſſe: Pater, quid tibi accidit vt dormires? cras te ciuitatis ducem eſſe oportet. Hoc ille ſomnio confirmatus, ſocios ad inſtitutum exequendum cohortatus eſt. Et Ariſtotimus audito Craterũ auxilij ſibi ferẽdi gratia Olympiæ cum magno exercitu caſtra habere, tantum concepit audaciæ, vt abſque ſtipatoribus in forum Cylone comitante deſcenderit. Hellanicus occaſione conſpecta, teſſeram, qua data ad irruendum ſuos è compoſito fuerat hortaturus, non protulit: ſed ambas intendens manus, clara voce, Quid ceſſatis, inquit, viri boni? præclarum eſt hoc theatrum in medio patriæ certaturis. Primus ibi Cylo enſe ſtricto quendam comitum Ariſtotimi ferijt. Thraſybulo autem & Lampide aduerſis ſeſe ei inferentibus Ariſtotimus fuga in Iouis templum euaſit. Heic eum interfecerunt, & cadauere in forum protracto, ciues ad libertatem vocarunt. Neque verò multum anteuerterunt mulieres ſuas. ſtatim eæ procurrerunt cum gaudio & eiulatu; viriſque circumfuſæ eos coronauerunt. Deinde multitudine ad tyranni domum confluente, vxor eius cubiculo clauſo ſeſe ſuſpendio vita eduxit. [XXVIII.] Erant tyranno duæ filiæ, virgines adhuc & forma pulcerrima, iamque nuptijs tempeſtiuæ. has Elei captas foràs protraxerunt, omninò quidem necaturi, ſed prius excruciare ac contumelijs afficere volentes. Quibus occurrens cum alijs Megiſto vociferata eſt, Indignum verò eos facinus meditari, qui populum ſe profitentes liberum, facinora libidinoſorum tyrannorum imitentur. Multis dignitatem mulieris reuerentibus, liberè loquentis ac plorantis, placuit omiſſis contumelijs, ipſis vita ſeſe exuendi permittere poteſtatem. Cùm intro adductas virgines iuſſiſſent abſque mora necem ſibi cõſciſcere, maior natu Myro cùm zonam ſolutam collo circundediſſet, ſororem conſalutauit, hortataque eſt vt ſe imitaretur, ne inquiens, abiectè nobiſque indignè finiamus vitam. Iuniore precante vt ſibi prius moriendi copiam faceret, cingulumque apprehendente, Neque ante, inquit, quicquam tibi oranti denegaui, & nunc hanc quoque tibi facio gratiam. ego autem id, quod morte ipſa mihi eſt grauius, tolerabo, ſpectans te cariſſima me prius morientem. Proinde cùm docuiſſet ſororem cingulo ceruicem elidere, vt mortuam vidit, depoſuit atque texit. ipſa autem Megiſtonem orauit, vt curam ſui gereret, neque pateretur mortuam ſe indecorè collocari. Itaque inter eos qui aderant nemo fuit ita acerbus, nemo ita infenſus tyrannis, qui non defleret aut miſeraretur virginum egregiam indolem. Hæc exempla

rerum

Digitized by Google

rerum à mulieribus publicè præclarè geſtarum de innumeris pauca heic ſufficiant. Singularum autem pulcra facinora ſparſim vti ſeſe nobis offerent referemus : nihil arbitrati temporum ordine præſentem indigere narrationem.

PIERIA.

[XXIX.]Ionum, qui Miletum ſe contulerant, nonnulli ob natam cum Nelei filijs diſcordiam Myuntem ſunt profecti. quibus ob defectionem Mileſij bellum multaque damna intulerunt. Neque tamen id bellum omninò inducijs commercijſque carebat, ſed quibuſdam feſtis diebus mulieres Myunte Miletum commeabant. Erat inter Myuntios Pythes quidam vir illuſtris, eique vxor Iapya, filia Pieria. Is cùm feſtiuitas Mileti in honorem Dianæ eſſet, & ſacrificium, quod Neleium dicebatur, eò vxorem & filiam miſit, precatas vt ei ſe pateretur intereſſe feſtiuitati. Ibi Phrygius Nelei filiorum potentia primus, amore Pieriæ flagrans, cogitare cœpit quidnam præſtare poſſet ei quàm maximè gratum. illa verò ſignificauit, nihil ſibi fore acceptius, quàm ſi efficeret, vt frequenter ſibi Miletum & multis comitatæ venire liceret. Senſit Nymphius, amicitiam ſuis eam ciuibus ac pacem expetere, bellumq; pacauit. Ex eo celebris vtraque in vrbe, inque honore fuit Pieria : ac mulieres Mileſiæ etiamnum optant ita ſe amari à viris, vt Pieriam amauit Phrygius,

POLYCRITA.

[XXX.]Propter Neæram Hypſicreontis Mileſij vxorem bellum inter Naxios & Mileſios ortum fuit. Ea enim cùm amaret Promedontem Naxium mariti ſui hoſpitem, corpus cum eo miſcuit, veritaque iram mariti, cum eo in Naxum nauigauit. Eam Promedon ſupplicem Veſtæ collocauit. Náxijs autem mulierem ſub præſcriptione ſupplicationis in gratiam Promedontis non dedentibus, bellum quod dixi, conflatum eſt. Mileſijs cùm alij multi, tum Ionum ſtudioſiſſimè Erythræi auxilia tulerunt, bellumque hoc tractum magnis calamitatibus, tandem virtute mulieris finitum eſt, ſicuti cœperat mulieris ob prauitatem. Diognetus Erythræorum dux munitionem quandam ſibi commiſſam tenebat, opportunè admodum contra Naxiorum vrbem ſitam. itaque & magnam Naxijs prædam abſtulit, & mulieres ac virgines liberas. Harum vnam, nomine Polycritam, amore captus, ſecum nō vt captiuam, ſed vxoris loco habuit. Euenit vt in caſtris Mileſiorum dies ageretur feſtus. ibi cùm omnes poculis eſſent ac conuiuijs dediti, rogauit Diognetum Polycrita, vt liceret ſibi fratribus partes placẽtarum mittere. cùmq; is permitteret ac iuberet, plumbeam tabellam placentæ inſeruit, mandato ei qui eam fratribus adferebat, vt

Aſtute factum.

ſolos

ſolos veſci iuberet fratres ijs quæ mittebat. [XXXI.] Hi cùm offendiſſent tabellam, & legiſſent quæ ſcripſerat Polycrita, (hortabatur autem vt noctu hoſtes adorirentur, ob ebrietatem feſto die contractam planè ſocordia diſſolutos) rem ducibus Naxiorum ſignificauerunt, & permouerunt vt ſecum exirent rei gerendæ cauſa. Occupato à Naxijs caſtello, multiſque hoſtium interfectis, Diogneto precibus Polycrita à ciuibus impetrauit ſalutem. Ipſa autem ciuibus ad portam occurrentibus magno cum gaudio, collaudantibuſque & ſerta ferentibus, magnitudine lætitiæ exanimata, in ipſa porta concidit mortua atque ibi ſepulta eſt, & monimentum eius vocatur *Liuorus tumulus*: quod inuidia quadam fortunæ faſcinata Polycrita putaretur meritis honoribus non potuiſſe frui. Hæc Naxiorum hiſtoricorum eſt narratio. Ariſtoteles captam Polycritam fuiſſe non dicit, ſed conſpectam à Diogneto, ſui eum amore irretiuiſſe, ipſumque promiſiſſe omnia ſe, vt ea potiretur, dare ac facere paratum eſſe, at Polycritam ſe ad ipſum vẽturam pollicitam, ſi vnicum quippiam ab eo obtineret, fuiſſe. cũque id iureiurando interpoſito Diognetus confirmaſſet, tradi ſibi Delium poſtulaſſe, (id enim caſtello nomen erat) aliter ſe morem geſturam ipſi negaſſe. victum amore Diognetum, & iureiurandi permotum religione, Polycritæ caſtellum, hocque eam ciuibus tradidiſſe. Ita Naxios rurſum Mileſijs pares viribus factos, pacem in ſuas leges confeciſſe.

Mors ex gaudio.

LAMPSACE.

[XXXII.] Codridæ genere, patria Phocæenſes fuerũt duo gemini fratres Phobus & Blepſus. quorum Phobus primus à Leucadibus petris in mare ſe dedit, vt Charo Lampſacenus ſcriptum reliquit. Is Phobus, vir potentia & dignitate præditus regia, cum nauigaſſet Parium ſuorum cauſa negociorum, amicitiam & hoſpitij ius contraxit cum Mandrone Bebrycum rege, eorum qui Pityoeſſenſes cognominantur, eique à vicinis bello infeſtato auxilium tulit. Mandro autem nauibus auehenti Phobo cùm alia detulit officia, tum partem vrbis agriq; largiturum ſe promiſit, ſi Phocæorum coloniam liberet Pityoeſſam deducere. Phobus cùm id conſilium ciuibus probaſſet, fratrem miſit, qui colonos eo deduceret. Stetit ſanè promiſſis Mandro. Sed Phocæi cũ ſpolijs, præda, opibuſq; magnis è finitimis barbaris potirentur, inuiſi primũ, poſt etiam terrori Bebrycibus fuerunt. Cupientes itaq; ijs liberari, cum Mandro homo probus & iuſtus perſuaderi ſibi non pateretur vt mala fide cũ Græcis ageret, peregrè eo profecto moliti ſunt, quomodo eos per dolũ necarẽt. [XXXIII.] Lampſace autẽ Mandronis filia virgo, cũ inſidias prænoſſet, primum à facinore hoc amicos & domeſticos auertere dictis aggreſſa eſt, impiam docens eos rem & atrocẽ perpetraturos, ſi benefactores, & quorum auxilijs in bello vſi eſ-

Digitized by Google

vſi eſſent, eoſque iam ciues, interficerent, vbi non perſuaſit, occultè Græcis quid ageretur detexit, vtque ſibi cauerent monuit. Phocæi ſacrificio quodam & conuiuio apparato, Pityoeſſenos in ſuburbium euocauerunt: ipſi in duo diuiſi agmina, altero vrbem occuparunt, altero homines trucidauerunt. Sic vrbe potiti, Mandronem acciuerunt, vt de ſuis conſilium vna caperet: Lampſacenque cùm ea ex inualetudine mortua eſſet, magnificè in vrbe ſepeliuerunt, cui & ab eius nomine Lampſaci nomen impoſuerunt. Vt autem Mandro proditionis vitans ſuſpicionem, habitare cum ipſis recuſauit, petijtque vt mulieres liberique defunctorum ad ſe mitterentur: Phocæi abſque omni maleficio ſtudioſè eos miſerunt. & Lampſacæ cùm initio heroicos honores habuiſſent, poſtmodò vt numini ſacrificandum decreuerunt, idque decretum adhuc ratum eſt apud eos.

ARETAPHILA.

Tyrannidis ſingulare exemplū

[XXXIV.] Aretaphila Cyrenæa, non ita priſca fuit, vt quæ belli Mithridatici tempore vixerit: ſed virtute & rebus geſtis comparari cum heroidibus poſſe meruit. Filia fuit Æglatoris, vxor Phædimi, illuſtrium virorum, forma egregia, prudentia ſingulari, & rerum ciuilium dextrè gerendarum non ignara. Hanc communes patrię calamitates illuſtrem reddiderunt. Nicocrates enim occupata in Cyrenæos tyrannide, cùm alios ciuium multos interfecit, tum ſua manu Melanippum Apollinis ſacerdotem, idque ſacerdotium ipſe inuaſit. Maritum quoque Aretaphilæ Phædimum interemit, & ipſam inuitam vxorem duxit. Infinitis alijs contra leges inſtitutis adiecit hoc. cuſtodes ad portas vrbis conſtituit, qui mortuos quotquot efferrentur violarent, mucronibus eos pungẽtes, & materiam ardentem applicantes: ne quis ciuium ſub mortui ſpecie clam efferri vrbe poſſet. [XXXV.] Enimuerò Aretaphilæ cùm propriæ calamitates moleſtæ erant: (quanquam tyrannus ob amorem ipſius, quo ſubactus erat, maxima potentiæ parte frui eam ſineret, mulierique huic ſoli cicurem & manſuetum ſe præberet, duriſſimus alioqui & efferus) tum apprimè patriæ vicem dolebat, indignis modis atrocia patientis. Iugulabatur enim ciuium vnus poſt alium, neque erat vnde vltio ſperaretur: cùm exſules timidi planè atque infirmi, hinc inde diſperſi eſſent. Itaque Aretaphila ſpes patriæ in ſe ſolam recipiens, æmulatione quadam Thebes Pheraæ pulcrorum egregiorumque conatuum, adiutoribus tamen fidelibus & domeſticis (quales huic res ipſæ ſuggeſſerunt) deſtituta, venenis maritum interficere aggreſſa eſt. Quam ad rem dum ſe parat, materiam cogit, & vires paratorum periclitatur. non fefellit delato indicio. & argumentis perquiſitis. Calbia Nicocratis mater, fœmina ad cædes natura procliuis atque implacabilis,

tabilis, cenſuit ſtatim interficiendam eſſe, prius tamen contumelioſè tractatam, Aretaphilam. Nicocratis autem iræ moram inijciebat vireſque adimebat amor: eique affectioni excuſationem parabat, quod Aretaphila animosè criminibus ſe opponebat, & ſeſe defendebat. [XXXVI.] Quæ vbi vidit ſe conuinci, neque locum eſſe veneficij negandi, faſſa venenum ſe, non tamen exitiale, paraſſe: magnis, inquit, eſt mihi de rebus certamen. qua enim gloria fruor, quaque potentia ob tuam erga me beneuolẽtiam, ea me inuiſam multis reddidit malis mulieribus. quarum ego metuens veneficia & technas, animum induxi contra quędam moliri: fatua fortaſſis, & muliebria, mortis tamen non digna ſupplicio. niſi fortè tibi iudici videbitur vxor, interficienda amatorij gratia venefici, quod amplius, atque tu velles, diligi voluerit. Viſum eſt Nicocrati Aretaphilam hoc modo ſe defendentem quęſtioni ſubijcere, præſidente tormentis Calbia immiti implacabilique muliere. At enim Aretaphila in cruciatibus ita ſibi conſtitit, adeoq; inuictam ſe præbuit, vt ipſa tandem Calbia inuita & defatigata conceſſerit, ac Nicocrates fide innocentiæ ſibi facta, miſſam vxorem fecerit, torturæque pœnitentia ductus ſit. Exiguo autem intermiſſo tempore, ſtatim amore ſuperatus ad eam venit, beneuolentiamque blandicijs & honoribus reparans, eius vſus eſt conſuetudine. Illa verò, quæ tormentis ac doloribus nihil fracta eſſet, demerendo ſe euerti paſſa non eſt: ſed ad ſtudium honeſtatis accedente quadam pulcri propoſiti tenendi peruicacia, rem alia via inſtituit aggredi. [XXXVII.] Filiam habebat ſatis elegante forma, & iam viro maturam. hanc tyranni fratri Leandro ſubmiſit, vt eum ineſcaret, adoleſcentem qui voluptatibus propoſitis facilè caperetur. fama tenet, Aretaphilam præſtigijs & veneficijs vſam ita comparaſſe filiam, vt adoleſcentem ei manciparet, ac de ſanæ mentis vſu dimoueret. Poſtquàm in caſſes incidit, precibuſque multis à fratre impetrato matrimonio eſt potitus: partim cum puella à matre docta inſtigare ad libertatem ciuitati reddendam, quando in tyrãnide ne ipſi quidem liberè eſſe, aut ducendæ retinendæve vxoris poteſtatem habere liceret: partim amici Aretaphilæ gratificantes ſubinde calumnias ei aduerſus fratrem aliquas & ſuſpiciones ſuggerere. Leander vbi Aretaphilam ſenſit eadem conſilia tractantem, negocium aggreſſus, Daphnidem famulum ſubornauit, qui Nicocratem iuſſu ipſius necaret. Deinceps autem Aretaphilæ animum non aduertit, ſed factis illicò demonſtrauit fratricidam ſe eſſe, non tyrannicidam: cùm ſtolidè & inſolenter rebus præeſſet. Erat tamen Aretaphilæ ſuus apud eum honor atque potentia, non inimicam ſe gerenti, neque palam repugnanti: ſed occultè ſuas res diſponenti. [XXXVIII.] Ea primùm aduerſus Leandrum concitauit bellum Africum, pellecto Anabo quodam regulo ad incur- Callide.

ſandam regionem hoſtiliterque ad vrbem accedendum. Deinde amicos & duces apud generum culpauit, vt ad bellum nō alacres, ſed pacem magis quietemque requirentes. quam quidem etiam flagitare tyranni res aiebat, ſi firmum in ciues vellet obtinere imperium. ſe quoque promittebat pacificationem confecturam, & Anabum ad colloquendas cum eo res adducturam, ſi ita iuberet, priuſquam immedicabile aliquod damnum eo ex bello acciperetur. Mandante ſic vt ageret Leandro, prius ipſa cum Afro eſt collocuta, magniſq; donis & multa promiſſa pecunia impetrauit, vt tyrannum ad colloquium venientem à ſe comprehenſum iri polliceretur. At verò Leander cunctari, & tamen verecūdia Aretaphilæ, interfuturam ſeſe colloquio dicentis, permotus, abſque armis & præſidio exire: ac vbi propius acceſſiſſet, conſpecto Anabo tergiuerſari, & ſtipatores operiri cupere. ſocrus contra præſens eum quà cohortari, quà incuſare: ac tandem cùm mora necteretur, manu iniecta audacter planè ac proteruè ad barbarum adducere, eiq; tradere. [XXXIX.] Leander confeſtim abreptus ab Afris, comprehenſus, vinctuſq; eſt adſeruatus, donec promiſſam mercedem Aretaphilæ amici, comitantibus reliquis ciuibus, attulerunt. Horum enim plerique re nunciata, ad locum colloquio deſtinatum excurrerunt: & conſpecta Aretaphila, parum abfuit quin iræ in tyrannum obliti, ſupplicium de eo ſumere alijs rebus poſthaberent. atque adeò primum hunc libertatis ceperunt fructum, nihilque aliud eo duxerunt antiquius, quàm vt eam læti flenteſq; ſalutarent tanquam ſimulacro alicuius Dei circumfuſi. alijs autem ſupra alios affluentibus, vix tandem ſub veſperam recepto Leandro in vrbem reuerterunt. Ibi poſtquam honoranda & laudanda Aretaphila cupiditati ſuæ ſatisfecerunt, ita demum ad tyrannos cōuerſi, Calbiam viuam cremauerunt, Leandrum culeo inſutum in mare abiecerunt. ab Aretaphila autem contenderunt, vt gerendæ gubernandæque reipubl. ſociam ſeſe adiungeret optimatibus. Illa verò, tanquam ſi variam & multis conſtantem partibus in theatro fabulam vſq; ad coronæ donationem peregiſſet, ſimul atque liberam eſſe vidit ciuitatem, continuò in gynæceum ſeſe recepit, omnique rebus tractandis ſe admiſcendi repudiato ſtudio, reliquum ætatis inter ſtamina cum amicis & familiaribus exegit.

CAMMA.

[XL.] Inter Galatiæ tetrarchas potentiſſimi erant Sinatus & Sinorix, genere etiam inuicem propinqui. Erat Sinato vxor, quam virginem duxerat, Camma nomine, non formæ duntaxat præſtātia & ætatis flore ſpectabilis, ſed multò magis ob virtutem in admiratione habita. non enim pudica modò & mariti amans fuit, ſed & prudens & magnanima, ac propter manſuetudinem benignitatemque

temq; ſubditis mirificè accepta. augebat etiam ſplendorem, quod Dianæ, quã deam maxime colũt Galatæ, ſacerdos, ſemper in ſacris pompis & apud ſacrificia magnificè ornata ſpectabatur. Eam cùm deperiret Sinorix, & neq; pellicere neque vim facere viuo marito poſſet, facinus auſus immane, Sinatum dolo necauit: exiguoque interpoſito temporis ſpacio, Cammam ambiuit, in fano frequenter degentem, caſumque mariti non abiectè aut miſerabiliter, ſed animosè ferentem, prudenterque intentam occaſioni vlciſcendi Sinorigis. Is verò aſſiduis ambiebat mulierem precibus, videbaturque ei nõ prorſus deeſſe honeſta in ſpeciem oratio: alij ſe in rebus præſtantiorem fuiſſe Sinato, ac interfeciſſe eum non malicia, ſed amore Cammæ impulſum. [XLI.] Illa initio non admodum aſperè denegare, ac deinde paulatim molliri videbatur. nam & amici ac familiares inſtabant, Sinorigem cuius maxima erat potentia demerentes, ſuadebantq; vt aſſentiretur & vrgebant. Tandem conceſſit Camma, & ad ſe venire Sinorigem iuſſit, vt coram dea matrimonium ſtipularentur inuicem. Venientem blandè excepit, & ad aram adduxit, cùmq; deæ libaſſet è patera, reliqui partem ipſa hauſit, partem ei ebibendam propinauit: erat autem mulſum veneno infectum. Poſtquam bibiſſe eum vidit, claro ſublato eiulatu deam adorans: Te inquit, venerandiſſima dea, teſtem inuoco, huius me diei cauſa vitam à morte Sinati produxiſſe, tanto tempore nullum ex ea fructum adeptam præter ſpem vltionis. quã conſecuta nunc ad maritum meum deſcendo. Tibi verò omnium ſceleſtiſſime hominum, loco thalami & nuptiarum apparent ſepulcrum tui. Hæc cùm audiuiſſet Sinorix, & agere iam venenum, corporique motum inferre ſentiret, vehiculum conſcendit, vt agitatione & concuſſione ſibi mederetur. ſtatim autem eo relicto in lecticam ſe poſuit, ac veſperi eſt mortuus. At Camma cùm per noctem duraſſet, audito eum viuendi finem feciſſe, læto animo exſpirauit.

STRATONICA.

[XLII.] Eadem Galatia Stratonicam Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis vxores protulit, dignas memoratu. Stratonica cum eſſet ſterilis, maritumq; legitimos liberos, quos hæredes regni relinqueret, deſiderare ſciret, perſuaſit ei, vt alia ex muliere prolem ſuſciperet, ſibique eam ſubderet. Deiotaro ſententiam admirante, vxoriſq; arbitrio rem totam permittente: formoſam ea ex captiuis virginem Electram nomine adornauit, & Deiotaro copulauit: natoſq; ex ea liberos tanquam ſuos amanter ac magnificè educauit.

CHIOMARA.

[XLIII.] Quo tempore Romani duce Cnæo Manlio vicerunt Gallos Aſiaticos, qui ijdem Gallogræci dicuntur & Galatæ, vſu venit Chiomaræ vt inter alias ipſa quoq; duceretur captiua. Qui ea

potius erat centurio, homo & libidinoſus & auarus, pudicitiæ eius vim fecit. Victus deinde pecuniæ cupiditate, cùm mulier corporis ſui liberandi gratia magnam ei vim auri pollicita eſſet, eduxit eam ad locum, qui amne ſecabatur. hûc cum tranſiuiſſent qui eam redemptum venerant Galatæ, datoque auro Chiomaram recepiſſent, vni eorum illa innuit, vt centurionem, qui ipſam tum amplectens valedicebat, percuteret. cùmque is paruiſſet, & caput occiſo amputaſſet, Chiomara id gremio inuolutum ſecum abſtulit, cumque ad maritum veniſſet, ante eum proiecit. & mirante eo, ac dicente, O mulier, præclara res eſt fides: omninò, inquit: ſed id pulchrius eſt, vnum tantum viuere, qui mecum rem habuerit. Cum hac muliere Polybius ſcribit ſe collocutum Sardibus, miratumque fuiſſe animi magnitudinem eius ac prudentiam.

MVLIER PERGAMENA.

[XLIV.] Mithridates Galatarum præſtantiſſimos LX. ſub amicitiæ ſpecie Pergamum euocatos, cùm tractaret contumelioſè ac pro imperio, omneſque id indignè ferrent: Toredorix Toſioporum tetrarcha, vir & corpore robuſtus, & animo magno præditus: in ſe recepit, velle ſe Mithridatem, quando is in gymnaſio pro tribunali ſedens ius diceret, arreptum cum tribunali in conuallem præcipitare. Cum forte fortuna Mithridates in gymnaſium ea die non aſcendiſſet, Galataſque ad ſe domum ſuam vocaret: bono idem animo ſuos eſſe iuſſit, cùmque conueniſſent, vndique in eum impetum facere, corpuſque eius diuellere. Non fefellit hoc Mithridatem, ſed re ex indicio cognita Galatas vnum poſt alterũ iugulandos tradidit. Deinde recordatus adoleſcentis inter eos cuiuſdam, qui elegantia formæ reliquis antecedebat æqualibus omnibus, miſerabatur eum, ac factum mutabat, ſatiſque præ ſe ferebat, ægrè ſe interitum eius ferre, quem inter primos necatum fuiſſe putabat. miſit tamen qui viuum relinqui iuberent, ſi nondũ periiſſet. Nomen adoleſcenti Bepolitanus erat: eique mirabilis caſus euenit. cum enim comprehenderetur, pulcram & precioſam geſtabat veſtem, quam dum ſibi puram à ſanguine ſeruare cupit carnifex, ideoque paulatim detrahit, vidit regis nuncios accurrere, nomen Bepolitani clamantes. Ita huic auaritia, quæ multos perdidit, inſperatam attulit ſalutem. [XLV.] Toredorix autem occiſus, & ſepultura cadaueri proiecto negata eſt. Muliercula autem Pergamena, cum qua is viuus conſueuerat, auſa eſt mortui corpus componere & humare. quam cuſtodes deprehẽſam ad regem adduxerunt. Fertur ſanè Mithridates aliquantulum fuiſſe conſpectu puellæ affectus, cùm iuuencula planè ſimplex videretur: magis tamen inflexit animum, quod cauſam ei facinoris fuiſſe amato-

Digitized by Google

amatoriam audiebat, itaq; ei permiſit, vt veſtitu & ornamentis de bonis ipſius ſumptis auferret ac ſepeliret Toredorigem.

TIMOCLEIA.

[XLVI.] Theagenes Thebanus de ciuitate eandem cum Epaminonda Pelopida, alijsque optimis viris ſectatus ſententiam, in communi Græciæ ad Chæroneam clade occubuit, cùm iam viciſſet & perſequeretur ſibi oppoſitos. Is enim fuit, qui vociferanti, Quouſque perſequeris? reſpondit, Vſque ad Macedoniam, Mortuo ei ſoror ſuperfuit, quæ teſtaretur & ipſum virtute generis & natura magnum illuſtremque factum virum. huic tamen mulieri contigit fructum percipere ſuæ virtutis præclarum, vt tantò facilius ferret quantum in ipſam ex publicis redundauit calamitatib'. Cum enim Thebas in poteſtatem redegiſſet Alexander, alijque alias vrbis partes peruagantes diriperent, domum Timocleæ occupauit homo nihil minus quàm modeſtus, ſed inſolenter iniurius atque ſtolidus, Thraciæ cuiuſdam turmæ dux, Alexandri cognominis, ſed planè cætera diſſimilis. Is neque genus, neque vitam mulieris reueritus, cùm ſeſe vino impleuiſſet a cœna, dormire Timocleiam ſecum coegit. neque hunc iniuriarum finem fecit, ſed præterea aurum argentumque requirebat, ſi quid horum ea reconditi haberet, adhibitis partim minis, partim pollicitationibus, quod habiturum ſe eam perpetuò vxoris loco diceret. [XLVII] Illa anſam ab eo ſibi præbitam arripiens; Vtinā verò, inquit, hanc noctem mors mea anteuertiſſet: vt omnibus rebus perditis ſaltem corpus contumeliæ inexpertum conſeruaſſem. nunc quando res ita acta eſt, & te diuinitus mihi tutorem, dominum, virumque datum exiſtimare debeo, non ſpoliabo te tuis rebus. nam me quidem id futuram video, quod tu volueris. Habui mundum muliebrem, & pocula argentea, nonnihil etiam auri & nomiſmatis, cùm autem vrbs caperetur, ancillis mandaui, vt omnia conuaſarent, abiecique, aut potius depoſui in puteum aqua carētem pauciſque notum. eſt enim tectus operculo, vmbroſumque circa nemus occultat. Hæc tibi accipienti fauſta ſint: mihi quidem apud te erunt argumenta & indicia fortunarum ac ſplendoris familiæ meæ. His auditis Macedo, non expectata die confeſtim ad locū perrexit ducente Timocleia, ac hortum claudi iuſſit ne quis ſentiret, tunicatuſq; in puteum deſcendit. Horribile autem eum ducebat ad ſupplicium Parca, irrogante id Timocleia. ſupernè enim adſtans, cū è voce ſenſit eum in imo eſſe, multos ingeſſit lapides, multos etiam magnoſq; aduolutos ancillæ iniecerunt, donec eum contuderunt atq; obruerunt ſaxis. [XLVIII.] Macedones vbi de ea re facti ſunt certiores, ſublato cadauere, cùm iam edictū eſſet ne quis Thebanorum occideretur, captam Timocleiam ad regem adduxerunt, facinuſq; narrauerunt. Alexander ex vultus conſtan-

Vltio diuina.

tia, lentoq; inceſſu grauitatē generoſamq; indolem ratiocinatus, principiò quæſiuit quænam eſſet mulier. Illa verò impauidè prorſus & cōfidenter, Mihi, inquit, frater fuit Theagenes qui ad Chæroneam dux exercitus & contra vos pro libertate Græciæ dimicās cecidit, ne quid nobis tale accideret. cùm autem perpeſſa ſim genere meo indigna, mori non recuſo potius enim hoc eſt, quam viuentem aliam talem experiri noctem, niſi tu id prohibeas. Humaniſſimus quiſque adſtantium ad hæc lachrymas emiſit. Alexandro miſerari mulierem, vt miſeratione ſuperiorem, non ſubijt. admiratus autem virtutem, orationemq; qua ſatis grauiter ſe notatum ſentiebat, ducibus mandauit, vt attenderent præſtarentque, ne porrò talis contumelia familiæ alicui illuſtri inferretur. Timocleiam autem dimiſit, omneſq; qui eam cognatione attingere inuenti ſunt.

ERYXO.

XLIX. Batti, eius qui Felicis cognomentum tulit, filius fuit Arceſilaus, moribus patri nequaquam ſimilis. Nam & viuens eum pater talento mulctauerat, quod propugnacula ædibus ſuis circūpoſuiſſet: & mortuo patre, cùm & ingenio eſſet aſpero, (vnde & cognomen ASPERI reperit) & amico malò vteretur Laarcho, pro rege tyrannus fuit. Laarchus autem cum affectaret tyrannidem, ac Cyrenæorum optimos aut pelleret vrbe, aut interficeret, culpam in Arceſilaum conferebat: tandemq; eum in morbum grauem ac tabificū propinato lepore marino coniecit, vitaq; exuit: & ipſe imperiū occupauit, Batto eius filio id ſe adſeruare prætendens. Filius porrò Arceſilai, & quia claudus erat, & propter ætatem cōtemnebatur: matrem eius magni faciebant plerique, fœminam pudicam atq; humanam, & familiaribus multis potentibuſq; ſtipatam. Itaque eam Laarchus demerens, nuptias ipſius expetebat, promittebatq; ſe ea ducta Battum adoptaturum, & ſocium regni habiturū. Eryxo (ita enim appellabatur mulier) re cum fratribus deliberata, Laarchum cum his agere iuſſit, ſe fingens aſſentiri. Laarcho cum fratribus Eryxûs locuto, cum rem illi de induſtria traherent, moramq; producerent, Eryxo ancillam ad eum mittit, nunciatque: Fratres in præſentia repugnare. quod ſi ſecum concubuiſſet, finem eos diſſentiendi facturos, & conceſſuros nuptias. veniret itaque ad ſe noctu, ſi videretur: facto enim initio, reliqua facilè ſucceſſura. Voluptati hæc fuerunt Laarcho, animoq; ob blāditias mulieris vana ſpe protinus inflato, venturū ſe vbi ipſa iuſſiſſet, pollicitus eſt. Hæc autem Eryxo agebat Polyarchi, qui fratrum natu erat maximus, cōſilio. [L.] Conſtituto coitus tēpore, Polyarchus occultè in cubile ſororis introductus eſt, ſtipatus duobus adoleſcentib. gladios tenentibus, pœnaſq; de nece patris exacturis, quem Laarchus recens interfecerat. Laarchus ergo ab Eryxone vocatus, abſq; ſti-

patori-

ſtipatoribus venit, & ab irruentib. gladijsq; ferientibus adoleſcẽtibus interfectus eſt. Cadauere trans murum eiecto, Battum productum regni paterni ſucceſſorem declarauerũt, priſtinamq; reipubl. conſtitutionẽ Polyarchus Cyrenæis reſtituit. Aderant ea tẽpeſtate permulti milites Amaſidis regis Ægyptiorum, quorum fideli opera vſus Laarchus, & propter eos non minimè terribilis ciuibus fuerat. Hi ad Amaſin miſerunt, qui Polyarchum & Eryxonem accuſarent. Is cum indignaretur, ac de bello Cyrenæis inferẽdo cogitaret, matrem eius mori contigit: iuſtaque ipſo faciente, renunciatum eſt illud Cyrenam. Placuit itaque Polyarcho ſui excuſandi gratia ad Amaſidem proficiſci: cumq; Eryxo vna ire ac periculum obire vellet, mater etiam Critola, quantumuis vetula, comitem ſe adiunxit, maximæ autoritatis mulier, vtpote ſoror Batti quondam Felicis. Poſtquàm in Ægyptum venerunt, cum alijs maiorem in modũ cauſam ſuam probauere, tum ipſe Amaſis maximo opere pudicitiam fortitudinemque Eryxonis eſt amplexus, doniſq; honoris gratia affectos, & regio more tractatos Polyarchum ac mulieres Cyrenam remiſit.

XENOCRITA.

Ariſtodemus.

[LI.] Non minorem admirationem meretur Xenocrita Cumana, ob facinus in Ariſtodemum tyrannum. Qui Mollem hunc à mollicie cognominatum putant, ignoratione veri id faciunt. Fuit enim Mollis dictus à barbaris, quaſi Ephebus: quod adoleſcentulus admodum inter æquales adhuc comam alentes, quos (vt apparet) *coroniſtas* à coma dicebant, in bellis contra barbaros claruit, non audacia modò & opere militari, ſed calliditate etiam ac prouidentia vſus ſingulari. Itaque à ciuibus in admiratione habitus, & ad maxima imperia euectus fuit. Romanis quoque miſſus eſt ſuppetias adducens, cùm ij bello vrgerentur ab Etruſcis, Tarquinium Superbum in regnum reſtituere conantibus. In ea expeditione, quæ diu durauit, omnia in gratiam militum agens, magiſq; popularem captantis fauorem quam ducis perſonam gerens, perſuaſit eis vt ſe in inuadendo ſenatu, eijciendiſque vrbe Cumana optimis potentiſſimiſque ciuibus adiuuarent. Inde potitus tyrannide, iniurijs quas in mulieres & ingenuos pueros exercebat, omnia ſua ſuperauit flagitia. Memoriæ enim proditum eſt, maſculos eum pueros condocefeciſſe vt comam alerent, aurumque geſtarent. mulieres autem coegiſſe vt tonderentur rotundè, chlamydes Epheborũ geſtarent, & tuniculas perbreues. [LII.] Erat Xenocrita quædam Cumis, puella patre nata, qui tum in exſilium actus erat. Hanc Ariſtodemus ſingulari amore ardens ſecum habuit, non adductã aut perſuadendo conciliatã ſibi, ſed ratus vtcunq; gratum futurũ puellæ, quod cũ tyranno viueret, & à ciuibus ſuſpiceretur ac beata putaretur. At Xenocritam hæc nihil mouebant. ſed cùm

moleſtè ferebat ſe nullis pactis nuptialibus, abſque vlla deſponſione cum viro degere, tum eorum qui tyrannum oderant libertatis patriæ cedebat deſiderio nemini. Forte tum eo tempore Ariſtodemus foſſa regionem quandam ambiebat. quod opus neque neceſſarium erat neque vtile, tantum ad vexandos laboribuſque atterendos ciues excogitatum. Erat enim ſingulis certa menſura egerendæ terræ deſignata atque imperata* vt vidit accedentem Ariſtodemum, declinauit, tunicaq; faciem velauit. eoque digreſſo cũ adoleſcentes per iocum & illudendi gratia quærerent, quid eſſet cauſæ, quod ſolum præ pudore fugeret Ariſtodemum, neque alijs maribus eodem modo afficeretur: planè ſeriò reſpondit, Solus enim inter Cumanos Ariſtodemus vir eſt. Ea vox cum omnes tangeret, generoſos etiam pudor inſtigauit ad recuperandæ libertatis ſtudium. [LIII.] Et quidem ipſam Xenocritam aiunt cùm hoc inaudiuiſſet, dixiſſe: Malle ſe quoq; pro patre, ſi ei reditus eſſet in patriam datus, terrã portare, quam in tanto luxu & potentia cum Ariſtodemo viuere. Hęc confirmauerunt eorum animos, qui principe Tymotele in Ariſtodemum conſpirauerant. cumque eis aditum ſecurum præberet Xenocrita, & Ariſtodemũ inermem atq; cuſtodiæ expertem: non magno negocio irruerunt, eumque trucidauerunt. Hoc modo Cumæ duarum mulierum virtute libertatem receperunt: altera cogitationem eis rei gerendæ ſtimulumq; inijciente, altera ad rem conficiendam auxilium ferente. Cùm autem magni honores & dona ampla Xenocritæ offerrentur; omnibus ea repudiatis hoc petijt, vt Ariſtodemi cadauer ſibi ſepelire liceret. Neque hoc tantum à ciuibus impetrauit, ſed & Cereris eam ſacerdotem fecerunt: rati hunc honorem non minus gratum deæ, quam Xenocritæ decorum fore.

Pythis *vxor.*

[LIV.] Pythæ quoque vxor, qui Xerxis ætate vixit, à ſapientia & humanitate commendatur. Inciderat (vt aiunt) maritus eius in metalla auri: & quas inde conſequebatur diuitias, non moderatè amplexus, ſed inexpleti animi ſtudio perſequens, cum ipſe ſupra modum ei negocio vacabat, tum vniuerſos ciues eò adductos ex æquo fodere, aut egerere, aut purgare aurum cogebat, omnibus alijs actionibus operibuſque prorſum neglectis. Multis tum pereuntibus, omnibuſque animum deſpondentibus, mulieres ad ianuã Pythis vxoris ſeſe contulerunt, ibiq; de more ſupplicationis ſignũ depoſuerũt. Ea, diſcedere his, & bono eſſe animo iuſſis, aurifabros quib. maximè fidebat, ad ſe acciuit, domiq; incluſos iuſſit panes, bellaria, poma, & alios cibos, quibus maximè delectari Pythen nouerat, ex auro omnia conficere. Iuerat tum fortè Pythes peregrè. Qui vt domum redijt, cœnamque popoſcit, auream ei

mulier

mulier menſam appoſuit, nullo eſui apto cibo, ſed omnibus aureis inſtructam. Cum initiò delectatus artificio naturam imitante, ſatur ſpectaculi poſceret cibum: quodcunque peteret, id aureum ei mulier attulit. Indignanti, & eſurire ſe reſpondenti: atqui, inquit, harum tu nobis rerum copiam, nullius præterea parauiſti. omnia enim artificia, omnis vſus aliarum rerum deſertus eſt. agros nemo colit, & poſthabita ſatione, plantatione, alimentorumque è tellure comparatione, fodimus inutilia, ac quærimus, nobis ciuibuſque extremam exhibentes moleſtiam. Permouit hæc oratio Pythem: & quanquam à ſecturis aureis non planè deſtitit, contentus tamen quinta ciuium parte ad hanc rem, reliquos agriculturæ & artibus incumbere iuſſit. [LV.] Is Pythes cùm Xerxem in Græciam proficiſcentem ſplendidiſſimè excepiſſet, doniſque ampliſſimis demeritus eſſet, hanc ſibi petiit à rege fieri gratiam, vt cùm plures haberet filios, vnus eorum immunitate militiæ donaretur, qui domi manens ſenem patrem curaret. Xerxes verò iratus, hunc vnum, quem ſibi relinqui pater orauerat, iugulari ac diſſecari iuſſit. caſtriſque motis reliquos omnes abduxit eius fratres: qui omnes diuerſis in prœliis perierunt. Qua ex re cum magnum animi dolorem cœpiſſet Pythes, idem in ſe eſt expertus, quod vitioſis ſolet fatuiſque euenire hominibus. Nam & mortem timebat, & vitam ægre tolerabat. cùmq; & viuere nollet, & vitam proijcere nequiret, hoc egit: Agger in vrbe erat magnus, perq; eam amnis labebatur, quem Pythopoliten nominabant. Eo in aggere monimentum ſibi parauit, fluuiique alueum ita auertit, vt delapſu ſuo ſepulchrum attingeret. opere perfecto, vxori vrbem imperiumque omne commiſit, mandato ne ad monimentum accederet, ſed ſibi quotidie cœnam lintri impoſitam per amnem demitteret, tantiſper dum linter cum cibo intacto ſepulchrum præterueheretur: hoc ſi eueniret, tum mittendi faceret finem, ſeque mortuum ſciret. Hoc ille modo vitæ reliquum conſumpſit. Vxor autem rebus præclarè præfuit, ciuibuſque malorum mutationem parauit.

Stulti auari exitus.

AQVANE, AN IGNIS SIT *vtilior.*

[I.] PINDARVS pronunciauit, aquam eſſe rerum optimam, aurum autem flagrantem ignem. is ergo palam poſteriorem locum igni aſſignauit. Adſtipulatur huic Heſiodus, ita ſcribens,

Initio Olymp.

Principio factum Chaos eſt. —

nam voce Chaos plerique eum exiſtimant expreſſiſſe aquam ob diffuſio-

diffuſionem, quæ eſt Græcis chyſis. Cæterùm teſtium in vtranq; partem æqualia ſunt momẽta. Sunt enim qui ignem vniuerſi principium eſſe pronunciant, eumq; tanquam ſemen & gignere ex ſeſe omnia, & in ſeſe facta conflagratione recepturum. Omiſſis itaq; autoribus, rationes ipſas conſideremus in vtram nos partem inclinent.

Pro aqua.

Nonne autem id vtilius eſt, quo ſemper continenterq; indigemus, & quidem plurimo? quomodo ſupellex, aut inſtrumentum, atque adeò amicus aliis præfertur, qui nobis quauis hora & ad quaſuis occaſiones vtendi præſtò eſt. Atqui ignis non ſemper vtilis eſt: & aliquando eum moleſtè ferimus atq; amolimur. Aqua & hyeme & æſtate, tam ſanis quàm ægrotis, noctu dieque deniq; nunquam non vſus eſt & opus. nimirum enim mortui hinc alibantes dicuntur, quod humore careant, ideoq; vita ſint priuati. Deinde abſque igni multa fuerunt: ſine aqua nullus vnquam homo. Eſt vero id quod initio ſtatim & ab ipſo ortu hominum exſtitit, vtilius eo quod poſtea temporis inuentum fuit. liquet enim illud naturam nobis vt rem neceſſariam dediſſe, hoc ob vſus ſuperuacaneos ſtudio machinationeque partum eſſe. At verò dici non poteſt quando aqua caruerint homines: neque eius inuentor deorum aliquis aut heroum perhibetur. Ignis vſus nuper adeò, vt aiunt, à Prometheo eſt repertus. ita ſine igni, non abſque aqua vita fuit. Et non eſſe hoc à poetis confictum, noſtra demonſtrat vita. Sunt enim quædam hominum gentes, abſque igni vitam degentes, domibus fociſque carentes, & ſub diuo agentes. Quin &

Diogenes.

Diogenes Cynicus minimè igni eſt vſus. qui etiam polypum crudum deglutiens, Tantum dixit, pro vobis adeo periculum. Abſq; aqua autem neque commodam, neque omninò tolerabilem quiſquam putauit vitam. Quanquam, cur in has me coniicio anguſtias? cùm infinitæ ſint aliæ naturæ, quæ ſolo ferè homine ignis vſum ſciente, abſque igni nutriuntur & viuunt paſcentes, volantes, repentes, aluntur que fructibus, radicibus, carnibus, ſine igni. Sine aqua autem nihil viuit neque marinum, neque aereum, neq; terreſtre. & ipſa illa carniuora animalia, quæ bibere Ariſtoteles negat, mero tamen humore vitam ſuſtentant. Eſt autem omninò id vtilius, abſque quo nulla conſtat aut perdurat natura. [III.] Tranſeamus nunc ab iis quæ vtuntur, ad ea quibus nos vtimur, ſtirpes inquam & fructus. Horum alia prorſus expertia ſunt caloris, quædam exiguam eius & obſcuram habent partem. Humor autem omnibus, quorum ſtirpes terra continentur, naſcendi, augeſcendi, fructumque ferendi ſuum cauſa eſt. Iam quid attinet me enumerare vinum, oleum, & alia quæ vindemia nobis ſuggerit, aut quæ mulgemus, & in promptu ſita cernimus? quando ipſum quoque triticum, quod alimentum ſiccum putatur, mutatione, putrefactione, diffuſioneque humoris naſcitur. Porrò

autem

autem vtilius hoc eſt, quod nunquam nocet. Ignis verò facilè perniciem affert: aquæ natura nuſquam eſt damnoſa. Inter duo id quoque vtilius cenſetur, quod minimo apparatu ſuum exhibet vſum. Atqui ignis vſus ſumtum materiamque deſiderat: ideòque magis eo diuites & reges vtuntur, quàm pauperes & priuati. Habet autem aqua id humanis vſibus commodum, quod æqualiter omnibus proſtat, & ſimiliter non indiget inſtrumentis, non ſuppellectile, nihil extra ſeſe deſiderat, bonum eſt ſeipſo perfectum. Adhæc, minus vtile eſt, quod multiplicatum ſuam vtilitatem amittit. quod ſanè igni accidit tanquam feræ voraci, & obiecta inſumenti, & quia arte magis ſcitaq; moderatione quam ſuapte natura ſit vtilis. Ab aqua nihil vnquam timendum eſt. [IV.] Præterea de duobus illud vtilius iudicatur, quod cum altero coniungi poteſt. Sed ignis quidem aquam non recipit, neque eius communione prodeſt. Aqua autem igni adſcito conducibilis eſt. nam aquæ ſuapte natura calidæ remedium habent aduerſus morbos ipſis etiam ſenſibus manifeſtum. Et ignem profectò humidum nuſquam reperies. aqua autem tam calida quàm frigida, humanis apta eſt vſibus. Adde, quod cùm quatuor ſint elementa, aqua quintum, vt ſic loquar, ex ſe produxit elementum, mare puta, quod vtilitate illis inferius non eſt, cum alias *Mare.* ob res, tum ob hominum commercia. Vitam enim noſtram agreſtem alioqui & commerciorum expertem hoc elementum coniunxit ac perfecit, mutuis auxiliis directam, ac permutationibus communitatem amicitiaſque conciliantem. Heracleti eſt, ſi ſole careremus, noctem nobis futuram perpetuam. Licet autem nobis eodem modo dicere: abſque mare fuiſſet, animal fuiſſet homo omnium animalium feriſſimum & impudentiſſimum. Nunc mare ab Indis vitem Græcis aduexit, & tranſmarinis frumenti vſum è Græcia attulit, & è Phœnicia literas memoriæ aduerſus obliuionem remedium acciuit. vinum quoque apportauit. denique maior hominum pars ne abſque fructu & inſtitutionis exſors eſſet, præſtitit. Quomodo ergo non ſit vtilior aqua, quæ elemento excedit ignem? [V.] An verò potius pro igne dicendi aliquis hæc habeat argumenta. Quatuor elementa deus *Pro igne.* vniuerſi conditor ad omnium rerum effectionem conſtituit. quæ elementa rurſum hoc ipſo differunt, quod aqua & terra materiæ inſtar ſubiiciuntur effectioni, ac finguntur: eoque ornatum & ordinem, adeoque vt ſint & procreent conſequuntur, quod ab aere & igne tanquam artificibus formantur: & cùm antea tanquam mortua iacerent, ab his ortus ſui initium habent. Ignis verò in efficientibus cauſis dignitate hìc præſtat. Quod dixi, inductione poteſt intelligi. Terra enim abſque calore, ſterilis eſt, & infrugifera ignis. ſua eruptione & vi diffundendi materiam

turgen-

turgentem fertilem reddit. Quam enim aliam adferes cauſam, cur ſaxa & aridiores mõtium partes ſteriles ſint, quàm quod ignis vel nihil, vel parum nanciſcuntur? [VI.] In vniuerſum autem, tantum abeſt vt aqua ex ſeſe ſufficiat aliis rebus generandis aut conſeruandis, vt ipſa quoque igne deſtituta pereat. Calor enim eſt, qui quemadmodum cæterarum rerum formam naturamque ita aquæ etiam conſeruat. & calore deficiente, putreſcit aqua: ita vt aquæ interitus ac quaſi mors ſit penuria caloris. Nimirum enim paluſtres aquæ, & aliæ quæ non profluunt, aut exitu carentibus in cauitatibus incluſæ tenentur, vitioſæ ſunt, ac ad extremum putreſcunt: quod motum, cuius agitatione calor in rebus fouetur atq; conſeruatur, habent nullum. Contrà aquas quæ maximè feruntur atque concitantur, viuas vocamus, quod in iis calorem motus continet.

Aqua viua.

Quomodo autem duabus rebus ratione vtilitatis comparatis, hæc non præferatur, quæ efficit vt ſit altera, quod quidem ignis aquæ confert. [VII.] Enimuerò vtilius eſt id, quo prorſus ſummoto animal perit. liquet enim id, quo ſublato res interit, cauſam fuiſſe ei, vt ſubſiſteret in natura. At humor etiam cadaueribus adeſt, neque omnis aboletur. alioqui non putreſcerent humida corpora: cùm putrefactio ſit ſicci in humidum mutatio, aut potius humidi in carne corruptio. Tum ipſa mors nihil eſt aliud, quàm omnis caloris priuatio. vnde fit vt frigidiſſima ſint cadauera adeò, vt ſua frigiditate hebetent acies nouacularum admotas. Quin etiã in ipſo animali quæ minimum ſortita ſunt caloris, minus etiam habent ſenſus, vt (verbi gratia) oſſa & capilli, & quæ à corde abſunt longius. Ferè enim ſenſus largior minorve adeſſe intelligitur, pro eo atque caloris in re plus eſt aut minus. Stirpes quidem & ſemina, non humor producit, ſed calidus humor. frigidæ enim aquæ aut minus ſunt frugiferæ, aut prorſus ſteriles. Quod ſi ſuapte natura fertilis eſſet aqua, omninò oportebat ipſam quoque ex ſeſe proferre fructus. illa verò fructibus nocet. [VIII.] Iam alio ſumto initio ſic ratiocinemur. Ad ignis, quatenus ignis eſt, vſum aqua nihil indigemus. immò aqua vſum ignis impedit, eumque exſtinguit atque abolet. in pleriſque autem rebus aqua niſi igne adiuuante vſui non eſt. aqua enim calida aptior vſibus eſt, alioqui damnoſa. Eſt verò inter duo illud vtilius, quod ſeorſim ſuos præbet vſus, neque altero indiget. His accedit, quod ſolo tactu vtilis eſt aqua lauantibus aut contrectantibus. Ignis per omnes ſenſus ſuam vtilitatem ſpargit. non ſolo tactu, ſed procul etiam viſus prodeſt. vt accedat reliquis eius vtilitatibus multitudo emolumentorum. Cæterùm id falſum eſt, quod dicitur aliquos homines abſque igni eſſe: in vniuerſum enim carere eo nullus homo poteſt: diſcrimina in hoc genere, vt & aliis in rebus, fatemur eſſe. Mare autem vt eſſet vtilius, à calore eſt conſecutum: quo-

niam

niam magis quàm aliæ aquæ à calore afficitur. pro ſe enim nihil à reliqui differebat aquis. Qui verò ignem foris adhiberi ſibi non requirunt, non eò id faciunt, quod nihil opus habeant calore: ſed ob abundantiam inſiti caloris hoc fit. vt hac quoq; in parte ignis priores ferat: quandoquidem aqua nunquam ea eſt conditione vt non indigeat externis, virtus ſua ignem ſeipſo facit contentum. [IX.] Sicut ergo ducem præſtantiſſimum cenſemus, qui vrbem ita inſtruit, vt externis non indigeat auxiliis: ita hoc quoque elementum dicemus potius, quod efficit, vt pleriſque in rebus extra nos nihil deſideremus. Quod idem de aliis volo intelligi animalibus, quæ caloris externi non indigent. Et verò in contrariam ſententiam ſic poſſumus argumentari. Melius id eſſe, quo ſoli vtimur, eiuſque bonitatem ratione percipimus. Alioqui ratione quid conducibilius eſt homini, quid vtilius? Dices: atqui eo carent bruta. quid, inquam? an propterea minus vtilis eſt, inuentus ex prouidentia vtilitatis. Denique quoniam huc nos oratio deduxit, ſcire velim quid arti in conferendis ad vitam commoditatibus præſtet aqua. Ignis verò & reperit omnes, & conſeruat artes. itaque etiam Vulcanum principem ac ducem artium faciunt. [X.] Dixit Ariſto, *Somnus.* temporis nobis ad vitam dati exigui ſomnum quaſi vectigalis exactorem dimidiam auferre partem. Ego autem ſic dico: etiam ſi quis tenebris obtinentibus vigilaret per totam noctem, nullum fore huius vigiliæ fructum, niſi ignis bona nobis diei repræſentaret, noctiſque & diei diſcrimen aboleret. Itaque ſi nihil homo habet, cui ratione vtilitatis vitam poſtponat: ignis, qui vitam multiplicat, quomodo non mereatur omnibus anteferri rebus? Denique cuius temperiem ſenſus omnes maximè participant, id haud dubiè arbitrari debemus eſſe vtiliſſimum. Nonne autem animaduertis humore nullum per ſe vti ſenſum, niſi in eius temperie ſpiritus aut ignis ſit admixtus? Omnis autem ſenſus igne, vtpote vitalem ingenerante facultatem, communicat maximè omnium viſus, qui acutiſſimus eſt ſenſuum corporis, ignea quædam natu- *Viſus.* ra exſiliens cùm ſit: & qui fidem nobis fecit eſſe deos. quo accedat, quod à Platone eſt dictum, viſu animum hoc conſequi, quod cœleſtium corporum conuerſionibus ſeſe poteſt accommodare.

PLVTARCHI CAPITVLORVM *deſcriptio: hoc eſt, Quæſtionum ſolutio, ſiue problematum.*

QVÆSTIONES ROMANÆ.

I. QVid cauſæ eſt cur ſponſa in nuptiis iubeatur aquam & ignem tangere? An quod horum, quatenus in elementis ac principiis numerantur, alterum mas eſt, alterum fœmina: & ignis principia motionis ſuggerit, aqua ſubiecti ac materiæ facultatem obtinet? An quia ignis luſtrat, aqua purgat: debet autem quæ nubit puritatem ac caſtimoniam conſeruare? An quod ſicut ignis abſque humore nutriēdi vi deſtituitur, eſtque aridus, aqua autem abſque calore ſterilis eſt & ocioſa, ita mas quoque & fœmina ſeorſim nihil valent, coniunctione eorum vitæ conſuetudo perfecta à nuptiis redditur? An id ſignificare volunt, alterum ab altero deſeri non debere, ſed eos in ſocietate qualiſcunque fortunæ perſiſtere, etiam ita rebus ferentibus, vt præter ignem & aquam nihil boni vna frui detur?

II. Cur in nuptiis quinque faces, (cereos ipſi vocant) non plures his aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem ſponſi accendunt ignem? An quod cum vtantur compluribus alias etiam numeris, tum alioqui præſtantior atque perfectior impar creditus eſt, tum ad nuptias melius quadrare viſus? Par enim diuidi ſe patitur, parteſque eius æquis inter ſe viribus contendunt. Impar autem omninò diffindi ſe non fert, ſed diuiſus ſemper aliquid relinquit. Inter impares porrò omnium maximè congruit nuptiis quinarius. nam ternarius primus eſt de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tāquam mare & fœmina miſcetur quinarius. Aut potius, quoniam lumen procreationis ſignum eſt, mulieres autem ad quinq; plerunque pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinque deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina eſt) quam parturientes inuocant.

Paris & imparis numeri vis, & quinarij.

III. Quamobrem de multis quæ Romæ ſunt Dianæ templis, id ſolum non intrant viri, quod eſt in vico patricio? An id fit ob ſermonem vulgatum? narrant enim mulierem ibi deæ cultum exhibentem à quodam vi fuiſſe compreſſam, eúmque à canibus diſcerptum. inde ſuperſtitionem natam, ne viri eò intrarent.

IV. Cur reliquis Dianæ fanis ſoliti ceruorum cornua affigere, ei

quod

quod in Auentino eſt boum cornua affixerunt? Fortaſſis vt monimentum eſſet antiqui caſus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius. is vaccam habebat magnitudine & forma reliquis præſtantem: monitusque à vate quodam, qui in Auentino bouem hanc Dianæ immolaſſet, ei fata ſummam poteſtatem deferre, vrbemq; ipſius Italiæ totius regno potituram, Romam ſe contulit bouis ibi mactandæ gratia. ſeruus autem regi Seruio clam id vaticinium, idq; rex Cornelio Pōtifici indicauit. tum Cornelius Antroni mandauit, vt ante ſacrificium aqua Tiberis profluente ſeſe ablueret: ſic enim legibus præſcriptum eſſe litaturo. ita hic lotum abiit. interim Seruius occaſionem immolandæ vaccæ in honorem Dianæ præcepit, mactatæque cornua templo affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro. niſi quod hic Antronis nomen non habet, deceptumque non à Cornelio ſacerdote Sabinum, ſed ab æditu o refert.

Cur quos peregrè mortuos falsò fama nunciauit, reuerſos non per fores admittunt, ſed conſcenſo tecto in domum demittunt? V.

Fabula omninò eſt, quod Varro pro cauſa adfert. Cùm bello apud Siciliam magnum nauale prælium fuiſſet commiſſum, multoſq; fama mentiretur periiſſe qui erant ſuperſtites, hos domum reuerſos, intra breue tempus vniuerſos fuiſſe mortuos. vnum ex illis domi ſuæ ianuam fortè fortuna occluſam offendiſſe, neque aperire potuiſſe ipſum cùm ante fores obdormiuiſſet, per quietē ſpectrum vidiſſe, quod ei præciperet, vt ſe de tecto in domum demitteret. eumq; conſilio huic paruiſſe, longamq; vitam feliciter exegiſſe. atque huius ab exemplo iſtam fuiſſe introductam conſuetudinem. Quid verò, ſi ea quoq; Græcis moribus eſt ſimilis? Græci enim profanos habebant, neque iis ſeſe permiſcebant, neque ad ſacrificia admittebant eos, quibus factum fuerat funus & ſepulcrum tanquam mortuis. Et relatum in commentarios reperi, Ariſtinum quendam ea ipſa obſtrictum religione Delphos miſiſſe, qui pro ſe deprecarentur, & quo pacto difficultatibus, in quas legum autoritate compulſus erat, ſeſe extricaret, rationem oſtendi peterent. ei ſic à Pythia fuiſſe reſponſum: *Ariſtinus.*

His, peragit quæcunq; puerpera, ritè peractis
Omnibus, ad ſuperûm tua dona altaria ſiſtes.

eumque oraculo probè intellecto, mulieribus ſeſe quaſi renatum præbuiſſe lauandum, vinciendum, lactendum, idq; reliquos deinde, quos idem caſus excepiſſet, imitatos fuiſſe omnes, nomenq; iis factum Hyſteropotmi, quod ſcilicet à credito exitio quaſi poſtliminio reuertiſſent. Sunt qui hunc de Hyſteropotmis expiandis morem ipſo putent Ariſtino priorem, priſcumq; fuiſſe. Non itaq; nimirum eſt, ſi Romani tunc quoq; eos quos ſemel ſepultos ac rebus humanis exemtos eſſe fuerat creditum, exiſtimauerunt nō debere per oſtium ingredi, per quod ſacrificatū exitur, ac ſacrificatu

reditur:

reditur: ſed cum deorſum ex aere voluerunt in atrium ſub dio poſitum demitti. Expiationes enim omnes ſolent fere ſub dio peragere.

VI. *Oſculi mos.* Quare mulieres oſculo ſalutant cognatos ſuos? An id ſentiendum eſt, quod pleriſque probatur? Interdictum vſu vini mulieribus fuiſſe: ac proinde ne latere poſſet, ſi qua vinum bibiſſet, ſed à familiaribus inter congreſſum deprehenderetur, oſculandi morem fuiſſe inſtitutum. An verò quam adfert Ariſtoteles philoſophus cauſam, ea recipienda eſt? Id enim quod fama peruulgatum eſt, multiſque locis adſcribitur, facinus Troadum, ab iis in Italia perpetratum fuit. nam ibi cùm poſt nauium appulſum viri eſſent digreſſi, mulieres ignem nauibus iniecerunt, vt erroribus finem imponerent ac nauigationi. deinde ſibi metuentes à maritis, cognatos & familiares, vt quiſque ſe obtulerat, cum ſuauio ſunt amplexæ: itaque placata vt in gratiam fuit reditum, hoc deinde eis blandiendi genus retinuerunt. Aut potius datum eſt hoc mulieribus, vt honorem ſimul eius potentiamque concilians, ſi viderentur multos ac probos habere cognatos & propinquos? Siue hoc verius eſt? cùm eſſet legibus interdictum cognatarum nuptiis, vſque ad oſculum tamen amori permiſſum progredi, eaque fuit conſanguinitatis teſſera & communicatio. *Nuptiæ cũ propinquis.* Antiquitus enim ſanguine iunctas Romani non copulabant ſibi in matrimonio, vt ne nunc quidem materteras aut ſorores. Serò conceſſum fuit, vt ducere conſobrinas liceret: idque tali de cauſa. Vir quidam, pecuniæ indigens, alias honeſtus, & gratia populari nemine inferior, conſobrinam habere putabatur vxoris loco, ad quam hereditate dos magna peruenerat, eaq; ratione diues ipſe eſſe. cui cùm eſſet eo nomine dies dicta, populus omiſſa cauſæ cognitione eum abſoluit, decretoque facto nuptias conſobrinarum permiſit publicè, coniugio autem ſuperiorum graduum interdixit.

VII. *Donationes coniugum.* Cur donationes inter maritum & vxorem prohibitæ ſunt? An quemadmodum Solon donationes mortis cauſa factas valere voluit, iis tantùm reſciſſis quæ neceſſitate extortæ, aut muliere perſuadente factæ eſſent: nimirum quod neceſſitas vim animo faceret, voluptas autem eidem imponeret. an, inquam, eodem modo Romanis ſuſpectæ erant cõiugum donationes? Aut potius, quod ſignum beneuolentiæ ſubtiliſſimum putarent eſſe donum, (dant enim etiam alieni & non amantes) ideo iſtud demerendi genus è coniugio ſuſtulerunt, vt abſque mercede gratis, ac propter ſe non alius cauſa coniuges inuicem amarent. An, quia muneribus capiundis maximè corrumpuntur mulieres vt alienos admittant viros, grauitatem iis conciliare cenſuerunt, quod ſuos nihil dantes diligerent? An hæc eſt verior ratio, quod mariti & vxoris omnia debent eſſe communia? Qui enim accipit quod datur, is diſcit,

pro

pro alieno putare quod datum non eſt: itaq; pauca inuicem dantes, reliqua omnia adimunt.

Cur a genero aut ſocero donum capere vetitum fuit? A gene- VIII.
ro, quia id per patrem videbatur ad vxorem rediturum: à ſocero, Quod iuſtum videbatur nihil accipere eum, qui nihil daret.

Quamobrem rure aut peregrè domum redeuntes mariti, præ- IX.
mittunt qui adeſſe ipſos ſignificet? An quia hoc eſt probitati vxoris ſuæ confidentes viri, (nam ex improuiſo & ſubitò ſuperuenire, ſpeciem inſidiarum & infenſæ obſeruationis habet) ideo dant operam vt deſiderantibus ſe atque exſpectantibus vxoribus lætum ſui aduentus nuncium offerant? Aut potius quod ipſi reſcire cupiunt, ſaluaſne & deſiderio ſui affectas vxores domi ſint offenſuri? Vel quoniam plura ſunt mulieribus domeſtica negocia & rei familiaris occupationes plures, mariti vbi abſunt, variæque curæ & diſcurſus: ideò aduentus nuncium accipiunt, vt omiſſis iſtis negociis abſque tumultu ac ſuauiter maritum excipiant?

Cur deos velato capite adorant, cùm alioquin hominibus ob- X.
uiam facti venerandis, caput, ſi fortè eo tecto incedunt, detegant? hoc enim eſt, quod quæſtionem videtur facere difficiliorē. Narrant Æneam cum rem ſacram faceret, Diomede prætereunte caput velaſſe, itaque ſacrificium abſoluiſſe. Hoc ſi verum ſit, non eſt alienum à ratione, ſed conſentaneum, vt quemadmodum aduerſus hoſtem caput regimus, ita amicis & præſtantibus hominibus obuiam dati idem nudemus & quod deos velato capite venerantur, non proprium id eſt, ſed fit per accidens, facto iſto Æneæ in conſuetudinem tracto. Quod ſi alia eſt afferenda cauſa, vide ne id modò quærendum ſit, cur in veneratione deorum caput tegatur; alterum verò eius ſit conſectarium. Nam quod coram potentioribus hominibus caput nudant, non faciunt augendi honoris eorum gratia, ſed vt eos inuidia liberent potius, oſtendantq; eos non poſcere ſibi eoſdem cum diuinis honores, neq; ferre aut gratum habere eodem ſe quo deos modo coli. Deos autem operto capite adorauerunt, vel quod ea re animi demiſſionem confiterentur, vel potius, quod verentes ne qua vox mali ominis foris accideret, vſque ad aures veſtem ſurſum attrahunt: hoc enim eos admodum vitare, ex eo liquet quod ad oraculum conſulendum accedentes, tinnitu æris circumſonantur. Aut, vt Caſtor tradit, qui Romana inſtituta Pythagoricis accommodat, vt oſtendant genium qui in nobis eſt deorum qui extra ſunt ope indigere iiſque ſupplicare: capite operiendo per ambages arguentes animum à corpore occultari atque tegi.

Capitis nudatio & velatio.

Cur Saturno ſacrificantes capita habent retecta? An quia vela- XI.
re caput inſtitutum eſt Æneæ, Saturni autem ſacrificium multò eſt vetuſtius? An quod capita operiunt coram cœleſtibus diis:

Saturnus qualis deus Saturnum, autem inter inferos terreſtreſque deos numerant? An quod veritati nihil opertum eſt, nihil occultum? nam veritatis patrem Romani Saturnũ (qui Cronos Græcis dicitur) eſſe cenſent.

XII. Cur verò Cronum hunc veritatis patrem faciunt? Siue quod tempus eſt Cronus, vt nonnulli philoſophorum interpretantur: veritatem autem eruit tempus, ſiue quod ſæculum Saturni cum fabulæ ferant iuſtiſſimum fuiſſe, probabile eſt plurimum fuiſſe vſum veritate.

Veritas Temporis filia.

XIII. Cur Honori ſacra faciunt aperto capite? An quod honor ſplendida eſt res, illuſtriſque & aperta, qua de cauſa etiam egregios honoratoſque viros capite retegendo venerantur: ideo numini quoque eiuſdem nominis hunc ritum exhibent?

XIV. Cur parentes efferunt filii velatis capitibus, filiæ nudis capitibus, paſſiſque crinibus? An quia filiis venerandi ſunt patres tanquam dii, filiabus autem lugendi vt mortui, lex vtriq; parti ſuum decoro conueniens aſſignauit officium? An quia luctui maximè congruit, quod eſt alienum à conſuetudine? ſolent autem ferè mulieres tectis, mares nudis capitibus in publicũ progredi. Nam apud Græcos etiam ſi qua calamitas incidit, tondentur mulieres, viri comam alunt: cùm alioquin hi tonderi, illæ crinem geſtare ſoleant. Aut potius de filiis prior cauſa melius eſt allata. nam ſuper ſepulcris parentum circumagunt ſe, vt Varro ſcribit, ea tanquam deorum templa colentes: crematiſq; parentibus cùm primum os reperiunt, mortuum diuinam eſſe conſecutum naturam dicunt. Mulieribus omninò non licebat caput obnubere. Etenim narrant hiſtoriæ, primum omnium Spuriũ Carbilium vxori nuncium remiſiſſe ob ſterilitatem: ſecundum Sulpitium Gallum, quod ſuam vidiſſet veſte attracta caput tegere: tertium P. Sempronium, quod ſua vxor ludos funebres ſpectaſſet.

In luctu res inſolita.

Diuortia.

XV. Cur Termino, quem Deum cenſent, & ſacris terminalibus honorant, nullum animal immolatur? An quia Romulus terminos agro populi nullos poſuit, vt liceret progredi, aliiſq; ademptum adiicere ſuo, & putare omnem ditionem ad ſe pertinere, quàm (vt Laco ille dicebat) haſta aſſequi poſſent: Numa autem Pompilius, homo iuſtus, ciuilis, ac philoſophus, limitibus ſuum agrum à vicino diſtinxit, iiſque Terminum nuncupans inſpectorem atque cuſtodem amicitiæ & pacis, exiſtimauit ſanguinis purum, nullaque inquinatum cæde debere ſeruari?

XVI. Cur ſeruæ aditu templi Matutæ (quæ Leucothea Græcis eſt) prohibentur: vnam duntaxat matronæ introducunt, & colaphos genis eius infligunt? An hæ ipſæ alapæ ſignum ſunt interdicti: reliquas autem arcent fabulam ſecutæ? Fertur enim Ino ex æmulatione aduerſus maritum, quem ancillam amare ſuſpicabatur, in inſaniam prolapſa filium perdidiſſe. eam ancillam Græci Ætolam

lam

Digitized by Google

lam domo, nomine Antipheram fuiſſe tradunt. Itaque apud nos Chæroneæ æditu us ante fanum Leucotheæ ſtans, accepto flagello edicit, Ne quis ſeruus intret, ne qua ſerua, ne quis Ætolus, neve vlla Ætola.

XVII. Cur ab hac dea nulla ſuis, ſed ſororum liberis bona precantur? An quod Ino ſororis ſtudioſa fuit, eiuſque filium enutriit: in propriis autem liberis infelix fuit: aut aliàs etiam conſuetudo hæc boni moris eſt, multumque neceſſitatibus conciliat beneuolentiæ.

XVIII. Cur multi diuitum Herculi decimam ſuorum bonorum conſecrant? An quod is quoque Romæ decimam boum Geryonis partem depoſuit? Aut quod effecit, ne Romani porrò decimas Etruſcis penderent? Aut hæc quidem fide digna hiſtoria nulla confirmantur? Herculi autem vt voraci & largiter cœnanti cōpioſius ſacrificauerunt? Aut potius nimias diuitias ciuibus inuiſas carpentes, iiſque tanquam corpori nimio incremento turgenti aliquid detrahentes, maximè honorari ac delectari huiuſmodi contractione abundantiæ putauerunt Herculem, cuius vita fuit modicis contenta rebus & frugalis?

XIX. Cur à Ianuario nouum annum auſpicantur? Antiquitus enim Martius primus fuit menſis numeratus. quod cùm aliis multis manifeſtum ſit indiciis, tum eo præcipuè, quod quintus a Martio menſis Quintilis, Sextus ſextilis, reliquique ſic deinceps nominantur vſque ad vltimum, qui December appellatur, numero decimus à Martio. quæ res nonnullos mouit vt opinarentur atque affirmarent etiam antiquos Romanos non duodecim, ſed decem menſibus annum compleuiſſe, quorum nonnulli plures xxx. diebus haberent. Alii ſic tradunt, Decembrem à Martio menſem eſſe decimum, Ianuarium vndecimum, Februarium duodecimum, quo menſe luſtrationibus vtuntur, & defunctis parentant anno finiente. mutato autem ordine Ianuarium primum factum, quod Kalendis Ianuarii conſules primi eiectis regibus Romæ magiſtratum iniuerunt. Probabilius eſt, quod alii dicunt. Martium à Romulo, homine bellicoſo Martiſq; cupido, & qui Martis filius putaretur, cæteris menſibus præpoſitum eſſe, vtpote Martis cognominem. Numam verò pacis ſtudioſum, & qui ciues à re bellica ad agriculturā tranſcendere cuperent, Ianuario principē locum aſſignaſſe, Ianoq; magnos honores detuliſſe, vt qui ciuilis & terrę colendę quàm belli fuiſſet ſtudioſior. Verùm hoc cōſidera, an nō potius Numa anni principium ſumſerit noſtrę naturę magis accommodatum. In vniuerſum enim in his quæ circulo circumaguntur, natura nihil eſt primum aut vltimum: ſed arbitrio hominum alius aliud temporis ſtatuit initium. Optimè verò, qui poſt ſolſtitium hybernum anni exordium faciunt, quando ſol progredien-

Menſium ordo.

Bruma.

di fine facto conuertitur, & ad nos curſum reflectit. tunc enim in ipſa quoque natura conuerſio quædam fit, quæ luminis tempus auget, & tenebrarum minuit, nobiſque propius admouet principem atque dominum vniuerſæ fluxæ naturæ.

XX. Cur matronæ domi ſuæ ſacellum muliebris deæ, quam Bonam vocant, ornantes, myrtum non inferunt: quanquam omnibus germinantibus & florentibus ſtudioſè ad eam rem vtantur? An credendum eſt fabulæ, quæ perhibet Faulii cuiuſdam aruſpicis vxorem, cùm clam poto vino non feſelliſſet, à marito virgis myrteis fuiſſe caſtigatam: ideoque mulieres myrtum non inferre, ſed vinum ei ſub lactis appellatione libare? An verò quod cùm ab aliis rebus puræ, tum maximè rei Venereæ, ſacra iſta peragunt? non enim ſolum maritos, ſed omnes in vniuerſum mares domo exterminant, cùm deæ ſacris operantur ritibus. *Myrtus.* Itaque myrtum vt Veneri ſacram abominantur. Nam quæ hodie Murtia Venus dicitur, ea ſcilicet olim Myrtia fuit dicta.

XXI. Cur picum Latini venerantur, eoque vniuerſi magnopere abſtinēt? An quia Picum veneficio vxoris mutatum in picum auem fabula fert, & oracula pronunciaſſe, ac reſponſa interrogantibus dediſſe? An hoc quidem omninò incredibile eſt & monſtroſum? alia verò fabula probabilior, Romulo & Remo expoſitis non tantùm vbera lupam præbuiſſe, ſed & picum frequenter aduolaſſe ac bucceas in ora inſeruiſſe? Frequenter enim etiamnum in locis quę ſub montibus ſita ſunt ac ſylueſtria, vbi picus, ibi etiam lupus viſitur, vt narrat Nigidius. Aut potius ſicut alię aues aliis diis ſacræ, ita picus Marti ſacer eſt? eſt enim audax & ferox auis, roſtrumq; habet ita robuſtum, vt quercus etiam exſcindat, cùm roſtri ictibus vſque ad medullam peruenerit.

XXII. *Ianus.* Cur Ianum bifrontem fuiſſe credunt, talemque fingunt & pingũt? Num quia genere Græcus ex Perrhœbia fuit, ac profectus in Italiam, ſedibus apud Barbaros poſitis, linguam vitæque rationem mutauit? hoc enim narratur. An verò, quod Italos feris vtentes iniuſtiſque moribus ſuadendo ad aliud vitæ genus traduxit, agriculturaque & ciuili inſtitutione compoſuit?

XXIII. *Venus ortui & interitui hominis præfecta.* Cur quæ ad funera pertinent, in templo Libitinæ vendunt, quam eandem eſſe cum Venere cenſent? An hoc quoq; vnum eſt de Numæ regis ſapienter inſtitutis, quo diſcerent ab his rebus non abhorrere, neque pro piaculis eas ducere? Aut potius eò monebantur caducum eſſe, quod eſſet natum, vna eademq; dea & ortibus & interitibus præſidente? Nam Delphis quoque Veneris Sepulcralis, (*Epitymbiam* ipſi dicunt) eſt imaguncula, ad quam euocant eorum manes, quibus libant.

XXIV. *Kalendæ.* Cur tria principia menſis habent, non eodem dierum numero diſtincta? An Iubæ fides habenda eſt? is Kalendis dicit populum

fuiſſe

fuiſſe à magiſtratibus vocatum, & ei indictas in quintum abinde diem Nonas: Idus autem diem ſacram habitas. Aut potius cùm tempus Lunæ varietatibus definirent, animaduerterunt quouis menſe tribus eam maximis variari differentiis. quarum prima eſt, cùm occultatur congreſſa cum ſole: altera, cùm radiis ſolaribus elapſa, primùm in occidua plaga conſpectui ſeſe offert: tertia, cùm Soli oppoſita pleno orbe fulget. itaq; occultationem eius vocant Calendas, quia omne quod occultè & furtim fit, clam appellant, tracto inde verbo *celare*. Primum autem Lunæ conſpectum Nonas aiunt iuſtiſſimo nomine vocari, cùm ſit nouilunium Eidus aut ob pulchritudinem dici creditur, quod tum integra Luna eſt lucida: aut cognomines eſſe Ioui. hunc Dia, ſpeciem ſeu formam Græci εἰdos appellant. Neque verò oportet numerorum ſubtiliſſimam rationem conſectari, aut ſi quid exiguum rationes offendat, calumniari. quando hodieque, cœleſtium motuum obſeruatione artificioſa interim tanto aucta incremento, tamen inæqualitas motionum peritiam mathematicorum vincit, ratiocinationemque ſubterfugit. *Nonæ. Idus.*

Cur diebus poſtridie Kalendarum, Nonarum, atque Eiduum exire vrbe aut peregrinari non licet? An id fit ea de cauſa quam plerique putant, & Liuius tradidit? Poſtridie Idus Quinctiles, quas nunc Iulias vocant, tribuni militum legiones ad Aliam fluuium educentes, à Gallis pugna ſunt victi, vrbemque amiſerunt. Is dies cùm nefaſtus eſſet iudicatus, ſuperſtitio (vt ſolet) morem hunc amplificauit, eidemque religioni obnoxios fecit etiam dies poſtridie Kalendarum & Nonarum. Aut multa ſunt, quæ contra hanc opinionem dicuntur? nam & alia die clades ea accepta fuit, quàm diem Alienſem à flumine dictam abominantur: & cùm multi ſint atri ſiue nefaſti dies, non eoſdem in omnibus obſeruant menſibus, ſed in vnoquoque prout res tulit: & veri ſpeciem nullam habet, vnam Idibus proximè poſteriorem diem omnibus quæ Nonas atque Kalendas continenter inſequuntur, hanc ſuperſtitionẽ conciliaſſe. §. 1. Videndum igitur, numnam ſicut de menſibus primum diis cœleſtibus conſecrarunt, ſecundum diis manibus, quo menſe & luſtrationes quaſdam peragunt, & defunctis parentãt: ita etiam dierum initia quaſi & principes ſtatuerint tres eos quos diximus cuiuſque menſis, feſtoſque hos dies & ſacros eſſe voluerint: proximos autem ab his dæmonibus & vita defunctis deſtinauerint, nefaſtoſque & ad agendum ineptos eſſe iuſſerint? Nam Græci etiam in nouilunio diis rem ſacram facientes, proximum ab eo diem heroibus ac geniis addixerunt, craterumque ſecundus heroibus heroiniſque miſcetur. Omnino autem tempus quidam eſt numerus, numeri autem principium Vnitas, ſacra habetur. binarius, qui eam excipit, principio opponitur, vt XXV. *Dies atri ſiue nefaſti.*

Digitized by Google

Numerorum diſcrimen.

parium primus. Par autem numerus imperfectus eſt & mancus atque infinitus: ſicut contra impar definitus, finiens atq; perfectus. Ideò Nonæ quinto die Kalēdas, Idus nono die Nonas ſubſequuntur. imparibus enim principia definiuntur Quę verò principia inſequuntur dies, pari numero cùm cenſeantur, ordinis eam dignitatem ac vim non habent. itaque his diebus actionem nullam aut peregrinationē ordiuntur. §. 2. Quid ſi huc pertinet fabula Themiſtoclis? contendiſſe aliquando diem poſt feſtum diem proximè ſuccedentem cum feſto die, obieciſſeque, Hunc multum habere laboris ac moleſtiarum, ſe ocium præbere, & facultatem per quietem fruendi iis quæ ad feſtiuitatem fuiſſent parata. reſpondiſſe feſtum diem: vera dicis: ſed ego niſi fuiſſem, nunquam tu eſſes. Hoc autem Themiſtocles dicterio duces Athenienſium, qui ipſi ſucceſſerant, refutauit, Nunquam eos fuiſſe exſtituros ſignificans, ſi ipſe vrbem non conſeruaſſet. Cùm itaque omnis ſeria profectio & actio apparatum requirat & diſpoſitionem, Romani autem feſtis diebus nihil adornare conſueuiſſent, neque vlli curæ extra cultum deorum intenti eſſent, adeoque quod etiamnum edicunt pontifices ad ſacrificia accedentes, Hoc agerēt: haud abs re fuit, quod ſtatim à feriis inter ingredi aut actionem ſuſcipere noluerunt. quippe imparati cùm eſſent, domi diem è feriis proximum meditandis apparandiſque rebus conſumſerunt. An quemadmodum hodieque cùm in templis deos adorauerunt, manere ſolent atque aſſidere: ita ſacris quoq; diebus non ſtatim agendo dicatas ſubiecerunt, ſed intercapedinem quandam fecerunt, cùm difficilia multa & præter voluntatem hominibus inter agendum eueniant?

XXVI. *Albata lugebant.*

Cur in luctu mulieres albas gerunt veſtes, albaſque vittas? An id faciunt exemplo magorum, qui aduerſus Plutonem & tenebras lucido & illuſtri amictu ſe muniunt? Aut ſicut defuncti cadauer albo inuoluunt tegmine, ita etiam amictos volunt eſſe neceſſarios? Corpus autem hoc modo ornant, quia animam nō poſſunt, quam volunt puram illuſtremq; proſequi, vt peracto difficili ac vario certamine iam dimiſſam. Siue luctum maximè decent vilia & ſimplicia? quæ autem colore infecta ſunt, partim luxum, partim ſuperuacanearum rerum ſtudium arguunt. non enim minus de nigro, quam de cœruleo colore dici poteſt: doloſæ ſunt veſtes, doloſus color. iam nigra ex ſeſe quæ ſunt, non arte, ſed natura tincta ſunt, vmbroſoque colore permixta. Solum itaque album ſincerum eſt mixturæq; expers, purum, & tinctura non imitabile, ac proinde optimè conuenit iis qui ſepeliuntur. Mortuus ènim ſimplex quippiam factus eſt & impermixtum, ac purum: ſcilicet nihil aliud, quàm à corpore tanquam ſucco colorem inducente liberatus. Socrates ſcribit, Argis in luctu albas geri veſtes àqua elutas.

Cur

Digitized by Google

XXVII. Cur omnem murum ſacrum intaminatumque habent, portas non item? An vera eſt Varronis ſententia? muros propterea ſacros exiſtimandos, vt pro iis propugnare alacrius ciues, mortemque etiã oppetere ſuſtineant. (Et videtur Romulus quoq; fratrem propterea interfeciſſe, quod ſacrum locum & inacceſſum tranſilire aggreſſus, tranſcendendum profanumque reddidiſſet.) Portæ autem ſacræ eſſe non poterant, cùm per eas & alia neceſſaria, & cadauera etiam efferrentur. Itaque vrbem qui de nouo condebant, aratro cui bouem marem & feminam ſubiunxiſſent, locum quantum erat murus occupaturus deſignabant: portarumque dimenſi ſpacia, vomere exempto aratrum earum locis intactis transferebant. quod omnem terram aratam ſacram & inuiolabilem cenſerent futuram.

XXVIII. *Iureiurandum.* Cur pueros Herculem iuraturos non ſinunt iureiurandum hoc intra domum facere, ſed exire ſub dium iubent? An ea eſt vera quorundam opinio, quia Hercules non ſit delectatus vita parietibus cincta, ſed ſub dio & peregrè ſolitus degere? Aut quia deus iſte non indigena, ſed peregrinus & hoſpes fuit? Nam Bacchum quoque non iurant ſub tecto, hunc quoque peregrinum. An verò hæc ioco tantum pueris dicuntur? aliàs verò hac ratione cohibere eos à leuitate & iurandi temeritate voluerunt, ſicut Fauorino placet. nam iſte quaſi apparatus cunctationem iniicit, facultatemque deliberandi præbet. Hunc ritum non communem, ſed Herculi peculiarem fuiſſe cum Fauorino aliquis affirmauerit, iis quæ de eo narrantur conſideratis. adeò enim religioſum hac in re fuiſſe tradunt Herculem, vt ſemel duntaxat iurauerit, ſoli nimirum Phyleo Augeæ filio. Ideoque etiam Pythiam hæc ſacramenta Lacedæmoniis exprobraſſe, quod diceret melius vtiliuſque fore, citra iureiurandum promiſſa implere.

XXIX. *Nuptiales ritus.* Cur nuptam non patiuntur ipſam tranſcendere limen domus, ſed ſublatam tranſportant pronubi? An quia in prima raptione mulieres non vltrò intrauerunt domos, ſed illatæ ſunt? aut quia videri volunt non volentes, ſed vi coactæ eò ingredi, vbi ſunt virginitatem amiſſurę? aut hoc ſignum eſt, exire etiam eas, domumve relinquere non debere, niſi vi eiiciantur, ſicut vi introductæ ſunt? Nam etiam apud nos in Bœotia in nuptiis axem plauſtri ante fores cremant, innuentes ſponſæ manendum eſſe, ſublato auehendi inſtrumento.

XXX. Cur ſponſam introducentes dicere iubent? *Vbi tu Caius, ego Caia.* An quia hac conditione pacta intrat, vt particeps omnium rerum & gubernandæ familiæ ſit? itaque hęc verba id ſignificant, Vbi tu dominus eris & paterfamilias, ego domina ero & materfamiliâs. Nomine autem Caii & Caiæ communibus, vſi ſunt peculiariter, quomodo iureconſulti Caium, Seium, Lucium, Titium

nomen ei de quo agitur imponunt. & philoſophi Dionis aut Theonis voces vſurpant. Aut quia Caia Cæcilia honeſta fuit ac proba matrona, vxor vnius de filiis Tarquinii, cui Caiæ in Sancti templo ſtatua priſcis temporibus poſita fuit cum ſandaliis & fuſo: quæ domi actæ vitæ, induſtriæque ſunt ſigna.

XXXI. Cur in nuptiis canitur iſte omnium ſermone notus *Talaſius*? An à lanificio, quæ Græcis eſt *talaſia*, talaſum pro talaro dicentibus? nam ſponſæ introductæ vellus ſubſternunt, ipſaque ſecum colum & fuſum importat, ac mariti ianuam lana coronat. An verum eſt, quod hiſtorici tradiderant? eſt autem tale. Quo tempore Romani Sabinarum filias Romam ad ſpectaculum profectas rapuerunt, Talaſio (erat autem hic Talaſius iuuenis re bellica præclarus, & cætera probus) virginem inſigni forma plebeii quidam & eius clientes afferebant, vtque id eò poſſent tutius, neque interciperentur aut virgo ipſis eriperetur, vociferabantur eam ſe Talaſio adducere. ita reliqui honorem Talaſio habentes, fauſtis acclamationibus & comprecationibus eos ſunt proſecuti ac comitati. cumque feliciter iſtud coniugium cecidiſſet, morem introduxerunt aliis quoque Talaſium accinendi, vt Hymenæum ſolent Græci.

XXXII. *Argei quid?* Cur ſimulacra hominum, quæ Maio menſe de ponte ligneo in flumen abiiciuntur, Argeos vocant? An quod antiquitus barbari iſta loca incolentes hoc modo interficiebant ſi quos Græcorum cepiſſent: Hercules autem, cuius virtutem admirabantur, docuit eos more interficiendi peregrinos dimiſſo, ſimulacris eum repræſentare, iiſque iaciundis religione ſe ſoluere? Argeos autem, ſiue Argiuos antiquitas ſimpliciter quoſuis Græcos nominauit. Niſi hoc potius ſentiendum eſt: Cum Arcadibus Argiui ob viciniam inimici haberentur, Euandrum è Græcia profugum cùm in iſtis conſediſſet Italiæ locis, iſtam odii & inimicitiarum memoriam conſeruaſſe?

XXXIII. Cur antiquitus foris non cœnabant abſq; filiis pueritiam etiamnum agentibus? An hoc eſt quod etiam Lycurgus inſtituit, vt pueri in phiditia introducerentur, aſſueturi non belluino more aut incompoſite, ſed modeſtê voluptates adire, cùm haberent ſenes qui inſpicerent ac moderarentur? Immò vel magis hæc cauſa fuit, vt filiis præſentibus ipſi patres verecundius ac modeſtius ſeſe gererent? Vbi enim (inquit Plato) inuerecundè agunt ſenes, ibi neceſſe eſt adoleſcentes fieri impudentiſſimos.

XXXIV. Cur cùm reliqui Romani Februario menſe mortuis parentent, D. Brutus, vt Cicero narrat, menſe Decembri hoc egit? (Is autem Brutus eſt qui Luſitaniam peragrauit, primuſque cum exercitu Obliuionem fluuium tranſiit) An quemadmodum ſub menſis & diei finem ſolent vulgò mortuis iuſta perſoluere, ita rationi con-

Digitized by Google

ni conſentaneum eſt etiam vltimo menſe & anno deſinente id fieri? vltimus autem menſium eſt December. An quia dijs manibus iſti honores habentur, quos venerari tempeſtiuum eſt omnibus fructibus iam perfectis? Aut quia tunc potiſſimum mentio inferorum eſt facienda, cùm appetente ſatione terra incipit moueri? Aut quia Saturno à Romanis eſt hic menſis conſecratus, quem in Manibus, non ſuperis dijs cenſent. Aut cùm Saturnalia ſint inſtituta, feſtiuitas facilè maxima, & in qua conuiuiorum oblectationiſque plurimum vſurparetur, horum quoque primitias quaſdam mortuis tribuere placuit? Quid ſi falſum omninò eſt, ſolum Brutum iſto menſe parentaſſe? cum Larentiæ quoque menſe Decembri parentetur, & ad ſepulchrum eius libationes offerantur.

XXXV. *Larentia duæ.*

Quid verò cauſæ eſt, quod Larentiam tanto afficiunt honore, cùm fuerit meretrix? Aliam enim fuiſſe perhibent Accam Larentiam Romuli nutricem, quam Aprili menſe venerantur. Sed Larentia ſcortum, cuius cognomen Fabula editur, hac ratione innotuit. Æditυus quidam Herculis abundans, vt fit, ocio, ſolebat dies ludo talorum ac cuborum conſumere. & quodam tempore, cùm caſu factum eſſet, vt ſociorum ludi nemo adeſſet, tædij impatiens ipſum Deum ad cuborum ludum prouocauit, hoc pactus, vt ſi viciſſet Deum, aliquid ab eo beneficij conſequeretur: ſin victus ipſe eſſet, ſe Deo cœnam exhibiturum, & puellam elegantem qui cũ concumberet. teſſeris deinde duabus, vna pro Deo, altera pro ſe propoſitis ac iactis, ſuperatus ſtetit pactis, ac Deo & cœnam adornauit ſplendidiorem, & Larentiam, quæ palam corpore quæſtum faceret, ei cœnæ adhibuit, fanique foribus clauſis intus eam reliquit. porrò aiunt eam à Deo cognitam non humano fuiſſe more, iuſſamque prima luce in forum prodire, & in quem primum incideret, eum obſeruare amicitiamque eius captare. Larentiam vt ſurrexit & iuit, Taruntio cuidam occurriſſe homini opulento, ſed liberorum experti & iam ætate ad ſenium vergente: qui poſtquàm notitiam ipſius habuit, cùm viuus familiæ præfecerit, tum moriens hæredem inſtituerit. Larẽtiam poſtea temporis ſub mortem opum ſuarum hæreditatem P.R. nuncupaſſe: ideoq; honores ei iſtos haberi.

XXXVI.

Cur Romæ portarum vna appellatur *Feneſtra*, iuxta quam eſt Fortunæ qui vocatur thalamus? An quod Seruius fortuna vſus ſecundiſſima, cum Fortuna conſueſcere creditus eſt, per feneſtram ad ipſum commeante? An hoc quidem fabuloſum eſt? quoniam autem rege Tarquinio Priſco mortuo Tanaquil vxor Seruij, mulier prudens & regia, capite per feneſtram exſerto ciues allocuta permouit, vt Seruio regnum deferrent: loco id cognominis fuit inditum?

XXXVII.

Cur interea quæ dijs conſecrantur, lege permiſſum eſt, vt ſola

ſpolia ſinantur tempore corrumpi atque aboleri, neque ea licet reparare aut inſtaurare? An vt exiſtimantes gloriam priorem ſimul cum ſpolijs intercidere, ſemper nouum aliquòd virtutis monimētum parare operam dent? Aut potius, quod cùm tempus ſigna contentionum cum hoſtibus habitarum obſcuret, odioſum eſt & nimij diſcordiarum ſtudij ea reficere atque innouare? Nam apud Græcos etiam parum laudis adepti ſunt, qui primi lapidea aut ærea ſtatuerunt trophæa.

XXXVIII *Auguria.* Cur Q. Metellus, vir prudens ac ciuilis creditus, cùm eſſet factus ſummus pontifex, auſpicijs vti poſt Sextilem menſem, qui nunc eſt Auguſtus, prohibuit? An quoniam ſicut die naſcente aut adulta iſtas res agitamus, itemque initio & medio menſis: cauemus autem à diei fine & menſis tanquam agendo inutilibus: ita ipſe etiam tempus anni poſt finitos octo menſes reliquum, pro veſpera quadam anni iam ad exitum vergentis ac deficientis habuit? An verò auibus vtendum eſt vigentibus & integris? tales autem ſunt ante æſtatem: circa autumnum morbis & imbecillitate languent aliæ, aliæ pulli adhuc ſunt & imperfectæ, aliæ omnino ob anni tempeſtatem nuſquam viſuntur, in alias auectæ regiones.

XXXIX. Cur qui ſacramento militari non tenebantur, etiamſi alias in caſtris & exercitu verſarentur, non habebant ius interficiendi aut vulnerandi hoſtis? (Rem ſic habere, Cato Maior in epiſtola quadam ad filium demonſtrauit, qua iubet eum ſi tempore completo militiæ exautoratus eſſet, domum redire: aut ſi manere vellet cū exercitu, ab imperatore poteſtatem cædendi necandique hoſtis impetrare) An quod ſolam neceſſitatem oportet homini hominis necem permittere: qui nulla lege nullove mandato hominem occidit, is homicida eſt? ideoq; Chryſantam laudauit Cyrus, quod ſublato iam gladio hoſtem interfecturus, vt receptui cani audiuit, cæde ſibi interdictum putans hominem intactum dimiſit. Aut quod qui in prœlio manum cum hoſte eſt conſerturus, ſi formidine victus pedem referat, non debet hoc impunè ferre, aut exlex eſſe? non enim tantum vtilitatis feriendo hoſtem adfert, quantum damni fugiendo. at qui exautoratus eſt, legibus proinde militaribus non tenetur: is verò qui rogauit vt quæ militum ſunt ſibi liceat agere, rurſum ſe legibus iam & imperatoris iudicio ſubmiſit?

XL. Cur Iouis flamini non licet ſub dio inungi? An quia etiam filios in conſpectu patrum, aut generum vidente ſocero nudari inhoneſtumque nefaſque putabatur, neque antiquitus vna lauabant? Pater autem eſt Iupiter, & eius oculis maximè expoſitum videtur, quod eſt ſub dio. An quemadmodum in templo aut fano nudare ſeſe nefas eſt, ita aerem etiam ſub aperto cœlo & dio reuerebantur, vt dijs genijſque refertum? itaque ergo pleraſque res neceſſarias

Digitized by Google

rias ſub tecto facimus, domi noſmet occultantes, & deorum ſubtrahentes conſpectui. Aut alia quidem ſoli ſacerdoti, alia lex per ſacerdotem omnibus imperat? Hoc ſanè modo apud nos coronatum eſſe, comam alere, ferro armatum Phocenſium fines non ingredi, propria ſunt ſacerdotis munia. pomum non guſtare ante æquinoctium autumnale, vitem non putare ante æquinoctium vernum, ferè à magiſtratu vniuerſis imperatur: vtrumque enim vt ſuo fiat tempore, edicitur. eodem planè modo apparet apud Romanos proprium eſſe hoc pontificis, vt equò non vehatur, neque plures tribus noctes ab vrbe abſit, neque pileum (apicem ipſi vocant) vnde flaminis habet nomen, vnquam deponat. Multa verò alia pontifici dicta, ad omnes alios pertinent. de quibus hoc etiam eſt, ſub dio non inungi. Iſta enim ſicci (vt verbum exprimamus) corporis inunctio valde male apud Romanos audit: & exiſtimant non vllam aliam rem magis in cauſa fuiſſe quod Græci ita emollirentur, & in ſeruitutem redigerentur, atq; fuere gymnaſia & palæſtræ: quæ res multum tædij, malique ocij vrbibus inferrent, vnde extiterint puerorum obſceni amores, & corruptelæ corporum apud adoleſcentes ob ſomnos, ambulationes, motuſque ſuis omnia legibus determinata, ac victus exquiſitiorem vulgari rationẽ, quibus rebus Græci paulatim, ac ne ſentientes quidem armorum vſu abdicato, gratum habuerunt loco bonorum grauis armaturæ militum & equitum, agiles palæſtritæ, formoſique nominari. Hãc verò molliciem difficulter poſſunt effugere, qui ſub dio nudãtur: qui verò domi inunguntur, & corpora ſua curant, ij nihil peccant.

Bœoti ritus.

XLI. *Nomiſma priſcum.*

Cur antiquum nomiſma ab vna parte Iani bifrontis imaginem, ab altera nauis aut puppim aut proram inſculptam habet? An, quę vulgata eſt opinio, in honorem hoc fit Saturni, nauigio in Italiam aduecti? Aut hoc ei cum multis alijs eſt cõmune? nam Ianus quoque, Euander, & Æneas mari in Italiam appulerunt. Id profectò probabilius eſt, cùm vrbibus alia bono ſint, alia neceſſitatibus inſeruiant: ac bonorum maximum ſit bona legum cõſtitutio, neceſſariarum autem rerum, copia: quandoquidem Ianus eis vitæ rationem tradidit ordinatam moribus ad manſuetudinem redactis, abundantiam autem rerum neceſſariarum præbet fluuius, eas partim à mari, partim ex agris conuehens: ideò nomiſma monimentum legumlatoris quidem habuit caput bifrons ob mutationem, vt docuimus, factam, fluuij autem nauigium. Alio etiam vſi ſunt nomiſmate, cui bos erat inſculptus, & ouis, & ſus. quod re maximè pecuaria ſe alerent, indeque opes pararent. Hinc & nomina apud veteres multa ſunt deducta, vt Suilliorum, vt Bubulcorum, vt Porciorum: autor Feneſtella.

Nomina vetera.

XLII. *Ærarium.*

Cur Saturni templo vtũtur loco ærarij, ibidemq; contractuum monimenta adſeruant? An quia obtinuit opinio, regnante Saturno aua-

no auaritiam apud homines iniuſticiamque locum non habuiſſe, ſed fidem & iuſticiam? Aut quia Deus ille fructuum atque agriculturæ præeſſe creditur? Hoc enim falx deſignat: non id quod Heſiodum imitatus dixit Antimachus,

Falx Saturni.

Hunc contra ſitus eſt hirtus, genitalia patris
Acmonidæ Cœli Saturnus falce reuellens.

Ex vbertate autem frugum & venditione pecuniæ naſcitur copia. itaque Saturnum autorem cuſtodemque eius faciunt. Huic ſententiæ teſtimonio eſſe id poteſt, quod coitus in forum, qui nono quoque die celebrantur (Nundinas vocant) Saturno ſunt conſecrati, frugum quippe abundantia, venditioni & emptioni præbuit initium. Aut hæc quidem vetuſta ſunt? Primus autem ædem Saturni ærarium fecit poſt exactos reges Valerius Poplicola, cùm ſentiret locum iſtum munitum eſſe & conſpicuum atque ab inſidijs tutum.

XLIII. Cur legati, vndecunque Romam miſſi, ad Saturni ædem accedunt, ibique nomina ſua dant præfectis ærarij? An hoc fit eò quod Saturnus cùm fuerit peregrinus, hoſpitibus gaudeat? Aut hiſtoria potius quæſtionem ſoluit? Antiquitùs enim, vt apparet, quæſtores legatis munera mittebant, quæ lauteia dicebantur, ægrotantium curam ſuſcipiebant, mortuiſque funus è publico faciebant. nunc autem ob multitudinem legatorum qui veniunt, ſumtu omiſſo id tamen ſeruatur, vt legati accedant præfectos ærarij, qui eorum nomina in tabulas referunt.

Lauteia.

XLIV. Cur flamini Diali non licet iurare? An quia tormentum liberorum eſt iuſiurandum? ſacerdotis autem & animum & corpus oportet torturæ eſſe expers. Aut quia non conuenit de rebus paruis fidem non haberi ei, cui ſacræ & maximæ ſunt creditæ? Aut quia omne iuſiurandum in exſecrationem periurij deſinit? Eſt autem exſecratio triſtis res & mali ominis: quæ cauſa eſt, vt dira imprecari alijs ſacerdotes per leges non poſſint. Et ſanè laudi datum eſt Athenis ſacerdoti, quæ populo iubente Alcibiadem deuouere noluit. votorum ſe, nõ deteſtandi cauſa antiſtitam eſſe inquiens. Aut quia publicum eſt periurij periculum, ſi homo impius ac periurus pro ciuitate vota nuncupet ac ſacris operetur?

XLV. Cur Veneralibus multum vini effunditur è templo Veneris? An verum eſt quod plurimi narrant: Mezentium Etruſcorum imperatorem Æneæ per internuncios pacem ea conditione obtuliſſe, vt ſibi is annuum vinum daret: & abnuẽte Ænea, ſuis id vinum promiſiſſe ſi prœlio victor diſceſſiſſet: Æneam cognita eius pollicitatione, dijs vinum id conſecraſſe, partaque victoria vinum è congeſtis vuis factum ante fanum Veneris effudiſſe. An hoc ſigno monebant feſtos dies ſobriè, non per ebrietatem debere agitari: quod dij magis delectentur nimium merum effundentibus, quam bibentibus.

Sobrietas.

Cur

Digitized by Google

XLVI. *Horta.* *Hora.* Cur Hortæ templum antiquitus ſemper manſit apertum? An quia, vt Antiſtius Labeo tradit, ab hortando dictam deam, quæ ad honeſtas actiones exhortaretur & incitaret, exiſtimauerunt vt induſtriam ſemperque occupatam nunquam cunctari debere, nũquam incluſam impeditamve teneri? Aut potius ea eſt, quã nunc Horam dicunt, agilis dea & multis intenta negocijs, quæ cùm obſeruet omnia & ſolicita ſit, nunquam ab ea res humanas negligi voluerunt indicare? Aut potius id quoque nomen, vt multa alia, Græcum eſt, ſignificatque deam inſpicientem res (*horân* Græcis eſt videre) ideoque eius vt peruigilis ſemper apertum eſt templum? Quod ſi Horam ab *hortando* rectè deducit Labeo, videndum an nõ potius indidem dicatur *orator*. qui conſulendo ſuadendoque exhortetur & incitet, quàm ab orando ſeu precando, vt nonnulli volunt.

XLVII. Cur Vulcani fanum Romulus extra vrbem poſuit? An quod filius Martis cùm exiſtimaretur propter fabuloſam illam Vulcani aduerſus Martem Veneris cauſa ſimultatem, Vulcanum in eadem vrbe eodemque cum Marte domicilio eſſe noluit? Aut hoc quidẽ ineptum eſt? ſed illud templum iam inde ab initio ædificatum à Romulo fuit, vt ibi vnà cum collega ſuo Tatio curiam haberet, in qua de rebus arcanis cum ſenatu abſque interuentoribus quietè poſſent conſultare? aut cùm Romæ ab incẽdijs ſtatim à primis tẽporibus multum eſſet periculi, colendum quidẽm Deum igni præfectum, ſed extra vrbem locum ei aſſignandum ſtatuerunt?

XLVIII. Cur Conſalibus ferijs equos aſinoſque coronant, & ociari ſinunt? An quia feriæ iſtæ conſo, qui equeſter Neptunus eſt, aguntur, aſinus tum equo conſors eſt, iuxtaq; fruitur vacatione laboris? Aut quia tum commoda nauigandi maris tempeſtas exhibita, iumentis qualemcunq; quietem præbet?

XLIX. *Mos petendi magiſtratum.* Cur qui magiſtratum petebant, mos erat vt hoc abſque togis in induſio facerent? ſic enim Cato tradit. An ne argentum in ſinu geſtantes ſuffragia redimerẽt? Aut potius quod magiſtratu dignos non generis nobilitate, opibus, aut fama, ſed vulneribus & cicatricibus cùm iudicarent, vt conſpicua hæc eſſent: abſque toga comitia obibant? Aut quemadmodum prænſando, orando, & ſeſe ſubmittendo, ita nuditate quoq; corporis humiliter gratiam populi captabant?

L. *Diſcidium coniugi.* Cur flamen Dialis vxore mortua Flaminio decedit? ſic enim Ateius tradidit. An quia cœlibe miſerior eſt qui vxorem amittit? qui enim vxorem duxit, eius domus perfecta eſt. qui ductam amiſit, eius non imperfecta modò, ſed & mutilata eſt familia? Aut quia in pleriſque ſacris rebus obeundis vxor ei adeſt, neque ea abſente peragi eas fas eſt? Cæterùm vxore mortua confeſtim aliam ducere neque factu fortaſſis facilè, neque vt ſit humanum videtur. Ita-

que et-

Digitized by Google

que etiam antiquitus vxorem repudiare nō licuit, ac ne hunc quidem licet : niſi quod hoc permiſit eius rei gratia interpellatus noſtra ætate Domitianus: aderant autem diſcidio matrimonij ſacerdotes , terribilia multa & inuſitata atque triſtia agentes. Minus autem hunc morem flaminis Dialis mirabitur, qui obſeruauit etiam cenſorum altero vita defuncto, alterum abdicare ſe cenſura opus habuiſſe. Mortuo quidem Liuio Druſo cenſore, collega eius Æmilius Scaurus abdicare non ante voluit , quam eum tribunorum plebis quidam duci in carcerem iuſſerunt.

Cenſorum mos.

LI. *Lares præſtites.*

Cur laribus, quos Præſtites propriè vocant, canis præficitur, ipſi autem caninis pellibus amiciuntur? An præſtites ſunt qui præſunt, ideoq; cuſtodiam domus eis curæ , alienisq; eos terrori eſſe par eſt, domeſticis manſuetos: qualis eſt canum natura. Aut id verius eſt, quod nonnulli Romanorum dicunt? ſicut qui Chryſippū ſectantur Philoſophi , dicunt oberrare quoſdam malos genios, quibus loco carnificum dij vtantur in puniendis flagitioſis & impijs hominibus : ita Lares genios quoſdam eſſe diros ac furiarum naturæ affinis ad puniendum factos, qui in vitas & familias hominum inſpiciant. itaque canum exuuijs veſtiri , & canem eis adſidere, vt callidis ſcrutari atque vlciſci malorum facinora.

LII.

Cur Manæ Genetæ canem immolant, votoque petunt ne quis dominatorum bonus fiat? An quod hæc dea ortui ac partui præeſt interitui obnoxiorum ac fluxorum corporum ? (fluxū enim quendam & generationem , ſeu generationem fluxam vox à *manando* ducta indicat) vt igitur Græci Hecatę, ſic Romani Genetæ canem immolant pro domi naſcentibus. Argiuos etiam Socrates ait canæ Lucinæ rem ſacram facere , ob facilitatem pariendi. Votum autem quid ſi non ad homines pertinet domi naſcentes, ſed ad canes ; vt hos optent non bonos aut placidos , ſed iracundos fieri & terribiles. Aut quoniam venuſtè boni dicuntur , qui mortem cum vita commutauerunt , hoc voto obliquè precantur ne quis domeſticorum moriatur? Atque hoc alienum putare nemo debet. nam in fœdere Arcadum cum Spartanis facto ſcriptum eſſe Ariſtoteles teſtatur , Neminem Tegeatarum debere bonum redigi , (id eſt interfici) ſi auxilij cauſa rebus Lacedæmoniorum ſtudeat.

Bonus pro mortuo.

LIII. *Sardiani.*

Cur ludis Capitolinis etiamnum præconis voce proclamant Sardianos vænales , & ſenex quidam ludibrij gratia producitur bullam collo appenſam gerens puerilem? An quia Veientes Etruſcorum populus per longum tempus Romulo bello reſtiterunt, hancque is vltimam vrbem cepit, multosq; captiuos ſub haſta vēdidit vnà cum ipſorum rege , futilitatem eius & ſtulticiam deridens ? nam Etruſci à Lydis originem trahunt , Lydorum primaria vrbs Sardes. ideò Veientes Sardianorum nomine proclamant, &

in hunc

mant, & in hunc vſque diem ludicri gratia morem iſtum conſeruant,

LIV. *Macellum.*

Cur locus vbi carnes publicè venduntur, *macellum* dicitur? An conſuetudo vt multa alia, ita hoc quoque vocabulum à *magetris* (qui Græca lingua ſunt coci) deprauatum retinuit? ſunt enim C. & G. cognatæ litteræ, & G. littera ſerò vti ceperunt à Sp. Carbilio adiecta reliquis: & qui blæſi ſunt, lingua ob hebetudinem aberrante à R littera ad L. delabuntur. Aut hiſtoria rem explicabit? Ferunt enim Romæ latronem truculentum fuiſſe, nomine Macellum, qui multis deuerberatis vix tandem captus, ſupplicioque affectus, & ex pecunia eius locus carnibus publicè vendendis ædificatus fuerit, nomen ab ipſo habens.

LV. *Tibicines.*

Cur Idibus Ianuarij tibicinibus permiſſum eſt per vrbem circuire, veſtem indutis muliebrem? An hoc ſit propter cauſam quæ ſubijcietur? Magnos illis honores Numa rex religionis cauſa contulerat. quibus cùm poſtea tribunis militum conſulari poteſtate rempubl. adminiſtrantibus priuarentur, vniuerſi Roma Tibur ſeceſſerunt. deſiderati inde, quod religio animos tenebat Romanorum, nemine ſacrificijs præcinente, accitique cum non obtemperarent, ſed Tibure manerent, libertus quidam magiſtratibus promiſit occultè, ſe eos Romam reducturum. Inſtructo proinde polluctu, tanquam ſi dijs rem ſacram feciſſet, inuitat tibicines, adhibitis etiam conuiuio mulieribus, & per totam noctem compotatio, ioci, choreæque protrahuntur. tum ſubitò ficta trepidatione, improuiſo patroni ſuperuentu ſe perturbatum ait, perſuadetque tibicinibus vt vehicula circumquaque pellibus obtecta conſcendant, Tibur ſe eos reuecturum dolosè promittens. ibi circumactis vehiculis eos, qui per temulentiam & tenebras animaduertere vbi locorum eſſent nequibant. vniuerſos Romam prima luce perfert. erant autem pleriq; veſtibus floridis & muliebribus amicti ob nocturnam comeſationem & conuiuium. Exinde cum magiſtratu tibicines in gratiam redierunt, decretumq; eſt vt tali habitu iſtum diem eis per vrbem vagari liceret.

LVI.

Quamobrem Carmentæ templum matronæ & antiquitus dedicauerunt, & hodie in primis colunt? Memoria proditum eſt matres, cùm vſu vehiculorum quibus iumenta trahendis iungerentur ſenatus ipſis interdixiſſet, inter ſe conſpiraſſe, neque vterum gerere ſe, neque parere velle, ac viros hac ratione vlciſci. idque fecerunt, donec mutata ſententia vſus vehiculorũ conceſſus fuit. Exinde cùm parerẽt, fœcundæ & liberorum copia claræ templum Carmentæ poſuerunt. Ea Carmenta nimirum Euandri mater fuit, nomine ſuo Themis, aut, vt alij volunt, Nicoſtrata. quæ cùm in Italiam veniſſet, oraculaque verſibus illigata caneret, à Latinis *Carmenta* dicta eſt, voce à carmine deducta. Sunt qui Carmentam putent

Digitized by Google

di fine facto conuertitur, & ad nos curſum reflectit. tunc enim in ipſa quoque natura conuerſio quædam fit, quæ luminis tempus auget, & tenebrarum minuit, nobiſque propius admouet principem atque dominum vniuerſæ fluxæ naturæ.

XX. Cur matronæ domi ſuæ ſacellum muliebris deæ, quam Bonam vocant, ornantes, myrtum non inferunt: quanquam omnibus germinantibus & florentibus ſtudioſè ad eam rem vtantur? An credendum eſt fabulæ, quæ perhibet Faulii cuiuſdam aruſpicis vxorem, cùm clam poto vino non fefelliſſet, à marito virgis myrteis fuiſſe caſtigatam: ideoque mulieres myrtum non inferre, ſed vinum ei ſub lactis appellatione libare? An verò quod cùm ab aliis rebus puræ, tum maximè rei Venereæ, ſacra iſta peragunt? non enim ſolum maritos, ſed omnes in vniuerſum mares domo exterminant, cùm deæ ſacris operantur ritibus. *Myrtus.* Itaque myrtum vt Veneri ſacram abominantur. Nam quæ hodie Murtia Venus dicitur, ea ſcilicet olim Myrtia fuit dicta.

XXI. Cur picum Latini venerantur, eoque vniuerſi magnopere abſtinēt? An quia Picum veneficio vxoris mutatum in picum auem fabula fert, & oracula pronunciaſſe, ac reſponſa interrogantibus dediſſe? An hoc quidem omninò incredibile eſt & monſtroſum? alia verò fabula probabilior, Romulo & Remo expoſitis non tantùm vbera lupam præbuiſſe, ſed & picum frequenter aduolaſſe ac bucceas in ora inſeruiſſe? Frequenter enim etiamnum in locis quę ſub montibus ſita ſunt ac ſylueſtria, vbi picus, ibi etiam lupus viſitur, vt narrat Nigidius. Aut potius ſicut alię aues aliis diis ſacræ, ita picus Marti ſacer eſt? eſt enim audax & ferox auis, roſtrumq; habet ita robuſtum, vt quercus etiam exſcindat, cùm roſtri ictibus vſque ad medullam peruenerit.

XXII. *Ianus.* Cur Ianum bifrontem fuiſſe credunt, talemque fingunt & pingūt? Num quia genere Græcus ex Perrhœbia fuit, ac profectus in Italiam, ſedibus apud Barbaros poſitis, linguam vitæque rationem mutauit? hoc enim narratur. An verò, quod Italos feris vtentes iniuſtiſque moribus ſuadendo ad aliud vitæ genus traduxit, agriculturaque & ciuili inſtitutione compoſuit?

XXIII. *Venus ortui & interitui hominis præfecta.* Cur quæ ad funera pertinent, in templo Libitinæ vendunt, quam eandem eſſe cum Venere cenſent? An hoc quoq; vnum eſt de Numæ regis ſapienter inſtitutis, quo diſcerent ab his rebus non abhorrere, neque pro piaculis eas ducere? Aut potius eò monebantur caducum eſſe, quod eſſet natum, vna eademq; dea & ortibus & interitibus præſidente? Nam Delphis quoque Veneris Sepulcralis, (*Epitymbiam* ipſi dicunt) eſt imaguncula, ad quam euocant eorum manes, quibus libant.

XXIV. *Kalendæ.* Cur tria principia menſis habent, non eodem dierum numero diſtincta? An Iubæ fides habenda eſt? is Kalendis dicit populum

fuiſſe

fuiſſe à magiſtratibus vocatum, & ei indictas in quintum abinde diem Nonas: Idus autem diem ſacram habitas. Aut potius cùm tempus Lunæ varietatibus definirent, animaduerterunt quouis menſe tribus eam maximis variari differentiis. quarum prima eſt, cùm occultatur congreſſa cum ſole: altera, cùm radiis ſolaribus elapſa, primùm in occidua plaga conſpectui ſeſe offert: tertia, cùm Soli oppoſita pleno orbe fulget. itaq; occultationem eius vocant Calendas, quia omne quod occultè & furtim fit, clam appellant, tracto inde verbo *celare*. Primum autem Lunæ conſpectum Nonas aiunt iuſtiſſimo nomine vocari, cùm ſit nouilunium Eidus aut ob pulchritudinem dici creditur, quod tum integra Luna eſt lucida: aut cognomines eſſe Ioui. hunc Dia, ſpeciem ſeu formam Græci εἰdos appellant. Neque verò oportet numerorum ſubtiliſſimam rationem conſectari, aut ſi quid exiguum rationes offendat, calumniari. quando hodieque, cœleſtium motuum obſeruatione artificioſa interim tanto aucta incremento, tamen inæqualitas motionum peritiam mathematicorum vincit, ratiocinationemque ſubterfugit.

Nona. *Idus.*

XXV. *Dies atri ſiue nefaſti.*

Cur diebus poſtridie Kalendarum, Nonarum, atque Eiduum exire vrbe aut peregrinari non licet? An id fit ea de cauſa quam plerique putant, & Liuius tradidit? Poſtridie Idus Quinctiles, quas nunc Iulias vocant, tribuni militum legiones ad Aliam fluuium educentes, à Gallis pugna ſunt victi, vrbemque amiſerunt. Is dies cùm nefaſtus eſſet iudicatus, ſuperſtitio (vt ſolet) morem hunc amplificauit, eidemque religioni obnoxios fecit etiam dies poſtridie Kalendarum & Nonarum. Aut multa ſunt, quæ contra hanc opinionem dicuntur? nam & alia die clades ea accepta fuit, quàm diem Alienſem à flumine dictam abominantur: & cùm multi ſint atri ſiue nefaſti dies, non eoſdem in omnibus obſeruant menſibus, ſed in vnoquoque prout res tulit: & veri ſpeciem nullam habet, vnam Idibus proximè poſteriorem diem omnibus quæ Nonas atque Kalendas continenter inſequuntur, hanc ſuperſtitionẽ conciliaſſe. §. 1. Videndum igitur, numnam ſicut de menſibus primum diis cœleſtibus conſecrarunt, ſecundum diis manibus, quo menſe & luſtrationes quaſdam peragunt, & defunctis parentãt: ita etiam dierum initia quaſi & principes ſtatuerint tres eos quos diximus cuiuſque menſis, feſtoſque hos dies & ſacros eſſe voluerint: proximos autem ab his dæmonibus & vita defunctis deſtinauerint, nefaſtoſque & ad agendum ineptos eſſe iuſſerint? Nam Græci etiam in nouilunio diis rem ſacram facientes, proximum ab eo diem heroibus ac geniis addixerunt, craterumque ſecundus heroibus heroiniſque miſcetur. Omnino autem tempus quidam eſt numerus, numeri autem principium Vnitas, ſacra habetur. binarius, qui eam excipit, principio opponitur, vt

Digitized by Google

Numerorum diſcrimen. parium primus. Par autem numerus imperfectus eſt & mancus atque infinitus: ſicut contra impar definitus, finiens atq; perfectus. Ideò Nonæ quinto die Kalēdas, Idus nono die Nonas ſubſequuntur. imparibus enim principia definiuntur Quę verò principia inſequuntur dies, pari numero cùm cenſeantur, ordinis eam dignitatem ac vim non habent. itaque his diebus actionem nullam aut peregrinationē ordiuntur. §. 2. Quid ſi huc pertinet fabula Themiſtoclis? contendiſſe aliquando diem poſt feſtum diem proximè ſuccedentem cum feſto die, obieciſſeque, Hunc multum habere laboris ac moleſtiarum, ſe ocium præbere, & facultatem per quietem fruendi iis quæ ad feſtiuitatem fuiſſent parata. reſpondiſſe feſtum diem: vera dicis: ſed ego niſi fuiſſem, nunquam tu eſſes. Hoc autem Themiſtocles dicterio duces Athenienſium, qui ipſi ſucceſſerant, refutauit, Nunquam eos fuiſſe extituros ſignificans, ſi ipſe vrbem non conſeruaſſet. Cùm itaque omnis feria profectio & actio apparatum requirat & diſpoſitionem, Romani autem feſtis diebus nihil adornare conſueuiſſent, neque vlli curæ extra cultum deorum intenti eſſent, adeoque quod etiamnum edicunt pontifices ad ſacrificia accedentes, Hoc agerēt: haud abs re fuit, quod ſtatim à feriis iter ingredi aut actionem ſuſcipere noluerunt. quippe imparati cùm eſſent, domi diem è feriis proximum meditandis apparandiſque rebus conſumſerunt. An quemadmodum hodieque cùm in templis deos adorauerunt, manere ſolent atque aſſidere: ita ſacris quoq; diebus non ſtatim agendo dicatas ſubiecerunt, ſed intercapedinem quandam fecerunt, cùm difficilia multa & præter voluntatem hominibus inter agendum eueniant?

XXVI. *Albata lugebant.* Cur in luctu mulieres albas gerunt veſtes, albaſque vittas? An id faciunt exemplo magorum, qui aduerſus Plutonem & tenebras lucido & illuſtri amictu ſe muniunt? Aut ſicut defuncti cadauer albo inuoluunt tegmine, ita etiam amictos volunt eſſe neceſſarios? Corpus autem hoc modo ornant, quia animam nō poſſunt, quam volunt puram illuſtremq; proſequi, vt peracto difficili ac vario certamine iam dimiſſam. Siue luctum maximè decent vilia & ſimplicia? quæ autem colore infecta ſunt, partim luxum, partim ſuperuacanearum rerum ſtudium arguunt. non enim minus de nigro, quam de cœruleo colore dici poteſt: doloſæ ſunt veſtes, doloſus color. iam nigra ex ſeſe quæ ſunt, non arte, ſed natura tincta ſunt, vmbroſoque colore permixta. Solum itaque album ſincerum eſt mixturæq; expers, purum, & tinctura non imitabile, ac proinde optimè conuenit iis qui ſepeliuntur. Mortuus enim ſimplex quippiam factus eſt & impermixtum, ac purum: ſcilicet nihil aliud, quàm à corpore tanquam ſucco colorem inducente liberatus. Socrates ſcribit, Argis in luctu albas geri veſtes aqua elutas.

Cur

Cur omnem murum ſacrum intaminatumque habent, portas non item? An vera eſt Varronis ſententia? muros propterea ſacros exiſtimandos, vt pro iis propugnare alacrius ciues, mortemque etiã oppetere ſuſtineant. (Et videtur Romulus quoq; fratrem propterea interfeciſſe, quod ſacrum locum & inacceſſum tranſilire aggreſſus, tranſcendendum profanumque reddidiſſet.) Portæ autem ſacræ eſſe non poterant, cùm per eas & alia neceſſaria, & cadauera etiam efferrentur. Itaque vrbem qui de nouo condebant, aratro cui bouem marem & feminam ſubiunxiſſent, locum quantum erat murus occupaturus deſignabant: portarumque dimenſi ſpacia, vomere exempto aratrum earum locis intactis transferebant. quod omnem terram aratam ſacram & inuiolabilem cenſerent futuram. XXVII.

Cur pueros Herculem iuraturos non ſinunt iureiurandum hoc intra domum facere, ſed exire ſub dium iubent? An ea eſt vera quorundam opinio, quia Hercules non ſit delectatus vita parietibus cincta, ſed ſub dio & peregrè ſolitus degere? Aut quia deus iſte non indigena, ſed peregrinus & hoſpes fuit? Nam Bacchum quoque non iurant ſub tecto, hunc quoque peregrinum. An verò hæc ioco tantum pueris dicuntur? aliàs verò hac ratione cohibere eos à leuitate & iurandi temeritate voluerunt, ſicut Fauorino placet. nam iſte quaſi apparatus cunctationem iniicit, facultatemque deliberandi præbet. Hunc ritum non communem, ſed Herculi peculiarem fuiſſe cum Fauorino aliquis affirmauerit, iis quæ de eo narrantur conſideratis. adeò enim religioſum hac in re fuiſſe tradunt Herculem, vt ſemel duntaxat iurauerit, ſoli nimirum Phyleo Augeæ filio. Ideoque etiam Pythiam hæc ſacramenta Lacedæmoniis exprobraſſe, quod diceret melius vtiliuſque fore, citra iureiurandum promiſſa implere. XXVIII. *Iureiurandum.*

Cur nuptam non patiuntur ipſam tranſcendere limen domus, ſed ſublatam tranſportant pronubi? An quia in prima raptione mulieres non vltrò intrauerunt domos, ſed illatæ ſunt? aut quia videri volunt non volentes, ſed vi coactæ eò ingredi, vbi ſunt virginitatem amiſſuræ? aut hoc ſignum eſt, exire etiam eas, domumve relinquere non debere, niſi vi eiiciantur, ſicut vi introductæ ſunt? Nam etiam apud nos in Bœotia in nuptiis axem plauſtri ante fores cremant, innuentes ſponſæ manendum eſſe, ſublato auehendi inſtrumento. XXIX. *Nuptiales ritus.*

Cur ſponſam introducentes dicere iubent? *Vbi tu Caius, ego Caia.* An quia hac conditione pacta intrat, vt particeps omnium rerum & gubernandæ familiæ ſit? itaque hæc verba id ſignificant, Vbi tu dominus eris & paterfamilias, ego domina ero & materfamiliâs. Nomine autem Caii & Caiæ communibus, vſi ſunt peculiariter, quomodo iureconſulti Caium, Seium, Lucium, Titium XXX.

Digitized by Google

nomen ei de quo agitur imponunt. & philoſophi Dionis aut Theonis voces vſurpant. Aut quia Caia Cæcilia honeſta fuit ac proba matrona, vxor vnius de filiis Tarquinii, cui Caiæ in Sancti templo ſtatua priſcis temporibus poſita fuit cum ſandaliis & fuſo: quæ domi actæ vitæ, induſtriæque ſunt ſigna.

XXXI. Cur in nuptiis canitur iſte omnium ſermone notus *Talaſius*? An à lanificio, quæ Græcis eſt *talaſia*, talaſum pro talaro dicentibus? nam ſponſæ introductæ vellus ſubſternunt, ipſaque ſecum colum & fuſum importat, ac mariti ianuam lana coronat. An verum eſt, quod hiſtorici tradiderant? eſt autem tale. Quo tempore Romani Sabinarum filias Romam ad ſpectaculum profectas rapuerunt, Talaſio (erat autem hic Talaſius iuuenis re bellica præclarus, & cætera probus) virginem inſigni forma plebeii quidam & eius clientes afferebant, vtque id eò poſſent tutius, neque interciperentur aut virgo ipſis eriperetur, vociferabantur eam ſe Talaſio adducere. ita reliqui honorem Talaſio habentes, fauſtis acclamationibus & comprecationibus eos ſunt proſecuti ac comitati. cumque feliciter iſtud coniugium cecidiſſet, morem introduxerunt aliis quoque Talaſium accinendi, vt Hymenæum ſolent Græci.

XXXII. *Argei quid?* Cur ſimulacra hominum, quæ Maio menſe de ponte ligneo in flumen abiiciuntur, Argeos vocant? An quod antiquitus barbari iſta loca incolentes hoc modo interficiebant ſi quos Græcorum cepiſſent: Hercules autem, cuius virtutem admirabantur, docuit eos more interficiendi peregrinos dimiſſo, ſimulacris eum repræſentare, iiſque iaciundis religione ſe ſoluere? Argeos autem, ſiue Argiuos antiquitas ſimpliciter quoſuis Græcos nominauit. Niſi hoc potius ſentiendum eſt: Cum Arcadibus Argiui ob viciniam inimici haberentur, Euandrum è Græcia profugum cùm in iſtis conſediſſet Italiæ locis, iſtam odii & inimicitiarum memoriam conſeruaſſe?

XXXIII. Cur antiquitus foris non cœnabant abſq; filiis pueritiam etiamnum agentibus? An hoc eſt quod etiam Lycurgus inſtituit, vt pueri in phiditia introducerentur, aſſueturi non belluino more aut incompoſite, ſed modeſtê voluptates adire, cùm haberent ſenes qui inſpicerent ac moderarentur? Immò vel magis hæc cauſa fuit, vt filiis præſentibus ipſi patres verecundius ac modeſtius ſeſe gererent? Vbi enim (inquit Plato) inuerecundè agunt ſenes, ibi neceſſe eſt adoleſcentes fieri impudentiſſimos.

XXXIV. Cur cùm reliqui Romani Februario menſe mortuis parentent, D. Brutus, vt Cicero narrat, menſe Decembri hoc egit? (Is autem Brutus eſt qui Luſitaniam peragrauit, primuſque cum exercitu Obliuionem fluuium tranſiit) An quemadmodum ſub menſis & diei finem ſolent vulgò mortuis iuſta perſoluere, ita rationi con-

ni conſentaneum eſt etiam vltimo menſe & anno deſinente id fieri? vltimus autem menſium eſt December. An quia dijs manibus iſti honores habentur, quos venerari tempeſtiuum eſt omnibus fructibus iam perfectis? Aut quia tunc potiſſimum mentio inferorum eſt facienda, cum appetente ſatione terra incipit moueri? Aut quia Saturno à Romanis eſt hic menſis conſecratus, quem in Manibus, non ſuperis dijs cenſent. Aut cùm Saturnalia ſint inſtituta, feſtiuitas facilè maxima, & in qua conuiuiorum oblectationiſque plurimum vſurparetur, horum quoque primitias quaſdam mortuis tribuere placuit? Quid ſi falſum omninò eſt, ſolum Brutum iſto menſe parentaſſe? cum Larentiæ quoque menſe Decembri parentetur, & ad ſepulchrum eius libationes offerantur.

XXXV. *Larentia dua.*

Quid verò cauſæ eſt, quod Larentiam tanto afficiunt honore, cùm fuerit meretrix? Aliam enim fuiſſe perhibent Accam Larentiam Romuli nutricem, quam Aprili menſe venerantur. Sed Larentia ſcortum, cuius cognomen Fabula editur, hac ratione innotuit. Ædituus quidam Herculis abundans, vt fit, ocio, ſolebat dies ludo talorum ac cuborum conſumere. & quodam tempore, cùm caſu factum eſſet, vt ſociorum ludi nemo adeſſet, tædij impatiens ipſum Deum ad cuborum ludum prouocauit, hoc pactus, vt ſi viciſſet Deum, aliquid ab eo beneficij conſequeretur: ſin victus ipſe eſſet, ſe Deo cœnam exhibiturum, & puellam elegantem qui cũ concumberet. teſſeris deinde duabus, vna pro Deo, altera pro ſe propoſitis ac iactis, ſuperatus ſtetit pactis, ac Deo & cœnam adornauit ſplendidiorem, & Larentiam, quæ palam corpore quæſtum faceret, ei cœnæ adhibuit, fanique foribus clauſis intus eam reliquit. porrò aiunt eam à Deo cognitam non humano fuiſſe more, iuſſamque prima luce in forum prodire, & in quem primum incideret, eum obſeruare amicitiamque eius captare. Larentiam vt ſurrexit & iuit, Taruntio cuidam occurriſſe homini opulento, ſed liberorum experti & iam ætate ad ſenium vergente: qui poſtquàm notitiam ipſius habuit, cùm viuus familiæ præfecerit, tum moriens hæredem inſtituerit. Larẽtiam poſtea temporis ſub mortem opum ſuarum hæreditatem P. R. nuncupaſſe: ideoq; honores ei iſtos haberi.

XXXVI.

Cur Romæ portarum vna appellatur *Feneſtra*, iuxta quam eſt Fortunæ qui vocatur thalamus? An quod Seruius fortuna vſus ſecundiſſima, cum Fortuna conſueſcere creditus eſt, per feneſtram ad ipſum commeante? An hoc quidem fabuloſum eſt? quoniam autem rege Tarquinio Priſco mortuo Tanaquil vxor Seruij, mulier prudens & regia, capite per feneſtram exſerto ciues allocuta permouit, vt Seruio regnum deferrent: loco id cognominis fuit inditum?

XXXVII.

Cur interea quæ dijs conſecrantur, lege permiſſum eſt, vt ſola

ſpolia ſinantur tempore corrumpi atque aboleri, neque ea licet reparare aut inſtaurare? An vt exiſtimantes gloriam priorem ſimul cum ſpolijs intercidere, ſemper nouum aliquòd virtutis monimētum parare operam dent? Aut potius, quod cùm tempus ſigna contentionum cum hoſtibus habitarum obſcuret, odioſum eſt & nimij diſcordiarum ſtudij ea reficere atque innouare? Nam apud Græcos etiam parum laudis adepti ſunt, qui primi lapidea aut ærea ſtatuerunt trophæa.

XXXVIII *Auguria.* Cur Q. Metellus, vir prudens ac ciuilis creditus, cùm eſſet factus ſummus pontifex, auſpicijs vti poſt Sextilem menſem, qui nunc eſt Auguſtus, prohibuit? An quoniam ſicut die naſcente aut adulta iſtas res agitamus, itemque initio & medio menſis: cauemus autem à diei fine & menſis tanquam agendo inutilibus: ita ipſe etiam tempus anni poſt finitos octo menſes reliquum, pro veſpera quadam anni iam ad exitum vergentis ac deficientis habuit? An verò auibus vtendum eſt vigentibus & integris? tales autem ſunt ante æſtatem: circa autumnum morbis & imbecillitate languent aliæ, aliæ pulli adhuc ſunt & imperfectæ, aliæ omnino ob anni tempeſtatem nuſquam viſuntur, in alias auectæ regiones.

XXXIX. Cur qui ſacramento militari non tenebantur, etiamſi alias in caſtris & exercitu verſarentur, non habebant ius interficiendi aut vulnerandi hoſtis? (Rem ſic habere, Cato Maior in epiſtola quadam ad filium demonſtrauit, qua iubet eum ſi tempore completo militiæ exautoratus eſſet, domum redire: aut ſi manere vellet cū exercitu, ab imperatore poteſtatem cædendi necandique hoſtis impetrare) An quod ſolam neceſſitatem oportet homini hominis necem permittere: qui nulla lege nullove mandato hominem occidit, is homicida eſt? ideoq; Chryſantam laudauit Cyrus, quod ſublato iam gladio hoſtem interfecturus, vt receptui cani audiuit, cæde ſibi interdictum putans hominem intactum dimiſit. Aut quod qui in prœlio manum cum hoſte eſt conſerturus, ſi formidine victus pedem referat, non debet hoc impunè ferre, aut exlex eſſe? non enim tantum vtilitatis feriendo hoſtem adfert, quantum damni fugiendo. at qui exautoratus eſt, legibus proinde militaribus non tenetur: is verò qui rogauit vt quæ militum ſunt ſibi liceat agere, rurſum ſe legibus iam & imperatoris iudicio ſubmiſit?

XL. Cur Iouis flamini non licet ſub dio inungi? An quia etiam filios in conſpectu patrum, aut generum vidente ſocero nudari inhoneſtumque nefaſque putabatur, neque antiquitus vna lauabant? Pater autem eſt Iupiter, & eius oculis maximè expoſitum videtur, quod eſt ſub dio. An quemadmodum in templo aut fano nudare ſeſe nefas eſt, ita aerem etiam ſub aperto cœlo & dio reuerebantur, vt dijs genijſque refertum? itaque ergo pleraſque res neceſſa-

Digitized by Google

rias ſub tecto facimus, domi noſmet occultantes, & deorum ſubtrahentes conſpectui. Aut alia quidem ſoli ſacerdoti, alia lex per ſacerdotem omnibus imperat? Hoc ſanè modo apud nos coronatum eſſe, comam alere, ferro armatum Phocenſium fines non ingredi, propria ſunt ſacerdotis munia. pomum non guſtare ante æquinoctium autumnale, vitem non putare ante æquinoctium vernum, ferè à magiſtratu vniuérſis imperatur: vtrumque enim vt ſuo fiat tempore, edicitur. eodem planè modo apparet apud Romanos proprium eſſe hoc pontificis, vt equò non vehatur, neque plures tribus noctes ab vrbe abſit, neque pileum (apicem ipſi vocant) vnde flaminis habet nomen, vnquam deponat. Multa verò alia pontifici dicta, ad omnes alios pertinent. de quibus hoc etiam eſt, ſub dio non inungi. Iſta enim ſicci (vt verbum exprimamus) corporis inunctio valde male apud Romanos audit: & exiſtimant non vllam aliam rem magis in cauſa fuiſſe quod Græci ita emollirentur, & in ſeruitutem redigerentur, atq; fuere gymnaſia & palæſtræ: quæ res multum tædij, maliquè ocij vrbibus inferrent, vnde extiterint puerorum obſceni amores, & corruptelæ corporum apud adoleſcentes ob ſomnos, ambulationes, motuſque ſuis omnia legibus determinata, ac victus exquiſitiorem vulgari rationẽ, quibus rebus Græci paulatim, ac ne ſentientes quidem armorum vſu abdicato, gratum habuerunt loco bonorum grauis armaturæ militum & equitum, agiles palæſtritæ, formoſique nominari. Hãc verò molliciem difficulter poſſunt effugere, qui ſub dio nudãtur: qui verò domi inunguntur, & corpora ſua curant, ij nihil peccant.

Bœoti ritus.

XLI. *Nomiſma priſcum.*

Cur antiquum nomiſma ab vna parte Iani bifrontis imaginem, ab altera nauis aut puppim aut proram inſculptam habet? An, quę vulgata eſt opinio, in honorem hoc fit Saturni, nauigio in Italiam aduecti? Aut hoc ei cum multis alijs eſt cõmune? nam Ianus quoque, Euander, & Æneas mari in Italiam appulerunt. Id profectò probabilius eſt, cùm vrbibus alia bono ſint, alia neceſſitatibus inſeruiant: ac bonorum maximum ſit bona legum cõſtitutio, neceſſariarum autem rerum, copia: quandoquidem Ianus eis vitæ rationem tradidit ordinatam moribus ad manſuetudinem redactis, abundantiam autem rerum neceſſariarum præbet fluuius, eas partim à mari, partim ex agris conuehens: ideò nomiſma monimentum legumlatoris quidem habuit caput bifrons ob mutationem, vt docuimus, factam, fluuij autem nauigium. Alio etiam vſi ſunt nomiſmate, cui bos erat inſculptus, & ouis, & ſus. quod re maximè pecuaria ſe alerent, indeque opes pararent. Hinc & nomina apud veteres multa ſunt deducta, vt Suilliorum, vt Bubulcorum, vt Porciorum: autor Feneſtella.

Nomina vetera.

XLII. *Ærarium.*

Cur Saturni templo vtũtur loco ærarij, ibidemq; contractuum monimenta adſeruant? An quia obtinuit opinio, regnante Saturno aua-

no auaritiam apud homines iniuſticiamque locum non habuiſſe, ſed fidem & iuſticiam? Aut quia Deus ille fructuum atque agriculturæ præeſſe creditur? Hoc enim falx deſignat: non id quod Heſiodum imitatus dixit Antimachus,

Falx Saturni.

Hunc contra ſitus eſt hirtus, genitalia patris
Acmonidæ Cœli Saturnus falce reuellens.

Ex vbertate autem frugum & venditione pecuniæ naſcitur copia. itaque Saturnum autorem cuſtodemque eius faciunt. Huic ſententiæ teſtimonio eſſe id poteſt, quod coitus in forum, qui nono quoque die celebrantur (Nundinas vocant) Saturno ſunt conſecrati, frugum quippe abundantia, venditioni & emptioni præbuit initium. Aut hæc quidem vetuſta ſunt? Primus autem ædem Saturni ærarium fecit poſt exactos reges Valerius Poplicola, cùm ſentiret locum iſtum munitum eſſe & conſpicuum atque ab inſidijs tutùm.

XLIII. Cur legati, vndecunque Romam miſſi, ad Saturni ædem accedunt, ibique nomina ſua dant præfectis ærarij? An hoc fit eò quod Saturnus cùm fuerit peregrinus, hoſpitibus gaudeat? Aut hiſtoria potius quæſtionem ſoluit? Antiquitus enim, vt apparet, quæſtores legatis munera mittebant, quæ lauteia dicebantur, ægrotantium curam ſuſcipiebant, mortuiſque funus è publico faciebant. nunc autem ob multitudinem legatorum qui veniunt, ſumtu omiſſo id tamen ſeruatur, vt legati accedant præfectos ærarij, qui eorum nomina in tabulas referunt.

Lauteia.

XLIV. Cur flamini Diali non licet iurare? An quia tormentum liberorum eſt iuſiurandum? ſacerdotis autem & animum & corpus oportet torturæ eſſe expers. Aut quia non conuenit de rebus paruis fidem non haberi ei, cui ſacræ & maximæ ſunt creditæ? Aut quia omne iuſiurandum in exſecrationem periurij deſinit? Eſt autem exſecratio triſtis res & mali ominis: quæ cauſa eſt, vt dira imprecari alijs ſacerdotes per leges non poſſint. Et ſanè laudi datum eſt Athenis ſacerdoti, quæ populo iubente Alcibiadem deuouere noluit. votorum ſe, nō deteſtandi cauſa antiſtitam eſſe inquiens. Aut quia publicum eſt periurij periculum, ſi homo impius ac periurus pro ciuitate vota nuncupet ac ſacris operetur?

XLV. Cur Veneralibus multum vini effunditur è templo Veneris? An verum eſt quod plurimi narrant: Mezentium Etruſcorum imperatorem Æneæ per internuncios pacem ea conditione obtuliſſe, vt ſibi is annuum vinum daret: & abnuente Ænea, ſuis id vinum promiſiſſe ſi prœlio victor diſceſſiſſet: Æneam cognita eius pollicitatione, dijs vinum id conſecraſſe, partaque victoria vinum è congeſtis vuis factum ante fanum Veneris effudiſſe. An hoc ſigno monebant feſtos dies ſobriè, non per ebrietatem debere agitari: quod dij magis delectentur nimium merum effundentibus, quam bibentibus.

Sobrietas.

Cur

Cur Hortæ templum antiquitus ſemper manſit apertum ? An quia, vt Antiſtius Labeo tradit, ab hortando dictam deam, quæ ad honeſtas actiones exhortaretur & incitaret, exiſtimauerunt vt induſtriam ſemperque occupatam nunquam cunctari debere, nũquam incluſam impeditamve teneri ? Aut potius ea eſt, quã nunc Horam dicunt, agilis dea & multis intenta negocijs, quæ cùm obſeruet omnia & ſolicita ſit, nunquam ab ea res humanas negligi voluerunt indicare ? Aut potius id quoque nomen, vt multa alia, Græcum eſt, ſignificatque deam inſpicientem res (*horân* Græcis eſt videre) ideoque eius vt peruigilis ſemper apertum eſt templum ? Quod ſi Horam ab *hortando* rectè deducit Labeo, videndum an nõ potius indidem dicatur *orator*. qui conſulendo ſuadendoque exhortetur & incitet, quàm ab orando ſeu precando, vt nonnulli volunt. XLVI. *Horta.* *Hora.*

Cur Vulcani fanum Romulus extra vrbem poſuit ? An quod filius Martis cùm exiſtimaretur propter fabuloſam illam Vulcani aduerſus Martem Veneris cauſa ſimultatem, Vulcanum in eadem vrbe eodemque cum Marte domicilio eſſe noluit ? Aut hoc quidẽ ineptum eſt ? ſed illud templum iam inde ab initio ædificatum à Romulo fuit, vt ibi vnà cum collega ſuo Tatio curiam haberet, in qua de rebus arcanis cum ſenatu abſque interuentoribus quietè poſſent conſultare ? aut cùm Romæ ab incẽdijs ſtatim à primis tẽporibus multum eſſet periculi, colendum quidem Deum igni præfectum, ſed extra vrbem locum ei aſſignandum ſtatuerunt? XLVII.

Cur Conſalibus ferijs equos aſinosque coronant, & ociari ſinunt ? An quia feriæ iſtæ conſo, qui equeſter Neptunus eſt, aguntur, aſinus tum equo conſors eſt, iuxtaq; fruitur vacatione laboris ? Aut quia tum commoda nauigandi maris tempeſtas exhibita, iumentis qualemcunq; quietem præbet ? XLVIII.

Cur qui magiſtratum petebant, mos erat vt hoc abſque togis in induſio facerent? ſic enim Cato tradit. An ne argentum in ſinu geſtantes ſuffragia redimerẽt? Aut potius quod magiſtratu dignos non generis nobilitate, opibus, aut fama, ſed vulneribus & cicatricibus cùm iudicarent, vt conſpicua hæc eſſent: abſque toga comitia obibant? Aut quemadmodum prænſando, orando, & ſeſe ſubmittendo, ita nuditate quoq; corporis humiliter gratiam populi captabant? XLIX. *Mos petendi magiſtratum.*

Cur flamen Dialis vxore mortua Flaminiò decedit ? ſic enim Ateius tradidit. An quia cœlibe miſerior eſt qui vxorem amittit? qui enim vxorem duxit, eius domus perfecta eſt. qui ductam amiſit, eius non imperfecta modò, ſed & mutilata eſt familia ? Aut quia in pleriſque ſacris rebus obeundis vxor ei adeſt, neque ea abſente peragi eas fas eſt? Cæterùm vxore mortua confeſtim aliam ducere neque factu fortaſſis facilè, neque vt ſit humanum videtur. Itaque et- L. *Diſcidium coniugi.*

mant, & in hunc vſque diem ludicri gratia morem iſtum conſeruant,

LIV. *Macellum.*

Cur locus vbi carnes publicè venduntur, *macellum* dicitur? An conſuetudo vt multa alia, ita hoc quoque vocabulum à *mageiris* (qui Græca lingua ſunt coci) deprauatum retinuit? ſunt enim C. & G. cognatæ litteræ, & G. littera ſerò vti cœperunt à Sp. Carbilio adiecta reliquis: & qui blæſi ſunt, lingua ob hebetudinem aberrante à R littera ad L. delabuntur. Aut hiſtoria rem explicabit? Ferunt enim Romæ latronem truculentum fuiſſe, nomine Macellum, qui multis deuerberatis vix tandem captus, ſupplicioque affectus, & ex pecunia eius locus carnibus publicè vendendis ædificatus fuerit, nomen ab ipſo habens.

LV. *Tibicines.*

Cur Idibus Ianuarij tibicinibus permiſſum eſt per vrbem circuire, veſtem indutis muliebrem? An hoc fit propter cauſam quæ ſubijcietur? Magnos illis honores Numa rex religionis cauſa contulerat. quibus cùm poſtea tribunis militum conſulari poteſtate rempubl. adminiſtrantibus priuarentur, vniuerſi Roma Tibur ſeceſſerunt. deſiderati inde, quod religio animos tenebat Romanorum, nemine ſacrificijs præcinente, accitique cùm non obtemperarent, ſed Tibure manerent, libertus quidam magiſtratibus promiſit occultè, ſe eos Romam reducturum. Inſtructo proinde polluctu, tanquam ſi dijs rem ſacram feciſſet, inuitat tibicines, adhibitis etiam conuiuio mulieribus, & per totam noctem compotatio, ioci, choreæque protrahuntur. tum ſubitò ficta trepidatione, improuiſo patroni ſuperuentu ſe perturbatum ait, perſuadetque tibicinibus vt vehicula circumquaque pellibus obtecta conſcendant, Tibur ſe eos reuecturum doloſè promittens. ibi circumactis vehiculis eos, qui per temulentiam & tenebras animaduertere vbi locorum eſſent nequibant, vniuerſos Romam prima luce perfert. erant autem pleriq; veſtibus floridis & muliebribus amicti ob nocturnam comeſationem & conuiuium. Exinde cum magiſtratu tibicines in gratiam redierunt, decretumq; eſt vt tali habitu iſtum diem eis per vrbem vagari liceret.

LVI.

Quamobrem Carmentæ templum matronæ & antiquitus dedicauerunt, & hodie in primis colunt? Memoria proditum eſt matres, cùm vſu vehiculorum quibus iumenta trahendis iungerentur ſenatus ipſis interdixiſſet, inter ſe conſpiraſſe, neque vterum gerere ſe, neque parere velle, ac viros hac ratione vlciſci. idque fecerunt, donec mutata ſententia vſus vehiculorũ conceſſus fuit. Exinde cùm parerẽt, fœcundæ & liberorum copia claræ templum Carmentæ poſuerunt. Ea Carmenta nimirum Euandri mater fuit, nomine ſuo Themis, aut, vt alij volunt, Nicoſtrata. quæ cùm in Italiam veniſſet, oraculaque verſibus illigata caneret, à Latinis *Carmenta* dicta eſt, voce à carmine deducta. Sunt qui Carmentam putent

Digitized by Google

putét eſſe Parcam, ideoq́; ei matronas ſacrificare. ratio autem nominis hæc eſt: *Carens mente*, ob inſtinctus videlicet diuinos, quib. ad fatiloqua fundenda carmina impellebatur.

LVII. Cur Ruminæ ſacrificantes mulieres, lac victimæ inuergunt, vinum non adhibent? An quia *ruma* Latinis mammam ſignificat: & *ruminalem ficum* eam appellant, ad quam lupa mammam Romulo præbuit: ergo *Rumina*, id eſt lactentibus ac nutricibus & alendis pueris præfecta, merum non admittit, quod eſt infantibus perniciosum?

LIIX. *Patres duplices.* Cur ſenatorum alios patres conſcriptos, alios ſimpliciter patres vocant? An patres & patricij vocantur qui initio à Romulo ſunt lecti, qui poſſent ſuos patres ciere: qui verò poſtmodò è plebeijs adſcripti ſunt, patres conſcripti dicuntur?

LIX. Cur communis fuit ara Herculis & Muſarum? An quia Euandrum litteras docuit Hercules, vt Iuba narrat: resque ea videtur perhoneſta, cùm litteras Priſci amicis ac cognatis traderent. Serò cœptum eſt mercede doceri. primusq; ludum literarium aperuit Sp. Carbilius, Carbilij libertus, eius qui primus vxorem dimiſit. *Ludus litterarius.*

LX. Quare cùm duæ ſint aræ Herculis, mulieres nihil ſumunt neq; guſtant de ijs quæ in earum altera immolantur? An quia poſt ſacrificium iam peractum ſuperuenit Carmenta? Hoc idem familiæ Pinariorum accidit, qui inde nomen habent. nam excluſi ab epulis, alijs edentibus eſuriunt. quod Græcè eſt *peinân*, Aut propter fabulam quæ de tunica & Deianira fertur?

LXI. Cur tutelarem Romæ Deum, maſne ſit an fœmina, dicere aut quærere, eiuſq; nomen efferre nefas eſt? quod quidam interdictum à ſuperſtitione repetunt, narrantes Valerium Soranum male perijſſe, quod nomen illud edidiſſet. An quia, vt nonnulli rerum Romanarum ſcriptores tradunt, carmina quædã ſunt & præſtigiæ quibus dij eliciuntur: quibus vſi Romani cùm putarent ſe quoſdam hoſtium deos ad ſe traduxiſſe, cauere voluerunt ne idem ſibi ab alijs eueniret? Itaque ſicut Tyrij vincula inijcere ſimulacris dicuntur, alij autem cùm ea ad lauacrum aut luſtrationem aliquam deducunt, fideiuſſores pro reditu exigunt: ita Romani tutiſſimè ac conſtantiſſimè adſeruari Deum crediderunt, qui neque de nomine notus alijs eſſet. An quemadmodum Homerus ſcripſit,

Terra eſt communis cunctis cœleſtibus vna.

vt homines vniuerſos deos colerent æquo iure terram tenentes: ita priſci Romani ſalutis publicæ autorem occultauerunt, quod vellent non iſtum duntaxat, ſed omnes etiam alios deos à ciuibus ſuis coli?

LXII. *Pater patratus.* Cur inter Feciales maximus eſt is, quem *patrem patratum* appellant? is autem eſt qui liberos habet viuo adhuc patre ſuo atque etiamnum priuilegium autoritatemque aliquam retinet: prętores enim

enim corpora quæ ob formam & florem ætatis cuſtodia opus habebant pudica, eorum fidei commendant. An quia & liberos reuerentur ſuos, & timent genitores? An ipſum nomen rem explicat? eſt enim patratum quaſi perfectum & abſolutum: & perfectior alijs putabatur, qui viuo patre pater eſſet factus. Aut iureiurandi & pacis præſidem oportet ſimul (vt ait Homerus) prorſum & retrorſum videre? id verò maximè præſtare poſſit, qui & filium habet de quo conſultet, & patrem qui cum deliberet.

LXIII. *Rex ſacrificulus.*

Cur regi ſacrorum magiſtratuum gerere aut orationem ad populum habere non licet? An quod antiquitus reges pleraque & potiſſima ſacra peragebant, inque immolandis hoſtijs ſacerdotibus aderant: cùm verò modum non ſeruarent, ſed ſuperbè iniqueque dominarentur, Græci plerique ijs omnem ademerunt potentiam, id tantum relinquentes vt dijs ſacra facerent. Romani autem regibus omninò eiectis, ſacrificijs alium præfecerunt, neque magiſtratum gerere eum, neque cum populo agere ſinentes: vt nunquam niſi in ſacris ſeruire, & in gratiam deorum ſuſtinere regnum viderentur? Sanè à maioribus tradito ritu ante comitium rex ſacrorum poſtquàm rem diuinam fecit, fuga ſeſe inde è foro proripit.

LXIV.

Cur menſa cùm tolleretur, ſemper omninò aliquid ſuper ea volebant relinqui? An hac ambage ſignificabant ſemper ex partis aliquid in futurum reſeruandum, & in præſenti die ſubſecuturæ aliquam habendam rationem? Aut ſcitum putabant appetitum cohibere, eumque reprimere dum adhuc aliquid ad fruendum in promtu eſt? minus enim appetunt abſentia, qui præſentibus abſtinere didicerunt. Aut erga famulos aliquid habet humanitatis mos iſte, qui ſic quodam modo videntur à dominis ad ſocietatem mẽſæ admitti? non enim tantum delectantur accipiendo, quantum participando. Aut rerum ſacrarum nulla vnquam debet inanis relinqui? eſt autem menſa ſacra.

LXV.

Cur vir primò cum ſponſa non congreditur luce, ſed in tenebris? An præ verecundia, quod ante coitum alienam exiſtimat? An etiam cum propria verecundè coire doctus? Aut quemadmodum Solon mandauit vt ſponſa manducato malo Cydonio in thalamum veniat, vt prima ſalutatio nõ iniucunda ſit aut ingrata: Sic Romanus legislator occultari voluit ſi quod eſſet corporis ſponſæ vitium? Aut eo more illiciti coitus damnantur; vbi etiam legitimis pudor adhibetur?

LXVI.

Cur Circorum vni nomen eſt Flaminio? An quòd cùm de priſcis Romanis quidam Flaminius vrbem agro donaſſet, eius reditibus vſi ſunt ad equeſtria certamina? cumq; adhuc ſupereſſent pecuniæ, viam ex ea ſtrauerunt, quàm ipſam quoque Flaminiam appellauerunt?

LXVII. *Lictores.*

Cur qui faſces gerunt, *lictores* dicuntur? An quia Romulum ſe-

Digitized by Google

quebantur lora in ſinubus gerentes, quibus vincirent ſontes? vulgus enim Romanum *alligare*, qui purius loquuntur, *ligare* vſurpāt pro vincire? An hodie *litera* C. vocabulo intercalata vſurpatur: antiquitus autem *litores*, quaſi *liturgi*, id eſt qui publica miniſteria exequerentur, dicti ſunt? Nemo enim ferè neſcit, etiamnum in multis Græcorum legibus *liton* legi pro publico.

LXVIII. *Luperci. Canis.* Cur Luperci (hi ſunt qui Lupercalibus nudi, ſoliſque præcincti ſubligaculis diſcurrunt, & ſcutica obuios feriunt) canem immolant? An quia Lupercalia vrbis ſunt luſtratio, & fiunt menſe Februario, cui ab expiando nomen eſt: ipſorumque dies februatus dicitur, cum *februatio* purgamentum ſignificet? Iam cane in piaculis ferè omnes vſi ſunt Græci, vtunturque in hunc vſque diem eo pro piaculari hoſtia nonnulli: Hecatæque inter alia purgamenta etiam catuli offeruntur, expiandoſque catulis tangunt, quam februationem ſua lingua *periſcylaciſmum* vocant. Aut *lycus* lupus eſt, *Lycæa* Lupercalia? canis ergo animal lupo inimicum Lycæis immolatur. Aut quia Lupercos per vrbem diſcurrentes allatrant & vexant canes? Aut quia Pani iſta fiunt ſacra, cui canis gratus eſt ob caprarum cuſtodiam?

LXIX. *Septimontium.* Cur feſto die, qui Septimontium dicitur, vſu vehiculorum quæ iumentis traherentur, antiquitus abſtinuerunt, idque etiamnum obſeruant, antiquitatis ſtudioſi? Feriæ autem iſtæ inſtitutæ ſunt propter adiectum ſeptimum Romæ collem, quo facta eſt ſepticollis. An, vt quidam Romanarum rerum ſcriptores putant, quia vrbis partes non ſunt omninò inter ſe coniunctæ? Aut hoc quidem nihil ad rem facit? Sed cùm vrbe condenda magnum opus peregiſſent, iamque vlterius incrementum vrbis nullum animo concíperent, quietem cùm ſibi tum iumentis quorum opera fuiſſent vſi, per iſtas ferias parauerunt? Aut cùm vellent omnes feſtiuitates ciuium præſentia ornari, eam verò in primis quæ ob contractas in vnam multas vrbis partes inſtituta erat, ciuibus vſu vehiculorum iumentariorum iſta die interdixerunt, ne vrbe cui dies agebatur feſtus, exirent?

LXX. *Furcifer.* Cur furti, aut alius ſeruilis delicti damnatos *furciferos* dicunt? Nonne hoc quoque vetuſtæ accurationis argumentum eſt? Qui enim ſerui ſui nequicioſum factum comperiſſet, coegit eum duplex lignum, quod curribus ſubijci ſolet, (furcam Romani appellant) per viciniam circumgeſtare in conſpectu hominum, vt ab eo ſibi porrò cauendum eſſe ſcirent. Itaque à furcæ geſtatione dicebatur furcifer.

LXXI. *Fœnum in cornu.* Cur ad cornua boum cornipetarum fœnum alligabant, quo obuij monebantur vt ſibi cauerent? An quia ob ſatietatem luxuriant petulanteſque ſunt boues, equi, aſini, & homines? ſicut alicubi ait Sophocles:

At tu

At tu ferocis pullus vt paſtus nimis,
Bu cis & ventre plenis. ———

Ideoque M. Craſſum fœnum in cornu habere dicebant Romani: & qui alios in republ. ſolebant exagitare, ab illo ſibi cauebant, & præteribant hominem paratum ad vlciſcendum & oppugnatu difficilem. quamquam poſtmodò dictum fuit Cæſarem Craſſo fœnum ademiſſe, cùm is primus in republ. eum contemſiſſet, ſeque ei oppoſuiſſet.

LXXII. *Lucernæ auguris.* Cur augurum, quos ante auſpices nominabant, laternas ſemper eſſe apertas voluerunt, neque operculo vnquam tegi? An paruas res magnarum voluerunt eſſe teſſaras, more Pythagoricorũ? Vt enim hi chœnici inſidere, ac ignem gladio agitare vetabant: ita priſci multis vſi ſunt obſcuris ſignificationibus, maximè rerum ſacrarum. de quibus etiam lucernæ hoc inſtitutum eſt. Nam lucerna reſpondet corpori animum continenti, qui lumen eſt, ſemperque debet intellectus eſſe apertus ac perſpicax, nunquam includi aut flatu extingui. Iam cùm venti ſpirant aues non conſtanter manent, neque firma auguria exhibent, quia tum vagantur & inæqualibus aguntur volatibus. iſta igitur conſuetudine docent captanda auguria, non cùm venti flant, ſed cùm eſt tranquillitas, & apertis licet vti lucernis.

LXXIII. Cur interdictum erat auguri, Si vlcus haberet, aues obſeruare? An id quoque argumento eſt, animo ab omnibus moleſtijs ac quaſi vlceribus & morſibus vacuo, ſinceroque & ocioſo debere ſacras res tractari? An rationi conſentaneum eſt, cùm neque victimam aut auem vlceroſam vſurparet quiſquam rei ſacræ faciundæ gratia, capiendive augurij: multò magis ipſos augures curare, vt puri ſinceriqùe & integri ad diuina indicia obſeruanda ſe conferant? Vlcus enim videtur quædam eſſe mutilatio & pollutio corporis.

LXXIV. *Fortunæ.* Cur paruæ Fortunæ, quam Breuem vocant, fanũ Seruius Tullus dedicauit? An quod initio humilis & obſcurus, matre natus captiuâ, Fortunæ beneficio ad regnum Romæ euectus fuit? Aut magnitudinem potius mutatio iſta quàm exiguitatem Fortunæ indicat? Omnium verò maximè videtur Seruius Fortunæ vim diuinam extuliſſe, omnibuſque eam inſcripſiſſe actionibus. Non enim Fortunæ duntaxat bonæ ſpei, auerruncæ, blandæ, primigeniæ, & virilis templa condidit: ſed & propriæ Fortunæ ædes eſt, & conuertentis, & bene ſperantis, & virginis. & quid reliqua perſequar cognomina? cùm viſcatæ etiam Fortunæ templum ſit, quaſi eminus nos captantis & rebus adhibentis. Quin hoc vide, an non deprehenſo Fortunam minimis momentis plurimum poſſe, multiſq; vſu veniſſe vt exiguis planè rebus aut euenientib. aut non contingentibus maxima conſequerentur vel perderent, paruæ Fortunæ

Digitized by Google

templum dedicarit: docens animum rebus eſſe aduertendum, nihilque eorum quæ offeruntur ob paruitatem eſſe negligendum.

LXXV. Cur lucernam non exſtinguebant, ſed vltrò conſumi atque exſtingui ſinebant? An venerabantur eam vt cognatam & germanam ignis perennis & inexſtinguibilis? An eo ſignificabant, animata niſi noceant, interficienda non eſſe? animalis autem ſimilis eſt lucerna, quod & alimento habet opus, & à ſeipſa motum habet, & cùm exſtinguitur, vocem edit quaſi necata. Aut hic mos docet, neque ignem, neque vllam rem neceſſariam, cuius copia nobis ſuppeditet, perdere nos debere, ſed alijs relinquenda eſſe quibus vſus eſt ijs, vbi nos non amplius indigemus?

LXXVI. Cur qui nobilitate generis alijs præſtare videbantur, lunulas in calceis geſtabant? An, vt Caſtor ait, ſignum hoc eſt habitationis ſupra Lunam quæ fertur, & quod poſt mortem rurſus animæ Lunam ſub pedibus habebunt? An hoc priſci habuerunt eximiũ, qui erant Arcades cum Euandro, & ante Lunam nati dicebantur? Aut, vt multa alia, hoc quoque inſtitutum erat, vt rebus ſecundis elati ac ſuperbientes, mutationis Fortunæ in alteram partem admonerentur? Exemplo videlicet Lunæ, quæ

Primùm recens exiſtit è caligine:
Fulgore dehinc ſubinde faciem ſplendido
Augeſcit illuſtrans: & cùm pulcerrima
Renidet orbe pleno, rurſus exuit
Lumen ſuum paulatim; & ad nihilum redit.

Aut obedientiæ ſic adſueſcere diſcebant, Lunæ exemplo præſtantiori parere non recuſantes? & quemadmodum illa ſecundas obit partes;

Phœbei ſemper radijs intenta nitoris,

vt canit Parmenides: ita ipſi quoque contenti eſſe ſecundo loco magiſtratibuſq; obtemperare, ab ijſque potentiæ & honorum fructu aliquo impertiri.

LXXVII. *Iupiter. Iuno.* Cur annum Ioui, menſes Iunoni conſecrant? An quod in deos inuiſibiles & ſoli intelligentiæ notos regnum obtinent Iupiter & Iuno: in eos qui conſpectui patent, Sol & Luna? Efficit autem Sol annum, Luna menſes. Neque ſimpliciter cenſendum eſt hos iſtorum eſſe imagines, ſed ipſum in materia Iouem eſſe Solem, ipſamque in materia Iunonem eſſe Lunam. ideoq; Iunoni nomen eſt à iuueneſcendo. & Iunonem vocant Lucinam, quaſi *Lucidam* diceres, putantque eam in partubus auxilium ferre mulieribus, vt & Lunam. vnde illud:

Per cœruleum aſtrorum polum,
Partus celerantemque Lunam.

facillimè enim mulieres ſub plenilunium videntur prolem eniti.

Cur

Digitized by Google

LXXIIX. *Siniſtra.*

Cur aues ſiniſtræ quæ dicuntur, in auſpicio habentur pro addicentibus? An verum hoc non eſt, multoſque decepit? An ſiniſtrũ (ſi quis probabilibus argumentis velit vti) à *ſinendo* dictum eſt? ideoq; auem quæ actionem ſuſcipi permittit, ſiniſtram pro *ſiniſteria* vulgus male dicit. An res ita habet? cùm Aſcanio Æneæ filio ſigna cum Mezentio collaturo fulgur à læua victoriam portẽdiſſet, rem in omen tractam in poſterum quoque fuiſſe obſeruatam. Alij tamen Æneæ hoc vſu veniſſe dicunt. Et quidem Thebani, quod læuo cornu in pugna Leuctrica fudiſſent hoſtem atque viciſſent, deinceps omnibus in prœlijs principem locum ſiniſtræ aciei attribuerunt. Aut potius verſus ortum Solis intuentibus ad læuam eſt ſeptentrionalis mundi plaga, quam nonnulli dextram & ſuperiorem mundi partem appellant: hęc eſt Iubæ opinio. Quid ſi ſiniſtris natura imbecillioribus augures quaſi vim quandam addere, & defectum exſarcire iſta ratione voluerunt? aut terreſtria cœleſtibus oppoſita cenſentes, quæ nobis læua videntur, arbitrati ſunt deos à dextra mittere?

LXXIX. *Sepulchri honor.*

Cur eius qui triumphum egiſſet, ac deinde mortuus crematuſque eſſet, licebat os ſumptum in vrbem inferre ac deponere? hoc enim Pyrrho Liparæus tradit. An hoc fit in mortui honorẽ? Nam ijs qui res præclarè geſſiſſent, atque imperatoribus hoc dederunt Romani, vt in foro ſepelirentur: vt Valerio & Fabricio. quorum tamen poſteros aiunt ita inuidiam honoris iſtius declinare ſolitos, vt funeri in forum allato fax ardens ſubijceretur, ſtatimque auferretur: facultate duntaxat ſepulturæ in foro ſic confirmata.

LXXX. *Triumphi mos.*

Cur cùm publico epulo exciperent eum qui triumphum duxiſſet, à conſulibus miſſis internuncijs petebant, ne ad cœnam venirent: An quod locum aſſignari honoratiſſimum triumphatori oportebat, tractarique eum magnificentiſſimè, & domum deduci peracta cœna: quæ omnia conſulibus, ſi intereſſent, nulli alij licebat deferri?

XXCI. *Tribunatus plebis.*

Cur purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat, alijs magiſtratibus gerentibus? An quia omninò magiſtratus non eſt? nam neque lictores habet tribunus plebis, neque pro tribunali ſedens reſponſa dat, neq; initio anni (quod alij ſolent magiſtratus) ineunt, neque dictatore creato abdicat, ſed omni magiſtratuum iure in hunc tranſlato, ipſe ſolus officium retinet ſuum: vtpote nõ magiſtratum gerens, ſed diuerſæ functionis ordiniſque perſona Atque vt oratores nonnulli exceptionem negant eſſe iudicij genus, cùm contrarium eius quod iudicij eſt præſtet: (iudicio enim ſententia fertur, exceptione infringitur & aboletur) eodem modo cenſent tribunatum plebis impedimentum potius magiſtratus eſſe, aliquidque huic aduerſum, quàm magiſtratum. Obuiam enim ire potentiæ magiſtratus, nimiamque eius licentiam retun-

dere, munus eſt & poteſtas tribunatus plebis. An verò hæc & horum ſimilia afferunt, qui cauſas comminiſcuntur? Sed cum tribunatus plebis populi voluntate extiterit, popularis etiam ratio vim in eo obtinet, magnumque habetur non ſupra plebem ſe in tribunatu efferre, ſed interuenientibus ciuibus habitu, amictu, victuſque ratione eſſe ſimilem? Faſtus enim conſulem prætoremque decet. tribunum plebis (vt dicebat C. Curio) conculcandum ſe præbere conuenit, neque maieſtatem in vultu præ ſe ferre, aut aditus ad ſe difficiles facere, vel moleſtum multitudini, ſed propter hanc alijs odioſum, popularibus autem tractabilem promptumque eſſe. Eam ob rem id quoque receptum fuit, vt tribunorum ianuæ nunquam clauderentur, ſed noctes dieſque apertæ eſſent tanquam portus & perfugium ope indigentibus. Quantò autem ſubmiſſius ſe pro ſua perſona gerit, tantò magis augetur potentia tribunus. publicus enim exiſtimatur, quod ad vſum attinet, omnibuſq; acceſſus veluti ara: eſtque honoris gratia ſacroſanctus & inuiolabilis. quando etiam incedens in publico ** omnibus lege piacularis luſtratio mandatur, tanquam pollutis.

XXCII. *Faſces.*

Cur Prætorum faſces colligati feruntur, appenſis ſecuribus? An id ſigno eſt, iram magiſtratus non debere eſſe in procliui & ſolutam: an ſolutio faſcium, quæ paulatim fit, moram aliquam iræ inijcit & cunctationem, & nonnunquam fecit vt ſententia de ſupplicio exigendo mutaretur? Iam cum vitiorum alia ſint ſanabilia, alia inſanabilia: virgis corrigebantur qui emendari poterant, ſecuribus amputabantur immedicabiles.

XXCIII. *Humana victima.*

Cur Romani, cùm inaudiuiſſent à Bletoneſijs, qui eſt populus barbarus, immolatum dijs hominem eſſe, eorum magiſtratus acciuerunt, vt pœnas de ijs ſumerent: cùm autem appareret legis cuiuſdam iuſſu id factum, miſſos eos fecerunt, ſed iſto ſacrificio in poſterum interdixerunt: ipſi autem nō multis ante annis, duos viros totidemque mulieres in foro boario, alteros Græcos, alteras Gallas, viuos defoderunt? Videtur enim abſurdum iſta facere, & barbaris tanquam nefaria exprobrare eadem. An dijs immolare homines, nefas putabāt: genijs autem, neceſſitatem cogere? Aut qui conſuetudine ac lege iſta ſacrificia recepiſſent, eos peccare exiſtimantes, ipſi Sibyllinis libris mandantibus iſtud fecerunt? Narrant enim Elbiam quandam virginem equo vehentem fulmine ictam, repertumque fuiſſe equum nudum iacentem, nudam quoque virginem ipſam, tanquam dedita opera veſtibus à genitali membro reductis, calceis, annulis, capitiſque redimiculo hinc inde diſperſis, lingua extra os exſerta. Tum vates reſpondiſſe, ingēs opprobrium ſacris virginibus oblatum, foreque vt publicè id innoteſceret, ſed & equitum coniunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cuiuſdam equitis ſeruum indicium detuliſſe de tribus

Veſtali-

Veſtalibus virginibus Æmilia, Licinia, & Martia, ſub idem tempus vitiatis, & quæ iam diu cum viris inceſtam conſuetudinem habuiſſent, de quibus viris eſſet etiam Butetius indicis dominus. Et Veſtales quidem criminis conuictas, pœnas dediſſe. Cæterùm vt atroci in re placuiſſe, vt à ſacerdotibus Sibyllini libri conſulerentur. ibi inuenta fuiſſe oracula, quæ euentura iſthæc & malum publicum allatura prædicerent: cuius auertendi cauſa peregrinis quibuſdam & alienis genijs duos Græcos, totidem Gallos homines viuos eo in loco defoſſos Romani iubebantur dedere.

XXCIV. *Diei exordium.*

Cur à media nocte diei ſumunt initium? An quia reipublicæ conſtitutio principio fuit militaris? nam in re bellica pleraque noctu antecapiuntur vtilia conſilia. Aut actionem odiri ſub ortum ſolis volentes, apparatui noctem deſtinauerunt? Prius enim paratos ad agendum par eſt accedere, non inter agendum ſe parare: quod Myſo Chiloni ſapienti reſpondit, hyeme ventilabrum fabricans. Aut quia meridies pleriſque finis eſt publicas & ſerias res agendi, mediam noctem placuit pro exordio ſumi? cuius rei magnum argumentum eſt, quod nullus Romanus magiſtratus poſt meridiem fœdus aut pactum icit. Aut quia ortu occaſuque Solis principium & finis diei definiri non poſſunt? Quo enim modo plerique ſenſus arbitrio diei principium dijudicant primum Solis ortum, noctis autem plenam eiuſdem occultationem: nullum habebimus æquinoctium, ſed ob magnitudinem Solis nox etiam illa quam maximè æqualem diei credimus, die erit breuior. Quod autem mathematici abſurdo huic medentes ac noctis diſcrimen in appulſu centri ſolis ad horizontem ſeu finitorem circulum cõſtituunt, id euidentiam euertit. fit enim iſta ratione, vt diem eſſe negare, & noctem etiamnum durare cogamur fateri, cùm adhuc infra terram multa luce manente Sol noſtram plagam illuſtrat. Quando igitur ortu & occaſu ſolis principium diei & noctis ob dictas difficultates non poteſt percipi, reſtat vt pro principio diei ſumamus illum articulum temporis, quo Sol vel in medio cœli eſt, vel in oppoſito eius puncto. hoc autem poſterius melius congruit. Sol enim à meridie verſus occaſum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto verſus ortum ad nos.

XXCV. *Mulierum libertas.*

Cur antiquitus mulieres neque molere ſinebant, neque coquere? An memoria pactorum cum Sabinis initorum? Poſt raptum enim Sabinatum, & bellum pace mutatum id quoq; in pactis ſcriptum fuit, Mulierem viro Romano neque molere debere neque coquere.

XXCVI. *Maius.*

Cur menſe Maio mulieres non ducuntur? An quia is medio loco inter Aprilem eſt & Iunium, quorum ille Veneri, hic Iunoni ſacer eſt: numinibus matrimoniorum tutelaribus, vel anteuer-

tunt

Digitized by Google

tunt Maium, vel Iunium præſtolantur? Aut quia menſe iſto maximam expiationem peragunt, ſimulachra nunc de ponte in fluuium, antiquitus homines iacientes: ideoq; etiam Flaminicam, quæ Iunonis habetur antiſtita leges tunc iubent eſſe tetricam, lauacroque & ornatu abſtinere. Aut quia multi Latinorum iſto mẽſe parentant mortuis? atque ideò fortaſſis Mercurius eo menſe colitur, à Maia nomen ducente. Aut verius eſt quod alij dicunt? Maium à ſeniorum, qui ſunt maiores, Iunium à minorum ætate nomen habere, qui ſunt iuniores: magis autem conuenit nuptijs iuuentus, vt & Euripides monet:

Etenim ſenectus Cypridem miſſam facit:
Anniſq; onuſtos Venus auerſatur viros.

itaque Maio non contrahunt matrimonium, ſed in Iunium continuò ſequentem differunt.

XXCVII. *Comã haſta diſcernere.* Cur nuptarum comam diſcriminant haſtæ cuſpide? An id ſignum eſt primas vi & bello fuiſſe deductas? Aut monentur nuptæ, quia bellicoſis iungantur maritis, debere ipſas ornatu vti ſimplici & à luxu ac mollitie alieno? quemadmodum Lycurgus fores & faſtigia ædium iubens ſerta & ſecuri, nullo alio adhibito inſtrumento fabricari, omnem luxum ſuperuacaneamque operam præcidit. Aut per ambages innuitur, ſolo ferro coniugium diſciſſum iri? *Iuno.* Aut quia pleraque ad nuptias pertinentia ad Iunonem referũtur? Iunoni autem ſacra habetur haſta, & pleræque eius ſtatuæ haſta nituntur, ipſaque dicitur dea Quiritis. haſta enim antiquis *Quiris* nominabatur. inde Mars Quirinus vſurpabatur.

XXCVIII *Lucar.* Cur pecunia quæ ſpectaculis impẽditur, *Lucar* dicitur? An quia multi circa vrbem ſunt luci dijs cõſecrati, quorum reditus in ſpectacula inſumebant?

XXCIX. *Quirinalia ſtultorum feſtum.* Cur Quirinalia feſtum ſtultorum appellant? An quod dies iſte his erat deſtinatus, vt Iuba ſcribit, qui ſuam curiam ignorabant? Aut quod qui Fornacalibus ferijs ob occupationes, peregrinationem, vel ignorationem non ſacrificaſſent in ſua tribu, ijs permiſſæ fuerunt iſtæ feriæ harum loco obeundæ?

XC. *Hercules.* Cur in ſacrificio Herculis nullus alius Deus nominatur, neque intra ſepimenta canis conſpicitur? ſic enim tradit Varro. An ideo alium Deum nõ nominant, quia ſemideus cenſetur Hercules? Aut quia adhuc inter homines degenti Euander aram poſuit, & victimam obtulit? id enim nonnulli tradunt. Omnium autem animalium nullũ infeſtius habuit Hercules cane. hic enim ei plurimum negocij identidem exhibuit. & Cerberus canis fuit. ac præter omnia cùm Licymnij filium Oeonum canis cauſa interfeciſſent. Hippocoontidæ, coactus pugnam committere, cùm alios ſociorum multos, tum Iphiclum amiſit.

XCI. Cur patricijs non licebat propè Capitolium habitare? An quia

Marcus Manlius ibi habitans tyrannidē affectauit? propter quem illa familia iureiurando ſeſe obſtrinxit, nemini ſe ex ea Marci prænomen facturam. Aut antiquus tenebat metus? etenim Poplicolam hominem magis quàm quiſquam fuerit alius popularem non deſtiterunt calumniis impetere potentiores, metuere verò plebs, antequàm domum ſuam ipſius diruit, quod ea imminere foro videretur.

XCII. *Corona quercea.*

Cur eum qui ciuem ſeruaſſet, corona donabant querna? An quod vbique copia in expeditionibus eſt quercus, & quidē nullo negocio? Aut quia Ioui & Iunoni ſacra eſt illa corona, quibus diis vrbium tutelam adſignant? Aut priſca eſt hæc Arcadum conſuetudo, quibus aliqua eſt cum quercu cognatio? Primi enim hominum è terra enati creduntur, ſicut quercus inter ſtirpes prima.

XCIII. *Vulturum natura.*

Cur ad auſpicia maximè vſi ſunt vulturibus? An quod Romulus Romā condens duodecim vultures obſeruauit? An quia auium omnium minimè iſta frequenter conſpici ſolet? non enim facilè in pullos vulturis incideris: ſed ex remotis locis alicunde ſubitò aduolant: vnde ſequitur, eorum conſpectu aliquid portendi. An hoc quoque ab Hercule didicerunt? Si tamen verum eſt quod Herodotus ſcripſit, Herculem in auſpicio capiendo maximè delectatum fuiſſe vulturibus oblatis, quod hanc omnium volucrium carniuorarum iuſtiſſimam cenſeret. Primùm, quia nihil animatum tangit aut necat: id quod aquilę faciunt, accipitres, & quæ noctu volant aues: ſed ſolis veſcitur cadaueribus. Deinde quod ſuæ quoque naturæ & generis cadauera præterit: nemo enim vnquam vidit à vulture auem guſtari: cùm aquilæ & accipitres maximè inſectentur & occidant aues. at verò vt eſt apud Æſchylum,

Inceſta auis ſit oportet, ſi volucrem voret.

Præterea hæc auis minimè omnium aliarum homini nocet, cùm neque fruges perdat, neque plantas, neque vllum manſuetum animal lædat. Denique ſi verum eſt quod Ægyptii perhibent, totum vulturum genus eſſe fœmininum, & concipere ſubſolani flatu excepto, ſicut arbores Fauonii admiſſo ſpiritu: omninò probabile eſt præſagia ab iis ducta, firma eſſe & erroris vacua: cùm in aliis agitatio circa coitum, tum rapinæ, fugæ, inſectationeſque multum tumultuationis & incertitudinis exhibeant.

XCIV. *Æſculapius.*

Cur Æſculapii fanum extra vrbem eſt? An quia ſalubrius extra, quàm intra vrbem degi putant? nam Græci quoq; ferè locis puris & ſublimibus poſita Æſculapii habent ſacraria. Aut quod deum illum Epidauro accerſitum veniſſe Romam exiſtimant? Epidaurii autem non in vrbe, ſed procul inde templum Æſculapii habent. Aut quod angue apud inſulam è trireme egreſſo & è conſpectu hominum ſublato, ipſum deum arbitrantur locum ſui templi indicaſſe?

Digitized by Google

XCV. *Legumina.* Cur caſtimoniam ſeruantibus vſu leguminum eſt interdictum? An fabam ob eaſdem quas Pythagorici cauſas abominati ſunt? lathyrum autem & erebinthum (hoc eſt, piſum, puto, & cicerem) quod *latha* & *erebo*, id eſt letho & orco nomina horum ſunt affinia? Aut quod ad circumpotationes funebres & mortuorum euocationes maximè vtuntur leguminibus? Aut potius quia ad caſtimoniam afferre oportet corpora pura & tenuia? legumina autem flatus generant, & ſuperfluitatem gignunt multa opus habentem expurgatione. Aut quia etiam ad rem veneream inſtigant ob flatum & ſpirituum generationem?

XCVI. *Veſtalium impudicarum pœna.* Cur Veſtales virgines ſi pudicitiam prodiderunt, non alio afficiunt ſupplicio, quàm quod viuas defodiunt? An quia mortuos cremãt: cremare autem eam, quæ ignem ſacrum non cuſtodiuerit piè, iniuſtum eſſet? Aut quia corpus ſummis conſecratum cæremoniis interficere, & manus adferre ſacræ mulieri, nefas cenſentes, ipſam vltrò mori volentes infra terram demiſerunt, in exſtructum ad hoc domicilium, vbi & lucerna ponebatur ardens, & panis, atque lactis & aquæ nonnihil, deinde terra ſupernè ingeſta occultabatur locus? Ac ne hoc quidem modo defunctos ſe religione putabant, ſed hodieque mos obtinet, vt ad illum locum ſacerdotes accedentes parentent.

XCVII. *Equus Marti immolatus.* Cur Idibus Decembribus exhibitis equeſtribus ludis, dexter equus victor Marti ſacer immolabatur, & caudam aliquis amputatam fert ad locum, cui Regia nomen, aramque cruentat, de capite alii à ſacra via, alii à Suburra deſcendentes depugnant? An, quę eſt quorundam opinio, equo Troiam captam putantes, equum plectunt? vtpote qui ſint

Troum ſplendida proles natis mixta Latinûm.

Aut quia animoſa eſt beſtia, & bello apta atque Martialis equus? diis verò ea potiſſimum immolant, quæ iis accepta ſunt & conuenientia? victor autem equus mactatur, quia deo victoria eſt accepta ferenda. Aut rectius hoc dicetur opus illius dei ſtatariam eſſe pugnam, victoriamque ſtando ſuos ordines qui ſeruant de fugientibus reportare: itaque puniri celeritatem vt fugæ commeatum, monerique iſto argumento ciues, fugientibus nullam eſſe ſalutis fiduciam?

XCVIII. *Anſeres ſacri.* Cur cenſores vbi magiſtratum occeperunt, nihil prius habent locatione alimentorum pro ſacris anſeribus, & ſimulachri exornatione? An quia volunt ab iis ordiri, quæ ſumptuum & occupationis minimum deſiderant? Aut pro veteri beneficio animalibus hæc refertur gratia, quod Gallos Roma capta iam muros Capitolii ſuperantes canibus dormientibus ſenſerunt anſeres, vigileſque ſuo clangore excitauerunt? Aut cenſores, cùm rerum maximarum cuſtodia ipſis demandata officiiq; ipſorum eſſet accuratè

obſeruare

Digitized by Google

obſeruare & inſpicere in ſacra, res publicas, vitas, mores, rationemque victus: initiò ſtatim vigilantiſſimum animal procurant, eaque induſtria ciues hortantur, vt ſacrorum curam diligentem gerant? Simulachri autem illuſtratio neceſſaria eſt. minium enim quo antiqua ſimulacra inducebant, colorem habet facilè euaneſcentem.

XCIX. *Augur.*

Quid cauſæ eſt, quod cùm alios ſacerdotes in locum damnatorum atque ſolum vertere iuſſorum ſacerdotioque priuatorum ſacerdotum ſufficiant: ſoli auguri, etiamſi ſummorum flagitiorum compertus habeatur, non abrogant ſacerdotium, quàmdiu viuit? An quod ſacrorum arcana à quoquam qui ſacerdos non ſit cognoſci nolunt? Aut quia iureiurandi, quo ſanxit ſe nemini diſciplinam iſtam traditurum, eum abrogata dignitate factum priuatum ſoluere nolunt religione? Aut non magiſtratus vel dignitatis, ſed ſcientiæ artiſque nomen eſt augur? vt qui vatem ne vates ſit prohibere conetur, perinde agat, ac ſi muſico ne muſicus, aut medico ne medicus ſit, velit edicere: cùm vt maximè titulum deroget, ſcientiam tamen adimere non poſſit. Alium porrò non creant, quod numerum augurum ab initio conſtitutum retinere volunt.

C. *Seruorum feriæ.*

Cur Idibus Sextilis, qui nunc Auguſtus dicitur, feriæ ſunt vtriuſque ſexus ſeruis, mulieres autem tum maximè lauare & purgare capita ſtudent? An hoc ſeruis datum, quod ea die Seruius rex natus è captiua fuit ancilla? lotio autem capitis ab ancillis feriarum cauſa cœpta, etiam ad liberas peruaſit?

CI. *Bulla. Tarquinius.*

Quare pueros bullis ornant? An in honorem raptarum id quoque, vt multa alia, decretum earum natis eſt? Aut Tarquinii virtutem hoc modo venerantur? Is enim etiamnum puer in pugna aduerſus Latinos ſimul Etruſcoſq; commiſſa fertur in hoſtes impetum dediſſe, delapſusq; de equo irruentes audacter ſubſtitiſſe, Romanorumque animos auxiſſe: fuſiſque magno prœlio hoſtibus, quorum interfecti ſunt ſedecim millia, à rege patre ſuo virtutis ac rei optimè geſtæ illud præmium accepiſſe. An quia antiquis formoſos ſeruos amare inhoneſtum non erat, (quod etiamnum comœdiæ teſtatum faciunt) ab ingenuis autem maximopere abſtinebant: ideòque vt ne nudis quidem incidentes errarent, id inſigne liberi geſtabant: An ad ordinis hoc quoque ſignum rationem commodam pertinebat, tanquam frænum immodeſtiæ iniectum, cùm puderet in viros euadere priuſquàm pueritiæ ſignum depoſuiſſent? Probabile enim non eſt quod Varro tradit, quia conſilium (Græcis hoc *bule* eſt) Æolicè *b[illegible]ll[illegible]* dicatur, hoc pueris ſignum probi conſilii fuiſſe additum. Sed vide an non bullam quoque propter Lunam geſtent? Lunæ enim figura, cùm dimidiato fulget orbe, non eſt globi ſimilis, ſed lentis aut diſci for-

mam

Digitized by Google

mam præ ſe fert. vtque opinatur Empedocles, etiam ſubiecta ei materia.

CII. *Dies. Numeri.* Cur pueris nono, puellis octauo die nomẽ imponitur? An cauſa eſt naturalis, quod prius puellis? fœmina enim citius augetur, ad vigorem peruenit atq; abſoluitur quàm mas? Dies porrò poſt ſeptimam ſumunt. Septima enim periculoſa eſt infantibus, cùm aliàs, tum quod ea die vmbilicus decidit pleriſq;. quod antequàm fit, plantæ quàm animalis ſimilior eſt infans. Aut maribus & fœminis hunc dierum numerum cenſuerunt congruere, Pythagoricos ſecuti? Hi enim marem imparem numerum vocant, parem fœminam. Impar enim fœcundus eſt, & in compoſitione præſtat pari: diuiſiſq; in vnitates ambobus, par inſtar fœminæ vacuum in medio relinquit ſpacium, impar ſemper medium habet plenum. Aut quia omnium numerorum nouem primus eſt quadratus, natus ex ternario qui eſt impar & perfectus: octo autem, primus eſt cubus natus è binario pari? oportet autem marem quadratum eſſe, & agilem, & perfectum: fæminam cubi inſtar ſtabilem, domi affixam, & non facilè mobilem. Hoc addendum. Sicut nouẽ quadratus eſt ternarii, octo cubus binarii: ita mares tribus, fœminas duobus vti nominibus.

CIII. *Spurii. Prænomina* Cur eos, qui patrem certum non habent, *ſpurios* appellant? Eſt quidem Græcis *ſporos* ſemen. ſed tamen verum non eſt quod idem putant, & rhetores in orandis cauſis afferunt, ſic dictos quod promiſcuo ſemine ſint nati. Sed Spurius prænomen eſt, vt Sextus, Decimus, Caius. Porrò non integra ſcribunt Romani prænomina, ſed aut vnica littera notant, vt Titum, Lucium, Marcum, ſic: T. L. M. aut duabus, vt Tiberium, Cneum, ſic: Ti. Cn. aut tribus, vt Sextum, Seruium, ſic: Sex. Ser. Spurius quoque duabus literis indicatur, Sp. Iiſdem litteris etiam nothos ſignificant S.P. nimirum Sine Patre. quæ res errori anſam præbuit, cùm Spurius & incerto patre natus iiſdem elementis notarentur, vt hi quoq; ſpurii vſurparentur. Eſt & alia, verùm abſurdior ratio. Aiunt à Sabinis pudenda mulieris *ſpurium* nominari: itaque ſic ignominioſè appellari qui ex non nupta muliere natus eſſet.

CIV. *Liber pater.* Cur Baccho Liberi Patris nomen impoſuerunt? An quod bibentibus libertatem ingenerat? pleriq; enim per ebrietatem feroces, liberique nimium ſunt. Aut quia liba exhibuit? Aut vt Alexander tradit, ab eo, quod Bacchus apud Eleutheras Bœotiæ vrbem *Eleutherius*, id eſt, liber, dictus fuit.

CV. *Nuptiæ.* Cur publicis feriis mos non eſt nubere virgines, nubunt tamen viduæ? An cauſa eſt, quam adfert Varro? Virgines nubere inuitas & triſtes, mulieres autem cum lætitia: feſto autem die nihil cum moleſtia, omnia lubenti animo ſunt agenda. Aut quia decori eſt virginibus nuptias earum multis pręſentibus peragi, idemque vi-

duis

Digitized by Google

duis dedecori? primæ enim nuptiæ optandæ ſunt & in precio: ſecundæ votis recuſandæ, quod vel cum turpitudine nubunt viuente priore marito vel cum luctu, ſi is ſit mortuus. itaq; viduę ad ſuas nuptias quietè magis gaudent quàm frequentia hominum & tumultu. feſtiuitates porrò multitudinem ad ſe trahunt, neque nuptiis vacare patiuntur. Aut quia feſto die raptis Sabinis virginibus bellum eſt exortum, religio ipſis inde fuit virginum nuptias feſtis diebus celebrare?

CVI. *Fortuna.*

Cur Fortunam Primigeniam Romani venerātur? An, quę multorum eſt Romanorum opinio, Servio Tullo ex ancilla, vt fertur, nato Romæ regnum fortunæ beneficio obtigit? Aut potius quod ipſi Romæ ſui ortus initia ſuggeſſit Fortuna? Aut cauſam res habet magis ad naturalium rerum contemplationem referendam? nimirum, omnium rerum principium eſſe fortunam, & naturam ex euentis fortuitis conſtitui, quando fortuita euenta ordinem inter ſe ſortiuntur.

CVII. *Hiſtriones* *Liuius initio 7.*

Cur ſcenici artifices Baccho ſacri, *hiſtriones* dicuntur? An veram cauſam Cluuius Rufus? Is narrat priſcis temporibus C. Sulpitio & Licinio Stolone Conſulibus peſtem Romæ graſſatam omnes ad vnum ſcenæ adminiſtros exſtinxiſſe. itaq; alios requirentibus adueniſſe ex Etruria multos bonoſq; eius rei artifices: inter quos gloria & vſu artificii longiſſimo præſtantem reliquis fuiſſe Hiſtrum nomine: ab eo cæteris quoque hiſtrionum nomen factum.

CIIX. *Cognata non ducta.*

Cur cognatas nō ducunt vxores? An vt coniugiis augeant neceſſitudines, multosque ſibi parent cognatos aliis dando, ab aliis accipiendo mulieres? Aut metuentes ſibi à diſcordiis coniugialibus, quæ exortæ inter cognatos, præter coniugium debitum amorem etiam naturæ iura eſſent abolitura? Aut videntes mulieribus ob imbecillitatem opus eſſe multis defenſoribus, noluerunt cognatas ducere, vt ipſis auxilio eſſe poſſent ſi à maritis iniuria afficerentur?

CIX. *Farina.* *Fermentū.* *Flamen Iouis.*

Quamobrem flamini Diali non licebat farinam aut fermentum tangere? An quia farina alimentum eſt imperfectum & crudum? nam neque manſit triticum id quod erat, neque factum eſt quod fieri debet, nimirū panis: ſed ſimul & ſeminis vim amiſit, & vſum cibi non eſt aſſecutum. Itaque poeta farinam *mylephaton* tranſlatione vſus dixit, quaſi interfectum & perditum molendo frumentum. Fermentum cùm ipſum natum eſt ex corruptione, tum farinam cui admiſcetur, corrumpit, vt languidior fiat & inefficax. omninòq; fermentatio putrefactionis ſpeciem gerit: quæ ſi modum excedat, planè acidam reddit & perdit farinam.

CX. *Carò.*

Quare eidem interdictum eſt contactu carnis crudæ? An is mos quàm longiſſimè à crudorum eſu abducit? Aut eadem quam de farina attulimus cauſa ſubeſt? Caro enim neque animal eſt, neque

que

Digitized by Google

que cibus adhuc eſt reddita: aſſatio & elixatio qualitatibus eius mutandis formam demum aliam inducunt. recens autem & cruda caro neque adſpectum quidem habet purum & labis expertem, ſed deformem viſuique aduerſum & vlceroſum.

CXI. *Capra.* Cur eundem lex iubebat canis & capræ cùm tactu, tum nominatione omninò abſtinere? An capræ abominabantur laſciuiam, fœtoremq; ? an quod morbo comitiali animal iſtud obnoxiũ eſt, contagionem mali metuebant ad eos peruẽturam, qui tum veſcerentur capra, aut eam tangerent, cùm in morbo eſt? Cauſam morbi tradunt eſſe anguſtiam meatuum per quos ſpiritus fertur, ob quam is ſæpe intercipitur. pro argumento vſurpant vocis tenuitatem. nam & homines morbo Herculeo correpti exilem vocem emittunt, balatui adſimilem. *Epilepſia.* *Canis.* Cani fortaſſis minus adeſt fœtoris & laſciuiæ. quanquam ſunt qui canem & arce Athenienſi, & Delo inſula aiunt arceri, propter coitum in propatulo: quaſi vero, boues, ſues, & equi non promiſcuè & palam, ſed intra thalamos proli dent operam? Iſti veram cauſam ignorãt. Quia canis animal eſt pugnax ideo aſylis & ſacroſanctis prohibetur ſacrificiis. in quibus omnis periculi exſors perfugium ſupplicibus conceditur. Veri ergo ſimile, eſt Iouis quoque ſacerdotem, vtpote viuum ſacrumque perfugii ſimulacrum, ad ſe liberè admittere quoſuis ſupplices & deprecantes, nemine arcente aut terrente. Itaque lectulus ei poſitus erat ad ipſum domus veſtibulum: & qui ad genua eius accidiſſet, is ea die à verberibus & ſupplicio immunis erat: ac ſi vinctus acceſſiſſet, ſoluebatur. *Supplicandi ritus.* Vincula autem foras non per ianuam, ſed de tecto in publicum proiiciebantur. Nihil verò ſupplicibus profuturum erat, ſi ita benigno, & humano ſe præbente flamine, canis adſiſtens hanc veniam petituros terruiſſet atque arcuiſſet. *Canis.* Enimuerò canem antiqui non vſquequaque mundum eſſe iudicabant. nam & nulli cœlitum is immolabatur: & Hecatæ terreſtri in triuio cœnæ loco miſſus, piacularis ſacri, auertendi mala expiandique gratia facti partes obibat. Lacedæmone porrò Marti, deo cædibus deditiſſimo, catulos inſecabant. apud Bœotos publicum eſt ſacrificium, quo cane in duas diſciſſo partes, per earum medium tranſibant. ipſi Romani Lupercalibus menſe Februario cane litant. Itaque abs re non eſt, quod ſacerdoti ſupremi ac puriſſimi numinis, familiæ ſuæ canem aut aliquid cum eo rei habere nefas ſtatuerunt.

CXII. Cur eidem non licet ẽderam tangere, neque per viam tranſire, vbi vitium propagines in ſublimi ſunt prætentæ? An hæc horum ſunt ſimilia, Non edere in curru, neque inſidere chœnici, neque ſcopas tranſcendere? non iſta metuentibus aut caueri volentibus Pythagoricis, ſed aliis rebus per has ambages interdicere. *Vinum.* Ad vinum enim refertur, quod ſubire viti prohibetur ſacerdos: ſcilicet

nefas

nefas eſſe eum inebriari. qui enim ebrii ſunt, eorum ſuperius capitibus eſt vinum, atque ea degrauat & premit: cùm par ſit voluptate iſta ſuperiores eſſe, & non vinci à vino, ſed ei moderari. Ederam autem an vt ſterilem & inutilem hominibus, imbecillamque & ea de cauſa aliis quibus innitatur opus habentem, vmbraque & virore ſuo multis quaſi præſtigiando imponentem non voluerunt abſque emolumento & fruſtra in domibus ali. & circumplicare ſe aliis ſtirpibus, quibus ea re nocet, ſolumque occupat? Hanc quidem ob rem edera & Olympiis ſacris arcetur: & neque Athenis in Iunonis, neque Thebis in Veneris ſacris rebus vllus ederæ ſylueſtri locus eſt. Bacchanalibus aliiſque id genus ſacris, quorum maior pars peragitur in tenebris, adhibetur. An hoc ipſo etiam ſigno orgia Bacchi volebant eſſe vetita? Bacchicis enim furoribus deditæ mulieres, rectà ad ederam feruntur, eamq; diſcerpunt manibus arripientes, & vorantes. ita vt non planè careat quod nonnulli dicunt, ineſſe ſpiritum ederæ, qui de ſtatu rationis deturbet, mentemque abalienet, exagitetque, & prorſus ebrietatem à nonnullo ortam vino inducat, ac permoleſtam: ſi quis alioquin hominum ad concitationes animi furioſas, inſtinctuſve diuinos ſit procliuis.

Edera.

CXIII.

Cur iiſdem flaminibus Dialibus permiſſum non eſt vt magiſtratum ſuſcipiant aut ambiant? cùm tamen & lictorem habeant, & ſellam curulem, honoris gratia, vtq; ferant æquiore animo magiſtratuum gerundorum facultatem ſibi ademptam? An quia in Græcia etiam aliquibus in locis ſacerdotium dignitate regno cùm æquale eſſet, repulſam paſſos ſacerdotio dignati ſunt? Aut potius, quod cùm certæ & ordine definitæ eſſent ſacerdotum actiones, regum verò ordine carentes & infinitæ, fieri non poterat vt qui rex ſimul ſacerdoſque eſſet, diuerſi generis in eundem temporis articulum incidentibus negociis vtrunque procuraret: ſed neceſſe erat futurum vtroq; vrgente alterum omitteret, itaque interdum deos ritè non coleret, interdum ciuibus eſſet damno? Aut quod in magiſtratus humanos intuentes, cùm non minus neceſſitate eos, quàm poteſtate adminiſtrari obſeruarent: populique principem (quod de medico Hippocrates pronunciauit) multa horrenda adſpectu videre, multa tangere, & ex alienis miſeriis pro fructu ſuas capere moleſtias: impium rati ſunt iſtum diis ſacrificare, & auſpicem eſſe diuini cultus, qui damnationibus & capitalibus, lethoque finitis ſuppliciis ciuium (non raro etiam cognatorum & domeſticorum, vt Bruto, vſu venit) interfuiſſet.

Magiſtratus medico ſimilis.

* *
*

QVÆ.

Digitized by Google

QVÆSTIONES GRÆCÆ.

I. QVi ſunt apud Epidaurios *conipodes* & *artyni*? Rempublicam tractabant cxxc. viri. Ex his ſenatores deligebant, quos appellabant Artynos. maior porrò populi pars ruri ſolebat verſari. vocabantur autem conipodes, quaſi pulueripodes, quod agnoſcerentur è pedibus puluerulentis, quoties in vrbem veniebant.

II. *Adulterá pœna.* Quæ eſt apud Cumæos Onobatis? nomen hoc à conſcenſo aſino eſt factum. Deprehenſam in adulterio mulierem in forum producebant, & in lapide omnibus conſpicuo ſiſtebant, deinde aſino impoſitam circa vrbem circumducebant, poſtea rurſum in eodem lapide adſtare coacta, infamis per totam habebatur vitam, & vocabatur onobatis. lapidem autem ob eam rem vt pollutum abominabantur. Magiſtratus etiam apud hos fuit, qui phylactes dicebatur à cuſtodiendo. Eum qui gerebat, reliquo tempore carcerem cuſtodiebat. Nocturno autem concilio in ſenatum veniens, manu iniecta reges educebat, ac detinebat donec occultè latis ſuffragiis de iis iudicaſſet ſenatus, iniuſtene agerent necne.

III. Quæ eſt apud Solenſes Hypeccauſtria? Sic appellabant Mineruæ antiſtitam, quod auerruncandorum malorum gratia certis quibuſdam ſacris operatur.

IV. Qui ſunt Cnidiis *Amnemones*, & quis *Apheſter*? Ex optimatibus viri LX. delecti erant, quibus per omnem vitam tanquam inſpectoribus vtebantur, & eorum ſummis in negociis autoritatem ſequebantur. Amnemones, id eſt, immemores dictos ſuſpicari licet, quod factorum rationes ab iis non exigebantur: aut potius mehercle, quod plurimum valerent memoria. Apheſter autem dicebatur, qui ſententias interrogabat.

V. Qui ſunt apud Arcades & Lacedæmonios *chreſti*, id eſt, boni? Lacedæmonii Tegeatis reconciliati, fœdus pepigerunt, & communem columnam ad Alpheum poſuerunt: in qua inter alia fœderis capita hoc ſcriptum erat, Meſſenios regione pellunto, Neminem bonum faciunto. Hoc Ariſtoteles interpretans, ait eo ſignificari Tegeatarum neminem debere interfici, qui auxilii cauſa Laconicis rebus ſtuderet.

VI. *Hordeum in ſacrificiis.* Quis eſt apud Opuntios Crithologus? vox hordeum legentem deſignat. Græcorum pleriq; in vetuſtiſſimis ſacrificiis hordeo vtebantur, primitias eius ciuibus offerentibus. Pręſidi itaq; ſacrorum, & primitias iſtas colligenti, hoc nomen factum eſt. duos

autem

autem habebant ſacerdotes: vnum qui deorum, alterum qui genitorum ſacra adminiſtraret.

Quæ ſunt ploiades nebulæ? quæ maximè imbrem conceptum haberent, & circumagitarentur, ſic appellabantur. Theophraſtus libro de ijs quæ in ſublimi fiunt quarto; Ploiades, inquit, nebulæ ſunt, & quæ conſiſtunt. immobiles autem & colore albo differentiam quandam materiæ indicant, neque in aquam neque in ſpiritum conuerſæ.

Quis eſt Bœotorum Platychætas? Sic appellabant ædibus agriſve ſuis vicinos & conterminos, tanquam plurimum poſſidentes. apponam autem vnam vocem ex lege theſmophylacij ſeu archiui, cùm ſint plura vocabula. VIII.

Quis eſt apud Delphos Hoſioter, & cur vnum de menſibus appellant Byſium? Hoſioter eſt victima quæ immolatur cùm creatur Hoſius. (vox ſanctum notat) Quinque autem ſunt hoſij per omnem vitam, multiſque in rebus adſunt vatibus, atque vna etiam ſacrificant: quippe à Deucalione genus crediti trahere. Byſius menſis, vt plerique putant, Phyſius eſt, à naſcendo ſic dictus. eſt enim veris initio, quo tempore pleraque naſcuntur & germinant. Sed res ita non habet. Non enim Delphi B littera pro Ph vtuntur (vt Macedones, qui Bilippum, Balacrum, Beronicam dicunt, quæ ſunt Philippus, Phalacrus, Pheronice) ſed loco litteræ P ſoliti *ba-tein* dicere & *bicron*. quæ ſunt *patein* & *picron*. Eſt ergo Byſius dictum pro Pyſius, quod eo menſe deum ſcitantur. Atque hæc ſententia conuenit cum antiquis Delphorum obſeruationibus. Menſe enim iſto oraculum primo exſtitit, ſed ſeptimanam iſtam deo natalitiam putant, polyphthonumque nominant, non à coquendis phthoibus, quod eſt placentæ genus, ſed quod multa tum reſponſa deus edat. Serò enim cepit ſingulis menſibus oracula requirentibus reſpondere, antiquitùs ſemel duntaxat in anno vaticinabatur Pythia, idque iſta die: vt Calliſthenes & Alexandridas tradiderunt. IX.

Quid eſt *phyximelum?* planta eſt exiguà & humi iacens, cuius germina pecus inambulans conculcat atque affligit, & incrementum impedit. cùm itaque ſe ſubijcit, & ad juſtam magnitudinem peruenit, euitatis ouium injurijs ac damnis, phyximelum dicitur. teſtis Æſchylus. X.

Qui ſunt *apo'phendoneti?* quaſi fundarum telis pulſos diceres. Corcyram inſulam Eretrienſes incolebant, Charicrate autem à Corintho cum copijs profecto, bello ab eo victi, conſcenſis nauibus domum verſus nauigarunt. ciues re maturè animaduerſa, arcuerunt eos patria, fundiſque impetentes egredi in terram non ſunt paſſi. Cum itaque neque perſuadere hominibus rigidis, neq; vim facere multitudini eorum poſſent, in Thraciam nauigauerũt. XI.

Digitized by Google

Ibi loco occupato, quem prius coluiſſe Methon Orphei de poſteris vnus fertur, vrbem Methonam nominauerunt. ipſi à vicinis apoſphendoneti ſunt appellati.

XII. *Del, hica ſacrificia.*

Quid eſt apud Delphos Charila? Delphi tres deinceps nono quoque anno agunt ſolennitates, Septerium, Heroida, Charilam. Septerium imitationem habet pugnæ Apollinis cum Pythone, & à pugna fugæ dei ad Tempe, aut perſecutionis. alij enim fugiſſe eum ferunt, quòd peracta cæde opus expiatione haberet: alij Pythonem ſaucium & fugientem via, quæ nunc ſacra dicitur, cum inſequeretur, ſuperveniſſe ei recens è vulnere mortuo, & funerato à filio, cuius nomen Æx, id eſt, capra, perhibent. Septerium ergo harum, aut ſimilium rerũ imitatio eſt. Heroidis pleraq; fabuloſam habent rationem, Thyadibus notam: ex ijs quæ aguntur, liquidò quis excitationem Semeles conjciat repræſentari. De Charila hæc traditur fabula. Fame ob anni ſiccitatem vrgente Delphos, cum liberis & vxoribus ciues ad fores regis ſupplices venerunt. Is farina & leguminib. notiores ſibi (non enim omnibus ſufficiebat) impertijt. puella autem paruula cùm accederet orba parentibus, & inſtaret petendo, calceo malam eius percuſſit, calceumq; in faciem eius conjecit. hæc, vt erat animo minimè abiecto, pauper alioquin & deſerta, è medio ſe ſubduxit, cinguloq; ſoluto fauces illigans ſeſe ſuſpendit. Tum creſcente penuria, & morbis accedentibus, Pythia regi reſpõdit, Placandos eſſe manes Charilæ virginis quæ ipſa ſibi mortem cõſciuiſſet. Vix tandem inueſtigato id nomen puellæ quæ alapam accepiſſet fuiſſe, piaculare quoddam ſacrificium peregerunt, quod etiamnum nono quouis anno fit. præſidet rex, & farinam leguminaq; impertit omnib. & peregrinis & ciuib. infertur puerile ſimulacrum Charilæ. poſtquàm omnibus datum fuit, rex id calceo ferit: quæ autem Thyadum eſt princeps, ſimulacrum ad confragoſum defert locum, ibique collum fune cingentes ſimulacri, id defodiunt: vbi olim Charila ſepulta fuerat.

XIII.

Quid eſt mendicatoria caro apud Ænianes? Sæpius migrauerunt Ænianes. Principiò enim cum habitarent circa Dotiũ campum, inde à Lapithis ad Æthicas fuerunt expulſi. Poſt Moloſſiæ regionem quæ eſt circa Auum occuparunt, vnde ijs nomen Parauæi factum fuit. Deinde Cirrham obtenuerunt. vbi cum iuſſu dei regem Oenoclum lapidibus obruiſſent, in regionem Inacho amni adiacentem deſcenderunt, quæ tum ab Inachijs & Achiuis tenebatur. His erat oraculum datum, fore vt ſi partem agri darent, vniuerſum amitterent: illis, potituros eſſe, ſi à volentibus acciperent. *Aſtute factum.* Tum Temo primi inter Ænianes nominis vir, pannis obſitus, peramque geſtans in morem mendici, ſed ad Inachios contulit. cui cum ludibrij cauſa rex glebam terræ tribuiſſet ſtipem petenti, acceptam eam in peram conjecit, munereque optimè contentus

tentus

tentus iſto ſeſe ſubduxit,nihil porrò exigens.ſeniores hoc mirari, & in memoriam reuocare oraculum,regem adire, hortarique , ne rem negligeret,ſed hominem apprehenderet. Temo animaduertere quid ij cogitarent,fugaque data ad ſuos euadere, vota Apollini hecatomba. Secundum hæc ſingulari prœlio reges congreſſi ſunt.ibi cum Hyperochum Inachiorum regem videret comite cane contra ſe venire Phemius Æneianum rex, injuſtè agere dixit qui ſocium ad pugnam adduceret:& auertentem ſe canis abigendi gratia lapidis jactu interfecit. Sic Æneianes potiti ea ditione, pulſis Inachijs atque Achæis , lapidem iſtum tãquam ſacrum colunt,eique rem ſacram faciunt,ac adipe hoſtiæ eum tegunt.cumque Apollini hoſtium perſoluunt,Ioui taurum immolantes ,partem carnium eximiam Temonis poſteris tribuunt, ac mendicatoriam carnem appellant.

Quinam ſunt apud Ithacenſes Coliadæ, & quis Phagilus ? Ad- XIV.
uerſus Vlyſſem procorum ab ipſo necatorum neceſſarij ſeditionem mouerunt. arbiter adſcitus ab vtraque parte Neoptolemus, judicauit debere Vlyſſem , vt ſanguine inquinatum exſulare Cephallenia, Zacyntho, atque Ithaca:ſocios autem & familiares procorum quotannis pro damno rei familiari Vlyſſis illato,ei pendere multam.Itaque Vlyſſes in Italiam commigrauit, multam filio dedicauit,eique ab Ithacenſibus ſolui juſſit.erat autem farina, vinũ, faui mellis, oleum, ſal, & victimæ adultiores phagilis. Cæterum Ariſtoteles phagilum ait eſſe agnum. Porrò Eumeum cum ſuis Telemachus libertate donatum ciuibus inſeruit:eſtq; ab Eumeo Coliadarum genus,à Philœtio Bucoliorum.

Quæ eſt canis lignea apud Locros?Locrus Phyſci filius Amphi- XV.
ctyonis nepos ex Cabia filium habuit Locrum,cum quo poſtquàm in diſcordiam incidit, magno ciuium numero aſſumpto oraculũ de colonia deducenda conſuluit:tulitque reſponſum ibi ſe vrbem condere debere, vbi morſus eſſet à cane lignea. Mari traiecto rubum caninum(ſic *cynos baton* exprimo frutricem ſpinoſum)calcauit. vulnereq; vexatus, per aliquot dies ibi commoratus, regionis natura conſiderata, Phyſcenſes, Hiantheiamq; condidit, vrbeſq; alias quæ à Locris deinde Ozolis cultæ ſunt. Ozolas autem quaſi fœtidos ſi diceres, Locros alij propter Neſſum putant dictos, alij propter Pythonem, qui à mari eiectus in regionem Locrorum, ibi computruerit.alij fœtorem eos contraxiſſe putant, quod pelles ouium ac caprarum pro veſtitu gererent, & plerunque inter caprarum greges viuerent. Alij contrà ſic dictos quaſi fragrantes autumant, quod regio ipſorum floribus abundet, è quorum numero eſt etiam Architas Amphiſſenſis, qui ſic ſcripſit:

Vitiferam innumeris fragrantem odoribus illam

Magnam iucundam.———

XVI. Quid rei eſt, quod Megarenſes *aphabroma* vocant? Niſus rex Megaridis, quæ ab eo Niſæa fuit cognominata, è Bœotia vxorem duxit Abrotam, Oncheſti filiam, Megarei ſororem, mulierem inſigniter prudentem juxtà atque pudicam. Eam vita functam Megarenſes vltrò luxerunt. & Niſus vt æternum ei monimentum conficeret, oſſa ipſius quas ea geſſiſſet veſtibus amiciri juſſit, & ab eius nomine aphabroma appellauit. Videturque gloriam mulieris deus defendiſſe. nam Megarides fœminæ cùm veſtem mutare ſæpius ſtatuiſſent, ſemper prohibuit.

XVII. Quid eſt *doryxenus*? Antiquitus Megaris regio colebatur per pagos, in quinque partes diſtributis ciuibus: dicebantur autem Heraenſes, Piraenſes, Megarenſes, Cynoſurenſes, & Tripodiſcæi. Hos cùm Corinthij (qui ſemper Megaricam in ſuam redigere poteſtatem conati ſunt) in bellum ciuile conjeciſſent, id tamen æquitatis ſtudio ab ijs placidè fuit ac ſocialiter geſtum. Agricolis enim nemo quiſquam faciebat injuriam. qui captus eſſet, certo ſe precio redimere opus habebat, quod non ante exigebatur quàm eſſet dimiſſus. captiuum enim qui ceperat, domum abducebat, impertituſque cum ſale & menſa ſua, domum dimittebat. qui precium ſui redimendi afferebat, is laudabatur, & amicus eius qui ceperat ipſum perpetuus manebat, ac pro captiuo doryxenus, id eſt hoſpes haſta bellica partus appellabatur qui fraudem ſolutioni feciſſet, non apud hoſtes modò, ſed etiam apud ciues infamis ob injuſticiam & perfidiam habebatur.

XVIII. Quid eſt *palintocia*? Megarenſes cùm ieciſſent tyrannum ſuum Theagenem, non diu ciuilem tenuerunt modeſtiam; mox oratoribus nimiam eis & meram propinantibus (vt Platonico more loquar) libertatem omninò corrupti, cùm alijs in rebus petulanter diuites tractauerũt, tum in ædes eorum venerunt, vtq; ſibi ſplendidum appararetur conuiuium poſtularunt: ac ſi repulſam paterẽtur, vim libidinemq; in omnes exercuerunt. Denique facto plebiſcito, à feneratorib. fenora quæ ipſis perſoluerant repetiuerunt: & factum hoc à receptione fenorum palintociam dixerunt.

Megarenſium petulantia.

XIX. Quænam eſt Anthedon, de qua Pythius dixit,

Facatum bibe vinum, vt non Anthedone degens:

neque enim Bœotiæ Anthedon vini ferax eſt multi? Calauria antiquitus dicta fuit Irene à fœmina Irena, quam fabulantur natam Neptuno & Melantheia Alphei filia. Poſtmodò cum Anthes Hypereſque cum ſuis ibi habitarent, dicta fuit Anthedonia & Hypereia. Oraculum, vt Ariſtoteles tradit, tale fuit:

Facatum bibe vinum, vt non Anthedone degens,
Aut Hyperæ ſacra, quod ibi ſine fæce bibis.

Mnaſigeito autem ſcribit, Anthum Hyperæ fratrem etiamnum infantem

infantem fuiſſe amiſſum, Hyperemque vagatum eius quærendi cauſa, Pheras ad Acaſtum aut Adaſtrum veniſſe, vbi tum fortè Anthus ſeruus à poculis erat. hunc in conuiuio fratrem, cui poculum præbebat, agnouiſſe & clam ei dixiſſe,

Facatum bibe vinum, vt non Anthedone degens.

Quid ſibi volunt tenebræ apud quercum, quæ Prienæ memo- XX.
rantur? Samij & Prienæi bello commiſſo, mediocribus inuicem damnis ſe affecerunt. collatis autem ſignis, Prienæi Samios mille trucidauerunt. ſeptimoq; poſt anno cum Mileſiis pugna congreſſi ad locum qui Quercus dicitur, optimos primoſque ciuium amiſerunt, quo tempore Bias Priena in Samum miſſus legatus claruit. Cum autem Prienæas mulieres calamitas hæc grauiter perculiſſet, exſecratio & jurejurandum maximis de rebus conſtitutum eſt per tenebras ad quercum: quod ibi liberi, parentes, viriq; earum mortem oppetijſſent.

Qui ſunt qui apud Cretenſes dicuntur *katakautæ*? Tyrrhenos XXI.
ferunt, qui quo tempore Imbrum ac Lemnum tenuerunt, Athenienſium filias & vxores è Braurone rapuerunt, ſedibus pulſos in Laconicam veniſſe, & cum eius regionis mulieribus tantum habuiſſe commercij, vt etiam liberos ex ijs procrearent. Ob ſuſpicionem verò & calumniam coactos Laconica cum vxoribus & liberis excedere, Polli & Fratre ducibus, in Cretã appuliſſe, ibi bellum cum incolis gerentes, multos qui in pugnis cecidiſſent inſepultos jacere paſſos fuiſſe, cum & humare initio ob bellum & pericula non vacaret, & poſtea cadauera tempore corrupta & putredine ſoluta tangere. Ibi Pollin excogitaſſe honores quoſdam & priuilegia immunitateſq;, quarũ alias ſacerdotibus, alias cadaverum ſepultoribus tribueret, vtque perpetua iſta eſſent, dijs Manibus ea cõſecraſſe? ſortitum deinde cum Fratre ſuper ijs fuiſſe. Itaque alijs nomen ſacerdotum, alijs catacautarum à cremandis cadaueribus obtigiſſe. vtroſque ſeorſim ſuam rempub. habere. Cumq; Cretenſes mutuo furtis & rapinis ſe infeſtent, ad alias humaniter ipſis conceſſas immanitates id quoque accedere, quod ab ijs omnia id genus maleficia abſtinentur.

Quid rei eſt puerorum ſepulcrum apud Chalcidenſes? Cothus XXII.
& Æclus Xuthi filij, in Eubœam habitatum venerunt, cùm Æolenſes pleraſque inſulæ eius partes obtinerent. Oraculum autem Cotho datum erat, ſi emiſſet terram, fore vt rebus vteretur ſecundis, hoſteſq; ſuperaret. Facta exſcenſione, mox incidit in pueros ludentes apud mare. quibus ſe cùm addidiſſet ſocium, ac multa peregrina ludicra monſtrauiſſet, vt ſenſit ea ipſos cupere accipere, negauit ſe alia lege daturum, quàm ſi terram ab ipſis accepiſſet. pueri proinde terram humi ſublatam ei dederunt, ludicriſque acceptis diſceſſerunt. Æoles re comperta, cùm hoſtes nauibus con-

tra ipſos adueherentur, ira doloreq; conciti pueros interfecerunt. Sepulti ſunt juxta viam, qua ex vrbe ad Euripum itur, locuſque Puerorum ſepulchrum dicitur.

XXIII. *Caſtoris.* Quis eſt Argis Mixarchagetas, & qui ſunt Elaſiæ? Mixarchagetam appellant Caſtorem, & apud ſe putant ſepultum. Pollucem autem colunt vt vnum de dijs Olympijs ſeu cœlitibus. Iam quidam ſunt de poſteris Alexidæ Amphiarai filiæ, morbum comitialem auertere cum exiſtimentur, à depellendo Elaſiæ dicuntur.

XXIV. Quid eſt Encniſma Argiuorum? Qui cognatum aut familiarem amiſiſſet, ſolebat ſtatim a luctu rem ſacrã Apollini facere, ac xxx. poſt diebus Mercurio. Exiſtimant enim ſicut corpora mortuorum terra, ita à Mercurio animas excipi. Apollinis autem miniſtro hordeum dantes, carnem hoſtiæ accipiunt, ignemque vt pollutum exſtinguentes, aliunde nouum accendunt, quo carnem eam coquant, eamq; encniſma appellabant a nidore ducta voce.

XXV. Quid ſignificant alaſtor, aliterius, palamnæus? non enim fides habenda eſt aliterios dictos perhibentibus, qui famis tempore obſeruant molentes (hos Græci vocant alûntas) & farinam diripiunt. Verum eſt alaſtor qui perpetrauit alaſta, id eſt, obliuioni nunquam mandanda, ſed diuturnam habitura memoriam alterius, quem vitare (aleuaſthæ) ob improbitatem conuenit. Hæc Socrates ait facinora in tabulis æreis inſcripta fuiſſe.

XXVI. Quo ſenſu fit, quod qui Æno bouem Caſſiopæam abducunt, ijs virgines quæ eos deducunt vſque ad fines, accinunt.

O vtinam in dulcem nunquam patriam redeatis?

Æneianes. Æneianes primum à Lapithis pulſi circa Æthiciam, deinde apud Moloſſidem & Caſſiopæam habitauerunt. quæ regio cum nulli eſſet ipſis vſui, moleſtoſque præterea haberent vicinos, in Cirræum campum Onoclo rege ducente tranſiuerunt. vbi cum grauis ſiccitas & crebra vrgeret, oraculo (vt fertur) juſſi Onoclum interfecerunt, rurſumque vagati, eam occupauerunt regionem, quam nunc obtinent bonam & feraciſſimam. itaque non injuria à dijs petunt ne vnquam in patriam antiquam redeundum ſit, ſed lætis rebus ibi permanendum.

XXVII. Cur apud Rhodios in ſacellum Ocridionis non ingreditur præco? An res ita habet? Ochimus Cydippen filiam deſpondit Ocridioni. ſed Cercaphus Ochimi frater, cum amore puellæ laboraret, præconi (nam per hos acceſſi ſponſas moris erat) perſuaſit, vt ſpõſam acceptam ſibi adduceret. *Præco ſponſam acceſſit.* quo facto Cercaphus cum puella profugit: & Ochimo demum iam ſene facto redijt. Rhodij itaque ſanxerunt, injuriæ iſtius cauſa, ne quis præconum intraret in ſacellum Ocridionis.

XXXVIII Cur apud Tenedios in Tenæ fanum tibicini intrare, ibidemq; Achillis nomen proferri non licet? Cum nouerca Tenem hunc ſolici-

ſolicitaſſet de inceſto concubitu, Molpus tibicen falſum teſtimonium contra Tenem dixit. quo factum eſt vt Tenes cum ſorore profugere in Tenedum ſit coactus. Achilli porrò (vt aiunt) Thetis mater ſeuerè mandauerat ne Tenem, quippe Apollini carum, necaret, vnique famulorum negocium dederat, vt animum aduerteret, Achillemque moneret, ne per imprudentiam Teni necem inferret. Sed cum Achilles Tenedum populans ſororem Tenæ, vtpote formoſam, inſequeretur, Teneſque obuiam iens pro ſorore propugnaret, eaque fuga elapſa ipſe eſſet interfectus: Achilles re cognita famulum occidit, quod præſens eum non monuiſſet, Tenemque ſepeliuit. huius fanum eſt hodieque, in quod neque tibicen intrat, neque Achillis in eo nomen auditur.

XXIX. *Prudens factum.*

Quis eſt apud Epidamnios *poletes?* Epidamnii Illyriorum vicini, cùm ſuos ciues cum iſtis commercia agitantes viderent deteriores fieri, & ea de cauſa ſibi à nouis rebus metuerent, ad contractus & permutationes iſtas quotannis vnum ſpectatæ vitæ ciuem delegerunt, qui ad barbaros commeans omnium ciuium nomine cum his negociaretur, poleteſq; ab iſto commeatu diceretur.

XXX. *Acanthus.*

Quænam eſt ad Thraciam Aræni acta? Andrij & Chalcidenſes cùm ſedium petendarum cauſa in Thraciam nauigaſſent, Sanen vrbem communi jure proditione deditam ceperunt. audito autem Acanthum à barbaris deſertam, duos miſerunt eò exploratores. qui cùm ad vrbem acceſſiſſent, hoſteſque planè profugiſſe deprehenderent, Chalcidenſis prior excurrit tanquam ciuibus ſuis vrbem occupaturus. at Andrius cùm eum curſu non aſſequeretur, haſtam conjectam valido ictu vrbis portæ infixit, ac ſe haſta Andrijs vrbem eam præcepiſſe pronunciauit. Orta hinc diſcordia, quæ tamen in bellum non erupit, ita conuenit inter partes, vt Erythræis, Samijs, ac Parijs arbitrium diſceptacioque controuerſiæ deferretur. hic cùm Erythræi ac Samij ſecundum Andrios litē dediſſent, Parij aūt Chalcidenſium cauſam probaſſent: eo loco Andrij conceptis verbis Parios deteſtati ſunt, ſeq; nullum poſtmodò dandarum aut accipiendarum mulierum commerciū cum illis habituros pronunciauerunt. Itaq; littus illud Aræni appellarunt, cùm ante Draconis diceretur.

XXXI.

Cur theſmophorijs ſacris Eretrienſium mulieres non ad ignem carnes, ſed ad Solem aſſant? neque Calligeneiam inuocāt? An quia captiuis quas à Troia abduxit Agamemno vſuuenit vt ibi theſmophoria cùm facerent, tempeſtate ad nauigandum apta oblata ſubitò auectæ ſunt, imperfecto ſacrificio?

XXXII.

Qui ſunt Mileſiis *aeinautæ?* Thoante & Damaſenore tyrannis dejectis, duæ Mileti ſodalitates vrbem obtinuerunt, quarum altera Plontis, altera Cheiromacha dicebatur. cùm aūt potentes præ-

ualuiſſent, rerumque ſummam ad ſe tranſtuliſſent, deliberaturi de maximis negocijs in nauigia ingreſſi, ac longè à terra prouecti, facto decreto reuerterũt. hinc illis æinautarum nomen, id eſt, ſemper nauigantium.

XXXIII. Quamobrem Chalcidenſes locum qui ad Pyrſophium eſt, *acmæôn leſchem*, id eſt, ætate vigentium conuentui ac confabulationibus deſtinatum publicè locum, appellant? Nauplium ferunt perſequentibus ipſum Achæis ſupplicem factum Chalcidenſib. quà diluiſſe crimina, quà alia viciſſim Achæis obieciſſe. Chalcidenſes nequaquam de eo dedendo cogitaſſe: ſed metuentes ne dolo interficeretur, præſidium ei adoleſcentũ ætate vigentium addidiſſe, eoque in loco conſtituiſſe.

XXXIV. Quis eſt qui bouem benefactori immolauit? Apud Ithacam in ſtatione erat nauis piratica, in eaque ſenex cum teſtis picem continentibus. Ad hanc forte fortuna portitor appulit Ithacenſis, nomine Pyrrhias qui ſenem nullius ſui commodi cauſa, ſed precibus ac miſeratione illius inductus redemit, cadorum etiam nonnullis hortatu eius emptis, Poſtquàm diſceſſu prædonum data eſt licentia, ſenex Pyrrhiam ad fictilia iſta adduxit, oſtenditque multum auri atgentique pici permixtum. Ita Pyrrhias ſubitò ditatus, cùm aliis officiis ſenem coluit, tũ bouem ei immolauit. Hinc prouerbio dicunt, Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam.

XXXV. Cur Bottiæorum puellis mos fuit choreas ducentibus dicere, Eamus Athenas? Cretenſes, vt perhibetur, ex voto primitias hominum Delphos miſerunt. Miſſi cùm viderent nullam ibi rerum copiam eſſe, inde in coloniam profecti primùm incoluerunt Iapygiam, pòſt Thraciæ iſtam partem, quæ Bottiæorum dicitur, obtinuerunt, permixtis Athenienſibus. Apparet enim adoleſcentes, qui tributi nomine ab Athenienſibus mittebantur, à Minoe non fuiſſe interfectos, ſed pro ſeruis detentos. horum ergo aliqui facti & habiti Cretenſes, vnà cum reliquis Delphos miſſi erant. Itaque Bottiæorum filiæ gentis ſuæ memoriam celebrantes in feſtiuitatibus canebant, Eamus Athenas.

XXXVI. Cur Eleorum mulieres Bacchum in ſacro carmine hortantur vt bubulo pede ad ipſas accedat? ac bis accinunt, Digne taure? Hymni hæc eſt forma: Veni heros Bacche maritimum ad templum ſanctum cum Gratijs, ad templum pede bubulo. An quia bouigenam nonnulli & taurum cognominant Bacchum? Aut bubulo dicunt pro magno? ſicut *boopin* poëta dixit magnis præditam oculis, & *bugaium* qui ſe glorioſè jactaret. Aut potius, quia pes bouis innoxius eſt, cornua damnoſa, ſic deum hortantur vt lenis veniat atque innoxius? Aut quia multi hunc deum aratri & ſationis inuentorem fuiſſe putant?

Bubulus pes.

Cur

Cur Tanagræis ante vrbem locus eſt, nomine Achilleum? inimicitia enim ei potius cum hac vrbe quàm amicitia fertur interceſſiſſe, vt qui inde matrem Pœmandri Stratonicam rapuerit, & Aceſtorem Ephippi filium interfecerit. Pœmander itaque Ephippi pater cùm Tanagrica regio etiamnum per pagos habitaretur, in Stephonte (loci hoc nomen eſt) ab Achæis oppugnatus quod ſocium expeditionis ſe addere nollet, noctu eo loco deſerto Pœmandriam muro muniit. aderat ei Polycritus architectus, qui opera eius contemnens atque ridens, foſſam tranſiliit. irritatus Pœmander ſaxum grande, quod ibi occultatum erat antiquitus. nocturnis quibuſdam ſacris impoſitum, arripuit, eoque ferire Polycritum volens, iactu aberrante filium Leucippum ictum interfecit. Erat itaque ei è Bœotia profugiendum, & peregrè alicuius ad lares ſupplicandum: verùm id impreſſio ab Achæis in Tanagricam iam tum facta reddebat difficile. Itaque Ephippum filium ad Achillem ſupplicatum miſit. Ephippus cùm Achilli vt veniret perſuaſit, tum Tlepolemo etiam Herculis filio, ac Peneleo Hippalcmi filio, omnes ipſi genere propinquos. ab his Pœmander Chalcidem deductus, ibiq; apud Elephenorem à cæde expiatus, honorem viris habuit, omnibuſq; ſacra loca adſignauit, quorum nomen ſuum retinuit Achilleum. XXXVII.

Qui ſunt apud Bœotos *pſoloeis*, & *aoleia?* Minyæ filias ferunt Leucippam, Arſinoam, & Alcanthoam furore correptas eſum humanarum carnium appetiuiſſe. ſortitaſque munus tradendi ad necem filij, ac obtigiſſe Leucippæ vt filium Hippaſum traderet: hunc ab iis fuiſſe diſcerptum. Hinc maritos ipſorum, quia præ luctu & dolore veſtibus vterentur fœdis, pſoloeis dictos quaſi caliginoſos à ſqualore: ipſas autem æoleias, tanquam oloas, id eſt diras. Atque etiamnum earum poſteritatem his afficiant nominibus Orchomenij: & quotannis fugantur feſtis Agrionijs à ſacerdote Bacchi ſtricto gladio, licetq; deprehenſam interficere. & quidem necauit noſtra ætate Zoilus ſacerdos. Verùm ea res infelix ipſi vrbiq; fuit. nam & Zoilus leui admodum ex vlcere in diuturnum lapſus morbum computruit ac deceſſit: & Orchomenij in cauſis publicis damnati multatique ſacerdotium à familia tranſtulerunt, deligereque ex tota multitudine optimum inſtituerunt. XXXVIII *Furoris exemplum.*

Cur qui ſponte ſua in Lycæum intrant, lapidibus obruuntur ab Arcadibus, qui per imprudentiam, Eleutheras deportantur? An quaſi libertatis hoc modo hiſce ſermoni fides paratur? vt ſimilis ſit locutio, Ad Eleutheras, qualis eſt: XXXIX.

In regionem Amelûs.— &

Ad ſedem venies Areſantis.—

Aut fabulam ſequi præſtat? quoniam ſoli de Lycaonis filiis Eleu-

ther & Lebadus facinoris, quod in Iouem molitus fuit pater, inſontes fuerunt, & in Bœotiam fugerunt: vnde & Lebadenſibus ius ciuitatis cum Arcadibus intercedit. ergo Eleutheras relegant, qui in Ioui ſacro & inacceſſo loco imprudentes rei fuerunt. Architimus in Arcadicis ſcribit quoſdam qui Lycæum intraſſent per ignorantiam, ab Arcadibus traditos fuiſſe Phliaſiis, ab his Megarenſibus. inde cum Thebas mitterentur apud Eleutheras fuiſſe imbre, tonitribus, aliiſq; cœleſtibus denunciationibus detentos. atque inde etiam loco nomen Eleutheras factum nonnulli affirmare. Quod autem Lycæum ingreſſus vmbram nullam a ſe iacere putabatur, falsò dictum eſt, quantumuis creditum. An fieret hoc, quod aër ſe in nubes cogeret, ac quaſi tetricum vultum propter ingreſſos indueret? aut quia necatur ingreſſus? nam occiſorum animas aiunt Pythagorici neque vmbram iacere, neque conniuere. Aut quod ſol vmbram gignit, lex autem ſolem adimit intranti? atque hoc inuolucro tectum proponunt. Ceruus enim vocatur qui intrauit. & hac de cauſa Cantharionem Arcadem, qui ad Eleos bellum Arcadibus facientes perfugerat, ac cum præda per Lycæum tranſiuerat, bello ſoluto Spartani, ad quos ab Eleis ſe cõtulerat, Arcadibus tradiderunt, iubente deo ceruum reddere.

XL. Quis eſt Eunoſtus heros Tanagræ, & cur lucum eius intrare mulieribus nefas eſt? Elieus Cephiſi & Sciadis filius, pater Eunoſti fuit, cui nomen impoſitum ab Eunoſta nympha, quæ eum enutriuerat, aiunt. Hic Eunoſtus vt honeſtus & iuſtus, ita pudicus etiam fuit atque auſterus. Eius amore captam ferũt Ochnam vnam de coloni filiabus, conſobrinam ſuam. a qua ſolicitatus ad concubitum, auerſatus mulierem & conuicio inſectatus, ad fratres eius abiit querelam de ipſa propoſiturus. ſed Ochna Eunoſtum occupauit apud fratres accuſare, vique ſe ab eo compreſſam mentiri: obtinuitque vt Ochemus & Leo (hi enim erant fratres eius) adoleſcentem per inſidias exceptum interficerent. Percuſſores filii Elieus in vincula condidit. Ochna autem pœnitentia facti animique perturbationibus compulſa, ſimul vt ſe moleſtia ob amorem concepta exoneraret, ſimul fratrum miſeratione ducta, rem vt erat Elieo vera narratione, iſque porrò Colono expoſuit. Colono iudice ſententiam ferente, fratres Ochnæ ſolum vertere. Ochna præcipitem ſeſe dedit: ſic refert Myrtis Anthedonia poetria. Eunoſti autem ſacrarij & lucus ingreſſu atque etiam acceſſu ita diligenter arcebantur mulieres, vt ſi quando terræmotus, ſiccitates, aliave oſtenta accidiſſent (quod factum eſt ſæpe) Tanagræi ſtudioſè atque adeo curioſè inquiſiuerint, numnam mulier aliqua fefelliſſet loco iſti propinquans. & fuerint qui dicerent, è quibus eſt Cleidamus vir illuſtris, obuiam ſibi factum eſſe Eunoſtum, lauandi gratia ad mare accedentem, quod lucum ipſius mulier

quædam

quædam intrauiſſet. Sanè Diocles in commentario de ſacellis
edictum refert Tanagræorum de iis, quæ Cleidamus renunciaſ-
ſet.

Vnde in Bœotia apud Eleonem fluuius, Scamander dictus eſt? XLI.
Deimachus Eleonis filius cum Hercule, cuius erat ſocius, ad Tro-
iam oppugnandam fuit profectus. quod bellum cùm, vt fit, trahe-
retur, Glauciam Scamandri filiam, quæ ipſum deperibat, admi-
ſit, grauidamque fecit: poſt ipſe in pugna aduerſum Troianos oc-
cubuit. Glaucia metuens ne admiſſi comperiretur, ad Herculem
confugit, eique amorem ſuum, & habitam cum Deimacho con-
ſuetudinem narrauit. Hercules, quod & mulierem miſeraretur,
& genus viri probi ſibique familiaris ſupereſſe cuperet, in na-
ues Glauciam recepit: cumque filium partu enixa eſſet, cum eo
adductam in Bœotiam Eleoni tradidit. Ei filio Scamandri im-
poſitum eſt nomen, regnauitque iis locis. & Inachum fluuium à
ſe Scamandrum, proximum amnem de matris nomine Glauci-
am appellauit, fontem vxori cognominem eſſe iuſſit Aciduſæ,
ex qua tres habuit filias, quas Virginum nomine etiamnum co-
lunt.

Vnde tractum eſt prouerbium, Iſthæc rata eſto? Dinon Taren- XLII.
tinorum dux, vir bello præclarus, cum ciues quandam ipſius ſen-
tentiam manuum (vt fit) elatione improbaſſent, ac præco ſenten-
tiam quæ viciſſet proclamaret: ipſe manum ſurſum intendens,
Hæc verò (aiebat, ſuam ſententiam innuens) melior eſt. Sic narra- *Vincat me-*
uit Theophraſtus. Apollodorus in Rhytino addit, cùm præco di- *lior pars*
xiſſet: Hæc ſuffragia habet plura, ſubieciſſe: Hæc autem meliora: *maiorem.*
& pauciorum ſententiam iuſſiſſe ratam eſſe.

Vnde vrbs Ithacenſium Alalcomenæ appellatur? Quod Anti- XLIII.
clea virginitate per vim à Siſypho erepta Vlyſſem concepit. hoc
plures aſſerunt. Iſter Alexandrinus in ſuis commentariis retulit,
nuptam Anticleiam Laertæ & adductam ad Alalcomeneiũ quod
eſt in Bœotia, Vlyſſem peperiſſe: indeque cum quaſi vrbis nomen
commendantem poſteris, in qua eſſet natus, Ithacę vrbem eodem
nomine donaſſe.

Qui ſunt qui in Ægina *monophagi* dicuntur? Æginetarum qui XLIV.
ad bellum Troianum ſunt profecti, magna pars in prœliis, maior
in mari vi tempeſtatum periit. Cùm itaque paucos ſuperſtites ne-
ceſſarij recepiſſent, viderentq; reliquos ciues in luctibus ac mœ-
rore eſſe, rati ſunt, neque gratulandum publicè, neque palam diis
ſacrificandũ: ſed domi ſuæ ſinguli eos qui ſeruati erant conuiuiis
comiter excipientes, patres, cognatos, fratres, aut familiares, ipſi
menſis miniſtrauerunt, alieno nomine in domũ admiſſo. Eam rẽ
repræſentantes, ſacrificiũ Neptuno celebrant, quod Thiaſi dici-
tur, vbi ſeorſim per ſedecim dies conuiuia agitant nullo adhibito
ſeruo,

ſeruo. deinde Veneri operantes, finem ferijs imponunt. hinc monophagi, id eſt, ſeorſim edentes vocitantur.

XLV. Cur Iouis Labradenſis in Caria ſimulacrum non ſceptrum aut fulmen, ſed ſecurim elatam tenet? Hercules Hippolytam cùm necaſſet, inter alia arma ſecurim quoque eius captam, Omphalę dono dedit. Lydorum poſt Omphalen reges eam geſtauerunt, vt vnam de alijs rebus ſacris, ſucceſſorique itidem tradita fuit: donec Candaules dedignatus, cuidam ſociorum ferendam eam dedit. Poſtquàm verò Gyges defectione inita Candaulæ bellum intulit, venit à Mylaſſenſibus Arſelis auxiliares Gygi copias adducens: interfecitq; & Candaulen & ſocium, bipennemq; in Cariam inter alia ſpolia pertulit, Iouisq; adornato ſimulacro, eam iſti in manũ aptauit, Labradeumq; nominauit Iouem. Labram enim Lydi vocant, quod Latini *ſecurim*.

XLVI. *Eruum.* Cur Tralliani eruum *Kathartera*, id eſt, luſtralę, vocant, vtunturq; eo maximè ad expiationes & piacularia? Leleges & Minyæ quondam Tralles, regionemque ad vrbem pertinentem pulſis vi Trallianis occupauerunt. Reuerſi poſtliminio Tralliani, rerumque potiti, quotquot Lelegum non perierant, neque profugerant, ſed ob inopiam ac imbecillitatem remanſerant Trallibus, eorum neque viuentium neque morientium aut pereuntium vllam habentes rationem, legem tulērunt, vt ſi quis Trallianus Minyam Lelegemve occideret, is medimnum erui ſi neceſſariis interfecti demetiretur, caſtus puruſque cædis haberetur. Hæccine eſt cauſa? *

XLVII. *Prouerbiũ de Sambico.* Quæ cauſa eſt prouerbij apud Eleos vſitati, Atrociora quàm Sambicus pateris? Sambicus quidam Eleus cùm haberet multos ſub ſe miniſtros, multa (vt fertur) donaria ænea Olympiæ poſita accidit atq; vendidit: tandemq; Dianæ etiam Epiſcopi (hoc eſt inſpectricis) cognominatæ fanum, quod Elide eſt, & Ariſtarcheum dicitur, compilauit. A quo ſacrilegio ſtatim captus, per integrũ annum tormenta perpeſſus eſt, quæſtione ex ipſo de ſceleris ſocijs habenda: itaq; mortuus, adagio locum ſuis miſerijs fecit.

XLVIII. Cur Lacedæmone iuxta Leucippidũ templum Vlyſſis ſacellum eſt dedicatum? Ergicus quidam, vnus de poſteris Diomedis, paſſus ſibi eſt à Temeno perſuaderi vt Palladium Argis ſuffuraretur, conſcio ac ſocio facinoris Leagro. hic Leager cùm eſſet Temeni *Palladium.* familiaris, poſtmodò cùm eum ſibi iratum haberet, vnà cum Palladio Lacedæmonem migrauit. Reges eum promptè exceperunt: Palladiumq; propè Leucippidum templum æde dedicata locauerunt, Delphoſq; miſerunt, qui oraculum de eo adſeruando ac retinendo conſulerent. his reſponſum eſt, vni eorum qui id ſuſtuliſſent cuſtodiam eius demandandam. ergo ibidem ſacellum Vlyſſi poſuerunt,

poſuerunt, quem aliàs quoque ob coniugium Penelopæ cum ſua ciuitate coniunctum cenſebant.

Cur Chalcedoniæ feminæ hanc ſeruant conſuetudinem, vt a- XLIX.
lienos viros, magiſtratum maximè, compellantes, alteram genam obtegant? Erat Chalcedonenſibus bellum aduerſus Bithynos, omnis generis iniurijs in præſcriptionem eius irritatis. Zeipœtus rex Bithynorum omnes ſuos in bellum educit. Chalcedonenſes auxilijs Thracum aucti, Bithynorum agrum incendijs populationibuſq; vaſtant. ad Phalium autem à Zeipœto per inſidias impetiti, re ob ferociam & ordinum neglectam rationem male geſta, amplius octo millibus militum amittunt. internecionem Byzantij auerterunt, quorum in gratiam Zeipœtus pacificationem admiſit. Cùm autem Chalcedone magna eſſet virorum penuria, pleræq; mulieres neceſſitate adactæ ſunt vt libertis & inquilinis conſueſcerent. aliæ quæ viris carere, quàm ſic matrimonio frui, mallent, ipſæ per ſeſe expediuerunt ſi quid erat apud iudices & magiſtratus negocij, alteram veli partem à facie diducentes. quæ verò nupſerant, pudore ductæ quod iſtas ſibi virtute præſtare ſentirent, eundem morem ſunt ſecutæ.

Cur Argiui oues, quas iniri volunt, ad Agenoris lucum feturæ L.
cauſa abigunt? An quia optimè greges curauit Agenor, pecudumque copia omnes reges ſuperauit?

Cur Argiuorum pueri quibuſdam ferijs per iocum luſumque LI.
ballachradas ſeipſos appellant? An quod primos qui ex agris in planiciem ab Inacho ſunt deducti, piris ſylueſtribus victitaſſe aiunt? ſcilicet quod tum primum Græcis in Peloponneſo conſpectæ eſſent achrades, id eſt, pyra ſylueſtria, cùm regio illa etiamnũ à piris Apia diceretur. poſtmodò apios, id eſt, pirum ſylueſtre, achras nominari cœpit.

Quid ſubeſt cauſæ, quod Elei equas extra fines ſuos educunt, LII.
cùm ab equis eas conſcendi volunt? An imprecationem Oenomai ſic abominantur? is enim cùm ſtudio alendorum equorum omnibus regibus anteiret, equoſq; amaret maximè, multa & dira imprecatus eſt ijs qui equos in Elide admitterent.

Cur apud Cnoſſios moris erat, vt mutuam fœnore pecuniam LIII.
accipientes, eam raperent? An vt creditorem fruſtrantes, rei violentæ actionis eò grauius punirentur?

Cur in Samo Dexicreontis Venerem inuocant? An quod Sa- LIV.
mias mulieres cùm præ luxu & luxuria libidini indulgerent, Dexicreo circulator piacularibus quibuſdam ritibus adhibitis væſania iſta ſoluit. Aut verius eſt quod dicitur? Dexicreo cùm eſſet nauclerus Samius mercaturæ faciundæ gratia in Cyprum nauigauit. Cum iam nauim oneraturum Venus nihil aliud importare quam aquam iuſſit, & illico auehi. Paruit conſilio, multaque im-

poſita

poſita aqua ſoluit. mox cùm altum ventorum ſilentium & tranquillitas in mari obtinuiſſet, reliquis mercatoribus & naucleris ſiti laborantibus aquam diuendens, multum corraſit argenti. Itaque deæ ſimulacrum à ſe nominatum dedicauit. Hæc narratio ſi vera eſt, videtur dea non vnum ditare, ſed multos vnius miniſterio ſeruare voluiſſe.

LV. Quare Samijs, quando Mercurio Charidotæ, id eſt, munifico, ſacrificant, permiſſum eſt furari & veſtes aliorum clepere, ſi quis hoc velit agere? Quia oraculum ſecuti facta ex inſula migratione in Mycalen, decem annos è latrocinijs vixerunt. quib. finitis cum rurſum ad inſulam nauigaſſent, hoſtes ſuos deuicerunt.

LVI. Quæ origo eſt vocis *Panæma* in Samo inſula loci nomen exprimentis? Amazones Bacchum fugientes è ditione Epheſia in Samum euaſerunt. ille nauibus conſtructis transfretauit, conſertoque prœlio multas eo in loco concidit, quem ſpectantes a copia fluentis ſanguinis panæma appellauerunt ex admiratione. Qui occiſas has aiunt, ex his nonnulli rem ad Plœum geſtam aſſerunt, & oſſa earum monſtrantur. alij Phlœum quoque illis morientibus ruptum perhibent, magnam & penetrantem vocem edentibus.

LVII. *Samiorum reſpublica.* Andron qui vocatur Sami, (eſt autem ædes) cur Pedete (nomine à compedibus ducto) appellatur? Cum Geomori (agrarios intelligeres) poſt necatum Damotelem, ſublatamque eius tyrannidem, Samiam remp. in ſua haberent poteſtate, Megarenſes bellum Perinthijs intulerunt, coloniæ Samiorum, compedes ſecum ferentes (vt aiunt) quibus captiuos induerent. Geomori re cognita, raptim Perinthijs auxilio miſerunt ſub nouem ducibus naues inſtructas triginta. quarum duæ extra portum prouectæ, fulmine ictæ perierunt. duces reliquis vſi vicerunt Megarenſes, viuoſque ex ipſis ceperunt ıↄc. Ea victoria ita aucti ſunt ducibus animi, vt de euertenda paucorum in patria cogitarent, quæ penes Geomoras erat, dominatione occaſionem ipſis præbuerunt reipublicæ principes, qui per literas mandabant, vt Megarenſes captiuos ſuis ipſorum impeditos compedibus adducerent. Has illi literas acceptas Megarenſibus clanculùm oſtendunt: vtque ſeipſis in Samia liberanda republica ſocios adiungerent, perſuadent. Re conſilijs communicatis tractata, placuit compedum annulos excutere, ſicque demum cruribus Megarenſium aptare compedes, ac ne ob laxitatem de pedibus defluerent inter eundum loris ad cingula alligare. Sic inſtructos Megarenſes, & gladijs ſingulis armatos, poſtquam ad Samum applicuerunt naues, per forum in curiam duxerunt, omnibus ferè ibi Geomoris conſidentibus. ſigno deinde dato, Megarenſes impetu facto eos trucidarunt. Liberata ad hunc modum vrbe, Megarenſes, quotquot vellent,

in

in ciuitatem ſuam admiſerunt. ædeque ampla exſtructa compedes pro monimento ſuſpenderunt, quæ ſuum illud inde ſortita eſt nomen.

Cur apud Choos Herculis ſacerdos in Antimachia muliebri indutus veſte, capite vitrato, ſacrificium auſpicatur? Hercules ſex nauibus a Troia auectus, tempeſtate aduerſa vſus quæ naues eius perderet, vnica ad Côn vento compulſa ad Laceterem (loci hoc nomen) excidit, armis viriſque reliquis, cæteris omnibus rebus amiſſi. Ibi cùm in oues incidiſſet, à paſtóre vnum petiit arietem. Paſtori nomen fuit Antagoras. qui cùm robore corporis vigeret, luctæ hanc conditionem Herculi obtulit, vt arietem, ſi Antagoram viciſſet, auferret. Poſtquam conſeruerunt manus, Meropes, Antagoræ, Græci Herculi opem tulerunt, acriſque exorta eſt pugna. In hac tradunt Herculem aduerſariorum multitudine defatigatum ad Threſſam confugiſſe mulierem, & fefelliſſe, cùm ſe texiſſet muliebri veſte. Deinde autem cum debellaſſet Meropes, & expiatus eſſet, ducta Alciopi filia, veſtem ſumpſit floridam. Itaque eo in loco, vbi pugnatum fuit, rem ſacram facit pontifex. ſponſi autem ſponſas amplectuntur muliebrem induti amictum. LVIII.

Herculis cum Antagora pugna.

Vnde Megaræ genus eſt Hamaxokyliſtôn? In effræni illa popularis in repub. potentiæ licentia, quæ palintociam etiam & ſacrilegium protulit, accidit vt miſſi Delphos conſultum oraculum atque ad ſolennem feſtiuitatem Peloponneſii legati, cùm per Megaricam irent, apud Ægira cum vxoribus & liberis vt res tulerat in quadrigis ad paludem pernoctarent. Megarenſium autem ferociſſimi ebrietate, petulantia, immanitateque incitati, quadrigas in paludem deuoluerunt, ita vt multi legatorum fuerint ſuffocati. Ac Megarenſes quidem in iſta reipub. confuſione flagitium iſtud impune eſſe paſſi ſunt. Amphictyones autem, habita ratione ſacroſanctæ ad Delphos miſſionis, ſceleratos iſtos partim extremo humanorum ſupplicio, partim exilio pœnas pendere coegerunt. Horum flagitioſorum poſteri Hamaxocyliſtæ, quaſi vehiculorum deuolutores nominares, appellati ſunt. LIX.

PLVTARCHI, CVR ORACVLA EDI DEſierint, commentatio.

[I.] AQVILAS quaſdam, Terenti Priſce, aut olores fabulantur ab extremis terræ partibus ad medium eius volatu tendentes Pythiæ eodem conueniſſe ad locum, cui Omphalo, id eſt, vmbilico nomen eſt. Poſtea autem temporis Phæſtium Epimenidem fabulam hanc vanitatis coarguiſſe apud deum.

Vmbilicus terræ.

cumque

cumque oraculum accepiſſet ambiguum atque obſcurum, dixiſſe:

Non equidem terra, aut extat medius maris vmbo,
Aut ſuperis ſolis, hominum non cognitus vlli eſt.

Atque hunc quidem meritò vltus eſt deus, fabulæ priſcæ, tanquã picturæ conatum in probitatem inquirere. Enimuerò paulò ante Pythia noſtra ætate a Calliſtrato acta, euenit vt à diuerſis terræ finibus Delphos conuenirent duo ſacri viri: Demetrius grammaticus è Britannia Tarſum, quæ ei patria erat, reuertens, & Cleombrotus Lacedæmonius. Hic diu per Ægyptum & Troglodyticam vagatus, & magnam maris rubri partem ſubuectus erat, non ſanè negociandi gratia: ſed homo ſpectandi & parandi ſibi ſplendoris cupidus, cùm eſſet re ſatis lauta, non magni ducens poſſeſſionem opum ijs quæ ſufficerent ampliorem, his rebus ocium inſumebat, hiſtoriamq; colligebat quaſi materiam philoſophiæ, cui (vt aiebat) theologia finis erat propoſitus. [II.] Et quia nuper apud Ammonem fuerat, ſatis præ ſe ferebat cætera ſe non valde admiratum: de lucerna autem perpetuò ardente rem narrabat dignam animaduerſione, de qua ex ſacerdotum ſermone percepiſſet. ſubinde enim quouis poſteriore anno minus olei abſumi quàm præcedente: atque hoc illos pro certo argumento annorum inæqualitatis ducere, quæ ſequentem annum ſemper breuiorem ſuperiore faceret. quod probabile ſit minori tempore minus abſumi. Mirantibus qui aderant, Demetrius ridiculum eſſe pronunciabat, velle ex tam minutis rebus tam arduas indagare. non enim hoc eſſe (id quod Alcæus ait) ex vngue leonem pingere, ſed è papyro & lucerna occaſione petita cœlum ſimul & totum vniuerſum mutare, ac mathematicam ſcientiam funditus abolere. [III.] Tum Cleombrotus: nihil, inquit, horum iſtos viros perturbauerit, neque verò accurata ſubtilitate ſuperari ſe à mathematicis concedent: quos facilius in tam longius motum ac temporum interuallis ratio fefellerit annorum, quàm iſtos olei menſura, cùm ob inſolentiam rei quæ euenit ſemper accuratè obſeruent eam. Iam multis artibus impedimento fuerit, Demetrij qui non concedat exigua magnorum eſſe argumenta: atque hac ratione multarum artium demonſtrationes, multarum prædictiones perimentur. Sanè vos quoq; rem non paruam demonſtratis, Heroes corpora ſua ſolitos læuigare nouacula, eò quod apud Homerum in mentionem nouaculæ incidiſtis. & antiquum eſſe pecuniam in fenore ponere docetis, quod apud eundem quidam dicit:

Parua eſſe magnorum argumẽta.

Namq; hic augetur mihi magna pecunia pridem.

augeri enim interpretamini fenerando. rurſum noctem eò acutam cognominante, arripitis hoc edictum cupidè atq; hoc ipſum magnum eſſe, quod vmbra terræ quippe globoſæ, turbinis ſeu metæ

ſign

figuram habeat. [IV.] Præterea quis medicos peſtilentem æſtatem prædicere ex telarum aranearum multitudine, aut vernis fici folijs cornicis pedem referentibus patietur, qui contendat parua magnorum non poſſe eſſe indicia? quis mēſuram Solis ad congium heminâmve explorari ſinet? aut laterculum hunc, qui ad ſuperficiem ſoli acutum angulum ſua inclinatione facit, menſuram eſſe concedet altitudinis eius, in quam mundi vertex ſemper conſpicuus ſupra horizontem attollitur? Iſta enim ex Ammonis ſacerdotibus audire licebat. Aliud ergo quærendum eſt quo eos oppugnemus, ſi volumus oſtendere, ſicut à maioribus noſtris accepimus, Solis motum eodem ordine conſtare; neque ab eo vnquam deſciſcere. [V.] Hic Ammonius philoſophus (intererat enim colloquio) Non ſolis duntaxat, exclamans aiebat, ſed totius adeò cæli cauſa agitur.

An anni decreſcant.

Si enim anni decreſcunt, neceſſe eſt iter Solis quod ab vnius ſolſtitij puncto ad alterum tenditur, contrahi, vt non maneat tanta finitoris pars: quantam eſſe tradunt mathematici, ſed ſubinde curretur auſtrinis partibus verſus ſeptentrionales coarctatis. quin & æſtas noſtra breuior fiat oportet ac frigidior, Sole interius curſum flectente, & parallelos maiores tropicis ſignis deſcribente: vmbilici quoque Solis quos gnomones à recto angulo vocant Græci, Syenæ cōſtituti nō amplius vmbra carebunt circa ſolſtitium æſtiuum. & multæ ſtellarum inerrantium interuallo diminuto loca ſua deſerere, quædam etiam mutuò ſe tangere & confundi cogentur. Quod ſi dicant, reliquis ſuum æqualiter ordinem tuentibus, vnius Solis motum ſibi non conſtare: neque cauſam poterunt monſtrare, quæ eum ſolum ex tanto ſtellarum numero accelerare motum ſuum cogat, & eorum quæ in cœlo fieri ſenſu deprehenduntur pleraque conturbabunt: planiſſimè vniuerſa ea, quæ Lunæ Solis reſpectu eueniunt. Nihil ergo iſtis opus habemus, qui olei menſura diſcrimen arguant: defectus enim Solis & Lunæ mutui, cùm vel hæc in vmbram terræ à Sole proiectam incidit, vel ipſe ad lineam ſupra Lunam poſitus à nobis conſpici non poteſt; optimè rem detegent. vt porrò vanitatem iſtius rationis explicare nihil attineat. [VI.] At verò, inquit Cleombrotus, menſuram olei ipſemet vidi, frequenter ab eis monſtratam & præſentis anni quantitas à priſca aberat permultum. Reſpondit Ammonius. Ergone res ea fefellerit reliquos homines, apud quos ignes coluntur adſeruanturq; per temporis penè infinitum ſpacium? Quod ſi quis tamen omninò veram eſſe rē ponat, equidem præſtat cauſam adſcribere frigiditatibus aliquibus & humiditatibus aëris, quibus ignis languefactus non poſſit multum conficere alimenti, neque opus eo habeat: aut ſiccitates contra & caliditates cauſari.

Ignis natura.

iam enim audiui qui de igne dicerent, hyeme eum melius ardere pluſque habere virium, frigore

Digitized by Google

in ſeſe coactum ac ſtipatum: in æſtu autem raritate contracta imbecillum reddi atque languidum: & ſub ſole accenſum remiſſius agere, materiamq; molliter inuadere ac tardius conſumere. Maximè vero liceat cauſam in ipſum conferre oleum. non enim abſurdum eſt, olim id ex recenti natum ſtirpe plus aquei habuiſſe admixtum, minuſque alendo valuiſſe: poſtea coctum in perfecta planta ac coactum, eadem quantitate plus potuiſſe, ignemque facilius fouiſſe. * oportebat Ammonius adminiſtros ſeruare propoſitum ſuum, quanquam abhorrens à fide, & inſolens. [VII.] Vt finem dicendi fecit Ammonius, ego: Quin tu, inquam, Cleombrote, de oraculo nobis enarra. antiqua enim fama multum ei diuinitatis tribuit, nunc quidem videtur emarceſcere. Tacente Cleombroto, & oculos in terram conjiciente, Demetrius: nihil, inquit, attinet de iſto percunctari oraculo, & cauſam quærere, cùm videamus oracula quę in his ſunt locis obſoleuiſſe, atque adeò duobus aut tribus exceptis, omnia defeciſſe id potius indagandum eſt, quibuſnam cauſis exſtincta ſint. Nam vt alia taceam, Bœotiam, quæ ſuperioribus temporibus ob oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc prorſus deſtituerunt oracula, tanquam amnes ſiccati, ingenſque diuinationis quaſi æſtu quodam abolitæ penuria regionem occupauit. neque enim alibi hodie, quàm apud Lebadiam Bœotia hauſtum vaticinationis reſponſa deſiderantibus præbet: reliqua partim ſilent oracula, partim vaſta prorſus deſertaque iacent. [VIII.] Atqui ea tempeſtate, qua Medi bellum Græciæ intulerunt, Amphiarai oraculum non minori fama clarebat. Sanè vtrumque tunc conſuluit Mardonius. & vates apud Lebadiam, Æolica lingua miſſis à barbaro reſpondit, ita vt hoſiorum (ſic *vatum ſocios* appellant) nemo intelligeret: furore diuino id ſignificante, nihil ad barbaros pertinere oracula, neque iis voce, quàm intelligere poſſent, reſponderi. Seruus autem qui miſſus erat ad Amphiarai, per quietem imaginatus eſt apparere ſibi miniſtrum dei. ab eo primum verbis ſe ejici, fano deum abeſſe dicente. deinde manibus pulſatum, cùm perſtaret, magno ſaxo ab eo in caput ictum eſſe: atque hæc quaſi vocis loco fuerunt futura denunciantis. Victus eſt enim Mardonius non rege, ſed regis procuratore & miniſtro Græcos ducente, & ſaxo ictus cecidit, ſicut Lydus ſe percuſſum in ſomnis putauerat. [IX.] Floruit tum etiam apud Tegyras oraculum, vbi natum Apollinem aiunt, duorumque alluentium riuorum alterum Phœnicem (*palmam* arborem,) alterum Elæam (*oleam*) quidã etiamnum nominant. Medici belli tempore, Echecrate vaticinante, deus victoriam Græcis & robur prædixit. Bello autem Peloponneſiaco Deliis inſula ſua exturbatis, oraculum Delphis allatum ferunt, quo iuberentur locum quærere, quo in loco natus fuiſſet

Oracula Mardonio data.

Apollo

Apollo ibique ſacrificia quædam peragere. mirantibuſque, & dubitatione perculſis, quod non in Delo, ſed alibi natus Apollo diceretur, addidiſſe Pythiam, cornicem eis locum indicaturam. Profectos deinde Chæroneam veniſſe, & ibi mulierem, in cuius cauponam diuerterant, audiuiſſe cum hoſpitibus quibuſdam Tegyras euntibus de oraculo colloquentem, eoſque digredientes eam Cornicem (hoc enim erat mulieri nomen) conſalutantes: atque ſic oraculi ſententia percepta, Tegyris rem ſacram feciſſe; neq; multò poſt tempore reditum in patriam conſecutos fuiſſe. Recentiora etiam horum oraculorum documenta extiterunt: quæ oracula cum prorſus iam obmutuerint, operæpreciu eſt nos, cum apud Apollinem Pythium conuenerimus, cauſam mutationis quærere. [X.] Dum hæc colloquimur, interea à templo progreſſi ad fores curiæ ſeu leſchæ venimus in quam Cnidij ſolebant coire. ingreſſi, amicos, quos volebamus conuentos, ſedentes offendimus & aduentum noſtrum præſtolantes. Quieſcentibus ibi tum reliquis, quod ea diei erat hora, vt vel vngerentur, vel athletas ſpectarent, Demetrius leniter ſubridens:

Mentiar, an potius verum eloquar? inquit:

nihil mihi præ manibus habere videmini, quod dignum diſquiſitione ſit: adeò vos ego ocioſos & vultibus in hilaritatem ſolutis hic deſidere conſpicor. Eius verba excipiens Heracleo Megarenſis: Non enim (ait) quærimus quæ ſit ratio, quòd *Iacio* in præterito *Ieci* A in E, in longam breui mutata, & ſyllabarum imminuto numero, effertur, aut à quo primitiuo deducantur vocabulo hæ voces, *Melius, Peius, Optimum, Peſſimum*. Hæc enim & alia id genus corrugant frontem: de aliis licet placidè diſputare ac inquirere, ſuperciliis quietis, & abſq; vultus triſticia, aut aduerſus præſentem moroſitate. Vos ergo, inquit Demetrius, accipite, & quæſtionem in quam incidimus, huius loci propriam, & Apollinis cauſa ad omnes pertinentem: ac videte, ne inter ratiocinandum ſupercilia adducatis. [XI.] Poſtquam permixti eis adſedimus, & quæſtionem in medium propoſuit Demetrius: confeſtim proſiluit Cynicæ ſectæ philoſophus Didymus, cognomento (quod ei à vagando tanquam erroni factum probabile videtur) Planetiades: ac ſcipione duobus aut tribus editis ictibus exclamauit: Eho, eho, ſcilicet rem difficilem & multæ indigentem diſquiſitionis affertis nobis? nimirum verò tanta malicia per humanum diſſipata genus, mirum eſt, ſi non tantum (quod prædixit Heſiodus.) Verecundia & iuſta indignatio (quæ Nemeſis dicitur) humanam reliquerunt vitam: ſed Prouidentia etiam diuina conuaſatis oraculis omninò abiit. Immò ego hoc contra vobis diſputādum propono, cur non iam dudum ab edendis oraculis animum Apollo auerterit, aut ei Hercules rurſum aliuſve deorum tripodem

ſuſtulerit, oppletum obſcenis & impijs quæſtionibus, quas deo proponunt:alij eum tanquam ſophiſtam tentantes,alij de theſauris, hæreditatibus, inceſtiſve nuptijs ſententiam ſcitantes. vt *Pythagoras notatur.* quidem palam coarguatur Pythagoras erroris, qui tunc ſibi ipſis maximè præſtare,quod ad probitatem attinet, homines dixerit, quando ad deos accedunt:cum quæ conuenit vitia aut perturbationes animi coram ſeniore homine inficiari atque tegere,ea aperta ac nuda homines deo exponant. [XII.] Plura dicturi lucernam Heracleo arripuit.& ego,de toto numero ferè ei maximè familiaris: Deſine,aiebam, mi Planetiade, laceſſere deum irritabilem,& ingenio nequaquam leni. quanquam,vt Pindarus ait,hoc ei eſt iniunctum iudicio deûm, vt hominibus ſit benigniſſimus. & ſiue is Sol eſt,ſiue dominus paterque Solis vltra omnem viſui expoſitam collocatus naturam,veriſimile non eſt eum noſtra ætate homines voce ſua dedignari, quibus naſcendi, nutritionis, vitæ ac intelligendi cauſa ipſe eſt. neque hoc eſt conſentaneum, Prouidentiam, quæ veluti beneuola mater omnia ad vtilitatem noſtram parat atque conſeruat,in ſola diuinatione rationem habere acceptarum iniuriarum, & quam ab initio largita ſit nobis: eam adimere: quaſi verò non tum quoque inter homines mali bonos numero vicerint,cùm oracula multis in terræ partibus vocalia fuerunt. Itaque huc ſodes adſide,& pactis cum peruerſitate,quam nunquam non oratione tua ſoles inceſſere,Pythicis induciis,nobiſcum aliam quandam cur oracula deſitum ſit edi cauſam perquire,quæ res propoſita eſt: Apollinem autem irritare caue,eumque propicium relinque. [XIII.] His ego verbis tantum perfeci, vt tacens per ianuam exiret Planetiades.Silentio aliquandiu exinde facto, Ammonius me compellans. Vide ſis, inquit,ô Lampria,quam rem agamus, animumque diſputationi aduerte, ne deum in cauſa huius rei eſſe negemus. Qui enim alia quadam de cauſa,non voluntate dei putat oracula deſiiſſe, ſuſpicionem inijcit ea ne extitiſſe quidem diuinitus, ſed alio quodam cepiſſe modo. neque enim maior alia aut potentior vis eſt, quæ abolere diuinationem poſſit,ſiquidem ea dei opus eſt. Sanè mihi Planetiadæ ſermo cùm ob alia non probabatur, tum ob inconſtantiam quam deo tribuebat,qui modò auerſaretur improbitatem,modò rurſus admitteret: non aliter quàm ſi quis rex aut tyrannus alteris foribus malos excluderet,alteris intromitteret,ijſque reſponſa daret. Sed cùm deos id opus maximè deceat,quod maximum ſit & ſufficiens nuſquam ſuperuacaneum, vbique plenum & nihil extra ſe requirens: ſi quis hoc ſumens, communis hominum penuriæ, quam ſuperiorum temporum ſeditiones & bella *Hominum tenuitas.* toti ferè orbi terrarum inuexerunt, maximam partem Græciam ſenſiſſe:(quippe vniuerſa Græcia hodie vix tria millia grauis ar-

maturæ

maturæ militum poſſet præbere, quantas copias olim ſola Megarenſium ciuitas miſit ad Platæas) ſic ratiocinetur, deum ſi multa reliquiſſet oracula, nihil aliud acturum fuiſſe, quàm Græciæ vaſtitatem arguturum: huius ego ſubtilitatem commenti admodum probauero. Quorſum enim prodeſſet oraculum, ſi vt quondam eſſet Tegyris aut apud Ptoum? vbi interdiu hominem inuenires pecus paſcentem. [XIV.] Et verò huic ipſi huius loci oraculo & tempore antiquiſſimo, & fama clariſſimo illatam à dracone femina, bellua ſæua, ſolitudinem, idque longo tempore inacceſſum fuiſſe narrant: vacationem non rectè, ſed præpoſterè accipientes. Solitudo enim beſtiam potius adduxit, quàm beſtia ſolitudinem effecit. Poſtquàm verò dei voluntate Græcia vrbibus creuit, & locus frequentari hominum copia cœpit, duabus vſi ſunt vatibus, quæ per vices ad cortinam ſederent: eratque etiam tertia deſignata, tanquam adſidens ijs. Nunc vnica eſt antiſtita: neque incuſamus, cùm eius opera conſultoribus ſufficiat. Non igitur incuſandus eſt Apollo. diuinatio enim quæ reliqua eſt, omnibus ſufficit, & vnumquenque adeptum quod volebat dimittit. Itaque ſicut Agamemno præconibus vſus nouem vix continuit concionem præ multitudine: hic autem paucis poſt diebus vnam vocem in theatro ad omnes peruenientem ſentietis. ita quondam pluribus vocibus ad plures vſa eſt vis fatidica: nunc contra mirari debuiſſemus, ſi pateretur oracula inutiliter aquæ inſtar diffluere, aut reſonare quomodo in ſolitudine ſaxa paſtorum & pecoris voces reddunt. [XV.] Cùm hæc dixiſſet Ammonius, & ego tacerem, Cleombrotus me appellans: Iamne, inquit, hoc tu conceſſiſti, oraculorũ deum & autorem eſſe & euerſorem? Non ſanè, inquam. Nullum enim oraculum, nullum vaticinium aboleri à deo ipſe affirmo. Sed quemadmodum multis aliis rebus, quas dij nobis conficiunt atque apparant, interitum natura infert, aut materia potius priuationi obnoxia retexit atque mutat, quod à præſtantiore cauſa fuerat conditum: ita diuinandi quoque facultatum arbitror obſcurationes eſſe aliunde atq; abolitiones. quippe præclara multa hominib⁹ deus dedit, immortale nihil, vt deorum quoque pereant opera, ipſi non, ſecundum Sophoclem.

Deorum opera caduca.

Naturam porrò & vim oraculorum iis aiunt conſiderandam eſſe, qui naturæ rerum & rerum materia præditarum gnari ſunt: ita quidem vt deo, ſicut par eſt, principium imputetur. eſt enim nimis quàm puerile & fatuum, opinari ipſum deum in corpora vatum, quos olim Engaſtrimythos Eurycleas, quod è ventre ſermonem fatidicum promerent, nunc Pythonas nominant, ſe immittere, eorumque ore loqui, & voce pro inſtrumento vti. * Qui enim deum humanis admiſcet neceſſitatibus, is maieſtati eius non parcit, neque dignitatem & magnitudinem poteſtatis eius conſeruat.

Dij an ore vatum loquantur.

uat. [XVI.]Ad hæc Cleombrotus: Rectè, inquit, dicis. Cæterùm quando difficile eſt intelligere ac definire prouidentiam quo modo & quatenus explicandis rerum cauſis adhibere debeamus: quidam nullius rei, alij omnium in vniuerſum rerum cauſam deo inſcribentes, vtrique à mediocritate & decoro aberrant. Non male quidem dicũt qui Platonem aiunt principio quod qualitates quæ gignuntur ſubiectum ſuſtinet (materiam nunc vocant) excogitato, multis magniſq; Philoſophos liberaſſe difficultatibus. Mihi tamen plures ac difficiliores dubitationes videntur ſoluiſſe, qui geniorum ſeu dæmonum genus medio inter deos & homines loco conſtituerunt, & quod nos cum his quodammodo conciliat atque coniungit inuenerũt. ſiue hæc magorum ac Zoroaſtris doctrina eſt, ſiue Thracica ab Orpheo profecta, ſiue Ægyptiorũ, aut Phrygum, vt colligimus ex vtrorumq; ſacrificiis, orgiis & ritibus ſacrorum multa admixta funebria & lugubria cernentes. [XVII.] De Græcis Homerus videtur promiſcuè deorum ac geniorum vſus nominibus, vt diis quoq; aliquando dæmonum nomen impoſuerit. Heſiodus purè & diſtinctè primus quatuor genera prædictorum ratione expoſuit: primùm deos, deinde genios, poſt heroes, deniq; homines. atq; hinc mutationem inſtituit aurei generis in genios multos ac bonos, ſemideorum autem in heroes. Alij vt corporum, ita etiam animarum mutationem ſtatuunt. ſicut enim ex terra aqua, ex hac aër, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente natura: ſic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari: è geniis quaſdam paucas longo tempore virtutis ope prorſus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: aliis vſu venire vt ſuimetipſarum impotes rurſum demittant ſe, inque humana corpora denuò illapſæ, fulgoris expertem obſcuramque nanciſcantur vitam. [XVIII.]Heſiodus verò certis temporũ conuerſionibus mortem geniis obtingere cenſet, & tempus etiam ſub inuolucro proponit, hæc ſub Naïdis perſona loquens:

Materia.

De geniis.

Quanta homini eſt ætas vegeto dum corpore durat,
Ter tres ætates humanas garrula cornix,
Viuax cornicis complet ceruus quater æuum:
Triplicat & cerui viuendo tempora coruus.
At ſeclum corui nouies complectitur ætas.
Phœnicis ſed vos, ſoboles formoſa Tonantis,
Nymphæ, Phœnicis decuplos duratis in annos.

Hoc tempus in numerum ingentem extendunt, qui ætatem ſeu æuum non rectè accipiunt. Eſt enim annus intelligendus: & fit totum ſpacium vitæ geniorum anni IX CIƆ IƆ CC XX. Ac multi quidem mathematicorum minus id ponunt: lõgius ne Pindarus quidem, qui Nymphas ait viuere æuum tanti temporis, quantum durare arbor poteſt, indeque Hamadryadas, quaſi *cum quercubus viuentes*,

nentes,dici. [XIX.] Huius adhuc loquentis ſermonem excipiens Demetrius: Quomodo,inquit,dicis Cleombrote ætatem viri dictam annum?quando neq; vigentis,neq;(vt apud Heſiodum nonnulli legunt)ſeneſcentis ætas hominis tantilla eſt. etenim qui vigentis legunt,ij xxx.annos intelligūt de Heracliti ſententia:quod tanto tempore natum genitor gignentem præbet. qui ſeneſcentium legunt,CIIX.annos ætati tribuunt.nam LIV.ſtatuunt eſſe numerum dimidiæ vitæ humanæ, compoſitum ex vnitate, primis duobus planis,duobus quadratis, & duobus cubis:quos Plato etiam numeros ad animæ procreationem adhibuit. & Heſiodus omninò videtur obſcurè innuiſſe conflagrationem,in qua neceſſe eſt vnà cum humidis rebus aboleri etiam Nymphas.

——lucis quotquot degunt in amœnis,
Ad fonteſq; colunt fluuiorum atq; humida prata.

[XX.]Ibi Cleombrotus: audio, inquit, & video hanc Stoicorum conflagrationem, quæ vt Heracleti & Orphei verſus inuaſit & peruertit,ita Heſiodum quoq; arripit. Sed neq; mundi interitum ego admitto,neque alia quæ fieri non queunt: cum maximè ipſa * vox cornicis & cerui moneat, in tantam annorum ſummam excreſcere non poſſe rem. *Annus.* Cæterùm annus cum initium in ſe contineat finemq; omnium quæ temporibus ſtatis naſcuntur,non ineptè hominis ætas dicitur.Nam & vos fatemini ab Heſiodo ætate non ſignificari vitam humanam,nonne? Fatente hoc Demetrio, Cleombrotus:Iam hoc quoque,inquit,manifeſtū eſt,ſæpenumerò rem & menſuram eius vno eodemq; vocabulo appellari, vt hemina,chœnix,amphora,modius docent.Quo igitur modo vnitatem, vtpote omnium numerorum menſuram minimam atq; principium,nomine numeri dignamur: ſic annum Heſiodus,cùm eo primo vitam metiamur humanam, voce cum eo quod metitur communicata ætatem nominauit. Quos enim iſti numeros faciunt,ij nihil eorum habēt,quæ in numeris illuſtria ac præclara habentur. Numerus IX CIↃ IↃ CC XX.procreatus eſt quatuor primis ab vnitate numeris in vnam ſummam collectis,eaq; quater accepta.ſic enim conficiuntur XL.qui numerus quinquies trianguli in morem aſſumptus,IX CIↃ IↃ CXX producit. [XXI.]Verùm de his mecum Demetrio contendere non eſt opus. Siue enim longius eſt,ſiue breuius,ſiue cōſtitutum,ſiue incertum tempus,quo mutatur genij anima aut herois vita,quouis tamen dato iudice euincetur teſtibus productis ſapientibus atque antiquis, naturas eſſe quaſdam veluti in confinio deorum atq; hominum interpoſitas, motibus quibus mortalia afficiuntur,mutationibuſque obnoxias neceſſariis. quas genios maiorum inſtituto appellari rectum eſt ac cenſeri & coli.Huius argumenti exemplum Xenocrates Platonis ſodalis propoſuit formas triangulorum, cùm diuinæ naturæ

Deorum, geniorum & hominũ ſimulacra.

conferret æquilaterum triangulum, mortali omnibus inęqualibus lateribus contentum, geniorum id quod duo latera æqualia, eademque reliquo inæqualia habet. æquilaterum enim vndiquaq; æquale eſt, ſecundum vſquequaque inæquale, tertium & æqualitatem & inæqualitatem habet: atque huic geniorum natura reſpondet, affectiones humanas in ſe habens, iuxtaque vim diuinã. Ipſa verò natura ſenſiles imagines, ac viſilia nobis propoſuit ſimulacra deorum quidem, Solem & aſtra; mortalium autem ſubitos fulgores, cometas, ignes in ſublimi traijcientes. quo etiam alluſit his verſibus Euripides:

Verùm ille carne florens nuper, cœlitus
Delapſa tanquam ſtella, exſtinctus in ætherem
Emiſit animam.—

Geniorum neceſſitas.

[XXII.]* Cæterùm Lunam condidit, corpus mixtum, ac dæmonũ ſimulacrum, quæ cum geniorum mutationibus conuenit ob vices incrementorum & decrementorum. quod obſeruantes, alij eã terreum aſtrum, alij cœleſtem terram, alij terreſtris iuxtà ac cœleſtis ſortem Hecates nominauerunt. Quemadmodum igitur ſi quis aërem qui inter terram & Lunam eſt interiectus ſubduceret, is vniuerſi vnitatem ac cohærentiam ſolueret, vacuo in medium & nexus experte loco exiſtente: ita qui geniorum gentem non admittunt, ij inter deorum ac hominum res nullum relinquunt commercium, vim interpretem (vt Plato nominat) atque adminiſtram perimentes. aut profectò confundere nos omnia & conturbare cogunt, deum in humanas res & affectiones conijcientes, detrahenteſq; ad vſus, quomodo Theſſalæ Lunam deducere cœlo feruntur. Quanquam hoc quidem creditum fuit à mulieribus, aſtutia Aglaonicæ Agetoris filiæ, quam aiunt aſtrologiæ peritam, Luna delinquente ſemper ſimulaſſe eam ſuis ſe deducere veneficiis. [XXIII.] Nos autem neq; his aures præbere debemus, qui vaticinium aliquod, aut ſacrificium, aut orgia negligi à deo dicunt. neq; rurſum deum in his obuerſari, adeſſe, & in agendo occupari opinemur: ſed adſcribentes iſta deorũ quibus par eſt adminiſtris, veluti famulis ac ſcribis, ſtatuamus genios eſſe, qui ſacra deûm & orgia inſpiciant atque obeant: tum alios circumire, vindices ſuperborum atque immanium ſcelerum. Sed & alios eſſe, quos Heſiodus admodum grauiter diuitiarum datores appellat caſtos, aitque hunc ijs regiũ honorem obtigiſſe: quia ſcilicet regium eſt, beneficentia. Vt enim inter homines, ita etiam inter genios gradus ſunt & diſcrimina virtutis, & naturæ perturbationibus obnoxiæ ac brutæ, aliis reliquiæ languidæ & obſcuræ, tanquam excrementum quoddam adſunt, aliis copioſæ & deletu difficiles: quarum veſtigia atq; notæ multiplices in ſacrificiis, imitationib⁹, & fabuloſis narrationibus diſperſę cõſeruantur. [XXIV.] Ac de myſteriis quidem,

Geniorum non vnum genus.

quidem, ex quibus maxima indicia & argumenta veritatis de natura geniorum duci poſſunt, os, vt cum Herodoto loquar, meum ſe contineat. Quæ verò feriæ & ſacrificia, tanquam atri dies & nefaſti, peraguntur, in quibus cruda vorantur, diſcerpuntur homines, jejunia & planctus adhibentur, ſæpenumerò etiam obſcena dicta, furoreſque & conclamationes bellicæ excitatæ cum fremitu & ceruicum jactatione: his ego nullum deum coli puto, ſed placandorum & depellendorum malorum geniorum gratia inſtituta ea dixerim. & quod olim homines immolati fuerunt, probabile eſt neque deos popoſciſſe aut admiſiſſe talia ſacrificia: neq; reges tamen atque duces fruſtra ſuſtinuiſſe dare pro hoſtia prolem ſuã, ſacra ipſos fuiſſe auſpicatos hoſtiamque jugulaſſe: ſed feciſſe hoc vt iras & indignationes malignorum moroſorumque auerruncarent geniorum, aut diris ſatisfacerent dæmonibus, nonnullorum etiam inſanos & tyrannicos exſatiarent amores. qui cùm non poſſent, aut non vellent corpore corpori miſceri, ſicut Hercules Oechaliam virginis cauſa oppugnauit, ita validi violentique dæmones illi poſcentes dedi ſibi animam humanam corpori incluſam, cùm corporis commixtione amorem ſuum non poſſint explere, peſtes vrbibus ac ſterilitates inferunt, belliſque eas & ſeditionibus exagitant, donec conſequantur amatam animam. [XXV.] Nonnulli contra. Cùm enim in Creta permultum exegiſſem temporis, cognoui ibi ſacrum peragi abſurdum, in quo etiam ſimulacrum viri capite truncatum oſtendunt, aiuntque hunc fuiſſe Molum Merionis patrem, qui cùm Nympham vi compreſſiſſet, abſqxe capite inuentus fuerit. Et verò quas deorum raptiones, quos errores in fabulis referunt atque agitant, tum occultationes eorum, exſilia, & obita miniſteria: non diis iſthæc euenerunt, ſed genijs, quorum caſus ob virtutem ipſorum & potentiam memoriæ ſunt proditi. & neq; Æſchylus rectè dixit,

Sacrificia fœda.

Caſtùmque Apollinem, extorrem cœlo deum:

neque Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus ad molam excitans duxit meus.

Longiſſimè autem à veritate aberrant Delphorum theologi, qui putant hîc aliquando Apollinem cum dracone de oraculo decertaſſe: patiunturque iſta dici à poëtis & oratoribus in theatris de palma contendentibus, ac quaſi dedita opera teſtimonio ſuo damnantibus ea, quæ ipſi in ſanctiſſimis agunt ſacris. [XXVI.] Admirante Philippo (aderat enim is hiſtoriarum ſcriptor) & quærente, contra quos tandem ritus putaret teſtimonium ferri ab iſtis concertatoribus? Contra hos ipſos (inquit Cleombrotus) qui apud oraculum peraguntur hocce, quibus omnes Græcos qui ſunt extra Pylas initiauit vrbs hæc, & vſque ad Tempe progreſſa eſt. Nã tabernaculum quod nono quoque anno iuxta aream excitatur,

Ritus Delphici.

non cauernoſa draconis eſt ſpecus, ſed exemplum tyrannici aut regni domicilij, itemque irruptio in eam taciturna per locum qui Doloneia dicitur. tum patrimus matrimuſque puer facibus ardentibus adducitur, ignique tabernaculo iniecto, ſubuerſaque menſa effusè nunquam retrò oculos reijcientes fugiunt. denique errores & miniſteria pueri, & piacula quæ ad Tempe fiunt luſtrandi gratia, magni alicuius ſceleris facinoriſque audacter perpetrati ſuſpicionem inſinuant. Nimis quam enim ridiculum eſt, Socie, Apollinem ob interfectam beſtiam expiationis indigum ad Græciæ extrema fugiſſe, ibique libationes quaſdam feciſſe, & ea egiſſe, quæ homines agunt vt iram auertant ac placent geniorum quorundam, quos alaſtores & palamnæos nominant, tanquam veterum aliquorum & nulla obliuione conterendorum ſcelerum vltores. [XXVII.] Quem verò ipſe de fuga hac & exſulio ſermonem audiui, valde quidem abſurdus & à probabilitate alienus eſt. ſed ſi quid tamen veri continet, exiſtimemus non exiguum aut vulgare aliquid iſtis temporibus circa oraculum eveniſſe. Sed ne videar, vt cum Empedocle loquar,

Culminibus nectens aliis faſtigia ſumma
Sermonum, varius incedere callibus,

ſinite me primis dictis finem conuenientem imponere. Iam enim eò peruentum eſt, audeamuſque id poſt multos alios ipſi quoque pronunciare, genijs qui oraculis ac vaticinijs præfecti ſunt vel deficientibus omninò, etiam intercidere iſta, vel fugientib. aut aliò migrantibus vim ſuam amittere. rurſuſq; longo poſt tempore reuerſis ijs, tanquam inſtrumēta ſonare fatidica loca eorum ob præſentiam. [XXVIII.] Quæ cùm dixiſſet Cleombrotus, Heracleo: Sanè, inquit, nemo nobis adeſt profanus, aut qui de dijs inconcinnas foueat ſententias. ipſi interim tamen, Philippe, nos attendamus, ne imprudentes orationi principia grandia, eaque abſurda largiamur. Rectè mones, reſpondit Philippus. ſed quidnam in dictis à Cleombroto eſt, quod te potiſſimum terret? Tum Heracleo: Quod oraculis, inquit, præeſſe ſtatuuntur non dij, quos par eſt nihil habere cum terreſtribus negocij, ſed deorum adminiſtri genij, id videtur mihi non male pronunciatum eſſe. quod autem genijs iſtis tantum non ex verſibus Empedoclis palam arreptis peccata quædam, calamitates, & errores à dijs iniuncti adſcribuntur, denique morti perinde atque homines ſubijciuntur, ferocius mihi videtur dictum, magiſque barbaricè. Quæſiuit è Philippo Cleombrotus, quiſnam & cuias eſſet hic adoleſcens. cognitoque nomine & patria, Ne nos quidem, inquit, mi Heracleo, ignoramus in ſermonem nos incidiſſe abſurdi ſuſpectum. Sed non poteſt in diſputatione de magnis rebus ad conſentanea opinioni perueniri, niſi magnis vtamur initio principijs. Tu verò non animadvertis id te au-

auferre quod das. fateris enim eſſe genios: dum verò negas eos vitioſos eſſe ac mortales, non iam genios eſſe ſinis eos. Qua enim re à dijs differrent, ſi & natura interitui non obnoxia, & quod ad virtutem attinet perturbationum erroriſque expertes ſunt? [XXIX.] Cum ad hæc Heracleo tacitus quippiam ſecum commentaretur, ſic Philippus infit. Non Empedocles tantum, ô Heracleo, ſcriptum reliquit eſſe quoſdam prauos genios: ſed Plato etiam, Xenocrates, atque Chryſippus. ſed & Democritus dum precatur imagines ſibi obtingere felices, profectò oſtendit eſſe alias quaſdam aduerſas atque prauas, & quæ voluntatem ad mala incitent. De morte autem geniorum narrationem audiui viri nequaquam fatui aut vani. Æmiliani rhetoris, quem & veſtrûm nonnulli audiuerunt, pater fuit Epitherſes, ciuis meus, & grammaticæ doctor. Is aiebat ſe aliquando in Italiam nauigare intendiſſe, ac conſcendiſſe nauim, quæ & mercibus & multis vectoribus eſſet onuſta. ſub veſperam verò, cùm juxta Echinadas eſſent, ventum poſuiſſe nauimque incerto curſu prope Paxas delatam. vigilaſſe tum vectorum pleroſque, multos etiamnum à cœna potaſſe. Tum ſubitò ab inſula Paxis auditam fuiſſe vocem, quæ Thamûn quendam nominatim cieret, non ſine admiratione hominum. erat autem Thamûs iſte Ægyptius gubernator, paucis vnà vehentium de nomine notus. Hunc bis vocatum ſiluiſſe: tertio vocanti ſe dediſſe. cumque contenta voce dixiſſe: Vbi ad Palodes Veneris, annuncia magnum Panem eſſe mortuum. [XXX.] Perterritos aiebat Epitherſes hoc audito vniuerſos, ac inter ſe diſputaſſe præſtaretne exſequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quicquam curioſè agere. Thamûm autem ſtatuiſſe, ſi ventus ſpiraret, tacitum ſe præteruecturum: ſin malacia ad eum locum peruectis exſiſteret: expoſiturum ꝙ audiuiſſet. Poſtquam ad Palodes peruentum fuit, cùm neq; ventus eſſet, neque fluctibus mare exagitaretur, Thamûm è puppi verſus terram proſpexiſſe, ac quod inaudiuerat dixiſſe, Mortuus eſt magnus Pan. Vix tum conticuiſſe illum, & gemitum magnum exauditum fuiſſe, non vnius ſed multorum, admiratione mixtum. Quod autem fieri ſolet cùm euenit aliquid multis teſtibus præſentibus, ſtatim rei famam Romæ fuiſſe diditam, Thamumque à Tiberio Cæſare fuiſſe accerſitum, ac Cæſarem ita pro certo credidiſſe, vt de Pane illo diligenter inquiſiuerit. Doctos verò, quos ille multos ſecum habebat, coniecíſſe eum eſſe, qui Mercurio & Penelopa fuiſſet natus. Habuit autem Philippus teſtes quoſdam ex ijs qui tum vnà aderant, & Æmiliani iam ſenis auditores fuerant. [XXXI.] Demetrius porrò narrauit, inſulas circa Britanniam eſſe multas hinc inde ſparſas (quales ex eo Sporades Græcis dicuntur) eaſq; deſertas, quarũ nonnullæ geniorũ & heroũ dicantur. Se quoq; mittente imperatore cognoſcendi atq; perluſtrandi

De geniorũ morte.

Inſulæ ad Britanniã.

ſtrandi gratia profectum in eam quæ deſertis proxima, à paucis tenebatur incolis, ſed quos omnes Britanni ſacros inviolabileſque haberent. ſtatim verò poſt ipſius aduentum magnam in aere confuſionem exſtitiſſe, & portenta multa, ventoſque in procellas erupiſſe, & ignitos vortices in terram delatos fuiſſe. ſub horum finem, inſulares dixiſſe, aliquem eorum qui præſtantioris humana ſunt naturæ, eſſe deſijſſe. ſicut enim lucerna, dum accenditur, nihil ſecum mali trahit: cùm extinguitur, moleſtiam multis adfert. ſic magnas animas effulgere quidem placidas & innoxias: dum delentur autem, atque occidunt, ſæpe (ſicut & in præſentia) ventos ac tempeſtates excitare, aliquando etiam peſtilentia aërem inficere. Sanè ibi quandam eſſe inſulam, in qua Saturnus captiuus detineatur à Briareo, dormiens: (hoc enim vinculum adverſus eum fuiſſe excogitatum) & adeſſe Saturno multos genios, comites ipſius ac famulos. [XXXII.] Hunc ſermonem excipiens Cleombrotus, Habeo, inquit, ipſe etiam quæ narrare poſſim horum germana: ſed ad præſens propoſitum ſufficit non aduerſari dictis, neque impedire quò minus vera putentur. Et verò Stoicos nouimus non modò de genijs in eadem nobiſcum ſententia eſſe, ſed etiam de dijs: quorum tantum ſtatuunt numerum, vnum duntaxat æternum interituſque expertem, reliquos & natos & obituros cenſere. Neque metuendæ ſunt nobis Epicureorum ſannæ atque riſus, quibus etiam aduerſus prouidentiam vti non verentur, dum eam fabulæ titulo irrident. Nos fabulæ nomen rectius competere dicimus in infinitatem eorum, quæ de tot mundis nullum habet diuina gubernatum ratione, ſed omnes caſu vt natos, ita etiam conſtantes. Quod ſi omninò ridendum eſt in philoſophia, imagines iſtæ rideantur mutæ, cæcæ, atque inanimæ, quas illi neſcio vbi permanere aiunt, & infinitos annorum circulos conficere apparendo, paſſimque oberrando, cùm aliæ à viuis, aliæ à pridem crematis aut etiam putredine abſumtis defluxerint corporibus. hos, inquam, rideamus, qui nugas ac vmbras huiuſmodi in philoſophiam attrahunt, interim indignè ferentes, ſi quis afferat genijs non natura modò, ſed ratione etiam congruere vt multum temporis permaneant. [XXXIII.] Secundum hæc Ammonius: Rectè, inquit, mihi pronunciaſſe videtur Theophraſtus. Quid enim obſtat quin vocem grauiſſimam & philoſophiæ conuenientiſſimam recipiamus? quæ ſi reijciatur, multa eorum ſimul abolet, quæ fieri poſſunt demonſtratione autem carebunt: ſin admittitur, nihil ſecum trahit impoſſibile aut ꝙ non exſtiterit. Quod tamen vnũ audiui Epicureos adferre contra Empedoclem genios introducentem, non poſſe eos, mali cùm ſint & vitioſi, beatos eſſe ac longæuos, quod multa adſit prauitati cæcitas, procliuiſque ad ea quæ interimunt lapſus. id verò fatuum eſt. Hac enim ratione efficitur,

Contra Epicureos.

Epicu-

Epicurum Gorgia ſophiſta, & Metrodorum Alexide comœdiæ ſcriptore eſſe deteriorem. hic enim duplum annorum vitæ Metrodori viuendo confecit: Gorgias amplius triente ſeculum Epicuri ſuperauit. Alia nimirum ratione validam rem eſſe virtutem, vitiũ imbecillã dicimus, non quod ad corporis durationem ac vt diſſolutionem reſpiciamus. quando etiam animalium multa tarda hebetique indole prædita, multa etiam libidinoſa & incompoſita diutius viuunt, quàm ingenioſa & callidiſſima alia. Itaque non rectè deo Epicurei immortalitatem ideò tribuunt, quod caueat & repellere poſſit quæ vim habent interimendi. oportebat enim in ipſa natura beati immunitatem perpeſſionum ac interitus ineſſe, neque opus habere labore ad eam conſequendam vllo aut negocio. Sed fortaſſis parum æqui animi eſſe videatur diſputatio contra abſentes. itaque Cleombroti eſt quam de migratione & fuga geniorum intermiſit orationem reſumere ac perſequi. [XXXIV.] Tũ Cleombrotus: Atqui mirer profectò, inquit, ſi non multò abſurdior dictis vobis iudicetur, quanquam cum naturæ rerum explicatione videatur cohærere, Platoque ei incentiuum præbuerit, non apertè pronuncians, ſed obſcura opinione ſuſpicionem quãdam de re ambagibus perplexam prodiderit: cautè is quidem, ſed tamen multis ipſe quoque philoſophorum clamoribus impetitus. Verùm quãdo in medium propoſita eſt cratera fabularum ſermonibus permixtarum, neque temerè in æquiores auditores incidere liceat, vbi hæ narrationes veluti peregrinum nomiſma examinari poſſint: non grauatè vobis barbari hominis narrationem largiar. quem hominem multis ipſe erroribus, indicijque mercede ampla perſoluta, apud rubrum mare ſemel quotannis hominum congreſſui ſe exhibentem, reliquum tempus (vt ipſe aiebat) cum vagis Nymphis & genijs degentem, ægrè demum inueni, ab eoque comiter ad colloquium ſum admiſſus. [XXXV.] Formoſiſſimus iſte hominum, quos ego quidem viderim, erat, & ab omni perpetuum morbo ſecurus viuebat, ſingulis menſibus ſemel fructu herbæ cuiuſdam medicato & amara veſcens. multis vtebatur linguis, mecum autem Doricè maximam partem locutus eſt, ſermone non multum à carmine ac cantu differente. loquente autem ipſo ſuauis odor locum obtinebat, ore ipſius ſuauiſſimè fragrante. Is cùm totum tempus in cognitione ac conſideratione rerum conſumeret, vno die quotannis afflatu ad vaticinandum agebatur, & ad mare ſe conferens futura prædicebat: accedebant autem eò & principes & regum ſcribæ, eoque audito diſcedebant. Hic ergo diuinationem genijs acceptam ferebat, plurimuſque erat in Delphorum mentione, & quæ hic Baccho eueniſſe dicuntur, & ſacrificia peraguntur, omnia inaudiuerat. Verùm cùm hæc eſſe magnos geniorum caſus affirmabat, tum ea ipſa, quæ de Pytho-

Homo ſine cibo viuẽs.

ne

ne feruntur: Quem qui occidit, eum neque per nouem annos, neque apud Tempe exulaſſe aiebat: verum eiectum veniſſe in alium mundum, atque inde circumactis nouem magnorum annorum curriculis, expiatum, verèque Phœbum; id eſt, mundum rediiſſe, atque oraculum recepiſſe, quod interim cuſtoditum à Themide fuerat. [XXXVI.] Eandem eſſe rationem docebat Typhonicorum & Titanicorum fuiſſe pugnas geniorum aduerſus genios, tum exſulia ſuperatorum, aut pœnas a deo peccantibus impoſitas. quomodo Typhon in Oſiridem, & Saturnus in Cœlum fertur commiſiſſe: quorum obſcurior factus eſt cultus, aut etiam planè intercidit, cùm ij in alium commigrauerint mundum. Nam & Solymos audio Lyciorum vicinos Saturno quantos non alij maiores habuiſſe honores, ſed cum is interfectis ipſorum principibus Arſalo, Drio, & Troſobio, fugit, ac aliò (incertum quò neque ipſi poſſunt hoc dicere) commigrauit: eo neglecto principes iſtos Scirorum deorum appellatione adfeciſſe. perque eorum nomen publicè ac priuatim exſecrationes feciſſe Lycios. Huius generis multa deſumi poſſunt ex his, quæ tradita ſunt de dijs. Quod autem nominibus deorum receptis quoſdam genios appellamus, id (addebat hoſpes) mirum videri non debet. cui enim deo quiuis geniorũ adiunctus eſt, & à quo vim honoremque adeptus, ab eo nomen habere gaudet. ſicut & noſtrum alius Iouius, alius Mineruius, alius Dionyſius, alius Apollonius, alius Mercurialis dicitur. Sed quidam geniorum etiam fortuitò rectè appellati ſunt: alij nihil ad ſe pertinẽtes, ſed alienas deorũ denominationes nacti. [XXXVII.] His dictis cum obticuiſſet Cleombrotus, nemo fuit cui non admirabilis ſermo hic videretur. Heracleone autem interrogante, Quonam modo iſta ad Platonem pertinerent, & quomodo is occaſionem huic præbuiſſet ſermoni: Probè, inquit Cleombrotus, meminiſti, Platoni infinitatem mundorum abſque vlla dubitatione improbatam, de multitudine autem definita eum dubitaſſe: cùmque ijs qui ſingulos mundos ſingulis elementis adſignant, vſque ad quinarium mundorum numerum probabilia ſecutus argumenta conceſſiſſet, ipſum in vnius mundi aſſertione ſe continuiſſe. Videturque hoc Platoni eſſe peculiare, reliquis à mundorum multitudine valde abhorrentibus, quod eam non pro materiæ ratione definirent, ſed hanc egreſſi ſtatim in infinitam & moleſtam inciderent infinitatem. [XXXVIII.] Tum ego: Peregrinus verò, aiebam, iſte tuus eandemne quam Plato mundorum multitudinem cenſebat? aut in tuo cum eo congreſſu ne explorauiſti quidem eius ſententiam? Reſpondit hæc Cleombrotus. An verò mihi quicquam prius eſſe debuit, quam vt de talibus rebus interrogarem audiremq; alacriter? cùm ſe illi mihi tam facilẽ præberet. Dicebat ergo ille, mundos neq; innumeros eſſe, neq; vnũ, neque

Geniorum nomina.

Quot ſint mundi.

neq; quinq; mũdos, ſed num. CXXCIII. triquetra figura collocatos, ita vt in quouis latere ſint LX. in quouis angulo vnus. qui verò deinceps ſint poſiti, horum proximum a proximo ſemper ſenſim tangi, ac circuire eos veluti in chorea. Planiciem porrò, quæ triangula hac figura includitur, communem eſſe omniũ larem ſiue focum, & campum veritatis dici, vbi repoſitæ ſint rationes & formæ atq; exemplaria quæ extiterunt & exiſtent, immobilia hæc omnia. circaq; ea eſſe æternitatem, cuius quaſi defluens quædam portio feratur ad ea quæ ſunt in tempore. Hæc videnda & contẽplanda offerri humanis animis ſemel intra annos CCIƆƆ. ſiquidẽ rectè viuant. & quæ heic optima ſacra aut myſteria putantur, ſomnium eſſe iſtius contemplationis atq; ſacri ſpectaculi. addebatque aut propter ea quæ iſthic ſunt bona homines litteris philoſophiæq; ſtudere, aut inanem ſumere operã. Hæc aiebat. ego ipſum his de rebus audiui ſcil. vt fit in ſacrificiorum & myſteriorum traditione differentem, cum nullam dictis demonſtrationem adderet, neq; argumentis fidem conciliaret. [XXXIX.] Heic ego è Demetrio quærere, qui haberent procorum verba Vlyſſem admirantium, cum is arcum manib. tractaret. cumq; memoria ipſi ea ſuggeſſiſſet: Idem inquam, mihi ſubit dicere de peregrino iſto:

En contemplator fuit, ac fur callidus iſte

ſententiarum ſermonumq; omnis generis, varièque peruagatus litteras: neque barbarus fuit, ſed Græcus, & eruditione Græcanica affatim refertus. Arguit hoc numerus mundorum, non Ægyptius aut Indus, ſed Dorienſis, è Sicilia propagatus, cuius autor Petro fuit Himeræus. Huius quidem libellum ipſe non legi, neq; ſcio an extet etiamnum. Sed Hippys Reginus, cuius meminit Phanias Ereſſius, hanc ait opinionem ac ſententiam eſſe Petronis, mundos eſſe CLXXXIII. qui ſeſe inuicem elemento attingant. quid autem ſit contactus ratione elementi, non explicat, neque quicquam aliud adijcit, quod rem probabilem faciat. [XL.] Sub hæc Demetrius: Et quæ, inquit, probabilitas his in reb. inſit? quando ipſe Plato nihil conſentaneum aut veriſimile effatus, autor dumtaxat huius fuit ſententiæ. Vos tamen grammaticos, inquit Heracleo, audimus nos, opinionem iſtam Homero vindicantes, qui vniuerſum in quinq; diuiſerit mundos, Cœlum, Aquam, Aerem, Terrã, Olympum: de quibus duos relinquat communes, ſc. terram vniuerſi infimam, & Olympum ſupremam partem: reliquos autem tres tribus diis attribuat. Eodem autem modo Plato quoque videtur pulcherrimas eaſdemque primas corporum ſpecies vniuerſi diſtinctis partibus accommodans, quinque facere mundos, Terræ vnum, vnum Aquæ, alios Aeris, & ignis: extremum, qui hos contineat, quẽ duodecim baſium corpori ob varietatẽ motus & multitudinẽ laterũ comparauit, ꝙ illam figurã maximè conuerſionib. motibuſ-

motibuſque animalib. congruere exiſtimaret. [XLI.] Intulit hæc Demetrius: Quid in præſentia Homerum mouemus? ſatis jam eſt fabularum. Plato autem nequaquam quinque in partes diuidendo vniuerſum, quinq; mũdos voluit appellari. quo enim loco pugnat aduerſum eos, qui infinitos ponunt mundos, ſibi inquit videri vnicum à deo factum eſſe, eoque contentum deum, quod ex vniuerſa corporea mole totus, perfectus nihilque extra ſe poſitum requirens exſtiterit. Vnde etiam non nemini mirari ſubeat, qui verum ipſe dicens, alias anſam præbuerit ſententiæ probabilitatem non habentis neque rationem vllam. Vniuerſi quidem infinitas pro argumento ſumi vtcunque poterat, ſi quis ab vnitate mundi diſcederet. quod autem præciſe quinque non plures neque pauciores mundi ſtatuuntur, id nimis quàm eſt ab omni veri ſpecie & ratione alienum: niſi tu quid dicis, aiebat in me reſpiciens. [XLII.] Ego autem: Nimirum videtur, inquam, vobis omiſſa de oraculis diſputatione, quaſi ad finem jam perducta, aliam ſuſcipere: Non, inquit, Demetrius, iſtam miſſam faciemus: ſed hanc nobis ſeſe ingerentem non præteribimus. non enim huic immorabimur, ſed ita attingentes, vt quid probabile ſit nobis appareat, ad propoſitam initio quæſtionem non referimus. Tum ego ſic: Primum inquam, ea quæ non ſinunt infinitos mundos ſtatuere, non impediunt quo minus vno plures cenſeantur mundi. fieri enim ſic quoque poteſt vt pluribus in mundis diuinationi locus ſit; & fortunæ minimus interuentus, pleraque autem & maxima ordinatis motibus viciſſitudinibus ferantur, quorum nihil infinitas admittere poteſt. Deinde rationi magis conſentaneum eſt diuinæ naturæ, non eſſe vnicum ac ſolitarium mundum. Deus enim perfectè bonus cùm ſit, nullius virtutis eſt expers, minimè omnium juſticiæ & amicitiæ: quæ pulcerrimæ ſunt, deumque apprimè decent. Ad hæc nihil fruſtra vt habeat aut quo non vtatur, dei fert natura. Sunt ergo extra alij dij alijque mundi, erga quos vtitur virtutibus iſtis ad communitatem pertinentibus. non enim erga ſe ijs vtitur, neque pars ipſius ſunt vſus juſticiæ, gratiæ, benignitatis: ſed ad alios referuntur. Quare probabile non eſt amicitiæ, vicinitatis, ac commerciorum exſortem mũdum in vacua infinitate fluctuare. [XLIII.] Iam ipſam videmus naturam ea quæ ſunt ſingula, generum & formarum complexu tanquam vaſculis aut ſeminum involucris continere. Neque enim vlla res Naturalis ſubſiſtit, cuius non ſit etiam communis aliqua ratio ſiue notio: neque appellatio ei ſui generis congrueret, niſi præter eam communem rationem ſuis peculiaribus qualitatibus ab alijs eiuſdem generis rebus diſtingueretur. Atqui mundus non dicitur communis eſſe; ſed certis qualitatibus ſiue proprietatibus deſcribitur. ergo certis differentijs ab alijs ejuſdem generis mundis diſtinctus ſuam peculiarem hanc formam obtinet.

Eſſe plures vno mundos.

obtinet. Præterea cùm neque homo vnicus, neque vnicus equus in natura rerum ſit, neque aſtrum, neque deus, neque genius: quid obſtat quin dicamus non vnicum, ſed plures numero mundos naturam complecti? Qui enim dicit vnam quoque duntaxat eſſe terram, vnicum mare, is allucinatur, partium ſimilitudinem in rebus euidentem non animaduertens. Terra enim in eiuſdem nominis partes diuiditur, itemque mare: mundi pars iam non itidem mundus eſt, ſed diuerſæ naturæ res. [XLIV.] Porrò quod nonnulli vniuerſam materiam vni mundo impendunt, maximè id metuentes, ne ſi quid extra iſtum relinqueretur, id alliſionibus, atque ictibus huius mundi compagem diſturbaret: inanis eſt metus. Cùm enim ſint plures mundi, quorum quiſque ſua contineatur ſubſtantia atque materie quam certa menſura definit ſuæque extremitates: nihil ordinis exſors & incompoſitum ac tanquam excrementum foras prolapſum relinquetur. Vniuſcuiuſque enim mundi formam materiam ſibi deſtinatam continens, nihil patietur temerario motu citatum in alium decidere mũdum, aut ex alio in ſe. eo quod natura neque infinitam admittit multitudinem, neque temerarias & ordine rationeque carentes motiones. Quod ſi quid ab vno mundo in alium defluit: neceſſe eſt huiuſmodi influxus cognatos inter ſe, gratoſque eſſe, & mixtione fieri optimè mundorum naturæ conueniente: quomodo ſiderum fulgores ſiue radij inter ſe contemperantur. ipſoſque mundos delectari dum benigno inuicem ſe contemplantur vultu: dijſque, qui in ſingulis ſunt multi ac boni congreſſus amicos exhibere. [XLV.] Horum omnium, quæ dixi, nihil nefas eſt, nihil fabuloſum, nihil rationi aduerſum: Niſi me Hercle Ariſtotelis aliquis ſententia terretur; tanquam naturæ conſentanea. Cùm enim, vt ipſe inquit, quoduis corpus ſuum proprium habeat locum: neceſſe eſt terram vndiquaque ad medium ferri, & aquam ſuper hanc, leuioribus ſubſidentem: ergo ſi plures ſint mundi, eueniet vt terra multifariam igni & aere ſuperior, multifariam item inferior extet: idemque de aere & aqua intelligendum, quæ alicubi ſuis in locis à natura attributis erunt, alicubi non erunt, quæ cùm ſint, vt ipſe cenſet, impoſſibilia: neque duos eſſe, neque plures mundos ſtatuit, ſed vnum hunc ex vniuerſa compactum ſubſtantia, in quo corpora iuxta legem naturæ ſint locorum differentijs diſpoſita. Verùm hæc ipſa probabiliter magis quàm verè dicta ab eo ſunt, idque, mi Demetri, ſic diſpiciamus. Corporum alia ad medium & deorſum, alia à medio & ſurſum, quædam circa medium & in orbem moueri dicens, cuiuſnam rei reſpectu medium ſumit? Non equidem inanis comparatione ſumit, quod nullum eſt ipſius ſententia. & qui vacuum ponunt, medio hoc ipſorum opinione caret, vt & principio, & fine: quæ ſunt. extremitates, quibus in infinito non eſt locus. [XLVI.] Atque vt

Ariſtot. ſentent. cenſem.

Ff extor-

extorqueas Ariſtoteli aſſertionem inanis, tamen intellectu arduũ eſt, quænam eius ratione corporibus differentia motuum debeat tribui. nam neque inani vis eſt corporum, neque voluntatem habent corpora & appetitum quo medium affectent & vndiquaque ad illud contendant. ſed tamen difficile eſt intelligere, quomodo corpora ad incorpoream atque indifferentem rem ferantur, aut ab ea motum momentumve conſequantur. Reſtat vt medium non loci ratione, ſed corporis accipiamus. Cùm enim mundus hic ex multis ac diſſimilibus corporibus in vnam compactus ſit ac cõcinnatus molem, neceſſariò differentiæ eorum motus viciſſitudines efficiunt. Id ex eo fit euidens, quod ſingula dum ſubſtantiam mutant, ſimul etiam locum alium a priore occupant. diſſipatio enim à medio ſurſum elatam materiam per circulum didit: concretio & ſtipatio deorſum eam ad medium cogit atque deprimit. qua de re non eſt opus hoc loco copioſius diſſerere. Quam enim cauſam harum affectionum atque mutationum effectricem poſueris, ea vnumquemuis in ſeipſo continebit mundum. quiuis enim peculiare habet medium, ſuas corporum affectiones, mutationeſque, ſuã naturam & vim, quæ ſuo quodque in loco conſeruet. Quod enim extra eſt, ſiue id nihil eſt, ſiue infinitum inane, non præbet mediũ: ſicut docuimus ſupra. Cum autem plures ſint mundi, vnicuique ſuum eſt medium, ac proinde peculiaris etiam cuiuis motus, alijs ad medium, alijs circa id, alijs ab eo: ſicut ipſi diſtinguũt. [XLVII.] Qui autem propoſita mediorum multitudine contendit vndique omnia grauia ad vnum medium compelli, is perinde facit ac ſi poſtulet omnium hominum (qui numero ſunt permulti) ſanguinem in vnam aliquam venam confluere, omniaque cerebra vna contineri membrana. quia nimirum injuriam naturæ fieri putet, ſi corporum naturalium nõ omnia ſolida vno, rara itidem ſuo quodam ſint in loco. Nam & hic abſurdum tueretur, & is ineptè facit, qui ferre æquo animo non poteſt vt tota quæuis ſuis vtantur partibus naturæ ratione atque ordine debito diſpoſitis. Id quidem abſurdum foret, ſi quis diceret mundũ eſſe qui ita in ſe Lunam habeat, ſicut homo in calcibus cerebrũ ſi geſtet, & cor in temporibus. Sed plures a ſe inuicem ſeparatos mundos ſtatuentem, vna cum totis etiam partes ſegregare ac diuidere, non eſt à ratione alienum. vnius enim cuiuſque mundi terra, mare, cœlum, ſecundum naturam erunt collocata. & quiuis mundus ſuperiora, inferiora circulo ambientia, centrum habebit nõ alterius, ſed ſui ipſius ſuarumque inter ſe partium reſpectu, intra, non extra ſe. Quem enim quidam lapidem extra mundum poſitum pro argumento adhibent, is neque quietis expeditam, neque motus opinionem adfert. Quomodo enim vel manebit, pondere præditus? vel ad mundum feretur, reliquorum inſtar grauium, cuius pars non eſt, neque in naturam eius

Medium mundi.

eius compoſitus? [XLVIII] De terra autem in altero contenta atque deuincta mundo, non erat neceſſe ſolicitum eſſe, quomodo non auulſa pondere ſuo ab vniuerſo in hunc mundum tranſiret; cùm videamus naturam ſuo quaſque partes loco cohibere. Etenim ſi non ipſius mundi reſpectu, ſed extra eum ſuperiora & inferiora comparare inſtituamus, in eaſdem cum Epicuro incidemus difficultates, qui atomos vniuerſas mouet in loca ſub pedibus ſita: quaſi verò aut inane pedes habeat, aut infinitum in ſe cogitari ſuperius inferiuſve aliquid ſinat. Itaque Chryſippum admirari licet, aut potius vehementer dubitare quidnam ei ad animum acciderit, cùm mundum in medio collocatum ſcriberet, eiuſque ſubſtantiam ab æterno medium occupaſſe locum, qui non minimum ei ad permanendum & interitus immunitatem momenti contulerit. Hoc enim in quarto de Poſſibilibus libro tradit, medium inanis locum non rectè ſomnians, & adhuc cauſam cur mundus permaneat abſurdiorem ficticio iſto medio adſignans: cum quidem alibi ſæpe dixiſſet ſubſtantiam ſuis in medium & à medio ſuo motibus diſpenſari ac contineri. [XLIX.] Et quidem reliqua Stoicorum interrogata quem terreant? dum quærunt quì vnum fatum, vna prouidentia maneat, ac non plures Ioues fiant, ſi plures ſint mundi. Primùm enim ſi abſurdum eſt multos eſſe Ioues, ipſorum decreta multò erunt abſurdiora. faciunt enim in infinitis mundorum conuerſionibus infinitos Soles, Lunas, Apollines, Dianas, Neptunos. Deinde quæ neceſſitas cogit multos eſſe Ioues, ſi plures ſint mundi, non ſingulis præeſſe principem Vniuerſi deum mente ac ratione præditum, qualis eſt qui à nobis dominus omnium ac pater cognominatur? Aut quid obſtabit, quo minus Iouis fato ac prouidentiæ omnes ij obediant, iſque ſingula inſpiciat, ac dirigat, ſingulis præbens initia, ſemina, ac rationes eorum quæ peraguntur? Cùm enim in rebus humanis ſæpenumerò vnum aliquod corpus ex diuerſis corporibus conſtet, quorum pro ſe quodvis viuat, intelligat, ſentiat, vt eſt concio, vt exercitus, vt chorus; quod & Chryſippo viſum fuit: in vniuerſo nefas nequaquam putandum eſt, eſſe mundos X, L, aut C. qui omnes vna regantur mente, & ab vno pendeant principio. immò autem admodum deos decet talis diſpoſitio. [L.] Non enim tanquam apum examinum ductores eos debemus ſtatuere qui nuſquam exeant, aut materiæ incluſi aduerſentur, ac quaſi in ea obthurentur. id quod faciunt Stoici, qui deos introducunt aërum, aquarum, & ignium affectiones ſeu facultates quaſdam inſitas, eoſque & gignunt cum mundo, & rurſus cum eodem comburunt. neque eos liberos ac ſolutos inſtar aurigarum aut gubernatorum faciunt: ſed quomodo ſimulacra ſuis baſibus adfixa ſunt, ita deos corporeæ incluſos

Dij Stoicorum.

Digitized by Google

naturæ ac tanquam clauis immiſſis adſtrictos faciunt conſortes omnium mutationum, etiam ad interitum vſque. Hæc verò, niſi fallor, magnificentior eſt & maieſtati deorum affinior ſententia, eſſe eos liberos, neque alieno ſubiectos dominio. vtq; Caſtores auxilium iactatis tempeſtate ferunt, ſuoque aduentu

Leniunt fluctus, celereſque ventos,

non ipſi ſimul nauigantes, aut in eodem verſantes periculo, ſed ab alto ſuperuenientes ſalutemque adferentes. ita eos alium alias inuiſere mundum, cum contemplationis ductos iucunditate, tum quod ſua natura ſingulorum gubernationem adiuuant. [LI.] Nam Homericus quidem iſte Iupiter non vſque adeo longè oculos a Troia diuertit, in Thraciam & Nomades Iſtri accolas intuens. verus autem pulcras habet, ipſique conuenientes in varijs mundis mutationes, non inane extra intra infinitum cernens, neque ſeipſum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) conſiderans: ſed opera deorum & hominum, motuſque & conuerſiones ſiderũ multiplices contemplans. Non enim odit mutationes diuina natura, ſed admodum ijs delectatur, ſi licet hoc colligere ex ſiderum viciſſitudinibus conſpectui noſtro expoſitis. Enimuerò infinitas omninò bruta eſt & importuna, neque deum admittit, fortuna & caſu omnibus in rebus vtitur. At in certa multitudine definitoque numero mundorum adminiſtratio ac prouidentia verſans ei quæ in vnum aliquod corpus illapſa eique adfixa id infinities tranſmutat atque refingit, neque maieſtate cedit, neque eſt laborioſior. Hæc ego locutus, conticui. [LII.] Philippus autem temporis exiguo ſpacio elapſo. Hæc, inquit, ſicne habeant an ſecus, meum non eſt affirmare. Quod ſi tamen deum extra vnum mundum proferimus, cur eum quinque duntaxat artificem faciamus mundorum, non plurium, & quæ ſit huius numeri ad multitudinem mundorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quam quæ ſit Ei heic dedicati cauſa. Is enim numerus neque triangulus eſt, neque quadratus, neque perfectus, neque cubicus, neque vllam aliam videtur elegantiam offerre ijs, qui ſtudio iſtarum rerum afficiuntur, haſq; magni faciunt ſubtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, omninò obſcura ac intellectu difficilis eſt, neq; probabilitatẽ aliquam præ ſe fert, qua inductus cõcluſerit, cùm ſint quinq; corpora æquiangula & æquilatera æqualibuſque contenta ſuperficiebus, ea in materiam veniſſe, & ex his ſtatim quinq; confectos eſſe mundos. [LIII.] At verò, inquam ego, videtur Theodorus Solenſis non ineptè rem explicaſſe, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autem tractat. Pyramis, octaedron, quod eſt octo, icoſaedron, ꝙ eſt viginti, & dodecaedron, quod eſt duodecim baſiũ corpus; quæ prima ponit Plato, pulcra quidem ſunt omnia, ob proportionum

Cur quinq; mundi.
Quinarij natura.

&

& rationum æqualitates:neque his melius quicquam aut aliud ſimile componere naturæ atque concinnare eſt relictum. Vnam tamen omnia compagem ſortita non ſunt, neque ortum habent ſimilem.ſed tenuiſſimum eſt corpus atq; minimum Pyramis, maximum & plurimis conſtans partibus dodecaedron: reliquis è duobus icoſaedron numero conſtat triangulorum ampliore quàm duplo, ſi cum octaedri conferatur triangulis. Impoſſibile itaque eſt, ex vna ſimul iſthæc omnia naſci materia. Tenuia enim & exigua, ac quorum ſimplicior eſt conſtructio, illa prima obtemperare motori atque efformatori materiei, conſtituique oportet, & prius exiſtere quàm ea quæ magnas partes ac multa habent corpora: è quibus eſt dodecaedron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc ſequitur ſolam pyramidem eſſe primum corpus, reliquorum nullum, cùm ortus eorum natura ſit poſterior. [LIV.] Eſt autem huius quoque abſurdi remedium, materiæ in quinq; mundos diuiſio ac diductio. alibi enim primum pyramis exſtitit, alibi octaedron, alibi icoſaedron. ex eo autem, quod in quauis materiæ parte primũ extitit, reliqua orientur ſecundum concretionem partium, qua omnium in omnia mutatio efficitur, id quod Plato ipſe monſtrat ferè per omnia orationem deducẽs. nobis ſatis erit breuiter ſic intelligere. Aer fit igni extincto, rurſumque aer attenuatus ignem edit. horum actiones & mutationes conſiderari debent in vtriuſq; ſeminibus. Semina ignis ſunt pyramis ex XXIV, primis triangulis cõflata. aeris autem, octaedrum ex XLVIII. eiuſdem generis trigonis. Fit ergo aeris vnum elementum è duob. ignis coactum & temperatum: rurſuſque vnum aeris corpus diuiſum, in duo ignis corpora ſecernitur. iterumque in ſeſe compactum atque coiens, abit in aquæ formam. Itaque vbique ſemper illud quod primò exiſtit, mutatione ſui reliquis expeditam naſcendi rationem præbet. vt iam non vnum duntaxat ſit primum, ſed aliud in alia materiæ parte princeps originis reliquorum, idemque omnibus primordij nomẽ hoc modo ſeruetur. [LV.] Hìc Ammonius: Animoſè quidem, inquit, iſta & magno cum ſtudio Theodorus elaborauit. mirer verò ſi non ſumſerit ea, quorum alterum ab altero euertitur. Ponit enim, quinque iſta non ſimul omnia naſci, ſed id ſemper prius oriri, quod tenuiſſimum eſt ac minore negocio conſtituitur. Deinde, tanquam non pugnans huic ſumptioni, ſed eius conſequens, ſubdit, Non omnem materiam occupari à tenuiſſimo & ſimpliciſſimo corpore: ſed aliquando etiam grauia & multis cõſtantia partibus ortum ex materia antecapere. Præterea quinque primis corporibus propoſitis, ideòque totidem eſſe mundos affirmato, probabilitate tantum quatuor corporibus tractandis vtitur, cubum autem tanquam in calculorum ludo ſubtrahit, qui neque mutari in reliqua poteſt, neque reliqua in ipſum, cùm triangula ſint di- *Cubus.*

Digitized by Google

uerſi generis. Illis enim omnibus commune ponitur principium ſemiſſis trianguli, huic autem ſoli peculiare æquicrurum triangulum, quod cum illo inclinatione aliqua coire, aut commiſceri & vniri nequit. Ergo cùm ſint quinque corpora, quorum vnũquodque vt primum in vno de quinque mundis materiam occupauit, reliquorum originis princeps ſit: fiet vt vbi cubus primò exſiſtet, reliquorum nullum ſit futurum, cùm in eorum nullum mutari cubus queat. Omitto, quod elementum dodecaedri aliud faciunt, non ſcalenum iſtud, ex quo pyramidem, octaedrum, & icoſaedrũ Plato conſtituit. Itaque tibi (ſubridens autem ſimul hæc dicebat Ammonius) aut diſſoluenda hæc ſunt, aut proprium aliquid adferendum, quo nos a cõmuni hac hæſitatione expedias. [LVI.] Ego in hæc verba reſpondi. Non habeo ſanè in præſentia probabilius aliquid. præſtat tamen fortaſſe ſuæ quàm alienæ opinionis rationes reddere. Rurſum ergo ſermonem à principio arceſſens dico.

Natura duplex.

Cùm cõſtet duas eſſe naturas, vnam ſenſilem, ortui, interitui, mutationibuſq; & motibus varijs obnoxiam: alteram, quæ ſolo intellectu percepta ſemper eodem ſe habet modo: periniquum, amice, videtur hanc diuiſam ſuiſque diſtinctam dicere differentijs, corpoream autem & motibus ſubjectam ſi quis non concedat vnam eſſe cohærentem ſibi & partium inuicem momentis vnitam, ſed ſeparet ac diuellat, indignari & fremere. Nimirum enim ſtabilia & diuina magis conuenit inuicem eſſe continuata, omnemque quantum eius fieri poteſt ſectionem ac diuulſionem fugere. quanquam diuerſi natura hæc quoq; aggreſſa, maiora fecit quàm quæ diſtantia locorum æſtimantur inter ea interualla: tanta eſt mentis notionum & idearum diſſimilitudo.

Principia Platonica.

Itaque Plato opponens ſe ijs qui vnum pronunciant eſſe Vniuerſum, quinque ſtatuit principia, Ens, Idem, Diuerſum, Motum, Quietem. quæ cum ſint, non eſt mirum ſi corporeorum principiorum quoduis ſui aliquod exemplum imitando in natura impreſſum habet, nõ expers mixtionis aut ſincerum, ſed vt ſingula ſingularum facultatum participent aliquid. [LVII.] Proinde cubus perſpicuè ſignum eſt quietis conueniens, propter ſuperficierum ſtabilitatem. pyramidis igneã vim & ad motum agilitatem quiuis in laterum & angulorum acumine deprehenderit. natura dodecaedri, quæ apta eſt ad complectendum reliquas figuras, Entis effigies omnia corpora comprehendentis videtur eſſe. de reliquis duobus icoſaedrum diuerſi, octaedrum eiuſdem ideæ conuenit. itaque alterum aërem qui vna in forma omnem ſubſtantiam continet, alterum aquam quæ temperando plurimas qualitatis ſpecies recipit, exhibuit. Quod ſi ergo natura in omnibus æqualitatem exigit, mundos neque plures exemplis iſtis conſentaneum eſt, neque pauciores eſſe. vt cuiuis ſua ſit princeps conſtitutio atque vis, ſicut in compoſitionibus erat

corpo-

corporum. Atque hac quidem oratione eos libuit demulcere, qui mirantur nos naturam ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera. [LVIII.] Hoc autem vna mecum vniuerſi perpendite, quod ſupremorum principiorum, Vnius inquam & infiniti Binarij, hoc quia elementum eſt omnis informitatis & confuſionis, Infinitas dicitur: Vnitatis autem natura cùm definiat ac determinet infinitatis vacuum, & ratione ac finibus carentem naturam, informat eam, atque vtcunque appellationem quæ in ſingulis monſtratur ſenſilibus ſuſtinet atque accipit. Hæc principia primùm in numeris apparent. immò omnino numeri appellatio multitudini non congruit, niſi infinitatem materiæ tanquam forma quædam ſubiens, alicui minus, alicui amplius decidat. tunc enim vnaquæuis multitudo fit numerus, cùm vnitate definitur. vnitate abolita, rurſum infinitus binarius omnia confundens, incompoſita, infinita, immenſaque reddit. Quoniam autem forma non eſt abolitio materiæ, ſed ſubiecto ſpeciem ordinemque adfert: neceſſe eſt etiam in numero vtrunque ineſſe principium, vnde primum diſcrimen, maximaque diſſimilitudo ortum habent. Eſt enim infinitum principium cauſa paris numeri efficiens, melius principium imparem gignit. Primus autem parium eſt binarius, imparium ternio. è quibus conflatur quinarius, ob compoſitionem vtrique communis, vi autem ſua impar. [LIX.] Oportebat enim, cum natura ſenſilis & corporea concreta, neceſſitate diuerſi in aliquot diuideretur partes, harum numerum neque parium eſſe primum, neque imparium, ſed tertium ex his compoſitum. vt fieret ab vtroque principio, & eo quod parem, & eo quod imparem architectatur. non enim poterat alterum ab altero diuelli. cum vtrunq; principij naturam facultatemque obtineat. Ambobus ergo copulatis, melius principium præualuit infinitati diuidenti, inhibuitque, & cùm ab vtroque diuelleretur materia, in medium iniecta vnitate effecit, ne Vniuerſum in duas ſcinderetur partes. ita multitudo quidem mundorum exſtitit ob diuerſitatis naturam quæ ineſt infinito diſcernenti: finiti autem & eiuſdem vis imparem eam redegit. Talis autem eſt imparitas. quia naturam progredi longius quàm expediebat non ſiuit. Si enim ſincerum purumq; fuiſſet vnum, nullam omninò diuiſionem admiſiſſet materia. Quoniam autem illud binario vim diuidendi nacto admixtum fuit, admiſit ſectionem materia & diuiſionem, ſed quæ ibi conſtiterit, victo à pare impari. Ideoque veteribus in vſu fuit *pempaZeſta* dicere pro numerare. Puto autem *panta* quoque (id eſt omnia) vocem eſſe à pente (quod quinque ſignificat) deductam, quod is numerus è primis ſit conflatus numeris. Et cùm alij numeri in alios multiplicati, aliud genus numerorum producant. quinarius pari multiplicatus, denarium gignit perfectum numerum:

Vnitas, Binarius. Multitudo, Numerus.

Quinarij proprietates.

in imparem multiplicatꝰ, ſeipſum refert. [LX.] Mitto, quod è primis duobus quadratis vnitate & quaternione conſit quinarius, & quod tantum poteſt quadratum, quantum coniuncta duorum faciunt quadrata numerorum qui ipſo proximo ſunt priores, pulcerrimumque rectangulum ita triangulum conſtituit. & quod primus hic numerus ſeſquialteram proportionem continet. Hæc enim fortaſſe ad propoſitam nobis materiam nõ pertinent. Id propius huc facit, quod natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac ſecundum eum plura diuiſit natura. In nobis ipſis quinque inſunt ſenſus, totidem animæ partes, vitalis, ſentiens, appetens, iraſcens, ratiocinans. totidem in vtrauis manu digiti. & ſemen fecundiſſimum quinquefariam diuiditur. non enim mulierem plures quinque fetus partu edidiſſe memoratur, multæ autem quinq; vno enixæ partu. ac Rheam Ægyptij fabulantur quinque deos peperiſſe, per inuolucrum innuentes ortum quinque mundorum ex vna materia. Ipſô in vniuerſô terra quinq; Zonis, cœlum quinque circulis diſtribuitur, polaribus duobus, totidem ſolſtitialibus, & medio horum æquinoctiali. Quinque etiam ſunt conuerſiones ſtellarum vagarum, cùm eadem ſit Solis, Luciferi, & Mercurij. Ipſe etiam mundus ad quinarij concinnitatem eſt compoſitus, ſicut apud nos harmonia ex quinque tetrachordorum poſitu conſtare cernitur, ſummorum, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinque ſunt interualla, dieſis, ſemitonium, tonus, ſeſquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuiſſe rebus quinario conſtruendis, quam globi ad formam redigendis, quod viſum fuit Ariſtoteli.

Platonis ſententia explicatur.

[LXI.] Quærat hic aliquis, Quidnam cauſæ ſit quod Plato, cum quinq; mundorum numerum ad quinque corporum reuocauerit figuras, fatus quinaria constructione deum vſum in deſcribendo vniuerſo, ac deinde propoſuerit de multitudine mundorum difficilem dubitationem, vnumne an quinque reuera exſtitiſſe dicendum ſit: tamen deprehendatur hinc ſuſpicionem eius rei inieciſſe. Quod ſi id quod probabile eſt, accommodari ad eius ſententiam debet, eo ipſe reſpicio in hac re explicanda, quod ſcilicet ſenſerit Plato differentiis corporum iſtorum, & figurarum, neceſſariò motuum quoque comitari diſcrimina. hoc enim ipſe docet, vbi pronunciat id quod coit aut ſecernitur, vnà cum ſubſtantia & qualitatibus locum etiam nomenque mutare. Si enim ex aëre ignis fiat, ſoluto octaedro & in pyramides diſſipato: aut viciſſim ex igni aër, in octaedrum coacto & compulſo: non poteſt ſuo manere loco id quod mutatum fuit, ſed fugit ferturque ad alium locum exturbatum priore, pugnatq; cum iis quæ obſiſtunt & impellunt. Adhuc etiam plenius ſimilitudine eorum quę cribris aliiſque ad purgandum frumentum paratis inſtrumentis concutiuntur

tur atque ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quaſſant materiam, atque ab ea quaſſantur, ſimilia ſemper ad ſimilia ferri, aliaque aliis locis contineri, antequam eorum compoſitione Vniuerſum conſtituatur. [LXII.] Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit, Vniuerſum eſſe affectum vbi Deus abeſt, ſtatim primæ quinq; qualitates ſuis ſingulæ præditæ momentis, incitatæ ſunt: neq; omninò ſeparatæ tum aut ſincerè ſecretæ, ideò quod omnibus permixtis natura ita comparatũ eſt vt ſemper quod ſuperatur ei comitetur quod præualet. Itaq; in ortu corporum cùm alia aliò ferrentur, æquales numero partes atque diuiſiones effecerunt. vnam partem nõ puri ignis, ſed ignea ſpecie præditam: aliam non ſinceri ætheris, ſed ætheris ſimilem: aliam non terræ puræ putæ, ſed formæ terreæ: maximè tamen aër cum aqua fuit permixtus, quod hęc multis diuerſi generis admixtis diſceſſerunt, ſicuti dictum fuit. Non enim deus ſeparauit aut diſpoſuit naturam, ſed cùm ipſa vltrò diuortium feciſſet: & in diuerſa diſceſſionem loca admodum inordinatam, accepit, compoſuit, & proportione ac medietate adhibita concinnauit. deinde rationem vnicuique imponens veluti gubernatorem & cuſtodis loco, tot effecit mundos, quot ſunt formæ primorum corporum. Atque hæc propter Ammonium gratiæ Platonis dedicata ſunto. [LXIII.] Ego autem de numero mundorum, quod ſint tot, nunquam ſanè contenderim. eam verò ſententiam, quæ plures vno mundos, non tamen infinitos, ſed numero determinatos facit, neutra iſtarum abſurdiorem cenſeo: in materiæ naturam intuens, diſſipabilem eam ac diuiduam, & quæ neque vnitatem ſeruet, neque eam ratio in infinitum euagari ſinat. Sed, quod aliàs ſolemus, hic quoque Academiæ recordemur, nimiamque vitemus aſſenſionem, ac tanquam in loco lubrico in diſputatione ſola de infinito firmiter conſiſtamus. Hæc ego cum dixiſſem, Demetrius: Probè, inquit, Lamprias hortatur:

Multis enim dij formis, non ſophiſmatum,

vt eſt apud Euripidem, ſed rerum decipiunt, cùm veluti ſcientes de tantis rebus audemus pronunciare. Sed ad argumentum initio propoſitum reuocanda nobis eſt diſputatio. Quod enim dictum fuit, oracula relinquentibus & deſerentibus genijs, tanquam inſtrumenta artificum iacere ocioſa & muta, aliam maiorem excitat quæſtionem de cauſa & facultate, qua vſi genij vates vtriuſq; ſexus furore & imaginatione futurorum impleant. Non poſſumus quippe cauſam ſilentij oraculorum adſcribere diſceſſui geniorũ, niſi perſuaſum nobis ſit quo modo præſentes eadem vocalia & operoſa reddant. [LXIV.] Sub hæc Ammonius. Putas verò, inquit, genios aliud quicquam dicendos, quàm quod ait Heſiodus, animas circumuagantes, **Redit ad diſputationem de oraculis.**

Digitized by Google

reddere tenuem, æthereumque eum & purum redigere. Hæc eſt enim illa Heracleti *anima ſicca optima*. Humiditas non viſum modò & auditum hebetat, ſed & ſpeculis incidens ſplendorem & aëri lucem adimit. Contrà etiam non eſt nefas refrigeratione & denſatione ſpiritus, ad inſtar tincturæ ferri, vim præſagientem animo indi ac durari. & quidem ſicut ſtannum illiquefactum æri, quod rarum eſt ac multis hians meatibus, ſimul hoc & ſtipat denſatq́;, & ſplendidius puriuſq; redigit: ita nihil impedit, quin diuinandi facultas, vapor quippiam conſentaneum & cognatum animo habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim aliis ſunt conducibilia. ſic faba purpuræ nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait,

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus.

de Cydno autem, & ſacro Apollinis qui Tarſi eſt gladio, te, mi Demetri, narrantem audiuimus, gladium eum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, ac fluminis eius. ſicut etiam Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affuſa aræ circumglutinant: cum nulla hoc alia poſſint aqua efficere. [LXIX.] Nõ eſt igitur mirum, ſi terra multos alios liquores edente, iſti ſoli animis enthuſiaſmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controuerſiam porrò hanc rationem fama cõfirmat. Heic enim vim loci huius primum innotuiſſe ferunt, cum caſu paſtor quidam in eum incidiſſet, voceſq; deinde à diuino inſtinctu edidiſſet profectas. quas cum initio ſpreuiſſent qui aderant, poſtea euentu probatis quæ is prædixerat mirati ſunt. Delphorum doctiſſimi, nomen quoque hominis perhibent Coretam. Mihi verò videtur maximè huiuſmodi cum diuinatione contemperationem atque cohæſionem animus admittere, qualis eſt viſui cum luce conſentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil ſine luce agere poteſt, & animi vis diuinatrix, tanquam oculus, ſua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacuatur. [LXX.] Quare multi antiquiorum eſſe vnum eundemque deum Apollinem & Solem putauerunt. Qui verò proportionem, pulcram ac ſapientem ſanè rem, cognitam habent ac magnifaciunt, ij ſicut corpus ad animum, viſus ad mẽtem, lux ad veritatem ſe habet, ita ſolis facultatem ſe habere cenſent ad naturam Apollinis, illam huius propaginem fetumq; exiſtimantes, illam ſemper ab hac quæ ſemper eſt, procreari. Ille enim accendit, producit, atque excitat videndo ſentiendi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum eundemq; deum eos eſſe ſenſerunt, probabili ratione moti Apollini & Terræ commune oraculum adſcripſerunt: arbitrati Solem terræ ingenerare affectionem iſtam & temperiem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. Ipſam proinde terram, vt Heſiodus melius quàm à nonnullis factũ eſt philoſophis, re conſiderata appellauit

Origo Delphici oraculi.

Immo-

Immotam ſedem cunctorum:——

Terra & eius facultates.

Ita nos quoq; ſempiternam interituſque expertem ſtatuimus. facultatum autem eius aliquando defectus, aliquando ortus, nonnunquam aliò migrationes probabile eſt euenire, vniuerſiq; temporis circuitu tales conuerſiones in ea reuolui, quod conijcere licet ex iis quæ animaduerti ſenſu poſſunt. [LXXI.] Nam & lacus & amnes, ac frequentius thermæ quibuſdam in locis defecerunt, ac omninò euanuerunt, in aliis quaſi ſubterfugerunt ac delituerunt: aliquantò poſt tempore rurſum iiſdem aut vicinis locis extiterunt. Iam metalla quædam prorſum exinanita iacent: vt in Attica ſecturæ argentariæ, & in Eubœa æris venæ, ex quo cudebantur gladij qui aquæ tinctura durabantur, quorum ſic meminit Æſchylus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manu.

Neque diu eſt, quod Caryſtia rupes deſiit ſimul cum marmore proferre ſtamina quædam mollia ac quaſi fila lapidea (exiſtimo enim quoſdam veſtrûm vidiſſe mantilia, retia, & inuolucra capitis ea ex materia confecta: quæ neque vruntur, & cùm vſu ſordes contraxerunt, in ignem coniecta nitorem ſplendoremq; ſuũ recipiunt) planè enim deſiit, & vix graciles quædam tanquam fibræ & quaſi capilli eius materiæ per metalla diſcurrunt. At enim horum omnium opificem Ariſtoteles facit vaporem qui eſt in terra: cuius defectum migrationẽ, nouumq; ortum neceſſe eſt iſta omnia ſequi. [LXXII.] Hæc itaq; de ſpiritibus diuinationi ſeruientibus cogitanda ſunt, vim eorum nõ eſſe ſempiternam aut ſenij immunem, ſed mutationibus obnoxiam. Nam conſentaneum eſt & magnis eos exſtingui imbribus, & diſſipari fulmine ictis locis, maximè aut cùm terræ motu concuſſæ in ſeſe ſubſidunt ac confunduntur, petere ima aut etiam planè elidi, ſicut hic aiunt veſtigia apparere magni terræmotus, eius qui vrbem ſubuertit Orchomeni aiunt peſte multis abſumtis hominibus, Tireſiæ oraculum planè defeciſſe, & in hunc vſque diem manere ocioſum & mutum. Idem de Ciliciæ oraculis auditu accepimus: verène dictum, tu Demetri omnium optimè expoſueris. Heic Demetrius: Vt nunc, inquit, res habeat, ignoro: ſcitis enim me permultum temporis iam peregrinando confeciſſe. Cùm autem eſſem in patria, florebant adhuc Mopſi & Amphilochi oracula. Habeo autem rem apprimè admirabilem, quæ me præſente apud oraculum Mopſi euenit, quam vobis referam.

Mopſi oraculum.

[LXXIII.] Præfectus Ciliciæ, homo dubiæ de diis ſententiæ (quod ei accidiſſe puto propter imbecillitatem incredulitatis de diis conceptæ) cæteroqui contumelioſus & prauus, cùm circa ſe haberet Epicureos, qui freti pulcra (ſi diis placet) iſta ſua phyſiologia religioni illudunt, motus eorum vocibus libertum ad oraculum Mopſi miſit, tanquam ex-

plora-

Digitized by Google

naturæ ac tanquam clauis immiſſis adſtrictos faciunt conſortes omnium mutationum, etiam ad interitum vſque. Hæc verò, niſi fallor, magnificentior eſt & maieſtati deorum affinior ſententia, eſſe eos liberos, neque alieno ſubiectos dominio. vtq; Caſtores auxilium iactatis tempeſtate ferunt, ſuoque aduentu

Leniunt fluctus, celereſque ventos,

non ipſi ſimul nauigantes, aut in eodem verſantes periculo, ſed ab alto ſuperuenientes ſalutemque adferentes. ita eos alium alias inuiſere mundum, cùm contemplationis ductos iucunditate, tum quod ſua natura ſingulorum gubernationem adiuuant. [LI.] Nam Homericus quidem iſte Iupiter non vſque adeo longè oculos à Troia diuertit, in Thraciam & Nomades Iſtri accolas intuens. verus autem pulcras habet, ipſique conuenientes in varijs mundis mutationes, non inane extra intra infinitum cernens, neque ſeipſum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) conſiderans: ſed opera deorum & hominum, motuſque & conuerſiones ſiderũ multiplices contemplans. Non enim odit mutationes diuina natura, ſed admodum ijs delectatur, ſi licet hoc colligere ex ſiderum viciſſitudinibus conſpectui noſtro expoſitis. Enimuerò infinitas omninò bruta eſt & importuna, neque deum admittit, fortuna & caſu omnibus in rebus vtitur. At in certa multitudine definitoque numero mundorum adminiſtratio ac prouidentia verſans ei quæ in vnum aliquod corpus illapſa eique adfixa id infinities tranſmutat atque refingit, neque maieſtate cedit, neque eſt laborioſior. Hæc ego locutus, conticui. [LII.] Philippus autem temporis exiguo ſpacio elapſo. Hæc, inquit, ſicne habeant an ſecus, meum non eſt affirmare. Quod ſi tamen deum extra vnum mundum proferimus, cur eum quinque duntaxat artificem faciamus mundorum, non plurium, & quæ ſit huius numeri ad multitudinem mundorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quam quæ ſit Ei heic dedicati cauſa. Is enim numerus neque triangulus eſt, neque quadratus, neque perfectus, neque cubicus, neque vllam aliam videtur elegantiam offerre ijs, qui ſtudio iſtarum rerum afficiuntur, haſq; magni faciunt ſubtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, omninò obſcura ac intellectu difficilis eſt, neq; probabilitatẽ aliquam præ ſe fert, qua inductus cõcluſerit, cùm ſint quinq; corpora æquiangula & æquilatera æqualibuſque contenta ſuperficiebus, ea in materiam veniſſe, & ex his ſtatim quinq; confectos eſſe mundos. [LIII.] At verò, inquam ego, videtur Theodorus Solenſis non ineptè rem explicaſſe, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autem tractat. Pyramis, octaedron, quod eſt octo, icoſaedron, quod eſt viginti, & dodecaedron, quod eſt duodecim baſiũ corpus; quæ prima ponit Plato, pulcra quidem ſunt omnia, ob proportionum

Cur quinq; mundi. Quinarij natura.

&

& rationum æqualitates: neque his melius quicquam aut aliud ſimile componere naturæ atque concinnare eſt relictum. Vnam tamen omnia compagem ſortita non ſunt, neque ortum habent ſimilem. ſed tenuiſſimum eſt corpus atq; minimum Pyramis, maximum & plurimis conſtans partibus dodecaedron: reliquis è duobus icoſaedron numero conſtat triangulorum ampliore quàm duplo, ſi cum octaedri conferatur triangulis. Impoſſibile itaque eſt, ex vna ſimul iſthæc omnia naſci materia. Tenuia enim & exigua, ac quorum ſimplicior eſt conſtructio, illa prima obtemperare motori atque efformatori materiei, conſtituique oportet, & prius exiſtere quàm ea quæ magnas partes ac multa habent corpora: è quibus eſt dodecaedron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc ſequitur ſolam pyramidem eſſe primum corpus, reliquorum nullum, cùm ortus eorum natura ſit poſterior. [LIV.] Eſt autem huius quoque abſurdi remedium, materiæ in quinq; mundos diuiſio ac diductio. alibi enim primum pyramis exſtitit, alibi octaedron, alibi icoſaedron. ex eo autem, quod in quauis materiæ parte primũ extitit, reliqua orientur ſecundum concretionem partium, qua omnium in omnia mutatio efficitur, id quod Plato ipſe monſtrat ferè per omnia orationem deducẽs. nobis ſatis erit breuiter ſic intelligere. Aer fit igni extincto, rurſumque aer attenuatus ignem edit. horum actiones & mutationes conſiderari debent in vtriuſq; ſeminibus. Semina ignis ſunt pyramis ex XXIV. primis triangulis cõflata. aeris autem, octaedrum ex XLVIII. eiuſdem generis trigonis. Fit ergo aeris vnum elementum è duob. ignis coactum & temperatum: rurſuſque vnum aeris corpus diuiſum, in duo ignis corpora ſecernitur. iterumque in ſeſe compactum atque coiens, abit in aquæ formam. Itaque vbique ſemper illud quod primò exiſtit, mutatione ſui reliquis expeditam naſcendi rationem præbet. vt iam non vnum duntaxat ſit primum, ſed aliud in alia materiæ parte princeps originis reliquorum, idemque omnibus primordij nomẽ hoc modo ſeruetur. [LV.] Hìc Ammonius: Animosè quidem, inquit, iſta & magno cum ſtudio Theodorus elaborauit. mirer verò ſi non ſumſerit ea, quorum alterum ab altero euertitur. Ponit enim, quinque iſta non ſimul omnia naſci, ſed id ſemper prius oriri, quod tenuiſſimum eſt ac minore negocio conſtituitur. Deinde, tanquam non pugnans huic ſumptioni, ſed eius conſequens, ſubdit, Non omnem materiam occupari à tenuiſſimo & ſimpliciſſimo corpore: ſed aliquando etiam grauia & multis cõſtantia partibus ortum ex materia antecapere. Præterea quinque primis corporibus propoſitis, ideòque totidem eſſe mundos affirmato, probabilitate tantum quatuor corporibus tractandis vtitur, cubum autem tanquam in calculorum ludo ſubtrahit, qui neque mutari in reliqua poteſt, neque reliqua in ipſum, cùm triangula ſint di- *Cubus.*

Digitized by Google

uerſi generis. Illis enim omnibus commune ponitur principium ſemiſſis trianguli, huic autem ſoli peculiare æquicrurum triangulum, quod cum illo inclinatione aliqua coire, aut commiſceri & vniri nequit. Ergo cùm ſint quinque corpora, quorum vnũquodque vt primum in vno de quinque mundis materiam occupauit, reliquorum originis princeps ſit: fiet vt vbi cubus primò exſiſtet, reliquorum nullum ſit futurum, cum in eorum nullum mutari cubus queat. Omitto, quod elementum dodecaedri aliud faciunt, non ſcalenum iſtud, ex quo pyramidem, octaedrum, & icoſaedrũ Plato conſtituit. Itaque tibi (ſubridens autem ſimul hæc dicebat Ammonius) aut diſſoluenda hæc ſunt, aut proprium aliquid adferendum, quo nos a cõmuni hac hæſitatione expedias. [LVI.] Ego in hæc verba reſpondi. Non habeo ſanè in præſentia probabilius aliquid. præſtat tamen fortaſſe ſuæ quàm alienæ opinionis rationes reddere. Rurſum ergo ſermonem à principio arceſſens dico. Cùm cõſtet duas eſſe naturas, vnam ſenſilem, ortui, interitui, mutationibuſq; & motibus varijs obnoxiam: alteram, quæ ſolo intellectu percepta ſemper eodem ſe habet modo: periniquum, amice, videtur hanc diuiſam ſuiſque diſtinctam dicere differentijs, corpoream autem & motibus ſubjectam ſi quis non concedat vnam eſſe cohærentem ſibi & partium inuicem momentis vnitam, ſed ſeparet ac diuellat, indignari & fremere. Nimirum enim ſtabilia & diuina magis conuenit inuicem eſſe continuata, omnemque quantum eius fieri poteſt ſectionem ac diuulſionem fugere. quanquam diuerſi natura hæc quoq; aggreſſa, maiora fecit quàm quæ diſtantia locorum æſtimantur inter ea interualla: tanta eſt mentis notionum & idearum diſſimilitudo. Itaque Plato opponens ſe ijs qui vnum pronunciant eſſe Vniuerſum, quinque ſtatuit principia, Ens, Idem, Diuerſum, Motum, Quietem. quæ cum ſint, non eſt mirum ſi corporeorum principiorum quoduis ſui aliquod exemplum imitando in natura impreſſum habet, nõ expers mixtionis aut ſincerum, ſed vt ſingula ſingularum facultatum participent aliquid. [LVII.] Proinde cubus perſpicuè ſignum eſt quietis conueniens, propter ſuperficierum ſtabilitatem. pyramidis igneã vim & ad motum agilitatem quiuis in laterum & angulorum acumine deprehenderit. natura dodecaedri, quæ apta eſt ad complectendum reliquas figuras, Entis effigies omnia corpora comprehendentis videtur eſſe. de reliquis duobus icoſaedrum diuerſi, octaedrum eiuſdem ideæ conuenit. itaque alterum aërem qui vna in forma omnem ſubſtantiam continet, alterum aquam quæ temperando plurimas qualitatis ſpecies recipit, exhibuit. Quod ſi ergo natura in omnibus æqualitatem exigit, mundos neque plures exemplis iſtis conſentaneum eſt, neque pauciores eſſe. vt cuiuis ſua ſit princeps conſtitutio atque vis, ſicut in compoſitionibus erat corpo-

Natura duplex.

Principia Platonica.

corporum. Atque hac quidem oratione eos libuit demulcere, qui mirantur nos naturam ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera. [LVIII.] Hoc autem vnà mecum vniuerſi perpendite, quod ſupremorum principiorum, Vnius inquam & infiniti Binarij, hoc quia elementum eſt omnis informitatis & confuſionis, Infinitas dicitur: Vnitatis autem natura cum definiat ac determinet infinitatis vacuum, & ratione ac finibus carentem naturam, informat eam, atque vtcunque appellationem quæ in ſingulis monſtratur ſenſilibus ſuſtinet atque accipit. Hæc principia primùm in numeris apparent. immò omnino numeri appellatio multitudini non congruit, niſi infinitatem materiæ tanquam forma quædam ſubiens, alicui minus, alicui amplius decidat. tunc enim vnaquæuis multitudo fit numerus, cùm vnitate definitur. vnitate abolita, rurſum infinitus binarius omnia confundens, incompoſita, infinita, immenſaque reddit. Quoniam autem forma non eſt abolitio materiæ, ſed ſubiecto ſpeciem ordinemque adfert: neceſſe eſt etiam in numero vtrunque ineſſe principium, vnde primum diſcrimen, maximaque diſſimilitudo ortum habent. Eſt enim infinitum principium cauſa paris numeri efficiens, melius principium imparem gignit. Primus autem parium eſt binarius, imparium ternio. è quibus conflatur quinarius, ob compoſitionem vtrique communis, vi autem ſua impar. [LIX.] Oportebat enim, cum natura ſenſilis & corporea concreta, neceſſitate diuerſi in aliquot diuideretur partes, harum numerum neque parium eſſe primum, neque imparium, ſed tertium ex his compoſitum. vt fieret ab vtroque principio, & eo quod parem, & eo quod imparem architectatur. non enim poterat alterum ab altero diuelli: cum vtrunq; principij naturam facultatemque obtineat. Ambobus ergo copulatis, melius principium præualuit infinitati diuidenti, inhibuitque, & cùm ab vtroque diuelleretur materia, in medium iniecta vnitate effecit, ne Vniuerſum in duas ſcinderetur partes. ita multitudo quidem mundorum exſtitit ob diuerſitatis naturam quæ ineſt infinito diſcernenti: finiti autem & eiuſdem vis imparem eam redegit. Talis autem eſt imparitas. quia naturam progredi longius quàm expediebat non ſiuit. Si enim ſincerum purumq; fuiſſet vnum, nullam omninò diuiſionem admiſiſſet materia. Quoniam autem illud binario vim diuidendi nacto admixtum fuit, admiſit ſectionem materia & diuiſionem, ſed quæ ibi conſtiterit, victo à pare impari. Ideoque veteribus in vſu fuit *pempazeſta* dicere pro numerare. Puto autem *panta* quoque (id eſt omnia) vocem eſſe à pente (quod quinque ſignificat) deductam, quod is numerus è primis ſit conflatus numeris. Et cùm alij numeri in alios multiplicati, aliud genus numerorum producant. quinarius pari multiplicatus, denarium gignit perfectum numerum:

Vnitas, Binarius. Multitudo. Numerus.

Quinarij proprietates.

Digitized by Google

in imparem multiplicatꝰ,ſeipſum refert. [LX.]Mitto, quod è primis duobus quadratis vnitate & quaternione conſit quinarius,& quod tantum poteſt quadratum, quantum coniuncta duorum faciunt quadrata numerorum qui ipſo proximo ſunt priores, pulcerrimumque rectangulum ita triangulum conſtituit. & quod primus hic numerus ſeſquialteram proportionem continet. Hæc enim fortaſſe ad propoſitam nobis materiam nõ pertinent. Id propius huc facit, quod natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac ſecundum eum plura diuiſit natura. In nobis ipſis quinque inſunt ſenſus, totidem animæ partes, vitalis, ſentiens, appeten ,iraſcens, ratiocinans. totidem in vtrauis manu digiti. & ſemen fecundiſſimum quinquefariam diuiditur. non enim mulierem plures quinque fetus partu edidiſſe memoratur, multæ autem quinq; vno enixæ partu. ac Rheam Ægyptij fabulantur quinque deos peperiſſe, per inuolucrum innuentes ortum quinque mundorum ex vna materia. Ipſô in vniuerſo terra quinq; Zonis, cœlum quinque circulis diſtribuitur, polaribus duobus, totidem ſolſtitialibus, & medio horum æquinoctiali. Quinque etiam ſunt conuerſiones ſtellarum vagarum, cùm eadem ſit Solis, Luciferi, & Mercurij. Ipſe etiam mundus ad quinarij concinnitatem eſt compoſitus, ſicut apud nos harmonia ex quinque tetrachordorum poſitu conſtare cernitur, ſummorum, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinque ſunt interualla, dieſis, ſemitonium, tonus, ſeſquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuiſſe rebus quinario conſtruendis, quam globi ad formam redigendis, quod viſum fuit Ariſtoteli.

Platonis ſententia explicatur.

[LXI.] Quærat hic aliquis, Quidnam cauſæ ſit quod Plato, cum quinq; mundorum numerum ad quinque corporum reuocauerit figuras, fatus quinaria conſtructione deum vſum in deſcribendo vniuerſo, ac deinde propoſuerit de multitudine mundorum difficilem dubitationem, vnumne an quinque reuera exſtitiſſe dicendum ſit: tamen deprehendatur hinc ſuſpicionem eius rei iniecisſe. Quod ſi id quod probabile eſt, accommodari ad eius ſententiam debet, eo ipſe reſpicio in hac re explicanda, quod ſcilicet ſenſerit Plato differentiis corporum iſtorum, & figurarum, neceſſariò motuum quoque comitari diſcrimina. hoc enim ipſe docet, vbi pronunciat id quod coit aut ſecernitur, vnà cum ſubſtantia & qualitatibus locum etiam nomenque mutare. Si enim ex aëre ignis fiat, ſoluto octaedro & in pyramides diſſipato: aut viciſſim ex igni aër, in octaedrum coacto & compulſo: non poteſt ſuo manere loco id quod mutatum fuit, ſed fugit ferturque ad alium locum exturbatum priore, pugnatq; cum iis quæ obſiſtunt & impellunt. Adhuc etiam plenius ſimilitudine eorum quę cribris aliiſque ad purgandum frumentum paratis inſtrumentis concutiuntur

tur atque ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quaſſant materiam, atque ab ea quaſſantur, ſimilia ſemper ad ſimilia ferri, aliaque aliis locis contineri, antequam eorum compoſitione Vniuerſum conſtituatur. [LXII.] Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit, Vniuerſum eſſe affectum vbi Deus abeſt, ſtatim primæ quinq; qualitates ſuis ſingulæ præditæ momentis, incitatæ ſunt: neq; omninò ſeparatæ tum aut ſincerè ſecretæ, ideò quod omnibus permixtis natura ita comparatũ eſt vt ſemper quod ſuperatur ei comitetur quod præualet. Itaq; in ortu corporum cùm alia aliò ferrentur, æquales numero partes atque diuiſiones effecerunt. vnam partem nõ puri ignis, ſed ignea ſpecie præditam: aliam non ſinceri ætheris, ſed ætheris ſimilem: aliam non terræ puræ putæ, ſed formæ terreæ: maximè tamen aër cum aqua fuit permixtus, quod hęc multis diuerſi generis admixtis diſceſſerunt, ſicuti dictum fuit. Non enim deus ſeparauit aut diſpoſuit naturam, ſed cùm ipſa vltrò diuortium feciſſet: & in diuerſa diſceſſionem loca admodum inordinatam, accepit, compoſuit, & proportione ac medietate adhibita concinnauit. deinde rationem vnicuique imponens veluti gubernatorem & cuſtodis loco, tot effecit mundos, quot ſunt formæ primorum corporum. Atque hæc propter Ammonium gratiæ Platonis dedicata ſunto. [LXIII.] Ego autem de numero mundorum, quod ſint tot, nunquam ſanè contenderim. eam verò ſententiam, quæ plures vno mundos, non tamen infinitos, ſed numero determinatos facit, neutra iſtarum abſurdiorem cenſeo: in materiæ naturam intuens, diſſipabilem eam ac diuiduam, & quæ neque vnitatem ſeruet, neque eam ratio in infinitum euagari ſinat. Sed, quod aliàs ſolemus, hic quoque Academiæ recordemur, nimiamque vitemus aſſenſionem, ac tanquam in loco lubrico in diſputatione ſola de infinito firmiter conſiſtamus. Hæc ego cum dixiſſem, Demetrius: Probè, inquit, Lamprias hortatur:

Multis enim dij formis, non ſophiſmatum,

vt eſt apud Euripidem, ſed rerum decipiunt, cùm veluti ſcientes de tantis rebus audemus pronunciare. Sed ad argumentum initio propoſitum reuocanda nobis eſt diſputatio. Quod enim dictum fuit, oracula relinquentibus & deſerentibus genijs, tanquam inſtrumenta artificum iacere ocioſa & muta, aliam maiorem excitat quæſtionem de cauſa & facultate, qua vſi genij vates vtriuſq; ſexus furore & imaginatione futurorum impleant. Non poſſumus quippe cauſam ſilentij oraculorum adſcribere diſceſſui geniorũ, niſi perſuaſum nobis ſit quo modo præſentes eadem vocalia & operoſa reddant. [LXIV.] Sub hæc Ammonius. Putas verò, inquit, genios aliud quicquam dicendos, quàm quod ait Heſiodus, animas circumuagantes,

Redit ad diſputationem de oraculis.

Digitized by Google

Aëre veſtitas? —

Genij quid? Mihi enim quo pacto homo differt ab homine tragicam comicamve agentem perſonam, eodem differre videtur animus ab animo corpore in hac vita amicto. Nihil igitur eſt cauſæ cur abſurdum aut mirum videri debeat, ſi animi in animos incidentes, futuri imaginationem aliquam ingenerant. ſicut & nos inuicem nō omnia voce, ſed & literis, & tactu, & intuitu ſignificamus multa præterita, & futura præmonſtramus. Niſi tu quid, Lampria, diuerſum habes. eſt enim nuper nobis renunciatum, multa te hac de re cum hoſpitibus apud Lebadiam diſputaſſe, quorum nihil nuncius perfectè memoria tenebat. Noli mirari, inquam ego. multæ enim actiones, multæ occupationes mediæ incidentes, propter oraculum & ſacrificium quod tractabatur, fecerunt vt ſparſim ac per interualla commentaremur. [LXV.] Atqui nunc, aiebat Ammonius, & ocio vtentes habes auditores, & paratos alia quærere, alia diſcere, omni contentione ac ſtudio altercandi remotis, libertateq; & venia omni ſermoni, vt vides, ꝓpoſita. Eadem reliquis etiam poſtulantibus, ego poſtquàm paululum ſubticuiſſem: Et quidem, inquam, iis quæ tum diſputata ſunt, ipſe tu caſu quodam exordium occaſionemque hîc referendi dediſti. Si enim animi ſecreti à corporibus, aut omninò quibus nullum eſt cum corporibus commercium, ſunt, quæ tua eſt, & diuini ſententia Heſiodi, dæmones

Cuſtodes hominum caſti, terras obeuntes.

Animos etiam humanos, diuinandi vim habere. cur animos in corporibus degentes iſta vi priuamus, qua futura præſcire & prædicere poſſunt à natura ſua genij? Probabile quidem non eſt animis vllam facultatem, vllamve partem adnaſci abitu è corpore, qua caruerint ante: ſed ea ſemper habere, habere autem deteriora, dum mixti ſunt corpori. atque alia quidem omninò obſcura & occulta, alia infirma & languida, & ſicut cùm per caliginem videmus, aut in humore mouemur, inefficacia & tarda, multamq; ſuæ naturæ curationem & reſtitutionem, multam eius à quo impediuntur detractionem atque expurgationem deſiderantia. Sicut enim Sol non tum fit ſplendidus, cùm nubes effugit: ſed cùm ſemper talis ſit, in nebula nobis obſcurus videtur, ac vix apparet. ſic animus vim diuinandi non adipiſcitur è corpore tanquam nube egrediendo: ſed iam nunc ea præditus, cæcatur ob permixtionem & cōfuſionem cum natura mortali. [LXVI.] Quod ne miremur, aut fidem rei derogemus, videamus, ſi nullam aliam animi facultatem, ſaltem eam quæ ex aduerſo reſpondet diuinatrici, memoriam dico, quantum illa præſtet opus, quod præterita ſeruat ac retinet, aut potius ea quæ non ſunt, eorum enim quæ facta ſunt nihil eſt neque ſubſiſtit, ſed ſimul exiſtunt omnia & intereunt, ſiue facta, ſiue verba, ſiue affectiones, tempore fluminis inſtar

Memoriæ vis.

inſtar omnia proripiente. iſta autem vis animi,neſcio quomodo ea apprehendit,& non cum ſint,ijs tamen ſpeciem ac ſubſtantiam circumponit. Sanè oraculum Theſſalis de Arna datum iubebat eos

Viſum oculis capti, muti vocemq́; notare.

At memoria nobis & ſurdorum auditio,& viſio cæcorum eſt.Itaque,ſicut dixi,mirum non eſt,ſi apprehendens quæ iam eſſe deſierunt, multa etiam nondum quæ ſunt adſciſcat. Hæc enim ei magis conueniunt,& ab his conſenſu quodam adficitur:accingitur enim futuris,eaque aggreditur,à præteritis & finem nactis abſoluta,niſi quatenus eorum meminit.[LXVII.]Hanc ergo vim animi cùm habeāt innatam,obſcuram tamen & imaginatu difficilem,quidam tamen ſubitò in ſomnis aut ſacrificiis efflorеſcunt, eaque vtuntur,ſiue quod tum corpus mundatum eſt,ſiue aptam ad hanc rem conſecutum temperiem,ſiue quod mens laxata & à præſentibus liberata,imaginandi vim futuris intendit. Nō enim, vt Euripides ait,

Optimus is eſt vates probe qui conijcit.

ſed hic quidem intelligens eſt vir,rationem præcedentem ac indicio probabili ducentem ſequens.Vis autem diuinandi tanquam tabula ſcripturæ expers, ratione carens, & infinita ex ſeſe,capax tamen ortarum à viſis affectionum & præſenſionum, abſque vlla ratiocinatione futurum attingit,maximè vbi è præſenti exit ſtatu,hoc fit,cùm ob temperiem & affectionem corporis mutatio ei accidit, quæ *enthuſiaſmus*, hoc eſt, diuinus inſtinctus, dicitur. Ipſum quidem corpus ex ſeipſo ſæpe huiuſmodi conſequitur affectionem.Terra autem cùm multarum aliarum facultatum fontes hominibus effundit, alios furorem diuinum, morbos, mortemque ferentes,alios vtiles,iucundos,& commodos,id quod ij qui accedunt,experientia deprehendunt:tum verò diuinandi fluxus atque Spiritus diuiniſſimus eſt & ſanctiſſimus. ſiue is ſeorſim per aërem,ſiue cum liquore percipiatur. In corpus enim admixtus,temperiem in animis ingenerat inſolentem atque alienam ab vſitata,cuius proprietates difficilè eſt exprimere verbis, coniecturas autem multiplices de iis ratio ſuggerit. [LXVIII.] Calore nimirum & diffuſione meatus aperiri quoſdam imaginandi futura præditos facultate, probabile eſt. quemadmodum vinum ſublatis ad cerebrum vaporibus multos animo motus infert, multaque eius ſenſa abdita prius & occultata detegit.Multa enim vis diuinandi bacchationi & furori ineſt,ſiquidem Euripidi credimus:quando incaleſcens animus atque ignitus metum amolitur, quem humana prudentia inducens ſæpenumerò auertit & reſtinguit diuinum inſtinctum. Ad hæc non abs re dici poſſe videtur,ſiccitatem vnà cum calore animo ingeneratam,ſpiritum reddere

Diuinandi ſpiritus qualis.

reddere tenuem, æthereumque eum & purum redigere. Hæc eſt enim illa Heracleti *anima ſicca optima*. Humiditas non viſum modò & auditum hebetat, ſed & ſpeculis incidens ſplendorem & aëri lucem adimit. Contrà etiam non eſt nefas refrigeratione & denſatione ſpiritus, ad inſtar tincturæ ferri, vim præſagientem animo indi ac durari. & quidem ſicut ſtannum illiquefactum æri, quod rarum eſt ac multis hians meatibus, ſimul hoc & ſtipat denſatq́; , & ſplendidius puriuſq; redigit: ita nihil impedit, quin diuinandi facultas, vapor quippiam conſentaneum & cognatum animo habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim aliis ſunt conducibilia. ſic faba purpuræ nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait,

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus.

de Cydno autem, & ſacro Apollinis qui Tarſi eſt gladio, te, mi Demetri, narrantem audiuimus, gladium eum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, ac fluminis eius. ſicut etiam Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affuſa aræ circumglutinant: cum nulla hoc alia poſſint aqua efficere. [LXIX.] Nō eſt igitur mirum, ſi terra multos alios liquores edente, iſti ſoli animis enthuſiaſmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controuerſiam porrò hanc rationem fama cõfirmat. Heic enim vim loci huius primùm innotuiſſe ferunt, cùm caſu paſtor quidam in eum incidiſſet, voceſq́; deinde à diuino inſtinctu edidiſſet profectas. quas cum initio ſpreuiſſent qui aderant, poſtea euentu probatis quæ is prædixerat mirati ſunt. Delphorum doctiſſimi, nomen quoque hominis perhibent Coretam. Mihi verò videtur maximè huiuſmodi cum diuinatione contemperationem atque cohæſionem animus admittere, qualis eſt viſui cum luce conſentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil ſine luce agere poteſt, & animi vis diuinatrix, tanquam oculus, ſua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacuatur. [LXX.] Quare multi antiquiorum eſſe vnum eundemque deum Apollinem & Solem putauerunt. Qui verò proportionem, pulcram ac ſapientem ſanè rem, cognitam habent ac magnifaciunt, ij ſicut corpus ad animum, viſus ad mētem, lux ad veritatem ſe habet, ita ſolis facultatem ſe habere cenſent ad naturam Apollinis, illam huius propaginem fetumq; exiſtimantes, illam ſemper ab hac quæ ſemper eſt, procreari. Ille enim accendit, producit, atque excitat videndo ſentiendi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum eundemq; deum eos eſſe ſenſerunt, probabili ratione moti Apollini & Terræ commune oraculum adſcripſerunt. arbitrati Solem terræ ingenerare affectionem iſtam & temperiem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. Ipſam proinde terram, vt Heſiodus melius quàm à nonnullis factū eſt philoſophis, re conſiderata appellauit

Origo Delphici oraculi.

Inmo-

Immotam ſedem cunctorum:——

Terra & eius facultates.

Ita nos quoq; ſempiternam interituſque expertem ſtatuimus. facultatum autem eius aliquando defectus, aliquando ortus, nonnunquam aliò migrationes probabile eſt euenire, vniuerſiq; temporis circuitu tales conuerſiones in ea reuolui, quod conijcere licet ex iis quæ animaduerti ſenſu poſſunt. [LXXI.] Nam & lacus & amnes, ac frequentius thermæ quibuſdam in locis defecerunt, ac omninò euanuerunt, in aliis quaſi ſubterfugerunt ac delituerunt: aliquantò poſt tempore rurſum iiſdem aut vicinis locis extiterunt. Iam metalla quædam prorſum exinanita iacent: vt in Attica ſecturæ argentariæ, & in Eubœa æris venæ, ex quo cudebantur gladij qui aquæ tinctura durabantur, quorum ſic meminit Æſchylus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manu.

Neque diu eſt, quod Caryſtia rupes deſiit ſimul cum marmore proferre ſtamina quædam mollia ac quaſi fila lapidea (exiſtimo enim quoſdam veſtrûm vidiſſe mantilia, retia, & inuolucra capitis ea ex materia confecta: quæ neque vruntur, & cùm vſu ſordes contraxerunt, in ignem coniecta nitorem ſplendoremq; ſuũ recipiunt) planè enim deſiit, & vix graciles quædam tanquam fibræ & quaſi capilli eius materiæ per metalla diſcurrunt. At enim horum omnium opificem Ariſtoteles facit vaporem qui eſt in terra: cuius defectum migrationẽ, nouumq; ortum neceſſe eſt iſta omnia ſequi. [LXXII.] Hæc itaq; de ſpiritibus diuinationi ſeruientibus cogitanda ſunt, vim eorum nõ eſſe ſempiternam aut ſenij immunem, ſed mutationibus obnoxiam. Nam conſentaneum eſt & magnis eos exſtingui imbribus, & diſſipari fulmine ictis locis, maximè aut cùm terræ motu concuſſæ in ſeſe ſubſidunt ac confunduntur, petere ima aut etiam planè elidi, ſicut hic aiunt veſtigia apparere magni terræmotus, eius qui vrbem ſubuertit Orchomeni aiunt peſte multis abſumtis hominibus, Tireſiæ oraculum planè defeciſſe, & in hunc vſque diem manere ocioſum & mutum. Idem de Ciliciæ oraculis auditu accepimus: verène dictum, tu Demetri omnium optimè expoſueris. Heic Demetrius: Vt nunc, inquit, res habeat, ignoro: ſcitis enim me permultum temporis iam peregrinando confeciſſe. Cùm autem eſſem in patria, florebant adhuc Mopſi & Amphilochi oracula. Habeo autem rem apprimè admirabilem, quæ me præſente apud oraculum Mopſi euenit, quam vobis referam. [LXXIII.] Præfectus Ciliciæ, homo dubiæ de diis ſententiæ (quod ei accidiſſe puto propter imbecillitatem incredulitatis de diis conceptæ) cæteroqui contumelioſus & prauus, cùm circa ſe haberet Epicureos, qui freti pulcra (ſi diis placet) iſta ſua phyſiologia religioni illudunt, motus eorum vocibus libertum ad oraculum Mopſi miſit, tanquam explora-

Mopſi oraculum.

ploratorem in caſtra hoſtium, cum tabella obſignata, in qua, nemine conſcio quæſtionem ſcripſerat. Libertus cùm pro more noctem in delubro exegiſſet, ac obdormiuiſſet, facta die tale narrauit ſomnium. viſum fuiſſe ſibi adſtare virum pulcrum, qui vna hac voce, *Nigrum* edita ſtatim diſceſſerit. Abſurdum nobis hoc videbatur, multumque hæſitationis inijciebat. At præfectus conſternatus, flexisque genibus veneratus Mopſum aperuit tabulam, oſtenditque nobis hanc inſcriptam quæſtionem, *Albumne tibi, an verò nigrum immolabo taurum?* Itaque & Epicureis pudor eſt iniectus, & pręfectus ſacrificio peracto iſto, deinceps Mopſum coluit. His dictis Demetrius conticuit. [LXXIV.] Ego autem, qui ſummam diſputationi imponere cuperem, ſum in Philippum ac Ammonium intuitus, qui ſimul ſedebant. videbanturque mihi velle aliquid dicere, & rurſum vocem inhibere. Tum Ammonius: Habet, inquit, mi Lampria, Philippus etiam quæ dicat de diſputatis. Ipſe enim quoque in eam, quæ plerunque eſt, venit ſententiam, Apollinem non eſſe à Sole alium, ſed eundem cum eo deum. Mea autem grauior eſt, ac maioribus de rebus dubitatio. Ante, neſcio quomodo, oratione eò rem deduximus, vt a diis diuinationem ad genios vtcunque reiiceremus. Nunc videmur mihi hos iterum oraculo & tripode detrudere atque exturbare, diuinationis principium, imò ipſam ſubſtātiam ac vim, in ſpiritum vapores, exhalationesque referentes. Quæ enim commemoratæ ſunt temperies, calores, & quaſi aciei ac roboris (qualia ferro candenti aquæ tinctura conciliat) in animum introductiones, ſententiam noſtram etiam longius è diis abducunt: quandamque talem cauſæ oraculorum ratiocinationem proponunt, quali Cyclopem vti facit Euripides:

Tellus oportet, ſeu velit, ſeu non velit,
Gignendo gramine ſaginet meum pecus.

Hoc intereſt, quod ille negat ſe diis ſacrificare, ſed ſibiipſi ait & ventri geniorum maximo. Nos autem & ſacrificamus, & vota facimus, neſcio ſanè cur oraculorum iſthæc gratia, ſiquidem animi noſtri in ſe vim habent diuinandi, quam aëris aliqua aut venti excitet temperies. [LXXV.] Iam quid ſibi volunt conſtitutiones antiſtitarum? & quod oraculum non editur, niſi hoſtia tota ab imis talis contremiſcat dum liquor inter libandū ei inuergitur, & concutiatur? Non enim ſatis eſt quaſſare caput, vt in aliis ſacrificiis: ſed oportet omnibus membris trepidationem & cōcuſſionem accidere cum tremulo ſonitu. hoc niſi fiat, negāt oraculum reſpondere, neq; Pythiam introducunt. Atqui certè neceſſe eſt vt hæc cùm faciunt, & fieri debere ſtatuūt, diis aut geniis eorum cauſam adſcribant quo tu modo rem explicabas, probabile non eſt. vapor enim ſiue tremat victima, ſiue non tremat, vbicunque aderit, diuinum

uinum inſtinctum incutiet, animumq; afficiet. idque non tantùm ſi Pythiæ, ſed ſi quodcunque corpus attigerit, vt ineptum ſit vna muliere vti ad oracula, eique faceſſere negocium, ac per omnem vitam caſtam eam intactamque ſeruare. Etenim Coretas ille, quē primum aiunt Delphi, cùm eum in locum incidiſſet, facultatem loco inſitam demonſtraſſe, nihil (arbitror) habuit, quo alios caprarios aut paſtores excelleret, ſi tamen narratio de eo non eſt fabula & inane commentum. Mihi quidem nugæ videntur. & quoties ratiocinor, quantorum bonorum cauſam Græcis hoc præbuerit oraculum in bellis, condendis vrbibus, peſtilentiis, ſterilitatibus: indignum facinus iudico, inuentionem eius atque principium nôn deo, ac prouidentiæ, ſed fortunæ & caſui imputari. Hac de re cum Lampria paratus ſum diſſerere. modo tu, Philippe, moram hanc æquo animo feras. [LXXVI.] Maximè, inquit Philippus, cùm ego, tum omnes iſti. oratio enim hæc tua omnes nos commouit. Me verò, inquam ego, non mouit tantum oratio hæc, ſed planè pudorem incuſſit, ſi in tanto tantorum hominum cœtu vobis videar præter ætatem probabilitate ſermonis fucum faciens conuellere aliquid aut in dubium vocare voluiſſe eorum quæ verè & diuinitus de rebus diuinis ſtatuta ac recepta ſunt. Purgabo tamen me, teſte ac patrono interim Platone adſcito. Hic enim Anaxagoram veterem culpauit, quod nimis in naturales immerſus cauſas, ſemperque neceſſitatem earum quæ corporibus naturalibus accidunt affectionum conſectans atque perſequens, finalem & efficientem cauſam, præſtantiores in genere cauſarum, & potiora principia omiſiſſet. Interim ipſe aut primus aut maximè omnium philoſophorum has vtraſque tractauit, ita quidem vt deo principium eorum quæ ratione fiunt adſcriberet: neque tamen materiam neceſſariis cauſis ad rerum ortum pertinentibus ſpoliaret. perſpiciebat quippe, quod his cauſis quæuis res naturalis ac expoſita ſenſui cum adornetur, non ſimplex eſt aut mixtionis expers, ſed materiæ cum forma implicatione oritur. [LXXVII.] Conſideremus primùm hoc in operibus artium: Offert ſe nobis ſtatim famoſus iſte crateræ fundus ſiue baſis, quam *hypocrateridium*, id eſt fundamentum crateri ſubſtratum Herodotus appellauit. materiales hic crater habet cauſas, ignem puta, ferrum, mollitionem vi ignis, immerſionem in aquam: ſine quibus nullo pacto opus hoc potuit confici. præſtantiorem tamen cauſam, & quæ his mouendis operaretur, ars & ratio operi præbuit. Præterea exemplaribus his atque ſimulacris, autor & opifex inſcriptus eſt:

Cauſarum diuiſio.

Aglaophonte ſatus, patria Thaſius, Polygnotus
Arcu depinxit Dardaniæ exſcidium.

ac pinxit, vt videtis, exſcidium Ilii. verùm id fieri non potuit, vt niſi

Digitized by Google

niſi multis pigmentis tritis ac inter ſe permixtis picturæ hæc efficeretur forma. [LXXVIII.] An ergo qui vult materialem cauſam attingere, quæritq; & docet affectiones & mutationes, quæ accidunt Sinopidi rubricæ cum ochra permixtæ, aut atramento cum melide, aliquid pictoris detrahit gloriæ? Aut qui explicat qua ratione ferro durities ac mollicies inducantur, (nempe quod igni laxatum tundentibus & percutientibus cedit, in aquam autem recentem immerſum, ac frigore ob partam vi ignis teneritatem ac raritatem, coactum in ſe atq; denſatum, robur acquirit & craſſitiem, quam Homerus vim ferri appellat) iccirco operis effectionem non relinquit artifici integram? Non equidem opinor. Nam & ſunt qui vires medicamentorum aut qualitates examinant, nequaquam ij artem medicam abolentes. Sicut etiam haud dubiè Plato videre nos oculorum ſplendore cum Solis luce contemperato, ictoque aëre audire dicens, non hoc negat, ratione & prouidentia nobis facultatem videndi atq; audiendi obtigiſſe. In vniuerſum enim, cùm (vt dixi) quiuis ortus duas habeat cauſas: antiquiſſimi theologi atque poëtæ ſoli præſtantiori animum aduertere dignati ſunt. ſcilicet commune hoc omnibus rebus accinentes:

Principium Iupiter, medium Iouis, omnia ab ipſo.

Ad naturales autem & neceſſarias cauſas nunquam acceſſerunt. [LXXIX.] His poſteriores, quibus phyſicorum nomen fuit inditum, diuerſo à prioribus inſtituto, à pulcerrimo illo & diuino aberrauere principio omnia corporibus, eorumque perpeſſionibus, colliſionibus, mutationibus, mixtionibus accepta ferre maluerunt. Quo fit, vt vtrorumq; ratio imperfecta ſit. his per quem, & quapropter, illis è quibus rebus, & ob quas cauſas factæ ſint ignorantibus, aut ſaltem non exponentibus. Enimuerò is, qui primus liquidò vtrunque cauſarum genus attigit, certaque ratione efficienti & mouenti cauſæ adiunxit ſubiectum neceſſariò motionum capax: is nos quoq; omni ſiniſtra ſuſpicione & calumnia exonerat. Non enim dei aut rationis expertem facimus diuinationem: dum ei pro ſubiecto animum humanum, ſpiritum autem ſeu vaporem enthuſiaſmos cientē inſtrumenti plectrive loco tribuimus. [LXXX.] Iam primùm terra quæ exhalationes iſtas parit, tum qui omnis temperiei ac mutationis facultatem terræ largitur Sol, dij maiorum noſtrorum inſtituto cēſentur. Deinde huic temperiei genios, tanquam præſides, inſpectores, cuſtodesq; cùm addimus, qui alia tempeſtiuè ſuggerant, alia intendant, nimiamque abalienationem mentis & conturbationem reſtringant, ſpiritumque ita temperent, vt ſine noxa & dolore moueat correptos: non videbimur aliquid vel abſurdum vel impoſſibile facere. Præterea noſtræ ratiocinationi hoc non aduerſatur, quod ante quàm oracu-

oraculum petimus, victimam immolamus, coronamus, libamus. Sacerdotes enim, & alij quorum eſt immolare victimam & libare, ac habitum eius & motum obſeruare, aliam eius rei cauſam habent, quam nos qui oracula petimus. Nam hoſtiam oportet & quod ad corpus, & quod ad animum attinet, puram eſſe, integrã, atque incorruptam. de corporibus iudicium non eſt difficile. Animam explorant, farinam tauris, ciceres ſuibus apponentes. ſi enim non guſtent, non eſſe ſanos iudicant. Capram argui frigida affuſa, ſi non moueatur. non enim eſſe animæ ſecundum naturam affectæ, non moueri neque affici cùm libamenta inuerguntur. [LXXXI.] Quod ſi conſtanter verum ſit, litare ſignum eſſe exituræ ſortis, non litando demonſtrari reſponſum nullum acceptum iri: non tamen ego video quid aduerſum iis, quæ ſupra ſunt dicta, conſequatur. Nimirùm vna quæuis facultas ſuo tempore melius quàm alieno id ad quod natura eam deſtinauit, præſtat. & cùm ille temporis idoneus articulus nos fugiat, conſentaneum eſt à deo nobis eius ſigna monſtrari. Id quod ſentio, exhalationem iſtam non perpetuò eſſe eiuſdem modi, ſed intendi atque remitti interdum. Et mei argumenti, quo id confirmo, teſtes habeo cùm multos peregrinos, tum eos omnes qui adſiduò ſacrarium hoc obeunt adminiſtros. Cella enim, in qua collocantur conſultores oraculi, neq; ſæpe, neq; ſtatis temporibus, ſed fortuitis interſtitiis ſuaui odore impletur; ac Spiritu è delubro tanquam fonte quodam oblato: qui fragrantia ſuauiſſimum quodq; & precioſiſſimum æquet vnguentum. expelli autem veriſimile eſt à calore, aut alia quadam innata vi. Hoc ſi cui non videtur probabile, at illud quidem vniuerſi fatebimini, ipſam Pythiam aliàs aliis & diuerſis inter ſe affectionibus citatam habere eam animi partem quam tangit ſpiritus: neque ab ea vnam ſemper animi temperiem, inſtar harmoniæ nullo temporis puncto mutabilis, conſeruari. [LXXXII.] Multæ enim ſentiente ipſa, plures non animaduertente corpus eius inuadunt, animoq; obrepunt moleſtiæ & commotiones: quibus oppletam nefas eſt ire ad cortinam & deo ſeſe vtendam exhibere: cùm ſit tunc non pura, ſed inſtrumentum quaſi non ſatis rectè adornatum aut bene ſonum redditurum, verùm turbulentum atq; incompoſitum. Nam neque vinum ebrioſum, neq; fiſtula enthuſiaſmis captum eodem ſemper afficit modo. ſed pro eo atque aliud vel aliud temperamentum in corpore obortum eſt, iidem aliàs magis, aliàs minus bacchantur ac inſaniunt. Maximè omnium partium animi ea, qua imaginamur, videtur corporis alterationibus permoueri, eiuſque mutationes imitari. Quod manifeſtum faciunt ſomnia, quæ aliquando nobis varia & multiplicia offeruntur, aliquando eorum vacui, animoq; ad hæc quod attinet tranquillo ſumus. Ipſi nouimus Cleonem à

Oraculi antiſtita quomodo afficiatur.

Daulia iſtum,qui toto vitæ ſuæ decurſu(vixit autem ſatis multos annos) vllum ſe vidiſſe ſomnium negat. Antiquiores idem tradunt de Thraſymede Heræenſe. In cauſa eſt corporis temperies. Sicut ab altera parte melancholicis frequentia viſa & ſomnia offeruntur.quæ quod veracia creduntur, id eò fit, quod aliàs aliò vim imaginandi conuertentes,ſicuti ij qui crebrò iaciunt,ſæpenumerò ſcopum attingunt. [LXXXIII.] Ergo quoties facultas imaginandi atque diuinandi,ad ſpiritus,tanquam medicamenti, temperamentum concinnè affecta eſt: neceſſe eſt vates inſtinctu diuino cieri. Sin verò,aut nullus erit enthuſiaſmus, aut incompoſitus, intempeſtiuus, & turbulentus. ſicut nuper mortuæ Pythiadi accidiſſe nouimus. Cùm enim quidam ſcitatum oraculum peregrè veniſſent,fertur ad primas libationes victima immobilis manſiſſe,neque paſſa quidquam.tandem inſtantibus certatim libando ſacerdotibus,velut imbre rigata ac madefacta contremuiſſe aliquantum. Quid ergo Pythiadi vſu venit? Deſcendit in opertum oraculi inuita, vt aiunt, & animo minimè alacri. ſtatim autem in primis reſponſionibus apparuit ex aſperitate vocis eam inſtar nauis vento impulſæ non ſuſtinere vim Spiritus, adeoque

Pythias Spiritu interfecta.

repletam eſſe ſpiritu maligno & muto tandem prorſus exagitata cum terribili clamore ad exitum contendit, ibique ſeſe proiecit, ita vt non tantum conſultores fugerint,ſed & Nicander vates, & quotquot hoſiorum aderant.(id eſt *ſanctorum* ſic vatum ſodales appellantur) Paulò tamen poſt ingreſſi ſuſtulerunt eam mente captam,ac ſuperuixit paucos dies. [LXXXIV.] Eam ob rem Pythias neceſſe eſt, vt corpus & à viris intactum, & ab omni alieno commercio purum conſeruet. & ſigna ante oraculum exigunt,exiſtimantes deo notum eſſe quando ea commodè affecta atque temperata ſuſtinere inſtinctum diuinum poſſit. Neque enim omnes, neq; eoſdem eodem ſemper modo vis Spiritus afficit: ſed fomitis inſtar initium(ſicuti diximus) præbet ijs, qui ita comparati ſunt, vt commodè affici ac mutari poſſint. Eſt autem vis ea diuina quidem,non tamen quæ deficere nunquam aut ſenectute elangueſcere,ſed durare per infinitum tempus poſſit. quo ſanè omnia debilitantur,quæ inter Lunam ſunt & terram. vt quidem noſtra doctrina perhibet. Sunt enim qui ſuperiora etiam non perdurare putent,ſed cùm æternitatem atque infinitatem aſſequi non poſſint, celeribus vti mutationibus ac renouationibus ortuum. Hæc, inquam ego,ſæpenumero perpendere & vos iubeo,& meipſum, cùm multis videantur expoſita reprehenſionibus,& in contrariam ſententiam ſuſpiciones præbeant:quas omnes perſequi diſputando tempeſtiuum in præſentia non eſt. Ergo & hæc in aliud reijciamus tempus,& quæ Philippus de Sole & Apolline dubia explicanda habet.

PLVTARCHI DE EI, INSCRIPTO FOribus templi Delphici, commentatio.

Pauper diuiti donãs.

[I] INCIDI nuper, mi Sarapio, in verſiculos quoſdam nequaquã inelegantes: quibus Dicæarchus exiſtimat Archelaum fuiſſe ab Euripide compellatum:

Nolo tibi dare dona pauper diuiti:
Deſipere ne putes me, vel dando petere.

Nullam enim gratiam init, qui de exiguis opibus paruum aliquid multa poſſidenti dat: & cùm fidem non facit ſe gratis dare, in maliciæ ſimul ac illiberalitatis venit ſuſpicionem. At enim, quando liberalitate ac pulchritudine munera pecuniaria donis doctrinæ & ſapientiæ multò ſunt inferiora: honeſtum eſt cùm dare hæc, tum ab iis quibus dantur ſimilia repoſcere. Itaque ego ad te, & propter te ad amicos iſthic degentes Pythicis de rebus quoſdam commentarios mittens, fateor alios me à vobis, & plures, & meliores exſpectare. quippe cùm & magna vos in vrbe verſemini, & ocio inter multos libros atque omnis generis diſputationes fruamini. Enimuerò Apollo noſter, vt apparet, cum difficultates vitæ incidentes ſubleuet atque diſſoluat edendis oraculorum reſponſis, eas quæ circa doctrinam ſunt, relinquit & proponit excutiendas ei animi facultati quæ ſtudio ſapientiam ſectatur, appetitum ingenerans qui ad veritatem ducis loco ſit. Id cùm aliis multis rebus manifeſtum ſit, tum inſcriptionis *EI* dedicatione. [II.] Conſentaneum enim eſt eam litteram non forte fortuna, neque ſorte inter litteras comparato ſolam à Deo principe in ſede collocatam, ac donarij ſacri & ſpectaculi conditione ornatam fuiſſe. ſed eos, qui primi de hoc deo philoſophati ſunt, aut *EI* huius vim quandam peculiarem & inſignem perſpexiſſe, aut hac nota & teſſera ſeriæ alicuius rei vti voluiſſe. Qua de re quæſtionem cùm ſæpenumero in ſchola propoſitam ſenſim declinando euitauiſſem, nuper deprehenſus ſum à filijs cùm hoſpitibus quibuſdam concertans, quos ſtatim Delphis abituros decorum non erat præterire, aut ſermonem detrectare illis aliquid omninò audire cupientibus. Cùm ergo apud templum conſediſſemus, & alia ipſe inquirere, alia ex iſtis interrogare cœpiſſem: ipſe locus, ipſaque diſputatio eorum memoriam mihi renouauit, quæ quo tempore Nero apud Delphos eſt peregrinatus, eodem in loco eademque quæſtione oborta Ammonium diſſerere audiueramus. [III.] Iam primùm omnibus Ammonius rectè videbatur eò dei iſtius nomina accommodaſſe, vt non minus philoſophum eum quàm vatem eſſe oſtenderet. ac docuiſſe, Pythium vocari iis, qui diſcere incipiunt & percunctantur. Delium autem &

Digitized by Google

Apollinis nomina.

Ænigmata.

Sapientum priſcorum numerus.

Phaneum iis,quibus iam aperitur & eluceſcit veritatis aliquid: Iſmenium ſcientibus: Leſchenorium,iis qui iam vtuntur ac fruuntur ſcientia,ac inter ſe diſputant & philoſophantur. Quoniam autem philoſophiæ eſt inquirere,mirari,dubitare:aiebat non abs re pleraque de diis occultata eſſe ænigmatis , rationemque aliquam & cauſæ explicationem deſiderare. verbi gratia,cur ad ignem ſempiternum de omnibus lignis ſola vratur abies,cur ſola laurus ſuffiatur,cur duæ ſint poſitæ Parcæ,cùm vbique tres cenſeantur,cur nulli mulieri liceat ad cortinam accedere,quæ tripodis ratio,atque alia,quæ non planè brutis & dementibus ſubmiſſa, alliciunt eos , & ad conſiderandum, audiendumque & diſſerendum aliquid de iis incitant. iſta quoque vide veſtibulo præſcripta, *Noris teipſum*, ac *Ne quid nimis*, quantas philoſophorum excitauerunt diſputationes,quantaq; de ſingulis ſermonum multitudo tanquam è ſemine pullulauit.Ego autem præſentem quæſtionem fecunditate nulli iſtarum cedere exiſtimo.[IV.]Hæc locuto Ammonio, Lamprias frater meus: Atqui,inquit,ratio quam nos adduci audiuimus ea de re,perbreuis eſt ac ſimplex. Dicunt enim ſapientes iſtos,qui à nonnullis ſophiſtæ appellantur,numero fuiſſe quinque,Chilonem, Thaletem, Solonem, Biantem,Pittacum. Poſt quàm verò Cleobulus Lindiorum tyrannus, & Periander Corinthius, quanquã virtutis eſſent ſapientiæq; expertes, potentia, amicis, officiiſque vim famæ fecerunt, & ſe in nomen ſapientum ingeſſerunt,itidemque vt quinq; illi ſententias quaſdam & dicta emiſerunt ac per Græciam ſparſerunt:ibi tum quinque iſtos,qui moleſtè hoc ferrent, arrogantiam quidem horum refellendum,aut de gloria palam inimicitias ſuſcipiendum, & cõtendendum cum præpotentibus viris non cenſuiſſe : ipſos autem huc conueniſſe,interque ſe collocutos,literam eam,quæ & in ordine eſt quinta, & quinque numerum deſignat, dedicauiſſe, coram deo proteſtatos ſe quinque numero eſſe, ac ſextum & ſeptimum vt nihil ad ſe pertinentes repudiaſſe & abdicaſſe. Quæ non dici abs re,cognoſcere poteſt ſi quis audiat eos quibus templi cura eſt commiſſa. Et enim aureum illi Liuiæ Auguſtæ nominant, æreum Athenienſium,ligneum autem,antiquiſſimum ac primum omnium,hodieque ſapientem appellant, non ab vno, ſed communiter ab omnibus dedicatum. [V.] Ad hæc Ammonius placidè ſubriſit,ſuſpicatus Lampriam peculiari quadam opinione duci,& ne eius rationem cogeretur reddere,fingere hiſtoriam ab aliis ſe audiuiſſe. Alius autem quidam de iis qui vnà aderant, ſimile aiebat eſſe hoc nugis quas proximè Chaldæus hoſpes protuliſſet. Septem ſcilicet eſſe vocales litteras,ſeptem in cœlo ſtellas quæ ſuo proprio & primi cœli motui non alligato ferantur motu. E autem eſſe in ordine vocalium ſecundum ab initio,&

Solem

Solem à Luna ſecundum: omnes autem ferè Græcos vno ore eundem cum Apolline Solem perhibere. Verùm iſthæc planè ſunt inepta & triuialia. Cæterùm Lamprias non ſenſit ſe templi curatores commouiſſe aduerſus ſuam orationem. Quæ enim ipſe dixit, ea nemo Delphorum agnoſcit. Sed communem ij & interpretem opinionem in medium produxerunt, contendentes neque formã, neque ſonum, ſed ſolum nomen litteræ notare aliquid. [VI.] Eſt enim, vt Delphi opinantur, & Nicander ſacerdos omnium nomine dixit, quaſi vehiculum & forma ſermonis quo deum compellant homines, ſyllaba *EI*, quod Latinè *SI* dixeris, principemque locum obtinet in interrogationibus: dum conſultores identidem quærunt ac ſcitantur, Si victoria ſint potituri, Si ducenda vxor, Si expediat nauigare, Si agriculturam exercere, Si peregrinari. Dialecticis autem valere iuſſis Apollo ſapiens deus, qui ex particulà *SI* & pronunciato ei adiuncto nullam cenſent confici rem, omnes interrogationes huic ſubiunctas particulæ pro rebus accipit & admittit. Quoniam autem nobis proprium eſt interrogare vatem, commune autem inuocare vt deum: exiſtimant litteram illam *EI*, ſiue *SI*, non minus optandi quàm interrogandi ſignificationem habere. Optantes enim dicimus, Si mihi contingeret. & Archilochus,

——Si mihi
Manum liceret Neobules tangere mea.

Et in ΕΙΘΕ poſterior ſyllaba ΤΗΕ locum implet, nihil ſignificat, vt & particula ΘῊΝ. Sed ΕΙ optandi vim habet ſufficientem. [VII.] Hæc cùm dixiſſet Nicander. Theo ſocius noſter, notus (opinor) tibi, ex Ammonio quæſiuit, libertasne relicta eſſet dicendi dialecticæ, tanta affectæ iniuria. Et Ammonio dicere, opemque ei ferre iubente: At verò, inquit, artis huius peritiſſimum eſſe Apollinem, pleraque oracula oſtendunt. eſt enim eiuſdem nimirum ſoluere & texere ambiguitatem. Iam ſicut Plato dicebat oraculo dato, quod aram Delphicam duplam prioris facere iuberet (quod ſummæ eſt rerum geometricarum peritiæ opus) non de ara deum fuiſſe locutum, ſed Græcis hoc modo mandauiſſe, vt geometriæ darent operam: ita ſanè ambigua edens oracula Apollo, auget cõmendatque dialecticam, qua ſcilicet opus habeant qui ipſum velint intelligere. In dialectica autem maximam vim habet coniunctio SI, eam componens enunciationem, quæ omnium maximè rationi humanæ congruit. Quidni enim? cùm etiam bruta rerum ſubſtantiæ habeant noticiam: conſiderationem autem & iudicium conſequentiæ ſoli homini natura dederit. Eſſe enim diem, eſſe lucem, ſentiunt nimirum & lupi, & canes, & aues. quod autem Si lux eſt, dies fit, nullum excepto homine animal intelligit. ſolus enim homo antecedentis & conſequentis, & ſignifica-

Dialectica.

Digitized by Google

tionis horum atque connexionis, mutuique reſpectus & diſcriminis notionem percipit, ex qua demonſtrationum principium petitur præcipuum. [VIII.] Quoniam autem philoſophia verſatur circa veritatem, lux veritatis eſt demonſtratio, huius principium eſt connexa oratio: conuenienter ea particula, quæ vim habet hanc conficiendi & continendi, à ſapientibus hominibus ei deo conſecrata fuit, qui maximè diligit veritatem. Vates ergo eſt deus, ars circa futura fatidica ex præſentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel ſine cauſa eſt ortus, vel ſine ratione prænotio. ſed cùm omnia præſentia præteritis, omnia futura præſentibus connexa ſint, & alterum ex altero ſequatur progreſſu ab initio ad finem pertendente: is qui cauſas naturalibus rationibus perſpicere, & inter ſe contexere poteſt, is nouit ac prædicit,

Quæ ſunt, quæ venient poſt hæc, quæ præterierunt.

Et præclarè Homerus primo loco poſuit præſentia, deinde futura & præterita. Nam è connexi natura ducitur ratiocinatio: Si hoc eſt, iſtud præceſſit. & Si hoc eſt, iſtud fiet. Artificioſa enim, vt dixi, res eſt, & ab humana proficiſcitur ratione cognitio conſequentiæ. aſſumptionem autem ſenſus rationi præbet. [IX.] Itaque etſi turpe videtur, tamen non verebor dicere, tripodem nihil eſſe aliud quàm rationem veritatis: quæ poſita eius quod eſt ad antecedens conſecutione, deinde aſſumens rem extantem, concluſionem demonſtrationis infert. Quid mirum autem, ſi Apollo, qui Muſica delectatur, & olorum cantu, citharæque ſono, ob amorem dialecticæ hanc particulam amplectitur & diligit, qua maximè & crebrò vti videt philoſophos? Hercules autem, cum nondum ſoluiſſet Prometheum, neque cum Chirone & Atlante ſophiſtis collocutus fuiſſet, iuuenis etiamnum ac planè Bœotius, dialecticam abolens, & Si prius ac poſterius deridens, creditus eſt vi abſtuliſſe tripodem, & de arte cum deo dimicaſſe. nam aucta quidem ætate, ipſe quoque & diuinationis & dialecticæ factus eſt peritiſſimus. [X.] Vt finem dicendi fecit Theo, Euſtrophus Atheniẽſis fuit, vt puto, qui ad nos dixit: Viden' quàm alacriter Theo dialecticam tueatur, tantum non leonis indutus exuuium? ne nos quidem porrò, qui omnes in vna ſumma res, naturas, principia, diuinarum iuxta humanarumque rerum, numeris adſignamus, numerumque multò maximè omnium pulchrarum bonarumque rerum facimus principem ac dominum, quieſcere ſciens, ſed primitias charæ mathematices deo offerre. quippe qui ſtatuamus E I illud neque virium, neque formæ, neque ſignificationis gratia quicquam ab aliis differre literis: ſed iudicemus hoc honore eximio ornatum eſſe, vt notam quinarii, cuius numeri magnum eſt in vniuerſam naturam ius; quem

nos

nos *pemptada*, & ab eo ſapientes *pempazein* numerare appellant. Hæc ille ad nos dicebat, non ioco, ſed quia tum mathematibus ego ardenti ſtudio animi incumbebam. fortaſſis etiam, vt verſans in Academia, vbique magni facturus vocem illam, *Ne quid nimis.* [XI.] Ad hæc itaque ego ſic reſpondi. Equidem dubitationem Eustrophus optimè numero ſoluit. Cum enim numerus in parem ac imparem diuidatur, vnitas facultate vtrique generi eſt communis: vt quæ pari addita imparem, impari adiecta parem conficiat numerum: principium autem paris numeri duo, ternio imparis ſtatuitur: Quinarius ex his duobus compoſitis conflatus, meritò in honore eſt, vtpote primus ex primis confectus, nominaturque Matrimonium, ob paris cum femina, imparis cum mare ſimilitudinem. Quando enim numeri in æquas diuiduntur partes, par omninò diuulſus, principiũ quoddam capax in ſeipſo, ſpatiumque relinquit. impari diuiſo, ſemper medium reſtat gignendo aptum. itaque & fecundior pari eſt, mixtuſque ſemper præualet, nunquam vincitur. nunquam enim par impari mixtus parem, ſemper imparem producit. immò autem vterque ſecum compoſitus, diſcrimen oſtendit. nunquam ſcilicet par pari adiunctus imparem procreat, neque ſuam mutare naturam poteſt, imbecillus & vi alium gignendi deſtitutus. impares, quia vſquequaque ſunt fecundi, imparibus iuncti multos generant pares. Reliquas numerorum facultates ac differentias non eſt hic perſequendi locus. [XII.] Proinde quinarium Pythagorei, ob ſimilitudinem congreſſus primorum maris & fœminæ Coniugium appellauerunt. Idem etiam natura dicitur, quod ſui multiplicatione in ſe redit. ſicut enim natura triticum loco ſeminis accipiens, multas alterando eo mutandoque formas interim inducens tandem triticum reddit, in fine totius mutationis principium reſtituens: ita cùm reliqui numeri in ſeſe multiplicati, incremento facto in alios deſinant, ſoli quinarius & ſenio in ſe ducti, ſeipſos referunt & conſeruant. Sexies enim ſex, XXXVI. ſunt: quinquies quinque, XXV. Verum ſenarius ſemel hoc facit, vnoque duntaxat modo ex ſeipſo quadratum producit. Sed quinarius præter hunc multiplicationis fructum ſibi ipſi adiectus denarium gignit: idque durat perpetuò. qua in re imitatur hic numerus principium illud, quod Vniuerſum temperat. Sicut enim Heracletus ait eo ſeſe conſeruante ex ſeipſo mundum, ex mundo ſe refici, ignique omnium viciſſitudines effici, ex quo omnia fiant, & in quem omnia redeant, quo modo ex auro fit pecunia, è pecunia aurum. ſic quinarij ea eſt natura, vt cum quinario congreſſus nihil imperfectum aut alienum poſſit procreare: ſed aut ſeſe, aut denarium: id eſt, vel ſuæ naturæ, vel perfectum numerum. [XIII.] Quod ſi quis interroget, quid hæc ad Apollinem attineant, reſpondebimus,

Quinarij vis & præſtantia.

Digitized by Google

non ad hunc modò, ſed & ad Bacchum, qui non minori iure quàm Apollo Delphorum ſibi partem vindicat. Audimus enim theologos partim carmine, partim libera oratione canentes atque tradentes, deum interitus expertem atque æternum ſuapte natura, fatali quodam decreto ac ratione mutationibus ſui vtentem, aliàs in igneam naturam accendi, omniaque omnibus aſſimilare: aliàs in varias ſe omniſque generis formas induere, diuerſiſq; affectionibus & facultatibus obnoxium facere, idq; fieri quod notiſſimo nomine *mundus* dicitur. Sapientiores autem iſthæc vulgus hominum celantes, mutationem in ignem Apollinis, ob negationem multitudinis, & Phœbi ob puritatem nomine afficiunt. Mutationem autem in ſpiritus, aquam, terram, ſidera, ſtirpes, atque animalia, eiuſque diſpoſitionem, diuulſione quadam & in membra diſtractione per ambages proponunt: ipſum deum Dionyſum, Zagreum, Nyctelium, & Iſodætam appellant. [XIV.] Interitus etiam quoſdam, & è medio ſublationes, mortes, rurſumque in vitam reditus, conſentanea dictis mutationibus ænigmata, agunt, canuntq; Baccho dithyrambos, plena motuū animi & mutationum carmina cum vagis erroribus & circumcurſitatione coniunctarum. nam, vt Æſchylus ait, *Promiſcui clamoris dithyrambum conuenit comitari Baccho. Apollini autem canunt Pæanem, carmenq; modeſta Camœna.* Atque hunc ſemper iuuenem, & ſenectutis exſortem, illum multiplici forma, variaque ſpecie pingunt atque fingunt. denique Apollini tribuunt æqualitatem, ordinem, ſinceritatemque ſeriò conſtantem: Baccho admixtos iocos, & petulantiam, & furorem & inæqualitatem: Euium, in montibus inter mulieres verſantem ac currentem Bacchum væſanis honoribus inuocantes: non ineptè vtriuſque mutationis naturam contemplati. Quoniam autem circuitionum in mutationibus tempus æquale non eſt, ſed longius eius, quàm Coron, id eſt, *ſatietatem* vocant, breuius Chreſmoſynes, id eſt indigentiæ: proportionem hic obſeruantes, reliquis anni partibus pæane ad ſacrificia vtentes, ineunte hyeme dithyrambum illo ſilere iuſſo excitant, ac per tres menſes Bacchum loco Apollinis inuocant, tempus quo in ignem redigantur omnia triplum alterius eſſe cenſentes. Verùm hæc prolixius quam pro ratione temporis ſunt cómemorata. [XV.] Id quidem manifeſtum eſt, huic rei theologos quinarium accómodaſſe: quæ nunc ipſa ſeipſam gignit, vt ignis, nunc denarium conſtituit, nimirum mūdum. Quid? Muſicam, quæ deo illi gratiſſima eſt, cenſebimus quinario carere. Harmonica certè maximè vocum in concentibus (ſymphonias vocant) occupata eſt tractandis. at quinque nó plures, neq; pauciores, eſſe ſymphonias, ratio conuincet, & refellet eum qui ſine ratione iſta ſenſu in fidibus aut fiſtularum foraminibus velit examinare. omnes enim propor-

proportione numerorum oriũtur. quæ eſt diateſſaron ſymphoniæ ſeſquitertia, diapente ſeſquipla, diapaſon dupla, diapaſon cũ diapente tripla, diſdiapaſon quadrupla. quam enim his addunt harmonici diapaſon cum diateſſaron, ea recipienda non eſt, neq; auribus eſt aliquid contra rationem, quæ legis vice eſt, gratificandum. Porrò vt quinque diſputationes tetrachordorum omittam, vt taceam de quinque primis tonis ſiue modis ſiue harmonijs, quæ vocem intendunt ac remittunt, & maiorem minoremve faciunt, cùm reliquæ grauitate aut acumine conſiderentur: non cùm multa, adeoq; innumera ſint interualla, quinque tantum in cantilenis vſurpantur? dieſis inquam, ſemitonium, tonus, triſemitonium, ditonus? nullum aliud neq; minus neq; maius in vocibus interuallũ grauitate & acie definitum in cantum venit? [XVI.] Multa id genus alia ego præteriens, Platonem producam, qui aut vnum mundum eſſe affirmauit, aut ſi præter eum alij ſint, omninò quinq; numero eſſe mundos, non plures. Enimverò etſi vnicus mundus hic eſt, quod & Ariſtoteles ſenſit: tamen is quodammodo ex quinque compoſitus eſt & concinnatus mundis: nimirum mundo terræ, aquæ, aeris, ignis, & cœli, quam quintam ſubſtantiam ille, alij lucē, alij ætherem nominant: cui ſoli omnium corporum non neceſſitate, non accidentis ratione, ſed à natura datum eſt, vt circulo rotetur. Ideoque primas etiam & perfectiſſimas earum quæ in natura ſunt figuras Plato animaduertens, pyramidem, cubum, octaedrũ, icoſaedrum, & dodecaedrum, ſingulas ſingulis accommodauit mundis. Neque deſunt, qui ſenſuum facultates numero itidem æquales primis illis applicent corporibus. videntes tactum eſſe terreſtre quippiam & reſiſtens, guſtatum ob humiditatem ſapidorũ qualitates percipere. aer porrò ictus, vox fit & ſonus. de reliquis duobus odor, quem olfactus arripit, igneæ eſt naturæ, cùm ſit exhalatio à calore elicita. viſus fulgore æther & lux res cognatæ cōtemperantur, ſenſumque concordi motu percellunt. Alium neque ſenſum animal, neque mundus ſimplicem & mixtionis vacuã habet naturam. ſed mirabilis quædam, vt apparet, diſtributio eſt facta, quinque ad quinque ita aptatis, vt cuique ſuus quaſi collega deſtinaretur. [XVII.] Heic ego inter dicendum paululùm ſubſiſtens, intercapedine aliqua facta, En, inquam, Euſtrophe, quid nobis vſu venerit? parum abfuit quin Homerum præteriremus. quaſi verò non ille primus mundum in quinque diuiſerit parteſ: quarum tres in medio ſitas tribus adſignauit dijs, duas extremas olympum & terram, quarum hæc imorum, illa ſummorum eſt terminus, communes & non diſtributas relinquens. Sed, vt eſt apud Euripidem, referenda eſt ad id vnde exijt oratio. Qui quaternarium magnificè prædicant, non ineptè docent, eius rationi omni corpori ortum ſuum contingere. Cùm enim omnis ſoliditas intel-

Sēſus quinque.

ligatur eſſe in longitudine & latitudine craſſiciem nacta: & ante longitudinem exſiſtat punctum vnitatis rationem habens: linea autem ſit longitudo latitudine carens: lineæ autem in latitudinem motus & ſuperficiei procreatio ternario conſtet: huius profunditate accedente ſoliditas quaternario conficiatur: nemo nō videt, quaternarium, poſtquàm naturam vſq; ad corporis perfectionem produxit, tactuique renitentem molem exhibuit, deſtituere eam potiſſimæ rei indigā. [XVIII.] Nam quod animæ eſt expers, id, vt verbo dicam, orbum eſt & imperfectum, neq; vllam ad rem anima nō mouente commodum. Motus autem ſiue affectio animam introducens, mutatione per quinq; fit, naturæq; perfectionem conciliat. vt quinarij ratio tantò ſit quàm quaternioris præſtantior, quantò maior eſt animalis quàm anima carentis corporis dignitas. Præterea concinnitas & facultas quinarij plus virium nacta, nō ſiuit in infinitum progredi animatorum naturam, ſed animalium quinq; definiuit genera: deos ſcil. genios, heroes, homines, bruta.

Animaliū genera.

Iam ſi ipſam animam ita vt natura eius fert partiare, prima eius & obſcuriſſima vis eſt vegetandi, proxima ſentiendi, poſt hanc appetendi, deinde iraſcendi: in ratiocinandi facultate quinta, tanquam in extremo perfectionem adſecuta ſubſtitit natura. [XIX.] Tot tantiſque præditi quinarij facultatibus, ortus quoq; elegans eſt. non is quem ſupra commemorauimus, vbi è binario & ternario conflari eum docuimus: ſed quod naſcitur principio cum quadrato primo coeunte. omnis enim numeri primordium eſt vnitas: quaternarius quadratorum primus. Ex his, tanquam forma & materia finita, quinarius componitur. Quod ſi rectè nonnulli vnitatem quoque quadratum cenſent, quæ ex ſeſe ipſa propagatur: quinarius coitu duorum primorum quadratorum natus, non potuit nobiliori ab origine exſiſtere. Quod autem maximum eſt, id vereor ne ſi dicā, ita premat Platonem, ſicut ipſe Lunæ cauſa preſſum fuiſſe Anaxagoram perhibet, quod admodū vetuſtam de eius illuminatione rationem pro ſua vſurpaſſet. Nonne enim in Cratylo ita ſcriptū reliquit Plato? Omninò, inquit Euſtrophus. ſed quid ſimile eueniat, non cerno. Atqui, inquam, noſti eundem in Sophiſta quinque potiſſima demonſtrare principia, Ens, Idem, Diuerſum, Motum, Statum. Et in Philebo alia inſtituta diuiſione, Vnum ait eſſe Infinitum, alterum. Extremum, his mixtis omnem exſiſtere Ortum quartum ponit Cauſam eius mixtionis: & quintum nobis cogitandum reliquit, Cauſam ſecretionis & diſſipationis mixtorum. Exiſtimo autem hæc illorum quaſi imagines proponi, Entis id quod fit, Motionis infinitum, Status extremum, Eiuſdem miſcendi, Diuerſi ſecernendi principium. quod ſi diuerſi ſunt, & illo & iſto modo quinque erunt principiorū genera ac differentiæ. [XX.] Hæc aliquis ante ætatem Platonis cùm comperiſſet, *Et* A-

Platonica principia.

pollini

pollini eam ob rem conſecrauit, notam atq; indicium numeri vniuerſorum. Enimvero bonum quoque perſpiciens in quinque tributum genera, quorum primum eſt Mediocre, ſecundum Proportione menſuræ concinnum, tertium Mens, quartū in animo Scientiæ, artes, veræq; opiniones, quintum Voluptates puræ & à dolore ſecretæ: ibi dicit Orphicum illud ſubijciens:

Ætate in ſexta ſtudium finite canendi.

His ita dictis inter nos, breuiter ex Nicandro aliquid quæram, ac

Cantabo gnaris.

Sexta noui menſis die, cùm Pythiam in prytaneum introducit prima vobis de tribus ſortibus ducitur quinario neque binario iacto, neque ternario, aut inter ſe comparatis. Nonne ita eſt? Tum Nicander, ita eſt, inquit: ſed cauſam alijs effari nefas eſt. Ergo, aiebam ego, interim dum nobis conſecrandis deus veritatem cognoſcendam præbebit, id quoque adiectum ſit his, quæ de quinario ſunt dicta. Hic fuit, quantum ego memini, finis arithmeticarum & mathematicarum notæ Ei laudationum. [XXI.] Cæterùm Ammonius, qui & ipſe nequaquam contemnendā mathematicæ philoſophiæ operam impendiſſet, delectatus ea diſputatione, dixit: Non equidem conuenit iſthæc ab adoleſcentibus nimis ſtudioſè refelli, id tamē diſſimulandum non cenſeo, vnumquemuis numerum facilè laudare volentib. materiam ſui laudandi præbiturum. Et quid attinet alios commemorare? Ipſe Apollini ſacer ſeptenarius diem ante cōſumet, quàm dicendo vires eius vniuerſæ poſſint explicari. Decet verò nos pronunciare ſapientes viros bellum cōmuni legi indixiſſe ac vetuſtati temporis, & ſeptenario de principe ſede exturbato, quinarium deo tanquam magis illi congruentem dedicaſſe? Ergo neq; numerū, neq; ordinem, neq; copulam, neq; aliam deficientem partem exiſtimo litera Ei ſignificari. ſed eſt ex ſeſe perfecta compellatio dei, ſimul cum verbo enunciantis animo obijciens vim dei. Deus enim vnum quemque noſtrûm huc accedentem veluti ſalutans compellat, Noſce teipſum inquiens: quod nihilo eſt quàm Salue deterius. Nos viciſſim reſpondentes deo, Ei, id eſt Es, dicimus: veram, certam, ſolamque ſoli conuenientem ei appellationem, qua eſſe dicitur, tribuentes. [XXII.] Revera enim eſſentiæ nos nequaquam ſumus participes, ſed vniuerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionemq; obſcuram & inſtabilem ſui præbet. quod ſi animum intendas, vt intellectu eam comprehendere poſſis: quemadmodum aquam ſi complectaris vehementius, fit vt comprimendo ea & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic vniuſcuiuſuis perpeſſionibus & mutationib. obnoxiæ rei nimis euidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum eius, vel ad interitum nihil arripere quod permaneat aut ſit reuera cum poſſit.

Caduca res nō ſunt revera.

Heracleti

Digitized by Google

Heracleti eſt, non poſſe quenquam bis in eundem fluuium deſcendere. Subſtantiam quoque caducam bis eodem in ſtatu nemo attinget: ſed celeritas mutationum eam diſſipat mox, ſtatim colligit rurſum. Immò non iterum, non poſtmodò tangere licet, ſed ſimul & exſiſtit & interit, ſimul accedit atq; recedit. [XXIII.] Hinc eſt, vt quod fit, eo vſq; non perducatur, vt verè dici poſſit eſſe, ortu nimirum nuſquam deſinente, nuſquam inſiſtente. Statim iam inde à ſemine continentibus mutationibus fetus fit, infans, puer, adoleſcens, iuuenis, vir, ſenex, ſiliterniũ: ſemper poſteriore priores abolente ortus. Sed nos ridiculi ſumus, qui vnam metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes. Non enim tantum, vt Heracletus dicebat, Ignis mors aeri eſt ortus. & aeris mors aquæ ortus, ſed multò hoc evidentius in ipſis hominibus animaduertas. Interit vir facto ſene: at vir factus erat intereunte iuuene, hic puero, hic infante. & qui heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit. nullus autem manet, neq; eſt vnus, ſed naſcimur multi, materia circa vnum ſimulacrum & exemplar quoddam expreſſum circumagitata atq; labaſcente. [XXIV.] Etenim ſi ijdem perduraremus, quomodo nũc alijs gauderemus rebus gauiſi ante diuerſis? contraria diligeremus, odio haberemus, miraremur, vituperaremus: aliter loqueremur, afficeremur, non formam, non figuram, non ſenſum priſtinum retinentes? Nam neq; abſq; mutatione probabile eſt iſtam diuerſitatem oriri, & qui mutatur, idem non eſt. Si idem non eſt, ne eſt quidem: ſed alius ex alio mutationibus factus. Senſus autem ob ignorationem eius quod eſt, fallit nos vt eſſe putemus quod eſſe

Verũ Ens. videtur. Quod ergo re vera eſt, quod ſit? id quod ſempiternum eſt ortus & interitus exſors, cui nullus à tempore motus infertur. Mobile enim quiddam & quod cum mobili imaginatio concipiat materie, ſemper fluens, non ſolidum aliquid, ſed veluti vas ortuum & interituum eſt tempus: cuius ipſæ appellationes hæ, Prius, Poſterius, Erit, Fuit, fatentur ipſum non eſſe. facias enim fatuè ac abſurdè, id quod nunquam dici potuit eſſe, aut quod iam eſſe deſijt, ſi eſſe dicas. Id autem, in quo maximè innitimur intellecturi tem-

Tempus. pus, nimirum quando inſtans, Præſens, Nunc dicimus: id rurſum elangueſcens ratio prodit. eliditur enim diſſipaturque in futurum & præteritum. idque nobis hîc vſu venit, quod ijs qui rem nimis procul diſſitam videre volunt, prius elangueſcentib. radijs quam eo pertingant. [XXV.] Quod ſi idem accidit naturæ quam tempore metimur, quod menſuræ eius: ipſa quoque nihil eſt permanens, nihil ens, ſed omnia ſunt fientia & intereuntia, iuxta eorum cum tempore comparationem. Itaque de eo quod eſt, non licet dicere fuiſſe id aut fore: quæ verba inclinationem ſignificant atq; diſceſſum & mutationem, quæ locum in eo quod eſt non habet. Deus

autem,

autem, ſi ita dicendum ſit, E S T, & eſt nulla ratione temporis, ſed æternitatis immobilis, tempore & inclinatione carentis: in qua nihil prius eſt, nihil poſterius, nihil futurum, nihil præteritum, nihil antiquius, nihil recentius, ſed vna cùm ſit, vnico. Nunc ſempiternam implet durationem: & huius ratione quod eſſe dicitur, verè eſt, non futurum, non præteritum. neque orſum, neque deſiturũ. Sic itaq; deus nobis eſt venerationis ſtudio ſalutandus atq; compellandus. Niſi mauis veterum quorundam formulam E I H E N, *vnum es* [XXVI.] Non enim multa ſunt numina, ſed vnum: non vt vnuſquiſq; noſtrûm congeries ex infinitis diuerſiſſimiſq; affectionibus variè commixta, quo modo ex omnis generis hominib. ſolennes conuentus conflantur. Sed vnũ oportet eſſe id quod eſt: & eſſe, id quod vnum dicitur. nam diuerſitas cùm differentia, entis ponitur, iam ad procreandum id quod non ſit ens vergit. Proinde de deo huic rectè & primum, & ſecundum & tertiũ nomen eſt inditum. Apollo enim dicitur, quod vnicus ſit: voce multitudinis negationem arguente. Icius autẽ, vt vnicus & ſolus. Phœbus, quia hoc vocabulo antiqui omnia caſta & pura deſignauerunt: ſicut (ni fallor) Theſſali hodieque ſacerdotes nefaſtis dieb. priuatim & extra templa degentes *phœbonomeiſtæ* id eſt luſtrari, dicunt. Vnũ autẽ ꝗ eſt, ſincerum eſt & mixtionis purum. alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur. quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum. & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant. Ergo vnum eſſe, neq; cum alio contemperari, ſemper competit in naturam interitus expertem ac puram. [XXVI.] Qui verò Solem cum Apolline eundem faciunt, eorum par eſt exoſculari atque amplecti ingenij bonitatẽ: qui quod maximè omnium quæ habent cognita venerantur atq; deſiderant, ei noticiam ac indicium dei huius adſignant. In præſentia autem deum quaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes, excitemus animos noſtros, hortemurq; vt altius ſe efferant, & dei ſubſtantiam ſublimiorem naturalibus contemplentur. neq; tamen non hanc eius imaginem colamus, & veneremur, quæ (quantum omninò res ſenſilis de ea quam ſola mens cernit, & caduca de perenni præſtare poteſt) fecunda eſt, indicia nobis quædam & ſimulacra effulgentia vtcunq; ſuggerendo, bonitatem & felicitatem numinis iſtius repræſentantia. Illas verò Apollinis è ſua natura egreſſiones, ac mutationes, quibus ignis fiat, rurſumque ſeipſum diſſipet, & in maria, ventos, aut animalia, vel ſtirpes transformetur, aliaſque id genus diras perpeſſiones, ne audire quidem piũ eſt. niſi eum puero illo à poëta deſcripto facimus deteriorem: & quod ille ludicrum in ſabulo, id componens ac diſfingens identidem, ſibi animi cauſa fingit, hoc deum vti in Vniuerſo ſemper ſtatuimus, dum alias mundum format qui non erat,

alias

Digitized by Google

alias conditum perdit. Immo contra quantum eius mundo vtcũque innatum eſt, id ſubſtantiam mundi conſtringit, corporeamq; imbecillitatem ad interitũ propenſam coercet. [XXVIII.] Ac mihi quidem maximè oppoſitum iſti opinioni videtur dei nomen vt Ει appellemus eum, teſtantes nunquam illum ſuo de ſtatu exire, nulla mutatione affici. Hoc enim magis conueniebat tribuere alij cuidam deo, aut potius genio præfecto naturæ quæ ortibus & interitibus variatur. quod ſtatim ex nominib. liquet, contrarijs atq; ſignificantibus rem aduerſam. Nam Apollo noſter, alter Pluto à multitudine: ille Delius, hic Aidoneus ab obſcuritate & cæcitate nominatur: ille Phœbus, hic Scotius, quod eſt tenebricoſus. apud illum Muſæ verſantur, & quam Latini Memoriam dicũt Mnemoſyne: apud hunc Lethe, ſeu obliuio, & Silentium. ille à contemplãdo Theorius & Phanæus vſurpatur: hic

Obſcura noctis, ſegnis princepſque ſoporis.

atque hic quidem omnium eſt deorum inuiſiſſimus. in illum non ineleganter Pindarus dixit, damnatum eſſe eo nomine, quod maximè omnium deorum ſterilis & infecundus ſit. [XXIX.] Rectè itaque Euripides dixit:

Libationes, atque cantus
Vita ſolutis: auricomus quas
Non admittit Appollo.

Priorque eo Steſichorus:

Cantus atq; iocos præ reliquis amat
Apollo rebus: ſed gemitus graues
Luctusque Diti ſorte cedunt.

Sophocles ſua etiam vtrique inſtrumenta perſpicuè denotat his verbis:

Non nabla ſunt amica, nec lyra luctibus.

Nam idem ille nuper admodum auſus eſt vocem * emitttre: cùm priore tempore ad luctum vocaret homines, & non valde honoratam aut ſplendidam obiret iſtarum rerum actionem. poſtea omninò ſunt commixta, magnæque perturbationes hominibus inde obortæ, quod res deorum cum rebus geniorum permiſcuerũt. Atenim notæ Ει dictum Noſce teipſum videtur quodammodo repugnare, alio conſonare. Hoc enim pronunciatum eſt vt nos percellat, & ad venerationem numinis, vtpote quod ſit, ſemper excitet. illa nos mortales eſſe docet, naturæque & imbecillitatis noſtræ admonet.

MORALIVM TOMI I. FINIS.

IN PLVTARCHI MORALIA, ANNOTATIONES INTERPRETIS.

IN LIB. DE LIBERIS EDVCANDIS.

HVNC *libellum contuli cum Franciſci Fabricij viri doctiſſimi atque diligentiſſimi optima editione. quanto cum fructu, vel annotationes oſtendent.*

Cap.I. Regunculos.] *Pro* βασιλίδας, βασιλίδια *legi, rationem Grammaticam Fabriciana editione comprobante. Et quidem apud Plutarchum initiò Ageſilai, vbi eadem hiſtoria Dorice refertur,* βασιλείδια *legitur. Ego regunculos quam regulos malui vertere, quia reguli vox aliud quam regem pumilionem ſignificat.*

Cap.3. Sanè beatus.] εὐδαίμων μὲν οὖν καὶ θεοφιλής *legit Fabricius: ſed noſtra lectio nihil videtur deterior, quæ etiam eſt in ſcripto codice Epiſcopiano noſtro, & eodem recidit.*

Cap.4. Labore magno.] *Fabricius legit* τόνῳ, *fidem codicis manu ſcripti ſecutus, quam & noſter codex ſcriptus comprobat lectionem, ad ſenſum nihil admodum intereſt: niſi quis mecum cogitet,* τόνον *ratione ſui etymi non admodum facere ad curuandum.*

Cap.5. Cùm mores ipſi.] *Fabricianus codex hic, vt & alibi, caſtigatior. Ego tamen legi, legendumque autumo:* καὶ γὰρ τὸ ἦθος, ἔθος ἐστὶ πολυχρόνιον *quod monui propter eos, qui noſtra cum Græcis comparabunt.*

Cap.8. Inſtituenda bonis.] *Sic ab initio verti. Sed ſciolus pro* puercia *(quod Horatius etiam vſurpauit,)* pvericia *poſuerat, verſu corrupto. Verſus hic in Phocylideis hodie non exſtat, vt & alius in libello de ratione audiendi adductus, aliiq; aliàs. Eſt autem vitiatus, & fortaſſe ſic rectè legitur:*

Παῖδ' ἔτ' ἐόντα χρεὼν δεῖ καλὰ διδασκέμεν ἔργα.

Cap.10. Pedamenta.] *Sic verti* τὰς χάρακας *non enim* τοὺς *ſed* τὰς *legendum eſt. Quippe Euſtathius in primum Vlyſſea librum docet feminino genere vſurpandum vocem, cùm* pedamentum, *id eſt* palum *ſignificat, quo in ſolum defixo vitis nititur. & Iliad. Σ. citat prouerbialem verſum,*

Ἐξηπάτηκεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον.

Idemque eſt apud Pollucem diſerte præceptum. I. 10. *Fabricius quoque* τὰς *legit in vetuſto libro.*

Cap.15. Gorgiæ, niſi fallor.] *Extat locus apud Platonem in Gorgia, ſed quærit Polus. Stilponis dictum Simplicius aut certè ſimile eius, refert in Categoriis, ad oppoſita priuatiuè* ἐπιστήμαι οὐδεὶς φέρει.

Cap.19.

Cap.19.Medium tenere.] Hæc olim ſic annotaueram. Si à voce μέσην incipias, omninò eſſe videtur verſus ſenarius: & metrum habet forte trochaici pars octonarij. Hoc, vt putarem, fecit vox ἐμμελέστατα, quæ videbatur ſita μετριώτερον, itaque legit etiam Fabricius. Sed vbi ſcriptum codicem (fuit enim ad me aliquantò poſt quam hæc ſcripſiſſem miſſus) eum ergo vbi conſului, ἐμμελέστε in eo exaratum vidi, ita quidem perſpicuè, vt appareret correctoris manu librarij ſcripturam in extrema voce correctã: planeque eam lectionem amplector.

Cap.23.Colligere ſecundum.] Locus videtur Fabricio non injuria mutilus. In ſcripto vltima litera correctoris ſunt, ac lacunula trium vel quatuor verborum capax. Ego relinquere ſuum cuiq; diuinandi acumen quàm mea inculcare ſatius duxi. Locus Platonis qui mox citatur, eſt in fine ſeptimi de republica.

Cap.26.Vt & cùm exſultant.] κἀπειδὰν ποτὲ εὐφρανῶνται, ταῖς ἐπιπλήξεσιν ἐν αἰσχύνῃ ποιεῖσθαι Sic omninò verba hæc ſunt diſtinguenda. Vbi, inquit, lætitia ſeſe efferent, increpationibus incutiendus iis erit pudor. Fabricius aliam lectionem annotauit, quæ mihi tam bene atque hæc vix videtur cohæſura κἀπειδὰν σφοδρῶς ἐπιπλήξωσιν, ἐν αἰσχύνῃ ποιεῖσθαι. Eſt & hæc in noſtro ſcripto. Et legitur ποικίλοις, supernè annotato λως Meam ſententiam docti, puto, probabunt.

Cap.27.Animo elangueſcente deficiunt.] οἷς ἀπαυδῶντες ἐκπίπλουσι. male erat impreſſum ἐμπίπλουσιν, itaque ſemper judicaui legendum vt correxi, adſtipulante Fabricio ex Codice veteri. ἐκπίπτειν vox eſt, quæ apud Platonem quoque excidere inſtituto, deficere, & elangueſcere ſignificat. Et D.Paulus hoc ſenſu eam cap.9. ad Rom & 1.Cor.13. vſurpauit, aliique alias, noſter frequenter.

Cap.30.Euripidem.] Stobæus ſerm.19. citat ex Euripidis Proteſilao.

Cap.32.Imitari ſectarique] μιμεῖσθαι καὶ περικνίζειν Sanè quid κνίζειν ſit, non ignoro: quid περὶ faciat, ſic ſatis video. quid autem hæc poſſit ſignificare περικνίζειν, dicat qui nouit. Suffridus vertit imitari atque diſcerpere. Fabricius noſter circumrodere. ego quid horum ſit περικνίζειν, aut quî huc quadret non video. ſuſpicor legendum παριχνίζειν, veſtigia ſectari. In narratione de Antigono & Theocrito, ineſt mendum. vide β. συμποσιακῶν cap.1. & Macrobium 7 Satur 3.

Cap.37.Magiſtrorum aliquando inſtitutioni. Lege hæc παρ' ἀγωγὴν ἀπηχεσίᾳ, ſicut emendat Fabricius. legebatur enim παραγωγῆς, quæ tamen ipſa quoque vtcunq; lectio videtur ſtare poſſe, vt παραγωγὴ ſit dehortatio à vitio ſiue deductio, quam tamen adoleſcentes auerſentur. In ſcripto legitur παραγωγὴν, & ſuper παρα eſt προ rubrica annotatum. Vnde Fabriciana lectio iuuari poteſt, quam ſecutus ſum.

Cap.41.Nuptas proſtituant.] legebatur προσηγόρευσε quod retineri non incommodè poterat. quidam (inquit) adulatorũ, ſcortum pro ſua ipſius vxore (ſc. qui huc vſq; gratificatus vellet videri, vt ei ẽt ſua vxoris copiã faceret) deducit. Sed Fabricius & noſter ſcriptus habent καὶ προσηγόρευσε: quod

quod amplexus ſum. talis fuit Cappas, qui ſuam vxorem Mœcenati proſtituit, vt noſter in Erotico oſtendit. in fine libri Eurydices Epigrammatē δύοιστον *legit Fabricius: ego cum ſcripto* Εὔνιστον*, qui à voce* μύσαις *verſum inchoat, vt ſentētia ſit, deſiderium ſuum Muſis fuiſſe bene cognitum.*

IN LIBELLVM DE AVDIENdis Poetis.

QVia nuper hunc libellum & conuertimus in ſermonem Latinum, & quæ viſum fuit, annotauimus: ad eam editionem in præſentia Lectorem remitto. inueniet & locorum quorundam explicationem, & citatorum è Poeta indicationem, & emendationis noſtræ rationem redditam.

Cap. 1. M. Sedate.] *Luſcinius, qui olim hunc libellum in Latinam traduxit linguam,* Sedape *habet. vt videatur* Σήδαπε *legiſſe. Verùm ego Aldino codice vſum eum, neque inſtructum magis quàm me puto fuiſſe manu exaratis codicibus, ſed profectò in manuſcripto noſtro* Σήδαπε *luculenter legitur.*

Ibid. Serio dicta.] *pro* ἄδεσθαι *quod in meis annotationibus oſtenderam mihi diſplicere,* λέγεσθαι *ſcriptus liber perſpicue habet: idq; ſequor.*

Cap. 2. Subiit in præſentia.] *Hunc locum pridem non iniuria mutilum eſſe ſuſpicatus fueram. Sic autem legendum eſt:* πρώλω ἐπῆλθε, νυῶ πρός σε γεγραμμένα πέμψαι διενοήθην. καὶ λαβὼν ταῦτα διελθε κἄν, *&c. integratio hæc codici ſcripto noſtro debetur. idem* πότοις *rectè habet.*

Cap. 4. Atque admiſceamus.] καταμιγνύωμεν *ſemper duxi legendum eſſe, non* καταμελυνώμεν*; in quod hæc vox incuria librariorum erat deflexa Codex ſcriptus veram retinuit lectionem.*

Cap. 7. Lynce verſipellior.] *Ad marginem reperi notatum pro* λυγγὸς *legi* σφιγγὸς*, quod ſanè eſt planius.*

Cap. 14. Et eam imitari pulcrè.] *Legendum eſt ex fide ſcripti & ſententia dictante,* οὐ γάρ ἐστι ταὐτὸ καλόν τι, καὶ μιμεῖσθαι καλῶς.

Cap. 31. Succenſebat enim.] Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσα. *ita verſus requirit ratio, Ariſtoteles etiam (quod in prioribus annotationibus memoria mihi non ſuggeſſerat) hunc verſum citat lib. rhetor. ad Theod. ſecundo: vbi tamen* νεμέσησε *legitur, Sed & infra verſus de Phœnice citantur, quorum etiam in libro de diſcrimine amici & adulatoris meminit; qui hodie deſunt poſt Iliad. ι. 457.*

Cap. 44. Quouis verbo percellitur.] *In Græco* φιλεῖ πεποιῆσθαι. *Annotaui me legere* ἐπτοῆσθαι. *In libello (vt hoc addam)* περὶ τοῦ ἀκούειν*, dictum hoc ad Heraclitum autorem refertur, & pro* πεποιῆσθαι *legitur non minus abſurdè,* παιδεύεσθαι. *Ego in mea ſententia perſiſto, quod vſu vocabuli eam video confirmari. Sic enim Plutarchus infra de virtute muliebri, de Eryxone concubitum Laarcho; ſed ſimulatè offerente.* ἣν οὖν ταῦτα πρὸς ἡδονὴν τῷ Λαάρχῳ καὶ παντάπασιν ἀναπτοηθεὶς πρὸς τὴν φιλοφροσύνην. *poſſem etiam afferre plura; niſi & rem ſatis manifeſtam*

cogitarem, & alibi etiam aliquid adnotaſſem huc pertinens. Hæc allata codice manuſcripto delere nolui: inueni tamen in eo ſuper illam mendoſam vocem à correctore adſcriptum ἐπλεῖστος. & προσήκει μοι ſcriptum, quod monueram mihi probari, non μή.

Cap. 60. Hac illac tranſigi.] *μετοικιζόμενος in hac ego lectione deſidero nihil. tamen cùm codicem ſcriptum conferrem, in eo ad marginem obſeruaui appoſitam aliam ſcripturam μετοχλαζόμενος, quod annotatu dignum duxi.*

Cap. 69. Qui naſcitur.] *Hos verſus aliter vertit Tullius ſub finem primæ Tuſculanæ, & ex Euripidea Creſphonte docet ſumptos. Exſtant & apud Stobæum ſermone ρλθ. Porrò annotationes in libellum de Homero exſtant ſeorſim excuſæ, vt nihil attineat eas huc interpolare. Itaq; ſatis erit quædam delibaſſe, dum illas locupletiores & caſtigatiores damus.*

IN LIBELLVM DE HOMERO.

Cap. 4. Non carens grauitate.] *ἀσμένως legitur in omnibus impreſſis. quod nemo credet verum eſſe, ſcriptus habet ἀσέμνως. lego itaque ἀσεμνῶς.*

Cap. 10. Quod non ſemper.] *Sic ſemper putaui legendum, οὐ γὰρ ἀεί. itaque expreſſum eſt in ſcripto.*

IN LIB. DE RATIONE AVDIENDI.

Cap. 3. Simul & optimam.] *τὸ χρηστότατον. id quod infert Plutarchus, ſatis oſtendit deeſſe aliquid: vt ſi ſcriptum fuiſſet τὸ χρηστότατόν τε καὶ βλαβερώτατον, aut aliquid tale. In conuiuio ſeptem ſapientum non longè ab initio hoc ipſum narratur, τὸ πονηρότατον ἐξελόντα, καὶ χρηστότατον ἀποπέμψαι. memoria proditum eſt Æſopum idem de lingua iudicium tuliſſe. nam & cùm optimas & cùm peſſimas carnes iuſſus ab hero emeret, linguas emiſſe. Poſt ſcripta hæc inueni in ſcripto codice ὁμοῦ καὶ φαυλότατον. Et ἐκπέμψαι, non ἀποπέμψαι.*

Cap. 4.] Naturam componat.] *καταπέσοιη τὴν φύσιν. Verbum hoc quin ſit mendoſum, minimè dubito. Luſcinius interpres:* totum habitum immutet: *neſcio ſanè quos codices, aut potius quas coniecturas ſecutus. Sed quam tutum mihi fuerit eum ſequi, iudicabunt Græcorum cum Latinis conferendorum periti. Credo καθαρθείη ſcriptum fuiſſe ab authore. niſi (inquit meo iudicio) purgetur anima ipſius translatione minimè incommoda. poſt inueni ſcriptum habere καταρτύη quod indico. quod ex υ fieri potuit ſolertia librarij οι. vox quidem ea ſatis quadrat.*

Cap. 11. Quauis oratione percelli.] *Vox à ſenſu & inſtituto alieniſſima hic erat παιδεύεσθαι. ſupra oſtendi, cur ita, vti ego verti, ſit legendum, ἐπλοῦσθαι.*

Cap. 14. Mel meditantes flauum.] *ξανθὸν μέλι μηδόμεναι. Carmen eſt Simo-*

eſt Simonidis. quod neſcio an caſu potius quàm induſtria etiam meretriuè extulit Luſcinius. flauum mel conficientes. *eſſe autem Simonidis carmen didici ex Plutarchi libello de ſentiendo profectu ad virtutem. Caterùm in ſcripto annotatum eſt pro ἐπινεῦσαι in hac ipſa periodo ἐπιῦσαι. & paulò poſt pro δραστικὰ δραματικὰ legi. quæ profectò ſunt meliora & magis huc quadrantia vocabula. ideo ea in vertendo ſum amplexus. aliquantò poſt ἀντίδοτον ποιεῖν, malim legere πιεῖν.* 137.19. De infiniti ſectione.] Περὶ τῆς τῶν ἀρίστων τομῆς. Iniiciunt (*ait interpres*) vel optimo cuique orationis membro quæſtionem hanc, &c. *Hoc an ſit ἀρίστων τομὴ, aut cur ita viſum interpreti, non aſſequor. ipſe non verear legere, τῶν ἀορίστων τομῆς, vt ἀόριστον ſit τὸ ἄπειρον. nam facultas continui deinceps diuidundi nunquam re ipſa completur. quod ex Ariſtotele notum eſt. γ φυσικῶν & θ. primæ Philoſophiæ. Itaque ἀορίστων τομὴ erit* continui infinita ſectio. *Quid quod ſcriptum deprehendi habere ἀορίστων? De Vlyſſe autem locus eſt Odyſſ. ρ. 222. Sed Melanthij ſunt verba, non procorum. ἔμπνοον autem non eſt proprium nomen, ſed eum qui purè in pectore nato periclitetur deſignat. & idem refertur proximè ſequente libello, prope finem. Paulò poſt ἐπιπαράξῃ pro ἐπιτάξῃ ſenſus docuit legere. ſed ita habet etiam ſcriptus.*

Cap. 19. Nutus, & vultum.] καὶ νᾶμα *hoc quid ſit? lego νεῦμα. adſtipulatur ſcriptus, in quo etiam πίπτονται & διώκουσιν rectius legitur, quàm in impreſſis mutilò ſenſu participia neſcio an pro ἀπορίας non ſit ponendum ἀπειρίας. ſed tolerabilia mouere nolui.*

Cap. 22. Inter echinopodas velut.] ὡς ἀν ἐχινόποδας. *Apud Athenæum extat libro tertio, δειπνοσοφιστῶν verſus integer:*

Ὡς ἀν' ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν.

Φύονται poeta, quicunque is fuit, libuit prima producta ponere. qui patrocinio ipſius Ariſtotelis vti poteſt, ita ſcribentis libro ſapientiæ 5. cap. 4. φύσις δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ἡ τῶν φυομένων γένεσις. οἷον εἴ τις ἐπεκτείνας λέγοι τὸ υ. Habes ergo & pentametrum. Atque ita hoc diſtichon etiam refertur in libello de fraterno amore, & in ſympoſiacis. lib. 1. quæſt. 4. hîc in ſcripto erat ὁδὸν abſque ἵνα, ſed in margine ὄνωνιν illitum. Infrà in libello de fraterno amore in textu eſt ὄνωνιν, vitioſa lectio in margine. Sed & ſequens periodus eſt manca, quanquam ſatis interim perſpicua. fortaſſis apud παρασχεῖν deeſt δύναιτο, aut aliquid tale. ſcriptum ἔχοι in margine vt fiat παράσχοι. Locus Platonis eſt quinto de rep. pagina penultim. vbi pro μελιχλώρους male legitur μελαγχλώρους. In libello de amici & adulatoris diſcrimine (41. b) μελίχρους legitur. Mox pro αὐτὰς legi αὐτοῦ, ſcriptum ſecutus, & rationem indidem ἀπαγγελίαν pro ἐπαγγελίαν amplexus ſum, cùm paginæ huius priore parte ἀπαγγελία pro elocutione eſſet etiam poſita.

υ longum.

Plato emendatur.

Cap. 24. Seſſio autem non inſolens.] Καθέδρα ἄτυφος. *Scriptus annotat in margine ἄθρυπτ⊛, quod ſignificat molliciei expertem ſeſſionem, & magis videtur concinnum.*

Digitized by Google

non ad hunc modò, ſed & ad Bacchum, qui non minori iure quàm Apollo Delphorum ſibi partem vindicat. Audimus enim theologos partim carmine, partim libera oratione canentes atque tradentes, deum interitus expertem atque æternum ſuapte natura, fatali quodam decreto ac ratione mutationibus ſui vtentem, aliàs in igneam naturam accendi, omniaque omnibus aſſimilare: aliàs in varias ſe omniſque generis formas induere, diuerſiſq; affectionibus & facultatibus obnoxium facere, idq; fieri quod notiſſimo nomine *mundus* dicitur. Sapientiores autem iſthæc vulgus hominum celantes, mutationem in ignem Apollinis, ob negationem multitudinis, & Phœbi ob puritatem nomine afficiunt. Mutationem autem in ſpiritus, aquam, terram, ſidera, ſtirpes, atque animalia, eiuſque diſpoſitionem, diuulſione quadam & in membra diſtractione per ambages proponunt: ipſum deum Dionyſum, Zagreum, Nyctelium, & Iſodætam appellant. [XIV.] Interitus etiam quoſdam, & è medio ſublationes, mortes, rurſumque in vitam reditus, conſentanea dictis mutationibus ænigmata, agunt, canuntq; Baccho dithyrambos, plenã motuũ animi & mutationum carmina cum vagis erroribus & circumcurſitatione coniunctarum. nam, vt Æſchylus ait, *Promiſcui clamoris dithyrambum conuenit comitari Baccho. Apollini autem canunt Pæanem, carmenq; modeſta Camœna.* Atque hunc ſemper iuuenem, & ſenectutis exſortem, illum multiplici forma, variaque ſpecie pingunt atque fingunt. denique Apollini tribuunt æqualitatem, ordinem, ſinceritatemque ſeriò conſtantem: Baccho admixtos iocos, & petulantiam, & furorem & inæqualitatem: Euium, in montibus inter mulieres verſantem ac currentem Bacchum væſanis honoribus inuocantes: non ineptè vtriuſque mutationis naturam contemplati. Quoniam autem circuitionum in mutationibus tempus æquale non eſt, ſed longius eius, quàm Coron, id eſt, *ſatietatem* vocant, breuius Chreſmoſynes, id eſt indigentiæ: proportionem hic obſeruantes, reliquis anni partibus pæane ad ſacrificia vtentes, ineunte hyeme dithyrambum illo ſilere iuſſo excitant, ac per tres menſes Bacchum loco Apollinis inuocant, tempus quo in ignem redigantur omnia triplum alterius eſſe cenſentes. Verùm hæc prolixius quam pro ratione temporis ſunt cõmemorata. [XV.] Id quidem manifeſtum eſt, huic rei theologos quinarium accõmodaſſe: quæ nunc ipſa ſeipſam gignit, vt ignis, nunc denarium conſtituit, nimirum mũdum. Quid? Muſicam, quæ deo illi gratiſſima eſt, cenſebimus quinario carere. Harmonica certè maximè vocum in concentibus (ſymphonias vocant) occupata eſt tractandis. at quinque nõ plures, neq; pauciores, eſſe ſymphonias, ratio conuincet, & refellet eũm qui ſine ratione iſta ſenſu in fidibus aut fiſtularum foraminibus velit examinare. omnes enim

propor-

proportione numerorum oriũtur. quæ eſt diateſſaron ſymphoniæ ſeſquitertia, diapente ſeſquipla, diapaſon dupla, diapaſon cũ diapente tripla, diſdiapaſon quadrupla. quam enim his addunt harmonici diapaſon cum diateſſaron, ea recipienda non eſt, neq; auribus eſt aliquid contra rationem, quæ legis vice eſt, gratificandum. Porrò vt quinque diſputationes tetrachordorum omittam, vt taceam de quinque primis tonis ſiue modis ſiue harmonijs, quæ vocem intendunt ac remittunt, & maiorem minoremve faciunt, cùm reliquæ grauitate aut acumine conſiderentur: non cùm multa, adeoq; innumera ſint interualla, quinque tantum in cantilenis vſurpantur? dieſis inquam, ſemitonium, tonus, triſemitonium, ditonus? nullum aliud neq; minus neq; maius in vocibus interuallũ grauitate & acie definitum in cantum venit? [XVI.] Multa id genus alia ego præteriens, Platonem producam, qui aut vnum mundum eſſe affirmauit, aut ſi præter eum alij ſint, omninò quinq; numero eſſe mundos, non plures. Enimverò etſi vnicus mundus hic eſt, quod & Ariſtoteles ſenſit: tamen is quodammodo ex quinque compoſitus eſt & concinnatus mundis: nimirum mundo terræ, aquæ, aeris, ignis, & cœli, quam quintam ſubſtantiam ille, alij lucẽ, alij ætherem nominant: cui ſoli omnium corporum non neceſſitate, non accidentis ratione, ſed à natura datum eſt, vt circulo rotetur. Ideoque primas etiam & perfectiſſimas earum quæ in natura ſunt figuras Plato animaduertens, pyramidem, cubum, octaedrũ, icoſaedrum, & dodecaedrum, ſingulas ſingulis accommodauit mundis. Neque deſunt, qui ſenſuum facultates numero itidem æ- *Sẽſus quinque.* quales primis illis applicent corporibus. videntes tactum eſſe terreſtre quippiam & reſiſtens, guſtatum ob humiditatem ſapidorũ qualitates percipere. aer porrò ictus, vox fit & ſonus. de reliquis duobus odor, quem olfactus arripit, igneæ eſt naturæ, cùm ſit exhalatio à calore elicita. viſus fulgore æther & lux res cognatæ cõtemperantur, ſenſumque concordi motu percellunt. Alium neque ſenſum animal, neque mundus ſimplicem & mixtionis vacuã habet naturam. ſed mirabilis quædam, vt apparet, diſtributio eſt facta, quinque ad quinque ita aptatis, vt cuique ſuus quaſi collega deſtinaretur. [XVII.] Heic ego inter dicendum paululùm ſubſiſtens, intercapedine aliqua facta, En, inquam, Euſtrophe, quid nobis vſu venerit? parum abfuit quin Homerum præteriremus. quaſi verò non ille primus mundum in quinque diuiſerit partes: quarum tres in medio ſitas tribus adſignauit dijs, duas extremas olympum & terram, quarum hæc imorum, illa ſummorum eſt terminus, communes & non diſtributas relinquens. Sed, vt eſt apud Euripidem, referenda eſt ad id vnde exijt oratio. Qui quaternarium magnificè prædicant, non ineptè docent, eius rationi omni corpori ortum ſuum contingere. Cùm enim omnis ſoliditas intel-

Digitized by Google

ligatur eſſe in longitudine & latitudine craſſiciem nacta: & ante longitudinem exſiſtat punctum vnitatis rationem habens: linea autem ſit longitudo latitudine carens: lineæ autem in latitudinem motus & ſuperficiei procreatio ternario conſtet: huius profunditate accedente ſoliditas quaternario conficiatur: nemo nõ videt, quaternarium, poſtquàm naturam vſq; ad corporis perfectionem produxit, tactuique renitentem molem exhibuit, deſtituere eam potiſſimæ rei indigã. [XVIII.] Nam quod animæ eſt expers, id, vt verbo dicam, orbum eſt & imperfectum, neq; vllam ad rem anima nõ mouente commodum. Motus autem ſiue affectio animam introducens, mutatione per quinq; fit, naturæq; perfectionem conciliat. vt quinarij ratio tantò ſit quàm quaternioris præſtantior, quantò maior eſt animalis quàm anima carentis corporis dignitas. Præterea concinnitas & facultas quinarij plus virium nacta, nõ ſiuit in infinitum progredi animatorum naturam, ſed animalium quinq; definiuit genera: deos ſcil. genios, heroes, homines, bruta.

Animaliũ genera.

Iam ſi ipſam animam ita vt natura eius fert partiare, prima eius & obſcuriſſima vis eſt vegetandi, proxima ſentiendi, poſt hanc appetendi, deinde iraſcendi: in ratiocinandi facultate quinta, tanquam in extremo perfectionem adſecuta ſubſtitit natura. [XIX.] Tot tantiſque præditi quinarij facultatibus, ortus quoq; elegans eſt. non is quem ſupra commemorauimus, vbi è binario & ternario conflari eum docuimus: ſed quod naſcitur principio cum quadrato primo coeunte. omnis enim numeri primordium eſt vnitas: quaternarius quadratorum primus. Ex his, tanquam forma & materia finita, quinarius componitur. Quod ſi rectè nonnulli vnitatem quoque quadratum cenſent, quæ ex ſeſe ipſa propagatur: quinarius coitu duorum primorum quadratorum natus, non potuit nobiliori ab origine exſiſtere. Quod autem maximum eſt, id vereor ne ſi dicã, ita premat Platonem, ſicut ipſe Lunæ cauſa preſſum fuiſſe Anaxagoram perhibet, quod admodũ vetuſtam de eius illuminatione rationem pro ſua vſurpaſſet. Nonne enim in Cratylo ita ſcriptũ reliquit Plato? Omninò, inquit Euſtrophus. ſed quid ſimile eueniat, non cerno. Atqui, inquam, noſti eundem in Sophiſta quinque potiſſima demonſtrare principia, Ens, Idem, Diuerſum, Motum, Statum. Et in Philebo alia inſtituta diuiſione, Vnum ait eſſe Infinitum, alterum. Extremum, his mixtis omnem exſiſtere Ortum quartum ponit Cauſam eius mixtionis: & quintum nobis cogitandum reliquit, Cauſam ſecretionis & diſſipationis mixtorum. Exiſtimo autem hæc illorum quaſi imagines proponi, Entis id quod fit, Motionis infinitum, Status extremum, Eiuſdem miſcendi, Diuerſi ſecernendi principium. quod ſi diuerſi ſunt, & illo & iſto modo quinque erunt principiorũ genera ac differentiæ. [XX.] Hæc aliquis ante ætatem Platonis cùm comperiſſet, *Ei* A-

Platonica principia.

pollini

pollini eam ob rem conſecrauit,notam atq; indicium numeri vniuerſorum. Enimvero bonum quoque perſpiciens in quinque tributum genera,quorum primum eſt Mediocre,ſecundum Proportione menſuræ concinnum,tertium Mens,quartũ in animo Scientiæ,artes,veræq; opiniones,quintum Voluptates puræ & à dolore ſecretæ:ibi dicit Orphicum illud ſubijciens:

Ætate in ſexta ſtudium finite canendi.

His ita dictis inter nos,breuiter ex Nicandro aliquid quæram, ac

Cantabo gnaris.

Sexta noui menſis die, cùm Pythiam in prytaneum introducit prima vobis de tribus ſortibus ducitur quinario neque binario iacto, neque ternario,aut inter ſe comparatis. Nonne ita eſt? Tum Nicander,ita eſt,inquit:ſed cauſam alijs effari nefas eſt. Ergo, aiebam ego,interim dum nobis conſecrandis deus veritatem cognoſcendam præbebit, id quoque adiectum ſit his, quæ de quinario ſunt dicta. Hic fuit,quantum ego memini,finis arithmeticarum & mathematicarum notæ Ei laudationum. [XXI.] Cæterùm Ammonius, qui & ipſe nequaquam contemnendã mathematicæ philoſophiæ operam impendiſſet, delectatus ea diſputatione, dixit: Non equidem conuenit iſthæc ab adoleſcentibus nimis ſtudioſè refelli, id tamẽ diſſimulandum non cenſeo, vnumquemuis numerum facilè laudare volentib. materiam ſui landandi præbiturum. Et quid attinet alios commemorare? Ipſe Apollini ſacer ſeptenarius diem ante cõſumet, quàm dicendo vires eius vniuerſæ poſſint explicari. Decet verò nos pronunciare ſapientes viros bellum cõmuni legi indixiſſe ac vetuſtati temporis, & ſeptenario de principe ſede exturbato, quinarium deo tanquam magis illi congruentem dedicaſſe? Ergo neq; numerũ, neq; ordinem, neq; copulam, neq; aliam deficientem partem exiſtimo litera Ei ſignificari. ſed eſt ex ſeſe perfecta compellatio dei, ſimul cum verbo enunciantis animo obijciens vim dei. Deus enim vnum quemque noſtrûm huc accedentem veluti ſalutans compellat, Noſce teipſum inquiens: quod nihilo eſt quàm Salue deterius. Nos viciſſim reſpondentes deo, Ei, id eſt Es, dicimus: veram, certam, ſolamque ſoli conuenientem ei appellationem, qua eſſe dicitur, tribuentes. [XXII.] Revera enim eſſentiæ nos nequaquam ſumus participes, ſed vniuerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionemq; obſcuram & inſtabilem ſui præbet. quod ſi animum intendas, vt intellectu eam comprehendere poſſis: quemadmodum aquam ſi complectaris vehementius, fit vt comprimendo ea & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic vniuſcuiuſuis perpeſſionibus & mutationib. obnoxiæ rei nimis euidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum eius, vel ad interitum nihil arripere quod permaneat aut ſit reuera cum poſſit.

Caduca res nõ ſunt revera.

Heracleti

Heracleti eſt, non poſſe quenquam bis in eundem fluuium deſcendere. Subſtantiam quoque caducam bis eodem in ſtatu nemo attinget: ſed celeritas mutationum eam diſſipat mox, ſtatim colligit rurſum. Immò non iterum, non poſtmodò tangere licet, ſed ſimul & exſiſtit & interit, ſimul accedit atq; recedit. [XXIII.] Hinc eſt, vt quod fit, eo vſq; non perducatur, vt verè dici poſſit eſſe, ortu nimirum nuſquam deſinente, nuſquam inſiſtente. Statim iam inde à ſemine continentibus mutationibus fetus fit, infans, puer, adoleſcens, iuuenis, vir, ſenex, ſilicerniũ: ſemper poſteriore priores abolente ortus. Sed nos ridiculi ſumus, qui vnam metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes. Non enim tantum, vt Heracletus dicebat, Ignis mors aeri eſt ortus. & aeris mors aquæ ortus, ſed multò hoc euidentius in ipſis hominibus animaduertas. Interit vir facto ſene: at vir factus erat intereunte iuuene, hic puero, hic infante. & qui heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit. nullus autem manet, neq; eſt vnus, ſed naſcimur multi, materia circa vnum ſimulacrum & exemplar quoddam expreſſum circumagitata atq; labaſcente. [XXIV.] Etenim ſi ijdem perduraremus, quomodo nũc alijs gauderemus rebus gauiſi ante diuerſis? contraria diligeremus, odio haberemus, miraremur, vituperaremus: aliter loqueremur, afficeremur, non formam, non figuram, non ſenſum priſtinum retinentes? Nam neq; abſq; mutatione probabile eſt iſtam diuerſitatem oriri, & qui mutatur, idem non eſt. Si idem non eſt, ne eſt quidem: ſed alius ex alio mutationibus factus. Senſus autem ob ignorationem eius quod eſt, fallit nos vt eſſe putemus quod eſſe

Verũ Ens. videtur. Quod ergo re vera eſt, quod ſit? id quod ſempiternum eſt ortus & interitus exſors, cui nullus à tempore motus infertur. Mobile enim quiddam & quod cum mobili imaginatio concipiat materie, ſemper fluens, non ſolidum aliquid, ſed veluti vas ortuum & interituum eſt tempus: cuius ipſæ appellationes hæ, Prius, Poſterius, Erit, Fuit, fatentur ipſum non eſſe. facias enim fatuè ac abſurdè, id quod nunquam dici potuit eſſe, aut quod iam eſſe deſijt, ſi eſſe dicas. Id autem, in quo maximè innitimur intellecturi tem-

Tempus. pus, nimirum quando inſtans, Præſens, Nunc dicimus: id rurſum elangueſcens ratio prodit. eliditur enim diſſipaturque in futurum & præteritum. idque nobis hîc vſu venit, quod ijs qui rem nimis procul diſſitam videre volunt, prius elangueſcentib. radijs quam eo pertingant. [XXV.] Quod ſi idem accidit naturæ quam tempore metimur, quod menſuræ eius: ipſa quoque nihil eſt permanens, nihil ens, ſed omnia ſunt fientia & intereuntia, iuxta eorum cum tempore comparationem. Itaque de eo quod eſt, non licet dicere fuiſſe id aut fore: quæ verba inclinationem ſignificant atq; diſceſſum & mutationem, quæ locum in eo quod eſt non habet. Deus

autem, ſi ita dicendum ſit, E S T, & eſt nulla ratione temporis, ſed æternitatis immobilis, tempore & inclinatione carentis: in qua nihil prius eſt, nihil poſterius, nihil futurum, nihil præteritum, nihil antiquius, nihil recentius, ſed vna cùm ſit, vnico. Nunc ſempiternam implet durationem: & huius ratione quod eſſe dicitur, verè eſt, non futurum, non præteritum. neque orſum, neque deſiturū. Sic itaq; deus nobis eſt venerationis ſtudio ſalutandus atq; compellandus. Niſi mauis veterum quorundam formulam E I H E N, *vnum es* [XXVI.] Non enim multa ſunt numina, ſed vnum: non vt vnuſquiſq; noſtrûm congeries ex infinitis diuerſiſſimiſq; affectionibus variè commixta, quo modo ex omnis generis hominib. ſolennes cõuentus conflantur. Sed vnũ oportet eſſe id quod eſt: & eſſe, id quod vnum dicitur. nam diuerſitas cùm differentia, entis ponitur, iam ad procreandum id quod non ſit ens vergit. Proinde de deo huic rectè & primum, & ſecundum & tertiũ nomen eſt inditum. Apollo enim dicitur, quod vnicus ſit: voce multitudinis negationem arguente. Icius autẽ, vt vnicus & ſolus. Phœbus, quia hoc vocabulo antiqui omnia caſta & pura deſignauerunt: ſicut (ni fallor) Theſſali hodieque ſacerdotes nefaſtis dieb. priuatim & extra templa degentes *phœbonomeiſt*. id eſt luſtrari, dicunt. Vnũ autẽ ꝙ eſt, ſincerum eſt & mixtionis purum. alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur. quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum. & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant. Ergo vnum eſſe, neq; cum alio contemperari, ſemper competit in naturam interitus expertem ac puram. [XXVI.] Qui verò Solem cum Apolline eundem faciunt, eorum par eſt exoſculari atque amplecti ingenij bonitatẽ: qui quod maximè omnium quæ habent cognita venerantur atq; deſiderant, ei noticiam ac indicium dei huius adſignant. In præſentia autem deum quaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes, excitemus animos noſtros, hortemurq; vt altius ſe efferant, & dei ſubſtantiam ſublimiorem naturalibus contemplentur. neq; tamen non hanc eius imaginem colamus, & veneremur, quæ (quantum omninò res ſenſilis de ea quam ſola mens cernit, & caduca de perenni præſtare poteſt) fecunda eſt, indicia nobis quædam & ſimulacra effulgentia vtcunq; ſuggerendo, bonitatem & felicitatem numinis iſtius repræſentantia. Illas verò Apollinis è ſua natura egreſſiones, ac mutationes, quibus ignis fiat, rurſumque ſeipſum diſſipet, & in maria, ventos, aut animalia, vel ſtirpes transformetur, aliaſque id genus diras perpeſſiones, ne audire quidem piũ eſt. niſi eum puero illo à poëta deſcripto facimus deteriorem: & quod ille ludicrum in ſabulo, id componens ac diffingens identidem, ſibi animi cauſa fingit, hoc deum vti in Vniuerſo ſemper ſtatuimus, dum alias mundum format qui non erat.

alias

Digitized by Google

alias conditum perdit. Immo contra quantum eius mundo vtcũque innatum eſt, id ſubſtantiam mundi conſtringit, corporeamq; imbecillitatem ad interitũ propenſam coercet. [XXVIII.] Ac mihi quidem maximè oppoſitum iſti opinioni videtur dei nomen vt Ει appellemus eum, teſtantes nunquam illum ſuo de ſtatu exire, nulla mutatione affici. Hoc enim magis conueniebat tribuere alij cuidam deo, aut potius genio præfecto naturæ quæ ortibus & interitibus variatur. quod ſtatim ex nominib. liquet, contrarijs atq; ſignificantibus rem aduerſam. Nam Apollo noſter, alter Pluto à multitudine: ille Delius, hic Aidoneus ab obſcuritate & cæcitate nominatur: ille Phœbus, hic Scotius, quod eſt tenebricoſus. apud illum Muſæ verſantur, & quam Latini Memoriam dicũt Mnemoſyne: apud hunc Lethe, ſeu obliuio, & Silentium. ille à contemplãdo Theorius & Phanæus vſurpatur: hic

Obſcura noctis, ſegnis princepſque ſoporis.

** atque hic quidem omnium eſt deorum inuiſiſſimus. in illum non ineleganter Pindarus dixit, damnatum eſſe eo nomine, quod maximè omnium deorum ſterilis & infecundus ſit. [XXIX.] Rectè itaque Euripides dixit:

Libationes, atque cantus
Vita ſolutis: auricomus quas
Non admittit Appollo.

Priorque eo Steſichorus:

Cantus atq; iocos præ reliquis amat
Apollo rebus: ſed gemitus graues
Luctusque Diti ſorte cedunt.

Sophocles ſua etiam vtrique inſtrumenta perſpicuè denorat his verbis:

Non nabla ſunt amica, nec lyra luctibus.

* Nam idem ille nuper admodum auſus eſt vocem * emitttre: cùm priore tempore ad luctum vocaret homines, & non valde honoratam aut ſplendidam obiret iſtarum rerum actionem. poſtea omninò ſunt commixta, magnæque perturbationes hominibus inde obortæ, quod res deorum cum rebus geniorum permiſcuerũt. At-
* enim notæ Ει dictum Noſce teipſum videtur quodammodo repugnare, alio conſonare. Hoc enim pronunciatum eſt vt nos percellat, & ad venerationem numinis, vtpote quod ſit, ſemper excitet. illa nos mortales eſſe docet, naturæque & imbecillitatis noſtræ admonet.

MORALIVM TOMI I. FINIS.

IN PLVTARCHI MORALIA, ANNOTATIONES INTERPRETIS.

IN LIB. DE LIBERIS EDVCANDIS.

HVNC *libellum contuli cum Franciſci Fabricij viri doctiſſimi atque diligentiſſimi optima editione. quanto cum fructu, vel annotationes oſtendent.*

Cap.I. Regunculos.] *Pro βασιλίδας, βασιλίδια legi, rationem Grammaticam Fabriciana editione comprobante. Et quidem apud Plutarchum initiò Ageſilai, vbi eadem hiſtoria Dorice refertur, βασιλείδια legitur. Ego regunculos quam regulos malui vertere, quia reguli vox aliud quam regem pumilionem ſignificat.*

Cap.3. Sanè beatus.] *εὐδαίμων μὲν οὖν καὶ θεοφιλής legit Fabricius: ſed noſtra lectio nihil videtur deterior, quæ etiam eſt in ſcripto codice Epiſcopiano noſtro, & eodem recidit.*

Cap.4. Labore magno.] *Fabricius legit τόνῳ, fidem codicis manu ſcripti ſecutus, quam & noſter codex ſcriptus comprobat lectionem, ad ſenſum nihil admodum intereſt: niſi quis mecum cogitet, τόνον ratione ſui etymi non admodum facere ad curuandum.*

Cap.5. Cùm mores ipſi.] *Fabricianus codex heic, vt & alibi, caſtigatior. Ego tamen legi, legendumque autumo: καὶ γὰρ τὸ ἦθος, ἔθος ἐστὶ πολυχρόνιον quod monui propter eos, qui noſtra cum Græcis comparabunt.*

Cap.8. Inſtituenda bonis.] *Sic ab initio verti. Sed ſciolus pro* puercia *(quod Horatius etiam vſurpauit,)* puericia *poſuerat, verſu corrupto. Verſus hic in Phocylideis hodie non exſtat, vt & alius in libello de ratione audiendi adductus, aliiq́ue aliàs. Eſt autem vitiatus, & fortaſſe ſic rectè legitur:*

Παῖδ' ἔτ' ἐόντα χρεὼν δεῖ καλὰ διδασκέμεν ἔργα.

Cap.10. Pedamenta.] *Sic verti τὰς χάρακας non enim τοὺς ſed τὰς legendum eſt. Quippe Euſtathius in primum Vlyſſea librum docet feminino genere vſurpandum vocem, cùm* pedamentum, *id eſt* palum *ſignificat, quo in ſolum defixo vitis nititur. & Iliad. Σ. citat prouerbialem verſum,*

Ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον.

Idemque eſt apud Pollucem diſerte præceptum. I. 10. *Fabricius quoque τὰς legit in vetuſto libro.*

Cap.15. Gorgiæ, niſi fallor.] *Extat locus apud Platonem in Gorgia, ſed quærit Polus. Stilponis dictum Simplicius aut certè ſimile eius, refert in Categoriis, ad oppoſita priuatiuè ἐπιστήμην οὐδεὶς φέρει.*

Cap.19.

Cap.19.Medium tenere.] *Hæc olim ſic annotaueram. Si à voce μέσων incipias, omninò eſſe videtur verſus ſenarius: & metrum habet forte trochaici pars octonarij. Hoc, vt putarem, fecit vox ἐμμελίστερα, quæ videbatur ſita μετεληκώτερον, itaque legit etiam Fabricius. Sed vbi ſcriptum codicem (fuit enim ad me aliquantò poſt quam hæc ſcripſiſſem miſſus) eum ergo vbi conſului, ἐμμελίστε in eo exaratum vidi, ita quidem perſpicuè, vt appareret correctoris manu librarij ſcripturam in extrema voce correctã: planeque eam lectionem amplector.*

Cap.23.Colligere ſecundum.] *Locus videtur Fabricio non injuria mutilus. In ſcripto vltima litera correctoris ſunt, ac lacunula trium vel quatuor verborum capax. Ego relinquere ſuum cuiq; diuinandi acumen quàm mea inculcare ſatius duxi. Locus Platonis qui mox citatur, eſt in fine ſeptimi de republica.*

Cap.26.Vt & cùm exſultant.] καταπειδὰν ποτὲ εὐφρανῶνται, ταῖς ἐπιπλήξεσιν ἐν αἰσχυνῃ ποιεῖσθαι *Sic omninò verba hæc ſunt diſtinguenda. Vbi, inquit, lætitia ſeſe efferent, increpationibus incutiendus iis erit pudor. Fabricius aliam lectionem annotauit, quæ mihi tam bene atque hæc vix videtur cohæſura* καταπειδὰν σφοδρῶς ἐπιπλήξωσιν, ἐν αἰσχυνῃ ποιεῖσθαι. *Eſt & hæc in noſtro ſcripto. Et legitur* ποικίλοις, *ſupernè annotato* λως *Meam ſententiam docti, puto, probabunt.*

Cap.27.Animo elangueſcente deficiunt.] οἷς ἀπαυδῶντες ἐκπίπλουσι. *male erat impreſſum* ἐμπίπλουσιν, *itaque ſemper judicaui legendum vt correxi, adſtipulante Fabricio ex Codice veteri.* ἐκπίπλειν *vox eſt, quæ apud Platonem quoque* excidere inſtituto, deficere, & elangueſcere *ſignificat. Et D.Paulus hoc ſenſu eam cap.9. ad Rom & 1.Cor.13. vſurpauit, aliique alias, noſter frequenter.*

Cap.30.Euripidem.] *Stobæus ſerm.19. citat ex Euripidis Proteſilao.*

Cap.32.Imitari ſectarique] μιμεῖσθαι καὶ περικνίζειν *Sanè quid κνίζειν ſit, non ignoro: quid περὶ faciat, ſic ſatis video. quid autem hæc poſſit ſignificare* περικνίζειν, *dicat qui nouit. Suffridus vertit* imitari atque diſcerpere. *Fabricius noſter* circumrodere. *ego quid horum ſit* περικνίζειν, *aut quî huc quadret non video. ſuſpicor legendum* παρακνίζειν, veſtigia ſectari. *In narratione de Antigono & Theocrito, ineſt mendum. vide β. συμποσιακῶν cap.1. & Macrobium 7 Satur 3.*

Cap.37.Magiſtrorum aliquando inſtitutioni. *Lege hæc* παρ᾽ ἀγωγὴν ἀνηκεστία, *ſicut emendat Fabricius. legebatur enim* παραγωγῆς, *quæ tamen ipſa quoque vtcunq; lectio videtur ſtare poſſe, vt* παραγωγὴ *ſit* dehortatio à vitio *ſiue* deductio, *quam tamen adoleſcentes auerſentur. In ſcripto legitur* παραγωγὴν, *& ſuper* παρα *eſt* περὶ *rubrica annotatum. Vnde Fabriciana lectio iuuari poteſt, quam ſecutus ſum.*

Cap.41.Nuptas proſtituant.] *legebatur* προσηγόρευσε *quod retineri non incommodè poterat. quidam (inquit) adulatorũ, ſcortum pro ſua ipſius vxore (ſc. qui huc vſq; gratificatus vellet videri, vt ei ẽt ſuæ vxoris copiã faceret) deducit. Sed Fabricius & noſter ſcriptus habent* καὶ προσηγάγετο:

quod

quod amplexus ſum. talis fuit Cappas, qui ſuam vxorem Mœcenati proſtituit, vt noſter in Erotico oſtendit. in fine libri Eurydices Epigrammate δύοισιν *legit Fabricius: ego cum ſcripto* Ἔνισιν, *qui à voce* μώσαις *verſum inchoat, vt ſentētia ſit, deſiderium ſuum Muſis fuiſſe bene cognitum.*

IN LIBELLVM DE AVDIENdis Poetis.

QVia nuper hunc libellum & conuertimus in ſermonem Latinum, & quæ viſum fuit, annotauimus: ad eam editionem in præſentia Lectorem remitto. inueniet & locorum quorundam explicationem, & citatorum è Poeta indicationem, & emendationis noſtræ rationem redditam.

Cap. 1. M. Sedate.] *Luſcinius, qui olim hunc libellum in Latinam traduxit linguam,* Sedape *habet. vt videatur* Σήδαπε *legiſſe. Verùm ego Aldino codice vſum eum, neque inſtructum magis quàm me puto fuiſſe manu exaratis codicibus, ſed profectò in manuſcripto noſtro* Σήδαπε *luculenter legitur.*

Ibid. Serio dicta.] *pro* ἀδέσθαι *quod in meis annotationibus oſtenderam mihi diſplicere,* λέγεσθαι *ſcriptus liber perſpicue habet: idq; ſequor.*

Cap. 2. Subiit in præſentia.] *Hunc locum pridem non iniuria mutilum eſſe ſuſpicatus fueram. Sic autem legendum eſt:* πρώλω ἐπῆλθε, νυῶ πρός σε γεγραμμένα πέμψαι διενοήθλω. καὶ λαβὼν ταῦτα διέλθε κἀν, *&c. integratio hæc codici ſcripto noſtro debetur. idem* πότοις *rectè habet.*

Cap. 4. Atque admiſceamus.] καταμιγνύωμεν *ſemper duxi legendum eſſe, non* καταμελωνύωμεν; *in quod hæc vox incuria librariorum erat deflexa. Codex ſcriptus veram retinuit lectionem.*

Cap. 7. Lynce verſipellior.] *Ad marginem reperi notatum pro* λυγγὸς *legi* σφιγγὸς, *quod ſanè eſt planius.*

Cap. 14. Et eam imitari pulcrè.] *Legendum eſt ex fide ſcripti & ſententia dictante,* οὐ γὰρ ἐςι ταὐτὸ καλόν τι, καὶ μιμεῖσθαι καλῶς.

Cap. 31. Succenſebat enim.] Ζεὺς γὰρ οἱ νεμέσα. *ita verſus requirit ratio, Ariſtoteles etiam (quod in prioribus annotationibus memoria mihi non ſuggeſſerat) hunc verſum citat lib. rhetor. ad Theod. ſecundo: vbi tamen* νεμέσησε *legitur, Sed & infra verſus de Phœnice citantur, quorum etiam in libro de diſcrimine amici & adulatoris meminit; qui hodie deſunt poſt Iliad. i. 457.*

Cap. 44. Quouis verbo percellitur.] *In Græco* φιλεῖ πεποιῆσθαι. *Annotaui me legere* ἐπτοῆσθαι. *In libello (vt hoc addam)* περὶ τοῦ ἀκούειν; *dictum hoc ad Heraclitum autorem refertur, & pro* πεποιῆσθαι *legitur non minus abſurdè,* παιδεῦσθαι. *Ego in mea ſententia perſiſto, quod vſu vocabuli eam video confirmari. Sic enim Plutarchus infra de virtute muliebri, de Eryxone concubitum Laarcho, ſed ſimulatè offerente.* λῶ ἐν ταῦτα πρὸς ἡδονλὼ τῷ Λαάρχῳ καὶ παντάπασιν ἀναπτοηθεὶς πρὸς τλὼ φιλοφροσιώλω. *poſſem etiam afferre plura, niſi & rem ſatis manifeſtam*

eſt Simonidis. quod neſcio an caſu potius quàm induſtria etiam meretriciè extulit Luſcinius. flauum mel conficientes. *eſſe autem Simonidis carmen didici ex Plutarchi libello de ſentiendo profectu ad virtutem. Caterùm in ſcripto annotatum eſt pro ἐπινεῦσαι in hac ipſa periodo ἐπιπῦσαι. & paulò poſt pro δεχτικὰ δραμματικὰ legi. quæ profectò ſunt meliora & magis huc quadrantia vocabula. ideo ea in vertendo ſum amplexus. aliquantò poſt ἀντίδοτον ποιεῖν, malim legere πιεῖν.* 137. 19. De infiniti ſectione.] Περὶ τῆς τῶν ἀρίστων τομῆς. Iniiciunt (*ait interpres*) vel optimo cuique orationis membro quæſtionem hanc, &c. *Hoc an ſit ἀρίστων τομὴ, aut cur ita viſum interpreti, non aſſequor. ipſe non verear legere, τῶν ἀορίστων τομῆς, vt ἀόριστον ſit τὸ ἄπειρον. nam facultas continui deinceps diuidundi nunquam re ipſa completur. quod ex Ariſtotele notum eſt. γ φυσικῶν & θ. primæ Philoſophiæ. Itaque ἀορίστων τομὴ erit* continui infinita ſectio. *Quid quod ſcriptum deprehendi habere ἀορίστων? De Vlyſſe autem locus eſt Odyſſ. ϱ. 221. Sed Melanthij ſunt verba, non procorum. ἔμπνουν autem non eſt proprium nomen, ſed eum qui purè in pectore nato periclitetur deſignat. & idem refertur proximè ſequente libello, prope finem. Paulò poſt ἐπιπυρέξῃ pro ἐπιτάξῃ ſenſus docuit legere. ſed ita habet etiam ſcriptus.*

Cap. 19. Nutus, & vultum.] καὶ νᾶμα *hoc quid ſit? lego νεῦμα. adſtipulatur ſcriptus, in quo etiam πίπτονται & διώκουσιν rectius legitur, quàm in impreſſis mutilo ſenſu participia. neſcio an pro ἀπορίας non ſit ponendum ἀπειρίας. ſed tolerabilia mouere nolui.*

Cap. 22. Inter echinopodas velut.] ὡς ἀν' ἐχινόποδας. *Apud Athenæum extat libro tertio, δειπνοσοφιστῶν verſus integer:*

Ὡς ἀν' ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν.

Φύονται poeta, quicunque is fuit, libuit prima producta ponere. qui patrocinio ipſius Ariſtotelis vti poteſt, ita ſcribentis libro ſapientiæ 5. cap. 4. φύσις δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ἡ τῶν φυομένων γένεσις. οἷον εἴ τις ἐπεκτείνας λέγοι τὸ υ. Habes ergo & pentametrum. Atque ita hoc diſtichon etiam refertur in libello de fraterno amore, & in ſympoſiacis. lib. 1. quæſt. 4. hîc in ſcripto erat ὀδὸν abſque ἵνα, ſed in margine ὄνωνιν illitum. Infrà in libello de fraterno amore in textu eſt ὄνωνιν, vitioſa lectio in margine. Sed & ſequens periodus eſt manca, quanquam ſatis interim perſpicua. fortaſſis apud παρέχειν deeſt δύναιτο, aut aliquid tale. ſcriptum ἔχοι in margine vt fiat παρέχοι. Locus Platonis eſt quinto de rep. pagina penultim. vbi pro μελιχλώρους male legitur μελαγχλώρους. In libello de amici & adulatoris diſcrimine (41. b) μελίχρους legitur. Mox pro αὐτῆς legi αὐτοῦ, ſcriptum ſecutus, & rationem indidem ἀπαγγελίαν pro ἐπαγγελίαν amplexus ſum, cùm pagina huius priore parte ἀπαγγελία pro elocutione eſſet etiam poſita.

υ longum.

Plato emendatur.

Cap. 24. Seſſio autem non inſolens.] Καθέδρα ἄτυφος. *Scriptus annotat in margine ἄθρυπτος, quod ſignificat mollicies expertem ſeſſionem, & magis videtur concinnum.*

Digitized by Google

Cap. 30. Initiatum.] *κατηργμένης legi, ex ſcripto. καθειργμένης enim non perinde quadrat & πρὸς τὰς μαθήσεις mendoſum eſt. πρώτας ſcriptus habet perſpicuè. Legi etiam φοβηθέντα τὰς ἀρχὰς articulo ex ſcripto repoſito, & ſingulari ob πλεώμενον poſito.*

Cap. 31. Philoſophia excidit.] *Ἐμπεσόντα δι' ἀνανδρίαν. Lego ἐκπεσόντα. qui deterritus laboribus prius philoſophia excidit ſtudio conatuque eius aſſequendæ quàm vllum dignum toleratarum ærumnarum tulerit fructum. idem mendum notauimus in παίδων ἀγωγῇ. Sed hîc etiam ſcriptus nobis ſuffragatur.*

Cap. 35. Rectè audire.] *In Græco eſt, ἀρχὴν τοῦ καλῶς βιῶσαι τὸ κακῶς ἀκοῦσαι νομίζοντες. & ſcio ſenſu non inepto ita legi poſſe. nempe initium rectè viuendi eſſe, vt male ſi audias, id eſt reprehendare merito tuo, id æquo animo feras. Sed ego id huc quadrare non puto. Et καλῶς ἀκοῦσαι ſcripſiſſe Plutarchum iudicò, vt qui libelli ſummam vſumque in fine repeteret. Initium rectè viuendi vult (opinor) eſſe, vt rectè ac noſtra cum vtilitate audiamus eos qui ad vitam formandam nos doctrina inſtituunt. κακῶς ἀκούειν fol 33. vlt. hoc. ipſo libello ita dicitur, vt eſt apud Latinos male audire. ſed aliud profectò eſt male audire, quam iuſtas reprehenſiones æquo animo ferre. Quid multis? Hîc quoque meam ſententiã ſcriptus liber citra vllam obſcuritatem confirmat: vnde & οὖν inſeri poteſt poſt εἰ δεῖ.*

IN LIBELLVM DE DISCRIMINE adulatoris & amici.

Initio. *Philopappus amantem aui ſignificat. Sed eſſe cognomentum ex eo liquet, quod infra ſeorſim repetitur. Itemque in cap. vltimo libri primi Sympoſiacῶν. Platonis locus eſt quintò de Legibus, & quod de veritate citatur paulò antecedit, in prima eius libri pagina.*

Cap. 4. Vt Euenus.] *Sic & pagina vltima Platonicarum quæſtionum. In ſalubribus præceptis Prodico adſcribitur, ſed talia occurrunt multa.*

Cap. 5. Verba eorum referunt.] *Sic interpretor verba ἀκκιζομένους ὥς τις εἶπε. Vt ille Terentianus,* Quidquid dicunt, laudo, &c. *notus eſt enim locus. Mox* Cap. 6. Vmbram metiri vt cœnæ. *Sic & Eraſmus. Locus eſt obſcurus vtcunque, ſed probabile eſt paraſitos vt in tempore ad prandia occurrerent, dimetiendis vmbris eorum horas & articulos exquiſiuiſſe: quomodo nunc horologia obſeruantur.*

Cap. 7. Difficulter deprehenditur.] *Sanè impreſſi habent δυσχώριστος ἐστι. Sed neutiquam prætereunda eſt alia lectio, annotata in ſcripti libri margine, δυσφώρατος. quæ mihi concinnior etiam atque recepta videtur.*

Cap. 14. Non impetus.] *Impetuum melius legeretur, & minus etiam ambigue.*

Cap. 14. Aut polium.] *Verſus eſt Nicandri Theriacis. 64.*

Cap. 21. Cùm rex Charilaus.] *Χαρίλλου. χαριλάου forte, vt in Lycurgo. vide*

go. vide quæ ibi annotaui. Sic infra etiam ἀποφθεγ. *139. in Laconicis 161. legitur* χαρίλαν, *quarto caſu.*

Cap. 25. Suilla cute craſſa.] φορξιὰν παχεῖαν. *quid ſit* φορξιὰ, *nolo hic diſputare. ſatis & hinc & ex libello de cohibenda ira liquet, capiſtrum eſſe quo vterentur qui fiſtula canerent. Marſyæ inuentum ibi ex poeta quodam dicitur.* φορβειὰν *Euſtathius, & alij ferè ſcribunt. Sed quadret ſanè Scriptus non hoc, ſed* φορίνην *habet, quæ vox cutem ſuis ſignificat,* **ein Sáwhaut.** *Iudicent docti, an non optimè in hebetem ac rudem competat: & vtram malint lectionem ſequi. in margine habetur* φορξιαν, *quæ vox eſt etiam paulò ante. & profectò quiduis potius quàm* inſulam *ſignificat, quam huc interpres ingeſſerat. quid autem ſit de Cyprio illo, &* ἐνηθέμενος, *mihi ſanè non eſt euidens. Idem liber* βύαιτη *habet in margine quidem, in textu* μιπέμφω. *Amplius.*

Cap. 26. Mediocrem in ciuitate.] Τὰ μέσα φεύγουσι τῶν πόλεων, *hoc ſecutus ſum, quanquam* πολεμίων, *ſcriptus noſter haberet. Notus eſt verſiculus & arrogantiam & ignauiam, actam ſumma cum odio, quàm infima cum abiectione coniuncta vituperans.* Πάντα μέσοισιν ἄριστα, μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.

Cap. 27. Quod ſi quis.] Ἀνδ᾽ἐπὶς *lego ex ſententia.*

Cap. 28. Propones.] ἐκπέπλονται *legi, ac ita eſt in ſcripto noſtro, perſpicuè verum. nam* ἐκπέπλον πῶς *vitioſum eſt, ipſiq;* Eraſmo *impoſuerat. Quod poſtea de Megabyzo refert, vt & in libello de Animi tranquillitate, Plinius 35. 10. ad ipſum Alexandrum Magnum refert.*

Cap. 33. Atrociaque ſupplicia exercentem.] τυμπανίζοντος καὶ πλιοῦντος. *De priore annotauimus ad Dionem Plutarchi aliquid. Poſterius mihi ſuſpectum eſt mendi. in ſcripto eſt* πλοῦτος, *Eraſmus vertit,* Vectigalibus oneranti populum.

Cap. 37. Ne Biantis quidem.] *Alij alijs, noſter ſub initium conuiuij ſeptem ſapientum Thaleti tribuit.*

Cap. 39. Tamen in minoribus.] *Habent noſtri* λοιπὰ λαβὼν. *Scriptus* μικρᾷ, *quod magis placuit.*

Cap. 42. Non probos.] τῇ σῇ πονηρᾶς. *Sic legitur etiam apud Stobæum* λόγῳ ιδ. *adducentem hæc ex Erechtheo Euripideo. pro* τῇ σῇ *legi* σιγῇ, *eſt in margine libri manuſcripti annotatum, quod neſcire harum rerum diligentes nolui. nam quod ibidem pro* ἀφοσιοῦνται *monemur, alibi legi* ἐξελαύνουσι, *non mouet me, & probabile eſt eſſe* γλώσσημα.

Cap. 45. Publici contra ius non ſcriptum delicti.] ἀπ᾽εἰσαγγελίας. *ſic & ſcriptus cum apoſtropho ad præpoſitionem. Vox mihi eſt ignota, & pro ſimplici* εἰσαγγελίᾳ *accipio. de qua vide Harpocrationem Suidam ac Pollucem cap. 1. lib 8.*

Cap. 47. Aut ſi non perſuadet.] ἂν δὲ μὴ πείθῃ, *lego.* πάθῃ *ſcribitur ſed mendosè. Eraſmus vertit:* Si non patietur ille. *Verùm Græci ſic non loquuntur. Sed meam correctionem à iudicio profectam, ſcriptus liber inſpectus certam reddidit. Idem (vt obiter ſtudioſos iuuem) ſenarium per-*

Digitized by Google

uertit, cuius ſententia eſt: Verum amicum ſocium ſe ſanis amici conſiliis atque inſtitutis præbere, non vitioſis item.

Ibid. Vt enim aliquando conſcii.] *In Græco impreſſum eſt,* ὡς εἰ γὰρ τῷ συνειδέναι. *Scriptus habet,* οὐδὲ γὰρ τὸ. *Ego ſenſum ſectatus ſum, & legi,* οὐδὲ γὰρ πρὸς τῷ συν.

Cap. 50. Excitante. * κρυφίου δὲ λόγου] *Locus mihi videtur eſſe mutilatus.*

Cap. 55. Parum ingenuum eſt.] ὥσπερ ἀπελεύθερον *hanc lectionem ſecutus Eraſmus, neſcio quem libertinum comicum excogitauit. in ſcripto eſt* ὑπελεύθερον, *& ſupernè notatum* αὐτελεύθερον, *quod in vertendo ſecutus ſum. Notum eſt, quomodo vetus comœdia libertatem dignos publi è notandi in licentiam maledicentiæ detorſerit. de qua re hîc commentari non vacat. Vide Horatium in epiſtola ad Auguſtum, & de arte Poetica ad Piſones, atque alibi, ne alios huc citem. Quid Eraſmus ſecutus ſit quod* κήρας incruſtationem tectoriam *vertit, aut quid legerit, non ſum ſolicitus. Græca enim plana ſunt.*

Cap. 60. Male etiam Antiphon.] *Oratorem intellige Athenienſem, cuius vitam Plutarchus ſcribens, hanc hiſtoriam recitat.*

Cap. 62. Funem moleſtarum ſoluit curarum.] λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων χοινίων καὶ μερμνῶν. *Dubium non erat mihi, quin legendum eſſet* χοινίων μεριμνῶν, *& ſic poſtea in ſcripto reperi. Eſt autem* vinum amara curarum eluere efficax, *Flacco 4. Od. 12. Sed vtrum* Lydius Deus λύδιος, *an potius* λύσιος *ſcribendum ſit, vt eſt apud alios, & infra in ſeptem ſapientum conuiuio, neſcio. certè etymo verba videntur quadrare, & codex adſtipulatur. Pauſanias in Bœoticis aliam adfert cauſam, cur Bacchus* Lydius *dicatur, quam omitto. Scriptus codex meæ lectioni cùm ſubſcriberet, eam tenui, vitioſa omiſſa. Idem hic quidem* λιδίῳ *habet.*

Cap. 66. Platonis ad Dionem.] *Exſtat hoc in quarta Platonis epiſtola.*

Cap. 72. Corrigere Speuſippum.] τῷ βίῳ τὸν Σπεύσιππον. *Sic emendandum erat è ſcripto. In Homerico* οὐδ' ἑνὸς *repoſui ex ipſo autore, multò quàm* οὐδενὸς *ſit* ἐμφατικώτερον. *Iliad. θ. 234. Scriptus quoque rectè habet. Eraſmus locum peruertit. De Phœnicis conſilio, vide quæ annotaui ad lib. de Audiendis poetis.*

Cap. 75. Vlyſſes in Scyriis.] Καὶ ὁ ἐν τοῖς Σκυρίοις Ὀδυσσεύς. *Eraſmus vix ſcio quid ſecutus, vertit,* In tragœdia, cui titulus Domini. *legit nimirum* κυρίοις*, litera Σ neglecta. Cæterùm ita notum eſt delituiſſe Scyri inter regias puellas Achillem detrectatione belli Iliaci, vt mirer id Eraſmo in mentem venire vel primo intuitu huius loci non potuiſſe, ſi quidem ipſius codex habuit* κυρίοις, *præſertim cùm in libello de Audiendis poetis etiam hi ipſi verſus ponantur, in Scyro deſidentis Achillis nominatim facta mentione. Vbi tamen pro* καταισχύνων *legitur* ἀποσβεννύς: *Vt ex tempore citandis dictis fiducia memoriæ aliquando docti in ſyllabis errant.* ἀποσβεννύς *quidem eſt* ἐμφατικώτερον, *& (vt puto) genuinum*

eius

ciui loci. Qui autem hîc Scyrÿ citantur à Plutarcho, tragœdia Euripidis, memini eam alicubi apud Stobæum citari Σκυρὺς. *Idem Eraſmus ſupra* Chariis *nomen proprium fecerat, cùm ſit* χαρίεις *vox adiectiua notiſſima. Sed &* μνημονικὸν ἁμάρτημα *hîc nota. Non enim Agamemno, ſed Minerua Diomedi Tydeum patrem exprobrat verſu qui hîc citatur, ex Iliad.* ἑ *800. ſed Agamemno in eamdem eum ſententiam increpat in* ἐπιπωλήσει, *Iliad.* δ.*372. 399. mox in ſententia Thucydidis pro* ἐπὶ μεγίστας *legi* ἐπὶ μεγίστοις, *ratione perſpicua Adſtipulatur ſcriptus.*

Cap. 80. In puniendis autem delictis.] ἐν δὲ ταῖς κολύσεσι. *Hoc vocabulum Græcum non eſt.* κολάσεσι *tamen legere malui, quàm* κωλύσεσι, *quod videtur incidiſſe Eraſmo, qui* cohibendis peccatis *vertit. certè prior pars, in qua* τὸ δεδιέναι *eſt,* κώλυσιν *habet. hîc* reprehenſio *requiritur. non tamen diſſimulabo,* κωλύσεσι *me poſtmodò in ſcripto reperiſſe, ſicut & id, quod coniectura ductus poſueram ſub libri finem* καταγνόντων *à verbo* αἰονῶ. *nam* καταιωνήσαν *nihil credo ſignificat, in hac quidem lingua.*

IN LIBELLVM, QVOMODO QVIS ſe ad virtutem proficere ſentiat.

Principium videbatur non integrum, & Luſcinius pro εἰ μηδεμίαν *legiſſe* ἢ μηδεμίαν, *alio etiam priore* ἢ *poſito. Certè nominatiuus nullus, neq; nomen aderat, qui cum* σώσει *cohæreret: & interrogatiuè prima periodus legenda videbatur. Quid ita? quia nebulas nobis offuderat corrector, à particula* οἷς *librum auſpicatus, cùm & in Aldino, & in ſcripto (vtrunque autem eodem accepi tempore)* τίς *rectè legatur. Obiter monendum duxi,* προκοπὴν, *de qua heic agitur, à Tullio* progreſſionem ad virtutem *appellari. Sic enim ad Varronem in Academicis, ſcribit:* In qua quod inchoatum eſt, neq; perfectum, progreſſio quædam ad virtutẽ appellatur. *Medio ergo loco inter bonitatem naturæ eſt & virtutem, vt apud noſtrum rectè dicitur 2. Sympoſ. 3. Ipſum verbum* προκόπτειν *verbo* procedere *exprimere voluiſſe idem Cicero videtur lib. 3. de Finibus:* Qui proceſſit aliquantulum ad virtutis aditum, nihilo minus in miſeria eſt, quàm ille qui nihil proceſſit. è Stoicorum ſententia.

Cap. 1. Non enim aliquis ſapiens.] *Menda huius loci ſententiam obſcurauerant. Legendum eſt,* οὐ γὰρ ἀνάγκη, *&c.* μεταβάλλοι ἄν. *Quæ lectio ſcripti codicis præſidio munitur, & quam res ipſa confirmat. Nam diſputatio eſt contra Stoicos. medium inter perfectam ſtultitiam & abſolutam ſapientiam nullum relinquentes, ſic ſatis confuſa.*

Cap. 2. Applicandus. πρὸς στάθμην *Octonarius Trochaicus, niſi ſi* πρὸς στάθμην *ſenariÿ iambici finis eſt, reliqua integer Senarius, quod non puto Prouerbium eſt ſcitiſſima ſententia.* Cap. 3. Qui è profundo attollũtur.] ὥσπερ ἐκ βυθοῦ. *Luſcinius:* Haud aliter atq; ſi liquoris aliquid decedat è dolio. *Videtur legiſſe* πίθου *neſcio quos ſecutus codices, aut*

quas rationes (tametſi quàm miſerè is hunc librum verterit, non eſt cuiquam volenti iudicare obſcurum) certè noſtrum malo, habeíq; ita etiam ſcriptus. Qui ſubitò ex profundo attolluntur, *vt fit in fluctibus marinis. ij moram motus ſupputare nō poſſunt, & quod ἀναφερομένοις pro ἀναφερομένῳ legimus, idem approbat. Idem ἐπισκοπεῖτε, nos optatiuum accepimus. & paulò ante ad ἐγγινόμενον annotat, legi προσγινόμενον Locus eſt valdè cōciſus. In Oraculo Cirræorum πολεμεῖν pro πολεμεῖς ex ſcripto. & in comparatione calami. ἐκλείπεται ex eodem recepi quod deerat. & γίνεται pro γένετο idem. Videtur autem alludere ad poeticum aliquod dictum.*

Cap. 12. Sophocles aiebat.] *Hunc locum facilè nunc emendo, cùm quidem vellem etiam in pluribus idem à me fieri vel per occupationes, vel tam iuſtis de cauſis poſſe. Sic ergo legi volo: Sophocles aiebat, ſe primum animi ludiq; gratia grandiloquentiam Æſchyli imitatum: deinde eius in apparatu condenſationem atq; artificij induſtriam: tertio demum nunc loco ad id dictionis genus ſe tranſtuliſſe, quod ad formandos mores aptiſſimum, eaq; de cauſa eſſet optimum. pro πικρὸν autem legi πυκνὸν iampridem, itaque etiam habet ſcriptus.*

Cap. 14. Tacet ictus.] *ὁ πεπληγώς. ſupra de aud. poet ὁ πεπληγώς,* ictus. *alibi autem docui in Plutarchomericis eſſe media quæ paſſivè, & contra paſſiua quæ actiuè ſignificent, δεδορκὼς σέσηπε cum πεπληγὼς conueniunt. itaq; nihil muto, cùm hic ipſe locus eum canonem confirmet. & idem docent cùm alij Græci Grammatici, tum Euſtathius, Iliad. χ. 497.*

Cap. 21. Lingua iam torpet.] *Sapphicum verſum emendaui ex Oda ipſa, vt extat apud Dionyſium περὶ ὕψους.*

Cap. 38. Aquarum prouentum.] *Scripſit haud dubie* apuarum, *ἀφυῶν. Sed fortaſſe librarius quid rei* apua *eſſet ignorans,* q *pro* p *mihi excidiſſe putauit. Hoc annoto, vt æquanimitatis & aduerſum me, & erga librarios adhibendæ lectorem diligentem commonefaciam. in fine libelli periodus erat manca, & legendum οἰόμεθα putabam, quod inde in ſcripti margine inuentum, ſecutus teneo. Polycleti dictum hoc etiam lib. 2. cap. 3. Sympoſiacῶν refertur.*

IN LIB. DE CAPIENDA EX inimicis vtilitate.

Cap. 1. *Initio libri ἄπερ mihi valde ſuſpectum eſt. Nam & vox eſt poetica. Et ſi adminiſtranda repub. abſtinuit Pulcer, cur dicit eum publicè prodeſſe in iſto vitæ ſtatu, cur verſanti in repub. ait de inimicis commentandum? Itaque in verſione illud ἄτερ ſecutus non ſum.* Ποῦλχερ *Græco more ſcriptus habet.*

Cap. 5. Vtilitatis.] *ἀχρησίας. ſic omnino ſcriptus. nam ἀχαρισίας hoc quidem loco eſt canis in balneo.*

Cap. 8. Proprium ei.] *ἴδιον αὐτῷ cur non legas, id quod ſententia loci*

loci dictat, potius quàm ἑαυτῷ? non enim profectò matricidium Adraſto, ſed Alcmaoni imputatur Eriphyles cædes matris. res notiſſima legentibus poetas, & eorum interpretes, idemque eſt in libro de Audiendis poetis. χρύσεον porrò ſcribi debere pro Craſſo, notiſſimum. vtrobiq; adſtipulatur ſcriptus liber: in quo etiam eſt οὐκ ἐδάκρυσας. cùm οὐκ deeſſet, iſq; defectus totum locum vitiaret niſi fortaſſis marito in vxoris funere flere vitio dari potuit. Tum προσφέρων ibidem eſt. προσφέρων ſermo Græcus reſpuit hoc loco. προσφέρων contrà aptiſſimum eſt. vtuntur & alij, & ipſe Homerus Iliad. β 251. καί σφιν ὀνείδεα προφέροις.

Cap. 9. Sed non minus vtilitatis.] οὐκ ἐλάττω δ' ἕτερον. *legit οὐκ ἔλαττον δ' ἕτερον Eraſmus, vt mihi quoq; non primo ſic legendum videatur, & ſic eſt in ſcripto rubrica ſupernè annotatum: vbi & κακῶν πάσχειν ſimiliter ſuper κακῶν ἀκούειν alltum. Paulò poſt quod Antiſtheni dictum adſcribitur, ad finem libelli de adulatore, & in libello περὶ προκοπῆς adſcribitur Diogeni, Cynico & ipſi.*

Ibid. Iaſonem Theſſalum.] Θεσσαλόν. Προμηθέα *Prometheũ hunc à Plutarcho dici vix credo cum & alij, & Cicero 3. de Natura deorum Iaſonem vocent Pheræum.*

Cap. 13. Quàm in amicitijs.] Μᾶλλον ἢ ἐν ταῖς, ἢ *de meo inſerui. Quis enim non videt defuiſſe? certè maioris eſt animi inimico, quàm amico benefacere.*

IN LIB. DE MVLTITVDINE. amicorum.

Cap. 1. *Principium libelli ſumptum eſt è Platonis dialogo, qui nomen habet à Menone illo ipſo. Quod de amici vmbra ſub initium è Menandro dicitur, plenius in libello de fratrum amore citatur. Empedoclea & quæ è poeta citantur de Ophelta, non eram neſcius, metrica eſſe. Sed hæc proſa oratione malui vti.*

Cap. 3. Pythiam.] φιντίας Pythias *hic vocatur à Cicerone (ſummo codicum conſenſu) lib. de Officiis tertio. quo loco iſtorum amicitiæ vſus exponitur. tamen in impreſſis, & in ſcripto etiam* φιντίας *eſt, quod nolui diſſimulare. Cæterùm Luſcinius ſuperius* ὑψιπύλης τρόφιμον *verterat* puellam, *perineptè vt plurima alia: cùm ex poeta aliquo hæc Plutarchus citet de Ophelta. cuius rei etiam infra* παραμυθητ. *mentio fit. & capite primo quarti Sympoſiacῶn, ijdem verſiculi citantur, etſi mutilati. quanquam* ἄκρηστον *ibi non eſt, ſed* ἄπληστον, *quod (niſi fallor) melius multò quadrat. Fabula nota eſt ex Statij Thebaide, & Nemeorum Pindari argumentis, alijsq; ſcriptoribus. Iam* ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, *non eſt* à Veſta deorum matre, *vt reddidit Luſcinius,* incipere: *ſed* rem iam inde à principio & initio repetere. *Et Plutarchus paſſim ſic vtitur prouerbio, vt in libro de communibus notitijs aduerſus Stoicos.* οἱ δὲ ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι τὰ καθεστῶτα κινεῖν, &c. *Et de malignitate Herodoti:*

Digitized by Google

ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος ἰοῦς ἰνάχου θυγατρὸς. *Sed hæc perſequi non eſt huius operæ.*

Cap.4. Tuum nec.] *Commodius ſic vertiſſem:*

Partem in tui veniatq; haud inuitus mali.

Prorſus enim mihi videntur duo eſſe ſenarij iambici. αὐτόν τε *ſi legas, prior etiam conſtabit. certè proſa oratio non ſic patitur collocari verba. Omninò autem quæ præcedunt, deprauata ſunt, & pro hoc initio* Ποῖα δὲ πρῶτον εἶδ, ι, ε, β, χ, ρ, δ. *annotata eſt alia apud manuſcriptum codicem lectio omnibus modis concinnior,* Σχέτλιον δὲ πρῶτον εἰ, *&c.* δοκιμάσαι ἐν ρίταις, *&c. Sed pro* οἰστάζων ἀπάσῃ τύχῃ *(quod nullum efficit ſenſum.) ego coniecturam ſecutus,* εἰς ἀγῶν ἀπάσης τύχης *legi: idq; probatum iri doctis confido,* εἰσάγων *etiam in ſcripto reperi poſtea temporis. ſed ſupra datiues iſtos, genitiui erant annotati, vt lectio diuerſa, eaque haud obſcurè planior.* ἀνεξετάστως *eſt in ſcripto, & mallem* παρεισφυέντων. ἰεζίνη *quid ſit, neſcio. fortè* ἐρείκη*, aut etiam* ἀπαρίνη (Klebkraut) *ita enim nos eam herbam dicimus, quod adhæreſcere veſtibus prætereuntium ſoleat: notam omnibus vulgo. Sed nihil poſſum pronunciare, libris deſtitutus. ex ſcripto etiam eſt* πολλῶν & παραλαβόντας, *deeſt autem* δεῖ *vel* χρή. *Hæc annotaui, vt eo expeditior eſſet noſtra cum Græcis componendi ratio.*

Cap.8. Mortalium mediocres.] *Verſus ſunt apud Euripidem in Hippolyto, quos alio genere carminis verti, permiſſa omnibus interpretibus vſus licentia.*

Cap.10. Plauti Nero.] Τοὺς Πλαύτου Νέρων. *Occiſum à Nerone* Plutum *quendam in Nerone Xiphilinus è Dione commemorat: vt fortaſſis etiam in eius neceſſarios ſæuierit. ſed arbitror vitioſe* Plutum *pro* Plauto *legi. de* Plauti *interitu per Neronis tyrannidem vide Tacitum lib.14. ferè extremo. Hanc coniecturam ſcriptus liber corroborat: habet enim* Πλαύτου *perſpicuè. quod duabus de cauſis ingenuè ſignifico. cùm quod non piget me fateri vnde adiutus ſum, tum quod Xiphilino ſimul & Plutarcho, nobiliq; hiſtoriæ ſubuenitur. Vbi & in hoc libello & in alijs, & quo pacto deſciuerim à recepta lectione, facilè eruditi, ſi Latina noſtra cum Græcis conferre non grauabuntur, & agnoſcent & iudicabunt.*

IN LIB. DE FORTVNA.

Cap.1. Non ſapientia.] Εὐβουλία. *Impreſſum erat* ἀβουλία, *mendo euidenti, quod vel paulò poſt* ἀβουλία *nominata arguat. Eoq; ſcriptus caret. Senarius eſt, ob cuius approbationem & vſurpationem male audiuit Theophraſtus. Apud Ciceronem legitur Latino verſu redditus quem nos poſuimus.*

Cap.2. Iuſtitia præſentem.] *Lego. Locus diſtinctione praua erat in Græco obſcuratus, neq; verear contendere ſic legendum,* δεῖται παρούσης. μᾶλλον δὲ τὴν ἀβουλίαν, *&c. quanquam ſcriptus idem habet quod impreſſi.*

Cap.4.

Cap.4. Munera rependens.] *ἀντίδωρα. in comparatione animalium legitur ἀντίδοτα, quod non itidem probo.*

Ibid. Dorſum horret.] *ὀξυβελής. Verſus vitiatus. In ſcripti margine alia lectio erat adſcripta. ſed dum codex glutinaretur, præciſa fuit, vt legi tota non poſſit. verbum quidem ἄκανθαι ante ἐπιπεφρίκασι exſtat. forte igitur legendum,*

ὀξυβελὴς νώτοισι δ' ἄκανθ' ἐπιπεφρίκασι.

Vt ὀξυβελὴς ad echinum referatur. aut ὀξυβελεῖς, vt ad ἀκάνθας.

Ibid. Vires exiguæ.] *Vſus ſum mea libertate. vitioſè quidem verſus citantur in libro de terreſtrium animalium cum aquatilibus comparatione, & vno loco ad alterum collato videntur quædam poſſe corrigi.*

IN LIBELLVM DE VIRTVTE & vitio.

Cap.1. Non foris eſt.] Ἔξωθεν εἶναι. *Lego ἔξωθεν ἐστίν. καλλιγραφίᾳ mendum adſcribendum. Scriptus ἐστὶν habet perſpicuè. Aldinus notam, quæ idem ſignificat. Idem de Anchiſa ſupra ῥάκος annotatum, rubrica habet σῶμα, quod magis ſanè quadrat. Reliqui ſenarij exſtant integri περὶ εὐθυμίας, & verſus de igne, Homeri eſt apud Herodotum in eius vita.*

Cap 2. Abſque face exurit.] Εὔει ἄτερ δαλοῦ. *Hexameter eſt Heſiodeus. Luſcinius:* occultis viribus, *vt videatur δηλοῦ legiſſe. Aldus & noſter habent δειλοῦ. Sed in medio eſt Heſiodeum poema, ἔργων 703. In libello περὶ φιλοπλουτίας legitur, καὶ ἐν ὠμῷ γήραϊ θῆκεν.*

IN CONSOLATIONEM AD Apollonium.

Cap.1. Oratio ſaucij.] ψυχῆς νοσούσης, *apud Æſchylum legitur (ſunt enim è Prometheo vincto qui exſtat.) ὀργῆς. ſed ſolent ſcriptores citare aliquando dicta aliorum leuiter ad propoſitum inflexa. In cõuertendo meos poſui, non Tullij verſus, qui reperiuntur in 3. Tuſculana, vnde nullo, ſi libet, negotio petes*

Cap.4. Et improbè egiſſet.] *ἄτοπόν τ' ἐπεποιήκει. lego verſus gratia πεποίηκ'. Sed & poſtremi duo non ſunt prorſus integri. cùm quidem ſenarios eſſe liqueat. Lego autem priorem Ἀγαθά, τὰ νῦν δὲ μέτρι' ἐστί σοι κακά. Poſterior ſic videtur poſſe emendari:*

ὥστ' ἀνὰ μέσον πω, καὶ τὸ λοιπὸν δὴ φέρε.

Vt particula ἀνὰ ſignificet ſubaudito verbo ſubſtantiuo: Iam es in medio vtriuſque fortunę adhuc, neque nimis ſecundis, neque nimis aduerſis vteris rebus. *ſed ſi cui ſecus videtur, non impedio quin ſequatur quod volet, aut quod meliores libri ſuppeditabunt. mox ἄφθονον pro ἀνάφθονον etiam ſcriptus habet. quorum hoc ſententia aduerſatur, illud rectè legitur.*

Cap.6.

Digitized by Google

Cap.6. Vel minima nos.] *Hic verſus facilè caſtigabitur ex Stobæo, apud quem exſtat orationis* CIII. *initio. qui mox ſequuntur, ibidem adducuntur integri ex Oeneo Euripidis.*

Cap.9. Quod quadrigæ.] Τετρίππων νενίκηκεν. *Inſolens, ſi non vitioſa locutio. lego* τεθρίππῳ νενίκηκεν, *cuius lectionis teſtimonia ſunt permulta Pindari Odarum inſcriptiones, & literarum inculcatio inepta vſitatior fuit, quàm expediat, librarijs. Fuerat etiam in ſcripto idem factum, quod litura teſtatur.*

Cap.12. Qui cenſuit ſi in vnum.] τὴν οἰομένην δεῖν συνεισενέγκαι μέν. *Senarios de lacrymis paulò ſupra Comici ità legi, vt ratio ipſa legendos facile quemuis eruditum erat monitura. Heic verò ſi quis putat me delectari mutationibus receptæ lectionis, inque ea re gloriolam aucupari, mihi oſtendat velim, quo modo hæc ſententia cohæreat. Auſim affirmare Plutarchum (ſiquidem non prorſus ab hac qualicunque ſcriptura velimus recedere: quod ego ſanè faciendum minimè puto.) eum ergo auſim contendere hæc ſic ſcripſiſſe, vti ſubijciam.* τὴν οἰομένην, εἰ συνεισενέγκαιμεν εἰς, *&c. Hæc mihi emendatio videtur ſe omnibus eruditis & probis (quid enim eſt, cur alios curem?) probatura: tamen etiam in ſcripto idem quod in impreſſis reperi, vbi pro* ἥσσω καὶ μείζω δυστυχούντων, *legitur* ἴσα καὶ μείζω χρεωστούντων. *& in margine eſt* δυστυχούντων. *Porrò ſententia hæc Socratis multorum ſcriptis eſt nobilitata, & eſt ita ſcitè apud Herodotum in Polymnia expreſſa, vt non poſſim me continere, quin ipſa etiam verba huc ponam, cum noſtri verbis optimè conuenientia.* Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήϊα κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν, ἐσκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακά, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίατο ὀπίσω τὰ ἐσενείκαντο. *Verſiculum autem:* τίς δ' ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἀφροντὶς ὤν; *qui ita nullo ſenſu legebatur, reſtituo poſt* δοῦλος, *adiecta interrogationis nota, id quod ratio poſtulabat. Eſt enim ſubiectio ſeu* διαλογισμός *atque ita alibi me legere puto recordari.*

Cap.16. Verſus Simonidis diſtinxi.] *Non quod ita ſcribendos omninò contenderem, ſed ne ignoraretur eſſe verſus. idque alibi etiam ſæpe feci. Pindari locum ex ipſo autore emendare licet. exſtat enim Oda tertia Pythiorum. Locus Euripidis eſt in Alceſtide.* χοὐκ ἔστιν αὐτῶν, *hodie legimus* χοὐκ ἐστὶ θνητῶν. *& pro* ὅποι βήσεται, οἱ προβήσεται. *Apud Stobæum oratione* CXVII. *legitur,* εἰ βιώσεται.

Cap.17. Nam parua mortis.] Τὸν ὕπνον. *Memini me alicubi legere hoc dictum Menandro tribui, & ſenarium Iambicum integrum referri.* ὕπνος τὰ μικρὰ, *&c. Quod autem mox ſequitur* προόμνησις, *doctorum iudicium facio, an non certiſſima coniectura ductus, legerim* προμύησις. *id enim vocabuli facillimè in* προόμνησιν *ob literarum* υ *&* ν *ſimilitudinē potuit deprauari à librario non ſatis attento. Nimirum autem id voluit Menander Plutarcho interprete, quotidiano ſomno nos quaſi initiari letho, & ad eius vim cognoſcendam imbui. hoc poteſt certè* προμύησις: προόμνησις *vox eſt à ſenſu huius loci alieniſſima. Sed hæc verba* τὸ γὰρ δεδουλῶσθαι.

λῶδε, &c. ſtatim ſubiecta, mendoſa haud dubiè ſunt, cùm repugnent loci huius ſententiæ: niſi interrogatiue legatur πῶς εὐδαιμον, &c. In ſcripto nihil auxilij. Et qui ſæpe eum codicem correxit, ibi de ſuo (vt ſolent) ſenarium margini illeuit, quo teſtatur locum eſſe mutilum. τίς ἂν ὁ λεῖπον δὴ καθαρτήσειέ μοι. *Platonis locus extat in Phædone, vnde hæc eſt repetita tota diſputatio. Poſt* ἄλλο περιέχει τὸ σῶμα *legebatur, pro quo legi* ἄλλο παρέχει, ἢ τὸ σῶμα, *ſententia hanc exigente mutationem, quæ cum ſcripta lectione prorſus conuenit. Platonis ex apologia locum ex autore emenda. In fabula Cleobis pro* ἡμιόνων *eſt* ὀρέων, *vox idem ſignificans poetis. Vide & Stobæum oratione* CXIX. *de his exemplis.*

Cap. 22. Elyſio patri.] Τῷ τερινάω, τοῦ *pro* καὶ *repone, ſecutus conſuetudinem loquendi. patria enim Elyſius iſte fuit Terinæus, &* ἠλύσιοι *conſtanter habet ſcriptus, per v. Cicero* I. *Tuſcul. propè finem conuertit hos verſus, oſtenditq́ eſſe apud Crantorem, à quo Plutarchum in hoc libro mutuatum multa ſatis apparet. Erat autem vitioſum hoc loco,* τοῦ οὖν ἠλύσιον: *legendumque* τῷ οὖν ἠλυσίῳ, *ſiquidem (de quo non dubito) genuinum eſt* τὸ εἰσελθεῖν, *cuius conſtructio dandi caſum poſtulat, vel his ipſis, quæ ſequuntur verbis teſtibus. ſcriptus ſupra* τὸν *annotatum habet* εἰς. Τοῦτον γὰρ εἶναι, *non* τοῦτο. *Scriptus rectè,* πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς τύχης. *omnino Plutarchus ſcripſit* περὶ τῆς τύχης, *de caſu filij: non* ψυχῆς. *Scriptus etiam* τύχης *habet, &* φέρει *pro* φέρω, *quod præfero, etſi* ω *supernè corrector adnotauit. Iam oraculi verſus primus vt reſtitui ſuæ poſſit integritati, non ſatis video: præſertim cùm Cicero in vertendis carminibus eam ſibi libertatem indulſerit, vt non trepidè à verbis recederet, ſenſum vtcunq́ expreſſiſſe contentus. pro* ἥρου *ſanè lege* ἤρου, *ab* ἔρομαι, *idque probat ſcriptus, ſed vox quædam excidit. Cogitabam cum Tullij verſione comparans ſcriptum fuiſſe·*

ἢ που ἔασιν νήπιαι ἠλύσιε φρένες ἀνδρῶν.

Sed quid affirmem: tertio αὐτῷ *adijcio, Tullium ſecutus, qui vertit:*

Sic fuit vtilius finiri ipſique tibique.

Cap. 25. His neque defungi.] οἱ δ' ἔθανον. *Iidem verſus exſtant initio Pelopidæ. Legendum videtur* οἳ θάνον, οὐ τὸ ζῆν, *& in Comici verſibus de immatura morte pro* ὅτι ὅτῳ *ſcribo, & ad* ἤνεγκεν *adieci* ἂν *verſus cauſa.*

Cap. 31. Philoſophorum priſcorum.] *In conſolatione ad vxorem, tribuit hanc ſententiam Æſopo, à quo autore profectam vſurpare philoſophus iſte, vt alij multa, potuit.*

Cap. 33. Nam qui hæc.] *Hi quoq́ verſus mendo non prorſus carent. Primus* ταῦτα *inſerto inter* δὲ *&* παρὰ, *rectè videtur poſſe perfici, cùm Tullius habeat hæc. Secundum, ſententia, maximè Ciceroniana, docere legendum videtur,* εἰς φροντίδας τὰς συμφορὰς. *aut certè* τὰς φροντίδας εἰς συμφορὰς. νεαρὸν *mediam habet breuem. ideò vltimum lego* μή μοι τι νεαρὸν προσπεσὸν. *niſi malis* μή μοί γε. *Achæi poetæ mentio eſt etiam apud Athenæum: & Cycnum eius citat Hephæſtio.*

Cap. 35.

Digitized by Google

Cap.35. Nutrix ego veſtra.] *In Ionis verſibus, ἡμῶν καὶ τοὺ ἡμῶν, eſt haud dubie vitioſum. In ſcripto reperi ἐξῆλθον ἡμῶν ἥπτα, καὶ τὰς ἡμῶν τροφὸς, noſtramq́ue in margine lectionem. Vnde videtur fortaſſe legendum ἐξῆλθον, ἡμῶν ἤδη τῶν ὑμῶν τροφὸς: vt ſint verba vetulæ nutricis, quæ & matrem & eius prolem educarit. Poſteriorem eſſe ſenarium iambicum liquet.*

Cap.37. Fortunas laudaremus.] *Impreſſus habet inepte, & nullo ſenſu ἐκμακαρίζομεν: cum & alij adſint hic paratatici potentiales, vi particulæ ἂν ita ſignificantes. Scriptus recte.*

Cap.43. Res procuramus.] ὅταν δὲ χρήζωσ' *ad metrum reſpiciens facile videbis verſus huius emendationem. Sed tamen cogitabam fortaſſe ἀνταφαιροῦνται legendum alioquin erit αὐτ' ἀφαιροῦνται.*

Cap. 51. Dilatorem] *procraſtinatorem, qui rei gerendæ diem ſubinde producit. Eſt autem prouerbium ex Heſiodeo verſu ſumptum, Operum* 411. Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Cap.52. Animi tranquillitate.] οὐδὲν γὰρ ἐχεῖτο. ἐξῆς, *&c. Lego* οὐδὲν γὰρ εἴχετο, ἐξ ἧς.

Cap.56. Hæc vita.] ὁ βίος γάρ. *Euripidis verſus lacer. credo autem ſcribendum* ὄνομ' ἔχει, πόνος περ ὤν, *aut aliquid tale. Videtur enim conſtare, id dici, vitam nomine quidem ſuaui affectam, ſed re ipſa miſeriam eſſe. Sed &* φησὶν *paulo ante alienum eſt, & ſuperius* ἐπιτετευγμένος *in margine, in textu* ἐπιτεταγμένος *ſcriptus habet.*

Cap. 57. *Qui hic referuntur Pindari verſus, & confuſi ſunt & mendoſi. Diſtinxi pro libito. Leguntur & in fine libelli* περὶ τοῦ λάθε βιώσας. *pro* σκιερῶν *lego* σκιερὸν. *pro* ἵπποις ἱππικοῖς *aut* ἱππείοις. *pro* τέρψονται, *præſens* τέρπονται. *pro* ἐραστῶν, ἐραστόν. *In poſteriore lego,* ὀλβία δ' ἅπαντες αἴσα, λυσίπονος τελευτά. *Id eſt,* felici fato omnibus obtingit vitæ finis laboribus ſoluens. *Item* ζῶν δὲ λείπεται αἰῶνος εἴδωλον. τοῦτο *(vel* τὸ *vt legitur apud noſtrum in comparatione Theſei cum Romulo)* γὰρ μόνον. *Ita mens vocabitur imago ſiue ſimulacrum æternitatis, immortalis quippe, & diuinitus accepta. lego etiam* χαλεπῶντι, *per inſomnium homines monentur de iudicio, quod fiet de vtriuſque generis rebus & actionibus.*

Cap. 58. Socratis ad Calliclem.] Λεχθέντα, τὸν Ἀθηναῖον. *legendum ſic eſt,* λεχθέντα πρὸς Καλλικλέα τὸν Ἀθηναῖον. *Locus exſtat in Platonis Gorgia extremo. inde facilè quæ heic aliter legantur, apparebit, vtque vitioſis ſit medendum.*

IN PRÆCEPTA DE TVENDA valetudine.

Cap.2. Publicitus pecuniæ aliquid.] θεωρικόν τι νέμεται τοῖς ζωνισοῦσι. *Sic eſt legendum. Cæterùm quid ſint theorica, liquet ex Demoſthene, & eius interprete aliiſq́ue ſcriptoribus. Scriptus liber habet* ζωνισοῦ-

σιν.

σιν. Mox pro ἀνελόντες reſtitue ἀνελόντας. Sic enim vſitatum eſt Græcos loqui Sic Demoſthenes: οὐ μὴν οἴομαί γε δεῖν τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν σκοποῦνθ' ὑποστείλασθ. Pindarus: χρὴ πάνθ' ἔρδοντ' ἀμαυρῶσαι τὸν ἐχθρόν. Tullius: Viuere ſcientiam adhibentem earum rerum, &c. *Et*: Decet augentem linguam Latinam nominare (*ſ.* τὴν περὶ ἤθη φιλοσοφίαν.) moralem. *Sed ſatis exemplorum in re illuſtri. neq; verò multis poſt verſibus ita ipſe loquitur Plutarchus, ἔξω δὲ στρέφοντα: & perſæpe alias etiam in hoc ipſo libello identidem. & infra eadem eſt correctione vtendum, vbi λέγοντος in λέγοντα mutari debet.*

Cap. 4. Nullum culinæ nidorem.] *Magnifacio, vt debeo; aut potius plurimi, maximum illum Eraſmum. itaq; veni in ſuſpicionem, ne is aliud fortè bono codice legiſſet, quàm hic extat ἄνοψον καὶ ἄκνισον. Nam profectò ἄνοψον non eſt* elixum, *ſed cui obſonium nullum addatur cibus. quales fuere menſæ Diogenis, & aliorum, maximè Laconum. ἄκνισον eſt* inſipidum, *ſed quod nidorem culinæ non refert: qualia ſunt etiam pleraq; medicamenta. Certè cur noſtram lectionem improbem, quæ ſenſum etiam Eraſmiana verſione ſubtiliorem perhibet, cauſam non habeo; addoq; nunc, eam ad apices vſq; in manuſcripto eſſe.*

Cap. 5. Mediocritatem.] *αὐτὸν ἐπὶ τῶν μετρίων lego. αὐτῶν erat ſcriptum. emendatio liquidior, quàm quæ annotationem iudicari debeat meruiſſe, vt & illud παρασκευαστέον αὐτοὺς ἐπί. Vbi ἐπὶ vicinò mendo veritati erat ſcriptum. Scriptus hoc prorſus non habet, pro αὐτῶν αὐτόν.*

Cap. 7. Præſtat inimicum.] *πρὸς σ' ἀπέχθ' ſcribendum. animaduerti poſt Eraſmum quoque ſecutum idem quod nos, tametſi ſenſum poſterioris ſenarij non ſatis quibuſdam poſſit videri expreſſiſſe. Habentur rectius ſcripti in libello περὶ δυσωπίας. Sunt autem ex Euripidis Medea.*

Cap. 12. Cæterùm tantum abeſt.] *Adde, poſt οὐ μόνον particulam δὲ, quæ omiſſa & diſiunctione non obſeruata, duæ in vnam confundebantur periodi, & ex duabus fiebat vitiosè vnica ratiocinatio, quatuor terminis conſtans. Cratetis dictum non eſt integrum. Similis ſententiæ verſus eius leguntur apud Laertium, ne ij quidem non vitiati. hîc quidem videntur eſſe, partes verſuum, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων; Αἰεὶ εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. fuit enim παρῳδιῶν ſtudioſus, vt alibi notatur: & in libello de audiendis poetis exempla adducuntur.*

Cap. 15. A Prodico.] *Dictum hoc Eueno tribuitur in libello de adulatoris & amici diſcrimine. ἀρπάλεον autem Homero lucri epitheton eſt Odyſſ. θ 164. Sed hîc reſpicitur ad Odyſſ. ξ. 110. Quod autem eſt ἀποδημίας paulò poſt, ἐπιδημίας ſcripſiſſe puto Plutarchum. Notum eſt etiam, in morbos graſſantes vulgò incidere multos ob intemperantiam, quos alij euitant ſobrietate.*

Cap. 17

Cap.17. Cùm Adæ cocos.] *Scribendum τῆς Ἄδας. Legebatur ἰθάδας, nimirum quia indoctus librarius ignorabat Adæ Cariæ reginæ hiſtoriam: quam vel ex apophthegmatis Plutarchi, & libro quod ſuauiter viui ſecundum Epicuri decreta non poſſit, notam eſſe oportebat. Sed & Eraſmum hæc lectio decepit. in ſcripto poſtmodò genuinam reperi lectionem: quo etiam refragante tamen tenuiſſem quod pridem obſeruaram.*

Cap.20. Turpiter inopiam.] Αἰσχυνόμενος. *Senarium ſuſpicatus ſum eſſe. itaq; τὴν explerem. Qui pauper ſit, neq; fateri ſuam miſeriam ſuſtinet, eò pauperior eſt. paulò poſt lego ἡδὺ δὲ πέφυκεν, eſt ἤδη, ſed mendo aperto, quod Eraſmus quoq; ſenſit. Paulò poſt τοῖς μὲν καθεστῶσι legendum omninò ſic, non μή; ſi ſenſum velis elicere.*

Cap.24. Magnopere.] Χρήσιμον δὲ πάνυ *multò legetur melius, quàm πάλιν. & πάνυ eſt in ſcripto. Sed pro λέωσιν omninò mallem μένωσιν.*

Cap. 37. De cornuta, quam.] *Τοῦ κερατίνου. legebatur & hic, & in Sympoſiacis II. & contra Stoicos de communibus ſententijs κερατίνου.* Indus & Cornutus *ſunt ſophiſmatum nomina, de quibus alibi. Cæterùm pro* Phœnicis, *ſcribe* Palmæ: *nam huius fructus partem etiam Plinius* cerebrum *vocat, ἐγκέφαλον præter alios Strabo libro 15.*

Cap.38. Confeſtim crudo.] *μὴ εὐθὺς ὠμῇ. μὴ hoc poſterius abundat, & καὶ ante περιπάτοις, quorum hoc etiam à ſcripto abeſt, & paucis interiectis verſibus μήτε σοφιστικοῖς, ἀγῶσι legebatur σοφιστικόν. Potius σοφιστικοῖς, vt poſtea in ſcripto reperi. & ταῖς δὲ ἱστορικαῖς, lego ταῖς δὲ ἐν ταῖς ἱστορ. Poſt pro ἀμφοτέρως ἂν οἰκείως, repono ἀμφοτέρων, vna litera antè deprauationem paſſa, & Homericum μενοεικὲς eſt Iliad. I. 227. & alibi diuerſitas lectionis erat in ſcripto annotata.*

Cap. 44. Quæ duo maxima.] *μέγιστα pro μάλιστα, ſecutus ſum, inuentum in ſcripti margine, γνώμην perperam fuit inculcatum: & κακῶς in margine: erat in textu γνώμην. μεμελετηκότας ſcribo ex ſenſu, loco genitiui. Mox φωκίων.] Scriptus habet ὁ φωκίων. deeſt verbum.*

Cap.48. Adipiſci.] *Legi οὐκ ἐκλαχεῖν. Scriptum fuerat λαθεῖν. ſed ſententia mendum detexit. profectò poſt ſic legerem, καὶ τὸ χαίρειν, καὶ σπουδάζειν τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς ἐξαμαυροῦντες ἐπιθυμίας.*

IN NVPTIALIA PRÆCEPTA.

Cap. 1. Demulcens.] *κατάδουσα. Sic ſcriptus in margine quaſi incantatione quadam demulcens. in textu καταδέουσα,* deuinciens.

Cap 6. Et cùm quæ ad amorem.] *Lego καὶ τὰς μέν. καὶ deeſt, & ſcriptus pro eo habet, δεῖ, plane contrario ſenſu & falſo. Non enim vult Plutarchus à marito vxorem debere palam & coram teſtibus argui atq; caſtigari:*

Digitized by Google

ſtigari: ſed perſiſtit in comparatione. Si amatoria debent eſſe occulta, certe quæ amorem lædunt, non debent in conſpectu aliorum fieri. Itaque interrogationis puncto id fuit poſt ἀναπεπταμένον indicandum.

Cap. 14. Qui Iunoni.] Scriptum erat ὥρᾳ & χολλῶ. Iniuria operarum typographicarum, pro Ἥρᾳ & χολλῶ. quas hic libuit ſui officij admonere. nam tametſi non deeſſent mihi & coniectura & argumenta, quibus veram lectionem explicarem: quia tamen Aldinum & ſcriptum codicem nondum inſpexeram, trepidaui emendare. eorum vterq; veram lectionem perſpicuè habet. & liquet, leui momento admodum magnas ſententiæ illuſtri offuſas tenebras. Paulo Poſt θρασεῖα καὶ ἀκόλαστος: in ſcripto ſuper vltimo verbo annotatum eſt. legi etiam εὔτολμος, quod multo malim.

Cap. 15. Æquo animo id ferre.] Legi συγγνωμονεῖν δεῖ. erat ἀγνωμονεῖν. Imò autem decet nihil minus: ſed æquo animo ferre, & ignoſcere vitio naturæ. Itaque aut οὐκ ἀγνωμονεῖν ſcribendum, aut συγγνωμονεῖν, hoc eſt in ſcripto.

Cap. 27. Theagenis.] Τῆς Θεαγένους, non Θεογένους. Infra de mulierum virtutibus. Sed & ſcriptus rectè. Porrò Sapphica corrige ex Sympoſ. 3.1. quæ integra, ſed non digeſta in verſus inuenies apud Stobæum λόγῳ δ'. Mihi placuit, quia verba erant Sapphus, eo interpretari carminis genere, quod ab ea nomen habet.

IN CONVIVIVM SEPTEM ſapientum.

Cap. 3. ἀλλ'. οὐδὲ φεύγει.] Hæc verba mutila ſunt legerim, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐδὲ φεύγει τὸ φίλος εἶναι βασιλέων καθάπερ ὑμεῖς. Senſus quidem liquet. de pyramidis ex vmbra dimenſione rem ad quartam propoſitionem ſexti Euclidis illuſtrem reddidimus.

Cap 4. Pro miraculo ſim.] θαυμάσαιμ' ἄν, ἔφη. Ἔφη legendum eſt, non ἔφην. ſunt enim Thaletis hæc adhuc, non Niceeli verba. dictum de tyranno & adulatore Bianti tribuitur. & reprehenditur quodammodo in lib. de Diſcrimine amici & adulatoris.

Cap. 5. Quia difficilius eſt.] παρασχεῖν, ὃ χαλεπώτερον illud nihil huc facit, quod ſi ᾧ aut ὅτι, aut ὅσῳ legas, cohærebit optimè. Cæterum αἰωλοκρασία verbum Græcum non eſt, itaq; repone ἑωλοκρασίαν, quæ vox & à Suida explicatur, & ab Euſtathio in Odyſſ. β ad verſum 397. itaque vſurpatur etiam à Luciano λαπίθαις. καὶ οὐδὲ ὁ Διόνικος ὀρθῶς ἐποίησε αὐτὰ ἐξαγορεύσας, καὶ πολλὴν τὴν ἑωλοκρασίαν κατασκεδάσας ἀνδρῶν φιλοσόφων. Vide præterea quæ Varinus habet in ſuo Lexico. eſt & ἕωλος στέφανος apud noſtrum in Pyrrho, in Metonis chria. Hic liber in ſcripto noſtro codice deſiderabatur: quo factum eſt, vt quædam etiam non tangeremus, quæ vitio carere non poſſumus tamen credere: & de quibus noſtram ſententiam verſio noſtra prodit.

Cap. 7. Cleobulinam.] *Lego* Κλεοβουλίνην, *non* κλεοβουλώνην. *Sic & ſupra legitur rectè in fine γαμικῶν: & apud Diogenem Laertium in Cleobulo, & apud Suidam. &* Εὐηνίνη *dicitur apud Homerum Marpiſſa Eueni filia eadem patronymica forma, vt &* Ἀδρηςίνη *Adraſti filia Ægialea. Iliad ε. 412. & alia. Vide Euſtath. Iliad. 1. 553. Sanè apud Plutarchum in Theſeo diminutiuum ab Hecale ponitur* Ἑκαλίνη. *Sed haud ſcio, an nobi pro ἰῶτα ſit poſitū. non enim in diminuendo proprio nomine patronymica forma videtur incommoda. & talis diminutionis, quæ in* ίνη *fiat, exemplum aliud ego quidem nullum obſeruaui. Mox* ὥσπερ ἀςραγάλοις, *ſcriptum fuerat perridiculè* ἀςρολόγοις *& tamen multis mendarum millibus expurgaſſe ſe libros iactant, qui mendum tantum atque tale prætereunt.*

Ibid. Vt pater ciuibus humanius.] *Scriptum erat* πατὴρ ἔχει. καὶ δημοτικώτερον ἔχειν. *diſtinctionem cur mutarim, ſatis liquet ſed* ἔχειν *cùm hoc loco ſtare non poſſit, cogitaui* εἶναι *fuiſſe à Plutarcho ſcriptum, in cuius locum,* ἔχειν *homo aliquis imperitus, & qui de aſtragalis aſtrologos haud trepidè formaret, ſuppoſuiſſet. Quod miror Turnebum non ſenſiſſe. ſenſit quidem Naogeorgus. Hi enim duo, quod ſciam, ante nos verterunt hunc iucundiſſimæ & vtiliſſimæ lectionis librum.*

Cap. 8. Contumeliam.] καὶ καταβαλεῖν: *omninò nihil videbatur ſignificare:* καταλαβεῖν, *quod huc quadraret. itaque legi pro ea* καταβαλεῖν.

Cap. 12. Ne vites quidem.] *Vide Ariſtotelem libro priore poſteriorum analyticorum, cap 18.*

Cap. 15. Vniuerſi viritim.] Συνεισενεγκεῖν ἅπαντας ἀνδρακάς. *legebatur* ἀνδρειάς, *quia puto Homeri locum, ad quem alluditur, librarius nunquam cognouerat. Eſt autem Odyſſ. ν. initio:* ἀλλ' ἄγε οἱ δῶμεν τρίποδα μέγαν ἠδὲ λέβητα Ἀνδρακάς. *Id eſt:* Pro ſe quiſque virûm tripode hunc donetque lebete. *Supra in epiſtola Amaſidis legi* ἀπόπεμπε *pro* ἀποπέμπει, *quod & Turnebus fecit. Septimo poſt verſu, vbi* πλάτωνος *ſcribendum cenſui, legebatur perſpicuo mendo* πλάτιον τοῖς *cùm, ſi quis notas ſupra & contra quarum hac ις, illa οις deſignat, cognitas habeat, conſtet in Aldino libro mendum nullum eſſe.*

Cap. 17. Felix vrbs.] ἀκούειν *dictum eſt conſtructionis cauſa, alias* ἀκοῦον *legitur. poſt* ὅτι ὅμοιον οἰκέτας.] *Illud* ὅτι ὅμοιον *eſt vitioſum: fortè* νόμον *ſcriptum fuit. Totus locus eſt obſcurus. Quid enim eſt* ἀχνυμένη σκυτάλη*? nihil enim puto ad Laconicam. fortè* ἀγνυμένη, fracta.

Ibid. Cleodemus.] *Supra 358. 23. etiam hoc nomen poſuit, cùm eſſet in Græco* Κλεόδωρος. *Itaque ibi diſertè quidam medicus nominatur, quem hic Cleodemum legi putat interpres: cui ſuffragor. certè proximâ pagina apparet, Cleodemum fuiſſe medicum: neque vlla præterea vllius Cleodori mentio huius etiam infra repetitur.*

Cap. 21. Leſches.] Λέσχης. *Poeta hoc nomen eſt, qui paruam Iliadem*

Digitized by Google

idem ſcripſit, cuius aliquot verſus citantur à Zeza in Lycophronem 161. ἐπαγ. miror quo pacto Miſenius *neſcio quis in Turnebiana verſione locum eius occuparit. non puto autem eum fuiſſe æqualem Heſiodi & Homeri. itaque pro περιβάλλομαι legi περίβαλλον. Et pro ἑταίροις, ἕτεροι. Ad hunc locum porrò vide caput ſecundum quinti συμποσιακῶν. Iam* Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν *legendum eſt, pro* ἄνδρα & πυρίχαλκον. Vidi, *inquit*, virum, qui igni æs viro agglutinaret, *nimirum cucurbitulam medicam, qua ſanguis inciſa cute tenuiter elicitur. Sic citat etiam Ariſtoteles 3. lib. Rhetoricorum, cap. 2. verſu proximo. aut* ἔφησε *eſt legendum* ὑφ' ἓν, *aut* ἔφησεν, *quod malim.*

Cap. 24. Fouea formicaria.] οἷς καὶ ἐν μυρμ. *hiulcus locus. Si* κἂν *pro* καὶ *legatur, conſtabit.* ἄμεινον αὐτῷ δοκεῖν *lego pro* δοκεῖ, *& male interpunctum locum facilè verſio noſtra corriget.*

Cap. 26. Quis alius ſit bib.] *Legi,* ἢ τὸ μεθυσθῆναι. *ſcriptum erat* τοῦ *perperam, & ſuperiore verſu* προκείμενον, *ac paulò poſt* ἠπίηθη, *pro* προκειμένων & ἠπίηθη.

Cap. 28. Eo excitant.] ἐγείρουσι τούτῳ. *nimirum* κρατῆρι. *ſcriptum erat* τοῦτο, *quod quò referas, aut quo cum conſtruas, nihil exſtat. Heſiodi locus eſt in fine* ἔργων. *& verſus Homerici, Agamemnonis ad Idomeneum Iliad.* δ. 261. *Sed profectò quod ſequitur* περὶ τοῦ εἴδεινον πίνειν, *ego non aſſequor vbi exſtet apud Homerum. Nam quod ad* προπόσεις *attinet, res eſt nota, neque inter homines tantùm Vlyſſes (vt vnico vtar exemplo Iliad.* ι. 224.

Πλησάμενος οἴνοιο δέπας δείδεκτ' Ἀχιλῆα.)

Sed & inter Diuos Iuno. Iliad. ο. 88. Θέμιστι καλλιπαρήῳ Δέκτο δέπας. *& Simonides etiam norat, quid eſſet*

Ψυχρὰν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.

Vt eſt apud Athenæum libro tertio δειπνοσοφιστῶν *videre: qui de hoc more multa habet libro primo. Iam illud* ὥσπερ Αἴας μερίδας μεταδιδόντος αὐτῷ *non intelligo: & totus locus non cohæret. Vbi Aiax portiones dediderit neſcio, niſi forte oblati ſibi tergi διηνεκέος. Iliad.* η. 321. *pro* τὰς τε προπόσεις, *forte* τάς γε *legendum. &* μεταδιδόντος αὐτῷ. *Non multò poſt pro* πλαγκτὰς *repone* πλαγκτὰς. *alluditur ad Homeri verſus Odyſſ.* μ. 61. *Notum eſt autem vel ex hoc ipſo loco, ambroſiam cibum, nectar potum eſſe Deorum.*

Cap. 31. Alimum Græci vocant.] *Lego* κελεύει τῆς δὲ ἀλίμου. *ſcriptum exſtat* κελεύειν. *de* alimo *eſt etiam in libro de oraculis ceſſantibus, & apud Platonem* γ'. πολιτειῶν. *ſed in Heſiodi opera leges quæ annotauit Proclus ad verſum de aſphodelo. Vbi eiuſdem cum hoc libro argumenti ſcriptum Hermippi citatur. & verſus Zezæ de alimo ponuntur non indigni lectu: ex quibus in eam incidi ſuſpicionem,*

Turcas aliquid tale hodieq; vſurpare. Mox Α'ρδαλον εἰ. *ſcriptum fuit* ἢ εἰ. *nullo ſenſu.* & ἐκεῖνο *lego pro* ἐκεῖ. *ante* δύπορίςων *deeſſe* οὐκ *puto.* οὐκ ἐν τῷ ἡσ'.] *malim* ὃ ςλὼ τῷ. & *pro* μεπάλλων *lego* μετ' ἄλλων, καὶ *omiſſo.*

Cap. 33. Siquidem rectè creditum eſt.] *Legi* εἰ τὸ μέγιστον δοκεῖ, *perturbata enim erat ſcriptura,* ἢ εἰ τὸ μέγιστον δὲ δοκεῖ. *Sed illud* ἀναιρεῖ π αἱρομένης *integrum non eſt, quo enim refert* οὖσαν. οἷον Διάλυσίς ἐστι *nimirum* τροφῆς ἀναίρεσις. εἶτε Διαγωγὴ] *lego* εἴγε. Τὸ γεωργίας αὐτὴ] *Videtur deeſſe* ... *minimum* ἕπεται, *aut quippiam tale* : & Διαλυομένης γὰρ αὐτῆς *ſcriptum fuiſſe puto,* φυτάλμιον *autem eſſe* Neptunum, *non* φοιτάλμιον, *vel ex Suida liquet. Sed Pauſanias* κορινθιακοῖς *rem ſatis explicat.*

Cap. 34. Rei venereæ.] ἀφροδισίων δεκ... δεκτὰ *hoc eſt mendoſum. Senſus erat, rem ſecum habere de re venerea : eam enim non palam vſurpari, vt cibos ſed occultè, & noctu, vt fortaſſe legendum ſit* δὲ νύκτα. *mox pro* πρεσβύτερον, *legi* πρεσβυτάτην. *de re ipſa philoſophari non eſt tempeſtiuum*

Cap. 36. Deinde inteſtinis] εἶτ' αὐτὰ. *nimirum* τὰ σπλάγχνα. *quæ vox excidit, aut alia non multum diſſimilis ſenſus.*

Cap. 37. Senſum appetitumve.] αἴσθησιν οὐδὲ ὄρεξιν. *animaduertit vterq; interpres ſenſum non conſtare, ſi legatur, vt nos reperimus,* ἀνάλογ μὲν οὐδενὸς, αἴσθησιν δὲ ὄρεξιν. *Ego* δὲ *in* οὐδὲ *mutato, locum integro. Hoc quoq; vitioſum, quod verſu tertio ſubſequitur,* δεῖ περὶ τὴν τῆς ψυχῆς, & *non tamen perinde facilè correctu: pro* δεῖ *legerem* καὶ, & *adijcerem* ἑαυτὴν, *ſi de meo deberem ex ſarcire locum.* οὐκ ἐθεωροῦμεν *cur legerim, ſatis liquet. De* Hecatomphorijs *præter Pauſaniam vide Fulgentium de priſco ſermone, in voce*, Nefrendes, & *quæ Iunius ibi doctiſſimè annotauit, ſed & alia ſunt* δυσίατα, *quantumuis ſenſu non prorſus ſubterfugiente, vt* ἵνα μηδὲ δεδιότες. *quid refertur ad* ἵνα? *nimirum excidit ſubiunctiuum verbum*

Cap. 46. * Hæc enim oratio. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ. *Cui nam? locus perſpicuè mutilus nam quod* ἔφην *pro* ἔφη *rectè legerim, reſponſio ſatis docet paulò infra,* ὅτι μουσική.] *abundat* ὅτι, & *conturbat ſententiam.* & *poſt* μέμνηται *lego* μέμνημαι *conſtructio ea eſt, quæ videtur præferre aliquid deprauati. Certè Pittaci apparet eſſe narrationem, confirmantis quod Solon propoſuerat. Quomodo autem mater Sminthei virgo fuerit, alij expediant : aut quomodo* σμινθεὺς *fœmininum ſit. ego pro matre ſororem poſui.*

Cap. 49. Cùm enim fluctus ingens.] κύματος καὶ ἠλιβάτου. καὶ *videtur abundare omninò, aut pro* γὰρ *eſſe obtruſum. Sed alioqui locus mutilus eſſe, & obſcurum videri poteſt, quæ de inſula dicat : niſi quod Enali mentio, vt apparet, Leſbum innui oſtendit. quod autem legitur,* καὶ τοῦτον εἰ καλοῦμεν, *ego quidem non aſſequor. Naogeorgus putat* εἰ *nomen impoſitum ſaxo fuiſſe: annotauitque librum de* εἰ *apud Delphos eſſe à Plutarcho*

Digitized by Google

tarcho ſcriptum: quod huc quomodo quadret, non video. Sed & mutila eſt proxima periodus quæ ſequitur. Paulo poſt legi, ψυχῆς τὸ ὄργανον. *pro* τὸ *eſt, vt ſolent notæ, quas abbreuiaturas vocant, ſubinde incurijs librarijs imponere.*

Cap. 51. A fide interponenda.] πολλοὺς δὲ πιστοὺς. *omninò ſenſus requirit* ἀπίστους, *non* πιστοὺς. *nam qui abſtinent ſponſionibus & vadimonijs, increduli ſunt, & diffidentes omnibus.*

IN LIBELLVM DE SVPERſtitione.

Cap. 1. Cùm verò animi perturbatio.] τῇ δὲ καὶ πάθος προσέστι, μοχθηρότερον. *nimirum hæc eſt ſententia. Falſum, de dijs præſertim, iudicium rem eſſe perniciosam: ſi animi praua accedat affectio, etiam maiorem in modum augeri malum. Scio Ionis & Poetas præpoſitiuo articulo vti pro relatiuo: ſed quia hoc genus dicendi autor ſecutus non eſt, lego* ᾗ δὲ καὶ πάθος πρόσεστι, μοχθηρότατον *Hæc ego cùm annotaſſem, librum ſcriptum non videram. Is* ᾗ *perſpicuè habet (ſuperne* τῇ *annotato.) &* μοχθηρότατον. ὀδύνῃ παρέπεσεν. *(fortè* συμπέπτωκεν εἶναι πάθος*.) credo* περὶ *excidiſſe. Supra* ἀγνόημα *annotatum eſt in ſcripto* νόημα.

Ibid. O miſera virtus.] *Senarij Herculis à Bruto moriente vſurpati. Dio libro 47. Sic autem legendi ſunt integrè:* Ὦ τλῆμον ἀρετὴ λόγος ἄρ' ἦσθ' ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ ὑπολείψεις, *pro* ὑπολύψεις *eſt euidens mendum.* οἰόμενον μὲν] *Sic ratio & ſcriptus perſpicue.*

Cap. 4. Viſa monſtroſa.] πελάτα φαρμακῶν *quid ſit? itaque legi iam olim* φάσματα, *quod poſtmodo etiam reperi in ſcripto. Paulò poſt* ὑπερεξαπατῶσιν.] *Hæc lectio in ſcripti margine eſt: & ſanè tolerari vtcunque poteſt. Sed in contextu haud dubiè vera eſt* ὕπαρ ἐξαπατῶσιν. *nam* ὕπαρ *&* ὄναρ, *cui* σκιὰ *reſpondet, inter ſe opponuntur* ὁμηρικῶς, *non ſine elegantia, vt alibi monuimus. Odyſſ.* τ. 546. Οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν

Cap. 7. Idipſum quod non patiendo.] καὶ θεῷ τὸ μὴ παθεῖν. *Hæc verba nullam (puto) gignunt ſententiam. Suſpicari poſſum, corrigere non poſſum. ac ne audeo quidem. quid tamen ſuſpicer, expenam vel eò, vt acutorum iudicia excitem* οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία καὶ ὃ τῷ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγε, ἀφύλακτον τῷ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε. *In ſcripto autem longè diuerſa eſt lectio.* οὕτως ἡ *(o male habet)* κακοδαίμων δεισιδαιμονία τῇ περὶ πῆ πρὸς ἅπαν τὸ δεινὸν δοκοῦν εὐλαβείᾳ λανθάνει ἑαυτὴν ὑποβάλλουσα παντοίοις δεινοῖς. *Annotata etiam in margine eſt noſtra, & adſcriptum,* τούτων οὐδὲν, *nihil horum. Ego arbitror non ineruditum aliquem, quod noſtram corruptam ſententiam videret, loci ſententiam ibi voluiſſe ſuis verbis exprimere. probè tamen monuiſſe, neque noſtram integram eſſe lectionem, neque ſua verba pro Plutarchianis ſe venditare.*

Noſtra

Digitized by Google

Noſtra correctio certè à mendoſis veſtigijs proximè abeſt. Et paulò poſt, ἀλλὰ τὸ τὸν ψυχῆς.] ſic in margine ſcripti. Sed verior eſt lectio in textura: ἀλλ' ὥστε τὸν, &c.

Cap. 8. Vt rurſus in ordinem.] *προσάγουσαν παρεῖναι. pro παρεῖναι in textu ſcripti eſt καθιστάναι: illud in margine. Poſt καὶ τὸ ἀμίμητον.] Sic in ora ſcripti. in textu ἄμικτον. Ex eodem καὶ δυσμενείας reponendum pro μετὰ βίας. Sunt & alia in margine alicubi, ſed palam inepta lectiones, quas omitto: Eas ferè annoto, quas interpretans ſecutus ſum. infra γὰρ ἐκεῖνοι γὰρ ἄνοσοι.] malim κεῖνοι, quod in ſcripto ſuperpoſitum eſt. & περιφρονοῦντας propter vocem θεῆς, quæ in ſcripto omiſſa, & à correctore ſupra notata eſt. Mox ἀκρίτως φέρεται καὶ πλάττεται ſcriptus in margine ταράττεται ſignificantius. Statim, ἀλλ' εἰ καὶ μικρ. ex ſcripto legi Mox τ νῦν à ſcripti textu abeſt, pro varia lectione notatum in margine.*

Ibid. Pindarus.] *Ode prima Pythiorum.*

Cap. 10. Inſolitas.] *καὶ ἀτόπους malo καὶ τόπων, quod eſt in ſcripti textu, hoc in margine vt in verſione oſtendi. & πεπειραμένους, in textu πεπεισμένους, paulo poſt.*

Cap. 13. Vlulaſſent, & circa.] *ὠρυσαμένων & ἀγρώστεως, legendum pro ὠρυσομένων, & ἀγρώστεως, quæ ſunt vitioſa ſcriptus habet ὠρυομένων, ἀγρώστεως. eſt autem* Agroſtis *herbæ ſpecies, quam plerique gramen* Graß/ *accipiunt. pro Μεσσηνίους repone Λακεδαιμονίους ex hiſtoria, quæ à Pauſania in Meſſeniacis copioſè deſcribitur. Poſt lineas paucis ἐν καιρῷ ποδῶν, ego quid ſibi velit τὸ ποδῶν non intelligere me fateor. interpres,* In belli opportunitate *: neſcio quid ſecutus. quid ſi pro ποδῶν, legas προσόδων. ego quidem non dubitaui hanc coniecturam in vertendo ſequi. Qui ſequuntur verſus, incertum cuius ſint, & quomodo diſtinguendi. pro γυρᾶν ſcriptus γύρων, & in margine πετρῶν. & ſanè Gyras petras Aiacis Oilei exitio nobilitatas nouimus vel ex Homero Odyſſ. δ. 500. Sed hæc diſputare de ijs nihil attinet. In vertendo vſus ſum ea libertate, quam in ſimili re concedendam omnibus arbitror. Paulò infra μνήσεις legi, cùm eſſet μνήσεις, aliena vox. Sed ſcriptus euidenter nobis fauet, & ſupra quodam loco προμνησιν vitioſè obrepſiſſe pro προμύνησιν monui.*

Cap. 17. De Diana ſentiunt.] *αἵ τε καὶ ἐπ' ἀγχόνας. Verſus ſunt de Diana. ex aliquo, vt videtur (non enim ſuccurrit memoria) tragœdiæ choro. Sed ita mutilati, vt niſi reperiantur alibi, emendari vllis poſſe coniecturis vix videantur. itaque omninò omittere malui. Scriptus αἵ τε μὴν ἀμπεχόνας, & πεφυραμένους. Paulò infra κάρδα θύοντες vitioſum eſt. ἀποθανεῖν γὰρ.] Scriptus, quod malo, ἀπιστεῖν. εἰ δὲ ὥσπερ.] Scriptus, καὶ τοίγε ὥσπερ ὅτ', ὑπ'. τὸν λιθ. ὑπ αἰσ, οὕτως καὶ οὗτος τὸν φόβον ὡς οὐχ ἧττον ὑπ' αὐτοῦ πιεζόμενος ἀγαπήσειεν ἂν καὶ ἀγαπήσειε. pro quo impreſſus rectius [illegible] : in fine ex ſcripto pro περιφέροντες repono ἀπειρ-*

ἀπεσχίσθαι. Quomodo Carthaginenſes Saturno infantibus litarint, meminerunt & alij, & Diodorus libro XX. *Bibliothecæ. Gelo victis ijs pacem aliter dare noluit, niſi ritum iſtum abrogarent: noſter in apophth. & ſera numinis vindicta.*

IN APOPHTHEGMATIS.

Cap.I. Sanè aliud à nobis.] *καί τοι καὶ βίος. hæc verba ſunt mutila. nam vt nihil de re ipſa dicam (cuius enim tandem hoc libro vita deſcribitur?) mox ἐκεῖ ponitur. vt intelligas autorem ad vitas ſeu παράλληλα ſua reſpicere, fortaſſe legendum, καὶ τοι καὶ βίους ἔχει τὸ ἡμέτερον ſύνταγμα, &c. Ego neque præfationem hanc, neque opus ipſum magni eſſe Plutarchi credere poſſum. vt tamen omnia quàm planiſſimè intelligerentur, ad id me in vertendo accommodaui.*

Cap.6: Tunicas geſtare ſinuoſas.] *κολπωτούς. nimirum quales ob laxitatem mollibus conueniunt. legebatur κόλπῳ τοὺς ineptè, cùm quidem etiam Aldus rectè excuderit.*

Cap.10. Paryſatis.] *Παρύσατις. Hoc nomen fuiſſe ei mulieri, de qua hic verba fiunt, notiſſimum eſt ex omnibus hiſtoricis.* Itaque *illud παρῦσα τις expunge. hic quoque Aldinus rectè. τὸν βασιλεῖ autem omninò legendum eſt, non βασιλέα Regius qui hunc librum conuertit in ſermonem Latinum, habet:* qui regem allocuturus eſſet. *atque id omninò voluit Plutarchus dicere. alioqui nullum ſenſum, nullum acumen habet, ſi præcepit regi liberè locuturo, vt mollibus vteretur verbis. Sed nimirum cum rege locuturus iſta opus habet citatione. addidi ergo olim πρὸς ante βασιλέα, quod excidiſſe apparebat. Sed cùm manuſcriptum codicem inſpexiſſem, βασιλεῖ reperi, quod haud dubiè genuinum eſt. Paulò ante ἀπαγγέλλεσθαι legi, cùm legeretur aoriſto primò, ineptè. Paulò poſt ἐκέλευσε non κελεύσειν. ratio, quam ſcriptus confirmat. niſi κελεύωσιν malis.*

Cap.11. Gener.] *γαμβρὸς. vox ambigua, vt alibi oſtendimus. Hiſtoriam inuenies apud Diodorum Siculum, lib* 15 *fol Græco* 464.

Cap 18. Maiore cum voluptate.] *ἥδιον pro ἴδιον ſenſus requirebat, eſtq́ue in ſcripto. Cæterùm interpres non Ἀτέαν hunc Scytham, ſed Ἀντέαν* Anteam *legit & apud Suidam ſanè eſt Ἀνταίας ὄνομα κύριον. Verba autem hæc eius.* Illis verò reſpondentibus minimè. Et quo, inquit, modo contra me bellum mouere poteſt? *in Græcis noſtris quod ijs reſpondeat habent nihil. Enimuerò apud Plutarchum in libro, quo oſtendit ſecundum Epicuri doctrinam, ne ſuauiter quidem viui poſſe. Scytha hic diſertè Ἀτέας, vt & hoc loco dicitur: tibicen vero non* Iſmenias, *ſed* Amenias *fol* 314. *atque hoc videtur eſſe rectius tamen* Iſmenias *rurſum legitur in oratione de Alexandri fortuna poſteriore.* Idathyrſis *apud Strabonem initio XV.* Idanthyrſis *ſcribitur. apud noſtrum in repugnantijs Stoicis ἰδάνθυρσος. neque mirum ſi barbara vo-*

cabula huic varietati ſunt obnoxia, cùm in Ebraicis exprimendis tantam videamus ſcriptorum & idiomatum ac librorum diuerſitatem.

Cap.23. Aſtum:] *τὴν μέθοδον. quid enim ſit μέθον, quod inueneram ſcriptum? μέθοδον pro* calliditate *vſurpauit: quo modo μεθοδεία diaboli in epiſtola Pauli ad Epheſ* 4. *& 6. tametſi in partem deteriorem. Scriptus quoq; μέθοδον habet.*

Cap.29. Athenienſium laudabat fortunas.] *Μακαρίζειν ἔλεγεν lege, non μακαρίζων: quod, tametſi eſt etiam in ſcripto, conſtare non poteſt. ſed & μικρὸν ἔμοι καινὸν legendum. Sed quid fuerit pro quo μεταξὺ irrepſit, non eſt in promptu. μεταξὺ non quadrat. μεγαλειότητι, δόξῃ, δυνάμει, aut aliquid tale fuiſſe ſententia oſtendit. Paulò poſt alter duorum fratrum κρατερὸς dicitur in ſcripto conſtanter. Ego longè præfero ἑκάτερον: & locus aliâs fuerit valdè inſulſus. Ipſe autem nomina Latina feci, vt ab omnibus argutia poſſet intelligi.*

Cap. 34. Quod nunc dormit.] *εἶπεν εἰ καθεύδει. εἰ fuerat omiſſum, quod in ſcripto reperi, cùm ante ex coniectura ſuppleuiſſem.* Cap.40. *In Alexandri dictis, vbi de Antigene & Teleſippa, πρὸς ἣν ἔδει ſcribendum, non δῆ. ſcriptus rectè.* Cap.45. *In Antigoni eſt περιζώματος, in ſcripto male περὶ ζώματος, Regius ius vertit, quod non probo. Intelligo* cinctum culinarium, eins Kochs Schurtztuch. *Paulo poſt* Cap.46. *τὰ δέλτοισιν Scriptus τῶν δέλτοισι, vt omninò ſenarius videatur, quem & expreſſi. ſic autem eſt legendus:*

Inſcripta ſunt hæc codicillis, quos tenes?

Ibidem. Antagoræ.] *Ἀνταγόρου: Sic ſcriptus, moxq; id vocabuli alio caſu poſitum. Aldus Ἀντιγόρου, noſter Ἀνηγόρου. ne quis hæſitet, ſcripto fidat. & eſt alibi etiam huius Antagoræ mentio: & planè hoc ipſum ſic reponitur lib.4.cap.4 Sympoſiacorum.*

Cap.49. A Dromicheta.] *Δρομιχαίτου. erat Δρομοχαίτου, ſicq; habet ſcriptus: quanquam diuerſè barbara vocabula ſcribi paulò ante monui. Idem tamen autor, homo grauis, ne in his quidem à ſeipſo diſcrepare ſolet. Δρομιχαίτης autem bis eſt in Demetrio. Septem lineis interiectis inuenies Ἀντίοχος ὁ τρίτος, quod etiam ſcriptus habet, cùm tamen perſuaſum habeam eſſe ineptum: neq; (puto) vlla in hiſtoria Antiochi tertij mentio. & cogitabam pro τρίτος reponendum γρυπὸς. fortaſſis tamen ad Antiochorum ſucceſſionem refertur, aut potius Antigonus pro Antiochus ſcribendum, facta paulò ante ſecundi mentione. id quod ſecutus ſum in vertendo,* cap.50.

Cap.54. Polyſperchon.] *Πολυπέρχης. lego Πολυπέρχων, vt alibi oſtendi. Scriptus habet καφίσιος. Paulò poſt πλείονα οἶνον, non οἶον. notus eſt locus, & rectè habet ſcriptus.*

Cap. 60. Sulcum profundum.] *βαθεῖαν ἄλοκα, non ἄλωκα. Sic & apud Æſchylum legitur, ἐν τῷ ἑπτὰ Θήβαις, & eius interpretem, & in Ari-*

in Ariſtida noſtri, & apud Platonem quodam de Repub. libro, & Euſtath. in Iliad ν. ad vſum 707. vocem exponit, ab eaq́ vocabulum ὦλκα dedu-cit. Itaque non probo αὔλακα, quod alijs videbatur reponendum. In Alcibiadis deinde dictis. cap. 62. *vbi eſt ἀποφυγὼν, ſenſus concinnitatem ſecutus, legi ἀποφυγεῖν. ſcriptus pro nobis facit. Idẽ in Iphicrate.* cap. 64. *τραυματίας habet, pro τραυματίαν. & ipſe notas harum ſyllabarum permutatas puto.*

Cap. 69. Planè, inquit.] *κὴ εἶπεν. pro καὶ inueneram κὴ, quod vnius literulæ corruptela locum turbarat. Scriptus & Aldus καὶ habent. Poſt de Leoſthene* cap. 71. *εἰς τὸν πόλεμον, fortè ſcripſerat εἰς τὸν λαμιακὸν πόλεμον. Ex hiſtoria.*

Cap. 78. Teleclus.] *Τήλεκλος infra apophth. Laconicis legitur Τήλεκρος. Apud Pauſaniam in Laconicis rex Agidarum familia τήλεκλος legitur, ſicq́ hic eſt in ſcripto. Mox in dicto Theopompi legebatur etiam in Aldino, οὐ δεῖ γυναικῶν. Si rectè legitur, Theopompus cõtemnebat eum, qui in muro præſidium & fiduciam locaret, & mulieres vocabat tales viros. notum adeò eſt cur Sparta muris caruerit. Interpres itidem, vt nos, οὐδ᾽ εἰ γυναικῶν legiſſe videtur: vertitq́,* minimè, ſi mulierum eſt. *obſcuro ſenſu. Si ita legas (& ſcriptus ita habet.) hoc voluit Theopompus, ſine mulieres quidem certas de ſua ſalute eſſe, muris tantum, non armis, & fortitudine virorum fretas. contrà viris fortibus nihil opus eſſe muris. Infra in Laconicis Ageſilai ſimile dictum refertur. Quod autem in Braſidæ dicto legi προδόσης, id & ſententia popoſcit, & ſic infra in Laconicis habetur, atque adeò Aldus etiam hîc rectè*

Cap. 85. Ne vllum ſibi fictile.] *Πλαστὸν. erat πλάθων, quod nihil hic quidem puto ſignificare. Noſtra vox eſt & in Laconicis, & alibi. Porrò paulò ante Ἱδριέως legendum pro Ἱκαρέως, ex Laconicis liquet, & vita Ageſilai: quanquam Ὑδριέως ibi legitur. Cæterùm niſi legas, οὐδ᾽ οἱ πάντες ἀνδρειάντες ſ. ἀπὸ κοινοῦ vt repetatur, μνημεῖον ἔσονται, aliquid neceſſe eſt excidiſſe, quod ego non puto. at ſi, quomodo dixi, legas, Laconica erit & arguta breuitas: ſicq́ eſt in Laconicis.*

Cap. 92. Eudamidas.] *Εὐδαμίδας. Neſcio quis κακοδαίμων huc Εὐδαιμονίδαν poſuerat, qui tamen in ſcripto quoque legitur. vel ex Laconicis apophthegmatis conſtare poteſt, quid ſit verum. Antiochi autem nomen in Lacone mihi ſuſpectum eſt.*

IN APOPHTHEGMATIS ROmanorum.

Cap. 2. Læuino.] *Λαιβίνῳ. Hic Labienus aliquis fuerat ſuppoſitus, λαβηνίῳ ſcriptum, quo modo ne Labienus quidem niſi peruersè ſcribitur. quod miror non dediſſe anſam cogitandi de emendatione interpreti. In vita Pyrrhi, Ἀλβῖνος perinde falsò, quanquam aliquoties legitur. nam de Valerio Læuino eſſe ſermonem, ex hiſtoria abundè conſtat. Cæterùm in-*

ſra etiam in fine Catonis maioris dictorum λαϐίλων *legitur vitioſè pro* Α'λϐῖνε, Albinus *&* Albus *Poſtumiorum inueniuntur cognomina: & in vitiis locus rectè habet. hic etiam in ſcripto falſus. Supra in vltimo dicto* Epaminondæ ἰολλίδαν *ſcriptus* ὑολλίδαν: *& in Curij primo,* πόλω *vbi eſt,* πολλῶ *quod magis quadrat omnino.*

Cap. 7. Vrbem Batheian.] Πόλιν Βαθεῖαν, munitam foſſis profundis vrbem, *interpres perridicule. Apud Valer. lib. 3 cap. de fiducia ſui legitur,* oppidum Badiam Hiſpaniæ. *Cæterùm monere lubet quæ Scipioni tribuuntur, promiſcuè de vtroque dicta eſſe hic confuſa: quod non eſt magni Plutarchi; & tamen ſic rem habere ex hiſtorijs liquet. Iam quid eſt illud paulò poſt* cap. 9 Πετιλίε καὶ Κοΐντε? *Duos fuiſſe Petillios liquet cùm ex aliis, tum abundantiſſimè ex duodequadrageſimo Liuij libro. Quinti prænomen hic exſtat, alterius nondum inueni, ſiue A. ſiue M. ſiue quiduis fuerit: ipſum nomen Petillij poteſt horrorem incutere bene de rep. merentibus, vbi malis hominibus & factionibus vident tantum licere. mox pro Quintio eſt* Κόϊντος *condonanda Græcis incuria, in tanta Latinorum librariorũ ſocordia. In eodẽ* τέτων ἥγατον οἱ ἕλλωες, *hiſtoria habet Achæos. Cæterùm quod de C. Domitio ponitur, conſtat ex Appiani Syriaco,* Γνάϊον *eſſe legendũ, &* καὶ *ante* τῶν ἡγεμονικῶν *deeſt, niſi fortè mendoſus eſt locus.*

Cap. 15. Eiuſdem d. c. peritiæ.] ἔλεγε τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας. *deerat* αὐτῆς, *quod ex ſenſu & vita Æmilij reſtitui. mallemq;* φοβερώτερον.

Cap. 16. Flagitiis adſentiri.] καταλεύειν. *interpres vertit* lapidibus eſſe obruendos. *Sed mihi iampridẽ eſt hoc vocabuli ſuſpectum, tametſi in ſcripto quoque exſtet, & neſcio an* κατανεύειν *potius ſit legendum: vt intelligantur tacito conſenſu flagitia probare, & facinoroſis quaſi nutu ſubſcribere, qui quæ poſſunt flagitia non coercent. Sanè Romanum non fuit lapidibus obruere multò minus Catonianum. Iam vbi eſt* καταλαμβάνειν λόγυς καλὺς, *quanquam id ſententiam videtur hanc præbere, oratione & ſcriptu præſtari ne pulcrorum facinorum excidat fama & memoria. in ſcripto tamen eſt pro* λογ. καλ. *ſcriptum* πράξεσι καλαῖς, *quod in vertendo ſum ſecutus.*

Cap. 20. Mare inter caſtra ipſius & arcem.] Μὴ οὐ τὴν διὰ μέσου. *locus mutilus. refertur hoc apud Valerium loco iam citato, paulò quidem aliter. In ſcripto libro* μὴ οὐ *inducta viſuntur. Mox de C Lælio,* Πόμπιον: *legendum* Πομπήιον, *& intelligendum de Q. Pompeio Nepote, qui conſul fuit anno V. C. 613. cum Cn. Seruilio Cæpione, anno ante Lælij conſulatum. Vide faſtos Sigonij. reliqua emendabis facilè, ſi Grammaticam calles.*

Cap. 33. Vt multorum hominum.] ἀνθρώπων πόλιν τε. *non caret menda hic locus. alluſum autem eſt haud dubiè ad Homericum verſum Vlyſſ.* ρ. 488. Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες. *Cæterùm* τρίτον *illud ambiguum eſt. Si tertium intelligas, ſenſus eſt, poſt duos triumphos & conſulatus: & ſic eſt apud Valerium. Si* τρίτον *intelligas cum duobus (ſic enim loqui ſolent Græci) intellige Metellum & Mum-*

& Mummium, quos ei adfuiſſe in obeunda iſta legatione, hiſtoria loquitur.

Cap. 29. Popedio Siloni.] *lege* Ποπεδίου Σίλωνος. *Ineptiſſimè erat ſcriptum* Πομπίου. *res nota. Eiuſmodi erant* λουταῖος *&* κιβερικῷ, *pro* Lutatius & Cimbrico, & Ἀπιστῶνα *pro* Ἀπίσωνα: *poſt in Lucullo repoſui* Καιπίωνος, *pro* Σκιπίωνος, *notiſſima hiſtoria fretus. Et in Pompeio* Γέλλιον *pro* Στέλλιον *reddidi, ex aliis hiſtoricis & Plutarcho. Scriptus habet* τέλλιον. Sthenis *autem hîc* Sthennius, Stheno *in ciuilibus praeceptis dicitur. Ego vitam ſecutus ſum. Dictum, quo reſpondit Catoni, etiam in ſcripto erat mutilum.*

Cap. 40. Audito Vatinium.] οὐάχελον δέ. *legendum* οὐατίνιον δὲ *ex vita Ciceronis ab autore noſtro ſcripta, vnde &* ἀπόλοιτο *inſeri, & alia pleraque corrigi à diligente lectore poſſunt.*

Ibid. Popillium Cottam.] Κάστον Ποπίλλιον. *in Cicerone eſt* Πόπλιον Κώνσταν. *interpres habet Cottam. De Voconij filiabus dubium non eſt, quin* ἀμορφοτάτων *ſit legendum. Poſt pro* δυσνοεῖν *vide ne ſit legendum* εὐνοεῖν, *vt pro beneuolentia in eum ſoliciti ac cogitabundi fuiſſe intelligantur. nam* δυσνοεῖν *neſcio an ſit argutum ſenſum daturum. Sed tamen cogitaui,* δυσνοεῖν *fortaſſe hîc eſſe diſſentire, vt ſenſus ſit. Caeſare laeto & hilari ob ſucceſſus & ſpem, diuerſum ſenſiſſe eius amicos, qui triſtiores eſſent.*

Cap. 48. De Euryclis.] *Legi* τῶν δὲ Εὐρυκλέους. *ita interpres legit* Euryclis. *Sicque habet ſcriptus, non* εὐκυκλέους.

IN LACONICIS.

Cap. 4. Oraculum Dodonaeum.] Κατὰ Δωδώνην. *Supra in apophtegmatis principium eſt* ἐν Ὀλυμπίᾳ. *Sed ſanè* ὅπως ἐστὶν *neſcio quid ſibi velit. Paulò poſt* ὥρμησε μὲν ὡς. *pro* καὶ *legi* ὡς. *notae compendiorum affines* ʹς *&* Sʹ *mendo anſam praebuerunt. Porrò autem, pro* ἀποστεισάμενον, ἀποσείσασθαι, *aut potius* παρασείσασθαι. *& pro* ἀπελυόμενον *(niſi* καὶ *omitti malis)* ἀπολύεσθαι *legendum iudico. In ſcripto hîc nihil praeſidij.*

Cap. 7. Vteretur.] *Aſteriſco annotato ſignificaui locum eſſe mutilum. Interpres,* vt ſolus eadem veſte quatuor anni temporibus ſemper vteretur, *quid legerit, neſcio. in ſcripto eſt* μόνος, *non* μόνοις. *Sed & illud* εἶπεν λέγων, *eſt* περισσὸν, *non Plutarchi opinor, ſed librarij culpa.*

Cap. 11. Tot enim.] τοσούτων γὰρ εἷς. *Ita omninò legendum eſſe ratio dictat, & ſic habet ſcriptus, non* τοσοῦτον. *pro* στρατιώτας *omninò legendum duco* Σπαρτιάτας. *Populi]* δῆμοι. *ſi quis de populo Athenienſe ſimpliciter accipiat, cuius partes erant* δῆμοι, *non improbauero. Ego ad ſuperiora reſpexi,* ἐλλιπῶν *&* ἐλλειπικοῦ. *In tropaeo de Pharſalijs* τούτῳ μόνον, *ſcriptus rectius* τούτῳ μόνῳ. *&* τῷ Ναρθακίῳ. *Sed & infra vbi de Epiſtola regis pace facta ad Ageſilaum mentio,* στολῆς *pro* ἐπιστολῆς *initio, poſtea vt impreſſus habet. Ego nihil muto.*

Cap. 20. Moleſtum eſſe ſociis.] δυχερᾶναί τι. τι. abundat. vel τὶ eſt legendum, & legendum πολλοὺς ἀηδισθέντας. In facto poſt pugnam Leuctricam pro αἰτίαις lego ἀτιμίαις, pro Νικτάδιν lego ex hiſtoria Νικοσταδίῳ.

Cap. 37. Abderitarum.] Ἐκ τῶν Ἀβδηρων. legebatur αὐδήρων. vt contra alibi καλαβρίαν, pro Calauria eſt reperire, ac ſimilia. Mox idem Perinthijs tribuitur. Hunc autem ego librum magni illius Plutarchi non puto eſſe, ac fortaſſis ne minoris quidẽ eſt, ſed ab aliquo erudito literarum ordine collectus ex Plutarchi & aliorum ſcriptis. Vide exempli gratia Scipiones & Archidamos. Alibi docui τὰ Ἄβδηρα Græce dici, Latine Abderam. Paulò poſt δυχερῆ mutandum eſt in δυχερῆ, quod non ſententia modò monſtrat, ſed & ſcriptus perſpicuè habet. cap. 32. In Alcamene τηλίκλου lego ex Pauſania. In Alexandria δίοντα μὴ. lego μὲν ex ſcripto, & particula δὲ oppoſita. Mox pro Ἀλεξανδρίδας legendum eſt Ἀναξανδρίδας, liquet ex Laconicis Pauſania. In Archidamo δὲ μὴ ἀγαθὸς: Scriptus ὄντος ante ἀγαθὸς habet, quod probo: vt coqui ſit cum muſico comparatio. & mox poſt οἶνον ἡδύν. adde ex ſcripto ποιῆσαι.

Cap. 44. An hoſtem prœlio.] δυμαχόμενοι nihil valet. εἰ μαχόμενοι lego. itaq; etiam habet ſcriptus. In Aſtycratida Antipatro nihil eſt loci, ſed Antigono.

Cap. 48. Omnia pro viribus rectè.] ὅσα δηλῶμαι. Quæcunque belli nocumenta aut repellam aut moriar. ſic interpres. neſcio quid ſecutus. ego quid ſit δηλῶμαι, ignoro. fortaſſis δύνωμαι legendum, vt ſit ſententia: Pro viribus omnia quæ ad bellum gerendum pertinent, faciam. pro ἀρχιλεόνιδι, repone nomen matris Braſidæ Ἀργιλεωνίδι. quod & infra exſtat & alibi.

Cap. 55. Ecprepes.] Ἐκπρεπὴς. legebatur Ἐμπρεπὴς etiam in ſcripto. Sed ego locum ex Agide Plutarchi correxi.

Cap. 78. Labotas.] Λάβωτος. lego λαβώτας, vt eſt apud Pauſaniam. μικρῶν reſtitue pro μικρὸν. Sic & ſcriptus. antè in Cleomene priore pro καὶ περὶ ἱερὰ. lege καὶ περὶ ἱερά. ſcriptus, ratio. Mox, Cap. 80. cum propioris portæ.] Quid ſit ἡ ἐγγυτέρω πύλη, non facilè dixerim. Simile eſt apud Tullium de Diuinatione.

Cap. 82. Iam enim aut moriendum.] ἤδη γὰρ ἥκομεν. locus mutilus. Sententia videtur: Nunc ita propè ad barbaros acceſſimus, vt eo ſimus loco quo moriendum eſt. fortè ἥκομεν ὡς τοὺς, &c. In ſcripto poſtmodò ἥκομεν reperi: & cogitaui probabile eſſe, ita fuiſſe ſcriptum. ἤδη γὰρ ἢ κτενεῖν (aut κτεῖναι interficere) τοὺς βαρβάρους. Sed pleraque in hoc libro ſatis ſunt praua.

Cap. 86. Gulæ iritamentis.] ἀκάνθας καὶ λιχνείας τινάς. Spinas etiam interpres habet, & ſcriptus itidem ἀκάνθας. Verùm ego nondum didici, quibus carduis libenter veſcerentur, quibusve ſpinis canes. χρεία etiam ex libello de liberorum educatione eſt nota. Infra de Alcandro Lycurgum feriente pro ἐπίδειξιν lego ἀπόδειξιν. Scriptus, ratio. Poſt de Leotychida

Digitized by Google

tychida ἠρώτησε. Conſtructio requirit ἐρωτῆσαι. Sed permulta ſunt talia, quæ conſultò omiſi: hoc ipſum ſupra quoque relatum eſt dictum vtcunq; aliter ob appendicem. Sicut & alia identidem inculcantur, vt Antalcida de Ageſilao & ſtatuto Lycurgi. id docti facere non ſolent.

Cap. 91. Cœlibes honore.] ἐστέρηντο. deeſt τοὺς ἀγάμους, aut aliquid tale. Sententia eſt nota. & extat Lycurgi vita. Similis defectus eſt poſt paucis lineis, πρὸς τὸν ζητοῦντα. ſ. τὴν αἰτίαν. hæc indicaſſe de plurimis pauca ſatis eſt Geradata de adulteris dictum hîc eſt mutilatum: integrum refert ipſe in Lycurgo Plutarchus: & credibile eſt pro τοσοῦτον hic legendum eſſe ταῦρον ἔφη, &c. ſicut ibi.

Cap. 93. Altero amplius quærat.] ἄτερος θατέρου ἐρευνεῖ. legitur in vita Lycurgi ἐρευνήμεν. Interpres hoc, quem tractamus in libro, vertit quærat: ingenioſe. nam & ἐρευνεῖν interrogare ſiue quærere ſignificat: & ſi κρατῶμεν legas ex coniectura, quod poſſidere ſignificat: certe quærere ad poſſidendum eſt via.

Ibid. Vtilis hæc ratio.] ἀλλὰ καὶ χρήσιμον, ſcilicet τὸ δεῖσθαι. & ἡγεῖσθαι repono pro aoriſto ἡγήσασθαι. etiam contra ſcripti lectionem.

Cap. 95. Cùm defeciſſent Corinthii.] ἀφεστώτων. legebatur ἐφεστώτων perineptè. res ex aliis etiam locis nota eſt, neque fefellit interpretem, ſi tamen ita vitioſo vſum libro credendum eſt, à ſcripto abeſt tota hæc periodus.

Cap. 96. Eurytionidarum & Agidarum.] reſtitui vera pro falſis vocabula ex ipſo Plutarcho & aliis. Vt & in Lacratida feci.

Cap. 103. Quia, inquit, illis.] ἄγειν ἢ βασιλεύειν. Interpres: Quia illi magis duces eſſe, quàm regnare volebant. Vt aut aliud legiſſe eum, aut vnà mecum hunc locum ſuſpectum habuiſſe videatur. Hoc credo eum voluiſſe dicere, primos reges coactos neceſſitate regnum tenuiſſe, ſed & reliquos ob virtutem ei præeſſe. οὐδαμῶς in ſcripto deeſt. male, vt arbitror. Cur autem Meſſenii Spartanorum habeantur fratres, ex hiſtoricis & Pauſania cognoſci poteſt, vt cur pro ἀδελφοῖς Delphos retulerit interpres in Polydori dictis, non videam. Scriptus quoque ἀδελφοῖς habet.

Cap. 108. Sous fertur.] δεῖξαι Σῶον λέγεται. De hoc loco annotaui quondam ad Lycurgum Plutarchi, quæ cùm ſint vitiata nonnihil, hîc emendata referam. Σοιβίδας ſuſtuli, & Φοιβίδας reſtitui. neque me fallebat, ordinem literarum fuiſſe ab huius libri ſcriptore obſeruatum: ſed fieri potuit vt homo (ſicut non me temerè iudicare arbitror) non accuratiſſimus, literam ϕ literæ συστοίχῳ (τῷ π nimirum) ſubiungeret, alioquin hiſtoriam illorum locorum & temporum qui apud Plutarchum, Xenophontem aliosve legit, Sœbidam nullum, Phœbidam etiam nobilem agnoſcet. Porro Σῶον Regius non (vt ibi ſcriptum eſt) omiſit, ſed ad δεῖξαι adiunxit, ſumptum pro appellatiuo, vertitq;: qui virum fortem ſaluum monſtrare poſſit: cùm poſt δεῖξαι incipere noua debeat periodus, & Σῶον ex loco iſto Plutarchi, ne longius abeam, ſit proprium viri nomen. Vitia hæc omnia ſcripto cum impreſſis ſunt communia.

IN SPAR-

IN SPARTANOR. APOPHthegmata.

Cap. 5. Pacis componendæ gratia.] διαλύσοντες ἔμελλεν. quod ſi legeres, διαλύσοντες mori ſignificaret: alieno, ni fallor, uſu. ſcriptus rectius habet ἔμελλον: qui pacificare volebant.

Cap. 6. Pro eo atque deſcenderis.] ὁποῖος καθίσῃς. legendum καθήσεις deſcendes: quod futurum in communi lingua negant tamen vſurpari Grammatici. lego autem non ἀποκλαίοντι, ſed ἀποκναίοντι. & eſt ſententia (κατά γε τὴν ἐμὴν) hæc: Lacones eunt venatum contra leones, adeo ſunt magnanimi: lepores ſi Spartam veniant, capiuntur in ſcripto eſt λέγοντες, non λέοντες. Poſt de mordente quod dicitur, ipſum quoque ſatis perplexum alibi Alcibiadi adſcribitur, τυρὸν ἤτει καὶ ἔλαιον. interpres addidit, & acetum, καὶ ὄξον & Λάμπιν per ι legit.

Cap. 10. Blandè mulcendos.] καταγανοῦν. Id vocabuli quid ſit, neſcio. Regius vertit excitare. alius: contumelia imbuere & ſtultitia: quid ſecuti, ipſi viderint. Certè poſterior & in Tyrium & in Spartanos, adeoque Pauſaniam Cleombroti F. cuius iudicium hoc ipſo libro expreſſum debuit recordari, ſua fuit contumelioſus verſione. In Cleomene Plutarchi legitur αἰκάλλειν, ibi quæ annotaui pridem, legere potes. ſed hoc addo nunc. Plutarchum initio libelli πότερα ζῶα φρονιμώτερα, verbo καταγλαΐζειν vſum fuiſſe, quod eſt ornare, eleganter reddere, & à καταγανοῦν propius quidem abeſt. vide ibi.

IN LACONICA INSTITVTA.

Cap. 1. Fertur Dionyſius.] τοῖς νεανίσκοις. ex Lycurgo Plutarchi & ſententia repoſui pro τοὺς νεανίσκους. Quod de iure atro & Dionyſio hic traditur, aliter narrat Tullius quinta Tuſculana.

Cap. 4 Temperantiores.] καὶ ἐγκρατεστέρους. legebatur ἀκρατεστέρους, contrarium huius loci ſententiæ. ſcriptus rectè. Sed & ſequentia videntur diſtorta. pro ὦ βρῶμα, reponerem τῷ βρῶμα. Sed deinceps non ſunt integra. Certè pro πολυτρόπους legendum eſt πολυτρόφους. & paulò poſt χρονικῶς lego χρονιαίως. ſcriptus male χρονικῶς. pro ἐμβάτηροι lego ἐμβατήριοι ex Lycurgo noſtro.

Cap. 8. Votis hoc annectebat.] ταῖς εὐχαῖς, legebatur ἀχαῖς, quod vocis ſignificat nihil interpres legit vt ego. Sicq; & ſcriptus habet. votum eſt nequaquam ſuperuacaneum & ſuſtuli, οἱ ante παροιμιαζ. quod ſenſum vitiabat. Sententia eſt eadem in Perſis Æſchyli:

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτός, χ' ὠ θεὸς ξυνάπτεται.

Cap. 9. Ἀσπίδι μὲν Σαΐων.] ſic citat etiam Strabo li. 10. Saij Thraces fuerunt. quod inter vertendum non venerat mihi in mentem. Itaque primum verſum ſic lege, vt in Strabone verti:

Nunc

Nunc aliquis Saiûm noſtra ſeſe aſpide iactat.

Sed poſterioris hexametri 4. pedes exciderunt. Poſt Ἀλκαμένει τῷ Θεοπ. *ante* Θεοπ. *inſere* καὶ, *quod habet ſcriptus. In Gorgone* μαλακῶς χολῇ, *lego* τῇ χολῇ. καὶ *etiam à ſcripto abeſt.* πολλὴν *legit interpres, quod non valde probo.*

IN LACÆNARVM APOPHthegmata.

Cap. 4. Eurotas ceruis.] οὐ διαμεῖσθαι. *Scriptus* οὐ. *quod alijs dijudicandum relinquo.* κατὰ μέρος *conieci legendum, reperto* κατὰ μέρος. *& ſcriptus coniecturam meam euidenter probat. & infra legebatur* κακίζουσι, *quod idipſum mox rectius erat excuſum.* νῦν *autem in* οὖν *mutarem: abeſt omninò à ſcripto. deinde pro* κατάγελον *malim* καταγέλαστον *cum ſcripto. &* φαίης *ſenſu poſtulante, paulò poſt pro* φαίη *ſcribendum. Mox* ἐπὶ τοῖς ξένοις, *lege cum ſcripto* ἐπὶ τῆς ξένης. *prope finem* κάτθετε αὐτὴν.) *ſcriptus* κατέθετο, *& ſuperne* καθαίρετε.

IN LIBELLVM DE MVLIERVM virtutibus.

Cap. 1. *Initio ſtatim* ὦ Κλέα. *ad hanc extat Plutarchi liber de Iſide & Oſiride, quem Plutarcho noſtro Euſebius in præparatione Euangelica nominatim arrogat. In ſcripto apparet fuiſſe* Κλέα, *ſed ab emendatore factum* Κλέαρχε, *quod minimè probo. Nam feminæ inſcriptum librum cùm alia oſtendunt, tum in ipſa præfatione* ἐν βιβλίοις ἐντυχοῦσαν, *&c. Euripidis locus eſt in choro Herculis furentis.* cap. 2. *Mox* ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὴν, τὰ Σαπφ *pro* ἐπὶ τὴν *lege* αὐτήν. *ratio, ſcriptus.*

Ibid. Si ad vim iſtarum. *Legitur* κυριωτάτην καινότητα καὶ δύν. *Latinus interpres hanc omiſit particulam. atque adeò credo id eum feciſſe: quod ipſe quoque vt credam eſſe genuinam, abs me nondum poſſum impetrare. Sed &* βέβαια βίβλια *vix concoquo, ac ne vix quidem.*

Cap. 4. Qualemcunque ſedem.] *Vulgo habetur,* ἐν τῇ πάσῃ *lego* γῆ *pro* τῇ, *id in ſcripto ſupra notatum reperi, lege etiam ex eodem* πλάνης καὶ ναυτιλίας. *Ita enim ſententia eſt plana, quam habet noſtra verſio. Mox* patriamque eſſe faciendam.] *eſt hic* πατρίδα δεῖ, *ſcribe* δεῖν. *In Chijs initio lege* ἐπῴκισαν. *notum.*

Cap. 11. Nouam condiderunt.] ᾤκισαν *legi. ſcriptum erat* ᾤκησαν. *Sed & pluralis numerus requiritur, & non de habitando, ſed condendo vrbem loquitur, quod eſt* οἰκίζειν, *non* οἰκεῖν. *Scriptus habet* ᾤκησαν *&* Κρύασσον: *alioqui* Cryaſſa *neutro genere dici, vt pleraque alia Cariæ & Lyciæ loca notum eſt. In Tyrrhenis initio* Βραυρωνόθεν *reſtitui, ac deinde* Βραύρωνος, *cùm* ρ *excidiſſet. nam* Βραύρων *celebris eſt apud ſcriptores pagus, ſeu* δῆμος *Atticæ. Sic & ſcriptus.*

Cap. 13.

Cap. 13. Et fratre eius.] καὶ ἀδελφὸν *nihil auſus ſum mutare. Interpres* καὶ *omiſit poſt* ἀδελφὸν, *hocq; intellexit appellatiuè. ſanè infra quæſt. Græc. XXI.* Πόλιν τὸν ἀδελφὸν *legitur. & mentio fit fratris, cum quo ſortitionem Polis inierit. malim* κραταιίδαν, *quam* κραταιΐδαν, *quod ſcriptus ſuggerit. Si* καὶ *ante* κραταΐδαν *omittas, planus videbitur locus.*

Cap. 15. Quaſi igneum.] καὶ πυρώδεις. *Aldus & nos* παρώδεις: *hoc vocabuli quid ſit, non habeo dicere. Interpres habet*, horrendos ſonitus atque incendia. *neſcio quid ſecutus, niſi quod* ἀνάκλασιν, *quæ eſt* radiorum ſolis reflexio, *non ſatis aptè reddidit.* ἀνθήλιος *autem per* θ *non* τ *ſcribitur, cùm rectè ſcribitur, quam ille vocem omiſit. Cæterùm inſpectio ſcripti libri me dubitatione ſoluit. is enim* πυρώδεις *expreſsè habet. Supra autem qui* χίμαῤῥος *legitur,* χίμαρον *legendum contenderim, vt ad* Chimæram (*cuius fabula hic exponitur*) *accommodari poſſit. non ignotum eſt quid* χίμαρος & χιμαίρα *ſignificent.*

ΣΑΛΜΑΤΙΔΕΣ, Saguntinæ *ſunt interpreti, &* Σαλματικὴ Saguntum *fortè, quia vrbem Hiſpaniæ hoc nomine non agnouit. Ego nihil volui mutare, niſi quod N literam inſerui. Nam* Saguntum *aliter appellant Græci hiſtorici. Ibidem eſt* Βάνον, *& in ſcripto* Βάννων. *Hannonem interpres habet vocem Punicam.* ἐμμελῶς *pro appellatiuo accipio. Sed res non eſt magni momenti.*

Cap. 18. Domos adibant.] βαδίζουσαι. *in ſcripto* βαδίζουσι, *etſi eſt alterum ſupra notatum: & profectò* βαδίζοντες *malim: idque exigit (puto) ſententia. inuicemq; malim illorumq; pro* ἀλλήλων *ſcilicet* αὐτῶν, *id quoque ſenſu dictante, vt & ἐνὶ pro ἐνὶ, & pro* ἀπαξίας *legendum* εὐπαξίας, *liquebat etiam ſine ſcripto. In Phocidib. fine,* αὐτοῖς ἄχει. αὐταῖς *ratio & ſcriptus.*

Cap. 31. Impetrauit ſalutem.] *legi* ἐξῃτήσατο. *ſcribebatur* ἐζητήσατο. *perperam, quo mendo tamen deceptus interpres ſententiam peruertit. Scriptus & Aldinus veram lectionem habent. Hiſtoria exſtat etiam in eroticis Parthenij. Porrò ante in Pieria in Nelei nomine* η *pro* ει *repono, ex hiſtorijs & ſcripto, qui etiam in fine habent* οὕτως ἐρᾶν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, *rectè. Cæterùm in* μειλιδῶς *& hic & alibi reliqui,* ι, *cùm alias ſcribatur per* υ. *Cauſam videbis apud Euſtath. in Iliad.* λ. 237. *& alibi. Poſt ante* ἀπολαῦσαι *excidiſſe* μὴ *vel* οὐκ *non eſt obſcurum. In fine Aretaphila pro* παραβαλ. *eſt in ſcripto* περιβαλ. *In Chiomara* cap. 43. *ante hæc verba* ἐπεὶ δὲ μιδελδάτης, *omiſſa eſt inſcriptio hiſtoriæ hæc* γυναικῶν Περγαμηνῶν: *quæ in ſcripto demum eſt ante verba,* γύναιον δέ. *In Timoclea,* cap. 46. Adhibitis partim minis.] ὡς ἀπολῶν *legendum* ὡς ἀπειλῶν. *Sic & interpres legit, & in ſcripto eſt legendum quoque* ἐφεζώσης, *non* ὑφεῖς. *In Eryxone pro* δαίμονος *vide vt legas* εὐδαίμονος. *Sic enim ſub finem rectè. deinde* περὶ τοῦ Ἀμάσιδος, *lege* παρὰ, *vt & ſcriptus habet. Locus eſt ambiguus.*

Cap. 52. Vt vidit accedentem.] ὡς εἶδεν ἐπιόντα. *erat* ἀπιόντα, *ſed & in ſcripto* ἐπιόντα, *eſt à correctore factum. Sed deeſt hic nomen & mentio eius*

bius Cumanæ mulieris, quæ Ariſtodemum ſolum Cumanorum virum dixit, cuiuſq; mentio etiam & in concluſione hiſtoriæ fit. Poſt pro ἐπὶ τὸν Ἀριστόδ legi pro καὶ, quanquam ſcriptum deinde receptam lectionem habere ſenſi.

Cap. 54. Pythis vxor.] Πύθεω γυνή. *Inſcriptionem hanc optimo iure adieci, vt reliquarum ſimilis eſſet. Scriptus pro titulo habet Πυθόπολις; pro παρεῖναι τῆς στρατιᾶς legebatur male τῇ στρατιᾳ: non poterat enim ſenem curare abſens in militia patrem filius. Scriptus παρεῖναι τῆς στρατείας rectè.*

IN COMPARATIONE AQVÆ & ignis.

Cap. 2. Abſque igni multa fuerunt.] ὕδατος δὲ οὐδέποτε. *etiamſi ἄνευ ἀπὸ κοινοῦ repetas: tamen non ſatis hæc cohærent. Fortaſſe hoc vult dicere, fuiſſe aliquando hominem abſq; igni; abſq; aqua nunquam. Id ſi ponamus; πολλὰ in ποτὲ mutandum eſſet. Videtur περιγύμνασμα alicuius potius eſſe eruditi hominis, quàm ſcriptum Plutarchi illius magni. Infra μετέχειότητι τῇ αὐτοῦ φύσει. ante τῇ requiro ἤ. Scriptus poſt μεθόδῳ habet inſertum δεῖται.*

Cap. 6. Quæ maximè feruntur.] καὶ τὰ μάλιστα. *καὶ loco περὶ repoſui. Errorem notarum affinitas peperit. περὶ etiam ſcriptus habet. Supra vbi eſt ἄνευ καὶ κάρπον; ſcriptus (quod magis probo) καὶ ἄκαρπον habet, & pro πνεῦμα μὲν, πνεῦμα δὲ. Sunt & alia; ſed leuicula, neque volui μύρον τῇ φακῇ; quod aiunt; adhibere. id notatu dignum eſt.* Cap. 7. *ἀκμὰς εἴ τις ἐπιχώρειν τῶν ξυρῶν legendum, non ξηρῶν. quod mendum in ſcripto etiam eſt. Iam illud ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς; diſtinguendum erat à præcedentibus. noua enim proponere intendit argumenta.*

Cap. 10. Tenebris obtinentibus.] ὅτι σκότος. *Suſpectum erroris. Conijcio fortè legendum, ὅτι καὶ εἴ τις. Ita quidem liquida eſſet ſententia. alioqui quid eſt* tenebras vigilare? *Loquitur de induſtria humana, ad quam vigilia etiam facit, nocti partem ſui, vt Ariſto dicebat, vectigalis ſuffurans; quod ſine ignis beneficio fieri non poſſet, tenebris induſtriam vigiliæ impedientibus. Profectò vita vigilia eſt, inquit Plinius. In ſcripto annotatum vidi pro ἐγρήγορεν legi ἐγρηγορέναι. In fine pro ἔξαμμα eſt ἔξαλμα in ſcripto, quod docti me non fruſtra annotare facilè intelligunt.*

IN QVÆSTIONES SEV CAPITVlorum deſcriptionem.

Hunc librum Plutarchus in Camillo & Romulo citat ſub nomine αἰτιῶν & αἰτίων Ῥωμαϊκῶν. Vulgo problematum titulo citatur. Adieci margini numeros, qui faciliora inuentu & notatu ſingula facerent.

Cap. 2 Pluribus ædiles.] Συν τοῖς ἀγορανόμοις πλείονας. *Hic locus*

eſt cor

Digitized by Google

eſt corruptus, credo hanc eſſe ſententiam: Prætores tribus vſos facilius, pluribus ædiles. Χερομένων legendum, non χερόμενον, liquet. Et μεριζόμενος pro μεριζόμενον.

Cap. 5. Sed conſcenſo tecto in domum demittunt.] τῷ κεράμῳ προσβαίνοντες εἴσω καθιᾶσιν αὐτούς. *Quid ſi legas,* ſed ii conſcenſo tecto ſeſe inde in domum demittunt? *Hæc quidem lectio cum Varroniana fabula melius cohærebit. & vnica leuis in aſperum ſpiritum mutatione conficietur, vt αὑτοὺς legas pro αὐτούς.* Ibid. *Hyſteropotmi*] ὑστερο-πόμους *interpres* ὑστεροπότμους *legit. itaque legendum credo, ignarus liberne ei, an verò iudicium hanc lectionem ſuggeſſerit. vox enim ea ſignificat eos qui crediti iam fato ſuo defuncti, denuò ei ſeruire opus habent.*

Cap. 6. Multiſque locis adſcribitur.] πολλοῦ γνώμαξ *non probo. fortè* πολλαχοῦ. *res eſt nota.*

Cap. 7. Futiliſſimum putarent.] *Lego* φαυλότατον ἡγούμενοι. *legebatur* ἡγούμενον, *ſed male. Verba antecedentia ſatis obſcura ſunt. neque piget interim ſententiam de iis meam aperire.* ὑπωπτεύθησαν *inquit. Suſpecta vitij & illiberalitatis erant Romanis donationes coniugum, nimirum quod non ab animo liberali profecta, ſed adulatione coniugis extorta eſſent: quomodo etiam donationes mortis cauſa factas, ad vxoris petitionem, irritas eſſe voluit Solon, non minus quàm vi extortas. quia nimirum non minus prauè fit, quod illecebris voluptatis obtinetur, quàm quod vi. corrector bene reddita à Lucenſi, inſcitè notauit.*

Cap. 9. Confidentis viri.] πιστευτός ἐστι. ἐπὶ *legebatur notis ob ſimilitudinem confuſis. Sed linea ſequente* καὶ παραιτησάμενοι ἀποδύουσιν *male cohærent. lego* ἐνέδρα καὶ παρατήρησις: ἀποδύουσιν, *&c. Non me fugit, doctiſſimos homines è Tibulli 1. 3. huc reſpicientes, diſſentire. verſus ſunt:*

Tunc veniam ſubitò, nec quiſquam nuntiet ante:
Sed videar cœlo miſſus adeſſe tibi.

Ego quod ſentio, planè dico. Deliam non fuiſſe vxorem Tibulli conſtat. itaque nihil ad rem hæc conſuetudo. Alibi plura.

Cap. 14. Sp. Carbilium.] *ſiue malis* Caruilium. Καρβίλιος, *non* καρβήλιος. *Sic Latini & ipſe Plutarchus in extremo Romuli ac Numæ*

Cap. 15. Nullos poſuit.] ὅρους οὐκ ἔθηκε. οὐκ *codex noſter non habebat, neque interpres, neque Aldinus liber. nam in ſcripto noſtro hic liber deſideratur. ſed & ſententia id flagitat, & confirmat hiſtoria. In problemate XVI* ἀνατιθέναι *ſcribe. in duodeuigeſimo* ἀφθόνως *&* αὐτάρκη *pro* ἀφθόνων *&* αὐτάρκη *repono: & in decimonono, pro* κατεκάθησαν, κατεστάθησαν. *in promptu cauſa eſt.*

Cap. 19. Tunc enim in ipſa quoque natura:] *Sententiam puto me veram extuliſſe. nam in Græco hæc verba* γίνεται γὰρ αὐτοῖς, *&c. in [illegible] ſunt.*

Cap. 20. Murtia Venus.] Μυρκίαν Ἀφροδίτην. *Plinius Libro 15. ca. 29.*

cap 29. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant. *ita legitur in Frobeniana optima editione. Is locus facit, vt μυρτίαν potius legendum ſuſpicer. nam illud ὡς ἔοικεν Plutarchi hoc loco videtur referendum ad mutationem υ Græcæ literæ, in Latinum u, quæ in* Sulla, murratum, *& aliis nota eſt. & Plinius ita innuere videtur à* myrto *eam Venerem dici. Sed apud D. Auguſtinum profertur* Dea Murcia ſic dicta, quod præter modum non moueret, ac faceret hominem, *vt ait Pomponius,* murcidum, id eſt, nimis deſidioſum & inactuoſum. *lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 16. Apud Feſtum vbi mox* Murcidus *exponitur, mox* Murcia Dea *ſubiicitur, quanquã in literis erratum ibi eſſe poſſit: aliterq; in Antonij Auguſtini nobiliſſima editione legitur. Apud Varronem lib. 4. de lingua Latina hæc ſunt, quæ ſcripturam rurſum faciunt ambiguam.* Intimus Circus ad Murcium vocatus, vt Procilius aiebat, ab vrceis, quod is locus eſſet inter figulos. Alii eſſe dicunt à murteto declinatum, quod id ibi fuerit. cuius veſtigium manet, quod ibi ſacellum etiam nunc Veneris Murciæ. *Addam hoc loco quod videtur non tam ſoluere dubitationem, quàm tollere. Apparet, inquam, veteres C & T literas confudiſſe, quod nobis in pronunciando hodie eſt vſitatum. Nam hoc niſi concedatur, quid faciemus Valerio Probo, qui* Marcum *(neq; vnquam inuentus eſt, ac ne iri quidem inuentũ quenquam puto, qui non pro C vel K ſcribat) à* Martio *menſe (cuius ſcriptura literam C vel K non poteſt admittere) dictum ait. Id genus permulta ſunt in controuerſiis orthographicis atque etymologicis. Sed in præſentia ſatis. Problemate ſequenti* Νιγίδιος *reſtitui, qui à Plutarcho etiam alibi citatur ne Latinos & Græcos alios teſtes appellem.*

Cap. 23. De Numæ regis.] τῶν νομῶν. *legebatur perridiculè* τῶν ναῶν. *quod etiam interpretes ſenſit, & miror ab iis non animaduerſum, qui tot millia mendorum (vt ipſi aiunt) eiecerunt, item pro* ἔνεστιν, *legi* ἐν ἐστιν: *& vbi legi ductus ipſa ſenſus perſpicuitate,* ἀγαλμάτιόν ἐστι, *legebatur* ἀγαλμάτιον τι. *cùm in Aldino (ſi librarius notam infra agnouiſſet) rectè eſſe poſtmodò deprehenderim. Idem error eſt ſupra problemate 16. In ſequente quæſtione legebatur,* οἱ ταυτὸ διάστημα, *quod etiam interpretem fefellit, cùm ſit perſpicuè falſum. Quis enim neſcit à Kalendis ad Nonas, ab his ad Idus, inde ad finem menſis inæqualia eſſe ſpacia? Itaque non dubito* οἱ *in* οὐ *mutare.*

Cap. 24. Lunæ conſpectum.] τὴν δὲ πρώτην φασί *Poſt* πρώτην *deeſſe* ἐπιφάνειαν, *aut aliquid tale opinatus ſum pridem. Sed omnino nunc* φασὶ *in* φάσιν *muto, vocem in hac re mathematicis non ignotam.* αἱ δεύτεραι γὰρ φροντίδες σοφώτεραι. *Quod de Kalendarum nomine affertur etymon, frigidius eſt, quàm quod refutatione indigeat: quæ eſt enim tandem inter Calendas (ſic ſcribo, ne vim videar intentare)* clam & celare *analogia? Marcellus ex Varrone:* Calendis calabantur, id eſt, vocabantur, & ab eo Calendæ appellatæ, *quod eſt tractum à Græcis, qui* καλεῖν *vocare dixerunt. Quid ergo cauſa eſt, cur in Græca voce vtentes*

litera Græca, originem teſtante (quod muſicis in ſuo γ vt citra inuidiam licuit) ad Kalendas Græcas relegemur cum tota antiquitate? qua litera K etiam alibi vſa eſt, vbi etymologia Græca nulla videatur eſſe, vt in K pro Kæſone *ſeu* Cæſone *Fabiorum prænomine. Hæc addo, Iubæ ſententiam hic non extare citatam, ſicut fuiſſe puto, ab autore integram. Quæ Macrobius habet Saturn.* 1. 15. *digna ſunt cognitu: digniora, quæ Varro lib. quinto vt alios taceam. Hæc animi cauſa ſcripſi, cùm mihi iſta recognoſcenti veniret in mentem, amicum quendam meum aliquando, neſcio ſanè vbi iſtas edoctum argutias, mihi hunc nodum ſoluendum propoſuiſſe: Græci non vtuntur Kalendis: ergo non debent ſcribi Græca litera Kalendæ, quaſi verò κ qua in Romanis Kalendis exprimendis vtuntur, non ſit Græca ipſis aſſertoribus litera? aut K perinde atq; Y non liceat retinere originis teſtandæ gratia? ne adijciam, Eiduum quoque vocem à Græco repeti ſermone.*

Cap. 25. Morem hunc amplificauit.] προσ͂ῆγεν ὥσπερ φιλεῖ. *mendum eſſe nemo non animaduertat, ſenſu interim euidente fortaſſis* προσῆγεν.

§. 1. Sicut contra.] ἀόριστον, ὥσπερ αὐτό. *lego* αὖ τό. *Mox* ἢ καὶ τὸ τοῦ δή*μις Lego* ἤ *quartam enim opinionem exponit, niſi fallor.*

Cap. 26. Lucido & illuſtri.] τῷ δὲ φωτεινῷ. *ego* δὲ *iure me omiſiſſe puto, non habens cur ſuſpicer aliquid detritum ante hæc verba eſſe. Poſt* βαφῇ καὶ, *lego* καὶ βαφῇ, *poteſt enim inquinari albedo. Sed tinctura lanam albam non facit: niſi eam intelligas, qua rudia lintea identidem madefacta, ſolis vi aquam, vnàque ſordes exhalante, albedinem conſequuntur.*

Cap. 30. Vſi ſunt peculiariter.] ἄλλως κέχρηνται. *impropriè, vſurpatiuè* οὐκ ἰδίως. *Caius non omnium virorũ prænomen eſt, neq; Caia mulierum, neque Titius ciuium, neque Stichus ſeruorum. quod autem cuiuis adhibentur, fit vſurpatione quadam, ſicut Dialectici & Mathematici ſuos terminos vocant* α, β, γ, *&c. Hoc ergo eſt* ἄλλως χρῆσθαι. ἄλλοις *legebatur, quod loci vim obſcurabat mendum.*

Ibid. Cui Caiæ in Sancti templo.] Ἐν τῷ τοῦ Σάγκου ἱερῷ. *Interpres:* In Sanctæ templo. *& citatur in margine, neſcio cuius opera, Plinius.* 8.48. *vbi legatur* M. Anci. *Quod ego quidem ſi reperiſſem apud Plinium, non veritus fuiſſem mendi arguere, cum neque* M. Ancus. *vllus ſit nobilitatus, neque nomen Ancus, ſed prænomen videatur: & Anco Marcio Romanorum regi diuinos habitos honores nemo facilè animum induxerit vt credat. Verba Plinij libet adſcribere, tum aliorum* Lanam (*inquit Plinius*) cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem C. Cæcilia vocata eſt in templo Sangi duraſſe prodente ſe, autor eſt M. Varro, &c. *Auguſt. lib. de Ciuit. Dei,* 18. *cap.* 19. Sabini, *ait* regem ſuum primum Sangum, ſiue (vt aliqui appellant) Sanctum, retulerunt in Deos. *Hic locus videtur cum Plutarchiano iunctus, multorum bonorum ſcriptorum locis explicandis inſeruire. Eſt apud Sex. Pompeium:* Propter viam fit ſacrificium quod eſt proficiſcendi gratia, Herculi, aut

Sanco

Sanco qui idem eſt Deus. *Et annotauit quidam in margine*, Ianum *quoſdam pro* Sanco *legere. ineptè hoc quidem. Cultum fuiſſe Sabinis ſiue* Sancum, *ſiue* Sanctum, *etiam Lactantius 1.15. docuit: & eadem eſſe vocabula admodum eſt probabile, vt & hoc, ritum Sabinum, à Sabinis, præſertim Numa fuiſſe ad Romanos propagatum. Iam* Sanctum & Fidium *idem omninò valere, & eſſe eiuſdem Dei attributa, dubitari non arbitror. Qui Dionyſium Halicarnaſſeum citant, Sabinum gentis Sabinæ auctorem ab eo ex Porcio Catone aiunt perhiberi filium Sanci vel Sangi (c & g literas eiuſdem prolationis permutari nouum non eſt) dæmonis illorum locorum. In Græco male legi puto Σάμκυ pro Σάγκυ. niſi forte Σάϐυ eſt legendum. Nam* Sabum *Sabinis gentilem eius fuiſſe, qui* Sanctus *Latinis fuit, colligi è M. Catonis Originibus poteſt. Silius Italicus libro octauo rem videtur explicare.*

Ibant, & læti pars Sanctum voce canebant
Autorem gentis. pars laudes ore ferebant
Sabe tuas. qui de patrio cognomine primus
Dixiſti populos magna ditione Sabinos.

Sed additur eundem à nonnullis vocari Δία πίςιον. quod eſt Iouem Fidium. *at is fuit Hercules, vt ex Ouidio liquet 6. Faſtorum* Quærebam Nonas Sancto, &c. *Varro lib. 4.* Ælius Gallus dium Fidium dicebat Diiouis F. *Διόσκουρον Caſtorem, & putabat hunc eſſe Sanctum ab Sabina lingua, & Herculem à Græca (Hinc adeo ſciri poteſt, quod ſit me Hercle, & iurare per Fidium.) Optimeq; id cum eo congruit, quod Sabini ſunt habiti Lacedæmoniorum (hi autem toti erant, vt ſic dicam, Herculei) coloni. quod & apud Plutarchum in Romulo & Numa eſt, & apud Dionyſium Halicarnaſſeum eadem pagina, nimirum libro ſecundo. Cætera omitto, contentus me docuiſſe, Sanctum cum his tum alibi rectè legi. Addo tamen, Propertium hanc lectionem non modò confirmare, ſed & rem explicare. Sic enim ſcribit lib. 4. in elegia de Caco:*

Nunc, quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
Sic Sanctum Tatiæ compoſuere Cures.

Sangum *alij dicunt: &* Sanqualis porta, *proxima ædi Sangi, apud Paulum ex Feſto legi debere puto.* Sangus *etiam apud Liuium legitur, cum* Semonis *cognomento. lib. IIX. vnde apud Ouidium dicto loco legendum,* An tibi Semo pater, non Semipater, *docte obſeruauit in Varronem Scaliger in XXX. quæſtione quod legitur τὸν τάλαρον τάλασον, &c. legebatur etiam in Aldino, τὸν τάλαρον τάλαυλον ὀνομάζουσι, omninò perperam. Quis verò pro τάλαυλον, cùm calathum ſignificare vox ea debeat, non malit τάλασον legi, vt ad Talaſii vocem ſit aditus accommodatus? Literam ρ aliquando in σ mutatam non neſciunt eruditi, cùm præſertim* Papiſii & Fuſii *ijdem ſint qui* Papirii & Furii, & honos *pro* honore, odos *pro* odore *apud Plautum ponatur. &* Laſes *pro* Laribus *dictum Varro lib. 5. notauerit: cuius generis etiam ſunt* lœbeſum *pro* liberum, quæſere *pro* quærere *apud Feſtum.*

Cap. 34. Obliuionē fluuium.] τῆς λήθης ποταμὸν. *interpres* Lytham flumen, *neſcio quid ſecutus: Certè lectio noſtra eſt genuina. Sic enim in Liuiana epitoma LV. legitur.* D. Iunius Luſitaniam vrbium expugationibus vſque ad Oceanum perdomuit: & cùm fluuium Obliuionem tranſire nollent, raptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic vt tranſgrederentur milites perſuaſit. *Idem nomē eſt apud Florum lib 2 cap. 17 & apud Liuium Obliuionis mentio 4. 22. Apud Strabonem lib. 3 menda inſedit. Meminit huius rei, & hanc opinionem D. Bruti refert Tullius lib. 2. de Legibus. In fine quæſtionis huius* τάφον *pro* τάφον *manifeſtum eſt legi debere.*

Cap. 37. Reparare aut inſtaurare.] καὶ μήτε προσκυνεῖν. *Hoc verbum qui huc pertineat, non aſſequor, neque tale quicquam habet interpres, qui* reſarcire *vertit: an ex libro alio, & alia ſcriptura, an ex coniectura? Fortè* προσκαινοῦν *aut tale aliquid fuit. In quæſtione quadrageſima,* Aut alia quidem.] τὸ θεῖον ἢ τὸ μὴ μόνῳ τῷ ἱερεῖ *legendum omninò eſt nam tertiam cauſam afferri liquet. &* ἢ *particula omiſſa totum locum confundi neceſſe eſt.*

Cap. 42. Hunc contra ſitus eſt.] λέχριος, *id eſt, obliquè,* πλαγίως. *Loqui videtur de alicuius dei ſimulacro, cui Saturni imago oppoſita fuerit.* λέχριος *nihil ſignificat, quod quidem recordari poſſim. & conſtructio non patitur hîc verbum: neque enim cum* ἀντιπέτυκτο *cohæreret. Sub finem prioris quæſtionis* Συέλλιοι *malim* Σουίλλιοι *Scribuntur enim* Suillii. *Mox pro* Νουνδίνας *reſtitue* Νουνδίνας. *Non enim hanc vocem ignorauit Plutarchus. In problemate 44. pro* εὐσεβὴς, *quin ſit legendum* ἀσεβὴς, *dubitari non debet. male enim pietas cum periurio coniungitur.*

Cap. 46. Hortæ templum.] ὅρτας *aſpiratè ſcribendum, cùm ab* hortando *dicatur. Sed* Antiſtium Labeonem, *nobilem rerum Romanarum ſcriptorem, in* Antiſtichum Laconem *librarius nimis rudis mutarat vel ex Gellio potuit eſſe notus vocem* κλεινύειν *non noui, ſed planè ſuſpicor eam pro* ἐλινύειν *obrepſiſſe. Quæ autem de* Hora *ab* hortando *dicta referuntur, Græcanica ſunt, neque linguæ Latinæ conſentanea. quod bona cum venia Plutarchi dictum velim.*

Cap. 50. Vt Ateius.] *Legi enim* ὡς Ἀτήιος. *Scribebatur* τήιος. *ego* Teium *ſcriptorem nullum noui rerum Romanarum. nam nomen eſt* Teius, *nō gentile (ſcripſiſſet enim ὁ* τήιος*) vt Anacreontis. Itaq;* Ἀτήιος *repoſui nam* Ateius Capito, *vt rerum Romanarum ſcriptor à Gellio (ſiue is Agellius eſt) citatur in non admodum abſimili argumento. l. 12. qui hoc ipſum ex Fabio Pictore refert 10.15.* ¶ *Quæſt. duodequinquageſima* Conſalia *ſcripſi, non vt apud Varronem lib. 5. & alios legitur* Conſualia: *Græcum ſecutus & analogiam.* Sponſalia *enim dicuntur,* Vinalia, Vulcanalia, *non* ſponſualia, Vinualia, Vulcanualia: *id obiter monere libuit. Quæſt. prox. 51.* Ad puniendum factos.] ποίνιμοι δαίμονες *lego: non* πρόνιμοι *quod nihil ſignificat, aut certè ſi ſignificet, ad rem nihil facit: ſtatim,* Canum exuuiis.] διὰ τῶν κυνῶν *credo ex* κυνῶν *eſſe factum.*

Cap. 52.

Cap. 52. Aut quia venuſtè boni.] ἢ διὰ τὸ χρηστοὺς κομψῶς. *Hic locus totus eſt deprauatus. adſcribam quomodo emendem.* ἢ διὰ τὸ χρηστοὺς κομψῶς λέγεσθαι τοὺς τελευτῶντας, αἰνιττόμενοι διὰ τῆς δυχῆς αἰτοῦνται, *&c. item* γεγράφθαι φησὶ, μηδένα χρηστὸν ποιεῖν, *&c. Me autem rectè emendare, nihilq; temerè mutare, cùm ipſa loci ſententia, tum quintum de rebus Græcis problema Plutarchi abundè demonſtrant.* κομψῶς *autem, id eſt, venuſtè ait lenia nomina rebus duris & abominandis imponi quod genus* ὑποκορισμοῦ *etiam in Solone expoſuit, & nos* mortuos, miſerosve *aut* leproſos *ſimili figura appellamus* gutt. *Itemque* apoplexiam. *Hæc ſi conſideraſſet interpres, rectius expreſſiſſet ſententiam. Idem pro* μάνη *legit vt apparet* μόνη, *quod minimè probo. Videtur autem ea eſſe, quæ apud Varronem lib 8. & Macrobium 1.7. Saturn. Larum mater dicitur, &* à manando *disertè Plutarchus deducit.*

Cap. 53. Ludis Capitolinis.] τοῖς Καπιτωλίοις, *lectio eſt incongrua. Legendum* τοῖς Καπιτολίνοις, *vt ſacra intelligas triumphalia, quibus pompa in Capitolium ducitur. Vide Plutarchum Romulo, & Feſtum aliosque.* ¶ Cap. 54. Sp. Carbilio.] *Grammatico infra quæſtione 59. Quod autem problemate 55. traditur aliquanto aliter eſt apud Liuium lib. 9. In 57. quæſtione poſt* ῥωμαικὰ λιν *deeſt* συνκλῶ *aut aliquid tale. hiſtoria eſt nota. In 62.* φωτὶ ἀλίων *ſcriptum puto vt & alibi ſexageſima tertia.476.17.* Niſi in ſacris ſeruire.] βουλεύεσθαι δύνωσι: *omnino legendum eſt* δουλεύεσθαι. *Et in 65.* ¶ Cap. 65. Vbi etiam legitimis.] *Legendum pro* νόμοις *haud dubiè* νομίμοις. *In 67. pro* λῆτον *credo ſcribendum* λιτὸν, *quod* publicum, vulgare, *ideoq; etiam* μετάληψει tenue, exile, non magni pretii *ſignificet. Alioqui* λειτουργοὺς *ſcribi notum eſt, & de voce* λιτὸς *ſeu* λεῖτος (leuth) *Plutarchus alibi. abundat autem hîc alterum* ἐν πολλοῖς.

Cap. 70. Furcam.] στήριγμα *lege, non* στελεὰ, *quæ vox idem eſt quod* βλίτυρι. *Ego meæ emendationis autorem habeo Iulium Pollucem, libro Onomaſtici decimo, cap. 34. Cum quo faciunt, quæ in Coriolano noſter hac ipſa de re habet.*

Cap. 37. Cùm neque victimam.] εἰ μήτε ἱερεῖον *omninò ſcribi vult conſtructio, non* μήτις: *& pro* πώρωσις *lego* πήρωσις. *Quæſtione proxima,* ἀπὸ τροπαίου καὶ μειλίας, *lego* μειλιχίας, *quod eſt* blandæ. *Sic & interpres. Sed quod* ἐλπίδ *bis legitur, mendo non vacat. Quæſt. 75. pro* ἱπτερώρων *vſum linguæ & regulas ſecutus ſcribo* ἀπτερώρων, *& genitiuum* ζώου *in datiuum* ζώῳ *muto. In quæſtione 78. pro* ἀφεῖναι *malim* ἐφεῖναι.

Cap. 80. Locum adſignari.] καὶ σιασὸν *ne ſuſpicari quidem poſſum in cuius vocis locum hoc monſtrum ſurrepſerit. interpres omiſit. Meminit moris huius Valerius Maximus lib. 2. cap. 3.* inuitari prius, & pòſt ne venirent orari conſules ſcribens. *Cæterum quæſtio 81. ſub finem planè mutila eſt. Quæſt. 83.* ἔδοξεν ἀναιρεῖσθαι, *fortè* ἀνερέσθαι. *Res à Liuio poſt Cannenſem cladem exponitur lib. 22. ſed aliquantò aliter. Interpres pro* Butetio Vetuſium *dedit, neſcio quid ſecutus*

Cap. 84. Definiri non poſſunt.] *ἀδιώριστόν ἐστιν. lego. Cauſa, inquit, cur à media nocte diem inchoent Romani, hæc eſt, quod ab ortu & occaſu ſolis commodè id nequit fieri: quod quale ſit, deinde explicat. ἀδιώριστον ergo rectè legitur pro δυνατὸν, quod interpres retinens, ſententiam Plutarchi vitiauit.*

Cap. 86. Flaminicam.] *vide A. Gellium lib. 10. cap. 15.*

Cap. 88. Spectaculis.] *θέας* Spectacula, *vt & interpres habet, & rationi eſt conſentaneum, non θεάς. Cæterùm ſponſione certare auſim legendum eſſe πολλά ἐστιν ἄλση. pro qua voce ἄλλα nullo ſenſu eſt ſubmiſſa. Sex. Pompeius lib. 10.* Lucar, *inquit* appellatur æs quod ex lucis captatur. *Et ibidem de* Lucaribus feſtis. *In priore κυρεῖν puto legi pro κύρεις nihil enim huc* Cures, *à quibus dictos* Quirites *aliqui putarunt.* Quiritis Iuno *apud Stephanum in κύρεις legitur κυρητία: male ni fallor. In proximo problemate, φρατρίας ſcripſi pro φατρίας & puto legendum Φορνακαλίοις, ex Varronis lib. 5. Fortaſſe qui ſuam curiam ignoraret, ſaltem fornacem ſuam noſſe putabatur, quæ laus in prudentem non cadit.* Fornacalia Feſtus *quoque, aut ex eo Paulus habet, vt &* ſtultorum ferias. *Quæſt. 90. μάνλιος repone. hiſtoria eſt notiſſima, & τυραννίδι, δι' ὅν, erat δὲ omiſſum à librario, παρένθεσιν non animaduertente. & δὲ inter δεδιότες οἱ redde. Hiſtoria de filio Licymnij eſt apud Apollodorum libro bibliotheca 2. & Pindarum Olympiis. Minuta alia prætereo, &c. Quæſtione tamen 98. pro προσηκόντων mihi ex ſenſu loci perſuaſi legendum προσῆκον ὄν: quam formulam fortaſſe non intellexit librarius, ideóque corrupit. Quæſt. 101. βέλης vnico λ legendum. Sed quid Empedoclis citetur, non intelligo: niſi ὑποκείμενον* materiam Lunæ *ſignificat.*

Cap. 103. Vt Tiberium.] *ὡς τὸν βέῤῥιον. atqui nemo, puto, prænomen* Verrii *vnquam legit: neque ſi eſſet, duabus literis ſcriberetur, opinor. Interpres totum omiſit. Ego pro βέῤῥιον reponerem Τιβέριον. hoc enim prænomen ne cum Titio confunderetur, duabus literis T I ſcribi obſeruatum eſt Quæſtione proxima, περὶ Ἐλευθερᾶς τῆς Βοιωτίας interpres monſtroſè,* quod pro Bœotiæ libertate pugnauit. *Vide Strabonem libro nono, vbi Platæas deſcribit: & Stephanum περὶ πόλεων. Vide & infra quæſtione Græca 39.* ¶ *Quæſtione CXI.* Cùm in morbo eſt.] *ἰσχομένης legendum pro ἰσχομένοις ſententia docet. &* cap. eod. De tecto.] *ἀπὸ τῆς στέγης, non ὑπὸ quod ſatis ex Pictoris apud Gellium verbis conſtat. Vincula per impluuium in tegulas ſubduci, atque inde foras in viam demitti. Quæſtione 112. ἀναδενδράς haud dubiè ſignificat vitem maritatam vel arboribus, vel etiam tabulatis, quo modo etiam Græci nonnulli interpretantur Grammatici. In noctibus Atticis error eſt loco iam ante citato.* Propagines è vitibus altius ſubtentis non ſuccidet. *legendum è Plutarcho,* ſuccedet, *neque inſolens, præſertim in Fabio tam vetere ſcriptore, debet videri cōſtructio verbi ſuccedo cum accuſatiuo: cum eam Grammatici doceant à præpoſitione, quæ hic eſt ſub, proficiſci. quemadmodum* vil-

lam

lam prætereo, *non* villam eo *dicimus* : *&* tecta ſuperuolitare, *non* volitare. *Sic Liuius de pugna ad Trebiam* : Simul latebras eorum improuida præterlata eſt acies. *& Saluſtius* : Dextra Adherbalem adſedit, &c. *Mox* Σέρσιν μὴ ὑπερβαίνειν. *quod ipſum ita planiſſimè legitur 87. Sympoſiacorum. in lib. de puerorum educatione eſt* ζυγόν. *Sed apparet diuerſa eſſe ſymbola. vox ſcopas,* κόρημα *ſignificare ferè Grammaticis dicitur. de allegoria hîc non diſputo. certè Diogenes non habet, & inter ea ipſa omiſit, inter quæ Plutarchus loco Symp. citato memorat.*

Cap.112. Bacchanalibus alijsque.] ἴοις δὲ καὶ νυκτελίοις. *Interpres,* nocturnis ſacris & Bacchanalibus. *fieri poteſt vt eadem vſus lectione, ita tamen ex coniectura verterit.* Νυκτέλιον *eſſe Bacchum, ne longius deducam, vel è Virgiliano poteſt dici Culice:*

Venit Nyctelium fugiens Cadmeis Agaue.

Et inter nomina Bacchi Νυκτέλιος *eſt in libello de* εἰ *Delphico.* ἴοις *cauda videtur eſſe alicuius vocis. de qua coniecturam ferre poſſem, ſed infirmam. Viderint alij, & quid ſit illud* καὶ χαίρειν? Hilares *interpres. quid ſi legas* ἀχαίρειν. *Ebriis, qui pleni ſunt vino, facilius ignoſcimus, quàm garrulitate aut furioſa obturbatione importunitatem temulentorum vincentibus. Vbi eſt* οἱ ταῖς ἀνθρωπίναις, *omninò* ἢ *eſt legendum. alia enim cauſa redditur, quod interpretem fefellit. Porrò* νυκτέλια ἱερὰ *infra quæſt. Græc. 37. memorantur.*

IN QVÆSTIONIBVS GRÆCIS.

Cap.9. Quippe à Deucalione.] *lege* ἀπὸ γεγονέναι. *legebatur* ἃ *ratio meæ emendationis plana. Superiore problemate deeſt lex quæ citatur. quod & apud Demoſthenem & alios ſæpe fit. ibid.* τὸ γὰρ ἐννοεῖν καὶ πάτερον *ſuſpectum.*

Cap.13. Deinde Cirram obt.] *Vitiosè hæc leguntur,* ἐν δ' ἐον Κίῤῥῃ καταβλεύσαντες, Οἴνοκλον τὸν βασιλέα, τοῦ, *&c. neque ſatis conſtat, quid legerit aut ſecutus ſit interpres, errauit quidem certè. Lege meo periculo,* Ἐν δὲ τῇ Κίῤῥῃ καταλεύσαντε Οἴνοκλον, *&c. Tu vide infra quæſtionem 26. & ibi reperies meæ caſtigationis fundamentum. quanquam ibi O*noclus *legitur. pro* Ἀραχὰν *(quæ certè vox Græca non videtur) vide ne ſit legēdum* Αἶον *&* παραχαίαιοι *pro* παραχάαι *ex Stephano Ego meas coniecturas in verſione ſum ſecutus, deque his lectorem obiter monendum tamen putaui. Sed & illud* εὐξάμενος καθ' ἱκετευομένους, cum vouiſſet ſacrificium, *inſolens eſt eodem problemate. Expunge autem* καὶ *ante* μεταστρεφόμενον. *itaque concinnior eſt ſtructura, quam ſi eo relicto legas* μεταστρεφομένου. *Porrò apud Heſychium per* η *ſcribitur* φαγηλὸς, ἀμνός. *Hic ſequente quæſtione per* ἰῶτα. *Ibidem* παρὰ δύμαιον *lege* περὶ *ex conſuetudine Græca*

Cap.15. A mari eiectus.] ἐκβρασθέντα: *Sic lego ſingulari numero: nam quomodo mare Neſſum eiecerit eo locorum, aut qui cadauer eius in*

in aream peruenerit, vix video. & ἱερανίην metri cauſa ſcribo in verſu Archytæ, qui eſt Heroicus. Vocem conciſam eſſe ex ἱερατεινὴ, etiam Euſtathius docuit. quid autem ſit μάχυναν, neſcio: fortaſſis nomen eſt alicuius in Ozolis loci. Euſtathius in Catalogum nauium, annotauit Frannum *olim vrbem Phocidis, dictam deinde* Cypariſſum. *Fuerunt autem vicini Phocenſium Locri. Sed hæc alibi pertractabuntur.*

Cap.19. Hyperæ fratrem.] *ὑπέρης ἀδελφὸν nominatiuus maſculinus Ὑπέρης non fert hunc genitiuum. Ὑπέρου legendum aut Ὑπέρεω nam virum fuiſſe ſatis conſtat ex ſequentibus & Stephano, vnde ὑπέρητος legendum apparet Quæſtione 20. ἱδρύμενον τι lege, non τὸ. Quæſtione 22. 612.*

Cap.22 Cothus & Æclus.] *pro* Arclo *plane legendum eſt* Æclus. *Id cùm aliunde, tum ex ſeptimo & decimo Strabonis libro liquet, huius initio, illo finiente.*

Cap.23. Elaſiæ.] *Ἐλάσιοι aut hîc ἐλάσιαι, aut deinde ἐλασίους legendum apparet. μιξαρχαγέτας autem lego, quaſi* ſemideum *diceres*, gentilitatis Argiuæ autorem, *non tamen cœlitem. ἀρχαγέτης is eſt, hinc Apollo Archagetes apud Pauſaniam in Atticis.* De aliterio, *&c. in libro de oraculis deſitis, pag. 236. & in fine de curioſitate vide. hic locus videtur mancus, ταῦτα ad ἄληστα referri licet. Inde quæſt.26.*

Ibid. Circa Aethiciam.] *εἰς Αἰθικίαν. legebatur Ἀθικίαν at ſupra quæſt 13. eadem de re legitur εἰς Αἴθικας. Sed & Stephanus de Vrbibus Ἀθικία ſcribit: ne alios citem. Rex Ænianum ſupra* Oenoclus *legitur, Οἴνοκλος. Fabula Tenæ ſatis eſt nota, etiam ex Prouerbijs.*

Cap.38. Filium Hippaſum traderet.] *ἵππασον τὸν υἱὸν. Locus hic corruptus eſt. mea cōiectura ſic legeretur commodè, τὸν υἱὸν διαπασάμενος. Κληθῆναι δὴ τοὺς μ.α. αὐτῶν δυσειματοῦντας ὑπὸ λ.καὶ πένθους, ψολοεῖς. αὐτὰς δὲ αἰολείας οἷον ὀλοάς. καὶ, &c. Melius proferet, qui melius reperiet. interim integra omnia ſunto. pro Ἀρσιόνην lego Ἀρσινόην. pro ἐλχυδίου ἐλχιδίου* Agrionia *eſſe Bacchi ſacrificium apparet, qui* Agrionius *in vita Antonij dicitur. Vide caput primum libri octaui Sympoſiacorum. ¶ Quæſtione 40. ἐτήρει ſenſus vult ἐτηρεῖτο ante quæſt. 39. κομιζομένου περὶ τὰς ἐλαφείας. & λέγεσθαι μὲν lege pro τῆς & λέγεται, ἔσχηκεν pro ἐσχήκεται.*

Cap.52. Ab equis eas conſcendi.] *τὰς ἐνόδους ἵππους. ἐνόδους omiſit interpres, & quid ſit, ſanè non cerno. 43. non eſt integrum. & quid eſt μεσόπολις. In 45. pro μυλέων lege meo periculo μυλαωστῶν. Sed profectò ſatis fœdata videtur 49. quæſtio. Ego Zeupatum iſtum Bythinorum accipio regem, & Thraces puto Chalcedonijs auxilio fuiſſe. Res eſto expoſita omnium iudicio.*

I N

IN LIB. DE ORACVLORVM defectu.

Cap.1. Apud Deum.] ἐπὶ τοῦ θεοῦ. *Aldus* θυοῦ *quod nihil eſt. Hic liber in manuſcripto non inerat. eiuſq; me quod facilè obſeruabit lector, mirificè torſit qualis qualis inter conuertendum etiam emendatio. neque diſſimulo me Turnebiana lucubratione quà confirmatum quà inſtructum. Certè tamen non omnia ei debentur, quæ nos procudimus. quod eruditus lector facilè ſentiet. Oraculi primus verſus ſtabit, ſi pro τὴν γῆς. legas: ἐπὶν γῆς aut τὴν γαίης.*

Cap.2. Quod probabile ſit.] ἕτερον τοῦ πρῶτον *Turnebus pro* ἕτερον *legendum putabat* ὕστερον *& ſupra quinq; verſibus,* καὶ τῷ πλείονι, *non* τὸ. *ego nihil conuellere auſim & τὸ videtur melius, quàm alterum, cohærere. Sed certè quod ſequebatur* γελοῖον ἀφέντος, *ridiculo errori librarij debebatur. itaque* φαῦλος *aut* φήσαντος *repoſitu eſt opus.*

Cap.3. Sane vos quoq;.] *Scribendū* Καί τοι, καὶ ὑμῖν, *legebatur* ἡμῖν. *Sed dubiū non eſt, quin Grammaticos compellet Cleombrotus, quorū ars nulla erit. Si non, ex minimis ſæpe de maximis iudicium & coniectura fiant. Mox* ὀφείλεσθαι *lege pro* συμβάλλεσθαι. *ac rurſum pro* ἀφείλεσθαι. *& non* τοῦτο, *verùm* τό. *Emendationis noſtræ ratio (quod ante nos publicauit Turnebus) conſtat ex verbis Homeri Odyſſ.* γ. *367. quæ adſcripſi, & ab Euſtathio ita, vt hic, exponuntur.*

Ἔνθα χρεῖός μοι ὀφέλλεται οὔ τι νέον γε

Οὐδ' ὀλίγον ———

Mentio ξυροῦ *eſt Iliad.* κ. *173. Noctem* θολὼ *inuenies, cùm alibi tum ibidem. 394. Sed &* ἐμφύεσθαι *ſcriptum eſt perperam pro* ἐμφῦναι. *quod & Turnebus monuit. Sequentia ita ſunt diſiuncta in Græco, vt non quiuis fuerit ſe extricaturus. facilè autem caſtigabuntur è verſionibus.*

Cap.4. Aliud ergo quærendum eſt.] ὥστε ἄλλο τι λεγόντων. *non neſcio hoc Atticè dici, pro* λεγέτωσαν, *vt* μισούντων *apud Platonem,* πινόντων *apud Poetam, & alia ſexcenta. Sed non cohæret cum* βουλόμεθα, *& ab vtroq; diſcrepat* ποιοῦσι. *fortaſſe legendum* βούλονται *&* ποιεῖν. *Senſus eſt hoc argumenti è paruis indicijs non debere ſtatui de rebus magnis, nihil valere: alijs rationibus refellendos Ammonis ſacerdotes, qui annos ſubinde decreſcere dicant. Poſt* τὴν μόνην τοῦτον.] *lege* μόνον. *quæritur enim iam cur omnibus ſideribus ſuos motus ſeruantibus, ſolus ſol curſum non teneat: ſed celerius iam quàm ante ſuum ſpacium conficiat. Mox* μέτρῳ ἐλαίου τὴν *ſcribendum, pro* μέτρον ἐλαίου τὴν. *audacter fortaſſis pronuncio, quando ne Turnebus quidem videtur à priore ſcriptura diſceſſiſſe. Ego autem nullum ſenſum in ea video, & δεῖσθαι cum* μέτρον *conſtrui non poteſt: ſed cum* ἐλεγχόντων *congruit, quod verbum porrò datiuum inſtrumenti requirit. Hoc dicit: Non opus eſſe vt Ammonis ſacerdotes olei ſui menſura obſeruent quæ fiant in cœlo: eſſe ea eadem.*

euidentiora multò, quàm iſta ut obſeruandi ratione indigeant. τὰ δ' ἄλληλα.] *hæc verba ſi non ſint (eſſe autem contenderim) mutila, hoc volunt, mutuò & viciſſim Solem à Luna, Lunam à Sole obſcurari, ſuntq; accipienda vt conciſè & quaſi κατ' ἀποσιώπησιν ob indignationem propter abſurditatem opinionis prolata.*

Cap.6.* Oportebat Ammonis.] ἔδει τοῖς Ἄμμ. *Hoc modo, inquit, Ammonij, non annorum ficticio decremento, debuerant rationem reddere, cur hodie minus olei conflagraret, atq; flamma abſumpſit olim. Aſteriſcum curaui ſignandum, quia aliquot verba excidiſſe apparet. aut fortaſſis tantum οὕτως οὖν, vt poſt ἐν ante λεβαδίᾳ.*

Cap.8. Vtrunque tunc conſuluit.] Ἀμφιάρεω, ἀπεπειράθη] *Fœdum eſt hiramentum, ſenſu, quod & Turnebo placuit, non ita obſcuro. Nomen eius, qui conſuluerit vtrunq; oraculum, excidit. eum fuiſſe à Mardonio aut Xerxe aliquem miſſum, non videtur eſſe in operto. vt fortaſſis ſit ſit legendum* Ἀμφιάρεω. Ἀπεπειράθη *(forma paſſiua verbum ſignificare actiuè, vſitatiſſimum eſſe politis ſcriptoribus eruditi norunt)* μὲν ὡς ἔοικεν ἀμφοτέρων ὁ Μαρδόνιος. ὁ μὲν οὖν τοῦ ἐν λεβαδίᾳ μαντεῖον πρ. φων. Αἰ. χρ. τὸν περὶ τοὺς βαρβάρους χρησμὸν ἐξ ὥστε μηδ. ξ. ὁσίων. *(Sic enim pro ἀγίων doctè reſtituit ex fine libri & nona quæſtione Græca autoris Turnebus. atq; addere libuit eorundem ὁσίων valdè eſſe euidentem mentionem in lib. de Iſide & Oſiride pagina Baſilienſi 340.)* τῶν παρόντων ἐκεῖνον ὡς τοῦ ἐνθ. λέγοντος *(aut σημαίνοντος)* ὅτι τοῖς βαρβάροις, *&c. Ita vtcunque cohærerent. Ego in medio relinquo. Nihil annotaui de ijs, quæ in ſequentibus palam falſa, & erant non pauca, emendatè ſcribi poſſunt, ſi quis noſtram ſequatur verſionem.*

Cap.13. Sola Megarenſ.] ὅσους ἡ μεγαρέων. *Sic & Aldus impreſſerat* ὅσον. *Sed librarius calligraphiæ aut tachygraphiæ compendio non ſatis attendens* ὅσην *expreſſerat,* ὅσην. *erat vtrobiq;* Πλαταιέας, *quod ferri vtcunq; poteſt, ſcribendum potius* Πλαταιᾶς. *Mox* ἀκριβῶς παράσχοιμι τῆς εὑρεσιλογίας. *ſuſpecta mihi eſt vox* παράσχοιμι equidem ei plus ſatis orationis ſnppeditare poſſim, *Turnebus: neſcio quid ſecutus.* εὑρεσιλογία *quid ſit, docui in Plutarchi de poetis audiendis libellum quædam annotans. Mihi videtur hoc dixiſſe Ammonius, hoc ſibi commentum admodum probari. Sed & ſequentia* ἐντυχεῖν τε, *menda non carent. Infra vbi aſteriſcum alleui* cap.15. fine, *ante* καταμιγνὺς *deceſſiſſe vnum atq; alterum vocabula, vel ſtructuræ immutatio argumento eſt. Hoc quoque annotandum duxi, vbi legitur mox* ὃ νῦν ὕλην καὶ φύσιν καλοῦσι, *apud Euſebium, qui hunc locum nominatim hoc ex libro adducit, libro* εὐαγγ. προπαρασκ. ε. *pag.* 109. *legi* ἣν ὕλην καλοῦσι. *quod malo. vt & μάγων τῶν περὶ. Cætera lector diligens conferat, adhibitoq; iudicio, & noſtræ verſionis filo hunc locum corrigat.*

Cap.17. Genios multos ac bonos.] δαίμονας πολλοὺς κἀγαθούς. *Ex Euſebio didici hîc lacunam eſſe, quæ complanari poſſit. Eius igitur appono lectionem, haud dubiè genuinam.* εἴτε δαίμονας, εἴτε ἥρωας, τὸ δ' ἐπὶ πᾶ-

ἐπὶ πᾶσιν, ἀνθρώπους ἐξ ὧν ἔοικε ποιεῖν τὴν μεταβολὴν, τὸ μὲν χρυσοῦ γένους εἰς δαίμονας πολλοὺς κἀγαθοὺς, τῶν δὲ ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων. *quod aliquanto poſt legitur* ἀναλυομένας. *non fero, malim* ἀναδυομένας. *nihilo inſolentiore ſtructura.*

Cap.18. Longius ne Pindarus quidem.] πλέον δὲ οὐδὲ Πίνδ. *hæc in impreſſis ſunt, auulſa voce* οὐδὲ. πλέον δὲ οὐ, Πίνδαρος δέ. *neq; acquieui hîc vel coniectura illuſtri, vel Turnebi etiam, quanquam ſummæ apud me autoritatis verſioni: ſed ijs etiam, quæ habet ſcholiaſtes in Apollonij Alexandrini* ἀργοναυτικῶν β΄. *annot.23. quæ huc pertinent. Cui loco aſteriſcum deinde appinxi, is corruptior eſt, quàm ex coniectura reſtitui vt poſſe videatur. idem Turnebus homo multò quàm ego vnquam ſperem me fieri poſſe doctior ſenſit. Cuius probo* στοχασμὸν, *vt pro* ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ *legatur* ἐπ᾽ ἐνιαυτοὺς ὑπερβάλλοντας. ὁ δ᾽ ἐνιαυτὸς, *&c. nam* περιέχων *pro Aldino* περιεχῶν *iam tum noſter codex habebat. Reliqua ex Euſebio rurſum corrige.*

Cap.20. Quinquies trianguli in morem adſumptus.] ταῦτα δὲ πεντάκις τριγωνισθέντα. *Hic locus deprauatus eſt. Nam* τριγωνίζειν *quidem in hoc argumento eſt progreſſione (vt vocant) arithmetica inſtituta cuius initium ſit vnitas, cæteri deinceps eo proximum quiſq; excedentes, vltimus ille de quo agitur numerus (vt hic 40.) omnium ſummam indagare. At ſumma huius trigoni eſt 820. cuius quincuplum 4100. non 9720. Iam neque proportione aliqua nobili ad fines hi numeri ſunt: neq; quinta pars è 9720. vtpote 1944. vel trigonus eſt, vel quadratus etiam. ſed ſextans eius aut ſeſcuplum, quadrata ſunt. Itaq; hæc ratio non conſtat: incuria haud dubiè librariorum. Ego hunc locum, & alia quædam etiam aliorum annotaui, per otium & numeroſè profeſſo tractans accuratius conſideraturus: neque deſpero de reſtitutione interim amplius.*

Cap.22. Corpus mixtum.] μικρὸν δὲ σῶμα. *Turnebus legit* μικτὸν δὲ σῶμα, καὶ μίμημα δαιμόνων: *ſiue* μικρὸν *legas, ſiue* μικτὸν, *mihi ſenarius iambicus videtur adduci à Plutarcho. &* δαιμόνων *lego. locus eſt lacer.*

Cap.23. Vt enim inter homines.] εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις. *Citantur hæc verba ab Euſebio. Sed ante ea citatur alia periodus, quaſi in ijs quæ inter hunc locum, & paginæ huius verſum quartum poſt* σέβεται *comprehenſa. quæ tamen altera demum pagina ſequitur. Hoc obiter addo;* ἁγνοὺς ἥρωας *apud Heſiodum* ἀ ἔργ. *125. hodie non legi, ſed* ἐσθλοὺς. *Mox,* διεσπαρμένα.] *hanc lectionem Euſebianæ* διεσπαρμέναι *præfero.*

Cap.24. Et conclamationes bellicæ.] μανίαι τ᾽ ἀλαλαί τ᾽ ὀργ. *legebatur* ἄλλαι, *& ſic etiam apud Euſebium. Sed ante nos Turnebus ex 7.* συμποσιακῶν *autoris emendationem hanc attulit. Verba ſunt Pindari. idque liquet etiam ex Plutarcho 1. Sympoſ. 5 vbi idem error hæſerat.* ἀλαλὴ confuſum *ſignificat* clamorem, qualis in prœlio. *Euſtathius vocem* ἀλαλητὸς *exponens, ad verſum 393. Iliad. ξ.* ἀλαλὴ, *inquit,* πα-

ρακελευ

προκεῖσθαι δοκεῖ, ὥσπερ ἐστὶ στρατιωτικῶς ἀλαλαγμὸς, ὃν ἀλαλὰν λέγουσιν οἱ Δωριεῖς, βολὴν οὖσαν περὶ μάχης. Χρῆσις δ' αὐτῆς ἐν τῷ, κλῦθ' ἀλαλὰ πολέμου θύγατερ, ἐγχέων προοίμιον.

Poſt. Τελεῖν] *Euſebius* τελεῖσθαι. *Sed cætera nos melius,* μάτην *pro* μάχην *reſtitue, ſenſum ſecutus, probatum idem Turnebo. pro* δεχόμενοι *&* φυλάττοντες *repone ex Euſebio* ἀπαρχόμενοι *&* σφάττοντες. *& pro* ἀποσειόμενοι *ex eodem* ἀφοσιούμενοι, *quæ vox eſt huius rei vernacula.* Ἐνίων δὲ *rectius eſt quàm Euſebij lectio* ἐν τοῖς δ'. *Paulò poſt* καὶ ὅτι Αἴσχυλος *legit Turnebus* οὕτως *Ego* καλῶς *aut* ὀρθῶς *vel aliquid tale puto excidiſſe.*

Cap. 26. Tum patrimus.] μὴ αἰόλα δὲ. *neſcio quid hoc ſit, ſi eſt integrum niſi fortè ſignificat,* Nonne autem hoc varium & mirum eſt. *vt poſt* θυρῶν τῶν ἱερῶν *ponatur nota interrogationis. Huc pertinet Septerij deſcriptio in Hellenicis, probl. 12. de alaſtore, quæſtion 25. Paulò ante* παρ' ᾧ ὁ συγγεγραφὼς *per parentheſin lego, poſt* παρ' ᾧ *inſerto* τῶ.

Ibid. Scelerum vltores.] ἐπεξιόντας, *non* τες. *quod ſenſus facilè docet, & hoc modo ſæpiſſimè erratum eſt. Poſt,* ἵνα μὴ τὸ ἐμπ. *legebatur* μοὶ *perperam verſus ita videntur habuiſſe:*

——— κορυφὰς ἑτέρας ἑτέραισι προσάπτων.

(*malim* προσάπτειν.)

Μύθων, μήτε λέγειν ἀτραπὸν μίαν ———

Cap. 28. Ex verſibus Empedoclis.] ἐπῶν τῶν Ἐμπεδοκλ. *Extant ij verſus in lib. Plutarchi de Iſide & Oſiride.*

Cap. 29. Secum commentaretur.] διανοουμένου τι πρὸς αὐτὸν. *Aldus legit* αὐτὸν. *quàm ſcripturam nondum inſpecto codice ego tenueram. Sed Euſebius me ſententiam mutare compulit, qui ita legit,* διανοουμένου, πρὸς αὐτὸν ὁ Φίλιππος, *omiſſo* τι. *ex quo apparet, narrationem de morte genij eſſe Philippi, quod & ſub finem exprimitur. apud eundem male legitur* διλόγων *pro* διλόγχων. *de qua voce memini aliquid annotare in Paulum Plutarchi.* ἢ δοῦλος] ἢ *Euſebius non habet. Si retinemus, interrogatiua eſt oratio: ſed* μὴ *mallem quàm* ἢ *legere. variant & alia quædam. ego præter mendoſa nihil muto.*

Ibid. Neque impedire.] μηδὲ κωλύειν. *legitur vnius literæ mendo* κώλυπν. *ante pro* ἀναλήψεις *ipſa oppoſitio votum monet* ἀναλάμψεις *legendum.*

Cap. 33. Nihil ſecum trahit.] οὐδὲν συνεφέλκεται *lego, non* πολλά. *Sed ipſe etiam Turnebus legit non* πολλά, *quod ipſe ex inciſo priori huc perperam inſertum puto, ſed* οὐδὲν, *quod probo. inſero etiam copulam inter duo vocabula, quæ ſe non habent vt adiectiuum ad ſubſtantiuum, ſed diuerſa ſunt. non enim omne ἀνύπαρκτον, ſtatim eſt* ἀδύνατον, *& ex philoſophia notum eſt, non idem eſſe falſum & impoſſibile. & alterum* εἶναι *vt abundans expungo. Obſcura ſunt hæc,* τὸ περιττωτικὸν τοῖς ἀναιρετικοῖς, *ſi tamen recta puto autem locum eſſe mutilum. quid ſint* ἀναιρετικά, *paucis poſt lineis licet planè intelligere. deinde* cap. 34. ἀσθενεῖς λεγομένου ἐ*legimus pro* ἀσθενεῖας λεγομένου *quod vitium ab oſcitante ortum librario ſententiam*

tentiam diſputationis ſecutus ſuſtulit Turnebus. Cui in eo quoq; ſubſcribo, quod pro θείων repoſuit ζώων.

Ibid. In æquiores auditores.] *ἐν δὲ μετριωτέροις ἀκροατεῖν forte ἀκροαταῖς. aut (abſq; ἐν) δὲ μετριωτέρων ἀκροατῶν. οὐχ ἐρῶ.] videtur deeſſe aliquid, vt πῶς οὐ καλὸν ὑμῖν. quid ſi ſcriptum ἔσχ᾽ ὀκνῶ? μελίαλεγα autem etymologia non fert, ſed μελύνλεγα. infra ἥδιστον ᾗ Δελφῶν.] Euſebius habet πλεῖστον, quod magis probo. Citans hæc lib. περὶ παρασκευῆς quinto, fol 112. Πύθωνα.] rectius hoc quam Πυθίας, quod eſt apud Euſebium. Ex quo & alia corrigere licet.*

Cap. 36. Arſalo.] *Ἄρσαλον. hos Euſebius legit Ἄρπαλον, Ἄρυζον, & Τόσπιζον. Mox Ἄρσαλον.*

Ibid. Scirorum deorum.] *σκληροὺς θεούς. Turnebus ſæuos deos reddidit, perhibuitq; in eorum nomen exſecrationes fuiſſe conceptas. Apud Euſebium non legitur σκληροὺς, ſed σκιροὺς, quam lectionem non puto paruì pendendam. Cur eos* ſæuos *vocarent Lycij* Deos*, quos neglecto Saturno poſthabitoq; colere cœpiſſent? & quos vt ſuarum quibus alios agerent dirarum quaſi exſecutores eſſe vellent? ſic enim accipio κατάραν ἐπὶ τούτων (τούτῳ legebatur, ſed Euſebiana lectio melior eſt, cùm de omnibus agatur τοῖς περὶ τὸν Ἄρσαλον) ποιεῖσθαι. Cur popularibus ſuis & ducibus ab alienigena interfectis hoc tituli ponerent? Et ἀπὸ τοῦ σκιροῦ cùm etiam inuenerit Minerua cognomentum, menſiſq; apud Atticos σκιροφοριῶν, non puto temerè hoc vocabuli hinc amouendum. Non fortaſſe de nihilo ſit, putare eos fuiſſe gypſeos poſitos, id eſt, vt rudius loquar, ſtatuas eis vel imagines è ſciro (ſiue* gypſum *eſt, ſiue* marmor*, nihil hîc ad rem) poſitas, & diuinos honores decretos. Sed hoc alibi, vti ſpero. Mox pro θεολογουμένων legitur apud Euſebium μυθολογουμένων, quod probari poteſt: nam agitur de dæmonibus, quorum res fabuloſis videbantur intexta narrationibus. Ego tamen noſtram lectionem melius ad ea quæ ſequuntur, quadrare iudico, itaque relinquo, monuiſſe contentus. δῖος] δῖος Euſebius. καὶ ὀρθῶς] hoc multò eſt, quàm οὐκ ὀρθῶς concinnius.*

Cap. 37. Ad Platonem pertinerent.] *μὴ ταῦτα προσήκει. lege non προσήκειν. ſed ex ſuperioribus conſtat huius emendationis ratio. proxima enim pagina dixerat Cleombrotus, καὶ Πλάτων παρέσχε αὐτῷ τὸ ἐνδόσιμον. Sed profectò legendum pro μὴ ταῦτα puto πῇ ταῦτα. Et vereor, ne Cleombroti oratio de nominibus deorum & geniorum ſit mutilata. Verſu ab hinc ſexto locus eſt mutilus, quem reſtitui ſic poſſe exiſtimo ἄρχειν ἢ Πλάτων ἢ ὅθεν (pro ἐξ οὗ accipiendum) malim quidem ὅτι ζωνεχθεὶς (συν facile in δὲ abijt.) &c. cur pro ταῦτ᾽ ἔφην περὶ τῶν μ. &c ἔφη legerim, quis non videat?*

Quinto poſt verſu, cap. 39. En contemplator.] *εἴπη θηντὴρ καὶ ἐπικλ. lege. etiam in Aldino eſt θηρητὴρ, adeoq; Turnebus venatorem verterat. Ego Homeri codicem nullum vidi, qui non haberet, quod repoſui, θηντὴρ; ne afferam rationem cur θηρητὴρ ſit alienius. Euſtathius θαυμαστικὸν τῶν τόξων interpretatur. & verbum θηεῖσθαι alibi eſt apud Homerum.*

τὸν

Digitized by Google

τὸν δ' ἄρα πάντες λαοὶ ἐπερχόμενοι θηεῦντο:

Odyſſ. β 13. atque aliàs. verſus de quo agimus eſt non procul à fine libri 21. eiuſdem operis. Paulo poſt. Ἵππυς ὁ Ῥηγῖνος. *Sic & Aldus & Turnebus, noſter* ἵππης. *male. ſanè ita diſertè per ypſilon à Suida ſcribitur, vt ſeries literarum η in ſcripturam nullo modo recipiat. & Hippys apud Plutarchum noſtrum aliosq́ue frequenter nominatur. Inde* οὕτως κατέλαβε τὸν λόγον. *reponitor* κατέβαλε *quod hic quidem nihil puto poſſe. Verum ſenſum eſſe arbitror, Platonem nulla probabili confirmatione munitam ſuam ſententiam propoſuiſſe idem legiſſe videtur Turnebus, quanquam diuerſo ſenſu; qui euertere vſurpauit.*

Cap. 41. Sibi inquit videri.] *in Græco* αὕτη *eſt vitioſum: legi* αὐτῷ, *quinto poſt verſu, ſententiæ, ibidem ridiculum eſt* δι' αὐτῆς: *quod non ita procul abeſt à ſcriptura* διανοίας, *quam credo eſſe poſſe veram. certè ſententiam vocabulum ſignificare debet, quodcunq; tandem ſit.*

Cap. 42. Fieri enim ſic quoq; poteſt.] καὶ γὰρ ὅσον ἐστιν. *nullum hæc verba ſenſum gignunt legerem libenter* οἷόν τ' ἐστιν. *ita vnica literula ſubleuaret loci incommodum, Mox* ἕπεται τῷ θεῷ.] *Aldus* τὸ τῷ θεῷ *habet. Turnebus omiſit. Videtur mihi à multitudine Deorum ad affirmandam mundorum multitudinem ratio duci aliquot poſt verſibus, lego* ὁ μὴ κοινῶς ποῖον, ἰδίως ἐστιν. ὁ δὲ κόσμος οὐ λέγεται κοινὸς εἶναι, ποῖος δέ. Ὡς τοίνυν, *&c. & præcedente verſu pro* οὐδὲ μὴν λόγος, *lego* οὐ μὴ λόγος, *&c. non ſatis intelligo, Turnebus quò reſpexerit. Meam ſententiam exponam; qui melius aliquid habebit, proferat: cedam cum bona gratia. Omnia eiuſdem ſpeciei indiuidua (vt logicè loquar) habent quippiam inter ſe ratione formæ commune, & tamen ſuas* ποιότητας *quaſdam, ſua accidentia, quæ ſimul omnia in alio non inſint; atque hac ratione ipſa inter ſe differunt. verbi gratia; omnes homines habent communem naturam, neque tamen vllus homo prorſus cum altero idem eſt: vt plurima communia habeat, habet tamen peculiare aliquid, quod eum ab aliis diſtinguat omnibus. Mundus ergo; cùm ipſe etiam ſit qualis, etiam habere dicatur certa ſua quædam accidentia, videtur iis diſtingui ab aliis mundis. Logicum eſt hoc argumentum, quàm firmum, non diſputo. eſſe quidem hanc loci huius ſententiam, emendationemq́ue veram opinor. Paulò poſt pro* ὑπολειπομένην *reſtituo* ὑπολειπόμενον. *perſpicuum.* ἕκαστον λόγος] *legebatur* λόγον. *Sed haud dubie de forma materiam determinante loquitur.* ἔνφορον *autem Græca vox vt ſit, non video. fortè* παράφορον: *aut, qua voce infra vtitur,* φόρητον. *pro* ἐν φορᾷ *potuit eſſe ſcriptum.* φυσικῶς ἔχοντα] *lege, non* φυσικάς. Χωρὶς ὑπάρχειν] *videtur addendum,* ποῦ δ' ἔχει, *aut aliquid tale. nam & Turnebus ſuppleuit. pro* ἔφη *tertio poſt verſu* ἔφην *ipſa ſententia reponere iubet.*

Cap. 46. Atque vt extorqueat.] Εἰ δὲ καὶ βιαζόμενος. *Locus valdè corruptus.* Βίᾳ κινούμενον, *Ariſtotelem vi eo adactum, vt fateatur inane eſſe. Sic interpretere oportet ſi, quod vix credo. rectè verba habent. Sed pro* ἄπειρον πλῆσαι, *quod nihil eſt, ſuſpicor ſcriptum ab autore* ἄπειρον τὸ

νοῆσαι

νοῆσαι: hæc verba propè omninò abſunt à recepta ſcriptura. & ſenſum hunc exhibent. Si etiam extorqueatur Ariſtoteli eſſe inane: tamen adhuc intelligi non poterit, quæ cauſa ſit, cur corpora naturalia ſuum quodque locum petat. Iudicent docti, qualis hæc ſit mea coniectura, aut potius rectiùs aliquid depromant.

Cap.48. Loco cohibere.] καὶ τὸν τόνον. firmitatem Turnebus. ego quid hic τόνος faciat, non aſſequor, & ſubtilius video poſſe quàm verius defendi. τόπον ſi legas, conſentanea diſputationi inſtitutæ erit lectio. Paulo ante pro ὄνησιν vide an legas νόησιν, quod cur opinionem vertam, ipſa diſputatio monere te poteſt.

Cap.50. Quomodo ſimulacra.] ὥσπερ ἀγαλμάτων. fortè ὥσπερ τὰ ἀγάλματα ταῖς ἑαυτῶν πρὸς. infra ἐκείνων ἐπισπασαμένης, lego ἐκεῖνον.

Cap.55. A tenuiſſimo & ſimpliciſſimo.] τὸ ἁπλότατον καὶ ἀπλούστατον. inepta mehercle lectio forte τὸ λεπτότατον, vt paulò ante.

Cap.57. Signum eſt.] ἐστὶ σῶμα, malim σῆμα, ſicut deinde vocem εἰκὼν vſurpauit. Nam cubo ᾗ σῶμα ſeu στερεὸν, per accidens, & non οἰκείως tribui iſtam comparationem ſtabilitatis, è doctrina Analytica eſt notum. Paulò poſt ὀκτάεδρον τῆς αὐτοῦ, lege τῆς ταυτοῦ. alioquin nullam elicies ſententiam.

Cap.58. Infinitas.] ἀπειρία κέκληται, legebatur ἀπειρίας. Notum eſt vel ex Pythagoricis ſyſtœchiis meam lectionem eſſe veriorem. & pro στενὸν reponatur κενὸν. nihil enim tam diſcrepans ab infinito videtur eſſe atque eſt τὸ στενὸν. inane autem & infinitum cognata eſſent, ſi eſſent.

Cap.60. Multæ autem quinque.] πέντε συχνὰ. deeſt aliquid. Cæterùm mulierem quinque fœtus edere vno partu frequenter, eſt etiam in problematis Romanis capite ſecundo.

Cap.61. Plenius ſimilitudine.] εἰκόνι τὸ συμβαῖνον. Locum hunc miſerè fœdatum Turnebus ex eo autore vnde erat deſumptus, affabrè reſtituit. ſunt enim hæc è Timæo Platonis deprompta fol. Baſil. 486. πλοχάνων autem, non vt habetur apud Platonem πλοκάνων, Suidã ſecutus lexicon, qui ſcripturam ſerie literarum comprobante, ait πλόχανον eſſe πλέγμα ᾧ ὁ σῖτος καθαίρεται. Pollux lib.5.cap.4. τὸ πλόκαμον cratem ad venationem adhibitum vocat, ſi tamen rectè legitur. pro ἀλλὰ ἴσχειν περὶ ὑπ', eſt vitioſè ἄλλαις οἱ περὶ ἐπ'. Pro ὡς ἔχειν τὸ πᾶν εἰκὸς, apud Platonem eſt ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν, ὅταν ἀπῇ τινὸς θεὸς. In Aldino poſt εἰκὸς erat εὐθέως ἄπεσιν, quod omiſit noſtra editio, cùm appareat ſcripſiſſe Plutarchum ἂν θεὸς ἄπεσιν περὶ φύσιν.] Calligraphia (puto) hoc περὶ ſuggeſſit, lego κατὰ. Paulo infra ἄλλων φύλλων.] hoc nihil eſt. fortè φυλῶν, vt legiſſe videtur Turnebus. infra ἀλογωτέραν legi. nam legebatur perineptè ἀνολογωτέραν forte particula ἂν, etiam præmiſſa verba ἀλογωτέραν id mendum peperit.

Cap. 63. Hæc quoque Academiæ.] κἂν τῆς Ἀκαδημίας. Quid ſim ſecutus, liquet. certè locus mutilatus reſtituetur ſuæ integritati,

ſi legas κᾂν ταῦτα τῆς, &c. & hanc ſententiam verſio Turnebi probat.

Cap. 64. Differre videtur animus.] δοκεῖ ψυχὴν. locus mancus. forte δοκεῖ ψυχὴ πρὸς ψυχὴν. Sed verba παρόντα βίᾳ προσφέρειν aliquid deſiderant. Verſu autem altero ἐμποιοῦσι omninò legendum erit, non ἐκποιοῦσιν.

Cap. 65. Sicut enim Sol.] κλέπτοντ@. ὥσπερ. Quæ in medio interiecta ſunt horum verba, non ſunt Plutarchi ſed lectoris: qui cum ſibi ſummam eorum, quæ hic diſputantur, annotaſſet, σημειώσις illa librariorum incuria, quod non eſt infrequens, in textum irrepſit. itaque ergo totum iſthuc expungito.

Cap. 66. De Arna datum.] περὶ Ἄρνης. Sic legendum, non Ἄννης. Eſt autem Arna Theſſaliæ vrbs, colonia Bœotorum, de qua oraculum:

Ἄρνη χηρεύουσα μένει Βοιώτιον ἄνδρα.

Euſtathius in principium Bœotiæ Homeri, & Stephanus in Ἄρνη, ibiq; nos plura. fortè ex eo oraculo eſt, id quod hic Plutarchus citat. Simile eſt in oraculo Delphico Lydis dato apud Herodotum καὶ κωφοῦ ξυνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω. Meminit B. Tertullianus de Oratione.

Cap. 67. Optimus is eſt.] Μάντις ἄριστ@. Tullius aliter reddidit, ſi quis eum malit audire: Bene qui coniiciet, vatem hunc perhibebo optimum. Noſter cum ſequentibus melius cohærere videbatur.

Cap. 68. Hæc eſt enim illa Heracleti.] αὕτη γὰρ ξηρὰ ψυχή. Talis, inquit, eſt ea anima, quam ſiccam Heraclitus vocat, & præſtantiſſimam dicit. Planè ita locutus eſt in Romulo, ἀποθέωσιν tractans. αὕτη ψυχὴ ξηρὴ ἀρίστη καθ' Ἡράκλειτον. Heracliti nempe fuit ſententia, animam ſiccam eſſe optimam. Itaq; hic quidem Turnebo minimè aſſentior, qui Galeni locum citans, in quo deprauate αὐγὴ pro αὕτη ſcriptum eſt, in dubium vocat noſtram lectionem, & è Galeno putat caſtigandam. idemq; etiam mendum inſedit libri octaui de præpar. Euang. Euſebij ſini. Cæterùm non multò ante vox ἀφαιρῆται eſt ſuſpecta. Et mox τινὰς ἀνοίγει. Si legas ἀνοίγειν, & diſtinctionem quæ eſt ante εἰκὸς ἐστιν in coli notam mutatam his ipſis verbis poſtponas, locum (puto) correxeris. Illa autem καὶ μίχ@ καὶ πρὸς ἀέρας omninò ſunt vitioſa, & quomodo Turnebus legerit, diuinare non valeo. pro πλύπυρον quidem non dubito quin legendum ſit πολύπυρον. ἔσφιγξε autem pro ἔσφυζε, quod propè abeſt, neque huc quadrat, reponerem: & mox ἐπέχει, vbi legebatur ſenſus detrimento ἀπέχει. Quod ad verſum Empedoclis attinet, κρόκον vix puto genere feminino vſurpari. Quid ſi ſic?

Βύσσῳ δὲ γλαυκοῖο κρόκου καταμίσγεται ἄνθ@.

Cap. 70. Exhalent.] Senſu ducti ἐκφέρεσθαι, & προσπεσεῖν legimus, pro ἐκφέρεται, & προσπεσεῖν.

Cap. 71. Aliquanto poſt tempore.] διὰ χρόνον ἐπιφαινομένη, mendoſe. διὰ χρόνου legendum, quod Atticè ſignificat, longo poſt temporis interuallo. & ἐπιφαίνεται aut aliquid tale ſtructura requirit. in Æſ. hyli ver-

li verſu αὐτόθηκτον lego. non enim α pro η hoc agnoſco. ἐν Καρύσῳ πέτρας, Venæ, *Turnebus neſcio an rectè, & cur, Ipſe lego πέτρας. Vide ad hunc locum hiſtoriam XXXVI. mirabilium Apollonÿ noſtri, καὶ οἱ πάντων. οἱ abundat, aut τοι fuit.*

Cap.73. Pulcra ſi dijs placet.] τὴν καλὴν δὴ καὶ. *Videtur legiſſe Turnebus, διὰ τὴν καλὴν, &c. & pro καὶ φυσιολόγων, φυσιολογίαν, niſi ſubaudias φιλοσοφίαν: nam, quod ex Lucretio, Cicerone, Plutarcho, aliisq; notum eſt, Epicurei freti ſua philoſophia animos hominum religionis iugo liberabant. Locus eſt vitioſus. infra τι μαθόντες. malim παθόντες.*

Cap.75. Siue tremat victima.] ἄντε ποιῆται τὸ ἱερεῖον tremat, concutiatur: *mendum fieri poteſt, vt ſit πτοιῆται. Paulò ante ἐν εἴδων καταστάσεις,* conſtitutiones *ſignificat, id eſt,* vacuitatem variarum & turbulentarum affectionum, *quas ei Enthuſiaſmus iniecit. vide infra. εἰ ἐν ποσῆτοις. εἰ deeſt, & pro ἡμῖν, reſtitue ὑμῖν. infra, ὑποκρατηρίδιον, non ἐπικρατηρίδιον: Turnebus ex notiſſimo Herodoti loco, qui eſt libro primo. Ex quo, & re ipſa apparet pro φύσις legendum βάσις.*

Cap.78. Sinopidi rubricæ.] Σινωπὶς. Rubrica ſinopica, *de qua Plinius & alÿ, non Σύνωπις. Illud autem σιδήρου δόξαν, palam eſt falſum, malimq; cum Turnebo τεχνίτου aut γραφέως. nam σιδήρου planè inculcatum eſt ab eo quod ſequitur. Feci autem has orationes interrogatiuas, ſicut ſunt. Homeri de ſtomoſi locus eſt* Odyſſ. ι. 393. *Sunt ſequentis paginæ multa mendoſa. Sed onerare coniecturis lectorem nolo. In mea verſione liquet, quid legendum ſuſpicatus ſim. Secutus eſt ſuos vel codices, vel ſenſus Turnebus cui me non oppono, ſed libertate mihi conceſſa vtor. & iudicium eruditorum facio.*

Cap.83. Intempeſtiuus & turbulentus.] καὶ ἄκαιρον καὶ παρακλητικόν. *Hæc ſubſtitue, vt affiniſſima mendoſis, & à ſententia alieniſſimis iſtis ἀκέραιον, καὶ παρακλητικόν. atq; ita legiſſe Turnebum apparet. & pro ἔνδον ὤν, quod nihil ſignificat, ἐνδοῦναι*

Ibid. Mente captam.] ἔμφρονα. *Turnebus ἔκφρονα ſe in manuſcripto libro ait legiſſe, quod eſt* mente abalienatam. *non iubeo quenquam noſtram mutare lectionem, quam tantus vir retinendam iudicaſſet, ſed tamen mihi ἔκφρονα huic narrationi videtur magis congruere. ſequatur quiſq; quod volet.*

Cap.84. Omnia debilitantur.] ὑφ' οὗ, *legitur ὤν. Sed haud dubiè rectum eſt, quod expreſſi.*

IN LIBRVM DE EI APVD Delphos.

Cap.1. Nolo tibi dare.] οὐ βούλομαι. non ſcribo commentarios. *Sed quando hodie docti in eo ſunt, vt quæ ex Græcis poetis Latini tranſtulerunt, aut ſaltem ſimilia eorum ipſi luſerunt, exhibeant: horum verſiculorum paraphraſin de quinto epigrammatum Martialis libro quaſi condiendarum annotationum cauſa, & faſtidÿ ſuperiore libro concepti amoliendi gratia, adſcripſi.*

Odi doloſas munerum, & malas artes.
Imitantur hamos dona: namque quis neſcit
Auidum vorata decipi ſcarum muſca?
Quoties amico diuiti nihil donat,
O Quintiane, liberalis eſt pauper.

Illud hic propter rudiores annotare libuit, literam ε à Græcis non modo ἐψιλὸν *fuiſſe appellatam: ſed etiam* εἰ. *quod non tantum hoc in libro occurret, vt* εἰ *aliquoties dicatur litera, ſed etiam apud Euſtathium ad initium Iliad. ε. inuenies cauſam explicatam. quam Nigidio Gelliano poſſis opponere. 19.14.*

Cap. 2. Eorum memoriam.] καὶ τῶν λόγων αὐτῶν. *huic loco deeſt verbum* ἀναμνησθεὶς *aut aliud ſimile infra verſu ſexto,* τοῦ φιλοσοφεῖν ἔφη *poteſt hæc lectio tolerari, ſed mallem* ἔφυ, *ſi libro autore id poſſem. nam ſcriptus codex noſter hoc quoque libello caret.*

Cap. 4. Quæ non dici abs re.] ἀπὸ σκοποῦ *hoc requirit Græca linguæ ratio, à Budæo & aliis coproſè expoſita. nos habebamus ineptè* ἀποσκοποῦ. *Sed & Aldus veram lectionem expreſſerat.*

Cap. 6. Si victoria ſint potituri.] εἰ νικήσουσιν. *Sic etiam Aldus. nos habebamus* κινήσουσιν, *male traiectis literis. Notum eſt, multis oracula data, quærentibus vtrum Olympico aut alio certamine victoriam eſſent adepturi. Naogeorgus legit,* εἰ κυήσουσιν, an ſint concepturæ. *quæ lectio vt nihil habeat abſurdi, ita vnde ſumpta ſit, neſcio. certè cur prior ob coniecturam loco moueretur; cauſa fuit nulla. pluresque, adeò exiſtimo viros de victoria, quàm de fœtu concipiendo fœminas conſuluiſſe. Idem* ἐν πυλαίαις *paulò ante ineptè vertit,* è conſeſſu Amphyctionum, *cùm fuerit vertendum,* è triuio petitum. *quomodo* πυλαϊκὰ *alibi etiam vſurpat Plutarchus in Pyrrho. Et in libro de facie in globo Lunæ,* θαυμαστὸν ποιοῦντος ἀποσχεδιάζειν καὶ πυλαίαν καταζωπυρούμενοι. 781.

Ibid.] *Archilochi verſus accepi, vt finem ſenarij & integrum, de quo non pugno. Eorum quæ ſequuntur ſententia eſt, in* εἴθε *particula optandi,* θε *non ſignificationem mutare, ſed ita appoſitum eſſe, quomodo* θὴν *ſeorſim poſitum, implet locum potius, quàm ſignificationi aliquid addit. Cuius exempla duo ponit ipſe,* σώφρονος ἅμα τέκνων θὴν δέδορκα. Σώφρονος *nomen eſt proprium poetæ Sophronis: cuius extra Plutarchum mentio apud Suidam, Zezas, Stobæum, & maximè apud Athenæum. Homerica ſunt Menelai apud Euphorbum Iliad. ρ'. 29. à librario vitiatus. Interpres cum ſe non expediret, vſus eſt hoc compendio, vt præteriret re diſſimulata. Quinque poſt verſibus* Ἀλλ' ὅτι μὲν ἔφη, *non* ἔφην. *nam hæc Theonem loqui, non Plutarchum, conſtat ex ſequentibus. rurſum poſt aliquot verſus* μόνος ἔχων ἔννοιαν, *noſter* μόνον. *Aldinus* μόνον, *ſed* μόνος *requiritur.*

Cap. 8. Quæ præterierunt.] πρό τ' ἐόντα. *non* πρῶτ' *ſed* πρό τε. *& quæ ante. Explicat Homeri de Calchante verſum, Iliad. α. 70.*

Ὅση-

Oς ἤδη πάτ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Cap.10. Quippe qui ſtatuamus.] *Ei.*] *ἡγουμένους δὲ Aldus ἡγουμένους ὡς ἤ. noſter ἡγουμένους δὲ ὡς. Sed noſtra lectio plana eſt, & vnam emendauit ex Aldina literam. Sed & in ſequentibus ποιεῖ, ἀρχὴ, ποιοῦνται lego, pro ποιεῖν, ἀρχὴν ποιοῦντα qua mutatio eſt Grammatica. ſcribo & ἐπωνόμασται pro ἀπωνόμασται, vocabulo inſolente. Talia ſunt etiam ἔτι pro ἐστὶ, & ἄγονος pro ἀπόγονος reſtituenda. qua quidem vox ipſi ſenſui repugnat. nam par ἄγονος ἑτέρου dicitur, quatenus cum pari compoſitus imparem procreare nequit. imparium autem duorum ἀπόγονος eſſe par omninò ſolet: naſcitur enim duobus compoſitis imparibus, in quibus τὸ γόνιμον eo nomine ineſt.*

Cap.16. Ego præteriens.] *παρελθών. Hoc requirit ſenſus, reſpuit προελθών quod fefellit interpretem. Cæterum Platonis ſententia hic mutilata refertur de quinq; mundis. de qua ſatis prolixè diſputatum eſt in libro de defectu oraculorum, inde repetet lector ſed & ſuperiora de Baccho & Apolline vitiata ſunt. Mox κόσμον καὶ] Scribendum κόσμων.*

Cap.17. Tactuique renitentem.] *παρέχειν διττὸν ὄγκον καὶ ἀντίτυπον. neſcio quid ſibi velit hic διττὸ; ὄγκος, ac ſuperiore verſu ὅτι μὴ δεῦρο. illud μὴ otioſum, aut vitioſum indico. & mox pro τὸ ἄψυχον, credo τὸ ἔμψυχον ſcribendum: & paucis poſt verſibus, ἐξικωμένη Græcum non videtur, fortè ἐξικνουμένη. nam ἔχοντος τοῦ ἀριθμοῦ pro ἔχοντες ſcribendum fuiſſe liquet.*

Cap.20. Cùm comperiſſet.] Πυθόμενος φησί. *Locus hic mihi admodum eſt ſuſpectus. Sententia quidem hæc eſt, Platonem cùm in Sophiſta, tum in Philebo ita de quinque rerum principiis diſputaſſe, vt à ſe eam rationem excogitatam vellet videri. Idem autem ei quod Anaxagoræ eueniſſe. Nam vt is deprehenſus eſt vetuſtam de Luna illuminatione rationem ſibi falsò arrogaſſe: ita multò ante Platonem tempore quendam perſpecta quinq; principiorum ratione, E apud Delphos conſecraſſe. Is hic vocatur (ſi rectè tamen legitur, quod non credo)* Πυθόμενος *proprio nomine. pro φησί, aut φασὶ aut φημὶ apparet legendum. Sed δύο ε falſum eſt & vnicum fuit ligneum, de quo diſputatur, vt ex hoc ipſo libro patuit. forte διὰ τοῦτο τὸ ε Et pro ἐπὶ τούτοις ἔφη, legendum ἔφην, vel ſequentia docebunt. quæ de ſortitione dicuntur, confuſa ſunt, vtcunq; ſenſu ſe prodente.*

Cap.22. Perpeſſionibus & mutationibus obnoxiæ.] *παθητῶν καὶ μεταβλητῶν. ſic omninò legendum eſt. Legebatur παθημάτων μεταβάντων. perperam. Itaque ex Euſebio corriges, atque omiſſa repones. is enim lib.11. προπαρ. totum hunc locum ex profeſſo ad verbum refert Paulò ſupra τὴν τοῦ εἶναι προσαγόρευσιν. Euſeb. τοῦ εἶ. Μηδέποτε λέγειν] & in Aldino, & apud Euſeb. λήγειν rectè eſt, non λέγειν, quod librarius ſubmittens, vitium loco obtulit. Talia multa inuenias in libris recentibus, deprauatis, & quaſi deficiente induſtria degenerantibus à bonis exemplaribus. ἴσως quoq; repone pro ἤτοι ex Euſebio. Sed & alia quædam inde*

 tranſtu-

tranſtulimus, mirificè deprauata, & in quibus olim emendandis quanquam coniecturis verum penè eramus aſſecuti, tamen codici Euſebiano maluimus omnia accepta ferre quippe hoc tutius.

Cap. 25. Prius elangueſcentibus radijs.] *Scribendum* ὥσπερ αὐγὴ βυλομένοις *legebatur* ἀχμῇ, *quod in* αἰχμὴν cuſpidem *mutarat Naogeorgus, & in* ſecurim *Ferronus interpres, & ridiculam fecerant ſententiam, atque hunc miror Euſebij locum, quem citat, non contuliſſe cum codice Plutarchiano. Senſus verus ita habet:* Sicut (*inquit*) nimis remotam rem inſpicientibus neceſſe eſt prius viſus radios euaneſcere, quàm rem perfectè videant: ita in ipſa temporis conſideratione eius notitia nos effugit. *reliqua etiam monſtroſe erant corrupta.*

Cap. 26. Extra templa degentes.] ἔξω διατρίβοντας. *nimirum extra templa domi ſua priuatim degentes. legebatur in Aldino* ἐξώδια τρίβοντας. *itaque illa multa mendorum millia ſuſtulit corrector, vt hoc præterierit. quod interpretes in ieculiarium vt inciderent, errorem fecit. Vertit enim* exodia terentes *alter: alter,* exitum ſibi procurantes, *verè decepti à ſe aut librario fallacia compoſitionis ac diuiſionis. Tertia ſurſum linea* Ἴιος *ſcribendum pro* Ἴντος, *quod nihil eſt.* Sagittarium, *hoc eſt, Apollinem,* Ἤιον *vocari, vel ex Suida collectaneis diſci potuit. vide Euſtathium in Iliad. o. ad verſum 365.*

Ὡς ῥα σὺ ἤιε Φοῖβε πολὺν κάματον καὶ ὀϊζύν.

Notum eſt ἴος, *in, &c.* ſolum *ſignificare: neque noſtrum eſt id huc coactis exemplis docere. Locus Homeri eſt Iliad. δ. 141. de ſauciato in confuſione fœderis Menelao.*

Ὡς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

Cap. 27. Rurſumque ſeipſum diſſipet.] ἅμα αὐτὸν. *verba hæc non cohærent, neque mendo carent. Refutat autem ea, quæ ſupra diſputabantur de Apollinis in ignem, & alias res mutationibus fatalibus, ob quas etiam Dionyſius diceretur. pro* κατατείνοντας εἰσὶ καὶ *legerim libenter* καὶ κατατείνοντος εἰς. ταύτῃ περὶ τὰ ὅλα.] *Sic legendum, non* ταύτην. *Sed &* ζωντιθεμένη *&* διαγινομένη *non ſunt recti, verùm tertij caſus. Sub finem* φωνὴν ἐφιστρέφειν.] *confuſa hæc ſunt, & (vt puto) manca.*

AB AVTORE ADIECTA.

Fol 701. Verſ. 27. Verſus non ſunt integri. mox Apollini iraſci.] *lego* ἐπιλήψεται δὲ τῷ Ἀπόλλωνι χαλεπ. *Verſus autem ſunt Æſchyli, & extant in fine 2.* πολιτειῶν *Platonis. Quod autem dicitur de ſacrificiis tibia carentibus, id autor noſter Minoi, acceptum fert in ſalutaribus præceptis.*

27.36. Aeris quandam purgationem.] ἀέρος τινὰ κάθαρσιν & τῷ νοσώδει, *legendum duxi, & ſcriptum coniecturam meam comprobare deinde comperi.*

28.36.

28.36. Non copia auri.] *Videtur mihi dialogiſmus eſſe cuiuſdam opulentum ob diuitias prædicantis beatum, & grauiter reſpondentis diuitis. Melius autem ſic expreſſiſſem:* Te copia auri gaudere, haud iſtos decet. *Poſteriores ſenarij ſunt mutili.*

Fol. 703. Verſ. 16. Condimentum enim animi ſunt ſalubria dicta atque præcepta.

FINIS ANNOTATIONVM
Tomi primi.

RERVM ET VERBORVM IN HAC PRIMA parte Moralium Plutarchi memorabilium, Index Alphabeticus.

A

Abrota 420
abſtinentia ſophiſtica 214
abſtinentia gloria 217
abſurde dicta 24
Acantus 423
accuſationis & defenſionis exempla 97
accuſationis libera cautio 152
Aceſtor Ephippi filius 425
Achaus 201
Acheron 193
Acherontis fretum 267
Achilles 20.23.24.35.37.42.80.81.88 94.97.100.102.103.104.110.136 145.151.154.191.202.
achilles rei medica peritus 32
achillis epitheton 86
achillis laus 85
achillis votum 49
achillaon Tanagrais quid 425
Achrades 429
aciei inſtructio 170
Acmaôn Leſcha 424
Acrotatus 323.331
actiones humana elementis comparata 69
actionum abſurdarum pictura 21
actionum examen 161.162
actionum fuga 222
actionũ honeſtarum confirmatio 303
actionum inter ſe comparatio 69
ada regina Caria 281
adeimantus 287
adfectuum coercitio 112
adfectuum conſequens 110
adfectuum diſcrimina 84
adfectuum mediocritas 188
adfectuum moderatio 84
adminiſtratio Reipubl. 14
admiratio 32
admiratio dicentis temporalis 280
admirationis cautio 114
admirationis nimia origo ib.
admonitiones coniugales quales eſſe debeant 233
admonitiones ut audienda 121
admonitiones utiles 151
adoleſcentis illiberalis ſignum 121
adoleſcentes ut regendi 14
adoleſcentum differentia 161.& ſeq
adoleſcentia laſciuiens quomodo dometur 16
adoleſcentia laſciuiẽtis remedia ib.
adoleſcentia vitia 14
adraſtus 37.44.171
adſentatio ſuperciliosa 136
adſentatorum oratio 15
adſuefactio ciborum 214
adſuefactionis vis 3
aduentus pranuntiati cauſa 385
adulantium laudes exitioſa 133
adulatio 334

adulatio

adulatio aperta & manifeſta 125
adulatio aſſurgentium 135
adulatio auarorum 137
adulatio crudelium principum 138
adulatio ſtupidorum ibid.
adulationis amoliendæ cautio 125
adulationis deprehendendæ difficultas 126
adulationis effectus 15. 124
adulationis occaſio 124
adulationis occultæ effectus 126
adulationis remedium 138
adulationis ſuſpecti qui habendi 125
in adulationibus vocabulorum abuſus 132
adulator erga ſapientiam ſibi arrogantes 124
adulator inter mulierculas 134
adulator quando maxime cauendus 133
adulator qui cauendus 126
adulator quomodo deprehenſus reprehendendus 128. & ſeq.
adulator tectus 126
adulator turpium imitator 129
adulator verus 125
adulator vt capiendus 139
adulatoris ab amico voluptatis ad finem relatione diſcrimen 130
adulatoris cognoſcendi impedimẽta 139
adulatoris cognoſcendi peritia 125
adulatoris comparatio 142
adulatoris conſilia qualia 140
adulatoris deprehendendi ratio 128
adulatoris erga agreſtem mores 133
adulatoris erga elegantiores mores ibid.
adulatoris & amici diſcrimen 5. 132
adulatoris facies 125
adulatoris finis. 131
adulatoris in congreſſu mores 140
adulatoris in bonis rebus mores 130
adulatoris in prauis rebus mores ib.
adulatoris natura 139. 142
adulatoris promiſſio qualis 140
adulatoris qualis oratio 139
adulatoris ſignum 141
adulatorem excutiendi ratio 126
adulatores erga ſeipſos 134
adulatores quibus inſidientur 142
adulatores quibus ſimiles 137
adulatorum artes 126
adulatorum bona imitantium artes ibid.
adulatorum conſilia 139
adulatorum conſuetudo 124
adulatorum diuerſitas 140
adulatorum fuga 15
adulatorum genera 138
adulatorum in aduerſis mores 148
adulatorum inſidioſe laudantium artes 133. & ſeq.
adulatorum mores 16
adulatorum mutabilitas 128
adulatorum obſequia qualia 140
adulatorum officia 142. & ſeq.
adulatorum vox 129
adulatoria libertas circa quæ verſetur 136
adulatoria libertas qualis ibid.
adulatrices Cypriæ 126
adulteræ pœna 417
adulterij pœna 30
aduerſitatum inæqualitas 193
ææa inſula 80
æacus 212
æclus 421
ægina 47. 313
ægiſthus 100. 108
æglator 368
ex ægrotantibus quæ ſumenda vtilitas 139
ægrotorum natura 186
ægyptiorum conſuetudo 274
ægyptiorum in conuiuiis mos 243
ægyptiorum in mortuis corporib. conſuetudo 256

Digitized by Google

euidentiora multò, quàm iſta vt obſeruandi ratione indigeant. τὰ δ᾽ ἄλληλα.] *hæc verba ſi non ſint (eſſe autem contenderim) mutila, hoc volunt, mutuò & viciſſim Solem à Luna, Lunam à Sole obſcurari, ſuntq; accipienda vt conciſè & quaſi* κατ᾽ ἀποσιώπησιν *ob indignationem propter abſurditatem opinionis prolata.*

Cap.6.* Oportebat Ammonis.] ἔδει τοῖς Ἄμμ. *Hoc modo, inquit, Ammonij, non annorum fictitio decremento, debuerant rationem reddere, cur hodie minus olei conflagraret, atq; flamma abſumpſit olim. Aſteriſcum curaui ſignandum, quia aliquot verba excidiſſe apparet. aut fortaſſis tantum* οὕτως οὖν, *vt poſt* ἐν *ante* λεβαδίᾳ.

Cap.8. Vtrunque tunc conſuluit.] Ἀμφιάρεω, ἀπεπειράθη] *Fœdum eſt hic mentionum, ſenſu, quod & Turnebo placuit, non ita obſcuro. Nomen eius, qui conſuluerit vtrunq; oraculum, excidit. eum fuiſſe à Mardonio aut Xerxe aliquem miſſum, non videtur eſſe in operto. vt fortaſſis ſic ſit legendum* Ἀμφιάρεω. Ἀπεπειράθη *(forma paſſiua verbum ſignificare actiuè, vſitatiſſimum eſſe politis ſcriptoribus eruditi norunt)* μὲν ὡς ἔοικεν ἀμφοτέρων ὁ Μαρδόνιος. ὁ μὲν οὖν τοῦ ἐν λεβαδίᾳ μαντείου πρ. φων. Αἰ. χρ. τὸν περὶ τοὺς βαρβάρους χρησμὸν ἐξ ὥστε μηδ. ἐξ ὁσίων. *(Sic enim pro ἀγίων doctè reſtituit ex fine libri & nona quæſtione Græca autoris Turnebus. atq; addere libuit eorundem* ὁσίων *valdè eſſe euidentem mentionem in lib. de Iſide & Oſiride pagina Baſilienſi 340.)* τῶν παρόντων ἐκεῖνος ὡς τοῦ ἐνθ. λέγοντος *(aut* σημαίνοντος*)* ὅτι τοῖς βαρβάροις, *&c. Ita vtcunque cohærerent. Ego in medio relinquo. Nihil annotaui de ijs, quæ in ſequentibus palam falſa, & erant non pauca, emendatè ſcribi poſſunt, ſi quis noſtram ſequatur verſionem.*

Cap.13. Sola Megarenſ.] ὅσους ἢ μεγαρέων. *Sic & Aldus impreſſerat* ὅσον. *Sed librarius calligraphiæ aut tachygraphiæ compendio non ſatis attendens* ὅσην *expreſſerat,* ὅσην. *erat vtrobiq;* Πλαταιέας, *quod ferri vtcunq; poteſt, ſcribendum potius* Πλαταιᾶς. *Mox* ἀκριβῶς παράσχοιμι τῆς εὐρεσιλογίας. *ſuſpecta mihi eſt vox* παράσχοιμι equidem ei plus ſatis orationis ſuppeditare poſſim, *Turnebus: neſcio quid ſecutus.* εὐρεσιλογία *quid ſit, docui in Plutarchi de poetis audiendis libellum quædam annotans. Mihi videtur hoc dixiſſe Ammonius, hoc ſibi commentum admodum probari. Sed & ſequentia* ἐντυχεῖν τε, *menda non carent. Infra vbi aſteriſcum alleui* cap.15. fine, *ante* καταμιγνὺς *deceſſiſſe vnum atq; alterum vocabula, vel ſtructuræ immutatio argumento eſt. Hoc quoque annotandum duxi, vbi legitur mox* ὃ νῦν ὕλην καὶ φύσιν καλοῦσιν, *apud Euſebium, qui hunc locum nominatim hoc ex libro adducit, libro* εὐαγγ. προπαρασκ. ε. *pag. 109. legi* ἣν ὕλην καλοῦσιν. *quod malo. vt &* μάγων τῶν περὶ. *Cætera lector diligens conferat, adhibitoq; iudicio, & noſtræ verſionis filo hunc locum corrigat.*

Cap.17. Genios multos ac bonos.] δαίμονας πολλοὺς κἀγαθούς. *Ex Euſebio didici hîc lacunam eſſe, quæ complanari poſſit. Eius igitur appono lectionem, haud dubiè genuinam.* εἴτε δαίμονας, εἴτε ἥρωας, τὸ δ᾽

ἐπὶ πᾶσιν, ἀνθρώπους ἐξ ὧν ἔοικε ποιεῖν τὴν μεταβολὴν, τὸ μὲν χρυσοῦ γένους εἰς δαίμονας πολλοὺς κἀγαθοὺς, τῶν δὲ ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων. quod aliquanto poſt legitur ἀναλυομέναις. non fero, malim ἀναδυομέναις. nihilo inſolentiore ſtructura.

Cap.18. Longius ne Pindarus quidem.] *πλέον δὲ οὐδὲ πίνδ. hæc in impreſſis ſunt, auulſa voce οὐδὲ. πλέον δὲ οὐ, πίνδαρος δέ. neq; acquieui hic vel coniectura illuſtri, vel Turnebi etiam, quanquam ſumma apud me autoritatis verſioni: ſed ijs etiam, quæ habet ſcholiaſtes in Apollonij Alexandrini ἀργοναυτικῶν β΄. annot. 13. quæ huc pertinent. Cui loco aſteriſcum deinde appinxi, is corruptior eſt, quàm ex coniectura reſtitui vt poſſe videatur. idem Turnebus homo multò quàm ego vnquam ſperem me fieri poſſe doctior ſenſit. Cuius probo ϛοχασμὸν, vt pro ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ legatur ἐπ᾽ ἐνιαυτοὺς ὑπερβάλλοντας. ὁ δ᾽ ἐνιαυτὸς, &c. nam περιέχων pro Aldino περιέχωσι iam tum noſter codex habebat. Reliqua ex Euſebio rurſum corrige.*

Cap.20. Quinquies trianguli in morem adſumptus.] *ταῦτα δὲ πεντάκις τριγωνισθέντα. Hic locus deprauatus eſt. Nam τριγωνίζειν quidem in hoc argumento eſt progreſſione (vt vocant) arithmetica inſtituta cuius initium ſit vnitas, cæteri deinceps ea proximum quiſq; excedentes, vltimus ille de quo agitur numerus (vt hic 40.) omnium ſummam indagare. At ſumma huius trigoni eſt 820. cuius quincuplum 4100. non 9720. Iam neque proportione aliqua nobili ad ſines hi numeri ſunt: neq; quintâ pars è 9720. vtpote 1944. vel trigonus eſt, vel quadratus etiam. ſed ſextans eius aut ſeſcuplum, quadrata ſunt. Itaq; hæc ratio non conſtat: incuria haud dubiè librariorum. Ego hunc locum, & alia quædam etiam aliorum annotaui, per otium & numeroſè profeſſo tractans accuratius conſideraturus: neque deſpero de reſtitutione interim amplius.*

Cap.22. Corpus mixtum.] *μικρὸν δὲ σῶμα. Turnebus legit μικτὸν δὲ σῶμα, καὶ μίμημα δαιμόνων: ſiue μικρὸν legas, ſiue μικτὸν, mihi ſenarius iambicus videtur adduci à Plutarcho. & δαιμόνων lego. locus eſt lacer.*

Cap.23. Vt enim inter homines.] *εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις. Citantur hæc verba ab Euſebio. Sed ante ea citatur alia periodus, quaſi in ijs quæ inter hunc locum, & paginæ huius verſum quartum poſt σίβεται compreheſa. quæ tamen altera demum pagina ſequitur. Hoc obiter addo, ἁγνοὺς ἥρωας apud Heſiodum ἔργ. 125. hodie non legi, ſed ἐσθλοὺς. Mox, διεσπαρμένα.] hanc lectionem Euſebianæ διεσπαρμέναι præfero.*

Cap.24. Et conclamationes bellicæ.] *μανίαι τ᾽ ἀλαλαί τ᾽ ὀρίν. legebatur ἄλκαι, & ſic etiam apud Euſebium. Sed ante nos Turnebus ex 7. συμποσιακῶν autoris emendationem hanc attulit. Verba ſunt Pindari. idque liquet etiam ex Plutarcho 1. Sympoſ. 5 vbi idem error hæſerat. ἀλαλὴ* confuſum *ſignificat* clamorem, qualis in prœlio. *Euſtathius vocem ἀλαλητὸς exponens, ad verſum 393. Iliad. ξ. ἀλαλὴ, inquit, παρακέλευσις*

ἐφεκεῖσθαι δοκεῖ, ὥσπερ ἐστὶ στρατιωτικῶς ἀλαλαγμὸς, ὃν ἀλαλὰν λέγουσιν οἱ Δωριεῖς, βοὴν οὖσαν περὶ μάχης. Χρῆσις δὲ αὐτῆς ἐν τῷ, κλῦθ' ἀλαλὰ πολέμου θύγατερ, ἐγχέων προοίμιον.

Poſt. Τελεῖν] *Euſebius* τελεῖσθαι. *Sed cætera nos melius,* μάχην *pro* μάχην *reſtitue, ſenſum ſecutus, probatum idem Turnebo. pro* ἀρχόμενοι *&* φυλάττοντες *repone ex Euſebio* ἀπαρχόμενοι *&* σφάττοντες. *& pro* ἀποσειόμενοι *ex eodem* ἀφοσιούμενοι, *quæ vox eſt huius rei vernacula.* Ἐνίων δὲ *rectius eſt quàm Euſebij lectio* ἐν τοῖς δὲ. *Paulò poſt* καὶ οὔτε Αἴσχυλος *legit Turnebus* οὔπως *Ego* καλῶς *aut* ὀρθῶς *vel aliquid tale puto excidiſſe.*

Cap. 26. Tum patrimus.] μὴ αἰόλα δὲ. *neſcio quid hoc ſit, ſi eſt integrum niſi fortè ſignificat,* Nonne autem hoc varium & mirum eſt. *vt poſt* θυρῶν τοῦ ἱεροῦ *ponatur nota interrogationis. Huc pertinet Septerij deſcriptio in Hellenicis, probl. 12. de alaſtore, quæſtion 25. Paulò ante* παρελθὼν ὁ συγγραφεὺς *per parentheſin lego, poſt* παρελθὼν *inſerto* γὰρ.

Ibid. Scelerum vltores.] ἐπεξιόντας, *non* τες. *quod ſenſus facilè docet, & hoc modo ſæpiſſimè erratum eſt. Poſt,* ἵνα μὴ τὸ ἐμπ. *legebatur* μοὶ *perperam verſus ita videntur habuiſſe:*

——— κορυφὰς ἑτέρας ἑτέραισι προσάπτων.

(*malim* προσάπτειν.)

Μύθων, μήτε λέγειν ἀτραπὸν μίαν ———

Cap. 28. Ex verſibus Empedoclis.] ἐπῶν τῶν ἐμπεδοκλ. *Extant ij verſus in lib. Plutarchi de Iſide & Oſiride.*

Cap. 29. Secum commentaretur.] διανοουμένου τι πρὸς αὐτὸν. *Aldus legit* αὐτὸν. *quàm ſcripturam nondum inſpecto codice ego tenueram. Sed Euſebius me ſententiam mutare compulit, qui ita legit,* διανοουμένου, πρὸς αὐτὸν ὁ φίλιππος, *omiſſo* τι. *ex quo apparet, narrationem de morte genij eſſe Philippi, quod & ſub finem exprimitur. apud eundem male legitur* εὐλόγων *pro* εὐλόγχων. *de qua voce memini aliquid annotare in Paulum Plutarchi.* ἢ δῆλος.] ἢ *Euſebius non habet. Si retinemus, interrogatiua eſt oratio. ſed* μὴ *mallem quàm* ἢ *legere. variant & alia quædam. ego præter mendoſa nihil muto.*

Ibid. Neque impedire.] μηδὲ κωλύειν. *legitur vnius literæ mendo* κώλυπν. *ante pro* ἀναλήψεις *ipſa oppoſitio votum mouet* ἀναλάμψεις *legendum.*

Cap. 33. Nihil ſecum trahit.] οὐδὲν συνεφέλκεται *lego, non* πολλά. *Sed ipſe etiam Turnebus legit non* πολλὰ, *quod ipſe ex inciſo priori huc perperam inſertum puto, ſed* οὐδὲν, *quod probo. inſero etiam copulam inter duo vocabula, quæ ſe non habent vt adiectiuum ad ſubſtantiuum, ſed diuerſa ſunt. non enim omne ἀνύπαρκτον, ſtatim eſt ἀδύνατον, & ex philoſophia notum eſt, non idem eſſe falſum & impoſſibile. &* alterum εἶναι *vt abundans expungo. Obſcura ſunt hæc,* τὸ περιττωτικὸν τοῖς ἀναιρετικοῖς, *ſi tamen recta puto autem locum eſſe mutilum. quid ſint* ἀναιρετικὰ, *paucis poſt lineis licet planè intelligere. deinde* cap. 34. ἀσθενὲς λεγόμενον *legimus pro* ἀσθενὰς λεγομένους *quod vitium ab oſcitante ortum librario ſen-*

tentiam

tentiam diſputationis ſecutus ſuſtulit Turnebus. Cui in eo quoque ſubſcribo, quod pro θείων repoſuit ζώων.

Ibid. In æquiores auditores.] ἐν δυσμενεστέροις ἀκροατεῖν *fortè* ἀκροαταῖς. *aut* (*absque* ἐν) δυσμενεστέρων ἀκροατῶν. ἢ χ' ἐρῶ.] *videtur deeſſe aliquid, vt* πῶς οὐ καλὸν ὑμῖν. *quid ſi ſcriptum* οὐκ ὀκνῶ? μλώναλεα *autem etymologia non fert, ſed* μλώνυλεα. *infra* ἥδιστον ἢ Δελφῶν.] *Euſebius habet* πλεῖστον, *quod magis probo. Citans hæc lib.* προπαρασκευῆς *quinto, fol.* 112. Πύθωνα.] *rectius hoc quam* Πυθίας, *quod eſt apud Euſebium. Ex quo & alia corrigere licet.*

Cap. 36. Arſalo.] Ἄρσαλον. *hos Euſebius legit* Ἄρπαλον, Ἄρυβον, *&* Τόσιβιν. *Mox* Ἄρσαλον.

Ibid. Scirorum deorum.] σκληροὺς θεούς. *Turnebus ſæuos deos reddidit, perhibuitque in eorum nomen exſecrationes fuiſſe conceptas. Apud Euſebium non legitur* σκληροὺς, *ſed* σκιροὺς, *quam lectionem non puto paruè pendendam. Cur eos* ſæuos *vocarent Lycij* Deos, *quos neglecto Saturno poſthabitoque colere cœpiſſent? & quos vt ſuarum quibus alios agerent dirarum quaſi exſecutores eſſe vellent? ſic enim accipio* κατάρας ἐπὶ τούτων (τούτῳ *legebatur, ſed Euſebiana lectio melior eſt, cùm de omnibus agatur* τοῖς περὶ τὸν Ἄρσαλον) ποιεῖσθαι. *Cur popularibus ſuis & ducibus ab alienigena interfectis hoc tituli ponerent? Et* ἀπὸ τοῦ σκίρου *cùm etiam inuenerit Minerua cognomentum, menſiſque apud Atticos* σκιροφοριῶν, *non puto temerè hoc vocabuli hinc amouendum. Non fortaſſe de nihilo ſit, putare eos fuiſſe gypſeos poſitos, id eſt, vt rudius loquar, ſtatuas eis vel imagines è ſciro (ſiue* gypſum *eſt, ſiue* marmor, *nihil hîc ad rem) poſitas, & diuinos honores decretos. Sed hoc alibi, vti ſpero. Mox pro* θεολογουμένων *legitur apud Euſebium* μυθολογουμένων, *quod probari poteſt: nam agitur de dæmonibus, quorum res fabuloſis videbantur intextæ narrationibus. Ego tamen noſtram lectionem melius ad ea quæ ſequuntur, quadrare iudico, itaque relinquo, monuiſſe contentus.* δῖος] δῖος *Euſebius.* καὶ ὀρθῶς] *hoc multò eſt, quàm* οὐκ ὀρθῶς *concinnius.*

Cap. 37. Ad Platonem pertinerent.] μὴ ταῦτα προσήκει. *lege non* προσήκειν. *ſed ex ſuperioribus conſtat huius emendationis ratio. proxima enim pagina dixerat Cleombrotus,* καὶ Πλάτων παρέσχε αὐτῷ τὸ ἐνδόσιμον. *Sed profectò legendum pro* μὴ ταῦτα *puto* πῆ ταῦτα. *Et vereor, ne Cleombroti oratio de nominibus deorum & geniorum ſit mutilata. Verſu ab hinc ſexto locus eſt mutilus, quem reſtitui ſic poſſe exiſtimo* ὥρμιζεν ἢ Πλάτων ἢ ὅθεν (*pro* ἐξ οὗ *accipiendum*) *malim quidem* ὅτε συνελθὼν (σὺν *facile in* δυ *abijt.*) *&c. cur pro* ταῦτ' ἔφην περὶ τῶν μ. *&c.* ἔφη *legerim, quis non videat?*

Quinto poſt verſu, cap. 39. En contemplator.] εἴ τις θηητὴρ καὶ ἐπίκλ. *lege. etiam in Aldino eſt* θηρητὴρ, *adeoque Turnebus venatorem verterat. Ego Homeri codicem nullum vidi, qui non haberet, quod repoſui,* θηητὴρ; *ne afferam rationem cur* θηρητὴρ *ſit alienius. Euſtathius* θαυμαστικὸν τῶν τόξων *interpretatur. & verbum* θηεῖσθαι *alibi eſt apud Homerum.*

τὸν δ' ἄρα πάντες λαοὶ ἐπερχόμενον θηεῦντο:

Odyſſ. β 13. atque aliàs. verſus de quo agimus eſt non procul à fine libri 21. eiuſdem operis. Paulo poſt. Ἵππυς ὁ Ῥηγῖνος. *Sic & Aldus & Turnebus, noſter* ἵππης. *male. ſanè ita diſertè per ypſilon à Suida ſcribitur, vt ſeries literarum η in ſcripturam nullo modo recipiat. & Hippys apud Plutarchum noſtrum aliosq; frequenter nominatur. Inde* οὕπως κατέλαβε τὸν λόγον. *reponitor* κατέβαλε *quod hic quidem nihil puto poſſe. Verum ſenſum eſſe arbitror, Platonem nulla probabili confirmatione munitam ſuam ſententiam propoſuiſſe idem legiſſe videtur Turnebus, quanquam diuerſo ſenſu, qui* euertere *vſurpauit.*

Cap. 41. Sibi inquit videri.] *in Græco* αὕτη *eſt vitioſum: legi* αὐτῷ, *quinto poſt verſu,* ſententiæ, *ibidem ridiculum eſt* δι' αὐτῆς *: quod non ita procul abeſt à ſcriptura* διανοίας, *quam credo eſſe poſſe veram. certè ſententiam vocabulum ſignificare debet, quodcunq; tandem ſit.*

Cap. 42. Fieri enim ſic quoq; poteſt.] καὶ γὰρ ὅσον ἐστὶν. *nullum hæc verba ſenſum gignunt. legerem libenter* οἷόν τ' ἐστὶν. *ita vnica literula ſubleuaret loci incommodum, Mox* ἕπεται τῷ θεῷ.] *Aldus* τὸ τῷ θεῷ *habet. Turnebus omiſit. Videtur mihi à multitudine Deorum ad affirmandam mundorum multitudinem ratio duci aliquot poſt verſibus; lego* ὁ μὴ κοινῶς ποῖον, ἰδίως ἐστὶν. ὁ δὲ κόσμος οὐ λέγεται κοινὸς εἶναι, ποῖος δέ. Ὡς τοίνυν, *&c. & præcedente verſu pro* οὐδὲ μὴν λόγος, *lego* οὐ μὴ λόγος, *&c. non ſatis intelligo; Turnebus quò reſpexerit. Meam ſententiam exponam; qui melius aliquid habebit, proferat: cedam cum bona gratiâ. Omnia eiuſdem ſpeciei indiuidua (vt logicè loquar) habent quippiam inter ſe ratione formæ commune, & tamen ſuas ποιότητας quaſdam; ſua accidentia, quæ ſimul omnia in alio non inſint; atque hâc ratione ipſa inter ſe differunt. verbi gratia; omnes homines habent communem naturam, neque tamen vllus homo prorſus cum altero idem eſt: vt plurima communia habeat, habet tamen peculiare aliquid, quod eum ab aliis diſtinguat omnibus. Mundus ergo; cùm ipſe etiam ſit qualis; etiam habere dicatur certa ſua quædam accidentia, videtur iis diſtingui ab aliis mundis. Logicum eſt hoc argumentum, quàm firmum, non diſputo. eſſe quidem hanc loci huius ſententiam, emendationemq; veram opinor. Paulò poſt pro* ὑπολειπομένην *reſtituo* ὑπολειπόμενον. *perſpicuum.* ἕκαστον λόγος] *legebatur* λόγον. *Sed haud dubie de forma materiam determinante loquitur.* ἔνφορον *autem Græca vox vt ſit, non video. fortè* παράφορον: *aut, qua voce infra vtitur,* φόρητον: *pro* ἐν φορᾷ *potuit eſſe ſcriptum.* φυσικῶς ἔχοντα] *lege, non* φυσικάς. Χωρὶς ὑπάρχειν] *videtur addendum,* ποῦ δ' οὐχί, *aut aliquid tale. nam & Turnebus ſuppleuit. pro* ἔφη *tertio poſt verſu* ἔφην *ipſa ſententia reponere iubet.*

Cap. 46. Atque vt extorqueat.] Εἰ δὲ καὶ βιάσαιτο. *Locus valdè corruptus.* Βίᾳ κινούμενον, *Ariſtotelem vi eo adactum, vt fateatur inane eſſe. Sic interpretere oportet ſi, quod vix credo. rectè verba habent. Sed pro* ἄπειρον τολμῆσαι, *quod nihil eſt, ſuſpicor ſcriptum ab autore* ἄπορον τὸ

νοῆσαι

νοῆσαι: hæc verba propè omninò abſunt à recepta ſcriptura, & ſenſum hunc exhibent. Si etiam extorqueatur Ariſtoteli eſſe inane: tamen adhuc intelligi non poterit, quæ cauſa ſit, cur corpora naturalia ſuum quodque locum petat. Iudicent docti, qualis hæc ſit mea coniectura, aut potius rectiùs aliquid depromant.

Cap.48.Loco cohibere.] καὶ τὸν τόνον. firmitatem Turnebus. ego quid hîc τόνος faciat, non aſſequor, & ſubtilius video poſſe quàm verius defendi. τόπον ſi legas, conſentanea diſputationi inſtitutæ erit lectio. Paulo ante pro ὄνησιν vide an legas νόησιν, quod cur opinionem vertam, ipſa diſputatio monere te poteſt.

Cap.50.Quomodo ſimulacra.] ὥσπερ ἀγαλμάτων. fortè ὥσπερ τὰ ἀγάλματα ταῖς ἑαυτῶν περὶ. infra ἐκείνων ἐπισπασαμένης, lego ἐκεῖνον.

Cap.55.A tenuiſſimo & ſimpliciſſimo.] τὸ ἁπλότατον καὶ ἁπλούστατον. inepta mehercle lectio forte τὸ λεπτότατον, vt paulò ante.

Cap.57. Signum eſt.] ἐστὶ σῶμα, malim σῆμα, ſicut deinde vocem εἰκὼν vſurpauit. Nam cubo ᾗ σῶμα ſeu στερεὸν, per accidens, & non οἰκείως tribui iſtam comparationem ſtabilitatis, è doctrina Analytica eſt notum. Paulò poſt ὀκτάεδρον τῆς αὐτοῦ, lege τῆς ταυτοῦ. alioquin nullam elicies ſententiam.

Cap.58.Infinitas.] ἀπειρία κέκληται, legebatur ἀπειρίας. Notum eſt vel ex Pythagoricis ſyſtœchiis meam lectionem eſſe veriorem. & pro στερεὸν reponatur κενὸν. nihil enim tam diſcrepans ab infinito videtur eſſe atque eſt τὸ στερεὸν. inane autem & infinitum cognata eſſent, ſi eſſent.

Cap.60.Multæ autem quinque.] πέντε συχνά. deeſt aliquid. Cæterùm mulierem quinque fœtus edere vno partu frequenter, eſt etiam in problematis Romanis capite ſecundo.

Cap.61.Plenius ſimilitudine.] εἰκότι τὸ συμβαῖνον. Locum hunc miſerè fœdatum Turnebus ex eo autore vnde erat deſumptus, affabrè reſtituit. ſunt enim hæc è Timæo Platonis deprompta fol. Baſil. 486. πλοχάνων autem, non vt habetur apud Platonem πλοκάνων, Suida ſecutus lexicon, qui ſcripturam ſerie literarum comprobante, ait πλόχανον eſſe πλέγμα ᾧ ὁ σῖτος καθαίρεται. Pollux lib.5.cap.4. τὸ πλόκαμον cratem ad venationem adhibitum vocat, ſi tamen rectè legitur. pro ἀλλ' ἴχειν περὶ ὑπ', eſt vitiosè ἄλλως οἱ περὶ ἐπ'. Pro ὡς ἔχειν τὸ πᾶν εἰκὸς, apud Platonem eſt ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν, ὅταν ἀπῇ τινὸς θεός. In Aldino poſt εἰκὸς erat εὐθέως ἄπεισιν, quod omiſit noſtra editio, cùm appareat ſcripſiſſe Plutarchum ἂν θεὸς ἄπεισιν περὶ φύσιν.] Calligraphia (puto) hoc περὶ ſuggeſſit, lego κατὰ. Paulo infra ἄλλων φύλλων.] hoc nihil eſt. fortè φυλῶν, vt legiſſe videtur Turnebus. infra ἀλογωτέραν legi. nam legebatur perineptè ἀνολογωτέραν fortè particula ἂν, etiam præmiſſa verba ἀλογωτέραν id mendum peperit.

Cap. 63. Hæc quoque Academiæ.] καὶ τῆς Ἀκαδημίας. Quid ſim ſecutus, liquet. certè locus mutilatus reſtituetur ſuæ integritati,

 ſi legas

Digitized by Google

ſi legas κἂν ταῦτα τῆς, &c. & hanc ſententiam verſio Turnebi probat.

Cap.64.Differre videtur animus.] *δοκεῖ ψυχὴν. locus mancus. forte δοκεῖ ψυχὴ πρὸς ψυχὴν. Sed verba παρόντα βίᾳ προσφέρειν aliquid deſiderant. Verſu autem altero ἐμποιοῦσι omninò legendum erit, non ἐκποιοῦσιν.*

Cap.65. Sicut enim Sol.] *κλέπτουλος. ὥσπερ. Quæ in medio interiecta ſunt horum verba, non ſunt Plutarchi ſed lectoris: qui cum ſibi ſummam eorum, quæ hic diſputantur, annotaſſet, σημείωσις illa librariorum incuria, quod non eſt infrequens, in textum irrepſit. itaque ergo totum iſthuc expungito.*

Cap.66.De Arna datum.] *περὶ Ἄρνης. Sic legendum, non Ἄννης. Eſt autem Arna Theſſaliæ vrbs, colonia Bœotorum, de qua oraculum:*

Ἄρνη χηρεύουσα μένει Βοιώτιον ἄνδρα.

Euſtathius in principium Bœotiæ Homeri, & Stephanus in Ἄρνη, ibiq; nos plura. fortè ex eo oraculo eſt, id quod hîc Plutarchus citat. Simile eſt in oraculo Delphico Lydis dato apud Herodotum κλεινοῖ. καὶ κωφοῦ ξυνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω. Meminit B. Tertullianus de Oratione.

Cap.67.Optimus is eſt.] *Μάντις ἄριστος. Tullius aliter reddidit, ſi quis eum malit audire: Bene qui coniiciet, vatem hunc perhibebo optimum. Noſter cum ſequentibus melius cohærere videbatur.*

Cap.68. Hæc eſt enim illa Heracleti.] *αὕτη γὰρ ξηρὰ ψυχή. Talis, inquit,* eſt ea anima, quam ſiccam Heraclitus vocat, & præſtantiſſimam dicit. *Planè ita locutus eſt in Romulo, ἀποθέωσιν tractans. αὕτη ψυχὴ ξηρὴ ἀρίστη καθ' ἡράκλειτον. Heracliti nempe fuit ſententia, animam ſiccam eſſe optimam. Itaq; hic quidem Turnebo minimè aſſentior, qui Galeni locum citans, in quo deprauate αὐγὴ pro αὕτη ſcriptum eſt, in dubium vocat noſtram lectionem, & è Galeno putat caſtigandam. idemq; etiam mendum inſedit libri octaui de præpar. Euang. Euſebii fini. Cæterùm non multò ante vox ἀφαιρῆται eſt ſuſpecta. Et mox πνὰς ἀνείγει. Si legas ἀνοίγειν, & diſtinctionem quæ eſt ante εἰκὸς ἐστιν in coli notam mutatam his ipſis verbis poſtponas, locum (puto) correxeris. Illa autem καὶ μίχος καὶ πρὸς ἀέρας omninò ſunt vitioſa, & quomodo Turnebus legerit, diuinare non valeo. pro πτλύπυρον quidem non dubito quin legendum ſit πολύπυρον. ἔσφιγξε autem pro ἔσφυζε, quod propè abeſt, neque huc quadrat, reponerem: & mox ἐπέχει, vbi legebatur ſenſus detrimento ἀπέχει. Quod ad verſum Empedoclis attinet, κρόκον vix puto genere feminino vſurpari. Quid ſi ſic?*

Βύσσῳ δὲ γλαυκοῖο κρόκου καταμίσγεται ἄνθος.

Cap.70.Exhalent.] *Senſu ducti ἐκφέρεσθαι, & προσειπεῖν legimus, pro ἐκφέρεται, & προσειπεῖν.*

Cap.71. Aliquanto poſt tempore.] *διὰ χρόνον ἐπιφαινομένην, mendoſe. διὰ χρόνου legendum, quod Atticè ſignificat,* longo poſt temporis interuallo. *& ἐπιφαίνεται aut aliquid tale ſtructura requirit. in Æſchyli ver-*

li verſu αὐτόθηκτον lego. non enim α pro η hic agnoſco. ἐν Καρύσῳ πέτρας, Venæ, *Turnebus neſcio an rectè, & cur. Ipſe lego πέτρας. Vide ad hunc locum hiſtoriam XXXVI. mirabilium Apollonij noſtri, καὶ οἱ πάντων. οἱ abundat, aut τοι fuit.*

Cap.73. Pulcra ſi dijs placet.] *τὴν καλὴν δή καὶ. Videtur legiſſe Turnebus, διὰ τὴν καλὴν, &c. & pro καὶ φυσιολόγων, φυσιολογίαν, niſi ſubaudias φιλοσοφίαν: nam, quod ex Lucretio, Cicerone, Plutarcho, aliisq; notum eſt, Epicurei ſrett ſua philoſophia animos hominum religionis iugo liberabant. Locus eſt vitioſus. infra τι μαθόντες. malim παθόντες.*

Cap.75. Siue tremat victima.] *ἄν τε ποιῆται τὸ ἱερεῖον* tremat, concutiatur: *mendum fieri poteſt, ut ſit πτοιῆται. Paulò ante ἰδέας καταστάσεις,* conſtitutiones *ſignificat, id eſt,* vacuitatem variarum & turbulentarum affectionum, *quas ei Enthuſiaſmus inijcit. vide infra. εἰ ἐν τούτοις. εἰ deeſt, & pro ἡμῖν, reſtitue ὑμῖν. infra, ὑποκρατηρίδιον, non ἐπικρατηρίδιον: Turnebus ex notiſſimo Herodoti loco, qui eſt libro primo. Ex quo, & re ipſa apparet pro φύσις legendum βάσις.*

Cap.78. Sinopidi rubricæ.] Σινωπὶς. Rubrica ſinopica, *de qua Plinius & alij, non Σύνωπις. Illud autem σιδήρου δόξαν, palam eſt ſalſum, malimq; cum Turnebo τεχνίτου aut γραφέως. nam σιδήρου planè inculcatum eſt ab eo quod ſequitur. Feci autem has orationes interrogatiuas, ſicut ſunt. Homeri de ſtomoſi locus eſt* Odyſſ. ι. 393. *Sunt ſequenti pagina multa mendoſa. Sed onerare coniecturis lectorem nolo. In mea verſione liquet, quid legendum ſuſpicatus ſim. Secutus eſt ſuos vel codices, vel ſenſus Turnebus cui me non oppono, ſed libertate mihi conceſſa utor. & iudicium eruditorum facio.*

Cap.83. Intempeſtiuus & turbulentus.] *καὶ ἄκαιρον καὶ ταραχῶδες. Hæc ſubſtitue, ut affiniſſima mendoſis, & à ſententia alieniſſimis iſtis ἀκέραιον, καὶ τραχὺ. atq; ita legiſſe Turnebum apparet. & pro ἔνδον ἦν, quod nihil ſignificat, ἐνδεῖναι.*

Ibid. Mente captam.] *ἔμφρονα. Turnebus ἔκφρονα ſe in manuſcripto libro ait legiſſe, quod eſt* mente abalienatam. *non iubeo quenquam noſtram mutare lectionem, quam tantus vir retinendam iudicaſſet, ſed tamen mihi ἔκφρονα huic narrationi videtur magis congruere. ſequatur quiſq; quod volet.*

Cap.84. Omnia debilitantur.] *ὑφ' οὗ, legitur ἦν. Sed haud dubie rectum eſt, quod expreſſi.*

IN LIBRVM DE EI APVD Delphos.

Cap.1. Nolo tibi dare.] *οὐ βούλομαι.* non ſcribo commentarios. *Sed quando hodie docti in eo ſunt, ut quæ ex Græcis poetis Latini tranſtulerunt, aut ſaltem ſimilia eorum ipſi luſerunt, exhibeant: horum verſiculorum paraphraſin de quinto epigrammatum Martialis libro quaſi condiendarum annotationum cauſa, & faſtidij ſuperiore libro concepti amoliendi gratia, adſcripſi.*

Odi doloſas munerum, & malas artes.
Imitantur hamos dona: namque quis neſcit
Auidum vorata decipi ſcarum muſca?
Quoties amico diuiti nihil donat,
O Quintiane, liberalis eſt pauper.

Illud hîc propter rudiores annotare libuit, literam ε *à Græcis non modo* ἒ ψιλὸν *fuiſſe appellatam: ſed etiam* εἶ. *quod non tantum hoc in libro occurret, vt* εἶ *aliquoties dicatur litera, ſed etiam apud Euſtathium ad initium Iliad.* ε. *inuenies cauſam explicatam. quam Nigidio Gelliano poſſis opponere.* 19.14.

Cap. 2. Eorum memoriam.] καὶ τῶν λόγων αὐτῶν. *huic loco deeſt verbum* ἀναμνησθεὶς *aut aliud ſimile infra verſu ſexto,* τοῦ φιλοσοφεῖν ἔφη *poteſt hæc lectio tolerari, ſed mallem* ἔφυ, *ſi libro autore id poſſem. nam ſcriptus codex noſter hoc quoq; libello caret.*

Cap. 4. Quæ non dici abs re.] ἀπὸ σκοποῦ *hoc requirit Græca linguæ ratio, à Budæo & aliis coptosè expoſita. nos habebamus ineptè* ἀπὸ σκοποῦ. *Sed & Aldus veram lectionem expreſſerat.*

Cap. 6. Si victoria ſint potituri.] εἰ νικήσουσιν. *Sic etiam Aldus. nos habebamus* κινήσουσιν, *male traiectis literis. Notum eſt, multis oracula data, quærentibus vtrum Olympico aut alio certamine victoriam eſſent adepturi. Naogeorgus legit,* εἰ κυήσουσιν, an ſint concepturæ. *quæ lectio vt nihil habeat abſurdi, ita vnde ſumpta ſit, neſcio. certè cur prior ob coniecturam loco moueretur, cauſa fuit nulla. pluresq; adeò exiſtimo viros de victoria, quàm de fœtu concipiendo fœminas conſuluiſſe. Idem* ἐκ πυλαίας *paulò ante ineptè vertit,* è conſeſſu Amphyctionum, *cùm fuerit vertendum,* è triuio petitum. *quomodo* πυλαϊκὰ *alibi etiam vſurpat Plutarchus in Pyrrho. Et in libro de facie in globo Lunæ,* θαυμαστὸν ποιοῦντες ἀποσκολιὴν καὶ πυλαίαν καταναπονούμενοι. 781.

Ibid.] *Archilochi verſus accepi, vt finem ſenarij & integrum, de quo non pugno. Eorum quæ ſequuntur ſententia eſt, in* εἴθε *particula optandi,* θε *non ſignificationem mutare, ſed ita appoſitum eſſe, quomodo* δὴ *ſeorſim poſitum, implet locum potius, quam ſignificationi aliquid addit. Cuius exempla duo ponit ipſe,* σώφρονος ἅμα τέκνων δὴ δεδόμενα Σώφρονος *nomen eſt proprium poetæ Sophronis: cuius extra Plutarchum mentio apud Suidam, Zezas, Stobæum, & maximè apud Athenæum. Homerica ſunt Menelai apud Euphorbum Iliad.* ρ'. 29. *à librario vitiatus. Interpres cum ſe non expediret, vſus eſt hoc compendio, vt præteriret re diſſimulata. Quinq; poſt verſibus* Ἀλλ' ὅτι μὲν ἔφη, *non* ἔφλυ. *nam hæc Theonem loqui, non Plutarchum, conſtat ex ſequentibus. rurſum poſt aliquot verſus* μόνος ἔχων ἔννοιαν, *noſter* μόνον. *Aldinus* μόνον, *ſed* μόνος *requiritur.*

Cap. 8. Quæ præterierunt.] πρόσθ' ἐόντα. *non* πρῶτ' *ſed* πρόσθε. *& quæ ante. Explicat Homeri de Calchante verſum, Iliad.* α. 70.

Ὅς ἤδη πάντ' ἐόντα, τὰ τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Cap.10. Quippe qui ſtatuamus.] Εἰ.] ἡγουμένους δὲ Aldus ἡγουμένους ὡς δή. noſter ἡγουμένους δὲ ὡς. Sed noſtra lectio plana eſt, & vnam emendauit ex Aldina literam. Sed & in ſequentibus ποιεῖ, ἀρχὴ, ποιοῦνται lego, pro ποιεῖν, ἀρχὴν ποιοῦντα quæ mutatio eſt Grammatica. ſcribo & ἐπωνόμασται pro ἀπωνόμασται, vocabulo inſolente. Talia ſunt etiam ἔπι pro ἐστὶ, & ἄγονος pro ἀπόγονος reſtituenda. quæ quidem vox ipſi ſenſui repugnat. nam par ἄγονος ἑτέρου dicitur, quatenus cum pari compoſitus imparem procreare nequit. imparium autem duorum ἀπόγονος eſſe par omninò ſolet: naſcitur enim duobus compoſitis imparibus, in quibus τὸ γόνιμον eo nomine ineſt.

Cap.16. Ego præteriens.] παρελθών. Hoc requirit ſenſus, reſpuit περιελθὼν quod fefellit interpretem. Cæterum Platonis ſententia hîc mutila ita refertur de quinque mundis. de qua ſatis prolixè diſputatum eſt in libro de defectu oraculorum, inde repetet lector ſed & ſuperiora de Baccho & Apolline vitiata ſunt. Mox κόσμον καὶ] Scribendum κόσμων.

Cap.17. Tactuique renitentem.] παρέχειν δὲ τὸν ὄγκον καὶ ἀντίτυπον. neſcio quid ſibi velit hic δίπλοῦς ὄγκος, ac ſuperiore verſu ὅτι μὴ δεῦρο. illud μὴ otioſum, aut vitioſum iudico. & mox pro τὸ ἄψυχον, credo τὸ ἔμψυχον ſcribendum: & paucis poſt verſibus, ἐξικωμένη Græcum non videtur, fortè ἐξικνουμένη. nam ἔχοντος τοῦ ἀριθμοῦ pro ἔχοντες ſcribendum fuiſſe liquet.

Cap.20. Cùm comperiſſet.] Πυθόμενος φησί. Locus hic mihi admodum eſt ſuſpectus. Sententia quidem hæc eſt, Platonem cùm in Sophiſta, tum in Philebo ita de quinque rerum principiis diſputaſſe, vt à ſe eam rationem excogitatam vellet videri. Idem autem ei quod Anaxagoræ eueniſſe. Nam vt is deprehenſus eſt vetuſtam de Lunæ illuminatione rationem ſibi falſò arrogaſſe: ita multò ante Platonem tempore quendam perſpecta quinque principiorum ratione, E apud Delphos conſecraſſe. Is hic vocatur (ſi rectè tamen legitur, quod non credo) Πυθόμενος proprio nomine. pro φησί, aut φασὶ aut φημὶ apparet legendum. Sed δύο ε falſum eſt & vnicum fuit ligneum, de quo diſputatur, vt ex hoc ipſo libro patuit. forte διὰ τοῦτο τὸ ε Et pro ἐπὶ τούτοις ἔφη, legendum ἔφην, vel ſequentia docebunt. quæ de ſortitione dicuntur, confuſa ſunt, vtcunque ſenſu ſe prodente.

Cap.22. Perpeſſionibus & mutationibus obnoxiæ.] παθητῶν καὶ μεταβλητῶν. ſic omninò legendum eſt. Legebatur παθημάτων μεταβάντων. perperam. Itaque ex Euſebio corriges, atque omiſſa repones. is enim lib.11. περὶ παρ. totum hunc locum ex profeſſo ad verbum refert. Paulò ſupra τὴν τοῦ εἶναι περισπούδαστον. Euſeb. τοῦ εἶ. Μηδέποτε λέγειν] & in Aldino, & apud Euſeb. λήγειν rectè eſt, non λέγειν, quod librarius ſubmittens, vitium loco obtulit. Talia multa inuenias in libris recentibus, deprauatis, & quaſi deficiente induſtria degenerantibus à bonis exemplaribus. ἴσταται quoque repone pro ἠπλῶσθαι ex Euſebio. Sed & alia quædam inde

Digitized by Google

tranſtulimus, mirificè deprauata, & in quibus olim emendandis quanquam coniecturis verum pené eramus aſſecuti, tamen codici Euſebiano maluimus omnia accepta ferre quippe hoc tutius.

Cap. 25. Prius elangueſcentibus radijs.] *Scribendum* ὥσπερ αὐγῇ βυλομένοις *legebatur* αἰχμῇ, *quod in* αἰχμὴν cuſpidem *mutarat Naogeorgus, & in* ſecurim *Ferronus interpres, & ridiculam fecerant ſententiam, atque hunc miror Euſebij locum, quem citat, non conſuliſſe cum codice Plutarchiano. Senſus verus ita habet:* Sicut (*inquit*) nimis remotam rem inſpicientibus neceſſe eſt prius viſus radios euaneſcere, quàm rem perfectè videant: ita in ipſa temporis conſideratione eius notitia nos effugit. *reliqua etiam monſtroſe erant corrupta.*

Cap. 26. Extra templa degentes.] ἔξω διατρίβοντας. *nimirum extra templa domi ſua priuatim degentes. legebatur in Aldino* ἐξώδια τρίβοντας. *itaque illa multa mendorum millia ſuſtulit corrector, vt hoc praeterierit. quod interpretes in iocularium vt inciderent, errorem fecit. Vertit enim* exodia terentes *alter: alter,* exitum ſibi procurantes, *verè decepti à ſe aut librario fallacia compoſitionis ac diuiſionis. Tertia ſurſum linea* Ἰήϊος *ſcribendum pro* Ἴντος, *quod nihil eſt.* Sagittarium, *hoc eſt, Apollinem,* Ἰήϊον *vocari, vel ex Suidæ collectaneis diſci potuit. vide Euſtathium in Iliad. o. ad verſum 365.*

Ὥς ῥα σὺ ἤϊε Φοῖβε πολὺν κάματον καὶ ὀϊζὺν.

Notum eſt ἰὸς, ἴν, *&c.* ſolum *ſignificare: neque noſtrum eſt id huc coactis exemplis docere. Locus Homeri eſt Iliad. δ. 141. de ſauciato in confuſione fœderis Menelao.*

Ὡς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

Cap. 27. Rurſumque ſeipſum diſſipet.] ἅμα πᾶσιν. *verba hæc non cohærent, neque mendo carent. Refutat autem ea, quæ ſupra diſputabantur de Apollinis in ignem, & alias res mutationibus fatalibus, ob quas etiam Dionyſius diceretur. pro* κατατείνοντας εἰσὶ καὶ *legerim libenter* καὶ κατατείνοντος εἰς. ταύτῃ περὶ τὰ ὅλα.] *Sic legendum, non* ταύτην. *Sed &* συντιθεμένῃ *&* διασκεδαζομένῃ *non ſunt recti, verùm tertij caſus. Sub finem* Φωνὴν ἐφιμερθέπιν.] *confuſa hæc ſunt; & (vt puto) manca.*

AB AVTORE ADIECTA.

Fol 701. *Verſ.* 27. *Verſus non ſunt integri. mox* Apollini iraſci.] *lego* ἐπιλήψεται δὲ τῷ Ἀπόλλωνι χαλεπ. *Verſus autem ſunt Æſchyli, & extant in fine 2.* πολιτειῶν *Platonis. Quod autem dicitur de ſacrificiis tibia carentibus, id autor noſter Minoi, acceptum fert in ſalutaribus præceptis.*

27. 16. Aeris quandam purgationem.] ἀέρος τινὰ κάθαρσιν & τῷ πυρώδει, *legendum duxi, & ſcriptum coniecturam meam comprobare deinde comperi.*

28.36. Non copia auri.] *Videtur mihi dialogiſmus eſſe cuiuſdam opulentum ob diuitias prædicantis beatum, & grauiter reſpondentis diuitiis. Melius autem ſic expreſſiſſem:* Te copia auri gaudere, haud iſtos decet. *Poſteriores ſenarij ſunt mutili.*

Fol. 703. Verſ. 16. Condimentum enim animi ſunt ſalubria dicta atque præcepta.

FINIS ANNOTATIONVM
Tomi primi.

Digitized by Google

adulatio aperta & manifeſta 125
adulatio aſſurgentium 135
adulatio auarorum 137
adulatio crudelium principum 138
adulatio ſtupidorum ibid.
adulationis amoliendæ cautio 125
adulationis deprehendendæ difficultas 126
adulationis effectus 15.124
adulationis occaſio 124
adulationis occultæ effectus 126
adulationis remedium 138
adulationis ſuſpecti qui habendi 125
in adulationibus vocabulorum abuſus 132
adulator erga ſapientiam ſibi arrogantes 124
adulator inter mulierculas 134
adulator quando maxime cauendus 133
adulator qui cauendus 126
adulator quomodo deprehenſus reprehendendus 128. & ſeq.
adulator tectus 126
adulator turpium imitator 129
adulator verus 125
adulator vt capiendus 139
adulatoris ab amico voluptatis ad finem relatione diſcrimen 130
adulatoris cognoſcendi impedimēta 139
adulatoris cognoſcendi peritia 125
adulatoris comparatio 142
adulatoris conſilia qualia 140
adulatoris deprehendendi ratio 128
adulatoris erga agreſtem mores 133
adulatoris erga elegantiores mores ibid.
adulatoris & amici diſcrimen 5.132
adulatoris facies 125
adulatoris finis. 131
adulatoris in congreſſu mores 140
adulatoris in bonis rebus mores 130
adulatoris in prauis rebus mores ib.
adulatoris natura 139.142
adulatoris promiſſio qualis 140
adulatoris qualis oratio 139
adulatoris ſignum 141
adulatorem excutiendi ratio 126
adulatores erga ſeipſos 134
adulatores quibus inſidientur 142
adulatores quibus ſimiles 137
adulatorum artes 126
adulatorum bona imitantium artes ibid.
adulatorum conſilia 139
adulatorum conſuetudo 124
adulatorum diuerſitas 140
adulatorum fuga 15
adulatorum genera 138
adulatorum in aduerſis mores 148
adulatorum inſidioſe laudantium artes 133. & ſeq.
adulatorum mores 16
adulatorum mutabilitas 128
adulatorum obſequia qualia 140
adulatorum officia 142. & ſeq.
adulatorum vox 129
adulatoria libertas circa quæ verſetur 136
adulatoria libertas qualis ibid.
adulatrices Cypriæ 126
adulteræ pœna 417
adulterij pœna 30
aduerſitatum inæqualitas 193
ææa inſula 80
æacus 212
æclus 421
ægina 47.313
ægiſthus 100.108
æglator 368
ex ægrotantibus quæ ſumenda vtilitas 139
ægrotorum natura 186
ægyptiorum conſuetudo 274
ægyptiorum in conuiuiis mos 143
ægyptiorum in mortuis corporib. conſuetudo 256

ægyptiarum mulierũ conſuetudo 236
ægyptus 18.133
æeinauta Mileſiis qui 423
æmilia 407
æmilianus rhetor 443
æmilius Scaurus 398
æmilij Pauli dictum 235
æmulatio beneuolentiæ unde petatur 237
æmulatio non neceſſaria 175
æmulationis beneuolẽtiæ remedium 237
æmulationis vis 287
æneas 385 395
æneianes 422
ænigmata 468
ænigmata Pythagoræ explicata 14
æoleia 425
æqualitas 332.334
æquanimitas aduerſus inimicos 173
aer quid ſit 71
aer unde fiat 453
aeris boni vtilitas 106
aeris ſitus 70
ærarij locus Romæ 395
æs optimum 151
Æſchynes 13.146
æſchylus 36.160
æſchyli faſtus 159
æſculapij fanum 409
Æſopus 245
æſopi fabula 17.19.245.254
ætas hominis 439
ætatis hominis ſpacia 202
ætatis ſeu æui ſignificatio 438
ætatum propria facta 104
æternitatis & vitæ temporis comparatio 197
Ætha 40
æther quid ſit 71
æex 418
affabilitas 11
affectio animi cuiuſq; 36
affectionum animi iudicia 236
affectus boni 82
affectuum cauſa & natura ibid.
affectuum corporis remedia 106
affectuum examen 165
affectuum ſitus 82
affectuum vacuitas 165
Agamedes 196
Agamemnon 19.22.35.40.48.100.101.103.108.145.152.259
Aganice 240
Agaſicles 313
Agathocles 276
Agathon ibid.
Agaue 265
Agenoris lucus 429
ager exiguus 298
Ageſij 143
Ageſilaus 38.128.132.159.162.167.293.338
Ageſilaus magnus 314
Ageſilai epiſtolium 316
Ageſilai mors 321
Ageſipolis Cleombroti F. ibid.
Ageſipolis Pauſaniæ F. ibid.
Agis 293.326.301.335.
agis Archedami F. 322
agis argiuus 137
agis iunior 326.294
Agis vltimus 323
Aglaonica Agenoris filia 440
Agones 143
agricolarum ars 175
agricultura requiſita 2
agricultura vſus 255
Aiax 41.74.97.103.153.269.
αἰδὼς vox quid ſignificet 97
αἰνεῖν 27
Alalcomenæ cur dictæ Ithaca 427
Alaſtor quid 422
alaſtores 441
Alcamones 323
Alcander 335
Alcanthoa 425

Alcibia-

Alcibiades 128.161.166.288.396.
alcmaon 44 171
alcyoneus 209
Alexander 13.97.100.135.137.144.150.159.167.180 182.280.311.373
alexander Magnus 215.219
alexander Pheræus 184.298.464
alexander Priami F. 48
alexidas Amphiaraus 422
alexidemus Mileſius 244
alia fluuius 388
alimus 254
alipies ineptus 137
aliterius quid 422
allegoria 64
allegoria 23
allaoſis 59
alui conturbationes noxiæ 227
alui laxandæ remedia 228
alyattes 250
ἀλύειν 27
amantis adfectus 173
amantis natura 179
amaſis 111.242.375
amatores puerorum ab ijs arcendi 13
amazones 430
ambitio 311
ambitionis fuga 216
ambulatio à cœna 227
ameſtris 271
amicus in re gerenda qualis 140
amicus qualis eſſe debeat 125
amicus quid ſit 177
amicus verus 128.131
amici actiones 140
amici comparandi nomiſma 177
amici delectus ibid.
amici mali reiectio 178
amici natura 138.142
amici officium 141
amici probatio 125
amici promiſſio qualis 140
amici veri nota 129
amici vmbra 177
amici inimici quomodo reddantur 175
amici qui ſint 258
amici quomodo parentur 338
amici ſimulati 178
amici veri 130
amicorum conſuetudo 179
amicorum delectationes 131
amicorum faſtidium 177
amicorũ multitudinis effectus 179
amicorum multitudini aduerſantia 178
amicorum officia mutua qualia 142
amicorum paria 177
amicorum quorundam leuitas ibid.
ex amicis damna 180
amicitia 304
amicitia meretricia 140
amicitia Reipubl. participum 101
amicitiæ proprium 181
amicitiæ æſtimatio praua 125
amicitiæ conſequens 126
amicitiæ contrarium 125
amicitiæ diſſolutio 178
amicitiæ effectus 125
amicitiæ falſæ argumenta 140
amicitiæ gemina requiſita 178
amicitiæ modus 288
amicitiæ onus 179
amicitiæ origo 180
amicitiæ principium ac ſtabilitas 126
amicitiæ pulchritudo 125
amicitiæ ſimplicis vtilitas 179
amicitiæ veræ comparandæ difficultas 178
in amicitia temeritas ibid.
amicitiarum adiuncta 179
amiſodarus 359
ammon 433
ammonius 149
amnemones qui 417
amor cæcus 124

amor

Digitized by Google

amor caſtus 361
amor erga prolem 68
amor inſtabilis 232
amor liberorum 252
amor libertatis patriæ 376
amor parentum in filios nimius 10
amor Phrygij ac Pieriæ 366
amor ſui 124
amor verus 161. 232
amoris comparatio 119
amoris diuitiarum argumentum 107
amoris mutui cauſa 253
amoris vehementis diſſipatio 177
amphiaraus 87. 199
amphidamas 250
amphiſſa 361
amplectenda quæ ſint 179
amuleta 17
anabus 361
anacharſis 159
anacephalæoſis 98
anacreontea carmina 353
ἀναμαχεῖον 336
anaxagoras 166. 269. 463
anaxagoras Clazomenius 208
anaxander Eurycratis F. 324
anaxandridas Leonis filius 323
anaxarchus 281
anaxilas 324
anaximenes 284
anchiſes 118
androclidas Laco 324
andromacha 101. & ſeq.
andromache 324
Andron Pedetes 430
ἀνέζευχε 53
anima res humida coita 16
animæ actionum cauſa diuerſa 262
animi definitio Stoica 16
animæ & corporis coniunctio 80
animæ facultates ibid.
animæ immortalitas 78. *inſtrumentũ* 309. *locus ibid. nutrimentum* 258.
animæ partes 456
animarum mutatio 438
animarum tranſmigratio 80
animal moleſtiſſimum quod ſit 138
animalia breuiſſimæ vitæ 199
animalium deſcriptio 109
animalium erga Muſicam affectio 261
animalium genera 474
animalium præſtantiſſima 199
ex Animalibus vtilitas 168
animi conſeruatio 10
animi deliquium quomodo curetur 106
animi gradus 156
animi humani partes 83
animi humani vis 458
animi moderatio 8
animi obfirmatio & erectio 158
animi partes 138
animi poſt cœnam exercitatio 227
animi pro domicilio merces 229
animi ſaucij remedium 187
animorum diſcrimen 36
animi maleuoli indicium 229
animorum medela 8
animoſe dictum 290
annibal 299
annibal Parcæ F. 360
annus Ioui cur conſecratus 404
annus quot olim fuerit menſiũ 394
anni definitum ſpacium 439
anni exordium 387. 388
anni an decreſcant 433
anſeres ſacri 410
antagoras 284. 431
antaclidas 392. 295. 319. 324
antenor 97
anthedon quid 420
anthes ibid.
anticlea 427
antigenidas 297
antigonus 208. 209 283
antigonus Macedoniæ rex 13

antigonus

antigonus ſecundus ibid.
antigonus tertius 285
antimachus 100
antilochus 16
antiochus 286.300
antiochus Accipiter 285
antiochus Ephorus 295.324
antiochus Philopappus 124
antipater 142. & ſeq. 159. 280. 285
antipatris amici diuerſi 291
antipatridas 282
antiphanes 159
antiphates formoſus 287
antiphera Ætola 387
antiphon 146
antiphraſis 56
antiquiſſimum quid 249. & ſeq.
antiſthenes 41.171
antelecythi 126
antonius 138
antonij luxus 133
antonomaſia 56
antro Coratius 383
ἄορ 53
Aornus 282
Apelles 135.353
Apelles Chius 141
Apellis reſponſum 8
aphabroma Megarenſib. quid 420
Apheſter quis 417
Apios 428
Apollo 72 104.196.467.
apollo ac Diana cur ſagittarij 104
apollo Pythius 124
apollinis cum Dracone de oraculo decertatio 442
apollinis de Principe ſententia 248
apollinis epitheton 54
apollinis nomina 467
apollinis ortus 434
apollini proprium 469
Aponœa 354
apophthegmata anonyma 341
apophthegmata quid ſint 272
apophthegmatum autor 91
apoplexia cauſa 215
Apoſphendoneti 417
appellationum abuſus 132
appetitus præter naturam 224
appetitus auerſio 217
appetitus coercendi ratio ibid.
appetitus condocefactio 214
appetitus conſeruatio 219
appetitus nimij remedium 226
appetitus ſedes 81
appetitionem neceſſariorum comitantia 258
appetitiones vehemētes vt arcenda 218
Appius Claudius 305
ἄψ 51
aqua commodum 378
aqua & ignis comparatio 377
aqua hauſtus commendatio 216
aqua interitus 379
aqua marina vtilitas 169.212
aqua origo incerta 378
aqua præſtantia ibid.
aqua vſus 225.379
aqua vſus neceſſitas ibid.
aqua paluſtres 379
aqua tepida vſus 225
aqua viua qua 380
Ara cur cōmunis Herculis & Muſarum 370
ἀργέτος 53
Arani litus 423
Araſpes 166
arbela 281
arbitrium 328
arcanum conſilium 306
arcani ſilentium 281
arcanorum enunciatio 275
Arceſilaus 131.141.217.374
arceſilai dictum. 197
Archelaus 277
Archemorus 199

Digitized by Google

archidamus 293. 294. *archidamus Ageſilai* F. 325. *archidamus rex* 2.
archidamus Zeuxidami filius 325
archidamidas ibid.
archilochus 28. 40
archytas Tarentinus 9
archytæ Tarentini facta 21
ardalus 245
aretaphila 368
arges quid 392. (*mater* 350
argileonis 352. *argileonis Braſidæ*
argiuarum mulierum facinora 356
argiuorum conſuetudo 429
argiuorum & Thebanorum ſocie-
argus 177. (*tas* 295.
arigeus 324
arimenes 273
arionis fabula 394
ariſtagoras Mileſius 350
ariſtarchus 33. 156. 166. 181. 305.
ariſtinus 383
ariſtippus 91. 161. *ariſtippi dictum* 5
ariſto 116. 324. 381. *eius dictum* 226
ariſtocratia 99
ariſtodemus 268. 284. 375
ariſtogeito 290
ariſtomenes 150
ariſtophon 22
ariſtotelis balbuties 32
ariſtotimus 363. & ſeq.
arithmetica quid 87
arius Alexandrinus 312
aromatum vis 185
arrogantiæ effectus 143
arſalus 446
arſelis 428
arſinoe 12
arſinoa 200. 425
artificum inſtrumenta 184
artificij honos 284
artium princeps 381
artoxerxes 272. 273
artoxerxes Mnemon 274
artyni qui. 416

aſiaticorum natura 194
aſini natura 246
aſpharagoniæ fructus 232
aſſentatio periculoſa 126
aſſentationis vis 14
aſſurgendi honor 341
aſyndeton 59
ἀπός 51
Ate 263
ateas 275
atelles 46. *atellis obitus ibid.*
athamas 266
athenæ 14. 128. *athenienſiũ laus* 278
athenodorus 312
atheſis 307
atrides 18
attalus 286
attica Colia 116
attica conſtructio 53
attentionis conciliandæ modus 19
Auari exitus 377
auaritiæ commodum 373. *auaritiæ effectus* 350. *auaritiæ exemplum* 357
auaritiæ impediendæ lex 349. *auaritiæ vitium* 263.
audacia 36. *eius deſcriptio* 68. *audaciæ militaris Spartanorum cauſa* 323. *audaciæ parãdaratio* 346. 347
audaciæ ſedes 82. *audaciæ vis* 160.
audienda quæ ſint 118. *audiendi decorũ* 112. *audiendi delectus* 111. *audiendi & dicendi ordo* 112. *audiendi modus* 113. *audiendi vtiliter modus* 17. *in audiendo æquanimitas* 119.
audientium bonum 113.
auditionis examen 116. *auditionis finis ibid. auditionis neglectæ euentus* 112. *auditionis vitia ibid. auditionis vtilitas* 111. *ex auditione fructus* 116. *in auditione an & quatenus quærendum* 117.
in auditione quæ cauenda 119
auditor an præmeditatus eſſe debeat 120. *auditor iudicij expers ibid.*

auditor

auditor moleſtus quis ſit 118. auditor quomodo præformandus 112. auditor ſibi ipſi vt noceat 117. auditor vt ſe accommodare dicenti debeat ibi. auditoris officium 120. auditoris ſeſſio & habitus ibi. auditori quid cauendum 113. inter Auditorem & dicentem proportio 120. auditores moleſti ibi. auditores monendi mos poeticus 236. auditorum errata 118. auditorum importunitas & curioſitas reprehenſa 123. auditorum vitia ib. auditorũ inuſitatæ voces 120
auditus cauſa 182
auditus natura & potentia 111
augurum ſacerdotia 411
augurium interdictum 403
auguriorum prohibitorũ certo tempore ratio 394
auium ſiniſtrarum ſignificatio 405
aurora 21
aures cur nobis duæ 112
auxeſis & hyperbola coniunctæ 69

B

Babylon 159
Bacchus 137
bacchus Eleutherius 412
bacidis oracula 353
Bactriana 373
bagoij 143
balnei calidi vſus 224
ballachrades 429
bannoni 360
batheia 300
bathyclis poculum 252
batrachomyomachia Homeri an ſit (48.
batrachus 13. battus 130.
battus felix 374
Beatitudo externa 185
beatus quis 2.143
beati qui 223
beatorum poſt hanc vitam ſors 211
bellariorum appetitio 216
bellerophontis fabula 191
bellum Chiorum cum Erythræis Ionum 356.
Bellum Decelicum 289.
bellum & pax 10
bellum inter Naxios & Mileſios 366
bellum inter Theſſalos & Phocenſes 355.
bellum Lamiacum 374.
belli lucrum 303. belli neruus 301
belli occaſio 307
belli ſumptus 293.315
belli Troiani cauſa 48
bella inteſtina 317
bellorum cauſa 279
bellicoſi vnde fiant homines 320
beneficium in ignorantes 141
beneuolentia mutua 237
beneuolentiæ contrarium 157
benignitas moderata 338
beopolitanus 372
Bias 111.133.138.242.326.
bias Prienæ 411
bibendi modus 253
bibliothecæ coemptio 9
binarius numerus 88
bio 136 268. bion 26.164
bionis dictum 8
βίος 11
bito 135. biton. 196
Blepſus 367
bletoneſiorum conſuetudo 406
Bœotarchas 297
bœotia 46. bœotiæ oracula 434
bœoti ritus 395
bœotorum reges 99
bœotiæ fluuius 395
Bonæ deæ ſacello myrtus cur non inferatur 388
boni agniti neglectus 41
boni qui 398. boni re vera 118
bonum proximum à ſummo 255
bonum ſummum quod 93. bona excellentiſſima 43. bona expetibilia quæ ſint 85. bonorum comparatio 86
bonorũ corporis & fortunæ æſtimatio 43. bonorum corporis imperfectio 86

bonorum

Digitized by Google

bonorum deſcriptio 204
bonorum externorum contemptus 158
bonorum externorum ſine virtute poſſeſſio 45
bonorum humanorum comparatio 6
bonorũ præſentium cõſeruatio 331
bonorum principium 124
bonorum vrbi maximum 395
βόμβος 54
boopis 425
bootes 73
boreæ vis & natura 75
bottiæorum puellæ 424
boum cornua Dianæ in Auentino templo cur affixa 383
Braſidas 160.293
braſidæ metus 156
Braſidas 313.318
briſeis 32.40
briſeis 49.96
briareus 177
βροντᾶν 54
briareus 179
brutus 354
brutorum natura 183
brutus 392.415
Bubulus pes 424
bucoliorum genus vnde 419
bugæus 424
bullarum vſus 411
buris 345
buſiritæ 246
butetius 407
buzygium 238
Byſius menſis 417

C

Cæciæ natura 171
Cæcilius Metellus 306
Cænei tranſmutatio 155
capio 308
cæſar 174
C. Cæſar 311
cæſar Auguſtus 312
cæſaris potentia 301
cadauera cur ſint frigidiſſima 380
caducarum rerum natura 475
Caia Cæcilia 392
Caij & Caiæ voce quid ſignificetur ibid.
calamitatis communitas 180
calamitatum origo 185
calamitatum remedium 185
calautia 420
calbia 368
calchas 36
calcitro 12
calendæ vnde dictæ 389
calendarum appellatio vnde ibid.
C. Caligula 270
calippus 277
callias Lacedæmonius 320
callicles 211
callicratidas 336
calligeneia 423
calliope 48
callipides 319
calliſthenes 143
calliſtratus 296.432
caloris interni conſeruandi ratio 160
calumnia 143
calypſo 33.85.91
calypſonis antrum 66
Camertes 307
camma 370
candaules 418
canendi genera 89
cantharidis pedes ac alæ 26
cantharion arcas 416
caniculæ ortus 104
canis lignea apud Locros 419
canum natura 398.413.
cantus interualla 456
capheiſus 286
caphena 357

Digitized by Google

Capitis nudatio & velatio. 385
Sp.*Carbilius.* 386.399.400
Caria. 357
Carmen heroicum. 51
Carmen ſenarium. ibid.
Carmenta. 499.400
Carmenta templum 499
Carneades. 136
Caro optima ſimul & peſſima. 111. 242
Carnis crudæ contactu cur interdictum flamini Diali. 413
Carnis eſus effectus. 224
Carnis mendicatoria ſignificatio. 418
Carnis natura. 413
Carnes quomodo edendæ. 224
Carthago. 181.305
Caryſtiæ rupis ſtamina. 461
Caſander. 282
Caſſiopæa bos. 422
Caſſius Severus 137
Caſte factum. 285
Caſtellum expugnandi ratio. 279
Caſtigandi ſub aliena perſona modus. 149
Caſtigandi verbis modus. ibid.
Caſtigatio Laconum. 347
Caſtigationes corpori quales imperandæ. 312
Caſtitas. 352
Caſtores. 422
Caſtrametatio. 102.& ſeq.
Caſus inſperati. 116.
Catachreſis quid. 54
Catapulta tormentum. 326
Cato. 34. 36. 174. 219. 224. 233. 312.
Cato maior. 392.394
Catonis dictum. 17
Catulus. 311
Cauſa medica. 105
Cauſarum diuiſio. 463
Cauſarum externarum natura. 219
Cauſarum inquiſitio ſuperuacua 34
Cautio bellica. 289
Cautio imperatoria. 306
Cebes. 13
Celeritas viſus expreſſa. 68
Celtarum cum Annibale fœdus. 357
Celtiberi. 305
Celticarum hiſtoria. 357
Cenſorum mos. 398
Cephiſocrates. 141
Cephiſophon. 349
Cephiſus. 324
Cercaphus. 422
Cercopes. 137
Certamen Iſthmicum. 160
Certaminum aduerſus feras finis. 168
Chabrias. 290.297
Charea. 270
Charephanes. 21
Chalcedoniarum fœminarum conſuetudo. 419
Chaleiœcus. 314
Chaos Heſiodo quid. 377
Charei. 290
Charetes. ibid.
Charicretes. 417
Charilaus rex. 132.340
Charila Delphis quid. 418
Charila ſacrificium. ibid.
Charillus. 292
Cheiromacha. 423
Cherroneſus. 358
Cherſias poeta. 262
Chiarum mulierum facinora. 355
Chilo. 168.243
Chilon ſophiſta. 280
Chimara. 359
Chimarus. ibid.
Chiomara. 372
Chiron. 104
Chirurgia. 107
Chœnix quid ſit. 56

Chreſmoſyne. 472
Chreſti qui. 416
Chryſa & chryſeis. 49
Chryſæ votum. ibid.
Chryſantas. 394
Chryſes. 94
Chryſeis. 22
Chryſippus. 33.42.398
Chyſis. 378
Cianarum virginum virtutes. 361
Cibi finis. 257
Cibi incommoda. ibid.
Cibi modici vtilitas. 347
Cibi quantitas. 160
Cibum capiendi ritus. 214
in Cibo ſumendo quæ conſideranda. 221
Cibi ægrotantium. 214
Cibi aluum ſoluentes. 228
Cibi multi nutrimenti. 124
Cibi tenues. ibid.
Ciborum auerſationis cauſa. 221
Ciborum delectus. 224
Ciborum differentia. 139
Ciborum dulcedinis origo & cauſa. 120
Ciborum noticia. 230
Ciborum vulgarium natura. 217
Cicada. 67
Cicere. 174.310
Ciceronis nomen. ibid.
Cimmeriorum de ſole opinio. 269
Cineſias. 26.270
Circe 85.128.174.232
Circi Flaminij nomen. 401
Circuli cœleſtes quot. 456
Circuli cœleſtes ſimul circũacti. ib.
Cirra. 418
Ciuis officium. 335
Ciuitas beata quæ. 251
Claudius Marcellus. 216
Claudia Priſca.
Clea. 357
Cleander. 17.336
Cleanthes. 38.41.122.151
Clearchus. 147
Cleidamus. 427
Cleitus. 150
Cleo à Daulia. 465.466
Cleobis. 137
Cleobulina. 240
Cleombrotus. 265
Cleombrotus Lacedæmonius. 432
Cleombrotus Pauſaniæ filius. 330
Cleomenes. 129.295.356
Cleomenes Anaxandridæ filius. 330
Cleomenes Cleombroti filius. 331
Cleomenis dictum. 324
Cleonymus. 333
Cleon. 150
Climacides quæ. 126
Clœlia. 362
Clitemneſtra. 108
Cnoſſiorum mos. 429
Cocytus. 193
Cælibatus pœna. 335
inter Cœnam & ſomnum intercapedo. 227
Cum Cognatis cur non contrahant Romani nuptias. 413
Cognitio proprij corporis. 230
Cognitio ſui ipſius. 144
Coliadæ qui ſint. 419
Collaudationes à reb. præſtantibus ductæ. 43
Collocandi honor. 244
Colloquium vtile. 240
Colloquij vtilitas. 223
Colonus. 426
Colorum diuerſitas. 390
Comæ vſus. 292.337
Comæ alta ratio. 292
Commercia hominum inter ſe prima. 249
Comitas in colloquiis. 11
Comitatis commendatio. 279
Comiter dictum. 292
Comitiali morbo cur obnoxia capra 414

Cõmendatio benedictis præmiſſa. 22
Communiſſimum quid. 249
Communitas coniugum. 237
Comœdia origo. 108
Comparationum genera. 68
Compenſatio præter naturam. 230
Concordia imago. 275
Concubitus interdictus. 239
Condimenta vbi quærenda. 120
Chirurgi officium. 146
Condimentorum ſuauiſſimum. 218
Condimentorũ varietas 230. & ſeq.
Conditio optima quorum. 205
Confirmatæ virtutis ſignum. 218
Congreſſus amici. 139
Congreſſus coniugalis. 234
Congreſſus coniugalis tempus. 401
Congreſſus cum vxore cuiuſmodi eſſe debeat. 2
Conipodes qui. 416
Coniugalis amor. 100
Coniugium æquale. 16
Coniugium beatum. 235
Coniugium in numeris. 471
Coniugium inter impares. 233
Coniugij diſſidium. 337
Coniugij offenſa grauiſſima. 235
Coniugij partes. 237
in Coniugio rerũ communitas. 234
Coniugum æqualia facta. 234
Coniugum conſenſus. 233
Coniugum peccata. 238
Coniugum religio. 234
Coniugibus quæ vitanda. 238
Conon. 319
Conſalium feriarum. 397
Conſequentiæ cognitio vnde. 469
Conſilium liberale. 274
Conſilij mali pœna. 44
Conſiliorum malorum exitus. 28. & ſeq.
Conſolandi nos modus. 207
Conſortia. 336
Conſtanter dictum. 291
Conſtantis hominis proprium. 188
Conſtantia. 34
Conſtantia militaris ſignum. 282
Conſuetudo amicorum. 174
Conſuetudo coniugij prima. 232
Conſuetudo malorum. 14
Conſuetudo mulierum cum viris. 24
Conſuetudinis humanæ ignorantia. 215
Conſuetudinis vis. 4. 122. 164. 214
Conſus. 397
Contemplationis veri impedimenta. 195
Contentio cum inimicis. 175
Contentionum remedia. ibid.
Contemtui aduerſa. 114
Continentia. 40
Continuationis attentæ vis. 160
Contractus temerarius. 14
Contrariorum conciliatio. 24
Contrariorum doctrina. 172
Contrariorum repugnantia. 72
Conuerſiones planetarum quot. 456
Conuiciandi modus. 170. 171
Conuicium falſè retortum. 297
Conuiciorum audiendorum ratio. 171
Conuiciorum effectus. 278
Conuiciorum materia. 43
Conuictus quid. 3
Conuictus natura. ibid.
Conuiuandi vtilitas. 250
ad Conuiuium quomodo accedendum. 243
Conuulſionum cauſa. 222
Copiæ cauſa. 396
Corcyra. 417
Coretas. 460. 463
Corinthus. 159 260
ad Corinthum pugna. 294
Cornelius Pontifex. 383
Cornelia Scipionis ſoror. 240

Digitized by Google

Cornix. 435
Choron. 472
Corona querna ratio. 409
Coroniſta vnde dicti. 375
Corpus ex diuerſis corporibus. 451
Corporis abuſus. 229
Corporis ad ſanitatem preſeruatio. 119
Corporis adſueſactio. 224
Corporis coercitio. 216
Corporis conſeruatio. 10
Corporis contaminatio. 256
Corporis cura. 231
Corporis deſcriptio. 8
Corporis & animi communicatio. 195
Corporis & animi ſocietas. 231
Corporis moleſtia. 195
Corporis repletio. 214
Corporis requies. 186
Corporum exercitatio. 190
Corporum motuum differentia 450
Corporum partes. 237
Correctionis indicium. 164
Cothus. 421
Cotys. 275
Cranaa inſula. 48
Crapula vitium. 215
Craſſus. 172.403
Crataidas. 358
Craterus. 283.365
Crates. 148.169.217.235
Cratetis dictum. 5
Credenda quæ ſint. 258
Creon. 180.215
Creta. 168.441
Criminis obiecti purgatio. 172
Crimine falſo obiecto quid agẽdum. ibid.
Criſſon Himereus. 135
Critheis. 46
Critias. 271
Critola. 375
Critologus quis. 416
Crœſus. 135
Cronos. 386
Cruditatis cauſa. 217.214.
Cryaſſa. 358
Cubus. 453
Cubi natura. ibid.
Cucurbitularum vſus. 250
Culpæ communicatio. 151
Cuma. 40
Cuma libertati reſtituta. 276
Cunctationis deſcriptio. 68
Cupiditas imperij. 276
Cupiditatum illicitarum damnum. 216
Cura alienarum rerum. 280
Cura ocularis. 11
Cura pro publico. 295
Cura ſui ipſius. 257
Curarum vacuitas. 14
Curatores. 101
Curioſitas inepta. 325
Curioſitas inimicorum. 169
in Curioſum dictum. 283
M. Curius 298
Curſus viri fortis. 68
Cyclops. 105
Cyclopum inſula. 65
Cylo. 364
Cyniſca. 318
Cynosbaton. 419
Cynoſurenſes. ibid.
Cypſelus. 262
Cyrus. 38.148.237
Cyrus minor. 274
Cyrus. 273.357.394

D.

DActylus. 51
Daiphantus. 297
Damaſenor. 423
Damatria. 331
Damindas. 333
Damis. ibid.

Damo-

Google

Damnoſiſſimum quid. 249.250
Damonidas. 295 333
Damoteles. 430
Danaides. 257
δαιὸν. 27
Daphnis. 369
Daphnis fluuius. 260
Darius. 126.273.283
ante deambulandum quid agendũ. 223
Decus conciliantia. 235
Defatigationis remedium. 106.107
à Defatigatione quid agendũ. 225
Defectus ſolis & Lunæ cauſa. 268
Defenſio ſui. 326
Degenerum natura. 202
Deimachus Eleonis F. 427
Deiſidæmonia. 264
Delectationis in auditione ratio. 116
Delectus rerum præſtantium. 50
Deliberatio anceps. 13
in Delicto deprehenſi pœna. 347
Delinquentis per ebrietatem pœna. 252
Delphi. 205
Delphica ſacrificia. 418
Delphinorum natura. 261
Delus. 338
δέμας. 79
Demades. 218.283.285.295
Demaratus. 149 334.356
Demaratus Corinthius. 380
Demetrius. 6.284.432
Demetrius grammaticus. 432
Demetrius Phalereus. 149.228.292
Demetrij. 143
Democratia. 100
Democratiæ pictura. 99
Democritus. 162.229
Demodocus. 108
Demonides. 22
Demoſthenes. 7.209
Demoſthenes Athenienſis. 208
Demoſthenis factum. 161
Dentium curatio. 222
Dercyllidas. 335
Dercyllidas Pyrrho. 335
Deſcriptio actionum. 66
Deſcriptio affectionis. ibid.
Deſcriptio cauſæ. ibid.
Deſcriptio formæ. ibid.
Deſcriptio inſtrumenti. ibid.
Deſcriptio loci. 65
Deſcriptio modi alicuius. 66
Deſcriptio temporis. 65
Deſertorum ſupplicium. 103
Deſperatio. 158
Deſpicientia. 118
Deus quid. 269
Deus quomodo percipiatur. 76
Dei cogitationes. ibid.
Dei inſtrumentum. 262
Dei inſtrumenta. 268
Dei natura. 448
Dei nomina. 472
Dei omnis præſentia. 266
Dei opera. 451
Dei regia dignitas. 77
Dei regimen. 76
Deo immortalitatem cur tribuant Epicurei. 445
Dij affectibus præditi. 31
Dij amore vatum loquantur. 437
Dij cur fingantur conſuetudine humana vti. 50
Dij hominibus aſſimilati. 76
Dij Stoicorum. 451
Dij vt invocandi. 268
Deorum appellatio. 85
Deorum beneficium. 141
Deorum cognomina. 478
Deorum contentio. 25
Deorum cura & præſentia. 77
Deorum inimici. 270
Deorum immortalitatis argumentum. 217
Deorum inſcitiæ effectus. 263
Deorum iuſtitia. 77

Digitized by Google

Deorum manium veneratio. 393
Deorum metus. 266
Deorum natura. 75.267.452
Deorum numerus. 444
Deorum opera caduca. 437
Deorum pictura. 109
Deorum principis natura. 76
Deorum prouidentiæ proprium. 77
Deorum ſimulachra. 440
Diis accepius. 2
Diis attributa corpora. 75
Diis chari qui. 87
de Diis. 75
de Diis vera opiniones. 25
Dexicreon. 429
Diagoras. 271
Dialectus Homeri. 51
Dialectus Ionica. ibid.
Dialecti Atticæ exempla Homerica. 52
Dialecti Doricæ exempla. 51
Dialecti Doricæ & Aeolicæ cõmunia. ibid.
Dialectorum in conſtructione vocabulorum proprietas & diuerſitas 53
Diana. 26.72.285
Dianæ templum Romæ in vico patricio. 383
Diatypoſis. 63
Dicæarchus. 467
Dicere ex tempore quibus permittendum. 8
Dicendi genus floridum. 65
Dicendi genus grande. ibid.
Dicendi genus medium. ibid.
Dicendi genus tenue. ibid.
Dicendi libertas. 34.275
Dicentis mores. 314
Dicendi ſtudium. 312
Dicentium vitia quomodo audienda. 114
Dictionis Homericæ varietas. 65. & ſeq.
Dictum in fine poſitum. 23
Dicti unius ad plures vſus accommodatio. 42
Dictorum adiacentia. 26
Dictorum cauſa. 34
Dictorum & factorum conſideratio. 33
Dictorum & factorum diſcrimen. 272
Dictys. 192
Didymus Planetiades. 431
Dies atri ſiue nefaſti. 389
Diei exordium. 407
Difficultatis rerum cauſæ. 122
Dinon Tarentinorum dux. 427
Dio. 277
Dio Syracuſanus. 9 208.109.
Diodotus. 310
Diogenes. 149.154.159.160.163.169.
Diogenis dictum. 2.26.163.170.
Diogenis præceptum. 6
Diogenes Cynicus. 55.378
Diogenes Sinopenſis. 158
Diognetus. 366
Diomedes. 35.36. 95.99.106.263.385
Diomedon. 296
Dion. 128.129.180
Dionyſius. 115.128.ibid.130.146.180 276.346.
Dionyſius Siciliæ tyrannus. 325
Dionyſij adulatores. 130
Dionyſij tyrannis. 133
Dionyſius iunior. 277
Dionyſia. 161
Diophantus Themiſtoclis filius. 1
Diphridas. 318
Dis. 271
Diſciplina domeſtica. 347
Diſciplina militaris. 305.308
Diſciplina natura deſtituta. 2
Diſciplina Spartana. 322
Diſciplinæ militaris exemplum. 275
Diſciplinarum hoſtes. 9
Diſpoſitio Homerica. 94

Diſputan.

Diſputandi contentio. 11
Diſputandi de virtute ratio. 161
Diſputationes moleſtæ. 435
Diſputationum in cœna vel poſt vſus. 226
Diſſenſiones virginum vt ferendæ. 232
Differendi argumenta. 118
Differendi promtitudo. 7
Differentes vitioſe quatenus proſint 114
Diſſidij coniugalis ob obtrectationẽ remedium. 238
Diſſimulatio. 127
Diſſimulatio peccatorũ paterna. 15
Diuina inconſtantia refutata. 436
Diuinandi ſpiritus qualis. 459
Diuinandi vis. ibid.
Diuinatio. 107
Diuinationis cauſa. 436
Diuinationis partes. 107
Diuitiæ cœca. 334
Diuitiæ doctrinæ comparatæ. 467
diuitiæ quibus adſint. 6
Diuitiarum contemtus. 46
Diuitiarũ poſſeſſio vnde pendeat. 6
Diuitiarum ſimulatio. 163
Diuortia. 386
Dius. 46
Dromychatas. 285
Dryas. 18
Dryopes. 27
Dryas. 446
δῶ. 51
Doctrinæ genus mutum. 24
Doctrinæ immortalitas. 5
Doctrinæ vis. 2
Dodecaedron. 452
Dolentium & lætantium diſcrimina. 84
Dolon. 36.156
Doloneia. 442
Dolor rationi ſubditus. 82
Doloris medela. 203
Doloris natura. 187
Doloris ſedes. 82
Doloris vacuitas. 83
Dolore affectorum deſcriptio. ibid.
in Dolore modus. 188
Domitianus. 398
Domitius. 171.174.301.308
Domus quid. 252
Domus vt regenda. ibid.
Donatio coniugum. 244
Donationes coniugum cur prohibitæ 384
Donum à genero aut ſocero cur capere vetitum. 385
Donum inconueniens. 284
Donorum Dei interitus. 437
Dorica conſtructio. 53
Doryxenus quid. 420
δοῦπος. 53
Dubij facilis ſolutio. 24
Dux militum. 306
Dux præſtantiſſimus. 381
Dux qualis eſſe debeat. 319.329
Ducum reuerentia. 340
in Duce quantum ſitum. 320
Dyrrhachium. 311
δύη. 88

E.

EBrietatis effectus. 147
Ebrietatis fuga. 38
Ebrioſi deſcriptio. 23
Ebrioſorum mores. 414
Echecrates. 434
Echelaus. 261
Echetus. 100
ἔκηλος. 51
Eclipſees ſolis cauſa. 74
Ecprepes Ephorus. 327
Ederæ natura. 414
Educatio. 7.344
Educationis rectæ vis. 6
Educationis vis. 333
Eduliorum genera. 217
Ei. 262

El. 262
Εἴ quid ſignificet. 469
Εἴπηθα. 51
Elaa. 434
Elaphebolia. 355
Elaſiaqui. 422
Elbia. 406
Electra. 371
Eleiorum laus. 293
Elementa formatiua. 379
Elementorum accidentia. 73
Elementorum concordia. 71
Elementorũ explicatio fabuloſa. 70
Elementorum mutationes. 438
Elementorum natura. 71
Elementorum numerus & ſpecies. 70.88.89.379
Elementorum ordo. 70
Elementorum tranſmutationes. 453
Eleo fluuius. 427
Eleorum conſuetudo. 429
Eleorum mulieres. 424
Elephantis natura. 183.239
Eleuthera. 426
Eleuther. ibid.
Eiida amores. 14
Elieus. 426
Ἔλλαβε. 51
Ellipſis. 58
Elyſius. 197
Embaterij moduli. 348
Emendatio morum exemplaris. 16
Emphaſis. 56
Enalus. 262
Encniſma Arginorum quid. 422
Encyclia. 8
Enallage. 57.59.60.61.62
Engaſtrimythei. 437
Epanetus. 327
Epaminondas Thebanus. 9.26.112. 128.167.
Epanalepſis. 57
Epanaphora. 58
Epanodos. ibid.
ἔφηθα. 51
Epheſus. 285
Ephippus. 427
Epicharmus. 146.276
Epicureorum dogma. 443
Epicureorum refutatio. 444
Epicurus. 45.91.120.228
Epicurea ſecta initium. 91
Epicydes. 287
Epigrammatis vſus. 109
Epimetheus. 29
Epiphoneſis. 63
Epitherſes. 443
Epitheta quid. 54
Epitymbia. 252
Equus cur Marti immoletur. 410
Equorum inſtitutio. 112
Ergano. 184
Erigeus. 428
Eros. 311
Erotes. 312
Errantium diuerſitas. 163
Error exitioſus. 263
Error in bello. 289
Error venenatus. 263
Eruum Kathartera cur Tralliani vocent. 428
Eryxo. 374
Eſſentia quinta. 71
Eſus eorum qua vixerunt. 256
Eteocles. 22.344
Etruſci. 33
Euander. 392.395.408
Euboidas. 327
Eutus. 149
Eudamidas. 295
Eudamidas Archidami F. 327
Eueni dictum. 125
Euippus. 291
Eulaus. 149
Eumenes. 286
Eumetidis ſcirpi. 250
εὐνομία. 98

Euno-

eunoſtus heros Tanagra 426
euripides 23
euripidis dictum 120
euripidis laus 277
eurybiades 287
euryclea 109
eurycratidas Anaxandridæ filius 328
eurydice 16
eurypilus 107
eumeis 244
euthycrates 182
euthyneus. 204
eutropio 13
Exceſſus Dorij & Lydij 165
excubiarum modus 302
excuſatio amici irrita 179
exercitatio animi vtiliſſima. 173. 174.
exercitatio corporis 9
exercitationis vis 160 164
ab Exercitatione quid agendũ 150
exercitationes literarum ſtudioſis conuenientes 222
exercitationum vtilitas 105
exiſtimatio 323
exiſtimationis argumentum. 175
exordij fines. 94
expiationum ritus 383
exprobratio damnorum fortunæ. 43 44
exprobrationes & conuitia 43
explorandi ſeipſum ratio 161
exſecratio quid? 396

F.

Fabius Maximus 299
C. Fabricius 298
fabula de rebus apud inferos 17
fabulæ nomen quãdo competat. 444
fabularum poëticarum cauſa 70
fabularum vtilitas. 19
facilimum quid? 249. 250
facinora magna 311
facinorum malorum effictio. 24
facium quinque in nuptiis accenſio. 382
facundia. 42
facundiæ vis 11. 97
fama regum vnde pendeat 278
familia optima quæ 252
famis cauſa 227
farinæ natura 413
faſces Pratorum geſtandi ratio. 406
faſtus deminutio 162
faſtus depoſitio. ibid.
faſtus excuſſio. 113
faſtus vacuitas. 35
fatalium malorum origo. 190
fatum 76. 210
fati fuga. 82
fati tolerantia 200
fati vis 78
Faulius aruſpex 388
fauoris demerendi modus 275
fauſtus. 310
febrium cauſa 219
fecialium maximus. 400
felices qui 204
felicitas incerta. 344
felicitas vera 85
felicitatis vox 30
felis natura 322
feneſtra porta Romanæ appellatio. 393
ferarum peſſima 242
fermenti natura. 413
ferro quomodo duricies ac mollicies inducatur. 464
feſtorum dierum contentio fabuloſa 457
fides. 300
fidei exemplum 362
fidei habendæ derogandæq; modus. 345
fiducia 306. 426
fiducia ſui. 295. 297. 314 333.

figura ſententiarum 63
filius carus. 177
filio à patre honos habitus. 299.300
Flaminis Dialis ceremonia 413
Flaminis Dialis ſolennia ibid.
Flamini Diali cur iurare non liceat 396
Flaminius 401
Fluxionum ventris cauſa 217
Fœminæ laus. 353
Fœnum in cornu. 402
Fœtus menſtruoſus 245
Forma quid? 455
Forma corporis & conſeruandæ & augendæ præcepta 235.236
Formæ excellentis deſcriptio 69
formæ variæ approbationes 120
Fortis comparatio 83
Fortium adumbrata expreſſio 68
Fortiter dictum 293
Fortitudo audax 166
Fortitudo delineata 68
Fortitudo mulieris 364
Fortitudo quomodo paretur 39
Fortitudinis & iuſtitiæ comparatio 294.319
Fortitudinis præmium 298
Fortuna 287
Fortuna an robuſtiſſima 249
Fortuna & fatum 29
Fortuna qualis 190
Fortuna ſecunda 343
Fortunæ breuis fanum 403
Fortunæ facinus artificioſum. ibid.
Fortunæ munera 29.307
Fortunæ oppoſita 182
Fortunæ oppoſitæ artes 183. & ſeq.
Fortuna primigenia. 413
Fortunæ proſperæ conſequentia. 190
Fortunæ proſperæ vſus ad quē pertineat 9
Fortunæ varietas 302
Fortunæ vis 182.190.403
Fratrum amor 285
Fratrum beneuolentia mutua. 100
Fraus. 293
Fraus vtilis. 321
Fricandi modus 223
Fricationis vtilitas ibid.
Frigida lotorum cautio 224.
Frigoris remedium 106
Frugalitas 292.295.305.
Frugalitas doctorum. 246
Frugalitatis exempla. 316
Frugaliter dictum 298.281
Fucandi artificium 322
Furciferorum appellatio 402
Furoris exemplum 425

G.

Galatia 223
Gallogræci. 372
Garrulitatis pœna 12
Garrulitatis reprehenſio 278
Gaudij fundamentum 187
Gelo 275
Geminatio conſonantium 51
Genij an ſint? 440.
Genij mali 443
Genij quid 290
Geniorum differentia 440
Geniorum longæuitas 445
de Geniorum morte 443
Geniorum natura & inuentio 438
Geniorum natura 442
Geniorum neceſſitas 440
Geniorum nomina 446
Geniorum ſimulacra. 440
Genijs quæ euenerint. 442
Geradatas 322
Geryon 387
Glaucia 427
Glaucus medicus 213
Gloria 6.42
Gloria quibus rebus paranda 311
Gloria vera 294.321
Gloriæ amor. 282

Gloria

Digitized by Google

Gloria comparandæ ratio. 317.319
Gloria cupiditas honeſta. 167
Gloriæ parandæ medium 217
Gloriæ ſtudium 277.280
Gnoma quid. 91
Gnomarum genera diuerſa ibid.
Gobrias 126
Gorgias 142.211.322.353.
Gorgiæ dictum 55
Gorgo 211.350
Gorgo Leonidæ vxor 335
Græciæ imbecillitas 436
Græci peſte afflicti 49
Grammatices profectus 155
Grammaticus ineptus 137
Grati exemplum. 300
Gratia vnde proficiſcatur 39
Gratiam quid pariat 324
Gratiarum ſacrificium. 236
Gratitudo 279.280
Grauedinis remedium 106
Grauium ad medium motus 449
Grauiter dictum 291
Gryllus 209
Gulæ refrenandæ media. 225.226
Gyges. 428
Gylippus Spartanus 12
Gymnaſtice 8
Gyrtias 351

H.

HAde 271
Hamaxokyliſtôn genus vnde. 431
Harmodius 289
Harmodij ac Ariſtogitonis ſtatuæ 146
Harmoniæ compoſitio 456
Harmoniæ ortus 72
Harmonica 472
Harpalus 280.
Hecate 398
Hecateus Sophiſta 325
Hecatomphonia 257
Hector 23.37.97.98.101.102.153. 202.154.202.208.
Hector cum equis colloquens 80
Hectoris obitus 49
Hecuba 34.270.
Hegeſippus Crobylus 290
Helenus 107
Helena 22.34.48 108.235.
Helepolis 284
Hellanicus 363
Hephæſtion 281.282.
Heracleitus. 265
Heracletes 183.184.379.460
Heracleti dictum 114
Heracleo. 436
Heracleo Megarenſis. 435
Heraclidæ 50
Heraclitus 117.439
Heraenſes 420
Hercules 79.137.173 391.400. 428.441
Hercules falſus 136
Herculis apud Coos ſacerdotis habitus 431
Herculis ara 400
Herculis cum Antagora pugna. 431.
Herculis poſteritas 295
Herculis ſacrificium 408
Herculi cur pleriq; decimam bonorum conſecrent 388
Hermione 238
Hermodotus 283
Hermolaus 270
Herois mortui indicium 444
Heroidis ſacrificium 418
Herondas 335
Heſiodus 48.261.330
Heſiodi ſepulchrum 261
Hidrieus Cares 294.315
Hiero 257.275
Hieron 146
Hieroſolyma 286
Himera 275

Hime-

himerius. 137
hipparchus Euboenſis 279
Hippocrates 163
hippocratidas 335
Hippocles. 190
hippoclus. 355
hippodamus 335
hippolytus 34
hippothorus 232
hiſter 413
hiſtrionum appellatio. ibid.
hiſtrionum mos 170.
Homerica auis 160
homerica dictionis copia 50
Homerus 167.175.289
Homerus quando & quomodo mutarit nomen 47
Homerus quo tempore vixerit. 50
Homerus quod Colophonius 48
Homerus quorum Poeta 330
Homeri ætas 48
Homeri elocutio 93
Homeri excellentia 49
Homeri fiducia 162
Homeri genus 49
Homeri in narrando artificium. 50
Homeri in ſcribendo præſtantia. ib.
Homeri mors 47
Homeri nomen 46
Homeri ortus ibid.
Homeri parentes 49. & ſeq.
de Homeri patria diſſenſio. 48
Homeri poemata. ibid.
Homeri poeſis 49 50
Homeri ſepultura. 48
Homero ænigma propoſitum. ibid.
homo perfectus 9.
homo quid. 79 190
hominis cum brutis collatio. 183.
hominis finis 206
hominis ſine cibo viuentis fabula. 445
homini optimum quid 196.204
in Homine res principes quæ. 6
homines deorum memores. 77
hominum penuria. 436.
hominum ſimulacra. 440
hominibus omnibus commune. 266
homicida quis habeatur. 394
homœoptoton. 58
homœoteleuton. ibid.
honeſtas antiqua 394
honeſtatis fons 4
honor aſſurgendi 99
honoris commendatio 386
honoris inanis contemtus. 399
honoris ſtudium 134
honori ſacrificandi ratio. 386
ὀπώτερον. 51
ὀππότερος ibid.
hora dea 397
hordei in ſacrificiis vſus 416
horizontis magnitudo. 349
horroris cauſa 82
horta templum cur ſemper apertum 397
hortenſius 310
ὀτριχὰς 51
hoſioter Delphus quis 418
ex hoſte vſus 342
hoſtibus fuſis quid agendum. 103
ex hoſtibus vtilitas quomodo capienda. 168
humanæ res quales 190
humanarum rerum ſtatus. 189
humanitatis admonitio. 283
humanitatis exemplum 274
humanitatis ſignum 281
humaniter dictum ibid.
humiditatis natura. 460
humilitatis ſimulatio. 164
humoris vis & natura 378.379
humorum permixtio 237
Hyades 73
ὑββάλλειν 51
hybriſtica ſacra 356.
hyppeccauſtria. 416
hyperbaton 57

hyperbola 64
hyperes 420
Hyperides rhetor. 145
hyperion. 72
hyperochus. 419
hypocrateridium 463
hyponœa 23
hypſipilas 177
hyſteropotmi 283

I.

IActantia ſtolida. 189
Iactantia ſui 41
iactantia inanis effectus 122
Ianuarius cur principium anni 387
Ianus 395
Ianus cur bifrons 136
iapygia 366.424
Iaſon 296
Iaſon Pheraus 229
Iaſon Theſſalus 172
Icoſaedron 452
Idathyrſus 275
Idai dactyli 167
ἴδμῳ 51
Idomeneus 93
iduum origo 389.390
Ignauia eliſa indicium 157
ignauia fuga. 14
ignauia reprehenſio 123
ignis origo. 378
ignis natura 433
ignis vſus 169
ignem aqua eſſe praſtantiorem 380
ignominia in bello cauſa. 316
ignorantia confeſſio 164
Iliados exordium. 94
iliados initium. 49
iliados materia 50
Imbrus. 358
imitatio 165
imitatio dictorum 114.115
imitatio virtutum 12.& ſeq.
imitationis morum exemplum. 316
imitatione res expreſſa. 21.& ſeq.
imperandi & obediendi exercitatio 318.
Imperator 289
Imperator optimus quis ſit 290
Imperatoris cautio. ibid.
imperium mariti cuiuſmodi eſſe debeat 237
imperium tutum. 313
imperitia decori. 216
impietas an ſuperſtitio melior 271
impietas erga parentes 100
impietas quid 264
impietatis & ſuperſtitionis comparatio. ibid.
impietatis origo. 371
impius quis exiſtimandus 264
impij vt ferant aduerſa 267
impij & ſuperſtitioſi comparatio. 269
impiorum & ſuperſtitioſorum differentia. 265.266
importunitatis periculum 147
Inachus amnis. 418
inanium rerum contemtus 319.
inceſſus tardus 68
inconſtantia Laconum. 350
increpationes & collaudationes vicaria 10
indignatio 82
indolentia fera 187.& ſeq.
indolentia origo. 188
induſtria vis 2
inedia cauſa 214
inedia ſtata 227
infantes à quibus lactandi 3
infinitas 455
infinitatis deſcriptio. 452
infiniti punctum 199
ingenuis pueris quid diſcendũ 332
ingenuitatis laus 1
in Ingratos dictum 278.287
inimicitia accidentia 174
inimicitia commoditas 169
inimicitia effectus 174

inimi-

inimicitiarum cauſa 168.181
inimicitiarum propria. 180
inimici obiectum. 169
inimico vt nocendum 170
inimicum vlciſcendi ratio. ibid.
inimici qui ſint 258
inimici vt tractandi 318
inimicorum inſidia 169
inimicorum laudatio 174
iniuria lata vtilitas 292
iniuriam inferre & ea affici 44
iniuſtitia extrema 126
iniuſtitia extirpatio 334
iniuſtitia periculum 303
innocentia 284
Ino 386
inſania cauſa 187
inſania mulierum cauſa 239
inſcitia cauſa 122
inſcitia deiicienda ratio 123
inſcitia medela 127
inſidia 357.
inſidiarum reticentia 335
inſomnia profectus indicia 165
inſtabilitas animi. 42
inſtituentium laudationes & vituperationes 10
inſtituentium plaga & contumelia. ibid.
inſtituta Laconica 346
inſtitutio ingenuorum puerorum. 1
inſtitutio liberorum 2
inſtitutio proba. 4
inſtitutionis praua euentus 5
inſtitutionis requiſita 2
inſtrumentorum Muſicorum differentia 89
inſtrumentorum Muſicorum genera. ibid.
intemperantia 41.219
intemperantia effectus 43
interrogationes ſuperuacanea 122
inteſtina bella. 294
inuerecundia ſignum 110
inuidia 43.170.322
inuidia qualis 174
inuidia cauſa. 113
inuidia effectus 166
inuidia fuga 113
inuidia medela 175
inuidia obiectum. 303
inuocatio Muſarum poëtica 94
Io inſula 47
iocaſta 22
ioci vſus 147
Iollidas 298.
Ion Chius 160
Ionum natura 335
Ionum reguli 275
Iphiclus 409
Iphicrates 184.289
Ira 83
ira paterna 15
ira rationi obtemperans 33
ira rationi praualens 81
ira cauſa 82
ira coercitio 12
ira declinatio 275
ira expreſſio. 67
ira fuga 8
ira fuga in coniugio 236
ira moderatio 292.313
ira remedia 173
ira ſedes 81.82
ira vis 33
irarum remedium 236
irati ab inſano differentia 303
iratorum deſcriptio 83
Irene 420
Iris 74
Ironia 64
Irus 91.108
Iudaorum ſabbatum. 269
Iudicis officium 119.319
iudicium de ſeipſo 114
iudicium in auditione poetica. 31. & ſeq.
iudicium internum. 132.

iudi-

Digitized by Google

iudicium præpoſterum 124
iudicij impedimenta 127
iudicij iniqui cauſa ibid.
iudicia 289
iudicia capitalia 323
iudicia iuſta. 274
Iuno Iouis vxor & ſoror cur 70
Iuno 72.101.408
Iunonis cum Ioue congreſſus 23
Iunoni ſacrificandi mos 277
Iunoni vnde nomen 404
Iupiter 24.101.108.200.211
Iupiter cur æther 71
Iouis epitheton 54
Iouis & Neptuni comparatio 39
Iouis flamen 394
Iouis Labradenſis ſimulacrum. 428
Iouis lances 20
Iouis ſignificatio multiplex 29
Ius. 47
ius optimum 230.231
iuris arti vſurpatio 346
iuris author. 98
iuris ignorantia 321
Iuriſconſultorum nomina ſolennia. 392
iuſiurandum quid 396
iurisiurandi ritus 391
iuſte factum 280
iuſtitia 14
iuſtitiæ bellicæ exemplum 340
iuſtitiæ carcer 211
iuſtitiæ exemplum 283.323
iuſtitiæ oculus 260
iuſtitiæ vſus. 293
Iſaras 359
Iſthmicum certamen 37
Ixion 22.23

K.

Κἀδδραθέτην 51
Κακότης 30.
Καμμονίη 27
Κατωκαύτης qui 421.
Κεκλήγοντες 51

L.

Laarchus 375
Laboris commendatio 349
Labores infrugiferi 219
Laborum commendatio 2
Laborum moderatio 9
Laborum vſus 106.219
Labotas 331
Labra Lydis quid 428
Lacænarum Apophthegmata 350
Lacedæmonij. 142
Lacedæmoniorum laus 2
Laconis dictum. 132
Lactis vſus 224 & ſeq.
Lacydes 141
Lacys 172
C. Lalius 472
Laertes 102
Lais 216
Lamachus 289
Lampſace 168
Larentia 393
Lares Præſtites 398
Lariſſa 319
Lauacra frigida 223
Lauacrorum effectus. 214
Lauacrorum frigidorum noxia 224
Lauacrorum virtus 106
Laus quibus debeatur 325
Laus vera 289
Laudis moderatio 114
Laudes infrugiferæ 136
Laudes nimiæ 10.
Laudes quatenus vtiles. 136
Laudes tacitæ 135
Laudum in audiendo moderatio. 120
Laudandi dicentem ratio 255
Laudandi modus 118
in Laudando voces. 120
in Laudando decente perſonarum decorum ibid.
Laudari qui debeant 339
Laudatio artificioſa 95.

Digitized by Google

laudatio ex comparatione 133
laudationes inſidioſa 134.
laudationes occultæ quomodo cognoſcendæ ibid.
laudationum examen 132
lauteia 396
laſthenes 182
laſthenes Olynthius 279
latona 72
Leager 428
Leander 369
Lebadus 426
Lectionis poetarum requiſita 46
lectionis vtilitas 223
legati Romam venientes cur apud Saturnum nomina dent 396
legendi poemata ratio diuerſa 37
legendi ratio 17
leguminum vſus 410
leleges 428
lemnus. 358
Leo Byzantius. 171
Leo Eutycratidæ F. 332
Leonides 280
Leonidas Anaxandridæ filius 332
Leontidæ 353
Leoſthenes 291
leotychidas Ariſtonis F. 332
Leotychidas primus. ibid.
Leptis. 237
Leucippus 425
Leucippa ibid.
Leuconia 355
Leucothea. 386
Lex à Cyro lata 357
Lex de adulteriis 312
Lex de nominibus 356
Lex de ſeruitute Delphinorum 261
Lex de ſuſpenſarum virginum pœna. 361
Lex vnus præco 248
Legis beneficium in ſeruos 265
Legis nomen 98
Leges infringendi ratio 320
Leges non ſcriptæ. 335
Leges Rhetræ 320
Legum autoritas 339
Legum bonarum cauſa 169.170
Legum diſcendarum conſuetudo. 98
Legum Laconicarum paucitas 292
Legum Lycurgi vtilitas 316
Legum mutabilitas 248
Legum naturæ obſeruantia 276
Legum ſcientia. 98
Legum violatio 307
Liber pater 412
Liber quis 41
Liberûm procreatio. 238
Liberi qui ſint. 159
Liberi quomodo nutriendi. 3
Liberorum ſacrificium 272
Libera reprehenſio. 144
Liberæ voces 279
Liberalitas regia 274
Liberalitas vtilis 286
Libere dicendi occaſiones 149
Libertas 290.345
Libertas adulterina 136
Libertas dicendi ob voluptatem 137
Libertas importuna ibid.
Libertas inanis 147.
Libertas laude mixta. 153
libertas vera 111.136.
Libertatis affectatio ibid.
Libertatis amor. 343
Libertatis certamen 352
Libertatis commendatio 145
Libertatis conſeruatio. 321
Libertatis dicendi vſus 138
Libertatis importunitas. 147
Libertatis in dicendo cõparatio. 138
Libertatis in dicẽdo moderatio. 144
Libertatis in dicendo vſus. ibid. & 154.
Libertatis mala condimenta 146
Libertatu reſtitutæ inſignia 301
Libertatis ſpecies 154
Libertatis vitæ cauſa 3:6

Liber-

Libertatis vſus. 147
Libertatis vſus in rebus magnis. 152
poſt Libertatem dicendi quæ adhibenda 142
Libertate oris vbi abſtinendum 147
Libitinæ templum. 252
Librorum vtilitas 292
Licentia 110
C. Licinius 305
P. Licinius. 301
Licinia 407
Lictorum appellatio 401
Linearum Geometricarum natura 234
Linearum motus qualis 141
Linguæ abuſus 265
Linguæ moderatio 173
Linguæ refrænandæ præcepta 11.
Linguæ vſus & abuſus. 111
Liquorum vſus 224
Literæ mulieribus quatenus vtiles. 240
Literarum diſcendarum ratio. 346
Literarum origo 379
Literarum vtilitas 226
Litores 266
M. Liuius 299
Liuius Druſo 398
Liuoris tumulus 367
Loci mutationis effectus 273
Locorum ſuſpectorum vtilitas 40.
Lochagus 333
Locrus Phyſcij filius 419
Locri 260
Loquacitatis cauſa 173
Loquacitatis importuna pœna 11
Loquacitatis pœna ibid.
Lucanus 299
Lucar 408
Lucerna auguris 403
Lucernæ vſus in cultu deorum 404
Lucius 362
Lucrifuga. 323
Luctatorum ars 134
Luctus mortuorum varij 206.207
Luctus barbarorum 201.
Luctus demon 206
Luctus familiarium. 101
Luctus mortuorum finis 200
Luctus qualis 201
Luctus vt ſit diminuendus 208
Luctus finis. 203
Luctus mediocritas. ibid.
Luctus remedium. 201
Luctus ritus 386
Luctus vacuitas. 208
Luctus veneratio ibid.
aduerſus Luctum cogitationes 203
Luctum quæ deceant 390
ad Luctum propenſi 201
de Luctu lex 288
Lucullus 308
L. Lucullus 309
Ludi literarij apud Romanos origo. 399
Ludi talorum pœna 282
Lunæ differens variatio. 389
Lunularum in calceis ratio. 404
Lupercalia 402
Lupercorum ritus ibid.
Luſius 307
Lutatius Catulus. ibid.
Luxuria 187
Luxus effectus 217
Luxus pœna. 349
Luxus reprehenſio 302.316
Luxus vitandi ratio. 256
Lycaon. 37
Lyciarum facinora 359
Lyctus. ibid.
Lycurgus. 3.18.167.248.272.320 333
Lycurgi legum vis. 350
Lycurgi inſtitutum 392
Lycurgus Lacedamonius 292
Lyde 193
Lydorum rex 47

Lygdamis 345
Lyra abuſus 238
Lyſander 235.236.293.318 337.342
Lyſimachus 218.285.341

M.

MAcedones quales 279
Macellus latro. 399
Macelli vox. ibid.
Machaon 107
Μαχεῶδης 330
Maander Sami tyrannus ibid.
Maeon. 47
Maeon rex Lydorum. ibid.
Maeonis regis mors ibid.
Magiſter gratuitus 273.& ſeq.
Magiſtri quales eſſe debeant 4
Magiſtratus 303
Magiſtratus in Democratia vt legatur 188
Magiſtratus medico comparatus. 415
Magiſtratus quibus interdictus ib.
Magiſtratus autoritas 317
Magiſtratus contemptus 32
Magiſtratus creandi ratio antiqua 14
Magiſtratus dignitas 300
Magiſtratus petendi mos 397
Magiſtratu indignus 273
Magnanimitas 298
Magnanimitas in honoribus petendis 307
Magnifice dictum 280
Magnificentia 274
Magnitudo animi 336
Magnus qui ſit 294
Maieſtatis regia decorum 272
Maio menſe cur mulieres non ducantur. 408
Maledici vt tractandi 278
Maledicta cur damnentur 270
Maledictorum perpeſſio 44
Maleuolentia ſignum 270
Mali origo. 88
Mala contraria 26
Malorum deſcriptio 205
Malorum multorum compenſatio vnica 242
Malorum remedium 192.& ſeq.
in Malos contendentes iudiciũ. 279
Malitia compendioſa. 331
Malua & albuci vſus 255
Mamertes 338
Mamertini 308
Mana Geneta. 398
Mandragora vires 18
Mandro 368
M. Manlius 409
Manuum calidarum natura 214
Manuum continentia 5
ad Marathonem pugna. 287
Marathonia victoria 175
Marcellinus 304.309
Margites an Homeri 48
Maris vtilitas. 379
Maris vtilitas vnde 380
Maris & fœminæ mores 412
Mariti appellationes 240
Mariti erga vxorem mores 234
Mariti officium 240
C. Marius. 306
Mars 71
Mars Quirinus vnde dictus 408
Martis ac Veneris fabula explicata 71
Martis ſignificatum 28
Martis ſideris cum Veneris ſidere congreſſus 230
Marſyas 283
Martius menſis à quo dictus 387
Martia 407
Maſæſylij 356
Materia prima 181
Materiæ inuentio philoſophica 438
Matrimonium 16
Matrimonium quibus indigeat. 233
Matrimonij teſtimonia 382
Matrimonij ineundi tempus 321

Matri-

Digitized by Google

Matrimonij ſocietas indiſſolubilis. 382
in Matrimonio contrahendo prudentia 235
Matrimonio inito quæ cauenda 232
Matrisfamilias auſteritas qualis. 236
Matrona maritum quibus demereri debeat 237
Matrona quibus rebus fidere debeat. 235
Matronæ prudentes. 237
Maturitatis laus 199
Matutæ templum 387
Matrum cohortationes 351.352
Matrum in filios ſeueritas ibid.
Maximum quid. 249 250
Mecænates 312
Medea 21.
Medicamenta ad ſiccandum apta. 107
Medicamenta μυηϑέντα cur dicta. 104.
Medicamentorum diſcrimen 107
Medicina 8.104
Medicina quid ſit ibid.
Medicina contemplatrix ibid.
Medicina effectrix 105
Medicinæ commendatio 213
Medicinæ partes 204
Medicinæ ſtudium quem deceat. 213.
Medicus optimus 339
Medici encomium. 104
Medicorum in fluxionibus conſiliũ. 187
Mediocritas 335
Mediocritatis acquiſitio 165
Mediocritatis in victu obſeruatio, 214.
Meditationis vtilitas 7
Medius 216
Medij dictum. 143
Media 158
Medium tenere. 6
Megabutes 315
Megabyzus 135
Megara. 6
Megarenſes 165.420
Megarenſium petulantia. ibid.
Megaris 420
Megiſto Timoleontis vxor 364
Melanippus. 368
Melanthius 24.91.115.239
Melanthius adulator. 125
Meleager 33
Meleſigenes 46
Meletes fluuius ibid.
Meletis ibid.
Meliarum hiſtoria 357
Meliſſa. 245
Melitus 156
Memmius 306
Memnon 214
Memoria. 9.478
Memoriæ exercitatio. 11
Memoriæ vis. 458
Mendacium 13
Mendacij fuga 101
Mendacij lucrum. 25
Mendicitatis cauſa 345
Menecrates 294.319
Menedemus 131.163
Menelaus. 49.97.100.101.107. 179
Menelaus & Vlyſſes repoſcendæ Helenæ legati 49
Menon Theſſalus 176
Μένος 82
Menſa ſecunda 227
Menſæ tollendæ ritus. 401
Menſis Hermæus, vel Mercurialis. 356.
Menſes Iunoni cur conſecrati 404
Menſium ordo 387
Menſium principia. 388
Mentis requiſita. 123
Mentis vis. 182

Digitized by Google

Menyllus 291
Mercurius 72.80
Mercurius cur in dedicandis fanis gratiis additus 119
Mercurij Charidotæ ſacrificium 430
Mercurij & Veneris coniuncta collocatio 232
Meri cicutæ miſti vis 138
Merope 141.172.198
Meſogeium 261
Meſſeniorum lex 257
Metalepſis quid ſit. 55
Metaphora quid 54
Metaphoræ exempla Homerica. ib.
Metaphoræ ſpecies. ibid.
Q. Metellus 394
Metellus nepos 310
Methodus logiſtica. 89
Methon 418
Methona ibid.
Metiendi altitudinem ratio. 242
Metonymia 56
Metrodorus. 236
Metus 83
Metus deorum 84
Metus ignominiæ 361
Metus qualis affectus 264
Metus vniuerſalis ibid.
Metus appoſitum. 82
Metus cauſa ibid.
Metus pœna 14
Metus ſedes 82
Metus vocabulum. 264
Mezentius. 396
Micca 362
Midas. 268
Mileſiarum facinora 360
Miletum. 281
Militis mali ſigna 303
Milites optimi qui 343
Milites veri 320
Milites confirmandi ratio. ibid.
Militaris exercitatio 295
Militaria opera 9
Militia ibid.
Militia mercenaria 283
Miltiades 166.175.287
Mina 340
Minerua 72
Mineruæ Optiletidis ſacellum. 335
Minos 98.212.225.424.
Sp. Minucius 172.299
Minya. 418
Miſeratio quid ſit. 82
Miſeria humana 204
Mithridates 134.284.372
Mixarchagetas Argis quis. 422
Mnemoſyne 11
Mneſiphilus. 251
Modeſtiæ vituperium 133. & ſeq.
Moderati hominis indicium 255
Moderatio animi 35
Moderatio in adoleſcentia 9.
Modeſte dictum 282
Modeſte reſponſum 293
Modi exceſſus 106
Mœroris immodici origo 188
Mœſtitiæ ſubitæ ſignificatio 221
Molæ cauſa 240
Mollicies 41.350
Mollicies Græcorum 395
Mollicies imperata. 272
Molpageras Ion 242
Molpus tibicen 422
Molus Merionis pater. 442
Molycria. 261
Monophagi qui dicantur in Ægina 427
Moralium obſeruatio 37. & ſeq.
Morbi indicia 219
Morbi epidemij. 104
Morborum accidentia. 214
Morborum acutorum & diuturnorum diſcrimen 105
Morborum cauſa. 222.258
Morborum prænotio. 221
Morborum prænuntij 219
Morborum præſenſio ibid.

Mores diuerſi hominum. 179
Mores quid ſint. 3.
Morum & verborum diſcrimẽ 114 115.
Morologus 276
Mors 335
Mors ad communiſſima 249
Mors digna. 351
Mors ex gaudio 367
Mors honeſta 335.352
Mors in bello 295
Mors intempeſtiua quæ. 202
Mors purpurea 13
Mors qualis 194.& ſeq.
Mors quid 212.380
Mors quorum lugenda 202
Mors vltronea 365
Mortis commendatio 205
Mortis contemptus 15.48.330.333.
Mortis cupiditas fatalis. 360
Mortis encomium 193
Mortis genus optimum 312
Mortis genera. 207
Mortis intempeſtiuæ conſolatio. 202
Mortis metus quid ſit. 196
Mortis munus ibid.
Mortis ſimilitudo 195
Mortis virtute præſtantium cauſa. 209.210
Morti peculiare malum. 197
Mortem non eſſe malam. ibid.
de Morte immatura 198
Mortales miſeri 27
Mortui alibantes cur dicti 377
Mortuorum conditio. 197
Mortuorum ſors 204
in Mortuo beneuolentia 203
Motus animi vnde 42
Motus corporum poſt cœnam 227
Motus vis 214
Motus animi quid denotent. 221
Muli fabula 245
Mulier auſtera vt tractanda. 236
Mulier mala 186
Mulieris diuitu vſus 233
Mulieris honeſta opera 352
Mulieris ornatus. 235
Mulieris Pergamenæ facinus 372
Mulieris ſermo 236
Mulieris virũ experta oculus 162
Mulieri imperare maritus vt debeat 237
Mulieres conſultationibus de bello & pace adhibitæ 357.358
Mulieres quæ ducendæ. 1.
Mulierum amici qui 234
Mulierum exitij cauſa. 104
Mulierum habitus in luctu. 390
Mulierum imperia 302
de Mulierum laudationibus lex Romana 353
Mulierum laus 277
Mulierum laus propria. 237
Mulierum libertas 407
Mulierum virtus 353
Multitudo 455
Multitudo continua expreſſa 67
Multitudinis in ordinem coacta expreſſio 68
Mundiciei commendatio 236
Mundus an vnicus 72
Mundus communis 265
Mundi gubernatio. 78
Mundi medium 450
Mundi partes. 164
Mundi quinq; numero cur 452
Mundi ſitus 450
Mundum vnum eſſe numero 449
Mundorum infinitas 447
Mundorum numerus ibid.
Mundos plures eſſe vno 448
Murena 174
Murus cur ſacer 391
Muſarum opus. 253
Muſica 87
Muſicæ argumenta vnde petenda. 24.
Muſicæ vſus 238

Digitized by Google

Muſices definitio 89
Muſices diuerſus vſus 90
Muſices origo & finis 265
Muſices praua effectus 24
Muſices vis 89
Muſices vſus 347
Mutatio repentina 156
Mutationibus vt adſueſcendũ. 316
Mycale. 430
Μυκῶος. 53
Mycena 100
Mylephaton 413
Myro 365
Myronides 288
Myrſilus 242
Myrtus Veneri ſacra 388
Myſonis reſponſum 407

N.

NAis. 438
Narranda quæ ſint 258
Narrandi varietas 67
Narratio comparatione intermixta. ibid.
Narratio exemplo adhibito. 68
Narratio perſona 65
Narratio rhetorica 94.95
Narratio ſimilitudine aucta 67
Narrationis quantitas ibid.
Narrationi occaſionem quæ præbeant 65
Narrationes ſingularum rei geſtæ circumſtantiarum ibid.
Narrationum vſus. 227
Naſica 170.302
Natales. 289
Natales illuſtres 1.
Natalium effectus 2.
Natalium ſplendor 6
Nationum diſcrimina. 35.36
Natura abſq; diſciplina 2
Natura quotuplex 454
Naturæ conuerſio 388
Naturæ defectus an corrigatur arte 2
Naturæ & fortunæ differentia 182
Naturæ futilis indicia 277
Naturæ humanæ curſus 210
Naturæ raritas 177
Naturæ requiſita 225
Naturæ ſeparatio 457
Nauplius 424
Nauſicaa. 33
Nauticæ leges. 383
Nebulis fabula. 12
Neceſſitas aliis ſeruiendi vnde 273
Neceſſitas moriendi. 207
Neceſſarium. 79
Neceſſariorum & ſuperuacaneorũ diſcrimen 378
Nectanabis 321
Netya. 20
Negligentiæ ſignum 167
Neicolenus Naucratices 241
Neleus Codri F. 47
Nemeſis. 171.278.435
Nemeſis quid ſit 82
Nephalium ſacrorum ritus 225
Neoptolemus 419
Neptunus 71.72.88.165.211.
Neptuni epitheta 73.74
Nero 137.180
Neronis peregrinatio. 467
Neruorum origo 157
Neſſus. 419
Neſtor. 36.81.88.94.96.97.153
Neſtoris & Vlyſſis comparatio 86
Nicander 338
Nicander vates 466
Nicanor. 278
Nicias 268.294.315.
Nicionis mors 291
Nicocrates 368
Nicomachus. 353
Nicomedes. 298
Nicoſtratus 290
Nicoſtrata 399
Niger 223
Niobe 104.205.270

Niſus

Niſus rex Megaridis 420
Nitri natura 228
Nobilitatis lucrum 216
Nominis imponendi tempus. 412
Nomina vetera 395
Nomiſma ferreum. 335
Nomiſma priſcum 395
Νόμος unde dictus 98
Nonarum origo 389
Nonius 311
Nouitatis amicorum adfectatio. 177.
Nox acuta 432
Numa Pompilius 302.387.399
Numantia 306
Numantini 305
Numerus impar 88.
Numerus par. ibid.
Numeri diuiſio 471
Numeri imparis vis. 88
Numeri nouenarij natura 89
Numerorum diſcrimen 390
Numerorum principium 439
Numerorum principia 87
Nundinarum origo. 396
Nuptarum coma cur haſta Romanis diſcernatur 408
Nuptiæ cum propinquis 384
Nuptiarum ritus ibid.
Nuptiales ritus 390
Nutrices quæ deligendæ 3
Nutricum amor ibid.
Nutritio ibid.
Nymphæ Hamadryades unde dictæ 437
Nymphæus. 358

O.

OBedientiæ exemplum 346
Obiurgare qui quos & coram quibus debeant. 150
Obiurgatio reuocatoria 151
Obiurgatio laudi mixta 152
Obiurgationes amici vbi fieri debeant 150
Obiurgationes vt audiendæ 121
Obliuio 394
Obliuio auditorum 113
Obliuio fluuij 392
Obliuionis remedium 379
Obſcura quomodo audienda 33
Obſcuritatis rerum cauſa 116
Obſoniorum conditura pernicies 217
Occaſionis neglectæ damnum. 147
Occulti admiratio 70
Occulti ſenſus inueſtigatio 35
Ocium 275.338.349.
Ocium vtile 300
Ocij damnatus 334
Ocij deteſtatio 87
Ocij effectus 143
Ocij vituperium 26
Ocij vſus 144
Ochimus 422
Ochna 426.
Ochus 357
Ocridionis ſacellum 422
Odij adiacentia 173
Odij paterni argumentũ. 15. & ſeq.
ὄδμη 51
Odorum differentia ex fine 130
Oechaliæ oppugnata 441
Oeconomica 101
Oenoclus 418
Oenomai imprecatio. 419
Offenſa vt cauenda. 237
Officium adulatoris. 142
Officij finis. ibid.
Officiorum inæqualitatis cauſa 179
Οἶκος quid ſignificet. 27
Oleum cur plus minusve abſumatur cauſa 533
Olei vis 219
Oligarchia 100
Olympi etymon 71
Olympi explicatio ibid.
Olympias 191.235

Olynthus 114.182.321
Omen 302.325.337
Omen refutatum 308
Ὁμηρεῖν 47
Ὅμηροι καὶ ὁμηρεύοντες qui. ibid.
Ominis correctio. 276
Onchestus 420
Onobatis quid 417
Onoclus 422
Onomademus 175
Onomatopœia. 53
Opera inanis 115
Opera non fruſtranea 7
Opera vtilis 115
Operum propria & grata appellationes 253
Opes 25
Opum finis 195
Opum incertitudo. 159
Opum inſatiabilitas 254
Opiniones exitioſa. 263
Opiniones illiberales 216
Opiniones vulgares 45
Optili quid. 335
Optimi à deterrimo differentia 37
Opus deum optimum decens 436
Oraculum 261.421
Oraculum apud Tegyras 435
Oraculum Mopſi 462
Oraculum Dodonæum 314
Oraculum Theſſalis de Arne 459
Oraculi antiſtita quomodo afficiatur 465
Oraculi Delphici origo 460
Oracula 296
Oracula Mardonio data 434
Oraculorum cauſa 442
Oraculorum defectus cauſa 435
Oraculorum ſilentij cauſa 457
Oratio ad quos pertineat. 99
Oratio ciuilis 93
Oratio contemplatiua quid ſit 69
Oratio cupreſſis adſimilata 291
Oratio de rebus inexpertis 327
Oratio hiſtorica. 65
Oratio inutilis 116
Oratio nimis exilis. 8
Oratio prolixa reprehenſa 284
Oratio vniformis. 8
Orationis breuitas 290
Orationis continuata vtilitas 305
Orationis copia 98
Orationis diuerſi effectus 121
Orationis elegantia quando conſideranda 116
Orationis genera 64
Orationis laudandæ materia. 118. & ſeq.
Orationis longitudo 341
Orationis maieſtas & ſuauitas quomodo concilientur 50
Orationis natura 15
Orationis nuptialis vtilitas. 232
Orationis ornamenta inutilia. 115
Orationis qualitas 161
Orationes contrariæ. 97
Orationes extemporales 7
Orationes improbæ 23
Oratoris boni quid ſit 349
Oratorum clamitationes 310
Oratorum diuerſæ virtutes 120
Oratorum propria nota 97
Orchomenij 261
Oreſtes 21.100.108.
Orion 73
Ornatus mulierum quis eſſe debeat 239
Orontes. 274.334
Orpheus 256
Ortus cauſa 464
Ortus noſtri & interitus flumẽ. 194
Oſculi mos 384
Oſculo ſalutandi mos. 354
Oſtentationis fuga 151
Oſtentum 48.364.
Ὦ θεῖε vox apud Homerum quid. 75
Ouorum irritorum cauſa 112

Padare-

i

P.

Paedaretus. 295.319.352
Paedagogus qualis quaerendus. 4
Paeonia remedia. 208
Palamnaus quid. 422
Palamnai. 442
Paliloga. 57
Palintocia quid. 420
Palintocia cauſa. 431
Palladium. 428
Palloris cauſa. 82
Pan. 444
Panatius. 305
Pandarus. 39
Pandora. 192
Panthea. 38.166
Panthœdas. 338
Paralus. 208
Paraſiti effigies. 130
Parembola. 57
Parentationis tempus. 392
Parentheſis. 57
Parentum error. 5
Parentum exempla. 16
Parentum in liberos inſpectio. 11
Parentum lenitas. 16
Parentum merita. 285
Paris. 22.153.235
Paridis iudicium. 48
Paris & imparis numeri vis. 384
Parium. 367
Pariſon. 58
Parmenio. 191.280.281
Parmenion. 143.180.278.285
Parmeno. 21
Parrhaſius. ib.
Paronomaſia. 58
Partium corporis vſus. 256
Partium antecedentia. 112
Parua magnorum argumenta. 432
Paryſatis. 274
Paſiphae. 233
Pataecion. 26
Pater patratus. 399
Patrum in ſenatu ſpecies. 400
Patienter dictum. 284.291
Patientia. 188.340.343
Patientia in tormentis. 370
Patientia prudens. 390
Patientia exemplum. 276
Patientia in diſcendo exempla. 122
Patria celebritas. 287
pro Patria quomodo agendum. 100
Patricij cur dicti. 400
Patriciorum habitatio. 41
Patroclus. 49.74.88.9.7.102.107.136
Paulus Aemilius. 302
Pauper diuiti donans. 467
Pauperum liberi quomodo inſtituēdi. 10
Paupertas. 25
Pauſanias. 172.191.270
Pauſanias Cleombroti F. 338
Pauſanias Pliſtonactis F. 339
Paxis. 443
Peccati ſanatio. 150
Peccatorum omnium cauſa. 327
Peccatorum pœna. 302
Peccatorum ſpontaneorum pœna. 99
Pecunia inutilis vt vtilis reddenda 277
Pecunia contemtus. 298
Pecunia inſatiabilis indicium. 275
Peleus. 96
Pelopidas. 296.298.354
Peloponneſus. 259.335
Pempazeſta quid. 455
Penama vocis ſignificatum. 430
Peneleus. 425
Penelopes proci. 8
Penelopa. 33.100
Penelope. 101.150

peregrè mortui dicti, reuerſi quomodo introeant ædes. 383
peregrinatio interdicta. 348
peregrinationis incommoda. 328
perfidia punita. 330
perfidiæ & calliditatis differentia. 315
periander. 241
pericles. 8.9 208.288
perillus. 281
perinthus. 322
peripateticorum de affectib. opinio 83
peripateticorum de bonis animi ſententia. 85
periphraſis quid ſit. 57
periſcylaciſmus. 402
peritia. 302
peritia bellica. 102
peritia multarum rerum 46
perrhœbia 252
apud Perſas formæ præſtantia. 273
perſarum regis migrationes. 159
perſarum regum conſuetudo. 234
perſeus. 145
perſidum fœminarum facinus. 357
perſuaſio ſimulata. 138
perſuaſionis falſæ cautio. 124
perterritus adſpectu hoſtis expreſſus 68
perturbatio animi quid. 263
perturbationis vacuitas. 163
perturbationum animi cõmune crimen. 264
peruerſitas. 39
peruicacia expreſſa exemplo. 67
peſtis cauſa. 104
petro Himeræus. 447
T. Petronius. 137
Phæaces. 34.99.106.108
phædimus. 368
phædra. 34.128
phagilus quis. 419
phalaris. 156
phalaridis tyrannis. 133
pharnabazus. 319
pharſalus. 312
phæſtius Epimenides. 431
phemius. 46 99
phemius Ancianum rex. 419
φῆσιν. 53
phidias. 236
philautia. 145
philautia conſequens. 149
philautia indicium. 145
philippides. 285
philippus Demetrij F. 356
philippus. 114.129.130.146.149.235.238.278.283.
philippus Macedonum rex. 252
philippus Orphei ſacrificulus. 332
philo Thebanus. 279
philocrates. 182
philoctetes. 22
philodemus. 362
philophanes. 313
philopœmen. 301
philoſophantiũ diſcrimẽ. 159. & ſeq.
philoſophi ad moleſtum auditorem oratio. 120
philoſophi traductio paraſitica. 134
philoſophi mercenarij. 277
philoſophi quomodo audiendi. 118
in Philoſophorum ſcriptis obſeruanda. 90
philoſophorum ſecta. 90
philoſophorum ſolennia nomina. 392
philoſophorum vertigo. 21
in Philoſophos dictum. 295
philoſophia circa quid verſetur. 470
philoſophia diſſimulata. 18
philoſophia quid doceat. 8
philoſophiæ amoris ſignum. 157
philoſophiæ continuatio. 156
philoſophiæ deſiderium. 157
philoſophiæ examen. 115
philoſophiæ laus. 285
philoſophiæ materia & finis. 432
philoſophiæ partes. 69 70

phi-

philoſophia Platonica difficultas. 159
philoſophia præſtantia & vtilitas. 8
philoſophia principium. 162
philoſophia proprium. 468
philoſophica rationis fructus. 118
philoſophia veteris præcepta. 190
philoſophia vſus. 187 338
philoſophia vtilitas. 111.277.279
philotas. 143.180
philotimus. 117.153
phocion Athenienſis. 290
phobus. 367
phocenſium victoria. 355
phocidum factum. 361
phocidum fœminarum facinora. 354
phocion. 142.166.228.310
phœbidas. 340
phœnicia. 48 379
phœnix. 38.97 131.434
phœnix Achillis pædagogus. 4
phœnicis cerebrum. 226
phraathes. 309
phryne. 211
phrynis. 165
phylactes. 416
phyle. 292
phyleus Augea F. 391
phyximelum quid. 417
Pici mutatio. 388
pici natura. ibid.
pici veneratio. ibid.
pictor imperitus. 143
pictura. 109.135
pictura deſcriptio. 21
piè dictum. 291
pieria. 366
pietas erga parentes. 100
pietas in ciues. 300
pietas in patrem. 285
pila ludus. 112
pinariorum familia. 400
pindarus. 196
piraenſes. 420
piritheus. 180
piſces capiendi ratio. 210
piſiſtratus. 292
piſo. 310.313
pittacus. 250
pittaci dictum. 242
Plancta. 254
plantarũ præſtantiſſima quæ. 99
Plato. 2.13.148.151.
platonis curuitas. 32
platonis facta. 12.145.146
platonis præceptum. 145
platychatas Bœotorum quis. 417
pleiades. 73
pleiſtarchus Leonidæ filius. 339
pleiſtonax Pauſaniæ filius. ibid.
pleonaſmus. 57
pleonaſmi vſus. ibid.
πλήθος quid ſignificet. 60
pleiades nebulæ quæ. 416
plontis. 424
ploratio rei vilis. 171
pluto. 211 390
plutonis cognomen. 71
pluuiæ tempus. 75
pluuiarum cauſa. ibid.
Poemata Homeri quid ſint. 108
poemata legendi ratio. 18.19 160
pœna in Lycæum ingredientiũ. 426
pœna ob alterius culpam. 342
pœnarum diuerſitas. 406
poeſis. 109
poeſis quæ ſit. 18
poeſis quid ſit. 31
poeſis Philoſophia permixta. 18
poeſeos illecebra. ibid.
poeſeos præſtantia. ib.
poeſeos termini. 49
poetæ cur mentiantur. 19
ex Poetarum auditione cõmoda. 44
poetarum contraria dicta. 24
poetarũ cũ Philoſophis cõparatio. ib.
poetarũ de propriis dictis iudiciũ. 22
poetarum dicta Philoſophorum ſententiis munita. 44
poetarum figmenta probabilia. 20

poetarum mendacia. 19
poetarum vera ſententia. 21
poetarum virtutes diuerſa. 119
poetis vt parendum. 24
poetica argumenta vnde petenda. 24
poetices ars quatenus laudetur. 22
poetices deſcriptio. 21
poetices varietas. 31
poetica cognata ars. 21
poeticorum figmentorum oppoſita. 26
polemon. 171.239
poletes quis apud Epidamios. 423
poliagrus. 33
pollis. 274.358
pollucis cultus. 421
pollus. ibid.
polus ſeptentrionalis. 73
poli Auſtrini ſitus. 75
poli Septentrionalis ſitus. ibid.
polyarchus. 365
polybij praceptum. 304
polycletti dictum. 168
polycrates. 265
polycratidas. 340
polycrithus. 425
polycrita. 379
polydorus Alchamenis fil. 340
polypodis caput. 17
polypodis mutationes. 181
polyſpherchon. 286
polyxenus. 193
Pompeius. 171.174.308.310
pompeius vnde Magnus appellatus. 308
pompeia. 312
pontificis Romani proprium. 395
pontus. 200
popedius Silo. 307
C. Popilius. ibid.
popilius Cotta. 310
Πόπποι. 27
populi Romani maieſtas. 307
porcia. 354
porſenas. 362
porta cur non ſint ſacra. 391
porus. 283
poſſeſſio rerum precioſarum. 339
poſthumius Albinus. 259
poſtumia. 172
potentia abuſus. 362
potentia conciliandæ ratio. 279
poteſtatis moderatio. 303
Præceptorum philoſophicorum nouitas. 45
ad Prælium exhortationes. 40
prænomina. 412
præoccupatio malorum. 38
præparatio corporis. 214.215
prærogatiua honoris iudicium. 373
præſagiendi vis vnde. 459
præſtantia hominis cauſa. 99
priamus. 100 118
priena. 157
priena quid. 421
princeps beatus. 163
princeps peſſimus. 303
princeps quo pacto fiat moderatior. ibid.
principis inſtitutio. 98
principis officium. 298
principi vt gloria ſit paranda. 248
principum reſponſa. 314
principum ſupplicia. 274
principatus. 42
principium bonum. 18
principium infinitum. 455
principia abſurda. 442
principia motionis. 382
principia Platonica. 454.474
principia rerum. 70
principia vniuerſi. 263
principiorum difficultas. 122
πρίζειν. 54
παραναφώνησις. 68
procops. 156

procrea-

procreatio. 1
procreationis ſignum. 382
prodicus. 218
proditio. 312.322
proditoris fides. 295
profectus expeditus. 157
profectus à dementia diſtantia. 156
profectus argumentum. 101
profectus ex ſomniis indicium. 165
profectus impedimenta. 157.158
profectus indicium. 151.162.& ſeq. 166.167.
profectus in virtute rationes. 156
profectus nota. 161
profectus veri proprium. 160
proficientis in virtute ſignum. 167
proficientis officium. 165
Promedon. 366
prometheus. 13.169.184.185.378.
proportionis natura. 460
proſerpina cognomen. 28
proſopopœia. 64
proteſilaus. 49
protheus. 181
protogenes. 284
prouerbium; Iſthac rata eſto; unde tractum. 427
prouidentia. 70
prouidentia diuina diſceſſus. 436
prouidentia effectus. 183
prudentis commendatio. 37
prudentis viri & vatis diſcrimen. 36
prudentum propria. 39
prudentia. 37.39
prudentia muſica. 184
prudentia culinaria. ibid.
prudentia quid. 185
prudentia inſolita. 272
prudentia & pulchritudinis comparatio. 86
prudentia vocabulum. 182
Pſoloeis qui. 425
pſychoſtaſia. 20
Ptolemaus. 129. 133. 137. 150. 283
Ptolomaus Philadelphus. 12
Pudicitia. 39
pudicitia mulierum Laconicarum. 322
pudor intempeſtiuus. 219
puella è mari à delphino ſeruata narratio. 261
pueri coalumni. 4
pueris quid diſcendum. 319
pueritia quibus inſtituenda. 4
pugillationis interdictæ ratio. 292
pugna aduerſus vitia. 157
pugna apud Mantineam. 293
pugna Leuctrica. 294
pugna ut ineunda. 302
pugnandi in hoſtes modus. 324
pugnandi ratio. 303
pugnantium fortiter mori. 103
pudicitia. 100
pulcerrimorum operum effectio. 261
pulcerrimum quid. 249.250
pulcra rei perfectio. 120
pulcritudo. 6
punicea veſtis vſus. 348
purgationum ventris vſus. 227
putrefactio quid. 380
Pycimeda. 46
pydna. 149
pyramidis deſcriptio. 453
pyramidis menſura. 242
pyramidis natura. 454
pyrrhias. 424
pyrrhon. 164
pyrrhus. 286.298
pythagoras. 2.87.90.150.174
pythagora dictum. 118.269
pythagora error. 436
pytheas. 290
pythes. 366.346

pythias

Pythias ſpiritu interfecta. 449
Pythica cantilena. 260
Pytho. 419
Python. 286
Pythopolites. 377

Q.

QVarendi modus. 118
Quaſtio de mari ebibendo. 274
Quaſtiones quales proponenda. 117
Quaſtiones varia. 249
Quaſtiones argutas proponendi conſuetudo. 250
Quaſtionum argutia. 117
Quaſtionum ſiue problematum ſolutio. 382
Quercus. 421
Quinarij natura. 452.471
Quinarij numeri vis. 382
Quinarij proprietates. 455
Quinarij vis & praſtantia. 471
T. Quintius Flaminius. 312
Quirin aliorum appellatio. 408
Quiris quid antiquis. ibid.

R.

RAdamanthus. 212
Raptio Cretenſis. 14
Raptus expreſſus. ibid.
Raria. 239
Ratio à metu ſuperata. 81
Rationis communitas. 80
Rationis & ira pugna. 81
Rationis imperium. ibid.
Rationis obedientia. 110
Rationis ſitus. 81
Rationis vſus. 183
Rationem habere qua dicuntur. 34
Ratiocinatoris officium. 188
Reconciliatio fratrum. 273
Recuſatio dextra. 215
Redundantia effectus. 119
Refrigerationis extremitatum effectus. 214
Refrigerationis vſus. 106
Refugia. 265. & ſeq.
Regio feris carens. 168
Regis boni officium. 324
Regis copia. 301
Regis informatio. 99
Regis officium. 283
Regis poteſtas. 283
Regum colloquia. 274
Regum cura. 280
Regum imitatio. 234
Regibus decorum quid. 250
Regium quid ſit. 274 283
Regius animus. 280
Regnum tuto conſeruandi ratio. 335
Regni commendatio. 99
Regni conſeruandi ratio. 323
Regni diuiſio fabuloſa. 211
Regreſſus in virtute cauſa. 156
Reipublica bene formata cauſa. 169. & ſeq.
Reipub forma rara. 168
Reipub forma. 98.99
Reipub. optima forma. 341
Reipub. ſalus. 335
Religio. 100
Religio auita. 265
Remiſſio animi. 108
Remiſſio quando adhibenda. 229
Remuneratio. 274
Reprehendendi libertas. 125
Reprehenſi mores. 172
Reprehenſio alterius. 114
Reprehenſio maledictis pramiſſa. 22
Reprehenſio ſine contumelia. 150
Reprehenſionis fuga. 121
Reprehenſionis libera cautio. 153
in Reprehenſione acerbitas. ibid.
Reprehenſiones iniqua. 111

Reprehen-

Digitized by Google

Reprehenſionum metus. 36
Reprehenſionum occaſiones. 153
Reprehenſor idoneus. 147
repudiatio uxoris. 132
requies à continuatione laborum 9
requies in inanimis. 10
res familiaris utrius coniugum eſſe dicatur. 2[illegible]4
rei faciundæ modus. 254
res quando laudentur. 132
rerum finis. 253
rerum omnium optima quæ. 322
reuerentia. 35
rex ſacrificulus. 401
Rhea. 456
rhetor ineptus. 137
rhetorica. 93
rhetorica quid. ibid.
rhetorices autor primus. ibid.
ridiculi in rebus ſeriis. 303
ῥιγεδανή. 27
ῥίγιον *vocis ſignificatio.* ibid.
riglus. 215
riſus cauſa. 2[illegible]6
ritus Delphici. 442
Robur. 6
roboris cauſa. 105
robuſtiſſimum quid. 249
Roma fœmina Troiana. 354
romanæ ciuitatis origo. ibid.
romulus. 386.392.409
ῥοχθεῖ. 53
Rubicon fluuius. 311
ruboris ſignum. 303
rumæ quid ſignificet. 400
rumina ſacrificium. ibid.
rumor ſiniſter. 304
rumores falſi. 311
Rymetalces Thracon. 312

S.

Σάκος. 53
Sacra clandeſtina. 234
Sacrorum myſticorum ratio. 72
Sacrificium Neleium. 336
Sacrificia ad Hyampolin. 354
Sacrificia fœda. 441
Sagittæ cura. 41
Salmanticarum hiſtoria. 360
Salſè dictum. 378
Salſè reſponſum. 293
Saltationis exercendæ locus. 223
Saltationis uſus. 216
Saluberrima quæ. 222
Salutis conſequendæ modus. 154
de Sambico prouerbium. 428
Samius. 129
Samiorum mos. 419
Samiorum reſpub. ibid.
Sanè capta. 428
Sanguis quid ſit. 79
Sanguinis cauſa. 105
Sanitas. 6
Sanitas quibus non paretur. 237
Sanitatis conſeruandæ medium. 229
Sanitatis recuperandæ ſignum. 135
Sapientiæ parandæ ratio. 195
Sapientum dicta de principe. 203
Sapientum poſſeſſiones. 254
Sapientum priſcorum numerus. 468
Sapientiſſimum quid. 249.250
Saponis natura. 227
Sappho. 360
Sarcaſmus. 64
Sardes. 399
Sardiani. ibid.
Sarpedon. 74.106
Satiparzanes. 274
Saturnalia. 47
Saturnus qualis deus. 386
Saturni captiuitas. 444
Saturni & Rheæ filij. 71
Saturni falx. 396
Satyrus. 169
Saxa cur ſint arida. 380
Scamander. 417
Scaurus. 174

Scele-

Digitized by Google

Scelerum conſcientia. 345
Sceletus Ægyptiorum. 243
Schema quid ſit. 53. 56
Schematis ſpecies. ibid.
Schemata concurrentia. 38
Scientia corporis curandi. 8
Scilurus. 275
Scipio. 181
Scipio Africanus. 304
Scipio iunior. 300. 304
Scipio maior. 299
Scipionis funus. 306
Sciraphidas. 349
Sciri dij. 446
Scitè dictum. 278
Scyrus. 42
Scytha. 246
Scythas. 317
Seditionum cauſa. 217
Seianus. 180
Seiramnes. 272
Σείρη χρυσεία. 54
Seleucus. 285
Selinus. 324
Semiramis. 273
Semiramidis magnificentia. 353
P. Sempronius. 386
Senatus conſtituendi origo. 98
Senectutis honor. 340
Senectutis incommoda. 16
Senectutis præceptum. 303
Senectutis proprium. 309
Senectutis viaticum quomodò paretur. 9
Senſus quot numero. 475
Senſuum acutiſſimus. 381
Senſuum defectus cauſa. ibid.
Senſuum impotentia. 183
Senſuum numerus. 456
Senſuum quis acerrimus. 111
Sententia mutatio. 332
Sententia vita humana neceſſaria. 206
Sententiarum Homeri imitatio. 92
Senum cum adoleſcentibus conuerſatio. 150
Septerij ſolennitas. 418
Septimontij feſtum. 402
Sepulcrum puerorum apud Chalcidenſes. 421
Sepulcri honor. 405
Sepulcralia certamina. 102
Sepulcreta. ibid.
Sepulcrorum ſuperſtitio. 348
Sepultura ritus. 102
Sermonis diſtributio. 246
Sermonis genera. 65
Sermonis libertas. 127
Sermonis pœnitudo. 217
Sermonis ſimile. 288
Sermonis turpitudo. 11
Sermonis vſus. 112
Sermonis vtilitas. 222
Sermones probabiles turpibus factis accommodati. 34
Sertorius. 309
Serua aditu templi Matuta cur prohibeantur. 386
Seruilis animi indicium. 35
Seruitutis calamitas. 265
Seruilius. 308
Seruius. 354. 393
Seruius rex. 383 411
Seruius Tullus. 403. 413
Seruorum feria. 411
Seruorum fides. 356
Seriphius. 287
Seſoſtris. 353
Seueritas temperata. 15. & ſeq.
Sextius Romanus. 158
Si coniunctio quam habeat vim. 469
Sibylla oracula. 353
Sidon. 49
Signa felicia. 107
Significationum nota. 458
Silanio. 22

Digitized by Google

Silentium. 90
Silentium tempeſtiuum. 12
Silentium. 237.313
Silentij cauſa. 327
Silentij commendatio. 212 217
Silentij vtilitas. 173
Silenus. 204
Sileni. 137
Simiarum captura. 120
Similitudo affectuum. 129
Similitudinis adfectatio. 127
Similitudinis error. ibid.
Similium differentia. 127
Simonides. 160.191 287
Simonidis reſponſum. 18
Simul actu difficilia 294
Simulatio eruditionis. 118
Simulationis deprehendendæ ratio. 129
Sinatus. 370
Siniſtrum vnde dictum. 321
Sinorix. 370
Sirenes. 89
Siſyphus. 22
Sitis remedium. 16
Σίζε. 54
Smicythus. 278
Smyrna. 47
Sobrietas. 397
Sobrietatis commendatio. 274
Sobrietatis exemplum. 312
Soclarus. 17
Socordiæ vis. 2
Socrates. 2.13.107.146.148 149.151.166.173.176.194.196.211.215.223.235.324.356.
Socratis dictum. 6 12.26
Socratis ſententia. 192
Sol an animatus. 72
Solis boues comeſti. 80
Solis curſus. 407
Solis eclipſis. 74
Solis epitheton 54
Solis forma. 73
Solis magnitudo. ibid.
Solis motus. ibid.433
Solis obſcurati cauſa. 458
Solis occaſus. 73
Solis ortus. ibid.
Solis ſitus. ibid.
Solis vis. ibid.
Solis vmbilici. 433
Solis vſus. 224.380
de Sole opinio Anaxagoræ. 269
Soliditas in quo intelligatur eſſe. 473
Solon. 135 148.232.248.401
Σῶμα. 79
Somnium. 365
Somniorum cauſa. 465
Somniorum diuerſitas. 164
Somnus. 381
Somnus ſumptuoſus vt fiat. 205
Somnus ſuperſtitioſorum. 264
Somnus vitioſorum. 186
Somni cauſa. 255.265
Somni commoda. 264
Somni vſus. 106
Sonorum ſpecies. 90
Sophiſtarum mores. 118
Sophiſtarum orationes. 115
Sophoclis dictum. 139
Sordium euenta. 231
Sotades. 12
Scus. 340
Sparta. 14 48
Spartæ muri. 316
Spartæ muri & termini. 324
Spartæ ruina. 350
Spartanorum erga Smyrnæos beneficentia. 142
Spartanorum principium factum. 115
Speculum vitioſum. 232
Speculi deſcriptio. ibid.
Spertis. 345

Digitized by Google

Spes honoris. 14
Speuſippus. 12.149.151
Sphinx. 310
Spicarum differentia. 162
Spintharus. 112
Spiritus pro anima. 80
Spiritus intra terram concluſi cauſa. 74
Spiritus deſcriptio. 79
Spiritus vis ac natura. 223
Spirituũ diuinationi inſeruientium vis. 462
Spirituum inæqualium noxia. 222
Spolia. 331
Spoliorum conſecratio. 393
Spondeus. 51
Sponſa in nuptiis cur iubeatur aquã ac ignem tangere. 382
Sponſæ in Bœotia conſuetudo. 232
Sponſaliorum tempus. 412
Sponſionis traductio. 203
Sporades inſulæ. 443
Σπόρος. 412
Spurium. ibid.
Spurius. ibid.
Spurij vnde dicti. ibid.
Status popularis præſtantia. 251
Stellarum errantium motus. 156
Stephons. 425
Sternutationis vſus. 107
Sthenelus. 35 96
Sthenis. 308
Stilpo philoſophus. 164
Stilponis Megarenſis dictum. 6
Stirpium cauſa producens. 380
Stirpium genera. 378
Stoicorum decretum. 77
Stoicorum decretum. 156
Stoicorum dogma. 87
Stoicorum opiniones. 131
Strategema 385. 294. 307. 315. 321
Stratonica. 371.245
Struthias. 133
Studij rectè viuendi cauſa. 169
ad Studia quomodo adducendi pueri. 10
Stupor. 287
Suadæ & Gratiarum coniuncta ſedes. 232
de Suauitate vitæ opinio. 185
Suauium ciborum vſus. 216
Subditorum obedientia erga magiſtratus. 98
Subditos demerendi ratio. 247
Sulpitius Gallus 386
ad ſuperbum reſponſio. 294
Superbia. 35
Superbiæ excuſſio. 102
Superbiæ repreſſio. 115
Superficiei motus. 141
Superſtitio 43
Superſtitio animi morbis collata. 272
Superſtitio quid. 264
Superſtitio vt fugienda. 272
Superſtitionis cauſa & genus. 264
Superſtitionis effectus. 268
Superſtitionis exitialis exempla. ib.
Superſtitionis finis. 266
Superſtitionis vox. 264
contra Superſtitionem. 332
Superſtitioſi vt ferant aduerſa. 267
Supplicandi ritus. 413
Suſa. 159
Suſpecti vulgo. 129
Suſurrorum præcautio. 238
Sybaritarũ in inuitando conſuetudo 243
Sylla felix. 308
Synecdoche quid ſit. 55
Synecdoches ſpecies. ibid.
Syracuſa. 128
Syria. 120
Syria dea. 270

Syſſition.

Digitized by Google

Syſſition. 325
Syſſitia. 334

T.

TAciturnitas. 12.90
Taciturnitas & audacia mulierum. 358
Talaſia quid. 392
Talaſius in nuptiis cur canatur. ib.
Talorum iactus. 201
Tanaquil. 393
Tanaquilis. 336
Tantalus. 171
Tarentum. 299
Tarquinius. 411
Tarquinius Priſcus. 393
Tarquinius Superbus. 375
Tartarus. 211
Taruntius. 393
Tauri natura. 239
Taxiles. 282
Teleclus. 293.340
Telemachus. 94.99.100.104.419
Telephus. 121.172
Teleſilla. 356
Teleſippe. 282
Teleutia. 352
Tellis. 397
Tellus. 135
Telluris munera. 224
Temo. 419
Temperantia deſcriptio. 182
Tempus an vetuſtiſſimum. 294
Tempus quid. 399
Temporis ratio. 476
Tena fanum apud Tenedios. 412
Tenacitatis & ſordium effectus. 217
L. Terentius. 300
Teres. 274
Teribazus. 268
Terminus vitæ cur ignotus. 194
Termino Deo cur nullum animal immoletur. 386
Terpander. 348
Terra infimum elementum. 70
Terræ facultates. 461
Terræ forma ac ſitus. 70
Terræ motus. 73
Terræ motus conſequentia. 74
Terræ motuum cauſa. ibid.
Terræ ſitus. 71
Teſtimonium falſum. 423
Tetrachordorum diſpoſitiones. 475
Τετράφατις. 52
Thais 22
Thalamus coniugalis qualis eſſe debeat. 239
Thales. 242
Θαλαμηπὴ cur ſpes dicta. 82
Thamus. 443
Thapij prædones. 100
Theactamenes. 325
Theagenes. 240.420
Theagenes Thebanus. 373
Theano. 236.240
Thearidas. 315
Theba 298
Thebe Pheræa. 308
Thebæ. 47.148.156.
Thebarum mores. 13
Themis. 399.440
Themiſthsas vates. 335
Themiſtocles. 172.165.286
Themiſtoclis dictum. 175
Themiſtoclis & Ariſtidis inimicitia. 288
Theramenes. 192
Therſites. 22.35.67.108
Therycion. 325
Theo. 21
Theocritus ſophiſta. 13
Theocriti mors. ibid.
Theodorus. 21.312
Θεοειδεῖς qui. 83

Theologorum Delphicorum error. 441
Theophraſtus. 159.228.229
Theopompus. 293.335
Theoremata quid. 69
Theſeus. 34.180.201
Theſmophoriorum celebratio. 423
Theſproti. 100
Theſſali cuiuſdam reſponſum. 3
Thetis. 20.40.49
Thiaſi quid. 427
Thoas. 423
Τοάζειν. 27
Thracia. 128
Thraſybulus. 242.292
Thraſymedes Heraenſis. 466
Threſſa. 411
Thyades. 361
Thyadum princeps. 418
Tiberis fluuius. 354
Tiberius. 180.313
Tiberius Caſar. 137.230
Tibicinum ritus. 399
Tibur. ibid.
Tigranes. 308
Tigris natura. 239
Tigridum natura 266
Timagenes. 146
Timeſia oraculum. 180
Timidi ceruis adſimilati. 83
Timiditas. 39
Timiditatis argumentum. 147
Timiditatis expreſſio. 68
Timoclea. 240.354
Timocleia. 373
Timocrates. 317
Timomachus. 21
Timotheus. 26.119.270.178.289. 348
Tireſias. 88.266
Tireſia oraculum. 461
Tiſaphernes. 128.314
Titus Imperator. 214
Tlepolemus. 421
Tolerantia abuſus. 314
Toredorix. 372
Tragœdia quid. 18
Tragœdia forma. 107.108
Tragœdia principium. ibid.
Traiectio literarum. 51
Traſyllus Cynicus. 284
Τρεῖν. 51
Trebonius. 223
Tremoris cauſa. 82
Tribunatus plebis. 405
Tripos quid. 470
Tripodiſcai. 420
Triticum quomodo naſcatur. 378
Triuia ſtatua. 297
Triumphi mos. 405
Troadum facinus. 384
Troadum mulierum facta. 354
Troia obſeſſa. 49
Troiani belli ſpacium. 48
Troianorum & Græcorum differentia. 37
Troilus. 102.260
Trophonius. 196
Tropus quid. 53
Troſobius. 446
Tubero. 302
Turpitudo coniugalis. 316
Turrium interdicta expugnatio. 336
Tutelaris Deus qualis. 400
Tymotele. 376
Tyndareus. 104
Tynnichus. 344
Typhonicorum & Titanicorum fabula. 446
Typhonum ſacrificia. 271
Tyrannicidium. 365
Tyrannidis cauſa. 217
Tyrrannidis indicia. 163
Tyrannidis ſingulare exemplum. 368

Digitized by Google

Tyrannorum dona. 277
Tyrannorum metus. 265
Tyrrhenarum hiſtoria. 358
Tyrtaus. 345
Tyrtaus poeta. 339

VAlerius Poplicola. 396
Valerius Soranus. 400
Valeria 361
Validiſſimum quid. 250
Vaniloquentia. 314
Vanitas interrogantis reprehenſa. 345
Vaporis effectus. 461
Varietatis commendatio. 8
Vates Gracia. 437
Vatinius. 310
Vbera bina cur mulieribus. 4
Vehiculorum vſus. 399
Veientes. 398
Venatores callidi. 128
Veneficiorum euenta. 232
Veneficiorum vis ſimulata. 440
Venenorum differentia. 107
Ventorum cauſa. 74
Ventorum & pluuiarum differentia. 75
Ventorum natura. 75
Ventorum oppoſitio. ibid.
Ventorum ordo. ibid.
Ventorum principium. 106
Ventris patrocinia. 256
Venus. 225
Venus intempeſtiua. 218
Veneris abſtinentia. 217
Veneris & Bacchi opus. 253
Veneris vſus. 236
Veneralium ritus. 396
Venuſtatis commendatio. 238
Verboſitas. 330.331
Verecundia. 223.239
Verecundia inepta. 215
Verecundia nimia. 121
Verecundia ingeneratio. 150
Verecundia nimia effectus. 122
Veritas. 34
Veritas an ſapientia. 249
Veritas vnde cognoſcenda. 172
Veritatis commendatio. 124
Veritatis laus. 101
Veritatis oratio. 139
Veritatis pater. 386
Veritatis ſtudium. 13
Verris filius. 310
Verum Ens. 476
Veſtalium impudicarum pœna 410
Veſtitus precioſus. 293
Veſtitus vtilitas. 321
Veſtium vſus. 185
Via Flaminia. 401
Vices rerum. 189
Vicinitatis laus. 287
Viciſſitudinis cauſa. 194
Victima humana. 406
Victoria anceps. 31
Victoria Cadmeia. 11
Victoria conceſſa. ibid.
Victoria fraude parta. 332
Victoria ſui. 315
Victoria vera. 325
Victorum lingua. 170
Victus tenuis. 105
Victus ratio circumſtantiis accommodata. 230.231
Victus cura prapoſtera. 218
Victus ratio. 214.254
Victus ratio accuratiſſima. 220
Victus ratio nimis accurata. 244
Victus ratio moderata. 227
in Victu erratorum correctio. 222
Vigilia & ſomni vſus. 10
Vini adſtringentis natura. 105
Vini detrimentum. 225
Vini diuerſi vſus. 106

Vini intempeſtiuus vſus. 225
Vini miſcendi ratio. ibid.
Vini vehementis natura. 105
Vini vis. 2.246.459
Vini vſus. 225 248
Virgines ſine dote. 335
virginum educatio. ibid.
Vir bonus. 291
Viri habitu muliebri cuſtodia liberati. 358
Viri imperium. 233
Virorum exitij cauſa. 104
Virorum quorundam natura. 239
Virilis atque muliebris virtutis ſimilitudo ac diſcrimen. 353
Virtus an diſci poſſit. 87
Virtus beneuolentia iuncta. 177
Virtus in rebus aduerſis. 166
Virtus ſumma. 83
Virtutis anſa 111
Virtutis certamen. 341
Virtutis commendatio. 85
Virtutis deſcriptio. 163
Virtutis dignitas. 176
Virtutis efficacia. 87
Virtutis elementa. 14
Virtutis & diuitiarum comparatio. 86
Virtutis & vitiorum origo. 263
Virtutis fons. 4
Virtutis honos. 303
Virtutis obſeruanda ratio. 37
Virtutis officia. 188
Virtutis paranda ratio. 333
Virtutis perfectio. 87
Virtutis præmium. 103.189
Virtutis principium. 87
Virtutis requiſita. 2
Virtutis ſcientia qua. 87
Virtutis ſignificatio. 29
ad Virtutis ſtudium adhortatio. 279
Virtutis ſufficientis exempla. 84
Virtutis vſus. 327
Virtuti præmium datum. 308
Virtutem affectanti cõmodius quid 335
de Virtute & Vitio ſententia Homeri. 83
in Virtute profectus latens. 151
de Virtute ſtoicorum opinio. 83
Virtutes morales quid. 3
Virtutum differentia. 354
Virtutum ordo & dignitas. 85
Viſus cauſa. 182
Vita beata in quo conſiſtat. 46
Vita ciuilis & bellica. 98
Vita humana quid. 210
Vita libera. 14
Vita in quo conſiſtat. 89
Vita qua nobis ratione attributa. 203
Vita ruſtica. 98
Vitæ degendæ fons. 132
Vitæ degendæ præcepta. 11.& ſeq.
Vitæ delectus. 214
Vitæ deſcriptio. 193
Vitæ diuerſi fines. 26
Vitæ finis. 199.266
Vitæ futuræ deſcriptio. 210
Vitæ genus manſuetum. 168
Vitæ humanæ conditio. 296
Vitæ humanæ dimidiũ numerus. 431
Vitæ humanæ diuiſio. 10
Vitæ humanæ imago. 191
Vitæ in metu miſeria. 277
Vitæ longitudo. 199
Vitæ menſura. 199
Vitæ rationes. 9
Vitæ terminus. 93.159
Vitium extremum. 83
Vitia contra inimicos vſurpanda. 175
Vitia latentia vt curanda. 231
Vitia virtutibus admixta. 30
vitiorum comparatio. 114
vitiorum contagionis cauſa. 129
vitiorum in corpore aditus. 111

vitiorum correctio. 163
vitiorum diuiſio. 406
vitiorum genuina correctio. 144
vitiorum in poeſi Homeri deſcriptorum cauſa. 50
vitiorum natura & vis. 185
vitiorum proprium. 170
vitiorum veris contrariorum obiectio. 137
vitiorum vis. 185
vitioſi nominis fuga. 163
vitis in Graciam quomodo peruenerit. 379
vituperationum abuſus. 144
vituperium iniquum. 206
viuendi genera permiſcenda. 9
viuendi rectè principium. 123
vlcus quid. 403
vlyſſea exordium. 94
vlyſſea materia. 50
vlyſſes. 21. 24.33.38.42.43.84.86.91.96.98.100.105.107.109. 117.152 154.235.263.
vlyſſes ſomniculoſus. 33
vlyſſis commendatio. 85
vlyſſis laus. 77
vlyſſis ſocij. 80
vlyſſis ſacellum. 428
vltio. 293.314 326.342.371
vltio diuina. 373
vmbilicus terra. 431
vmbilici decidentia. 412
vnctionis vſus. 106.224
vnitas. 88,455
vnitas ſacra. 389
vnitatis natura. 471
vniuerſi circularis reuolutio. 80
vniuerſi confuſionis cauſa. 255
vniuerſi Deus. 451
vniuerſi diſtributio Homerica. 447
vniuerſi exordium. 70
vniuerſi nomen. 72
vniuerſi partes. ibid.
vniuerſi principium. 378
vocabula tranſlata. 54
vocabulorum ex rebus ſubiectis ſignificatio. 27
vocabulorum in Homero nouitas. 53
vocabulorum vſus. 53
vociferatio. 90
vociferationum fuga. 223
voconius. 311
voluptas breuis. 285
voluptas corporis optima. 256
voluptas iniuſta. 25
voluptatis arbitrium. 78
voluptatis breuiſſima damnum. 109
voluptatis commendatio. 25
voluptatis in amicitia conſideratio. 130
voluptatis ſtudium. 25
voluptatis vera impedimenta. 109
voluptatis vituperatio. 26
voluptates potentia vtili pradita. ibid.
voluptates vera & licita. 218
voluptatum carnis occaſio. 186
voluptatum conſectatio & fuga 256
voluptatum contemtus. 293
voluptatum fomes. 217
voluptatum origo. 220
voluptatum pernicies. 218
voluptatum verarum impedimenta. ibid.
voluptatibus corporis vt moderandum. 216
vomitus quando & quomodo admittendus. 218
vomitus malum peculiare. 227
vomitus vſus. 226
voracitas in aliena domo. 217
votum. 348
voti inconſtantia. 346
vox quid ſit. 222
vocis exercitatio vbi facienda. 223
vocis moderatio. ibid.
vo[illegible] vbi vſurpanda. 148

Vocum obſeruatio 38
Vocum promiſcuarum expreſſio 67
Vrbanitatis rei ſeria admixta 13
Vrbs feliciſſima quæ 234
Vrbis condendæ ratio. 391
Vrbium munitio. 316
Vrſa 73
Vſus rerum mediocrium 41
Vſus rerum non optimarum 168
Vſum rerum præcedentia 281
Vtiliora tempore 377 378
Vtiliſſimum quid 249.250
Vtilitatis ex re quauis obſeruatio. 160
Vtilius inter duo quid. 380
Vtilius quid 378. & ſeq.
Vulcanus 43.72.98.109
Vulcanus claudicans 107
Vulcani templum. 397
Vulgi iudicium 7.290
Vulgo placere ſtudentium vita. 7
Vulneratorum differentia 103
Vulneris curandi ratio 107
Vulturum natura 17.409
Vultus placidi vtilitas 147
Vultus tetrici ſignificatio 311
Vxor intempeſtiua. 233
Vxor puſilla 2
Vxoris erga maritum mores 234
Vxores filiis quæ quærenda 16

X.

Xantippus. 208
Xantippa. 173
Xenocles 317
Xenocrates. 122.151.228.236.283.327
Xenocratis præceptum. 111
Xenocrita 375
Xenophanes Colophonius 275
Xenophanes phyſicus 271
Xenophon 13
Xenophon Socraticus. 209
Xerxes 273.287.377

Z.

Zacynthus. 301
Zeipœtus rex 419
Zeleia 359
Zeno 41.159.169
Zenon 164
Zenon Citienſis 285
Zephyria 112
Zeuxidamus 328
Zeuxis 178.353
Zoilus ſacerdos 425
Zona quot 456
Zophyrus. 273
Zoroaſtres 438

FINIS.

AVTHO-

AVTHORVM QVI IN HAC PRIMA PARTE NOMINATIM CITANTUR, CATALOGUS ALPHABETICUS.

A.

Æſchines 113.209
Æſchylus 20.40.45.93.162 167.183.193.206.288.409.417. 441.445
Æſopus 159
Alcinous 99
Alexander 412
Alexis 67.445
Anaxagoras. 183
Anaxandridas 417
Antimachus 395
Antimachus poëta 193
Antipater 48
Antiſtius Labeo. 397
Apollodorus 427
Aratus 73.93
Archilochus. 28.92.119.164. 349
Architas Amphiſſenſis 419
Architimus 426
Ariſtarchus 50.98
Ariſto 17
Ariſtophanes 12.37.150
Ariſtoteles 40.43.78.80.83.88. 159.204.227.367.378.384.398. 417.419.420.449.456.461.472
Arteius 397

B.

Bacchylis 45
Biantis ſententia 44

C.

Calliſthenes. 417
Caſtor 385.404
Cato 397
Charo Lampſacenus 367
Chilonis præcepta 44
Chryſippus 443.451
Cicero 332
Cleo Halicarnaſſenſis. 318
Clitomachus 305
Cluuius Rufus 413
Crantor 190.203.204
Crantor Academicus 188
Crates 50

D.

Democritus 11.221
Demetrius Phalereus 190
Demoſthenes 64.93.148.170. 185.
Diocles. 427
Diogenes. 215
Dionyſius Thrax. 50

E.

Empedocles. 19.71.141.176.179 183.271.412.443.460
Ephorus Cumæus. 47
Epicharmus. 196
Eupolis. 215

Euripides. 28.30.21.36.45.92.119.121.125.139.147.153.166.180.187.190.194.198.201.204.206.210.225.238.353.408.440.457.459.& ſeq.462.473.478.

F.

FAuorinus 391
Feneſtella. 395

H.

HEracletus 193.471
Heraclides 17
Herodotus. 110.223.356.409.441.463.
Heſiodus. 29.42.175.185.194.119.250.253.254.269.378.396.435.438.439.440.457.458.460
Hieronymus. 123
Hippocrates. 173.119.415.446
Hippys Reginus 447
Homerus. 13.20.22.30.31.44.70.71.177.190.194.203.207.211.213.209.226.238.240.247.250.253.254.257.262.263.269.400.401.432.438.448.443.464.470.473.

I.

ION 201.205
Iſter Alexandrinus 428
Iuba. 383.389.400.405.408

L.

LIuius 389
Lyſias 65

M.

MEnander. 22.25.30.41.136.183.209.226.
Mnaſigeito 420
Myr.is Anthedonia poëtria. 426

N.

NIcander 19
Nigidius 388
Nymphis 359

P.

PArmenides. 19.119.447
Phanias Ereſſius ibid.
Philemon 44
Philoxenus poeta 17
Phocylides 116.122.
Pindarus. 194.147.170.175.190.196.204.210.263.267.341.377.436.438.478
Plato. 4.9.18.36.44.78.80.98.114.119.124.126.128.133.150.159.164.166.173.176.182.183.186.195.196.201.211.216.221.231.234.236.265.381.393.438.439.440.434.446.447.452.453.454.456.463.464.469.473
Platonis decreta 44
Polybius 372
Protagoras. 208
Pyrrho Lyparaus 405
Pythagoras. 14.79.92.180.290.
Pythagora decreta 44

S.

SAppho. 156
Simonides. 124.143.166.175.194.199.217.
Socrates 19
Solon. 25.28.34.41.93.119.123.129.153.165.171.182.194.236.238.305.403.437.441.478.
Steſichorus. 478

T.

THales Mileſius 70
Themarius 125

Themi-

Themiſtocles 390
Theocritus 93
Theodorus Solenſis. 452
Theognis 19.26.180
Theophraſtus. 78.190.278.417.427
Theſpys 45
Thucydides. 64.132.151.152.160.180.353.
Timotheus. 40
Timoxenes. 239

V.

VArro. 382.383.386.391.408.411.412

X.

XEnocrates 443
Xenophanes 70
Xenophon. 114.132.168.147.318.

FINIS.

Digitized by Google

16.
B

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google